

vrijheid en democratie

Moeilijk, maar boeiend jaar

Mevrouw Van Someren-Downer, voorzitter van de VVD, stelt in dit artikel ter gelegenheid van de jaarwisseling onder meer, dat onze partij bereidheid zal moeten tonen zich open te stellen voor anderen.

Het jaar dat voor ons staat zal moeilijk, maar boeiend zijn. Het zal moeilijk zijn omdat onze economie er niet rooskleurig uit ziet, boeiend zal het zijn omdat veranderingen die al aan de gang zijn, die nodig en goed zijn, verder zullen gaan. De stroomversnelling waarin wij met zijn allen in de jaren zestig terecht zijn gekomen is niet terug te draaien, mag ook niet teruggedraaid worden maar moet door ons allen in goede banen geleid worden.

Door ons allen ja, door u, leden van de partij, door de VVD-ers in vertegenwoordigende lichamen, door bestuurders. Het is daarom dat ik u allereerst voor u zelf en uw gezinnen, vrienden en naasten het allerbeste wens. Ik wens u het persoonlijke geluk en de kracht die nodig zijn voor een echte inzet.

Die inzet is van allen nodig, niet alleen van een paar Kamerleden of hoofdbestuursleden. De tijd is voorbij — gelukkig — dat een paar mensen uitmaakten wat er gedaan moet worden. In het afgelopen jaar heeft de partij laten zien wat werken is. Aan het verkiezingsprogramma werd door meer mensen meegewerkt dan ooit tevoren, we boekten ledenwinst, maar de verkiezingen waren voor ons minder goed dan wij hadden gedacht.

Daar is reeds veel over nagekaart, gezegd en geschreven. Ik wil nu alleen vooruit zien en niet nakaarten. Vooruitzien betekent dan dat we ons moeten afvragen waar we heen willen. „Naar reële politieke scheidslijnen,” roept dan iedereen, naar een indeling die voor de kiezer werkelijk overzichtelijk is.

stemmen, moeten dan zeggen of zij dat wel willen. De Zeeuw verwacht zelf dat 70 pct. dit wil. Het is aan de hoge kant lijkt mij, maar goed zelfs dan is 30 pct. dakloos. Zij kunnen bij andere partijen terecht, bijvoorbeeld bij de VVD, die noch naar rechts noch naar links extreem is. Dit vraagt van de VVD bereidheid zich open te stellen voor anderen, naar hen te luisteren, vooroordelen tegen ons uit te praten.

Daklozen

Ook in andere partijen dreigen mensen dakloos te worden, denk aan D'66. Verscheidenen uit deze partij hebben zich inmiddels bij ons aangemeld als lid, vele anderen zullen aarzelen, misschien op ons stemmen en pas later lid worden. Men verandert niet zo makkelijk van politiek huis, maar de stroomversnelling in de politiek maakt wijzigingen nodig. Maakt ook nodig dat de VVD niet in een egestelling blijft zitten, maar tot gesprekken komt met daklozen.

Ik heb dit op de Partijraad ook reeds gezegd, de ontwikkelingen nadien bewijzen hoe dringend nodig het is te komen tot betere scheidslijnen, bewijzen ook hoezeer dit steeds meer mogelijk wordt.

Mijns inziens is de tijd nog niet rijp voor een gesprek tussen — wat je zou kunnen noemen — de partijtoppen. Zij zijn te belast in de ogen van de daklozen. De gesprekken moeten van onderop plaatsvinden. Hier en daar zijn werkgroepen bezig met plaatselijke contacten. Laten anderen hun voorbeeld volgen. Het moment voor het officiële contact komt snel dichterbij, maar dan moeten wij gebruik kunnen maken van de ervaringen van de werkgroepen. Laat ons horen wat uw ervaringen zijn, de tijd dringt. 1972 wordt moeilijk, maar boeiend, boeiend op het vlak van de partijvernieuwing.

Midden

Ik heb op de Partijraad het woord brede „middenvolkspartij” in de mond genomen, een lelijk woord vindt de NRC. Dat ben ik dan met de NRC eens. Ik zal er dan ook nooit een naam van willen maken, het was een plaatsaanduiding. Onder erkenning dat de termen links en rechts ontoereikend, vaak zelfs misleidend zijn, dat de woorden progressief en conservatief nog veel onbruikbaar zijn, wil ik met deze term het terrein afbakenen waar wij werken, waar — en dat is veel belangrijker — de kiezer ons ziet. Het woord midden is niet spiritueel, niet enthousiasmerend. Een ander woord is beter, als dat dan maar duidelijk maakt wat wij zijn: een liberale en dus verdraagzame, vooruitstrevende partij die uitersten als onbruikbaar schuwt, die open staat voor al die Nederlanders, die zoals in ons beginselprogramma staat „de Nederlandse samenleving gedragen zien door de geest van christendom en humanisme!” U ziet het: Wat de ont-K-aaide KVP wil bestaat al!

(K)VP

Maar goed dat is de zaak van De Zeeuw. Die grote partij zie ik net zo min komen als Van Enk, over blijft dan de KVP te „ont-K-aaien”. Er ontstaat dan een partij die met de PvdA wil regeren als De Zeeuw zijn zin krijgt. Ik wil hem in tegenstelling tot anderen er niet zwaar over vallen dat hij dat nu al zegt. De Zeeuw is volgens mij een eerlijk man. Ik wil wel de consequenties overzien. Naast wat zich nu noemt de progressieve concentratie ontstaat een partij die met deze concentratie wil gaan samenwerken. Zij die thans KVP

Regionale rubrieken

In dit nummer van Vrijheid en Democratie starten vier nieuwe rubrieken. Het zijn regionale rubrieken, gewijd aan het noorden, het oosten, het zuiden en het westen van ons land. Daarmee wil de redactie gedurende een half jaar een proef nemen.

In het kader van deze regionale rubrieken verstaat de redactie onder het noorden de provincies Friesland, Groningen en Drenthe. Met het oosten bedoelen wij de provincies Gelderland en Overijssel, alsmede de oostelijke IJsselmeerpolders. Het zuiden wordt voor ons gevormd door Limburg, Noord-Brabant en Zeeland. Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht zijn dan dus het westen des lands.

Het is onze bedoeling om in elke rubriek een kort artikel te plaatsen over een min of meer actueel onderwerp dat in de desbetreffende regio speelt. Dat kan een onderwerp zijn, van belang voor de gehele regio en zelfs van landelijke betekenis. Het kan ook een kwestie zijn, die slechts speelt in een provincie of in één gemeente. De keuze van de onderwerpen is uiteraard voorbehouden aan de redactie, die echter vanzelfsprekend graag suggesties terzake ontvangt van VVD-bestuurders in de betrokken gebieden.

Voorts zal men in elke rubriek een aantal kleinere berichten kunnen aantreffen. Deze variëren van aankondigingen van te houden ledenvergaderingen en andere VVD-bijeenkomsten tot vermeldenswaardige activiteiten van onze partij in gemeenteraden, provinciale staten etc. Er is plaats om mededelingen op te nemen betreffende mutaties in besturen van afdelingen en kamercentrales, wij besteden aandacht aan burgemeestersbenoemingen en maken in het algemeen melding van alles wat naar ons inzicht de belangstelling zal hebben van de VVD'ers in het noorden oosten, zuiden en westen van het land.

Wij horen nogal eens het verwijt dat in ons blad te weinig aandacht wordt besteed aan plaatselijke of regionaal belangrijke zaken, waarbij de provincies in het noorden, oosten en zuiden zich dan nog weer ten achter gesteld voelen bij het westen. Deze nieuwe rubrieken zijn een poging om de activiteiten van de VVD overal in ons land goed uit de verf te laten komen. Die poging kan slechts slagen met de medewerking van alle afdelingsbesturen, groot en klein. Ons blad beschikt nu eenmaal, helaas, niet over een net van correspondenten en medewerkers, die ervoor zorgen dat het nieuws ons bereikt. Het zijn de besturen van afdelingen en kamercentrales zelf, die (als zij er prijs op stellen dat van hun activiteiten melding gemaakt wordt) naar de schrijfmachine zullen moeten grijpen.

VERVOLG OP PAGINA 6

U't de inhoud

- Optimistische visie van mr. Geertsema, pagina 3
- Het kleurboek van minister Van Veen, pagina 7
- Het wankele Europa, pagina 10
- Tragische vergissing van Nederland in VN, pagina 11
- Sociaal-economische debatten, pagina 15
- Regionale rubrieken op de pagina's 2, 4, 6 en 8

De Zeeuw

Daar wordt niet alleen door ons aan gewerkt, daar werkt bijvoorbeeld ook aan de KVP en met name haar voorzitter de heer dr. D. de Zeeuw. Door enkele forse uitspraken kwam hij de afgelopen maanden in het nieuws. Als ik goed begrijp wat De Zeeuw's bedoelingen zijn dan wil hij een niet-christelijke volkspartij, waarin KVP, ARP en CHU opgaan en die na de volgende verkiezingen met de PvdA gaat regeren. Wie nog getwijfeld mocht hebben weet het na zijn interview met het blad van het Nederlands Katholiek Vakverbond, Ruim Zicht, helemaal zeker.

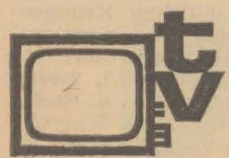
Duidelijk is het wel; of het realistisch is is een tweede. In kringen van de ARP zit men niet te wachten op een partij waarin zoals P. L. van Enk in Trouw van 27 november schreef „het christelijke niet veel ander meer is dan een vaag restant van een ideologie, die nog moet worden gerespecteerd om de gunst van oudere kiezers niet te verspelen.” Wat De Zeeuw voor de K van de KVP in de plaats wil hebben is volgens Van Enk — en ik ben dat met hem eens — niet erg herkenbaar. Ik zie met hem niet dat de kiezers hier in grote drommen op af zullen komen.

(K)VP

Maar goed dat is de zaak van De Zeeuw. Die grote partij zie ik net zo min komen als Van Enk, over blijft dan de KVP te „ont-K-aaien”. Er ontstaat dan een partij die met de PvdA wil regeren als De Zeeuw zijn zin krijgt. Ik wil hem in tegenstelling tot anderen er niet zwaar over vallen dat hij dat nu al zegt. De Zeeuw is volgens mij een eerlijk man. Ik wil wel de consequenties overzien. Naast wat zich nu noemt de progressieve concentratie ontstaat een partij die met deze concentratie wil gaan samenwerken. Zij die thans KVP

Radio-uitzending van de VVD: maandag 10 januari, van 18.19-18.29 uur, over de zender Hilversum I (402 m..)

Televisie-uitzending van de VVD: woensdag 19 januari, van 20.20-20.30 uur, Nederland I.

Overbevolking

De VVD-fractie in de Tweede Kamer heeft in overleg met de kamercentrales onder haar leden een verdeling gemaakt in de belangenbehartiging van verschillende gebieden. Zo zijn aangewezen:

- Voor de provincie Noord-Holland de heren mr. dr. C. Berkhouwer, mr. H. E. Koning en G. W. Keja;
- Voor de provincie Zuid-Holland de dames mr. A. Kappeyne van de Coppello en drs. N. Smit-Kroese, alsmede de heren mr. F. Porthoine, drs. Th. H. Joekes, mr. A. Geurtsen, mr. H. E. Koning en nr. D. S. Tuijnman.
- Voor de provincie Utrecht de heren L. M. de Beer en G. Koudijs.

Zoals in vrijwel elke delta in de wereld, hebben zich ook in de Rijn-Maasdelta in de loop der eeuwen veel mensen gevestigd. Oorspronkelijk ging de aantrekkingskracht uit niet alleen van de open zee, die voor een goede bereikbaarheid zorgde, maar ook van de bijzonder vruchtbare gronden. Thans is het alleen nog maar de zee, die die kracht uitoefent. Er zijn weinig delta's waar de vruchtbare grond bijna zó volledig wordt gebruikt voor woningbouw, industrie en wegen als in onze Randstad. Hoewel er hier en daar nog wel wat groen te vinden is, nemen vijf forse woon- en industriegebieden vrijwel alle ruimte in: Amsterdam (860.000 inwoners), Rotterdam (710.000), Den Haag (575.000), Utrecht (275.000) en Haarlem (175.000). Bij elkaar hebben deze woonkernen reeds 2,5 miljoen inwoners. Hierbij zijn dan niet opgeteld steden zoals Leiden, Schiedam, Vlaardingen, Gouda, Delft en Alkmaar, evenmin regio's zoals de Zaanstreek, het Gooi en de Bollenstreek. Al met al herbergt de Randstad bijna zeven miljoen mensen. En dat houdt in dat ongeveer de helft van de gehele Nederlandse bevolking in de Randstad woont.

Als geografen zeggen dat Nederland „dicht bevolkt” is, bedoelen zij geheel Nederland. Wat de Randstad betreft kan men ongetwijfeld spreken van „overbevolking”. Alle problemen in dat gebied kunnen in de kern teruggebracht worden tot die constatering.

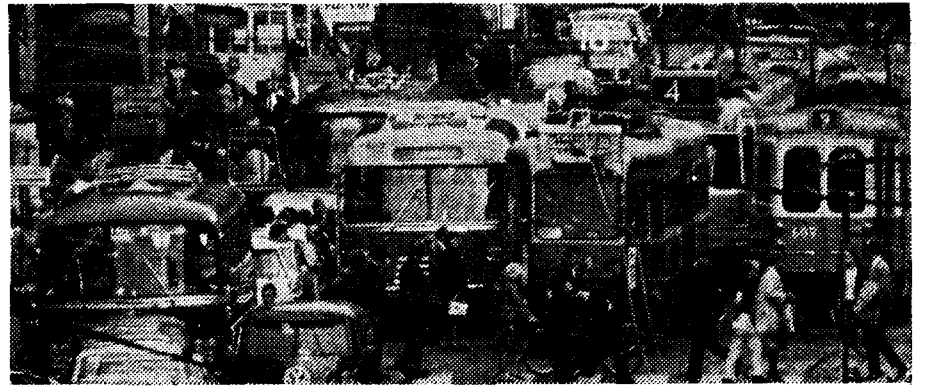
De overbevolking in het westen heeft ruwweg drie alles-overheersende problemen geschapen: de verontreiniging van het milieu, de woningnood en de verkeersnood. En sinds het jongste rapport van de OESO (Organisatie voor economische samenwerking en ontwikkeling) zijn wij er weer aan herinnerd dat er nog een ander belangrijk probleem is gegroeid door de ontwikkelingen in de Randstad: de inflatie.

Juist in verband met het laatste probleem heeft de OESO vorige week aan ons land geadviseerd economisch minder accent te leggen op de Randstad (een advies dat overigens ook geldt voor de drie eerder genoemde problemen). De OESO meent dat de investeringen in het Westen moeten worden afgeremd, in het bijzonder voor wat betreft projecten welke arbeidsintensief zijn. De organisatie vindt het noodzakelijk dat de verschillen tussen de verschillende gebieden van ons land kleiner worden. Immers, door de overspannen arbeidsmarkt in de Randstad heeft een opwaartse druk op de lonen plaats, die van invloed is op alle lonen, onverschillig waar die in ons land worden verdiend. Aan de andere kant leidt de sterke concentratie in het westen tot verhoging van de kosten, omdat er op sociaal gebied meer vereist wordt. Men denke in dit verband weer aan de woningnood, de bestrijding van de milieuvervuiling en de onnoemelijk hoge kosten voor het openbaar vervoer en het verkeer. Om maar te zwijgen over de kosten, die een juiste recreatie voor die reusachtige hoop mensen vergt.

De VVD-fractie heeft dan ook weinig moeite met de afremmings- en stimuleringsmaatregelen die voor de verschillende regio's van ons land zijn getroffen. Het is ook niet voor niets dat thans door de VVD meer aandacht wordt gevraagd voor het Noorden, het Oosten en het Zuiden van ons land, hoeveel geld en inspanning dat ook kost. Men kan het zich op het Binnenhof en op de departementen niet meer veroorloven weliswaar geïnteresseerd maar leidzaam toe te zien bij alles wat zich in ons land op het gebied van de industrialisering en de bevolkingsgroei afspeelt. Het zoeken naar de beste oplossingen, waarbij wij als liberalen een ieders vrijheid zoveel mogelijk willen respecteren, kost natuurlijk hoofdbrekens. Maar wij zijn, getuige ons verkiezingsprogramma, op nieuwe wegen, die dan ook door de fractie terecht worden bewandeld.

Overheidsuitgaven

Het Tweede Kamerlid voor de VVD mr. H. E. Koning zal in een ledenvergadering van de afdeling Heiloo een toelichting geven op het beleid van de fractie met betrekking tot de stijging van de overheidsuitgaven. Dit is het gevolg van een brief, die de afdeling heeft geschreven om uiting te geven aan haar toenemende bezorgdheid terzake. De ledenvergadering zal in februari plaats hebben, op een nog nader vast te stellen datum.

Verkiezingspool

Tijdens de verkiezingscampagne organiseerde de kamercentrale Leiden in verschillende afdelingen een verkiezingspool. De vele bezoekers van de propagandabijeenkomsten konden op een poolformulier de uitslag van de verkiezingen voorspellen.

De drie die met hun prognose het dichtst de echte uitslag benaderden zijn: de heer H. A. Couzy uit Leiderdorp, de heer M. H. ten Raa uit Groningen en mevrouw L. van der Loo uit Den Haag. Zij hebben inmiddels een bezoek gebracht aan de Tweede Kamerfractie van de VVD.

Door de pool kreeg de kamercentrale de beschikking over veelnamen en adressen van de bezoekers der verkiezingsbijeenkomsten. Het ligt in de bedoeling de niet-leden onder hen te bewerken voor het lidmaatschap van de partij.

Bestuursmutaties

Langedijk — De heer K. van Nienes is afgetreden als voorzitter van de afdeling Langedijk. Zijn opvolger is de heer F. Berkhouwer te Zuidscharwoude.

De heer Van Nienes is voorzitter geweest sedert de oprichting van de afdeling in 1953 en was gedurende twaalf jaar lid van de gemeenteraad. Wegens zijn grote verdiensten heeft de afdeling hem benoemd tot erevoorzitter.

Dordrecht — Sinds een op 10 december gehouden vergadering, waarbij bestuursverkiezingen aan de orde kwamen, is het dagelijks bestuur van de kamercentrale Dordrecht als volgt samengesteld: drs. J. Houtman (voorz.), J. den Ouden (secr.), C. F. Schilling (penningm.), J. van Dijk (vice-voorz.) en J. Pot (tweede secr.). Het adres van de secretaris luidt: Van Lennepstraat 29, Alblasserdam; telefoon 01859 - 3239.

Leiderdorp — Het bestuur van de afdeling Leiderdorp werd ingrijpend gewijzigd. De tegenwoordige samenstelling luidt: C. Smits (voorz.), H. W. Hietbrink (secr.), mr. A. W. van der Vegt (penningm.), J. H. Tichler, T. Smant en mr. R. Th. van Leeuwen (leden). Adres van de secretaris: Irenestraat 6, Leiderdorp.

Alphen a/d Rijn — Sinds de ledenvergadering van 9 december is het bestuur van de afdeling Alphen aan den Rijn als volgt samengesteld: H. A. Baaij jr. (voorz.), W. J. Leyten (ondervoorz.), J. S. Snellen van Vollenhoven (secr.), mej. T. A. Karsemeijer (penningm.), mevrouw M. J. Th. Schouten-Bezemer (tweede secr.), W. Fröling (secr. propaganda) en J. van Donk (lid). Het secretariaat van de afdeling is gevestigd: Ericapark 9, Alphen a/d Rijn.

Rijswijk (ZH) Wegens vervanging van enkele reglementair afgetreden bestuursleden, onderging de samenstelling van het bestuur van de afdeling Rijswijk (ZH) enige wijziging. Het bestuur ziet er thans als volgt uit: ir. J. H. Jansen (voorz.), ir. E. H. Hekker (ondervoorz.), E. R. Heukeroth (secr.), F. H. de Lange (tweede secr.), A. v. d. Lely (penningm.), mevrouw C. A. Keijman-v. Lieshout (tweede penningm.) en mevrouw L. A. van Scherpenberg (lid, tevens voorz. propagandacommissie). Het adres van het secretariaat is: Thomas Jeffersonlaan 331, Rijswijk (ZH); telefoon 070 - 982077.

Krimpen a/d IJssel — Mutaties ook in het bestuur van de afdeling Krimpen a/d IJssel, dat thans als volgt is samengesteld: C. P. Blom (voorz.), mevrouw C. Bruggeling-t Hart (penningm.), mevrouw E. Pannevis-Dolk (secr.), J. v. d. Hoek, mr. J. H. Huizenga, D. Th. G. Kiveron en W. Latenstein van Voorst. Adres van het secretariaat: Rotterdamseweg 28, Krimpen a/d IJssel.

Delft — Het nieuwe bestuur van de afdeling Delft bestaat uit: W. J. R. Stratman (voorz.), A. J. Korff (secr.), A. L. Smit (penningm.), K. Covert, J. H. Renaud, ir. A. C. van Rhee, A. de Vries en mevrouw G. de Vries-Pielkenrood (leden). Adres van de secretaris: R. Holstlaan 283, Delft.

Aankondigingen

11 JANUARI

Op de ledenvergadering van de afdeling Alblasserdam, Nieuw-Lekkerland e.o. spreekt mevrouw E. Veder-Smit (lid der Tweede Kamer) over volksgezondheid. 20.00 uur, De Wipmolen (voormalig dorps huis) te Alblasserdam.

14 JANUARI

Mr. H. E. Koning (lid der Tweede Kamer) spreekt op een gecombineerde bijeenkomst van VVD en JOVD in de ondercentrale Hoekse Waard.

De afdeling Oegstgeest organiseert een kennismakingsbijeenkomst met de nieuwe kamerleden mevrouw N. Smit-Kroes en G. W. Keja. 20.00 uur, De Rode Leeuw.

17 JANUARI

In het kader van zijn tournee door het land spreekt fractievoorzitter H. Wiegels in hotel Atlanta te Rotterdam, aanvang 20.15 uur. Tevens zullen aanwezig zijn o.m. partijvoorzitter mevrouw Van Someren, de hoofdbestuursleden Verbeek (Rotterdam) en Overwater (Dordrecht) en het Tweede-Kamerlid mr. Koning.

20 JANUARI

Drs. G. M. V. van Aardenne (lid der Tweede Kamer) spreekt op een discussie-avond van de A.I.E.S.E.C. (Association Internationale des Etudiants en Sciences Economiques et Commerciales) te Rotterdam over de verhouding werkgemers-werknemers. 19.30 uur, Burg. Oudlaan 50.

27 JANUARI

Mevrouw N. Smit-Kroes (lid der Tweede Kamer) spreekt op uitnodiging van de statencommissie Zaanland in Koog a/d Zaan over het basisonderwijs. 20.00 uur, Lindeboomschool, Raadhuisstraat.

Ir. D. S. Tuijnman (lid der Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling Bilt-hoven over prijsverschillen binnen de Benelux.

31 JANUARI

Mevrouw N. Smit-Kroes (lid der Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling Hendrik Ido Ambacht.

L. M. de Beer (lid der Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling Soest.

Kadercursus

Maandag 10 januari wordt de eerste avond gehouden van de kadercursus, welke de kamercentrales Dordrecht en Leiden gezamenlijk organiseren. Dr. E. Nordlohne, parlementair redacteur van NRC-Algemeen Handelsblad, zal een inleiding houden over het liberalisme. De bijeenkomst begint om 20.00 uur precies in restaurant Engels, Groothandelsgebouw te Rotterdam.

De andere avonden van deze kadercursus hebben plaats op maandag 24 januari te 20.00 uur en op zaterdag 12 februari te 10.00 uur. Op 24 januari is het onderwerp: presentatie van de partij naar buiten (spreker is de heer H. L. Zuidema, bedrijfspsycholoog en organisatiedeskundige). Op 12 februari voert eerst mr. H. P. Talsma het woord over de organisatie van de partij, daarna mevrouw A. Kappeyne van de Coppello over oude en nieuwe staatkundige structuren. 's-Middags zullen enige vertegenwoordigers van andere politieke partijen een inleiding houden over hetgeen hun partij voorstaat, waarna een discussie volgt.

Inlichtingen over deze kadercursus, waarvoor zich reeds ongeveer vijftig gegadigden melden, worden verstrekt door de propagandacommissies van de beide kamercentrales: Vlissingersingel 24 te Hendrik Ido Ambacht (tel. 01858-2162 of tijdens kantooruren 01850-24612) en Oranjelaan 8 te Oegstgeest (tel. 01710-52306 of tijdens kantooruren 070-988685).

Optimistische visie mr. Geertsema

Onlangs heeft mr. W. J. Geertsema in een radio-uitzending van onze partij zijn eerste toespraak gehouden sinds zijn benoeming tot minister van binnenlandse zaken. Onze redacteur A. W. Abspoel geeft hiernaast een samenvatting van de toespraak van onze voormalige fractievoorzitter in de Tweede Kamer die daarin enkele actuele politieke kwesties aansneet.

Kort voor het scheiden van het oude jaar en voor het eerst sedert het einde van de kabinetsformatie heeft mr. Geertsema in de radiozendtijd van de VVD weer eens het woord gericht tot zijn liberale geestverwanten.

Hij deed dat niet in zijn functie van minister, maar als vroegere fractievoorzitter in de Tweede Kamer. Een functie die hij een aantal jaren met erg veel plezier had vervuld, maar die hij nu — zoals hij het zelf uitdrukte — „had overgedragen aan een voortreffelijke jonge opvolger, Hans Wiegel, en verwisseld met een baan in het „torentje“, de traditionele werkkamer van de minister van binnenlandse zaken aan de Haagse Hofvijver.” In dat torentje, zo verzekerde minister Geertsema, is het erg prettig werken, maar je moet er wel voor zorgen dat je voortdurend contact onderhoudt met degenen voor wie je werkt en dat zijn er voor een minister van binnenlandse zaken nogal wat.

Daarnaast echter vindt hij het absoluut noodzakelijk, dat hij (en hetzelfde geldt ook voor beide liberale ministers in het kabinet-Biesheuvel en beide liberale staatssecretarissen) een goed contact onderhoudt met de twee Kamerfracties van de VVD en met de partij als zodanig. Niet natuurlijk om zonder meer alles te doen wat zij van hem vragen. Dat zou in strijd komen met de onafhankelijkheid van een minister. Zowel de liberale fracties als de VVD en de liberale ministers en staatssecretarissen behoren hun eigen vrijheid te behouden. Elk van hen — zo stelde mr. Geertsema vast — mag best dingen doen die de ander misschien niet zo prettig vindt, maar we moeten wel van elkaar weten wat er leeft. We moeten elkaar op de hoogte houden van de ontwikkeling van onze opvattingen. Dat is ongelooflijk belangrijk.

Mr. Geertsema veronderstelde, dat sommigen van onze aanhangers zich in de afgelopen tijd wel eens hadden afgevraagd of het kabinet-Biesheuvel, met een regeringsprogram zoals dat nu uiteindelijk uit de bus is gekomen, nu wel in overeenstemming is met de redenen, die hun ertoe hadden gebracht om op de VVD te stemmen. Welnu, de heer Geertsema durfde in alle oprechtheid te verklaren, dat zij zich wat dat betreft geen zorgen behoeft te maken. Natuurlijk hebben we niet elk punt uit het VVD-verkiezingsprogram in het regeringsprogram overgenomen weten te krijgen. In ons veel-partijenstelsel kun je nu eenmaal nooit je eigen ideeën op alle punten doordrukken. Maar het is natuurlijk wel onze taak om ervoor te zorgen dat een liberaal zich in het regeringsprogram nog herkennen kan; dat hij er genoeg in terugvindt van zijn eigen opvattingen om er achter te kunnen staan. En als hij nu kijkt niet alleen naar het regeringsbeleid op papier, maar ook naar de uitvoering daarvan in de praktijk, dan durfde hij gerust te stellen dat niemand spijt behoeft te hebben van zijn stem op de VVD.

Zorgelijke situatie

Mr. Geertsema bracht in herinnering, dat de situatie, welke het nieuwe kabinet aantrof, een uiterst zorgelijke was. De inflatie heeft zeer ernstige vormen aangenomen en dat betekende in de eerste plaats dat de overheid de taak heeft aan de bestrijding daarvan een belangrijke bijdrage te leveren door het terugdringen van de rijksuitgaven. De eerste stappen daartoe zijn genomen tijdens de kabinetsformatie en deze zijn gevolgd door ingrijpende maatregelen

MR. W. J. GEERTSEMA

bij de opstelling van de begroting voor 1972.

Het is duidelijk dat velen daardoor onaangenaam zijn getroffen. Dat was onder de huidige omstandigheden onvermijdelijk. Maar we hebben ons als liberalen daarbij tevens altijd voor ogen gehouden dat het niet nemen van die maatregelen voor grote groepen van ons volk onaantoonbare gevolgen zou hebben gehad. En dat zijn, naar minister Geertsema terecht opmerkte, juist de groepen die zich daartegen het slechtste kunnen verweren. Het zijn de particuliere gepensioneerden, de lijfrente-trekkers, de kleine middenstanders, onze agrarische beroepsbevolking en nog vele anderen. Daarvoor moesten wij opkomen en dat hebben wij gedaan. Mr. Geertsema was ervan overtuigd dat wij door hier en daar het mes in de begrotingen te zetten, een zo rechtvaardig mogelijk beleid hebben gevoerd.

Vertrouwen

Maar: de liefde kan niet van één kant komen of — beter gezegd — met maatregelen van de overheid alleen dringen wij de inflatie niet terug. Ook werkgevers en werknemers zullen daaraan hun bijdrage moeten leveren. Zij zullen ervoor moeten zorgen, dat de lonen en de prijzen veel en veel beter in de hand worden gehouden dan in 't verleden wel het geval is geweest. Het kabinet-Biesheuvel heeft zich — zo zei minister Geertsema — op het standpunt gesteld, dat de werkgevers en de werknemers dat in beginsel zelf moeten doen; dat de overheid het vertrouwen moet opbrengen dat zij hun taak in deze zullen verstaan en dat de overheid zelf voorlopig op de achtergrond zal blijven. Hij hoopte nog steeds van harte dat dit vertrouwen niet beschaamd zal worden, want juist als liberalen hechten wij er bijzonder veel waarde aan dat een ieder zijn eigen verantwoordelijkheid weet te dragen.

Nadrukkelijk voegde mr. Geertsema daar echter aan toe: „Mocht het vertrouwen overhoopt wél worden beschaamd, dan zal de regering niet aarzelen in te grijpen. Dat zal de regering

ook daarom niet, omdat van een uit de hand lopen van de situatie ook uiterst nadelige gevolgen voor de werkgelegenheid kunnen voortvloeien. Gevolgen, die dan bovendien meestal niet gelijkelijk over het land verdeeld zullen zijn, maar in sommige streken van het land veel harder aan zullen komen dan elders. Ik durf wel te zeggen: onaanvaardbaar hard. Wat dat betreft is er echt geen verschil van inzicht in het kabinet.”

Mr. Geertsema gaf trouwens de verzekering, dat iedereen die van tijd tot tijd berichten de wereld in stuurt over meningsverschillen in het kabinet, die wel eens tot een kabinetscrisis zouden kunnen leiden, zich heel duidelijk vergist. „De samenwerking in het kabinet is voortreffelijk. Natuurlijk zijn er wel eens verschillen van inzicht; dat is alleen maar normaal. Maar waar het om gaat is of er een bereidheid bestaat om elkaar te vinden; of er een geest van samenwerking bestaat tussen de geestverwanten van de vijf politieke partijen. En ik verzeker u dat die er volledig is. Wat er ook voor verwickelingen in den lande mogen zijn tussen de verschillende politieke partijen, die verwickelingen bestaan er in het kabinet niet.”

Boeiende zaak

Mr. Geertsema achtte het niet zijn taak zich een oordeel aan te matigen over wat zich op dit moment tussen de politieke partijen afspeelt. Dat is ongetwijfeld „een boeiende zaak“, maar het is niet een zaak die nu van invloed is op het beleid van het kabinet. Hij vond dat terecht verheugend om te constateren, want „als er iets is dat ons land nu nodig heeft om zijn moeilijkheden te boven te komen, dan is het continuïteit van het beleid.”

De conclusie van dit gelukkig voldeende optimistische „nieuwjaarswoord“ was: „Het huidige kabinet heeft een begin gemaakt met een ingrijpende wijziging in het beleid ten aanzien van de overheidsuitgaven. Het is duidelijk dat dit pas een begin kan zijn nu het kabinet op 6 juli in functie kwam en de begroting op 21 september moest worden aangeboden. Dit beleid zal in de komende jaren moeten worden uitgebouwd. Daarvoor is tijd nodig en het is te hopen — en ik durf te zeggen: te verwachten — dat het kabinet die tijd zal worden gegeven. Daarom is het voor het kabinet van belang dat het ook in de komende jaren de steun krijgt van de regeringspartijen en van de meerderheid van de bevolking en er zijn gelukkig geen tekenen dat dit niet het geval zal zijn.”

Thorbecke-herdenking

De VVD gaat in samenwerking met de afdeling Den Haag zaterdag 3 juni de honderdste sterfdag van de liberale staatsman Thorbecke plechtig herdenken. Tijdens de herdenkingsbijeenkomst voert onder meer de minister van binnenlandse zaken, mr. W. J. Geertsema, het woord. Ook in Zwolle, de geboorteplaats van Thorbecke, organiseert de plaatselijke afdeling een herdenking. De bijzonderheden over de plechtigheden volgen later.

Prof. Johan R. Thorbecke is tot drie maal toe premier geweest van Nederlandse kabinetten. Daarvoor verrichtte hij baanbrekend werk op het gebied van de grondwetsherziening. Tijdens zijn premierschap kwam een groot aantal belangrijke wetten tot stand: de kieswet, de provincie- en gemeentewet, de wet op het graven van het Noord-Zeekanaal, de wet op de hogere burgerschool en de wet tot instelling van de polytechnische school in Delft.

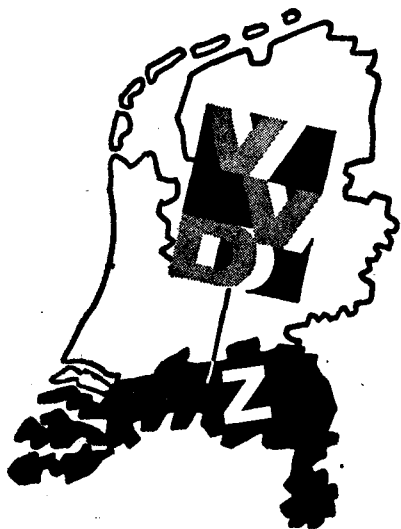
De P.T.T. gedenkt Thorbecke in juni met de uitgifte van een postzegel. De VVD heeft dit met voldeening vernomen.

Friesch Groningsche Hypotheekbank N.V.

pandbrieven

een veilige belegging met zeer hoog rendement

De Limburgproblematiek

Limburg, Noord-Brabant en Zeeland. Drie provincies in één rubriek, die eigenlijk alleen maar dit met elkaar gemeen hebben, dat zij samen het zuiden van ons land vormen. Ieder van die drie provincies heeft zijn eigen gezicht, structuur en problemen, die dan ook wel om beurten aan de orde zullen komen.

De VVD-fractie in de Tweede Kamer heeft in overleg met de kamercentrales onder haar leden een verdeling gemaakt in de belangenbehartiging van verschillende gebieden. Zo zijn aangewezen:

- Voor de provincie Zeeland ir. D. S. Tuijnman;
- Voor de provincie Noord-Brabant mr. H. E. Koning;
- Voor de provincie Limburg de heren G. Koudijs en mr. F. Portheine.

In Zeeland speelt de kwestie van luchtverontreiniging door het Sloegebied en is een strijd gaande tussen voor- en tegenstanders van afsluiting van de Oosterschelde. Bij dit laatste vraagstuk dient overigens naar ons inzicht de veiligheid te prevaleren boven een eventuele, en dan natuurlijk wel tot een minimum te beperken, aantasting van het milieu. De Tweede Kamer zal nog deze maand gaan discussiëren over de aanleg van een oliepijpleiding dwars door Zeeland — en ook dat is een heet hangijzer.

Landbouwproblemen in Brabant, waar men zich misschien wat te eenzijdig heeft gespecialiseerd op de varkensteelt. Tilburg zoekt naarstig naar een nieuwe grote industrie, nu het in de textiel niet goed gaat. Tot begrijpelijk verdriet van de plaatselijke overheid is een contact terzake met Volkswagen tenslotte toch op niets uitgelopen.

Het is maar een heel povere greep van wat in Zeeland en Brabant actueel is. Men zal het ons in die provincies niet kwalijk nemen dat wij in dit eerste artikel in deze rubriek willen beginnen met wat uitvoeriger stil te staan bij Limburg dat, door de mijnsluitingen, van de drie zuidelijke provincies toch met de grootste problemen wordt geconfronteerd.

De mijnsluitingen nopen tot vervangende werkgelegenheid. Die kwestie is door voorgaande regeringen goed aangepakt; Limburg kan en mag niet het gevoel hebben (de regio nog wel eens eigen), dat men gediscrimineerd is of wordt vanuit „Den Haag”.

De werkloosheid in Limburg is als acuut probleem aanzienlijk verminderd. Wie een nieuw bedrijf in deze provincie wil vestigen, kan maar moeilijk aan werknemers komen, terwijl toch veel arbeidskrachten uit de mijnen vrijkomen. De oppervlakkige waarnemer is misschien geneigd daarom beperking te bepleiten van de stimuleringsmaatregelen. Maar dat zou voor Limburg levensgevaarlijk zijn. De werkelijke werkgelegenheidssituatie wordt namelijk verstuurd door de pendel van werknemers naar Duitsland. Daarom: handhaving van Limburg als herstructureringsgebied en een nota over de Limburgproblematiek. Het mag bekend worden verondersteld dat juist door invloed van de VVD dit beleid tot stand kwam. Die problematiek valt overigens in vele delen uiteen. Men moet daarbij o.m. denken aan infrastructurele maatregelen.

Zonder deze is, zoals de Europese Commissie terecht opmerkt in haar rapport over regionale politiek, bijvoorbeeld steun aan de vestiging van bedrijven een slag in de lucht.

De vestiging in Limburg van de Shell-raffinaderij gaat niet door, onder meer wegens milieubezwaren. Dat is te betreuren. Het is zaak het industrialisatieproces niet te laten frustreren onder invloed van elementen, die groot-Limburgs echte belang niet op het oog hebben, zoals bij het afwijzen van de raffinaderij helaas is gebeurd. Men zal nu compensatie voor de raffinaderij moeten zoeken.

Een grote motor wordt zeker de achtste medische faculteit in Maastricht, waar juist de VVD positief tegenover heeft gestaan. Voorts dient ook gedacht te worden aan de werkgelegenheid die juist kleinere bedrijven kunnen leveren, bijvoorbeeld in het toerisme.

De industrialisatie werd in Limburg gestimuleerd door het voortreffelijke bureau Bloemendal van de Staatsmijnen. Dit is nu weggefallen; compensatie daarvan is nodig. Het is van groot belang te vermijden dat verschillende gemeenten op dit gebied tegen elkaar in gaan werken. Mede tegen die achtergrond zal men de kwesties van gemeentelijke herindeling — in Limburg zeer sterk levend — moeten beoordelen.

Bestuursmutaties

Prinsenbeek — Van harte verwelkomen wij een nieuwe afdeling van de VVD: Prinsenbeek. Onlangs is een eerste ledenvergadering gehouden. Toen werd het volgende bestuur gekozen: H. M. W. Ruisch (voorz.), A. J. van Seventer (vice-voorz.), J. van Noortwijk (secr.), J. F. Wisse (penningm.) en F. M. Th. van der Ven (lid). Het adres van het secretariaat luidt: Westerkim 22, Prinsenbeek; telefoon 01607 - 3162.

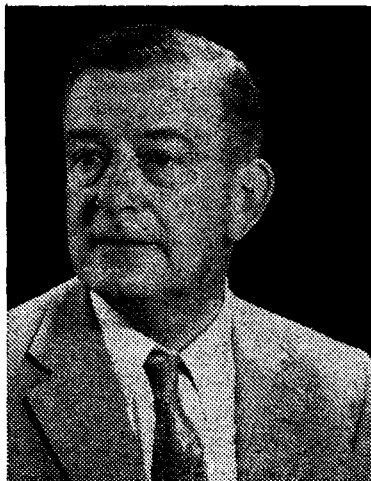
„Zitdag” in Venlo

M. F. Portheine en G. Koudijs, beiden lid van de Tweede Kamer voor de VVD, zullen in januari een bezoek brengen aan Limburg om kennis te nemen van problemen en wensen welke in deze provincie leven.

De heer Portheine is van plan 14 en 15 januari in Venlo te vertoeven, terwijl de heer Koudijs hem op 15 januari gezelschap gaat houden. Op de eerste dag van het bezoek van de heer Portheine zijn ontmoetingen gepland zowel met partijgenoten als met leden van andere politieke groeperingen.

Zaterdag 15 januari zal het karakter hebben van een z.g. zitdag. Daarbij zal er voor alle Limburgers gelegenheid zijn met beide Kamerleden te spreken — ook al is de plaats Venlo dit keer gekozen om in de eerste plaats kennis te nemen van Noordlimburgse problemen. Het is de bedoeling dat na afloop van de „zitdag” de pers te woord wordt gestaan.

F. J. Melzer verlaat Bredase raad

Op 8 november heeft de heer F. J. Melzer (56), sedert 28 oktober 1970 wethouder van economische zaken van Breda, op dringend medisch advies ontslag genomen als raadslid. De heer Melzer heeft vanaf 1958 zitting gehad in de Bredase gemeenteraad, waar hij in 1959 mr. E. H. Toxopeus opvolgde als voorzitter van de VVD-fractie.

In de periode vóór zijn wethouderschap heeft de heer Melzer jarenlang verschillende functies bekleed in de besturen van de afdeling Breda en de kamercentrale Noord-Brabant. Tot voor kort was hij de vertegenwoordiger van de rijkskieskring Tilburg in het hoofdbestuur, waarvan hij sinds 1963 deel heeft uitgemaakt.

Het bestuur van de afdeling Breda dankt de heer Melzer voor alles wat hij heeft gedaan voor de VVD in het algemeen en voor de afdeling en de gemeente Breda in het bijzonder.

Zijn plaats als wethouder is ingenomen door de heer J. van Graafeiland, die sinds de vorige verkiezingen lid van de Bredase raad is. Op 16 december koos de raad de heer Van Graafeiland tot wethouder.

Het oude raadhuisje van Son en Breugel

In het Brabantse Son en Breugel is het oude raadhuisje inzet geworden van een handtekeningen-actie.

In de gemeenteraad heeft de VVD bepleit dit raadhuisje ter beschikking te stellen voor culturele doeleinden. B. en w. wilden er wegens plaatsgebrek in het nieuwe, enige jaren geleden gebouwde raadhuis, de sociale dienst van de gemeente in onder brengen. Het college beweerde nooit bruikbare suggesties te hebben ontvangen ten aanzien van een cultureel doel. Dit werd door de VVD bestreden, evenals trouwens het plaatsgebrek in het nieuwe raadhuis.

Niettemin werd het voorstel van b. en w. met negen tegen zes stemmen aangenomen. Na berichten in de pers, waarin het VVD-standpunt duidelijk werd belicht, onttekende een initiatief-comité een handtekeningen-actie, met het doel het raadhuisje zo snel mogelijk beschikbaar te krijgen voor de cultuur. Het resultaat van de actie was overweldigend: bij drieduizend gezinnen werden 2087 handtekeningen verzameld.

Aankondigingen

13 JANUARI

Mevr. mr. E. Veder-Smit (lid der Tweede Kamer) spreekt te Roosendaal voor de K.N.M.G., afdeling Bergen op Zoom/Roosendaal. 20.15 uur, Restaurant „Vrouwenhof”.

17 JANUARI

Voor de afdeling Breda geeft mevr. mr. E. Veder-Smit een inleiding over haar nota Volksgezondheid.

2 JANUARI

Op het landbouw- en middenstandscongres van de kamercentrale Tilburg te Etten spreken ir. D. S. Tuijnman, mr. F. Portheine (leden der Tweede Kamer) en ir. C. S. Knotterus (lid van Provinciale Staten van Noord-Brabant, voorzitter van het landbouwschap).

24 JANUARI

Op de algemene vergadering van de afdeling Steenberghe spreekt L. M. de Beer (lid der Tweede Kamer). 20.00 uur, Hotel van Tilburg.

26 JANUARI

Mevr. drs. N. Smit-Kroes (lid der Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling Eindhoven over onderwijs.

vrijheid en
democratie

De redactie van Vrijheid en Democratie is gevestigd te Amsterdam, Nieuwe Herengracht 89-B. Hoofdredacteur en voorzitter van de redactiecommissie is de heer Ph. C. la Chapelle.

De abonnementen-administratie wordt verzorgd door het algemeen secretariaat van de VVD, Koninginnegracht 61 te Den Haag (telefoon, uitsluitend voor abonnementen-administratie, 070 - 111741). Voor adreswijzigingen etc. wende men zich dus tot het algemeen secretariaat.

De advertentie-exploitatie wordt verzorgd door de Nederlandse Dagblad Unie, Westblaak 180 (postbus 824) te Rotterdam, telefoon 010 - 147211.

algemeen
secretariaat

Het algemeen secretariaat van de VVD is gevestigd te Den Haag, Koninginnegracht 61, telefoon (070) 604803. Postrekening: 67880 ten name van de algemeen secretaris van de VVD te Den Haag.

secretariaat
tweede kamer fractie

Het secretariaat van de VVD-fractie in de Tweede Kamer is gevestigd in het gebouw van de Tweede Kamer, Binnenhof 1 A te Den Haag. Telefoon (070) - 61 49 11.

nder de loep

door onze politieke
redacteur A. W. Abspoel

KVP op drift

Wat is de nieuwe voorzitter van de KVP, dr. ir. D. de Zeeuw, voor een man? Als landbouwkundig ingenieur en directeur van het Instituut voor toepassing van atoomenergie in de landbouw te Wageningen is hij stellig een man van kennis en gezag op zijn terrein. Maar moet hij ondanks zijn lidmaatschap sedert maart 1970 van de Eerste Kamer en ondanks zijn lidmaatschap ook van de Provinciale Staten van Gelderland, politiek toch slechts als een dilettant met weinig realiteitszin worden beschouwd?

Een hoofdartikel in het Algemeen Dagblad veronderstelde dat laatste onlangs inderdaad. Men weet het: de heer De Zeeuw droomt zich een nieuwe volkspartij — en dan nog wel links van het midden — samen met de antirevolutionairen en de christelijk-historischen, maar dan los van de confessie. Het Algemeen Dagblad meende dat men met recht kan twijfelen aan de bruikbaarheid van zijn ideeën die „enerzijds getuigen van een argeloos dilettantisme en aan de andere kant van een gevaarlijk gemis aan kennis van de werkelijkheid”. En inderdaad lijkt het nogal optimistisch, te verwachten, dat confessioneel gebaseerde protestantse partijen bij een samenwerking of samengaan van deze drie bereid zouden zijn hun identiteit op deze wijze prijs te geven.

Een blijk van gebrek aan ervaring zag het blad ook gelegen in het feit dat de heer De Zeeuw zich voor zijn opvatting had beroepen op de vermeende instemming van minister-president Biesheuvel. Het A.D. keurde dit beroep mede af, omdat de heer Biesheuvel als minister-president van een gemengd kabinet, zich daarover niet zou kunnen uitspreken en de beweringen van de heer De Zeeuw zou kunnen ontkennen noch bevestigen.

Ondertussen heeft mr. Biesheuvel daar toch wel iets over gezegd. Desgevraagd verklaarde hij blijkens een bericht in De Telegraaf: „Ik weet niet waar de heer De Zeeuw die indruk aan ontleent. Ik heb alleen op de partijraad van de ARP gezegd dat naar mijn gevoel mijn partij zich iets te strak opstelt tegenover de KVP.” De heer Veerman, de voorzitter van de ARP, kon nog wat duidelijker zijn en toonde zich weinig ingenomen met deze hernieuwde uitlating van de heer De Zeeuw, welke „de komende eerste vergadering van de overeengekomen contactraad van de drie al direct zal confronteren met de wens van één der partijvoorzitters af te zien van het beroep op het evangelie.”

Zal de nieuwe KVP-voorzitter inderdaad blijken een illusie na te jagen of zal hij nu zelf het breekijzer blijken te zijn dat laatstelijk door mr. Van Mierlo zonder veel succes is gehanteerd? Aan het einde van dit nieuwe jaar zullen we daarover waarschijnlijk wel meer weten.

Twee dingen staan in ieder geval wel reeds vast. In de eerste plaats dat de heer De Zeeuw tegelijk met zijn ijveren voor een nieuwe niet-confessionele volkspartij (links van het midden) blijft streven naar samenwerking met de PvdA (en eventueel D'66). En in de tweede plaats dat — naar in politieke kringen algemeen wordt aangenomen — dertig tot veertig procent van de KVP-aanhang deze escapade in de richting van het socialistische kamp niet zou volgen en haar heil dan elders zou zoeken.

Dat is voor een partijleider geen prettig vooruitzicht en zal heel wat stuurmanskunst vereisen. Een eigenschap die menigene de tot nu toe nogal loslippige en radicaal „geëngageerde” KVP-voorzitter vooralsnog niet toeschrijft.

Oppositie overdaad

Volgens zeggen zouden bij de begrotingsbehandeling in de Tweede Kamer in de afgelopen twee maanden door de oppositie en met name door de PvdA, D'66 en de PPR, afzonderlijk dan wel gezamenlijk als „progressieve combinatie”, niet minder dan 200 amendementen en moties zijn ingediend. Waarvan dan de overgrote meerderheid is verworpen. Ik heb het niet nageteld, maar het zal wel ongeveer zo zijn en nu is Defensie nog niet eens aan de orde geweest!

Heeft de oppositie daar goed aan gedaan? Het valt — ook van haar standpunt uit — te betwijfelen en het is wel typerend, dat zelfs in Het Vrije Volk dienaangaande van enige scepsis blijk werd gegeven. Overdaad schaadt — ook hier! Juist die krankzinnige hoeveelheid maakt dat geen sterveling zich in con-

creto meer iets van die tegenvoorstellen herinnert. Hier geldt ook het bekende gezegde van de bomen en het bos.

Ik kan me best voorstellen dat bijvoorbeeld minister Engels van CRM aanvankelijk de neiging toonde niet telkens weer afzonderlijk elk amendement of iedere ingediende motie op ongeveer dezelfde grond te bestrijden, al was dat dan niet erg tactisch.

Niet helemaal ongelijk had ook de communist Marcus Bakker, toen deze — het was begin december bij het aan de orde stellen van een hele reeks stemmingen over amendementen en moties over de begroting van volksgezondheid en milieuhygiëne — genoeg kreeg van die „kamergymnastiek” van het stemmen bij zitten en opstaan. Hij barstte deswege uit in de volgende bewoordingen: „Wij vinden de methode die nu wordt gevolgd uiterst verwerpelijk. Wij menen dat door de veelheid van stukken die op ons worden losgelaten, de betekenis van ieder van die stukken tot een hol gebaar wordt gereduceerd. Daardoor wordt parlementair en politiek het tegendeel bereikt van wat gezegd wordt dat het effect van die moties moet zijn.

„Wij constateren ook, dat de neiging de Kamer onder motie- en amendementpapier te bedelven, sterk is toegenomen sedert de Kamer het besluit heeft genomen dat de stemmingen daarvoor bij zitten en opstaan kunnen plaatsvinden, met vermelding van de namen der fracties.

„In onze fractie is ernstig overwogen ons protest tegen deze gang van zaken en ons gevoel van ongerustheid tot uitdrukking te brengen door vanmiddag bij elke van de ingediende moties en amendementen hoofdelijke stemming te vragen. Zonder twijfel zal men zich dan iets beter gaan realiseren, waarmee men bezig is. Wij hebben dat niet willen doen, omdat dit min of meer het karakter van een overval onzerzijds zou krijgen.

„Ik wil namens mijn fractie zeggen dat wij niet naar de Kamer zijn gekomen om een soort gedwongen gymnastiek oefeningen te doen. Wij behouden ons dan ook — ik zeg dit zeer nadrukkelijk — het recht voor op een gegeven ogenblik — als de gang van zaken blijft zoals die op het ogenblik is — over iedere motie en over ieder amendement hoofdelijke stemming te vragen. Wij doen dat om te voorkomen dat door de huidige gang van zaken een anti-parlementaire stemming onder de Nederlandse bevolking zou toenemen.”

De heer Bakker had in de hoofdzaak stellig gelijk. Die zorg voor de parlementaire democratie doet ons bij een communist alleen altijd wat onwezenlijk aan.

Eerste Kamer en begroting

Als lid van de Commissie Kiezer en Gekozone (de commissie-Geertsema) heb ik destijds met overtuiging meegewerkt aan het in haar rapport opgenomen voorstel om voor de Eerste Kamer te komen tot een (vrijwillige) verkorte begrotingsbehandeling.

Tot nu toe besprak deze Kamer onmiddellijk na de begrotingsdebatten in de Tweede Kamer alle begrotingshoofdstukken ook nog eens uitvoerig stuk voor stuk. Het gevolg van deze werkwijze was dat het laatste begrotingsdebat daar dan dikwijls nog in april of mei van het jaar waarvoor de begroting geldt, werd gevoerd en op een ogenblik dat de volgende begroting alweer druk werd voorbereid. Onze commissie achtte het daarom een verbetering wanneer de Eerste Kamer zich zou beperken tot één algemeen politiek en financieel debat van enige dagen nadat de begrotingsbe-

handeling aan de andere zijde van het Binnenhof geheel is beëindigd. De afzonderlijke begrotingshoofdstukken zouden daarna bijvoorbeeld (eventueel behoudens een enkele uitzondering wanneer een belangrijk deel van deze Kamer dat zou wensen) „administratief afgehandeld” kunnen worden. Een dergelijke handelwijze zou naar de mening van de Commissie geheel binnen de Grondwet blijven.

Tot ons genoegen heeft de Eerste Kamer, met medewerking ook van onze fractievoorzitter mr. Van Riel, een ferme stap in deze richting gedaan. Het College van Senioren heeft namelijk besloten om na de op 23 en 24 november jl. gehouden algemene politieke beschouwingen in deze Kamer over de rijksbegroting 1972, de afzonderlijke begrotingen (tenzij zich iets zeer bijzonders voordoet) zonder debat de voorzittershamer te doen passeren. En wel, zoals in de eindverslagen over deze begrotingen telkenmale is vermeld, „uitsluitend met de bedoeling zo tijdig mogelijke machtiging aan de regering tot het doen van de voorziene uitgaven niet in de weg te staan”.

Wel echter ligt het in het voornemen dat later maar nog wel in de eerste helft van 1972, „met de desbetreffende bewindsman in een openbare vergadering over het gevoerde en te voeren beleid in deze van gedachten zal worden gewisseld”.

Aangenomen mag dan wel worden dat die beleidsdiscussies die dan los staan van de begroting, telkenmale uitsluitend de grote lijnen van het ministeriële beleid zullen betreffen. En misschien ook zal het dan wel niet nodig of niet mogelijk blijken ieder jaar met elk van de ministers alsnog een algemeen beleidsdebat te voeren. Dat zal de praktijk wel moeten uitwijzen. De concrete voorstellen die de ministers doen, komen toch vanzelf ook in de Eerste Kamer, op welke voortbestaan als „chambre de réflexion” ook de Commissie Kiezer en gekozone — terecht m.i. — in meerderheid (10 tegen 4 stemmen) bleek prijs te stellen.

Parlement en kiezer

Rijkelijk laat — drie maanden na het begin van alweer een nieuw parlementair jaar — verscheen het befaamde jaarboek „Parlement en Kiezer” voor 1970/71. De prijs is weer flink opgeslagen: f 47,50. Het is zelfs voor deze tijd een heel bedrag, maar het zij erkend: het biedt degene die dagelijks met de politiek van doen heeft een beslist onmisbare documentatie.

Zelf ben ik de gelukkige bezitter van de hele reeks sedert de verschijning van het eerste jaarboekje: 1911/12. Voor de liefhebber een kostelijk bezit en wie in de oude jaarboekjes gaat bladeren, kan er uren mee zoek brengen.

Vergelijking van dat eerste jaarboekje (men gebruikte toen nog bescheidenlijk het verkleinwoord) met de laatst verschenen uitgave levert hier en daar opmerkelijke resultaten op, al is de inhoudsopzet en ook het uiterlijk altijd vrijwel gelijk gebleven. Allereerst het prijsverschil. Op de buitenzijde van de eerste „Parlement en Kiezer” staat de prijs afgedrukt: 60 cents. Dat betekent dus dat in de zestigjarige periode nadien, de prijs tachtig maal zo hoog is geworden.

Nu dient erkend dat het eerste jaarboekje 322 bladzijden telde en dat van nu 800 bladzijden, plus nog eens twintig pagina's met de foto's van de thans fungerende ministers en staatssecretarissen en van alle huidige leden van de Eerste en Tweede Kamer. Een andere prijsvergelijking om ons eraan te herinneren hoezeer het geld in waarde is gedaald:

VERVOLG OP PAGINA 7

C O P I J N
GROENEKAN

★

REEDS MEER DAN
TWE EEUWEN
EEN BEGRIP VOOR

boomkwekerij-
produkten

EN

tuinarchitectuur

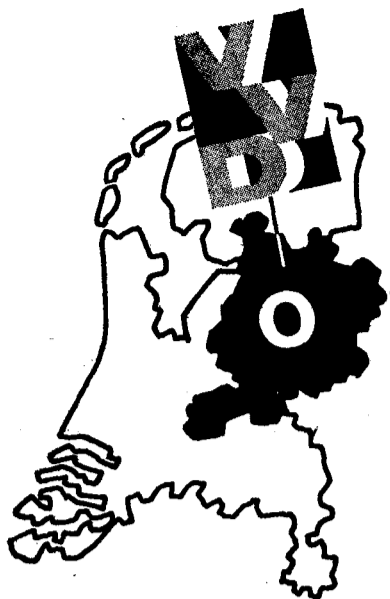
★

TELEFOON 03461 - 12 07

JONG REPRESENTATIEF EN INVENTIEF ZAKENMAN

zoekt i.v.m. omstandigheden interessante werkkring.

Opleiding: Middelbare school - Zeevaartschool.
Studie: Financieel-economisch management.
Ervaring: Jarenlange ervaring met de aspecten van stukgoederen en vloeibare ladingen (Schade - Inspectie - Bemiddeling - Verzekering - Vervoer - Opslag etc.)
Talenkennis: Engels en Duits.
Relaties: In binnen- en buitenland.
Gaarne reacties tel. 01880 - 6497.

De VVD-fractie in de Tweede Kamer heeft in overleg met de kamercentrales onder haar leden een verdeling gemaakt in de belangenbehartiging van verschillende gebieden. Zo zijn aangewezen:

• Voor Overijssel en de IJsselmeerpolders de heren G. W. Keja en H. P. H. Waalkens;

• Voor Gelderland de heren G. V. M. van Aardenne, L. M. de Beer en H. P. H. Waalkens.

Niet alles pais en vree

De doorsnee-burger denkt bij „het Oosten” van ons land aan Twente en de Achterhoek. De redactie van ons blad laat het daar niet bij en sluit zich aan bij wat men in het parlement onder „het Oosten” verstaat: de gehele provincies Overijssel en Gelderland, alsmede de oostelijke IJsselmeerpolders.

Bij beschouwingen over de sociaal-economische situatie in ons land worden het Noorden en het Zuiden steeds als probleemgebieden genoemd. Daardoor wordt, ongewild, de indruk gevestigd dat er in het tussenliggende gebied geen problemen zijn en dat alles daar pais en vree is.

Dat is natuurlijk een onjuist beeld. Tegenwoordig heeft elk individu, elke groep van mensen, elke stad, elk gebied doorlopend te maken met ontwikkelingen in het maatschappelijke en commerciële leven en met overheidsmaatregelen, die daarvan een exponent zijn. Wij kunnen daarom gerust constateren dat de problematiek van alledag in het Oosten niet anders is dan in andere gebieden. Zij het, natuurlijk, met accentverschillen. Zo houden vraagstukken van ruimtelijke ordening in verband met wonen, werken en recreatie, ontsluiting door wegen, bedreigde werkgelegenheid en landbouwkundige ontwikkelingen ook de oostelijke bestuurders intensief bezig.

In Twente komen de gevolgen van de slechte gang van zaken in de textielindustrie hard aan. Er zijn daar naar verhouding weinig dienstverlenende bedrijven, die in het algemeen minder klappen te incasseren krijgen bij een teruglopende conjunctuur. De structuur van de werkgelegenheid heeft in Twente wijziging en daarbij past zeker een pleidooi voor verplaatsing van Rijksdiensten naar de regio. In datzelfde verband verdient de suggestie, door de VVD in de Tweede Kamer gedaan, om de Technische Hogeschool in Twente dienstbaar te maken aan de Groningse universiteit, meer aandacht dan zij tot dusver kreeg. Men zou, zo is de gedachtegang, gebruik kunnen en moeten maken van de know-how die natuurlijk geconcentreerd is op de TH, voor de ontwikkeling van met name medische apparatuur, ten dienste van het onderwijs.

Verontrustend is ook het hoge getal van werklozen in Zwolle en Kampen. Deze gebieden verdienen, in het kader der investeringsregelingen, de nodige belangstelling.

Behalve op sociaal-economisch gebied spelen zeker ook in de oostelijke provincies kwesties van ruimtelijke ordening een rol van betekenis. Hier immers liggen rijke natuurgebieden, zo belangrijk voor de aanleg van verkeerswegen. Enerzijds zijn die wegen essentieel voor een betere ontwikkeling van de betrokken gebieden, anderzijds moeten wij bijzonder oppassen dat geen onherstelbare schade wordt aangericht. Het gaat daarbij om een zorgvuldige afweging van belangen. Om besluiten die met

Het verzet van de boeren van Tubbergen tegen een ruilverkavelingsproject in dit gebied, dat in de donkere dagen voor Kerstmis uitliep op een forse vechtpartij met de politie, heeft nog eens de aandacht gevestigd op de feilen van de Ruilverkavelingswet 1954.

In die wet wordt o.m. de stemprocedure geregeld. Wie niet stemt wordt geacht vóór te zijn. Een dergelijke regel is nauwelijks democratisch te noemen. Direct na het gebeuren in Tubbergen hebben enkele leden van de VVD-fractie in de Tweede Kamer vragen gesteld aan de regering, waarin duidelijk de wens doorklinkt om op zo kort mogelijke termijn van die procedure af te komen.

In Tubbergen hebben van de 2938 stemgerechtigden slechts 27 boeren hun stem uitgebracht: 12 tegen en 15 voor. Volgens de wet is het project dan aangenomen met 2926 tegen 12 stemmen....

Het siert gedeputeerde dr. H. H. Schoemaker, die als voorzitter bij de geruchtmakende stemming optrad, dat hij meedeelde van oordeel te zijn dat het provinciaal bestuur zich moet beraden of onder deze omstandigheden de ruilverkaveling moet worden uitgevoerd.

Men kan dit en alle andere ruilverkavelingsprojecten maar beter vergeten totdat de wet is herzien.

wijsheid genomen moeten worden. Het zou de hogere overheidsinstanties sieren als men eens wat meer luistert naar de argumenten die ter zake op plaatselijk niveau naar voren worden gebracht.

In Overijssel en Gelderland heeft men nogal eens te maken met gemeenteraden, die zwaar tillen aan de zondagsrust en aan „vraagstukken” op het gebied van de zedelijkheid, zoals het gemengd zwemmen. Het zijn zaken die in deze moderne samenleving geen vraagstukken meer zouden behoren te zijn en niet zelden worden de besluiten van gemeenteraden in dit opzicht ervaren als een niet te accepteren beknotting van de persoonlijke vrijheid. Het spreekt vanzelf dat de VVD-vertegenwoordigers in dergelijke gevallen met kracht dienen op te komen voor de liberale beginselen zoals deze in ons verkiezingsprogramma zijn neergelegd. In eng plaatselijke politieke verhoudingen kan dat misschien wel eens moeilijk zijn, maar het belang van dergelijke politieke beginselen reikt verder dan de regio.

Men kan zich ook in de oostelijke provincies gesterkt weten door de voortdurende belangstelling voor deze gebieden van onze Tweede Kamerfractie. Na de verkiezingen hebben reeds twee bezoeken van de fractie plaats gehad, namelijk aan Zwolle en aan Nijmegen. Voor 25 februari staat een bezoek van een zeven man sterke delegatie aan Twente op het programma.

Aankondigingen

24 JANUARI
G. W. Keja (lid der Tweede Kamer) spreekt te Dronten voor de afdeling Oost-Flevoland.

3 FEBRUARI
Mr. F. Portheine (lid der Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling Renkum over de middenstand.

4 FEBRUARI
Mevr. drs. N. Smit-Kroes (lid der Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling Epe over algemene politiek. 20.00 uur, Hotel Dennenheuvel.

Regionale rubrieken

VERVOLG VAN PAGINA 1

Wij houden ons aanbevolen voor alle berichten, maar er zijn wel enkele spelregels:

- 1) De berichten dienen met de schrijfmachine enkelzijdig getypt te worden. Men houde daarbij een ruime marge aan. Tussen twee regels telkens een regel blanco laten, zodat de redactie ruimte heeft voor eventuele noodzakelijke correcties en voor zetaanwijzingen. Iedereen denkt altijd dat zijn handschrift gemakkelijk leesbaar is. Dat is echter meestal niet waar. Het kost de redactie te veel tijd om allerlei handschriften te ontcijferen en de kans op leesfouten is bij met de hand geschreven berichten te groot. Daarom: schrijfmachine gebruiken!
- 2) De berichten moeten kort en duidelijk geformuleerd worden. Bij zorgvuldig formuleren is het meestal mogelijk met minder woorden te volstaan. Schrijf geen lange verhalen; als de redactie daar behoefte aan heeft, neemt zij wel contact op met de inzender van een kort bericht waarover zij méér zou willen weten.
- 3) Suggesties zijn altijd welkom, maar ook kort en zakelijk. Verwacht niet dat de redactie altijd overal op in zal kunnen gaan. Wij moeten een keus maken, die natuurlijk enigermate subjectief is. Het is de redactie die bepaalt wat wel en wat niet opgenomen wordt.
- 4) Alle berichten, suggesties etc. dienen schriftelijk gezonden te worden

aan het adres van de redactie van Vrijheid en Democratie: Nieuwe Herengracht 89 B te Amsterdam. Telefonisch doorgeven van berichten is niet mogelijk.

Het lijkt ons nuttig, om de gedachten te oriënteren, een opsomming te geven van de feiten waarin wij voor de regionale rubrieken geïnteresseerd zijn:

- a) Aankondigingen van te houden vergaderingen en bijeenkomsten (in verslagen daarvan zijn wij niet geïnteresseerd).
- b) Mutaties in besturen van afdelingen, kamercentrales en dergelijke.
- c) Benoemingen van VVD-burgemeesters en -wethouders.
- d) Benoemingen van ereleden, overlijdensberichten van bekende VVD-leden en dergelijke persoonlijke nieuwsfeiten.
- e) Successen die de VVD behaalde in gemeenteraden, agglomeratieraden, provinciale staten etc. In het algemeen maken wij graag melding van activiteiten van de VVD in dit soort lichamen, zodra deze om een of andere reden iets méér dan normale aandacht verdienen.
- f) Standpunten die de VVD bij principiële debatten in gemeenteraden en dergelijke heeft ingenomen, zeker als men veronderstellen kan dat soortgelijke principiële kwesties ook elders spelen.
- g) Regionale problemen, waarop besturen van afdelingen en kamer-

centrales graag de aandacht gevestigd zouden zien.

Het is duidelijk dat hier een taak ligt voor de besturen van de afdelingen en kamercentrales enerzijds, voor gemeenteraden en leden van agglomeratieraden en provinciale staten anderzijds. De redactie hoopt dat men overal in den lande zich zal bezinnen op de vraag hoe een continue stroom van berichten in ons blad kan worden bereikt. Dat zal een samenspel vereisen tussen besturen en gekozen vertegenwoordigers in openbare lichamen. En bij dat alles is één ding evident: de afdeling of regio die niets laat horen vindt ook niets in het blad over haar activiteiten. Bovendien moet men bedenken dat het altijd gauw te laat is. Wij gaan onverbiddeijk te werk als berichten ons niet onmiddellijk na het gebeurde bereiken. De redactie streeft naar een zo groot mogelijke actualiteit.

De instelling van de rubrieken betekent dat daarmee komen te vervallen de vier stedenrubrieken welke tot nu toe in ons blad een plaats vonden en waarin aandacht werd besteed aan Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Eindhoven. De rubrieken „Nieuws uit de partij”, „Aankondigingen” en „Kamerleden spreken” houden eveneens op te bestaan. De nieuwsfeiten welke men in deze rubrieken kon aantreffen zullen voortaan worden vermeld bij de regionale rubrieken. Het moet, met vereende krachten, mogelijk zijn deze te laten slagen.

Het kleurboek van minister Van Veen

door mevrouw drs N. Smit-Kroese, lid van de Tweede Kamer voor de VVD

Natuurlijk hebben wij tijdens het fractiebesluit, voorafgaande aan de stemmingen over de onderwijsbegroting van minister Van Veen ook de mogelijkheid besproken, dat de VVD-fractie, c.q. de onderwijsmensen uit de fractie, tegen de begroting, dan wel tegen posten uit de begroting zouden stemmen.

De confrontatie met het gat van Veringa — sinds vorige week officieus de juiste definitie van het grote tekort, nu de commissie Rijksuitgaven oud-minister Witteveen in ere heeft hersteld — gaf een enorm gevoel van machteloosheid. Een vertwijfelde KVP'er gaf dat aanleiding tijdens de debatten te roepen: „Laten wij toch niet de indruk wekken dat alles al tevoren geregeld is. Zelfs dat gevoel had ik al een tijdje voor de begrotingsbehandeling verloren toen mij duidelijk was geworden, dat er niets te regelen viel, omdat de speelruimte nihil was.

Het klinkt onwaarschijnlijk, gezien het feit dat het onderwijsbudget verreweg het grootste is van alle ministeries, en ook dit jaar wederom een toename vertoonde.

Olieverfrijtjes

De begroting deed mij denken aan het kleurboek van een kind. De vormen waren aangegeven door de vorige bewindslieden, die de te gebruiken kleuren erbij hadden vermeld. Deze bewindslieden mochten de handelingen gaan uitvoeren. Voor de Kamerleden was de taak weggelegd te zien of het kleuren juist was gebeurd. Aan de resultaten bleek echter niets meer te veranderen: er waren olieverfrijtjes gebruikt.

Een gevoel van machteloosheid komt dan over je.

En er was ontzettend veel kritiek op de voorstellen van de onderwijsminister. Ook uit onze achterban. Kritiek die niet alleen bleek uit gesprekken op het onderwijsprotest in Utrecht, maar ook — en vaak meer — uit gesprekken met mensen uit onderwijskringen.

De VVD raakte overtuigd van de waarachtigheid van veel van die kritiek op voorstellen, die ingegeven leken te zijn door de toestand van de collectieve portemonnaie, zonder rekening te houden met onderwijskundige factoren.

Bovendien was het heel moeilijk te verteren, om nog maar niet te spreken van begrijpen, dat bepaalde voorstellen duidelijk in strijd bleken te zijn met uitgangspunten van de bewindsman. Terwijl juist in die uitgangspunten onze partij zich zo goed kon vinden. Wanneer er bijvoorbeeld gesproken wordt over bevordering van gelijke kansen op alle niveaus en individualisering van het onderwijs, lijkt dit een citaat uit Liberalen op nieuwe wegen.

Een voorbeeld: het voorstel van de minister om het aantal lessen van 32 tot 30 per week bij het voortgezet onderwijs te verminderen. Door het ontbreken van een onderwijsfilosofie achter deze maatregel was die vermindering voor ons een moeilijk te verteren zaak. Ik ben ervan overtuigd dat, nu het

belang van het onderwijs eigenlijk pas heel kort nationaal en internationaal zo duidelijk wordt onderkend, er ook van de zijde van het onderwijs aanpassingen zullen moeten plaatsvinden.

Structuurpatronen zijn daarbij echter onontbeerlijk. En in dit geval ontbraken deze volledig, waardoor, populair gezegd, de zwakke leerling thuis meer zou moeten gaan doen, zonder echter dat hij heeft leren leren.

Zelfwerkzaamheid vraagt in eerste instantie dat in letterlijke en figuurlijke zin discipline is bijgebracht. Het onderwijs zou in ieder geval de tijd gegund moeten worden voor didactische aanpassingen, in die zin dat de leerlingen meer handvatten verschaft worden voor het aanpakken van taken die deels ook thuis en op eigen kracht kunnen worden verricht.

Met een aantal liberale deskundigen is dan ook naarstig binnen de onderwijsbegroting gezocht naar ruimte voor verzachting van de 32-30 maatregel.

Op een koopje voor Sinterklaas spelen, zoals met name D'66 dat in onze ogen gedaan heeft, ligt de VVD niet. Wanneer er kritiek bestaat, en veranderingen in de begroting gewenst zijn, dient aangegeven te worden waar dat geld vandaan moet komen.

En wij hadden wisselgeld gevonden, dat dachten wij tenminste.

Natuurlijk was dat een compromis. Maar het compromis is nu eenmaal de politieke pasmunt van de goedwillende.

Maar toen kwam de koude douche. Het gevonden wisselgeld bleek een min of meer loze post te zijn. De minister noemde die situatie in de pipeline zittende activiteiten. Hoe de formulering ook luidde, de conclusie kon zijn dat uitgaven boven het toegestane in het vorig jaar het onmogelijk maakte de ministeriële voorstellen te verwerpen, aangezien het wisselgeld alleen op papier bleek te bestaan.

Argwaan

Dit alles was reden genoeg om reeds in dit stadium de grote argwaan van de VVD voor de middenschool over het voetlicht te dragen, met name voor wat betreft de financiële consequenties om nog maar niet te spreken over de onderwijskundige complicaties van zo'n nieuw schooltype.

De vele waarschuwingen van mevrouw Van Someren t.a.v. financiële en onderwijskundige gevolgen van de Mammoetwet gelden ook voor deze verandering overkort.

In het verwoorden van zulke kritiek komen nieuwe gedachten los.

Maar dat geldt niet alleen voor het verwoorden van kritiek.

Daarom vergroot het tijdig leren gebruiken van goed Nederlands de kansen van onze kinderen om met succes verder onderwijs te volgen. Diverse onderzoeken hebben duidelijk genoeg aangevoeld dat velen, met name in de lagere welstandsklassen, hun intellectuele mogelijkheden niet verwerkkelijken, en de carrière missen waarvoor hun kwalitei-

ten en potentie zeker toereikend zijn, doordat ze verbaal niet voldoende uit de voeten kunnen.

Verlaging van de toelatingsleeftijd tot het kleuteronderwijs van het vierde naar het derde jaar geeft extra tijd welke o.a. gebruikt kan worden voor het timmeren aan de verbale expressiemogelijkheden. Bovendien is gebleken dat een driejarige al dan niet via het spel, ontvankelijk is voor kennisoverdracht en open staat voor indrukken.

En passant bevorderen wij tegelijkertijd dat minder getoed hoeft te worden om te voldoen aan een duidelijk maatschappelijk verlangen, kinderen eerder buitenshuis te laten opvoeden. Welke problemen geeft het niet om crèches, kinderdagverblijven, peuterklasjes van de grond te krijgen en vooral: in stand te houden.

VVD-motie

Wetende hoe de gedachte van de verlaging van de toelatingsleeftijd tot de kleuterschool in onze partij leeft, kon een motie van VVD zijde waarin om experimenten op dit gebied gevraagd werd, niet uitblijven. De zeer positieve uitspraak van de Kamer — alleen de SGP en het GPV stemden tegen de VVD motie — liet duidelijk uitkomen dat een verschuiving van het accent naar kleuter- en basisonderwijs, en de overweging dat het bezighouden van peuters niet thuishoort in de sociale sector, maar vanwege de importantie op onderwijsgebied in de onderwijshoek, door de VVD met kracht benadrukt, goed overkwam bij de grootst mogelijke meerderheid van de Kamer.

De VVD motie was dan ook de enige motie die het bij de stemmen „haalde”.

Wij moeten ons realiseren dat bij het eerder aanvangen van het onderwijs aan onze kinderen, wij het ons kunnen permitteren het spelen geleidelijker tot leren te laten worden en bij het lager onderwijs het leren langer spelen te laten blijven.

Een soepeler aansluiting van lager- op kleuteronderwijs, een betere integratie van deze twee schooltypen, geeft de mogelijkheid om zinvoller selectiemethoden toe te passen, o.a. door als toelatingsmoment voor het basisonderwijs niet alleen de leeftijd als uitgangspunt te nemen, maar ook de mate van geestelijke rijpheid.

Zelfs in dit korte bestek genoeg punten waaruit blijkt dat een werkprogramma voor dit primaire welzijnsaspect, het onderwijs, een noodzaak is.

Het begrotingsbeleid voor 1972 door de minister van onderwijs als eerste hoofdstuk van zijn werkprogramma aangekondigd, is door de VVD, zij het op een aantal onderdelen met zeer gemengde gevoelens bekeken, niet verworpen.

Een bewind, dat minder dan een half jaar de gelegenheid heeft gehad gestalte te krijgen werd door ons geen reële basis geacht om op grond daarvan te concluderen dat er geen wezenlijke verbeteringen in de volgende hoofdstukken te verwachten zijn.

Onder de loep

VERVOLG VAN PAGINA 5

in de enkele advertentiepagina's die aan de eigenlijke inhoud van de uitgave van 1911/12 voorafgaan, komt onder meer een reclame voor van L. Th. A. Vorst, toen gevestigd Noordeinde 2 in Den Haag, voor „Havanna Sigaren van prima kwaliteit”: Li Hung Chang 3 cts.; Importation 4 cts.; Linton 5 cts en Bella Avis 6 cts.

De inhoud is, als gezegd, in opzet vrijwel gelijk gebleven. Ook de eerste uitgave van 1911/12 bevatte reeds o.a. de tabel van alle sedert 1848 opgetreden kabinetten, de reglementen van orde van de Raad van Ministers en van de Kamers, de Raad van State en zijn werkring, de namen van de zittende leden van beide Kamers met korte biografische bijzonderheden, de partijprogramma's, de laatste troonrede, een opsomming van de voornaamste werkzaamheden der Staten-Generaal in het afgelopen zittingsjaar en de verkiezingsuitslagen voor de Kamer(s).

In 1911/12 was ons land aan zijn 24ste kabinet sedert 1848 toe. Het Kabinet-Biesheuvel van thans is het 48ste. De gemiddelde levensduur van de kabinetten van de eerste en van de tweede periode van zestig jaren ontloopt elkaar praktisch dus niets: in beide gevallen 2½ jaar. De Tweede Kamer van (toen)

honderd leden telde ondanks het in 1911/12 nog bestaande districtenstelsel toch nog 8 partijen: 26 katholieken, 21 antirevolutionairen, 12 christelijk-historischen, samen 59 leden van „rechts”; 20 unie-liberalen, 4 vrij-liberalen, 1 liberaal zonder meer, 9 vrijzinnig-democraten en 7 sociaal-democraten, samen dus 41 leden van „links”.

De Tweede Kamer telde befaamde liberalen als mr. W. H. de Beaufort, de generaal K. Eland, mr. H. Goeman Borgesius, prof. mr. G. A. van Hamel, dr. H. F. R. Hubrecht, P. J. de Kanter, jhr. mr. A. P. C. van Karnebeek, de (unie-liberale) predikant F. Lieftinck, mr. Th. H. de Meester, mr. R. J. H. Patijn, mr. P. Rink, de journalist A. Roodhuyzen (o.a. hoofdredacteur van „Het Vaderland” geweest), mr. H. Smeenge, de kapitein L. W. J. K. Thomson (die in juni 1914 in internationale dienst in Albanië als kolonel zou sneuvelen) en mr. M. Tydeman jr.

In die eerste jaarboekjes werd een flink stuk ruimte ingenomen door de gegevens, samenhangende met het districtenstelsel. „Parlement en Kiezer” 1911/12 bevat de verkiezingsuitslagen per district voor de Tweede Kamer in 1897, 1901, 1905 en 1909, met inbegrip van de in de tussenliggende jaren plaat-

selijk noodzakelijk geworden tussentijdse verkiezingen.

Bijna lachwekkend doet de precieze omschrijving van de grenzen der districten aan, waarover nogal eens hard werd gevochten, omdat die indeling uiteraard van invloed kon zijn op de uitslag. Zo wordt het district Amsterdam VIII (deze stad telde 9 districten) o.a. als volgt omschreven: „Het gedeelte der gemeente Amsterdam, gelegen binnen een lijn, getrokken als volgt: van het snijpunt der aslijnen van het Noordzeekanaal en zijkanaal H, zuidwaarts langs de grens der gemeente tot aan de Haarlemmervaart. Vervolgens langs de doorvaart der Haarlemmervaart (noordzijde) tot aan het Nassauplein. Daarna langs de doorvaart der Marnixkade tot aan de Zaagbarrière, vervolgens...” enz., enz.

Ten slotte vindt men nog een alfabetische lijst van gemeenten met het aantal kiezers en opgave van het kiesdistrict waartoe de gemeente behoorde, zomede een tabel, aanwijzende het bedrag van woninghuur of loon, dat voor elke gemeente (naar gelang van de klasse-indeling der gemeente) aanspraak gaf op kiesrecht (art. 1 en 2 van de z.g. Kieswet-Van Houten). Het aantal kiesrechtigden bedroeg in 1911: totaal 872.536. Thans bedraagt dit ongeveer 7,5 miljoen!

De VVD-fractie in de Tweede Kamer heeft in overleg met de kamercentrales onder haar leden een verdeling gemaakt in de belangenbehartiging van verschillende gebieden. Zo zijn voor de drie noordelijke provincies, Friesland, Groningen en Drenthe, aangewezen mevrouw mr. E. Veder-Smit en de heer dr. K. van Dijk.

Schadelijk imago

Er is al zo vaak op gehamerd dat het Noorden des lands een probleemgebied is, dat iemand die er niet thuis is zo langzamerhand wel moet denken dat de mensen er met sombere gezichten door het leven gaan. Ze gaan daar gebukt onder de problemen, er kan geen lachje meer af, levensvreugde kent men er niet meer. Dat is voor een oppervlakkige waarnemer het imago van het Noorden.

Wij willen de problemen waarmee men in deze regio te kampen heeft niet bagatelliseren. Natuurlijk is het zaak daar oog voor te hebben en er oplossingen voor te zoeken. Maar het is ook gevaarlijk om altijd in mineur over het Noorden te praten. Zoiets kan remmend werken op de stimulansen die voor dit gebied inderdaad noodzakelijk zijn. Door bepaalde maatregelen kan de overheid, landelijk en regionaal, proberen de voorwaarden te scheppen ter ontwikkeling van een door allerlei oorzaken achterop geraakt gebied. Maar tenslotte zijn het de mensen zelf, die inhakend op een goed overwogen overheidsbeleid, zich de nodige inspanningen moeten getroosten om uit de moeilijkheden te komen. Daarbij is een overtrokken negatief beeld schadelijk.

Het is daarom goed niet alleen bij de problemen stil te staan, maar ook eens te belichten wat daar tegenover staat.

De verplaatsingen van de NAM en de Gasunie naar Assen, respectievelijk Groningen, stuitten aanvankelijk op nogal wat weerstand. De daarbij betrokken werknemers dachten blijkbaar dat zij zouden komen te wonen in barre verlatenheid op de „grote stille heide”. Maar wie nu spreekt met deze mensen, die in Rolde, Vries, Zuidlaren, Haren, Glimmen, Eelde-Paterswolde, Peize of Roden terecht zijn gekomen, zal merken dat zij niet meer weg willen. Velen ervaren het als een bevrijding om hier te wonen.

De meeste van die dorpen zijn de laatste tien jaar enorm gegroeid, waarbij — gelukkig — de fraaie dorpskern veelal werd behouden. Het winkelbestand is aanzienlijk toegenomen en men schijnt niet op te houden met verbouwingen en uitbreidingen. Aan de ene kant zijn alle voorwaarden voor een modern comfortabel leven aanwezig, aan de andere kant is er nog ruimte. Want die grote stille heide is er óók

Voor wie het nog niet wist: Er is wel wat veranderd, daar in het Noorden, sinds de hunnebedbewoners.

nog. En zij blijft, tot vreugde van de natuurliefhebbers, stil. Zelfs 's-zomers campings uitpuiten en de hotels geheel bezet zijn. De kampeerdere zittingen dan voor hun tent of caravan te kijken naar de tenten en caravans van de anderen. In de bossen of op de heide kom je slechts sporadisch mensen tegen, ook in het hoogseizoen.

Toeristisch heeft het Noorden dan ook vele mogelijkheden. Zij worden trouwens door steeds meer „westerlingen” ontdekt. Denk maar aan de grote vraag naar vrijkomende boerderijtjes, die als tweede woning worden ingericht, soms ook als eerste. Overigens: in sommige dorpen overtreffen „zondagsboeren” de echte boeren reeds in aantal. Dat kan een probleem opleveren voor de middenstand, waarop wij attent moeten zijn. De weekenders doen minder inkopen dan degenen die de hele week in het dorp wonen. In sommige gemeenten gaan de gedachten uit naar steun voor de middenstand via een plaatselijke toeristenbelasting.

Natuurlijk is de VVD niet blind voor de bekende problemen in het Noorden van werkloosheid en inkomensachterstand. Zij worden voornamelijk veroorzaakt door een schaalvergroting in de

landbouw. In die sector ontstaan steeds grotere en steeds meer gemechaniseerde bedrijven. Daardoor loopt het aantal arbeidsplaatsen in de landbouw terug en daarvan zijn vooral de oudere werknemers het slachtoffer. Met name in de Zuidwest-hoek van Groningen en in Oost-Groningen is dit een groot probleem.

Het is niet de bedoeling van dit eerste artikel in deze nieuwe rubriek om alle problemen van het Noorden te etaleren en daarvoor „even” pasklare oplossingen aan de hand te doen. De denkbeelden die de VVD over de oplossingen heeft zijn in grote lijnen neergelegd in ons verkiezingsprogramma. Een nadere uitwerking daarvan vereist een voortdurende uitwisseling van gedachten, waartoe deze rubriek mede kan dienen.

Aankondigingen

23 JANUARI

Mr. dr. C. Berkhouwer (lid der Tweede Kamer) spreekt voor de liberale Sociëteit Groningen over „Regionale ontwikkelingen in de EEG.”

containers:
koel/vries-
containers:

„Flats” en
„Huifcontainers”:

Onder de beschermde naam „Multload”-container bouwt Paul & Van Weelde N.V. genormaliseerde aluminium STAPELCONTAINERS voor het stukgoederenvervoer.

De constructie van Van Weelde's containers leent zich in het bijzonder tot het bouwen van uitvoeringen als koel/vriescontainers, met naar keuze polystreen of polyurethaan isolatie. Binnenafwerking naar wens in aluminium of polyester. Tevens kan elk gewenst koel-aggregaat worden geleverd.

GESLOTEN ALUMINIUM
CARROSSERIEËN

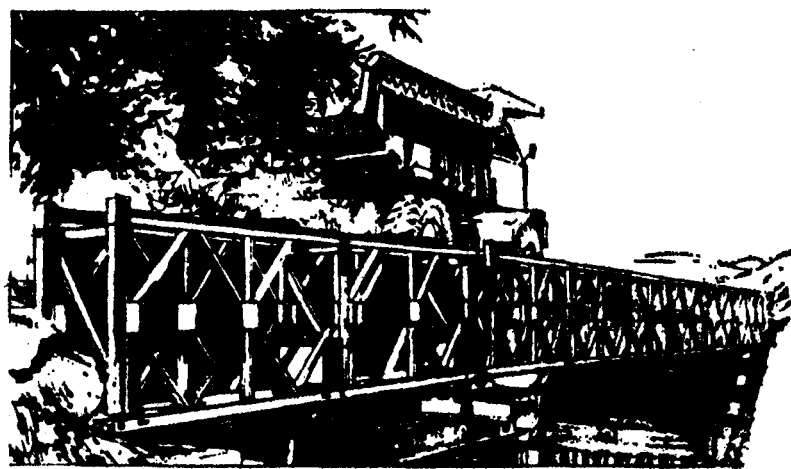
CARROSSERIE- EN CONTAINERFABRIEK

PAUL & VAN WEEDE N.V.

18-GRAVENWEG 350 - NIEUWERKERK A/D IJSSEL
TEL. (01803) 2841 (3 LIJNEN)

N.V. Technische Groothandel P. & D. Janson

Verkoop, Verhuur en Montage
van Nieuw en Grade-„A” Bailey-Bruggen-materiaal;
Alleenvert. van: MABEY & JOHNSON.
AALST.(Gld.) - Tel. 04187-531-270

Utiliteitsbouw
Woningbouw
Ziekenhuisbouw

aannemingsbedrijf

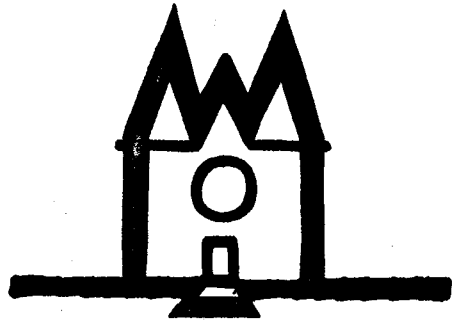
de Kinkelder n.v.

arnhem - rotterdam

ARNHEM:
Bruningweg 21
Telefoon: 085 - 454245 *
ROTTERDAM:
Kipstraat 3d
Telefoon: 010 - 121288

De VVD in het parlement

In deze rubriek geeft onze Haagse medewerker J. E. v. d. Wielen een samenvatting van de activiteiten van de VVD-fractie in de Tweede Kamer. Hij kan natuurlijk slechts beknopt melding maken van de liberale bijdrage aan de vele debatten en hij zal ook niet aan alles aandacht kunnen besteden. Wie méér wenst te weten over de standpunten die de VVD in het parlement heeft ingenomen of over de vragen, die de liberale Kamerleden aan de regering stelden, kan terecht bij het secretariaat van de VVD-fractie in de Tweede Kamer, Binnehof 1-A in Den Haag, telefoon 070-61 49 11.

Na maanden van zeer inspannende arbeid is de Tweede Kamer nu op reces tot de 25ste van deze maand. Op een enkel na zijn alle begrotingshoofdstukken afgehandeld. Dat is in jaren niet gebeurd. Alleen al het feit dat de Kamer zich vrijwel door de gehele rijksbegroting heeft heengeworsteld, wijst op een bijzondere prestatie. Rekent men daarbij dat de Kamer zich tussen de begrotingsbehandeling door nog met allerlei urgente zaken heeft bezig moeten houden, dan is het duidelijk dat er heel hard is gewerkt. Inderdaad is een paar weken rust de Kamerleden van harte gegund en met hen allen die nauw bij de parlementaire arbeid zijn betrokken. Wij zijn de lezers echter nog een samenvatting verschuldigd over hetgeen de laatste weken door de VVD-fractieleden te berde is gebracht.

Tot de onderwerpen, die tussen de begrotingsbehandeling door aan de orde zijn geweest behoorde het wetsontwerp Verandering in de Grondwet, strekkende tot het doen vervallen van art. 185 van de Grondwet onder opnemng van een additioneel artikel. Artikel 185 geeft een garantie van de traktementen, pensioenen en andere inkomsten van wat we korthedshalve de godsdienstleraren noemen. Anders gezegd de financiële verhouding tussen Kerk en Staat.

In afwachting van een definitieve wettelijke regeling van de onderhavige materie was genoemd wetsontwerp nodig. Ondanks het vervallen van artikel 185 wordt in het additionele artikel de in dat artikel vervatte regeling tijdelijk gehandhaafd.

De deconstitutionalisering van de financiële verhouding tussen Kerk en Staat heeft de instemming van de VVD-fractie, waarvoor de heer Geurtsen het woord voerde. In de zaak zijn er twee hoofdstandpunten: een jaarlijkse uitkering of afkoop. De heer Geurtsen sprak de hoop uit dat er een brug tussen beide standpunten zal worden gevonden als uiteindelijk een definitieve wettelijke regeling — in overleg met de kerken — zal worden getroffen.

Spoorwegtarieven

Buiten de begrotingsbehandeling kwam ook nog een interpellatie van de heer Van Thijn (PvdA) aan de orde over de verhoging van de spoorwegtarieven. Hierbij verweet de heer Koning de interpellant dat deze bij de behandeling van de begroting van Verkeer en Waterstaat niet gereageerd had op de mededeling van de bewindsman dat er een tariefsverhoging zou komen. Overigens vond de heer Koning de kostenstijging bij de N.S. wel een zorgelijke zaak, waarbij hij nadrukkelijk stelde dat — ook in verband met de ruimtelijke ordening — het openbaar vervoer een belangrijke plaats binnen het terrein van het gehele vervoer hoort te houden.

Economische zaken

Bij de behandeling van de begroting van economische zaken heeft de heer Porthéine met klem gepleit voor oplossing van de moeilijkheden waaronder het midden- en kleinbedrijf gebukt gaat. De positie hiervan is zorgelijk. De cijfers over de rentabiliteit bewijzen het. De moeilijkheden zijn van verschillende aard. Integratie van het beleid is nodig. Dit vooral met het oog op het loon- en die daarover beslist. De heer Porthéine drong overigens aan op coördinatie in de consumentenvoorlichting. Voorts stond hij uitvoerig stil bij het vraagstuk van de herindustrialisatie van Limburg.

Bij economische zaken voerde ook de heer Van Aardenne het woord. Economische problemen als inflatie, stagnatie, monetaire onzekerheid, Europese samenwerking, het teruglopen van investeringen, infrastructuur, milieubeheer, concurrentievervalsing, conjunctuurbeheersing en regio-beleid passeerden min of meer uitvoerig de revue.

Sprekende over de EEG, zei de heer Van Aardenne dat bij hem de gedachte leeft dat met de mond een goede zaak wordt beleden, maar dat wij — ook binnen de Gemeenschap — steeds verder uit elkaar groeien. Nederland zal met alle kracht — vooral ook uit eigen belang — moeten streven naar een communautaire monetaire en conjunctuurpolitiek. Wat zorgelijk was de heer Van Aardenne over onze concurrentiepositie die slechter wordt.

Financiën

De heer Porthéine, bleek bij de behandeling van de begroting van financiën

met minister Nelissen van oordeel dat de kans op grotere rust op monetair gebied nu aanwezig is sinds het akkoord van Washington. Het grote vraagstuk blijft natuurlijk of de handelspolitieke voorwaarden waarvan de V.S. hun voorstel aan het Congres afhankelijk stellen, zodanig zijn dat ze voor de betreffende landen aanvaardbaar zijn. Het zou wel eens de Achilles-pees van dit akkoord kunnen zijn.

Instemming betuigde de heer Porthéine met het voornemen van de regering wat de oudedagsvoorziening van zelfstandigen aangaat. Deze groep heeft er recht op dat de discriminatie in deze wordt opgeheven. Hij vroeg binnen die voorzieningen aandacht voor de positie van de lagere inkomensgroepen en voor een backservice-regeling. De heer Porthéine wilde overigens vasthouden aan het regeringsakkoord met betrekking tot de belastingvrije voet. Hij wenst bij de doorwerking van de voetverhoging in tarieflijnen verschoond te blijven van een knik à la Kieft. Ook bracht de heer Porthéine de positie van de belastingambtenaar ter sprake, evenals die van de belastingplichtigen, die door abrupte wijzigingen in de belastingwetgeving in verwarring worden gebracht.

Sociale zaken

Bij de behandeling van de begroting van sociale zaken verklaarde de heer Van Aardenne het arbeidsmarktbeleid van de regering te onderschrijven. Minder te spreken was deze VVD-spreker over het beleid inzake de bezitsvorming. De algemene premiespaarwet zal verdwijnen (1 januari 1973), de wet op het bezitsvormingsfonds blijkt zulke mogelijkheden te bieden dat het fonds nu al bijna half leeg is en de toekenning van voorschotten is gestopt. Er wordt nu een nieuwe regeling ontworpen die zoveel scherper in de criteria zal zijn dat er minder mensen voor zo'n voorschot in aanmerking komen. De heer Van Aardenne verklaarde dit beleid niet te bewonderen. Bezitsvormende maatregelen moeten een doorlopend karakter hebben. Anders betekenen ze toevallige voordelen voor diegenen die juist de gelegenheid hadden. Overigens achtte de heer Van Aardenne thans maatschappelijk in beginsel het ogenblik gekomen dat velen in onze maatschappij na eerst langs collectieve weg bezitters te zijn geworden, thans ook individueel bezit zullen kunnen verwerven. Maar dan klemt des te meer de bestrijding van de inflatie. In dit verband onderschreef de heer Van Aardenne de regeringspolitiek, dat de eerste verantwoordelijkheid voor de loonvorming — en voor de prijsvorming — bij het bedrijfsleven ligt. De verslechtering van de economische toestand gaat echter zoveel sneller dan voorzien dat men zich moet afvragen of ook de matiging niet sneller zal moeten zijn.

De heer Van Aardenne legde er verder de nadruk op, dat de premiestijging bij de sociale verzekeringen binnen de regeringsperiode niet meer dan drie procent van het nationale inkomen zal mogen bedragen, zoals in het regeringsakkoord is vastgelegd. Wil men echter de sociale verzekering op bepaalde punten uitbreiden dan zal er elders moeten worden verminderd. Niet alleen bevestiging van de kinderbijslag voor het eerste kind is nodig, maar ook die voor het tweede kind. De verbeteringen in de positie van de bejaarden en gehandicapten hebben haast. Ten aanzien van het plan van de vakbeweging — vooruitlopen op wettelijke pensioenplicht met een premie-heffing vóór de inwerkingtreding van de wet — noemde de heer Van Aardenne nogal prematuur, al vond hij de algemene pensioenplicht een goede zaak.

De heer Van Aardenne drong tenslotte met grote klem aan op het bestrijden van misbruik van de sociale verzekering.

Volksgezondheid

Mevr. Veder-Smit heeft bij de behandeling van de begroting van volksgezondheid en milieu-hygiëne nog eens uitvoerig het VVD-standpunt inzake de ziektefondsen uiteengezet. Zij zei onder meer het van bijzonder belang te achten dat geboortenregeling als een normale eerlijke zaak zal worden beschouwd, waar men in alle openheid over kan spreken en waar man en vrouw samen een weloverwogen beslissing in moeten nemen, een beslissing waarin de belangen van de vrouw en van het eventuele kind een zeer voorname rol moeten gaan spelen.

De VVD heeft haar standpunt dat alle anti-conceptiva door het ziekenfonds moeten worden verstrekt, uiteindelijk laten varen. Mevrouw Veder-Smit zette uitvoerig uiteen waarom, en liet daarbij alle pro's en contra's de revue passeren. Ofschoon voor de VVD-fractie de pro's de sterkste zijn, erkende mevr. Veder-Smit dat er nog een aantal vragen zijn die bij de uitwerking moeten worden beantwoord, zoals: wordt er voldoende onderzoek gedaan naar andere anti-conceptionele middelen die effectief zijn zonder dat zij noemenswaardige bijwerkingen ten gevolge hebben?; wat kan worden gedaan om het gebruik van condooms te bevorderen. Een belangrijk gevolg van het gebruik van condooms is dat zij de verbreiding van geslachtsziekten tegengaan. Gebruik van anti-conceptiva die geen ingrijpende invloed op de constitutie van de vrouw hebben, verdienen de voorkeur (ruime verkrijgbaarheid van condooms is ook daarom van veel belang).

Het gebruik van anti-conceptiva bestrijkt slechts een deel van het vraagstuk van de geboortenregeling. Voor een goede toepassing van de geboortenregeling is veel meer nodig:

- Erkenning van de positieve waarde van de seksualiteit;
- Bewuste omgang van man en vrouw op basis van gelijkwaardigheid en met respect voor elkaar;
- Erkenning van de geboortenregeling als een goede, eerlijke zaak en
- Een onbedwongen en volwassen houding jegens seksualiteit en voortplanting.

Onderwijs

De onderwijsbegroting bracht mevrouw Smit-Kroes op het spreekgestoelte. In haar rede stelde zij het belang van het leren gebruiken van goed Nederlands in de eerste plaats aan de orde. Hoe jonger we hieraan beginnen hoe minder groot de verschillen tussen de leerlingen op het stuk van latere mogelijkheden. Het zijn juist deze verschillen die de slechtst bedeeldste steeds verder achterop doen raken. Zij missen dan niet alleen educatief de bus, maar houden er ook vaak psychische frustraties aan over.

De tijd lijkt gekomen, aldus mevr. Smit-Kroes, dat er een principiële uitspraak wordt gedaan die de consequenties aanvaardt van een verschuiving in de onderwijsfilosofie; een verschuiving van het accent naar kleuter- en basisonderwijs. Op grond hiervan diende mevrouw Smit-Kroes een motie in, waarin zij om experimenten vroeg met het verlagen van de toelatingsleeftijd tot het kleuteronderwijs.

Zij belichtte ook de betekenis van een betere integratie van kleuter- en lager onderwijs. Zij achtte een nota over de structurele onderzoeken naar de waardering voor en de positie van de onderwijzers in het totale onderwijs uitermate belangrijk. „Op een uiterst moeilijke en beïnvloedbare leeftijd wordt van de onderwijzer verwacht dat hij de hoop van het vaderland zindelijk leert denken en zich meer dan in één opzicht zindelijk leert gedragen.” Voorkomen moet worden dat de goede onderwijzer wegloopt naar het voortgezet onderwijs.

Enkele andere punten uit het betoog van mevrouw Smit-Kroes: Vermindering van het aantal lesuren wordt in feite geargumenteed vanuit de collectieve portemonnaie en mist een onderwijskundige verantwoording. Wij dienen ons te realiseren dat onderwijsvernieuwing geen optimale resultaten kan afwerpen, indien wij in een tumultueuze periode van organisatorische herstructurering ook nog eens didactische en pedagogische zaken binnen de kortste keren overhoop halen. Uiterste voorzichtigheid is gewenst met betrekking tot experimenten met de zgn. middenschool. Zorgen wekt de departementale houding tegenover het gymnasium. Een schooltype dat mevr. Smit-Kroes een buitengewoon warm hart toedraagt. Spoed met de integratie van de inspectie van HA-VO, VWO en MAVO lijkt een dringende noodzaak.

Wetenschapsbeleid

Over het wetenschapsbeleid sprak de heer Van Dijk. In een bondig betoog liet hij alle problemen die zich daarbij voordoen, de revue passeren. De gehele problematiek vatte de heer Van Dijk samen in een aantal vragen, waarvan de

VERVOLG OP PAGINA 10

Militaire tuchtrecht

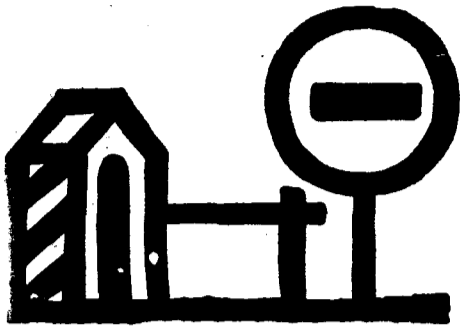
Er is in Nederland veel beweging rond de tucht in de krijgsmacht. De minister van defensie bestudeert dit complexe probleem en heeft toegezegd eind dit jaar of begin volgend jaar aan de Kamer een nota over het militair tucht- en strafrecht voor te leggen.

De heren Koudijs en Keja (vvd) zijn van oordeel dat na het verschijnen van deze nota het voor een open en democratische besluitvorming gewenst is van de zienswijze van de daarbij betrokken militairen kennis te nemen. Zij zullen aan de vaste commissie van defensie voorstellen dat deze Kamercommissie hiertoe openbare hoorzittingen gaat houden.

Hun staat hierbij voor ogen, dat de organisaties van militairen gehoord kunnen worden in Den Haag, maar zij willen zeker niet bij voorbaat uitsluiten dat als de omstandigheden er aanleiding toe geven, ook elders hoorzittingen gehouden zullen worden.

Zij hopen dat dit voorstel er toe zal leiden dat door deze maximale inspraakprocedure de besluitvorming van de Kamer zal worden bespoedigd.

Het wankele Europa van 1972

Mr. dr. C. Berkhouwer geeft een overzicht van de belangrijkste gebeurtenissen in het afgelopen jaar, 1971, en pleit voor een hechtere samenwerking in Europa.

In 1970 was het belangrijkste gebeuren voor Europa het feit dat de Bondsrepubliek met Rusland en Polen tot verdragen kwam die een normalisering van de betrekkingen tussen deze drie landen inluiden. Na de betrekkelijke bevredigende regeling rond Berlijn staat ons de ratificatie van deze verdragen door de Bondsdag te wachten gedurende de eerste helft van het juist aangebroken jaar 1972. Genoegzaam is reeds beklemtoond dat 1971 een periode afsloot van een kwart eeuw bipolair wereldmachten-evenwicht. Nixon maakte in juli 1971 zijn ouverture naar Peking. Dat kwam in oktober in de VN. De manier waarop die entree tot stand kwam, vormde een pijnlijke slag in het gelaat van de Amerikaanse diplomatie.

Niet minder pijnlijk blunderde deze gedurende het jongste oorlogsgebeuren tussen India en Pakistan, besloten met de victorie van het door de Sowjet-Unie ondersteunde India. De gewelddoosheid van Mahatma Gandhi is voor dit land verleden tijd.

Voorzover er in Europa geen balkan-toestanden meer bestaan zien wij deze zich thans ontwikkelen hier en daar in Afrika en Azië. Het opvallende van de huidige toestand op het politieke wereldtoneel is, dat de eenmaals grote van Europa geen onderlinge oorlogen meer voeren, de actuele grote drie onderling evenmin, doch dat de op dit moment werkelijke wereldmachten onmachtig zijn om de door hen geprojecteerde cliënten de wapenen te doen strekken. Dit is het geval zowel in het kader van de tragisch falende Verenigde Naties als daarbuiten. Het moet hen die zoveel verwachtten van Pekings intrede in de VN teleurgesteld hebben dat dit feit aan die situatie weinig veranderd heeft. Peking oefent daar nu met Moskou om strijd zijn veto uit en schreeuwt met dubbele tong. Het enige wat het nog gemeen heeft met de Sowjets is zijn anti-Israël instelling. Het stelt zich achter de Palestijnen, doch als Bangla Desj ook het recht van zelfbeschikking inroep wordt zulks door Peking afgewezen, omdat de Bengalis marionetten van de Russen zouden zijn. Nixon maakte zijn opening naar China omdat hij zonder Pekings medewerking niet wegkomt uit Vietnam. Dat heeft hij nodig voor

zijn herverkiezing in november van dit jaar en daarop waren ook zijn maatregelen van 15 augustus jl. gericht. Die moesten de in het slop zittende Amerikaanse economie een stoot omhoog geven. Intussen is de beruchte extra importheffing alweer afgeschaft en ligt de EEG nu met de Amerikanen in een economische veldslag. Laat ons voor wat onze relaties met Amerika betreft eerlijk zijn: Truman en Marshall hebben ons op de been geholpen; dat wij in de NATO thans zelf meer aan onze veiligheid gaan doen is redelijk.

NATO

Een gezamenlijke Nato-inspanning is er in 1971 niet minder noodzakelijk op geworden als men de mondiale militaire penetraties van de Sowjets gadeslaat. Deze willen nu dan wel een Europese Veiligheidsconferentie doch de vraag blijft wat zij uiteindelijk daarmee voorhebben: „Wat van ons is blijft van ons, wat van u is daarover valt te praten?”.

Terwijl het duidelijk is dat Amerika zowel in Europa als Azië zijn engagementen wil verminderen, dringen zowel de Sowjets als de Chinezen sterk op. Voor wat Europa betreft dient daarbij en passant de nadruk gelegd te worden op het feit dat dit disengagement geen betrekking heeft op de Amerikaanse economische penetratie. De „défi American” moge achterhaald zijn, de implantatie van het Amerikaanse bedrijfsleven gaat door evenals de zich thans daartegenover voltrekkende plannen tot politieke en militaire terugtrekking.

Zelf beleven we dat, naarmate de EEG werkelijk uitgroeit tot een economische macht, zij meer en meer weerstand ervaart zowel van de VS als de Sowjetkant. In die situatie is het nauwelijks te verwonderen dat Peking een versterking van de EEG toejucht. In Moskou wil men altijd nog nauwelijks iets weten van een EEG. Als het — tegen einde 1972 of daarna — dan al tot een Europese Veiligheidsconferentie komt, moeten twee voorwaarden vervuld zijn: eerst zal de EEG van de nieuwe tien zijn eigen top gehad moeten hebben en tweedens zullen de Sowjets de EEG

feitelijk en rechtens als zodanig moeten erkennen en aanvaarden.

Onmisbaar

De Amerikanen trekken zich op zichzelf terug, de Sowjets, evenals de Chinezen, penetreren. Deze factoren dienen Europa gelijkmatig te bewegen om haar onmisbare eenheid te bevestigen. Daarvoor blijft de EEG de motor, al is deze zo nu en dan defect. Ook 1971 verliep wat dat betreft niet zonder pech. Natuurlijk zal de toetreding van Engeland en de andere een geweldige impuls geven. Maar die is dan ook uit allerlei hoofde dringend nodig. In ons eigen huis is het momenteel niet overal even goed gesteld: men denke aan de zorgwekkende situaties in België en Italië, met Luxemburg en straks de Skandinaviërs en Ieren de landen met wie wij samen „de kleine 7” zullen zijn van de 10.

De zgn. groten zijn afzonderlijk al gehoord door president Nixon bij monde van president Pompidou, Heath en Brandt. Een zodanig triumviraat is geen Europees belang. Integendeel. De geschiedenis heeft ons geleerd waartoe een onsamenvattend Europa van zich wanjende grote en kleine voert. Natuurlijk streelt het de ijdelheid van het Franse staatshoofd als Nixon hem op de Azoren de devaluatie van de dollar aankondigt. Maar daarvoor was die ontmoeting niet noodzakelijk. Waarom al deze afzonderlijke hofvaarten? Want datgene waar het op aankomt: onze economische relaties met de VS aan de ene kant en de Sowjets met hun satellieten aan de andere kant, evenals onze beveiliging kunnen we alleen maar bevredigend regelen als we het samen doen. Economisch kunnen we dat als eenheid zelfstandig doen naar weerskanten. Zolang we niet precies weten wat de Sowjets willen zullen we voor onze veiligheid meer op onszelf aangewezen worden doch het niet kunnen stellen zonder het Atlantisch Bondgenootschap.

Moraal van dit nieuwjaarsverhaal: ook en juist in het komende jaar zal van ons vergen om met man en macht de wankele Europese constructie te voorzien van een hechter geraamte dan het huidige.

VVD in het parlement

VERVOLG VAN PAGINA 9

laatste luidde: „Is de minister tevreden met de huidige situatie, waarin hij ter zake van het wetenschapsbeleid wordt geadviseerd door een veelheid van adviesraden, commissies en verdere organisaties? Hoe denkt de minister over de suggestie van de Academische Raad om het wetenschapsbeleid te doen uitvoeren door een directoraat-generaal aan zijn departement?”

Schriftelijke vragen

Het kon bijna niet anders of uit de Tweede Kamer moesten wel schriftelijke vragen worden gesteld over de rellies ontstaan bij de stemming over een ruilverkavelingsplan te Tubbergen. Die vragen kwamen van drie leden van de VVD-fractie, t.w. de heren Geurtsen, Tuijnman en Waalkens. De tweede vraag legt de vinger op de zere plek: de stemprocedure. Onze Kamerleden informeren bij de regering of er aanleiding is zich op korte termijn daarover te beraden. Ter verduidelijking: alle grondeigenaren bij een ruilverkaveling betrokken, of het nu boeren zijn of zo maar eigenaren met een klein lapje grond, hebben recht tot stemmen. Wie niet zijn stem uitbrengt, wordt geacht vóór het ruilverkavelingsplan te zijn. In de praktijk betekent dat veelal dat het plan wordt aangenomen: inderdaad een wat vreemde zaak. Misschien is het gebeurde in Tubbergen aanleiding om zich hierop nog eens te bezinnen.

De rijkspolitie blijkt zich bij de rellen in Tubbergen bijzonder beheerst te hebben gedragen. Heeft de minister van justitie daarover zijn waardering uitgesproken, wil de heer Geurtsen, met Kamerleden uit enige andere fracties weten. En: wordt een strafvervolg ingesteld tegen de organisator(en) van de ongeregelheden?

Tezamen met de heer Keuning (DS'70) heeft de heer Geurtsen ook nog drie vragen steld over het feit dat de rijkspolitie mannen niet de beschikking hadden over helmen tijdens de Tubbergse rellen.

Over personeelstekort bij het Rijksarchief in Maastricht heeft de heer Portheine zich gericht tot staatssecretaris Vonhoff.

De jacht op goudpluivieren vormt het onderwerp van vragen van de heer Konning tezamen met de heer Wierenga (PvdA). Is de minister van Landbouw bereid het jachtseizoen op goudpluivieren in 1972 niet meer open te stellen?

De heren Koudijs en Keja hebben aan de ministers van defensie en van Verkeer en Waterstaat gevraagd of het mogelijk is personeel en materieel van de krijgsmacht in te schakelen om de moeilijkheden voor het verkeer ten gevolge van de verzakking van de Rijnbrug te Arnhem te verminderen.

Met een aantal andere Kamerleden heeft de heer Berkhouwer aan de minister van Buitenlandse zaken gevraagd waarom Nederland in de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties mede-indiener is geweest van een resolutie, waarin een staakt-het-vuren tussen India en Pakistan wordt aanbevolen, zonder dat tegelijkertijd de noodzaak van een politieke oplossing wordt beklemtoond die in overeenstemming is met de wil van de bevolking van Oost-Pakistan.

De heer Portheine heeft tezamen met verscheidene andere Kamerleden, eveneens de minister van Buitenlandse zaken vragen gesteld over een beslissing van de W.E.U.-Assemblee, tot studies over de rationalisatie van de Europese verdediging, zodra de Raad van de W.E.U. de vereiste financiële middelen ter beschikking heeft gesteld. Zal Ne-

derland daaraan meewerken, wil men weten.

De verzilting van het Nieuwe Watergebied vormt onderwerp van vragen van de heer Tuijnman.

Niet minder dan 23 Kamerleden, waaronder de heer Van Dijk, hebben zich tot de regering gewend met vragen over sociale, economische, culturele, milieuhygiënische ruimtelijke ordenings-aangelegenheden in de grensgebieden. Speciaal deze problematiek met West-Duitsland wordt gevraagd om bilaterale overeenkomsten.

Zes Kamerleden, onder wie de heer Berkhouwer blijken, volgens vragen aan de minister van Verkeer en waterstaat, bezorgd over het voornemen de IJsselmeerdijk tussen Enkhuizen en Hoorn te ontdoen van de daarop in de loop der tijden natuurlijk gegroeiende beplanting.

Hoe staat het met het overleg over het vrije verkeer binnen de Europese Gemeenschap van werknemers afkomstig uit Commonwealthlanden — Indiërs Pakistani e.a. — na toetreding van Engeland? zo wil de heer Berkhouwer van de minister van Sociale zaken weten.

Tegen één vraag van de heer Geurtsen hebben we even zitten aankijken. Die gaat namelijk over het recht van de „dertiende penning”. Over de beëindiging van dat recht moet de commissie-Bloembergen advies uitbrengen en de heer Geurtsen wil nu weten wanneer dat advies te verwachten is. Over de tiende penning van Alva hebben we allemaal tijdens de geschiedenisles gehoord, maar we vermoeden dat er maar weinigen zullen zijn die bekend zijn met het recht van de dertiende penning. We hebben er ten behoeve van ons zelf, maar ook voor de lezers naar geïnformeerd. Het is een alleen nog in de omstreken van Utrecht bestaand recht (eeuwen oud) een percentage van de koopsom bij verkoop van onroerend goed te heffen. Een mens is nooit te oud om wat te leren.

Ten slotte nog vragen van de heer Van Dijk over het in aanbouw zijnde culturele centrum in Groningen (geraamde kosten 25 miljoen gulden). Daarbij speelt het voortbestaan van „De Harmonie” een rol.

Bokma het allerbeste!

Oude genever ★ Bessenrood ★ Citroen jenever

Tragische vergissing

H. A. M. Hoefnagels, voorzitter van de commissie buitenlandse politiek van de VVD, heeft kritiek op het stemgedrag van de Nederlandse delegatie in de Algemene Vergadering van de VN bij de stemming over de Midden-Oosten-resolutie die onlangs met slechts de stemmen van Israël en zes kleinere Latijns-Amerikaanse landen tegen is aanvaard.

De vergeefse pogingen van de Veiligheidsraad iets zinnigs te berde te brengen over het conflict tussen India en Pakistan hebben de aandacht afgeleid van de jaarlijkse woordenstrijd in de Algemene Vergadering over het Naburige Oosten. Dat is jammer, want het stemgedrag van enkele Westeuropese delegaties, waaronder de Nederlandse afvaardiging, verdient bepaaldelijk enige studie. Niet omdat het zo boeiend was overigens, maar omdat het bevreemdend uitviel. Er is aanleiding te gewagen van een tragische vergissing.

Even terug naar het recente verleden. In een op 8 februari 1971 gedateerd aide-mémoire voor Israël en Egypte vroeg de speciale afgezant van de Verenigde Naties, ambassadeur Jarring, beide partijen gelijktijdig toezeggingen te doen, zij het dat deze afhankelijk werden gesteld van „de uiteindelijke bevredigende regeling van alle andere aspecten van een vredesovereenkomst.” Deze werden in het memorandum nader omschreven.

Van Israël werd de toezegging verlangd, dat het zijn troepen terug zou trekken van bezet grondgebied van de Verenigde Arabische Republiek naar de vroegere internationale grens tussen Egypte en het Britse mandaatgebied Palestina. Van de VAR werd gevraagd toe te zeggen, dat zij een vredesovereenkomst met Israël zou sluiten en deze staat zou erkennen.

Beide partijen antwoordden. Kairo zei niet „neen” maar ook niet „ja”. Het verklaarde zich „bereid tot toezeggingen” op een aantal punten; zowel ten aanzien van de erkenning van Israël's soevereiniteit als nopens de „andere aspecten”. Het formuleerde bovendien enkele voorwaarden.

Afwijkingen

Drie afwijkingen van Jarrings memorandum vielen op:

1. de garantie voor vrije doorvaart door het Suezkanaal werd geclausuleerd met „in overeenstemming met de Conventie van Constantinopel van 1887” — een conventie waarop Kairo zich eerder had beroepen om Israël de doorvaart te weigeren;

2. de instelling werd geëist van een VN-vredesmacht, waaraan de vier permanente leden van de Veiligheidsraad deelnemen;

3. Israël zou zijn troepen niet alleen moeten terugtrekken uit Sinai doch ook uit de Gaza-strook.

Van de punten en 1 en 2 kan men nog zeggen, dat zij „andere aspecten” betroffen, die Jarring in de vredesonderhandelingen geregeld wilde zien, nadat de door hem prealabel gestelde toezeggingen waren gedaan. Punt 3 betreft echter een kernpunt van Jarrings poging de impasse te doorbreken. Het verlangt van Israël een ruimere toezegging, een grotere concessie dan de VN-vertegenwoordiger had gevraagd.

Jeruzalem deed het iets anders. Het constateerde in zijn antwoord met genoegen, dat de VAR bereid was een vredesakkoord met Israël te sluiten en het somde de punten op, waaraan een dergelijke overeenkomst z.i. moest voldoen.

Het was bereid een aantal concrete verplichtingen op zich te nemen en verlangde van Kairo andere. Ook in het Israëlische antwoord vielen drie afwijkingen van Jarrings memorandum op:

1. er is geen sprake van gedemilitariseerde zones;

2. de waarborg van vrije doorvaart moest met name Israëlische schepen en ladingen betreffen;

3. de „veilige, erkende en overeengekomen” grens moest in het vredesakkoord worden vastgesteld en zij mocht niet gelijk zijn aan die van vóór 5 juni 1967.

Niet alleen

Net als Kairo kwam Jeruzalem dus met twee punten, die ook Jarring pas later wilde regelen en met één, dat de kern van diens vredesopgave betrof. De VN-vertegenwoordiger kan daardoor niet verbaasd zijn geweest. Hij wist immers, dat Israël niet van zins was zijn sterkste onderhandelingsstroef — het resultaat van de zesdaagse oorlog — weg te geven, voordat het gesprek begon. Maar zelfs als men Jeruzalem zulks wil verwijten, dan nog gaat het niet aan de Israëlische regering alleen verantwoordelijk te stellen voor het mislukken van Jarrings poging. Ook Egypte had immers een belangrijke reserve nopens de hoofdzak.

Hoe dit ook zij, Jarring trok zich ietwat gekwetst in de coulissen terug. Op instigatie van Washington werd daarna nog wat gehakketakt over een interim-akkoord, dat opening van het Suezkanaal koppelde aan een gedeeltelijke terugtrekking van de Israëlische troepen. Zonder resultaat, zoals bekend.

Zo was de situatie, toen vier leden van de Commissie van Tien van de Organisatie van Afrikaanse Eenheid de draad opnamen. Na hun verkenning van het terrein kwam de Commissie met een voorstel, dat vrij exact het midden hield tussen Jeruzalem en Kairo's antwoord op Jarrings memorandum. Zo behelsde het hervatting van de indirecte onderhandelingen onder Jarrings auspiciën, een interim-akkoord over de heropening van het Suezkanaal en stationering van VN-strijdkrachten op de oostelijke oever, vaststelling van „veilige en erkende grenzen” in een vredesakkoord, gedemilitariseerde zones en de aanwezigheid van internationale strijdkrachten op „sommige strategische punten”.

Blij

Vooraf omdat de vier niet bekend stonden als bij voorbaat Israël gunstig gezind, was Jeruzalem blij met hun voorstel. En ook onze permanente vertegenwoordiger bij de VN Fack gewaagde van een welkom initiatief en verklaarde „bijzonder onder de indruk te zijn van de gepaste, zakelijke en wijze voorstellen van de Tien”.

Verbazingwekkend was het dan ook, dat Nederland niet stemde voor resoluties, waarin deze voorstellen werden overgenomen. Hoe wijs onze delegatie ze ook vond, zij onthield zich van stem-

ming. De enige verklaring voor dit merkwuurige stemgedrag kan zijn, dat onze afvaardiging dergelijke resoluties geen kans op een meerderheid gaf en de handen wilde vrijhouden om met enige andere Westeuropese delegaties invloed uit te oefenen op de tekst van een andere resolutie, die meer kans maakte (en ten slotte ook werd aangenomen).

Deze resolutie — afkomstig van 18 landen van Afghanistan tot Zambia — werd door Egypte gesteund. Zij kon door Engeland, Frankrijk en de Beneluxlanden inderdaad wat worden gewijzigd. Echter niet in die zin, dat er een verwijzing in werd opgenomen naar de toch zo wijze voorstellen van de Commissie van Tien. Een amendement van die strekking ingediend door Senegal, welks president voorzitter was van de subcommissie van vier, werd verworpen, terwijl Nederland zich onthield. De Algemene Vergadering sprak zich ten slotte uit voor o.m. terugtrekking van de Israëlische troepen uit gebieden (niet: alle gebieden) bezet in het recente conflict. Dat was niets nieuws. Zij pleitte ook voor hervatting van de pogingen van de VN-vertegenwoordiger Jarring tot een vredesakkoord te komen en maakte daarbij gewag van diens aide-mémoire. Maar daarbij liet zij het niet. Zij nam ook „met waardering kennis van het positieve antwoord van Egypte” op dit memorandum en deed „een beroep op Israël gunstig te reageren op het vredesinitiatief van de speciale afgezant.”

Huiswerk

Anders gezegd: Hoewel Israël en Egypte in hun antwoorden beide niet meer of minder deden dan hun uitgangspunten voor onderhandelingen onder woorden brengen, accepteerde de Assemblée de reactie van Kairo en gaf zij Jeruzalem opdracht het huiswerk over te maken. Het is op zijn minst bevreemdend, dat Nederland deze partijdigheid sanctioneerde en met andere Westeuropese landen het Egyptische uitgangspunt een schijn van achtenswaardigheid verleende.

En mocht onze delegatie hebben gehoopt daardoor Israël onder druk te zetten en Egypte te doen afzien van de door president Sadat herhaaldelijk voor 1971 aangekondigde hervatting van de vijandelijkheden, dan is dat een tragische vergissing. Want ten eerste staat Israël niet onder druk, omdat bij deze resolutie de VS zich van stemming onthielden. En ten tweede zei de Egyptische minister van buitenlandse zaken Riad al een dag na de stemming, dat het aannemen van de resolutie de laatste stap was naar het uitbreken van de vijandelijkheden. „Als Israël de resolutie verwerpt heeft Egypte het recht te vechten teneinde zijn gebieden te bevrijden.” Het is natuurlijk niet de bedoeling van onze delegatie geweest Kairo dit recht toe te kennen. Maar Nederlanders behoorden zo langzamerhand te weten, dat het zinloos is agressieve dictatoren met woorden te paaien.

Kopij voor deze rubriek zenden aan: mevr. mr. E. de Roock-Bedding, Stadhoudersplantsoen 212, Den Haag.

Samenwerking vrouwenorganisaties

Op 7 juni 1971 werd in Den Haag de Structuur Conferentie gehouden, waar vertegenwoordigsters van 45 organisaties aangesloten bij de „3 koepels” nl. het Nederlands Vrouwen Comité, de Nationale Vrouwen Raad en de Federatie voor Vrouwelijke Vrijwillige Hulpverlening zich bezonnen over de vraag of een nauwere samenwerking tussen deze koepels in de toekomst zou moeten worden nagestreefd. Aan de hand van een discussienota, een aantal modellen en discussievragen werd over dit vraagstuk geconfereerd.

Unaniem kwam de wens naar voren dat gestreefd moet worden naar grotere samenwerking, met als principieel uitgangspunt, dat de organisaties het eigen karakter dienen te behouden. Verder sprak men zich uit voor betere onderlinge communicatie, het hebben van één adres, een duidelijke presentatie en het optimaal gebruiken van deskundigheid.

Aan de voorbereidingscommissie werd opgedragen de op de conferentie naar voren gebrachte suggesties en modellen nader te bestuderen en uit te werken.

Thans is deze commissie aangevuld met 4 leden plus plaatsvervangsters en heeft de naam „Modelcommissie”. De samenstelling is als volgt: Voorzitster mevr. drs. J. Muller-v.d. Wielen; vertegenwoordigster N.V.C.: mevr. mr. M. Roodde Boer, mevrouw N. Molenaar-Buyser; vertegenwoordigster N.V.R.: mevr. M. A. v.d. Boogert-Selhorst, mevr. A. H. Richters-Wolvius; vertegenwoordigster Fed. V.V.H.: mevr. A. M. de Ranitz-de Brauw, mevr. M. L. Westerman-Klüßener; vertegenwoordigster Prot. Chr. Groepering: mevr. J. G. Kraaijeveld-Wouters, mevr. G. Baljet-Bakker, vertegenwoordigster Kath. Groepering: mevr. G. Schlebusch-Sloot, mevr. L. Muller-Hafkemeyer; vertegenwoordigster Alg. Groepering: mevr. drs. N. Rempt-Halmmans de Jongh, mevr. J. J. v.d. Wel-Beije; vertegenwoordigster Beroeps-Gemengde Groepering: mevr. V. v.d. Does-Enthoven, mevr. zr. W. Hörchner.

De commissie komt eenmaal per maand bijeen. De hoofdbesturen van de organisaties worden geregeld door middel van korte notities op de hoogte gehouden van de resultaten der besprekingen. Het streven is om in de zomer 1972 een tweede structuur conferentie te beleggen.

Huishoudelijke voorlichting

In het artikel van 26 november 1971 over dit onderwerp is vermeld, dat de Stichting I.V.H.A. van de Ned. Vereniging van Huisvrouwen gedeeltelijk door de overheid gesubsidieerd wordt. Op verzoek van de Ver. van Huisvrouwen delen wij mede, dat deze subsidie bestaat uit een reiskostenvergoeding voor de directrice van het Instituut naar buitenlandse congressen, die het ledenbelang te boven gaan.

Vragenlijst druggebruik

Wilt u zo vriendelijk zijn de antwoorden op de vragenlijst over het Druggebruik vóór 1 februari a.s. toe te zenden aan de secretaresse?

Conferentie drugprobleem

Op 7 april 1972 organiseert het Bestuur van de Organisatie „Vrouwen in de VVD” een conferentie over het Drugprobleem in Hotel Noord-Brabant te Utrecht.

Een RONDVAART door de Rotterdamse Havens
 *----- een BELEVENIS!

SPIDO

Willemsplein
 Rotterdam

„Gastheren

in eigen land”

Hotel Wittebrug
 Den Haag - Scheveningen

*

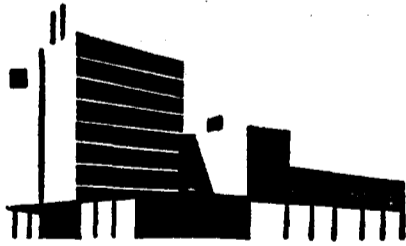
20 SUITES EN 240 BEDDEN

Alle kamers met privé-bad en douche.
 Air-conditioned restaurant en lounge-bar.
 Zalen en salons voor Congressen, Recepties, Lunches en Diners
 van 10 tot 300 personen.

Tel.: 512361 (10 lijnen) - Telex: 31567

**WAAR UW VRIJHEID
 GERESPECTEERD
 WORDT...**

Rijnhotel: modern, comfortabel hotel
 in Rotterdam-Centrum. 140 Kamers
 met bad of douche. Congresaccom-
 modatie voor 20 tot 2000 personen.
 Ruime ondergrondse parkeergarage
 direkt naast het hotel.

rijnhotel rotterdam

Schouwburgplein 1 Rotterdam
 Tel. (010) 132900 - Telex 21640

waar de gast ^koning is

Cocagne, levend middelpunt van een levende stad: perfecte
 outillage voor vergaderingen, congressen, shows, feestelijke
 bijeenkomsten: royale hotelaccommodatie, restaurant, café,
 petit-restaurant, bar en bowling. Speciale arrangementen bij
 feestelijke gelegenheden: Kerstmis - Nieuwjaar - Pasen -
 Pinksteren.

C O C A G N E

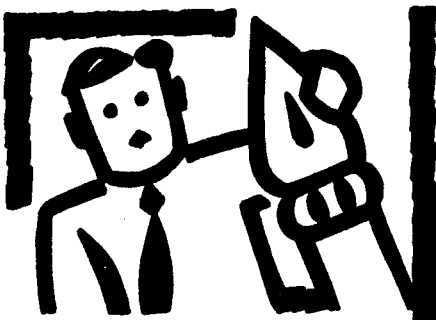
RESTAURANT DES SPÉCIALITÉS. CAVE RENOMMÉE.
 EINDHOVEN, VESTDIJK 47. TELEFOON 040-69288

HOTEL „DE NEDERLANDEN” VREELAND
RESTAURANT-RÔTISSERIE „NAPOLEON”
VREELAND A/D VECHT

BIJ KRUISSING AUTOWEG HAARLEM/HILVERSUM + UTRECHT/AMSTERDAM

RESERVERING (02943) 1576 — ZONDAGS GESLOTEN

Uit de stroom van brieven die ons voortdurend bereikt kiest de redactie er voor elk blad één die naar haar oordeel ruime aandacht verdient. Dat betekent niet dat zij de mening van de briefschrijver deelt, wel dat zij het de meest belangwekkende brief acht die de afgelopen weken werd ingezonden.

Uit de andere brieven citeert de redactie slechts wat haar daarin het meest (aangenaam of juist onaangenaam) heeft getroffen. Anonieme brieven en brieven in onleesbaar handschrift verdwijnen zonder pardon in de prullenmand.

Langmans visie liberaal juist

In een hoofdartikel in het Algemeen Dagblad van 10 december wordt twijfel uitgesproken over het VVD-liberalisme van minister Langman van economische zaken. Het blad vindt dat de bewindsvaandelaar met zijn visie op „de gemengde orde, waarin de overheid ingrijpt op strategische punten” dicht bij de door de progressieve economen begeerde planeconomie komt.

Het is waar dat de liberale minister Langman concrete plannen heeft over een selectief investeringsbeleid met de overheid als regulator en dat er anderszins een kabinet is dat weigert in te grijpen in de lonen en prijzen.

Erfenis jaren '60

Dit kabinet schijnt zich zeer wel te realiseren dat enkele structurele verhoudingen in Nederland zich in de jaren zestig zodanig hebben gewijzigd dat het noodzakelijk wordt een anders gericht beleid te voeren, dat zich niet in hoofdzaak beperkt tot het bijsturen van de conjunctuur. Er is 'n hele reeks van omstandigheden, die een selectief investeringsbeleid door de overheid ook in liberale ogen meer dan rechtvaardigen. De welbekende doelstellingen van een economische politiek zijn: economische groei, prijsstabiliteit, evenwichtige betalingsbalans, rechtvaardige inkomensverdeling, volledige werkgelegenheid. Veelal is de overheid dan geneigd haar beleid correctief te doen zijn: uitstippelen van het beleid aan de hand van de bestaande situatie. De hierboven opgesomde doelstellingen hebben zich voor het merendeel de laatste jaren negatief ontwikkeld: De prijzen stegen, de vooruitzichten op de economische groei namen af, de betalingsbalans is verstoord, de werkloosheid neemt sterk toe.

Een krachtig deflatoir beleid ter bestrijding van de inflatie zou zeker de werkloosheid opjagen. Maatregelen alleen ter verbetering van de betalingsbalans kunnen thans gezien de EEG in het geheel niet meer autonoom worden genomen, tenzij men zich in de huidige valutacrisis zou opstellen als Frankrijk doet. (Indien de resultaten van dit moment gehandhaafd blijven zal de betalingsbalans binnen een jaar of twee nog wel 300 miljoen slechter uitvallen dan gepland). En een enkelvoudige stimulering van de werkgelegenheid zou de inflatie wederom aanwakkeren. De frustratie van de prijsstabiliteit en/of werkgelegenheid in combinatie met de grenzen, gesteld door de betalingsbalans en een teruglopende economische groei, wordt wel stagflatie genoemd en vormt een vicieuze cirkel, waaruit men uiterst moeilijk kan ontsnappen. Een selectief investeringsbeleid, als hierboven genoemd, levert daarentegen verrassende resultaten op.

Oorsprong van het kwaad

De sociaal hoogst onrechtvaardig werkende prijsstijgingen zijn te wijten aan de loonexplosie van de laatste jaren. Maar de (te) hoge lonen zijn niet alleen de schuld der vakverenigingen. Zij moeten evenzeer worden toegeschreven aan de ongebreidelde investeringen der werkgevers in enkele delen van het land, waardoor een volledig overspannen arbeidsmarkt is geschapen. De loonexplosies hebben zich over andere delen van het land met veelal zwakke bedrijven verspreid. Het geperfectioneerde systeem der sociale zekerheid draagt daar indirect ook toe bij doordat de vakverenigingen een deel van hun verantwoordelijkheid t.a.v. met name de werkloosheid in feite heeft verloren.

Therapie

Het selectieve investeringsbeleid van de nieuwe minister grijpt deze situatie bij de wortel aan. Hierdoor wordt de spanning op de arbeidsmarkt in het westen des lands doorbroken en de loondruk ook in de overige gebieden gematigd. Daarmee wordt aan een bepaald niet onbelangrijk vereiste voor het terugdringen der inflatie voldaan. Hierdoor zal — hoewel met ruime vertraging — ook de betalingsbalans verbeteren; het selectieve investeringsbeleid brengt voorts een verbetering in de regionale inkomensverdeling. Tenslotte zal een dergelijk beleid ook kunnen leiden tot een evenwichtiger economische groei.

Conclusie

De „vreemd gevederde vogel” VVD-er Langman voert geen beleid, waartegen de partij om praktische redenen bezwaar zou kunnen hebben. Wat betreft de ideologische bezwaren: Geen enkele liberaal is tegenstander van strakke wettelijke richtlijnen voor het verkeer. De noodzaak om zover te gaan met de investeringen is er voor de overheid nog niet. De ondernemer moet uiteindelijk de laatste beslissing kunnen behouden.

De VVD zal daarom zeker nog wel lang stelling blijven nemen tegen de plannen van een man als Vondeling, die een soort investeringsplicht wil opleggen. De plannen van Langman voor een selectief investeringsbeleid, waarbij de ondernemer zijn vrijheid behoudt, zijn voor een VVD-er aanvaardbaar.

Drs. F. W. van der Schaar, Den Haag
lid Soc. Econ. Commissie
van de VVD

Mijn

opinie is...

• Beleid of wanbeleid

Met de keuze van dr. ir. De Zeeuw tot Voorzitter heeft de KVP haar beleid niet alleen van katholieke „geslotenheid” naar christelijke/mede-menselijke „openheid” willen ombuigen, maar ook van „statische” beginselvastheid naar „dynamisch broederlijk” tezamen „onderweg” zijn naar een „nieuwe aarde” (Openb. 21, 1—5) van universele vrede, welvaart, welzijn en geluk. Rekening houdend met soortgelijke opvattingen binnen de ARP en CHU hoopt de KVP dat zij gedrieën een open „volkspartij” zullen vormen voor christenen en niet-christenen. Deze partij wil dan links van het centrum staan. Binnen christelijke kringen is nl. het politiek links-zijn erg in de mode: meer bij KVP dan bij ARP en CHU. Een christelijk samengaan kan dus weleens mislukken.

De ommezwaai van de KVP is het gevolg van de kerkelijke vernieuwing bij katholieken (Vaticanum II) en christelijken (Uppsala), toen begrippen als openheid, mede-menselijkheid, broederlijkheid, gemeenschap en nieuwe aarde in omloop zijn gekomen. Deze begrippen kregen in de katholieke Kerk betekenis, toen tijdens Vaticanum II de stem van kerkvaders uit noordelijk Europa op het Concilie de overhand kreeg. Hun nieuwe geluiden vonden weerklank bij de reformatorische Kerken (Wereldraad van Kerken, Uppsala, 1967).

Sedertdien is kerkelijk denken voor velen synoniem met politiek-links, omdat de hoofdbegrippen van het in noordelijk West-Europa ontstane Marxisme parallel lopen met deze nieuwe kerkelijke opvattingen. Het begrip „nieuwe aarde” dekt zich met „heilstaaf”; „broeder” met „kameraad” en gemeenschappelijk bezit” (Hand. 4, 32) met „collectivisme”. In christelijke kringen zijn Marx, Marcuse en Mao uitermate gezien en als een politiek samengaan van KVP met ARP en CHU mocht mislukken dan ligt politieke toenadering tot de PvdA voor de hand.

Deze nieuwe visie van De Zeeuw-Steenkamp heeft geen toekomst. Er is hier sprake van een — mede door de tijdgeest bepaald — overslaan van het ene uiterste naar het andere. Maar bij het punt van verzadiging volgt terugkeer naar het oude in een nieuwe vorm. Geen De Zeeuw of Steenkamp kunnen dit omslaan van een tijdgeest remmen. Velen die nu een wijs beleid heten te verkondigen, zullen na verloop van tijd van wanbeleid worden beticht.

DR. W. J. A. VISSER, lid KVP
Den Haag

• Collegegeldverhoging

Het ministeriële voorstel tot verhoging der college-gelden bevat een grote onredelijkheid: Als het nu eenmaal onvermijdelijk is de collegegelden te verhogen — wat door 's ministers argumenten m.i. onvoldoende is aangetoond — is het toch redelijk de huidige vijfde jaars studenten en ouder hiervan vrij te stellen. In het oude stelsel hadden ze deze vrijstelling nl. al, zodat invoering van de plannen zou betekenen dat de studenten een onverwachte collegegeldverhoging krijgen, die kan oplopen tot f 1000. Deze mensen zitten vlak voor hun afstuderen en zo'n financiële klap ineens zou wel eens het einde of op zijn minst ernstige vertraging van de studie (bijbaantjes e.d.) kunnen betekenen. En dat voor een groep studenten, die het Nederlandse volk reeds het meest heeft gekost.

Collegegeldverhoging is misschien niet te voorkomen maar 'n overgangsregeling voor oudere jaars, die aan een „verkregen recht” dachten, is niet meer dan fatsoenlijk. Temeer daar we zuinig moeten zijn op de toch al niet zo grote groep van VVD-stemmers onder de studenten, die door een onrechtvaardige beslissing in dezen de partij wel eens de rug konden toekeren. Als de VVD straks haar standpunt over dit onderwerp moet gaan bepalen vertrouw ik erop dat er iets redelijks uit de bus komt.

J. C. VAN DIJK
student, Amersfoort

• Wal en schip

In Vrijheid en Democratie van 12 november jl. stelde Drs. G. M. V. van Aardenne, dat naar zijn mening het advies van de wijze SER-mannen het wijste is. De verbazing over dit standpunt wordt versterkt door de populaire motivering: „Als men de stroom moet onzwemmen, doet men dat het beste door een scheve koers, niet recht op de kant af”.

Het onzwemmen van de stroom leidt onherroepelijk tot de verdrinkingsdood, vroeg of laat. Doel moet zijn — en zeker voor de VVD — vaste grond onder de (economische) voeten te krijgen. Voor Van Aardenne betekent dat recht op de kant af. Het hangt dan van de stroom en zijn zwemkunst af of en waar hij de wal bereikt. Het aanhouden van een scheve koers betekent tijd- en energieverlies en maakt de kans op overleving kleiner.

Gelukkig is mij intussen gebleken dat de fractie is gaan twijfelen aan de wijs-

heid van de wijze mannen en of het onzwemmen van de stroom voor de VVD wel het doel is en het aanhouden van die scheve koers wel het juiste middel.

Graag dit advies aan de fractie en Van Aardenne: Hou koers recht op de kant af. DS 70 en Keuning hebben daartoe al eerder besloten.

G. JORRITSMA, EMMELOORD

• Wegenbelasting

Waarom kan in Nederland de wegenbelasting niet geheel in de benzineprijs verrekend worden? Het heeft volgens mij alleen maar voordelen:

1. besparing in controle langs de weg (honderden ambtenaren komen voor ander werk vrij);

2. besparing bij de administratieve staf en computers;

3. werkbeparing bij de girodienst en bij de PTT;

4. ieder die een auto heeft draagt al naar gebruik voor de wegen bij;

5. geen (in toenemende mate) klandestiene gebruikers van de wegen. Besparing op de vervolgingskosten van overtreeders;

6. ook buitenlanders dragen bij voor het gebruik van de wegen.

Dit systeem geldt „bij ons” in Frankrijk. Weliswaar moet hier jaarlijks een „vignet” worden gekocht (afhankelijk van het motorvermogen en ouderdom van de wagen) maar de opbrengst hiervan is voor een fonds van oorlogsinvaliden bestemd.

De benzineprijs is hier nog steeds frs. 1.21 voor super benzine (plm. f 0,76) maar dat is de prijs die men volgend jaar in Nederland ook bijna gaat betalen. Waarom moet alles in Nederland zo ingewikkeld, moeizaam en kosten verhogend gebeuren als het toch zo eenvoudig kan?

Een ander punt is: waarom worden wij Nederlanders in het buitenland uitgesloten van stemrecht voor onze volksvertegenwoordiging? In Frankrijk wonen circa 15.000 Nederlanders; over de gehele wereld enkele honderdduizenden. Praktisch allen zijn wars van de linkse tendensen, die in ons land opgeld doen. Wij zouden toch bij onze ambassades en consulaten onze stem kunnen uitbrengen?

K. KUIPERS,
OPIO, Frankrijk

**INDUSTRIEEL
EXPERTISE- EN
MAKELAARS
BUREAU**

Taxaties van: Industriële uitrustingen, o.m. gebouwen, machines, installaties e.d. voor de Brandverzekering, Hypotheek, Successie, Omzetting bedrijfsvorm en Onteigeningsprocedures. **Schade-expertise**

DRS. ING. H. G. DE ROOY

(drievoudig beëdigd)

Akkerstraat no. 43 - Postbus 405 - Eindhoven
Tel. no. 040-6 33 08-6 37 67 na kantoor tijd 43 16 83.

Korte inhoud:

IHC HOLLAND is opgebouwd uit drie divisies: Bagger, Offshore, Mijnbouw en Transport.

Drie werkteerrenen waarop in groeiende mate véél te verrichten valt.

Zoals ook wel blijkt uit de zonnige ontwikkeling die alle werkmaatschappijen doormaken.

Zie IHC Smit - Kinderdijk, IHC Verschure - Amsterdam, IHC De Klop - Sliedrecht, IHC Gusto - Schiedam, Smit & Boines - Zierikzee en DMN - Noordwijkerhout.

IHC HOLLAND verricht research-, ontwerp- en engineering-werkzaamheden en bouwt baggerwerktuigen en booreiland, drijvende kranen en dieselmotoren, staalkonstrukties, veerboten en materieel voor ertswinning. Onder andere. En dat wil allemaal best lukken.

IHC HOLLAND, Postbus 8141, Rotterdam

Brandsteder

MEUBELEN

VIJZELSTRAAT 115-119
AMSTERDAM - TEL. 249710

Voor Buig- en Zetwerk

op hydr. pers 1000 ton — ZETLENGTE 7 m, dikte 32 mm

Constructiewerkplaatsen W. HUIZER N.V.

TELEFOON 010-332657 — GROENEDIJK 10 — CAPELLE a/d IJSSEL

VASTE STENEN IN ALLE SOORTEN
„MOLISOL“ MOLER ISOLATIESTENEN
VUURVASTE ISOLATIESTENEN
ZUURVASTE STENEN
„PRODORITE“ CHEMISCH BESTENDIGE PRODUCTEN

LEVERT

N.V. Gouda Vuurvast

VEREENIGDE VUURVASTE STEENFABRIEKEN
GOUDA — TELEFOON 16744 - (01820)

**Boele's Scheepswerven en
Machinefabriek N.V.**

BOLNES (bij Rotterdam)

Reparatie en nieuwbouw

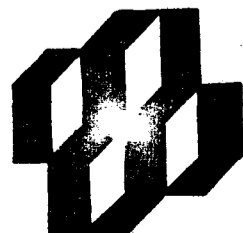
TELEFOON 134862 ROTTERDAM — TELEGR. BOELE - BOLNES

utiliteitsbouw
systeembouw

sierbeton-elementen
staalkonstrukties

Aannemings Mij. Gebr. VAN HEESWIJK n.v.

Tramstraat 31-33 • Eindhoven • Telefoon 040-23386

Sociaal-economische debatten

door
 drs. G. M. V. van Aardenne,
 lid van de Tweede Kamer-
 fractie van de VVD

De debatten over de begrotingen van Economische en Sociale Zaken in de Tweede Kamer stonden uiteraard in het licht van de zorgelijke economische situatie. De inflatie krijgt nu haar voor- spelde gevolg: de werkloosheidscijfers stijgen onrustbarend, zoals bleek uit de tijdens het debat bekend geworden novembercijfers.

Vanzelfsprekend lopen de ideeën over inflatie en werkloosheid niet parallel. DS '70 pleitte voor een ingrijpen van de regering in lonen en prijzen, de PvdA wilde dit tot de prijzen beperken. Het eerste is — op dit moment — onrealistisch, het tweede eenzijdig en onbillijk. Confessionele woordvoerders schaarden zich achter het werknemersstandpunt van de geleidelijke loonmatiging (de 12 pct. loonkostenstijging in 1972). Ons standpunt dat ik heb mogen vertolken, houdt in dat de verantwoordelijkheid terecht bij het bedrijfsleven ligt en wel, gezien de sombere ontwikkelingen, een heel zware. Juist de laatste cijfers hebben mij er toe gebracht mij af te vragen of het matigingsadvies van de SER-wijzen wel zo wijs was. Minister Langman — die een voortreffelijk opgebouwd en zeer boeiend en diepgaand betoog hield — was van dezelfde mening.

Als het bedrijfsleven die verantwoordelijkheid niet waarmaakt door een sterkere loonmatiging en daardoor de werkgelegenheid nog verder in gevaar dreigt te komen, zal de regering haar uiteindelijke verantwoordelijkheid naar onze mening zeker aanvaarden. Kans op succes — na de lessen van de laatste jaren moeten we dat toch wel weten — bestaat slechts als er een algemeen besef van een noodtoestand is; bij een verder stijgende werkloosheid zal dit besef wel spoedig tot stand komen.

In het gesprek met werkgevers en werknemers op 9 december heeft de regering die verantwoordelijkheden onderstreept. Het is de vraag welke conclusies er in de bedrijfstakken uit zullen worden getrokken. De metaalonderhandelingen met name verkeren in een impasse.

Minister Boersma was wat vager in zijn mening over de noodzaak om lager dan 12 pct. uit te komen in 1972, sommigen in de Kamer meenden hieruit — m.i. ten onrechte — een aansluiting aan het werknemersstandpunt in de SER te

kunnen concluderen. Een verschilpunt met onze opvattingen was, dat hij gerichte werkloosheidsbestrijdingsmaatregelen (in de regio's) overweegt zonder te denken aan de globale conjunctuur bevorderende maatregelen (verlaging van de wiebetail) die heel wel nodig zullen kunnen zijn, nu naar zijn eigen zeggen ook in het Westen de werkloosheid toeneemt. De heer Den Uyl maakte hier gebruik van om te trachten een verschil van opvatting tussen de minister-president en minister Boersma aan te tonen: de heer Biesheuvel zou de werkloosheidsbestrijding van het terugdringen van de inflatie afhankelijk hebben gemaakt. In werkelijkheid komt het natuurlijk op een middenkoers aan, een minister van sociale zaken besefte natuurlijk wel, dat de inflatiebestrijding de voorwaarde is voor een werkelijke werkloosheidsbestrijding.

In het debat over Economische Zaken werd uiteraard veel aandacht besteed aan de monetaire onzekerheid, die in middels na het akkoord van Washington tot het verleden lijkt te behoren. Het is te hopen dat de wereldhandel zich spoedig weer in opwaartse lijn gaat bewegen.

Milieubeheer

Ook het vraagstuk van de economische groei en de kosten van het milieubeheer waren vanzelfsprekend belangrijke discussiepunten, evenals het regionale en sectorstructuurbeleid — waarin de milieukosten als het ware moeten worden ingebouwd — als middel om de inflatie in de bron aan te tasten, i. p. v. symptomen te bestrijden. Het beleid van minister Langman wekt — toch ook wel bij de oppositie — vertrouwen dat deze moeilijke, maar zeer belangrijke nieuwe aanpak — die ook in het OESO-rapport nog eens wordt onderstreept — bij hem in de beste handen is. Hij wees erop dat de selectieve investeringsheffing in het Westen zeer goed in dit structuurbeleid past, maar dat er bij de voorbereiding heel wat komt kijken. Ik heb het structureel gewenste karakter onderstreept, maar de conjuncturele opportuniteit — gezien de sterk teruglopende investeringslust en de extra lasten die in 1972 op de Investeringsdrukken — op dit moment betwijfeld.

De internationale verworvenheden van onze economie heb ik sterk onderlijnd. Dit zal gevolgen hebben bij de doorwerking van onze milieumaatregelen, waardoor wellicht ook enige sectorsteun nodig zal zijn. Het belang van deze exportinspanning is een andere kant van onze internationaal gerichte open economie. Een motie onzerzijds om tot concentratie en zo efficiency-bevordering van het exportpromotion-wezen te komen werd met alleen de stemmen van de communisten en de heer Koekoek tegen aangenomen.

De beste bezitsvormende maatregel — ik heb daar nog eens op gewezen bij Sociale Zaken — is de inflatiebestrijding. Het is jammer dat de verstrekking van leningen voor eigen woningen uit het bezitgsvormingsfonds (de z.g. Breedband miljoen) zo hard is gegaan, dat het uitgeven ervan nu is gestopt en pas later tegen verscherpte voorwaarden zal worden hervat. De premiespaarwet moet daarbij ook verdwijnen. Deze politiek maakt geen overtuigende indruk!

Minister Boersma hoopt binnen een jaar het SER-advies over de democratisering van de PBO te ontvangen. Wij zijn daarnaar zeer benieuwd; er wachten ook andere zaken op dit gebied op.

Een winstpunt achten wij de positieve houding van de minister tegenover het betrekken van de categorale bonden bij het overleg, al stuit dit bij de SER en de Stichting van de Arbeid nog wel op bezwaren, zoals blijkt uit de positie van de Nederl. Centrale van Hoger Personeel. Ook t.o.v. de bevoordeling van georganiseerde werknemers in CAO's blijft hij terecht een kritisch standpunt

innemen, ter voorkoming van discriminatie. De KVP-woordvoerder had hier wat moeite mee.

Buitenlanders

Veel aandacht kreeg ook de positie van de buitenlandse werknemers. Voor ons wees mevrouw Veder op de noodzaak deze zaak in breed verband te bezien, en vroeg in afwachting daarvan — bij de behandeling van de nota-Roolvink hierover — geen incidentele maatregelen te treffen, zoals verkorting van de verblijfsduur tot twee jaar. Wel moet uiteraard de zorg voor behoorlijke huisvestingsvoorzieningen krachtig aangepakt blijven worden.

Het probleem van de buitenlanders is ook dat van de weinig geschoolde Nederlandse werknemer. Hoe wordt in de vraag naar deze categorie arbeid voorzien? Moeten wij niet komen tot een herziening van het begrip „passende arbeid”, zo vroeg mevrouw Veder.

Daaraan aansluitend schonk zij — met anderen — ruime aandacht aan de werkende jongeren. Ook hier heeft het zin zich de consequenties van bepaalde maatregelen helder voor ogen te houden. Is het schema dat voor het vormingswerk is opgesteld kwantitatief haalbaar en voldoet het kwalitatief aan in brede kring onderschreven normen?

Kort was men dit jaar over het ondernemingsrecht. De bedrijven zijn druk bezig op de nieuwe wetgeving-Polak in te spelen. Ik heb mijn verbazing uitgesproken over de vlucht voor de openheid van de N.V. C & A Brenninkmeyer, door omzetting in een commanditaire vennootschap op aandelen. Het woord is nu — dunkt me — in deze aan de oudminister van justitie die een wijziging van de wet op de jaarrekening zou kunnen indienen.

Als laatste de sociale verzekeringen: in goede handen bij onze partijgenoot Rietkerk. Er is veel te doen geweest over de 3 pct.-grens die het noodzakelijk maakt dat er ergens wat afgaat om de AOW op te trekken en de invalide zelfstandigen een verzekering te bezorgen. Dit „ergens” kan niet anders zijn dan de kinderbijslag, waarvan het regeerakkoord al zegt dat bevrozing voor het eerste kind zeker gebeurt, en voor het tweede kind ook, indien dat onontkoombaar is. En dat laatste zal wel blijken uit het programmeringsadvies van de SER, zeker als daar de 0,2 pct. extra premie nog in moeten worden betrokken die de vakbonden — naar onze mening zeer prematuur — willen heffen ter voorbereiding van de Algemene Pensioenvoorziening voor werknemers — die in 1975 tot stand zou moeten komen.

Kinderbijslag

KVP en AR blijken echter nog erg aan de kinderbijslag te hechten. Tegen beter weten in geloven zij aan de bevrozing van de bijslag voor het tweede kind te kunnen ontkomen. Het is echter duidelijk dat wij onverkort moeten vasthouden aan het regeerakkoord! Wel optrekken AOW en wel invaliditeitsvoorziening zelfstandigen (VAO), maar géén drukstijgingen boven de 3 pct. van het nationale inkomen (7 pct. premiestijging!) in de kabinetsperiode en dus compensatie (de kinderbijslag). Ik heb daarbij gezegd dat ik de in het regeerakkoord genoemde studie over de afschaffing van de bijslag voor het eerste kind graag zou willen zien uitgebreid met die naar bevrozing van de bijslag voor het derde en volgende kind - m.i. een geenszins verwerpelijk alternatief. Aan deze idee blijkt men in confessionele kring echter nog niet te zijn gewend.

Tenslotte een enkel woord over het misbruik en het „oneigenlijk gebruik” (gebruik maken van de letter van de wet tegen de geest in.) Terecht geeft staatssecretaris Rietkerk hieraan veel aandacht. Het is een kwaad, dat onze goede sociale wetgeving in een slecht licht dreigt te stellen. Optreden tegen misbruiken (de staatssecretaris noemde met name maatregelen betreffende de dagloonbasis voor de WW-uitkeringen voor artiesten, die waren getroffen), evt. wetswijzigingen tegen oneigenlijk gebruik, aandacht voor het voorkomen van perfectionisme bv. met betrekking tot de buitenlandse werknemers, waren punten van mijn verlanglijstje.

Al met al, boeiende debatten in de Kamer, waar de VVD-bewindslieden een bijzonder goede indruk hebben nagelaten.

Mijn opinie is...

• Onderwijs

Als lid van de VVD zou het mij spijten als mijn partij passief zou blijven tegenover de steeds verder gaande aantasting van het peil van ons onderwijs en in het bijzonder van ons voortgezet onderwijs

Tegenover het door minister Van Veen uitgestippelde „beleid” van „afkappen en ombuigen als dat de kwaliteit van het onderwijs niet aantast” mag een partij als de VVD, die toch in het verleden altijd pal heeft gestaan voor onderwijsbelangen niet berustend terzijde blijven staan. Als er iets duidelijk is geworden in de afgelopen maanden dan is het wel dat ons onderwijs zich op een hellend vlak bevindt maar ook dat er vele tegenstrijdige belangen in het geding zijn. Hierbij de prioriteiten vast te stellen mag niet worden overgelaten aan een pas nieuw optredende op dit terrein niet-deskundige minister, die natuurlijk slechts uitvoert wat hij in de erfenis van zijn voorganger heeft aangetroffen en zich laat leiden door een aantal hogere ambtenaren van zijn departement.

Eveneens is zonneklaar dat zij die van de aanvang af de invoering van de wet op het voortgezet onderwijs (de z.g. mammoetwet) als een standaardvoorbeeld van gebrek aan financiële planning hebben beschouwd door de feiten in het gelijk worden gesteld. De schulden zijn grotendeels dezelfde personen die nu door de ministeriële verantwoordelijkheid van minister Van Veen worden gedekt.

MR. J. F. ENGELS, DEN HAAG

• 'Onverdraagzaam

In Vrijheid en Democratie van vrijdag 26 november jl. — de gedenkwaardige datum waarop lang geleden prof. Cleveringa zijn Leidse protestrede hield — werd een door mr. K. van Dijk en mej. mr. A. Kappeyne van de Coppello ondertekende verantwoording afgelegd over de houding van de VVD Kamerfractie inzake „de problematiek van de oorlogsvervolgden.”

Het is een uitvoerig verhaal geworden, maar ik mis een duidelijke uiteenzetting waarom de VVD de heer Voogd, wiens motie zij reeds tweemaal had gesteund, de derde maal botweg in de kou liet staan. Naar mijn indruk is dit niet erg verdraagzaam en getuigt deze houding ook niet van veel respect tegenover Voogd. Juist omdat de in de Kamer afgelegde verklaring van het VVD-standpunt in veler ogen tegenover Voogd onjuist en principieel onliberaal was, dient zij duidelijk toegelicht en wie weet zelfs gerechtvaardigd te worden.

Overigens ben ik van mening dat de Leidse Baan achterwege behoort te blijven, totdat de gele en de blauwe tram in ere zijn hersteld, en dat prins Bernhard tenminste dezelfde rechten behoort te hebben om (al of niet juiste) terzijdes te debiteren als de dienstplichtige militairen, de zondebokken op het erf van de NRC, en ondergetekende.

MR. L. HAMMING, AMSTERDAM

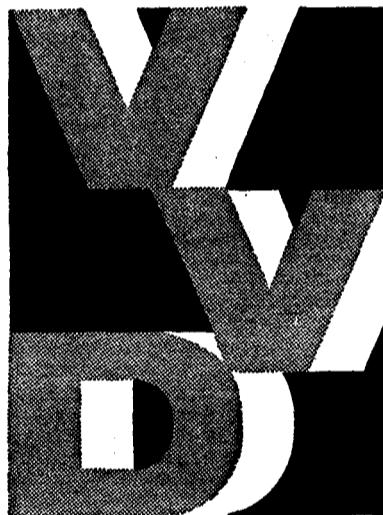
een oude naam voor goede wijn

ONNES

WIJNHANDEL
 GRONINGEN

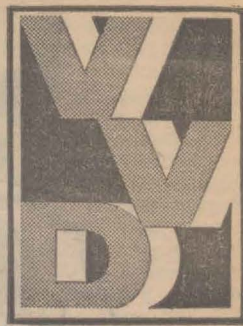
ANNO 1876

LEVERING AAN PARTICULIEREN DOOR HET GEHELE LAND

vrijheid en democratie

Tekort op begroting 1971

Prof. dr. H. J. Witteveen, oud-minister van financiën en thans lid van de Eerste Kamer sprak op 10 januari in een radiouitzending van de VVD over „Het tekort op de begroting 1971 en de huidige conjuncturele situatie”. De integrale tekst volgt hierbij.

Dit najaar zijn wij allen opgeschrikt door de miljoenen-nota en stukken die daarbij kwamen, die een heel somber beeld gaven, zowel van onze economie, als ook van de begroting van 1971. Die begroting, zo verwachtte men in het najaar, zou een veel groter tekort opleveren dan destijds was voorzien en dan ook in het voorjaar door groter tekort opleveren dan destijds was voorzien en dan ook in het voorjaar door het kabinet De Jong in een nota aan de Kamer was uiteengezet. Daar is een hevige discussie over geweest, van de kant van de oppositie heeft men wat verhuuld de argwaan naar voren gebracht dat wij voor de verkiezingen dat beeld van de begroting wat te gunstig zouden hebben voorgesteld. Daar is nu een uitvoerig onderzoek naar ingesteld door de commissie voor de Rijksuitgaven, onder voorzitterschap van de heer Vondeling. Die commissie heeft nu juist een rapport uitgebracht, een zeer gedetailleerd, zeer uitvoerig, zeer genuanceerd rapport, waar geloof ik het belangrijke punt in is dat men overtuigd is geraakt dat wij destijds dat begrotingsbeleid hebben geschetst aan de Kamer zoals wij toen meenden dat het zou zijn.

Dat vind ik het hoofdpunt; daarmee is geloof ik die beschuldiging wel van de tafel. Natuurlijk is er nog wel hier en daar een punt van kritiek, in de zin dat bepaalde mutaties, bepaalde verschuivingen ook in de begroting nog preciezer en vollediger aan de Kamer hadden kunnen worden meegedeeld, maar dan moet ik zeggen dat 't doel van deze nota niet in de eerste plaats was zo volledig mogelijk informatie te geven, 't doel was een uitgangspunt te hebben, een basis, voor afspraken in het Kabinet om overschrijding, die op bepaalde punten onvermijdelijk was, extra uitgaven, op te vangen door op andere punten de uitgaven terug te brengen. Dat was het hoofddoel van die nota. Nu heb ik er ook behoefte aan om toch eerst nog eens even te stellen dat wij in het kabinet De Jong in de jaren voor 1971 in het algemeen er bijzonder goed in geslaagd zijn om die begrotingen te houden binnen de grenzen die ook aanvankelijk getrokken waren. Dat blijkt ook wel uit allerlei cijfers in deze laatste miljoenennota, daar blijkt dat in die afgelopen jaren, voor zover werkelijke uitkomsten, werkelijke rekening-cijfers al beschikbaar zijn, het begrotingstekort altijd minder is geweest dan aanvankelijk in de miljoenen-nota was begroot.

Goed resultaat

In de jaren van dit kabinet, ook in de jaren van het kabinet Marijnen, waar ik ook een verantwoordelijkheid heb gedragen, was dat zo. Ook wanneer we naar de uitgaven kijken, de netto uitgaven, en we gaan die vergelijken met de norm, de grens, voor de stijging die aanvankelijk was gesteld, dan zien we dat die meestal in deze laatste kabinetsperiode zijn meegevallen of binnen de grenzen zijn gebleven. In 1968 waren die uitgaven achteraf, zoals in de rekening dus is gebleken, een 250 miljoen minder dan was begroot, in 1969 629 miljoen minder, alleen in 1970 waren ze dan 200 miljoen meer. Dat was dus over het geheel genomen een heel goed resultaat, ook als we dat vergelijken met sommige perioden daarvoor.

Maar, dan blijft dus de vraag waarom nu in 1971 die buitengewoon grote tegenvaller, waar we allemaal zo van geschrokken zijn? Kijk, die moeten wij in de eerste plaats zien, in samenhang met de situatie van de conjunctuur, met de situatie waarin onze economie in 1971

was geraakt. Want, u moet natuurlijk wel bedenken dat onze Rijksbegroting die zo'n 25 pct., een kwart, uitmaakt van onze totale nationale uitgaven en ons nationale inkomen, dat die niet los kan worden gezien van wat er in die economie en met dat nationaal inkomen ook gebeurt. De begroting hangt op alle mogelijke manieren met allerlei vezels zou ik kunnen zeggen samen met wat er in de economie gebeurt. En wanneer nu in die economie plotseling, betrekkelijk plotseling, onverwacht sterke afwijkingen ontstaan tegenover een normaal verloop dat men zou hebben kunnen voorzien, dan krijgen wij de weerslag daarvan natuurlijk ook in de begroting. We zien dan niet alleen bij die Rijksbegroting, we zien ook bij bedrijven, bij grote bedrijven, dat als die economie plotseling anders wordt, als die conjunctuur omslaat dat dan de verhouding ook daar tussen ontvangsten en uitgaven en dus de winst, veel slechter kan worden. Denkt u eens aan Philips. Iets dergelijks, maar dan natuurlijk op de manier waarop dat in die begroting past is nu ook in 1971 met de Rijksuitgaven- en ontvangsten gebeurd. We hebben in dat

jaar een bijzonder sterke loon- en prijsstijging gekregen, we weten dat allemaal, we zijn heel erg in die inflatie-spiraal geraakt: Daardoor zijn de uitgaven die het Rijk moest doen voor salarissen buitengewoon sterk gestegen, zijn ook de prijzen gestegen, b.v. van het bouwprogramma, de woningbouw, de utiliteitsbouw enz.

Stijging

Daar gaan dan aan de andere kant ook de belastingopbrengsten wel wat mee omhoog. Normaal stijgen die belastingopbrengsten wel evenveel als de salarissen, maar in 1971 was dat niet het geval. Stegen de belastingopbrengsten niet evenveel omdat we juist in 't bedrijfsleven die winsten zo sterk onder druk zagen komen. Dat is een eerste en eigenlijk wel een belangrijkste oorzaak waardoor die begroting zoveel slechter uit dreigt te komen dan was voorzien. Ik zeg — „dreigt uit te komen” — want we weten dat nog niet zeker, de realisatie is er nog niet, die zou toch best ook nog wat beter kunnen zijn dan het dit najaar leek.

Die grote loon- en prijsstijging, dat is het probleem waar we toch allen heel veel zorg over hebben, zorg omdat het inflatie geeft, prijsstijging waar we allemaal van te lijden hebben, maar bepaalde groepen, bepaalde mensen, waarvan de inkomens niet meegaan, 't meeste. Daarom is die inflatie onrechtvaardig, dat is al een eerste motief waarom we ons ertegen moeten verzetten. Dat is een inflatie die ook sterker wordt dan de landen om ons heen, waarmee wij moeten concurreren, en dat is op het ogenblik naar ik vrees bepaald het geval. Een dergelijke inflatie is ook heel gevaarlijk voor onze economie, dus voor de welvaart die we kunnen verkrijgen en ook voor onze werkgelegenheid wat toch ook wel een van de allerbelangrijkste aspecten in dat economisch leven is.

Ten slotte, dat is nu wel zo duidelijk gebleken, ook uit die gang van zaken met de begroting voor '71, brengen zulke grote loon- en prijsstijgingen als wij nu hebben gehad, juist de begroting in de war, maken die een sterkere stijging van allerlei overheidsuitgaven, die we allemaal nodig hebben, collectieve bestedingen hoe langer hoe moeilijker. Dat is ook van belang om nog eens duidelijk te stellen, want die inflatie is zo groot, die loonsverhogingen zijn zo groot, toch ook omdat juist de vakcentrales zich daar telkens weer sterk voor maken. Dat is in zekere zin ook wel hun taak, maar in ons land zijn die vakcentrales toch ook altijd doordrongen geweest van een zekere verantwoordelijkheid voor het algemeen belang en ze zijn er ook voorstanders van dat juist op allerlei punten die collectieve bestedingen worden vergroot. Nu geloof ik dat we in 'n situatie zijn waar die verantwoordelijkheid voor het algemeen belang toch eens heel setrk naar voren moet komen. Wij hebben een jaar geleden heel sterk gewaarschuwd voor die grote loonsverhogingen, we hebben er uitvoerig met het bedrijfsleven over gesproken, we hebben ten slotte toen dat niet genoeg effect had, een loonmatigingsperiode moeten afkondigen. Maar het heeft niet geholpen want daarna heeft men toch weer goede loonsverhogingen doorgevoerd. Nu is men helemaal vrij, nu heeft men helemaal zelf de verantwoordelijkheid hiervoor, ik hoop dat men die verantwoordelijkheid, dat men die ook echt ziet met de grote belangen die hier op het spel staan en vrijwillig tot de noodzakelijke matiging komt.

Bijlage

In dit blad treft men een uitneembare bijlage aan, waarin zijn afgedrukt de „beschrijvingsbrief” en bijbehorende stukken voor de openbare algemene vergadering van de VVD, welke op 24 en 25 maart a.s. te Nijmegen wordt gehouden.

Logies

Wie de nacht van 24 op 25 maart in Nijmegen wenst te logeren kan een hotel reserveren via de afdeling aldaar. Nadere bijzonderheden daarover op pagina 3 van de bijlage.

Rectificatie

In de gestencilde „beschrijvingsbrief”, zoals deze aan de afdelingen en kamercentrales is toegezonden, is een fout geslopen. Op blz. 3 onder punt 12B dient in de rechterkolom, bovenste regel, onder het hoofd KC te staan: 1.50 (1.—) en niet 3.50 (1.—).

Radio-uitzending van de VVD maandag 24 januari, van 18.19-18.29 uur, over de zender Hilversum I (402 m.).

Discussiedag

Volksgezondheid

Op zaterdag 22 april a.s. zal in 't Spant te Bussum een discussiedag over volksgezondheid worden gehouden. De bijeenkomst wordt georganiseerd door de commissie Volksgezondheid van onze partij, in samenwerking met de Vereniging van staten- en raadsleden. Nadere details volgen nog. Intussen wordt iedereen die voor deze dag belangstelling heeft verzocht de datum al vast te noteren.

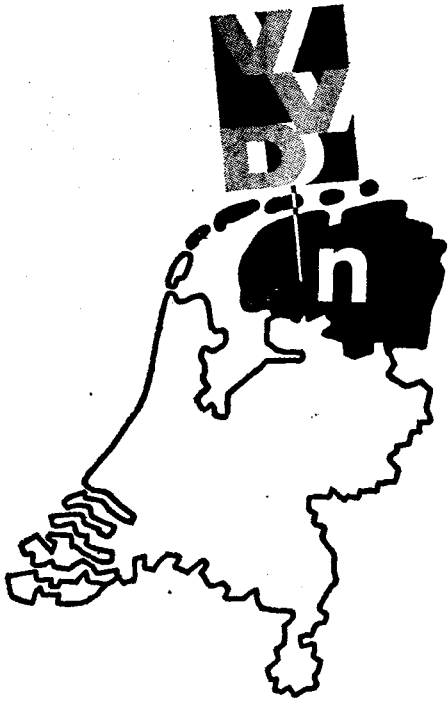
De nota volksgezondheid is in de partij enthousiast ontvangen. Er zijn inmiddels al 1500 exemplaren verkocht, een record aantal voor een VVD discussienota! Tenminste 15 afdelingen hebben er avonden aan gewijd, of werkgroepen ingesteld om de nota te bespreken.

Aangezien het nog een discussienota betreft is het van groot belang, dat er over de besprekingen gerapporteerd wordt. Mevrouw Veder stelt kritiek, aanvullingen en duidelijk andere inzichten zeer op prijs.

Indien deze reacties in tweevoud vóór 1 april op het algemeen secretariaat van de VVD te Den Haag binnen zijn, kunnen zij gezamenlijk worden verwerkt. Een resumé zal dan in Vrijheid en Democratie verschijnen. Bovendien zullen op de discussiedag Volksgezondheid (22 april) de reacties die betrekking hebben op de daar te behandelen onderwerpen worden bekend gemaakt.

Mevrouw Veder of één van de leden van de commissie Volksgezondheid zijn gaarne bereid in afdelingen de nota nog nader toe te lichten of één onderwerp eruit te bespreken.

Als secretaresse van de commissie Volksgezondheid treedt op: mevr. Van den Broek-Laman Trip, Genteldijk 16, Geldermalsen.

Provincie van zuiverste water

De Friezen hebben het nieuwe jaar niet alleen ingezet met goede voornemens wat het milieu aangaat, ze hebben ook meteen de strijd aangeboden tegen een verdere vervuiling van hun oppervlaktewateren die nog steeds een grote reputatie genieten. Friesland meet 379.000 hectare. 41.000 ha daarvan bestaat uit water, waarvan volgens „Friesland is mooi, houden zo”, een nieuwe propagandistische folder, 1100 km bevaarbare kanalen.

De gevolgen van de acties tegen een voortgaande vervuiling van het milieu zijn voor de Friezen in elk geval op één plaats al meteen merkbaar: in hun portemonnaie. Bij de intrede van 1972 is voor hen een nieuwe provinciale verordening van kracht geworden die het bestuur van Friesland in staat moet stellen een actief zuiveringsbeleid te voeren. Van de gelden worden zuiveringsinstallaties gebouwd en voor het overige worden ze besteed aan controle, hoewel de Friezen zelf ook in belangrijke mate kunnen bijdragen aan de bewaking van hun omgeving. Er is een alarmnummer (22422), waar alle ongerechtigheden kunnen worden gemeld. Dat nummer schijnt overigens zijn nut al te hebben bewezen.

Voor de bestrijding van de kosten van dit lofwaardig streven worden de Friezen geacht een deel van hun besteedbare inkomen op te offeren. Erg groot is dat deel vooralsnog niet: per inwoners-equivalent bedraagt de heffing zes gulden of 21 gulden per woning. Die aanslag klimt in de komende jaren tot f 52,50. Voor de Friese bedrijven geldt uiteraard een zwaardere tol. Zij gaan betalen na meting en bemonstering van hun afvalwater. Maar er is ook zoets als een tabel die aangeeft dat bijvoorbeeld voor cosmeticafabrieken tien en voor aardewerkfabrieken een halve inwoners-equivalent per werknemer telt.

Bedrijven die de heffingen trouw betalen, kunnen zich echter nog niet zomaar de vrijheid permitteren hun uitwerpselen vrijelijk over de Friese oppervlaktewateren te verspreiden. Provincie of gemeente moet daarvoor eerst toestemming verlenen.

Niets te vrezen

Volgens PAK-gedeputeerde Spiekhout die de portefeuille van volksgezondheid en milieuhygiëne beheert, hoeft de toerist die een duik in de Friese wateren neemt, nog niet zo erg te vrezen voor zijn gezondheid. In een interview met De Tijd verklaarde hij dat volgens de hier en daar bestreden norm van de TNO in Delft het grootste deel van de

Friese wateren goed zwembadwater is. Het Pikmeer onder de rook van Grouw en in de richting van Drachten is beslist te vuil, zei hij. Hij wees naar de uitslag van een onderzoek naar de waterkwaliteit in het Friese merengebied dat in 1970 is gehouden. De uitslag gaf aan dat de kwaliteit van het Friese merengebied uit chemisch-biologisch oogpunt bezien, redelijk goed te noemen was, maar dat de kwaliteit van het zwembadwater van zuidwestelijke richting uit naar het noordoosten geleidelijk afnam.

De Friese wateren blijken verder rijk te zijn aan algen, dank zij het hoge percentage voedsel dat zij bevatten.

De gedeputeerde verklaarde zich verder optimistisch over de mogelijkheden tot organische en fosfaatzuivering. Naar zijn mening is men daar over tien tot vijftien jaar helemaal mee klaar. Anders is het met de sporen metalen en andere giftige stoffen, zoals kwik, cadmium e.a., waarop controle moeilijker is uit te voeren. Uit een enquête onder gemeenten en bedrijven, waarop overigens een deel van de bedrijven het antwoord schuldig bleef, vernamen gedeputeerde staten van Friesland dat er in de provincie lozingen zijn van zoutzuur, salpeterzuur, fosforzuur, zwavelzuur en chroom, zink, ijzer, nikkel, cadmium en cyaan. Hoe groot het nut van de zuiveringsinstallaties is, blijkt overigens uit de situatie van de Leeuwarder grachten, waarvan het water eerst dood was, maar die sinds de ingebruikneming van de installatie weer visrijk zijn. De industrie vormt geen bedreiging van de wateren in Friesland. Gedeputeerde Spiekhout in het interview: „Wij willen best nog wat groeien en het westen ontlasten. Industrie hoeft geen verontreiniging te betekenen, als je de kosten van de produktie maar werkelijk op de produktie laat drukken. Dat kan betekenen dat bepaalde industrieën zich niet meer vestigen omdat het te duur is.”

Aankondigingen

24 JANUARI

Mr. A. Geurtsen (lid der Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling Ter Apel in hotel Boschhuis. 20.00 uur.

Mr. H. van Riel (lid van de Eerste Kamer) spreekt voor de statencommissie Franeker in hotel Koornbeurs. 20.00 uur.

28 JANUARI

Mr. dr. C. Berkhouwer (lid van de Tweede Kamer) spreekt voor de liberale sociëteit Groningen over „Regionale ontwikkelingen in de EEG”.

7 FEBRUARI

Dr. K. van Dijk (lid van de Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling Winschoten over de problemen van Oost-Groningen. Hotel Vrijheid 20.00 uur.

14 FEBRUARI

Mr. F. Porthoine (lid van de Tweede

Kamer) licht het partijstandpunt toe over de sociaal-economische problemen van onze landbouwers op een vergadering van de Kamercentrale Leeuwarden. Het onderwerp wordt ingeleid door de heer Hoornstra van de Friese maatschappij van landbouw. Een medewerker van het Verbond van Ondernemers geeft een toelichting op de achterstand van de zelfstandigen t.o.v. de loontrekkers op fiscaal gebied. Plaats vergadering: Oranjehotel.

15 FEBRUARI

H. P. H. Waalkens (lid van de Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling Assen. Hotel Overcingel. 20.00 uur.

7, 14 EN 21 FEBRUARI

Mevrouw mr. E. Veder-Smit verleent medewerking aan een cursus politieke vorming, georganiseerd door de bond van plattelandsvrouwen in Beetsterzwaag.

Kopij voor deze rubriek zenden aan: mevr. mr. E. de Roock-Bedding, Stadhoudersplantsoen 212, Den Haag.

Nationale vrouwenraad

Op 23 november 1971 hield de NVR te Utrecht onder voorzitterschap van mevr. v. d. Boogert-Selhorst de Algemene Vergadering. Presidente deelde mede dat de NVR zich in de toekomst meer open zal opstellen en de aangesloten organisaties beter wil betrekken bij het werk, zowel landelijk als internationaal. Samen overleggen hoe de forumfunctie van de NVR het best tot haar recht kan komen, informatie geven en doorspelen. Presidente heeft op de in sept. 1971 te Amsterdam gehouden Executive Meeting aan de afgevaardigde van Pakistan een bedrag van f 1125,- ter hand gesteld, zijnde de opbrengst van de destijds door de NVR gehouden inzamelingsactie voor vluchtelingen. Het bedrag zal worden besteed voor een Community Centre voor Vrouwen in Oost-Pakistan.

Door de Indiase Vrouwen Raad werd een verzoek om steun bij het opvangen van vluchtelingen gericht aan de leden van de Internationale Vrouwen Raad. De Vrouwenraden kunnen zich weliswaar niet mengen in politieke situaties maar mogen wel duidelijk het menselijke probleem stellen. Presidente stelt

voor dat de NVR die een internationale commissie voor refuges heeft, samenwerking moet zoeken met de landelijke commissie van de Federatie VVH. Zij vraagt aan de leden van de NVR mandaat om a. met de Federatie VVH contact op te nemen om na te gaan hoe kan worden samengewerkt; b. een commissie te vormen, die moet bekijken welke kanalen er reeds zijn en hoe die geactiveerd kunnen worden; c. aan de afgevaardigde van de ICW bij de Verenigde Naties te vragen nog eens duidelijk de doelstelling van de ICW n.l. oplossing op vredige wijze naar voren te brengen.

Regiobijeenkomsten

Er werden door de NVR in het afgelopen jaar drie regio-bijeenkomsten gehouden, t.w. in Amersfoort, Deventer en Alkmaar. Over Amersfoort werd in deze rubriek reeds eerder verslag uitgebracht.

Voor Deventer was veel belangstelling. Ook hier werd weer gewerkt in discussie-groepen onder leiding van andragoog mevr. Aalders. De inleiding werd gehouden door mevr. Schim v. d. Loeff; „Hoe werken de Verenigde Naties en hoe kunnen niet-gouvernementele organisaties daarin meespreken”. De gespreksgroepen gaven op z.g. flits hun gedachten over het internationale werk te kennen. Hierna volgde nog een algemene discussie.

Ook in Alkmaar werd op deze wijze gewerkt. Aangezien hier de opdracht was zich te beraden over een grotere samenwerking van de vrouwenorganisaties in Noord-Holland kwam het nut van de forumfunctie van de NVR duidelijk tot uiting. Over het algemeen bleek men onvoldoende op de hoogte van elkaars werk en zelfs in de eigen organisatie hoorde men vaak niet voldoende van de hoofdbesturen; omgekeerd wisten de besturen nauwelijks wat er onder

de leden leefde. Grootste klacht: men was te weinig op de hoogte inzake de drie landelijke koepele NVR; NVC en Federatie VVH. Unaniem wilde men dan ook naar een grotere samenwerking toe. Presidente vroeg de aangesloten organisaties hun ideeën voor de toekomst kenbaar te willen maken; hoe moeten wij verder en welke onderwerpen kiezen wij? Men besloot de regiobijeenkomsten te continueren, doch wenste eveneens de algemene vergadering aan te houden.

Moskou

Het Sowjet Vrouwen Comité hield een seminar voor alle vrouwenorganisaties in Europa. Mevr. Richters, vice-presidente van de NVR nam hieraan deel als vertegenwoordigster voor Europa van de ICW. Behalve de ICW waren vertegenwoordigsters aanwezig van de Conseil Intern. des Femmes Sociale-Democrates en de Ligue Intern. des Femmes pour la paix et la liberté.

Een dag van deze bijeenkomst werd gewijd aan de positie van de vrouw in werk en gezin; de tweede dag aan de inbreng van de vrouw voor vrede en veiligheid. Men wilde vooral uit eigen organisaties bemiddelen om het Congres voor vrede en veiligheid doorgang te laten vinden. Het bleek duidelijk dat de communistische vrouwen vooral behoefte voelden om de contacten met het buitenland te verstevigen.

CECIF

Ondergetekende gaf als vertegenwoordigster van de NVR bij de Europese Vrouwen Raad een kort verslag van de vergadering in september 1971.

Onderdelen uit het intergouvernementeel werkprogramma van de Raad van Europa die door de vrouwenraden bestudeerd zouden moeten worden zijn:

a. culturele ontwikkeling en éducation permanente;

b. aanpassing van het recht en de bestuursstructuren aan de huidige levensbehoeften;

c. ruimtelijke ordening en planologie in stad en gewest;

d. ontwikkeling van de economische en sociale instellingen en verbetering van de openbare gezondheid.

Mochten de organisaties op een dezer punten een eigen inbreng hebben, dan stelt de NVR er prijs op deze in de studie te verwerken.

In 1974 zullen de kandidaatstellingen plaatsvinden voor de verkiezingen van nieuwe leden in de Sociaal-Economische Commissie van de EEG en Mme. Simonard van België vond het een noodzaak dat de Europese Vrouwenraden zoeken naar deskundigen uit eigen kring en deze dan via de regering te doen voordragen als kandidaat voor deze commissie, gezien de consumentenbelangen.

A. F. M. HAMM-TONNAER

Vrouwenbelangen

Vrouwenbelangen Den Haag organiseert 2 avonden over wonen in de Triumfatorkerk, Juliana van Stolberglaan 154, Den Haag, aanvang 8 uur en wel op 2 februari a.s. spreker J. A. van den Berg, HBO, BNA-voorzitter Bond van Ned. Architecten over „Van oude naar nieuwe woonvormen” en op 16 februari a.s. spreekster mevr. ir. N. C. de Ruiter, wetenschappelijk hoofdmedewerker afdeling stedenbouwkundige ontwerpen aan de Technische Hogeschool te Delft over „Het structuurplan van Den Haag”.

Opgave: bij mevr. C. Barentsen-Plomp, Leyweg 176, Den Haag, tel. 662027.

Betalings: giro Amro Bank, Den Haag, nr. 224900, onder vermelding van nr. 472711083.

Kosten: f 4,- voor leden; f 5,50 voor niet-leden (mannen en vrouwen).

vrijheid en democratie

24 en 25 maart
vergadering
Nijmegen

Agenda algemene vergadering

De VVD zal op vrijdag 24 en zaterdag 25 maart 1972 haar jaarlijkse algemene vergadering houden in het congres- en concertgebouw De Vereniging, Oranjesingel 1 te Nijmegen. Hiernaast drukken wij de „beschrijvingsbrief” ofwel agenda voor deze openbare vergadering af. De vergadering zal vrijdagavond om acht uur en zaterdagochtend om tien uur beginnen.

De aandacht van afdelingen en kamercentrales wordt erop gevestigd dat zij ingevolge artikel 16, lid 5, van de statuten der partij tot 25 februari a.s. bij het hoofdbestuur amendementen of wijzigingsvoorstellen kunnen indienen op de in de beschrijvingsbrief opgenomen voorstellen.

VRIJDAGAVOND

- 1 Opening door de voorzitter en begroeting van de gasten.
- 2 Rede door de heer H. Wiegel, voorzitter van de Tweede Kamerfractie.
- 3 Voorstel van het hoofdbestuur tot herziening van de partijraad.
(zie de toelichting op dit voorstel op pagina 4 van deze bijlage).
- 4 Voorstel van de kamercentrale Middelburg tot toevoeging van een lid 7 aan artikel 23 van het huishoudelijk reglement.

Dit voorstel is door het hoofdbestuur overgenomen en luidt aldus:

Artikel 23 lid 7: „Indien tussentijds een vacature ontstaat in het dagelijks bestuur of indien een der leden van het dagelijks bestuur tijdelijk niet in staat is zijn functie te vervullen, is het hoofdbestuur bevoegd uit zijn midden een lid

In deze uitneembare bijlage publiceren wij de „beschrijvingsbrief” en bijbehorende stukken voor de op 24 en 25 maart a.s. in Nijmegen te houden algemene vergadering van de VVD.

Men kan de bijlage op de aangegeven lijn vouwen en vervolgens aan de bovenzijde opensnijden. Aldus ontstaat een soort boekje van handzaam formaat, gemakkelijk tijdens de vergadering te hanteren.

aan te wijzen dat de functie waarneemt totdat door de eerstvolgende algemene vergadering van de partij in de vacature wordt voorzien c.q. het desbetreffende lid van het dagelijks bestuur zijn functie weer kan vervullen.”

Momenteel kan de opvolging van afgetreden leden van het hoofdbestuur en het dagelijks bestuur reglementair slechts éénmaal per jaar, op de algemene vergadering, geregeld worden. Indien een bestuurslid tussentijds aftreedt, kan een vacature dus gedurende een groot aantal maanden blijven bestaan.

Vooraf voor het dagelijks bestuur is dat niet gwenst. Dat is in de loop van 1971 gebleken toen door verschillende omstandigheden zelfs twee leden van het dagelijks bestuur, de heren Tammen en Vis, tussentijds moesten aftreden. De werkzaamheden van het dagelijks bestuur worden door een dergelijke situatie geschaad en de overblijvende leden worden dan te zwaar belast.

- 5 Voorstellen van de afdeling Maas-luis tot wijziging van statuten en huishoudelijk reglement.

Het hoofdbestuur ontraadt deze voor-

stellen op grond van het feit dat thans twee nieuwe leden van het dagelijks bestuur worden benoemd met wie een nieuwe taakverdeling — met name voor de drie secretarissen — zal worden tot stand gebracht. Voorts zijn reorganisaties binnen het algemeen secretariaat gaande waarbij o.a. de bedoeling voorzit meer taken aan de staf te delegeren. Het is geenszins uitgesloten dat het een en ander ertoe zal leiden dat het hoofdbestuur met voorstellen zal komen tot andere indeling, b.v. tot uitbreiding van het dagelijks bestuur of tot een flexibele regeling waarbij het dagelijks bestuur naar behoefte — in gevolge besluit der algemene vergadering of van het hoofdbestuur — kan worden uitgebreid. Zo lang de interne reorganisaties nog niet hun beslag hebben gekregen zou het hoofdbestuur nog geen beslissing willen nemen over herziening van de samenstelling van het dagelijks bestuur.

- 6 Voorstel van de statencentrale Leiden tot enkele wijzigingen in het reglement op de kandidaatstelling voor leden van de Provinciale Staten. (Zie de toelichting op dit voorstel op pagina 6 van deze bijlage).

- 7 Voorstel van de afdeling Amsterdam tot wijziging van het reglement op de kandidaatstelling voor leden van de Eerste Kamer der Staten-Generaal. (Zie de toelichting op dit voorstel op pagina 8 van deze bijlage).

Het hoofdbestuur acht op de reeds eerder in commissies en op algemene vergaderingen ontwikkelde gronden een wijziging van het reglement op de kandidaatstelling voor leden van de Eerste Kamer der Staten-Generaal niet gwenst. Het hoofdbestuur heeft aan dit oordeel deze keer echter een toevoeging gedaan, t.w.: „Zo lang de Grondwet en de Kieswet de kandidaatstelling en de verkiezing van de Eerste Kamer nog regelen op de wijze als thans het geval is.”

Het hoofdbestuur is vervolgens van oordeel dat het gewenst is te geraken tot een andere wijze van verkiezing en kandidaatstelling van de leden van de Eerste Kamer. Verkiezing zou dan wellicht rechtstreeks door de kiezers dienen plaats te vinden, na kandidaatstelling door de politieke partijen of andere groeperingen, op min of meer analoge wijze als bij de Tweede Kamer het geval is. Het hoofdbestuur heeft besloten tot instelling van een commissie die de opdracht zal krijgen om, mede aan de hand van artikelen die over de wijze van verkiezing van de Eerste Kamer zijn verschenen, een partij-standpunt voor te bereiden, dat t.z.t. aan de algemene vergadering zal worden voorgelegd.

Het hoofdbestuur zal daartoe een voorstel doen en verzoekt de afdeling Amsterdam in overweging te nemen dat voorstel te steunen en haar voorstel terug te nemen of te doen aanhouden.

ZATERDAGOCHTEND

- 8 Jaarverslag van de secretaris.
- 9 Rekening en verantwoording en jaarverslag van de penningmeester.
- 10 Verslag van de commissie van voorlichting over de rekening en verantwoording van de penningmeester over het jaar 1971.

11 Benoeming van een commissie van drie leden ter voorlichting van de algemene vergadering bij de behandeling van de rekening en verantwoording van de penningmeester over het jaar 1972.

12a Voorstel van de afdeling Rijswijk tot verhoging met ingang van 1 januari 1973 van de minimum-contributie, en wel voor gezins- en aspirant-leden tot f 10,- per jaar, voor leden van 18 tot 27 f 20,- per jaar, voor leden van 65 jaar en ouder tot f 30,- per jaar, voor gewone leden van 27 tot 65 jaar tot f 40,- per jaar.

Het hoofdbestuur beveelt dit voorstel gaarne aan en koppelt daaraan het navolgende voorstel tot de verdeling van deze bedragen tussen afdeling, kamercentrale en hoofdbestuur:

12b Voorstel van het hoofdbestuur tot verdeling van de verhoogde contributie (zie omliggende tekst, elders op deze pagina)

13 Benoeming van een commissie van beroep.

De zittingsduur van de leden van de commissie van beroep is verstreken. Deze commissie is als volgt samengesteld:

Prof. mr. J. M. Polak, Ede (voorzitter); mr. H. C. G. L. Polak, Rotterdam en mr. A. van Vuure, Wassenaar (leden); mr. J. E. Goudsmit, Haarlem, prof. mr. E. H. s' Jacob, Groningen en

hr. mr. W. H. de Jonge, Zutphen (plaatsvervangende leden).

De aftredenden stellen zich allen herkiesbaar en het hoofdbestuur stelt hen wederom kandidaat voor het lidmaatschap en het plaatsvervangend lidmaatschap der commissie.

Ingevolge artikel 2 van het reglement van de commissie kunnen de ledenvergaderingen van de afdelingen en de centrale vergaderingen van de kamercentrales hunnerzijds tot 25 februari kandidaten stellen. Iedere vergadering mag niet meer kandidaten stellen dan er te vervullen plaatsen zijn. Zodanige kandidaatstelling is slechts geldig indien zij vergezeld gaat van een door de betrokken kandidaat ondertekende bereidverklaring het lidmaatschap der commissie ingeval van verkiezing te aanvaarden.

14 Benoeming van een commissie voor de reglementen.

De zittingsduur van de leden van de commissie voor de reglementen is verstreken. Deze commissie is als volgt samengesteld: Mr. dr. H. Fortuin, Hilversum (voorzitter); mr. J. G. Bettink, Haarlem en mevr. mr. M. N. W. Dettmeijer-Labberton, 's-Gravenhage (leden); mr. C. Colenbrander, Bussum, J. K. Frederikze, Amsterdam en een vacature (plaatsvervangende leden).

De aftredenden, met uitzondering van mr. C. Colenbrander, stellen zich allen herkiesbaar en worden door het hoofdbestuur wederom kandidaat gesteld. Voor de vacatures in het plaatsvervangend lidmaatschap stelt het hoofdbestuur kandidaat: drs. A. M. Bom te Naarden en ir. H. Makkreel te Aerdenhout.

Ingevolge artikel 2 van het reglement van de commissie kunnen de ledenvergaderingen van de afdelingen en de centrale vergaderingen van de kamercentrales hunnerzijds tot 25 februari kandidaten stellen. Iedere vergadering mag niet meer kandidaten stellen dan er te ver-

vullen plaatsen zijn. Zodanige kandidaatstelling is slechts geldig indien zij vergezeld gaat van een door de betrokken kandidaat ondertekende bereidverklaring het lidmaatschap der commissie ingeval van verkiezing te aanvaarden.

15 Bespreking van het beleid van het hoofdbestuur.

16 Bespreking van het beleid van de redactie van Vrijheid en Democratie.

17 Rondvraag.

N.B. Het is noodzakelijk dat sprekers bij de punten 15, 16 en 17 zich uiterlijk vrijdagavond 24 maart vóór 9.00 uur hebben aangemeld bij het algemeen secretariaat, opdat een evenredige verdeling van de beschikbare spreektijd kan worden vastgesteld. Het hoofdbestuur streeft er naar voldoende tijd uit te trekken voor re- en dupliek.

18 Benoeming van een ondervoorzitter.

Wegens periodieke aftreding van de heer mr. H. P. Talsma te Epse, die zich herkiesbaar heeft gesteld, moet in de vacature van ondervoorzitter worden voorzien. Het hoofdbestuur stelt voor het ondervoorzitterschap kandidaat mr. H. P. Talsma te Epse.

Aangezien tegen-kandidaten ontbreken zal deze benoeming overeenkomstig art. 49 van het huishoudelijk reglement zonder stemming geschieden.

19 Benoeming van een penningmeester.

Wegens periodieke aftreding van de heer A. W. J. Caron te Wassenaar, die zich herkiesbaar heeft gesteld, moet in de vacature van penningmeester worden voorzien. Het hoofdbestuur stelt voor het penningmeesterschap kandidaat de heer A. W. J. Caron te Wassenaar.

Aangezien tegenkandidaten ontbreken zal deze benoeming overeenkomstig

leden van	contributie V.h. en D.	hoofdbest.	afdeling	kamercent.
18-27 jaar	f 20.- (16.-)	f 9.- (9.-)	f 4.75 (3.—)	f 1.50 (1.—)
27-65 jaar	f 40.- (30.-)	f 9.- (9.-)	f 14.— (9.—)	f 4.50 (3.50)
65 j.-ouder	f 30.- (25.-)	f 9.- (9.-)	f 9.— (6.50)	f 3.50 (2.75)
asp.-leden	f 10.- (5.-)	—	f 3.50 (1.75)	f 1.50 (0.75)
gezinsleden	f 10.- (5.-)	—	f 3.50 (1.75)	f 1.50 (0.75)

Tussen haakjes zijn de huidige contributie en verdeling vermeld.

N.B. In geval van centrale contributie-inning draagt het hoofdbestuur aan de afdelingen en aan de kamercentrales af.

In geval van contributie-inning door de afdeling dragen de afdelingen aan het hoofdbestuur af de bedragen voor Vrijheid en Democratie, het hoofdbestuur en de kamercentrale Het hoofdbestuur draagt dan zorg voor betaling van Vrijheid en Democratie en afdracht aan de kamercentrales.

art. 49 van het huishoudelijk reglement zonder stemming geschieden.

20 Benoeming van twee leden van het dagelijks bestuur.

Na de algemene vergadering 1971 ontstonden in het dagelijks bestuur twee tussentijdse vacatures door het neerleggen van het lidmaatschap van dit bestuur door de heren dr. A. J. Vis te Bussum en O. Tammens te Oosterhessen. De heer Vis zou aan de buurt van periodieke aftreding geweest zijn in 1972, de heer Tammens in 1973.

Kandidaat gesteld voor het lidmaatschap van het dagelijks bestuur, ter vervulling van de vacatures dr. A. J. Vis te Bussum en O. Tammens te Oosterhessen, zijn:

Drs. H. M. Dijkman te Bennekom, door de afdeling Ede;

dr. R. W. de Korte te Reeuwijk, door het hoofdbestuur;

O. Ch. Vogely te Diepenheim, door het hoofdbestuur.

21 Benoeming van zeven leden van het hoofdbestuur

Aan de beurt van periodieke aftreding als lid van het hoofdbestuur zijn:

voor de Rijkskieskring Tilburg: F. J. Melzer te Breda;

voor de Rijkskieskring Nijmegen: ir. W. van der Ham te Nijmegen;

voor de Rijkskieskring 's-Gravenhage: drs. A. van Boven te Den Haag;

voor de Rijkskieskring Haarlem: H. Wiegels te Amsterdam;

voor de Rijkskieskring Zwolle: P. Ch. Vogely te Diepenheim;

voor de Rijkskieskring Assen: A. J. Evenhuis te Meppel.

Voorts is in het hoofdbestuur voor de Rijkskieskring Maastricht een plaats opgevacatureerd door het bedanken van ir. H. von Hoegen te Heerlen (aan de beurt van periodieke aftreding in 1973).

Krachtens artikel 18, lid 5 van de statuten zijn de leden van het hoofdbestuur, voor zover zij onafgebroken gedurende ten minste zes jaren het lidmaatschap hebben vervuld, niet terstond herkiesbaar. Onafgebroken gedurende ten minste zes jaren hebben het lidmaatschap van het hoofdbestuur vervuld de heren Melzer en Van der Ham. Zij zijn derhalve in 1972 niet herkiesbaar. De heer Wiegels heeft, in verband met zijn benoeming tot voorzitter van de Tweede Kamerfractie, zijn hoofdbestuurslidmaatschap reeds neergelegd.

Logies in Nijmegen

Voor logies voor de nacht van 24 op 25 maart a.s. te Nijmegen gelieve men zich op te geven bij het secretariaat van de afdeling Nijmegen van de VVD, de heer W. J. Zink, Etudestraat 4 te Nijmegen, tel. 08800 - 75760.

De hotelruimte in Nijmegen is uiterst beperkt. Tijdige opgave verdient dan ook aanbeveling!

De aandacht van de afdelingen wordt gevestigd op art. 15 van de statuten van onze partij, dat luidt als volgt:

1. De afdelingen worden op de algemene vergadering vertegenwoordigd door afgevaardigden, gekozen door de ledenvergadering van de afdeling; voor iedere afgevaardigde worden één of meer plaatsvervangers gekozen.

2. Bij verkiezing van meer dan één afgevaardigde wordt tevens bepaald hoeveel stemmen door iedere afgevaardigde, met inachtneming van het bepaalde in het volgende lid, zullen worden uitgebracht.

3. De afdelingen brengen op de algemene vergadering stemmen uit in verhouding van het aantal leden der afdelingen op 1 januari van het lopende jaar, waarbij het aantal leden van iedere afdeling naar boven wordt afgerond tot 50 of een veelvoud van 50, en voor iedere 50 leden één stem wordt uitgebracht.

4. De afdelingen, die na 1 januari van enig jaar zijn opgericht, brengen in het lopende jaar op de in het vorige lid vermelde wijze hun stemmen uit, waarbij het aantal stemmen wordt bepaald door het aantal leden, dat op de dag der vergadering bij de afdeling is ingeschreven.

5. Bij huishoudelijk reglement kan worden bepaald, dat de afdelingen niet aan de stemmingen in de algemene vergadering kunnen deelnemen zolang zij hun verplichtingen tegenover de partij geheel of gedeeltelijk niet zijn nagekomen.

6. Iedere afgevaardigde stemt op de

algemene vergadering naar vrije overtuiging, zonder bindend mandaat.

7. Vóór de vergadering wordt door de afdelingen schriftelijk aan de algemeen secretaris bericht wie haar afgevaardigden zijn; indien een afdeling door meer dan één afgevaardigde wordt vertegenwoordigd, wordt tevens vermeld het aantal stemmen, dat door iedere afgevaardigde zal worden uitgebracht. De afgevaardigden kunnen hun vertegenwoordiging overdragen aan andere afgevaardigden van dezelfde of van een andere afdeling, mits zij hiervan schriftelijk kennis geven aan de algemeen secretaris.

Verder maken wij de afdelingen attent op art. 47, lid 3 en 4, van het huishoudelijk reglement, waarin wordt bepaald, dat op de algemene vergadering der partij geen stemrecht kan worden uitgeoefend door afgevaardigden of hun plaatsvervangers van afdelingen, die niet hebben voldaan aan de reglementaire verplichtingen tot contributie-afracht aan het hoofdbestuur op gave van het aantal leden der afdeling en toezending van een exemplaar van de rekening en verantwoording van de penningmeester der afdeling aan de secretaris der partij in het kalenderjaar voorafgaande aan dat, waarin de vergadering wordt gehouden. De betrokken afdelingen wordt hierbij nogmaals dringend verzocht vóór de aanvang van de algemene vergadering de verplichtingen als bovenbedoeld na te komen. De bepaling vindt geen toepassing, indien de betrokken afdeling voor het aanzuiveren van de achterstand een regeling met het hoofdbestuur heeft getroffen, regelmatig de afspraken nakomt en de achterstand voor ten minste de helft heeft afbetaald.

Kandidaat gesteld voor het lidmaatschap van het hoofdbestuur zijn:

voor de Rijkskieskring Tilburg:

ir. R. H. Pegel te Ulvenhout, door de afdeling Breda.

voor de Rijkskieskring Nijmegen:

drs. B. U. Haagsma te Doetinchem, door de afdelingen Aalten/Dinxperlo, Doesburg, Doetinchem, Hummelo en Keppel, Winterwijk en Zelhem;

W. J. Zink te Nijmegen, door de afdeling Nijmegen.

voor de Rijkskieskring 's-Gravenhage:

drs. A. van Boven te 's-Gravenhage (aftredend), door de afdeling 's-Gravenhage.

voor de Rijkskieskring Haarlem:

J. M. Hoffmann te Badhoevedorp, door de afdeling Haarlemmermeer.

voor de Rijkskieskring Zwolle:

P. Ch. Vogely te Diepenheim (aftredend), door de afdeling Hengelo.

voor de Rijkskieskring Assen:

A. J. Evenhuis te Meppel (aftredend), door de afdelingen Meppel en Oosterhessen.

voor de Rijkskieskring Maastricht:

drs. A. P. Z. van der Houwen te Tegelen, door de afdelingen Mijnstreek en Venlo e.o.

Voor zover tegenkandidaten ontbreken zullen de benoemingen overeenkomstig artikel 49 van het huishoudelijk reglement zonder stemming geschieden.

22 Vervulling van twee voorwaardelijke vacatures in het hoofdbestuur.

Indien de heer De Korte te Reeuwijk en de heer Vogely te Diepenheim zouden worden benoemd tot lid van het dagelijks bestuur, dient alsnog in twee vacatures in het hoofdbestuur te worden

voorzien, en wel voor de Rijkskieskring Leiden en voor de Rijkskieskring Zwolle.

Kandidaat gesteld zijn:

voor de Rijkskieskring Leiden:

nog geen opgave ontvangen.

voor de Rijkskieskring Zwolle:

P. Muntendam te Deventer, door de afdelingen Deventer en Hengelo;

ir. A. Zwols te Emmeloord, door de afdeling Noordoostpolder.

Voor zover tegenkandidaten ontbreken zullen de benoemingen overeenkomstig artikel 49 van het huishoudelijk reglement zonder stemming geschieden.

23 Vragen over het beleid van de Kamerfracties.

Het verdient aanbeveling dat afgevaardigden van afdelingen die bij dit punt speciale onderwerpen ter sprake willen brengen hiervan vóór 20 maart 1972 mededeling doen aan het algemeen secretariaat, zodat de Kamerleden de gelegenheid hebben zich hierop voor te bereiden. Bovendien is het noodzakelijk dat de sprekers zich uiterlijk vrijdagavond 24 maart vóór 9.00 uur hebben aangemeld bij het algemeen secretariaat, opdat een evenredige verdeling van de beschikbare spreektijd kan worden vastgesteld.

ZATERDAGMIDDAG

24 Antwoord van de Kamerfracties op de vragen, over hun beleid gesteld.

Het hoofdbestuur streeft er naar voldoende tijd uit te trekken voor re- en dupliek.

25 Sluiting door de voorzitter.

Herziening partijraad

Ter toelichting op het voorstel van het hoofdbestuur tot herziening van de partijraad (punt 3 van de beschrijvingsbrief) moge het volgende dienen:

I Aanleiding

Aanleiding tot het voorstel is dat, anders dan voorheen, de partijraad gedurende de laatste jaren herhaaldelijk in het openbaar heeft vergaderd, waarbij ook niet-leden van de raad het woord mochten voeren, en bij welke gelegenheden politieke aanbevelingen zijn gedaan die, voor zover deze aanbevelingen niet later door de algemene vergadering van de partij in de vorm van aanvaarde resoluties zijn bevestigd, de partij niet formeel bonden.

Tegen het feit dat niet slechts enkele, maar alle vergaderingen openbaar waren is door enkele leden van de raad bezwaar gemaakt. De leden achtten de vertrouwelijkheid van besloten vergaderingen voorwaarde voor het op juiste wijze vervullen van de adviserende taak van de partijraad.

II Conclusies

Het hoofdbestuur heeft zich doen voorlichten door een commissie, bestaande uit mr. F. Korthals Altes, Rotterdam (voorzitter), mevr. mr. M. N. W. Dettmeijer-Labberton, 's-Gravenhage, drs. A. M. Bom, Naarden, J. H. G. Goeman Borgesius, Aduard en J. den Houden, Alblasterdam.

Deze commissie is gekomen tot de navolgende conclusies:

1. de vraag of de kamerfracties en het hoofdbestuur naast de vertrouwelijke beraadslagingen — die reeds in deze colleges zelf plaatsvinden en die ook daarnaast bij informele bijeenkomsten van leden van het dagelijks bestuur met leden van de fracties plaatshebben — de behoefte hebben aan een vertrouwelijk adviescollege — partijraad oude stijl — beantwoordt de commissie ontkennend. Voorwaarde acht zij echter wel dat de leden van het hoofdbestuur die een rijkskieskring vertegenwoordigen, in ruime mate overleg plegen met het bestuur van hun eigen kamercentrale. Consultaties van de beide kamerfracties bevestigden de conclusie van de commissie dat ook bij de fracties geen behoefte bestaat aan een vertrouwelijk adviescollege naast het hoofdbestuur.

2. De vraag of de partij behoefte heeft aan een orgaan naast de algemene vergadering dat uitspraken kan doen op politiek gebied beantwoordt de commissie bevestigend. Zij meent dat naast de algemene vergadering een orgaan dient te bestaan dat resoluties kan

behandelen en daarmee politieke standpunten van de VVD kan bepalen gedurende perioden dat de algemene vergadering niet op korte termijn bijeengeroepen kan of zal worden.

3. Voorwaarde daartoe acht de commissie echter dat de partijraad zodanig zal zijn samengesteld dat hij representatief is voor de partij. In elk geval representatiever — krachtens de wijze van samenstelling — dan thans het geval is.

4. In deze functie van de partijraad behoren de vergaderingen openbaar te zijn. Bij het vervallen van de taak als vertrouwelijk adviescollege zal aan niet-openbare vergaderingen ook geen behoefte meer bestaan.

5. Slechts de leden van de partijraad zelf zullen het woord kunnen voeren. Uitzondering hierop zal dienen te zijn dat leden van partijcommissies, ingesteld door het hoofdbestuur, de bevoegdheid zullen hebben het woord te voeren over onderwerpen die behoren tot het gebied dat door de desbetreffende commissie wordt bestreken en dat partijleden die op het gebied van het te behandelen onderwerp deskundig zijn, na voorafgaande aanmelding door het bestuur van hun kamercentrale over dat onderwerp het woord mogen voeren.

6. De uitspraken van de partijraad hebben voor de partij als geheel en haar organen dezelfde betekenis als uitspraken van de algemene vergadering, die slechts de bevoegdheid heeft deze uitspraken opnieuw te behandelen — en dan te herzien of te bevestigen — als een verzoek daartoe door ten minste tien afdelingen is gedaan.

III Samenstelling:

Krachtens artikel 31 van het huishoudelijk reglement is de partijraad thans samengesteld als volgt:

- de ereleden;
- de leden van het hoofdbestuur;
- de leden van de partij die lid zijn van de Staten-Generaal;
- vijftien door het hoofdbestuur te benoemen leden der partij;
- de voorzitters van de kamercentrales of, indien deze zijn verhinderd of uit anderen hoofde reeds deel uitmaken van de partijraad, zij die hen vervangen;
- een door de centrale vergadering van iedere kamercentrale te kiezen lid;
- twee bestuursleden van de stichting Organisatie Vrouwen in de VVD aan te wijzen door het bestuur van de stichting, en twee andere vrouwelijke leden van de partij, aan te wijzen door het bestuur en de adviesraad van de stichting gezamenlijk.

De commissie meent dat het noodzakelijk is, wil de partij de partijraad verderstrekkende bevoegdheden verlenen,

de onderdelen e, f en g te wijzigen in dier voege dat een relatie ontstaat tussen het ledental van de kamercentrales en het aantal vertegenwoordigers van die kamercentrale in de partijraad. Overwogen kan worden lid e te handhaven en lid f aan te vullen als volgt:

f. een aantal door de centrale vergadering van iedere kamercentrale te kiezen leden, waarbij elke kamercentrale voor elke duizend leden die tot de afdelingen waaruit de kamercentrale bestaat behoren telkens één lid kiest.

IV Taakomschrijving:

De artikelen 33 en 34 dienen te worden gewijzigd.

1. De partijraad kan, al dan niet krachtens uitdrukkelijke delegatie door de algemene vergadering namens de partij politieke uitspraken doen.

2. Deze uitspraken hebben, indien zij krachtens uitdrukkelijke delegatie door de algemene vergadering zijn gedaan, de kracht van een besluit van de algemene vergadering.

3. In alle andere gevallen kan op voorstel van het hoofdbestuur, ten minste twee kamercentrales of ten minste tien afdelingen het onderwerp waarover de partijraad een uitspraak heeft gedaan dan wel zich uitdrukkelijk van een uitspraak heeft onthouden, aan de algemene vergadering worden voorgelegd.

Op grond van het vorenstaande brengt het hoofdbestuur de navolgende wijzigingen als voorstel ter tafel.

Ontwerp wijziging

Artikel I

Artikel 31 wordt gewijzigd als volgt:

In plaats van letter f wordt gelezen:
f: een aantal door de centrale vergadering van iedere kamercentrale te kiezen leden, waarbij elke kamercentrale voor elke duizend leden die tot de afdelingen waaruit de kamercentrale bestaat behoren telkens één lid kiest; daarbij wordt het aantal leden per kamercentrale naar boven afgerond tot duizend of een veelvoud van duizend.

Artikel II

Artikel 32 wordt gewijzigd als volgt:

In plaats van de leden 3, 4, 5 en 6 wordt gelezen:

3. De leden van de partijraad als bedoeld in artikel 31 onder de letters f en g worden gekozen voor de tijd van drie jaar; elk jaar treedt één derde af volgens een door het hoofdbestuur voor zoveel nodig bij loting op te maken rooster.

4. Deze leden van de partijraad zijn

eenmaal terstond herkiesbaar.

5. De eerste drie jaren is de zittingsduur aan beperking onderhevig door het jaarlijks aftreden van één derde der in artikel 31 onder de letters f en g bedoelde leden; de leden die aldus aftreden in het eerste en tweede jaar na de inwerkingtreding van dit artikel zijn tweemaal terstond herkiesbaar.

6. In een tussentijds ontstane vacature wordt door de eerstvolgende vergadering van het orgaan dat tot verkiezing onderscheidenlijk benoeming bevoegd is voorzien voor de overige zittingstijd van degen wiens plaats wordt vervuld. Indien in zodanig geval de verkiezing plaatsvindt voor een periode van minder dan drie jaar, is de betrokkene tweemaal terstond herkiesbaar.

Artikel III

Artikel 33 wordt gewijzigd als volgt:
Artikel 33

1. De partijraad heeft in politiek en organisatorisch opzicht een adviserende en stimulerende taak.

2. de partijraad kan al dan niet gevraagd adviezen geven aan de algemene vergadering, aan het hoofdbestuur en aan de uit de leden der partij gevormde fracties in elk der kamers van de Staten-Generaal.

3. De partijraad kan, al dan niet krachtens uitdrukkelijke delegatie door de algemene vergadering, namens de partij politieke uitspraken doen.

4. Deze uitspraken hebben, indien zij krachtens uitdrukkelijke delegatie door de algemene vergadering zijn gedaan, de kracht van een besluit van de algemene vergadering.

5. In alle andere gevallen dan in het derde lid bedoeld kan gedurende twee maanden na de desbetreffende vergadering van de partijraad een voorstel worden gedaan door het hoofdbestuur, ten minste twee kamercentrales of ten minste tien afdelingen om het onderwerp waarover de partijraad een uitspraak heeft gedaan dan wel zich uitdrukkelijk van een uitspraak heeft onthouden, aan de algemene vergadering voor te leggen. Bij gebreke van zodanig voorstel verkrijgen de uitspraken na verloop van deze termijn eveneens de kracht van een besluit van de algemene vergadering.

Artikel IV

Artikel 34 wordt gewijzigd als volgt:
Artikel 34

1. De partijraad vergadert ten minste tweemaal per jaar.

2. Indien de partijraad het hoofdbestuur advies geeft, hebben de leden van het hoofdbestuur slechts adviserende stem.

3. Indien de partijraad een der door de leden van de partij gevormde fracties van de Kamers der Staten-Generaal advies geeft, hebben de leden van de desbetreffende fractie slechts adviserende stem.

Artikel V

Artikel 35 wordt gewijzigd als volgt:

1. De vergadering van de partijraad wordt uitgeschreven op voorstel van de

voorzitter of van tien leden van de partijraad.

2. In een vergadering van de partijraad mogen het woord voeren:

- de leden van de partijraad;
- de leden van de partij die zitting hebben in een door het hoofdbestuur ingestelde commissie van advies;
- de leden van de partij die daartoe wegens hun bijzondere deskundigheid ten minste een week voor de vergadering schriftelijk zijn voorgedragen door het bestuur van een kamercentrale.

Artikel VI

Artikel 7, tweede lid, van het reglement op de kandidaatstelling voor leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal wordt gewijzigd als volgt:

2. De verkiezingsraad bestaat uit:

- de leden van de partijraad, behoudens de in artikel 31 onder f van het huishoudelijk reglement genoemde leden;
- afgevaardigden van de kamercentrales waarvan het aantal aldus wordt vastgesteld, dat de centralevergadering van iedere kamercentrale één lid afvaardigt alsmede zoveel leden dat voor elke bij de laatste Tweede-Kamerverkiezingen in haar kieskring behaalde tienduizend stemmen een lid in de verkiezingsraad zitting heeft.

2. Tussengevoegd wordt een nieuw lid

3, luidende: De voorzitter van de partij en bij diens ontstentenis de ondervoorzitter zit de verkiezingsraad voor.

De overige leden worden vernummerd.

Overgangsbepalingen:

1. Deze wijzigingen van het huishoudelijk reglement en van het reglement op de kandidaatstelling voor leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal treden in werking op 1 september 1972. Op die datum eindigt het mandaat van de leden van de partijraad, die krachtens artikel 31 letter f en letter g (oud) van het huishoudelijk reglement zitting hadden in de partijraad.

2. Tijdig vóór 1 september 1972 vergaderen de centralevergaderingen van de kamercentrales, alsmede het bestuur en de adviesraad van de Stichting Organisatie Vrouwen in de VVD ten einde overeenkomstig de gewijzigde artikelen 31 en 32 leden van de partijraad te kiezen. Deze verkiezing zal geacht worden te hebben plaats gevonden in het voorjaar van 1972.

3. Niet verkiesbaar zullen als dan zijn leden die in het voorjaar van 1972 zes jaar of langer onafgebroken deel hebben uitgemaakt van de partijraad.

4. Niet herkiesbaar zullen in het voorjaar van 1973 zijn leden van de partijraad die op het ogenblik van hun aftreden zes jaar of langer onafgebroken deel hebben uitgemaakt van de partijraad.

Het hieronder afgedrukte overzicht van stemverhoudingen volgens het huidige reglement (en het voorstel van het hoofdbestuur) ten opzichte van het voorstel-Leiden, behoort bij het agendapunt „kandidaatstelling provinciale staten” (pagina 6 en 7 van deze bijlage).

	Voorstel hoofdbestuur (= huidige situatie)	Voorstel Leiden
Zuid-Holland		
Rotterdam (KC+Stc)	2+3= 5	3
's-Gravenhage (KC+Stc)	2+3= 5	3
Leiden (KC+Stc)	2+3= 5	3
Gouda (Stc)	3	3
	8	6
Dordrecht (KC+Stc)	2+3= 5	3
Delft (Stc)	3	3
Ridderkerk (Stc)	3	3
	11	9
	29 ¹⁾	21 ²⁾
1) $\frac{2}{3}$ meerderheid: 20 stemmen; 2) $\frac{2}{3}$ meerderheid: 14 stemmen		
Noord-Holland		
Amsterdam (KC+Stc)	2+3= 5	3
Den Helder (KC+Stc)	2+3= 5	3
Hoorn (Stc)	3	3
Alkmaar (Stc)	3	3
Zaandam (Stc)	3	3
	14	12
Haarlem (KC+Stc)	2+3= 5	3
Velsen (Stc)	3	3
Amstelveen (Stc)	3	3
Hilversum (Stc)	3	3
	14	12
	33 ¹⁾	27 ²⁾
1) $\frac{2}{3}$ meerderheid: 22 stemmen; 2) $\frac{2}{3}$ meerderheid: 18 stemmen		

Voorstellen afdeling Maassluis

De afdeling Maassluis heeft enige voorstellen ingediend tot wijziging van de statuten en het huishoudelijk reglement van de VVD, welke in de algemene vergadering op 24 en 25 maart aan de orde zullen komen (zie punt 5 van de beschrijvingsbrief). Deze voorstellen luiden:

Voorstel I

Statuten

Artikel 18, lid 1:

De partij wordt bestuurd en vertegenwoordigd door een hoofdbestuur van tenminste 28 (was 27) en ten hoogste 30 (was 29) leden, te kiezen uit de gewone leden, op de wijze bij huishoudelijk reglement te bepalen. Acht (was 7) van deze bestuursleden gekozen door de algemene vergadering vormen het dagelijks bestuur.

Artikel 18, lid 2:

Het dagelijks bestuur bestaat uit een voorzitter, een ondervoorzitter, een algemeen secretaris, een penningmeester en 4 (was 3) secretarissen. Zij worden allen in functie door de algemene vergadering gekozen.

Huishoudelijk reglement

Artikel 22, lid 1:

Zesentwintig (was 25) leden van het hoofdbestuur worden door de algemene vergadering gekozen uit kandidaten, door de ledenvergaderingen der afdelingen gesteld. Voor de verkiezing der leden van het dagelijks bestuur kan ook het hoofdbestuur kandidaten stellen.

Artikel 22, lid 6:

Indien na de verkiezing van de in de voorgaande leden van dit artikel genoemde achtentwintig (was 27) leden van het hoofdbestuur slechts twee, onderscheidenlijk drie vrouwelijke leden daarvan deel uitmaken, kiezen het bestuur en de adviesraad van de Stichting Organisatie Vrouwen in de VVD gezamenlijk nog twee leden, onderscheidenlijk één lid van het hoofdbestuur.

Toelichting

Na de reorganisatie van de partij in de jaren 1962/63 trad er een dagelijks bestuur bestaande uit 7 leden met elk een vaste taak. Volgens artikel 26, lid 1 van het huishoudelijk reglement heeft die taak betrekking hetzij op het optreden van de VVD naar buiten, hetzij op de interne organisatie, hetzij op de geldmiddelen.

In de situatie van de jaren 1962/63 was het aantal voorgeschreven dagelijks bestuursleden waarschijnlijk nog voldoende. Nu — in 1971 — naar de mening van de afdeling Maassluis beslist niet meer. Wij zien hiervoor de volgende oorzaken:

1. In het kader van een duidelijke gezichtsbepaling van de partij wordt veel meer dan voorheen gewicht toegekend aan de politieke meningsvorming in de VVD.

2. De organisatie is in ledental gegroeid. Daarnaast heeft de VVD zich de laatste jaren ontwikkeld van kiesvereniging tot politieke partij.

3. Door de beperkte financiële middelen kan het algemeen secretariaat voor een grote moderne partij niet optimaal

functioneren. Aan uitbreiding van werkzaamheden kan dan ook nauwelijks worden gedacht.

Uit bovenstaande vloeit voort dat de taken van het dagelijks bestuur zo in zwaarte zijn toegenomen dat in redelijkheid niet meer mag worden geëist dat de werkzaamheden die het DB-lidmaatschap met zich meebrengen door 7 personen in hun vrije tijd optimaal kunnen worden uitgevoerd.

Vandaar het voorstel tot een zodanige wijziging van statuten en huishoudelijk reglement dat uitbreiding van het dagelijks bestuur tot acht in plaats van zeven leden mogelijk wordt.

Voorstel II

Indien voorstel I door de algemene vergadering met tenminste 2/3 van het aantal geldige stemmen wordt aanvaard, verkiezing van een secretaris als achtste bestuurslid.

Hiervoor dient de agenda zo te worden ingedeeld dat de bespreking van de voorgestelde wijzigingen van statuten en huishoudelijk reglement voorafgaat aan de bestuursverkiezingen.

Met betrekking tot de verkiezing van een achtste bestuurslid loopt de algemene vergadering vooruit op de koninklijke goedkeuring van de statuten. De te verkiezen secretaris treedt daarom pas in functie op het moment van de goedkeuring.

Ten aanzien van de verkiezingsprocedure geeft de afdeling Maassluis in overweging voor deze vacature alsnog zo snel mogelijk een termijn van kandidaatstelling vast te stellen.

Kandidaatstelling Provinciale Staten

De statencentrale Leiden heeft een voorstel ingediend tot wijziging van het reglement op de kandidaatstelling voor leden van de Provinciale Staten in de provincies Noord-Brabant, Gelderland, Zuid- en Noord-Holland. Dit voorstel dat tijdens de algemene vergadering op 24 en 25 maart aan de orde zal komen (zie punt 6 van de beschrijvingsbrief) luidt als volgt:

Nieuw artikel 1 (oud art. 1 wordt 2, enzovoort).

Ter inleiding van de verkiezingscampagne vindt vóór 1 september van het

jaar voorafgaand aan de Statenverkiezing een vergadering plaats van de besturen der Kamer- en Statencentrales in de provincie, in welke vergadering algemene gegevens over de te volgen procedure, over de zittende fractieleiden, en over mogelijke nieuwe kandidaten, worden uitgewisseld. De Kamercentrales zorgen, hetzij in het kader van deze openingsfase, hetzij reeds voordien, voor het geven van de nodige bekendheid van de Statenleden bij de besturen der afdelingen.

Artikel 4, nieuwe eerste volzin voor lid 3 (oude eerste volzin vervalt).

In de provincies Zuid- en Noord-Holland wordt, voor de krachtens dit reglement aan de Kamercentrales in de provincie opgedragen werkzaamheden, een gecombineerde Kamercentrale gevormd, waarin de Statencentrales elk drie stemmen uitbrengen. De voorzitters en secretarissen der Kamercentrales of hun plaatsvervaarders hebben elk een adviseerende stem. De vergaderingen staan onderscheidenlijk onder leiding van de voorzitter van de Kamercentrale Amsterdam en de voorzitter van de Kamercentrale 's-Gravenhage. De leden van de afdelingen, die behoren tot de Kamercentrales die een gecombineerde Ka-

mercentrale vormen, hebben het recht de centrale vergaderingen van de gecombineerde Kamercentrale bij te wonen, en aan de beraadslagingen deel te nemen.

Toelichting.

Het voorgestelde nieuwe artikel beoogt een tijdige en samenhangende start van de voorbereiding voor de Statenverkiezingen te bevorderen. De praktijk heeft geleerd, dat de mate van geïnformeerde der betrokken organisatoren veelal gering is, en dat bij hen vooral tijdens de gedesorienteerde beginfase een ongewenste afhankelijkheid optreedt t.a.v. mensen die wat beter op de hoogte zijn, en die soms bepaalde kandidaatstellingen willen bevorderen dan wel belemmeren.

De wijziging in art. 4, lid 3, beoogt het bevoogdingselement, dat uitgaat van de stem van de voorzitters en secretarissen der Kamercentrales (in Zuid-Holland 8, tegenover 21) weg te nemen, en voorts het stemmental van de Statencentrales onafhankelijk te maken van de voltalligheid van hun delegaties. Waar men zich kan verwonderen over een formeel stemloos voorzitterschap bij de Gecombineerde Centralevergadering, mag erop gewezen zijn, dat de bestuursleden der Statencentrales zelf evenzeer formeel stemloos zijn wanneer de afdelingsdelegaties onder hun leiding de voorlopige kandidatenlijsten opstellen. Deze procedure zou op verdergaande wijze de autonomie der afdelingen, en de opeenvolgende delegaties daarvan respecteren, dan op het ogenblik het geval is, en gaat een stemgebruik tegen dat op persoonlijke preferenties of informatiebronnen steunt.

De uiteenlopende bezwaren tegen het gebruik van een gecombineerde lijst op provincieniveau, maken voorts naar het zich laat aanzien een denkbaar pleidooi voor het stemmen naar rato van het ledental van de Statencentrales bij de kandidaatstelling voor „gecombineerde” plaatsen voorshands onnodig.

Advies hoofdbestuur

Het hoofdbestuur heeft zich naar aanleiding van de voorstellen van de Statencentrale Leiden doen voorlichten door dezelfde commissie die heeft geadviseerd inzake de herziening van de partijraad.

In plaats van de heer Goeman Borgeius te Aduard maakte echter van de commissie deel uit de heer J. Combée te 's-Hertogenbosch en wel omdat het probleem van de „gecombineerde Kamercentrale” — d.w.z. meer dan één Kamercentrale in de desbetreffende provincie — niet in de provincie Groningen speelt maar wel in de provincie Noord-Brabant (Kamercentrales 's-Hertogenbosch en Tilburg).

Op het voetspoor van de commissie beveelt het hoofdbestuur een oriënterende bijeenkomst van besturen, voorafgaande aan de kandidaatstelling aan. Echer in een gewijzigde redactie.

ARTIKEL I

Aan de huidige tekst van de regle-

menten op de kandidaatstelling voor leden van de Provinciale Staten (zowel in de provincies Noord-Brabant, Gelderland, Noord-Holland en Zuid-Holland als in de overige provincies) gaan vooraf de navolgende artikelen:

Artikel 1

1. Voor 1 juli van het jaar, voorafgaande aan dat waarin periodieke verkiezingen voor de Provinciale Staten zullen worden gehouden, vraagt het hoofdbestuur aan de leden van de partij die zitting hebben in de Provinciale Staten of zij bereid zijn een voorlopige kandidatuur voor de te verkiezen Provinciale Staten in overweging te nemen.

2. Uiterlijk op 1 augustus bericht het hoofdbestuur aan de besturen van Kamercentrales, statencentrales en afdelingen welke antwoorden het op deze vraag heeft ontvangen, voor wat de leden van de Provinciale Staten der desbetreffende provincies betreft.

Artikel 2.

1. Voor 10 september vergaderen provinciegewijze de besturen van de Kamercentrales en van de Statencentrales in de provincies gezamenlijk ten einde te overleggen over de technische inrichting van de in te dienen kandidatenlijsten.

2. (reglement provincies Noord-Brabant, Gelderland, Zuid- en Noord-Holland): Deze vergadering wordt bijeengeroepen en geleid door de voorzitter van onderscheidenlijk de Kamercentrale 's-Hertogenbosch (c.q. Nrd. Brabant), Gelderland (c.q. Arnhem), 's-Gravenhage en Amsterdam.

2. (reglement overige provincies): Deze vergadering wordt bijeengeroepen en geleid door de voorzitter van de Kamercentrale.

3. Voor 20 september vergaderen de besturen van de Statencentrales met de besturen van de afdelingen binnen hun gebied ten einde verslag te doen van hetgeen is behandeld in de eerstbedoelde vergadering.

Het staat de Statencentrales vrij deze vergadering gecombineerd te houden.

ARTIKEL II

Voor beide reglementen geldt:

a. Alle volgende artikelen worden vernummerd.

b. In artikel 3 (1 oud) vervallen de woorden: „van het jaar, voorafgaande aan dat waarin de periodieke verkiezingen voor de Provinciale Staten zullen worden gehouden.”

ARTIKEL III

Voor het reglement voor de provincies Noord-Brabant, Gelderland, Zuid- en Noord-Holland geldt:

a. In artikel 5 (3 oud) wordt „Noord-Brabant” vervangen door „'s-Hertogenbosch”.

b. Aan lid 2 van artikel 6 (4 oud) toevoegen: „tenzij de vergadering op andere wijze zelf voorziet in haar leiding, in welk geval deze aanwijzing voor de gehele kandidaatstellingsperiode geldt. Van zodanige aanwijzing wordt

binnen een week schriftelijk mededeling gedaan aan het hoofdbestuur.”

c. In artikel 6 (4 oud) wordt het derde lid gewijzigd als volgt en worden een vierde en vijfde lid toegevoegd als volgt:

3. In de provincies Zuid- en Noord-Holland wordt voor de krachtens dit reglement aan de Kamercentrales in die provincies opgedragen werkzaamheden een gecombineerde Kamercentrale gevormd.

4. In de gecombineerde Kamercentrale wordt het stemrecht uitgeoefend door de voorzitters en secretarissen van de Kamercentrales of hun vervangers, benevens door drie afgevaardigden van iedere Statencentrale. De vergaderingen staan onderscheidenlijk onder leiding van de voorzitter van de Kamercentrale 's-Gravenhage en van de voorzitter van de Kamercentrale Amsterdam, tenzij de vergadering op andere wijze zelf in haar leiding voorziet, in welk geval deze aanwijzing voor de gehele kandidaatstellingsperiode geldt. Van zodanige aanwijzing wordt binnen een week schriftelijk mededeling gedaan aan het hoofdbestuur.

5. De leden van de afdelingen, die behoren tot de Kamercentrales die de gecombineerde Kamercentrale vormen, hebben het recht de centralevergaderingen van de gecombineerde Kamercentrale bij te wonen en aan de beraadslagingen deel te nemen. (ongewijzigd).

Toelichting:

Het hoofdbestuur beveelt de wijziging, voorgesteld door de Statencentrale Leiden niet aan, maar stelt daarvoor een andere wijziging in de plaats. De centrale-vergadering krijgt de vrijheid een andere voorzitter te kiezen dan de reglementair voorgeschreven voorzitter (van resp. de Kamercentrale 's-Hertogenbosch (c.q. Noord-Brabant), Gelderland (c.q. Arnhem), 's-Gravenhage en Amsterdam. Wijziging in het stemrecht zou — als men de stemverhoudingen in bijgaand overzicht beziet — met zich meebrengen dat in Zuid-Holland de Statencentrales behoren tot de Kamercentrales Leiden en Dordrecht de gezamenlijke Statencentrales 's-Gravenhage en Rotterdam zouden kunnen overstemmen. Het hoofdbestuur acht dat niet juist. In Noord-Holland wordt door wijziging in de stemverhouding praktisch geen enkel verschil in krachtverhoudingen aangebracht.

Op pagina 5 van deze bijlage vindt men een overzicht van de stemverhoudingen volgens het huidige reglement ten opzichte van het voorstel-Leiden.

Kandidaatstelling Eerste Kamer

De afdeling Amsterdam heeft een voorstel ingediend tot wijziging van het reglement op de kandidaatstelling voor leden van de Eerste Kamer. Dit voorstel zal aan de orde komen tijdens de algemene vergadering op 24 en 25 maart (zie punt 7 van de beschrijvingsbrief) en luidt als volgt:

Voorgesteld wordt de tekst van bedoeld reglement gelijklopend te maken aan dat voor de kandidaatstelling voor de Tweede Kamer met enkele noodzakelijke aanpassingen, voornamelijk van technische aard. In plaats van de verkiezingsraad is daarbij gedacht aan een gezamenlijke vergadering van de partijraad en de leden van Provinciale Staten uit de partij.

Toelichting

Het voorstel gaat uit van de gedachte dat de partij als geheel evenveel belang heeft bij de samenstelling van de Eerste-Kamerfractie als bij die van de Tweede-Kamerfractie.

Niettemin is de kandidaatstelling voor de Eerste Kamer in onze partij in feite geheel overgelaten aan de leden van Provinciale Staten. Deze situatie wordt gemotiveerd met de grondwettelijke bepaling dat de Staten de Eerste Kamer kiezen. Dat daaruit noodzakelijk volgt dat de kandidaatstelling zich aan inspraak van buiten zou onttrekken staat voor de indieners echter niet vast.

Bij een eerdere discussie over deze aangelegenheid is aangevoerd dat verbetering moet worden gezocht in een nadere regeling van de verkiezing der Eerste Kamer in Grondwet en Kieswet. Indieners wensen dat op dit moment niet in de discussie te betrekken doch zijn van mening dat de partij in elk geval, eventueel vooruitlopend op bedoelde wetswijzigingen, zelf de kandidaatstelling intern zo open mogelijk moet maken.

Bij een eerdere discussie is eveneens aangevoerd dat dit voorstel neerkomt op het vervangen van de ene oligarchie (Statenleden) door de andere (actieve partijleden). Indieners zijn van mening dat in elk geval het woord vervangen niet juist is. Er is sprake van uitbreiding van de groep die de kandidaatstelling tot stand brengt, en daargelaten of de grotere groep nog steeds een oligarchie is, is in elk geval door de uitbreiding het oligarchisch karakter verminderd.

De wijzigingen voor het reglement op de kandidaatstelling voor leden van de

Eerste Kamer der Staten-Generaal dienen als volgt te zijn:

De tekst van dit reglement gelijk te maken aan die van het overeenkomstige reglement voor de Tweede Kamer, met de volgende wijzigingen:

Algemene wijzigingen.

1. Voor „Tweede Kamer” wordt gelezen „Eerste Kamer”.

2. Alle gestelde termijnen worden twee maanden naar achter verschoven, met uitzondering van vermelde data in mei en juni, die vier maanden worden verschoven.

3. Voor „kieskringen” wordt gelezen „provincies of provinciegroepen”.

4. Voor „verkiezingsraad” wordt gelezen „gezamenlijke vergadering.”

Specifieke wijzigingen

Art. 1, eerste lid, te lezen:

1. Voor 1 juni van het jaar, voorafgaande aan dat waarin de periodieke verkiezingen voor de Eerste Kamer der Staten-Generaal zullen worden gehouden vraagt het hoofdbestuur aan de leden van de partij die zitting hebben in de Eerste Kamer of zij bereid zijn een voorlopige kandidatuur voor de te verkiezen Eerste Kamer in overweging te nemen.

In de art. 4, tweede lid en 5, tweede lid: „dertig” te wijzigen in „vijftien”.

In art. 5, tweede lid: „Kamercentrale” te wijzigen in „provincie”.

Art. 6, eerste lid te lezen:

1. voor 15 januari worden aan de hand ... opgemaakt:

a. door het algemeen secretariaat ... lijsten, waarbij achter alle kandidaten

wordt aangegeven de rangorde die hun in elke Kamercentrale is toegekend alsmede de gemiddelde rangorde die kan worden berekend uit deze lijsten gezamenlijk; bij de berekening van dit gemiddelde wordt in aanmerking genomen het getal der leden van Provinciale Staten die binnen elke Kamercentrale op door de partij ingediende kandidatenlijsten zijn gekozen.

b. door het hoofdbestuur een voorlopig ontwerp van de in de verschillende provincies dan wel provinciegroepen in te dienen kandidatenlijsten.

In art. 6, derde lid verwijzingen aanpassen.

Art. 7, eerste en tweede lid, te lezen:

1. Op de tweede zaterdag van februari komt de gezamenlijke vergadering bijeen.

2. De gezamenlijke vergadering bestaat uit

a. de leden van de partijraad, welks voorzitter — en bij diens ontstentenis of verhindering ondervoorzitter — de gezamenlijke vergadering presideert.

b. de leden van de partij die lid zijn van enig college van Provinciale Staten.

Art. 7, derde lid, laatste zinsnede te wijzigen als volgt:

...worden de in de verschillende provincies dan wel provinciegroepen in te dienen kandidatenlijsten vastgesteld.

In art. 8, tweede lid, derde regel „onder a en b” schrappen.

Art. 8, vijfde lid schrappen.

In te voegen een nieuw artikel 11 A:

1. Voor zover de te verwachten uitslag der verkiezingen dat wenselijk maakt heeft het hoofdbestuur de bevoegdheid om de conform de voorafgaande bepalingen vastgestelde lijsten in één of meer provincies of provinciegroepen in twee of meer lijsten te splitsen, mits in overleg met de uit de leden der partij in Provinciale Staten der betrokken provincies gevormde fracties.

2. Het hoofdbestuur beslist welke lijsten zullen worden verbonden.

Art. 12 te lezen:

De uit de leden der partij in Provinciale Staten gevormde fracties dragen zorg dat op de dag der kandidaatstelling de met inachtneming der voorafgaande bepalingen vastgestelde lijsten worden ingeleverd. Zij nemen tevens de nodige maatregelen voor lijstverbinding, wanneer daartoe overeenkomstig artikel 11 A, tweede lid is besloten.

nder de loep

door onze politieke
redacteur A. W. Abspoel

● Staalkaart van visies

Het valt de gemiddelde staatsburger niet kwalijk te nemen, dat hij bij het volgen van de discussies over de vraag of er al dan niet een „Progressieve Volkspartij” moet of zal komen en met wie deze eventueel verder zal samenwerken, volkomen verstrikt raakt. Hij kan er, om het maar heel nuchter te zeggen, geen touw meer aan vastknopen.

Het lijkt daarom wel nuttig, de onderscheidene visies van de deelnemerskopstukken aan deze reeds wekenlang aan de gang zijnde discussie nu maar eens kort samen te vatten en op een rijtje te zetten. En wel van het moment af dat dr. De Zeeuw als nieuwe voorzitter van de KVP de discussies in het radicale kamp weer deed oplaaien. Een zekere mate van tijdsvolgorde is daarbij in acht genomen.

● Drs. Marcel van Dam, hoofdbestuurslid van de PvdA en Vara-ombudsman: De liefdesverklaring van de nieuwe KVP-voorzitter moet serieus worden genomen, vooral ook wanneer men in aanmerking neemt, dat de voorkeur voor een regeren met de PvdA de KVP een stemmenverlies van zo'n 30 pct. zal opleveren. De PvdA zal een gesprek over gedeelde regeringsverantwoordelijkheid met de KVP niet mogen schuwen, maar zulk een gesprek zal behoorlijkshalve niet mogen beginnen zonder D'66 en de PPR.

● De vroegere „nieuw-linkser” en thans wethouder van Amsterdam Han Lammers, die op het PvdA-congres van 1969 de befaamde anti-KVP motie indiende:

Het socialisme heeft niet afgedaan. Een krachtig politiek draagvlak voor socialistische gedachten en maatregelen is noodzakelijk. De stroming in de KVP onder aanvoering van partijvoorzitter De Zeeuw, die een vooruitstrevend beleid wil, moet nu serieus worden genomen. De PvdA zal zich moeten instellen op een meerderheidskabinet met de KVP en zich niet moeten laten hinderen door „allerlei procedureel gehaspel” met D'66 en de PPR. Voor een Progressieve Volkspartij, gevormd met beide laatstgenoemde groepen voelt hij weinig. De PvdA moet een zuiver socialistische partij blijven.

● De socialistische oud-minister dr. Mansholt, binnenkort aftredend vice-voorzitter van de Europese Commissie en thans benoemd in de op initiatief van de PvdA, D'66 en de PPR samengestelde commissie om te komen tot een Progressieve Volkspartij:

We kunnen niet doorgaan met correcties van het kapitalisme. We zullen een nieuwe partij moeten oprichten en er zal een „nieuwe Marx” moeten komen. Het zal me een zorg zijn of de PvdA blijft bestaan, en D'66 of de KVP. De socialisten zijn nu volkomen gespleten. Zij zijn geen enkele machtsfactor in de wereld en in Europa. Ik wil pleiten voor een Europees socialistisch congres, dat de hoogste instantie is voor de nationale partijen; dat besluiten kan nemen waar de nationale fracties aan gebonden zijn. Dan krijgen we een gestroomlijnd krachtenveld van een socialisme dat invloed gaat uitoefenen en zich niet als tot nu toe verstrikt in nationale standpunten.

● De oud internationaal secretaris van de PvdA en daarna geruime tijd kabinetschef van dr. Mansholt bij de EEG, Alfred Mozer, die werkt aan een opdracht om een verslag op te stellen over de samenwerking van de socialistische partijen van de zes EEG-landen en de vier kandidaat-partners van de EEG:

Met andere groeperingen heb ik bij deze taakstelling niets te maken. Bij het plan dat ik zal voorleggen aan het congres van de Europese socialistische partijen betrek ik geen groepen als D'66. Als ik dat doe ben ik nergens. De voorstellen van dr. Mansholt gaan vele nationale partijen te ver. Ik heb met de socialistische partijen van tien landen contact gehad, maar ontmoette vrijwel overal grote gereserveerdheid. Hoe dichter men bij de regering zit, hoe meer de bedenkingen toenemen. Sommige partijen zeggen ronduit: we beginnen er niet aan.

● PvdA-voorzitter Van der Louw: Ik verwacht niet dat de voorgenomen Progressieve Volkspartij al aan de volgende Tweede-Kamerverkiezing zal kunnen deelnemen. Een jaar of vier zal de oprichting nog wel op zich laten wachten. Er zijn nogal wat incidenten mogelijk, waarop de linkse samenwer-

king uit elkaar kan vallen. Bovendien is het de vraag of de discussies over de nieuwe volkspartij wel bij de grote massa der kiezers zal overkomen. De deelname van dr. Mansholt aan de commissie die het vooronderzoek moet doen, betekent geen stroomversnelling in de discussie. Van de verkiezing van dr. De Zeeuw tot voorzitter van de KVP ben ik niet „ondersteboven”. Sedert zijn verkiezing heb ik nauwelijks iets uit zijn mond gehoord, dat politiek iets te betekenen had. Het optreden van een „progressieve” KVP-voorzitter vormt geen uitzondering op de KVP-traditie van „rechts regeren en links praten”.

● Drs. Den Uyl, voorzitter PvdA-fractie in de Tweede Kamer:

Wat de progressieve partijvorming betreft zijn er geen oplossingen mogelijk zonder de inspiratie van het socialisme, dat in Europa zoveel betekent, daarin doorwerkt en ook niet zonder partijvorming waarbij de solidariteit met de grote massa der arbeiders en de economisch afhankelijksten voorop staat. Een basis voor een samengaan van de progressieve combinatie met andere partijen is er pas als eerst in het concrete beleid in de Tweede Kamer van een ander inzicht wordt blijkt gegeven.

● De links-radicalen vleugel in de PvdA-fractie ir. Voortman ten slotte:

De Zeeuw is de grote vernieuwingsjoker in het KVP-verkiezingspel. In De Zeeuw heb ik geen enkel vertrouwen. Laat de KVP maar doorgaan tot ze van ellende in elkaar stort. Marcel van Dam en Han Lammers zijn even onnozel als de KVP en De Zeeuw zelf, als ze menen dat die partij wezenlijk zou kunnen veranderen.

● Nipo-enquête

De Vara heeft weer eens een NIPO-enquête over het kiezersgedrag gepubliceerd en wel over de vier weken in december afgelopen jaar. *) Drs. Marcel van Dam legde er de nadruk op, dat dergelijke gegevens, zeker in de omstandigheden van thans, slechts een trend weergeven en niet geschikt zijn voor bijvoorbeeld exacte becijfering van het aantal Kamerzetels.

Die trend was niet verrassend. De regeringspartijen zouden wat achteruit, de oppositie, althans de PvdA, wat vooruit zijn gegaan. Wanneer we de resultaten van dit zeer beperkte onderzoek (vier maal 500 personen) zouden gelijkstellen met een verkiezingsuitslag, zou van de regeringspartijen DS'70 het meeste verloren hebben (bijna gehalveerd), de VVD — stabiel met een lichte neiging tot teruggang — het minst. Vrij stabiel zou dit maal ook de KVP zijn gebleven, maar de ARP en vooral de CHU zouden weer verlies hebben geleden.

Van de oppositiepartijen zou de PvdA als gezegd vooruitgang hebben geboekt. D'66 zou vrijwel constant zijn gebleven, maar de PPR zou thans praktisch zijn verdwenen. Gesuggereerd werd, dat de regeringspartijen op dat ogenblik in het kiezersvolk wellicht geen meerderheid meer zouden hebben gehad. Afgezien van het speculatieve element hierin, moet, zoals mevrouw Van Someren in deze televisie-uitzending terecht opmerkte, hier tegenover worden gesteld, dat ook de drie samenwerkende oppositiepartijen geen meerderheid zouden hebben behaald.

In zoverre kan men het resultaat van deze opiniepeiling eigenlijk wel verrassend noemen, dat men er zich met mevrouw Van Someren over verbazen kan dat in deze uiterst moeilijke eerste aanloopperiode van een halfjaar regeren vol noodgedwongen ondankbare maatregelen, de verschuiving naar de oppositie niet groter is geweest. Een der oorzaken is waarschijnlijk dat, naar ik in ons vorige nummer al opmerkte, de oppositie in de Kamer zo overtrokken en overdadig is geweest (200 moties en amendementen), dat zij bij de kiezers niet dat succes heeft gehad dat de oppositievoerders ervan verwachtten.

Twee (tegengestelde) factoren bemoeilijken een enigszins exactere conclusie. In de eerste plaats is het percentage van hen, die zich bij zo'n opinie-onderzoek niet-stemmers noemen, altijd veel geringer (in dit geval slechts 4 pct.) dan bij werkelijke verkiezingen. Bij de Kamerverkiezing van 1971 bedroeg het aantal niet-stemmers namelijk 21,5 pct., hetgeen relatief zelfs een niet ongunstig percentage was. En in de tweede plaats zullen bij de volgende Kamerverkiezing voor het eerst 18-jarigen naar de stembus mogen. De eerstgenoemde factor zal bij werkelijke verkiezingen ten ongunste, maar de laatstgenoemde ongetwij-

feld ten gunste van de oppositie werken. Waar echter weer tegenover staat, dat het aantal niet-stemmers juist bij de jongeren het allergrootste pleegt te zijn.

Tot slot lijkt het nuttig nog vast te stellen dat de verkiezing van dr. De Zeeuw en de door diens uitlatingen zowel in KVP-kringen als bij de oppositiepartijen verwekte onrust en tegenstellingen bij dit onderzoek nog geen rol hebben kunnen spelen, evenmin als de blijkens een ander NIPO-onderzoek bij ons volk hoogst impopulaire dreigende NVV-metaalstaking.

● Thorbecke-herdenking

Zoals we in ons vorige nummer al konden melden, zal de VVD in samenwerking met de afdeling Den Haag op zaterdag 3 juni de honderdste sterfdag van de liberale staatsman mr. Johan Rudolf Thorbecke, die op 4 juni 1872 overleed, plechtig herdenken. En ook in Zwolle, Thorbecke's geboorteplaats, organiseert de plaatselijke afdeling een herdenking.

Nadien heeft het kabinet-Biesheuvel besloten, tevens een „nationale herdenking” te organiseren, welke, rekening houdend kennelijk met de liberale bijeenkomst van 3 juni, op maandag 5 juni is vastgesteld.

Beide herdenkingen zijn, elk op eigen wijze, naast elkaar volkomen aanvaardbaar. Thorbecke was een groot liberaal staatsman en het is begrijpelijk, dat zijn liberale nazaten behoefte hebben hem als zodanig in de eigen kring te herdenken, zoals dat ook in het verleden bij diverse gelegenheden is geschied. Thorbecke is daarnevens, als aanvoerder van de „negen mannen” (Grondwetshervorming van 1848) en als latere minister de schepper van een brok nationale wetgeving geweest, welke fundamentele betekenis en invloed algemene erkenning hebben gevonden, meer dan een eeuw lang haar zegenrijke werking hebben gehad en in vele opzichten nog steeds doorwerken. Vandaar óók en terecht: een nationale herdenking.

Het was ondertussen helaas wel te verwachten, dat door bepaalde elementen op de bekende wijze tegen een herdenking door de VVD zou worden geageerd. Wanneer Schaeppman door de katholieken, Troelstra door socialisten, Kuiper door anti-revolutionairen en De Savornin Lohman door de christelijk-historischen wordt herdacht, eerbiedigen wij dat als een begrijpelijke hommage in die kring aan een groot voorman uit het verleden. Wanneer wij hetzelfde doen tegenover onze grote voorman uit het verleden, kunnen sommigen het niet laten, zelfs daaruit nog kleine, denigrerende opmerkingen aan het adres van de VVD te peuren.

De Volkskrant zou de Volkskrant niet zijn, wanneer zij deze „kans” niet zou hebben aangegrepen. J. J. Lindner, lid van de parlementaire redactie van dit blad, heeft het klaar gespeeld enige kolommen te wijden aan het „uiterst ludieke” plan van de VVD om Thorbecke te gaan herdenken. Dat juist de VVD dat wil gaan doen, heeft volgens de Volkskrant scribent op het Binnenhof bij lieden met een linkse inslag veel „voorpret gevestigd”. Hij gewaagt dan van een „bijna lijnrechte tegenstelling tussen de Thorbecke van toen en de VVD van nu”, hetgeen een kolderiek effect kon doen ontstaan, „alsof de PSP een plechtige herdenking zou wijden aan de cynisch militair-theoreticus Von Clausewitz”.

Thorbecke wordt dan een „linkse radicaal” genoemd en minister Geertsema een „bonhomme conservatief”. Nog één typerend citaat: „De VVD meent de liberale voorman te moeten eren door zijn scheppingen, hoe ook toegenakeld door de tand des tijds, zo lang het kan staande te houden. Zo kan Geertsema's verzet tegen een krachtige ingreep in de bestuurlijke organisatie door snelle gewestvorming als een subtiele hommage aan Thorbecke worden gezien. Maar de AR en de linkse oppositie hebben ook een passend, zij het minder ludiek, eerbetoon in petto. Zij zullen dit jaar — wellicht rond begin juni — Geertsema in het zand laten bijten door de ontwerp Gewestwet weg te stemmen of zo krachtig te amenderen dat een Thorbeckiaanse aanpak van de bestuurlijke organisatie mogelijk wordt.”

Dat is dan wat De Volkskrant, eens de krant waarin de sportieve en fijnzinnige Kamervervoorzitter dr. Kortenhorst, bewonderaar van Oud, zijn befaamde „Tussen Plein en Binnenhof” artikelen schreef, heeft te beweren. Artikelen, waarin deze zonnig ook puntig kritisch kon zijn, maar zijn politieke tegenstanders in hun waarde liet en van een grote historische kennis blijkt gaf.

Meer woorden wil ik aan deze Volkskrant-rel niet vuil maken. We zullen de waardige herdenking van onze grote liberale voorman in ieder geval door zulk geschrijf niet laten bederven.

*) Zie ook het artikel van het hoofdbestuurslid van de VVD, dr. R. W. de Korte, over dit onderwerp (pagina 9).

vrijheid en
democratie

De redactie van Vrijheid en Democratie is gevestigd te Amsterdam, Nieuwe Herengracht 89-B. Hoofdredacteur en voorzitter van de redactiecommissie is de heer Ph. C. la Chapelle.

De abonnements-administratie wordt verzorgd door het algemeen secretariaat van de VVD, Koninginnegracht 61 te Den Haag (telefoon, uitsluitend voor abonnements-administratie, 070 - 111741). Voor adreswijzigingen etc. wende men zich dus tot het algemeen secretariaat.

De advertentie-exploitatie wordt verzorgd door de Nederlandse Dagblad Unie, Westblaak 180 (postbus 824) te Rotterdam, telefoon 010 - 147211.

algemeen
secretariaat

Het algemeen secretariaat van de VVD is gevestigd te Den Haag, Koninginnegracht 61, telefoon (070) 604803. Postrekening: 67880 ten name van de algemeen secretaris van de VVD te Den Haag.

secretariaat
tweede kamer fractie

Het secretariaat van de VVD-fractie in de Tweede Kamer is gevestigd in het gebouw van de Tweede Kamer, Binnenhof 1 A te Den Haag. Telefoon (070) - 61 49 11.

Schrijver van nevenstaande bijdrage is de heer W. F. Vriezen, fractievoorzitter van de VVD in de Apeldoornse gemeenteraad.

Kantoorpand te koop

„Pakhoed biedt in aanbouw zijnd kantoorpand in het centrum van Apeldoorn te koop aan voor 20 miljoen.” Een advertentie van deze strekking stond enige tijd geleden in het dagblad „De Telegraaf”.

De „Nieuwe Apeldoornse Courant” bracht vervolgens een artikel over een gesprek met een medewerker van het Pakhoedconcern. In dit artikel maakte de betrokken medewerker het gemeentebestuur van Apeldoorn enkele verwijten over z.i. gedane toezeggingen i.v.m. de bouw van een groot kantoorpand in het Brinklaanproject, een onderdeel van de city van Apeldoorn. Naar aanleiding van dit artikel stelde ik enige vragen aan het college van b. en w., waarvan de beantwoording de landelijke pers haalde.

Vanwaar dit kantoorpand van Pakhoed in Apeldoorn?

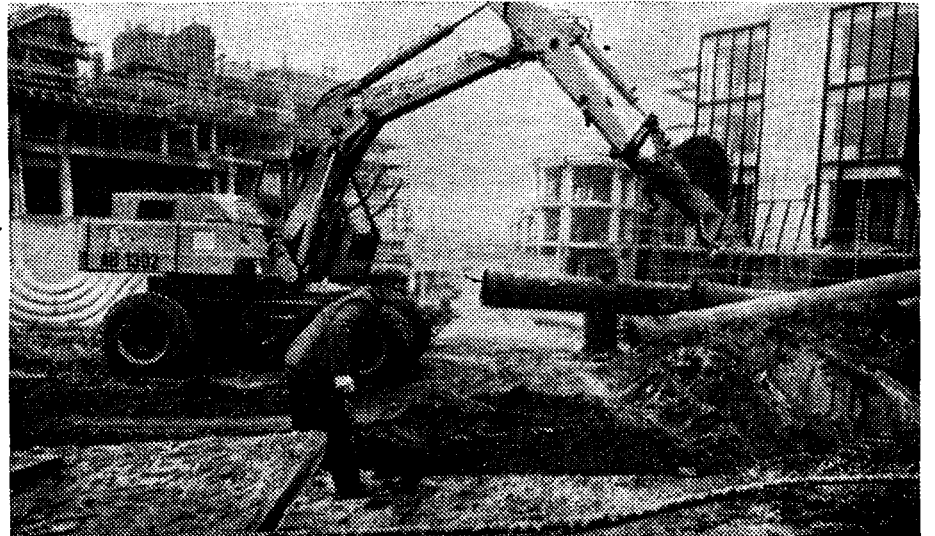
Om deze vraag te beantwoorden, moeten wij 25 jaar terug in de Apeldoornse geschiedenis. Apeldoorn was in die tijd een groot dorp met 50.000 inwoners, beroemd door zijn parken en bekend door het paleis „Het Loo”. Maar zijn arbeidsmarkt was afgestemd op goedkope arbeidskrachten: eenvoudige industrie, militaire instellingen, verpleeginrichtingen en toeristenbedrijfjes. Verder hadden zich kleine renteniers en gepensioneerden in Apeldoorn gevestigd en waren er vele kleine boeren op weinig winstgevende bedrijven. De jeugd kon in Apeldoorn geen bestaan vinden en trok weg. Het gemiddelde inkomen lag ongeveer op 85 pct. van het landelijk gemiddelde.

De opeenvolgende gemeentebesturen van de afgelopen 25 jaar wensten in de slechte sociaal-economische toestand verbetering te brengen door het aantrekken van moderne hoogwaardige werkgelegenheid. Bovendien moest het dorp zich ontwikkelen tot een middelgrote stad met een stedelijke kern, terwijl het specifieke woonklimaat zoveel mogelijk gehandhaafd diende te blijven.

Het is het gemeentebestuur inderdaad gelukt de werkgelegenheid sterk te verbeteren. In de afgelopen jaren hebben vele bedrijven en instellingen zich in Apeldoorn gevestigd, zoals: Philips-Electrologica (computers), T.N.O. (het centraal- en het metaalinstituut), de Dienst Automatisering Rijksbelastingen met verschillende afdelingen, het Rijkskadaster, de centrale administratie der Rijksdomeinen, het Rijkscomputercentrum, de Verzekeringskamer, de Nederlandse Politie Akademie en Centraal Beheer (verzekeringsmij). Ook werden beleggers aangetrokken om in de city te investeren. Het ging zó hard dat Apeldoorn de snelst groeiende gemeente boven de 75.000 inwoners werd. De totale bevolking is op dit moment bijna 128.000. Hoewel het specifieke woonklimaat niet geheel behouden is gebleven, is Apeldoorn nog steeds een „Stad in het Groen”.

Beginfase

De ontwikkeling van de kern is echter nog in een beginfase. Een eerste aanzet tot vernieuwing van de kern is het Brinklaanproject. Dit project beslaat een gebied ten zuidwesten van de huidige city en wordt aan de zuidkant begrensd door de spoorweg Amersfoort-Apeldoorn-Enschede. Bij dit project zou een nieuwe halte van de N.S. komen, maar ondanks toezeggingen in het verleden, lijkt de N.S. niet genegen deze halte op korte termijn te verwezenlijken. Direct naast deze halte begint het Brinklaanproject met een ouverture van twee moderne kantoorpanden, een ultra-

Het in aanbouw zijnde kantoorpand van Pakhoed te Apeldoorn.

modern van Centraal-Beheer voor eigen gebruik en een architectonisch daaraan aangepast van Pakhoed voor de verhuur, beide kantoren zijn nog in aanbouw. Tussen deze kantoren een verdiept voetgangersdomein met allerlei winkeltjes, vervolgens een ondertunneling van een brede verkeersweg, de Prins Willem Alexanderlaan en dan het Brinklaanproject dat aansluit op de huidige binnenstad. De ondertunneling van de PWA-laan is er nog niet en het Brinklaanproject is nog in discussie. Het Brinklaanproject zou ontwikkeld worden in samenwerking met de gemeente Apeldoorn en een aantal beleggers waaronder Centraal Beheer en Pakhoed. De beleggers hebben zich ech-

ter definitief uit het project teruggetrokken omdat investeringen elders betere perspectieven zouden bieden en de beleggerspolitiek van Pakhoed zou zijn gewijzigd.

Woningbouw

Een andere reden voor het zich terugtrekken van de beleggers zou kunnen zijn dat het achterblijven van secundaire voorzieningen (zoals voldoende kleuterscholen, sportaccommodaties, sociaal-culturele gebouwen enz. enz.) — een tekort ontstaat uit een historisch gegroeide achterstand en de snelle groei van de afgelopen decennia gepaard aan een chronisch gebrek aan financieringsmiddelen — de gemeente heeft genoopt de groei te doen afremmen door geen vestigingen van nieuwe bedrijven buiten de kern toe te staan. Een besluit dat door de gemeenteraad in zijn jongste begrotingsbehandeling is bevestigd (13 jan. jl.). Wel zal de city worden ontwikkeld, maar er zal een verschuiving plaats vinden ten gunste van de woningbouw en ten koste van de uitbreiding van het winkel- en kantoorareaal. Aan een snel groeiende stad is in Apeldoorn geen behoefte meer. Welzijn en een goed milieu staan voorop. Door gemaakte afspraken in het verleden zal de eerste jaren de groei nog wel groot blijven.

Het te koop aanbieden van een kantoor van Pakhoed kan verband houden met het gewijzigde beleid van de gemeente, maar net zo goed met het gewijzigde beleggingsbeleid van Pakhoed. De werkelijke reden zal wel in het midden liggen.

Succes voor VVD-motie

De Apeldoornse gemeenteraad wil dat het Apeldoorns-Dierens kanaal voor de waterrecreatie zijn bevaarbaarheid houdt. De raadsleden steunden en bloc een motie van de heer W. F. Vriezen, fractievoorzitter van de VVD in de Apeldoornse raad, waarin het college wordt gevraagd hierover in overleg te treden met de andere kanaalgemeenten Brummen en Rheden en er bij minister Drees Jr. van verkeer en waterstaat op aan te dringen de open verbinding tussen IJssel en kanaal te handhaven.

Aankondigingen

21 JANUARI

G. W. Keja (lid van de Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling Putten over de zelfstandigen.

24 JANUARI

G. W. Keja (lid van de Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling Oost-Flevoland te Dronten.

3 FEBRUARI

Mr. F. Porthelne (lid van de Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling Renkum over de middenstand.

Mevrouw drs. N. Smit-Kroes (lid van de Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling 4 FEBRUARI

deling Ede over algemene politiek. Hotel Dennenheuvel. 20.00 uur.

11 FEBRUARI

H. Wiegel (voorzitter Tweede Kamerfractie) spreekt op de jaarlijkse feestavond van de afdeling Noordoostpolder. Café-Restaurant „De huifel”, Emmeloord.

24 FEBRUARI

Drs. J. A. F. Roelen (voorzitter VVD-commissie gewestvorming) spreekt voor de afdeling Zwolle—Zwollerkerispel. Hotel van Gijtenbeek in Zwolle. 20.00 uur.

De VVD-fractie in de Tweede Kamer heeft in overleg met de kamercentrales onder haar leden een verdeling gemaakt in de belangenbehartiging van de verschillende gebieden. Zo zijn aangewezen:

● Voor Gelderland de heren G. M. V. van Aardenne, L. M. de Beer en H. P. H. Waalkens.

● Voor Overijssel en de IJsselmeerpolders de heren G. W. Keja en H. P. H. Waalkens.

Friesch Groningsche Hypotheekbank N.V.

pandbrieven

een veilige belegging met zeer hoog rendement

Kostenstijging in de ziekenhuizen

door mevr. mr. E Veder-Smit, lid van de Tweede Kamer voor de VVD

In het laatste Kamerdebat over volksgezondheid is zowel door de CHU als de VVD veel aandacht besteed aan de prijsontwikkeling in het ziekenhuiswezen. De kosten van ziekenhuisbouw gaan met sprongen omhoog, en de verpleegtarieven van de meeste ziekenhuizen stijgen mee. Een der sprekers stelde, dat bij de ziekenhuiscommissie nog voor 8 miljard aan bouwplannen op goedkeuring ligt te wachten; de Minister sprak dit niet tegen. Enkele weken na dit kamerdebat heeft Minister Stuyt dan ook een bouwstop voor de ziekenhuisbouw afgekondigd.

Bouwstop

Het is altijd de bedoeling van staatssecretaris Kruisinga geweest om door middel van de Wet Ziekenhuisvoorzieningen de bouw van ziekenhuizen en verpleegtehuizen voor zover nodig af te remmen en te reguleren. Wij hebben bij de behandeling van dit wetsontwerp met nadruk gesteld, dat wij de procedure van dit wetsontwerp zeer ingewikkeld en tijdrovend vonden. De praktijk bevestigt deze indruk. De wet werkt in feite nog nauwelijks en heeft de provinciale besturen bij de opstelling van de plannen veel hoofdbrekens gegeven. Bovendien heeft de invoering van deze wet een bepaald vooreffect gehad, in die zin, dat veel ziekenhuisbesturen hebben getracht nog voor die tijd hun nieuwbouw- en verbouwplannen te realiseren, of althans goedgekeurd te krijgen.

Daardoor werd het onverantwoord, nog langer op de werking van de wet te vertrouwen, en moest de noodmaatregel van een bouwstop worden genomen.

De afkondiging van een bouwstop is echter niet veel meer dan symptoombestrijding. Nog veel belangrijker is het,

te zoeken naar de oorzaak van deze kostenstijging.

Oorzaak

Enkele oorzaken zijn vrij gemakkelijk te onderkennen: de bouwkosten zijn in het algemeen sterk gestegen; de medische apparatuur wordt steeds verder geperfectioneerd en daardoor kostbaarder; de salarissen en sociale voorzieningen ten behoeve van het verplegend en ander personeel zijn sterk verbeterd.

Er zijn echter ook factoren, waarvan men de werking slechts vermoedt, en waarnaar het onderzoek nog vrijwel moet beginnen.

Voor de exploitatie van een ziekenhuis is het van belang, dat geen bedden langdurig onbezet blijven. Bij het toezicht op de hoogte van de verpleegprijzen wordt dan ook rekening gehouden met een bepaald bezettingspercentage, dat een gemiddeld ziekenhuis kan halen, en dat gesteld pleegt te worden op 90 pct. En terwille van de exploitatie en om zijn verpleegprijs goedgekeurd te krijgen, streeft het ziekenhuis dus naar een maximale bezetting.

Het is echter duidelijk, dat uit macro-economisch oogpunt gezorgd moet worden, dat geen enkele patiënt vroeger wordt opgenomen dan nodig is, en geen enkele patiënt langer in het ziekenhuis verblijft dan noodzakelijk is. Verkorting van de gemiddelde verpleegduur in het ziekenhuis met één dag zou reeds een besparing van tientallen miljoenen opleveren. Er gaan dan ook steeds meer stemmen op, die het bezettingspercentage van 90 pct. ter discussie willen stellen.

Verpleegtarief

Een tweede groep factoren vormt de toerekening van de kosten en de doorberekening daarvan in het verpleegtarief. Het zou nuttig zijn, als op veel groter schaal bekend was, welke afdelingen in

het ziekenhuis „rendabel” zijn en welke niet. Door middel van de tariefopbouw kan dan gezorgd worden, dat kosten en opbrengsten met elkaar in evenwicht komen. Een uitvloeisel van dit systeem kan zijn, dat voor verpleegdagen met een intensieve behandeling een hoger tarief wordt berekend dan voor verpleegdagen waarbij de zorg voor de patiënt veel minder kostbaar kan zijn.

Beperking van de kapitaalslasten kan worden bereikt door stichting van een garantiefonds of investeringsfonds der gezamenlijke ziekenhuizen. Uit dit fonds kan dan bij verbouw of nieuwbouw worden geleend tegen een rente, die lager kan zijn dan de gebruikelijke rente voor ziekenhuizen. Op het gebied van de bouw zelf kan men besparingen bereiken door bepaalde plannen te herhalen (zoals bij het Diakonessenhuis te Heemstede is geschied) en op onderdelen zoveel mogelijk te standaardiseren.

Functie ziekenhuis

Tenslotte is er nog een groep factoren, die ten nauwste samenhangt met de plaats van het ziekenhuis in de gezondheidszorg. Hier liggen een aantal fundamentele vragen. Richten we ons nog niet te gemakkelijk naar het ziekenhuis? Kan niet nog meer poliklinisch worden gewerkt? Verwijst de huisarts te vlot naar de specialist? Is de samenwerking tussen ziekenhuis, specialist en huisarts optimaal?

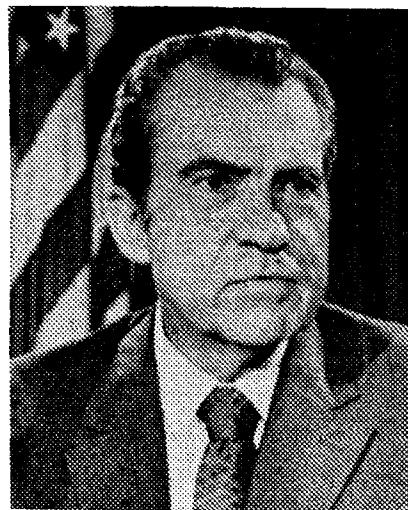
In het bovenstaande heb ik slechts een keuze uit de vele mogelijkheden gedaan. Een groot terrein ligt nog braak. Het stemt tot voldoening dat minister Stuyt mij heeft toegezegd een aantal experimenten en onderzoeken in deze geest te bevorderen. Het is ook zeer verheugend dat op de discussiedag over volksgezondheid op 22 april over het ziekenhuiswezen zal worden gesproken. Het meedenken van velen uit de VVD over dit onderwerp is bijzonder welkom.

Nixon wil herkozen worden

De politiek van de Amerikaanse president Nixon lijkt steeds meer bepaald te worden door de wens in november herkozen te worden voor een tweede ambtstermijn. Al zijn daden op het gebied van de buitenlandse politiek worden door commentatoren als James Reston van de New York Times in dat licht gezien. Nixon wil de man zijn die het Amerikaanse leger in Indo-China terug heeft gebracht van 550.000 tot 40.000 man, die China uit zijn isolement heeft gehaald en een verbinding tot stand heeft gebracht met een kwart van de mensheid, die het Berlijnse probleem van zijn scherpste kant heeft ontdaan en onderhandelingen is begonnen om te komen tot controle van de bewapeningswedloop, aldus Reston.

Ook zijn houding tegenover Pakistan werd hierdoor bepaald. Vermeden moest worden dat Peking het bezoek van de Amerikaanse president op de lange baan zou schuiven. Hoewel de verwachtingen omtrent de Chinees-Amerikaanse ontmoeting niet hoog gespannen zijn en de resultaten zich wel zullen beperken tot uitbreiding van de onderlinge handel, toerisme en diplomatieke contacten, doet de Amerikaans-Chinese show het goed op de Amerikaanse tv. Zij draagt bij tot het image van de president. Dus kon er geen veroordeling af van het onmenselijke beleid van Jahja Khan in zijn oostprovincie en werd er fel van leer getrokken tegen India toen dat land om welke reden dan ook de onderdrukte bevolking van Bangladesj te hulp kwam. De documenten die dank zij de Washington Post-Journalist Jack Anderson het licht zagen tonen hoe onvoorwaardelijk Nixon zich aan de eenmaal ingenomen positie in dit conflict vastklampt.

Het resultaat was wel dat hij door de nederlaag van Pakistan prestigeverlies leed, maar doordat Amerika zich niet daadwerkelijk in het conflict had gemengd, z-1 dit binnenslands niet veel indruk gemaakt hebben. Joseph Kraft meende onlangs in de Washington Post dat men over het eindresultaat van de Indiaas-Pakistaanse oorlog niet al te

pessimistisch hoeft te zijn, omdat beide landen binnenslands versterkt zijn en dus zelfstandiger kunnen optreden tegen hun resp. bondgenoten Rusland en China. Volgens Kraft is China de werkelijke verliezer omdat het met zijn verbale steun aan Pakistan een „papieren tijger” is gebleken, die de bondgenoten van Peking weinig hoop voor de toekomst heeft overgelaten.

Met name geldt dat voor Noord-Vietnam, dat dan ook niet veel heil ziet in de Chinees-Amerikaanse ontmoeting waar het tot een akkoord zou kunnen komen ten koste van Hanoi. Met steun van Moskou, dat ook al niets goeds verwacht van Nixons reis naar Peking, voert het de strijd in Indo-China op om een situatie te scheppen die het China onmogelijk maakt zich zomaar tot een akkoord met de Verenigde Staten te laten verleiden, al krijgt het daarvoor in ruil de vrije hand in de kwestie-Formosa, die volgens uitlatingen van Nixons adviseur Kissinger door beide China's in onderling overleg geregeld moet worden.

De consequente China-politiek heeft Amerika's trouwste bondgenoot in Azië,

Japan, ook in grote verlegenheid gebracht. Deze kwestie en de daarbij komende economische maatregelen van Washington hebben nogal wat kwaad bloed gezet in het land van de Rijzende Zon. Het bezoek van premier Sato aan de Amerikaanse hoofdstad heeft niet alle wolken voor de zon kunnen weghalen. De Amerikanen hebben beloofd met China geen overeenkomsten ten nadele van Japan aan te gaan, maar Japan is zelf geïnteresseerd in toenadering tot Peking en ziet zijn trouw aan de anti-Chinese politiek van Washington van weleer door dergelijke toezeggingen toch maar matig beloofd.

Sato verklaarde dan ook dat Japan zijn eigen weg zal gaan ten aanzien van China. Voorlopig staat het vredesverdrag dat Japan in 1952 op aandrang van Washington met Formosa heeft gesloten een toenadering tot Peking nog in de weg, maar Sato wees er op dat het heel wat gemakkelijker voor Japan zou zijn zijn banden met Formosa te slaken dan voor Amerika dat defensieverplichtingen tegenover Taiwan heeft. Een „hotline” tussen Tokio en Washington, waartoe Sato en Nixon besloten moet voorkomen dat Japan in de toekomst opnieuw voor onaangename verrassingen van de kant van Amerika komt te staan.

Maar ook Tokio is afhankelijk van wat Nixon nuttig acht voor zijn verkiezingscampagne in de Verenigde Staten. En dat is een moeilijk te verteren zaak. Het overleg over de beperking van de strategische wapens (SALT) is daaraan indirect ook al ondergeschikt. Volgens insiders zouden Amerikanen en Russen allang tot concrete resultaten hebben kunnen komen, als dat niet opgehouden werd door Washington dat wil voorkomen dat Nixon bij zijn bezoek aan Peking de last moet meedragen van een akkoord met China's vijand nummer één, de Sowjet-Unie. Nixon zal die tweede ambtstermijn op die manier wel in de zak krijgen, maar ten koste van wat moet men zich niet afvragen. Geen mens ter wereld kan al die offers waard zijn. Ook Nixon niet.

door onze redacteur buitenland

**INDUSTRIEEL
EXPERTISE- EN
MAKELAARS
BUREAU**

Taxaties van: Industriële uitrustingen, o.m. gebouwen, machines, installaties e.d. voor de Brandverzekering, Hypotheek, Successie, Omzetting bedrijfsvorm en Onteigeningsprocedures. **Schade-expertise**

DRS. ING. H. G. DE ROOY
(drievoudig beëdigd)

Akkerstraat no. 43 - Postbus 405 - Eindhoven
Tel. no. 040-6 33 08-6 37 67 na kantoor tijd 41 05 55

Moet Oosterschelde wel dicht?

De VVD-fractie in de Tweede Kamer heeft in overleg met de kamercentrales onder haar leden een verdeling gemaakt in de belangenbehartiging van de verschillende gebieden. Zo zijn aangewezen:

● Voor de provincie Zeeland ir. D. S. Tuijnman en drs. G. M. V. van Aardenne.

● Voor de provincie Noord-Brabant mr. H. E. Koning.

● Voor de provincie Limburg de heren G. Koudijs en mr. F. Portheine.

Na de watersnood van 1953 kwam in snel tempo de Deltawet tot stand. Het belangrijkste deel daarvan: Rijkswaterstaat zou alle zee-armen tussen Nieuwe Waterweg en Westerschelde afsluiten. Een karwei voor enige tientallen jaren, een fenomenale uitdaging aan het vernuft van de waterstaatsmensen. 't Grootste deel van het werk is klaar: het Veerse meer kennen we al jaren, het Haringvliet kreeg een dam met gigantische uitwateringssluizen op de Noordzee, in het Volkerak werd een ingenieus sluisstel aangelegd, de Grevelingen werd eerst aan de binnenkant afgedamd, daarna aan de buitenzijde: sinds 1 mei 1971 kennen we het Grevelingenmeer. Ieder werk een triomf der techniek, een voorbeeld van waterstaatkundige kennis en energie dat internationale aandacht trekt.

Nu is men bezig met het laatste maar grootste werk: afdamming van de Oosterschelde, breedste en diepste der te dichten zee-armen. In 1978 moet dat werk geklaard zijn. Drie werkeilanden in de monding van de zee-arm groeien gestaag.

De laatste jaren is twijfel gerezen aan de vraag of de Oosterschelde wel dicht moet. Twee elementen spelen daarbij een rol: a. pas sinds vrij kort weten we ons geconfronteerd met een milieuproblematiek, gaan we anders denken over het ingrijpen van de mens in de natuur en b. de ramp van 1953 die zo veel doden eiste schuift steeds verder de historie in; jonge mensen en niet-Zeeuwen zegt die ramp niet zo veel meer...

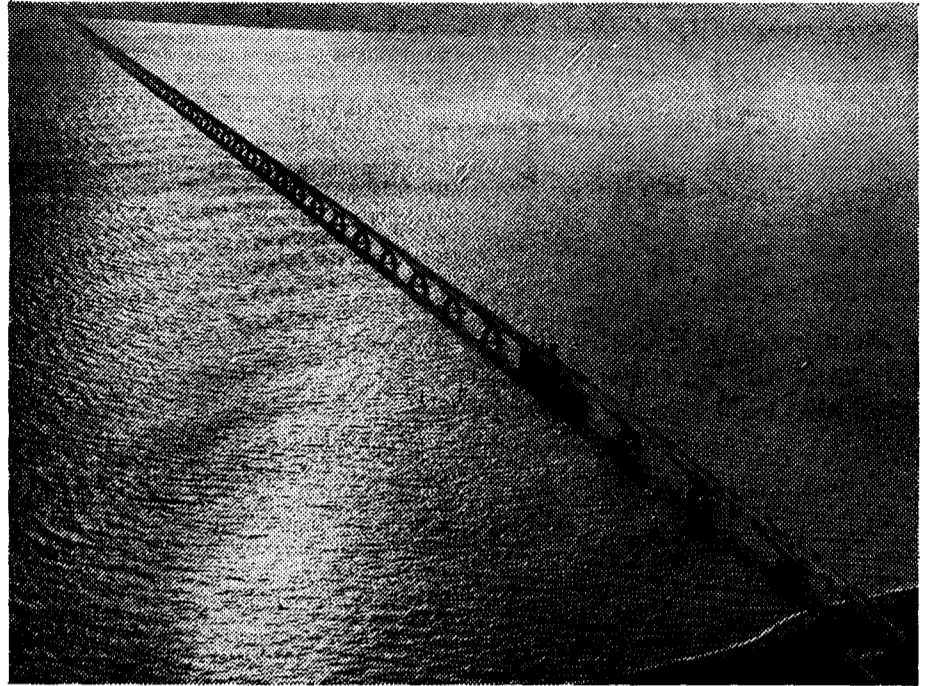
Wat die milieuproblematiek betreft: een groep mensen kwam tot de conclusie dat afdamming van de Oosterschelde niet alleen (uiteraard) zou betekenen dat de daar op vrij grote schaal vanouds uitgeoefende oester- en mosselcultuur ten dode was gedoemd, dat de redelijk bloeiende visserij er zou verdwijnen in water dat thans, na aanleg van de Volkeraksluizen, weergaloos helder is geworden, maar... dat een afgedamde Oosterschelde de „zinkput van Nederland" zou worden, dat het een vervuild, dood stuk water zou worden. Er kwam een Oecologische Kring, er kwam een Studiegroep Oosterschelde, en de conclusies van hun rapporten waren niet vrolijk.

En omdat onder de verdedigers van een open Oosterschelde nogal wat strijdvaardige leden zaten die adresseerden en brieven schreven kwam er ook buiten Zeeland veel aandacht voor dit aspect van de afsluiting van de Oosterschelde — misschien soms een iets vertekende belangstelling? Wie veel adresseert en schrijft aan autoriteiten en politici trekt meer aandacht in de openbare mening dan wie zwijgend doorwerkt.

Veiligheid

In Zeeland zelf bleef een zeer grote groep voor wie veiligheid voor alles ging, dus: de Oosterschelde dicht. De milieubeschermers vechten — deels — voor een open Oosterschelde. Een derde groep zag wat in de veel later geopperde mogelijkheid, een geperforeerde buitendam te maken, daarachter een groot compartiment dat zout zou blijven zodat oester- en mosselcultuur daar behouden zouden blijven en ook de vanouds hoogst belangrijke functie van de Oosterschelde als „kraamkamer" voor vis niet teloor zou gaan. Vorig jaar leek het erop dat dr. W. Drees jr. voor die laatste oplossing voelde; dat heeft althans menigeen zo gevoeld toen hij voor de verkiezingen in Zierikzee sprak.

Maar de Oosterschelde gaat dicht — en zonder vertraging, zonder temporisering. Op 8 juni 1971 zonden Gedeputeerde Staten van Zeeland een zeer uitvoerige nota over alle aspecten van de Oosterschelde naar Provinciale Staten en op 25 juni besloten die Staten met algemene stemmen, aan de regering te vragen onvertraagd voort te gaan met de afsluiting — terwijl meteen een grondige en gecoördineerde studie moest worden aangepakt naar de mogelijke gevolgen van die afsluiting voor het milieu en voor de vissen, met de boodschap erbij dat de resultaten van die studie nog in het werk van Rijkswaterstaat dienden te worden ingepast. Op 2 november '71 zei minister Drees bij de verdediging van zijn begroting dat de regering het ongewenst acht de afsluiting te vertragen; de streefdatum voor 1978 wil men niet opgeven, vanwege de veiligheid. In dat debat werd er, van de kant van de PvdA, op gewezen dat de minister zich weliswaar beriep op dat besluit van Provinciale Staten, maar on-

De Oosterscheldebrug

voldoende was ingegaan op de wens van die Staten, zoals gezegd met algemene stemmen aangenomen, tot „verdieping, intensivering en concentratie van onderzoeken naar de gevolgen van afsluiting voor het milieu."

De Kamerfractie van de VVD is voor afsluiting, omdat de veiligheid haar 't zwaarste weegt. Mr. H. E. Koning heeft dat nog onlangs in Liberaal Réveil opgemerkt. De Zeeuwse Statenleden ook — gezien het feit dat de motie in de Provinciale Staten met algemene stemmen is aangenomen. In de gemeenten ligt het soms anders; zoals opgemerkt vindt men „afsluiters" zowel als „milieubeschermers" in alle partijen. De fractievoorzitter van de VVD in een der Zeeuwse steden zei — een zeer begrijpelijk standpunt, trouwens — „een gewoon raadslid is eigenlijk niet deskundig genoeg om zelfstandig een oordeel te vellen over de vraag of de Oosterschelde al dan niet dicht moet. Dr. Drees zei voordat hij minister werd iets anders dan daarna en dat is toch wel jammer. Wat ons betreft: Veiligheid gaat voor alles, maar als het met een geperforeerde dam óók veilig zou kunnen, dan zouden we dat wel liever zien want dan kunnen o.a. mossel- en oestercultuur behouden blijven en daarmee wordt een Zeeuws en een nationaal belang gediend."

Vicieuze cirkel

Maar daar sluit zich de vicieuze cirkel: er is door Provinciale Staten aangedrongen op voortgang van de afsluiting, onderzoek naar de gevolgen daarvan en mogelijke inpassing van de resultaten van dat onderzoek — maar dat werk gaat dus door... waarbij het natuurlijk een open vraag is, die vele Zeeuwen bezighoudt, of inderdaad straks resultaten van zo'n uiteraard tijdrovend onderzoek nog in het werk van Rijkswaterstaat zouden kunnen worden ingepast. De

werkeilanden groeien, en tot 1978 is het kort dag.

In heel deze zaak hebben communicatiestoornissen wel mee hun rol gespeeld. Landelijk bezien is binnen de VVD de zaak nooit op scherp gesteld — al weten we dat Vonhoff voor de verkiezingen in Zierikzee onomwonden heeft gezegd: „Afsluiten die Oosterschelde". Er waren in het verleden ook andere, behoedzamere geluiden. Daar hebben milieubeschermers zich wel aan vastgeklampt — ook mensen die de VVD na staan.

Wie het gelijk aan zijn kant heeft, de mensen die voor afsluiting zijn danwel de mensen die voor een open Oosterschelde zijn, is — merkwaardig genoeg — een niet te beantwoorden vraag. Door niemand te beantwoorden. Wie de veiligheid voorop stelt — en dat doen naar onze indruk de meeste oudere Zeeuwen, zij die de ramp hebben overleefd — wenst afdamming. Vast staat dat dit veiligheidsaspect dan redelijkerwijs gewaarborgd lijkt. (Waarbij twee aantekeningen: 1. de Westerschelde blijft vanwege industrie, scheepvaart en overeenkomst met België wél open, wat de tegenstanders van afsluiting der Oosterschelde altijd weer en niet geheel ten onrechte inconsequent noemen en 2. Als door toeneming van de temperatuur op aarde in de komende jaren de ijskappen van de polen smelten en het zeewaterpeil sterk stijgt, zoals wel is berekend, ben je nóg nergens met je afdamming, zeggen de pessimisten).

Wie betoogt dat het milieu wordt bedreigd, straks zelfs verpest, door afsluiting kan over jaren gelijk blijken te hebben — maar ook daaromtrent is geen zekerheid. Er worden de laatste jaren zo veel maatregelen ter beveiliging van het milieu getroffen danwel beraamd (de mens is de laatste jaren ineens milieubewust aan het worden) dat het helemaal niet ondenkbaar is dat over een aantal jaren schoon dan wel redelijk schoon zoet water de afgedamde Oosterschelde zal binnenkomen.

Emotioneel

Een vierkantsvergelijking met meer dan twee onbekenden is niet op te lossen, leerden we al op de HBS. Nu, het probleem-Oosterschelde heeft véél meer dan twee onbekenden — plus nog een stel emotionele kantjes!

Het standpunt van de VVD in Tweede Kamer en Provinciale Staten van Zeeland lijkt nu duidelijk genoeg: Afsluiten die Oosterschelde — maar de gevolgen ervan voor het milieu en voor de visserij voortdurend en terdege in de gaten houden, en als er uit zulk onderzoek gevaaren blijken: die zo mogelijk wegnemen.

Het is even duidelijk dat er onder de leden van de VVD mensen zullen zijn die, milieubescherming, onveranderd behoud van een zoute Oosterschelde, dan wel belangen van visserij, mossel- en oestercultuur zwaarder latende wegen, het met dit standpunt niet eens zullen zijn. Dat is onvermijdelijk. Wel lijkt — vanuit het Zeeuwse — de opmerking gerechtvaardigd dat een duidelijker communicatie over de zaak, in een veel vroeger stadium al, wenselijk ware geweest. Binnen — maar ook buiten de partij.

Congres afgelast

De Kamercentrale Tilburg heeft haar landbouw- en middenstandscongres dat op 22 januari te Eindhoven zou worden gehouden moeten afgelasten. Op het congres zouden de Kamerleden mr. F. Portheine, ir. D. S. Tuijnman en H. P. Waalkens, het statenlid ir. Knottnerus en de heer P. v. d. Weele (Koninklijk Nederlands Verbond van Ondernemers) het woord voeren, maar enkelen van hen hebben versterk moeten laten gaan wegens ziekte en verplichtingen elders.

Aankondigingen

24 JANUARI

L. M. de Beer (lid van de Tweede Kamer) spreekt op de algemene vergadering van de afdeling Steenberg. Hotel Van Tilburg. 20.00 uur.

26 JANUARI

Mevrouw drs. N. Smit-Kroes (lid van de Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling Eindhoven over „De onderwijsvisie achter de regeringsmaatregelen". Hotel Cocagne. 20.15 uur.

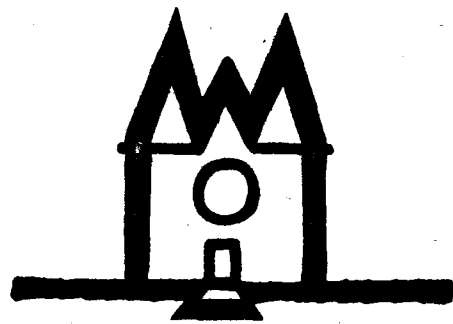
7 FEBRUARI

In het kader van zijn toernee door het land spreekt de heer H. Wiegels, voorzitter van de VVD-fractie in de Tweede Kamer, te Roosendaal.

27 FEBRUARI

L. M. de Beer (lid van de Tweede Kamer) spreekt op uitnodiging van de afdeling Eindhoven voor de onderafdeling Best.

De VVD in het parlement

In deze rubriek geeft onze Haagse medewerker J. E. v. d. Wielen een samenvatting van de activiteiten van de VVD-fractie in het parlement. Hij kan natuurlijk slechts beknopt melding maken van de liberale bijdrage aan de vele debatten en hij zal ook niet aan alles aandacht kunnen besteden. Wie méér wenst te weten over de standpunten die de VVD in het parlement heeft ingenomen of over de vragen, die de liberale Kamerleden aan de regering stelden, kan terecht bij het secretariaat van de VVD-fractie in de Tweede Kamer, Binnenhof 1-A, Den Haag, telefoon 070 - 61 49 11.

De Eerste Kamer heeft weer eens haar onafhankelijkheid tegenover de Tweede Kamer duidelijk gedemonstreerd door de Comptabiliteitswet met overgrote meerderheid te verwerpen. Die meerderheid was namelijk van oordeel, dat de voorgestelde bepaling in het wetsontwerp, dat, indien een begrotingshoofdstuk niet vóór 1 januari bij wet is vastgesteld, maar wel reeds door de Tweede Kamer is aangenomen, over maximaal de helft van de in dit begrotingshoofdstuk opgenomen bedragen mag worden beschikt, in strijd is met het budgetrecht van de Eerste Kamer. Men was wel bereid deze bepaling als een soort budgettair noodrecht te kwalificeren, maar wat o.m. de VVD-fractie in de Eerste Kamer vooral hinderde, was, dat er onderscheid wordt gemaakt tussen dit budgettair noodrecht van de Tweede en Eerste Kamer. Sprekende voor de VVD-fractie in de Eerste Kamer, zei mr. De Wilde het onjuist te achten, dat door aanvaarding van de begroting door de Tweede Kamer eigen rechtsgevolgen ten aanzien van de uitgaven in het leven worden geroepen: een fundamenteel bezwaar, niet in strijd met de grondwet, maar strijdig met de handhaving van het budgetrecht van de Eerste Kamer! Om taktische redenen achtte mr. De Wilde daarom — en met hem de grote meerderheid van de Eerste Kamer — verwerping van het wetsontwerp juist.

Aan deze conclusie liet mr. De Wilde een korte staatsrechtelijke beschouwing vooraf gaan. Hij herinnerde aan het werk van de commissie-Simons (ingesteld in 1956). De datum noemde mr. De Wilde min of meer essentieel. Immers sindsdien is er veel in de maatschappij in beweging gekomen, dat ten nauwste de aan de orde zijnde Comptabiliteitswet raakt. In de eerste plaats is er sprake van een hernieuwde bezinning op ons staatsrechtelijk systeem; in de tweede plaats is er een groeiend besef voor de functie van de overheidsruithouding als regulator van het totale economische proces en in de derde plaats hebben we te doen met de sterkere internationale verbondenheid met de daaruit voortvloeiende consequenties, waarbij mr. De Wilde in het bijzonder op de EEG wees.

Zonder discussie

In de visie van mr. De Wilde trachtte de commissie-Simons een comptabiliteitswet te ontwerpen, die wetenschappelijk bij de tijd was. Het rapport-Simons was een voortreffelijk stuk werk, maar de Eerste Kamer krijgt het resultaat daarvan op een volstrekt inopportuun moment te behandelen, omdat wij juist met betrekking tot de genoemde punten, nog midden in de groeistappen zitten. Bovendien is aan de belangrijkste suggestie van de commissie-Simons n.l. die ter bevordering van de grote doelmatigheid geen uitvoering gegeven. De commissie dacht aan een nieuw doch specifiek parlementair orgaan: de ter coördinatie van het begrotingsbeleid voorgestelde begrotingscommissie. Mr. de Wilde noemde het een omissie, dat geen poging is gedaan om tot de oprichting van een dergelijke commissie, samengesteld uit leden van de Eerste en de Tweede Kamer, te komen. Alvorens tot zijn hiervoor vermelde conclusie te komen, bracht mr. De Wilde nog de proef ter sprake, die de Eerste Kamer heeft genomen door zonder discussie een aantal begrotingshoofdstukken te aanvaarden. De VVD-fractie heeft zich om wille van het samenspel in de Kamer met deze proef akkoord verklaard, omdat zij tijdelijk is en omdat de fractie de hoop heeft, dat vele leden van de Kamer het dolzinnige van het administratieve goedkeuren met prijsgeven van het budgetrecht en het nakeuvelen zonder sanctie in de praktijk zullen inzien. Nadrukkelijk gaf mr. De Wilde hierbij te verstaan, dat de betekenis en de functie van de Eerste Kamer hierbij in het geding zijn. Een poging tot zelfmoord, waarmee diegenen instemmen die menen, dat de Eerste Kamer moet verdwijnen, een mening die niet door de VVD-fractie van de Eerste Kamer wordt gedeeld.

Tegen het prijsgeven van de verplichting tot toetsing had o.m. dr. Troostwijk (pvda) geen bezwaar, maar dan alleen na grondwetsherziening. Minister Nelissen (financiën) bleek bij zijn verdediging vrij dicht bij het standpunt van mr. De Wilde te staan, maar strijdigheid met de grondwet of met het budgetrecht van de Eerste Kamer achtte de bewindsman toch niet aanwezig. Niettemin verwiemp de Kamer het wets-

ontwerp met 53 tegen acht stemmen. Tot de voorstemmers behoorde prof. Polak als enige van de VVD-fractie.

De vorige week bood het Binnenhof weer eens een vreedzame internationale aanblik. Van hoge masten wapperden de vlaggen van Europese en Afrikaanse landen ter gelegenheid van de parlementaire conferentie van de associatie met de staten van Afrika, waarbij een van de belangrijkste punten was de positie van Madagascar. Van het feit, dat als gevolg van het reces van de Tweede Kamer daaruit niets valt te vermelden — er werden overigens wel schriftelijke vragen gesteld, maar daarover hierna — maken we gebruik om enige aandacht te schenken aan de rede, die mr. Berkhouwer op deze conferentie heeft gehouden. Na er aan te hebben herinnerd, dat een der actuele kwalen, waaronder de associatie lijdt, de monetaire crisis is, citeerde mr. Berkhouwer een uitspraak van minister Diawara in Le Monde, waarin deze de creatie voorstelde van een union monétaire tussen de Europese landen en de ontwikkelingslanden, die daaraan willen deelnemen, naar het voorbeeld van de Europese be-

talingsunie en de union monétaire, die bestaat tussen Frankrijk en de francofone Afrikaanse staten.

We spreken wel van gelijkgerechtigdheid en bezigen vele schone clichés, maar intussen zien we dat in feite de grote welvarende mogendheden gewapende conflicten niet meer met elkaar uitvechten doch dit bijna uitsluitend in de onderontwikkelde wereld (laten) doen. De zgn. groten zijn niet bij machte om hetzij in de VN, hetzij daarbuiten, deze conflicten in te dammen. Deze constatering bracht mr. Berkhouwer tot een opvallende uitspraak. Immers, zo zei hij, diezelfde zgn. groten funderen tegelijkertijd wel de wapenen, waarmee de onderontwikkelde landen van het leven beroven. Volgens een studie van het Zweedse vredesinstituut is de uitvoer van wapenen naar de derde wereld dramatisch opgelopen. In 1971 hebben de ontwikkelingslanden wapens ontvangen ter waarde van 1,5 miljard dollar! Hier van namen de Ver. Staten, de Sowjet-Unie, Engeland en Frankrijk 90 procent voor hun rekening. Sprekende over verhoging van de Franse ontwikkelingshulp zei Pombidoe nb: „Indien Frankrijk die wapens niet levert, levert een ander ze wel.” Moeten wij hier niet oproepen tot een collectieve verantwoordelijkheid van onze associatie, zo vroeg mr. Berkhouwer. Straks wordt de derde UNCTAD in Santiago de Chili gehouden. Zou daar niet aan de orde gesteld moeten worden een akkoord tussen de industriële landen om geen wapens meer te leveren aan de derde wereld? Of zouden hun economieën zo'n akkoord niet kunnen verdragen? Laat dan de ontwikkelingslanden zelf hun ondersteuning aan deze economieën onthouden, dus niet langer klant zijn van de wapenindustrieën van zgn. grote, welvarende mogendheden, aldus mr. Berkhouwer.

Prikkels

● Uit het NVV-orgaan De Vakbeweging: „Indien de belangen van onze werknemers het best worden behartigd via een jaarlijks terugkerende keiharde loonstrijd, met voorbijgaan van wat uit een oogpunt van algemeen belang wenselijk zou zijn, dan zal het NVV zijn vele honderdduizenden leden niet teleurstellen.”

● De Amsterdamse hoogleraar in de psychofysiologie prof. dr. P. Visser in een gesprek met De Telegraaf: „Het wordt natuurlijk langzamerhand wel een gewoonte, agressief op te treden. Door alles wat we horen en lezen, leren we dat te doen. Wij leren dat we in een dakgoot kunnen gaan staan om Volkshuisvesting een huis af te persen; we leren dat we een vliegtuig kunnen kapen om mensen vrij te krijgen en we leren dat we een bom kunnen plaatsen om aandacht te krijgen voor weer iets anders.”

● Ingezonden stuk in De Volkskrant: „Onderwijsprotest '71 was geen podiumgeconcentreerde demonstratie, maar een massageconcentreerde demonstratie (...). Het sloot daarbij op de best denkbare wijze aan bij de op zang komende onderwijsvernieuwing. Onderwijsprotest '71 was een grandioos anti-revolutionair lichtpunt in het rechtse jaar 1971.”

● K. L. Poll in het Cultureel Supplement van Handelsblad/NRC over de nieuwe spelling: „Vroeger noemden de vernieuwers hun spelling „wetenschappelijker” dan de oude. Nu „democratischer”, wat toch weer iets heel anders is. Zij praten ook over „taalsanering”. Modieuze termen moeten met modieuze termen bestreden worden: de nieuwe spelling is geen taalsanering, maar taalvervuiling.”

● Bernard van Bossum in „De Tijd” naar aanleiding van de benoeming van dr. De Zeeuw tot voorzitter van de KVP: „Tegenover de nogal kleurloze en kneuterige Veerman van de ARP en de nog onbekende nieuwe leider van de wat nu iemede CHU staat bij de KVP vers iemand van duidelijk formaat.”

Vragen

Een „rel” over particuliere bescheiden en correspondentie van oud-minister Luns, opgeborgen in de ambtswoning van de minister van buitenlandse zaken aan Plein 1813 heeft de laatste weken de gemoederen nogal sterk bewogen. De publikaties daarover hebben mr. Berkhouwer aanleiding gegeven een aantal schriftelijke vragen te stellen aan de minister-president en aan de opvolger van mr. Luns, drs. Schmelzer. Mr. Berkhouwer wenst van deze bewindslieden volledige opening van zaken met betrekking tot deze nog al vreemd aandoende aangelegenheid en hij wil speciale uitleg over de geruchten die de ronde hebben gedaan, nadat het privé archief van mr. Luns was opengebroken, een en ander tegen de achtergrond van het feit, dat wat in de tot dusverre uitgegeven verklaring van het ministerie van Buitenlandse zaken is gesteld, niet geheel met de werkelijkheid schijnt overeen te komen.

Mr. Portheine heeft zich tot de minister van economische zaken gericht met de vraag of deze bereid is de zgn. uitbreidingspremie in het kader van de werkloosheidsbestrijding voor het herstructureringsgebied Limburg weer op 15 pct. te brengen.

Over de uitvoer van zware wapens door de industrielanden aan de „derde wereld”, waarover hij in de parlementaire associatie-conferentie sprak heeft mr. Berkhouwer ook vragen aan de regering gesteld. Met name vraagt mr. Berkhouwer of de regering bereid is deze kwestie op de aanstaande UNCTAD aan de orde te stellen en met een initiatiefvoorstel te komen, waarbij de ontwikkelde landen overeenkomen de leveranties van zware wapens aan ontwikkelingslanden te staken, althans drastisch te beperken.

Over het sterk variërende toelatingsbeleid bij instellingen van hoger beroepsonderwijs zijn schriftelijke vragen gesteld door mevr. Smit-Kroese en de heer Van Dijk. Laatstgenoemde heeft eveneens vragen gesteld over het besluit van de minister van Onderwijs het Zeeuws Technisch Instituut te Goes niet in zijn scholenplan op te nemen, ondanks de bereidheid van het bestuur om de opleiding te conformeren aan de eisen van het middelbaar technisch onderwijs. Acht de minister het verantwoord een instelling, die in bijna 50 jaar zijn bestaansrecht ten volle heeft bewezen, op grond van formele bezwaren (waaraan tegemoet kan worden gekomen) te laten verdwijnen?

Een reeks vragen tenslotte van mevr. Smit-Kroese en de heer Van Dijk over de positie van de avond- m.a.v.o.-scholen.

Vereniging staten- en raadsleden

Op 6 januari vergaderde het bestuur van de Vereniging van Staten- en Raadsleden van de VVD te Amersfoort.

De heer J. Hasper, directeur van het Bureau voor Gemeentepolitiek, gaf een overzicht van zijn werkzaamheden, in het bijzonder wat betreft „Provincie en Gemeente”. Het bestuur heeft de indruk, dat de veranderde opzet van dit blad bij de leden der Vereniging veel waardering vindt en heeft de heer Hasper verzocht zijn plannen, welke ertoe zullen leiden dat het blad meer een opiniëblad wordt, voort te zetten.

Uitvoerig beraadde het bestuur zich over de opvolger van de heer Hasper, die zelf uitdrukkelijk gesteld heeft het directeurschap slechts tijdelijk te willen vervullen.

Vervolgens besprak het bestuur de structuur van de Vereniging. Het bestuur gevoelt een steeds sterkere behoefte aan een verbinding met het hoofdbestuur en de Kamerfracties, opdat er op alle bestuursniveaus eenheid van beleid is. Besloten werd over dit probleem in eerste instantie met het hoofdbestuur contact op te nemen.

Evenals ten aanzien van het eerste deel van „Gemeentewet Herzien” is gebeurd, zal ook ter bestudering van het tweede deel een commissie worden ingesteld. Het bestuur hoopt op korte termijn deze commissie te kunnen installeren.

Ten slotte werd medegedeeld, dat de jaarvergadering en het congres thans definitief zijn vastgesteld op 10 en 11 november in „de Blijde Wereld” te Lunteren.

Naar wijziging streekplan

De VVD-fractie in de Tweede Kamer heeft in overleg met de kamercentrales onder haar leden een verdeling gemaakt in de belangenbehartiging van de verschillende gebieden. Zo zijn aangewezen:

- Voor de provincie Noord-Holland de heren mr. dr. C. Berkhouwer, mr. H. E. Koning en G. W. Keja.
- Voor de provincie Zuid-Holland de dames mr. A. Kappeyne van de Coppello en drs. N. Smit-Kroes, alsmede de heren mr. F. Porthoine, drs. Th. H. Joekes, mr. A. Geurtsen, mr. H. E. Koning en ir. D. S. Tuijnman.
- Voor de provincie Utrecht de heren L. M. de Beer en G. Koudijs.

Gedeputeerde staten van Noord-Holland menen dat de grenzen van het tegenwoordige streekplan voor het Noordzeekanaalgebied veel te eng zijn. Ook de Zaanstreek, de IJmond-Noord en het noordelijke deel van Zuid-Kennemerland horen er bij, vindt het college. Het provinciale bestuur kan nog dit jaar een uitgewerkte nota uitbrengen over een nieuwe begrenzing van het streekplan, waarin het best een overzicht wil geven van de uitgangspunten die een rol moeten spelen, als het streekplan wordt herzien.

Die verrassende belofte kwam vorige week uit de mond van mr. F. Kranenburg, commissaris der Koningin in Noord-Holland, nadat alle fracties in de provinciale staten zich eensgezind voor een wijziging van het plan hadden uitgesproken, zij het dat ze onderling wel van mening verschilden over de vraag: onmiddellijk of na het verrichten van enkele studies en een gedeeltelijke dan wel integrale wijziging.

Mr. Kranenburg waarschuwde de statenleden voor overhaasting. Hij zou niet graag zien dat door een overdreven voortvarendheid weer een aantal hoge ambtenaren wordt gedwongen zich over de kop te werken zoals bij de vaststelling van het plan in 1968 gebeurde. De uiteindelijke vaststelling van het streekplan in 1974 kon hij niet beloven. Wél de nota van uitgangspunten voor het einde van dit jaar. Met een onverkort vasthouden aan de inspraakprocedure zag hij de definitieve vaststelling voor 1976, tijdens een volgende zittingsperiode van de staten, niet zitten.

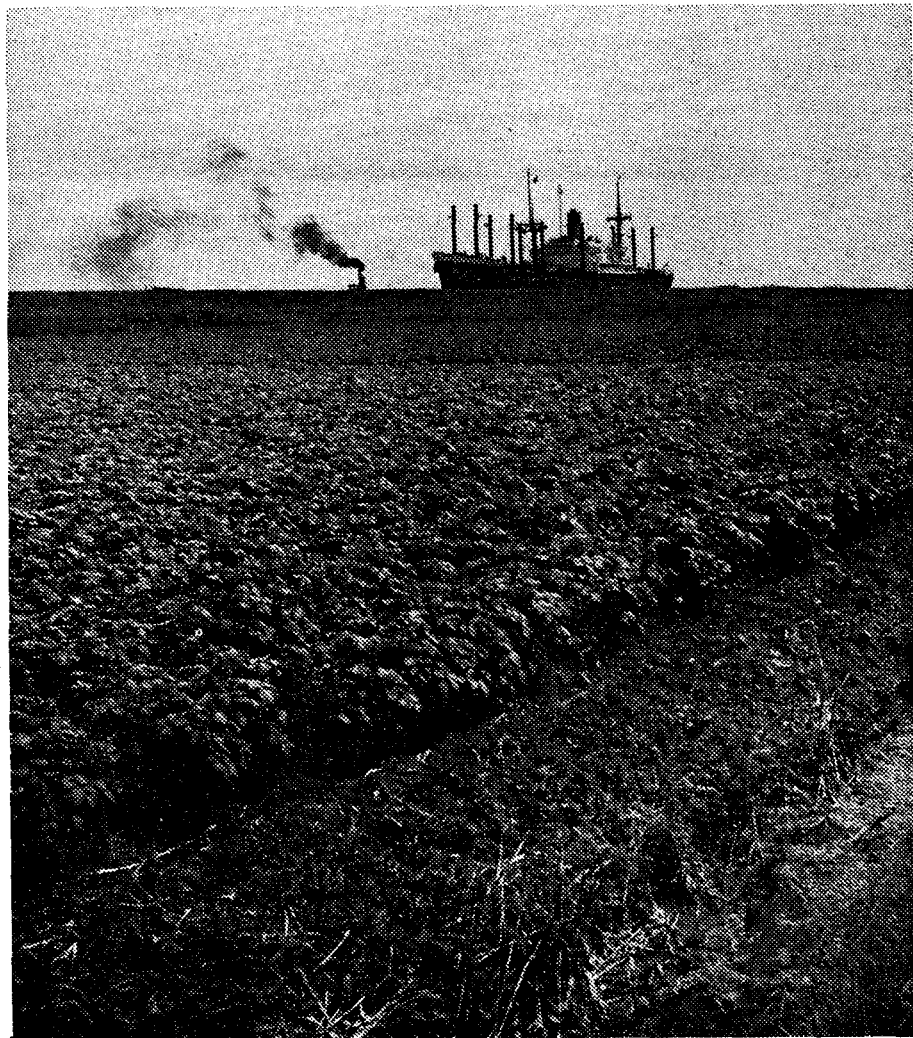
Met het uitbrengen van een nota van uitgangspunten vóór de jaarwisseling kwam het provinciaal bestuur aardig tegemoet aan de wensen van de statenleden. De argumenten die zij op tafel brachten om de noodzaak van een herziening van het streekplan aan te tonen, waren kort opgesomd: de kijk op de problemen van het milieubeheer en de economische groei zijn sinds 1968 sterk gewijzigd, de prognoses waarop het streekplan was gebaseerd zijn achterhaald en de ontwikkelingen in het streekplangebied zijn bij de verwachtingen achtergebleven.

Slechte vergaderstijl

De Amsterdamse gemeenteraadsleden zijn vorige week tijdens de tweede ronde van de begrotingsbehandeling gevoelig op de vingers getikt door loco-burgemeester Polak. Hij leverde kritiek op de vergaderstijl van de raadsleden. „Niemand kan tijdens de doorgaans lange zittingen verwachten dat iedereen keurig op zijn plaats blijft, maar zoals het nu loopt, vertoont de raadzaal een te rommelige aanblik,” aldus de loco-burgemeester. „Soms vinden de raadsleden hun betoog zo belangrijk dat ze onmiddellijk na afloop naar bevriende journalisten lopen om het belang van hun woorden nog eens te onderstrepen. In de Tweede Kamer is een regel dat je mag lezen, mits de kranten maar plat op tafel liggen. Die regel zou ik hier ook graag ingevoerd zien, want soms krijg je de indruk dat je tegen een muur van kranten praat. Voor ambtenaren noch publiek erg hoffelijk en prettig,” aldus de heer Polak die ook het aantal vragen dat door de raadsleden wordt ingediend aan de te hoge kant vindt.

Lof

De toon, waarop de raadsfracties elkaar bij de algemene beschouwingen bejegenden, was dit jaar overigens vriendelijker dan vorig jaar toen niemand elkaar eigenlijk aardig leek te vinden.

De VVD-fractie kreeg wél van D'66-er Martini te horen dat ze haar „krakelige” oppositie-toontje eens moet matigen en constructief moet meewerken aan het stadsbestuur. Misschien dat fractievoorzitter Jacobse die hint niet helemaal in de wind heeft willen slaan. Dezer dagen verraste hij namelijk velen met zijn lof aan het adres van wethouder Han Lammers die hij prees als een goed stadsbestuurder. „In het verleden heb ik wel minder aardige dingen over hem gezegd, maar ruim een jaar wethouderschap van Lammers heeft me toch tot een andere mening gebracht. Eerlijk is eerlijk”, aldus in grote lijnen het betoog van de heer Jacobse.

Overigens leed dezelfde Lammers in het debat over de Nieuwmarktbuurt een nederlaag, mede door de tegenstemmen van de hem goed gezinde VVD-ers, die niets hebben nagelaten om te trachten de geleerden gesloten te houden. Dat lukte, want de dochter Anneke Corlijn van raadslid mr. Cees Goekoop, was zo vriendelijk zich te melden in de nacht volgend op het — overigens lang uitgelopen — debat. Zou zij eerder zijn gekomen, dan had mr. Goekoop de raad voortijdig hebben moeten verlaten en zouden de stemmen dientengevolge hebben gestaakt. Geen wonder dus dat er

Discussie-avond EEG

De afdeling Amsterdam van de VVD belegt op maandag 7 februari een openbare discussie-avond over „De toekomstige institutionele opbouw van de Europese gemeenschap, met name in het licht van de toetreding van Engeland c.s. en de vorming van de economische en monetaire unie”. De bijeenkomst wordt gehouden in het Paviljoen Vondelpark (I.C.C.) en begint om 20.00 uur.

31 JANUARI

Mevrouw drs. N. Smit-Kroes (lid van de Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling Hendrik Ido Ambacht.

31 JANUARI

L. M. de Beer (lid van de Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling Soest over „Woningbouw in het nieuwe kabinet”. Hotel van de Brink, Soesterbergsestraatweg 122. 20.00 uur.

11 FEBRUARI

Mr. F. Porthoine (lid van de Tweede Kamer) spreekt voor de ondercentrale Goeree-Overflakkee.

14 FEBRUARI

Dr. K. van Dijk (lid van de Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling Gorinchem over onderwijs. Motel Gorinchem. 20.00 uur.

Bergen desavoueert voorzitter raadsfractie

Het bestuur van de afdeling Bergen heeft in een open brief zijn vertrouwen opgezegd in de voorzitter van de VVD-fractie in de gemeenteraad. Ook wethouder Franck zegde het vertrouwen in hem op.

De moeilijkheden tussen de voorzitter van de plaatselijke VVD-fractie, de heer Luiting, en de bestuurders van de Bergense VVD en collega-raadsleden, dateren al van een jaar geleden als gevolg van een aantal controversiële uitspraken en een optreden dat in VVD-kringen als „impulsief en niet-acceptabel” wordt omschreven. Van de zijde van het hoofdbestuur is enkele maanden geleden bemiddeling verleend in de controverse tussen de heer Luiting en het bestuur van zijn afdeling. Toen deze poging geen succes bleek op te leveren, besloot het bestuur van de afdeling zijn vertrouwen in de voorzitter van de raadsfractie op te zeggen.

JOVD Rijnmond

De afdeling Rijnmond van de JOVD houdt op 1 februari een bijeenkomst in restaurant Statenhof, Bentinckplein 1, Rotterdam—Blijdorp. Spreker op deze bijeenkomst is het kandidaat-kamerlid dr. P. W. de Korte die een inleiding zal houden over Partijvernieuwing. Aanvang 20.00 uur.

14 FEBRUARI

Z. E. mr. W. J. Geertsma, minister van binnenlandse zaken, spreekt voor de afdeling Delft over een nog nader bekend te maken onderwerp in trefcentrum „Krakeelhof”, Jacoba van Eierenlaan 83. Aanvang 20.30 uur.

21 FEBRUARI

Mr. H. E. Koning (lid van de Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling Heiloo over het budgettaire beleid. Plaats: De oude herberg te Heiloo.

21 FEBRUARI

Mevrouw drs. N. Smit-Kroes (lid van de Tweede Kamer) en ir. L. Jacobsen (voorzitter commissie verkeer en vervoer) spreken op een debatavond over openbaar vervoer in Rotterdam.

Studie Leidse Baan

Begin januari 1972 verschijnt een studie over de Leidse Baan, samengesteld door de Werkgroep Milieubeheer der Rijksuniversiteit te Leiden. De studie bespreekt de gevolgen van deze weg voor Den Haag, Leiden, randgemeenten en het Landschapspark, en mogelijke alternatieven voor deze autosnelweg. Met kaarten en foto's. Inlichtingen tel. 01717-6438, 070-870423 en 's avonds 01761-7876.

Record

De secretaris van de afdeling Heerhugowaard heeft een opmerkelijk record gevestigd door ervoor te zorgen dat het jaarverslag over 1971 al op de derde dag van het nieuwe jaar bij de leden in de bus lag.

Aankondigingen

25 JANUARI

Mr. W. H. Dollenkamp (Provinciale Staten Noord-Holland) rapporteert over de werkzaamheden van de VVD-statenfractie en licht actuele provinciale politiek toe op een vergadering van de Kamercentrale Den Helder. Aan de orde komen ook het jaarverslag van de secretaris, zomede een plan van de voorzitter voor de vorming van regio's om het werk van de Kamercentrale in grotere verbanden te gieten. Plaats: restaurant Koekenbier te Alkmaar.

27 JANUARI

Mej. drs. I. Günther (lid provinciale staten Z.-Holland) spreekt op een algemene ledenvergadering van de onder-

centrale Alblasterwaard, Vijtheerenlanden en het eiland van Dordrecht, over „Gemeentelijke herindeling”. Motel Gorinchem te Gorinchem. 19.30 uur.

27 JANUARI

Ir. D. S. Tuijnman (lid van de Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling De Bilt-Bilthoven over de vraag: „Maakt de EEG het leven duur?” Gebouw De Meteor. Planetenbaan, De Bilt. 20.00 uur.

27 JANUARI

Mevrouw drs. N. Smit-Kroes (lid van de Tweede Kamer) spreekt voor de staten centrale Zaandam in Koog aan de Zaan over het basisonderwijs. Lindeboomschool, Raadhuisstraat 20.00 uur.

Geen stemrecht in buitenland

Mej. drs. I. Günther, lid van de Kiesraad, schrijft over het stemrecht van Nederlanders die in het buitenland woonachtig zijn.

In Vrijheid en Democratie van 8 januari 1972 stelt de heer K. Kuipers te Opio (Fr.) de vraag „waarom worden wij Nederlanders in het buitenland uitgesloten van het stemrecht voor onze volksvertegenwoordiging? (.....) Wij zouden toch bij onze ambassades en consulaten onze stem kunnen uitbrengen?”

Volgens artikel 90, eerste lid der Grondwet, kan het kiesrecht slechts door ingezetenen worden uitgeoefend. De nadere bepaling van het begrip ingezetenschap wordt door artikel 6, eerste lid der Grondwet aan de wetgever opgedragen. Voor wat het actief kiesrecht betreft is dit geschied in artikel B 1, tweede lid der Kieswet, waar bepaald wordt, dat voor deze wet onder ingezetenen des Rijks, der provincie en der gemeente degenen verstaan worden, die onderscheidenlijk in het Rijk, in de provincie en in de gemeente werkelijke woonplaats hebben.

Herhaalde malen is getracht deze omschrijving van het ingezetenschap te verruimen.

In 1966 heeft minister Beernink het wetsontwerp tot wijziging van de Kieswet strekkende tot verlening van actief kiesrecht aan ambtenaren buiten Nederland ingediend (nr. 8652).

De minister verdedigt zijn voorstel door er in de Memorie van Toelichting op te wijzen, dat bovengenoemde ambtenaren in Nederland belastingplichtig blijven en dat de ambtenaren van de buitenlandse dienst niet steeds in het buitenland werkzaam zijn. Het komt regelmatig voor, dat dezelfde personen afwisselend hier te lande en elders zijn tewerkgesteld.

Ingezetenschap

De Tweede Kamer kon in meerderheid met deze argumentatie meegaan. De rechtstreekse dienstverhouding tot het Nederlandse openbaar gezag en de verplichting hier te lande belasting te betalen, geeft deze mensen een zodanige band met Nederland, dat hier nog van ingezetenschap gesproken kan worden.

Anders werd het toen de heer Veerman (ar) het amendement indiende om het kiesrecht eveneens te verlenen aan ambtenaren die werkzaam zijn bij een

volkenrechtelijke organisatie. „Het is de vraag of de band met Nederland die al die Nederlanders hebben, zo sterk is, en op een zodanige wijze is aan te tonen, dat men dit nog binnen het begrip „ingezetenschap” kan brengen,” zo sprak de heer Geertsema, toen nog lid van de Tweede Kamer.

Met een stemverhouding 60 tegen 51 werd uiteindelijk het amendement Veerman aanvaard.

Maar in de Eerste Kamer rees zoveel bezwaar tegen deze interpretatie van het ingezetenschap, dat minister Beernink advies van de Staatscommissie van advies inzake de Grondwet en de Kieswet dienaangaande gevraagd heeft.

In haar Tweede Rapport stelt deze Commissie, dat de aard van de functie en van de dienstverhouding het rechtvaardigt ambtenaren die buiten Nederland in Nederlandse openbare dienst zijn voor het uitoefenen van het kiesrecht als ingezetenen aan te merken. (Tweede Rapport, blz. 244). Maar gaat men er echter toe over het begrip „ingezetenschap” zo ver uit te breiden, dat daaronder ook personen vallen die werkzaam zijn bij een volkenrechtelijke organisatie waartoe Nederland is toegetreden, dan geraakt men met dit begrip in het onbepaalde, omdat het verschil tussen laatstgenoemde categorie en allerlei andere categorieën van Nederlanders, die ook in het buitenland werkzaam zijn, bij voorbeeld in dienst van ondernemingen, te gering is, dat men hier nog van bijzondere omstandigheden kan spreken, die de toekenning van kiesrecht tegenover de onthouding van dat recht aan anderen rechtvaardigt (zitting 1969—1970, Eerste Kamer der Staten-Generaal, nr. 164. Brief houdende intrekking van het wetsontwerp). De minister trok het wetsontwerp in.

Erkend dient mijns inziens te worden, dat Nederlanders die werkzaam zijn bij een der Europese Gemeenschappen, in de eerste plaats internationale belangen behartigen en zich dientengevolge primair neutraal dienen op te stellen. Van een rechtstreekse band met de Nederlandse publieke zaak is bij hen geen sprake*.)

Men zou kunnen aanvoeren, dat dege-

nen werkzaam bij Nederlandse particuliere ondernemingen in het buitenland ook de Nederlandse zaken behartigen en op grond daarvan ook het kiesrecht zouden moeten krijgen.

Maar ook hier is van een rechtstreekse band met de Nederlandse publieke zaak geen sprake; met evenveel recht zou dan ook gepleit kunnen worden om het kiesrecht aan degenen te verlenen die bijvoorbeeld om gezondheidsredenen in het buitenland zijn gaan wonen.

Terecht zegt de Staatscommissie in haar Tweede Rapport op blz. 245: „Het kiesrecht vindt zijn grondslag in de omstandigheid, dat de burger door de wetten en besluiten des lands is gebonden en dat deze voor zijn leven mede van bepalende invloed kunnen zijn. Hij dient daarom bij de vaststelling der wetten en het toezicht op het bestuur te worden betrokken door zijn stemrecht voor het lichaam, dat deze functies representatief waarneemt. De aldus geschapen medeverantwoordelijkheid voor de openbare zaak veronderstelt echter, dat de dragers ervan ook met de gevolgen van hun keuze worden belast. Daarom ligt de beperking van het kiesrecht tot de ingezetenen voor de hand.

Conclusie

Het kiesrecht moet wel uitgebreid worden, maar alleen tot ambtenaren die buiten Nederland in Nederlandse openbare dienst zijn. Het argument deze categorie het kiesrecht te verlenen, is dat er bij hen duidelijk sprake is van een band met Nederland en dat er van hen verwacht mag worden, dat zij de belangstelling voor wat in Nederland gebeurt, ook in het politieke leven, behouden.

Een tweede belangrijk argument, is

EG

VERVOLG OP PAGINA 10

*) In dit verband wordt gewezen op de door de heer Vredeling (PvdA) gestelde vraag aan de ministers van binnenlandse zaken en buitenlandse zaken betreffende het kiesrecht van de ambtenaren der Europese gemeenschappen. Op 28 december 1971 is door de betreffende ministers geantwoord, dat het verlenen van kiesrecht aan Nederlanders werkzaam bij een volkenrechtelijke organisatie, waartoe Nederland is toegetreden, onder de geldende grondwetsbepalingen niet mogelijk is.

Nipo-cijfers

Het NIPO houdt iedere week een steekproef onder zo'n 400 kiesgerechtigde Nederlanders naar hun politieke voorkeur. Gevraagd wordt op welke partij ze tijdens de afgelopen verkiezingen gestemd hebben en op welke partij ze nu zouden stemmen. De 4-wekelijkse gemiddelden van deze wekelijkse peilingen zijn vorige week in „Achter het nieuws” bekend gemaakt. Tijdens het interview met een aantal partijvoorzitters in hetzelfde programma zei mevr. Van Someren zeer terecht niet erg ondersteboven te zijn van de resultaten.

Marcel van Dam

De cijfers van de enquête zijn alleen geschikt om een trend te signaleren in de politieke voorkeuren. Ze zijn zoets als het weerkaartje van het KNMI. Veranderingen in het politieke klimaat door gebeurtenissen als de totstandkoming van het kabinet-Biesheuvel, de indiening van de miljoenen-nota en de Algemene Beschouwingen in de Tweede Kamer zijn merkbaar in het trendverloop.

Met alle waardering voor het werk van drs. Marcel van Dam lijkt zijn presentatie van het NIPO-materiaal niet geheel vrij van een eenzijdige interpretatie. Hij toonde bijv. alleen de bestemming van het verlies van de VVD en niet de herkomst van de winst. Voor de PvdA (Van Dam is hoofdbestuurder van deze partij) deed hij juist het omgekeerde. Misschien mogen we hem voor de toekomst de variant op het Feyenoord-lied voorhouden: „geen woorden, maar cijfers Marcel”.

Ondervertegenwoordigd

Op gevaar af dat u ziende blind wordt van de cijfers volgt hier een voorbeeldje van het 4-wekelijkse gemiddelde (steekproef van ca. 1700 Nederlanders) van de periode 5 november tot 6 december 1971:

Indien het aantal mensen dat zegt op een bepaalde partij te zullen stemmen groter is dan het aantal dat zegt op dezelfde partij te hebben gestemd is er sprake van winst voor die partij. In de

Politieke voorkeur	Heeft gestemd	
	28-4-'71	15-11-6-12-'71
KVP	18,0	17,9
VVD	6,2	6,3
ARP	7,2	7,0
CHU	6,9	6,6
DS '70	4,3	3,2
regeringscoalitie ..	42,6	41,0
PvdA	21,0	21,6
D'66	5,3	5,0
PPR	1,2	0,8
progressieve drie	27,5	27,4
andere partijen ...	5,9	6,8
niet stemmen/ blanco	24,0	24,8

steekproef blijkt de VVD sterk ondervertegenwoordigd in vergelijking tot de werkelijkheid. Bij de laatste verkiezingen stemden 10,3 pct. van de kiezers VVD tegenover 6,2 pct. van de personen uit de steekproef. Daardoor ontstaat de onjuiste indruk dat de VVD niet langer de derde partij zou zijn (zie ook HP van 12-1-'72).

Trend

Volgt men de NIPO-trend over de langere periode van 9 augustus tot 6 december 1971 dan blijkt dat de progressieve combinatie (mede dankzij stevig verlies van de PPR) niet verder komt dan een gemiddelde stijging van de politieke voorkeur met 4 pct. t.o.v. de afgelopen verkiezingen. Door een oppositie die met veel tam tam 109 amendementen en 55 moties in de Tweede Kamer indiende een resultaat waar men zich moeilijk mee op de borst kan rammen.

In dezelfde periode lag de voorkeur voor de gezamenlijke regeringspartijen gemiddeld 2 pct. beneden het niveau van 28 april 1971. Een tikkeltje verlies slechts voor een regeringscombinatie die in korte tijd zeer impopulaire maatregelen moest treffen. Dat verlies werd dan nog voornamelijk veroorzaakt door een gemiddelde teruggang met 7 pct. in de voorkeur voor DS'70. Dat DS'70 „zwaar op zijn retour is” (zie HP van 12-1-'72) lijkt in dit kader lichtelijk overtrokken. We doen er goed aan daar

vooralsnog geen overdreven voorstellingen van te hebben. Voor de VVD blijkt na wat rekenwerk een gemiddelde teruggang in politieke voorkeur over de langere periode van nog geen 1 pct. t.o.v. de afgelopen verkiezingen. Omdat het NIPO-onderzoek rekent met mogelijke afwijkingen van 2 pct. naar boven en beneden, mogen we zeggen dat de VVD eenvoudig stabiel is gebleven.

Nieuwe kiezers

Bezorgden de resultaten tot zover weinig schokkends, bepaald teleurstellend voor de VVD (en in nog veel sterkere mate voor de confessionele partijen) is de voorkeur van de nieuwe kiezers (18—21-jarigen). Vooral PSP, D'66, DS'70 en PPR scoorden hier ruim boven hun landelijk gemiddelde. De VVD blijkt nog iets minder favoriet bij deze kiezers (nu 7 pct.) dan op 28 april 1971 (toen 8 pct.). Hier is dringend werk aan de winkel voor onze partij. Ieder jaar komen er zo'n 1/4 miljoen nieuwe kiezers bij. Aan het eind van de regeringsperiode van dit kabinet zijn het er ruim een miljoen. Dat betekent bij 100 pct. opkomst een uitbreiding van het kiezerscorps met een vijfde. Onze hoop is uiteraard mede gevestigd op onze jonge fractievoorzitter Hans Wiegel, maar hij kan dat niet op zijn eentje. Inruimen van een belangrijker plaats voor de inbreng van ons jonge kader is een harde noodzaak.

Samenvattend duiden deze resultaten allesbehalve op een afkeuring van het beleid tot nu toe van de regering-Biesheuvel waar wij als partij deel van uitmaken. Omgekeerd kan de oppositie er nauwelijks succes voor haar recentelijk parlementair optreden aan ontlenen. De politieke voorkeuren van dit moment laten de partijpolitieke situatie echter even onduidelijk en bevroren als voorheen. Geciteerd de woorden van mevrouw Van Someren gedurende het tv-interview: „Voor mij een extra impuls om door te gaan met het zoeken naar werkelijke politieke scheidslijnen”.

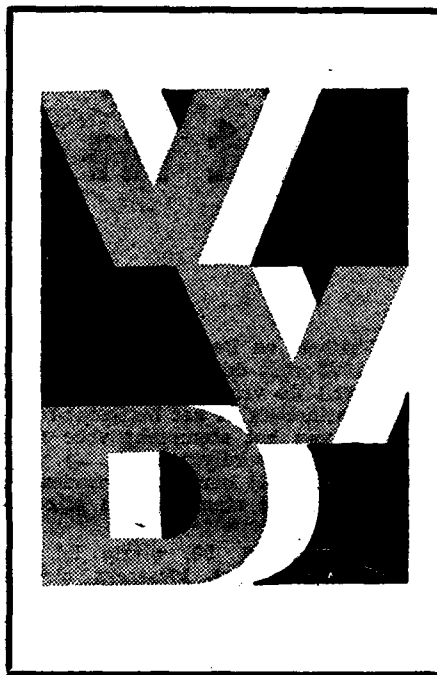
DR. R. W. DE KORTE
hoofdbestuurder VVD

Geen stemrecht in buitenland

dat deze ambtenaren als enigen in het buitenland werkenden, volgens de artikelen 2 van de Wet op de Inkomstenbelasting 1964 en de Wet op de Vermogensbelasting 1964 fiscaal hun woonplaats in Nederland behouden.

Het is een historisch recht, dat degenen die belastingplichtig zijn, invloed kunnen uitoefenen op de wijze waarop de gelden besteed worden. Een der oudste voorbeelden hiervan is de in 1215 in Engeland vastgestelde Magna Charta waarin ondermeer bepaald werd, dat er geen buitengewone belasting geheven mocht worden zonder overleg met de Grote Raad. In ons land zijn het Charter van Kortrijk in 1312, gevolgd door de „Blijde Inkomste” in 1356, waarin bepaald werd dat Brabant de graaf geld leverde in ruil voor zekere rechten. En de voorbeelden waarbij de steden in ruil voor privileges geld gaven, zijn legio.

Wat de laatste opmerking van de heer Kupio betreft, zou dat dus alleen kunnen in plaatsen waar een ambassade of consulaat aanwezig is. Maar wat als deze er niet zijn?

PR-werkgroep ingesteld

Het is dringend noodzakelijk dat de partij in de toekomst meer aandacht aan zijn public relations besteedt. Het hoofdbestuur heeft daarom kortgeleden een werkgroep van zes beroepsfunctionarissen uit de PR-, omroep- en perswereld ingesteld. De werkgroep wordt voorgezeten door de heer C. Niermeyer. Als contact-man met het hoofdbestuur fungeert dr. R. W. de Korte. De pas benoemde voorlichtingsfunctionaris van de Tweede Kamerfractie de heer L. Rhijnsburger zal zijn bijdrage leveren. Incidenteel zullen ook andere deskundige partijleden bij het werk betrokken worden.

Het is de taak van deze werkgroep zowel gevraagd als ongevraagd het hoofdbestuur en de landelijke propaganda-commissie van advies te dienen. Onze fractievoorzitter Wiegel heeft terecht gezegd: „De verbetering van de beeldvorming van de VVD bij de kiezers (en vooral de nieuwe kiezers) is een eerste eis.” Aan het meer in overeenstemming brengen van die beeldvorming met de werkelijkheid valt een hoop te doen.

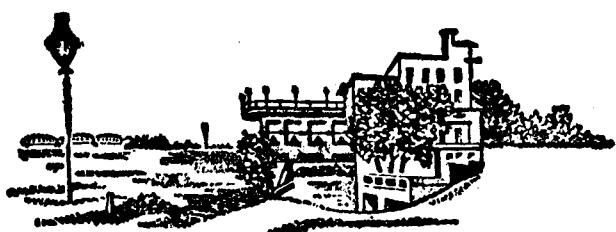
VERVOLG VAN PAGINA 9

„Gastheren in eigen land”

Een RONDVAART door de Rotterdamse Havens
~~~~~ een BELEVENIS!

SPIDO

Willemsplein
Rotterdam

Rijnhotel Arnhem

annex SAVOY-RESTAURANT

Hotel met sfeer en gesoigneerde keuken

RIJNTERRAS

Onderlangs 10 - Arnhem - Tel. 08300-27141

Hotel Wittebrug

Den Haag - Scheveningen

*

20 SUITES EN 240 BEDDEN

Alle kamers met privé-bad en douche.

Air-conditioned restaurant en lounge-bar.

Zalen en salons voor Congressen, Recepties, Lunches en Dinners van 10 tot 300 personen.

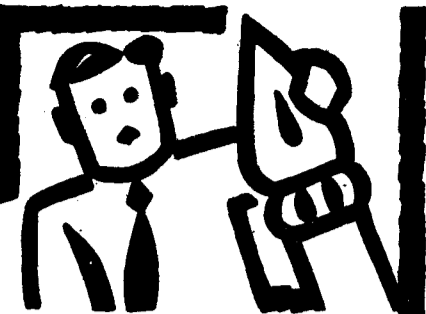
Tel.: 512361 (10 lijnen) - Telex: 31567

HOTEL „DE NEDERLANDEN” VREELAND
RESTAURANT-RÔTISSERIE „NAPOLEON”
VREELAND A/D VECHT

BIJ KRUISING AUTOWEG HAARLEM/HILVERSUM + UTRECHT/AMSTERDAM

RESERVERING (02943) 1576 — ZONDAGS GESLOTEN

Uit de stroom van brieven die ons voortdurend bereikt kiest de redactie er voor elk blad één die naar haar oordeel ruime aandacht verdient. Dat betekent niet dat zij de mening van de briefschrijver deelt, wel dat zij het de meest belangwekkende brief acht die de afgelopen weken werd ingezonden. Uit de andere brieven citeert de redactie slechts wat haar daarin het meest (aangenaam of juist onaangenaam) heeft getroffen. Anonieme brieven en brieven in onleesbaar handschrift verdwijnen zonder pardon in de prullenmand.

De VVD en het onderwijs

De geweldige storm die de afgelopen maanden de hele onderwijswereld in beroering heeft gebracht en die zijn weerslag in de hele pers heeft gevonden, is door Vrijheid en Democratie praktisch genegeerd. Nagenoeg het enige dat we tot 7 januari over het onderwijs in ons blad hebben gelezen was te vinden in het artikel „Demagogie over welzijn” van onze Tweede-Kamerlid dr. K. van Dijk, die de onwaarsachtigheid hekeld van de maatschappijkritische opstelling van sommige „moord-en-brandschreeuw-ers”. Wat ik de VVD kwalijk neem is, dat we met onze trouw aan het regeerakkoord ten aanzien van de goede samenwerking met onze vier partners en ons begrip voor compromissen te ver zijn gegaan. We hebben in december van minister Van Veen alles geslikt. Mevrouw Smit-Kroes heeft zich als debutante misschien zo goed mogelijk geweed, maar zij had waarschijnlijk van haar fractievoorzitter bijzonder weinig ruimte om te manoeuvreren gekregen. Zij was zodoende vergeleken bij Laban en Wilbers voor minister Van Veen een voortreffelijk woordvoester van de VVD. Met haar en de confessionele regeringspartijen, waarvan blijkbaar niemand mocht tegensputteren, zat de heer Van Veen op rozen.

Afbraak

Wat betreft de 32-30-regeling, het voorstel van de minister om het aantal lessen bij het voortgezet onderwijs van 32 op 30 per week terug te brengen, dit voorstel had de Kamer nooit mogen

passeren. Het is vooral deze maatregel, die leidt tot verdere afbraak van wat vroeger het VHMO werd genoemd. Terug naar de 32 lessen is nooit meer haalbaar, zoals terecht is opgemerkt door de voorzitter van het Mavo-verband. Deze had zich na het bekend worden van de miljoenennota, waarin de onwrikbare keuze van minister Van Veen vermeld stond, al afgevraagd of de 32-30-regeling de enig mogelijke manier van bezuinigen was. Hij dacht dat men de benodigde gelden ook zou hebben kunnen uitsparen door wat meer te gaan letten op de efficiency in het onderwijs en hij noemde hierbij o.a. het probleem van leerlingen, die geen zin hebben om te werken en toch jaren achtereen onze scholen blijven bezoeken. En of de door minister Van Veen aangekondigde nieuwe taken zoals de invoering van één dag verplicht onderwijs per week voor 16-jarige werkende jongeren, die voor een aanzienlijk deel daarin absoluut niet geïnteresseerd zijn, een dergelijke amputatie van het voortgezet onderwijs rechtvaardigen, waag ik te betwijfelen.

Nog steeds is het voor mij niet duidelijk welk overleg er nu eigenlijk tussen de minister en o.a. de raad van leraren over deze aangelegenheid is geweest. Daarbij moet ik opmerken dat er door de raad van leraren veel te laks en te laat is gereageerd op de eerste berichten over mogelijke beleidsombuigingen, die juni/juli in de pers verschenen. En zelfs na de miljoenennota reageerde de voorzitter van deze lerarengroepering, drs. H. L. C. Michielsen, wel erg lakoniek met zijn opmerking, dat hij slechts

„een kies hoefde te missen en geen oog”. Het verzet in de lerarenwereld is pas in oktober goed op gang gekomen en dat was te laat om nog enige invloed te kunnen uitoefenen op de algemene politieke beschouwingen. In de positief-kritische geluiden van de heer Wiegels heb ik ook niets gelezen over de 32-30-korting.

Wereldvreemd

De VVD heeft zelfs de motie-Wilbers niet durven steunen. Hoe gemakkelijk had niet bij redelijk overleg een meer passende oplossing kunnen zijn gevonden dan in de gespannen Kamersfeer mogelijk was. Want het standpunt van Van Veen, dat met minder uren door de leraren hetzelfde resultaat moet worden bereikt en dat de zelfwerkzaamheid der leerlingen moet worden bevorderd, doet wel wat naef aan in deze tijd, waarin zoveel leerlingen er een baantje bijzoeken om een verre vakantie te kunnen bekostigen. Dat is geen verwijt aan de jeugd, maar wel een bewijs van de wereldvreemdheid van onze bewindsman. Het enige succes van de VVD was de motie, die het haalde om te gaan experimenteren met het kleuteronderwijs voor driejarige. Maar wat kan hier voorlopig uitkomen? Die verruiming zou jaarlijks 165 miljoen gulden kosten, zoals staatssecretaris Schelfhout meedeelde. Ik zou mevrouw Smit-Kroes aanraden haar nu tweejarig zontje niet van een dergelijk experiment gebruik te laten maken. Deze proef is bedoeld voor kinderen in de volksbuurten, die het harder nodig hebben.

MR. J. F. ENGELS, DEN HAAG

Mijn

opinie is...

• Karakter in politiek

Destijds ben ik lid geworden van de VVD omdat deze partij als enige mij nog hoop kon geven op een goede defensie. Onder het bewind van minister Den Toom werd mijn vertrouwen in het VVD-defensiebeleid niettemin danig geschokt. Omdat hij in ruime mate toegaf aan de wensen van de nu machtigste belangenvereniging in de krijgsmacht, nl. de Vereniging Van Dienstplichtige Militairen.

Op de hoogste post kwam daarna een zeer bekwaam burger, die als zodanig minder afhankelijk zou staan tegenover de dienstplichtigen.

Maar ziet, ook deze bewindsman geeft toe aan de V.V.D.M. Allereerst werd aan haar wil tegemoetgekomen door de ministeriële brief aan de commanderende generaals, inhoudende dat bij vergrijpen waar de vrijheid van meningsuiting in het geding is moet worden verwezen naar de kriegsraad.

Vervolgens — en dat was voor mij de druppel — de beschamende vertoning op zaterdag 18 december j.l. toen enige honderden „soldaten en arbeiders” (incl. v. d. Louw) kwamen demonstreren in Nieuwersluis, waar de dienstplichtigen Schul en Dona hun krijgstuuchtelijke straf van drie maanden tuchtklasse uitzitten.

Waarom moest deze menigte toen worden medegedeeld, dat Schul en Dona met de feestdagen thuis mochten zijn? Een mededeling hieromtrent aan de daar aanwezige hongerige massa voelde ik als een vernedering voor de commandant van Nieuwersluis. Ook een vernedering voor de V.V.D., daar immers één van haar bewindslieden verantwoordelijk is voor een dergelijk karakterloos optreden. Is karakter in de politiek dan een onmogelijkheid?

Ik overweeg mijn lidmaatschap op te zeggen.

L. P. Dietz, Leiderdorp.

• Europa en de groten

In het blad van de VVD van 7 jan. schrijft de heer Berkhouwer: „Laat ons voor wat onze relaties met Amerika betreft eerlijk zijn: Truman en Marshall hebben ons op de heen geholpen; dat wij in de Nato thans zelf meer aan onze veiligheid gaan doen is redelijk.”

Uit het geschrevene valt op te maken, dat de heer Berkhouwer enige relatie ziet tussen de Amerikaanse steun van 1946 en onze plicht om de Nato meer zelfstandigheid te onderhouden.

Het uitgangspunt is juist, was het niet dat de Nato werd opgericht vanwege Amerikaans eigenbelang als militair bruggehoofd dicht bij Rusland. Ook de steun waarover schrijver spreekt werd gegeven uit eigenbelang, nl. als compen-

satie van de oorlogsindustrie om dan nog maar niet uit te weiden over de voordelen van deze economische infiltratie.

De andere reden om de Nato te handhaven is zoals de heer Berkhouwer zelf zegt: „de mondiale militaire penetratie van de Sowjets. Daaraan wordt dan een eenzijdige niet te bewijzen formulering gekoppeld.”

„Wat van ons is blijft van ons, wat van u is daarover valt te praten.” Is dit nu geen negatieve stellingname en wordt de stemming van de Europese Veiligheidsconferentie niet beter aangegeven door zowel de Russen als de Amerikanen te laten zeggen: „Wat van ons is blijft van ons, wat nog van niemand is, daarover valt te praten.” In het bedoelde stuk wordt terecht gezegd, dat het „disengagement” geen betrekking heeft op de Amerikaanse economische penetratie.

Toch blijven er vragen over ten aanzien van de houding van het toekomstig Europa met betrekking tot Amerika. Wel een Nato maar geen Amerikaanse economische penetratie! Is dat wel mogelijk? Wanneer het Europa van de tien verkiest om deel uit te gaan maken van de Amerikaanse hegemonie, zal dit Europa bij moeten dragen tot de verdediging en evenzo de Amerikaanse economische infiltratie dulden. Van enige invloed op de internationale politieke beslissingen zal geen sprake zijn en de kans dat de huidige Amerikaanse samenleving haar invloed op onze maatschappij zal vergroten en een groot litteken zal veroorzaken, zal erg groot zijn.

Indien het toekomstig Europa verkiest, los van Amerika deel uit te maken van de wereldpolitiek, dan zal dit zonder een atomaire macht zijn, want de afstand op dit gebied is te groot om ooit Amerika of Rusland in te kunnen halen. Het gevolg is dan, dat het irreëel is militaire inspanningen te ontploien. De vrijgekomen economische middelen kunnen dan volledig op een economische expansie worden toegelegd, waardoor Europa een dusdanige economische macht kan opbouwen, dat het een stem heeft in de wereldpolitiek.

De heer Berkhouwer stipt enkel de eventuele noodzaak van de Nato aan, maar niet de achtergronden, zoals hierboven beschreven, en de consequentie van zijn keuze voor een Nato vooral als deze inherent is aan Amerika. De vraag die nu op tafel ligt is die van de keuze „Europa met of los van Amerika, of is er een redelijk te bevaren middenweg?”

E. M. KOESTAL, TILBURG

• Geld, geld, geld

Ik vraag mij verwonderd af of de kerken zich niet schamen te spreken over

het bevorderen van „welzijn” en hun hand bij de staat en de gelovigen durven ophouden om geld, geld en nog eens geld. Deze vraag rijst nu artikel 185 van de grondwet aan de orde is, waarin de financiële relatie tussen kerk en staat wordt geregeld, en op grond waarvan de staat jaarlijks f 3,5 miljoen aan bepaalde kerkgenootschappen uitbetaalt.

De regering wil genoemd artikel schrappen, omdat het volgens haar niet de taak der overheid is het godsdienstig leven te verzorgen. Vele Kamerleden en kerken zijn daar tegen omdat geestelijk leven een der fundamentele onderdelen van hun welzijn zou zijn. Nu de kerkelijke inkomsten teruglopen moet de r.k.-kerk nieuwe wegen voor geldwerving zoeken. De bisschoppen vragen nu van gelovigen een vrijwillige vaste bijdrage van 1,5 pct. van hun jaarlijkse inkomen, maar van de bestaande staats-subsidie — de staatscommissie-Van Walsum adviseert zelfs de kerken jaarlijks 50 miljoen waardevast uit te keren — wordt niet gerept. Het verwondert mij dat in de Kamer geen woord is gesproken over de bij velen heersende mening dat de kerken het algemeen welzijn van de burgers helemaal niet bevorderen.

Ieder weet dat sedert het verschijnen van Populorum Progressio West-Europa de grote schulddige wordt genoemd van alle ellende ter wereld. De „kerk der armen”, die in West-Europa van het geld der rijken wenst te leven, heeft zich aan de zijde geschaard van de arme Derde Wereld tegen dit West-Europa, dat deze kerk bijna 2000 jaar een rijke dis heeft bezorgd. Mede door kerkelijke activiteiten is de Nato impopulair en de krijgsmacht gehaat gemaakt. In de politieke opvatting der kerken is de marxistische heilstaatsgedachte al uitermate geliefd geworden.

DR. W. J. A. VISSER,
lid KVP Den Haag.

Langmans visie

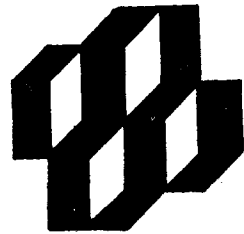
In ons blad van 7 januari hebben wij een ingezonden stuk geplaatst van drs. F. W. van der Schaar te Den Haag onder de kop: Langmans visie liberaal juist. De redactie heeft dit artikel, i.v.m. de beschikbare ruimte, moeten bekorten. De heer Van der Schaar verzoekt ons mee te delen dat daardoor enkele door hem bedoelde nuances zijn weggelaten, hetgeen hij betreurt.

utiliteitsbouw
systeembouw

sierbeton-elementen
staalkonstrukties

Aannemings Mij. Gebr. VAN HEESWIJK n.v.

Tramstraat 31-33 • Eindhoven • Telefoon 040-23386

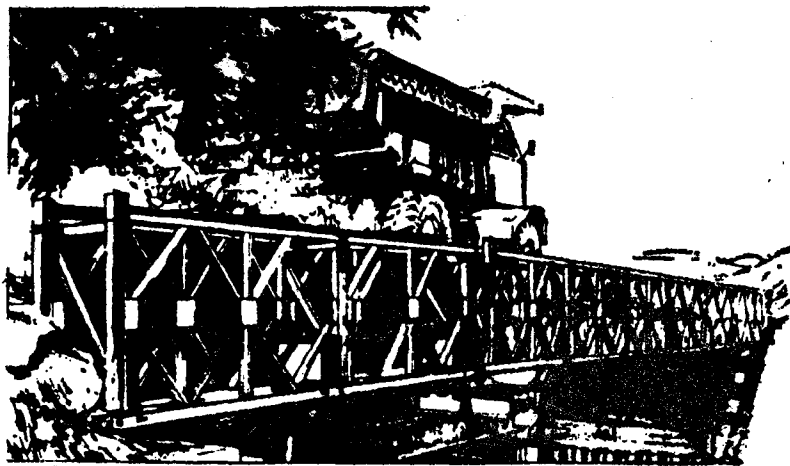

SAAB

HEIJER'S
AUTOMOBIELBEDRIJF N.V.

Alexanderplein 2,
's-GRAVENHAGE
Tel. 070-63 99 34

N.V. Technische Groothandel P. & D. Janson

Verkoop, Verhuur en Montage
van Nieuw en Grade-"A" Bailey-Bruggen-materiaal;
Alleenvert. van: MABEY & JOHNSON.
AALST.(Gld.) - Tel. 04187-531-270

Voor Buig- en Zetwerk

op hydr. pers 1000 ton — ZETLENGTE 7 m, dikte 32 mm

Constructiewerkplaatsen **W. HUIZER B.V.**

TELEFOON 010-503677 — GROENEDIJK 10 — CAPELLE a/d IJSSEL

Boele's Scheepswerven en Machinefabriek N.V.

BOLNES (bij Rotterdam)

•
Reparatie en nieuwbouw
•

TELEFOON 134862 ROTTERDAM — TELEGR. BOELE - BOLNES

containers:
koel/vries-
containers:

„Flats” en
„Huifcontainers”:

Onder de beschermde naam „Multload”-
container bouwt Paul & Van Weelde
N.V. genormaliseerde aluminium STA-
PELCONTAINERS voor het stukgoe-
derenvervoer.

De constructie van Van Weelde's con-
tainers leent zich in het bijzonder tot
het bouwen van uitvoeringen als koel/
vriescontainers, met naar keuze poly-
streen of polyurethaan isolatie. Binnen-
afwerking naar wens in aluminium of
polyester. Tevens kan elk gewenst koel-
aggregaat worden geleverd.

GESLOTEN ALUMINIUM
CARROSSERIEËN

CARROSSERIE- EN CONTAINERFABRIEK

PAUL & VAN WEELDE N.V.

'S-GRAVENWEG 350 - NIEUWERKERK A/D IJSSEL
TEL. (01803) 2841 (3 LIJNEN)

Utiliteitsbouw

Woningbouw

Ziekenhuisbouw

aannemingsbedrijf

de Kinkelder n.v.

arnhem - rotterdam

ARNHEM:

Bruningweg 21

Telefoon: 085 - 454245 *

ROTTERDAM:

Kipstraat 3d

Telefoon: 010 - 121288

vrijheid en democratie

Moet dat nu zo?

door het Tweede-kamerlid voor de VVD L. M. de Beer

In grote delen van Nederland is geen woningtekort meer. Daarom heeft ex-minister Schut indertijd voor die gebieden de huurliberalisatie ingevoerd, zodat een terugkeer naar een meer normale huurmarkt mogelijk zou worden. Dit kabinet zal de huurliberalisatie geleidelijk voortzetten; uiteraard steeds alleen maar voor die gebieden, waar dat verantwoord is — dat wil zeggen waar voldoende woningen in allerlei huurklassen voorhanden zijn. Waar woonruimte geen schaars artikel meer is, hoeft ook niet te worden gevreesd dat onaanvaardbare huurverhogingen als gevolg van het vrijlaten van de huren zullen gaan optreden. De praktijk heeft dat trouwens reeds bewezen; in de geliberaliseerde gebieden zijn de gemiddelde huurverhogingen vrijwel dezelfde geweest als die in de niet-geliberaliseerde gebieden.

Nu speelt naast de hoogte van de huur ook de huurbescherming een rol. Waar een tekort aan woonruimte is, moet de huurder wettelijke bescherming genieten tegen eenzijdige opzegging van het huurcontract door de verhuurder. Die huurbescherming is geregeld in hoofdstuk 5 van de Huurwet. Nu is de Huurwet niet voor de „eeuwigheid” bedoeld; twee jaar nadat in een gebied de huurliberalisatie is ingevoerd, is ook de noodzaak van een stringente huurbescherming vervallen en treedt de Huurwet buiten werking. Zou de wetgever nu verder niets doen, dan zouden de oude bepalingen uit het Burgerlijk Wetboek, die notabene nog uit 1838 dateren, de verhouding tussen huurder en verhuurder regelen. Die bepalingen zijn volstrekt verouderd en passen niet meer in onze tijd. Vandaar dat ex-minister Polak indertijd een wetsvoorstel indiende, dat een eigentijdse regeling ter beëindiging van huur en verhuur in de geliberaliseerde gebieden inhoudt. Dit wetsontwerp zou deze week in de Tweede Kamer aan de orde komen. Het is een goed stuk, waarin aan de redelijke belangen van beide partijen recht wordt

gedaan. Het komt er ongeveer op neer, dat de huurder met één maand kan opzeggen en de verhuurder met drie tot zes maanden, afhankelijk van het aantal jaren dat de huurder in de woning heeft gezeten. Tegen de opzegging door de verhuurder kan de huurder — indien bijzondere omstandigheden daartoe aanleiding geven — in beroep gaan bij de kantonrechter. Die weegt dan de belangen van beide partijen tegen elkaar af. Het zal weinigen verrassen te vernemen, dat de linkse oppositie het weer niet goed genoeg vond. In hun gedachtengang zal ook in die gebieden waar de woningmarkt normaal functioneert een (zij het afgezwakte) huurbescherming moeten blijven. De socialist Wierenga bereidde daarom een serie amendementen voor, waarin deze gedachte haar weerslag vond. Eén van die amendementen komt erop neer dat in bepaalde gevallen de huurliberalisatie weer ongedaan zou worden gemaakt; een ander amendement geeft de eigenaar van de woning aanzienlijk minder mogelijkheden over zijn goed te beschikken. Er is zelfs een amendement bij, waarbij de bescherming van de huurder in een speciale situatie nog verder gaat dan thans al in de Huurwet is vastgelegd!

Wie schetst onze verbazing toen geheel onverwacht de heren Hazekamp (KVP) en Scholten (ARP) en — naar het schijnt na enige aarzeling — ook de heer F. Keuning (DS'70) het merendeel van de amendementen van de socialisten meetekenden! Daarom onverwacht, omdat daaromtrent geen overleg met de andere regeringspartners aan vooraf was gegaan. Wij vernamen het pas, toen Wierenga, Hazekamp, Van Schaik (eveneens KVP) en Scholten tezamen in de fractiekamer van de PvdA de persconferentie weggaven, waarbij hun amendementen werden toegelicht. Tijdens die bijeenkomst bleek overigens dat een deel van de KVP-fractie de heren Hazekamp en Van Schaik niet zou volgen, en dat ook de voltallige AR-

fractie nog geen beslissing zou hebben genomen. Ook stond toen nog niet vast, hoe de minister de amendementen zou beoordelen. Al met al wekte het de indruk, een nogal onrijpe persoonlijke actie van een aantal confessionele Kamerleden te zijn.

Nu is het uiteraard het goed recht van iedere coalitiepartner om — waar het regeerakkoord deze speling toelaat — een eigen standpunt in te nemen. Dat kan in bepaalde gevallen betekenen dat in het kielzog van de oppositie wordt meegeevaren. Wij willen daar niet aan tornen. Maar het minste wat men in zo'n geval toch wel mag verwachten is, dat vooraf behoorlijk overleg wordt gepleegd met de coalitiegenoten. Dat overleg heeft hier niet plaats gevonden. Dit feit, gevoegd bij de wijze waarop een ander werd gepresenteerd, doet ons ons in navolging van de heer Tilanus indertijd, afvragen: „moet dat nu zo?”

Jaarboekje 1972

Binnenkort verschijnt het jaarboekje 1972 van de partij, dat behalve uitgebreid adressenmateriaal o.m. het beginselprogramma het gemeenteprogram en alle reglementen bevat.

De prijs bedraagt f 6 per exemplaar.

Bestellingen bij voorkeur door overmaking van het betreffende bedrag, onder vermelding van het aantal jaarboekjes dat men wenst, op girorekening no. 67880 t.n.v. secretaris VVD te 's-Gravenhage.

Tournee H. Wiegel

De toernee langs de Kamercentrales van fractievoorzitter H. Wiegel loopt ten einde. Er wachten hem nog twee bezoeken, namelijk aan Roosendaal (7 februari) en Woerden (28 februari). De bijeenkomst te Roosendaal is bestemd voor de Kamercentrales Tilburg en Middelburg. De openbare bijeenkomst zal worden gehouden in de Schouwburg De Kring, aanvang 20.15 uur. De fractievoorzitter zal in Roosendaal worden vergezeld o.a. door de Kamerleden Van Aardenne en De Beer.

De bijeenkomst te Woerden op 28 februari heeft plaats in „De Kluis”, Voorstraat 55 (ingang Achterstraat). Daar zullen aanwezig zijn o.m. de kamerleden mej. Kappeyne van de Coppello en de heren De Beer, Koudijs en Porthéine. Aanvang 20.00 uur. Van 19.00 tot 20.00 uur echter is er voor leden in het gebied van de kamercentrales Leiden en Utrecht gelegenheid om op informele wijze kennis te maken met de heer Wiegel en de zojuist genoemde Kamerleden.

Mevrouw Veder schoof op

Mevr. mr. E. Veder-Smit, lid van de Tweede Kamer voor de VVD, is gisteren (3 februari) verhuist van Harlingerstraatweg 35 naar Harlingerstraatweg 87 te Leeuwarden. Haar telefoonnummer 05100 - 22803 is ongewijzigd gebleven.

Achterstand NAVO neemt toe

„Als ik zeg dat de middelen van de Navo voor de uitvoering van haar taak minimaal zijn, dan wil ik eraan toevoegen dat dit slechts een momentopname is. De trend is duidelijk negatief: het evenwicht — als men dat nog zo kan noemen — verschuift in het nadeel van het Westen. In de studie AD-70 wordt een nog steeds voortgaande uitbreiding van de Russische militaire inspanning geconstateerd die zich thans vooral manifesteert op nucleair-strategisch en op maritiem gebied”.

Dit verklaarde deze week dinsdag het liberale Tweede Kamerlid Koudijs in het Kamerdebat over de begroting van defensie. Zelden hebben aparte begrotingshoofdstukken tevoren reeds zo in de belangstelling gestaan als dit. Aan de ene kant was de tegenbegroting van de socialist (die 190 miljoen gulden minder willen uitgeven aan defensie) hiervan de oorzaak en aan de andere kant zorgden daarvoor de uitlatingen van de KVP-generaal buiten dienst Van Elsen, die heeft gesteld dat onze defensie-inspanning „duidelijk” verlaagd kan worden. De militaire deskundige van de VVD-fractie verzette zich daar in de Kamer fel tegen. Zijn groote bezwaar tegen alle filosofieën om de defensie-uitgaven te

verlagen, bestond daarin dat hij de militaire dreiging uit het Oosten groter vindt dan in de Kamer wordt voorgesteld. Bovendien sprak hij tegen dat Nederland vergeleken met de Navo-partners relatief veel zou uitgeven aan defensie.

Wat de militaire sterkte van de Sowjet-Unie betreft, betoogde hij dat dat land op nucleair-strategisch gebied thans „zonder enige twijfel” voorligt op de Verenigde Staten. Ook op maritiem gebied zag de heer Koudijs een negatieve verschuiving van het evenwicht: „Het is duidelijk dat de Navo onvoldoende zee-strijdkrachten heeft, en van onvoldoende kwaliteit, om de aanvoer over de Atlantische Oceaan effectief te kunnen beveiligen in geval van een conventioneel conflict ter zee, dat zeer wel denkbaar is,” aldus de schout bij nacht b.d.

Nadeel

Hij voegde er bovendien aan toe: „Dat is de situatie van dit ogenblik. Die situatie wordt ongunstig; de „blance of power” verandert ook hier in ons nadeel. Illustratief hiervoor is het feit dat de Sow-

VERVOLG OP PAGINA 7

Beide artikelen op deze pagina, over de huurbescherming en over de defensie, werden dinsdag geschreven, dus vóór (afrondding van) de debatten over deze onderwerpen in de Tweede Kamer.

Radio-uitzending van de V.V.D.: maandag 7 februari, van 18.19-18.29 uur, over de zender Hilversum I (402 m.).

Van Dijk vecht voor Harmonie

Acht tot negen jaar heeft ons Kamerlid dr. K. van Dijk met Argusogen de Groningse gemeentepolitiek gevolgd en er zich — naar hij zelf zegt — met pijn en veel moeite buiten gehouden, maar toen de oude, befaamde Harmonie met zijn veel geroemde concertzaal gevaar begon te lopen, werd het hem toch allemaal te machtig. Dr. Van Dijk stelde vragen aan staatssecretaris Vonhoff, waarin hij wees op de ronduit desolate toestand waarin het gebouw is komen te verkeren waarin hij plaatsing van het gebouw op de monumentenlijst bepleitte en onder meer een lofzang zong op de akoestiek van het bedreigde gebouw.

Dr. Van Dijk, oud-wethouder van Groningen, komt er rond voor uit altijd een zwakke plek voor de Harmonie te hebben gehad en behouden. „Ik was wat laat met mijn vragen in feite,” zegt hij „maar ik wilde een socialistische collega toch nog voor zijn. Als ik de Harmonie nog kan behouden, is me dat wel een inspanning waard.”

Deze week nog tikte de heer Van Dijk staatssecretaris Vonhoff op de schouder om te informeren naar de vorderingen inzake de Harmonie, maar de heer Vonhoff stond op punt naar Sapporo te vertrekken waar hij onze schaatshoop de medailles hoopt te kunnen oppelden. Dus zal minister Engels van crm dezer dagen worden geconfronteerd met de vasthoudendheid van ons Kamerlid. „Anders zijn we te laat,” zegt hij. „Het rapport over de bouwsituatie van de Harmonie, eigendom van de rijksuniversiteit, dus van het rijk, is vernietigend in een woord.”

Vernietigend

Hoe vernietigend vermeldde dezer dagen een staattie in het Nieuwsblad van het Noorden. We citeren: de dakbedekking, goten en regenpijpen zijn grotendeels volkomen vergaan. Dakbeschoot, muurplaten en andere onderdelen blijken verrot. De westelijke topgevel is door verzakkingen ernstig gescheurd. De oostelijke topgevel is door inwatering en vorst ook op vele plaatsen gescheurd. De buitenmuren aan de noord- en zuidzijde zijn door inwatering ernstig ingekankerd. Het fundament van de zuidgalerij is verzakt. Dak, vloer en ondersteuning zijn vervormd. In de noordelijke galerij zijn wanden en vloeren plaatselijk vergaan door lekkage. Van het verlengde van de gang is vrijwel niets meer over door verrotting. Het binnenstucadoorswerk van wanden en plafonds is plaatselijk zwaar aangetast. Stucwerk valt in stukken naar beneden. Verder blijken de toestand van de elektrische leidingen — afgekeurd door het GEB — en de centrale verwarmingsinstallatie slecht. Een eenvoudige opknapping zou vier ton kosten. Een meer ingrijpende restauratie zou op ruim een

De grote concertzaal in De Harmonie te Groningen

miljoen komen.

Hoezeer dr. Van Dijk ook voor De Harmonie op de bres mag staan, voor zijn liberale geestverwanten in de Groningse gemeenteraad is de affaire afgedaan. „De Harmonie is een afgerond geheel”, zegt VVD-fractie voorzitter J. B. Brons. „Er is al jaren over gepraat. We hebben de bouw van het cultureel centrum in onze stad al zover gekregen dat we wat dit betreft niet meer op onze schreden kunnen terugkeren. Net als de heer Van Dijk zijn wij liefhebbers van De Harmonie, maar het kon niet anders. Wij worden de risee van het land, als we het culturele centrum laten liggen zoals het nu is. De restauratie van De Harmonie is al jaren een verwaarloosde zaak. Niemand is nog bereid er geld in te steken.”

Controverse

De opinie van de Groningse VVD-fractie („Geen cent meer voor De Harmonie” liet het Nieuwsblad van het Noorden VVD-raadslid G. J. C. Geertsema in een commissievergadering voor culturele zaken zeggen) en het streven van kamerlid dr. Van Dijk zijn door een deel van de noordelijke pers met graagte opgevoerd als een regelrechte controverse in het liberale kamp. Dr. Van Dijk wijst zo'n tegenstelling resoluut van de hand. „Monumentenzorg is geen zaak van de gemeente, maar van het rijk,” zegt hij. „Men kan me hoogstens kwalijk nemen dat ik me inlaat met de Groningse cultuurpolitiek die zonder meer de spuigaten uitloopt.” Dr. Van

Dijk somt op: „Je hebt in Groningen een Veemarkthal, een Evenementenhal en een Martinihal. Dat zijn al drie nieuwe projecten. Daar komen de Schouwborg en de Harmonie nog bij. Muziekminnaars zweren bij de Harmonie. Het Filharmonisch orkest vertikt het in de Evenementenhal te spelen.”

De heer Van Dijk vermoedt achter die Groningse cultuurpolitiek een beetje jaloezie jegens Zuid-Laren, de Drentse gemeente die een Bernhardhal rijk is. Hier speelt een aantal prestigekwesties een rol die Groningen handenvol geld gaan kosten en het rijk ook,” zegt hij.

Aankondigingen

7 FEBRUARI

Dr. K. van Dijk (lid van de Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling Winstschoten over de problemen van Oost-Groningen. Hotel Vrijheid 20.00 uur.

14 FEBRUARI

Mr. F. Porthoine (lid van de Tweede Kamer) mr. G. B. Nijhuis en de heer Hoornstra sociaal-economisch medewerker van de Friese maatschappij van landbouw en middenstand spreken op een vergadering van de kamercentrale Leeuwarden. De heer Hoornstra houdt een inleiding over de sociaal-economische problemen bij onze landbouwers. Mr. Nijhuis snijdt de knelpunten bij onze middenstand aan. Mr. Porthoine verduidelijkt het partijstandpunt. Oranje Hotel, Leeuwarden.

17 FEBRUARI

H. P. H. Waalkens (lid van de Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling Assen. Hotel Overcingel 20.00 uur. (Deze bijeenkomst was oorspronkelijk vastgesteld voor 15 februari).

18 FEBRUARI

Geëdeputeerde drs. L. Hilarides spreekt over provinciale vraagstukken voor de afdeling Baarderadeel in café Dijkstra te Jorwerd. Aanvang 20.00 uur.

21 FEBRUARI

Geëdeputeerde drs. L. Hilarides spreekt over provinciale vraagstukken voor de afdeling Wonseradeel in café Steensma te Witmarsum. Aanvang 20.00 uur.

22 FEBRUARI

Ledenvergadering van de kamercentrale Drenthe, hotel Homan te Hoogeveen, 20.00 uur. Dr. K. van Dijk (lid Tweede Kamer) houdt een inleiding over het rapport van de commissie „Noorden des lands”.

25 FEBRUARI

H. Wiegel (voorzitter Tweede-Kamerfractie) spreekt in Groningen voor de liberale sociëteit over de algemene politieke situatie.

28 FEBRUARI

Mevrouw mr. E. Veder-Smit (lid van de Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling Zuidlaren over milieuvontreining. Hotel Inden Ros Beyaert, Kerkbrink 2. 20.00 uur.

Ledenvergadering van de afdeling Leeuwarden in de Klanderij, aanvang 20.00 uur. Op de agenda staan o.m. de beschrijvingsbrief van het hoofdbestuur voor de algemene ledenvergadering van de partij te Nijmegen en de verkiezing van een nieuwe voorzitter en secretaris.

KOPIJ

Kopij voor de regionale rubrieken dient de redactie te bereiken uiterlijk op de vrijdagavond voorafgaande aan de verschijningsdatum van Vrijheid en Democratie. De redactie spoort nogmaals alle afdelingen, kamercentrales etc. aan berichtjes in te zenden over hun activiteiten.

Adres van de redactie: Nieuwe Herengracht 89-B te Amsterdam. Telefonisch doorgeven van kopij is niet mogelijk.

Politieke vorming plattelandsvrouwen

De afdeling Beetsterzwaag van de bond van plattelandsvrouwen organiseert op 7, 14 en 21 februari cursussen voor politieke vorming. Mevrouw mr. E. Veder-Smit, VVD-Tweede Kamerlid, verleent hieraan medewerking.

Bestuursmutaties

Groningen — Het dagelijks bestuur van de kamercentrale Groningen is gewijzigd. Het ziet er thans als volgt uit: D. Schultemaker, voorzitter, J. H. Goeman Borgesius, vice-voorzitter, H. J. Dijkema, secretaris, W. Plaizier, penningmeester en M. H. A. Lahaye, lid.

Menaldumadeel — Het bestuur van de afdeling Menaldumadeel is sinds de jaarvergadering van deze afdeling als volgt samengesteld: J. Osinga (voorz.), mevr. A. G. de Boer-Vethman, Marssumerdijk 11 te Deinum (secr.), E. Schaaf (penningm.), en J. Waiboer.

SINDS 1892

*in het hart
van Amsterdam*

COMPLETE
INTERIEURVERZORGING

•

DESKUNDIGE
ADVIEZEN

FRANCO
LEVERING
DOOR GEHEEL
NEDERLAND

Brandsteder

MEUBELN

VIJZELSTRAAT 115-119
AMSTERDAM - TEL. 245716

nder de loep

door onze politieke
redacteur A. W. Abspoel

● Politieke verhoudingen

In ons nummer van 7 januari werd hier nog in min of meer vragende vorm gesteld of dr. De Zeeuw, de nieuwe KVP-voorzitter, zich politiek niet te veel als een dilettant ontpopte. Voor mr. Van Riel, onze fractievoorzitter in de Eerste Kamer en collega-senator van de heer De Zeeuw, blijkt dat thans geen vraag meer te zijn.

In een rede op 14 januari in Franeker merkte de heer Van Riel op, dat sommigen in de KVP — en welk deel van de KVP zij uitmaken weet niemand — wel graag willen mee-regeren, maar ook graag in de pas blijven met „het rode of half-rode deel” van de KVP-kiezers. De mensen die „leven en denken in de stijl van de Volkskrant: niet helemaal open en nogal dom”. De meeste socialistisch voelenden zijn echter al lang naar de PvdA overgelopen, soms ook wel naar D'66 en wat overbleef wordt alleen in verwarring gebracht door te veel schots en scheef gedraaf. Het optreden van „franc-tireurs” als de heren De Zeeuw en Gribnau (directeur van het partijbureau van de KVP) achtte hij voorlopig ongevaarlijk voor het kabinet-Biesheuvel, maar wel gevaarlijk voor de toekomst van de KVP, hoe men zich die toekomst dan ook denkt.

Ook de generaal b.d. Van Elsen, bij de laatste verkiezingen Tweede-Kamerlid en defensie-specialist van de KVP-fractie geworden, kreeg een beurt. Naar de indruk van de heer Van Riel voert deze KVP'er een soort processie van Kevelaer op, in eigen variant. De variant-Van Elsen is blijkbaar: één stap vooruit en twee achteruit. Overigens leek hij hem als particulier een hartelijke man en als Kamerlid een vluchtig denker. „De generaal is bepaald niet zwaar op de hand en verheugt zich evenzeer over de nederlaag als over de zege,” hetgeen de heer Van Riel een benijdenswaardig soort karakterstructuur noemde.

Als reactie o.a. op deze uitlatingen van de heer Van Riel verklaarde dr. De Zeeuw in een radio-uitzending „met spanning te wachten op de bijdrage van de VVD in het kader van de partijvernieuwing”.

Afgezien nog van de suggestie van mevrouw Van Someren: die bijdrage levert de VVD, als liberale partij, reeds door haar bestaan zelf. En wel omdat zij krachtens haar beginsel allen beoogt te verenigen die, van welke verschillende levensbeschouwing dan ook, in liberale geest politiek gelijk denken.

● Onvriendelijke begroeting

Wie in socialistische kring mochten hebben staan juichen — zoals H.P.-hoofdredacteur Brugsma — over de plotselinge en hernieuwde belangstelling van dr. Mansholt voor de Nederlandse politiek en over diens roep om een „nieuwe Marx”, niet aldus het weekblad Vrij Nederland.

In een pagina-groot artikel van zijn redacteur Igor Cornelissen toont het zich niet in het minst onder de indruk. In tegendeel. Het blad acht het geen wonder, dat Mansholt om een nieuwe Marx roept. Want het ziet een klein, pikant verschil tussen de oude Marx en de „oude Mansholt”. Waar de oude Marx het kapitalistische stelsel ontleeft, zijn ontwikkelingstendensen aangeeft, en aantoonde hoe die verrotte maatschappij in elkaar zal moeten storten, heeft „de Nederlandse, omhoog geklommen landbouwer uit het Groningse Ulrum die ontwikkeling gepropageerd, maar dan onder volstrekt kapitalistische verhoudingen.”

Vrij Nederland schetst dan het praktische beleid, dat de heer Mansholt heeft gevoerd aldus, dat hij onder de leus van schaalvergroting de kleine bedrijven en kleine boertjes heeft doen verdwijnen, waarbij hij als afronding van zijn Europese werk het plan-Mansholt lanceerde. Waren er in 1965/66 nog bijna 12 miljoen man in de Europese landbouw werkzaam en zou dat volgens de „normale evolutie” in 1980 zijn afgenomen tot 7,5 miljoen, volgens Mansholt moet de landbouwende bevolking in de EEG-landen versneld afnemen tot 5 miljoen.

Op het platteland is het volgens Vrij Nederland al jaren merkbaar, dat de kleine en middenboeren steeds meer afhankelijk worden van het financiën-kapitaal (Raiffeisenbank) of van de leveranciers van veevoeder. En waarom tegen het ontstaan van zulk een situatie geen algemeen verzet is gerezzen? Vrij Nederland weet dat ook: „Een kleine, geconcentreerde groep van grote en dus conservatieve boeren is voor de bourgeoisie een betrouwbaarder bondgenoot dan de tienduizenden onder moeilijke omstandigheden werkende kleine landbouwers.”

Nu schijnt dan de socialist in Mansholt te zijn ontwaakt; zijn anti-kapitalistische uitspraken stapelen zich op. Maar veel indruk heeft dat op Vrij Nederland kennelijk niet gemaakt, want het waarschuwt hoogst onvriendelijk: „Men doet er verstandig aan, de man niet op zijn woord te vertrouwen”.

We horen de heer Mansholt al de verzuchtig slaken: Van zijn vrienden moet men het maar hebben!

Vrij Nederland meent ons ten slotte ook nog een dienst te bewijzen door ons op de hoogte te stellen van het inkomen van de heer Mansholt, van het hoge pensioen dat hij zal gaan genieten en van de buitenhuisjes (o.a. op Sardinië, „met privéstrand”) en boerderijen die hij bezit of waar hij belangen in heeft. Dat is echter een „dienst” waar we niet om gevraagd hebben en die we niet op prijs stellen. Dat zijn privé zaken, die ons niet interesseren, ook niet wanneer het een politieke tegenstander betreft. Er is al milieuvulling genoeg!

● Schut en Wiegel

Men zal zich herinneren, dat de heer Wiegel ten tijde van het kabinet-De Jong (hij was toen nog geen fractievoorzitter en was o.a. belast met de behandeling van zaken van de volkshuisvesting) in de Tweede Kamer herhaaldelijk pittige debatten over de woningbouw heeft gevoerd met de socialistische afgevaardigde Van den Doel.

Wiegel liet zich door het kritische geweld van de socialist nooit uit het veld slaan en verdedigde met overtuiging het beleid van de toenmalige minister Schut. Hij heeft ook in ons blad bij talrijke gelegenheden van zijn vertrouwen in het beleid van deze minister met betrekking tot de bevordering van de woningbouw getuigd.

De feiten hebben hem — en in de eerste plaats natuurlijk de minister zelf — in het gelijk gesteld. Voor de jaren 1968 tot en met 1971 had het kabinet-De Jong het in aanbouw nemen van 500.000 woningen als streefgetal in zijn regeringsprogramma opgenomen. Volgens de voorlopige cijfers zijn het er 515.683 geworden.

Het is begrijpelijk, dat oud-minister Schut daarover dezer dagen in een gesprek met De Telegraaf zijn voldoening heeft uitgesproken en nog eens aan de voortdurende onbillijke en onjuiste kritiek van dr. Van den Doel herinnerde. De heer Schut noemde het daarbij ook „een lachertje” dat men probeerde „de

liberale minister van financiën dr. Witteveen als de kwade pier te karakteriseren”. Deze zou dan verantwoordelijk zijn voor het beschikbaar stellen van te weinig geld. „Ik kwam zelf meer uit de oppositievert dan de arme stommerd, die onder het juk van de liberalen doorging,” aldus de heer Schut.

Zo is de leugen (als is zij nóg zo snel geweest) dan toch weer door de waarheid achterhaald!

● Metaal-barricaden

Zij die via de televisie de heer Groenevelt, voorzitter van de Metaalbedrijfsbond NVV, in een vergadering tot strijd „op de barricaden hoorden oproepen, waanden zich in een ver vooroorlogs verleden. In een tijd, dat de klassenstrijd als een dogma beleiden werd en de staking als een soort „frischer, fröhlicher Krieg” werd gezien.

De voorlieden van de vakbeweging geven graag hoog op over hun verantwoordelijkheidsgevoel. Hoe echter een verantwoordelijk vakverenigingsleider het aandurfte, in deze financieel-economische situatie en met een groeiend werklozenleger dat al boven de honderduizend is gekomen, tot staking op te roepen, is ons een raadsel. Gezien het feit, dat de andere bonden wel tot overeenstemming met de werkgevers in deze bedrijfstak zijn gekomen en een staking verwerpen, is het bovendien ook uit een oogpunt van interne vakbewegingspolitiek hoog spel, dat de Metaalbedrijfsbond NVV en zijn leiding hier spelen. De juist van NVV-zijde zo vurig nagestreefde (grotere) eenheid in de vakbeweging lijkt hiermee voor lange tijd tot een nóg grotere illusie gemaakt.

Wie de goden verderven willen, slaan ze met blindheid!

Prikkels

● Uit Vrij Nederland: „De twee rechtse partijen, die te zamen nog niet een zesde deel van de Kamerzetels bezetten, maar desondanks de regering-Biesheuvel in de houdgreep hebben — VVD en DS'70 — blinken vooral uit in politieke arrogantie als het gaat om het defensiebeleid. De keren, dat Hans Wiegel en de voormalige wethouder van Zierikzee mr. K. A. Keuning, de KVP „een laatste waarschuwing” hebben gegeven omdat deze partij te veel belangstelling toonde voor de defensienota's van de oppositie, zijn al bijna niet te tellen”.

● ANP-bericht: „De vijf man tellende SGP-fractie in de gemeenteraad van het Betuwse Kesteren heeft gisteravond tegen de aanleg van een bliksemafleider op de plaatselijke brandweergarage gestemd. SGP-woordvoerder P. Schaap gaf als motivering dat de fractie een bliksemafleider als een voorbehoedmiddel beschouwt. En wij zijn principieel tegen alle voorbehoedmiddelen. Een bliksemafleider tast de soevereiniteit Gods aan”.

● De heer Wiegel in een vergadering te Rotterdam van de Kamercentrales Rotterdam en Dordrecht: „de heer Groenevelt van de Metaalbond NVV vindt de metaal-cao één of twee procent te laag, en roept op om op de barricaden te gaan. Ik denk, dat hij poker speelt, met als inzet de welvaart van ons land”.

● In ons blad van 21 januari is in de derde „prikkel” (pagina 7) een merkwaardige fout geslopen. In plaats van „anti-revolutionair” had er moeten staan: „anti-autoritair”. Dat is wel iets anders.

Friesch Groningsche Hypotheekbank N.V.

pandbrieven

een veilige belegging met zeer hoog rendement

Congresstad Nijmegen

Het hiernaast afgedrukte artikel werd geschreven naar aanleiding van het feit dat de VVD op 24 en 25 maart in Nijmegen haar jarvergadering zal houden. Zie ook de excursiemogelijkheden met bon rechts onderaan.

Nijmegen is een benijdenswaardige stad. De oudste van Nederland, met een roemruchte historie die ver tot in het verleden teruggaat. Maar Nijmegen is óók jong. Een stad van deze tijd, nieuw en modern, stijlvol herbouwd uit het oorlogspuin. Hier vinden verleden en heden elkaar in een gelukkige combinatie.

Een benijdenswaardige stad, óók door de natuur rondom. Duizend hectaren ruige bossen met diepe dalen en hoge heuvels omkransen de stad als een groene gordel. En aan de voet van de heuvelrug waarop Nijmegen gebouwd is, stroomt door het lage land tussen de dijken de Waal. Ook dat rivierenland heeft zijn bekoring en charme.

Nijmegen is een beetje trots op de oudste stad van Nederland te zijn en met zijn ruim 150.000 inwoners ook de grootste van Gelderland.

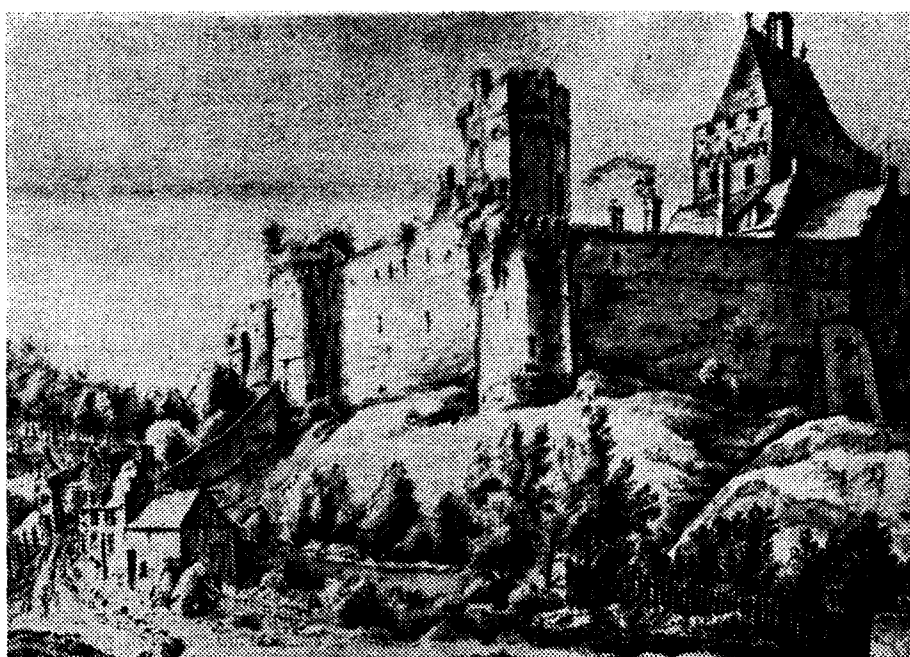
Tweeduizend jaar geleden huisden hier de Bataven en Romeinen, die er een ver vooruitgeschoven strategisch belangrijke sleutelstelling bezetten. Zij hebben hun sporen nagelaten. Eeuwen later gaf de bodem terug wat hier bewaard werd. Men kan die erfenis van onze vroegste bewoners bewonderen in het Rijksmuseum G. M. Kam, gelegen aan de gelijknamige straat.

Bataven en Romeinen gingen, andere heersers kwamen. Keizers en koningen resideerden er en eens was de Valkhofburcht regeringscentrum van de omringende landen. Karel de Grote vertoefde hier vaak en graag; keizer Frederik Barbarossa bouwde op het hooggelegen Valkhof zijn machtige burcht, het oude Noviomagum van Keizer Traianus (zijn standbeeld staat nu op het naar hem genoemde plein) werd Nieuwemeghen, waar de legendarische Mariken tot glorie kwam. Veel later groeide de stad tussen de wallen uit tot het huidige Nijmegen.

De eeuwen door is de vesting aan de Waal omstreken geweest, in oude en jonge tijden. De laatste en zwaarste slag viel in 1944/1945, toen door oorlogshandelingen het hart van de stad werd weggerukt en meer dan 2000 burgers in de vlammen en onder het puin omkwamen. Kapot en geschonden leek het lot van de oude stad bij de bevrijding, maar Nijmegen stroopte de mouwen op en ging aan het werk. Eerst puinruimen, toen bouwen. En er verrees een nieuwe stad, waarin de herinneringen uit oude tijden wonderwel passen. Er is echter niet alleen in en om Nijmegen gevochten, er werd óók vrede gesloten. Nu nog kan de bezoeker van het statige stadhuis (in 1655 in vroeg-renaissance stijl gebouwd en na de oorlog historisch verantwoord gerestaureerd) de fraaie Trèveszaal bewonderen, waar in 1678 de Vrede van Nijmegen werd getekend. Het stadhuis bezit meer: een kostbaar interieur met 25 wandtapijten uit de 17e eeuw van onschatbare waarde.

Roemrijk

Het raadhuis is niet het enige monument uit Nijmegens roemrijke verleden. Wandel vanaf het stadhuis links de

De burcht van Nijmegen naar een oude schets

Burchtstraat in en u komt op de Grote Markt, de meest schilderachtige hoek van Nijmegen, waar de bronzen Mariken staat. Zij staat er precies op de grens van oud en nieuw. Aan de ene kant het fraaie uit 1612 daterende Waaggebouw; tegenover haar de oude trapgevels van de voormalige Lakenhal met de Kerkboog, waarachter de Latijnse school (1545) ligt en de monumentale Sint Stevenskerk die nu gerestaureerd is. De ranke, speelse Stevenstoren die in 1953 tegelijk met het stadhuis herbouwd was, domineert in het stadsbeeld.

Aan de andere kant van Mariken ligt de nieuwgebouwde city met haar winkels en warenhuizen, café-restaurants en bioscopen. Een moderne gezellige winkelstad. Indrukwekkend is het panorama vanaf het terras van de Belvédère, eens een wachttorens van de vestingstad, nu een voortreffelijk restaurant in oud-hollandse stijl. Het uitzicht over de Nederrijnse laagvlakte is uniek. Het is een levende dynamische stad die na de oorlog een snelle groei heeft doorgemaakt. Noemen we — behalve de grote aantrekkelijke nieuwbouwwijken (over het Maas-Waalkanaal verrijst o.a. „de satellietstad” Dukenburg voor rond 40.000 mensen) — de nog maar enkele jaren oude Stadsschouwburg en het gerestaureerde Concert- en congresgebouw De Vereniging.

Universiteit

Cultuur en onderwijs nemen in Nijmegen een grote plaats in. De nog jonge Universiteit is een belangrijk wetenschappelijk centrum. Op het landgoed Heyendaal groeit voor de rond 11.500 studenten een indrukwekkend universiteitscentrum, een „cité universitaire” met monumentale nieuwbouw van

eigentijdse architectuur.

Anderzijds bewijzen de grote nieuwe haven- en industrieterreinen, dat Nijmegen ook een dynamische industriestad is.

Belangrijk is verder de betekenis van Nijmegen als cultureel en economisch centrum voor het gehele omliggende gebied: de Betuwe, het Land van Maas en Waal en het Rijk van Nijmegen.

Recreatiegelegenheid is er genoeg. Het 80 hectaren grote stads- en sportpark De Goffert met stadion (30.000 plaatsen!), openluchttheater, zwembad, kinderboerderij, speeltuin, tennisbanen enz. is een fraai stuk natuur tussen de groeiende stadswijken. Rondom liggen de bossen en de heuvels (o.a. het vennengebied van Overasselt, de Ooypolder met zijn thans nog vrijwel ongerepte vogelfauna) waar nog volop rust en ruimte te vinden is.

Nijmegen.... een benijdenswaardige stad. Het is niet teveel gezegd. Wie voor korter of langere tijd de stad bezoekt, zal dat stellig van harte beamen.

KOPIJ

Kopij voor de regionale rubrieken dient de redactie te bereiken uiterlijk op de vrijdagavond voorafgaande aan de verschijningsdatum van Vrijheid en Democratie. De redactie spoort nogmaals alle afdelingen, kamercentrales etc. aan berichtjes in te zenden over hun activiteiten.

Adres van de redactie: Nieuwe Herengracht 89-B te Amsterdam. Telefonisch doorgeven van kopij is niet mogelijk.

In overleg met de besturen van de kamercentrales heeft de VVD-fractie in de Tweede Kamer de volgende regionale taakverdeling voor het oostelijke district vastgesteld:

Kamercentrale Gelderland:

drs. G. M. V. van Aardenne, L. M. de Beer, H. P. Waalkens.

Kamercentrale Zwolle:

G. W. Keja, H. P. Waalkens.

Aankondigingen

4 FEBRUARI

Mevrouw drs. N. Smit-Kroes (lid van de Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling Epe over algemeen politieke zaken. Hotel Dennenheuvel. 20.00 uur.

11 FEBRUARI

H. Wiegel (voorzitter Tweede-Kamerfractie spreekt voor de afdeling Noord-oostpolder te Emmeloord op de jaarlijkse feestavond van de afdeling. Café-restaurant De Luifel.

12 FEBRUARI

H. P. H. Waalkens (lid van de Tweede Kamer) houdt een inleiding over „Wat er omgaat in de landbouw” voor de voorjaarsvergadering van de Kamercentrale Gelderland, te Arnhem. 15.00 uur. Riche National te Arnhem.

Regionale economie

Het ruimtelijke element in de economie onder redactie van

Prof. Dr. L.H. Klaassen
XII + 356 pag., geb. f 35,-
ISBN 90 01 46980 9

Een interdisciplinair team van auteurs heeft gezamenlijk getracht door middel van een reeks samenhangende artikelen, inzicht te verschaffen in de veelzijdige problematiek van de regionale en ruimtelijke economie binnen een nationale eenheid.

De problematiek wordt vanuit een economische optiek benaderd, hoewel ook interessante nevengebieden worden bestreken.

Verkrijgbaar bij de boekhandel en bij de uitgever

Wolters-Noordhoff
361 70 24/704

Om u in de gelegenheid te stellen tijdens het congres van 24/25 maart iets van Nijmegen en omgeving te zien, organiseren wij op vrijdag 24 maart drie excursies:

- Excursie naar de universiteit
In collegezaal dia's met toelichting; rondrit over universiteits terrein; bezoek aan bibliotheek; bezoek aan sportcentrum en tot slot een bezoek aan de mensa.
- Excursie naar de kerncentrale Dodewaard.
- Excursie Kleef/Emmerik (Duitsland)
Bezoek aan de Zwaantoren; ge-

Naam: .....

Straat: .....

Plaats: .....

Wenst deel te nemen aan:

- UNIVERSITEIT
- KERNCENTRALE DODEWAARD
- KLEEF/EMMERIK

Kruis aan welke excursie u graag wilt maken.
Bij een eventuele volgeboekte excursie is mijn tweede keus: .....

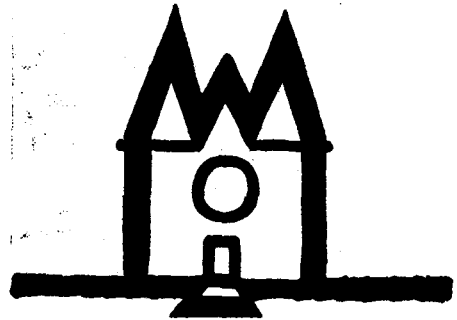
legenheid tot wandelen/winkelen in Kleef. In Emmerik bezoek aan zeer modern gebouwde kerk; rit over de nieuwe Rijnbrug; gelegenheid tot koffiedrinken op de Rijnpromenade.

Voor alle excursies geldt: vertrek tussen 14.00 en 14.30 uur vanaf het Congresgebouw de Vereniging aan het Keizer Karelplein.

Wilt u aan een van deze excursies deelnemen, vul dan onderstaande bon in en stuur deze per omgaande naar het secretariaat van de V.V.D. afdeling Nijmegen, Etudestraat 4, Nijmegen.

De VVD in het parlement

In deze rubriek geeft onze Haagse medewerker J. E. v. d. Wielen een samenvatting van de activiteiten van de VVD-fractie in het parlement. Hij kan natuurlijk slechts beknopt melding maken van de liberale bijdrage aan de vele debatten en hij zal ook niet aan alles aandacht kunnen besteden. Wie méér wenst te weten over de standpunten die de VVD in het parlement heeft ingenomen of over de vragen, die de liberale Kamerleden aan de regering stelden, kan terecht bij het secretariaat van de VVD-fractie in de Tweede Kamer, Binnenhof 1-A, Den Haag, telefoon 070-61 49 11.

Bij de behandeling van de begroting van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening in de Eerste Kamer heeft mr. De Wilde er bij minister Udink op aangedrongen toch vooral de kostenbegrotingen van de lagere organen in het oog te houden. Mr. De Wilde waardeerde het, dat de bewindsman bijzondere belangstelling blijkt te hebben voor de ontwikkeling van de grondkosten en de elementen, die daarbij een rol spelen. Uit eigen ervaring was het mr. De Wilde bekend, dat met de berekening en de toerekening van de grondkosten bij vele gemeenten, de grootste grondbezitters van deze tijd, om een groot schilder aan te halen, „maar wat gerotzooit” wordt.

Mr. De Wilde drong er voorts bij de minister op aan met betrekking tot de zgn. „doorstroming” een andere oplossing na te streven dan zijn voorganger had gedaan met de wet op de huurbelasting, later „gekuist” tot wet huurdersbijdrage.

Zeer gereserveerd stelde mr. De Wilde zich verder op tegen een bouwsoftheffing op nieuwe bouwwerken in de sectoren nijverheid, handel en verkeer. Mr. De Wilde sloot zich overigens in grote lijnen aan bij de suggesties van ir. Prins, voorzitter van de Raad van Bestuur Bouwbedrijf, er op neer komende, dat de overheid een anti-cyclisch bouwbeleid moet voeren.

Buisleidingen

In de Tweede Kamer is omstandig van gedachten gewisseld over het wetsontwerp m.b.t. de aanleg van buisleidingen, met name tussen Pernis, het nieuwe industriegebied Moerdijk en Antwerpen. Daarbij zijn tal van zaken aan de orde gekomen, zoals de procedure-kwestie, agrarische belangen en milieubeheer. Ir. Tuijnman kon er aan herinneren, dat hij al jaren geleden de toenmalige regering gewezen had op de noodzaak van een landelijk beleid voor het aanleggen van buisleidingstraten; dit in het kader van de ruimtelijke ordening, waarbij zich juist in het onderhavige geval vraagstukken met betrekking tot de natuur, de landbouw, de grondwaarde en de planologie (dit laatste ook t.a.v. de lagere organen: provincie en gemeenten) kunnen voordoen.

Ir. Tuijnman, die het belang van al deze aspecten bepaald niet uit het oog wenste te verliezen, was niettemin van oordeel, dat in het onderhavige geval de zaken niet op alle onderdelen meer konden worden teruggedraaid. Bij hem wogen de agrarische belangen zwaar, re-

den waarom hij er bij de regering op aandrang vooral de cultuur-technische kant in het oog te houden. Niet minder zwaar tilde ir. Tuijnman aan het behoud van het natuurklimaat. Ir. Tuijnman had bezwaar tegen het wettelijk vastleggen van de kaart van de buisleidingstraten, zoals een amendement van dhr. Nypels (D'66) wilde. Ons Kamerlid zag een eigen amendement met betrekking tot het beheer van de pijpstraat in de wet op te nemen, aangenomen. Daarmee wordt de controlerende taak van de Kamer verzekerd. Hij was er bovendien vóór gemeentebesturen en waterschappen de mogelijkheid te geven hun stem te laten horen.

Ir. Tuijnman was het overigens eens met degenen, die bezwaarmaakten tegen de oostelijke aftakking van de buisleidingenstraat. Niet eens was hij met dhr. De Ruiter (pvda), dat de regering vooruit zou zijn gelopen op dit wetsontwerp. Ir. Tuijnman wees er nl. op, dat reeds in de begroting voor 1970 hiervoor gelden waren uitgetrokken.

Medisch tuchtrecht

De Kamer behandelde verder het wetsontwerp tot wijziging van het medisch tuchtrecht. Het ontwerp stelt openbaarheid van behandeling van medische tuchtzaken facultatief, openbaarmaking van beslissingen in eerste aanleg eveneens en openbaarmaking van beslissingen in beroep verplicht.

Voor de VVD-fractie voerde hierover mevr. Veder-Smit het woord. Zij wees er o.m. op, dat sinds de indiening van de partiële herziening van het medisch tuchtrecht — drie jaar geleden — verschillende omstandigheden zijn veranderd. Er moet, zo betoogde zij, rekening worden gehouden met de medische ethiek op nieuwe terreinen, zoals nieuwe chirurgische mogelijkheden, transplantatie, kunstmatige inseminatie, reanimatie en euthanasie.

Verder moet rekening worden gehouden met een verandering in de verhouding arts-patiënt (meer openheid). Dan is er de kwestie van de grotere aandacht voor de verpleegkundige bij de verantwoordelijkheid voor de patiënt; zowel de verpleging als de gang van zaken in het ziekenhuis verdienen meer aandacht. Mevr. Veder-Smit wees ook op de toenemende overbelasting van huisartsen en specialisten. Deze geeft een veel grotere spanning in de medische beroepsuitoefening dan vroeger. Het toezicht op hun werkzaamheden moet dan ook aan hogere eisen voldoen. De ontwikkeling van

het medisch tuchtrecht is daarbij echter achtergebleven. De voorgestelde verbeteringen — hiervoor samengevat — juichte mevr. Veder-Smit toe, maar de partiële herziening was h.i. niet in elk opzicht een verbetering. Op zichzelf is het streven naar openbaarheid een juist streven: Meer kennis van zaken kan leiden tot meer inzicht. Maar meer kennis van feiten kan ook leiden tot angst, bijv. om zich aan een operatie of een bepaalde behandeling toe te vertrouwen. Heel vergaande openheid over zeer persoonlijke omstandigheden, over gespannen situaties geven een grotere stress bij alle betrokkenen, waartegen de klager veel beter wordt beschermd dan de aangeklaagde. Het voorgestelde voorschrift van aankondiging van zitting en uitspraak tevoren in de Staatscourant ging mevr. Veder-Smit te ver; dat lijkt haast op een volksgericht.

Ons Kamerlid achtte overigens verbetering van de positie van de klager gewenst, zoals de mogelijkheid tot inschakeling van een juridische raadsman vastleggen. Moet, op den duur de samenstelling van de medische tuchtcollages niet worden herzien, zo vroeg mevr. Veder zich af.

Vragen

De heren Geurtsen en De Beer zijn blijkens een nadere vraag niet tevreden over het antwoord van de minister van verkeer en waterstaat op hun eerder gestelde vragen met betrekking tot het kruispunt van rijksweg 20 bij de aansluitingen met Maassluis en Maasland. Wat verstaat de bewindsman onder het „binnenkort” ongelijkvloers maken en „binnen afzienbare tijd” verbreden, zo willen beide VVD-ers weten.

De heren De Beer en Berkhouwer hebben zich met vragen tot de minister van buitenlandse zaken gewend over de scheepsramp met de trawler „Alie” (Sch. 110), waarbij kapitein en bemanningsleden van het Oostenrijkse vrachtschip „Salzachtal” (dat de aanvaring veroorzaakte) op „schandalige wijze” zouden hebben nagelaten ook maar de meest elementaire hulp te bieden aan de te water geraakte bemanning van de zinkende vissersboot. Bestaan er mogelijkheden de kapitein van de „Salzachtal” gerechtelijk te vervolgen?

Verder heeft de heer De Beer de minister van verkeer en waterstaat gevraagd of voor politie-, brandweer- en ambulancedragers ontheffing kan worden verleend van het voorgenomen verbod voor het gebruik van spijkerbanden.

Stakingsdreiging

door
drs. G. M. V. van Aardenne,
lid van de Tweede Kamer-
fractie van de VVD

Er komen ongunstige berichten van het loonfront. Niet eens zozeer in de metaalindustrie, waar de NVV-bond zich na de breuk met de confessionele bonden sterk maakt voor stakingen — alhoewel de vraag is in hoeverre zijn leden in meerderheid nu in werkelijkheid willen gaan. Maar in de Rotterdamse en Amsterdamse haven hebben de werknemers het bereikte akkoord verworpen en de vakbondsonderhandelaars teruggestuurd.

De metaalovereenkomst en het ontwerp-haven-cao hadden gemeen, dat zij rijkelijk hoog zijn uit een oogpunt van inflatiebestrijding. Zij pasten echter vrij juist in het beeld van de eigen verantwoordelijkheid van het bedrijfsleven.

Acties die gevoerd zullen worden om meer te bereiken zullen steeds nationaal gezien, verwerpelijk zijn. Maar ook op kleine schaal — en dat aspect moet de werknemersvertegenwoordigers toch juist ter harte gaan — is het nauwelijks meer de vraag of de meerderheid van metaal- en havenbedrijven de lasten nog gaan dragen. Als er bedrijfssluitingen en ontslagen volgen, stijgt het getal werklozen nóg verder.

Een situatie als in de Verenigde Staten, waarbij bij 6 pct. werkloosheid toch grote, inflatoir werkende loonronden blijven plaatsvinden, komt mij sociaal verwerpelijk voor. De sterksten wente-

len dan ongelimiteerd op de zwaksten af. Zou zich hier een dergelijke toestand voordoen, dan kan ik niet anders dan aannemen, dat een ingrijpen van de overheid door praktisch allen zou worden toegejuicht.

Op het ogenblik is men kennelijk nog niet zover. Het solidariteitsgevoel van de met de bereikte akkoorden ontevreden gaat niet zover dat men van eigen korte termijn voordeel voor de zwakkeren wil afzien. Men ziet het gevaar voor die zwakkeren ook nog niet zo, mede gezien de gok op een aantrekken van de conjunctuur in Duitsland en de VS. In deze constellatie lijkt een overheidsingrijpen nog onuitvoerbaar: als de andere partij in haar neen niet kan of wil volharden, wordt het voor de overheid welhaast ondoenlijk de naleving van zo'n maatregel af te dwingen. Zij die de zaak op de spits drijven — de heer Wiegel heeft dat onlangs volkomen terecht gesteld — spelen echter wel met vuur!

Nieuwe kadercursussen

Met een kadercursus, die op 22 januari in Den Haag werd gehouden, worden de cursussen voor de Kamercentrales Rotterdam, Den Haag en Amsterdam besloten. Deze cursussen, die de afgelopen maanden in zes combinaties van Kamercentrales onder auspiciën van een door het hoofdbestuur der partij ingestelde commissie werden gehouden, kunnen als geslaagd worden beschouwd. Er was veel belangstelling en de discussies waren bijzonder interessant en waardevol. De Centralebesturen, die de cursussen georganiseerd hebben, verdienen onze dank voor het vele werk, dat zij hebben verricht. Lof ook voor de wijze waarop de vier inleiders zich van hun taak hebben gekweten.

Hoewel de cursussen vlekkeloos verliepen, is er toch nog wel wat te wensen overgebleven, o.a. op het gebied van de accommodatie. Men kon overigens niet verwachten dat de eerste keer de centraal opgezette en over de regio's verdeelde kadercursussen perfect zouden verlopen. De indrukken, die de kadercommissie heeft opgedaan zullen tezamen met de uit de centrales te verwachten rapporten bij het samenstellen van een nieuw programma voor het komende seizoen worden verwerkt. Ik wil de Centralebesturen opwekken hun rapporten zo spoedig mogelijk op te stellen en deze met de ingevulde enquêteformulieren aan mij op te zenden: F. Lauxsterman, Postbus 7172, Amsterdam.

De kadercommissie hoopt op korte termijn het programma voor een nieuwe cursus, die komend najaar zal starten, aan de besturen van de Kamercentrales voor te kunnen leggen.

F. LAUXSTERMAN,
voorzitter hoofdbestuurscommissie
kadercursus

een oude naam voor goede wijn

ONNES

WIJNHANDEL
GRONINGEN

ANNO 1876

LEVERING AAN PARTICULIEREN DOOR HET GEHELE LAND

Vliegveld Welschap

Er is in de agglomeratie Eindhoven sedert enige tijd een hevige discussie gaande over het vliegveld Welschap. Dit vliegveld, van origine een militaire basis, en als zodanig nog in functie tot 1980, heeft door toedoen van de Stichting Vliegveld Welschap naast de militaire ook een civiele functie gekregen. De Nederlandse Luchtvaart Maatschappij NLM (een dochter van de KLM) heeft Welschap in haar lijndienst opgenomen en verder vindt er vrij veel z.g. klein zakenverkeer plaats.

De beroering is ontstaan nadat de Stichting, middels een raadsvoordracht in de Eindhovense gemeenteraad in augustus 1970, een plan openbaar maakte dat voorzorg in de aanleg van een nieuwe startbaan ter vervanging van de oude baan, die toch al aan een grondige vernieuwingsbeurt toe was. En — zo werd geredeneerd — als we in plaats van de oude baan op te lappen het daarvoor benodigde geld kunnen inbrengen om een nieuwe baan aan te leggen, die qua geluidshinder aanzienlijk gunstiger ligt, is dit het meest geschikte moment om dat te doen. Een op zichzelf verstandige redenering, wanneer wordt bedacht dat de regio zeker wel behoefte heeft aan een vliegveld voor burgerluchtverkeer met een bescheiden omvang.

Twee problemen

Er zijn echter twee grote problemen, die eerst redelijk zouden moeten zijn opgelost. Ten eerste zal er een harde garantie moeten zijn dat de overlast zich beperkt tot maximaal 35 k.e. (kosten-eenheden) in bewoonde kernen. De agglomeratieraad Eindhoven stelt deze alleszins redelijke eis. De moeilijkheid is echter, dat het de vraag is, of er dan nog wel voldoende vliegverkeer mogelijk is, om de investeringen te rechtvaardigen. De Tweede-kamerleden De Beer en Joekes hebben daar een schriftelijke vraag over gesteld, maar helaas te horen gekregen dat de staatssecretaris geen kans zag om een kosten-baten-analyse te maken. Toch zal daarover meer helderheid moeten komen.

Ten tweede zal de schadevergoeding voor de bewoners in de geluidstroggen moeten worden geregeld. De betreffende wijziging van de Luchtvaartwet komt echter pas eind van dit jaar in de Kamer. Volledige schadevergoe-

ding voor hen, die moeten verhuizen, moet er zeker komen.

Er is in opdracht van Welschap een rapport over de te verwachten geluidshinder opgesteld door de technisch-fysische dienst van het TNO. Daaruit blijkt ondubbelzinnig dat de voorgestelde nieuwe baan voor de stedelijke bebouwing een grote verbetering inhoudt. Niettemin kan men zijn twijfels hebben over het optimisme, dat van de prognoses afstraalt. Een toeneming van het burgerluchtverkeer van circa 11.000 vliegbewegingen per jaar (taxatie 1971) tot het dubbele aantal in 1980 lijkt bepaald niet overdreven, terwijl een taxatie van slechts 15 pct. straalvliegtuigen in 1980 beslist aan de lage kant is (de rijksluchtvaartdienst gaat uit van een 50-50 verdeling tussen straal- en propellor-verkeer).

Wat de mogelijke aantasting van de Kempen als recreatiegebied betreft, moet men zich geen overdreven voorstelling maken van de overlast veroorzaakt door een secundair vliegveld. Zelfs bij een uiterst pessimistische visie op de omvang van geluidstroggen blijkt, dat een gebied met een belasting van meer dan 25 k.e. zeer beperkt blijft, en beneden die waarde stelt de geluidshinder weinig voor. De Tweede Kamerfractie van de VVD

heeft via mevrouw Veder-Smit en de heer De Beer een goed contact met de verschillende groeperingen, die zich met deze problematiek bezig houden. Dat is ook wel nodig, want volgens door minister Drees jr. gedane beloften zal met de vaste commissie voor verkeer en waterstaat uit de Tweede Kamer nog overleg omtrent Welschap worden gepleegd, voordat definitieve stappen worden genomen. Het is echter nu al wel duidelijk dat bij dat overleg nog heel wat vraagpunten door de bewindslieden bevredigend moeten worden opgelost.

Mevrouw Colenbrander overleden

Breda — Op 12 januari is overleden mevrouw A. Colenbrander-Vriens, oud-bestuurslid van de afdeling Breda.

Mevrouw Colenbrander heeft zitting gehad in het bestuur van de afdeling Breda van de toenmalige Partij van de Vrijheid. Vanaf de oprichting van de VVD was zij tot 1961 lid van het bestuur van de afdeling Breda, waarvan zij vele jaren de functie van penningmeester bekleedde.

Aankondigingen

7 FEBRUARI

Tournee H. Wiegel te Roosendaal. Zie voorpagina.

18 FEBRUARI

Drs. G. M. V. van Aardenne (lid van de Tweede Kamer) spreekt te Zierikzee voor de ondercentrale Schouwen-Duiveland.

21 FEBRUARI

L. M. de Beer (lid van de Tweede Kamer) spreekt voor de onderafdeling Best over „Welvaart en welzijn”. Hotel Derkinderen. 20.00 uur.

In overleg met de besturen van de kamercentrales heeft de VVD-fractie in de Tweede Kamer de volgende regionale taakverdeling voor het zuidelijk district vastgesteld:

Kamercentrale 's-Hertogenbosch:

mr. A. Geurtsen, mevrouw drs. N. Smit—Kroes.

Kamercentrale Tilburg:

L. M. de Beer, mr. H. Koning.

Kamercentrale Middelburg:

drs. G. M. V. van Aardenne, ir. D. S. Tuijnman.

Kamercentrale Maastricht:

G. Koudijs, mr. F. Portheine.

KOPIJ

Kopij voor de regionale rubrieken dient de redactie te bereiken uiterlijk op de vrijdagavond voorafgaande aan de verschijningsdatum van Vrijheid en Democratie. De redactie spoort nogmaals alle afdelingen, kamercentrales etc. aan berichtjes in te zenden over hun activiteiten.

Adres van de redactie: Nieuwe Herengracht 89-B te Amsterdam. Telefonisch doorgeven van kopij is niet mogelijk.

De VOLKSPARTIJ VOOR VRIJHEID EN DEMOCRATIE zoekt

EEN DIRECTEUR-SECRETARIS

Tot zijn taken zullen behoren:

- uitvoering van het beleid van het hoofdbestuur
- leiding van het algemeen secretariaat in Den Haag
- organisatie van landelijke vergaderingen, bijeenkomsten, congressen en propagandistische activiteiten
- onderhouden van dagelijkse contacten met de partij

Vereist wordt:

- minimum middelbare schoolopleiding; academische opleiding strekt tot aanbeveling
- ervaring in verenigingswerk
- liberale politieke gezindheid en betrokkenheid bij het gebeuren van vandaag.

Geboden wordt:

- goede salariëring en pensioenregeling
- zelfstandig en afwisselend werk.

Handgeschreven sollicitaties te richten aan mejuffrouw mr. M. M. F. van Everdingen, Laan van Meerdervoort 52 te 's-Gravenhage.

Nederlands Vrouwencomité naar UNCTAD III

De Nationale Commissie voor Ontwikkelingshulp 1970 - 1980 heeft het mogelijk gemaakt, dat speciaal ter voorlichting van de vrouwenorganisaties een journaliste de derde Wereldhandelsconferentie (UNCTAD III), die van 13 april tot 19 mei 1972 te Santiago (Chili) zal worden gehouden, bij te wonen. Het Nederlands Vrouwen Comité heeft de journaliste Wil de Ru-Schouten als eerste aangewezen deze taak op zich te nemen.

De uitzending past geheel in één van de belangrijkste doelstellingen van de Nationale Commissie Ontwikkelingsstrategie. De Verenigde Naties hebben voor de jaren 1970 - 1980 een ontwikkelingsbeleid aanvaard, dat wordt aangeduid met „Tweede Ontwikkelingsdecennium” (Development Decade II, afgekort D.D.2). Daarin wordt o.a. gesteld, dat een strategie niet kan worden verwezenlijkt zonder de gehele bevolking daarbij te betrekken. Een van de middelen om dat te doen is te zorgen voor een zo breed mogelijke informatie. Er gaan dan ook enige tientallen Nederlandse journalisten namens diverse media naar Santiago.

Hieronder geeft mevrouw de Ru een korte toelichting op wat de UNCTAD voor een orgaan is:

Doel

a. De Wereldhandelsconferentie, officieel de VN-conferentie inzake Handel en Ontwikkeling, (United Nations Conference on Trade and Development, UNCTAD) komt voor de derde maal bijeen. De UNCTAD werd door de Verenigde Naties in 1964 in Genève voor het eerst bijeengeroepen en in datzelfde jaar tot permanent orgaan van de Ver-

enigde Naties verklaard. Het motief voor het in leven roepen van de UNCTAD was, dat de economische en sociale ontwikkeling van een land in grote mate afhankelijk is van de plaats, die het inneemt in het geheel van de internationale handel. Tussen de industrieel ontwikkelde landen bestond zulk een overleg t.a.v. van de handelsbetrekkingen reeds vele jaren. De UNCTAD bracht voor het eerst rijke en arme landen bijeen omdat duidelijk was geworden, dat ontwikkelingssamenwerking zonder medewerking van degenen, die in de internationale handelsbetrekkingen en binnen de monetaire verhoudingen de toon aangeven, maar weinig de kans krijgt van de grond te komen, b. De conferentie te Genève en die in 1968 te New Delhi (waarvan men veel had verwacht) maakten duidelijk, dat het bereiken van concrete resultaten bijzonder moeilijk was. Ook al wordt op bepaalde punten overeenstemming bereikt, dan moet men toch nog maar afwachten of de daarin afgesproken maatregelen ook worden gerealiseerd. Daarbij komt, dat de bevoegdheden van de UNCTAD nog beperkt zijn. Ze kan nog weinig invloed uitoefenen op de naleving van bepaalde overeenkomsten. Toch zal deze ontmoeting, deze confrontatie tussen de arme en rijke landen, waarvoor de UNCTAD bij uitstek het podium is, moeten doorgaan, tot het economisch evenwicht tussen de rijke en arme landen zover hersteld is, dat de ontwikkelingslanden een redelijke concurrentiepositie op de wereldmarkt kunnen innemen.

Groep van 77

De arme landen die aan de UNCTAD deelnemen, hebben zich direct al in 1964 verenigd in de z.g. „Groep van 77” (het aantal deelnemers in deze groep is overigens al tot in de 90 gestegen), een overlegorgaan, dat meestal enige maan-

den vóór de UNCTAD vergadert om tot een algemene standpuntbepaling te komen. Ook de communistische en de industrieel ontwikkelde landen hebben soortgelijke organen (COMECON is Economisch Samenwerkingsorgaan van de communistische landen van Oost-Europa en de OESO is Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling met betrekking tot de ontwikkelde, „rijke” landen)

De arme landen hebben tot nu toe geen goed woord over voor de resultaten van de vorige UNCTAD's. De rijke landen zijn wat positiever. Zij menen, dat de UNCTAD er niet in de eerste plaats is om tot duidelijke afspraken te komen, maar om de grote lijnen uit te zetten voor een handelsbeleid, dat tussen de landen zelf of binnen andere organisaties van landen tot een afronding moet komen.

Algemene vergadering

Op 15 februari a.s. zal de NVR de Algemene Vergadering houden in Huize Randenbroek te Amersfoort. Aanvang 10 uur. De ochtend zal besteed worden aan huishoudelijke aangelegenheden, waarna mevr. I. v. d. Does-Enthoven, voorzitter van de Ver. Bescherming Voetgangers en een van de medewerkers van het MAI Bureau inleidingen zullen houden.

Des middags heeft de verkiezing plaats van de nieuwe voorzitter, mevr. A. H. Richters-Wolvius en het afscheid van de aftredende voorzitter mev. M. A. v. d. Boogert-Selhorst. Kosten van deze dag f 6,—. Opgave bij mevr. ir. L. v. d. Berg-Gerlag, Bremlaan 6, Rozendaal/Post Velp, onder gelijktijdige overmaking van het verschuldigde bedrag op postgiro no. 503273 van de Nat. Vrouwen Raad.

Kopij voor deze rubriek zenden aan: mevr. mr. E. de Roock-Bedding, Stadhoudersplantsoen 212, Den Haag.

Europa wordt ernst

door mr. dr. C. Berkhouwer, vice-voorzitter van het Europese parlement en lid van de Tweede Kamer voor de VVD.

Dat de zaterdagmiddag van 22 januari 1972 in het Egmont Paleis te Brussel door de toetreding van het Verenigd Koninkrijk, Ierland, Noorwegen en Denemarken een historisch gebeuren opleverde, is al een gemeenplaats. Als de onderneming in 1973 op gang komt zal de gemeenschappelijke markt rond 250 miljoen zielen tellen, dat is meer dan de Verenigde Staten en de Sowjet-Unie ieder aan inwoners hebben. Zij zal de belangrijkste handelspartner ter wereld zijn en dit gewicht zal des te zwaarder uitgewogen worden omdat met ingang van 1 januari 1973 het de lid-staten niet meer zal zijn toegestaan om afzonderlijk externe handelspolitiek te bedrijven, zoals thans bijvoorbeeld nog gebeurt bij de handel met Oostbloklanden en andere landen in de wereld waar de handel in staatshanden is.

Nederland verwachtte geen dank voor zijn taale arbeid om Engeland en de anderen in de EEG te krijgen. Dit was overigens niet alleen Nederlands eigenbelang, maar dat van alle 10 betrokken landen. Op de vergrote markt zal het wel dringen worden. Zie Robert Carr, Engelse minister van werkgelegenheid, geconfronteerd met ruim een miljoen werklozen (dat is ongeveer 10 maal zoveel als bij ons op een bevolking van nog geen vijf maal zo groot als de onze!) vorige week niet, toen hij een opleving van de Britse economie voorspelde: „wij hebben het vooruitzicht van vijfvoudige toeneming van onze thuismarkt, die de 250 miljoen mensen in een vergrote gemeenschappelijke markt ons biedt." Dat wordt dringen en dus, Nederlandse ondernemers, maakt uw borst nat. Op die markt, als deel van de wereldmarkt, zullen ook Amerikanen en Japanners standplaatsen willen veroveren. Een vergrote EEG zal moeten vermijden een kolos op lemen voeten te worden. Daarom zal zij onder meer en met name als één man moeten optreden in het verkeer met deze twee wereldhandelspartners, wier economieën berusten op dezelfde beginselen als de onze. En dan zullen wij er met elkaar op uit moeten zijn om de poorten voor elkaar, op voet van gelijkheid en wederkerigheid, te openen in plaats van te verval-

len in een verfoeilijk protectionisme en isolationisme als uit de jaren dertig.

Grotere taken

Welke zijn de grote opgaven waar de vergrote EEG voor staat?

a). Versterking eigen instellingen.
Per 1 januari 1973 komt er een nieuwe Commissie. Het nieuwe 14 tellende „dagelijkse bestuur" van de EEG zal heel wat sterker moeten zijn dan het huidige door de Italiaanse voorzitter zwak geleide negental. De nieuwe 14 mannen zullen meer samen moeten spelen met het Europese parlement, waarvan de bevoegdheden tegenover de Raad van ministers onvermijdelijk langzaam maar zeker zullen toenemen. Zolang er door directe Europese verkiezingen geen einde komt aan het dubbele mandaat der leden van het Europese parlement, moeten deze eventueel vrijgesteld worden in hun nationale parlementen.

b). Nieuwe drang naar monetaire eenheid.

Conform het plan-Werner zal er rond 1980 een Europese (reserve) munteenheid moeten zijn. Met dollars komt men door de hele wereld (inclusief de communistische), met roebels door de halve (van Maagdenburg tot Wladiwostok). De tijd zal niet ver meer moeten zijn dat men met dezelfde Europese munt op zak kan gaan van Bayonne tot Narvik en van Edinburgh tot Brindisi.

c). Gelijke rechten op onze markt voor gehele derde wereld.

Voor de derde wereld wel geld en goederen, doch geen wapenen. Wij hebben dit namens de Europese liberale fractie bepleit op de conferentie van Eurafrikaanse associatie in Den Haag. Prins Claus heeft hetzelfde geluid laten horen op het Unctad-symposium. Er is een speciale taak voor Nederland tegenover Indonesië en Israël. Waarom onze poorten wijder openen voor voormalige Franse koloniën in Afrika dan voor anderen uit Azië, met name Indonesië? Waarom voor wat de overstaten Middellandse Zee betreft ruimere toegang verlenen aan Arabische landen dan aan Israël?

d). Grotere politieke saamhorigheid op de paden der wereldpolitiek.

Dit is helaas gemakkelijker gezegd dan gedaan! Edoch, waar zijn we met zijn allen in het Midden-Oosten? Hoelang zal het nog duren eer we allen, ook in de grote drie „van Bonn, Parijs en Londen" beseffen dat er niet één „grote" meer is in West-Europa, doch we alleen nog maar samen één nieuwe kunnen maken!

Defensie

En tot slot: als Europa waard is gemaakt te worden — en is dat niet een der eerste politieke plichten van de jaren zeventig — is het ook waard verdedigd te worden. Pro of contra Europese kernmacht(en) praten heeft mij altijd nogal vruchteloos geleken.

Er bestaan nu eenmaal reeds twee, zij het kleine kernmachten. Indien deze zouden kunnen worden samengesmolten, zou er al veel gewonnen zijn, in de meest letterlijk geldelijke zin. Nog veel meer zou er gewonnen kunnen worden, als het ten onzent meermalen geuite liberale geluid, om op het gebied van wapeniging en krijgsmachtvorming meer samen te doen, gehoor zou vinden. Hoevele miljoenen zouden daarmede bespaard kunnen worden? Waarom zouden er in het Europa van de 10 nog langer 9 of 8 afzonderlijke vloten, legers en luchtmachten moeten zijn? Wat dit betreft moge er hoop zijn dat de geschiedenis zich nog eens zal herhalen, maar dan in omgekeerde zin. Wij doelen op het volgende. Na de mislukking van de Europese Defensie Gemeenschap in 1954, werd in 1955 in Messina door de stuwkracht van de Italiaanse liberaal Gaetano Martino de eerste schrede gezet naar de Economische Gemeenschap die in maart 1957 in Rome het levenslicht aanschouwde. Deze Gemeenschap moet ons voeren tot het uiteindelijke ideaal: de Europese (con) federatie. In die constructie is de gezamenlijke verdediging een van de onmisbare pijlers. Wij zullen naar onze mening deze plicht bij de verdere gang naar onze eenheid niet kunnen ontwijken. En zo mag dan onze gezamenlijke verdediging mislukt zijn als start van ons Europese eenwordingsproces, zij zal er tegen het einde van die rit uit kunnen komen.

Achterstand van NAVO

jets — wier vloot in geen enkel opzicht een defensief karakter heeft — thans driemaal zoveel nucleaire onderzeeboten bouwen dan de Navo. En het zijn die strijdkrachten die de gevaarlijkste dreiging ter zee vormen. Dat is dan het beeld van de beveiliging van het zeeverkeer over de Noordatlantische Oceaan. Maar wie beveiligt de aanvoer van grondstoffen en olie uit het Verre Oosten en de Perzische Golf, op de route rond de Kaap de Goede Hoop? Voor onze gewetensrust hebben wij er iets op gevonden: wij besteden aan dat probleem geen aandacht want de Navo kijkt niet verder dan de Noorderkeerring. De oceanen daarbuiten bestaan voor de Navo gewoon niet," zo meent de heer Koudijs. „Wél hebben de Sowjets daarmee een middel om, conventioneel en ver van huis, een druk op ons uit te oefenen die het economische leven volstrekt kan ontwrichten."

Met nadruk stelde het liberale Kamerlid dat in het regeerakkoord tussen de KVP, ARP, CHU, DS'70 en de VVD gesproken wordt over de extra verhoging van de defensiebegroting met f 55 miljoen, die gezien moet worden als een „eerste aanzet bij het inlopen van de achterstand". Zoals bekend bleek met name uit een rapport van de voormalige (liberale) minister van defensie, de heer Den Toom, dat de Nederlandse krijgsmacht in de laatste jaren een achterstand heeft opgelopen in de materiële sfeer.

Twijfelachtige eer

De uitgaven die de Nederlandse bevolking aan defensie besteedt, zo betoogde de heer Koudijs voorts, zijn vergeleken met onze Navo-partners niet „al op een redelijke hoogte", zoals de heer Van Elsen (kvp) eens had betoogd. De heer Van Elsen verwijst naar cijfers (een vergelijking in percentages van het nationaal inkomen), die slechts een onderdeel vormen van alle gegevens. Uit de publikatie „military balance" blijkt eveneens dat Nederland per hoofd van de bevolking 85 dollar uitgeeft, de Westduitsler 104 dollar, de Noor 97 dollar, de neutrale Zweed 143 dollar. „Als wij Luxemburg en IJsland buiten beschouwing laten geniet Nederland de twijfelachtige eer, mét Denemarken en

België, eveneens behorend tot de 'welvarende' landen, per hoofd het minst voor hun defensie te betalen," zo zei het Kamerlid. Ter vergelijking: de Rus betaalt per jaar 222 dollar (137 dollar meer dan een Nederlander), de Tsjecho-Slowaak 122 dollar en de Oostduitsler 116 dollar.

Zoals te verwachten was, kreeg de heer Koudijs hierover nogal wat interrupties te verwerken van KVP- (Van Elsen) en van PvdA-zijde.

Fundamenteel verschil in inzicht bleek het liberale Kamerlid te hebben met de fractie van de PvdA, die een beperkt conflict in Centraal-Europa het minst onwaarschijnlijk (dus: het meest waarschijnlijk) vindt. Volgens de heer Koudijs is dit een onvoorzichtigheid, die gebaseerd is op subjectieve beoordelingen van de Russische — „misschien straks ook van de Chinese" — intenties. „Wij denken toch niet dat een aanval, bij welk conflict dan ook, zijn sterke troepen zal thuislaten?"

Ten slotte zag de heer Koudijs in een eventuele uitvoering van het PvdA-plan een bijzonder groot gevaar: een aanmerkelijke verlaging van de atoomdrempel. Het gebruik van nucleaire wapens zal immers langer uitblijven, naarmate men langer en meer weerstand kan bieden met de conventionele wapeniging.

Discriminatie

De andere liberale woordvoerder in het defensiedebat, de heer G. W. Keja, die met name de personeelsproblemen behandelde, heeft daarna zelfs het beladen woord „motie" laten vallen. Hij deed dit toen hij sprak over de discriminatie tussen de jongens die de dienstplicht moeten vervullen en tussen hen die in die periode verder aan hun carrière kunnen bouwen. In het verleden had de heer Koudijs al menigmaal aandacht voor dit probleem gevraagd, dat overigens steeds groter wordt omdat het aantal dienstplichtigen verhoudingsgewijs steeds kleiner is geworden. (Naar schatting moet op dit moment 45 procent van de jongens opkomen).

De heer Keja meent dat de regering iets zou moeten doen voor deze jongens, bijv. in die zin dat zij na de vervulling van hun dienstdienst een aantal jaren belastingverlichting krijgen. Keja dreigde

met een motie hierover omdat het kabinet dit probleem al jarenlang in studie heeft en nooit een standpunt heeft ingenomen. Dat standpunt moet er maar eens een keer komen, vond het Kamerlid.

vrijheid en democratie

De redactie van Vrijheid en Democratie is gevestigd te Amsterdam, Nieuwe Herengracht 89-B. Hoofdredacteur en voorzitter van de redactiecommissie is de heer Ph. C. la Chapelle.

De abonnementen-administratie wordt verzorgd door het algemeen secretariaat van de VVD, Koninginnegracht 61 te Den Haag (telefoon, uitsluitend voor abonnementen-administratie, 070 - 111741). Voor adreswijzigingen etc. wende men zich dus tot het algemeen secretariaat.

De advertentie-exploitatie wordt verzorgd door de Nederlandse Dagblad Unie, Westblaak 180 (postbus 824) te Rotterdam, telefoon 010 - 147211.

algemeen secretariaat

Het algemeen secretariaat van de VVD is gevestigd te Den Haag, Koninginnegracht 61, telefoon (070) 604863. Postrekening: 67880 ten name van de algemeen secretaris van de VVD te Den Haag.

secretariaat tweede kamer fractie

Het secretariaat van de VVD-fractie in de Tweede Kamer is gevestigd in het gebouw van de Tweede Kamer, Binnenhof 1 A te Den Haag. Telefoon (070) - 61 49 11.

In overleg met de besturen van de kamercentrales heeft de VVD-fractie in de Tweede Kamer de volgende regionale taakverdeling voor het westelijke district vastgesteld:

Kamercentrale Amsterdam:

G. W. Keja, mr. H. Koning.

Kamercentrale Haarlem:

mr. dr. C. Berkhouwer, drs. Th. Joekes.

Kamercentrale Den Helder:

mr. dr. C. Berkhouwer, G. W. Keja.

Kamercentrale Rotterdam:

mr. H. Koning, mevrouw mr. N. Smit-Kroes.

Kamercentrale 's-Gravenhage:

drs. Th. Joekes, mej. mr. A. Kappeyne van de Coppello.

Kamercentrale Leiden:

mej. mr. A. Kappeyne van de Coppello, mr. F. Porthelne.

Kamercentrale Dordrecht:

mr. A. Geurtsen, jr. D. S. Tuijnman.

Kamercentrale Utrecht:

L. M. de Beer, de heer G. Koudijs.

IJmond-gemeenten samen?

Bij het verschijnen van dit nummer is vermoedelijk de beslissing gevallen over het wetsontwerp tot samenvoeging van de drie IJmond-gemeenten: Velsen, Beverwijk en Heemskerk tot één gemeente onder de naam IJmuiden. De uitslag daarvan viel tevoren niet te voorspellen. Daarvoor waren de meningen te zeer verdeeld. Het gaat dan ook om de grootste bestuurlijke operatie die ons land ooit gekend heeft. Velsen dat ook Santpoort, Driehuis en IJmuiden omvat, heeft ongeveer 70.000 inwoners die mede op de zuidelijke oever van het Noordzeekanaal wonen. Het noordelijk aan Velsen grenzende Beverwijk heeft ruim 40.000 inwoners en het nog noordelijker gelegen Heemskerk 30.000.

Zoals in bijna alle samenvoegingszaken zijn de partijen ook hier niet eensgezind in hun beoordeling van het wetsontwerp. Hoewel er duidelijk sprake is van de opheffing van alle drie gemeenten en dus niet van annexatie, zijn de kleinsten (in oppervlakte en inwonertal) toch bang opgeslokt te worden door de grote broer. De gemeenteraden van Beverwijk en Heemskerk zijn fel gekant tegen de samenvoeging; de gemeenteraad van Velsen is vóór. De drie plaatselijke afdelingen van de VVD volgen de standpunten van de verschillende gemeenteraden. Zij zijn het dus ook oneens.

Over de bestuurlijke indeling van het gebied aan de monding van het Noordzeekanaal wordt al twintig jaar gesproken en geschreven. Zeven ministers van binnenlandse zaken hebben zich er mee beziggehouden. Samen hebben zij voor drie verschillende oplossingen gezorgd die in evenzovele wetsontwerpen waren vastgelegd. Twee hebben de eindstreep nooit gehaald.

Hoogovens

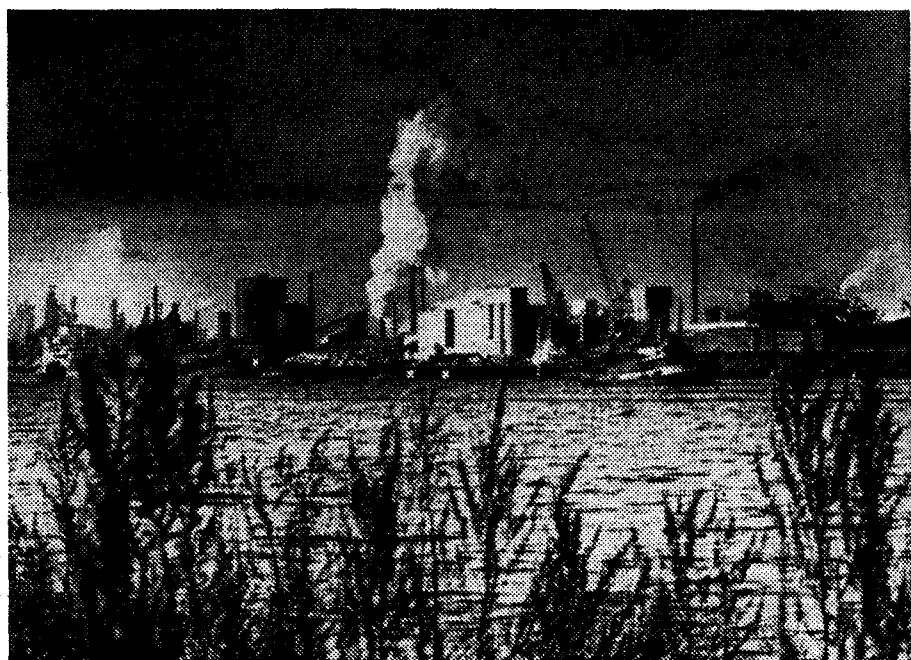
Directe aanleiding tot de herziening van de bestuurlijke indeling van het gebied aan de monding van het Noordzeekanaal is het ijzer- en staalbedrijf van Hoogovens. Dat is in 1929 binnen de grenzen van de gemeente Velsen gestart, maar is in de loop der jaren over de grenzen van Beverwijk en Heemskerk heengegroeid. Het bedrijf heeft nu 20.000 werknemers. De economie van het hele gebied drijft er op en ook planologisch drukt het mammoet-concern zijn stempel op de streek. De woonsituatie is vrijwel geheel op Hoogovens gericht.

De commissie Westen des Lands zag in 1951 op de noordelijke oever van het Noordzeekanaal al een „staalstad” groeien. In 1956 werd voor die „staalstad” en de gemeente Velsen een boven-gemeentelijk orgaan noodzakelijk geacht, de IJmondraad, te vergelijken met de huidige Rijnmondraad. De IJmondraad, rechtstreeks te kiezen door de bevolking, is er nooit gekomen. Een poging tot vrijwillige samenwerking van de drie gemeenten mislukte in de jaren zestig. In 1964 kwam de toenmalige minister van binnenlandse zaken, mr. Toxopeus, met een wetsontwerp dat behelsde Beverwijk en Heemskerk samen te voegen. Beverwijk was vóór. Heemskerk uiteraard tegen. Het toen nog kleine tuindersdorp Heemskerk kreeg de steun van Velsen en van Gedeputeerde Staten van Noord-Holland dat Beverwijk en Heemskerk niet los kon zien van Velsen. Dit tweede wetsontwerp heeft de Tweede Kamer nooit gehaald.

Achterhaald

In 1966 kwam minister Beernink met het huidige wetsontwerp. Een aantal motieven die in de jaren vijftig pleitten voor een herziening van de bestuurlijke indeling van het gebied, waren toen echter door de feiten achterhaald. De prognoses over de bevolkingsontwikkeling bleken niet te kloppen. De „staalstad” was een papieren argument. Het aantal werknemers bij Hoogovens groeide wel, maar met het voortschrijden van de mobiliteit zocht men zijn woonplaats verder weg. Tot ver voorbij Alkmaar zijn nu hele woonkernen van Hoogoven-employés en ze worden met speciale bussen overal vandaan gehaald. De IJmond-gemeenten hebben zich in die tijd naar eigen inzichten ontwikkeld.

De drie hebben zich inmiddels ieder naar eigen inzicht ontwikkeld en het resultaat is zeker niet de homogene staalstad die men zich voorstelde. Minister Beernink wil van de oorspronkelijke gedachte van een stedelijke eenheid echter nog zoveel mogelijk redden en voor de inwoners het treffen van ste-

Het industriegebied IJmond

delijke voorzieningen mogelijk maken die beter zijn dan wanneer elke gemeente daarvoor afzonderlijk zou moeten zorgen. Hij meent dat de praktijk dit heeft bewezen. Hij wijst dan voorts nog op de voordelen van een zo effectief mogelijk benutten van de nog schaarse gronden voor woningbouw, de ligging van Hoogovens binnen één bestuurlijk gebied en voor een volwaardige partner tegenover Amsterdam en de Zaanstreek bij de verdere ontwikkeling van het Noordzeekanaalgebied waarin de voorhaven bij IJmuiden zo'n belangrijke rol speelt.

Beverwijk en Heemskerk voeren vooral als bezwaar aan dat de afstand tussen bestuurders en bestuurden in de samengevoegde gemeente te groot wordt. Zij wijzen daarbij op het scheidende element dat het Noordzeekanaal vormt en de slechte oeververbindingen over dat kanaal. De Velsertunnel ligt buiten de bebouwde kom en is eigenlijk meer voor het doorgaande verkeer. Wat resteert zijn de ponten en de omslachtige route over de sluisen. Voordelen zien de Beverwijkers en Heemskerkers niet. Zij menen dat alles wat er op het terrein van de stedelijke voorzieningen kon worden gedaan, is gedaan en dat van een samenvoeging niets meer te verwachten valt; die komt te laat.

Een belangrijk aspect in de hele affaire is de aandrang die de laatste jaren van de zijde van de Raad van Bestuur van Hoogovens wordt uitgeoefend om de drie gemeenten samen te voegen. Als argumenten worden daarvoor aangevoerd de onwerkbaarheid binnen het bedrijf als men voor allerlei zaken met zoveel verschillende gemeenten te maken heeft en de kwestie van de toe- en afvoerwegen naar en van het bedrijf waarvoor de IJmond-gemeenten uit financiële onmacht of onderling geharrewar over de loop van de tracés in al die jaren nauwelijks goede voorzieningen hebben kunnen treffen. Verwacht (door Velsen) en gevreesd (door Beverwijk en Heemskerk) wordt dat van de economische macht van Hoogovens een grote invloed op de uiteindelijke beslissing zal uitgaan.

Een belangrijk argument van Heemskerk tegen de samenvoeging mag hier niet onvermeld blijven: de gewestvorming. In Heemskerk meent men dat niet meer over samenvoeging van grote gemeenten als die in de IJmond moet worden gesproken nu de gewestvorming zich als nieuwe bestuursvorm aandient en mogelijk een oplossing zal blijken voor de problemen in het IJmondgebied.

KOPIJ

Kopij voor de regionale rubrieken dient de redactie te bereiken uiterlijk op de vrijdagavond voorafgaande aan de verschijningsdatum van Vrijheid en Democratie. De redactie spoort nogmaals alle afdelingen, kamercentrales etc. aan berichtjes in te zenden over hun activiteiten.

Adres van de redactie: Nieuwe Herengracht 89-B te Amsterdam. Telefonisch doorgeven van kopij is niet mogelijk.

Aankondigingen

8 FEBRUARI

Mej. mr. A. Kappeyne van de Coppello (lid van de Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling Gouda.

9 FEBRUARI

Mevrouw mr. E. Veder-Smit (lid van de Tweede Kamer) geeft voor de statencentrale Haarlem-Velsen een toelichting op haar nota volksgezondheid. Kapel Nieuw Vredenhof, J. van Oldenbarneveldtlaan 15, Haarlem. 20.00 uur.

11 FEBRUARI

Mr. F. Porthelne (lid van de Tweede Kamer) spreekt voor de ondercentrale Goeree-Overflakkee.

G. W. Keja (lid van de Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling Heerhugowaard over „van dinsdag tot donderdag op het Binnenhof”, parlementaire politiek, liberaal bekeken. „De heer van Jericho”, Middenweg, Heerhugowaard, 20.00 uur.

14 FEBRUARI

Dr. K. van Dijk (lid van de Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling Gorinchem over onderwijs. Motel Gorinchem. 20.00 uur.

21 FEBRUARI

Mr. H. E. Koning (lid van de Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling Heiloo over het budgettaire beleid. „De Oude Herberg”.

Mevrouw drs. N. Smit-Kroes (lid van de Tweede Kamer) en ir. L. Jacobsen (voorzitter commissie verkeer en vervoer) nemen deel aan een debatavond over openbaar vervoer te Rotterdam.

22 FEBRUARI

Voor de afdelingen in de Vechtstreek spreekt G. Koudijs (lid van de Tweede Kamer) over defensie. 20.00 uur Studio Idee, Rijksweg 117/119 te Loenen.

3 MAART

Mr. H. E. Koning spreekt voor de Vrouwen in de VVD, provincie Utrecht over „Inspraak”. Monopole, Amersfoort. 14.15 uur.

15 FEBRUARI

Prof. mr. N. E. H. van Esveld spreekt voor de afdeling Rijswijk over „Liberalisme en sociale politiek”. De Hofstede, Julianalaantje, Rijswijk. 20.00 uur.

28 FEBRUARI

Tournee H. Wiegels te Woerden. Zie voorpagina.

Ondercentrale IJsselmonde

IJsselmonde — In de kamercentrale Dordrecht is de ondercentrale IJsselmonde opgericht. Tijdens een eerste werkvergadering is een voorlopig dagelijks bestuur gevormd dat bestaat uit de heren J. W. Oosterbaan van de afdeling Rhon, voorzitter, H. A. Birman van de afdeling Heerjansdam, secretaris en N. F. M. Taverne van de afdeling Zwijndrecht, penningmeester.

Het bestuur bestaat verder uit afgevaardigden van de afdelingen Poortugaal, Hendrik Ido Ambacht, Barendrecht en Ridderkerk. Het secretariaat van de ondercentrale is gevestigd: Jhr. V. P. A. Beelaerts van Bloklandlaan 29 te Heerjansdam, tel. 01857-1575.

Zie ook het artikel over de Leidse Baan op pagina 11.

Adreswijziging

Den Helder — De heer R. J. Middelburg, secretaris van de Kamercentrale Den Helder, is verhuisd naar Midwoud, Pieter Wariuslaan 46. Zijn telefoonnummer aldaar wordt 02291/623. Zo lang er nog geen aansluiting is, kan men de heer Middelburg bereiken op nummer 023/923923.

Regionaal congres

De kamercentrale Den Helder organiseert 26 februari een regionaal congres dat wordt gehouden in café-restaurant 't Gulden Vlies in de Koorstraat te Alkmaar. Op dit congres spreken tijdens het ochtendprogramma partijvoorzitter mevrouw G. V. van Someren-Downer en mr. H. van Riel, fractievoorzitter van de VVD in de Eerste Kamer. De heer Van Riel belicht de ideologische grondslagen van de VVD en hun toepassing op de maatschappij. Mevrouw Van Someren houdt een algemene beschouwing over de VVD nu en in de toekomst. Na de lunchpauze onderwerpt dr. D. H. Peereboom Voller de gewestvorming aan een kritische beschouwing, waarna mr. dr. C. Berkhouwer over de gewestvorming buiten onze landsgrenzen spreekt. Over de door de sprekers aan te snijden onderwerpen zal een ruime discussiemogelijkheid zijn.

De kosten van deelname aan het congres bedragen voor degenen die van koffie en lunch gebruik willen maken negen gulden. De entreeprijs, waarin één koffie is begrepen, bedraagt twee gulden vijftig.

Het correspondentie-adres van de congrescommissie van de kamercentrale Den Helder is: Cromhoutstraat 30, Heerhugowaard, tel. 02207-1277.

Oosterschelde

Uit de stroom van brieven die ons voortdurend bereikt kiest de redactie er voor elk blad één die naar haar oordeel ruime aandacht verdient. Dat betekent niet dat zij de mening van de briefschrijver deelt, wel dat zij het de meest belangwekkende brief acht die de afgelopen weken werd ingezonden. Uit de andere brieven citeert de redactie slechts wat haar daarin het meest (aangenaam of juist onaangenaam) heeft getroffen. Anonieme brieven en brieven in onleesbaar handschrift verdwijnen zonder pardon in de prullenmand.

Naar aanleiding van het artikel „Moet de Oosterschelde wel dicht?“ pag. 6 van dit blad van 21 jan. '72 wil ik gaarne het volgende opmerken:

Van alle argumenten vóór de afsluiting van de Oosterschelde, zoetwaterbekken etc. is uitsluitend de veiligheid overgebleven. En veiligheid is een *relatief* begrip, afsluiting geeft maximale, doch verhoging van de zeedijken geeft voldoende veiligheid. Deze maximale veiligheid kost niet alleen één miljard gulden extra, doch vernietigt het unieke milieu van de Oosterschelde.

Compartmentering, noch perforering kunnen daar afdoende aan verbeteren, eb en vloed gaan in elk geval verloren en de kosten zijn vele honderden miljoenen extra gulden.

Het belang van de functie van „kinderkamer“ voor vele Noordzeevis is eerst na 1953 geleidelijk duidelijk geworden; het is mijn stellige overtuiging, dat wanneer in 1953 de Oosterschelde niet in het Deltaplan was betrokken, doch als nader te bestuderen probleem was beschouwd, nu niemand één miljard extra gulden voor afsluiting over zou hebben.

Helaas is het voor politici onmogelijk op een eenmaal genomen beslissing terug te komen, wanneer begrippen als „maximale“ veiligheid in het geding zijn. Dat op andere wijze voldoende veiligheid verkregen kan worden, al moge het dan zo zijn dat over 1-200 jaar de betreffende dijken opnieuw versterkt en verhoogd moeten worden, speelt daarbij helaas geen enkele rol.

Hoezeer veiligheid een relatief begrip is, blijkt uit de risico's die in het wegverkeer worden genomen en de gelatenheid, waarmee het jaarlijkse veelvoud

aan doden en gewonden van de ramp van 1953 wordt aanvaard.

Ik betreur het in hoge mate, dat de VVD als een partij met vele kundige leden ook hier weer geen duidelijk standpunt durft in te nemen. Mevrouw Veder-Smit en de heer Tuijnman verwachten nog wonderen van compartimentering, maar de wonderen zijn ook hier de wereld uit.

De kop en de eerste kolom van het artikel „moet de Oosterschelde wel dicht“ in het vorige nummer zijn uitstekend, maar de zaak ontspoorde, wanneer er wordt gesteld dat oester- en mosselcultuur door perforering behouden kunnen blijven. Dat kan alleen en dat geldt in nog sterkere mate voor de „kinderkamerfunctie“ bij handhaving van eb en vloed, maar die kun je nooit bereiken door perforering, maar alleen door een Open Oosterschelde met desnoods enkele stukken dijk erin, d.w.z. de reeds aanwezige werkeilanden iets uitbouwen. Dat betekent natuurlijk wel volledig op Deltapeil brengen van alle dijken langs de Oosterschelde, maar de kosten zijn aanzienlijk lager dan volledige afsluiting alleen en meer dan één miljard lager, indien er ook nog sprake is van compartimentering en/of perforering.

Misschien is dit voor politici een aardbaar compromis, omdat zij dan kunnen stellen dat door deze stukken dijk in de mond van de Oosterschelde en golven zodanig worden gebroken, dat in combinatie met het op Deltapeil brengen van alle zeedijken dezelfde mate van veiligheid wordt verkregen als door volledige afsluiting.

Ik onderstreep opzettelijk voor politici, omdat technici hierover hun twijfels zullen hebben. Maar diezelfde technici zijn bereid de relatieve veiligheid van

een geheel Open Oosterschelde met tot Deltapeil verhoogde zeedijken te aanvaarden, zodat deze twijfels niet van belang zijn.

Ik hoop hiermede een bijdrage te hebben geleverd tot verduidelijking van de problematiek.

IR. H. MEIJER
Oosterbeek

Mijn

opinie is...

• Brief

De heer R. R. van Calker te Balkbrug zond ons een afschrift van een brief, die hij op 30 januari de heer Wiegel deed toekomen, met het verzoek melding te maken van de punten, die hij daarin aansnijdt. Dat zijn er twee. In de eerste plaat wijst de heer Van Calker op wat hij noemt „het gevaar van onze linkse radio- en tv-dictators“. Hij verzoekt de heer Wiegel om daartegen in iedere vergadering en in iedere VVD-uitzending van leer te trekken.

Het tweede punt uit zijn brief betreft DS'70. „Ik ben al jaren lid van de VVD,“ schrijft de heer Van Calker, „maar hoe ik het ook bekijk, ik zie hoe langer hoe minder verschil met DS'70. In hun uitzendingen noemen zij zich nooit socialistisch en ze schoppen heel wat harder tegen de PvdA aan dan de VVD. Mevrouw Van Someren heeft gesproken over een middenpartij. Wat zou u denken van een samengaan van de VVD met DS'70? Als ik de mensen van DS'70 in de Kamer hoor, zouden hun uitspraken evengoed door VVD'ers gedaan kunnen zijn.“

• Keja op TV

Bij in Voorburg gehouden informele huiskamerbijeenkomsten kwam vele malen het onderwerp „televisie-presentatie“ ter sprake, zo schrijft ons de heer J. van den Thoon. „Vaak wordt daarbij gepleit voor televisiepresentatie door personen, die brede lagen van de bevolking aanspreken. Op het scherm moeten, in de zendtijd van de VVD, sprekers verschijnen, die populair en duidelijk de problemen kunnen uiteenzetten. Dus niet „wat bekakt sprekenden“; het gaat er namelijk om dat in de eerste plaats de grote massa van de niet-leden de tv-sprekers weet te waarderen.“

De uitzending met de heer en mevrouw Keja heeft mij daarom veel genoegen gedaan, aldus de heer Van den Thoon. Het was precies een uitzending zoals wij ons gedacht hadden.

• Kiesdrempel

Nu er naar wij hopen voorlopig geen Tweede Kamerverkiezingen worden gehouden kan het vraagstuk van een kiesdrempel onemotioneel worden bekeken. De KVP was vóór een kiesdrempel en de VVD op democratische gronden tegen. De vraag is hoever men een democratie kan doordrijven. Men kan nu eenmaal geen 13 miljoen Kamerleden hebben. Vroeger waren het er honderd; daarna is men overgegaan op 150 wegens de bevolkingstoename en het

scheppen van de mogelijkheid per partij meer specialisten in de Kamer te krijgen. Het gevolg is echter ook geweest dat er meer splinterpartijen kwamen, hetgeen voor parlement en kabinet extra werk meebracht, o.a. door het stijgende aantal schriftelijke vragen.

Splinterpartijen zijn onlogisch, omdat een- of tweemans fracties niet over alle specialisten een oordeel hebben. Bovendien vind ik dat afgescheiden Kamerleden hun zetel ter beschikking dienen te stellen, omdat ze gekozen zijn op een bepaald programma en er door hun afscheiding weer nieuwe splinterpartijen bijkomen. Het zou hier — evenals in andere landen — mogelijk moeten zijn met een beperkt aantal partijen in het parlement te opereren, bijvoorbeeld een christelijke, een progressieve, een ultralinkse en een middenpartij. Dat zou veel efficiënter en goedkoper zijn. Of men zou besluiten tot een drempel van 3 man of 3 procent of tot een ander getal zou een nader punt van discussie moeten zijn. Maar ik geef toe dat een criterium van wat democratisch is wel moeilijk is te geven.

IR. P. H. A. ZAALBERG, DEN HAAG.

De redactie is het met de visie van ir. Zaalberg niet eens. In de partij is zeer uitvoerig op alle niveaus over de kiesdrempel gediscussieerd; men heeft deze gedachte van de hand gewezen op grond van goede en algemeen bekende argumenten. Wij hebben er geen behoefte aan deze weer te herhalen.

REDACTIE VRIJHEID EN DEMOCRATIE

• Demonstratie abortuswet

Ik wil de VVD-vrouwen er op attent maken dat Dolle Mina op 19 februari een demonstratieve bijeenkomst organiseert naar aanleiding van het wetsontwerp over de abortus. De bijeenkomst begint om 2 uur op het Jaarbeursplein in Utrecht. Zoals bekend verwerpt Dolle Mina de stelling dat de vrouw niet bij machte en niet bevoegd zou zijn zelf een beslissing te nemen over de eventuele ongewenstheid van haar zwangerschap.

Met name verwerpt zij: Dat een ander voor de vrouw een beslissing kan nemen, die haar in de eerste plaats aangaat en waarvan zij in de eerste plaats de consequenties draagt. En voorts: dat de vrouw niet alleen in staat zou zijn tot afweging van alle belangen, die hiermee zijn gemoeid. Ook Dolle Mina denkt in termen van afweging van alle belangen.

Voor zover u zich solidair voelt met de VVD zou u zich bij de demonstratie kenbaar kunnen maken door het dragen van een VVD-speldje of anderszins,

waardoor de vrouwen (en uiteraard de mannen) die het met dit standpunt eens zijn, de geloofwaardigheid van de VVD wat betreft dit punt uit het verkiezingsprogramma kunnen uitdragen. Hoe de fractie dat wil klaarspelen zullen we wel merken tijdens het Kamerdebat.

MEVR. J. TROMP-MEESTERS,
AMSTERDAM

Wintercongres van JOVD

De jongerenorganisatie Vrijheid en Democratie houdt vrijdag 11 en zaterdag 12 februari haar wintercongres in hotel De Paasberg, Arnhemseweg 20 te Ede.

Het programma van het congres is als volgt:

VRIJDAG:

- 19.30 Ontvangst der deelnemers.
- 20.00 Congresrede door voorzitter D. N. M. van Wees.
- 20.15 Mr. J. J. A. Berger, fractievoorzitter van DS '70, zal een rede houden over zijn ervaringen als Tweede-Kamerlid. Hierna gelegenheid voor discussie.
- 22.30 Feest m.m.v. The Simon East Drive-in Show.

ZATERDAG

- 09.00 Ontbijt.
- 10.00 Plenaire behandeling nota Liberale Beginselen.
- 11.00 Koffie.
- 11.15 Liberale Beginselen Werkgroepen.
- 12.30 Koffietafel.
- 13.30 Eindbehandeling Plenaire Liberale Beginselen.
- 15.00 Huishoudelijke vergadering.
- 17.00 Sluiting.

Agenda Huishoudelijke vergadering:

1. Opening
2. Financiën District Noord.
3. Begroting 71-72.
4. Wat verder ter tafel komt.
5. Rondvraag.
6. Sluiting.

Een RONDVAART door de Rotterdamse Havens

een BELEVENIS!

SPIDO

Willemsplein
Rotterdam

„Gastheren

in eigen land”

Rijnhotel Arnhem

annex SAVOY-RESTAURANT

Hotel met sfeer en gesoigneerde keuken

RIJNTERRAS

Onderlangs 10 - Arnhem - Tel. 08300 - 27141

Hotel Wittebrug

Den Haag - Scheveningen

20 SUITES EN 240 BEDDEN

Alle kamers met privé-bad en douche.

Air-conditioned restaurant en lounge-bar.

Zalen en salons voor Congressen, Recepties, Lunches en Diners van 10 tot 300 personen.

Tel.: 512361 (10 lijnen) - Telex: 31567

waar de gast ^koning is

Cocagne, levend middelpunt van een levende stad: perfecte outillage voor vergaderingen, congressen, shows, feestelijke bijeenkomsten: royale hotelaccommodatie, restaurant, café, petit-restaurant, bar en bowling. Speciale arrangementen bij feestelijke gelegenheden: Kerstmis - Nieuwjaar - Pasen - Pinksteren.

COCAGNE

RESTAURANT DES SPÉCIALITÉS. CAVE RENOMMÉE.
EINDHOVEN, VESTDIJK 47. TELEFOON 040 - 69288

HOTEL „DE NEDERLANDEN” VREELAND

RESTAURANT-RÔTISSERIE „NAPOLEON”

VREELAND A/D VECHT

BIJ KRUISING AUTOWEG HAARLEM/HILVERSUM + UTRECHT/AMSTERDAM

RESERVERING (02943) 1576 — ZONDAGS GESLOTEN

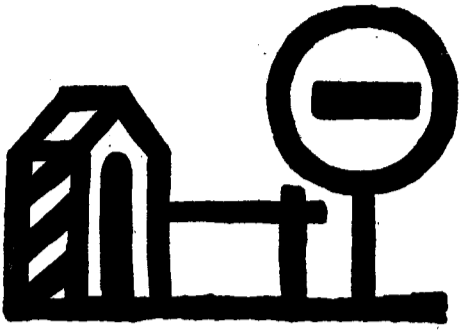

Meld u als lid van de

Inlichtingen: KONINGINNEGRACHT 61 - DEN HAAG - TELEFOON 070 - 60 48 03

Japan kijkt naar China

van onze redacteur
buitenland

De Japanse minister van buitenlandse zaken Takeo Fukuda heeft de normalisering van de betrekkingen tussen China en Japan deze week een urgente zaak genoemd en Frankrijks bemiddeling in dezen gevraagd. Nu Japans bondgenoot Amerika duidelijke toenaderingspogingen doet tot Peking, is voor Japan de weg geopend zich nu ook langs officiële kanalen tot het China van Mao te richten. Onofficieel zijn die betrekkingen al geruime tijd van belang. Steeds meer Japanse zakenlieden en politici brengen een bezoek aan China om contacten tot stand te brengen. Dit in de verwachting dat de Chinese markt in de nabije toekomst geopend zal worden voor een omvangrijke niet-communistische handel en dat Japan daar een belangrijk aandeel in kan hebben. Daarbij heeft Japan vooral de voor Japan zo onontbeerlijke en in China zo ruimschoots aanwezige natuurlijke hulpbronnen op het oog.

Japan is reeds de belangrijkste handelspartner van Peking, dat zijn handel met de Sowjet-Unie van 5,1 miljard roebels in 1957 tot 51 miljoen roebels in 1969 zag dalen *) De Chinees-Japanse handel bereikte in 1970 met 825,5 miljoen dollar een recordhoogte en in de eerste tien maanden van 1971 werd een stijging van 2,5 procent bereikt. Tot november exporteerde het voor een bedrag van 457 miljoen dollar naar China en importeerde het voor een bedrag van 248,8 miljoen. China's totale buitenlandse handel wordt geschat op 4 miljard dollar. Japans aandeel in de Chinese handel met de niet-communistische landen bedroeg 19,5 procent tegen Hong Kong 8,5 procent en West-Duitsland 6 procent. Verwacht wordt dat het Japanse aandeel tot 25 à 30 procent zal kunnen stijgen.

Toekomst

Voor Japan zelf betekent de handel met

China nog niet veel (3 procent van de Japanse export en 1,3 procent van de import), zeker niet vergeleken met die met de Verenigde Staten waarheen Japan vorig jaar voor 7,5 miljard dollar exporteerde (tegenover een import van plm. 4 miljard). Maar het zijn zoals gezegd vooral de toekomstverwachtingen die Japan naar betere betrekkingen met China doen uitzien. Premier Tsjoë En-lai heeft Japanse zakenlieden voorspeld dat China binnen twintig jaar in staat zal zijn Japan al die grondstoffen te leveren die het nodig heeft. De beperkende maatregelen die Amerika plotseeling op de invoer legde, zullen bovendien het streven van Japan naar een grotere diversiteit van de afzetgebieden zeker hebben versterkt.

Daarvoor zijn ook de betrekkingen met West-Europa en de Sowjet-Unie van belang. De Japanse export naar de EEG steeg van 653 miljoen dollar in 1968 tot 1,2 miljard in 1970, de handel met Engeland steeg in tien maanden met 48 procent tot 415 miljoen. Tussen Japan en de Sowjet-Unie staan nog enige politieke hangijzers in de weg waaraan inmiddels ook gewerkt wordt. Mocht Moskou bereid zijn de in de Tweede Wereldoorlog geconfiscieerde Japanse eilanden terug te geven dan worden ook hier de mogelijkheden groter.

Wantrouwen

De weg naar Peking ligt ook nog niet open. Ten eerste heeft Japan nauwe betrekkingen met Taiwan, waarmee het in 1952 een vredesverdrag sloot. Bovendien wantrouwt Peking Japans militaire macht. Nog steeds ziet China in Japan een mogelijke agressor. „De Japanse economie”, zei Tsjoë En-lai onlangs, „heeft een zeer groot tekort aan grondstoffen, veroorzaakt veel ontevredenheid, een sterk verontreiniging van het

milieu en een onevenwichtigheid tussen steden en plattelandsgemeenten. Dit dwingt de Japanse economie tot expansie wat zou kunnen leiden tot militarisme.” Tsjoë wil dat Japan een non-agressiepakt met China sluit dat gebaseerd is op principes van vrede, onafhankelijkheid, neutraliteit, democratie en „voorspoed.

En dan is er nog de kwestie van de oorlogsschuld. Japan schat dat de herstelbetalingen aan China tot een bedrag van 50 miljard dollar of meer zouden kunnen oplopen. Dit bedrag zou dan echter tevens kunnen bijdragen tot het scheppen van een nieuwe markt in China waar Japan zo'n 200 miljard dollar aan goederen en diensten zou kunnen kwijtraken. Anderzijds zou Peking ook willen dat Japan de „morele schuld” van de oorlog op zich neemt. De Japanse regering heeft aangekondigd bereid te zijn zich te „verontschuldigen” voor zijn optreden in Azië.

Sato

Het wachten is vermoedelijk op een nieuwe Japanse regering. Want één persoon is zeker niet welkom in China en dat is de Japanse premier Sato. Maar de tijd dringt. De Amerikaanse toenadering tot China, die achter de rug van Tokio om zijn beslag kreeg, heeft de Japanse ogen geopend. Het bezoek van premier Sato aan Washington heeft de spanningen tussen beide landen niet weg kunnen nemen. Het gevaar bestaat dat Japan in het vervolg zijn eigen weg gaat, wat ook betekent dat het eigen kernmacht zal gaan vormen. De spanningen in de wereld zouden er zeker niet door verminderen en een voorzichtiger Amerikaanse politiek t.o. Japan ware zeker gewenst.

*) Gegevens ontleend aan International Herald Tribune d.d. 17 jan. '72.

Leidse Baan weggeveegd

De Leidse Baan, de provinciale autoweg, geprojecteerd tussen Den Haag en Leiden, evenwijdig aan de spoorlijn, zal (voorlopig?) niet worden aangelegd. Met een geringe meerderheid hebben Provinciale Staten van Zuid-Holland hiertoe besloten, ondanks het feit dat er in dit project al een bedrag van 13,5 miljoen gulden voor kunstwerken, zoals een viaduct e.d. is besteed.

Als er ooit sprake is geweest van een beslissing die met gemengde gevoelens is ontvangen, dan is dat hier het geval. De voorstanders van het behoud van natuurschoon voor een belangrijk deel geconcentreerd in de werkgroep Milieubeheer van de Leidse universiteit hebben het pleit gewonnen.

De beslissing betekent, dat structuurplannen, uitbreidingsplannen, verkeersplannen e.d. die door de direct erbij betrokken gemeenten waren uitgewerkt en ook plannen van het Rijk, nu voor een belangrijk deel op losse schroeven zijn komen te staan. Er kunnen allerlei, nog niet te overziene consequenties uit voortvloeien.

Met alle begrip voor de zorg die velen hebben voor het milieu in dit overvolle deel van de Randstad Holland, hebben wij in het verleden in dit blad vóór de aanleg van de Leidse Baan gepleit, hoewel wij de mening deelden dat er aan het plan bezwaren kleefden, niet alleen voor de aantasting van het milieu, maar voor de o.i. onvoldoende aansluitingen van de weg in Leiden en Den Haag. Eerder is afgezien van het plan door de duinen een weg aan te leggen van Den Haag in de richting van de Noordhollandse grens. Deze laatste beslissing hebben we indertijd toegejuicht, omdat deze provinciale duinweg niet alleen een veel grotere aantasting van natuurschoon zou hebben betekend, maar bovendien een ernstig gevaar zou zijn geweest voor de drinkwatervoorziening van Den Haag, Wassenaar en Leiden e.o. Bij de Leidse Baan ging het in feite om aantasting van een veel kleiner stuk natuurschoon. Daartegenover stond het voordeel van ontlasting van het verkeer op de Rijksweg Den Haag-Wassenaar-Den Deyl. In dit verband herinneren wij aan een plan van Rijkswaterstaat om op Wassenaars gebied bij het viaduct op de grens van Den Haag en Wassenaar, een enorm verkeersplein in verdiepingen te bouwen, waartegen vooral de gemeente Wassenaar zich fel heeft verzet, omdat daarmee veel meer natuurschoon verloren zou gaan en bovendien de verkeerssituatie en de be-

woonbaarheid van Wassenaar onherstelbaar schade zouden worden toegebracht. Ofschoon er nauwelijks gesproken kan worden van een politieke beslissing van Provinciale Staten — in verschillende fracties, zoals die van de VVD waren voor- en tegenstanders van de Leidse Baan — verdient het vermelding dat de gemeenteraden van Den Haag en Wassenaar unaniem vóór de aanleg van de Leidse Baan waren. Wij herinneren aan enkele uitspraken vóór de definitieve beslissing in de vergadering van de Staten viel. Zo zei de Haagse burgemeester, mr. Marijnen onlangs tijdens de begrotingsbehandeling o.m. „Handhaving van waardevolle elementen in het natuurlijk milieu is van toenemend belang, maar een goede bereikbaarheid van Den Haag als centrum van agglomeratie en stadsgewest is van niet minder belang. Alleen dan kan dit centrum functioneren”.

De gemeenteraad van Wassenaar nam enige tijd geleden unaniem een motie

aan, waarin men stelde dat het niet doorgaan van de aanleg van de Leidse Baan zeer ernstige gevolgen zou hebben voor het woon- en natuurmilieu in Wassenaar. Bij de discussie over deze motie wees de heer Sydney van den Bergh (VVD) o.m. op de noodzaak om het regeringscentrum Den Haag bereikbaar te houden.

Burgemeester Kolfshoten van Leidschendam gaf als zijn mening, dat de meerderheid van Provinciale Staten de trekschuit heeft gemist door de Leidse Baan af te wijzen. Het is, volgens hem, een illusie te veronderstellen dat iedereen bereid zal zijn de auto te laten staan en van het openbaar vervoer gebruik zal maken.

Dit laatste is het punt waar het vooral om draait. De grote vraag is of de overheid de middelen heeft om het gebruik van de auto met name voor het woonwerkverkeer, te verminderen. Zeer vele autobezitters stellen zich op het standpunt, dat het juist de taak van de overheid is om het woon-werkverkeer te bevorderen door de aanleg van voldoende en goede wegen. De Leidse Baan moest als zodanig worden beschouwd. De negatieve beslissing over de aanleg van de Leidse Baan zal nu, dringender dan ooit overleg noodzakelijk maken tussen de betrokken gemeentebesturen, het provinciaal bestuur en het Rijk. Daarbij zou aandacht kunnen worden besteed aan het denkbeeld uit particuliere bron om boven de bestaande spoorbaan een viaduct aan te leggen.

Voor het Haagse gemeentebestuur zal bij het komende overleg bijzonder zwaar wegen welk standpunt de regering zal innemen ten opzichte van deze stad als centrum van rijksdiensten. In het eerder genoemde memorandum van B. en W. van Den Haag was als eerste conclusie opgenomen: Handhaving van de centrumfunctie is levensvoorwaarde voor Den Haag. Vijfde conclusie: er moet naar een nieuw evenwicht tussen woon-, werk- en andere functies worden gestreefd, o.m. door opstelling van een structuurplan voor de agglomeratie. En zevende conclusie: Voor de agglomeratie-samenwerking is een nieuwe structuur nodig.

Indien we zelf een conclusie uit het gebeurde met de Leidse Baan zouden moeten trekken dan zou het deze zijn: bij alle discussie hebben emotionele gevoelens de overheid over nuchtere noodzaak gehad. Maar misschien zien we het verkeerd. De tijd zal het leren.

v. d. W.

Ver. Staten- en Raadsleden

Het bestuur van de Vereniging van Staten- en Raadsleden heeft een commissie ad hoc ter bestudering van de Gemeentewet Herzien — deel 2 ingesteld. De commissie ziet er als volgt uit:

Voorzitter: prof. mr. C. H. F. Polak, lid der Eerste Kamer, vice-voorzitter: mr. J. Drijber, burgemeester van Zwolle, secretaris: H. G. van Zwijndrecht, medewerker bureau voor gemeentepolitiek, leden: mevrouw A. J. le Coultre-Foest, wethouder van Wassenaar, mr. A. P. J. van Bruggen, burgemeester van Delfzijl, mr. G. Loopstra, burgemeester van Vlagtwedde, mr. dr. W. K. J. J. van Ommen Kloeke, wethouder van Den Haag, J. M. van de Ven, raadslid van Venlo en bestuurslid van de Vereniging van Staten- en Raadsleden.

Adviserend lid: mej. mr. A. Kappeyne van de Coppelio, lid van de Tweede Kamer.

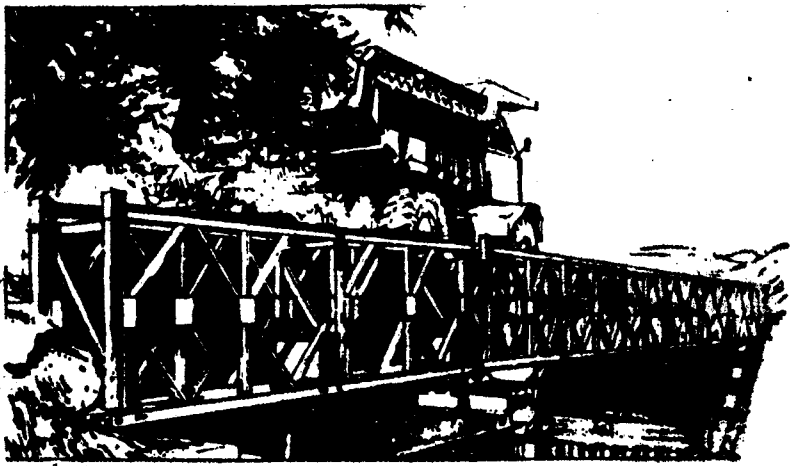
Voor Buig- en Zetwerk

op hydr. pers 1000 ton — ZETLENGTE 7 m, dikte 32 mm

Constructiewerkplaatsen **W. HUIZER B.V.**

TELEFOON 010-503677 — GROENEDIJK 10 — CAPELLE a/d IJSSEL

N.V. Technische Groothandel P. & D. Janson

Verkoop, Verhuur en Montage
van Nieuw en Grade-"A" Bailey-Bruggen-materiaal;
Alleenvert. van: MABEY & JOHNSON.
AALST.(Gld.) - Tel. 04187-531-270

VASTE STENEN IN ALLE SOORTEN
„MOLISOL" MOLER ISOLATIESTENEN
VUURVASTE ISOLATIESTENEN
ZUURVASTE STENEN
„PRODORITE" CHEMISCH BESTENDIGE PRODUCTEN

LEVERT

N.V. Gouda Vuurvast

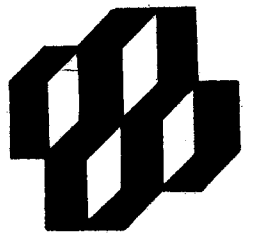
VEREENIGDE VUURVASTE STEENFABRIEKEN
GOUDA — TELEFOON 16744 - (01820)

utiliteitsbouw
systeembouw

sierbeton-elementen
staalkonstrukties

Aannemings Mij. Gebr. VAN HEESWIJK n.v.

Tramstraat 31-33 • Eindhoven • Telefoon 040-23386

DE AFSLUITING VAN HET HARINGVLIET

betekent wijziging in de waterstanden!

De benodigde

AANPASSINGSWERKEN

zoals:

HAVENS, verdiepen, verruimen, vergroten
HELLINGEN, verdiepen, verlengen, vergroten
BESCHOEIINGEN, damwand, glooiing
en OEVERWERKEN

kunnen volledig verzorgd worden door.

N.V. AANNEMINGSBEDRIJF FLIP MOL

postbus 3, H. I. Ambacht 01858 - 3977

Boele's Scheepswerven en Machinefabriek N.V.

BOLNES (bij Rotterdam)

Reparatie en nieuwbouw

TELEFOON 134862 ROTTERDAM — TELEGR. BOELE - BOLNES

Utiliteitsbouw

Woningbouw

Ziekenhuisbouw

aannemingsbedrijf

de Kinkelder n.v.

arnhem - rotterdam

ARNHEM:

Bruningweg 21

Telefoon: 085 - 454245 *

ROTTERDAM:

Kipstraat 3d

Telefoon: 010 - 121288

vrijheid en democratie

Onverstandige actie

De regering (minister Boertien) heeft er verstandig aan gedaan, niet de suggestie te volgen van de Nationale Commissie Ontwikkelingsstrategie, om f 9500 subsidie te verlenen aan het Angola-Comité voor zijn „koffie-actie”. Wellicht dat ook de schriftelijke vragen, die de heren Waalkens, Geurtsen, Porthéne en Berkhouwer, allen lid van onze Tweede-Kamerfractie, daarover onmiddellijk na het bekend worden van dit advies aan minister Schmelzer hebben gesteld, daartoe nog hun steentje hebben bijgedragen.

De vragenstellers stelden de „simplificerende actie” van het Angola-Comité heel duidelijk aan de kaak door wijzigingen te informeren of „de mogelijkheid aanwezig is om in plaats van Angola-koffie uit produkt te be-

trekken uit landen met een smetteloos regime”. Minister Schmelzers bezwaren gingen blijkens een interview in een Vara-radioprogramma in dezelfde richting toen hij wees op de consequentie, dat men dan altijd politieke overwegingen de doorslag zou moeten geven bij economisch handelen.

Zo is het inderdaad en er zou voor Nederland dan niet veel meer overblijven om nog handel mee te drijven. Verreweg het grootste deel van de wereld heeft immers helaas een allesbehalve democratisch regime: politieke tegenstanders worden opgesloten en tot

zware straffen veroordeeld en in talrijke landen in de wereld is er openlijke en duidelijke discriminatie naar ras, huidkleur of godsdienstige belijdenis.

In een democratische rechtsstaat als de onze heeft een particuliere organisatie als het Angola-Comité het recht om, voor zover het binnen de wetten blijft, tot boycot (maar dan zonder overheidssteun) van bepaalde produkten uit het buitenland, op te roepen. Maar het publiek realiseert zich wel, dat wanneer andere comités tegen andere produkten uit weer andere landen (Rusland, China, landen achter het ijzeren gordijn, Spanje, Griekenland, Zuidamerikaanse en Afrikaanse landen) actie zouden gaan voeren, Nederland zich in een onmogelijke positie zou manoeuvreren, met alle gevolgen van dien, óók voor ons levenspeil. Want tegen-acties, belemmering van onze export, maatregelen tegen onze scheepvaart, zouden dan niet uitblijven. En of we de bedreigde personen en groepen in die verre landen daarmee maar iets zouden helpen, is nog zeer de vraag. We zouden in tegendeel geïsoleerd raken en onszelf de mogelijkheid ontnemen tot geleidelijke beïnvloeding ten goede.

Naar aanleiding van de gematigde reactie van de Nationale Commissie Ontwikkelingsstrategie op het afwijzende regeringsbesluit wist de Volkskrant ondertussen te melden, dat die afwijzing door vele leden der commissie dan ook niet wordt betreurd. De verklaring

Wiegel besluit rondreis in Woerden

De voorzitter van de Tweede-Kamerfractie van de VVD, de heer Wiegel, zal maandag 28 februari zijn serie kennismakingsbijeenkomsten met de partij besluiten op een openbare vergadering van de kamercentrale Leiden en Utrecht te Woerden.

De heer Wiegel zal „gewoontegetroou” de vergadering toespreken over actuele politieke onderwerpen. Zoals op zijn tournee gebruik is geworden, wil hij na zijn inleiding en de pauze vragen uit de zaal beantwoorden als lid van een forum. In dat forum zullen voorts zitting hebben: de Tweede-Kamerleden mej. Kappéne van de Coppello, de heren Porthéne, De Beer en Koudijs, partijvoorzitster mevrouw Van Someren-Downer, partijsecretaris Korthals Altes en de hoofdbestuurders De Korte en Van Randwijk.

De vergadering zal plaats hebben in het recreatiegebouw De Kluis, Voorstraat 55 (ingang Achterstraat), Woerden. Aanvang 20.00 uur. Op een besloten informele bijeenkomst tevoren (aanvang 19.00 uur) kunnen leden van afdelingsbesturen nader kennis maken met de nieuwe fractieleider.

daarvan zou zijn, dat een aantal bestuursleden van deze commissie het volledig met het besluit van de regering eens is. Zij waren echter niet aanwezig op de vergadering waarop over de steun aan het Angola-Comité werd beslist, zodat zij pas later hun afkeuring daarvoor konden uitspreken. A. W. A.

Radio-uitzending van de VVD: maandag 21 februari, van 18.19-18.29 uur, over de zender Hilversum I (402 m.).

Onder Haya's hamer

Onze partijvoorzitster, Haya van Someren-Downer, zal voortaan regelmatig in Vrijheid en Democratie een rubriek schrijven, waarin zij een persoonlijke visie geeft op allerlei actuele onderwerpen. „Onder Haya's hamer” hebben wij deze rubriek gedoopt, waarvan hier de eerste aflevering.

U wilt wel van mij aannemen dat ik niet ben aangesteld — gehuurd noemen ze dat — om het op te nemen voor bonzen van de PvdA. Toch dit keer even: Het gaat om niemand minder dan Ombudsman, groot Nieuw Linkser Marcel van Dam. Lees ik daar in de N.R.C. van 3 februari dat zijn partijvoorzitter, mijn collega van der Louw, heeft gezegd dat een „incident” als het onverwachte verhaal van drs. Marcel van Dam zich niet meer zou mogen voordoen. (Bedoeld wordt diens opmerkingen over toenadering tot de KVP. v. S.)

Daar sta je dan even van te kijken, een afwijkende mening kan een voor-aanstaand lid van de PvdA niet zomaar hebben en zeker niet ventileren zonder voorafgaand overleg in het hoofdbestuur. Ik ben het nu eindelijk een keer eens met anti-Schut-PvdA-woningbouw-Kamerlid Hans van den Doel dat dit een onaanvaardbare partijdigheid is en dat pluriformiteit van meningen in een partij mogelijk moet zijn. Het moet je partij maar wezen.

Vrijersvoeten

Nu zitten ze bij de PvdA niet prettig. Dat hoeft u niet van mij aan te nemen, dat kunt u lezen in Liberaal Reveil *) uiterst intelligent geanalyseerd door oud-Wandelganger uit de Volkskrant Henri Faas (Geen vriend van de VVD, maar om zijn journalistieke kwaliteit erg gemist bij de parlementaire pers).

De dezer dagen gepubliceerde verkiezingsonderzoekingen wijzen uit dat de zogenaamde progressieve concentratie lang geen meerderheid heeft. Nu wisten we dat allang, maar de voorzichtige flirt van realist en super-enquête-man Van Dam is dus begrijpelijk. Hier komt nog bij dat KVP-partijvoorzitter De Zeeuw „aanleiding had gegeven” zoals dat heet. Het zit alleen

allemaal een beetje moeilijk. De PvdA heeft zich vastgebeten in de eis dat voor de verlovings het huwelijk wordt afgekondigd. Faas zegt: „Het is als met die man, die in de eerste minuut na de kennismaking met een rijke deern duidelijk maakte het contact slechts te willen voortzetten als het zeker leiden zou tot een onontbindbaar huwelijk. Zijn vrijerij verliep niet vlot”.

Het principe van duidelijkheid voor de verkiezingen is juist. Denkt u maar aan onze Breda'se uitspraken over stembusakkoorden, maar wie zijn principes fanatiek belijdt, rangeert zichzelf in het isolement en als alle partijen dat deden kwam er geen regering meer tot stand.

Met dat al zitten we in de Nederlandse politiek voor het blok. De PvdA zou na alle felle uitspraken, onlangs weer door Van der Louw herhaald, zijn gezicht verliezen, de KVP zou zich een veile deern tonen en dit alles wordt je door de kiezers niet in dank afgenomen. Hoe de protestants-christelijken bij dit onzedig geminnekoos zullen reageren is niet zeker, vermoedelijk zal het eerst een afkeurend toeschouwen zijn en ten slotte een kiezen voor de overblijvende sterkste. Ze kunnen ook moeilijk anders. Ik kan mij voorstellen dat de scheidende CHU-fractievoorzitter uit de Tweede Kamer Mellema enkele onvriendelijke woorden aan de Nederlandse politiek heeft gewijd. Hij weet waar hij over praat en is eerlijk.

En wij?

En wij dan? zult u zeggen. Wij kunnen bij dit gedoe, een meer parlementaire term wil mij niet te binnen schieten, winst boeken. Optimisten onder mijn vrienden spreken van 20 zetels of meer. Dan kan, maar zelfs al zou dat zo zijn, dan zijn wij nog steeds niet uit het slop waar de politiek in is geraakt.

Dan zijn we nog lang niet zo ver dat het vertrouwen van de kiezer in de politiek is hersteld. Dat vertrouwen kan pas hersteld worden als er duidelijke scheidslijnen komen, als de kiezer weet wat hij doet. Juist omdat de VVD een sterke positie inneemt kunnen wij hierin een rol spelen. Wij moeten duidelijk maken waar wij staan en die aanhangers van andere partijen die het gedoe zat zijn tot ons trekken. Dat vereist een goede aanpak met veel zelfkritiek en morele moed. Voor zetelwinst moet ook nog gevochten worden, anders verandert er niets.

NOS-kabel

De NOS heb ik eens een super VARRA genoemd. Ik houd niet van hun doorzichtige partijdige onpartijdigheid. Maat wat gaat er nu gebeuren? Ook de kabeltelevisie, het peperdure troetelkind van PTT, zal door de NOS aan de rode boezem gedrukt worden.

Er staat in het regeerakkoord dat er in deze jaren rust moet zijn in de omroeppolitiek. Ik vraag mij toch echt af of deze rode kabel niet wel degelijk iets nieuws is. Zonder wetwijziging kan men in de barre werkelijkheid van de omroep inderdaad nog heel wat veranderen, waar miljoenen kijkers dagelijks mee te maken hebben. Het is uitkijken geblazen!

Minister van de maand

Voor mij is minister De Koster de minister van de maand. Wat heeft die man een stormen over zijn hoofd laten gaan en wat is hij er enorm rustig onder gebleven (Zie overigens Onder de Loep, pagina 3).

*) LIBERAAL REVEIL kunt u eigenlijk niet meer missen. Adm.adres Juliana van Stolberglaan 376, Den Haag. Abonnementsprijs f 1,25 per jaar; Stud.abonn. f 1,15 per jaar.

Plan voor veenkoloniën

Emmen en Ter Apel moeten zo spoedig mogelijk door een spoorweg met elkaar worden verbonden. Dat is een van de conclusies die de reconstructiecommissie veenkoloniën heeft vastgelegd in een interimrapport dat vorige week in het provinciehuis van Assen aan de openbaarheid is prijsgegeven. De commissie die onder leiding staat van de commissaris van de koningin in Drente, mr. K. H. Gaarlandt en zijn Groningse ambtsgenoot, mr. E. H. Toxopeus, constateert in dit rapport dat de veenkoloniën in Groningen en Drente een groot aantal gebreken vertonen die een ernstige belemmering vormen voor de ontwikkeling van welzijn en welvaart in het gebied. De samenstellers pleiten er voor in het kader van de ruimtelijke ordening de veenkoloniën als landbouwgebied van grote omvang in hun groei te sterken. Ze wijzen tevens op de noodzaak het woon- en leefklimaat te verbeteren.

Opmerkelijk is het feit dat het programma voor de reconstructie van het gebied geen rekening houdt met de eventuele vestiging van grote militaire inrichtingen in Ter Apel.

Het rapport besteedt ruime aandacht aan de waterbeheersing in het veenkoloniaal gebied (70.000 ha groot). Een spoedige verbetering van het hoofd-afwateringsstelsel vindt het van het allerhoogste belang. Vandaar dat er een nieuw kanaal moet komen van Veendam naar Musselkanaal, aldus de conclusie.

Wat de land- en tuinbouwbedrijven aangaat voorziet het rapport een duidelijke terugloop. Tot het jaar 1985 zullen ongeveer 1000 van dergelijke bedrijven verdwijnen. Dat is de helft van het huidige aantal. Maar de gemiddelde bedrijfsomvang zal van die afvloeiing profiteren en in die periode tot vijftig hectare worden verdubbeld. Voor de werkgelegenheid in de administratieve sector opent het rapport prettige vooruitzichten, vanwege de geplande spreiding van rijksdiensten.

Als het aan de samenstellers ligt, zal veel van de rijkdom aan waterwegen in het gebied verdwijnen, onder meer om te worden geofferd aan het verkeer. Veel kanalen, monden en diepen ter

plaatse hebben door de verdwijning van de scheepvaart hun functie toch verloren en kunnen worden gedempt om aldus plaats te maken voor verkeersdoeleinden. Maar ook denkt men aan een bestemming voor kleinere recreatieve doeleinden en verbeteringen van het landschap.

Recreatie

De opzet van een landschapsplan en de voorzieningen op het gebied van de recreatie zullen tot 1985 3000 tot 4000 hectaren grond (dat is ongeveer vijf procent van het totale oppervlak van de veenkoloniaal gebieden) opeisen. De commissie begroot de totale kosten die voor de uitvoering van het reconstructieprogramma nodig zijn, op 580 miljoen gulden.

Mr. E. H. Toxopeus die als vice-voorzitter zitting heeft in de commissie merkte bij de presentatie van de plannen op dat niet alle zaken die het rapport aansnijdt, van een even grote urgentie zijn. Wel dringend vond hij de verlenging van het AG-Wildervankkanaal, een nieuw kanaal van Veendam naar Musselkanaal, terwijl hij de plannen op recreatief gebied een lager urgentiecijfer toekende.

De verschillende plannen die bij de provincie in behandeling zijn — zoals een structuurschets voor Oost-Groningen en het Drentse dorpenplan — zullen in het reconstructieplan worden ingepast. De Groningse gedeputeerde mr. Prins onthulde dat het nieuwe verlengde AG-Wildervankkanaal, als het voor de scheepvaart zal worden geschikt gemaakt, schepen van 1350 ton zal kunnen ontvangen. Verder zijn er plannen een kanaal van de Eemshaven naar Twente te graven, waarvan dit deel van het kanaal een onderdeel zou kunnen uitmaken.

Vóór 15 april hoopt men de reacties op de voorlopige plannen van de belanghebbenden binnen te hebben. De veenkolonie kan dan volgend jaar om deze tijd het definitieve plan tegemoet zien. Voordat alles volgens plan is uitgevoerd, zullen echter rond tien jaar verlopen.

In overleg met de besturen van de kamercentrales heeft de VVD-fractie in de Tweede Kamer de volgende regionale taakverdeling voor het noordelijke district vastgesteld:

Kamercentrale Leeuwarden:
mevrouw mr. E. Veder-Smit, dr. K. van Dijk.
Kamercentrale Groningen:
dr. K. van Dijk, H. P. Waalkens.
Kamercentrale Drenthe:
dr. K. van Dijk, H. P. Waalkens.

J. Smit overleden

Onlangs is overleden de heer J. Smit, penningmeester van de VVD-afdeling Baflo (Gr.). Hij is 25 jaar bestuurslid geweest, waarvan ruim 15 jaar penningmeester. „Wij zullen het gemis van zijn kennis en van zijn bescheiden, innemende persoonlijkheid nog zeer lang voelen”, schreef ons de afdelingssecretaris.

Aankondigingen

25 FEBRUARI

H. Wiegel (fractievoorzitter Tweede Kamer) spreekt voor de liberale sociëteit te Groningen over de algemene politieke situatie.

28 FEBRUARI

Mevr. mr. E. Veder-Smit (lid der Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling Zuid Laren over milieuverontreiniging, 20.00 uur hotel Inden Ros Beyaert, Kerkbrink 2.

Mr. dr. C. Berkhouwer (lid der Tweede Kamer) spreekt voor de afdelingen Haren en Eelde over „Wij en het buitenland”. 20.00 uur. Familiehôtel, Patterswolde.

13 MAART

G. W. Keja (lid der Tweede Kamer) spreekt op de provinciale contactdag van de noordelijke afdelingen van de Organisatie voor Vrouwen in de VVD te Hoozeveen om 10.30 uur. 's Avonds zal de heer Keja spreken voor de afdeling Hoozeveen.

14 MAART

G. Koudijs (lid der Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling Assen. 20.00 uur hotel Overcingel.

17 MAART

Mevr. mr. E. Veder-Smit spreekt te Ter Apel voor de ondercentrale Westerswolde.

Friesch Groningsche Hypotheekbank N.V.

pandbrieven

een veilige belegging met zeer hoog rendement

Mededelingen van het hoofdbestuur

● Partijraadsvergadering

Zaterdag 11 maart wordt een partijraadsvergadering gehouden met het oog op het uitbrengen van een advies over de voorstellen voor de a.s. algemene vergadering. Deze partijraadsvergadering vangt aan om 14.00 uur en wordt gehouden in „Esplanade” te Utrecht.

● Vacature hoofdbestuur

Voor de voorwaardelijke vacature in het hoofdbestuur voor de rijkskieskring Leiden (in het geval de heer dr. R. W. de Korte tot lid van het dagelijks bestuur wordt gekozen) zijn kandidaat gesteld: de heer P. J. van Emburg te Oegstgeest, door de afdeling Oegstgeest/Warmond; de heer H. A. Baaij jr. te Alphen a/d Rijn, door de afdelingen Alphen a/d Rijn en Lekkerkerk; mevrouw drs. N. Rempt-Halmans de Jongh te Wassenaar, door de afdeling Wassenaar.

● Rectificatie jaarboekje

In het zojuist verschenen jaarboekje van de VVD (zie hiernaast) zijn helaas enkele fouten geslopen wat het adres en telefoonnummer van het hoofdbestuur lid mr. J. M. Bast betreft. Op de pagi-

na's 4 en 10 is vermeld dat de heer Bast woont te Haarlem, Kleine Houtweg 145. Dit is juist. Het eronder tussen haakjes vermelde correspondentie-adres echter is vervallen. Ook zijn telefoonnummer is niet correct vermeld. Het moet zijn: 023 - 28 99 70 (zowel huis als kantoor).

Jaarboekje 1972

Verschenen is het jaarboekje 1972 van de partij, dat behalve uitgebreid adressenmateriaal o.m. het beginselprogramma, het gemeenteprogram en alle reglementen bevat.

De prijs bedraagt f 6,- per exemplaar.

Bestellingen bij voorkeur door overmaking van het desbetreffende bedrag, onder vermelding van het aantal jaarboekjes dat men wenst, op girorekening no. 67880 t.n.v. secretaris VVD te 's-Gravenhage.

vrijheid en
democratie

De redactie van Vrijheid en Democratie is gevestigd te Amsterdam, Nieuwe Herengracht 89-B. Hoofdredacteur en voorzitter van de redactiecommissie is de heer Ph. C. la Chapelle.

De abonnementen-administratie wordt verzorgd door het algemeen secretariaat van de VVD, Koninginnegracht 61 te Den Haag (telefoon, uitsluitend voor abonnementen-administratie, 070 - 111741). Voor adreswijzigingen etc. wende men zich dus tot het algemeen secretariaat.

De advertentie-exploitatie wordt verzorgd door de Nederlandse Dagblad Unie, Westblaak 180 (postbus 824) te Rotterdam, telefoon 010 - 147211.

algemeen
secretariaat

Het algemeen secretariaat van de VVD is gevestigd te Den Haag, Koninginnegracht 61, telefoon (070)-604803. Postrekening: 67880 ten name van de algemeen secretaris van de VVD te Den Haag.

nder de loep

door onze politieke
redacteur A. W. Abspoel

PRIKKELS

● Simone de Beauvoir in een interview met de Nieuwe Linie: „Neem Rusland, waar hoe dan ook de vervelendste beroepen voor de vrouw zijn. Bijna alle dokters in de Sowjet-Unie zijn vrouwen, omdat de artsen gratis werken, het beroep door de Staat betaald wordt en buitengewoon zwaar en vermoeiend is.”

● Prof. dr. E. Schillebeeckx, katholiek theoloog, in Socialisme en Democratie: „Een centrumpartij is praktisch rechts met een malcontente linkse minderheid, hetzij links met een ontevreden rechtse minderheid. Haar politiek heeft geen reliëf, tot de spanningseenheid springt.”

● Elseviers Magazine ter toelichting in een interview met staatssecretaris Vonhoff: „Hij werkt ruim honderd uur per week. En in een half jaar tijds drukte hij zijn stempel op een ministerie dat na acht jaar Klompé-bestuur een verwilderde siertuin van subsidiegewassen was geworden.”

● De CNV'er G. Jens, voor de televisie ter bestrijding van de theorieën van de „Kritische vakbeweging”: „Je kunt een leefbare samenleving hebben onder een kapitalistisch stelsel en je kunt een niet-leefbare samenleving hebben onder andere systemen, zoals bijvoorbeeld in Rusland en Joegoslavië.”

● Succes voor De Koster

Onder invloed van een deel van onze dagbladers moeten velen wel in de verwachting hebben geleefd, dat de behandeling van de begroting van defensie voor minister De Koster op een échec zou uitlopen.

Wat de pers betreft moet ik op grond van een meer dan twintigjarige ervaring als parlementair redacteur in een nog vrij recent verleden helaas constateren, dat het peil van de parlementaire journalistiek de laatste jaren in vele — maar gelukkig nog niet in alle — gevallen bepaald is gedaald. En dat is niet alleen mijn stellige indruk, maar men kan dat van alle kanten vernemen.

Zo gaf een lid van de parlementaire redactie van Trouw (zijn naam stond er bij, maar die doet voor mij niet terzake) aan de vooravond van de begrotingsbehandeling een voorbeschouwing van een halve pagina onder de grote kop: „Beleid is ver te zoeken bij defensie”. Uit dat artikel dit typerende citaat: „Geen wonder dat de minister er zo langzamerhand van wordt verdacht, dat de defensie hem eigenlijk niet veel interesseert. Voor zijn naaste omgeving heeft hij tot dusverre een zeker dédain niet kunnen verbergen. Het zal je inderdaad gebeuren, zo rauwelijks uit het lichtelijk bekakte milieu van buitenlandse zaken terecht te komen in de toffe geklofte sfeer van opperofficieren, die voor hun vorming op de messes zijn aangewezen geweest”.

De woordkeus zal ik nu maar laten voor wat ze is, maar ook de bewering lijkt op niets.

Nu weet ieder, dat de heer De Koster vóór de kabinetsformatie voorkeur had voor buitenlandse zaken, waar hij als staatssecretaris vier jaar lang zulk uitstekend werk had verricht. Maar wie hem kent, weet dat men hem geen groter onrecht kan aandoen dan door te veronderstellen dat hij zich niet volledig zou inzetten voor een (nieuwe) taak, die hij tenslotte toch vrijwillig heeft aanvaard, in casu het ministerschap van defensie.

We mogen, wegens haar eenzijdigheid, nogal eens bezwaren hebben tegen bepaalde televisie-uitzendingen, het voordeel van dit medium is in ieder geval dat de kijker de gelegenheid krijgt zich van vele politici, die geïnterviewd worden, een eigen indruk te vormen. Minister De Koster is de laatste tijd nogal eens voor de televisie verschenen en de indruk, die onbevooroordeelde kijkers van hem hebben gekregen, kan geen andere zijn dan die van een bijzonder open, intelligente persoonlijkheid; van een bewindsman die zijn moeilijke en helaas nogal ondankbare functie met grote overtuigingskracht vervult en die tijdens een gesprek geen enkele hem gestelde vraag uit de weg gaat.

We hebben het bij de behandeling van de defensiebegroting in de Kamer zelf ook als toehoorder kunnen constateren, dat minister De Koster zijn zaken uitstekend weet te verdedigen. En in dit geval ondanks de onvermijdelijke handicap, dat het nog niet verschenen rapport van de commissie-Van Rijkevorsel hem toch enige beperkingen bij het uitstippen van zijn beleid moest opleggen. Aan het eind boekte de minister het opvallende succes, dat bij de stemming over zijn begroting de oppositie bleek te zijn uiteen gevallen. Anders dan de PvdA en de PPR, die tegen stemden, gaf de grootst mogelijke meerderheid van de fractie van D'66 haar stem wel aan

's ministers begroting. Een van de vier argumenten, die de D'66'er drs. Visser hiervoor aanvoerde was, dat minister De Koster had gezorgd voor een goed sluitende verdediging van zijn begroting. Nog een pikante bijzonderheid: Vrij Nederland, dat de afgelopen week aan de behandeling van de defensiebegroting een openingsartikel wijdde, hield op de eerste pagina tevens een foto, met als onderschrift: „Kamervoorzitter Van Thiel (...) in gesprek met drie winnaars van het defensie-debat: minister De Koster (VVD), defensiespecialist Koudijs (VVD) en fractievoorzitter Wiegel (VVD)”.

● Crisis van 't parlementarisme?

„Het opkomend geslacht zou in de mening kunnen verkeren, dat eerst in de tegenwoordige tijd het parlementaire regeerstelsel of het parlement als zodanig in Nederland bloot staat aan minachting of afkeuring in de ogen van menige „zelfstandige” en in zijn oordeel „onafhankelijke” staatsburger of staatsburgeres. Niets is echter minder waar dan dat.”

Deze woorden werden in 1924 neergeschreven door de befaamde socialist J. H. Schaper, in het toenmalige „Haagsch Maandblad”. Hij schreef dat artikel over „Het Parlement” op verzoek, ter gelegenheid van zijn 25-jarig jubileum als lid van de Tweede Kamer. Wat Schaper daarin opmerkte, is waarschijnlijk een desillusie voor hen, die in onze dagen met sombere gezichten de „crisis van het parlementarisme” proclameren en denken dat zij iets geheel nieuws te berde brengen. Ook hier is echter veel — zo niet alles — „schon da gewesen”. Een 19de-eeuwer als prof. Buys, de grote Leidse commentator onzer grondwet, schrijver van het bekende 3-delige standaardwerk „De Grondwet”, ontquam niet aan de verzuchting, dat het parlementaire stelsel, daar waar het bestaat, „niet louter goede vruchten brengt”. Cort van der Linden vertelt ons in zijn „Leding en beleid der Liberale Partij”, dat er in die dagen (1886) „niet weinigen” waren die meenden, „dat de taak van het parlementarisme... zou zijn volbracht”. En in 1908 proclameerde mr. J. H. Valkenier Kips rondweg „het faillissement van het parlementaire stelsel”.

Om naar Schaper in 1924 terug te keren: deze meende, dat het oordeel over het parlement veelal uit drie elementen bestaat: het psychologische, het subjectieve en het objectief-waarderende. Onder het psychologische element rekende hij klachten over het „onnodige en vervelende” gepraat, dat de Kamer(s) de naam van „praatcollege” opleverde; het spreken van sommigen „voor de tribune”, de ergernis over in de pers telkenmale verschijnende vermeldingen van „gelach” en „hilariteit”.

De reactie van Schaper hierop was heel nuchter: Onder die honderd personen (het toenmalige aantal leden van de Tweede Kamer) zijn er natuurlijk die wel eens onnodig, te langdurig, vervelend en onbeduidend spreken. Maar zelfs al waren die er niet, dan nog zouden al die redevoeringen een zekere weerzin wekken. Woon eens zes dagen een congres over welke aangelegenheid ook bij, en je gaat naar huis met een zucht van verlichting en wrevel over zoveel gepraat! Maar het parlement moet nu eenmaal permanent vergaderen, tentoonstellende alle gebreken, aan mensen eigen. Mooi is hier ook Schapers conclu-

sie: „Wijl de Nederlander niet in de eerste plaats een gezaglievend persoon is, moet de lust om op die honderd Kamerleden als college te smalen, wel groot zijn.”

Het subjectieve element in de opinie over het parlementaire stelsel is, dat de daden der volksvertegenwoordigers worden beoordeeld naar de smaak en de meningen der beoordelaars. Wie zijn zin krijgt, prijst het parlement, wie het met een besluit niet eens is, smaalt er op.

● Oude waarheden

Wanneer men het parlementaire stelsel objectief bekijkt, werpt zich de vraag op, wat zijn betekenis is in de tegenwoordige tijd. Zoals Schaper die in zijn artikel in het „Haagsch Maandblad” in 1924 zag, kan zij nog, ook door ons worden onderschreven. In de positie van handhaver der rechten en vrijheden des volks naast of tegenover de monarch, zoals in de late middeleeuwen en in de nieuwe tijd vóór de Franse Revolutie in Engeland en Frankrijk en in het midden der 19de eeuw in ons land, staat het niet meer. Thans is de volksvertegenwoordiging het instituut, waarin de bevolking gelegenheid heeft, tegen de zetelende regering, met haar onvermijdelijke bureaucratie, voor de rechten, vrijheden en belangen der natie en voor gezonde politieke zeden en gebruiken op te komen; de administratie niet ongebreidelde aan de ministers met de hun formeel ondergeschikte ambtenaren over te laten; in samenwerking met de regering wetten tot stand te brengen, toe te zien op de besteding der belastingpenningen en uiting te geven aan wat er leeft onder het volk in al zijn geledingen en groeperingen.

De wens naar een dictator, een „verlicht despoot”, was in 1924, onder invloed van Italië's Mussolini, ook in Nederland in sommige kringen een mode-artikel geworden. Terecht merkte de schrijver (felle tegenstander ook van Troelstra's „revolutie-poging” in 1918) op, dat dergelijke lieden blijkbaar de lessen der historie niet hebben geleerd. Anders zouden zij weten dat de volken ontelbare malen het slachtoffer van deze onbetugelde machthebbers zijn geworden, terwijl moord en doodslag dan slechts de middelen vormen om er weer van verlost te worden.

Thomas Carlyle schreef in zijn „Geschiedenis der Franse Revolutie” terecht: „Altijd wordt in tijden van nationale druk en bekommernis als middel tot herstel naar de Staten-Generaal verlangd”. Een waarheid die we zelf beleefd hebben in de bezettingsjaren. En óók in het eerste jaar na de bevrijding, toen we ons als liberalen moesten te weer stellen tegen hen, die het uitschrijven van verkiezingen en het bijeenroepen van de Kamers zo lang mogelijk trachtten uit te stellen.

Het is verleidelijk, nog veel van deze schrijver van welhaast een halve eeuw geleden te citeren, ook om te tonen hoe actueel een aantal zaken nog altijd is. Zo lijkt het goed, Schapers tegenwoordige geestverwanten, van wie velen nu zo verlangend zijn om naar het districtenstelsel terug te keren, voor te houden wat Schaper daarover schreef. En deze stond nog heel dicht bij dat stelsel in zijn ervaring en kende dus ook uit die ervaring zijn grote gebreken en schaduwzijden.

Slechts hij had kans, aldus Schaper, om op het Binnenhof te komen, die de welbespraaktheid en vrijmoedigheid had om in openbare vergaderingen de kiezers te imponeren, terwijl thans ook zij, die dit eigenaardig talent missen, doch overigens bekwame (mede)wetgevers kunnen zijn, in de Kamer kunnen worden gekozen. Schaper achtte dat „winst voor de natie”. En hij voegde daar nog aan toe, dat door de evenredige vertegenwoordiging tevens de koehandel van de herstemmingen was uitgeschakeld, „hetgeen slechts ten voordele kan zijn van de politieke zeden”.

Oude waarheden zijn dikwijls leerzamer dan nieuwe, maar ondoordachte beweringen!

Meld u als lid van de

Inlichtingen: KONINGINNEGRACHT 61 - DEN HAAG - TELEFOON 070-604803

Profiel van een commissaris

Deze week beslist het kabinet wie zich als commissaris van de koningin aan het bestuur van de provincie Overijssel zal gaan wijden. Hoeveel er ook nog over namen gestemd mag worden, het wordt in elk geval een man.

Minister Geertsema heeft, naar de Twentse Courant onlangs berichtte, de mogelijkheid van een vrouwelijke commissaris uitgesloten. Hij is ervan overtuigd een figuur te vinden die aan het door de statenleden getekende profiel van de ideale commissaris voldoet, maar „dat zal geen vrouw zijn,” benadrukte onze bewindsman van binnenlandse zaken.

Het VVD-statenlid F. A. Pen uit Enschede tekende tijdens een openbare vergadering over de vervulling van de functie van commissaris der koningin in het Zwolse statengebouw, het profiel van de man, zoals Overijssel die het liefst ziet.

Hij bracht tien voorwaarden naar voren, waartoe naast de vanzelfsprekende eigenschappen als spreekvaardigheid, allure, gezag en aimabel optreden behoorden: het hebben blijk gegeven van een goed bestuurschap, een goede mensenkennis, een open oog voor maatschappelijke veranderingen, tact en diplomatie, vermogens tot het opbouwen van goede relaties met het bedrijfsleven, een vermogen tot goede samenwerking met mensen van andere politieke en levensbeschouwelijke overtuiging, gevoel voor management, organisatie en efficiency en het opgewassen zijn tegen de dynamiek van onze tijd.

Dit kort samengevatte profiel had de instemming van alle fracties, maar dat hield niet in dat er over andere punten volledige eenstemmigheid bestond. Zo verzocht het progressief akkoord met de minister over eventuele kandidaten te mogen praten. Minister Geertsema gaf er blijk van hiervoor weinig te voelen en een motie van het PAK, waarin hun wens kracht werd bijgezet haalde het dan ook niet. De Enschedese PAK-afgevaardigde Smit gaf duidelijk te kennen weinig te voelen voor een KVP'er. „Waarom moeten de kandidaten nu juist uit deze partij komen. Tot mijn ongenoegen heb ik gemerkt dat alle tot dusverre genoemde kandidaten uit die kring afkomstig zijn,” merkte hij op. In dit verband wees hij op het feit dat de KVP sinds de laatste verkiezingen in Overijssel niet meer kan bogen op het grootste aantal stemmen.

D'66'er Schuijjer uit Enschede vond het

samenstellen van een ideale advertentietekst voor een commissaris een „gezelschapspelletje dat hem niet waard was er nog veel tijd aan te besteden.” Hij bracht vervolgens de bekende opvatting van zijn geestverwanten naar voren dat het aanwijzen van een gezagsdrager van bovenaf uit den boze is en dat de nieuwe commissaris van onderop moet worden gekozen. „Openbaarheid”, zei hij „want de namen van de kanshebbers, lekken toch wel langs doorgaans duistere wegen uit.” Zelf bracht hij enkele namen naar voren van partijgenoten, onder meer die van het Tweede-Kamerlid drs. A. de Goede die ook al eens door zijn geestverwanten naar voren is geschoven voor eenzelfde functie in de provincie Zuid-Holland. Verder vielen de namen van dr. A. A. Mantel, statenlid in Utrecht, mr. F. F. A. de Nerée tot Babberich, statenlid in Gelderland en mr. F. W. M. van der Ven uit Den Haag, die directeur is van het centraal bureau voor katholiek onderwijs. D'66 dat van deze lijst geen duimbreed wenst af te wijken, hoorde van de andere fracties bijval noch afkeuring over haar kandidaten.

Minister Geertsema veegde de wens van de D'66'er tot een gekozen commissaris van de tafel met de simpele constatering dat er in het parlement voor gekozen burgemeesters of commissarissen geen meerderheid te vinden is en dat zo'n procedure de onafhankelijkheid van zo'n bestuursfunctionaris in gevaar zou brengen. De benoeming is nog een volstrekt open zaak, stelde hij. Er zijn bij het regeerakkoord geen afspraken over gemaakt, sterker nog, de kwestie van de benoeming van commissaris is totaal niet aan de orde geweest en ook het bericht over een stilzwijgend akkoord inzake een verdeling van de commissarisposten over de verschillende partijen is uit de lucht gegrepen. De minister zoekt geen sollicitanten. Het profiel is zodanig opgesteld dat er wel iemand te vinden is die aan de daarin gestelde eisen voldoet. Maar wie het ook wordt op een vrouw hoeft Overijssel niet te rekenen.

Grote VVD-delegatie bezoekt Twente

Een grote delegatie van de VVD zal 25 februari a.s. een bezoek brengen aan Twente, waarbij ontmoetingen op het programma staan met vertegenwoordigers van de Stedenband en van de Stuurgroep Economie Twente. Het bezoek is voorbereid door de kamercentrale Zwolle in samenwerking met de Twenteraad. Van de in totaal dertien VVD-ers die naar Twente zullen gaan, zijn er acht lid van de Tweede Kamer. Voor de volledigheid volgt de gehele lijst personen met achter hun naam tussen haakjes de zaken waarmee zij zich in het bijzonder bezighouden.

Mr. H. P. Talsma (ondervoorzitter VVD), P. Ch. Vogely (lid hoofdbestuur voor kamercentrale Zwolle), drs. G. M. V. van Aardenne (soc.-economische zaken), L. M. de Beer (ruimtelijke ordening, verkeer en waterstaat), dr. K. van Dijk (onderwijs en wetenschappen), drs. Th. H. Joekes (financiën, econ. zaken), mej. mr. A. Kappeyne van de Coppello (binn. bestuur), G. W. Keja (crm en defensie), mr. F. Portheine (middestandszaken), H. P. H. Waalkens (landbouw), P. Muntendam (voorzitter kamercentrale Zwolle), F. A. Pen (voorzitter VVD-fractie prov. staten), P. A. de Boer (lid prov. staten).

Aan de Twenteraad is voorts te kennen gegeven dat de bezoekers ook van gedachten willen wisselen over landbouwproblemen.

De dag zal worden besloten met een besloten bijeenkomst, speciaal bestemd voor VVD-vertegenwoordigers en -bestuursleden.

Dronten — De afdeling Dronten heeft een nieuw bestuur: A. M. van Dorsser, voorzitter, B. A. Huisman, vice-voorzitter, mevrouw M. Tuinenga-Ackema, secretaris-penningmeester, A. Nusselder en mevrouw G. A. Smit-Ruiterkamp, leden. Het secretariaat is gevestigd: Bremerbergweg 17, Biddinghuizen, post Dronten.

Jaarvergadering

Wie op 24 en 25 maart de jaarlijkse algemene vergadering van de VVD te Nijmegen wil bijwonen en daar dan ook wenst te logeren, wordt dringend aangeraden zich tijdig van hotelaccommodatie te verzekeren. De capaciteit te Nijmegen is zeer beperkt!

Het secretariaat van de afdeling Nijmegen is gaarne bereid bij bespreking van hotelruimte te bemiddelen. Men wende zich daartoe tot de heer W. J. Zink, Etudestraat 4 te Nijmegen, telefoon 08800-75760.

Om de congresbezoekers in de gelegenheid te stellen iets van Nijmegen en omgeving te zien, organiseert de VVD-afdeling op vrijdag 24 maart drie excursies:

- Excursie naar de universiteit
In collegezaal dia's met toelichting; rondrit over universiteitsterrein; bezoek

aan bibliotheek; bezoek aan sportcentrum en tot slot een bezoek aan de mensa.

- Excursie naar de kerncentrale Dodewaard

● Excursie Kleef/Emmerik (Duitsland)
Bezoek aan de Zwaanentoren; gelegenheid tot wandelen/winkelen in Kleef. In Emmerik bezoek aan zeer modern gebouwde kerk; rit over de nieuwe Rijnbrug; gelegenheid tot koffiedrinken op de Rijnpromenade.

Voor alle excursies geldt: vertrek tussen 14.00 en 14.30 uur vanaf het Congresgebouw de Vereniging aan het Keizer Karelplein.

Wilt u aan een van deze excursies deelnemen, vul dan onderstaande bon in en stuur deze per omgaande naar het secretariaat van de VVD-afdeling Nijmegen, Etudestraat 4, Nijmegen.

Aankondigingen

6 MAART

H. Wiegel (fractievoorzitter Tweede Kamer) spreekt te Winterswijk voor de statencentrale Winterswijk.

9 MAART

L. M. de Beer (lid der Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling gemeente Renkum over „25 jaar woningbouw”, 20.00 uur. Ontmoetingscentrum Nederlands Hervormde kerk te Doorwerth.

**INDUSTRIEEL
EXPERTISE- EN
MAKELAARS
BUREAU**

Taxaties van: Industriële uitrustingen, o.m. gebouwen, machines, installaties e.d. voor de Brandverzekering, Hypotheek, Successie, Omzetting bedrijfsvorm en Onteigeningsprocedures. **Schade-expertise**

DRS. ING. H. G. DE ROOY
(drievoudig beëdigd)

Akkerstraat no. 43 - Postbus 405 - Eindhoven
Tel. no. 040-6 33 08-6 37 67 na kantoor tijd 41 05 55

Plaats: .....
Straat: .....
Naam: .....

Wenst deel te nemen aan:

- UNIVERSITEIT
 KERNCENTRALE DODEWAARD
 KLEEF/EMMERIK

Kruis aan welke excursie u graag wilt maken.
Bij een eventuele volgeboekte excursie is mijn tweede keus .....

Begrip Helmonds problemen

Dank zij zijn geografische ligging heeft Helmond van oudsher een centrumfunctie in Oost-Brabant vervuld. De vestiging van textiel- en metaalindustrieën, zo'n 125 jaar geleden, bezorgde de stad nieuwe bedrijvigheden.

Maar vooral de snelle ontwikkeling van Eindhoven heeft de groei van Helmond doen stokken. De stad legde zich toe op behoud van waardevolle dingen. Zo kocht de gemeente in de jaren twintig het kasteel met het oude jachtgoed De Warande aan. Het kasteel doet nu dienst als raadhuis. De Warande is een waardevol stadspark. Helmond koestert zijn omringende natuurschoon: bossen en landerijen met een typisch Brabants karakter. Die omgeving biedt volop recreatiemogelijkheden.

De stilstand in de ontwikkeling van Helmond is een typisch verschijnsel voor oude industrieën, vooral in de textielsector. Tilburg en Leiden kennen problemen die nauw met die van Helmond verwant zijn. De steden hebben een eenzijdig geschoolde arbeidersbevolking die met de lagere employés 75 pct. van de beroepsbevolking uitmaakt. Het provinciaal opbouworgaan in Tilburg heeft over dit sociaal-culturele probleem studies gemaakt.

Ontwikkelingsgroep

Eerste gevolg hiervan is geweest de vorming van een ontwikkelingsgroep uit de Helmondse bevolking. Zij heeft zich tot taak gesteld een doorbraak te forceren in het maatschappelijke, culturele en economische leven. Men werkt verder hard aan een creativiteitscentrum, waarvoor de bevolking veel belangstelling heeft. Er zijn plannen in voorbereiding voor de bouw van een stadscentrum dat op eigentijdse wijze onderkomen kan bieden aan allerlei activiteiten.

Het hoeft geen betoog dat de volledige steun van de bevolking, het stadsbestuur, de provinciale en de landelijke overheden voor die plannen nodig is. Een ander aspect dat de aandacht verdient, is de mogelijkheid werkgelegenheid te bieden aan jonge mensen die een hogere of middelbare beroepsopleiding voltooiën. Momenteel zijn die mogelijkheden onvoldoende aanwezig, zodat de jongeren naar elders moeten vertrekken.

Waren het kanaal en de spoorlijn vroeger een zegen voor Helmond, omdat ze een oplossing waren voor een zich ontwikkelende industriestad, nu is zowel Zuidwillemsvaart als de spoorlijn een ernstige sta-in-de-weg voor een moderne ontwikkeling en stadsuitbreiding. Bovenaan op het wensenlijstje van Helmond staan dan ook een omlegging van het kanaal en de aanleg van een hoogspoor. Aan plannen voor een wegennet dat mee zal werken aan een nieuwe ontsluiting en bereikbaarheid van Helmond wordt met voortvarendheid gewerkt. Binnen een tot twee jaar kan een snelwegverbinding met Eindhoven gereed zijn.

Er moet een nieuwe binnenstad komen. Veel verkrotte woningen en oude fabriekspanden moesten gesloopt worden. Naar een adequate bebouwing van de leeggekomen percelen grond wordt gezocht...

Een serviceflat met 15 woonlagen en 350 woningen is in aanbouw. Het postkantoor wordt uitgebreid en gemoderniseerd. De plannen liggen klaar voor een nieuw gezondheidscentrum. Sinds een jaar is een nieuw politiebureau in gebruik.

Wiegel „erkend” carnavalvierder

De voorzitter van de VVD-fractie in de Tweede Kamer is vorige week opgenomen in de rij van bekende politici die op speciale wijze bij het carnaval-gebeuren in ons land zijn betrokken. Evenals o.a. Luns, Schmelzer, De Jong en Drees jr. in het verleden, moest vorige week ook de heer Wiegel in Roosendaal een carnavaleske ceremonie ondergaan. Prins Ward I van Roosendaal had tevoren de vergadering van de kamercentrales Tilburg en Middelburg verstoord door met een Boerenkapel alle discussies te overstemmen. „Ik controleer elke avond mijn rijk en omdat ik hier licht zag branden, ben ik even komen kijken. Nu blijkt hier uw verenigingetje te vergaderen en dat is een mooie gelegenheid om u kennis te laten maken met carnaval,” aldus de prins.

Na de boekjes „Lof der Zotheid” van Erasmus en „Spreekvaardigheid in het openbaar” kreeg Wiegel een boerekiel waarop de naam „Haya” prijkte. Er was overigens ook een kiel voor mevrouw Van Someren met „Hans” erop, maar de partijvoorzit-

ster kon die niet in ontvangst nemen omdat zij met een griep in bed lag.

Wiegel wilde de „Lof der Zotheid” wel bewaren, omdat Erasmus volgens hem de eerste liberaal was. De cursus spreekvaardigheid vond hij echter meer geschikt voor Den Uyl, „want die heeft zo iets nog nodig,” zei hij. Als dank voor het vriendelijke gebaar van prins Ward bood de Tilburgse centrale-voorzitter Verweij de prins een fruitmand aan die hij de volgende dag weer zou kunnen weg-schenken. Op die dag, de zgn. Lucasdag, worden namelijk diegenen bedacht, zoals bejaarden en zieken, die niet kunnen deelnemen aan het carnavalsfeest.

De gebeurtenissen in Roosendaal werkten zo animerend op de feestprijkkels van de Zeeuwse en Brabantse liberalen dat 's avonds laat nog de polonaise werd gedanst.

Op de foto: Ward I van Roosendaal nodigt Wiegel uit om samen met hem te dansen op de tafel waarachter de gehele avond een ernstig forum zich met ernstiger zaken had bezig gehouden.

Begrip

Gelukkig is door de duidelijke probleemstelling begrip ontstaan voor de moeilijkheden van de stad. In 1969 werd Helmond tot stimuleringsgebied verklaard. Het industrieterrein kon belangrijk worden uitgebreid. Verschillende bedrijven vestigden zich in Helmond. Belangrijke aanvullende bijdragen uit het gemeentefonds over de jaren 1969-1973 vielen Helmond toe.

Bij het jongste regeerakkoord verviel voor de stad de stimuleringsmaatregel. Andere toezeggingen bleven gehandhaafd, zoals de bijdrage aan de reconstructie van de binnenstad en de medewerking aan de verbetering van de infrastructuur. Eind vorig jaar werd een interdepartementale werkcommissie samengesteld, de „commissie Langman”, bestaande uit een ambtelijke vertegenwoordiging van de departementen van sociale zaken, CRM, volkshuisvesting en binnenlandse zaken. Tevens hebben in

deze commissie representanten van Ge-deputeerde Staten en van het gemeentebestuur zitting. Het Instituut Stad en Landschap te Rotterdam dat deze commissie met adviezen bijstaat.

Vorige maand bracht de commissie-Langman een werkbezoek aan Helmond. Een deel van de dag werd besteed aan een hearing met de bevolking en met de Ontwikkelingsgroep.

Het zou in dit stadium voorbarig zijn vooruit te lopen op de beslissingen die door de commissie-Langman zullen worden genomen. Ongetwijfeld past in de visie over Helmond dat een nauwe samenwerking met Eindhoven een noodzaak is. Dit neemt niet weg dat het Streekgewest Helmond dat is samengesteld uit tien gemeenten met Helmond als centrum (150.000 inwoners in totaal) de opdracht heeft zijn eigen karakter, waarvan veel bewaard is gebleven, te handhaven.

In overleg met de besturen van de kamercentrales heeft de VVD-fractie in de Tweede Kamer de volgende regionale taakverdeling voor het zuidelijke district vastgesteld:

Kamercentrale 's-Hertogenbosch:
mr. A. Geurtsen, mevrouw drs. N. Smit—Kroes.

Kamercentrale Tilburg:
L. M. de Beer, mr. H. Koning.

Kamercentrale Middelburg:
drs. G. M. V. van Aardenne, ir. D. S. Tuijnman.

Kamercentrale Maastricht:
G. Koudijs, mr. F. Portheine.

Aankondigingen

18 FEBRUARI

Drs. G. M. V. van Aardenne (lid der Tweede Kamer) spreekt te Zierikzee voor de ondercentrale Schouwen Duiveland.

21 FEBRUARI

Op uitnodiging van de afdeling Eindhoven spreekt L. M. de Beer (lid der Tweede Kamer) voor de onderafdeling Best over „welvaart en welzijn”. 20.00 uur hotel Derkinderen.

6 MAART

Mej. mr. A. Kappeyne van de Coppello (lid der Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling Waalwijk over „Oude en nieuwe staatkundige structuren.”

11 MAART

Mevr. mr. E. Veder-Smit (lid der Tweede Kamer) spreekt te Heerlen.

17 MAART

Mevr. drs. N. Smit-Kroes (lid der Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling Oss over onderwijs.

Een RONDVAART door de Rotterdamse Havens

een BELEVENIS!

SPIDO

Willemsplein

Rotterdam

Amsterdam op hellend vlak

Amsterdam, het mekka der progressieve geesten, bron van inspiratie voor wereldverbeteraars, brandpunt van de tolerantie, heeft het moeilijk. Niet alleen economisch, waarover heel wat te zeggen zou zijn, maar vooral geestelijk. Dat duurt nu al enkele jaren en het lijkt erop alsof de crisissituatie nu definitief is ingetreden. De patiënt is met hoge koorts onder de wol gestopt en houdt zich met klamme handen krampachtig aan de bedstijlen vast. De vitaliteit van weleer is aan het wegebben.

Deze beeldspraak mag wat gechargeerd lijken, de symptomen van het zich op een hellend vlak bevinden zijn duidelijk aanwezig. Alleen de actiegroepen voelen zich als vissen in het water; zij hebben zich een volwaardige positie in de hoofdstedelijke gemeenschap verworven. Het is voor een wethouder of een instantie vrijwel onmogelijk geworden zonder inspraak te gedogen aan hen voorbij te gaan. Amsterdam zou het summum van democratie, tolerantie en speelsheid zijn geworden. Volgens sommigen natuurlijk nog lang niet genoeg, maar er is in hun ogen toch een aardig begin gemaakt.

Is dat zo? Is een overheid democratisch als zij bij het minste gemor de ontevreden op de koffie en de sigaar nodigt om de problemen uit te praten? Is de overheid tolerant als zij onder de druk van geweld plotseling toestaat, wat eigenlijk verboden is, als zij een vinger uitsteekt en zich de hele hand laat afrukken? Zelfs degenen, die niet deskundig zijn in de rechtsregels van het gemeentelijk bestuur, hebben toch op zijn minst reden om hieraan te twijfelen. Maar wie zich bovenstaande dingen alleen maar afvraagt wordt door de inspraakzoekers onmiddellijk met alle hun ter beschikking staande middelen — en dat zijn er heel wat — in de hoek geduwd, waar in de donkerste tijden van onze geschiedenis de grootste boosdoeners zaten.

In de ogen van deze inspraakzoekers is democratie blijkbaar ten koste van alles gelijk krijgen. De ervaring leert dat ze — afgezien van groepen serieuze klagers, die oprecht met de gemeente verkeren — vrijwel niet tevreden zijn te stellen. Of om met een aforisme uit een boekje van mr. H. E. Phaff te spreken: „Sommige burgers zijn niet tevreden met hun rechten; zij wensen voorrechten.” En dan is men bezig de democratie op een gevaarlijke wijze te hanteren. Tolerantie is mooi, maar die valt van de activisten niet te verwachten. Dat hoeft ook niet, want zij hebben gelijk, dat spreekt voor hen vanzelf en daaraan ontlenen zij hun bestaan. Het gaat er hun alleen nog om hoe zij dat gelijk moeten krijgen.

Daarvoor hebben ze talrijke varianten: schreeuwen vanaf de publieke tribune in de raadzaal, een stinkbom gooien zodat de vergadering geschorst moet worden en tegenstanders niet meer aan het woord kunnen komen; optochten organiseren, wegen versperren en op andere wijze mensen dwars zitten. Amsterdam heeft zich nu zover laten drijven dat zulke protesten als normaal en aanvaardbaar worden be-

„Jeugdtoerisme” in het Vondelpark

schouwd. Wethouders haasten zich naar het stadhuis in de verwachting dat een actiegroep hen daar wel wil spreken. Als beloning voor de uitgereikte hand komt er een brandbom door het raam. De directie van het GEB belooft in strijd met de regels onmiddellijke aansluiting van kraakpanden op het energienet, zodra haar kantoor wordt bezet. Vondelparkslapers worden zonder mankeren voor vol aangezien en men maakt zich op hen deze zomer opnieuw met open armen te ontvangen. Maar een boer in Holysloot ver buiten de bewoonde wereld, toch nog net binnen de gemeentegrenzen, wordt door de justitie gepakt omdat hij op zijn erf kampeersdeers toelaat zonder daarvoor vergunning te hebben. Hij heeft dan ook geen actiegroep om op terug te vallen en van hem wordt verwacht dat hij zich aan de regels houdt. Het meten met twee maten door de overheid is een gewoonte recht der activisten geworden en wie voor progressief wil doorgaan stemt daar filosofisch mee in.

In de Jordaan — drie eeuwen geleden als volksbuurt gebouwd! — kan al jarenlang geen steen meer worden verlegd voordat elke buurtbewoner daar persoonlijk zijn fiat aan heeft gegeven. Met democratie — het delegeren van beslissingen met controle door de gemeenschap — heeft dit niets meer te maken, met progressiviteit, trouwens evenmin. De vrijheid van het rustig toeven in het Vondelpark en vooral het plezier daarvan, de vrijheid om zo snel mogelijk woningverbeteringen te doen doorvoeren, de vrijheid ook van marktkooplieden om bezwaar te maken tegen een „Vrijmarkt”, waar zij voor hun goede geld ook wel zouden willen staan, is goeddeels verdwenen of wordt niet gehonoreerd. Het gevolg is onverschillig-

Vragen over Vondelpark

Het Amsterdamse VVD-raadslid mr. C. Goekoop heeft b en w gevraagd of de persberichten juist zijn dat de werkgroep jeugdtoerisme van de gemeentelijke instanties de toezegging heeft gekregen dat het Vondelpark deze zomer dag en nacht open zal zijn voor het jeugdtoerisme.

Hij wil weten of b en w het juist vinden dat dergelijke toezeggingen worden gedaan en dat er al voorbereidingen worden getroffen, terwijl de gemeenteraad nog een principiële beslissing moet nemen over de vraag of het Vondelpark-experiment moet worden voortgezet en zo ja hoe en op welke manier.

De heer Goekoop heeft het college gevraagd de toegezegde, maar tot dusverre nog niet gepubliceerde nota jeugdtoerisme spoedig ter bespreking aan de raad voor te leggen.

heid en onbehagen bij de burgers, die wel gewend zijn zich aan de maatschappelijke en wettelijke regels te houden. De sfeer wordt er niet beter op en het woongenot evenmin. Het is de vraag of het teruglopende inwoneraantal van Amsterdam alleen te wijten is aan de onvoldoende huisvesting.

Nu is Amsterdam inderdaad tolerant in die zin dat de niet-activisten geen behoefte hebben om zich reactionair op te stellen tegenover de van hun succes geschrokken opposanten. Men gunt dezen doorgaans het genoegen van hun acties, waardoor felle confrontaties gelukkig zijn uitgebleven. Maar deze meegaandheid speelt de activisten, die door hun gebrek aan zelfkritiek zich in een klein gedachtenwereldje hebben opgesloten wel in de kaart. De gemeente draagt daar meer dan nodig is toe bij. Zij heeft op vele punten toegegeven. Uit democratische overwegingen, uit tolerantie, uit begrip voor speelsheid? Het lijkt meer op angst en geïntimideerd zijn. Of om een ander aforisme te gebruiken: „Orde is wel bestaanbaar zonder vrijheid, maar vrijheid niet zonder orde”.

Door het onvermogen om onder de actiegroepen het kaf van het koren te scheiden en door serieus in te gaan op zaken, die eigenlijk in strijd zijn met de door haarzelf en de gemeenschap ingestelde regels, heeft de gemeente de realiteit uit het oog verloren. Zij is geestelijk geïsoleerd geraakt; zij herkent haar eigen gezag niet meer en wordt in haar ontplooiing geremd. Amsterdam is daarmee bezig zijn identiteit te verliezen.

De hoofdstad is niet meer het bolwerk der echte verdraagzaamheid en soeplesse. Krampachtigheid en onzekerheid hebben zich van haar meester gemaakt. De stad is daarmee op een hellend vlak gekomen.

B. V. VOSKUIL

In overleg met de besturen van de kamercentrales heeft de VVD-fractie in de Tweede Kamer de volgende regionale taakverdeling voor het westelijke district vastgesteld:

Kamercentrale Amsterdam:

G. W. Keja, mr. H. Koning.

Kamercentrale Haarlem:

mr. dr. C. Berkhouwer, drs. Th. Joekes.

Kamercentrale Den Helder:

mr. dr. C. Berkhouwer, G. W. Keja.

Kamercentrale Rotterdam:

mr. H. Koning, mevrouw mr. N. Smit-Kroes.

Kamercentrale 's-Gravenhage:

drs. Th. Joekes, mej. mr. A. Kappeyne van de Coppello.

Kamercentrale Leiden:

mej. mr. A. Kappeyne van de Coppello, mr. F. Porthéine.

Kamercentrale Dordrecht:

mr. A. Geurtsen, ir. D. S. Tuijnman.

Kamercentrale Utrecht:

L. M. de Beer, de heer G. Koudijs.

VVD-regioraad

Krimpenerwaard

In een vergadering van afgevaardigden van de VVD-afdelingen in de Krimpenerwaard in Berkenwouden is een nieuwe VVD-regioraad Krimpenerwaard van start gegaan.

Voorzitter van dit regiobestuur dat uit 21 personen bestaat, is mr. R. W. Oberman uit Krimpen a/d IJssel. Secretaris is de heer M. Hoogenboezem, Talmastraat 14, Lekkerkerk (tel. 01805 - 1343). De financiën worden beheerd door de heer D. A. Kok uit Stolwijk.

Vice-voorzitter resp. lid werden mevrouw S. G. Th. Postma-Botter (Krimpen a/d Lek) en de heer A. Pons (Bergambacht). Het bestuur zal de komende tijd vooral veel aandacht schenken aan de komende herstructurering van de Krimpenerwaard.

Bestuursmutatie

Nieuwerkerk a/d IJssel — Het bestuur van de afdeling Nieuwerkerk heeft een nieuwe samenstelling: W. P. A. Blankespoor, De Iep 10, Voorzitter, J. G. de Lint, vice-voorzitter, T. B. A. Tas, Rietveen 7, tel. 3853, secretaris, J. de Niet, penningmeester en J. van Erkel, lid.

Fusie IJmondgemeenten van de baan

De drie gemeenten in de IJmond, Velsen Beverwijk en Heemskerk, blijven zelfstandig. Minister mr. W. J. Geertsema die vorige week een wetsontwerp aan de Tweede Kamer voorlegde, die de samenvoeging van de drie tot één grote gemeente behelsde, haalde het niet. 75 Kamerleden stemden tegen het wetsontwerp, 55 spraken zich vóór samenvoeging uit.

De VVD-fractie in de Kamer stemde verdeeld. De overgrote meerderheid steunde weliswaar het wetsontwerp, maar de heren G. W. Keja, dr. K. van Dijk en L. M. de Beer verklaarden zich tegen.

Ons Kamerlid drs. G. M. V. van Aardenne kwam tijdens de behandeling van het omstreden wetsontwerp nog met een motie, waarin hij voorstelde Heemskerk buiten de samenvoeging te houden. Een aanzienlijke verzwakking van het wetsontwerp, naar de minister meende, maar een die hij eventueel bereid was „met bloe-

dend hart” te aanvaarden. De motie werd echter met grote meerderheid verworpen, want behalve de VVD-fractie stemde alleen de ARP-afgevaardigde Scholten voor.

In een nota aan de VVD-Kamerfractie heeft VVD-fractievoorzitter in Beverwijk, drs. A. J. Eiff, zich al geruime tijd geleden tegen een samenvoeging van de drie uitgesproken. „Wij zien de zelfstandigheid van onze gemeente van bijna 42.000 inwoners als een eerste vereiste haar behoorlijk te kunnen laten functioneren,” schreef hij in de nota. Hij sprak zich daarin wel positief uit ten opzichte van gewestvorming. „In deze vorm van bestuur worden onder meer autonomie, bestuurbaarheid van de gemeente en het welzijn in een zodanige vorm naar voren gebracht dat onderdemping in een gemeente met meer dan 120.000 inwoners voldoende wordt gecompenseerd,” aldus de heer Eiff.

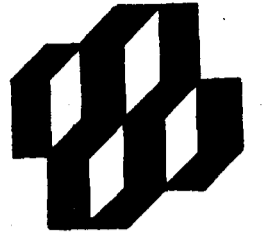
Voor meer VVD-nieuws uit het westen des lands zie men pagina 9

utiliteitsbouw
systeembouw

sierbeton-elementen
staalkonstrukties

Aannemings Mij. Gebr. VAN HEESWIJK n.v.

Tramstraat 31-33 • Eindhoven • Telefoon 040-23386

SAAB

**HEIJER'S
AUTOMOBIELBEDRIJF N.V.**

Alexanderplein 2,
's-GRAVENHAGE
Tel. 070-639934

N.V. Technische Groothandel P. & D. Janson

Verkoop, Verhuur en Montage
van Nieuw en Grade-"A" Bailey-Bruggen-materiaal;
Alleenvert. van: MABEY & JOHNSON.
AALST.(Gld.) - Tel. 04187-531-270

Voor Buig- en Zetwerk

op hydr. pers 1000 ton — ZETLENGTE 7 m, dikte 32 mm

Constructiewerkplaatsen W. HUIZER B.V.

TELEFOON 010-503677 — GROENEDIJK 10 — CAPELLE a/d IJSSEL

**Boele's Scheepswerven en
Machinefabriek N.V.**

BOLNES (bij Rotterdam)

●
Reparatie en nieuwbouw

●
TELEFOON 134862 ROTTERDAM — TELEGR. BOELE - BOLNES

**GEEN TIJDVERLIES!
SNEL DOKKEN BIJ ELKE WATERSTAND**

bij

**N.V. Scheepswerven „Piet Hein“ v.d.z.d.
FA. W. SCHRAM & ZONEN**

**BOLNES / PAPENDRECHT
NIEUWBOUW en REPARATIE**

- twee dwarshellingen van 115 m
- overdekt dubbel droogdok van 115 m
- twee nieuwe droogdokken VOOR ELK GETIJ van 104 en 93 m
- snel schroefwisselen en kleine roer- en stevenreparaties in nieuw HEFDOK

TELEFOON

ROTTERDAM 010-13 92 75
BOLNES 01804- 36 44 - 34 09
PAPENDRECHT 01850- 5 12 22 - 5 14 66

Utiliteitsbouw

aannemingsbedrijf

Woningbouw

de Kinkelder n.v.

Ziekenhuisbouw

arnhem - rotterdam

ARNHEM:

Bruningweg 21
Telefoon: 085 - 454245 *

ROTTERDAM:

Kipstraat 3d
Telefoon: 010 - 121288

JOVD: VVD is te passief

De heer D. N. M. van Wees, voorzitter van de JOVD heeft tijdens zijn rede op het vorige weekeinde gehouden wintercongres in hotel „De Paaschberg” te Ede de vrees uitgesproken dat niemand in de VVD zich nog echt druk maakt over de volgende verkiezingen. „Op de partijraad van de VVD in Hilversum vlak na de verkiezingen bleek grote eensgezindheid te bestaan over de urgentie van een intern beraad over de toekomst van de VVD en het liberalisme. De toezeggingen hieromtrent heeft de JOVD met grote instemming begroet en met belangstelling hebben wij de uitnodiging afgewacht. Maar het wachten duurt wel lang, want we zijn bijna een jaar verder en we hebben nog niets vernomen,” aldus de heer Van Wees. „Als de partijvoorzitter op een volgende partijraad ideeën lanceert over een middenvolkspartij, blijkt dat zij hier alleen mee wenst aan te geven dat het mogelijk zou moeten zijn een grote groep gelijkgezinden bijeen te brengen en dat de VVD zelfs bereid zou moeten zijn haar eigen bestaan hiervoor ter discussie te stellen. Maar weer blijkt dat de VVD niet de daad bij het woord wenst te voegen.”

De heer Van Wees sprak de vrees uit dat als de passiviteit nog lang blijft voortduren, de uitslag van de volgende verkiezingen voor de VVD ongetwijfeld weer een teleurstelling zal zijn en dat een hergroepering van de Nederlandse liberalen weer vier jaar zal moeten worden uitgesteld. Wie nu veronderstelt dat D'66-ers die het oneens zijn met samengaan van hun partij met de PvdA de volgende keer op de VVD zullen stemmen, moet zich voorbereiden op een desillusie. „Deze D'66-ers zouden dan ook in 1971 al op de VVD hebben gestemd,” zei hij. Hij constateerde dat een belangrijke groep kiezers — de jongerengroep die volgende keer door een verlaging van de kiesgerechtigde leeftijd tot 18 jaar nog groter zal zijn — weinig belangstelling koestert voor de VVD. Hij verwees in dit verband naar een artikel in dit blad van het hoofdbestuurslid dr. De Korte die concludeerde dat jongere kiezers over het algemeen op linkse partijen stemmen. „Hier ligt een belangrijke taak voor het liberalisme. Wellicht kunnen we, als we ons op dit congres op-

nieuw beraden over de inhoud van de liberale beginselen, hiervoor een belangrijke bijdrage leveren,” besloot hij.

Vervelend

Fractie leider Berger van DS'70 die als inleider op het congres optrad zei in zijn toespraak onder meer het „vervelend” te vinden dat het uiterst bekwame kabinet-Biesheuvel een afwachtende houding aanneemt bij de bestrijding van de inflatie. De heer Berger wilde geen dreigementen laten horen, zoals het uittreden van de DS '70-ministers uit het kabinet, maar hij meende dat de regering allang in de loon- en prijsontwikkeling had moeten ingrijpen. De psychologische redenen die het kabinet hanteert bij zijn berusting in de vrije loonpolitiek, wees hij van de hand. „Als psychologie wordt gehanteerd als een uitvlucht is er iets fout.” Hij drong aan op een maatregel die een inflatie van acht procent onmogelijk maakt. Berger onderschreef de mening van Wiegels dat VVD en DS'70 in goede verhouding met elkaar leven, maar een eerdere, bijvoorbeeld organisatorische toenadering wees hij af.

Moties

Het congres aanvaardde een aantal moties. In een daarvan noemen de JOVD-ers de huidige gang van zaken met de ruilverkaveling onbevredigend en dringen ze aan op een spoedige vervanging van de ruilverkavelingswet door een nieuwe landinrichtingwet. In een motie inzake het tertiaire onderwijs spreekt de JOVD zich uit voor een lange termijnplanning voor dit soort onderwijs in zijn algemeenheid. Zij vindt verder dat er een studiefinancieringssysteem moet komen, gebaseerd op de onafhankelijkheid van de student ten opzichte van zijn ouders. De JOVD denkt hier aan een studie-leerselsel. De verhoging van collegegelden en de instelling van een numerus fixus in afwachting van een geïntegreerd beleid vindt zij onjuist.

JOVD Noord tegen gewestvorming

In een nota heeft het noordelijke district van de JOVD een krachtig protest aangetekend tegen de „dreigende vierde bestuurslaag”: de gewestvorming.

De JOVD wijst er op dat de regering de versterking van het lokale bestuur (gewesten en grotere gemeenten) centraal stelt. De JOVD pleit daarentegen voor decentralisatie van de macht van de regering naar de provincie en naar de wijkraden.

Volgens de JOVD Noord kunnen gewesten van 75.000 tot 100.000 inwoners nauwelijks meer als lokaal gezien worden.

Zij wil de toegankelijkheid tot het gemeentebestuur vergroten door de instelling van dorps- en wijkraden met een ontmoetingsfunctie en een adviserende taak.

Jongeren (niet) voor Vietnam

Het JOVD-congres heeft op 12 februari een motie aangenomen, waarin de ledenvergadering zich distancieert van de ondertekening door het hoofdbestuur van de jongerenorganisatie van een viertal punten terzake het Vietnambeleid. Dit is voor het hoofdbestuur aanleiding geweest alle banden te verbreken met het comité „Jongeren voor Vietnam.”

Eind 1971 was het JOVD-bestuur benaderd door de ASVA en enkele andere studentengroeperingen met het verzoek een uit vier punten bestaande verklaring te ondertekenen. In die verklaring werd o.m. gesteld dat de Amerikanen uit Vietnam dienen te vertrekken, dat Nederland Noord-Vietnam dient te erkennen en dat de Amerikaanse bombardementen beëindigd dienen te worden. De verklaring werd mede ondertekend door de ARJOS, de CHJO en andere jongerenorganisaties.

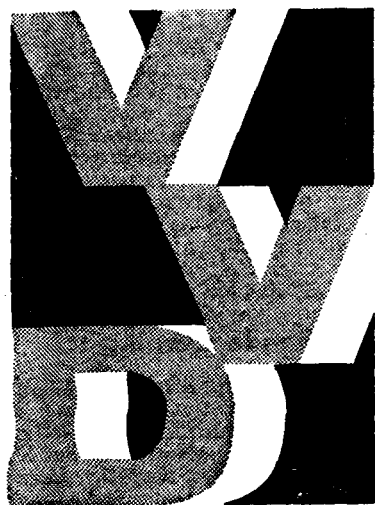
Het hoofdbestuur van de JOVD heeft de verklaring beschouwd als een éénmalige aangelegenheid. Er is echter een comité uitstaan (Jongeren voor Vietnam). Dit comité, waarin de JOVD wel zitting had maar niet actief was, heeft vervolgens een persconferentie belegd te Den Haag. Daar werd van CPN-zijde instemming betuigd met de doelstellingen van het comité, wat weer aanleiding is geweest voor De Telegraaf om te signaleren hoe verheugd de CPN was met de JOVD-steun.

Inmiddels had het JOVD-bestuur ook zelf al wel z'n bekomst van de hele gang van zaken. Met de motie, die het JOVD-congres nu heeft aangenomen, heeft dit bestuur dan ook geen moeite.

Men heeft bovendien meteen besloten ook te treden uit het comité voor een Europese veiligheidsconferentie. Ook dat comité wordt overwegend door links-georiënteerden beheerd en de JOVD wil bij voorbaat een herhaling van het gedoe rondom het Vietnamcomité uitsluiten.

secretariaat
tweede kamer fractie

Het secretariaat van de VVD-fractie in de Tweede Kamer is gevestigd in het gebouw van de Tweede Kamer, Binnenhof 1A te Den Haag. Telefoon: (070)-614911.

Aankondigingen

21 FEBRUARI

Mr. H. E. Koning (lid der Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling Heiloo over het budgettaire beleid. „De oude herberg.”

Mevr. drs. N. Smit-Kroes (lid der Tweede Kamer) en ir. L. Jacobsen (voorzitter Commissie Verkeer en Vervoer) nemen deel aan een debatavond over openbaar vervoer te Rotterdam.

22 FEBRUARI

G. Koudijs (lid der Tweede Kamer) spreekt op uitnodiging van de afdelingen in de Vechtstreek over defensie. 20.00 uur Studio Idee, Rijksweg 117/119, Loenen.

28 FEBRUARI

Drs. Th. H. Joekes (lid der Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling Spijkensse over „Het liberale sociaal-economische beleid”. 20.00 uur. „De Kern”.

3 MAART

Mr. H. E. Koning spreekt voor de Vrouwen in de VVD provincie Utrecht,

over „Inpraak”. 14.15 uur Monopole, Amersfoort.

9 MAART

Mevr. mr. E. Veder-Smit (lid der Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling Gouda over „Druggebruik”. 20.00 uur hotel de Zalm.

13 MAART

Mevr. mr. E. Veder-Smit (lid der Tweede Kamer) spreekt te Utrecht over de discussienota Volksgezondheid.

Regionaal congres

De kamercentrale Den Helder organiseert 26 februari een regionaal congres in café-restaurant 't Gulden Vlies in de Koorstraat te Alkmaar. Het programma luidt:

10.00—10.30 uur: Ontvangst der deelnemers.

10.30—10.35 uur: Opening congres door de voorzitter van de kamercentrale Den Helder.

10.35—11.05 uur: De ideologische grondslagen van de VVD en de toepassing

hiervan op de maatschappij. Spreker mr. H. van Riel.

11.05—11.35 uur: Een algemene beschouwing over de VVD nu en in de toekomst. Spreker mevrouw Haya van Someren.

11.35—11.50 uur: Koffiepauze.

11.50—12.45 uur: Gelegenheid tot discussie over beide onderwerpen.

12.45—13.45 uur: Lunchpauze.

13.45—14.30 uur: Gewestvorming, een kritische beschouwing. Spreker dr. D. H. Peereboom Voller.

14.30—15.00 uur: Gewestvorming buiten onze landsgrenzen. Spreker mr. dr. C. Berkhouwer.

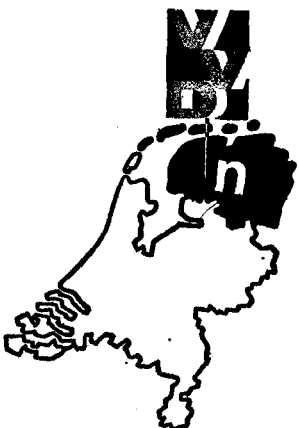
15.00—15.15 uur: Thee/koffiepauze.

15.15—16.15 uur: Discussie over gewestvorming.

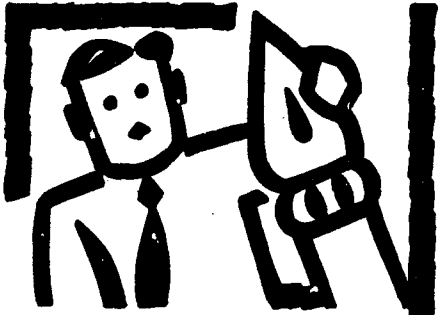
16.15 uur: Sluiting van het congres.

De kosten van deelname aan het congres zijn negen gulden inclusief koffie en lunch. De entreprijs zonder lunch, maar wel met inbegrip van één kop koffie bedraagt f 2.50.

Het correspondentie-adres van de congrescommissie is: Cromhoutstraat 30, Heerhugowaard, tel. 02207-1277.

De regionale rubriek West treft men aan op pagina 7

Uit de stroom van brieven die ons voortdurend bereikt kiest de redactie er voor elk blad één die naar haar oordeel ruime aandacht verdient. Dat betekent niet dat zij de mening van de brieven schrijver deelt, wel dat zij het de meest belangwekkende brief acht die de afgelopen weken werd ingezonden.

Uit de andere brieven citeert de redactie slechts wat haar daarin het meest (aangenaam of juist onaangenaam) heeft getroffen. Anonieme brieven en brieven in onleesbaar handschrift verdwijnen zonder pardon in de prullenmand.

Stemrecht in het buitenland

Waarom worden Nederlanders in het buitenland uitgesloten van het stemrecht? Vrijheid en Democratie heeft over deze vraag de discussie geopend. Gelukkig maar, want meestal wordt dit delicate onderwerp met een schouderophalen afgedaan. „Rompslomp” zegt de Staatscommissie Cals-Donner op blz. 246 van haar rapport.

Mej. drs. I. Günther, lid van de Kiesraad schrijft in Vrijheid en Democratie van 21 januari jl. in dezelfde trant. Nederlanders werkzaam bij één der Europese gemeenschappen, zo schrijft zij, dienen zich primair neutraal op te stellen. Maar wat bedoelt zij daarmee? Met zulke argumenten kan men ook burgermeesters, soldaten en brandweerlieden te lijf gaan. De kern van het probleem wordt er niet door geraakt.

Het Nederlands overheidsgezag strekt zich ver over de grenzen uit. Dienstplichtwet, belastingwet, strafwet, de wettelijke bepalingen aangaande het behoud of verval van het Nederlanderschap gelden voor Nederlanders, om het even of zij in Honolulu of Niassaland wonen.

Dank zij staatslieden als Monnet, Spaak, Stikker, Adenauer, Bech en de Gasperi heeft het Nederlands overheidsgezag echter een verdere uitbreiding gekregen. Als minister Lardinois volgende maand in Brussel samen met enkele andere regeringen de verkoopprijzen van tarwe en de douanerechten voor Amerikaanse sinaasappelen vaststelt, oefent hij in bijna geheel Europa overheidsgezag uit.

Waarom zouden Nederlanders in het buitenland eigenlijk hun eigen belangen niet mogen veilig stellen door de politieke kleur van de ministers van defensie en financiën te helpen bepalen? Waarom zouden Nederlanders in Parijs of Rome geen inspraak mogen hebben over de hoogte van invoerrechten op de sinaasappelen die zij eten? Je zou bijna gaan denken dat de thuisblijvende Ne-

derlanders iets hebben tegen hun zwerende landgenoten.

Ook de juridische argumenten tegen toekenning van stemrecht zijn niet overtuigend. De grondwet zegt dat het kiesrecht slechts door ingezetenen kan worden uitgeoefend. Dat was voor het verleden een begrijpelijke zaak. De overheid bemoeide zich toen nauwelijks met haar burgers, laat staan met de niet-ingezetenen. Dat is nu heel anders. De niet-ingezetene wordt heden ten dage wel degelijk aan het Nederlandse overheidsgezag gebonden. Zowel de Nederlandse als de Europese wetgeving zijn wel degelijk van bepalende invloed op hun leven.

Wie met alle geweld ook het belastingaspect van dit probleem wil belichten, dient één ding te bedenken. Grondwettelijke bezwaren heeft de belastingwetgever nooit gezien als het erop aankwam een ruime uitleg te geven aan het begrip „ingezetene” in de belastingwetten.

Verruiming van de kieswet ten gunste van Nederlanders in het buitenland wordt vaak als een minoriteitenprobleem gezien. Ten onrechte. Door de kieswet te verruimen geeft de wetgever in feite een boodschap aan iedere Nederlander dat hij met een gerust hart z'n land kan verlaten. Men zal niet achter z'n rug om de wetten veranderen die hem op zijn tocht begeleiden. Zijn inspraak is in beginsel verzekerd. In de gevraagde wijziging ligt zelfs een brok fundamentele Europese politiek besloten. De Nederlandse regering spant zich immers dagelijks in om Europa voor Nederlanders open te stellen. Tot dusver kon daar alleen gebruik van gemaakt worden als men geen bezwaar had tegen politieke onmondigheid. Is het de wetgever ernst met de democratisering van Europa? Zo ja, dan is de gevraagde wijziging van de kieswet niet alleen mogelijk maar zelfs dringend gewenst.

VAN NOTTE, BELGIË

Terecht betoogt mej. drs. I. Günther in V en D van 21 januari dat het ongewenst zou zijn om aan alle Nederlanders die in het buitenland wonen, stemrecht te geven. Zij maakt echter een uitzondering voor Nederlanders die in Nederlandse ambtelijke dienst zijn. Op haar argumentatie valt echter wel wat af te dingen.

In de eerste plaats springt zij, gelijk ook de regering dat deed, toen deze het wetsontwerp indiende, wel wat gemakkelijk om met art. 90 van de Grondwet: „... worden „gekozen door de ingezetenen, tevens Nederlanders ...” Natuurlijk, de term „ingezetene” is voor interpretatie vatbaar, en de Grondwet zelf bepaalt in art. 6 dat de wet verklaart wie ingezetenen zijn. Maar om tot „ingezetene” te bestempelen iemand die naar het normale spraakgebruik juist geen ingezetene is, dat komt met de Grondwet wel op zeer gespannen voet te staan.

Maar ook de argumenten van mej. Günther vóór stemrecht voor in het buitenland wonende Nederlandse ambtenaren komen mij niet sterk voor. Vooral niet het argument gebaseerd op het feit dat deze ambtenaren Nederlandse belastingen moeten betalen. Ik meende dat wij in Nederland het verband tussen belasting betalen en stemrecht in 1917, bij de invoering van het algemene kiesrecht, hadden afgeschaft.

En dan het andere argument pro: deze Nederlandse ambtenaren hebben een band met Nederland en verwacht mag worden dat zij hun belangstelling voor het politieke leven in Nederland hebben behouden. Hiermede begeeft men zich in het meten van „banden” en in speculatie omtrent belangstelling in de Nederlandse binnenlandse politiek. Ongetwijfeld bestaan die banden. Maar zijn die bij de ambtenaren in Nederlandse dienst sterker dan bij anderen, bij voorbeeld bij degenen die in dienst zijn van Nederlandse particuliere ondernemingen? Wie durft dat te meten?

W. G. BELINFANTE, Den Haag

Mijn

opinie is... • Defensiecommissie

De defensie is volop in discussie. Regerings- en oppositiepartijen laten zich niet onbetuigd. De PvdA heeft zojuist het tweede deel van de nota doelmatig defensiebeleid gepubliceerd, D'66 lanceert eveneens zijn ideeën en de PPR laat zich geen kans ontglippen om een duit in het zakje te doen. KVP, ARP en DS '70 zijn druk in de weer met studies en durven daar best mee voor de dag te komen. De VVD echter volstaat met een paar simpele slogans en een al even eenvoudig recept: meer geld. Dat is blijkbaar de universele oplossing voor alle problemen. Daar zou wel een kanttekening bij geplaatst kunnen worden, maar dat is hier niet aan de orde. Belangrijker is de vraag of de VVD niets meer te bieden heeft dan wat gemeenschappen over machtsevenwicht en toenemende dreiging.

Bij beantwoording van die vraag zou wellicht ook blijken hoe en door wie het standpunt van de partij wordt bepaald en geformuleerd. Men is geneigd te denken aan de defensiecommissie, maar bestaat die wel? Een van de aanwezigen op een recente bijeenkomst in de regio Leiden meende van niet, op grond van de hem door het secretariaat in Den Haag verstrekte informatie. De spreker van die avond, de heer Keja, verzekerde echter dat er wel degelijk zo'n commissie is. Ze weet haar activiteiten blijkbaar met succes verborgen te houden.

Toch zou enige openheid geen kwaad kunnen. Niet alleen zijn alle leden van de VVD belanghebbend, een groot aantal is ook belangstellend en een deel van hen zou zeker aan de discussie willen deelnemen. Het is mogelijk dat juist naar dit laatste niet iedereen, die er nu bij betrokken is, reikhalzend zit uit te kijken, maar dat mag geen reden zijn om de democratische meningsvorming dan maar overboord te zetten. Wat is er eigenlijk gebeurd met de talrijke voorstellen, die op de amendementenbeurs zonder veel omhaal onder de tafel werden geveegd? Hier en daar bestaat het bange vermoeden dat ze daar gewoon zijn blijven liggen.

De VVD zal zich moeten uitspreken over een aantal belangrijke actuele pro-

blemen met betrekking tot de defensie, maar dan niet in de beknopte terminologie van de orakelspreuk. Er zullen standpunten moeten worden bepaald en er zal een conceptie voor de toekomst moeten worden ontwikkeld. Vele leden zullen daarover niet alleen geïnformeerd willen worden, ze zullen eventueel het hunne willen bijdragen. Het zou juist zijn hun de kans te geven en zelfs de indruk te vermijden dat deze zaken achter de schermen bedisseld worden.

P. J. VAN EMBURG, Oegstgeest

• Dertiende penning

Blijkens de rubriek „De VVD in het parlement” in het nummer van 7 januari heeft mr. Geurtsen de betrokken minister(s) gevraagd wanneer de Tweede Kamer een advies tegemoet kan zien over de afschaffing van de zogenaamde „dertiende penning,” een ongeveer duitzend jaar oud recht, dat nog rust op grond in een deel van de provincie Utrecht. Er is dus sprake van enig ongeduld. Waarom eigenlijk?

Omdat deze instelling met een recht op een geldelijke opbrengst voor de vermoedelijke erfelijke bezitters in de tegenwoordige tijd niet meer zou passen?

Laat de VVD het individuele aspect en daarmee aan bepaalde folklore nog tijdelijk een kans geven en dan ook bedenken dat de grondprijzen door een reeks van oorzaken en bepaald niet alleen door de „dertiende penning” worden opgeschroefd.

J. SCHRIJVER, MEERKERK

• Oosterschelde

Uw artikel „Moet de Oosterschelde wel dicht?” in uw blad van 21 jan. j.l. acht ik onbevredigend, waarbij ik wil inhaken op de opmerkingen van ir. Meijer op pag. 9 van 4 febr. waarmee ik het geheel eens ben.

Het punt veiligheid kan als argument voor afsluiting verworpen worden alleen al gezien het openlaten van de Westerschelde waar blijkbaar met dijkverbetering kan worden volstaan. Te meer klemt dit als men let op het door ir. Meijer genoemde kostenverschil van 1 miljard gld. Hoe kan men de gemeenschap voor een dergelijk enorm bedrag

extra belasting op grond van plannen stoelend op het op dit punt verouderde denken anno 1953? Hierbij nog buiten beschouwing latend het leed aangedaan aan velen die uit hun bestaan worden gestoten. Nu de noodzaak van afsluiting niet kan worden aangetoond, maar er wel allerlei kwalijke gevolgen zijn te duchten, dwingt dit m.i. tot de conclusie: niet afsluiten.

De sterke vervuiling van de Westerschelde, die buiten onze macht (België) nog wel zal toenemen, in 1953 niet voorzienbaar, vergroot m.i. het belang van een schoonwaterbekken zeer sterk.

In de derde kolom van uw artikel wilt u zich vastklampen aan milieu-bewustheid van anderen n.b. ter motivering vaneen eigen beslissing welke volkomen van het tegendeel getuigt.

Zeer teleurstellend acht ik het dat de VVD als ondogmatisch denkende partij niet tracht een grote fout te voorkomen door een krachtig standpunt in te nemen, doch zich er al te gemakkelijk vanaf wil maken.

Of ligt het zo dat men niet wil of kan optornen tegen de onzichtbare macht van de Waterstaat die maar rustig door kan gaan, terwijl de beslissing in hoogste instantie nog niet vaststaat? Ook een emotioneel argument, doch vermoedelijk in andere zin dan waarvan u spreekt in uw artikel.

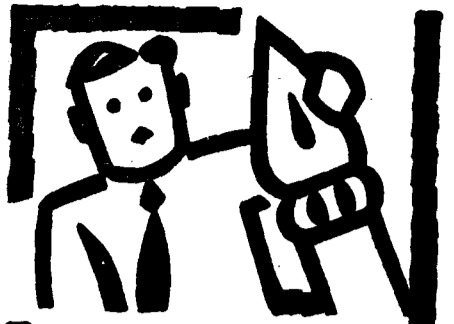
DRS. A. D. DE BLAAUW,
ROTTERDAM

• Dronken rijden

Een man veroorzaakt onder invloed een aanrijding. Een vrouw en haar dochttertje komen daarbij om het leven. De man wordt veroordeeld tot 3 maanden onvoorwaardelijk en ontzegging van een rijbewijs voor 4 jaar.

Wat heeft die gevangenisstraf voor zin? De man is zonder auto niet gevaarlijk voor de gemeenschap. Zijn gevangenschap kost de gemeenschap f 10.000. Zou het niet zinvoller zijn zo'n doodrijder levenslang het rijbewijs te ontzeggen en hem daarnaast een behoorlijk aantal jaren een bepaald percentage extra-belasting te laten storten in een fonds t.b.v. nabestaanden of slachtoffers van dergelijke en andere geweldsdelicten? F. STAPEL, DEN HAAG

Kinderbijslag achterhaald

Nu het profijtbeginnel aanvaard begint te worden geeft dit mij hoop dat op kortere of langere termijn dit ook op de, volgens de heer Wiegel, „vermolmde serre van ons sociale bouwwerk“: de kinderbijslag, van toepassing zal kunnen zijn.

Hoe welbedoeld en noodzakelijk destijds bij de invoering, de kinderbijslag past thans niet meer in het maatschappelijk patroon, al is zij een niet onwelkome aanvulling van het gezinsbudget. Zij vervult echter niet meer de schrijnend noodzakelijke taak waarvoor zij indertijd bedoeld was. Bovendien profiteren lang niet alle Nederlanders van de uitkeringen en diegenen die er profijt van hebben, hebben dit niet in gelijke mate, soms zelfs in het geheel niet.

In onze maatschappij moet uiteraard iedereen het recht en de vrijheid hebben op grond van welke overweging dan ook, zelf te bepalen hoeveel kinderen hij of zij wil hebben. Uit dit recht en uit deze vrijheid moet men dan echter ook de eigen verantwoordelijkheid voor deze kinderen kunnen en willen dragen, zonder de gemeenschap op te laten draaien voor een gedeelte van de kosten.

Betere bestemming

Mijn conclusie uit het bovenstaande is niet dat ik het gezinsinkomen van diegenen die nu kinderbijslag ontvangen opeens met het bedrag van deze uitkering verminderd zou willen zien. Dat zou bovendien politiek geen haalbare kaart zijn.

Ik zou echter wel een discussie op gang gebracht willen zien waaruit mogelijk een geleidelijke afschaffing van deze uitkering zou kunnen voortvloeien. Te meer daar er op vele gebieden nieuwe, eigentijdse, voorzieningen dringend

noodzakelijk zijn en wegens gebrek aan algemene middelen helaas achterwege moeten blijven, zouden de fondsen die uit afschaffing van de kinderbijslag vrij zouden komen, moeiteloos een meer sociaal rechtvaardige en aan de maatschappij van vandaag aangepaste bestemming kunnen vinden.

Gezien de storm van verontwaardiging die de heer Wiegel's opmerking heeft veroorzaakt en de felle reacties op het betoog van de heer van Aardenne in de Tweede Kamer, moet men er helaas op dit ogenblik nog van uitgaan dat aantasting van de kinderbijslag een bij velen gevoelige en politiek zeer moeilijke zaak is. Wanneer men echter reeds nu tot een bepaalde visie op dit probleem zou kunnen komen en deze visie gedoseerd zou laten „uitlekken“, zou het wellicht mogelijk zijn de publieke opinie zodanig te beïnvloeden of in ieder geval te toetsen dat bij een volgende kabinetsformatie althans een gedeelte van een dan bestaand plan verwezenlijkt zou kunnen worden. Om een discussie over dit onderwerp op gang te brengen zou ik de volgende fases willen voorstellen.

Voorstel

1. Afschaffing van de uitkering en vervanging door een hogere kinderaftek. Doel: vermindering van de administratiekosten. De aftrek bestaat toch reeds en bovendien zou de spreiding van de aftrek sociaal rechtvaardiger zijn dan de bijslag.

2. Bevrozing van de bijslag, c.q. aftrek voor het eerste en tweede kind. Doel: Beschikbaar komen van meer fondsen en eerste stap op weg naar geleidelijk afschaffing.

3. Afschaffing van de bijslag, c.q. aftrek voor alle kinderen na het tweede kind. Doel: De gemiddelde Nederlander heeft 2,4 kinderen en dit percentage daalt nog. Door het verlenen van bijslag, c.q. aftrek voor het gemiddelde kindertal wordt eveneens grotere sociale rechtvaardigheid verkregen. Bovendien komen er weer fondsen vrij.

4. Afschaffing van de bijslag, c.q. aftrek voor het tweede kind.

5. Afschaffing van de bijslag, c.q. aftrek voor het eerste kind.

Indien er mensen door deze regeling werkelijk gedupeerd zouden worden kan voor deze groep mogelijk een regeling binnen het kader van de algemene bijstandswet worden getroffen.

Naar mijn smaak zouden de aldus vrijgemaakte fondsen — gezien de oorspronkelijke aard van de kinderbijslag — weer aan een gelijksoortig doel ten goede moeten komen. Dit doel zou het onderwijs moeten zijn.

Natuurlijk zijn er nog vele andere dringende wensen op sociaal gebied maar het lijkt mij juist om bij eventuele afschaffing of geleidelijke vermindering de uit de kinderbijslag komende gelden op effectievere wijze aan het kind te besteden. Bovendien zou deze suggestie een eventueel voorstel gemakkelijker aanvaardbaar maken voor diegenen, die aan deze verworvenheid van het verleden nu nog zo krampachtig vast willen houden.

Ik beschouw deze bijdrage als een leken-visie. Waar zijn de deskundige leden van de VVD die deze visie kunnen aanpassen, polijsten en formuleren?

B. T. F. O. BREITBARTH
Capelle a/d IJssel

Uit de stroom van brieven die ons voortdurend bereikt kiest de redactie er voor elk blad één die naar haar oordeel ruime aandacht verdient. Dat betekent niet dat zij de mening van de brieverschrijver deelt, wel dat zij het de meest belangwekkende brief acht die de afgelopen weken werd ingezonden. Uit de andere brieven citeert de redactie slechts wat haar daarin het meest (aangenaam of juist onaangenaam) heeft getroffen. Anonieme brieven en brieven in onleesbaar handschrift verdwijnen zonder pardon in de prullenmand.

„Gastheren in eigen land”

Rijnhotel Arnhem

annex SAVOY-RESTAURANT

Hotel met sfeer en gesoigneerde keuken

RIJNTERRAS

Onderlangs 10 - Arnhem - Tel. 08300 - 27141

Hotel Wittebrug

Den Haag - Scheveningen

20 SUITES EN 240 BEDDEN

Alle kamers met privé-bad en douche.

Air-conditioned restaurant en lounge-bar.

Zalen en salons voor Congressen, Recepties, Lunches en Diners van 10 tot 300 personen.

Tel.: 512361 (10 lijnen) - Telex: 31567

HOTEL „DE NEDERLANDEN” VREELAND

RESTAURANT-RÔTISSERIE „NAPOLEON”

VREELAND A/D VECHT

BIJ KRUISING AUTOWEG HAARLEM/HILVERSUM + UTRECHT/AMSTERDAM

RESERVERING (02943) 1576 — ZONDAGS GESLOTEN

Grept oe kans

en wordt lid van de VVD

**Inlichtingen: Algemeen secretariaat
van de VVD, Koninginne gracht 61
te Den Haag; telefoon 070-604803**

vrijheid en democratie

De drie van Breda

Met een onverwacht grote meerderheid bleek de Tweede Kamer het dinsdagnacht niet eens te zijn met 't standpunt van het kabinet dat de Drie Duitse oorlogsmisdadigers thans vrijgelaten dienen te worden. Vierentachtig Kamerleden schaarden zich achter een motie, waarin dit werd verklaard en 61 leden stemden tegen de motie. Daarmee was een eind gekomen aan een vrij korte maar heftige periode van zware druk op het geweten van elk afzonderlijk Kamerlid.

Drie weken eerder had de KVP-minister Van Agt aan de Kamer per brief laten weten dat het kabinet in principe voorstander is van het verlenen van gratie aan de drie gedetineerden in Breda. Hun gratieverzoeken zouden volgens adviezen aan de strafkamer van de Hoge Raad moeten worden ingewilligd. Iets eerder hadden premier Biesheuvel en minister Van Agt hierover persoonlijk alle fractieleiders ingelicht. Hoewel gratiëring een zaak is van de Kroon beloofde de premier dat vóór een besluit hierover de Kamer haar mening zou mogen geven.

Vrijwel onmiddellijk ontstond er een discussie, die zich niet beperkte tot het Kamergebouw. De drie oorlogsmisdadigers werden het middelpunt van gesprekken in vermoedelijk elke huiskamer. De Tweede Kamerfractie van de VVD vergaderde vrijwel meteen na het gesprek van voorzitter Wiegel met de twee ministers. Op dat moment reeds stelde hij dat het een zaak is waarover elk fractielid naar eigen geweten zal moeten beslissen. De politiek mag hierbij geen rol spelen. Bekend werd dat de fractie toen reeds verdeeld was: drie à vier leden waren voor onmiddellijke in-vrijheidstelling, de rest tegen.

Deze verhouding wijzigde zich langzaam-aan, waarbij vooral de uitspraken van de psychiaters (o.a. prof. Bastiaans) tijdens de hearing van de Tweede Kamer de doorslag bleken te geven. De voorstanders van vrijlating waren namelijk aanvankelijk van mening dat het voor iedereen en voor de slachtoffers in het bijzonder het beste zou zijn als onmiddellijk „het geduvel” rond deze drie van Breda afgelopen zou zijn. De psychiaters hadden echter verklaard dat het waarschijnlijk beter is voor een groot aantal slachtoffers om elke keer opnieuw discussies te krijgen dan de grote klap van gratie.

Inmiddels werd bekend dat de liberale Kamerleden Wiegel en Geurtsen, die evenals Koning steeds hadden verklaard voor vrijlating te zijn, aan het twifelen waren geraakt. De dag na de hoorzitting reeds liet Geurtsen, die als voorzitter van de Kamercommissie voor justitie deze zitting zo uitstekend had geleid, aan de pers weten „om” te zijn, met name door het betoog van prof. Bastiaans. Fractieleider Wiegel echter bleef tot op de laatste dag voor het Kamerdebat met het probleem worstelen. Toen het evenwel tot een definitieve standpuntbepaling moest komen, verklaarde ook hij zich tegen vrijlating. Eerder was al gebleken dat minister Geertsema een der twee leden van het kabinet was, die ook tegen vrijlating waren, terwijl partijvoorzitster mevrouw Van Someren eenzelfde opvatting bleek te hebben tijdens het regionale VVD-congres dat vorige week te Alkmaar werd gehouden.

Van de Tweede-Kamerfractie van de VVD bleek ten slotte alleen de heer Koning het nog eens te zijn met de argumenten die de regering naar voren had gebracht. „Het is een verschrikkelijke keus, maar ik geloof dat mijn geweten mij geen moment rust meer zou gunnen”, verklaarde hij duidelijk geëmotioneerd in de wandelgangen op de dag

van het Kamerdebat.

Mr. Berkhouwer, de enige woordvoerder van de VVD-fractie, vertolkte tijdens het debat zowel het standpunt van voorstander Koning als van de tegenstanders. „Het grote merendeel van mijn fractie laat het zwaarste wegen het nieuwe, grote en onuitwisbare leed dat berokkend zal worden aan vele slachtoffers en nabestaanden”, zo zei Berkhouwer. „Naar wij hebben begrepen moet voor de meesten hunner zelfs de pijn van periodiek opengereten wonden door nieuwe gratieverzoeken minder smartelijk zijn dan een geheel onheilbare wond door collectieve gratie aan de drie.”

De heer Berkhouwer bleek later de tweede ondertekenaar te zijn van de motie die de socialist Voogd had ingediend. In deze motie werd kort maar bondig de mening uitgesproken dat de regering niet haar voornemen tot vrijlating van de drie van Breda ten uitvoer zou moeten brengen. Mede-ondertekenaars waren voorts Wolff (cpn), mej. Goudsmit (d'66), Keuning (ds '70) en Wiebenga (psp). Na een kleine tekstwijziging gaf ook een aantal leden van de drie grote confessionele fracties hun stem aan de motie. Bij de stemming kwam naar voren dat in alle grotere fracties verdeeldheid over deze zaak heerste.

„Het is duidelijk”, had premier Biesheuvel tevoren verklaard, „dat de uitspraak van de Kamer een heel belangrijke rol zal spelen bij de definitieve standpuntbepaling van het kabinet”. Daarmee sprak hij zich in feite nog niet uit over de motie. Minister Van Agt was tot het laatst toe concreter gebleven: „het is een moeilijke beslissing, waaronder ik doorbuig, maar toch een beslissing die ik moet nemen.” Ingewijden concludeerden hieruit dat minister Van Agt een niet meer voor wijziging vatbaar standpunt had ingenomen, terwijl voor premier Biesheuvel, die genuanceerd sprak van een „aanvankelijk” en een „voorlopig” standpunt de kwestie nog geheel „open” was.

Interview met minister Langman

Een onzer redacteurs, drs. C. H. Jansen, had vorige week een uitvoerig vraaggesprek met de minister van economische zaken, onze partijgenoot prof. mr. drs. H. Langman. De vrijwel letterlijke tekst van dat gesprek publiceren wij op de pagina's 8 en 9.

Om kwart over drie 's-nachts viel de beslissing. Het betekende (voorlopig) het einde van enkele weken hoogspanning, ook op het secretariaat van de VVD-fractie. Dagelijks belden tientallen VVD'ers en anderen op, van 's morgens acht uur tot soms ver na middernacht, om Wiegel en zijn fractie te laten weten dat vrijlating onjuist zou zijn. Zelden heeft een zaak zoveel beroering gewekt als deze. De grote vraag blijft echter: zullen deze emoties later opnieuw opgewekt worden?

Uit de inhoud

- Op pagina 2 de rubriek van onze partijvoorzitster: Onder Haya's hamer.
- Op pagina 5 reist ons Kamerlid Berkhouwer, tussen Straatsburg en Londen op en neer en bespreekt zijn collega Van Aardenne de werkgelegenheidsnota.
- Op pagina 11, 12 en 13 een rapport van de VVD-commissie Volksgezondheid over fluoridering.

Radio-uitzending van de VVD: maandag 6 maart, 18.19-18.29 uur, over de zender Hilversum I (402 m.).

Consequenties

Direct na de stemming in de Kamer, dinsdagnacht, kon men in de wandelgangen van het Kamergebouw het gerucht vernemen dat de liberale minister Geertsema zal aftreden als het kabinet, tegen het advies van de Kamermeerderheid in, zou besluiten tot vrijlating van de drie van Breda. Dit gerucht, waarvan ook in de dagbladen melding is gemaakt, maar waarvan wij bij het ter perse gaan van dit nummer geen formele bevestiging konden verkrijgen, verbaast ons niet. De persoonlijke en ook staatsrechtelijke bezwaren van de heer Geertsema tegen de gang van zaken zijn geen geheim.

Ook in andere zin zou het debat politieke consequenties kunnen hebben: indien het kabinet besluit het advies van de Kamer te volgen en dus de gratieverzoeken op dit ogenblik zou afwijzen, lijkt het niet uitgesloten dat minister

Van Agt zijn portefeuille ter beschikking stelt. Het komt ons voor dat de zaak in dat geval beperkt zou kunnen blijven tot slechts het heengaan van de minister van justitie, tot een ministerscrisis dus. In geval van aftreden van de heer Geertsema lijken ons de politieke consequenties veel ernstiger. Het is dan namelijk de vraag of ook niet de liberale ministers De Koster en Langman zouden volgen, en/of wat de houding van de VVD-fractie zou zijn, waarmee natuurlijk een regelrechte kabinetsscrisis is geboren.

Voor ons is niet moeilijk de vraag te beantwoorden wat verkieslijker zou zijn: 't liefst zouden wij zien dat zowel de drie als het gehele kabinet blijven zitten, maar als er iemand heen moet gaan, dan lijkt het onder deze omstandigheden het meest voor de hand te liggen dat dit minister Van Agt is.

In overleg met de besturen van de kamercentrales heeft de VVD-fractie in de Tweede Kamer de volgende regionale taakverdeling voor het noordelijke district vastgesteld:

Kamercentrale Leeuwarden:
mevrouw mr. E. Veder-Smit, dr. K. van Dijk.
Kamercentrale Groningen:
dr. K. van Dijk, H. P. Waalkens.
Kamercentrale Drenthe:
dr. K. van Dijk, H. P. Waalkens.

Ruilverkaveling in Hooghalen

Na Tubbergen en in mindere mate het Drentse Diever is nu ook Hooghalen in Drenthe het middelpunt van bedenkingen rond een ruilverkavelingskwestie. Aanleiding tot de geprojecteerde ruilverkaveling is de aanleg van rijksweg 36 van Hooghalen naar Assen, waarvoor volgens het vorige week openbaar geworden reconstructieplan 34 hectare grond nodig is. Daar moet dan nog 2.50 hectare aan worden toegevoegd voor de constructie van een oost-west verbinding ten zuiden van „De Oude Tol”.

Je kunt de overheden moeilijk het verwijt maken dat die ruilverkaveling in Hooghalen zonder zorg is voorbereid. De voorlichting over deze kwestie is zelfs zó gedegen geweest, dat alle betrokkenen nu al uitstekend gedocumenteerd hun bezwaren tegen de plannen naar voren kunnen brengen. Er heeft zich in Hooghalen al een actiecomité aangediend dat de mening van de betrokkenen aan het peilen is en hen tracht te brengen tot een soort voorstemming. Niet de ruilverkaveling op zich blijkt overigens bij de landbouwers ter plaatse op weerstanden te stuiten, maar het plan zoals dat ter tafel is gebracht. De betrokkenen menen, dat er verhoudingsgewijs te veel gronden voor het nut van het algemeen worden opgeofferd en dat er te weinig voor terugkomt. De boeren zouden aldus geconfronteerd worden met een bedrijfsverkleining i.p.v. met grotere bedrijven. Enkele boeren menen, dat de ruilverkaveling er wordt doorgedrukt alleen maar vanwege de aanleg van de nieuwe rijksweg 36. Volgens een verklaring van een hunner in een plaatselijk dagblad zou men de eerste tien jaar niet tot ruilverkaveling zijn overgegaan, als er geen sprake van de aanleg van die rijksweg zou zijn geweest.

Bij de voorbereiding van de ruilverkaveling is gebleken, dat de plannen tot een baanverdubbeling van de provinciale autoweg op veel bezwaren stuitte. Ex-minister Bakker hakte in juni 1971 de knoop door en stelde het tracé van de rijksweg vast parallel aan de spoorlijn Beilen-Assen tussen de dorpen Hooghalen en Laaghalen. De weg tussen beide dorpen zal zo diep als de plaatselijke toestand van de grond toelaat worden

uitgegraven, maar niet in een betonnen bak. De uitwerking van de plannen gebeurt in overleg met staatsbosbeheer dat zal adviseren over de taluds en de beplanting om de geluidshinder zoveel mogelijk uit te bannen en de weg zoveel mogelijk aan het landschap aan te passen. De weg Hooghalen-Smilde komt via een ongelijkvloerse kruising over de weg te liggen en zal de weg Laaghalen-Hijken gelijkvloers kruisen.

Het streven is er op gericht, de ruilverkaveling en de aanleg van rijksweg 36 zoveel mogelijk gelijktijdig uit te voeren. In overleg met de landbouwstandsorganisaties en na een hoorzitting is al besloten de gronden nabij Witten, de Haar, Graswijk en Anreep niet in het ruilverkavelingsplan op te nemen.

Het Nieuwsblad van het Noorden maakte vorige week gewag van de woede van de VVD-commissie die een rapport over het noorden voorbereidt. Die woede richtte zich volgens het blad op het feit dat het ontwerp-rapport dat door een commissie van de werkgroep is voorbereid al in de Haagse rubriek van het Nieuwsblad te lezen was voordat de commissie er iets van had vernomen. De commissie heeft zich inmiddels over het ontwerp-rapport gebogen en enkele wijzigingen aangebracht, weet het blad te melden. Dr. K. van Dijk verteld de rubricist van het Nieuwsblad dat de paragraaf over het opheffen van een aantal kernen is gewijzigd. „De heer Toxopeus heeft me ervan weten te overtuigen dat dit toch niet zo'n goede zaak is. De concentratie op de groeipolen komt toch wel tot stand, daar hoeft je de ontwikkeling van de kleine kernen niet voor te frustreren,” aldus citeert het blad dr. Van Dijk.

Volgens het Nieuwsblad is ook de passage over het plan Ter Apel in de ontwerp-nota afgezwakt. In de nota wordt nu geen pleidooi meer voor dit plan gevoerd en wordt de beslissing over het al dan niet uitvoeren van het plan duidelijk aan de regering en het parlement overgelaten. Maar als het plan wordt uitgevoerd, dan vermeldt het rapport nu de eisen, waaraan het dan moet voldoen. „Ik ben er niet ontevreden over. De hele opzet is blijven staan,” aldus dr. Van Dijk volgens het blad.

Aankondigingen

3 MAART

Mevr. mr. E. Veder-Smit (lid der Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling Baflo over volkgezondheidsbeleid.

6 MAART

Mevr. mr. E. Veder-Smit spreekt voor de plattelandsvrouwen, afdeling Oostdongeradeel.

10 MAART

Mej. mr. A. Kappeyne van de Coppello (lid der Tweede Kamer) spreekt voor de liberale kring Meppel-Steenwijk e.o. 20.00 uur, Café Slot, Meppel.

13 MAART

Mr. H. E. Koning (lid der Tweede Kamer) spreekt voor de ondercentrale Fivelingo. 20.00 uur. Op Ekenstein (bij Appingedam).

G. W. Keja (lid der Tweede Kamer) spreekt op de provinciale contactdag van de noordelijke afdelingen van de Organisatie voor Vrouwen in de V.V.D. te Hoozeveen. 10.30 uur. 's Avonds zal de heer Keja spreken voor de afdeling Hoozeveen over algemene en actuele politiek. 20.00 uur. Hotel Homan.

14 MAART

G. Koudijs (lid der Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling Assen over: Heeft defensie nog zin? 20.00 uur, Bellevue.

17 MAART

Mevrouw mr. E. Veder-Smit spreekt te Ter Apel voor de ondercentrale Westervolde.

20 MAART

Dr. K. van Dijk (lid der Tweede Kamer) spreekt voor de statencentrale Sneek. 20.30 uur, 't Singeltsje, Sneek.

G. Koudijs spreekt voor de statencentrale Franeker.

Onder Haya's hamer

„Kleine intimiderende minderheden bedreigen onze democratie,” zei de heer Van Riel op het regionaal congres in Alkmaar. Enkele dagen tevoren had de parlementaire redacteur van het Algemeen Dagblad, de heer Maltha, er op gewezen dat een politicus er gemeenlijk niet verstandig aan doet een oordeel uit te spreken over een publiciteitsmedium. „De praktijk leert” — schrijft de heer Maltha — „dat hij in de meeste gevallen aan het kortste eind trekt.”

Beiden hebben volstrekt gelijk, maar zij constateren iets dat voor ieder die met de idealen van vrijheid van meningsuiting rond loopt, bepaald benauwend is.

Cijfermatig is de stelling Van Riel-Maltha eenvoudig te bewijzen. Als een politicus iets onvriendelijks zegt over bijvoorbeeld de NOS in een vergadering van een paar honderd mensen, en het komt in een paar kranten met — laten we optimistisch zijn — een oplage van een paar honderdduizend, dan walst de tegenpartij, in dit geval de NOS, daar voor een miljoenenpubliek even overheen. Dit gebeurt dan soms zo onprettig en met gebruikmaking van uit het verband gelichte zinnen, dat goede vrienden en vriendinnen de politicus aanraden voortaan maar wat voorzichtiger te zijn.

Zo groeit de macht van enkelen, van een groep programmamakers en de kracht van de intimidatie neemt toe. Een zeer kleine groep heeft het in deze uiterst belangrijke zaak voor het zeggen en de betrokken politici trekken, om met Maltha te spreken, aan het kortste eind.

Vrijheid

Vrijheid van meningsuiting heeft iedereen, maar in de mate van uiting is de ongelijkheid enorm. Natuurlijk kunnen we niet met ruim 12 miljoen de TV bestieren, de ongelijkheid is nooit helemaal weg te nemen. Zou het niet tijd worden dat de NOS zich op dit probleem gaat bezinnen? Voor zichzelf normen gaat stellen, een ecode opstelt of niet-betrokkenen laat beoordelen of er fouten gemaakt worden? Ieders vrijheid gaat zo ver tot de vrijheid van anderen bedreigd wordt. Als de vrijheid zich te uiten voor politici een riskante zaak wordt omdat de reactie van de tv gevreesd moet worden, omdat het kortste eind altijd voor hen is, dan moet er iets gebeuren.

Biesheuvel

Dezer dagen had minister Boersma de moed de NOS een perfide voorlichting te verwijten. Het NOS-bestuur gaf hem inhoudelijk gelijk, maar maakte bezwaar tegen het woord perfide. Premier Biesheuvel haastte zich de term te verontschuldigen en te zeggen dat een minister ook maar een mens is. In mijn ogen een slechte beurt voor onze toch niet bange premier en weer een toegeven aan de kracht van de intimidatie. De tv is machtig, maar een premier ook. Juist hij heeft de macht om tegen intimiderende minderheden op te komen. Sterker: Het lijkt me zijn plicht.

Den Uyl

Bij het Boersma-NOS-incident heeft de heer Den Uyl een ontroerende rol

gespeeld. Toen de minister in de Kamer zijn woorden aan het adres van de NOS sprak sprong hij op om te verklaren dat de NOS niet aanwezig was en zich dus niet kon verdedigen. De stakkers hebben ten slotte slechts een miljoenen-mediumpje in handen. Ik ben blij dat de heer Den Uyl weer voor de underdog opkomt en bovendien: op een congres van de PvdA zal dus nooit meer iets lelijks uit zijn mond komen over bijvoorbeeld de VVD, want ik verzeker u, daar zijn we echt niet bij.

Citroenpers

Minister Geertsema heeft in Delft gezegd dat de volgende begroting zeer moeilijk zal worden. Hij is somber over de financiële mogelijkheden van dit kabinet. Het lijkt mij eerlijk en verstandig van Geertsema dit nu reeds te zeggen. Het is geen wonder dat professor Steenkamp hem gelijk geeft in een interview met de nieuwe Apeldoornse Courant.

Hij uit hierin tevens zijn twijfels over de mogelijkheden van verdere besnoeiingen, hij vraagt zich af waar men die denkt te vinden. En letterlijk: „De citroenpers is langzamerhand uitgeperst. Het houdt een keer op.”

Ik denk dat precies dezelfde term te gebruiken valt voor de belastingbetalers, de citroenpers is echt wel uitgeperst. Het verhaal dat alleen de rijksten hiervoor opdraaien gaat allang niet meer op. We weten dat juist de zwakkeren het minst kunnen afwentelen. Ik wens het kabinet sterkte met beide citroenpersen. Het beeld van Steenkamp is juist, maar het gaat wel om twee persen.

nder de loep

door onze politieke
redacteur A. W. Abspoel

• Natuur en leer

Het gaat er zowel voor een Progressieve Volkspartij als combinatie van PvdA, D'66 en PPR, als voor een christelijke Volkspartij, waarin KVP, ARP en CHU zouden moeten opgaan, steeds minder rooskleurig uitzien.

Over de onderlinge tegenstellingen en kibbelarijen in het progressieve kamp, waar men het zelfs over de procedure der voorbereidende besprekingen in feite nog steeds niet eens is, schreven we reeds eerder. Inmiddels heeft men nu kunnen lezen, dat blijkens een NIPO-onderzoek de progressieve combinatie ook onder de eigen aanhangers dier partijen steeds minder populair wordt. Onder hen, die op PvdA en D'66 stemden, steeg het aantal tegenstanders dier combinatie in acht maanden tijd met 5 pct., terwijl het aantal voorstanders daarvan daalde met 7 pct. Dit dan afgezien van hen, die daarover geen mening (meer) hebben.

Maar ook in het confessionele kamp blijven de tegenstellingen bestaan. Zij lijken zich zelfs te verscherpen. De nieuwe christelijk-historische partijvoorzitter mr. O. W. A. baron van Verschuer, wil, samen met de ARP, wel (verder) praten met de KVP, maar voor hem is er geen twijfel mogelijk over het uitgangspunt. Dat moet christelijk zijn. In een gesprek met het Algemeen Dagblad verklaarde hij: „De bijbel is voor mij bepalend. Als je dat uitgangspunt laat vallen, zie ik niet in waarom je nog behoefte zou hebben aan een nieuwe partij van KVP, ARP en CHU. Ik zie niet in dat je op twee uitgangspunten één partij kunt vormen.”

Dat lijkt nogal duidelijk. Met die twee uitgangspunten bedoelt mr. Van Verschuer het confessionele van CHU en ARP en het gedeconfessionaliseerde, dat de nieuwe voorzitter van de KVP, dr. De Zeeuw, nastreeft. Maar wat vertegenwoordigt de heer De Zeeuw? Heeft hij zijn partij achter zich? Volgens de politieke redactie van De Volkskrant, die de opvattingen van de heer De Zeeuw toch ongetwijfeld deelt, kennelijk niet. Zij meende dezer dagen namelijk te moeten concluderen, dat „De Zeeuw eigenlijk vecht tegen een grote meerderheid in zijn partij.” Deze ten opzichte van een partijvoorzitter nogal opzienbarende en sombere conclusie baseerde genoemde redactie o.a. op de resultaten der „kennismakings-bijeenkomsten” van de nieuwe voorzitter. En met name op de ontvangst in de kring Leiden, waar de heer De Zeeuw volledig in het defensief werd gedrongen. Onder zwijgend aanhoren van prof. Romme, die op de eerste rij zat, traden vele kringgenoten toch weer in het krijt voor de christelijke of zelfs rooms-katholieke beginselen.

Men kan het woord partijvernieuwing wel gemakkelijk in de mond nemen, maar de natuur is altijd nog sterker dan de leer. Of zouden we het in dit geval eigenlijk juist andersom moeten zeggen?

• Computer en parlement

Precies op hetzelfde ogenblik dat vorige week in deze rubriek werd opgemerkt, dat er voor wie de parlementaire en politieke geschiedenis enigszins kent, weinig nieuws onder de zon is, was prof. Van Maarseveen bezig ook zijnerzijds de waarheid hiervan te bevestigen.

In 1886 reeds signaleerde Cort van der Linden dat er „niet weinigen” waren die in die dagen meenden dat „de taak van het parlementarisme volbracht” was. In 1908 voorspelde mr. J. H. Valkenier Kips „het faillissement van het parlementaire stelsel.” In de jaren tussen de twee wereldoorlogen spuwden fascisme en nationaal-socialisme in talrijke landen van de westelijke wereld hun gal tegen de „praatcolleges” die zij, waar zij de kans kregen, in een soort marionetten-theaters omzetten. En in 1972 komt nu een Rotterdamse hoogleraar in het staatsrecht opnieuw — zij het in weer andere, modernere vorm — het einde van het parlementarisme bepleiten, of althans voorspellen.

Volgens een verslag in het Algemeen Dagblad van een te Eindhoven gehouden congres over „Politiek en Maatschappij” gaf professor Van Maarseveen namelijk als zijn mening te kennen, dat op den duur partijen en parlement moeten verdwijnen. Hij sprak zich daarbij uit voor „directe democratie”, waarbij de computer kan uitwijzen wat de bevolking van bepaalde problemen vindt.

Dat is niet mis! We maken ons nog druk over de op representativiteit gebaseerde parlementaire democratie en over de wijze van (nieuwe) partijvorming en daar komt een hoogleraar in het staatsrecht aankondigen, dat de computer de volstrekte folkssoevereiniteit zal brengen. En dat partijen en parlement daardoor overbodig zullen worden. Of ook zijn Leidse (wiskundige) ambtgenoot, onze liberale senator prof. dr. G. Zoutendijk, die alles van computers afweet en nu ook een politieke functie heeft, dat óók reeds zo ziet, zullen we misschien nog wel eens horen.

Prof. Van Maarseveen zijn we ondertussen al eens eerder in deze rubriek tegengekomen. In ons blad van 6 maart 1970 maakten we melding van een door een werkgroep „Progressief Akkoord” samengesteld werkprogramma, waaraan ook prof. Van Maarseveen had meegewerkt. Tot de programmapunten behoorden o.a.: f 50 miljoen per jaar voor revolutionaire bewegingen in andere landen; afschaffing van de landmacht en bevrozing van de defensie-uitgaven; een boven-nationaal parlement van rijke en van arme landen om te beslissen over de vraag hoe een deel van de overheidsmiddelen van de rijke landen voor ontwikkelingshulp zal moeten worden besteed; invoering van een volksreferendum; vorming van een nieuwe organisatie van „progressieve kiezers”, die de voornaamste kandidaten voor een kabinet zou aanwijzen en waaraan de deelnemende partijen bepaalde bevoegdheden zouden moeten overdragen.

Het Algemeen Handelsblad noemde dat toen in een hoofdartikel „een vreemd mengsel van naïeve redelijkheid, links dogmatisme, hoofdstukken uit het Hadjememaar-repertoire en wereldverbetering”. De NRC. sprak van „een uitverkoop-etalage van een winkel van Sinkel.” En De Tijd zag het als „de introductie van een amateuristisch gezelschapsspel” en als een „oubollige parafrase op een politiek program.”

• Geen pessimisme!

Is het, om de wereld van de milieu bedreiging en uitputting te redden, nodig om onze hele maatschappij „om te turnen”, zoals men dat noemt? De voorstanders daarvan wijzen dan op de inderdaad hoogst ernstig te nemen waarschuwingen van de zg. „Club van Rome”. Ten onrechte evenwel. De fysioloog prof. dr. E. J. F. Böttcher, het enige Nederlandse lid van deze reeds befaamde internationale club is het daar althans in het geheel niet mee eens.

Medio januari reeds keerde deze zich in een gesprek met een Telegraaf-medewerker tegen de voorstanders van een „alternatieve maatschappij”, die zeggen: „Als jullie vinden dat er zoveel veranderen moet, dan moet de hele samenleving overstag.” Prof. Böttcher en de zijnen echter vinden, dat er geen tijd is voor „dat soort grappen” als een geheel nieuwe maatschappij opzetten. Bij het „omturnen van de maatschappij” leg je de zaak voor tien jaar lam. Dat zie je — aldus de hoogleraar — nu al bij de hogescholen en universiteiten „waar alleen nog maar gediscussieerd wordt.”

Prof. Böttcher kent hier en in het buitenland ministers, die met een enorme energie aan het werk zijn gegaan, „maar zich gewoon te pletter lopen op de verouderde werkwijze van het overheidsapparaat.” De Club van Rome probeert regeringsfunctionarissen over de gehele wereld te overtuigen van de noodzaak van veel snellere besluitvorming en veel intensievere internationale samenwerking bij het aanpakken van de essentiële wereldproblemen.

Bijzonder verheugend achten hij en zijn medestanders de UNO-wereldmilieuconferentie in juni a.s. in Stockholm. Het M.I.T.-rapport (van het Massachusetts Institute of Technology) heeft aangetoond dat de wereld in een labiele situatie verkeert en dat met name de te snelle groei van de wereldbevolking en de te snelle uitputting van de hulpbronnen zeer ernstige problemen zijn. Datzelfde rapport heeft ook aangetoond, dat het in principe doenlijk is een kwantitatieve analyse te geven van het in elkaar grijpen van de problemen.

Pessimisme noemde prof. Böttcher in dat gesprek tenslotte een slechte raadgever. Hij achtte daar ook geen reden voor. Wél voor bezorgdheid, grote bezorgdheid zelfs. Maar dat is juist goed om dingen te kunnen veranderen. Hij verklaarde er zeker van te zijn dat de

mens — in samenwerking — ernstige dingen als voedseltekort, ongebreidelde verstedelijking, verkrotting, milieuverontreiniging, het verstikkende verkeer en overbevolking de baas kan. „Als nooit tevoren beschikt de mens over fantastische technische hulpmiddelen en, wat belangrijker is, dat hele wetenschappelijke en technische potentieel staan juist klaar in een tijd waarin men overal in de wereld de ernst van de situatie begint in te zien.”

• Gewijzigde mentaliteit

Verscheidene kranten brachten onlangs een foto, waarop men de cabarettier en organisator van feestelijkheden Sjakie Schram aan de gewezen minister-president dr. W. Drees sr. een aan deze oud-politicus gewijde grammofoonplaat zag overhandigen. Tijdens het jongste carnaval schijnt dit een van de „schlaggers” te zijn geweest. Op de televisie kon men kort daarna een stukje van deze plaat horen. De tekst — of misschien het refrein — luidde zo ongeveer aldus:

„Vadertje Drees, toen jij er was, hadden we een redelijk bestaan. Vadertje Drees, kom terug, al is het maar kort, en vertel de ministers hoe het moet”.

We gunnen de oude heer Drees zijn plaat met alle genoegen. Zijn verdiensten zal niemand ontkennen. Maar er is toch een misverstand, dat van meer algemene betekenis is. De feiten tonen aan, dat ons bestaan thans nog een stuk „redelijker” is dan in de jaren omstreeks 1950/60. Niet de ministers zijn sedertdien veranderd, maar de mentaliteit van (een niet onbelangrijk deel van) ons volk. Er werd in die eerste naoorlogsjaren in een zekere saamhorigheid gewerkt aan de wederopbouw (materieel en immaterieel) van wat in de oorlog was vernield. Met grote politieke eenstemmigheid werd gewerkt aan een geleidelijke verdere uitbouw van onze sociale voorzieningen. De vakbeweging hield niet alleen met de mond, maar ook met de daad, rekening met wat het algemeen belang vorderde. In de Stichting van de Arbeid was er een goede samenwerking. De klassenstrijd leek een verouderd begrip geworden. Er was een zekere tevredenheid met wat geleidelijk ten goede werd bereikt. Voor het teruglopen van de belangstelling voor de socialistische partijpolitiek gaf de heer Den Uyl destijds dan ook deze verklaring, dat de arbeider zich deel was gaan voelen van deze maatschappij, bij het voortbestaan waarvan hij belang had gekregen.

Het is aan de toekomstige politieke geschiedschrijver om vast te stellen, welk complex van factoren en oorzaken in de jaren na omstreeks 1965 heeft geleid tot die op zoveel wijzen tot uiting komende scherpe tegenstellingen, geprikkeldheid en soms zelfs uitgesproken kwaadaardigheid in onze politieke en maatschappelijke verhoudingen, die zo in tegenstelling staan tot hetgeen ons in de eerste twintig jaar na de oorlog bezielde.

PRIKKELS

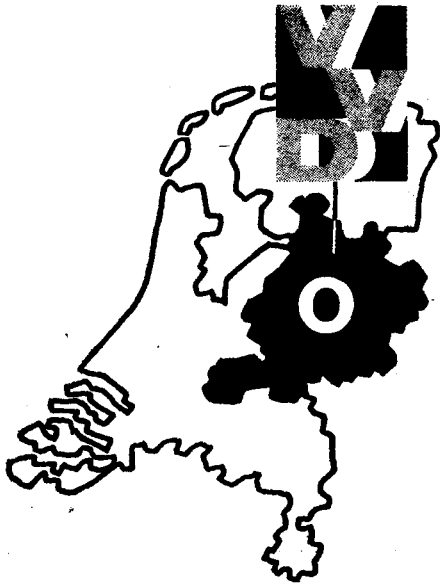
• Dr. W. Drees sr. in het weekblad Accent: „De oude socialisten hebben altijd gewerkt in een kritische atmosfeer, maar in de regel toch ook in een atmosfeer van kameraadschap en vertrouwen. Men zegt weleens dat de tijd van de socialistische regenten voorbij is. Ze zijn er nooit geweest, tenzij men regent opvat als goed bestuurder.”

• Dr. F. A. Hoogendijk in Elseviers Magazine: „Wij denken dat een groot aantal leden en kiezers van de CHU met verbazing naar het eerste televisie-interview van hun nieuwe voorzitter zal hebben geluisterd. De CHU-voorzitter verklaarde dat zijn partij links van het midden staat en voegde daar in één adem aan toe, dat hij het betreurt dat de Partij van de Arbeid geen deel uitmaakt van de regering.”

• De heer H. ter Heide, voorzitter van het NVV: „Wat me niet ligt: contacten met de publiciteitsmedia en optreden, spreken op grote, openbare bijeenkomsten.”

• Uit de Volkskrant: „De heer Langman, minister van economische zaken, ziet de komende jaren somber tegemoet. Er zal z.i. een bijzondere krachtsinspanning nodig zijn om in twee jaar de loon- en prijsstijgingen terug te schroeven tot het peil, dat de Sociaal-Economische Raad wenselijk acht. En ik vraag mij af, of dat lagere peil nog niet te hoog zal zijn. (...) Het is een gevaarlijke bezigheid om te proberen het aandeel, dat de werknemers in het nationaal inkomen nu al hebben, nog verder te verhogen.”

Werkbezoek aan Twenthe

In overleg met de besturen van de kamercentrales heeft de VVD-fractie in de Tweede Kamer de volgende regionale taakverdeling voor het oostelijk district vastgesteld:

Kamercentrale Gelderland:
drs. G. M. V. van Aardenne, L. M. de Beer, H. P. Waalkens.
 Kamercentrale Zwolle:
G. W. Keja, H. P. Waalkens.

Een grote delegatie van VVD Tweede Kamer-leden, Statenleden en partijbestuurders bracht een werkbezoek aan de Twentse Stedenband op vrijdag 25 februari. Het waren de Tweede Kamer-leden mej. Kappeyne van de Copello, en de heren van Aardenne, de Beer, Joekes, Keja, Porthelne en Waalkens; uit de Statenfractie de heren de Boer en Pen en namens de partij de heren Muntendam, Talsma en Vogely (Het Tweede Kamer-lid Van Dijk was op het laatste moment verhinderd.) De omvang van dit gezelschap onderstreepte het belang, dat van de zijde van de VVD aan dit bezoek werd gehecht. Uit de regio waren vrijwel alle burgemeesters en wethouders aanwezig.

Na een kort woord van verwelkoming door de burgemeester van Hengelo, jhr. mr. Von Fisenne, die de meest directe gastheer was, splitste het gezelschap zich in drie werkgroepen, die elk afzonderlijk vergaderden in één der vertrekken van het Hengelose stadhuis. De eerste groep hield zich bezig met sociale economie; de tweede met ruimtelijke ordening en de derde met bestuurlijke organisatie en financiën. Aangezien de gastheren voor tijdige toezending van een voortreffelijke documentatie omtrent elk der drie genoemde onderwerpen (speciaal voor deze gelegenheid gemaakt) hadden gezorgd, waren de VVD-ers goed geprepareerd en hadden de gespreksgroepen een hoog rendement. Met onderbreking voor een zeer smakelijk Deens Smørgasbrød, werden de gesprekken voortgezet tot vier uur 's middags. Daarop volgde een persconferentie, waarbij door woordvoerders van de drie gespreksgroepen een kort résumé van het besprokene werd gegeven en vervolgens vragen werden beantwoord.

De werkgroep sociale economie had zich vooral bezig gehouden met de vestiging van bedrijven in Twenthe en de rol welke de rijksoverheid daarbij speelt. De heer Porthelne legde er de nadruk op, dat de zelfwerkzaamheid van de regio heel goed is geweest, hetgeen o.m. blijkt uit het Voorlichtingsproject Twenthe en uit het streven naar een regionaal industriepark voor de gehele Stedenband. Hij meende dat dit voorbeeld wel een premiëring door de rijksoverheid verdiende. Verder wees hij op de mogelijkheden, die de streek voor de horeca-sector biedt. Overigens kwam uit het vraaggesprek met de pers naar

voren, dat de overheid niet alleen het instrument van de structureringspremiës hanteert, maar ook wel degelijk „achter de schermen” heel wat voor een regio doet.

Met betrekking tot het vraagstuk van de bedrijven, die naar het buitenland worden gelokt via aantrekkelijke vestigingsvoorwaarden, werd door de VVD-kamerleden gezegd dat van hun kant via internationale organen wordt gestreefd naar goede afspraken, teneinde het onderlingen „overbieden” te voorkomen.

In de werkgroep ruimtelijke ordening oogstte het meerjarenplan voor de woningbouw van de Stedenband veel waardering bij de VVD-delegatie. De verschillende problemen, die zich daarbij voordoen werden uitvoerig besproken; o.a. de vraag, hoe men bij een seriemaatige produktie van woningen met een beperkt aantal typen toch tot een interessant en levendig woonmilieu kan komen; en uiteraard ook de voorfinanciering van de plannen. Ook de wegenstructuur kreeg de volle aandacht, met als hoofdprobleem natuurlijk het tijdschema van de E8 en de Zuidelijke Bandweg en de al dan niet aanwezige noodzaak van de provinciale weg S 23. Tenslotte werd gesproken over de ligging van de luchthaven Twenthe.

In de derde werkgroep vormden de bij de Tweede Kamer ingediende Gewestwet en de daaruit voortvloeiende consequenties voor de Stedenband het voornaamste onderwerp van gesprek. Veel belang werd gehecht aan de inspraak van de regio zelf bij de beslissingen omtrent een eventueel gewest. Ook op andere punten, zoals de financiering van het gewest en de samenstelling en wijze van verkiezen van de gewestraad, konden de liberale delegatieleden vernemen wat de mening van de Twentse bestuurders is. Bij het onderwerp Gemeentefinanciën werd een aantal concrete wensen en klachten genoteerd, met name de voor de Stedenband specifieke problemen van de sloop van fabriekscomplexen en de bouw van agglomeratiewegen.

Na de persconferentie gingen de delegatieleden nog eens uitvoerig en geanimeerd nakaarten, waarbij ook andere VVD-ers uit de regio aanwezig waren.

Al met al een geslaagd werkbezoek, waarbij de tijd zeer efficiënt werd besteed, en naast de feitelijke informatie-overdracht ook veel persoonlijke contacten werden gelegd. En als echte libera-

len vinden wij dat bepaald niet het minst belangrijke aspect van zo'n dag!

L. M. DE BEER
 Lid van de Tweede Kamer.

Aankondigingen

6 MAART

H. Wiegel (fractievoorzitter Tweede Kamer) spreekt te Winterswijk voor de Statencentrale Winterswijk.

Dieren — Velp/Rozendaal — De afdelingen Dieren en Velp/Rozendaal van de VVD beleggen gezamenlijk een ledenvergadering op dinsdag 7 maart in de kleine zaal van „De Gildebreders,” Wilhelminastraat te Velp. Aanvang 20.00 uur. Na afloop van de vergadering volgt een discussie over de vraag: hoe bereikt de VVD straks de jeugd vanaf 18 jaar die voortaan stemgerechtigd is.

9 MAART

„Vijftientig jaar woningbouw” is het onderwerp, waarover **L. M. de Beer** (lid der Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling gemeente Renkum. 20.00 uur. Ontmoetingscentrum Ned. Hervormde Kerk te Doorwerth.

17 MAART

De afdeling **Brummen-Eerbeek** organiseert een politieke discussie over ontwikkelings samenwerking, waaraan deelnemen: **mr. C. A. Bos** (C.H.U.), **ir. A. J. Voortman** (P.v.d.A.) en **H. P. M. Waalkens** (VVD) alleen lid der Tweede Kamer. 20.00 uur, Dorpshuis, Eerbeek.

20 MAART

Mr. dr. C. Berkhouwer (lid der Tweede Kamer) is aanwezig op het traditionele „broodje VVD” van de afdeling Hengelo.

Bestuursmutaties

Hengelo Het nieuwe bestuur van de plaatselijke afdeling ziet er als volgt uit: **mr. M.I.B. Arnold**, voorzitter, **J. J. de Monchy**, vice-voorzitter, **H. W. van Lennep** — **Van Reyn Snoeck**, secretaris, **H. de Vries**, penningmeester en **H. J. D. Ankersmit**, **A. C. Bruinshoofd** en **C. F. Stork**, leden.

Jaarvergadering in Nijmegen

Wie op 24 en 25 maart de jaarlijkse algemene vergadering van de VVD te Nijmegen wil bijwonen en daar dan ook wenst te logeren, wordt dringend aangeraden zich tijdig van hotelaccommodatie te verzekeren. De capaciteit te Nijmegen is zeer beperkt!

Het secretariaat van de afdeling Nijmegen is gaarne bereid bij bespreking van hotelruimte te bemiddelen. Men wende zich daartoe tot de heer **W. J. Zink**, Etudestraat 4 te Nijmegen, telefoon 08800—75760.

Om de congresbezoekers in de gelegenheid te stellen iets van Nijmegen en omgeving te zien, organiseert de VVD-afdeling op vrijdag 24 maart drie excursies:

- **Excursies naar de universiteit**
 In collegezaal dia's met toelichting; rondrit over universiteitsterrein; bezoek aan bibliotheek; bezoek aan sportcen-

trum en tot slot een bezoek aan de mensa.

- **Excursie naar de kerncentrale Dodewaard**

● **Excursie Kleef/Emmerik (Duitsland)**
 Bezoek aan de Zwaanentoren; gelegenheid tot wandelen/winkelen in Kleef. In Emmerik bezoek aan zeer modern gebouwde kerk; rit over de nieuwe Rijnbrug; gelegenheid tot koffiedrinken op de Rijnpromenade.

Voor alle excursies geldt; vertrek tussen 14.00 en 14.30 uur vanaf het Congresgebouw de Vereeniging aan het Keizer Karelplein.

Wilt u aan een van deze excursies deelnemen, vul dan onderstaande bon in een stuur deze per omgaande naar het secretariaat van de VVD-afdeling Nijmegen, Etudestraat 4, Nijmegen.

Naam: .....
 Plaats: .....
 Straat: .....

Wenst deel te nemen aan:

- UNIVERSITEIT
 KERNCENTRALE DODEWAARD
 KLEEF/EMMERIK

Kruis aan welke excursie u graag wilt maken.
 Bij een eventuele volgeboekte excursie is mijn tweede keus .....

SINDS 1892

*in het hart
 van Amsterdam*

COMPLETE
 INTERIEURVERZORGING

DESKUNDIGE
 ADVIEZEN

FRANCO
 LEVERING
 DOOR GEHEEL
 NEDERLAND

Brandsteder
 MEUBELN

VIJZELSTRAAT 115-119
 AMSTERDAM - TEL. 248710

Straatsburg en Londen

Mr. dr. C. Berkhouwer gaat in op de problemen rond de Britse parlementaire vertegenwoordiging in het Europese Parlement in Straatsburg.

De Engelsen gaan door voor flegmatisch en onverstaanbaar te zijn. Wie aanwezig was in het Lagerhuis tijdens de stemming over de toetredingswet tot de EEG in tweede lezing kan van het tegendeel getuigen, althans voor wat betreft Engelse volksvertegenwoordigers.

Tijdens die gedenkwaardige donderdagavond van 17 februari waren wij daar met een delegatie uit het Europese Parlement om te spreken met onze Engelse collega's over hun toetreding tot het Europese Parlement. Aldus waren wij op de tribune getuige van het onvoorstelbare kabaal rond de eindstemming. Heath, met Ierland en de kolen-crisis toch al boordevol in de zorgen kwam met de hakken over de sloot.

Bij de stemming in oktober vorig jaar deden nog 69 socialisten mee met de regering van Heath waardoor een meerderheid van ruim 100 tot stand kwam.

Bij de jongste stemming ging het voor de socialisten niet meer om pro of contra Europa maar uitsluitend om Heath ten val te brengen. Dit zou hen gelukt zijn als de liberalen hun traditionele Europese koers verlaten zouden hebben en een gemene politieke partij zaak met de socialisten hadden bedreven.

Liberalen

Doordat Jeromy Thorpe en zijn kleine schare liberalen geen krimp gaven kwam Heath aan zijn kleine meerderheid van 8 bij 309 tegen 301 stemmen. De uitslag bracht een geweldige deining teweeg onder de socialisten die zich woedend keerden tegen de liberalen wegens hun redding van Heath. Eén ging Thorpe zelfs te lijf. Omdat de liberalen standvastig waren gebleven, werden zij uitgescholden voor „rioolpartij” door de socialisten. Dezelfden die toen zij aan de regering waren vóór Englands toetreding waren en wier Lord George Brown erkend heeft dat Wilson geen betere voorwaarden bedongen zou kunnen hebben dan Heath en Rippon.

Britse ploeg

De Britten zullen 36 man moeten leveren aan het Straatsburger parlement. De samenstelling van dit team wordt een moeilijke zaak. Dat komt door de zware belasting op het thuisfront als gevolg van het districten-systeem (hetwelk ondanks het feit dat b.v. de liberalen met 2 miljoen stemmen slechts 6 man in het parlement hebben, toch nog door sommige quasi progressieven voor ons land wordt terugverlangd!).

Wie eenmaal in een district zijn zetel gewonnen heeft is geheel en al aan dat district gebonden. Door de week werkt men in Londen, het weekeinde in zijn district. Men stelle zich voor dat dit in het noorden van Schotland ligt. Als deze Schotse afgevaardigde aan Europa zou willen gaan doen in Straatsburg, dan kan hij zich volgens de heersende opvatting afschrijven van zijn hervierkiezing!

Dit was althans de vrijwel eensluidende mening van alle Lagerhuisleden met wie wij spraken. Als zij naar Straatsburg gaan, zien zij hun thuisfront in gevaar. Het gros van hun kiezers ziet (nog) niet dat over een steeds groter wordend deel van hun belangen (men denke aan landbouw in de vergrote EEG) niet meer in Westminster wordt beslist maar in Brussel. Dat daarin ook Britse Volksvertegenwoordigers mee moeten doen aan de Europese parlementaire controle daarop, ontgaat hen tot dusverre. Door dit gemis aan inzicht bij hun kiezers staan de Lagerhuisleden voor een hachelijke opgave. Er wordt dan ook al over gedacht een groter of kleiner deel van de Engelse delegatie te laten bestaan uit leden van het Hogerhuis. Dit zou het democratische karakter van het Europese Parlement niet bevorderen. Immers, al zijn de leden daarvan nog niet rechtstreeks gekozen, zij zijn in ieder geval eerst door verkiezingen in hun nationale parlement gekomen. Leden van het Hogerhuis daaren-

tegen zijn dit of door geboorte of door benoeming van de Kroon. Over — en helaas tegen — Straatsburg als zetel van het uitgebreide Europese Parlement is trouwens nog meer te zeggen.

Straatsburg

Straatsburg werd eens de zetel van het Europese Parlement op grond van aan het verleden ontleende argumenten. Het lag op de grenslijn der historische Europese veten die uitgevochten waren. Om daarvan te getuigen toog men naar Straatsburg. Evenwel, men komt er zo moeilijk. De verbindingen zijn schaars en ontoereikend. Nog erger wordt dit voor onze toekomstige collega's uit N.W.-Europa. Na de toetreding van de Noren, Denen, Ieren en Engelsen (als alles goed gaat met de ratificaties en volksstemmingen!) wordt Straatsburg dubbel moeilijk. Men stelle zich voor: uitvoerende macht in Brussel, zittingen parlement in Straatsburg met griffie in Luxemburg en ook een paar zittingen aldaar, commissie vergaderingen meestal in Brussel, doch ook elders enz. Nederlanders hebben daarnaast hun zittingen in Den Haag en spreekbeurten door geheel Nederland. Al met al redenen genoeg om het erover eens te zijn dat er iets gebeuren moet.

Wil de Europese parlementaire greep op de Brusselse uitvoerende machten (Raad van Ministers en Controle) doeltreffend zijn, dan zullen de werkzaamheden van het Europese Parlement meer dan thans gecombineerd moeten worden. Daarvoor worden alle betrokkenen het langzamerhand meer en meer eens. Over de plaats waar zal nog wel heel wat touw getrokken worden. Waar dan ook, zij zal gemakkelijk bereikbaar moeten zijn voor alle betrokkenen uit de komende 10 landen. Zal het eens, zolang de binnenkort bijna 10.000 man tellende Europese ambtenaren schare in Brussel gevestigd blijft, Brussel worden?

Werkgelegenheid

De cijfers van het Centraal Economisch Planbureau 1972 liegen er niet om. Een prijsstijging van 6½ pct. bij een loonstijging van 12 pct., betekent nog wel een toeneming van het reële looninkomen met 4 pct., maar een loonkostenstijging van 5½ pct. tegen 2½ pct. in het concurrerende buitenland laat zien dat wij bezig zijn ons stevig uit de markt te prijzen; een werkloosheid van meer dan 100.000 mensen is daar het directe gevolg van.

Pas deze toeneming van het aantal werklozen doet de mening algemeen worden, dat er iets mis is in onze economie. Het is ook een realiteit waar men direct mee in aanraking kan komen — anders dan zoïets vaags als de betalingsbalans.

Met dit laatste schijnt het overigens in 1972 wat beter te gaan; er zal een overschot (sinds enkele jaren weer!) van 1 miljard gulden zijn, zo voorspelt het Planbureau. Maar de investeringen in de bedrijven lopen hard terug (met 6 pct.), en daarmee is al een belangrijke en verontrustende oorzaak van deze verbetering gegeven.

De regeringsmaatregelen tegen de werkloosheid zijn beperkt; dat kan niet worden ontkend. Maar de regering is zich er dan ook zeer van bewust, dat het juist de inflatie is, die spreekt uit de cijfers van het C.E.P., die de toekomstige werkgelegenheid in gevaar brengt. Zij moet zich dus hoeden voor inflatoire werking van haar programma.

Welnu, dit viel duidelijk in twee delen uiteen. Allereerst maatregelen in het Noorden, waar de werkloosheid het ergst is en door de zwakke structuur van de economie daar, bij de over de hele linie dalende conjunctuur tot onaanvaardbare hoogte dreigt te stijgen. De lange lijst van infrastructuurwerken en -werkjes brengen daar wat verlichting — verwacht mag bovendien worden dat zij passen in het aangekondigde regionale structuurbeleid. Want dat laatste is nodig. Wij zullen de concurrentieverhoudingen binnen onze grenzen a.h.w. moeten recht trekken, opdat wij niet weer in de situatie komen te verkeren met een felle inflatiehaard in het Westen en een stagnatie met werkloosheid in het Noorden. Spreiding van activiteit kan echter niet zonder verbetering van de infrastructuur, in het algemeen gezegd dus de verbindingen, de vestigingsmogelijkheden voor bedrijven, het woonklimaat. Toch nadert de dag, dat het woning-

bouwprogramma in het Noorden niet meer kan worden uitgebreid, omdat er genoeg huizen zijn. Tegen die tijd moet het structuurbeleid werken. Daarnaast blijkt de conjunctuurinzinking vooral de bouw te treffen en de regering heeft op dat punt ook een aantal maatregelen voorgesteld, met name ook om te voorkomen dat deze bedrijfstak leeg loopt, omdat de bouwvakkers ander werk gaan doen. Op dit punt bleek onze discussie met de ministers Boersma, Udink en Langman nog tot een aantal aanvullingen te leiden, met name op het gebied van woningverbetering en bestrijding van zwart werk in de bouw (de zgn. beunhazerij) waarbij ook soelaas te verwachten is voor het zeer hoge aantal werklozen in Brabant.

Uiteraard gingen deze stimulerende maatregelen de oppositie niet ver genoeg. Zij wij 500 miljoen méér. Via een zeer moeilijke redenering meende de heer van den Doel te kunnen bewijzen, dat hij zo de inflatie bestreed. De heer Den Uyl kwam hem te hulp, zodat het haast leek of zij elkaar interrompeerden; ze werden het dan ook niet eens over het karakter van onze overbesteding. Dat komt ervan als je iets onmogelijks wilt bewijzen.

Het regeringsprogramma blijft nog juist binnen de ruimte van de begroting (post onvoorzien), terwijl er ook meer geleend blijkt te kunnen worden. Dat heeft mij ertoe gebracht te stellen, dat deze leenmogelijkheid er verder in de eerste plaats voor moet worden gebruikt, het gebruik van de wiebeltax-opbrengst voor financiering van uitgaven in 1972 — zoals in de begroting voorzien — te schrappen. In 1971 blijkt dit ook gelukt te zijn en is de gehele wiebeltax gereserveerd.

Daar is deze nl. voor. Het is een conjunctuurheffing, die bij dalende conjunctuur weer moet verdwijnen. De oppositie wil dat niet, en ook sommige regeringspartijen hebben er wat moeite mee. Wij hebben met nadruk gesteld, dat de conjunctuur dusdanig terugloopt, dat verlagening van het wiebeltax-percentages urgent wordt. Dat heeft voorrang boven andere stimulerende, dus inflatoir werkende middelen. Als men gas wil geven moet men eerst de rem (wiebeltax) lossen. Anders maakt men deze laatste als conjunctuur politiek instrument onbruikbaar en ongeloofwaardig.

In de huidige situatie is naar onze mening het (in overleg met de Kamer nog wat aangepaste) programma van

de regering het juiste middel. Als men — b.v. in sommige vakbondskringen — beweert dat de regering de werkgelegenheid opoffert aan de anti-inflatie-politiek, dan is dat, zo heb ik gezegd, niet alleen onwaar, maar ook onzinnelijk. Als iets de werkgelegenheid in gevaar brengt, dan is het de inflatie zoals die nu heerst.

Het past trouwens althans sommige vakverenigingsleiders niet, in deze kritiek op de regering te oefenen. Zei niet de heer Groenevelt, voorzitter van de industriebond NVV, dat het voor die 100.000 werklozen wel vervelend is, maar dat dat voor hem geen reden kon zijn zijn eisen lager te stellen? Het metaalconflict, dat hij zelf uitgelokt heeft, is inmiddels door arbitrage beëindigd. Het resultaat is — nationaal-economisch gezien — allesbehalve om over te juichen. En dat terwijl in het CEP een middellange termijnplanning is opgenomen, uitgaande van de SER-matiging in de loonvorming, die de prijsstijging dan wel tot „maar” 5 pct. terugdringt; maar toch nog een veel hogere werkloosheid laat bestaan (80.000 man) dan wij de laatste jaren gewend zijn geweest.

Het realiseren van die SER-planning, (of liefst meer!) is nu de verantwoordelijkheid van het bedrijfsleven, werkgevers maar ook werknemers! Als men het metaalconflict beziet, dan vraagt men zich af of deze verantwoordelijkheid ook wordt beleefd. Een staking van twee weken voor een f 75,- 's jaars komt mij toch voor als een middel dat in geen verhouding staat tot het doel.

De algemeen-economische gevolgen van een belangrijke staking zijn tegenwoordig zeer groot — we hebben dat zojuist ook in Engeland gezien. Daarbij past een zeer zorgvuldige hantering van het stakingsrecht. Het is te hopen, dat de Kamer thans het desbetreffende wetsontwerp spoedig in behandeling kan nemen; het is tot nu toe op verzoek van de vakbeweging blijven liggen. Des te vreemder was het, dat een motie van de heer Roethof van de PvdA ter tafel kwam, die nu al — vooruitlopend — caostakingen van de in dit ontwerp opgenomen afweging wilden uitsluiten.

Ook hier betrachte men redelijkheid, al is dat misschien in de oppositie niet zo gemakkelijk: het is natuurlijk erg gemakkelijk om de brokken te maken en dan de regering uit te nodigen die op te ruimen, heb ik vorige week gezegd.

Dat opruimen moet ook nog kunnen. Welnu, het kan op den duur niet.

door
drs. G. M. V. van Aardenne,
lid van de Tweede Kamer-
fractie van de VVD

Gaten in grenswegen

In overleg met de besturen van de kamercentrales heft de VVD-fractie in de Tweede Kamer de volgende regionale taakverdeling voor het zuidelijke district vastgesteld:

Kamercentrale 's-Hertogenbosch:
mr. A. Geurtsen, mevrouw drs. N. Smit-Kroes.

Kamercentrale Tilburg:
L. M. de Beer, mr. H. Koning.
Kamercentrale Middelburg:
drs. G. M. V. van Aardenne, ir. D. S. Tuijnman.

Kamercentrale Maastricht:
G. Koudijs, mr. F. Portheine.

De E3 zal in de verre toekomst Stockholm met Lissabon verbinden. Een verbinding die tot de fantasie spreekt. Zal de weg tegen die tijd een der weinige bindende elementen tussen Zweden en Portugal zijn, of zal het Westeuropese democratische systeem dan ook in Portugal haar kans hebben gekregen en gegrepen?

Dit jaar komt de E3 tussen Hamburg en Marseille gereed. Een rechtstreekse autosnelwegverbinding tussen de Noordzeehaven Hamburg via het Ruhrgebied, Venlo, Eindhoven, Antwerpen, Brussel, Parijs, Lyon en de Middellandse Zeehaven Marseille vormt in 1972 de fantastische werkelijkheid. Europese samenwerking en coördinatie heeft dit project tot stand gebracht.

Helaas wordt deze samenwerking voorlopig door de Westduitse regering tot een aanfluiting gemaakt, nu op één der drukste punten van dit traject, nl. tussen de Nederlandse grens bij Venlo en de Rijn bij Duisburg, de E3 autosnelweg eerst in 1975 zal worden voltooid. Thans gaapt een gat van slechts dertig kilometer lengte!

Speciaal voor Venlo en Eindhoven, maar ook voor Rotterdam, is deze onbegrijpelijke Duitse maatregel een ernstige handicap. Venlo is na Rotterdam en Amsterdam, de derde im- en exporthaven — zei het een droge — van Nederland. Rond 70 transportondernemingen met grensoverschrijdend vervoer hebben daar hun hoofdkantoor. Feiten, die de handicap treffend illustreren.

Waarom moet in deze internationale verbinding, de eerste in Europa met een lengte van rond 2.000 km, een gat van 30 km zitten? Waarom juist in het gebied tussen de Rijn en de Nederlandse grens, waar vroeger om militair-strategische redenen geen volledige oost-westverbinding tot stand mocht komen?

Hoe de Kamer van Koophandel te

Duisburg over deze nalatigheid denkt, blijkt uit een boodschap die zij begin 1971 aan minister Leber zond: „Vóór alle andere infrastructurele werken in het Duisburgse gebied moet de E3 tussen de Rijn en de Nederlandse grens voltooid worden. De Nederlanders waren al in oktober 1970 aan de Duitse grens.”

Officieel wordt geantwoord, dat er een kerkhof in de weg ligt. Verrassend, dat men dit obstakel pas zo laat heeft ontdekt. Een volstrekt ongeloofwaardig antwoord voor ieder die geen vreemdeling in Jeruzalem is.

Nu ligt dit gat toevallig in een uitstekende nieuwe autosnelwegverbinding tussen het industriegebied rond Rijn en Ruhr enerzijds en de Rotterdamse en Antwerpse havenbekkens anderzijds.

Nog toevalliger is er ook al een gat van een tiental kilometer gevallen in de A 203, een autosnelweg van 40 km. tussen Venlo en Düsseldorf. Officieel wordt dat gat in 1973 gedempt. Officieus verluiddt het, dat ook deze verbinding eerst in 1975-1976 zal worden voltooid.

Het derde voorbeeld zullen wij niet noemen. Het wordt vervelend. Zou het zo slecht gaan met de Duitse Noordzeehavens? Wellicht is het interessant om dit punt eens in het Europese Parlement aan de orde te stellen. Niet alleen de vervoerssector in Limburg, maar ook de besluiten van de Europese conferentie van verkeersministers worden door dit gedoe gefrustreerd!

Vergadering gewestvorming uitgesteld

Goes. — De voor 18 maart aangekondigde vergadering over de gewestvorming die de vereniging van staten- en raadsleden te Goes zou houden, is tot nader order uitgesteld. Dit in verband met het rapport over de gewestvorming dat een commissie van de vereniging op korte termijn zal publiceren en dat men wil afwachten.

Aankondigingen

6 MAART

Mej. mr. A. Kappeyne van de Coppello (lid der Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling Waalwijk over „Oude en nieuwe staatkundige structuren”.

11 MAART

Mevr. mr. E. Veder-Smit (lid der Tweede Kamer) spreekt te Heerlen.

15 MAART

Mr. H. van Riel (fractievoorzitter Eerste Kamer) spreekt te Oostburg voor de afdeling West Zeeuws Vlaanderen over „Politiek Perspectief”. Aanvang 19.30 uur.

17 MAART

Drs. G. M. V. van Aardenne (lid der Tweede Kamer) spreekt te Zierikzee voor de ondercentrale Schouwen-Duiveland. (eerder vastgesteld op 18 februari).

Mevr. drs. N. Smit-Kroes (lid der Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling Oss over onderwijs.

mr. Geertsema spreekt in Eindhoven

Eindhoven. — Zijne Excellentie mr. W. J. Geertsema, minister van binnenlandse zaken, spreekt 20 maart voor de afdeling Eindhoven in de Helikonzaal van het Philips Ontspanningscentrum aan de Mathildelaan. Aanvang 20.15 uur.

Kopij voor deze rubriek zenden aan: mevr. mr. E. de Rook-Bedding, Stadhoudersplantsoen 212, Den Haag.

Vrouwen en bejaarden

Onlangs heeft het Bouwcentrum in Rotterdam een studiemiddag belegd over „verzorgingstehuizen voor bejaarden” onder voorzitterschap van de heer G. Egas, voorzitter van de Nederlandse federatie voor bejaardenzorg. Ongeveer 500 personen namen eraan deel; er was dus geen gebrek aan belangstelling.

De hele huisvesting van bejaarden is een probleem, waarover men nog niet is uitgestudeerd. Er is een ontwikkeling van „Rusthuis voor ouden van dagen” via „Pensioentehuis” (voor redelijk valide bejaarden) naar „Verzorgingstehuis” voor diegenen, die niet meer zelfstandig kunnen wonen, maar slechts weinig of incidenteel verpleging behoeven en tenslotte, zo werd het gesteld door de heer J. W. van Borselen (oud-rijksconsulent voor de bejaardenhuisvesting bij de centrale directie van de volkshuisvesting en bouwnijverheid) een verzorgingstehuis „nieuwe stijl” voor de categorie van permanent en intensief verzorging behoevenden. Men mag een oudere pas in een instituut opnemen als, na onderzoek, alle andere huisvestingsvormen voor hem niet meer passend zijn. Daarbij werd gepleit voor „groepsverzorging” d.w.z. het bijeenbrengen van bejaarden, die wel geen zware verpleging behoeven, maar toch ook niet op een eigen kamer alleen te handhaven zijn.

Er waren in het geheel 4 sprekers en na de pauze was er een forum (de sprekers met nog drie heren). Daarvoor konden schriftelijk vragen ingediend worden, waarvoor geprepareerde papertjes klaar lagen. Heel praktisch. Zoveel vragen bleken er te zijn, dat zij niet alle behandeld konden worden. Jammer dit laatste. Van het geheel komt een officieel verslag; misschien zal dat aanleiding geven er nog eens op terug te komen. Nu wil ik volstaan met twee punten, die mij opvielen.

Het eerste punt betreft de personen op het podium: alleen maar mannen. Je hoeft geen „dolle mina” te zijn om het

maar droevig te vinden, zo iets nog telkens te moeten constateren. En zou hier een vrouw met haar vaak praktische zin niet echt op haar plaats zijn geweest?

Het tweede punt is een vraag, die ondergetekende indiende, die wel behandeld werd en die ongeveer als volgt luidde: „Worden bejaarden zelf betrokken bij de oprichting en inrichting van tehuizen? Ik heb de indruk dat het is: over u maar zonder u.”

Het antwoord kwam van de heer L. Mans, adjunct-directeur van de Gemeentelijke Dienst voor bejaardenverzorging te Amsterdam; hij vond dat het uitgesloten is bejaarden bij de oprichting te betrekken: ze kunnen geen tekening lezen en er ook verder geen zinnig woord over zeggen. Bij de inrichting is er iets meer mogelijk, al moeten zij daarbij ook geholpen worden, zal er iets van terecht komen.

Uit de zaal kwamen vier reacties waarbij twee van vrouwen. Het kwam er op neer, dat men niet moet generaliseren; de ene groep is de andere niet. Er zijn ouderen, die wel een tekening kunnen lezen en al zouden zij dat niet kunnen, dan toch wel een mening kunnen geven over b.v. sociale aspecten en praktische zaken.

Een mannelijke opmerking was, dat wij nu bouwen voor een toekomstige generatie bejaarden.

Inspraak is tegenwoordig aan de orde van de dag; waarom die niet gegeven aan de direct belanghebbenden over hun toekomstige huisvesting en ook over dienstencentra?

Beide punten samenvattend zouden wij kunnen zeggen: betrek er vrouwen van 65 jaar of ouder bij.

Het bovenstaande wordt aanbevolen in de aandacht van V. A. C. Leden, Kamerleden, gemeenteraadsleden en wie er nog meer mee te maken hebben.

JOH. H. SPRINGER

Utrecht

Op 14 febr. jl. werd een oriënteringsmiddag georganiseerd voor de VVD

vrouwen van de centrale Utrecht in Hotel Monopole te Amersfoort, waar mevrouw E. G. Aiking-van Wageningen sprak over: „Milieuge drag, wat betekent dat voor ons persoonlijk?” Spreekster was van mening, dat wij niet te optimistisch moesten zijn over het herstel van het milieu. Alleen een doorvoering van materiële versoering zou ons daarbij kunnen helpen. De mentaliteit van de mens is van belang voor ons hele volk evenals een verleggen van de accenten van materieel naar geestelijk welzijn. Enkele boeken werden aanbevolen nl. Zilveren sluiers van Dr. C. J. Briejër; Dode Lente van Rachel Carson en De bevolkingsexplosie van Dr. Paul Ehrlich.

A. J. Richard-Snetlage

Milieuprobleem

Evenals vorig jaar zal door de Stichting Centrum Milieuzorg een kadercursus over de milieuproblematiek worden georganiseerd voor de leden van de Vrouwenorganisaties.

Plaats: Gebouw van Kunsten en Wetenschappen, Mariaplaats 27 te Utrecht; Te behandelen onderwerpen: De Bevolkingsexplosie, Mentaliteit; Nieuwe Problemen-Nieuwe Normen en Wegwijzers naar eigen activiteiten.

Kosten: f 75,- per persoon inclusief lunches, koffie en thee.

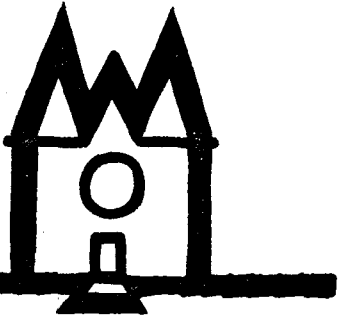
Indien de cursus zal worden gesubsidieerd zullen de deelnamekosten lager zijn.

Data: 3-10-17 en 24 mei 1972. Inlichtingen en opgave (vóór 15 april 1972) bij Centrum Milieu Zorg, Herengracht 540 te Amsterdam, tel. 020-244858.

Drugprobleem

De kadercursus over dit probleem zal worden gehouden op 7 april a.s. in Hotel Noord Brabant te Utrecht. Nadere bijzonderheden zullen in onze rubriek worden bekend gemaakt. Wilt u de datum vast noteren?

De VVD in het parlement

In deze rubriek geeft onze Haagse medewerker J. E. v. d. Wielen een samenvatting van de activiteiten van de VVD-fractie in het parlement. Hij kan natuurlijk slechts beknopt melding maken van de liberale bijdrage aan de vele debatten en hij zal ook niet aan alles aandacht kunnen besteden. Wie méér wenst te weten over de standpunten die de VVD in het parlement heeft ingenomen of over de vragen, die de liberale Kamerleden aan de regering stelden, kan terecht bij het secretariaat van de VVD-fractie in de Tweede Kamer, Binnenhof 1-A, Den Haag, telefoon 070-61 49 11.

Zelden heeft op het Binnenhof zo'n geëmotioneerde sfeer geheerst als tijdens de hoorzitting van de Tweede Kamer over de voorgenomen vrijlating van „de drie van Breda”. De vaste commissie voor justitie is daarbij geconfronteerd met een onvoorstelbare ellende en met opvattingen, die van de voorzitter der commissie, ons Kamerlid **mr. Geurtsen** een enorme beheersing heeft gegeven. Dat hij deze beheersing heeft gegeven op te brengen bleek bij voor- en tegenstanders de allergrootste waardering te hebben geoogst. Inmiddels is deze brandende kwestie in een stadium gekomen, waarover echter in deze rubriek nog niet verder kan worden gerapporteerd. We stellen ons voor van hetgeen ten deze van de zijde van de VVD-fractie te berde is gebracht in de volgende parlementaire kroniek melding te maken.

Indeling gemeenten

In plenaire vergadering heeft de Tweede Kamer zich voor de tweede maal in korte tijd bezig moeten houden met een grenswijzigingsontwerp. Na de gemeentelijke herindeling in het IJmond-gebied, was in de afgelopen periode die in Noordwest-Overijssel aan de orde en evenals in het eerste geval voor minister Geertsema een erfenis, die hij in zijn portefeuille vond bij zijn ambtsaanvaarding.

De VVD-fractie had er niet veel verwondering voor, zoals bleek uit het betoog van de heer **De Beer**. De kern van diens bezwaar gold de stichting van de gemeente IJsselham met slechts 4500 inwoners, waarvan hij vreesde, dat er van een duidelijke groei geen sprake zal zijn, terwijl hij tevens zei geen zekerheid te hebben over een goede economische basis. De VVD-fractie had serieus gedacht over de instelling van één gemeente of van een tweedeling van de streek. Maar zij was hiervan afgestapt omdat de fractie meende, dat onder deze opzet Steenwijk daaronder als stedelijk centrum zou lijden. Uitvoerig zette de heer **De Beer** uiteen, waarom de VVD-fractie voorkeur had voor een Groot-IJsselham, echter zonder Scheerwolde, terwijl in deze gedachtengang Tuk bij Steenwijk zou blijven. Teneinde een andere gemeentelijke indeling voor dit deel van Overijssel te verkrijgen, diende de heer **De Beer** een amendement in, dat echter bij de minister weinig instemming vond, maar ook door andere ingediende amendementen stuitte op kritiek van de bewindsman. Na veel heen en weer gepraat werden alle amendementen verworpen op die van de heer **Tolman (CHU)** na; het wetsontwerp is daarna aangenomen.

De nota over de werkgelegenheidssituatie in 1972 bracht voor de VVD-fractie **drs. Van Aardenne** op het sprekersgestoelte. Elders in dit nummer is een bijdrage van zijn hand o.m. over dit onderwerp opgenomen, waarnaar wij korthedshalve verwijzen.

Onteigeningsprocedure

Breedvoerig heeft de Tweede Kamer verder van gedachten gewisseld over het wetsontwerp tot wijziging van de onteigeningsprocedure, neerkomende op een versnelling van die procedure (administratief en gerechtelijk).

Mr. Geurtsen heeft bij het debat hierover in de eerste plaats gewezen op het gecompliceerde van de materie en op de belangen van velen, die hierbij zijn betrokken, ook die van de huurders, reden waarom de heer **Geurtsen** een amende-

ment indiende met betrekking tot de schadeloosstelling voor deze groep van betrokkenen. Niet uit een of ander potje moeten deze schadeloosstellingen komen, zo betoogde **mr. Geurtsen**, maar van uit de wet, hoewel hij de mogelijkheid openliet een regeling bij Algemene Maatregel van Bestuur te treffen.

Ons Kamerlid maakte duidelijk, dat het wetsontwerp belangrijke verbeteringen bracht, maar dat er op onderdelen nog verdere verbeteringen wenselijk waren, zo t.a.v. de procedure-regelingen.

Bij het afsluiten van deze kroniek was de behandeling van het wetsontwerp nog niet geëindigd.

Boren bij Schoorl

De „drie van Breda” en **Nixons'** bezoek aan Peking blijken in de afgelopen weken andere zaken vrijwel geheel of zelfs helemaal uit de publiciteit te hebben verdrongen. Niettemin is in de Tweede Kamer toch een zaak van betekenis aan de orde geweest, nl. de booractiviteiten in het duingebied „Pirolavlak” in de gemeente Schoorl. Daarover hield de heer **Terlouw (D'66)** een interpellatie, waarbij voor de VVD-fractie **mr. Porthéine** heeft gesproken. Voor bedoeld duingebied was al een opsporingsvergunning verleend, toen in Schoorl en Bergen het zgn. comité „Gas-alarm” in actie kwam om de booractiviteiten te verhinderen. Al in 1970 hadden **mr. Porthéine** en **mr. Berkhouwer** hierover vragen tot de regering gericht en later zijn uit de VVD-fractie opnieuw vragen gesteld. **Mr. Porthéine** herinnerde er nu aan, dat bij nader overleg over een aantal boorlokaties alsnog overeenstemming was bereikt, echter niet over het zgn. **Bergerveld**.

Bij ons Kamerlid woog natuurlijk de bescherming van het natuurlandschap zwaar, maar hij wilde toch ook niet helemaal de economische betekenis van de boringen naar gas, resp. olie verwaarlozen. De zaak was intussen erg ingewikkeld geworden, omdat het gemeentebestuur van Schoorl — wakker geworden door de actie van het comité „Gas-alarm” — een nieuw bestemmingsplan voor het desbetreffende gebied ter visie legde. In strijd met de regels had het gemeentebestuur het ministerie van economische zaken hierover niet ingelicht. Toen men er daar achter kwam, maakte de minister daartegen terecht bezwaar. Het probleem is intussen hoe met het verlenen van dit soort concessies in de toekomst moet worden gehandeld. Daarbij speelt een voorgenomen wijziging van de Mijnwet een rol. Het was mede daarom, dat **mr. Porthéine** voor de twee moties, door de heer **Terlouw** ingediend, weinig waardering had. De ene noemde hij volmaakt overbodig, de andere een slag in de lucht.

Over beide moties moet de Kamer nog stemmen.

Vragen

De Groningse „smeerpipj”-affaire is voor **mevr. Veder-Smit** aanleiding geweest tot het stellen van vragen aan de minister van verkeer en waterstaat. Zo wil ons Kamerlid o.m. van de bewindsman weten of het bericht juist is, dat de provincie Groningen reeds een aanvang heeft gemaakt met de uitvoering van de eerste fase van het leidingenplan voor de afvoer van industrieel afvalwater uit Oost-Groningen c.a. naar de **Eems-Dollard**, met welke fase wordt bedoeld het in 1970 op f 82 miljoen begrote, thans wellicht gewijzigde en aangepaste plan voor afvoer naar Hoogwatum.

Nadat deze vragen waren ingediend zou minister **Drees**, volgens persberichten, over de afvoer van afvalwater naar de **Eems-Dollard** een (andere) bevredigende oplossing hebben bereikt met zijn Duitse ambtgenoot.

Mej. Kappeyne van de Cappello heeft met vragen aan de minister van onderwijs ingehaakt op een publikatie dat 'n studente door een stafdocente zou zijn gesuggereerd zich terug te trekken voor het eindexamen „maatschappelijk werkster”, mede op grond van het gevoelen van enige medestudenten, dat deze studente niet paste in de sfeer van de academie en derhalve niet geschikt was om eindexamen te doen. Valt een dergelijke invloed (van mede-studenten) te rijmen met de wettelijke bepalingen die voor het afleggen van een eindexamen aan een sociale academie gelden, zo wil ons Kamerlid o.m. weten. En: indien het antwoord op deze vraag ontkennend luidt, is de minister dan van mening, dat bij continuering van een vorm van beoordeling (door mede-studenten) „De Horst” door de rijksoverheid nog langer zou kunnen worden gesubsidieerd?

Met enige leden uit andere Kamerfracties heeft de heer **Tuijnman** zich tot de ministers van Financiën en van Verkeer en Waterstaat gericht met vragen over het beleid inzake grondaankopen ten behoeve van het industrie-gebied **Vlissingen-Oost** en van de daarin begrepen nieuw aan te leggen basisweg, hetgeen grote onrust teweeg heeft gebracht onder de eigenaren. Is het juist, zo wordt o.m. gevraagd, dat in afwijking van de rapporten van deskundigen, waarin eenstemmig een grondprijs was getaxeerd, door Financiën deze prijs op verzoek van Verkeer en Waterstaat met ruim 30 pct. is verlaagd, en zo ja, is over deze zo aanmerkelijke afwijking overleg gepleegd met de betrokken deskundigen?

Naar aanleiding van het verslag van de Verzekeringkamer over 1970 heeft de heer **Koning** zich met een aantal vragen tot de staatssecretaris van financiën, de heer **v.d. Stee**, gewend. De vragen hebben betrekking op het door de levensverzekeringmaatschappijen toegepaste winstdelingssysteem en de zgn. rentestandskortingen.

De heer **Tuijnman** informeert in enige schriftelijke vragen aan de minister van economische zaken naar de juistheid van het bericht, dat in de **Waddenzee** naar olie en gas wordt geboord ook op plaatsen, waar dit niet is toegestaan.

Blijkens andere vragen (gericht tot de minister van verkeer en waterstaat) wil de heer **Tuijnman** ook nader worden geïnformeerd over het zoutgehalte in de mond van de **Hollandsche IJssel**. Moet, nu het reeds voor de derde maal sinds de herfst van 1971 is dat het zoutgehalte ongunstiger is dan bij **Lobith**, niet worden aangenomen dat de afsluiting van het **Haringvliet** en/of de werken tot verhoging van de bodem van de **Rotterdamse Waterweg** en de **Nieuwe Maas** tot nu toe niet het effect hebben gehad dat daarvan in de nota „De Waterhuishouding van Nederland” werd verwacht?

Is het verantwoord om gedeelten van de **Rotterdamse Waterweg** en de **Nieuwe Maas** te verdiepen, ook al is het mogelijk om het daardoor veroorzaakte ongunstige effect op het tegengaan van het met het tij binnendringend zout door voorafgaande incidentele maatregelen weg te nemen, en is het niet veel eerder geboden de werken tot verhoging van de bodem tot het uiterste te versnellen zonder intussen iets te doen waardoor de uitwerking daarvan ongunstig wordt beïnvloed? aldus wil de heer **Tuijnman** verder weten.

Friesch Groningsche Hypotheekbank N.V.

pandbrieven

een veilige belegging met zeer hoog rendement

Gesprek met minister Langman

Onze redacteur drs. C. H. Jansen had het hierbij weergegeven gesprek met prof. mr. drs. H. Langman, minister van economische zaken.

Op het ministerie van economische zaken aan de Bezuidenhoutseweg in Den Haag zwaait sedert juli vorig jaar prof. mr. drs. H. Langman de scepter. Deze nog jonge man (41) heeft als hoogleraar in de bedrijfsconomie aan de hogeschool te Delft en onder meer als directeur van de Stichting Nederlandse Scheepsbouwindustrie al een werkzaam leven achter de rug. Ook nu heeft hij weinig tijd om zich aan zijn liefhebberijen zoals wandelen langs het strand over te geven. Niettemin is minister Langman — gehuwd, vier kinderen tussen de 7 en 15 jaar — blij zich nu eens helemaal op één taak te kunnen concentreren: verantwoordelijkheid te dragen voor de economie van ons land.

Zelfs de oppositie is het er over eens dat hij daarvoor over grote bekwaamheden beschikt. In de ruime vertrekken van het ministerie hadden wij een vraaggesprek met hem.

Voelt u zich niet meer aangetrokken tot het bedrijfsleven en het beoefenen van de wetenschap dan tot de politiek?

Politiek was voor mij geheel nieuw, waar ik ook pas na grote aarzeling en ook omdat mij duidelijk was gemaakt dat als ik zou weigeren de kabinetsformatie weer opnieuw in een moeilijke fase terecht was gekomen, ingestapt ben.

U was daarvoor niet zo politiek geïnteresseerd?

Ik had mij er als trouw krantenlezer van grote afstand mee bezig gehouden. Ik had niet gedacht dat ik mij ooit met politiek bezig zou houden. Maar dat zijn van die plotselinge wendingen in je leven die wel erg boeiend zijn. Ik had altijd het grootste respect voor de politiek die al die kritiek over hun hoofden moesten laten gaan en ik vond het erg rustig om achter de schermen te kunnen werken.

Ik kan me voorstellen dat je dan ook met iets tastbaars bezig bent. Politiek heeft iets vaags en leidt dikwijls tot het zoeken van compromissen.

Dat is de ene kant. Aan de andere kant probeer ik toch een beleid op te bouwen wat ik zo goed mogelijk tracht te verwezenlijken. En als je met mensen werkt ben je altijd gedwongen compromissen te sluiten, omdat niet iedereen jouw oprechte overtuiging ogenblikkelijk deelt. Dat heb ik ook in vroegere functies gehad.

Heeft die overtuiging iets te maken met uw wat late lidmaatschap van de VVD?

Och, neen ... ik geloof dat er in Nederland een massa mensen rondlopen die zonder lid van de VVD te zijn het in grote lijnen met het beleid van de VVD eens zijn. Daar rekende ik mij dus ook toe totdat ik nu in deze politieke functie uiteraard lid van de VVD geworden ben. Dat zijn de mensen die de lokale besturen tot wanhoop dreigen te brengen door nooit erg actief te zijn.

Nadruk

Wat betreft het economisch beleid. Waar legt u de nadruk op: de economische groei, prijsstabiliteit, betalingsbalans, rechtvaardige inkomensverdeling of de volledige werkgelegenheid?

Ja, dat zijn ze wel allemaal. Je kunt er milieu nog bij noemen. Dat kun je ook bij de economische groei onderbrengen, verder de evenwichtige spreiding van de economische activiteiten en de welvaart over Nederland.

Ik vind de structurele problemen het interessantste. Maar je moet wel zorgen dat je de conjunctuur in meerdere of mindere mate beheerst om überhaupt aan een structuurbeleid toe te kunnen komen. Conjuncturele problemen zijn primair de werkgelegenheidsproblematiek en de problematiek van lonen en prijzen, de stijging van allebei, waarbij het dit moment heel duidelijk is dat het de sterke stijging van de lonen is die in deze conjunctuurfase prijsstijgingen tot gevolg heeft. Die loonstijging leidt dit jaar duidelijk tot een aanmerkelijke verslechtering van onze concurrentiepositie. De ondernemers die veel geringere winsten hebben dan vroeger, hebben geen andere keus dan, zoals het Centraal Plan Bureau het uitdrukt, te rationaliseren op de factor arbeid in dergelijke omstandigheden en dat leidt dus tot werkloosheid. Hoge looneisen voeren veel sneller dan vroeger de werkloosheid op.

Kunnen deze eisen als een psychologi-

sche kwestie gezien worden of bestaat werkelijk de noodzaak dat de lonen stijgen?

Waaruit moet je dat afleiden? Als je het afmeet aan de nog onbevredigde behoeften in werknemerskringen dan geloof ik graag dat men een forse loonstijging zal willen hebben. Je zou de situatie misschien zo uit kunnen drukken dat de doorsnee werknemer nu wel een auto heeft, maar geen geld om met die auto te gaan rijden. Dat is een redelijk verlangen, maar het zal nog wel enige tijd duren voor dat verlangen verwezenlijkt kan worden. Het is uit dien hoofde dat vakbondsleiders zich inspannen de lonen verhoogd te krijgen — daar worden ze ook voor betaald — maar aan de andere kant moeten ze er wel rekening mee houden welke consequenties dat voor de hele economie heeft. En als ze dan zien dat te sterke looneisen in hoog tempo de werkloosheid opvoeren dan dacht ik dat ze ook een sociale verantwoordelijkheid hebben om daarbij met het stellen van looneisen rekening te houden.

Het zijn niet de looneisen die de werkloosheid veroorzaken maar het toegeven aan die looneisen.

Dat is zo. Het is een zwak punt in de huidige economische situatie af er nog te weinig weerwerk van werkgeverszijde tegen hoge looneisen is, omdat men meent dat het de taak van de overheid is de hoge looneisen te stoppen, terwijl men wel over het algemeen een politieke filosofie aanhangt, die vindt dat in de eerste plaats het vrije spel der maatschappelijke krachten zijn gang moet kunnen gaan.

Bent u geen aanhanger van dat vrije spel?

Dat is een verkeerde conclusie. Ik meen dat de overheid in die zin een subsidiaire verantwoordelijkheid heeft; dat de overheid wel kritisch moet kijken naar het vrije spel der maatschappelijke krachten naar voert, maar er verstandig aan doet om niet te snel in dat vrije spel in te grijpen en het eerst maar eens even aan te zien. Je kunt je op het standpunt stellen dat de overheid als hoedster van het algemeen belang zo alwetend is dat die al bij voorbaat veel beter de uitkomst kan reguleren dan alle burgers bij elkaar als zij onderling in de maatschappij met elkaar in relatie treden. Ik ben die mening niet toegedaan. Ik denk dat je in het algemeen 'n beter resultaat krijgt als je de burgers maar hun neigingen laat volgen. Maar dat neemt niet weg dat de overheid op een gegeven ogenblik kritische grenzen moet trekken. En daar ligt een van de moeilijke vraagstukken van dit moment. De loon- en prijsstijgingen kunnen zo ver buiten het toelaatbare gaan dat de overheid moet zeggen: nu kan het zo niet langer.

En bent u dan geneigd eerder bij de lonen dan bij de prijzen in te grijpen?

De Sociaal Economische Raad heeft ons geadviseerd om, als we ingrijpen, het in lonen en prijzen gezamenlijk te doen. Ik dacht dat dat ook verstandig was. En als u vroeg of ik geneigd zou zijn alleen in de prijzen in te grijpen, zou ik u hetzelfde antwoorden. Ik zie geen reden om de prijzen alleen als booswichten aan te merken omdat ze stijgen, want de prijzen stijgen of omdat er op de wereldmarkt ontwikkelingen aan de gang zijn die wij niet naar onze hand kunnen zetten of omdat de lonen gestegen zijn.

Investeringsbeleid

Er was in liberale kring enige kritiek te beluisteren op het door u voorgestane selectieve investeringsbeleid.

Ja, in het Algemeen Dagblad stond: het is een vreemd gevederde vogel die deze selectieve investeringsheffing door gaat zetten. Ik meen dat men daarbij één ding over het hoofd zag. Iemand aan wiens liberale beginselen al, als ik even in de lijn der geslachten mag denken, sinds een eeuw geen enkele twijfel meer kan bestaan, de huidige minister van binnenlandse zaken mr. Geertsema, heeft als deelnemer aan het informatie-overleg meegewerkt aan het regeerakkoord, waarin die investeringsheffing was opgenomen. Afgezien van de meer principiële kant van de zaak, zou ik niet anders doen dan het regeerakkoord uitvoeren.

Een van de oorzaken van de inflatie is de spanning in de Randstad geweest. Een aantal verschijnselen die de geschiedenis in zijn gegaan: de loonronde van 1963, vervolgens de vierhonderd gulden van eind 1970, zijn dingen die zich in de metaalindustrie in de Randstad voltrokken hebben, en die als een olievlek over Nederland gelopen zijn. Met alleen een controle op de lonen en prijzen, terwijl de spanningen onder de oppervlakte voort blijven woekeren, bereik je te weinig. Daarmee bereik je alleen, dat als die explosie komt die waarschijnlijk nog heviger is. Je moet proberen die spanningshaarden weg te nemen. Dat is het meer fundamentele beleid dat we nu trachten te voeren om niet telkens weer in deze situatie te komen. Dat vereist overheidsingrijpen in het investeringsbeleid met van mijn kant een — naar ik meen — goed liberale voorkeur voor globale maatregelen. Dat is een heffing. Alleen daar een vergunningenbeleid waar de spanning zo groot is, dat de heffing die dan ingevoerd zou moeten worden, zo hoog zou moeten zijn dat die alle nieuwe bedrijvigheid in zo'n gebied de nek zou om draaien. Bij die nieuwe bedrijvigheid is bedrijvigheid waarvan je kunt zeggen dat die niet specifiek aan dat bepaalde gebied gebonden is, maar er zijn ook bedrijven die wel in dat gebied moeten komen. Om nu te voorkomen dat je het heffingspercentage in zo'n gebied voor deze laatste categorie te hoog moet stellen, moet je naar een vergunningstelsel grijpen. Maar dat zie ik duidelijk als de minst aantrekkelijke oplossing. De voorkeur gaat uit naar een globale heffing. Dan weet de ondernemer bij zijn calculaties waar hij aan toe is en dan is het zijn beslissing of hij zich al dan niet wil vestigen.

Stakingsrecht

Hoe staat u tegenover het ingrijpen van de rechter op het stakingsfront?

De regering lijkt het onverstandig hierover op dit moment een uitspraak te doen, omdat de zaak van de staking in de metaal waarvoor het NVV ijverde, thans in hoger beroep is. Mij dunkt, dat je nu de arbeidsverhoudingen zich schijnen toe te spitsen en wat gemakkelijker dan vroeger naar het stakingswapen gegrepen wordt, in Amerika moet kijken hoe men daar die problemen probeert op te lossen: een afkoelingsperiode en een geheime stemming vóórdat het stakingsbesluit genomen wordt, zodat men

Vereniging van Staren- en Raadsleden

Op 22 februari heeft de vice-voorzitter van de Vereniging van Staten- en Raadsleden, mevrouw H. J. Schlemper van Gijn, de commissie ad hoc ter bestudering van „Gemeentewet Herzien, deel 2” geïnstalleerd.

Mevrouw Schlemper zei zeer verheugd te zijn, dat oud-minister prof. mr. H. F. C. Polak zich bereid verklaard heeft het voorzitterschap dezer commissie op zich te nemen, daarbij gesecondeerd door de burgemeester van Zwolle, mr. J. Drijber, als vice-voorzitter. Zij sprak de hoop uit, dat de leden der commissie steeds zo mogelijk alle vergaderingen zullen bijwonen en dat niet het werk uiteindelijk zal blijken te rusten op de schouders van enkelen, wat helaas bij commissies nogal eens gebeurt.

Prof. Polak stelde vervolgens voor, dat de commissie niet zozeer de artikelen afzonderlijk zal bekijken, maar zich zal bepalen tot de grote lijn. De commissie zal zich steeds de vraag moeten stellen wat voor de gemeentebesturen aanvaardbaar is en wat er in het ontwerp ontbreekt.

De commissie stelt zich voor een interim-advies uit te brengen betreffende de positie van het college van b. en w. Juist nu de vraag zich steeds meer blijkt voor te doen of het college van b. en w. een afspiegelingscollege moet blijven dan wel een programcollege moet worden, is zo'n advies waardevol.

VAN LAAR & VAN DE GRIENDT
MAKELAARS IN ONROERENDE GOEDEREN EN ASSURANTIËN
STATIONSWEG 76 | EDE, (08380) - 11000 (BGG 10386 EN 11442)

bieden te koop aan te HEELSUM. Bijzonder gunstig gelegen

BOUWTERREIN

bosrijke omgeving en nabij N.Z. en O.W. verbindingen.
Opp. ruim 1000 m²

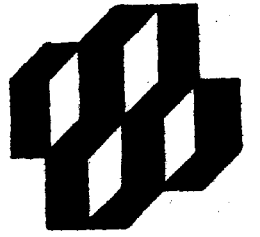

utiliteitsbouw
systeembouw

sierbeton-elementen
staalkonstrukties

Aannemings Mij. Gebr. VAN HEESWIJK n.v.

Tramstraat 31-33 • Eindhoven • Telefoon 040-23386

SPANJE COSTA BLANCA

WIJ BIEDEN AAN: DEGELIJK EN FRAAI GEBOUWDE PATIOBUNGALOWS vanaf f 29.500,-, zeer rustig gelegen, bestaande uit 2 slaapkamers, grote woon-eetkamer, volledige badkamer, keuken, ingebouwde kasten, aangelegde tuin, carport inclusief grond.

Eveneens grotere typen.

Ligging ca. 350 meter van eigen strand in Puerto de Mazarron.

Op wens gemakkelijke betalingsvoorwaarden; beheer en verhuur ter plaatse. Wij hebben in 1971 reeds een groot aantal van deze patio-bungalows verkocht aan Zweden, Denen en Nederlanders.

Regelmatig maken wij bezichtigingsreizen met begeleiding van onze bouwkundigen.

Niet alleen een pracht vakantie in een schitterend klimaat maar ook een zeer goede belegging en rendement.

Inlichtingen en folders:

EREX N.V.,

Eerste Nederlands Informatie Centrum voor vastgoed in het buitenland,
Kastanjelaan 5A - ARNHEM - Telefoon 085 - 45 16 00

Boele's Scheepswerven en Machinefabriek N.V.

BOLNES (bij Rotterdam)

•
Reparatie en nieuwbouw
•

TELEFOON 134862 ROTTERDAM - TELEGR. BOELE - BOLNES

Voor Buig- en Zetwerk

op hydr. pers 1000 ton — ZETLENGTE 7 m, dikte 32 mm

Constructiewerkplaatsen W. HUIZER B.V.

TELEFOON 010-503677 — GROENEDIJK 10 — CAPELLE a/d IJSSEL

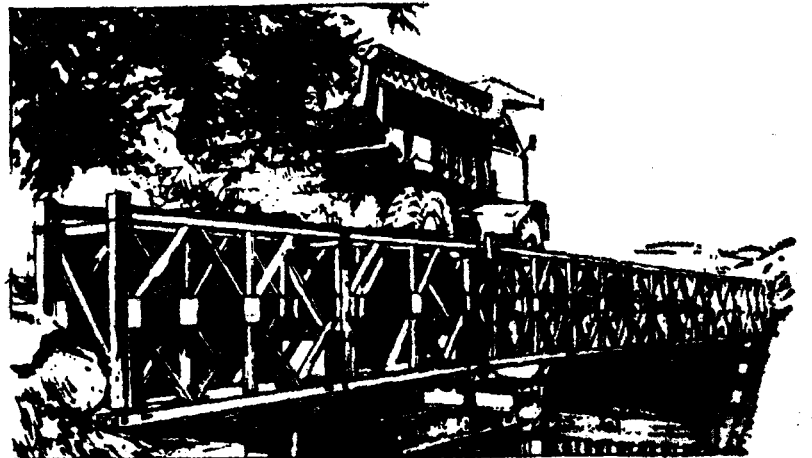
VASTE STENEN IN ALLE SOORTEN
„MOLISOL“ MOLER ISOLATIESTENEN
VUURVASTE ISOLATIESTENEN
ZUURVASTE STENEN
„PRODORITE“ CHEMISCH BESTENDIGE PRODUCTEN

LEVERT

N.V. Gouda Vuurvast

VEREENIGDE VUURVASTE STEENFABRIEKEN
GOUDA — TELEFOON 16744 - (01820)

N.V. Technische Groothandel P. & D. Janson

Verkoop, Verhuur en Montage
van Nieuw en Grade-"A" Bailey-Bruggen-materiaal;
Alleenvert. van: MABEY & JOHNSON.
AALST.(Gld.) - Tel. 04187-531-270

Utiliteitsbouw

aannemingsbedrijf

Woningbouw

de Kinkelder n.v.

Ziekenhuisbouw

arnhem - rotterdam

ARNHEM:
Bruningweg 21
Telefoon: 085 - 454245 *

ROTTERDAM:
Kipstraat 3d
Telefoon: 010 - 121288

Preventieve tandheelkunde en

De VVD-commissie Volksgezondheid heeft aan het hoofdbestuur van de partij een rapport uitgebracht over preventieve tandheelkunde en fluoridering van het drinkwater, welk rapport hierbij wordt gepubliceerd.

Omdat de VVD zowel felle voorals felle tegenstanders van fluoridering in haar gelederen kent, meent het hoofdbestuur er goed aan te doen ook de visie van de tegenstanders aan bod te laten komen. Dat zal in een volgend nummer van Vrijheid en Democratie gebeuren.

De gebitstoestand van de Nederlander is zeer slecht, waarbij vooral het feit dat deze toestand nog steeds erger wordt de aandacht verdient.

Eerste en voornaamste ziekte is daarbij het tandbederf (tandcariës).

Reeds is niet slechts het melkgebit, maar ook het blijvende gebit van het kind in ernstige mate door het tandbederf aangetast. Bij een recent onderzoek te Nijmegen werden er op 965 kinderen uit de eerste klassen van de lagere school slechts 3 met een gaaf gebit gevonden. 1)

Gemiddeld kan men op die leeftijd (ongeveer 6 jaar) al 11 gaatjes vinden in de 20 tanden en kiezen, die er op dat moment zijn. De helft der melkkiezen is reeds getrokken of moet ten gunste van de algemene gezondheid (kaakontstekingen e.d.) ten spoedigste worden verwijderd.

Bij de meeste kinderen van deze leeftijd is het gebit niet meer in staat zijn functie in de spijsvertering naar behoren te verrichten.

Bij het verlaten van de lagere school op ongeveer 11-jarige leeftijd zijn er al gemakkelijk zo'n 16 grote aantastingen te zien, die gevuld zijn of hoognodig moeten worden gevuld. Bij het bereiken van de meerderjarige leeftijd zijn er in de 28 dan aanwezige tanden en kiezen wel 22 gaten te zien, tenminste als ze allen nog aanwezig zouden zijn.

Veel gebitselementen zijn dan al getrokken en het hebben van een kunstgebit is op deze leeftijd allang geen uitzondering meer. Op 40-jarige leeftijd heeft ruim 1/3 deel van de bevolking geen enkele tand of kies meer over.

Tegen het 50e jaar is dit aantal mensen, dat met meer of minder moeite een kunstgebit draagt toegenomen tot ruim 50 pct. ...

Lijken deze getallen bij eerste beschouwing nogal indrukwekkend, toch blijkt vaak dat alleen de eigen aanschouwing van deze noodsituatie, b.v. op scholen, in staat is de leek te doordringen van de ernst van dit omvangrijke gezondheidsprobleem.

Ten slotte en wellicht ten overvloede dient te worden opgemerkt dat het een misvatting is te menen dat het kunstgebit in deze een voldoende alternatief zou kunnen bieden. Zowel door het steeds vroegere tijdstip waarop tot de prothese moet worden overgegaan als door het toenemen van de gemiddelde levensverwachting zullen de moeilijkheden met deze noodoplossing groter worden. Onderzoek bij o.a. bejaarden leert anderszits dat ook thans de moeilijkheden met gebitsprothesen al aanzienlijk zijn, maar liefst voor de buitenstaander worden verzwegen.

Tandbederf is een ongeneeslijke ziekte. De tandarts is slechts in staat de ontstane schade te beperken en gedeeltelijk ook te herstellen.

Zonder zijn ingrijpen wordt de carieuze aantasting van een gebitselement echter al snel zo groot dat complicaties optreden. Zowel ontstekingen van de pulpa (de „zenuw”) als van het kaakbot komen dan ook veelvuldig voor.

Al bij 6-jarige kinderen kan men gemiddeld bijna twee van deze ontstekingen aantreffen. Vanuit deze ontstekingsprocessen kunnen met iedere kauwbeweging bacteriën overgaan in de bloedbaan. Dit kan ernstige gevolgen hebben omdat een deel van de in de mond en in deze ontstekingen voorkomende bacteriën, die ook bij het ontstaan van tandbederf zijn betrokken, hartklep-ontstekingen kan veroorzaken (bacteriële endocarditis). 2)

Tijdig ingrijpen door de tandarts voorkomt weliswaar deze complicatie; maar een afdoende restauratie van het gebitselement is toch veelal met de eenvoudige middelen van het ziekenfondsen-verstrekkingsspakket niet meer mogelijk. De materialen waarmee het overgrote deel der gaten wordt gevuld zijn of sterk kwikhoudende amalgamen of toxicologisch verdachte kunstharzen.

Velen raadplegen de tandarts niet of niet tijdig. Zo stelt nog geen kwart van de ziekenfondsverzekerden zich regelmatig onder behandeling. Veel chronische kiespijn wordt dan ook met pijnstillende middelen bestreden.

Deze middelen (zeker de meer effectieve, zoals b.v. fenacetine) zijn niet onschadelijk, te meer waar het gebruik niet beperkt blijft tot enkele tabletjes.

Ten slotte mag niet onvermeld blijven dat door kiespijn en tandartsbezoek alleen al in Nederland miljoenen werk- en schooluren per jaar verloren gaan. De totale economische schade ten gevolge van het tandbederf bedraagt dan ook vele honderden miljoenen gulden per jaar. De directe kosten van tandheel-

kundige behandeling kunnen thans op ten minste 250 miljoen gulden 's jaar worden geschat 3).

Van alle bij de bevolking noodzakelijk te verrichten behandelingen wordt door de gezamenlijke inspanning van alle tandartsen dan nog slechts ongeveer 1/5 deel gedaan.

De gehele situatie overziende is het dan ook geen wonder dat uit tandheelkundige kring reeds jarenlang wordt aangedrongen op snelle algemene invoering van preventieve maatregelen. Vooral ook het feit dat een effectieve, efficiënte en veilige preventie van tandcariës mogelijk maar nog niet algemeen geëffectueerd is, vervult velen met zorg en onvrede.

Alhoewel vaak als „alibi” aangevoerd, spelen erfelijke en endogene factoren praktisch geen rol bij het ontstaan van tandcariës. Zowel de cariës als vele andere ziekten van het tandkaakstelsel worden veroorzaakt door een samenspel van een aantal lokale factoren die geconcentreerd zijn in een dun, kleverig laagje aanslag op het tandoppervlak. In dit laagje, de „plaque”, bevinden zich naast voedselresten zeer grote hoeveelheden bacteriën van allerlei soort. De koolhydraten uit het voedsel en in het bijzonder de gemakkelijk diffunderende gewone suiker (saccharose) worden in de plaque enzymatisch afgebroken tot zure stofwisselingsproducten.

Iedere suikeropname, en dus ieder maaltijd, tussenmaaltijd, koekjes, taartjes en dergelijke bij koffie en thee, elk snoepje etc., veroorzaakt een „zuurstoot”. Veelvuldig van deze zuurstoten per dag veroorzaken na verloop van tijd gaten in het harde tandweefsel.

Het eten van suikerhoudende producten 1 à 2 maal per dag tijdens de hoofdmaaltijden is nog niet zo gevaarlijk voor het ontstaan van cariës, vooral niet als na de maaltijd door poetsen de voedselresten worden verwijderd en de hoeveelheid plaque wordt verminderd. Het aantal malen per dagen de inwerkingsduur van de etiologische factoren is van het grootste belang. Andere koolhydraten uit de voeding zoals glucose, fructose of zetmeelproducten uit brood of aardappelen veroorzaken slechts weinig cariës. Is eenmaal een aantasting ontstaan dan is het proces nauwelijks meer te stuiten. Factoren als gemakkelijker voedselretentie en moeilijker reiniging doen de aantasting snel toenemen in omvang en diepte.

Schematisch kan het samenspel van factoren als volgt worden voorgesteld 4).

Volledige uitschakeling van alle in het spel zijnde factoren is uitgesloten. Dat gebitsgezondheid desondanks toch vrij gemakkelijk bereikbaar is berust op een evenwichtstoestand tussen aanvullende krachten enerzijds en beschermende weerstandskrachten anderzijds. Het is helaas onmogelijk dit evenwicht stabiel naar de veilige kant te verschuiven. Slechts door de voortdurende aandacht van zowel de gemeenschap als het individu is dit evenwicht „veilig” te houden.

De zachte, gedatureerde voeding van een westerse beschaving leidt tot verminderde speeksel-stimulering en verminderde zelfreiniging van het gebit. Het gebruik van overmatige hoeveelhe-

den suiker op alle momenten van de dag is thans gestegen tot goed 45 kg per jaar per hoofd van de bevolking. Het aantal malen per dag dat suikerhoudende versnaperingen worden geconsumeerd ligt bij kinderen, maar ook bij volwassenen, zeer hoog. Een onderzoek van levensmiddelenfabrikanten in Nederland heeft aangetoond dat in gemiddeld 43 pct. van de gezinnen buiten de gebruikelijke drie hoofdmaaltijden op nog 9 andere momenten van de dag iets wordt gegeten, meestal in de vorm van snoep of koekjes. Een onderzoek te Katwijk 5) inzake de eet- en snoepgewoonten van 300 kinderen uit de zesde klassen van lagere scholen toonde aan dat 35 pct. van de kinderen meer dan 10 zoete versnaperingen per dag, en 9 pct. meer dan 16 snoepjes per dag gebruikten. Gemiddeld komt dat overeen met het consumeren van meer dan 1 kilo snoep in de week. Op een dergelijke wijze versterkte aanvalskrachten, gecombineerd met een verminderde weerstand van het gebit door endemisch fluoride-tekort vormen de oorzaak van de slechte gebitstoestand van de Nederlandse jeugd.

Mogelijkheden

Mogelijkheden voor het voorkomen van tandcariës kunnen uit het voorgaande gemakkelijk worden afgeleid. Zij bestaan uit:

- Verbetering van het voedingspatroon
- Verbetering van de mondhygiëne.
- Toediening van voldoende fluoride in een doeltreffende en veilige vorm.
- Andere methoden.

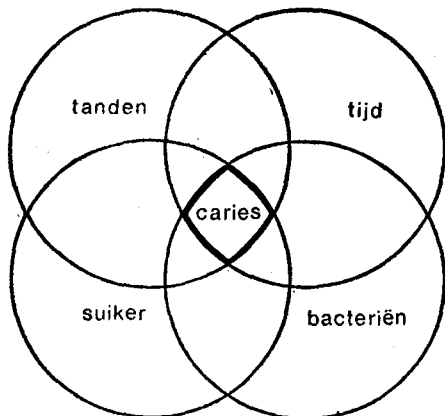
Alhoewel men het er thans over eens is dat de beste preventie slechts kan worden geëffectueerd door toepassing, van alle mogelijkheden, lijkt het dienstig de verschillende mogelijkheden afzonderlijk te bespreken. Men dient de preventieve mogelijkheden dan op twee manieren te toetsen:

- Hoe effectief is de methode theoretisch, bij optimale praktische toepassing, en
- Hoe effectief is de methode praktisch gebleken te zijn.

Ad. A. Verbetering van het voedingspatroon houdt in dit geval voornamelijk in een beperking van de frequentie van het gebruik van suikerhoudende voeding en een verbetering van de fysische vorm van het voedsel, t.w. minder zachte en fijngemalen voeding. Uiterst bekend en zeer belangwekkend is in dit verband het beroemde Vipeholm onderzoek (1954), waardoor het bovenstaande werd bevestigd. Uit ander onderzoek is gebleken dat b.v. strikt lacto-vegetarische en suikerarme voeding bij consequente en langdurige toepassing zeer weinig cariës veroorzaakt. Zo vermeldt een onderzoek in een kindertehuis in Australië bij een dergelijke voeding slechts gemiddeld 1, 2 aantastingen in de leeftijdsgroep van 5-12 jarige 6). Na het 12e levensjaar, bij de intrede in de maatschappij, bleken de strenge leefregels echter niet meer door te voeren. De cariës bij deze kinderen nam zo snel toe, dat hij hun „achterstand” in het ge-

Bronvermelding:

- Een niet-gepubliceerd onderzoek, uitgaande van de Katholieke Universiteit Nijmegen.
- o.a. De Moor - De Stoppelaar - Van Houte e.a., 1971.
- Gegevens van de Nederlandse Maatschappij tot bevordering van de Tandheelkunde.
- naar Newbrun 1971; König 1971.

- Hage, 1971.
- Harris, 1958.
- Harris, 1963.
- Advies Gezondheidsraad 1970.
- Nederlandse Staatscourant eind augustus 1969.
- Vragen van mevrouw E. Veder-Smit (VVD) betreffende een wetenschappelijk onderzoek naar de mogelijkheden voor ontwikkeling van ontfluorideringsapparatuur (ingezonden 10 september 1971).
- Journal Am. Medical Ass. 206, 1003 (oktober 1968).
- Deze gegevens zijn afkomstig van het Ministerie van Volksgezondheid; Inspectie Milieuhygiëne.

VAN LAAR & VAN DE GRIENDT

MAKELAARS IN ONROERENDE GOEDEREN EN ASSURANTIËN
STATIONSWEG 76 I EDE, (083 80) 11000 (BGG 10386 EN 11442)

bieden te koop aan in

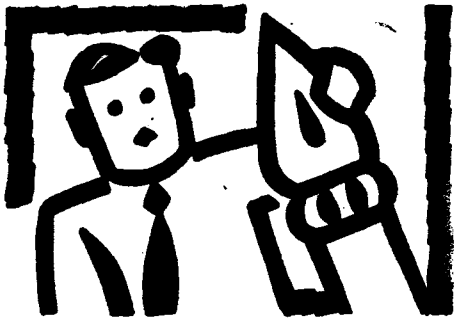
Verzorgingsflat „Sparrenhof” te Ede
RUIME, ZONNIGE 2-KAMERFLAT

zitzkamer 4x7 m2, sl.k. 3.60x6 m2

landelijk en plaatselijk centraal gelegen, goede verbindingen, bosrijke omgeving, prettige sfeer, vraagprijs f 85.000,— k.k

Mijn opinie is . . .

Stemrecht in buitenland

Verheugend is het, dat er op mijn artikel in Vrijheid en Democratie van 21 januari jl. over het probleem „stemrecht in het buitenland” gereageerd is. Verheugend vind ik het daarom, omdat het voor vele in het buitenland werkende Nederlanders een werkelijk levend probleem is, dat veel meer belangstelling verdient.

Eerst wil ik het misverstand opruimen, dat kennelijk bij de heer Van Notte leeft. Ik vind het probleem stemrecht voor in het buitenland wonende Nederlanders een wezenlijk probleem en het is geenszins ooit mijn bedoeling geweest „dit delicate onderwerp met een schouderophalen af te doen”, zoals de heer Van Notte veronderstelt.

Voor mij is echter de vraag in hoeverre uitbreiding van het stemrecht binnen de huidige Grondwet mogelijk is. Naar mijn mening loopt de heer Van Notte te gemakkelijk over artikel 90 der Grondwet heen. Uit zijn betoog komt duidelijk de wens naar voren alle in het buitenland werkende Nederlanders het stemrecht te geven. Maar afgezien van de vraag of dat nu inderdaad de beste oplossing is — waarbij ik denk aan het artikel van de heer mr. W. J. Geertsema, toen nog lid der Tweede Kamer, in dit blad van 17 mei 1968, waarin hij zich afvroeg of het redelijk is om bijv. een Nederlander die in verband met de hoge belastingen in het buitenland gaat wonen, nu ook het kiesrecht achterna te dragen — gaat het mij om de vraag in hoeverre uitbreiding van het stemrecht thans mogelijk is binnen de vigerende Grondwet. Uit het commentaar van de heer Belinfante blijkt duidelijk, hoe de opinies over deze vraag kunnen verschillen.

De heer Van Notte zal mij nu waarschijnlijk tegenwerpen, dat in dat geval verandering van artikel 90 der Grondwet dringend gewenst is. Ik moge hem dan wijzen op de laatste zin van het

antwoord van de ministers van Binnenlandse Zaken en Buitenlandse Zaken op de vraag van de heer Vredeling van 3 december 1971 betreffende het kiesrecht van de ambtenaren der Europese Gemeenschappen (vgl. noot bij mijn artikel in Vrijh. en Dem. van 21 jan. 1972).

In dit antwoord wordt geconstateerd, dat het verlenen van kiesrecht aan Nederlanders werkzaam bij een volkenrechtelijke organisatie waartoe Nederland is toegetreden, onder de geldende grondwetsbepalingen niet mogelijk is. Maar het antwoord eindigt dan als volgt: „Bij de voorbereiding van de algehele herziening van de Grondwet zal deze aangelegenheid uiteraard opnieuw aan de orde komen”. Het laatste woord is er dus — gelukkig — nog niet over gesproken.

De heer Belinfante bestrijdt mijn mening, dat het verlenen van stemrecht aan ambtenaren die buiten Nederland in Nederlandse openbare dienst zijn, binnen de Grondwet valt.

Maar naar mijn mening moet de bedoeling van de Grondwetgever aldus geïnterpreteerd worden, dat hij het kiesrecht aan een ieder wil geven die daartoe door de gewone wetgever geacht wordt een voldoende sterke band met Nederland te hebben.

Deze band zie ik nu wel degelijk bij de ambtenaren die buiten Nederland in Nederlandse openbare dienst zijn. Bedoelde ambtenaren hebben een band met de Nederlandse overheid en zijn bestemd na verloop van tijd weer naar Nederland terug te komen. De memorie van toelichting op wetsontwerp 8652 stelt dan ook, naar mijn mening terecht: „Een plaatsing in het buitenland heeft in beginsel steeds een tijdelijk karakter. In deze situatie doet het wat oneigenlijk aan, dat bij (tijdelijke) overplaatsing naar een post in het buitenland het kiesrecht verloren gaat, terwijl dit bij (tijdelijke) terugkeer naar het

departement weer herleeft”. Om deze band aan te duiden verwees ik naar de artikelen 2 van de Wet op de Inkomstenbelasting 1964 en de Wet op de Vermogensbelasting 1964. Waar nu de wetgever bij in het buitenland werkende ambtenaren wel een voldoende sterke band met Nederland aanwezig acht om hen belastingplichtig aan Nederland te beschouwen, was mijn vraag of het dan niet gerechtvaardigd is hen ook stemgerechtigd te laten zijn. Uiteraard dient er geen rechtstreeks verband te bestaan tussen het betalen van belasting en het genieten van stemrecht, de heer Belinfante wijst daar terecht op. Terecht zegt hij dan ook, dat het censuskiesrecht in 1917 is afgeschaft.

Heel in het kort samengevat zijn er voor mij de volgende argumenten om Nederlandse ambtenaren in het buitenland werkzaam als ingezetenen te beschouwen:

- de rechtstreekse dienstverhouding met het Nederlandse openbare gezag;
- het tijdelijk karakter van een plaatsing in het buitenland;
- de Wetten op de Inkomstenbelasting en Vermogensbelasting, waarin bepaald wordt, dat buiten het Rijk verblijf houdende Nederlanders, die in dienstbetrekking staan tot een Nederlandse publiekrechtelijk rechtspersoon geacht worden binnen het Rijk te wonen.

Zou echter het stemrecht ook toegekend worden aan Nederlanders werkzaam bij één der Europese Gemeenschappen, dan dient inderdaad de vraag gesteld te worden: waarom dan niet het stemrecht ook verlenen aan degenen, die in dienst zijn bij een Nederlandse particuliere onderneming in het buitenland? Dit nu zou volgens mij in strijd zijn met onze Grondwet.

I. GÜNTHER

Defensie-commissie

De heer P. J. van Emburg te Oegstgeest schrijft in Vrijheid en Democratie van 18 februari dat het algemeen secretariaat de inlichting verstrekt dat er geen defensiecommissie van de partij is, terwijl een der defensiedeskundigen in onze Tweede Kamerfractie verzekerde dat er wel degelijk zo'n commissie is.

Deze tegenstrijdigheid vereist opheldering: er is sedert jaren een commissie van advies voor de defensiespecialisten in de Kamerfracties, aanvankelijk door deze leden der fracties in het leven geroepen. Enige tijd geleden heeft het hoofdbestuur in overleg met de defensie-adviescommissie van de fracties besloten de commissie uit te breiden en de status van partijcommissie te verlenen. De heer Keja was dus met zijn mededeling iets in de tijd vooruit, hetgeen een liberaal Kamerlid niet misstaat.

Een andere opmerking van de heer Van Emburg vereist tegenspraak: Op de amendementenbeurs zouden talrijke voorstellen op defensiegebied zonder

veel omhaal onder de tafel zijn geveegd. Daarvan is geen sprake geweest. De voorstellen inzake de oorspronkelijke paragrafen 5 en 6 „defensie” en „personeelsbeleid defensie” waren inderdaad talrijk, om niet te zeggen talloos; bovendien waren er voorstellen tot algehele herschrijving, welke voorstellen zich niet lenen voor behandeling als amendement. Een herschreven tekst is immers voor een vergadering à prendre ou à laisser, men kan daarop niet meer amenderen. Na uitvoerige discussie op de amendementenbeurs en in nauw overleg met de indieners werd besloten tot een geheel herschreven tekst waarbij de amendementen die niet in deze herschrijving waren verwerkt (en dus niet waren overgenomen) zonder uitzondering zijn opgenomen in de vervolgens aan de partijraad voorgelegde tekst. Voor zover deze amendementen door de redactiecommissie van een negatief advies waren voorzien, leidde dat in één geval tot intrekking van het desbetref-

fende amendement door de afdeling die het had ingediend (amendement no. 53). Alle overige amendementen alsmede de gehele herschreven tekst (alinea voor alinea) werden in de partijraad aan de orde gesteld. Over de amendementen gaf de partijraad advies. In de herschreven teksten werd — omdat het herschrijven betrof — ter vergadering nog een aantal wijzigingen aangebracht. Dit alles na stemming. Van de amendementen die een negatief advies van de partijraad ontvingen werd nog een aantal ingetrokken. Vervolgens stelde de algemene vergadering de defensieparagraaf alinea voor alinea vast en werden de resterende amendementen door de algemene vergadering behandeld (d.w.z. aangenomen of afgewezen). Deze omslachtige procedure is een gevolg van een maximum aan interne partijdemocratie en laat zich niet kwalificeren als „van de tafel vegen.”

F. KORTHALS ALTES,
algemeen secretaris.

Kinderbijslag anders verdelen

De kinderbijslag is inderdaad een verouderd instituut, zoals de heer Breitbarth in het laatste nummer van Vrijheid en Democratie schrijft. Daardoor hebben velen er bezwaren tegen.

In het verkiezingsprogramma van de VVD wordt gepleit voor geleidelijke beperking van de kinderbijslag. De vraag moet worden gesteld of die beperking verkregen moet worden via een verouderd systeem. Primair gaat het om een herverdeling van een deel van het nationaal inkomen. Daarbij gaat het om forse bedragen. In 1970 werd via de kinderbijslag een bedrag van f 2.25 miljard verdeeld, voor kinderaftek kan nog eens met een bedrag van f 800 miljoen gerekend worden, zodat de totaal te verdelen „pot” op ruim f 3 miljard gesteld kan worden. Doordat de uitkeringsbedragen regelmatig worden aangepast aan de loonindex, zal deze „pot” in 1972 niet ver van de f 4 miljard liggen.

Voor een gezin met twee kinderen met een inkomen van f 10.000,- per jaar maakt de kinderbijslag 12,5 pct. van het gezinsinkomen uit, bij een inkomen van f 20.000,- per jaar bedraagt dit percentage 7,4 pct.

Wanneer men langs deze weg de te verdelen „pot” probeert te verkleinen kan men verwachten, dat er looncompensa-

ties worden gevraagd. En dat is de bedoeling niet. Want de uit de kinderbijslag „pot” vrijkomende gelden moeten worden gebruikt om andere — meer noodzakelijke — sociale voorzieningen (mede) te financieren.

Het is vrijwel zeker, dat de grond voor de progressie in de kinderbijslag voor grote gezinnen niet (meer) aanwezig is.

Een gezin met acht kinderen is relatief niet duurder dan een gezin met twee kinderen. Bovendien zijn de technieken voor geboortenregeling en de daaraan verbonden faciliteiten zodanig, dat de ouders van grote gezinnen (binnenkort) zelf de gevolgen geheel alleen voor hun rekening kunnen en moeten nemen.

Wil men de kinderbijslag „pot” naar moderne maatschappij-inzichten verdelen, dan zal men een verdeelsleutel moeten vinden die algemeen als juist erkend wordt en bovendien ruimte laat om uit die pot gelden te gebruiken voor andere sociale voorzieningen. Ook zal er nog rekening mee moeten worden gehouden, dat de totale kinderbijslagwetgeving bijzonder gecompliceerd is en de zelfstandigen voor een deel in de kou laat staan. Een nieuwe regeling zal daarom het karakter van een volksverzekering moeten hebben, die voor iedereen geldt.

Feit is, dat een gezin met opgroeiende kinderen altijd voor grote uitgaven staat. Dat dit gegeven wordt gebruikt als basis voor de verdeling van de „pot” lijkt daarom niet onredelijk. De verdeelsleutel moet echter niet gebaseerd zijn op het aantal kinderen in een gezin, maar op de leeftijd van het kind. Een kind van twee jaar kost minder dan een (studerend) kind van 18 jaar. Als men zodoende aan oudere kinderen (uiteraard via ouders of verzorgers) een groter bedrag toekent dan aan jongere kinderen, betekent dat, dat het gezin als zodanig uit de „pot” een hogere of lagere subsidie ontvangt die meer in overeenstemming is met het werkelijke verloop van de kosten bij de opvoeding van kinderen.

Op deze wijze behoeft dan ook niet de botte bijl van het „bevriezen” van het eerste kind te worden gehanteerd. In ons systeem zijn er geen eerste kinderen meer, alleen de leeftijd telt.

Wil men de te verdelen „pot” verkleinen, dan zal de bij de leeftijd van het kind behorende uitkering moeten worden vermindert en hierin kan men nog de nodige nuances aanbrengen.

W. VERWEY,
Voorzitter Raad van Arbeid te Rotterdam

Een RONDVAART door de Rotterdamse Havens
 een BELEVENIS!

SPIDO

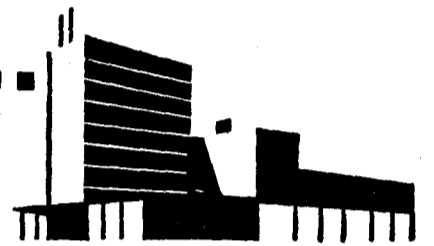
Willemsplein
 Rotterdam

„Gastheren

in eigen land”

**WAAR UW VRIJHEID
 GERESPECTEERD
 WORDT...**

Rijnhotel: modern, comfortabel hotel
 in Rotterdam-Centrum. 140 Kamers
 met bad of douche. Congresaccom-
 modatie voor 20 tot 2000 personen.
 Ruime ondergrondse parkeergarage
 direkt naast het hotel.

rijnhotel rotterdam

Schouwburgplein 1 Rotterdam
 Tel. (010) 132900 - Telex 21640

een oude naam voor goede wijn

ONNES

WIJNHANDEL
 GRONINGEN

ANNO 1876

LEVERING AAN PARTICULIEREN DOOR HET GEHELE LAND

Hotel Wittebrug

Den Haag - Scheveningen

20 SUITES EN 240 BEDDEN

Alle kamers met privé-bad en douche.

Air-conditioned restaurant en lounge-bar.

Zalen en salons voor Congressen, Recepties, Lunches en Diners
 van 10 tot 300 personen.

Tel.: 512361 (10 lijnen) - Telex: 31567

waar de gast **k**oning is

Cocagne, levend middelpunt van een levende stad: perfecte
 outillage voor vergaderingen, congressen, shows, feestelijke
 bijeenkomsten: royale hotelaccommodatie, restaurant, café,
 petit-restaurant, bar en bowling. Speciale arrangementen bij
 feestelijke gelegenheden: Kerstmis - Nieuwjaar - Pasen -
 Pinksteren.

COGAGNE

RESTAURANT DES SPÉCIALITÉS. CAVE RENOMMÉE.
 EINDHOVEN, VESTDIJK 47. TELEFOON 040-69288

HOTEL „DE NEDERLANDEN” VREELAND
RESTAURANT-RÔTISSERIE „NAPOLEON”
VREELAND A/D VECHT

BIJ KRUISSING AUTOWEG HAARLEM/HILVERSUM + UTRECHT/AMSTERDAM

RESERVERING (02943) 1576 — ZONDAGS GESLOTEN

vrijheid en democratie

Wiegel over formatie-afspraken

Onze politieke redacteur A. W. Abspoel, memoreert in dit artikel de verklaring die de heer H. Wiegel vorige week in de partijraad van de VVD aflegde over de bij de kabinetsformatie gemaakte afspraken.

Het nieuwe kabinet zal geen medewerking verlenen aan de invoering van een districtenstelsel. Het beginsel van de evenredige vertegenwoordiging zal worden gehandhaafd.

Dat zijn, zoals bekend, de duidelijke bepalingen, op het stuk van het kiesstelsel opgenomen in het regeerakkoord van juni 1971. Dit akkoord was het resultaat van de besprekingen van de toenmalige fractievoorzitters in de Tweede Kamer, dr. G. H. Veringa (KVP), mr. W. J. Geertsema (VVD), mr. B. W. Biesheuvel (ARP), drs. B. J. Udink (CHU) en dr. W. Drees Jr. (DS'70) met de door H.M. de Koningin aangewezen informateur, prof. dr. P. A. J. M. Steenkamp.

De woorden „geen medewerking verlenen aan” sluiten in: a. dat de Regering niet zelf met een voorstel tot invoering van een districtenstelsel zal komen; b. dat ook de regeringspartijen op dit punt geen initiatief zullen nemen; c. dat de Regering ook niet haar contra-seign zal verlenen aan een eventueel initiatiefvoorstel in dezen uit de fracties van de oppositie. Ware het anders, dan zouden mr. Geertsema en onze fractie zeker niet hun medewerking aan de formatie van dit kabinet hebben willen verlenen.

Onze tegenwoordige fractievoorzitter in de Tweede Kamer, de heer Wiegel, zei dit nog eens nadrukkelijk in een verklaring, die hij zaterdag 11 maart in de te Utrecht ter bespreking van de agenda van onze a.s. jaarvergadering bijeengekomen partijraad aflegde. Hij kwam tot deze onverwachte en ook niet op schrift gestelde verklaring op grond van de in sommige dagbladen niet geheel juist overgekomen mededelingen, door minister-president Biesheuvel de vorige avond in zijn wekelijkse persconferentie desgevraagd gedaan over de naast het regeerakkoord nog gemaakte „werkafspraken”. De minister-president verklaarde de totstandkoming hiervan aldus, dat na de opstelling van het regeerakkoord de notulen van de gesprekken met de fractieleiders nog eens waren nagegaan. Daaruit bleek dat er toch nog het een en ander was dat buiten het akkoord was gebleven of enige nadere uitwerking behoefde. Na afsluiting van het toch al gedetailleerde regeerakkoord is toen nog een lijstje van deze nadere punten gemaakt, dat in het bezit is van de ministers en van de fractieleiders. Volgens de minister-president waren de fracties hieraan echter niet formeel gebonden, aangezien zij daaraan nooit hun fiat hadden gegeven.

In aansluiting hieraan merkte de heer Wiegel in de partijraad op, dat wat hem betreft deze werkafspraken best hadden mogen worden gepubliceerd. Hij had geen vrijheid, deze lijst openbaar te maken. Nu de minister-president echter een aantal concrete afspraken had genoemd die niet geheel juist in de pers waren overgekomen, meende hij wel, zijnerzijds enige toelichting te mogen geven en verkeerde berichten te weerleggen. Hij ging daarbij uit van de opvatting, dat de fracties wel niet formeel aan deze „werkafspraken” gebonden waren, maar er toch wel „ernstig rekening mee zouden houden”.

Wat nu de betekenis van deze afspraken betreft onderscheidde onze fractievoorzitter hierin enige categorieën. Sommige vormden niet meer dan de aankondiging van enige verdere studies. Daartoe horen in het bijzonder: het bezien of wellicht enig deel van de aardgasopbrengst voor het noorden zou kunnen worden gereserveerd; het onderzoek naar de wenselijkheid en de mogelijkheid tot verplichte aanstelling van een

Thorbecke - huis

Dit is het pand Koninginnegracht 57 te Den Haag, dat de VVD wil trachten te kopen om daar het algemeen secretariaat te vestigen, dat wegens huuropzegging van nummer 61 zal moeten verdwijnen. Kort geleden hebben alle partijleden een brief ontvangen van de heren mr. H. van Riel en H. Wiegel (zie pagina 7 van dit blad), waarin wordt opgeroepen een fonds te vormen voor de aankoop van het pand.

De actie is zeer bemoedigend van start gegaan. Op woensdagochtend 15 maart was reeds een bedrag ontvangen van f 62.495,50 voor het grootste deel storting van partijleden ten bedrage van 10 tot 15 gulden.

Als u uw bijdrage nog niet heeft geleverd: doe het dan nu meteen! Giro 67880 tnv VVD, Den Haag, onder vermelding „Thorbecke-huis”. Natuurlijk kunt u ook een betaalcheque van uw bank opsturen. Vult u een zo hoog mogelijk bedrag in? Dat Thorbecke-huis moet er komen!

„commissaris algemeen belang” bij naamloze vennootschappen en het treffen van maatregelen tot het tegengaan van cumulaties en misbruiken van sociale uitkeringen.

Een tweede categorie uit deze lijst van werkafspraken is al in uitvoering. Daartoe behoort de wijziging en aanvul-

ling van de Wet op de kansspelen (lotto en casino), waarover inmiddels onze geestverwant mr. Geurtsen en de KVP-er dr. Van Schaik samen een initiatief voorstel hebben ingediend. Tevens behoort daartoe o.a. de afspraak tot ver-

VERVOLG OP PAGINA 3

Het Hoofdbestuur van de VVD zoekt onder **HAAR JONGSTE LEDEN:**

GEGADIGDEN voor de nieuwe kiezers werkgroep

Zij hebben als opdracht:

- geven van propaganda-adviezen m.b.t. de groep van nieuwe kiezers
- fungeren als testpanel voor VVD-presentaties op politiek appeal voor de nieuwe kiezers.

Ze moeten zijn:

- tussen 18 en 23 jaar
- sterk maatschappijbewust
- ervaren in verenigingswerk
- lid van de VVD

Wie jullie groep heeft, heeft de toekomst. In 1975 zijn jullie met een miljoen medekiezers (die voor het eerst naar de stembus gaan) goed voor 25-30 Kamerzetels. Dat trekt de VVD zich sterk aan. Daarom de instelling van deze Nieuwe Kiezers werkgroep. Als je belangstelling hebt schrijf naar R. W. de Korte, Koninginnegracht 61, 's-Gravenhage met vermelding van je huidige opleiding of beroep.

Haya: „Ik ben een beetje gek”

Interview met onze partijvoorzitster door L. Rhijnsburger, voorlichter van de VVD-fractie in de Tweede Kamer

„Het voorzitterschap van de VVD is een veel zwaardere taak dan het Kamerlidmaatschap. Later zal ik zeggen: dit waren de allerzwaarste jaren, maar het is een goede ervaring en toch ook wel dankbaar werk geweest”.

Aldus mevrouw Haya van Someren-Downer tijdens een kort interview in haar werkkamer, waar stapels post rond haar bureau op de grond liggen om te worden beantwoord en waar papieren keurig gesorteerd liggen, omdat „t zonde” zou zijn ze in de prullenbak te gooien. Zo nu en dan duikt zij ook inderdaad onder het bureau om een brief op te zoeken die haar verhaal zou kunnen illustreren.

Als of mevrouw Van Someren elk eventueel medelijden wil wegwuiven, voegt zij onmiddellijk aan haar verklaring toe: „De wisseling van Kamerlid tot partijvoorzitter was logisch. Ik ging uit de Kamer voor mijn zoon. Ik was de hele dag uit huis, dat bracht ik geestelijk niet meer op. Nu zijn het tijden die ik zelf kies: na schooltijd vier uur 's middags tot kinderbedtijd staat er geen politiek op de agenda, alleen bij hoge uitzondering. De Kamer was voor mij erger, want de Kameragenda stelde ik niet zelf vast”.

— *Wat is uw ervaring na drie jaar voorzitterschap?*

„Wel boeiend. De uitdaging is nog groter dan ik in Groningen drie jaar geleden dacht. Mijn plannen leden voor een groot deel schipbreuk op het geldgebrek. Toen ik ontdekte hoe erg het was, had ik even de neiging het bijltje erbij neer te gooien. De knik ten goede kwam toen er bij de „tientsacties” zo enorm veel geld binnen kwam: de eerste keer bijna twee ton en de tweede keer ruim twee ton. En dat voor het grootste deel in bedragen van f 10 of f 25. Kijk, dat is het bewijs van een geweldige spirit in de partij. Als de mensen wat voor de partij over hebben, moet je echt iets van je energie terug geven”.

— *Er is een nieuwe inzamelingsactie begonnen, maar nu op initiatief van de fractievoorzitters. Had u zelf dit niet weer willen doen?*

„Welnee. Ik ben erg dankbaar dat Van Riel en Wiegel het dit keer van mij hebben overgenomen. Ik hoop dat wij het nieuwe pand spoedig definitief kunnen kopen en er binnenkort in kunnen trekken. Het zou voor mij en de gehele partij een enorme opluchting betekenen”.

— *Vind u het achteraf gezien een goede volgorde: van Kamerlid tot partijvoorzitter?*

„Volgorde. Kijk maar naar KVP-voorzitter De Zeeuw, die is dan wel enige tijd Eerste-Kamerlid maar als hij echte parlementaire ervaring had gehad, was hij zijn Tweede-Kamerfractie niet gaan kapittelen. Dat kun je eenvoudig niet maken, politiek niet en in het licht van de menselijke verhoudingen niet. Als het nodig is kan het hoofdbestuur een uitspraak doen, maar de partijvoorzitter als kindermisje, alsjeblijft niet. Soms eisen leden dat wel van mij, maar dan stuur ik ze stevast door naar de Kamerleden zelf. Zij moeten verantwoording afleggen. Ik ben slechts een van hun kiezers”.

HAYA VAN SOMEREN toen zij drie jaar geleden gekozen werd tot partijvoorzitster

— *Maar er zijn toch zeker ook wel nadelen. U kunt uw eigen politieke ideeën nu immers veel moeilijker kwijt dan in de tijd als Kamerlid?*

„Heeft de partijvoorzitter werkelijk iets te zeggen, dan bestaan daar heus wel wegen voor. Maar velen blijven je toch als Kamerlid zien. Oktober 1968 ging ik weg uit de Kamer, er zijn mensen die dat nog steeds niet weten en zij die het wel weten, willen vaak nog dat ik bepaalde Kamertaken ter hand ga nemen. Spreekbeurten is overigens het ergste. Als zij mij daarvoor vragen, antwoord ik: „Als ik dat had gewild, was ik Kamerlid gebleven”. Maar een partijvoorzitter spreekt inderdaad veel minder dan een Kamerlid en als hij het doet, dan voor het partijkader”.

— *Toch treedt u weer meer in de publiekheid.*

„Ja, dat is waar. Ik heb nu een rubriekje in Vrijheid en Democratie. Je ziet: het bloed kruipt toch waar het niet gaan kan. Na de eerste keren had ik echter zoveel post, dat ik me ben gaan afvragen of ik maar niet weer zal stoppen. Dat zou ik op zichzelf enorm jammer vinden. De mensen hebben van een partij nog steeds het beeld van een goed bezet bedrijf voor ogen. Ze begrijpen gewoon niet dat een brief in de vrije tijd — wat dat ook wezen mag — beantwoord moet worden.

Overigens de post en de telefoon nemen in verhouding de meeste tijd en de post vooral in het weekeinde.”

— *Hoe ziet u uw collega-partijvoorzitters?*

„Ik ben het met Elseviërs Hoogendijk eens dat De Zeeuw van de KVP en de baron Van Verschuier van de CHU politieke illusionisten zijn. Het versleten spelletje van regeren met ons en lonken naar de PvdA is zo doorzichtig dat ook de PvdA er niet intrapt. Ze zullen kleur moeten bekennen; je kunt de kiezers niet voor de mal blijven houden. Ik heb het gevoel dat zij dat eigenlijk ook wel begrijpen”.

— *Waarom bent u eraan begonnen? Wat wilde u bereiken?*

„Niet om iets te worden, dan was ik mooi in de Kamer gebleven. Alle speculaties daarover zijn vruchteloos. Wie even denkt, snapt dat wel. Ik ben een gedrevene, ergens een beetje gek, ik wil iets bereiken: betere politieke scheidslijnen, hoe is genoegzaam bekend, en een goede partij-organisatie. Wat dat betreft gaan we in de goede richting. Neem de centrale inning van de contributie: wat Talsma en Korthals Altes hebben gepresteerd, is enorm. Maar de organisatie moet nog stukken beter. Het ergste vind ik, dat nog steeds nieuwe leden niet worden opgevangen; dan spreek ik ook uiterst onparlementaire taal. Ik begrijp best dat heel kleine afdelingen onmogelijk een echte meningsvorming op gang kunnen brengen, maar laten zij dan samenwerken in ondercentrales, voor zover die tenminste niet al bestaan. Het is onaanvaardbaar dat een enthousiast nieuw lid niets hoort, behalve via Vrijheid en Democratie.

De meningsvorming in de partij moet geolied lopen. Niemand mag zich te ver van de top voelen. Daarom zijn er nu al een paar keer per jaar contacten met de voorzitters van de Kamercentrales, straks zullen die er zijn met de ondercentralebesturen. De weg naar de top moet zo kort mogelijk zijn.

Je moet overigens wel breken met de illussie dat de voorzitter ruim 40.000 mensen persoonlijk kan bedienen. Ik zou het best willen, gewoon menselijk voelend, maar het kan nu eenmaal niet en dat moet je de mensen dat ook niet wijs maken.”

Formatie-afspraken

hoging van de collegegelden tot f 1000 per jaar.

Wat dit laatste punt aangaat is in paragraaf 14 van het regeerakkoord onder g. opgenomen: „Drastische verhoging van de collegegelden in het kader van een regeling van rentedragende voorschotten”. In antwoord op een vraag van een der aanwezigen op onze partijraad of de VVD hier niet te ongenueanceerd meeging met dit voorstel-De Brauw, wees de heer Wiegel er nog eens op, dat dit een uitvloeisel is van het regeerakkoord. Dat spreekt van een „drastische” verhoging, maar dan wel: in het kader van een geheel andere financierings-regeling. Van VVD-zijde is altijd het standpunt ingenomen, dat we moeten komen tot een groter aandeel van de student zelf in de studiekosten. Dat is ook billijk tegenover andere, niet aldus studerende jongeren. Hij verklaarde zich overtuigd voorstander van deze grondgedachte, maar zij zal moeten worden ingepast in een nieuwe financiële regeling, zodat in beginsel ieder die daarvoor in aanmerking komt moet kunnen studeren. Bij de concrete uit-

werking zal ook moeten worden rekening gehouden met de specifieke positie van bepaalde studenten. De heer Wiegel kon daaraan toevoegen, dat hij met zijn fractiegenoot dr. Van Dijk over de wijze van uitvoering reeds had gesproken.

Dan zijn er nog punten, die het regeerakkoord als het ware onderstrepen. Als voornaamste noemde de heer Wiegel de kwestie van het kiesstelsel, waarover hij de medelingen deed, die we hier voorop hebben geplaatst. Verder is er o.a. nog de afspraak, dat het probleem van de gewestvorming (waarover een wetsontwerp van oud-minister Beernink nog in het voorbehandelings-stadium bij de Tweede Kamer is) tot de „vrije kwesties” zal worden gerekend. Het instituut van de benoemde burgemeester blijft gehandhaafd.

Dan zijn er nog wat Wiegel de „min of meer overbodige toevoegingen” noemde. Hij rekende daartoe o.a. de uitspraak dat Nederland zich positief opstelt tegenover verlangens van Suriname en de Nederlandse Antillen ten aanzien van het Statuut van het Koninkrijk en de bepaling dat met betrekking tot

de Europese Gemeenschap het supra-nationale element centraal zal worden gesteld.

En ten slotte kan worden aangenomen, dat ook enkele fiscale punten in het lijstje zijn opgenomen.

Om te concluderen zijn we zeer geneigd het met de heer Wiegel eens te zijn dat het beter ware geweest, deze ten dele enigszins aanvullende bepalingen, ten dele nadere uitwerking van het regeerakkoord toch alsnog te publiceren in plaats van de schijn te wekken van geheimdoenerij. Het is nu eenmaal zo, dat te enigertijd toch altijd iets uitlokt en dan meestal niet op geheel juiste wijze wat inhoud en bedoeling betreft.

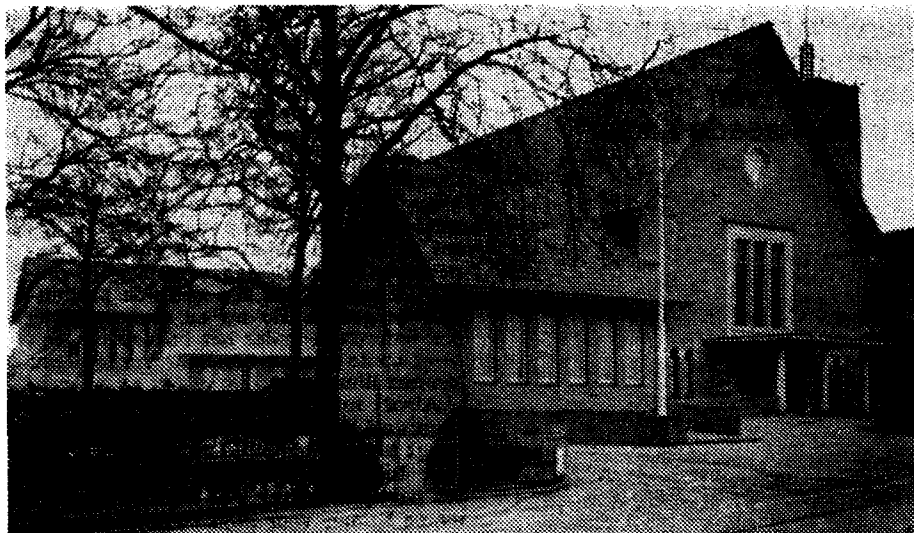
Bij het ter perse gaan van dit blad bereikte ons het bericht dat na overleg van de vijf regeringsfracties met minister-president Biesheuvel besloten is de tekst van de werkafspraken thans volledig te publiceren. Dat is nog dezelfde dag geschied en dinsdag a.s. zal de gelegenheid bestaan om in de Tweede Kamer over de inhoud daarvan desgewenst nog te discussiëren.

Nota inwonertal Wageningen

De gemeente Wageningen staat aan de vooravond van verdere beslissingen over het ambitieuze bestemmingsplan Uiterwaarden (totale kosten rond 130 miljoen). Tot degenen die nogal wat bedenkingen hebben tegen het plan in zijn huidige vorm behoort de plaatselijke afdeling van de VVD. Om een bijdrage te leveren in de gedachtevorming over de wenselijkheid van het al dan niet uitvoeren van dit kostbare plan, heeft de VVD-afdeling een nota uitgebracht toegespitst op het te verwachten inwonertal van de gemeente in 2000. Sinds de vaststelling van het bestemmingsplan Uiterwaarden (13 mei 1968) is de situatie rond de bevolkingsaanwas, de groei van de landbouwhogeschool en haar onderzoeksinstituten, de industrialisatie e.d. anders te komen liggen, stelt de plaatselijke VVD.

In de toelichting bij het bestemmingsplan, memoreert het rapport, vermeldt het hoofdstuk „Prognose bevolkingsverloop en woningbehoefte” dat de provinciale planologische dienst van Gelderland het inwonertal voor Wageningen in 1980 en 2000 op resp. 32.450 en 43.000 heeft geschat. Volgens de gemeentelijke prognose zouden de respectieve cijfers te laag zijn en op 35.000 in 1980 en dus in 2000 op 45.000 gesteld moeten worden. Het inmiddels gegroeide inzicht in de totale bevolkingsgroei in ons land heeft echter tot een correctie onder prognosecijfer voor 2000 geleid. De recente groeicijfers van de Wageningse bevolking wettigen de verwachting dat zij gelijke tred met die van het land zullen blijven houden. In 1965 kon aan de hand van de toen geschatte 21 miljoen inwoners in ons land in 2000 worden verwacht dat Wageningen dat jaar ongeveer 34.000 inwoners zou tellen. Door de correctie van de prognose van het Centraal Bureau voor de Statistiek vorig jaar, is een schatting van ruim 30.000 voor het jaar 2000 nu gewettigd. Dat cijfer zal alleen worden overschreden, als er sprake zou zijn van een sterke groei van het aantal studenten aan de landbouwhogeschool, een uitbreiding van de instituten voor landbouwkundig onderzoek of van de industriële bedrijven.

DE AULA VAN DE LANDBOUW HOGESCHOOL

Studenten

De behoefte aan afgestudeerde academici is sinds 1966 - 1967 opnieuw onderzocht. Voor de Wageningse richtingen betekent dit onstreeks 750 afgestudeerden per jaar voor de verschillende categorieën en niveaus. Dit houdt in — volgens een in het rapport geciteerd onderzoek van ir. K. J. Hoeksema — dat het totale aantal studenten in 2000 ongeveer 5250 zal bedragen ofte wel ongeveer 2000 meer dan nu. Parallel aan het aantal studenten, zal het aantal personeelsleden van de landbouwhogeschool in 2000 rond 2650 man bedragen, ruim 500 meer dan nu. Die 500 werknemers op de hogeschool zullen met hun gezinnen een aanwas van rond 1250 inwoners bewerkstelligen.

Het rapport constateert verder dat de verwachtingen aangaande de industriële vestigingen tot dusverre maar in beperkte mate zijn bewaarheid. Optimistische gedachten hierover voor de toekomst acht het rapport niet op zijn plaats. Dan is er nog een tendens onder de werknemers in Wageningen zich in

de omliggende gemeenten te vestigen. Het rapport verwacht dat die lijn sterker zal worden doorgetrokken, wanneer men gaat vergelijken met flatwoningen op de dure grond van het plan Uiterwaarden. Als tweede aspect speelt hierbij namelijk dat veel inwoners van Wageningen — zoals overal elders trouwens — het wonen in eengezinshuizen verkiezen. De trek naar buiten zal dus toenemen en sterker nog naarmate Wageningen voller en duurder wordt.

De afdeling Wageningen van de VVD vindt dat de nieuwe cijfers een ernstige studie en herbeschouwing van het in 1968 vastgestelde bestemmingsplan nodig maken. Mocht het bestemmingsplan worden herzien of het reeds in het bezit zijnde deel een andere bestemming krijgen, dan kan dat bijvoorbeeld, aldus het rapport, door de aanleg van een nat aboretum, het gebruik van weiden ten behoeve van instellingen voor landbouwkundig onderzoek. Ook zou men kunnen denken aan het normale gebruik als grasland, waardoor de geologische en biologische waarde van dit gebied behouden blijft. De afdeling stelt in de nota met nadruk dat zij hierin aan een aantal andere belangrijke aspecten die bij de beschouwing van het plan Uiterwaarden eveneens van belang zijn, voorbijgegaan is.

Kopij voor deze rubriek zenden aan: mevr. mr. E. de Roock-Bedding, Stadhoudersplantsoen 212, Den Haag.

Conferentie drugvraagstuk

Op vrijdag 7 april a.s. organiseert het bestuur van de Organisatie „Vrouwen in de VVD” een conferentie over het drugvraagstuk in Hotel Noord-Brabant, Vredenburg 3, te Utrecht. Aanvang 10.30 uur precies.

Sprekers: Prof. dr. E. L. Noach, hoogleraar in de farmacologie te Leiden; mej. drs. I. Scheltema, psycholoog; mr. A. Niessen, substituut-officier van Justitie te Rotterdam.

Zij hebben zich tot ons genoegzaam bereid verklaard de verschillende aspecten van het drugvraagstuk te belichten en vragen te beantwoorden.

Van 13 uur tot 14 uur zal een lunchpauze worden gehouden, waarin ieder op eigen gelegenheid kan lunchen.

Einde der conferentie omstreeks 16.15 uur.

Het bestuur hoopt op een grote opkomst, daar het van belang is dat de vrouwen in de VVD hun gedachten laten gaan over allerlei vragen die met het druggebruik samenhangen en hun mening uitspreken over de tot dusver

nagestreefde oplossingen voor het vraagstuk.

Namens het bestuur, de secretaresse
mr. E. de ROOCK-BEDDING

Utrecht

Op 3 maart j.l. werd te Amersfoort de 2e oriënteringsmiddag georganiseerd voor de VVD-vrouwen van de Centrale Utrecht, waar het 2e-Kamerlid mr. H. E. Koning sprak over „Inspraak”.

Inspraak is pas in 1965 in de mode gekomen. De burger was ontevreden omdat niet snel genoeg een oplossing voor zijn problemen werd gevonden. De plannen lagen te lang klaar voordat ze uitgevoerd werden. Er kwam kritiek op bestuurs- en staatsinstelling. Actie- en pressie-groepen werden in het leven geroepen. Deze groepen trachten veel publiciteit te verkrijgen via radio en televisie. Voorbeelden waarmee Rijkswaterstaat met inspraak te maken krijgt zijn b.v. Amelisweerd, Soesterberg en Oosterschelde.

Een nadeel van de inspraak is zeker, dat het proces van besluitvorming langzamer zal verlopen. Het systeem inspraak zal nog wel toenemen; misschien zullen er dan weer contra-actiegroepen gevormd worden, aldus mr. Koning.

A. G. RICHARD-SNETHLAGE

Aankondigingen

17 MAART

De afdeling Brummen-Eerbeek organiseert een politieke discussie over ontwikkelingsamenwerking, waaraan deel nemen: mr. C. A. Bos (chu), ir. A. J. Voortman (pvda) en H. P. H. Waalkens (vvd) allen lid der Tweede Kamer. 20.00 uur, Dorpshuis, Eerbeek.

20 MAART

Mr. dr. C. Berkhouwer (lid van de Tweede Kamer) is aanwezig op het traditionele „broodje VVD” van de afdeling Hengelo.

17 APRIL

De afdeling Deventer organiseert een debat tussen de Tweede Kamerleden drs. Th. H. Joekes (vvd) en A. de Goe-de (D'66).

Bestuursmutaties

Gorsse! — De afdeling Gorsse! heeft een gedeeltelijk nieuw bestuur. Voorzitter is mr. J. G. Geene, vice-voorzitter ir. K. Heringa, secretaresse mej. P. J. D. Waller, penningmeester H. Bollaart en leden W. M. Gooy, H. de Groot en J. Stiphout. Het secretariaat is gevestigd: De Wolzaklaan 1, Eefde. Tel. 05750 - 2327.

Meld u als lid van de

Inlichtingen: KONINGINNEGRACHT 61 - DEN HAAG - TELEFOON 070-604803

rust op Curaçao tot rellen, waartegen Nederlandse militairen moesten optreden. Het was deze paradoxale en in principe onaanvaardbare situatie, die aanleiding werd tot de discussie in ons land over een mogelijke herziening van het Koninkrijksstatuut. En verder kiezen steeds meer Rijksgenoten in hun onvrede de weg van de minste weerstand en vestigen zich in Nederland, zonder dat daartoe (b.v. in studie) een eigenlijke reden is. Eén bezwaar daarvan is, dat vooral aan Suriname zeer noodzakelijk menselijk potentieel wordt onttrokken. Een ander, dat er in Nederland een sociaal probleem wordt geschapen, waarvan de oplossing niet voor de hand ligt. Racistische gevoelens, die daarin helaas ook een rol spelen, kan men mogelijk-kerwijs bestrijden. Moeilijker is, dat de gewone aanpassingsproblemen na migratie worden gekwadeerd door de toestand op onze arbeidsmarkt.

Nederlands belang

Hoewel wij aarzelen Suriname en de Nederlandse Antillen een herziening van de verhouding met ons land op te dringen en ons zo bloot te stellen aan het verwijt van neo-kolonialisme, valt anderzijds niet te ontkennen, dat Nederland een duidelijk belang heeft bij een heropening van het gesprek over het statuut. Het wil de vrije vestiging in ons land beperken, zoals die ook omgekeerd beperkt is. Het wil niet de verantwoordelijkheid blijven dragen voor de handhaving van orde en rust, in gebieden waar het over de sociaal-economische en bestuurlijke basis van die orde en rust terecht geen zeggenschap hap heeft. En het kan niet verantwoordelijk blijven voor de defensie van die verre gebieden, dus ook niet voor de buitenlandse politiek, die de noodzaak van defensie bepaalt.

Nu zal er over de principiële wenselijkheid van onafhankelijkheid te eni-

ger tijd toch weinig verschil van mening bestaan. Er zijn voor Suriname en de Nederlandse Antillen ook concrete voordelen aan verbonden (lidmaatschap van de Organisatie van Amerikaanse Staten is er een van).

De discussie gaat in wezen om twee punten: het tijdstip en de inhoud van de onafhankelijkheid, die in de 20ste eeuw geen absoluut karakter meer draagt. Naarmate de band van soevereine staten Suriname en de Nederlandse Antillen met Nederland nauwer blijft, kan het tijdstip vroeger worden gekozen. Men kan zich b.v. voorstellen, dat Nederland toezegt de diplomatieke vertegenwoordiging in vele landen op zich te nemen, zoals het dat ook voor Luxemburg doet, zodat onafhankelijkheid niet hoeft te wachten op voltooiing van de opleiding van diplomaten. Suriname en de Nederlandse Antillen zouden voorts zeker hun prioriteit in ons programma voor ontwikkelingshulp nog lang moeten behouden.

Niettemin zal er nog veel moeten gebeuren alvorens onafhankelijkheid kan worden verwerkelijkt. Te veel om het tijdstip te bepalen op 1975, zoals hier en daar is voorgesteld. Een geschikt moment zou kunnen zijn het aflopen van het tweede vijfjarenplan in Suriname en het einde van de derde fase van het Meerjarenplan Nederlandse Antillen. Dat wil zeggen 1 januari 1977. Dan zal het nodig zijn tot dat ogenblik een groter deel van de 1 procent van het nationale inkomen voor de ontwikkelingshulp te bestemmen voor Suriname en de Nederlandse Antillen, voor extra-activiteiten op het stuk van onderwijs, en sociale voorzieningen.

Ook zal ervoor moeten worden gezorgd, dat er militair gesproken door de onafhankelijkheid geen vacuüm ontstaat. Enerzijds door versnelde opleiding van militairen, ook van hogere

rangen. Anderzijds op diplomatiek vlak door te streven naar een veiligheidsgarantie bv. van de V.N.

Zoals hierboven al aangeduid wil een meerderheid in Suriname echter eerst de ethische problematiek nader tot een oplossing brengen en wil een meerderheid op de Nederlandse Antillen eerst een akkoord bereiken over de onderlinge verhoudingen tussen de eilanden. Wat Suriname betreft is door de leider van de grootste partij een tijdspanne van tien jaar genoemd. Dat is wel het uiterste waartoe Nederland kan gaan.

Conclusies

De commissie voor de buitenlandse politiek van de VVD acht het niet zinvol te trachten een concreet beleidsplan te ontvouwen. Het overleg is immers op gang gekomen en Nederland is daarin slechts één partij, die er gezien de historische verhoudingen goed aan doet zelfs de schijn van drukuitoefening te vermijden. Wel acht de commissie het wenselijk, dat erin goed overleg tussen de drie Rijksdelen een concreet fasenplan wordt opgesteld met een tijdstip voor onafhankelijkheid ergens tussen 1 januari 1977 en desnoods 1982, met een afspraak over de band met Nederland die ook daarna blijft bestaan (zowel geldelijke als technische hulp, diplomatieke vertegenwoordiging, bij voorkeur een Unie onder het Huis van Oranje), met bepalingen over de overgangperiode, waarin de migratie reeds kan worden beperkt en de handhaving van orde en rust niet meer een Nederlandse taak zou behoeven te zijn.

Nederland heeft verplichtingen (ook internationaal), die het wil nakomen. Het huldigt echter ook het beginsel, dat afzonderlijke gemeenschappen het eigen lot moeten kunnen bepalen. Het heeft ten slotte belangen die het niet hoeft te vergeten. In goed overleg moet er een oplossing te vinden zijn, die alle partijen bevredigt.

vrijheid en democratie

Jaarvergadering Nijmegen

Op vrijdag 24 en zaterdag 25 maart zal de VVD haar jaarlijkse algemene vergadering houden in het congres- en concertgebouw De Vereniging, Oranjesingel 1 te Nijmegen. De bijeenkomst is openbaar. Zij begint vrijdagavond om acht uur en zaterdagochtend om tien uur.

Verkorte agenda

De agenda voor deze vergadering, vervat in de z.g. beschrijvingsbrief, hebben wij reeds uitvoerig gepubliceerd in ons blad van 21 januari. Ten behoeve van de congresgangers geven wij thans nog een verkorte agenda, zonder toe'lchtigen:

Vrijdagavond

1. Opening door de voorzitter
2. Rede van H. Wiegel
3. Voorstel van hoofdbestuur tot herziening van partijraad
4. Voorstel van kamercentrale Middelburg tot toevoeging van een lid 7 aan artikel 23 van het huishoudelijk reglement
5. Voorstellen van afdeling Maassluis tot wijziging van statuten en huishoudelijk reglement
6. Voorstel van statencentrale Leiden tot wijziging in het reglement op de kandidaatstelling voor leden van de Provinciale Staten
7. Voorstel van afdeling Amsterdam tot wijziging van het reglement op de kandidaatstelling voor leden van de Eerste Kamer

zaterdagochtend

8. Jaarverslag van de secretaris
9. Rekening en verantwoording en jaarverslag van de penningmeester
10. Verslag van de commissie van voorlichting over de rekening en

In deze uitneembare bijlage publiceren wij een aantal wetenswaardigheden betreffende de op 24 en 25 maart a.s. te Nijmegen te houden algemene vergadering van de VVD, alsmede twee rapporten van de commissie buitenlandse zaken van onze partij.

Men kan de bijlage op de aangegeven lijn vouwen en vervolgens aan de bovenzijde opensnijden. Aldus ontstaat een soort boekje van handzaam formaat, gemakkelijk tijdens de vergadering te hanteren.

verantwoording van de penningmeester over het jaar 1971

11. Benoeming van commissie van voorlichting over de rekening en verantwoording van de penningmeester over het jaar 1972
12. a. Voorstel van afdeling Rijswijk tot verhoging van de minimumcontributie
b. Voorstel van hoofdbestuur tot verdeling van de verhoogde contributie
13. Benoeming van commissie van beroep
14. Benoeming van commissie voor de reglementen
15. Bespreking beleid hoofdbestuur
16. Bespreking beleid redactie Vrijheid en Democratie
17. Rondvraag
18. Benoeming van een ondervoorzitter
19. Benoeming van een penningmeester

20. Benoeming van twee leden van het dagelijks bestuur
  21. Benoeming van zeven leden van het hoofdbestuur
  22. Vervulling twee voorwaardelijke vacatures hoofdbestuur
  23. Vragen over beleid Kamerfracties
- Zaterdagmiddag
24. Antwoord van de Kamerfracties op de vragen, over hun beleid gesteld
  25. Sluiting door de voorzitter

Logies

Wie op 24 en 25 maart de jaarlijkse algemene vergadering van de VVD te Nijmegen wil bijwonen en daar dan ook wenst te logeren, wordt dringend aangeraden zich tijdig van hotelaccommodatie te verzekeren. De capaciteit te Nijmegen is zeer beperkt!

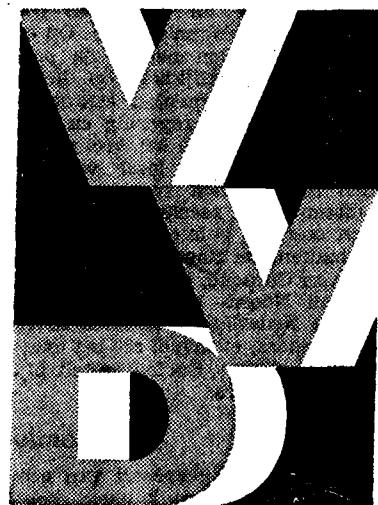
Het secretariaat van de afdeling Nijmegen is gaarne bereid bij bespreking van hotelruimte te bemiddelen. Men wende zich daartoe tot de heer W. J. Zink, Etudestraat 4 te Nijmegen, telefoon 08800-75760.

Om de congresbezoekers in de gelegenheid te stellen iets van Nijmegen en omgeving te zien, organiseert de VVD-afdeling op vrijdag 24 maart twee excursies:

Excursies

- Excursie naar de kerncentrale Dordrecht
- Excursie Kleef/Emmerik (Duitsland)

Bezoek aan de Zwaanentoren; gelegenheid tot wandelen/winkelen in Kleef. In Emmerik bezoek aan zeer modern gebouwde kerk; rijd over de nieuwe Rijnbrug; gelegenheid tot kofnedrinken op de Rijnpromenade. Voor beide excursies geldt; vertrek

Utiliteitsbouw

aannemingsbedrijf

Woningbouw

de Kinkelder n.v.

Ziekenhuisbouw

arnhem - rotterdam

ARNHEM:
Bruningweg 21
Telefoon: 085 - 454245 *ROTTERDAM:
Kipstraat 3d
Telefoon: 010 - 121288

N.V. Technische Groothandel P. & D. Janson

Verkoop, Verhuur en Montage
van Nieuw en Grade-"A" Bailey-Bruggen-materiaal;
Alleenvert. van: MABEY & JOHNSON.
AALST.(Gld.) - Tel. 04187-531-270**SAAB****HEIJER'S
AUTOMOBIELBEDRIJF N.V.**Alexanderplein 2,
's-GRAVENHAGE
Tel. 070 - 63 99 34

utiliteitsbouw

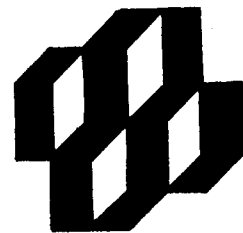
sierbeton-elementen

steembouw

staalkonstrukties

Aannemings Mij. Gebr. VAN HEESWIJK n.v.

Tramstraat 31-33 • Eindhoven • Telefoon 040-23386

**Boele's Scheepswerven en
Machinefabriek N.V.**

BOLNES (bij Rotterdam)

Reparatie en nieuwbouw

TELEFOON 134862 ROTTERDAM — TELEGR. BOELE - BOLNES

Voor Buig- en Zetwerk

op hydr. pers 1000 ton — ZETLENGTE 7 m, dikte 32 mm

Constructiewerkplaatsen W. HUIZER B.V.

TELEFOON 010—503677 — GROENEDIJK 10 — CAPELLE a/d IJSSEL

Een RONDVAART door de Rotterdamse Havens
 een BELEVENIS!

SPIDO

Willemsplein
 Rotterdam

„Gastheren

in eigen land”

Voor

Verfijnde

Disgenoegens

culinair relaxen op
 zalen voor besloten
 partijen beschikbaar
 de zuid-veluwe bij arnhem

sfeer en romantiek
 iedere avond
 diner-dansant

Specialiteiten-restaurants

„DE KROMME DISSEL”
 Heelsum, telefoon 08373-3118

„KASTEEL DOORWERTH”
 Doorwerth, telefoon 08307-3420

HOTEL „KLEIN-ZWITSERLAND”
 Heelsum, telefoon 08373-9104

Hotel Wittebrug

Den Haag - Scheveningen

20 SUITES EN 240 BEDDEN

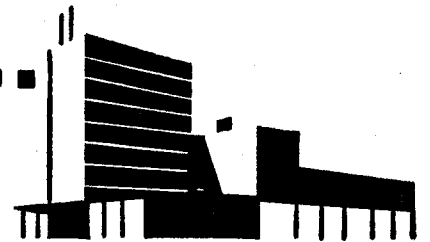
Alle kamers met privé-bad en douche.
 Air-conditioned restaurant en lounge-bar.

Zalen en salons voor Congressen, Recepties, Lunches en Dinners
 van 10 tot 300 personen.

Tel.: 512361 (10 lijnen) - Telex: 31567

**WAAR UW VRIJHEID
 GERESPECTEERD
 WORDT...**

Rijnhotel: modern, comfortabel hotel
 in Rotterdam-Centrum. 140 Kamers
 met bad of douche. Congressaccom-
 modatie voor 20 tot 2000 personen.
 Ruime ondergrondse parkeergarage
 direkt naast het hotel.

rijnhotel rotterdam

Schouwburgplein 1 Rotterdam
 Tel. (010) 132900 - Telex 21640

HOTEL „DE NEDERLANDEN” VREELAND
RESTAURANT-RÔTISSERIE „NAPOLEON”
VREELAND A/D VECHT

BIJ KRUISSING AUTOWEG HAARLEM/HILVERSUM + UTRECHT/AMSTERDAM

RESERVERING (02943) 1576 — ZONDAGS GESLOTEN

**INDUSTRIEEL
 EXPERTISE- EN
 MAKELAARS
 BUREAU**

Taxaties van: Industriële uitrustingen, o.m.
 gebouwen, machines, installaties e.d.
 voor de Brandverzekering, Hypotheek,
 Successie, Omzetting bedrijfsvorm en
 Onteigeningsprocedures. **Schade-expertise**

DRS. ING. H. G. DE ROOY
 (drievoudig beëdigd)

Akkerstraat no. 43 - Postbus 405 - Eindhoven
 Tel. no. 040-6 33 08-6 37 67 na kantoor tijd 41 05 55

vrijheid en democratie

Nijmegen: goed politiek congres

De VVD zal een Liberaal Manifest opstellen, een kort maar kernachtig stuk van tien punten, waarin de liberale antwoorden worden gegeven op de vraagstukken van vandaag. De partij wil op die manier proberen een politieke hergroepering te bewerkstelligen, nagaan wat haar bindt met andere. In het Manifest zal, in duidelijke tegenstelling tot het plan-Mansholt, de mens als individu centraal staan. Het stuk zal een herwaardering inhouden van de normen, zonder verontmenselijking. Binnenkort gaat een kleine partijcommissie aan het werk om het ontwerp op te stellen. Na de zomer zullen alle partijafdelingen erover kunnen discussiëren en aan het eind van de winter zal de slottekst worden vastgesteld. De VVD bestaat dan 25 jaar en presenteert bij die gelegenheid aan politiek Nederland een stuk, waarop velen zich moeten kunnen verenigen, veel meer dan er thans achter en in de VVD staan. „Het zal een appel moeten zijn aan allen die net als wij menen dat het zo niet langer gaat, die in wezen net zo denken als wij. Zij zijn er — dat weten wij toch allemaal —, in de confessionele partijen, in DS'70, in D'66, zelfs in de PvdA. Dat wordt dan de nieuwe middenpartij”.

Aldus mevrouw Van Someren in haar openingsrede tot de algemene ledenvergadering van de VVD, die vrijdag 24 en zaterdag 25 maart te Nijmegen werd gehouden. Een uitvoeriger samenvatting van die rede treft men aan op pagina 9 in dit blad.

De aankondiging van het Liberaal Manifest, een gedachte die later door een unaniem aanvaarde motie (eveneens pag. 9) door de vergadering uitdrukkelijk werd ondersteund, was een van de hoogtepunten van het congres. Een an-

der hoogtepunt was ongetwijfeld de voortreffelijke rede van fractievoorzitter Wiegel, integraal in dit blad opgenomen op pagina 6 e.v. De belangrijkste punten uit zijn betoog zijn, zeer kort samengevat:

- De regering dient op korte termijn met het bedrijfsleven te spreken over reële matiging van lonen en prijzen in 1973 en volgende jaren. Zij heeft een onmiskenbare eigen verantwoordelijkheid en zal niet lijdzaam mogen toezien. Lukt het niet met het bedrijfsleven tot sluitende afspraken te komen, dan mag de regering niet aarzelen in lonen en prijzen in te grijpen.

- Ook via de rijksbegroting moet de regering alles doen om de geldontwaarding te lijf te gaan. Voor 1973 zijn verdergaande bezuinigingen onontkoombaar.

- Zolang wij in het beleid van dit kabinet voldoende van onze visie terugvinden — en tot nu toe is dit zo — zullen wij loyaal en van harte dit kabinet onze steun blijven geven. Het speculeren van dr. De Zeeuw (voorzitter van de KVP) op een rooms-rood kabinet na 1975 moet ons op ons qui-vive doen zijn en ons nog eens extra stimuleren in de periode tot 1975 zoveel mogelijk van ons programma gerealiseerd te krijgen.

- In het Liberaal Manifest zullen in ieder geval vijf punten de aandacht moeten krijgen: het bevolkingsprobleem, het milieubeheer, een evenwichtig financieel beleid, de buitenlandse en defensiepolitiek en het onderwijsbeleid. Op elk van deze punten ging de heer Wiegel uitvoerig in.

Het tweede deel van de vrijdagavond en een belangrijk deel van de zaterdagochtend werden besteed aan min of meer huishoudelijke zaken. Een aantal

reglementen werd gewijzigd (o.a. betreffende samenstelling en taak van de partijraad), met het doel de partij slagvaardiger te maken. Een verslag over dit onderdeel van het congres treft men aan op pagina 11 van dit blad.

Politiek interessant werd de vergadering pas weer op de zaterdagmiddag, toen de bespreking van het beleid van de VVD-Kamerfracties op de agenda stond. Een uitvoerig verslag daarover vind men op pagina 5.

De vergadering werd bijgewoond door alle liberale bewindslieden: de ministers Geertsema, De Koster en Langman en de staatssecretarissen Vonhoff en Rietkerk. Voorts waren o.a. aanwezig de ereleden van de partij v. d. Bergh, Delprat en v. d. Pols, de oud-vice-premier (thans Staatsraad) Korthals, de oud-bewindslieden uit het vorige kabinet Witteveen, Polak en Keyzer, vertegenwoordigers van de JOVD en van de LSVN, alsmede van de twee liberale Belgische partijen. Der traditie getrouw werd een telegram van afhankelijkheid aan de Koningin gezonden, waarin de VVD haar tevens gelukwensde met de geboorte van haar zevende kleinzoon.

De afdeling Nijmegen had in alle opzichten voor een uitstekende organisatie gezorgd. Dat en het gezellige feest na afloop van de vrijdagavond-vergadering droeg er zeker toe bij dat „Nijmegen” als een geslaagd congres de geschiedenis ingaat. Het was echter vooral ook een politiek goed congres, waarin een onverdeelde partij duidelijk stelling nam en niet aarzelde de politieke problemen van en in ons land bij hun naam te noemen. Wij mogen in het bijzonder mevrouw Van Someren en de heer Wiegel dankbaar zijn voor hun uitstekende bijdragen in dat verband.

VVD-discussiedag Volksgezondheid

De commissie Volksgezondheid van de VVD organiseert op 22 april samen met de Vereniging van Staten- en Raadsleden een discussiedag, waarop twee onderwerpen uit de discussienota Volksgezondheid, geschreven door mevrouw mr. E. Veder-Smit en enkele anderen, zullen worden behandeld. 's Morgens zal de organisatie van de gezondheidszorg centraal staan, 's middags de financiering.

De discussiedag wordt gehouden in 't Spant te Bussum. Iedere VVD'er met belangstelling voor de volksgezondheid is welkom. Nadere bijzonderheden op pagina 10.

Rapport van commissie- Van Rijckevorsel

Zoals uitvoerig in de dagbladen is vermeld is het rapport van de commissie van civiele en militaire deskundigen over de toekomst van de Nederlandse defensie (het rapport van de z.g. commissie-Van Rijckevorsel) gepubliceerd. In het volgende nummer van ons blad zal de defensie-specialist in onze Tweede-Kamerfractie, de heer Koudijs, zijn visie op het rapport geven.

De VVD zal na zorgvuldige bestudering van het rapport haar standpunt bepalen, dat niet noodzakelijkerwijs het integrale meerderheids- of minderheidsstandpunt hoeft te zijn. Bij die standpuntbepaling zal uiteraard de visie van het kabinet ten aanzien van het voor onze democratie essentiële defensiebeleid medebepalend zijn. De VVD heeft er alle vertrouwen in dat het de regeringspartijen mogelijk zal blijken tot een gemeenschappelijk oordeel over het defensiebeleid te komen, hoewel dat niet eenvoudig zal zijn.

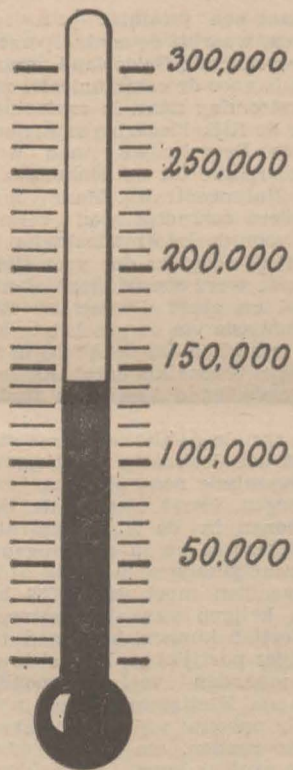
Thorbeckehuis moet er komen

De gelden voor het Thorbeckehuis blijven binnenstromen, maar de f 300.000 zijn nog niet gehaald. Dinsdag jl. wees de thermometer f 143.263,51 aan.

Zoals de heren Van Riel en Wiegel in een persoonlijke brief aan alle partijleden hebben uiteengezet, moet het algemeen secretariaat verhuizen. De huur van Koninginnegracht 61 is opgezegd. Nu doet zich de mogelijkheid voor het pand Koninginnegracht 57 te Den Haag te kopen. Inclusief dringend noodzakelijk nieuw meubilair is daarvoor een bedrag nodig van ruim f 300.000.

Alle partijleden worden opgeroepen hun steentje voor deze nieuwe huisvesting bij te dragen, zodat zo min mogelijk (en liever: helemaal niets) gefinancierd hoeft te worden.

Heeft u al iets bijgedragen? Zo ja, onze hartelijke dank! Als u het vergat, dan maakt u dat natuurlijk meteen even in orde: giro 67880 t.n.v. VVD, Den Haag, onder vermelding 'Thorbeckehuis'. Natuurlijk kunt u ook een betaalcheque van uw bank opsturen. Het belangrijkste is dat u een zo hoog mogelijk bedrag invult, want dat Thorbeckehuis moet er komen!

Mr. Geertsema in Eindhoven

„Regeerakkoord en regeringsbeleid“ was de titel van een toespraak die minister mr. W. J. Geertsema 20 maart voor een volle zaal in hotel Cocagne te Eindhoven heeft gehouden. Verheugend was dat op de toespraak van de minister van binnenlandse zaken een levendige discussie volgde, waaraan met name ook verschillende zeer jonge leden deelnamen.

Mr. Geertsema vond dat hij toch wel een paar beperkingen in de keuze van onderwerpen moest aanbrengen, nu de VVD had besloten spreekbeurten van ministers niet tot de verkiezingstijd te beperken. „Het is beter niet over partijpolitieke verhoudingen in Nederland te spreken en ook niet over de zogenaamde werkafspraken,“ merkte hij op. De dag daarop zouden die afspraken namelijk in de Kamer aan de orde komen.

De bestrijding van de inflatie was vanzelfsprekend een van de onderwerpen die de bewindsman aansneed. Hij maakte in dat verband gewag van een steeds toenemende druk op de regering in de lonen en prijzen in te grijpen. In dat verband wordt er ook vaak op aangedrongen de vrije beroepen hierin eveneens te betrekken. Omdat de regering voor de vrije loonpolitiek heeft gekozen, kan zij pas ingrijpen, als het vertrouwen is beschaamd, meende mr. Geertsema. Hij gaf wel toe dat het klimaat voor zo'n ingreep rijper aan het worden is, hoewel hij geen percentages noemde, waarbij de grens voor zo'n ingreep z.l. wordt bereikt. Als bestrijdingsmiddelen noemde hij voor de inflatie: het terugbrengen van de overheidsuitgaven, selectieve investering en een goed loon- en prijsbeleid.

Agglomeratie

Een ander onderwerp dat zijn gehoor uitermate boeide in verband met de toekomst van de agglomeratie Eindhoven waren zijn opmerkingen en filosofieën over de gewesten, voor de regeringspartners een vrije kwestie. Er zijn drie belangrijke standpunten in deze kwestie. Op de eerste plaats het door de Wiardi Beckmann stichting gepubliceerde rapport over stads- en streekgewesten, waarbij gepleit wordt voor opheffing van de gemeenten en de instelling van een soort wijkkraden. Op het ogenblik is de grondwet nog een beletsel voor zo'n indeling. Maar mocht de meerderheid voor zo'n standpunt voelen, dan mag die grondwet in dat opzicht geen beletsel blijven, vond mr. Geertsema.

Het standpunt van de anti-revolutionairen is dat er zowel gemeenten als gewesten zullen bestaan met het opleggen van een gewestelijke indeling door de centrale regering. En ten slotte is er een derde standpunt: de totstandkoming van een gewestwet op vrijwillige basis.

Minister Geertsema ging uitvoerig in op de ontwerpwet die bij het ministerie van binnenlandse zaken is ingediend door de Agglomeratie Eindhoven, een aparte alleen voor de agglomeratie Eindhoven geldende wet. Er ging een zucht van opluchting door de zaal toen minister Geertsema vertelde dat hij niet afwijzend tegen de indiening van deze afzonderlijke wet stond. Wel zal Eindhoven nog enkele wijzigingen in dit wets-

MR. W. GEERTSEMA

voorstel moeten aanbrengen, onder andere op het gebied van de financiën en op het gebied van de verkiezingen, zei hij. In de ontwerpwet van de agglomeratie Eindhoven gaat men namelijk niet uit van directe verkiezingen. En dat zou vooral als zo'n wetsontwerp door de minister van binnenlandse zaken wordt in-

gediend toch nodig zijn. Wel kan dan het passieve kiesrecht bij zulke directe verkiezingen beperkt worden door alleen maar gemeenteraadsleden verkiesbaar te stellen.

Geen alternatief

Minister Geertsema wees er nog op dat de totstandkoming van zo'n gewest geen alternatief is voor gemeentelijke herindeling. Ook in zo'n gewest kan dan nog een gemeentelijke herindeling worden doorgevoerd, want er moet in elk geval een minimum aan bestuurskracht zijn.

Mr. Geertsema zag voorlopig nog geen heil in de opheffing van de provincies. Hij zei de vorming van veertig tot vijftig gewesten na te streven. De provincies kunnen we daarbij voorlopig nog niet missen, omdat het centrale regeringsapparaat momenteel geen goede coördinatie tussen de gewesten tot stand kan brengen. Mr. Geertsema zou zich wel kunnen voorstellen dat re na de totstandkoming van de gewestwet minder provincies komen, maar er moeten voor het zover is nog heel wat hindernissen uit de weg geruimd worden. Als ideaal noemde hij de gewestvorming zonder dat men daarbij hoeft te letten op provinciegrenzen. Oneens was hij het met het plan van de heer Van Riel te komen tot vier tot vijf grote „Länder“ met deelparlementen. Het rapport van de raad voor territoriale decentralisatie dat binnenkort uitkomt, zal in deze kwesties een grote rol spelen.

Gulden per lid voor Thorbeckehuis

De afdeling Goes heeft op haar algemene ledenvergadering besloten een gulden per afdelingslid uit de kas te storten in het fonds Thorbeckehuis.

Aankondigingen

10 APRIL

Mr. dr. C. Berkhouwer (lid van de Tweede Kamer) spreekt voor de afd. Roosendaal over Europese eenwording. Poort van Kleef. 20.00 uur.

17 APRIL

H. Wiegel (fractie-voorzitter Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling Tilburg over de actuele politieke situatie. Studio-zaal van de Stadsschouwburg. 20.15 uur.

13 APRIL

Mr. A. Geurtsen (lid van de Tweede Kamer) spreekt over actuele politiek op een openbare vergadering van de afdeling 's-Hertogenbosch e.o. Eurohotel, Hinthamerstraat, Den Bosch, 20.15 uur.

SINDS 1892

*in het hart
van Amsterdam*

COMPLETE
INTERIEURVERZORGING

DESKUNDIGE
ADVIEZEN

FRANCO
LEVERING
DOOR GEHEEL
NEDERLAND

Brandsteder

MEUBELEN

VIJZELSTRAAT 115-119
AMSTERDAM - TEL. 248716

Meld u als lid van de

Inlichtingen: KONINGINNEGRACHT 61 - DEN HAAG - TELEFOON 070-604803

Matiging lonen en prijzen noodzaak

Op deze pagina's drukken wij de vrijwel letterlijke tekst af van de rede, die de heer Wiegel vrijdagavond 24 maart uitsprak voor de algemene vergadering van de VVD te Nijmegen.

Terugdrukken van de overbesteding, bestrijding van de geldontwaarding, kritisch bezinnen op overheidstaken en -uitgaven. Dat was en is naar onze mening de eerste taak van het kabinet-Biesheuvel.

Op 3 augustus van het vorig jaar zei de minister-president in de regeringsverklaring: de overheid zal met haar middelen moeten woekeren, uitgaven op hun maatschappelijk nut moeten toetsen, overheidstaken moeten herwaarderen. Duidelijk bleek uit het regeerakkoord en de regeringsverklaring dat het kabinet-Biesheuvel — onder erkenning van wat financieel en economisch mogelijk is — tegemoet wilde en wil komen aan de maatschappelijke behoeften, met inschakeling van de eigen verantwoordelijkheid en keuzevrijheid van de burgers.

In dat uitgangspunt — ik herhaal vandaag wat ik namens onze Tweede Kamer-fractie op 4 augustus tijdens het debat over de regeringsverklaring heb gezegd — vonden en vinden wij onze liberale benadering van de politiek terug.

Omkijkend naar de eerste 8 maanden van dit kabinet, wil ik vanavond graag zeggen dat de regering het vertrouwen, dat wij haar in augustus hebben gegeven, niet heeft beschaamd. Natuurlijk waren en zijn wij niet gelukkig met alle onderdelen van het regeringsbeleid: de aanzienlijke verhoging van de belastingdruk in 1972 was voor ons moeilijk verterbaar.

Maar het totstandbrengen van een reeks van bezuinigingen van ruim 1 miljard, het herstel direct na de start van dit kabinet van het overleg met het bedrijfsleven en het geven — op verzoek van het bedrijfsleven — van de vrijheid en verantwoordelijkheid van de loon- en prijsvorming aan werknemers en werkgevers, gaf ons de overtuiging dat dit kabinet vanaf het eerste begin van zijn werk ernstig gepoogd heeft de geldontwaarding een halt toe te roepen.

Aan die ernst twijfel ik ook vandaag niet.

Ik twijfel nu wel aan de bereidheid van het bedrijfsleven de verantwoordelijkheid waarom het zelf heeft verzocht en die het gekregen heeft, waar te maken.

„Zou over enige tijd blijken dat de voorwaarden niet aanwezig zijn om een duidelijke afzwakking van de inflatie in de voor ons liggende twee jaar te realiseren, dan zou zich een geheel nieuwe situatie voordoen,” zei de minister-president op 2 maart van dit jaar in Leeuwarden. En hij zei daarna: „Ik noem dat dan een volstrekt nieuwe situatie, die zo ernstig zal zijn dat voor verstrekkende maatregelen niet mag worden teruggeschrokken.”

Geen matiging

De fractievoorzitter van de KVP in de Tweede Kamer, mr. Andriessen, formuleerde het in een onlangs door hem geschreven artikel in zijn partijblad aldus: „Het overleg van vorig jaar in het bedrijfsleven heeft niet die matiging gebracht die wij hadden verwacht. Dat is jammer.”

Laat ik het vanavond zo zeggen: van

De heer H. Wiegel tijdens het uitspreken van zijn met ovationeel applaus beloonde rede tijdens de algemene vergadering van de VVD, vrijdagavond 24 maart.

bereidheid tot matiging is ons nauwelijks iets gebleken. De voorzitter van de metaalbond NVV met name heeft zich alleen geïnteresseerd getoond in vergroting van eigen machtspositie, zelfs een aantal van 100.000 werklozen blijkt hem een zorg te zijn.

De vrijheid, die wij gezien onze beginselen altijd zo groot mogelijk willen doen zijn, vindt haar natuurlijke begrenzing in de verantwoordelijkheid. Vrijheid zonder verantwoordelijkheidsbesef leidt tot chaos. Vrijheid die de vrijheid van anderen aantast, moet worden ingeperkt.

Voor ons is gezien de hoogte van de loonafspraken voor 1972 de grens bereikt. Het bedrijfsleven heeft zijn verantwoordelijkheid tot op heden onvoldoende waar gemaakt. Het C.P.B. verwacht voor 1972 een loonstijging van 12 pct. een prijsstijging van 6,5 pct. en een daling van de investeringen met 6 pct. De produktie zal zich in een vertraagd tempo voltrekken, het rendement daalt, onze concurrentiepositie verslechtert en de werkloosheid zal tussen de 110 en 120.000 komen te liggen.

Willen wij erin slagen de werkloosheid te bestrijden, de ontwikkeling van de regio's aan te pakken, dan is een krachtig terugdringen van de loon- en prijsstijging noodzakelijk. Het Landbouwschap schrijft in het eerste punt van zijn urgentieprogramma voor 1972 — en ik deel die mening — dat het voor de

Nederlandse land- en tuinbouw van het grootste belang is de inflatoire ontwikkeling tegen te gaan. Wat voor de landbouw geldt, geldt voor alle zelfstandigen. Of om Laurens ten Cate te citeren: „Als er geen eind komt aan de vrolijke afwenteling van alle kostenstijgingen op anderen, dan gebeurt er helemaal niets. Dan blijven de prijzen omhoog gaan en dan blijven de lonen stijgen, zonder dat de produktiviteit, waaruit het moet worden verdiend, toeneemt. En dan gaat de inflatie door, waarvan allereerst zij het slachtoffer worden die geen macht hebben om anderen met hun verdriet op te zadelen.”

Het zijn overigens niet alleen de aanpak van de werkloosheid, het regionale beleid en de politiek ten aanzien van de zelfstandigen, welke door de voortgaande geldontwaarding worden gefrustreerd.

Het peil van onze collectieve voorzieningen wordt door de voortwoekerende inflatie ernstig in gevaar gebracht. Van de groei van de begroting '72 ten opzichte van die van '71 met 5 miljard gaat 4 miljard op aan prijs-, loon- en kostenstijgingen.

Loon- en prijsbeleid

Dat brengt mij in mijn betoog tot enkele opmerkingen over het in de toekomst te voeren loon- en prijsbeleid en tot de problemen rond het opstellen van de begroting voor 1973.

Onze voortreffelijke liberale vice-minister-president in het kabinet Biesheuvel-Nelissen-Geertsema heeft vorige maand tijdens een openbare bijeenkomst van onze partij in Delft gezegd dat verdere besnoeiingen op de overheidsuitgaven noodzakelijk zullen zijn. Of om één van Steenkamp's klippen in de schijnwerper te zetten: het opstellen van de begroting-1973 wordt een nog veel zwaardere opgave dan het maken van de begroting voor 1972.

Elke klip behoeft echter nog geen struikelblok te zijn!

Met de heer Andriessen, die onlangs nog eens heeft herhaald wat hij al eerder in een interview had gezegd — namelijk dat verdere bezuinigingen onontkoombaar zijn — ben ik ervan overtuigd dat de regeringspartijen elkaar zullen kunnen vinden. Met hem en met de heer Berger, de fractievoorzitter van DS'70 in de Tweede Kamer, ben ik voorts van oordeel dat de loon- en prijsontwikkeling in 1973 voor het antwoord op de vraag of de begroting voor dat jaar rondgekregen zal kunnen worden, bepalend is.

Ik wil er daarom vandaag bij de regering op aandringen op korte termijn met het bedrijfsleven tot een gesprek te komen over reële matiging van lonen en prijzen in 1973 en volgende jaren.

Voor
Verfijnde
Disgenoegens

culinair relaxen op
de zuid-veluwe bij arnhem
zalen voor besloten
parties beschikbaar

sfeer en romantiek
iedere avond
diner-dansant

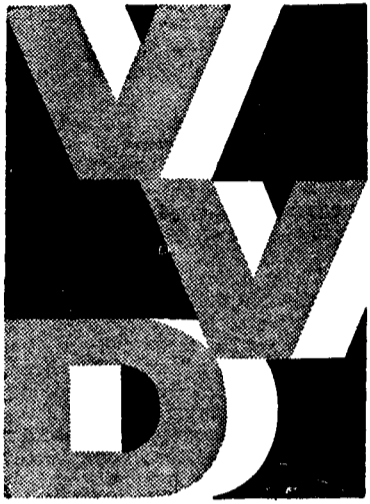
Specialiteiten-restaurants
„DE KROMME DISSEL”
Heelsum, telefoon 08373-3119
„KASTEEL DOORWERTH”
Doorwerth, telefoon 08307-3420
HOTEL „KLEIN-ZWITSERLAND”
Heelsum, telefoon 08373-9104

VVD zal Liberaal Manifest opstellen

Hiernaast drukken wij een samenvatting af van de rede, waarmee mevrouw Van Someren, voorzitter van de VVD, de algemene ledenvergadering te Nijmegen opende.

„De allerzwaarste, maar ook allerbelangrijkste opgave voor het kabinet is de inflatie te bestrijden, het zwaarste urgentiepunt van ons programma. Ik ben diep teleurgesteld over de mislukking van de matiging in het afgelopen jaar en ik heb voor het lopende jaar nauwelijks nog enige hoop." Deze woorden sprak mevrouw H. van Someren-Downer vrijdag 24 maart in het congresgebouw De Vereniging te Nijmegen bij de opening van de jaarlijkse algemene vergadering van de VVD. „Het is liberaal om op te treden als machtsconcentraties anderen de das gaan omdoen. Een dergelijke machtsconcentratie zien we bij vakbonden en werkgevers, de eerste meer dan de tweede groep omdat de druk van hen uitgaat. De slachtoffers van de inflatie moeten we zoeken onder de zwaksten in de samenleving," aldus vervolgde de VVD-voorzitster.

Vertrouwen

Zij sprak met kiem de suggesties tegen dat de VVD naar vervroegde verkiezingen toe wil. „Voor het kabinet hoop ik dat het in staat is de burger weer vertrouwen en moed te geven," aldus mevrouw Van Someren. Zij zei het eens te zijn met prof. Romme, die in een tv-interview had gezegd dat democratie zonder vertrouwen onbestaanbaar is. „Dat vertrouwen is zoek bij velen, ook bij de zeer redelijken. Er is wantrouwen jegens degenen, die zoeken naar nieuwe vormen en ongeduld over het uitblijven van definitieve oplossingen. Er dienen zich ook steeds nieuwe partijen aan, die bij een kabinetsformatie allemaal moeten worden ingeschakeld, hetgeen het beeld van de burger-buitenstaander vertroebelt." Zij herhaalde haar reeds eerder uitgesproken vrees dat als er niets verandert aan ons partijbestel wij in Nederland een chaotische toekomst tegemoet gaan met steeds meer partijen om de tafel en ingewikkelder en moeizamer afspraken, waar geen burger meer iets van begrijpt. Deze zal dan van het bestuur vervreemden.

Spreekster verzette zich ook tegen de flirtation van de confessionele partijen met de PvdA als zij met de VVD regeren, en het voortdurend suggereren dat de VVD maar een „gebrek-aan-betere-stelletje" is. Wij leveren voortreffelijke ministers en staatssecretarissen. De positieve reden waarom men met ons in zee is gegaan is de nuchter-idealistische instelling van de VVD. De echte belemmering om voor de PvdA te kiezen is de irrealistische excentrische opstelling van die partij en zelfs van D'66.

Liberaal manifest

Tegen de achtergrond van de politieke onduidelijkheid van de problemen van bevolkingsgroei en milieuhygiëne als behandeld in de Club van Rome en het door de VVD afgewezen socialistische dirigisme en de zwartkijkerij van 't rapport-Mansholt zal door de VVD een liberaal manifest worden opgesteld. Het is niet bedoeld als een contra-rapport tegen politici van andere partijen, maar als een liberaal plan, waaraan op het ogenblik behoefte bestaat bij de liberalen.

Binnenkort gaat een kleine commissie aan het werk om het stuk op te stellen. Na de zomer gaat dit stuk de partij in en kunnen alle afdelingen erover discussiëren. De slottekst zal aan het einde van de winter worden vastgesteld opdat het bij het 25-jarig bestaan van de VVD aan politiek Nederland kan worden gepresenteerd als een stuk, waar velen, ook buiten de VVD, achter kunnen staan. Het zal een appèl moeten zijn aan allen, die menen dat het zo niet langer gaat in onze maatschappij en die

Unaniem aanvaarde motie

De Volkspartij voor Vrijheid en Democratie op 24 en 25 maart 1972 in Nijmegen in algemene vergadering bijeen; constateert dat

de huidige scheidslijnen in de Nederlandse politiek te veel traditioneel bepaald zijn;

voor een goede functionering van het staatsbestel het bestaan van politieke partijen die parallel lopen met de politieke scheidslijnen die ons volk verdelen noodzakelijk is;

de onvrede bij vele Nederlandse burgers niet alleen heeft geleid tot een groot aantal niet-stemmers bij de verkiezingen, maar ook tot een steeds verdergaande partijversnippering, waardoor de werking van het parlementaire stelsel in gevaar komt;

spreekt als haar mening uit dat

gestreefd moet worden naar bundeling van die groepen kiezers die vanuit een verschillende inspiratiebron in de praktische politiek het menselijk welzijn wensen te bevorderen door het scheppen van optimale ontplooiingskansen, sociale rechtvaardigheid en verdraagzaamheid;

nodigt het hoofdbestuur uit

op de kortst mogelijke termijn alle activiteiten te ondernemen die kunnen leiden tot het ontwerp van een blauwdruk waarop ook gelijkgezinden buiten de V.V.D. zich kunnen verenigen;

gaat over tot de orde van de dag.

Drs. G. Ch. O. Boosman (afd. Maassluis)

R. G. J. G. Koetsier (afd. Maassluis)

Drs. D. J. D. Dees (afd. Breda)

Drs. J. F. Scherpenhuizen (afd. Groningen)

Mr. I. W. Opstelten (afd. Vlaarding)

Deze motie is door de algemene ledenvergadering van de VVD met algemene stemmen, unaniem dus, aanvaard, mede ter ondersteuning van het plan van mevr. Van Someren om een Liberaal Manifest op te stellen.

net zo denken als de VVD. Die mensen zijn er en bevinden zich in de confessionele partijen, in DS 70, in D'66 en zelfs in de PvdA. Dat wordt dan de nieuwe middenpartij, aldus de explicatie van mevrouw Van Someren.

Uitgangspunt van het manifest zal moeten zijn na te gaan wat de VVD'ers bindt met anderen, hoe barrières geslecht kunnen worden en vooroordelen weggenomen. „Waarom spreken de confessionele partijen zich niet openlijk uit tegen het plan-Mansholt, waarin de mens als individu niet meer voorkomt, terwijl vooraanstaande leden uit die partijen in persoonlijke gesprekken erkennen er niets in te zien. Als er iets is waaraan de burger behoefte heeft dan is het wel rechtlijnige duidelijkheid," aldus de presidente. Het streven naar duidelijkheid en het opsommen van een aantal punten waarvoor een duidelijk beleid nodig is, zal in het liberaal manifest tot uitdrukking moeten komen. Mevrouw van Someren noemde in dit verband de waarborgen voor de persoonlijke levenssfeer bij de centrale persoonsadministratie; het doorzichtig maken van de democratie, milieu-realisme, waaronder zij optimisme verstaat. Milieuhygiëne is een kwestie van rekenen en afwegen, niet van massahysterie.

Financiën

Wat betreft de financiële tekorten van de overheid zei mevrouw Van Someren daarvoor niet speciaal deze regering te willen aanklagen. Wel achtte zij het dringend gewenst na te gaan of niet meer overheidstaken afgestoten kunnen worden. Een scherpe doorlichting van de overheidstaak en rationalisatie zijn dringend nodig, aldus spreekster.

Een schoolvoorbeeld van het uit de

hand lopen van overheidsuitgaven noemde zij de Mammotwet, die voor ruim 29 miljoen gulden was begroot in aanloop, maar later meer dan 300 miljoen bleek te gaan kosten. Eenmaal gestart kan zo iets niet meer teruggedraaid worden. Daarom waarschuwde mevrouw Van Someren ook tegen plannen voor kabeltelevisie. Die gaat, zo hebben deskundigen haar in 1968 al voorgerekend, alleen voor de Randstad al 2 miljard kosten. Dat is nu wel het dubbele. De kabeltelevisie is een luxebeestje, waar we niet aan moeten beginnen, aldus spreekster.

Beulen

Voor de doorlichting en rationalisatie van het overheidsbestel zal een nationale stuurgroep nodig zijn. Die moet volgens de VVD-voorzitster bestaan uit beulen, die aan geen enkele pressiegroep een boodschap hebben, die gewoon zeggen waar het op staat, wat waar is, wat echt nodig is en wat niet. „Wellicht zijn grotere bevoegdheden voor het departement van financiën nodig; die moeten er dan maar komen. Nederland loopt in de EEG aan de kop met de prijsstijgingen, belastingen en sociale premiedruk. Er zal ergens gesneden moeten worden," aldus mevrouw Van Someren. „Ik verwacht van de regering inflatiebestrijding. Ik zou onszelf — de VVD — willen belasten met ons antwoord op de problemen van vandaag. Als dat klaar is kan de scheidslijn getrokken worden, de scheidslijn tussen het socialisme, dat steeds meer naar dwangmatige systemen grijpt, zoals uit het rapport-Mansholt mag blijken, en het liberalisme, dat altijd weer uitkomt op de individu," zo besloot mevrouw Van Someren haar toespraak.

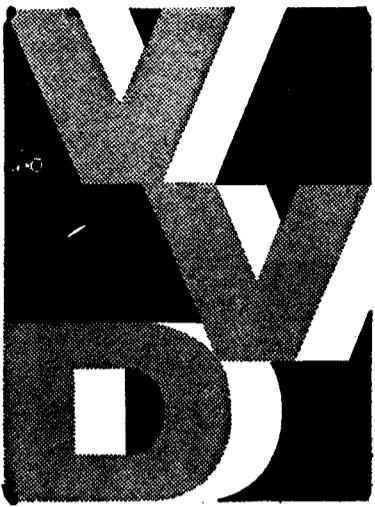
Friesch Groningsche Hypotheekbank N.V.

pandbrieven

een veilige belegging met zeer hoog rendement

Partij slagvaardiger

Bij de behandeling van de huishoudelijke onderwerpen aanvaardde de algemene vergadering verscheidene voorstellen die er op zijn gericht de partij in politiek, organisatorisch en financieel opzicht slagvaardiger te kunnen laten optreden.

De gedurende de laatste jaren gebleken behoefte de partijraad aan te wenden als orgaan dat namens de partij op korte termijn en enige malen per jaar politieke uitspraken namens de partij te laten doen, had geleid tot een voorstel tot herziening van de partijraad. De algemene vergadering aanvaardde deze voorstellen, nadat een amendement van de kamercentrales 's-Hertogenbosch en Rotterdam was aanvaard waardoor in de partijraad geen stemrecht meer zal bestaan voor de ereleden, de 15 door het hoofdbestuur benoemde leden en voor de leden van de Kamerfracties. Wel blijven deze groepen van de partijraad deel uitmaken, echter alleen met raadgevende stem. Over het aldus geamendeerde voorstel werd in drie gedeelten gestemd, die onderscheidenlijk met 362 tegen 190, 325 tegen 219 en met algemene stemmen werden aanvaard.

In de nieuwe opzet zal de partijraad de bevoegdheid hebben politieke uitspraken te doen namens de partij. Dit kan geschieden hetzij na specifieke delegatie van deze bevoegdheid door de algemene vergadering, hetzij op initiatief van het hoofdbestuur. In het eerste geval beslist de partijraad in hoogste instantie. In het tweede geval kan de algemene vergadering een dergelijke uitspraak herzien. De algemene vergadering blijft immers het hoogste orgaan van de partij.

In de voorstellen was voorzien in een representatievere structuur van de partijraad. De kamercentrales zouden daarin niet meer alle met een zelfde aantal vertegenwoordigers zijn vertegenwoordigd (de voorzitter, een afgevaardigde en — indirect — het regionale hoofdbestuurslid), maar met een aantal dat is gerelateerd aan het ledental der centrale. Centrale voorzitter en regionaal hoofdbestuurslid blijven zitting hebben in de partijraad, elk met stemrecht; verder zal per duizend leden een extra vertegenwoordiger aangewezen worden door de centralevergadering der desbetreffende kamercentrale.

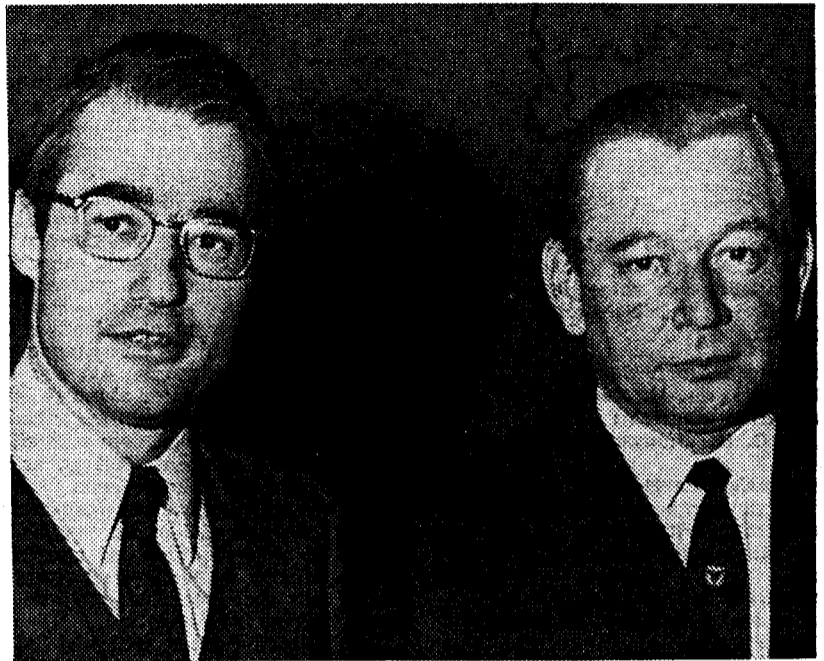
Verzet was gerezen tegen het stemrecht voor de ereleden, de 15 door het hoofdbestuur aangewezen leden en leden der kamerfracties. Het motief voor deze bezwaren was, dat door het stemrecht van deze leden in stand te houden de representativiteit weer werd doorbroken. Het ging hier om een groep van (thans) 44 leden op een totaal van 129 leden. Het amendement Den Bosch/Rotterdam, dat ertoe strekte het stemrecht aan deze groep te ontnemen, werd met 383 tegen 213 stemmen aanvaard.

Verworpen werd een voorstel van Amsterdam de mogelijkheid tot plaatsvervangende voor de afgevaardigden weer in te voeren (297 voor en 302 tegen). Eveneens werd een totaal nieuwe conceptie van de regio Leiden verworpen.

Als verbetering van de organisatorische slagvaardigheid kan worden genoemd de aanvaarding met algemene stemmen van een voorstel Middelburg dat het hoofdbestuur de bevoegdheid geeft tijdelijk een lid van het hoofdbestuur tot lid van het dagelijks bestuur te benoemen indien in dat college tussentijds een vacature optreedt. De eerstvolgende algemene vergadering kan dan definitief in die vacature voorzien. Aangezien in het afgelopen jaar in het dagelijks bestuur twee tussentijdse vacatures waren ontstaan, voorzag dit voorstel in een behoefte.

De inmiddels drastisch gesaneerde financiële positie van de partij — het negatief verenigingsvermogen dat eind 1968 ongeveer f 320.000 (negatief) bedroeg is gereduceerd tot f 88.000 (negatief) — vroeg dringend om een contributieverhoging.¹⁾

De afdeling Rijswijk had daartoe het initiatief genomen. Aangezien eerst de afdelingen voorstellen voor de agenda mogen indienen, en het hoofdbestuur pas daarna de definitieve agenda vaststelt, had het hoofdbestuur dit voorstel Rijswijk met dankbaarheid overgenomen. Begrijpelijkwijze bestond er in enkele afdelingen enige tegenstand. De ervaring heeft echter geleerd dat contributieverhogingen niet tot ledenverlies hebben geleid, vermoedelijk omdat iedereen er begrip voor heeft dat kostenstijgingen (salarissen, portie enz.) ook het algemeen secretariaat niet voorbijgaan. Vergelijkingen met andere partijen leerden dat de VVD-contributie

De heren De Korte (links) en Vogely, die gekozen werden als lid van het dagelijks bestuur van de VVD.

Nieuwe bestuursleden

De algemene vergadering van de VVD heeft te Nijmegen enkele nieuwe leden in het dagelijks en in het hoofdbestuur van de partij gekozen.

In de vacatures Vis en Tammens (secretarissen voor de organisatie) werden na stemming tussen de kandidaten drs. H. M. Dijkman te Bennekom, dr. R. W. de Korte te Rieuwijk en P. Ch. Vogely te Diepenheim de beide laatstgenoemden gekozen met resp. 548 en 438 stemmen. De volstreekte meerderheid bedroeg 303.

Voor de rijkskieskring Tilburg, Nijmegen, 's-Gravenhage, Haarlem, Zwolle en Assen traden periodiek af de heren F. J. Melzer, ir. W. van der Ham (beiden niet herkiesbaar), drs. A. van Boven (herkiesbaar), H. Wiegel (die zich niet herkiesbaar had gesteld), P. Ch. Vogely en A. J. Evenhuis (herkiesbaar). Voor de rijkskieskring Leiden ontstond een vacature door benoeming van dr. R. W. de Korte tot lid van het dagelijks bestuur. Voorts was er wegens tussentijds aftreden een vacature voor de rijkskieskring Maastricht.

Gekozen werden bij enkelvoudige kandidaatstelling voor Tilburg ir. R. H. Pegel te

Ulvenhout; voor 's-Gravenhage drs. A. van Boven te 's-Gravenhage; voor Haarlem J. M. Hoffmann te Badhoevedorp; voor Assen A. J. Evenhuis te Meppel; voor Maastricht drs. A. P. Z. van der Houten te Tegelen; voor Leiden mevrouw drs. N. Rempt-Halmmans de Jongh te Wassenaar.

Na stemming tussen de heren drs. B. U. Haagsma te Doetinchem en W. J. Zink te Nijmegen werd de eerstgenoemde met 406 tegen 164 stemmen gekozen tot hoofdbestuurslid voor de rijkskieskring Nijmegen. Eveneens na stemming werd de heer P. Muntendam te Deventer gekozen tot hoofdbestuurslid voor de rijkskieskring Zwolle. Hij ontving 445 stemmen; zijn tegenkandidaat ir. A. Zwols te Emmeloord verkreeg 131 stemmen.

De taakverdeling in het dagelijks bestuur zal aldus plaatsvinden, dat dr. R. W. de Korte wordt belast met de propaganda en public relations (secretaris voor de voorlichting) en dat als secretarissen voor de organisatie zullen optreden het reeds zittende lid F. Lauxstermann te Amsterdam (westen, centrum en zuiden) en de heer P. Ch. Vogely (noorden en oosten).

aan de zeer lage kant is, zelfs na verhoging. De ingediende amendementen werden afgestemd, waarna de voorstellen van Rijswijk en van het hoofdbestuur (tot de verdeling van de geïnde bedragen over afdelingen, centrales en partijkas) met grote meerderheid werden aanvaard.

Het voorstel van de afdeling Maastricht tot uitbreiding van het dagelijks bestuur werd overeenkomstig de adviezen van het hoofdbestuur en de partijraad verworpen. De regio Leiden bleek bereid het ontraden voorstel tot herziening van de reglementen op de kandidaatstelling voor leden van de provinciale staten in te trekken, indien het hoofdbestuur zijnerzijds de daarop ingediende alternatieve voorstellen ook introk. Het hoofdbestuur, dat niet in vergadering bijeen was, kon hiertoe ter vergadering niet besluiten, doch het dagelijks bestuur besloot wel tot aanhouding en zegde toe in de volgende verga-

dering van het hoofdbestuur een voorstel tot intrekking te zullen doen.

De afdeling Amsterdam trok haar voorstel tot wijziging van het reglement op de kandidaatstelling voor de Eerste Kamer voorlopig in, in afwachting van een rapport van de door het hoofdbestuur toegezegde commissie die de wijze van verkiezing van de Eerste Kamer zal bestuderen en voorstellen tot (grond)wetswijziging zal doen. Het hoofdbestuur deelde de mening van Amsterdam dat de kandidaatstellings- en verkiezingsprocedure voor de Eerste Kamer zeer onbevredigend is, doch meende dat de remedie gevonden moest worden in een andere verkiezingsprocedure en dat een andere kandidaatstellingsprocedure alleen geen oplossing zou geven.

¹⁾ Het dieptepunt trad op in de loop van het jaar 1969 toen het totaal der betalingsverplichtingen ongeveer f 600.000,- beliep; dit leidde tot de eerste tientjesactie ter sanering van de financiën.

Radio-uitzending van de VVD: maandag 3 april, van 18.19-18.29 uur, over de zender Hilversum I (402 m.).

In overleg met de besturen van de kamercentrales heeft de VVD-fractie in de Tweede Kamer de volgende regionale taakverdeling voor het westelijk district vastgesteld:

Kamercentrale Amsterdam:
G. W. Keja, mr. H. Koning.
Kamercentrale Haarlem:
mr. dr. C. Berkhouwer, drs. Th. Joekes.
Kamercentrale Den Helder:
mr. dr. C. Berkhouwer, G. W. Keja.
Kamercentrale Rotterdam:
mr. H. Koning, mevrouw mr. N. Smit-Kroes.
Kamercentrale 's-Gravenhage:
drs. Th. Joekes, mej. mr. A. Kappeyne van de Coppello.
Kamercentrale Leiden:
mej. mr. A. Kappeijne van de Coppello, mr. F. Portheine.
Kamercentrale Dordrecht:
mr. A. Geurtsen, ir. D. S. Tuijnman.
Kamercentrale Utrecht:
L. M. de Beer, de heer G. Koudijs.

Op de bres voor Noord-Holland

Het zit alles behalve goed met de streek- en bestemmingsplannen voor Noord-Holland en de juistheid van de voor die regio uitgebrachte rapporten zijn twijfelachtig. Dat is de overtuiging van het Bergense VVD-lid J. J. Schilstra, voorzitter van de woningbouwvereniging Volkshuisvesting te Alkmaar en voorzitter van vereniging oud-Alkmaar. „Het geloof aan de deskundigheid van die rapporten is niet gegroeid met de dikte ervan en met de hoge kosten die er in zijn gestoken. Van die rapporten zijn te vaak prognoses niet uitgekomen en staan deskundige meningen soms lijnrecht tegenover elkaar. De wegeaanleg heeft het publiek met recht verontrust, al zal slechts op enkele plaatsen het initiatief, de mankracht en de tegendruk kunnen worden gevonden om een wijziging in die plannen tot stand te brengen. Daarom is extra bezinning geboden, nu door de onzekere economische situatie vertraging ontstaat. Het gevaar is groot dat om politieke redenen planologische beslissingen worden genomen die op korte termijn soelaas kunnen bieden, terwijl de vraag of die wel aanvaardbaar zijn voor de komende twintig en dertig jaar toch veel belangrijker is,” meent de heer Schilstra.

„Merkwaardig dat terwijl juist het inzicht rijpt dat de overheersende plaats van de auto niet zo zeker is, men hier toch alles aan aanpast en opoffert. Het belang van het behoud van het groene hart van Noord-Holland boven het IJ dat nog erg gaaf en maar op een paar plaatsen is aangetast, vraagt om onmiddellijke aandacht. Een weg wijst onverbiddelijk naar de Flevopolder”, vindt hij.

Ongerust

De heer Schilstra heeft zijn ongerustheid over de ontwikkeling van Noord-Holland boven het IJ kenbaar gemaakt aan de studiecmissie van de kamercentrale Den Helder van onze partij die zich speciaal bezighoudt met de beoordeling van de streekplannen voor Noord-Holland-noord.

Als de plannen werkelijkheid worden, zal de vrijwel onaangetaste Schermer door een stamweg in tweeën worden gedeeld. De stadsuitbreiding aan de noordelijke rand van Alkmaar zal langs het Noordhollands kanaal in noordelijke richting naar het nog landelijke Koedijk kruipen en steden als Heerhugowaard en Purmerend zullen volgens plan in de jaren tachtig wooncentra met 45.000 en resp. 100.000 inwoners worden. De trek van de inwoners van deze steden naar de randstad zal een aanleg van grote wegen nodig maken, waardoor een uitgestrekt groengebied zijn waarde voor een belangrijk deel zal verliezen.

In een interview vorige maand met het Algemeen Handelsblad heeft de heer Schilstra de vrees geuit dat de planologen een Ruhrgebied willen maken van de regio die hem zo na aan het hart ligt en waaraan hij verschillende boeken heeft gewijd, onder meer een over de historie van de Schermer met zijn molens. „Ze springen maar met de schoonheid van ons land om alsof het niet op kan. Het is domweg potverteren” verzuchtte hij. De heer Schilstra is — anders dan vele autoriteiten in de Kaasstad — weinig gelukkig met de bebouwing van Alkmaars noordzoom. Daar moet eerlang een stad van 30.000 inwoners uit de grond gestampt worden. Zeer veel zorgen maakt hij zich over het centrum van Alkmaar. De woningbouwvereniging van de heer Schilstra is daar al druk doende grachtenhuisjes te restaureren. Die worden dan verkocht om het werk te kunnen voortzetten. Zo wil men de zelfsanering in de hand werken, voordat hele wijken tot saneringsgebied worden verklaard en er rigoureuze de bijl in zou worden gezet. De Alkmaarder blijkt veel belangstelling te koesteren voor de bewoning van oude huizen in het schilderachtige centrum. Een tendens die als reactie op de fantasieloosheid van veel buitenwijken in vele steden merkbaar is.

IJsselmeerpolders

De heer Schilstra is een vurig pleitbezorger van de stedelijke bebouwing van de IJsselmeerpolders. Zoiets kan zijns inziens alleen in het groot gebeuren. Als voorbeeld noemde hij in het bovenvermelde interview de Perzische stad Mesjmed. Daar, vertelde hij, legt men vijf kilometer buiten de stand in de woestijn bossen en parken aan met beken en paden om een leefbaar klimaat te verzekeren als men er in de toekomst gaat bouwen. Zo zou de heer Schilstra het ook in de IJsselmeerpolders willen zien: eerst een soort Bosplan aanleggen en dan pas huizen neerzetten.

De Bathbrug in de oude binnenstad van Alkmaar

Aankondigingen

13 APRIL

Drs. Th. H. Joekes (lid van de Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling 's-Gravenhage over actuele financieel-economische politiek. Pulchri-Studio. 20.15 uur.

17 APRIL

G. W. Keja (lid der Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling Schagen.

18 APRIL

De Kamercentrale Utrecht organiseert een vervolg op de Kadercursus. Bij deze gelegenheid spreekt **L. M. de Beer** (lid der Tweede Kamer) over de doelstellingen van de VVD in de jaren zeventig. Poort van Kleef, 20.00 uur.

26 APRIL

De afdeling Wassenaar organiseert in samenwerking met de regio's Leiden en Randstad Den Haag een avond over de Nederlandse buitenlandse politiek. Sprekers zijn de heren **mr. dr. C. Berkhouwer** en **mr. F. Portheine**, beiden lid der Tweede Kamer. Schaapskooi, Duinrell Wassenaar, 20.15 uur.

26 MEI

Hans Wiegel (fractievoorzitter Tweede Kamer) spreekt over een actueel politiek onderwerp voor de afdeling Wassenaar. De avond wordt in samenwerking met andere afdelingen georganiseerd. Schaapskooi, Duinrell. 20.15 uur.

VVD-wethouder in Rhoon

RHOON — Met algemene stemmen heeft de Rhoonse gemeenteraad het VVD-raadslid **S. J. R. de Monchy** tot wethouder gekozen. De heer De Monchy vult hiermee de vacature op die is ontstaan door het aftreden van wethouder **J. Leenheer**.

Wet op gewestvorming

BEVERWIJK — De gemeenteraadsfracties van Beverwijk, Velsen, Heemskerk en Castricum en Uitgeest zijn enkele malen eens per maand bijeengeko-

men voor een bespreking van de wet op de gewestvorming. De gesprekken zullen na Pasen weer op gang gebracht worden in de vorm van een uitwisseling van gedachten over gemeentelijke politieke zaken in deze regio naast het onderwerp gewestvorming.

Eventuele andere belangstellenden kunnen zich wenden tot drs. **A. J. Eiff**, Wingerd 9, Beverwijk, tel. 02510 - 33094 (thuis) of 02150 - 94351 (kantoor).

Congres liberale Studenten Rotterdam

ROTTERDAM — De liberale studentenvereniging Nederland, afdeling Rotterdam, organiseert zaterdag 22 april in Sociëteit Hermes (Robert Baeldestraat 55) een landelijk congres. Aanvang 10.00 uur. Leden van de vereniging en JOVD-ers zullen discussiëren over het onderwerp „De toekomst van het liberalisme”. Inleiders zijn: JOVD-voorzitter **D. N. M. van Wees** en LSVN-president **G. W. van Gent**. Na de lunchpauze (12.00 - 13.30 uur) volgt een forum onder leiding van dr. **F. A. Hoogendijk**. Inleiders en leden van het forum zijn: drs. **H. Gruyters** (D'66), drs. **L. van Leeuwen** (VVD), prof. dr. **F. L. Polak** (DS'70), **mr. H. van Riel** (VVD) en dr. **H. J. Roethof** (PvdA). Het onderwerp van dit deel van het congres is „Partijvernieuwing in Nederland”.

Bestuursmutaties

WASSENAAR — Sinds de laatste algemene ledenvergadering ziet het bestuur van de afdeling er als volgt uit: voorzitter **mr. C. A. Ruys**, secretaris **drs. A. F. Bolhuis**, penningmeester mevrouw **drs. N. Rempt-Hammans de Jongh**, leden **Ch. B. Aptroot**, ir. **K. W. Nieuwswaag**, mevrouw **W. A. v. d. Wiel** - v.d. Flier en **H. R. J. Graaf van Zuylen** van Nijvelt als adviserend lid treedt op **mr. A. van Vuure**, fractievoorzitter.

Het Hoofdbestuur van de VVD zoekt onder **HAAR JONGSTE LEDEN:**

GEGADIGDEN
voor de
nieuwe kiezers
werkgroep

Zij hebben als opdracht:

- geven van propaganda-adviezen m.b.t. de groep van nieuwe kiezers
- fungeren als testpanel voor VVD-presentaties op politiek appeal voor de nieuwe kiezers.

Ze moeten zijn:

- tussen 18 en 23 jaar
- sterk maatschappijbewust
- ervaren in verenigingswerk
- lid van de VVD

Wie jullie groep heeft, heeft de toekomst. In 1975 zijn jullie met een miljoen medekiezers (die voor het eerst naar de stembus gaan) goed voor 25-30 Kamerzetels. Dat trekt de VVD zich sterk aan. Daarom de instelling van deze Nieuwe Kiezers werkgroep. Als je belangstelling hebt schrijf naar **R. W. de Korte**, Koninginnegracht 61, 's-Gravenhage met vermelding van je huidige opleiding of beroep.

Een RONDVAART door de Rotterdamse Havens
 een BELEVENIS!

SPIDO

Willemsplein
 Rotterdam

„Gastheren
 in eigen land”

Jachthaven Laamens
Alkmaardermeer

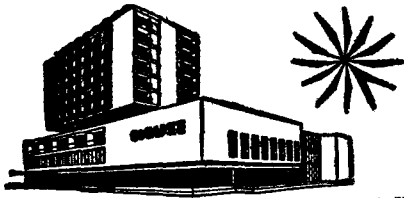
HOTEL-CAFÉ-RESTAURANT EN BAR

„Het Kombuis”

In- en verkoop van boten
 Verhuur
 Onderhoud en herstellingen
 Zomer- en winterberging
 Adviezen

Gerenommeerde keuken
 Gezellige terrassen

Leen Laamens
 Geesterweg 12, AKERSLOOT
 Tel.: 02513 - 22 95.

waar de gast ^koning is

Cocagne, levend middelpunt van een levende stad: perfecte outillage voor vergaderingen, congressen, shows, feestelijke bijeenkomsten: royale hotelaccommodatie, restaurant, café, petit-restaurant, bar en bowling. Speciale arrangementen bij feestelijke gelegenheden: Kerstmis - Nieuwjaar - Pasen - Pinksteren.

COCAGNE

RESTAURANT DES SPÉCIALITÉS. CAVE RENOMMÉE.
 EINDHOVEN, VESTDIJK 47. TELEFOON 040 - 69288

een oude naam voor goede wijn

ONES

WIJNHANDEL
 GRONINGEN

ANNO 1876

LEVERING AAN PARTICULIEREN DOOR HET GEHELE LAND

Hotel Wittebrug
 Den Haag - Scheveningen

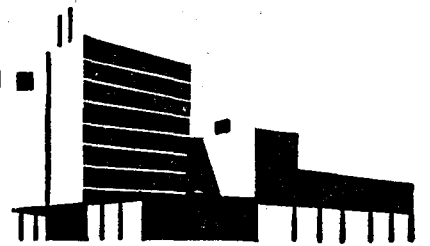
20 SUITES EN 240 BEDDEN

Alle kamers met privé-bad en douche.
 Air-conditioned restaurant en lounge-bar.
 Zalen en salons voor Congressen, Recepties, Lunches en Diners
 van 10 tot 300 personen.

Tel.: 512361 (10 lijnen) - Telex: 31567

**WAAR UW VRIJHEID
 GERESPECTEERD
 WORDT...**

Rijnhotel: modern, comfortabel hotel
 In Rotterdam-Centrum. 140 Kamers
 met bad of douche. Congresaccom-
 modatie voor 20 tot 2000 personen.
 Ruime ondergrondse parkeergarage
 direkt naast het hotel.

rijnhotel rotterdam

Schouwburgplein 1 Rotterdam
 Tel. (010) 132900 - Telex 21640

HOTEL „DE NEDERLANDEN” VREELAND
RESTAURANT-RÔTISSERIE „NAPOLEON”
VREELAND A/D VECHT

BIJ KRUISSING AUTOWEG HAARLEM/HILVERSUM + UTRECHT/AMSTERDAM

RESERVERING (02943) 1576 — ZONDAGS GESLOTEN

Voor Buig- en Zetwerk

op hydr. pers 1000 ton — ZETLENGTE 7 m, dikte 32 mm

Constructiewerkplaatsen **W. HUIZER B.V.**

TELEFOON 010—503677 — GROENEDIJK 10 — CAPELLE a/d IJSSEL

DE AFSLUITING VAN HET HARINGVLIET

betekent wijziging in de waterstanden!

De benodigde

AANPASSINGSWERKEN

zoals:

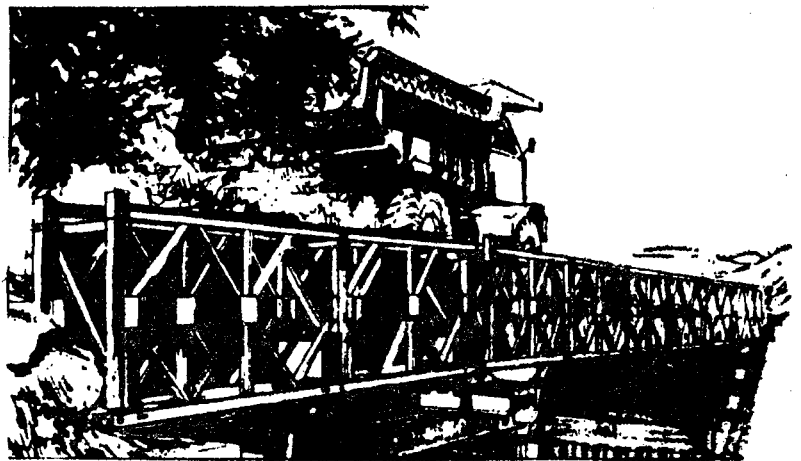
HAVENS, verdiepen, verruimen, vergroten
HELLINGEN, verdiepen, verlengen, vergroten
BESCHOEIINGEN, damwand, glooiing
en OEVERWERKEN

kunnen volledig verzorgd worden door

N.V. AANNEMINGSBEDRIJF FLIP MOL

postbus 3, H. I. Ambacht 01858 - 3977

N.V. Technische Groothandel P. & D. Janson

Verkoop, Verhuur en Montage
van Nieuw en Grade-"A" Bailey-Bruggen-materiaal;
Alleenvert. van: MABEY & JOHNSON.
AALST.(Gld.) - Tel. 04187-531-270

Utiliteitsbouw

Woningbouw

Ziekenhuisbouw

aannemingsbedrijf

de Kinkelder n.v.

arnhem - rotterdam

ARNHEM:

Bruningweg 21

Telefoon: 085 - 629026*

ROTTERDAM:

Kipstraat 3d

Telefoon: 010 - 121288

Boele's Scheepswerven en Machinefabriek N.V.

BOLNES (bij Rotterdam)

Reparatie en nieuwbouw

TELEFOON 134862 ROTTERDAM — TELEGR. BOELE - BOLNES

VASTE STENEN IN ALLE SOORTEN

„MOLISOL“ MOLER ISOLATIESTENEN

VUURVASTE ISOLATIESTENEN

ZUURVASTE STENEN

„PRODORITE“ CHEMISCH BESTENDIGE PRODUKTEN

LEVERT

N.V. Gouda Vuurvast

VEREENIGDE VUURVASTE STEENFABRIEKEN

GOUDA — TELEFOON 16744 - (01820)

utiliteitsbouw

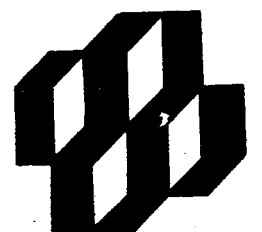
systembouw

sierbeton-elementen

staalkonstrukties

Aannemings Mij. Gebr. VAN HEESWIJK n.v.

Tramstraat 31-33 • Eindhoven • Telefoon 040-23386

vrijheid en democratie

Rapport-Van Rijckevorsel

De heer G. Koudijs, defensiespecialist voor de VVD in de Tweede-Kamer, geeft hiernaast een uitvoerige analyse van het rapport van de zogenaamde Commissie-Van Rijckevorsel, die was belast met een onderzoek naar de Nederlandse defensie-inspanningen.

Hij staat vrij uitvoerig stil bij de standpunten, die in deze commissie werden ingenomen en besteedt daarbij ruime aandacht aan het minderheids-standpunt, dat matiging van de defensieuitgaven inhoudt. De heer Koudijs bestrijdt op verscheidene punten de motieven van deze minderheid. De lezer krijgt in één keer een ruime en overzichtelijke informatie over deze voor buitenstaanders moeilijke materie.

Het rapport van de commissie van civiele en militaire deskundigen over de toekomst van de Nederlandse defensie heeft de pennen en de tongen in ons land behoorlijk in beweging gebracht. En ook reeds voor het rapport verscheen was er een stroom van aan de commissie gerichte adviezen van vele groepen en organisaties op gang gekomen.

Dat is een begrijpelijke en een verheugende zaak. Het veiligheidsbeleid behoort ieders belangstelling te hebben. En het is algemeen bekend dat onze defensie in de afgelopen jaren in moeilijkheden is geraakt; dat onze defensie-inspanning, zoals de commissie het uitdrukt „op een kritiek punt is gekomen“.

Er is twijfel of wij met onze defensie wel op de goede weg zijn. Het was daarom een verstandig besluit van het kabinet om de taak van de Nederlandse defensie in de Navo en de voor de vervulling daarvan vereiste middelen en methoden te doen onderzoeken door een breed samengestelde commissie van zeer bekwaam leden en om haar gedegen, belangrijke rapport in alle openheid in publieke discussie te doen uitkomen.

De commentaren die na publicatie van het rapport en de daarin vervatte aanbevelingen los kwamen waren in het algemeen eenstemmig ten aanzien van de aanbevelingen, die de commissie eenstemmig heeft gedaan en zij waren verdeeld waar zich in de commissie een meerderheid en een minderheid gevormd had.

Eenstemmige adviezen

De eenstemmige adviezen zijn allen gericht op verbetering van de doelmatigheid van het defensie-apparaat. Wij kunnen daarmee dan ook in algemene zin van harte instemmen.

— het vaststellen van een financieringsniveau voor tenminste vier jaren teneinde een verantwoorde planning op middellange termijn te kunnen uitvoeren; het financieringsniveau wordt daarbij uitgedrukt in een gemiddeld percentage van het netto nationaal inkomen tegen marktprijzen;

— het nemen van maatregelen die zullen garanderen dat voor investeringen bestemde bedragen niet voor andere doeleinden worden bestemd;

— het bereiken van een besparing van 10 pct. (voor de jaren 1973—1976: 8 pct.) op de exploitatiekosten, door organisatiewijzigingen en stelselmatige rationalisatie;

— het presenteren van bestedingen, die weinig of niets met defensie te maken hebben (te betalen belastingen, pensioenen en wachtgelden e.d.) op zodanige wijze dat zij niet als defensie-uitgaven worden aangemerkt;

— het wijzigen van de structuur van de departementale organisatie, waardoor een snelle besluitvorming en een zakelijk beleid zijn gewaarborgd (een meer optimale structuur dan de huidige verticale structuur); per krijgsmachtdeel dient een geïntegreerde, taakgerichte bedrijfsvoering voor de voorbereiding en uitvoering van het beleid mogelijk te zijn;

— het in beginsel aanvaarden en na gebeten uitvoerbaarheid invoeren van de mogelijkheid van dienstplichtvervulling naar keuze, waarbij de dienstplichtige in principe kan kiezen uit een aantal variabele dienstitijden van 12 tot 48 maanden, met daaraan aangepaste opleidingen en beloningen. Dit is een door de departementale organisatie niet eenvoudig te hanteren systeem, dat echter zeker beloften inhoudt voor een meer zinvolle dienstplichtvervulling.

— het beter regelen van de voorlichting,

onder verantwoordelijkheid van het kabinet, waarbij ook Navo-aangelegenheden in zo ruim mogelijke mate voor het publiek beschikbaar komen;

— het geven van grote prioriteit aan de totstandkoming van zeer nauwe internationale samenwerking, zo mogelijk in de zin van taakverdeling in bondgenootschappelijk verband, en aan de verwezenlijking van een Europese organisatie met welomschreven beslissingsbevoegdheid op het gebied van productie, aanschaffing en logistiek.

Oefenterrein Ter Apel

De commissie beveelt de aanleg aan van een oefenterrein in Zuid-Oost-Groningen (Ter Apel) met de daarbij behorende voorzieningen en de legering in de Bondsrepubliek van een tweede brigade en een tweede verkenningsbataljon.

Wij verwachten dat het kabinet aan deze aanbevelingen grote aandacht zal schenken. Zij betreffen alle belangrijke facetten van ons defensiebestel. (Op sommigen daarvan hebben wij reeds lang aangedrongen.)

Maar zij zijn niet het centrale probleem: hoe moet onze Navo-bijdrage zijn samengesteld en welke financiële inspanning dienen wij daarvoor op te brengen?

Ten aanzien van deze kernvraag liepen de meningen van de leden der commissie uiteen en vormden zich ten slotte een meerderheid en een minderheid.

Bij een zo breed samengestelde commissie is dat niet verwonderlijk. De defensie-inspanning die de verschillende leden van de gemeenschap noodzakelijk achten is in een democratie altijd een zaak van verschillen van opvatting. Behalve kort vóór, tijdens, en kort na een catastrofe.

Financiële inspanning

De meerderheid van de commissie adviseert in de periode van 1973 tot en met 1976 gemiddeld 4,25 pct. van het geschatte nationaal inkomen aan onze defensie te besteden, ongeveer 27 miljard gulden; de minderheid adviseert de uitgaven voor defensie te stabiliseren op het huidige peil van 3,945 pct. van dat inkomen, ong. 25 miljard gld. Belangrijker nog dan deze bedragen op zichzelf zijn de overwegingen die daaraan ten grondslag liggen.

De meerderheid van de commissie baseert haar mening, onder afweging van de defensie-uitgaven tegen andere belangrijke nationale prioriteiten, op een nuchtere en realistische beschouwing van de Oost-Westverhouding, de relatie tussen de defensie-inspanning van de Verenigde Staten enerzijds en die van de overige Navo-leden, waaronder Nederland, anderzijds, en op de positie van de Navo ten opzichte van de rest van de wereld.

Zij constateert dat het militaire apparaat van de Sovjet-Unie een voortdurende groei vertoont zowel in kwalitatieve als in kwantitatieve zin. Zij legt er grote nadruk op dat de vraag, of de Sovjet-Unie agressieve bedoelingen van militaire aard heeft, daarbij eigenlijk niet eens in de eerste plaats aan de orde komt. Van groot belang is, dat zij een zwaar en modern bewapende grote mogendheid is, die — indien zij in het aangrenzende gebied geen min of meer gelijkwaardige tegenkracht vindt — op zijn minst politiek gebruik van die overmacht zal maken.

De meerderheid is van mening — en wij zijn het daarmee eens — dat die

VERVOLG OP PAGINA 10

Defensiecommissie geïnstalleerd

De informele defensie-adviescommissie ten dienste van de Eerste- en Tweede-Kamerfractie van de VVD is omgevormd tot een officiële partijcommissie. Op 7 april 1972 heeft de heer G. Koudijs, lid van de Tweede Kamer, in het gebouw der Kamer namens het hoofdbestuur van de VVD de defensiecommissie geïnstalleerd.

De commissie bestaat uit:

1. Burgerleden:

H. L. A. Bakhuis; mr. J. M. Bast; mr. K. H. Beijen; dr. F. Snapper; drs. W. Venker; A. V. van den Wall Bake en mr. H. W. B. Wefers Bettink.

2. Militaire Leden:

H. A. Baay jr. (Klu); H. de Booy (Km); J. L. Bosch (Klu); F. O. Ch. Groeneveld (Kl); J. H. de Gruyter (Km); R. J. W. Heslinga (Kl); J. G. M. Idsinga (Kl); W. P. de Jong (Klu); mr. G. L. Lindner (Km); A. Ploeg (Kl) en B. Vermeulen (Klu).

3. Adviserende Leden:

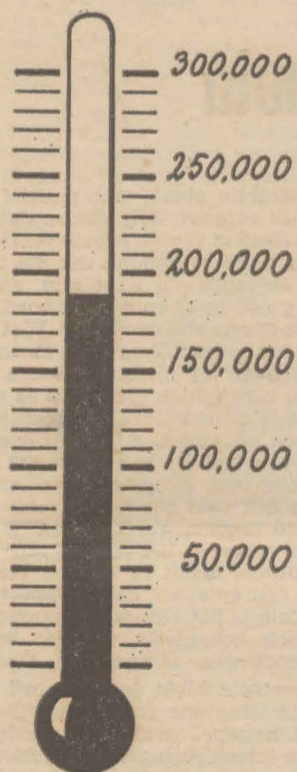
Mr. H. van Riel (fractie voorzitter Eerste Kamer); mej. mr. A. Kappelijne van de Coppello (lid Tweede Kamer); G. W. Keja (lid Tweede Kamer) en G. Koudijs (lid Tweede Kamer).

De letters achter de namen van de militaire leden (Km, Kl en Klu) duiden respectievelijk op: Koninklijke Marine, Koninklijke Landmacht en Koninklijke Luchtmacht, het krijgsmachtonderdeel waarbij de betrokkene in werkelijke dienst is.

Voorzitter van de commissie is mr. J. M. Bast (Kleine Houtweg 145 te Haarlem, telefoon 023 - 289970), secretaris van de commissie is de heer H. de Booy (Van Polanenpark 57 te Wassenaar, telefoon 01751 - 4203).

Binnenkort hoopt de commissie het hoofdbestuur te rapporteren achtereenvolgens over de herziening van het militaire tuchtrecht en over het rapport van de commissie-Van Rijckevorsel.

Thorbecke-huis

Voor het Thorbeckehuis was woensdagochtend 12 april f 189.096,76 bijeen, bijna f 46.000,— méér dan veertien dagen geleden. Was uw bijdrage er ook al bij? Zo niet, maak het dan meteen in orde: giro 67880 t.n.v. VVD, Den Haag. Die nieuwe huisvesting voor ons algemeen secretariaat, waarvoor ruim f 300.000,— nodig is, moet er komen!

Misdeeld grensgebied

In overleg met de besturen van de kamercentrales heeft de VVD-fractie in de Tweede Kamer de volgende regionale taakverdeling voor het oostelijk district vastgesteld:

Kamercentrale Gelderland:
 drs. G. M. V. van Aardenne, L. M. de Beer, H. P. Waalkens.
Kamercentrale Zwolle:
 G. W. Keja, H. P. Waalkens.

„Om een economische en politiek-economische eenwording te verkrijgen, moet de afstand tussen de afzonderlijke gebieden en de achterstand van minder begunstigde streken worden verminderd. Dan pas zullen de economieën zich harmonisch kunnen ontwikkelen en op stabiele wijze uitbreiden.” Dit citaat uit de inleiding tot het E.E.G.-verdrag heeft de stichting het Nederlands Economisch Instituut en de Duitse Gesellschaft für Regionale Strukturentwicklung te Bonn voor ogen gestaan, toen zij enkele jaren geleden twee Nederlandse grensgebieden en een Duits „minder begunstigd” grensgebied begonnen door te lichten. De grensgebieden waren Twente en Oost-Gelderland in ons land en West-Munsterland en het graafschap Bentheim aan de overzijde van de grens. De instituten kregen de opdracht tot dit onderzoek o.m. van beide nationale regeringen en de Commissie van de Europese Gemeenschappen. In een onlangs verschenen rapport hebben de instituten een overzicht gegeven van de gehele problematiek van het onderzoeksgebied als geheel en van de vooruitzichten en de aanbevelingen voor oplossingen in het verband van de Europese gemeenschap.

De studie toont aan dat zonder een goed uitgewerkte politiek volledige werkgelegenheid in de regio niet wordt bereikt, dat de groei achterblijft bij de nationale ontwikkeling, dat de wankelende regionale economie blijft bestaan, dat de achterstand in de inkomens niet wordt ingehaald en dat er grote gebreken blijven in de infrastructuur.

Bij een nadere bestudering van hetgeen er tot dusverre aan maatregelen voor het onderzoeksgebied is genomen, blijkt volgens het rapport dat aan de Nederlandse zijde bijzondere stappen voor Twente en Oost-Gelderland vrijwel achterwege zijn gebleven. Nederland kent stimulerings- en activeringsgebieden, maar Twente en Oost-Gelderland horen daar niet bij. Vereist is daarom, aldus het rapport, een regionale politiek, waarbij rekening wordt gehouden met de gevarieerdheid van de economische

bedrijvigheid en ook met de kwaliteit van de arbeidsmarkt.

In Twente ontwikkelt zich naast de textielindustrie de metaalindustrie zeer gunstig. Maar het is de vraag of de metaalnijverheid alleen het hele omvormingsprobleem in Twente kan en moet oplossen. Gedacht moet worden aan nog een of meer industrieën, waarbij men er niet op kan rekenen dat in 1980 een chemische industrie van enige betekenis aanwezig kan zijn. Aandacht moet worden geschonken aan de frisdrankenindustrieën, drukkerijen en uitgeverijen, leder- en rubbernijverheid en ook aan de fabricage van aardewerk, glas, kalk en stenen.

Het rapport somt gedetailleerd op welke verbeteringen aan de infrastructuur, met name aan het verkeer en vervoer, moeten worden aangebracht. Ook voor de gezondheidszorg en het onderwijs worden mogelijkheden en wenselijkheden voor verbetering genoemd. Als verbeteringen in de infrastructuur die voorrang moeten hebben, noemt het rapport:

- De onverwijfde uitbreiding van de Nederlandse wegen E8 en RW 15 en de Duitse A 113 (Emslandlinie).
- Een versnelde elektrificering van de belangrijkste baanvakken van de Spoorwegen in het onderzoeksgebied.
- Bovenregionale herziening van de kanaalverbinding tussen het Duitse en het Nederlandse waterwegennet.

De Technische Hogeschool te Enschede zou moeten worden verbeterd en uitgebreid met een medische faculteit.

De onderzoekers zijn van mening dat men ernstig in overweging moet nemen althans het oostelijk deel van de achterhoek in 1973 in de stimuleringsplanning op te nemen.

Een belangrijke conclusie van het rapport is ook dat de Europese Investeringsbank zou moeten worden ingeschakeld bij de financiering van de infrastructurele plannen die voor beide gebieden langs de grens van belang zijn (de E8 bij voorbeeld).

Mevrouw Stikker lid van verdienste

EMMELOORD — De algemene vergadering van de afdeling Noordostpolder heeft tot lid van verdienste benoemd mevrouw F. K. Stikker Rienks te Emmeloord.

Mevrouw Stikker is gedurende bijna twintig jaar als secretaresse een stuwende kracht in de afdeling geweest. Zij hielp vele activiteiten organiseren en maakte velen in de Noordostpolder enthousiast voor de partij. Haar politieke bezigheden beperkten zich niet tot de afdeling alleen. Sinds 1966 maakte zij deel uit van de VVD-fractie in de provinciale staten van Overijssel. Als statenlid besteedt zij veel tijd aan de problematiek van de milieuhygiëne, waarover zij regelmatig lezingen houdt.

Bezoek Diepenveen

Woensdag 29 maart brachten de heren drs. Van Aardenne en Waalkens, leden van de vaste Kamercommissie voor binnenlandse zaken, een bezoek aan de gemeente Diepenveen op uitnodiging van de afdeling Diepenveen-Bathmen in verband met de plannen van annexatie van deze gemeente ten behoeve van de gemeente Deventer. Na een rondrit in gezelschap van de burgemeester van de gemeente Diepenveen langs de gebieden, waarvoor de gemeente Deventer in het bijzonder belangstelling heeft, volgde een korte bespreking op het gemeentehuis. Vervolgens werden de Kamerleden ontvangen in 't Haarhuus te Schalkhaar door het bestuur van de afdeling, waarbij ook enige leden van het Actie-comité „Inspraak Burgerij Diepenveen” aanwezig waren. Tijdens een lunch werd uitgebreid met de Kamerleden gediscussieerd over de verschillende aspecten van een mogelijke annexatie naar aanleiding van door hen gestelde vragen en gemaakte opmerkingen.

Aankondigingen

17 APRIL
 De afdeling Deventer organiseert een debat tussen de Tweede Kamerleden drs. Th. H. Joekes en A. de Goede (D'66).

23 APRIL
 Mr. H. E. Koning (lid der Tweede Kamer) heeft zitting in een politiek forum te Lunteren georganiseerd door de O.V. Seneca, dispuut van het corps van de Vrije Universiteit.

24 APRIL
 Mevrouw drs. N. Smit-Kroes (lid der Tweede Kamer) spreekt te Doetinchem voor de statencentrales Doetinchem en Winterswijk over liberale politiek. Hotel de Graafschap, 20.00 uur.

27 APRIL
 G.W. Keja (lid der Tweede Kamer) spreekt voor de statencentrales Doetinchem en Winterswijk over het functioneren van het gemeentelijk apparaat. De Waag, Doesburg, 20.30 uur.

Mijn opinie is...

• Leraren de dupe?

Moeten de leerkrachten van het kleuter c.q. basis onderwijs salarisverhoging krijgen ten koste van de leraren in het voortgezet onderwijs? Naar aanleiding van de uitlating van mevrouw Smit-Kroes op een congres van kleuterleidsters (geciteerd in het weekblad voor leraren van 7 april) dat zij de salariëring van de docenten bij de verschillende onderwijsniveaus in één verband wil zien, vraag ik mij af of dit haar bedoeling is.

Uit het aangehaalde artikel blijkt namelijk dat de heer Laban van de PvdA dit doel wenst te bereiken door de beschikbare loonsom anders te verdelen en de zgn. eerstegraads docenten een kleinere salarisverhoging te geven dan de overige docenten. Als leraar intrigeert het mij nu aan welke salariscorrecties binnen ons onderwijs onze partij denkt.

Eerstegraadsleraren zijn lieden, die of academisch gevormd zijn of een MO-B diploma bezitten. Zij zijn geheel bevoegde leerkrachten en ze zijn niet dik gezaaid. Al jarenlang wordt op de middelbare scholen 20 tot 25 procent van de

lessen door onbevoegde of gedeeltelijk onbevoegde krachten gegeven. Het aantal academisch gevormde leraren slinkt van jaar tot jaar en gepromoveerden worden zeldzaam. Het is dan ook gelukkig dat een aantal leerkrachten uit het lager onderwijs in hun vrije tijd voor een MO-akte studeren om aldus — gestimuleerd door betere salarisvooruitzichten — docent bij het middelbaar onderwijs te worden. Om deze mensen nu minder te laten meeprofiteren van salarisstijgingen lijkt mij onbillijk. Ik ben met mijn salaris best tevreden, maar als ik het vergelijk met dat van academici uit andere beroepen springt het er niet boven uit. Ik zou het willen kwalificeren als redelijk, maar ook niet meer.

Ik gun de kleuterleidsters graag hun salarisverhoging, maar dan niet zo dat de eerstegraads leraren daarvan de dupe worden. Laat allen die een betrekkelijk hoog salaris verdienen gedwongen worden hun steentje bij te dragen. In dat geval breng ik ook graag een offer al leidt dit tot belastingverhoging.

DR. C. N. FEHRMANN, KAMPEN

vrijheid en
democratie

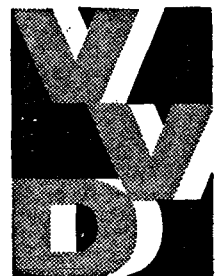
De redactie van Vrijheid en Democratie is gevestigd te Amsterdam, Nieuwe Herengracht 89-B. Hoofdredacteur en voorzitter van de redactiecommissie is de heer Ph. C. la Chapelle.

De abonnementen-administratie wordt verzorgd door het algemeen secretariaat van de VVD, Koninginnegracht 61 te Den Haag (telefoon, uitsluitend voor abonnementen-administratie, 070 - 111741). Voor adreswijzigingen etc. wende men zich dus tot het algemeen secretariaat.

De advertentie-exploitatie wordt verzorgd door de Nederlandse Dagblad Unie, Westblaak 180 (postbus 824) te Rotterdam, telefoon 010 - 147211.

algemeen
secretariaat

Het algemeen secretariaat van de VVD is gevestigd te Den Haag, Koninginnegracht 61, telefoon (070) 604803. Postrekening: 67880 ten name van de algemeen secretaris van de VVD te Den Haag.

Friesch Groningsche Hypotheekbank N.V.

pandbrieven

een veilige belegging met zeer hoog rendement

Waarschuwing van Schunck

In overleg met de besturen van de kamercentrales heeft de VVD-fractie in de Tweede Kamer de volgende regionale taakverdeling voor het zuidelijk district vastgesteld:

Kamercentrale 's-Hertogenbosch:
mr. A. Geurtsen, mevrouw drs. N. Smit—Kroes.

Kamercentrale Tilburg:
L. M. de Beer, mr. H. Koning.

Kamercentrale Middelburg:
drs. G. M. V. van Aardenne, ir. D. S. Tuijnman.

Kamercentrale Maastricht:
G. Koudijs, mr. F. Portheine.

„Tegen de huidige voortgaande verslechtering van de situatie in de mijnstreek valt voor een bedrijf als Schunck niet meer op te boksen. Ongetwijfeld zullen nog meer grote bedrijven in de Oostelijke Mijnstreek in grote moeilijkheden komen.” Deze woorden van directeur Leo Schunck, die onlangs moest bekend maken dat zijn warenhuis uit het Heerlens stadscentrum zal verdwijnen, laat aan duidelijkheid weinig te wensen over. De consequenties daarvan gaan veel verder dan het afvloeien van ruim 200 Schunck-medewerkers, hoewel dit laatste, gezien de huidige arbeidsmarktsituatie in de Oostelijke Mijnstreek juist ook in de sector „handel en diensten” — bijzondere problemen schept.

De sluiting van Schunck is namelijk ook een symptoom. Dat van een dreigend debacle dat de Mijnstreek boven het hoofd hangt. Een laatste waarschuwing ook voor de verantwoordelijken die er van op de hoogte waren en zijn dat alleen al in 1971 419 bedrijven (detailhandel en andere) uit de Mijnstreek een beroep hebben gedaan op de bedrijfsbeëindigingsregeling van het Ontwikkelings- en Saneringsfonds.

Er is in Zuid-Limburg een winkelapparaat met een vloeroppervlakte van 560.000 vierkante meter. Volgens de landelijke normen is dat 220.000 vierkante meter te veel. Met andere woorden er heerst een krypto-werkloosheid van 400 mensen.

Cijfers om van te schrikken, al zal de insider meteen opmerken dat de zelfstandige ondernemer in het midden- en kleinbedrijf momenteel in heel Nederland moeilijke tijden doormaakt. De veranderende behoeften van de consument, schaalvergroting, specialisatie, enz. zijn er de oorzaak van dat in het hele land fors gesaneerd moet worden. Waarom zou Limburg dan speciale aandacht moeten krijgen zal men vragen. Het antwoord luidt heel simpel: omdat de regering en dus het hele Nederlandse volk in 1965 heeft beslist dat de mijnen moesten worden gesloten. De consequenties van dit besluit hebben Limburg in cultureel, sociaal, maatschappelijk en economisch opzicht zodanig veranderd dat het volkomen onverantwoord zou zijn indien diezelfde regering en datzelfde Nederlandse volk daar niet ten volle rekening mee zullen houden. Als men weet dat de daling van het aantal winkelvestigingen in de Mijnstreek in versneld tempo moet worden doorgevoerd omdat dit tempo in vergelijking met de rest van het land steeds was vertraagd onder invloed van de relatief hoge lonen in de mijnindustrie, mag niet worden volstaan met een constatering zonder meer. Natuurlijk zal die achterstand moeten worden ingelopen wil er voor de winkelstand als geheel voldoende omzet overblijven. Maar men kan en mag niet voorbijgaan aan het feit dat de veranderingen in het economisch bestel zich in deze regio zo snel aandienen dat er om de verpaupering van een grote groep kleine zakenmensen te voorkomen — zeer snel zal moeten worden ingegrepen. Zij werden en worden namelijk getroffen door een soortgelijke calamiteit met

dezelfde oorzaken als de mijnwerkers, waarvoor geen werk meer is.

Door de verdwijning van de mijnen is het industriële patroon van de Mijnstreek zodanig veranderd dat een ongunstige invloed op de koopkracht (gesproken wordt van een gemiddelde daling van 15-20 pct.) niet uit kon blijven. De Mijnstreek telt vele duizenden vervroegd gepensioneerden, duizenden andere ex-mijnwerkers moesten worden geplaatst in sociale werkplaatsen, de overbruggingsuitkeringen aan in andere bedrijven geplaatste ex-mijnwerkers, lopen na twee jaar af, in andere bedrijven vinden ex-mijnwerkers praktisch overal een lager loonniveau, enz. Al deze factoren betekenen voor de individuele consument een lager inkomen en voor de streek een probleem er bij. Het gemiddeld stijgingspercentage van de detailhandelsomzetten werd in de Mijnstreek dan ook zeker niet gehaald in 1971.

VOORDELEN

Het feit dat Limburg een grensprovincie is, schept voordelen maar ook nadelen. De kopersstroom uit België en Duitsland is steeds wisselvallig geweest, maar op het ogenblik ziet het er niet naar uit dat met name de Duitse kopers nog ooit massaal zullen terugkomen. De stijging van de kosten van levensonderhoud in 1971 immers overtrof die van Duitsland met royale cijfers.

De sluiting van de mijnen heeft ook een sterke migratie veroorzaakt, voornamelijk van jonge leidinggevende en middelbare functionarissen, terwijl door de teruglopende bevolking de afbraak van oude stadswijken in het oude mijngebied ook nog sterk werd gestimuleerd.

Van de pendel ten slotte kan worden gesteld dat deze een nadelige invloed heeft op de groei van de industrie en daarmee uiteraard ook op de groei van het midden- en kleinbedrijf.

NEVENEFFECTEN

Men kan zich afvragen of aan de oorzaken van dergelijke neveneffecten van het herstructureringsproces in zijn algemeenheid nog veel kan worden gedaan. Maar voor wat betreft de uitwerking daarvan kan dat zeker. De LOZO (Limburgse Organisatie van Zelfstandige Ondernemers) en de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor de Mijnstreek hebben herhaalde malen gevraagd om snelle maatregelen, zoals een afvloeiingsregeling als complement van de bestaande bedrijfsbeëindigingsregeling, met als voorbeeld de afvloeiingsregeling in de landbouw en een overbruggingsregeling voor de middenstanders, gevestigd in en rond de talrijke te saneren woonkernen in de oostelijke mijnstreek. Met name een goede saneringsregeling waarmee men gezonde bedrijven gezond kan houden, en die het voor de ongezonde bedrijven aantrekkelijk maakt op te houden, is dringend gewenst. De huidige schiet duidelijk te kort. De ondernemer die zijn bedrijf sluit wordt twee jaar opgevangen en kan in die periode omscholingscursussen gaan volgen. Verre-

weg het grootste gedeelte van de ondernemers die hun zaak sluiten is echter ouder dan 50 jaar, en kan toch al bijna nergens meer terecht. Een beroep op de bijstandswet is meestal het enige dat overblijft. Snelle beslissingen zijn geboden. Met name in Limburg, waar men niet langer wenst te accepteren dat in Den Haag wordt gezegd „we weten nog niets”. Hetgeen op zijn beurt meestal weer leidt tot de samenstelling van het zoveelste dure rapport dat al lang achterhaald is als het verschijnt.

Bestuursmutaties

TILBURG — Het nieuwe bestuur van de afdeling is als volgt samengesteld: voorzitter E. L. van den Bergh, vice-voorzitter drs. G. J. Boelen, secretaris drs. J. W. Hooftman, Academielaan 14, Tilburg, penningmeester ir. C. Tutein Nolthenius en leden mr. P. J. J. M. Mangelmans en P. L. van den Bossche.

De afdeling zal in de gemeente Loon op Zand-Kaatsheuvel, Gilze-Rijen, Moergestel en Hilvarenbeek in het najaar contactavonden beleggen als eerste voorbereiding op de gemeenteraadsverkiezingen. In Oisterwijk, waar de VVD twee raadszetels heeft, zal een werkgroep de gemeenteraadsleden gaan ondersteunen.

Discussie volksgezondheid

VERVOLG VAN PAGINA 5

leidsonderdeel krijgen? Is hier ooit een grens te trekken? Het zijn de vragen die wel gesteld, maar moeilijk beantwoord kunnen worden.

In grote trekken kan men drie dingen doen om de collectieve lasten minder zwaar te laten drukken: doelmatiger werken, de lasten anders verdelen, sommige kosten niet meer vergoeden.

Doelmatiger werken

Verschillende mogelijkheden zijn min of meer uitvoerig besproken:

- 1e. herziening van de uitvoeringsorganisaties der verplichte verzekering;
- 2e. concentratie van ziekenfondsen en daardoor besparing van administratiekosten;
- 3e. aankweken kostenbesef bij artsen, apothekers en andere medewerkers;
- 4e. vervanging van het abonnements-honorarium door een verrichtingenhonorarium. Vooral de kostenbewaking in het voorschrijfbeleid der „medewerkers” kreeg aandacht: men constateerde dat

in hun opleiding aan het kostenbesef onvoldoende plaats wordt ingeruimd.

Een andere lastenverdeling kan men bereiken door de ziektekostenverzekering anders te regelen. De in de nota voorgestelde afschaffing van de bejaardenverzekering vond vrijwel algemeen instemming. Uitbreiding van de algemene werkingssfeer van de Ziekenfondswet wenste men niet, over een mogelijke uitbreiding van de A.W.B.Z. werd verschillend gedacht. Sommigen wensten blijvende invaliditeit eronder te brengen, anderen meenden dat de zich uitbreidende geestelijke gezondheidszorg hier rechten kan doen gelden. Gevreesd werd voor een verdere „aanzuigende” werking van de A.W.B.Z. voor intra-murale instellingen. Noch een volksverzekering, noch een nabootsing van de National Health Service werd door iemand bepleit.

Een mogelijke opheffing van de ziekenfondsen vond weinig instemming, al zag men er het voordeel in, dat elke schijn van discriminatie dan verdwijnt. De afdeling Maassluis c.s. noemde als ideaal systeem een glijdende schaal van premiebetaling en werkte dit wat nader uit.

Eigen risico

Zeer levendige discussies ontsponnen zich over de invoering van het eigen

risico, speciaal in de afdeling Roden had de gedachtenwisseling naar mijn herinnering een principieel karakter.

Algemeen wenste men bij het eigen risico invoering van een maximum-betrag, en de mogelijkheid tot ontheffing voor bepaalde ziekten of leeftijdsgroepen. Van de invoering van het eigen risico verwachtte men geen groot financieel voordeel, doch wel een toeneming van het verantwoordelijkheidsbesef. Verscheidene voorbeelden van buitenlandse systemen werd beschreven.

Van de vier plaatsen waar het eigen risico gelegd kan worden, werd het geneesmiddelengebruik het meest aantrekkelijk geacht. Het bezoek aan de huisarts wilde vrijwel niemand afremmen. Zo overconsumptie bewezen kan worden, dan zal dit vooral in de geneesmiddelensector het geval zijn. Gewezen werd op de administratiekosten die van het eigen risico het gevolg zullen zijn, vooral wanneer men het wil laten drukken op één algemeen bedrag voor alle verstrekkingen. Slechts één afdeling was principieel tegen het eigen risico, verder waren er alle schakeringen tussen scepsis en enthousiasme.

Zeer uitdrukkelijk is ook voorgesteld om een aantal verstrekkingen geheel te laten vervallen, met name die genees- en verbandmiddelen, die bij de drogist verkrijgbaar zijn, en de vervoersbewijzen.

Vanaf 1 augustus 1972

beschikbaar van een partijgenoot aan de COSTA DEL SOL,

LUXE VILLA (6 personen)

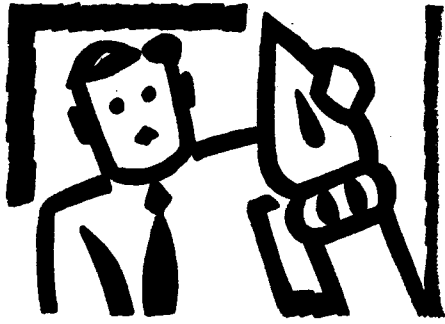
met zwembad, op privéterrein, 1 km van kust en dorp.
Informaties en condities: telefoon 070 - 987106.

Mijn opinie is...

De liberale werknemer

Het gebeurt niet vaak dat men iemand die met een probleem worstelt kan bijstaan door erop te wijzen dat zijn probleem niet bestaat. Ik zal nu de kans die me daartoe geboden wordt dan ook aangrijpen.

De heer Ir. A. H. O. Bats signaleert in „Vrijheid en Democratie” van 17 maart jl. dat de liberale werknemer, met name die van het midden- en hoger kader, niet op passende wijze kan worden vertegenwoordigd in een ondernemingsraad nieuwe stijl (wet 1970). Hij meent dat het gemis aan een liberale vakbond en de gemengde samenstelling van zg. categorale organisaties daar de oorzaak van zijn. Iemand die niet ziet wat er wel is kijkt óf in de verkeerde richting óf kijkt niet beter dan zeer oppervlakkig.

Een liberale vakbond is er niet en heeft mogelijk geen levensvatbaarheid. Een verklaring daarvan zou kunnen zijn dat vakorganisaties of bepaalde categorale organisaties van werknemers niet worden opgericht omdat betrokken werknemers een gemeenschappelijke politieke opvatting zijn toegedaan. Wel omdat men gemeenschappelijke belangen in de onderneming (t.o.v. aandeelhouders, ondernemer, werkgever, andere werknemersorganisaties) of in de samenleving (overheid, werkgeversorganisaties, andere werknemersorganisaties) gezamenlijk wil behartigen.

Een steeds groter aandeel van de eigenlijke sociaal-economische gebeurtenissen speelt zich af rondom en binnen de onderneming: het bedrijfsleven en organisaties waar het bedrijfsleven is vertegenwoordigd, zoals de S.E.R. en de Stichting van de Arbeid. Beslissingen in deze organisaties worden zelden genomen op basis van een politieke gezindheid, maar op basis van het afwegen

van sociaal-economische argumenten van belangengroepen. Veel te lang hebben werknemers in middengroepen en hoger personeel aan deze sociaal-economische besluitvorming met een mogelijk meer objectief geluid niet kunnen deelnemen; de betrokken werknemers eisten hun eigen verantwoordelijkheid niet eerder op.

De wet laat slechts drie bestaande vakcentrales toe. Daar zal wat de S.E.R. betreft waarschijnlijk snel verandering in komen. De centrale categorale organisatie van hoger personeel, de Nederlandse Centrale van Hoger Personeel zou dan ook vertegenwoordigers moeten aanwijzen.

In de onderneming zelf biedt de nieuwe Wet op de Ondernemingsraden wel een mogelijkheid van goede vertegenwoordigingen voor midden- en hoger kaderpersoneel. Een vereniging van werknemers die twee jaar rechtspersoonlijkheid bezit kan kandidaten stellen voor de ondernemingsraad.

Het lijkt een verkeerde toepassing van het instituut ondernemingsraad om er een politiek trefpunt van te maken. Als besluiten moeten worden genomen aangaande beleidsproblemen in de onderneming dan is daar vaak een uiterst pragmatisch en droog rationele manier van denken voor nodig. In bijna geen enkel geval zal men een mening kunnen vormen die voornamelijk wordt gedragen door een politieke overtuiging. Omgekeerd zou men bij de besluitvorming zich wel laten leiden door zijn politieke gezindheid dan zou een dergelijke besluitvorming gemakkelijk kunnen verstarren omdat de groepen in de ondernemingsraad zich verplicht voelen voor een politieke mening te moeten uitkomen.

Maar het is zeker voor een liberaal gezind hoger personeelslid niet nodig in de ondernemingsraad of de S.E.R. in de

eerste plaats zijn politieke opvatting te doen manifesteren. Als deze aan de orde zou komen dan is juist een categorale organisatie een veel geschiktere omgeving voor het afwegen van politieke standpunten. De bekende verenigingen van hoger personeel blijken over het algemeen zeer democratisch functionerende ontmoetingspunten te zijn, in de eerste plaats voor wel bewuste werknemers die soms ook een verschillende politieke mening hebben. Hoewel men er meestal niet behoeft te laten zien welke politieke opvatting men is toegedaan is het bij een politiek geaard onderwerp opvallend, dat er relatief veel liberaal denkenden zijn in een vergadering van een willekeurige categorale organisatie van hoger personeel. Vaak echter zonder dat men dit nu openlijk direct zal erkennen. Het zijn niet allen VVD-leden.

Zolang een categorale organisatie een goede rol vervult als kristallisator van allerlei meningen, ook van politieke, zal een dergelijke organisatie zich ook niet een politiek stempel willen zien opgelegd. Vaak zullen deze organisaties immers de belangen van de collectiviteit van de categorie moeten verdedigen. Het is dus onjuist gezien als de heer De Bats stelt dat men als liberale werknemer zijn politieke overtuiging niet kan laten meespelen bij de besluitvorming binnen de bestaande organisaties van midden en hoger personeel.

Een liberale vakbond is daar beslist niet voor nodig. Van veel meer belang is het dat men — al dan niet met een politieke overtuiging — de verantwoordelijkheid neemt aan het zich nog steeds uitbreidende sociaal-economisch overleg deel te nemen. Van hoe groot belang kan juist de inbreng van een vaak in de middenpositie verkerende groep van werknemers zijn. Het zouden wel eens sleutelposities kunnen blijken te zijn!

MR. J. VAN DER WELJ, SON

„Gastheren

in eigen land”

Voor
Verfijnde
Disgenoegens

culinair relaxen op
de zuid-veluwe bij arnhem
zalen voor besloten
parties beschikbaar

sfeer en romantiek
iedere avond
diner-dansant

Specialiteiten-restaurants
„DE KROMME DISSEL”
Heelsum, telefoon 08373-3118
„KASTEEL DOORWERTH”
Doorwerth, telefoon 08307-3420
HOTEL „KLEIN-ZWITSERLAND”
Heelsum, telefoon 08373-9104

Rijnhotel Arnhem

annex SAVOY-RESTAURANT

Hotel met sfeer en gesoigneerde keuken

RIJNTERRAS

Onderlangs 10 - Arnhem - Tel. 08300 - 27141

Hotel Wittebrug
Den Haag - Scheveningen

20 SUITES EN 240 BEDDEN

Alle kamers met privé-bad en douche.
Air-conditioned restaurant en lounge-bar.
Zalen en salons voor Congressen, Recepties, Lunches en Dinners
van 10 tot 300 personen.

Tel.: 512361 (10 lijnen) - Telex: 31567

HOTEL „DE NEDERLANDEN” VREELAND
RESTAURANT-RÔTISSERIE „NAPOLEON”
VREELAND A/D VECHT

BIJ KRUISING AUTOWEG HAARLEM/HILVERSUM + UTRECHT/AMSTERDAM

RESERVERING (02943) 1576 — ZONDAGS GESLOTEN

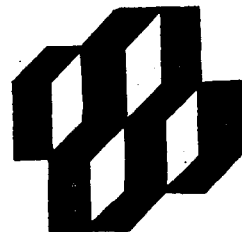

utiliteitsbouw
steembouw

sierbeton-elementen
staalkonstrukties

Aannemings Mij. Gebr. VAN HEESWIJK n.v.

Tramstraat 31-33 • Eindhoven • Telefoon 040-23386

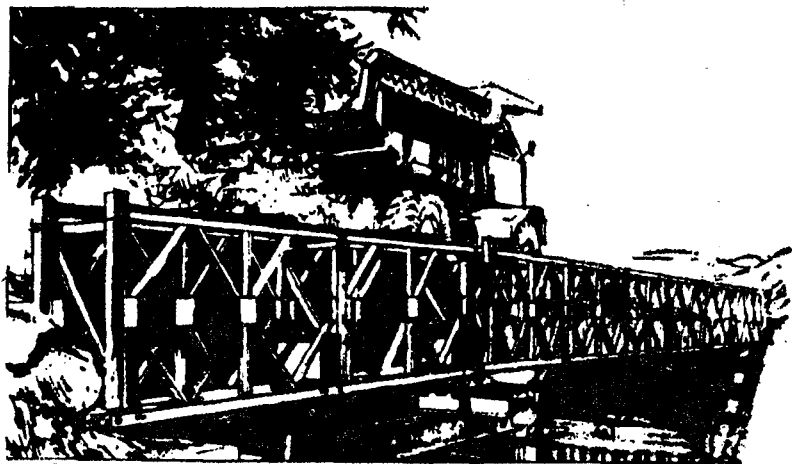

SAAB

**HEIJER'S
AUTOMOBIELBEDRIJF N.V.**

Alexanderplein 2,
's-GRAVENHAGE
Tel. 070-63 99 34

N.V. Technische Groothandel P. & D. Janson

Verkoop, Verhuur en Montage
van Nieuw en Grade-"A" Bailey-Bruggen-materiaal;
Alleenvert. van: MABEY & JOHNSON,
AALST.(Gld.) - Tel. 04187-531-270

Voor Buig- en Zetwerk

op hydr. pers 1000 ton — ZETLENGTE 7 m, dikte 32 mm

Constructiewerkplaatsen W. HUIZER B.V.

TELEFOON 010-503677 — GROENEDIJK 10 — CAPELLE a/d IJSSEL

**Boele's Scheepswerven en
Machinefabriek N.V.**

BOLNES (bij Rotterdam)

Reparatie en nieuwbouw

TELEFOON 134862 ROTTERDAM — TELEGR. BOELE - BOLNES

**GEEN TIJDVERLIES!
SNEL DOKKEN BIJ ELKE WATERSTAND**

bij

**N.V. Scheepswerven „Piet Hein“ v.d.z.d.
FA. W. SCHRAM & ZONEN**

BOLNES / PAPENDRECHT
NIEUWBOUW en REPARATIE

- twee dwarshellingen van 115 m
- overdekt dubbel droogdok van 115 m
- twee nieuwe droogdokken VOOR ELK GETIJ van 104 en 93 m
- snel schroefwisselen en kleine roer- en stevenreparaties in nieuw HEFDOK

TELEFOON

ROTTERDAM 010-13 92 75
BOLNES 01804- 36 44 - 34 09
PAPENDRECHT 01850- 5 12 22 - 5 14 66

**INDUSTRIEEL
EXPERTISE- EN
MAKELAARS
BUREAU**

Taxaties van: Industriële uitrustingen, o.m. gebouwen, machines, installaties e.d. voor de Brandverzekering, Hypotheek, Successie, Omzetting bedrijfsvorm en Onteigeningsprocedures. **Schade-expertise**

DRS. ING. H. G. DE ROOY
(drievoudig beëdigd)

Akkerstraat no. 43 - Postbus 405 - Eindhoven
Tel. no. 040-6 33 08-6 37 67 na kantoortijd 41 05 55

vrijheid en democratie

Geen subsidie Angola-comité

Mr. A. Geurtsen, lid van de Tweede Kamer voor de VVD, heeft tijdens de gisteren in de Kamer gehouden interpellatie over de geweigerde subsidie aan het Angola-comité een rede uitgesproken, welke wij hier letterlijk publiceren. Hij trad in de plaats van de heer Waalkens, die wegens verblijf in het buitenland het debat niet kon bijwonen.

De Nationale Commissie Ontwikkelingsstrategie heeft tot taak gekregen om het belang en het gewicht van het ontwikkelingsprobleem bij de Nederlandse bevolking tot levende werkelijkheid te maken. Hoezeer dat nog nodig is, bleek in het begrotingsdebat op 30 november 1971.

De kernvraag bij deze interpellatie lijkt mij, of het opwekken tot boycot van produkten van ontwikkelingslanden kan helpen de onkunde en misverstanden over de ontwikkelingssamenwerking weg te nemen. Het tegendeel is natuurlijk het geval. Terecht wordt er vaak de nadruk op gelegd, dat de beste vorm van ontwikkelingshulp is het wegnemen van handelsbelemmeringen voor produkten uit de betrokken landen. Als aan de andere kant gepropageerd wordt, dat niet beter geholpen kan worden dan door te weigeren produkten af te nemen, begrijpt niemand er meer iets van. Ik kan daarbij in het midden laten, dat de actie van het Angola-comité blijk geeft van onkunde over de werking van de wereld-koffie-overeenkomst.

Wat ik niet in het midden kan laten is de wijze, waarop dat comité de naleving van zijn verlangens door de betrokkenen afdwingt. Het dreigen met actie tegen bedrijven, die de verwerking van Angola-koffie niet willen staken, betekent het doordrammen van eigen standpunt met behulp van intimidatie, die in ieder geval frappante gelijkenis met strafbare afdreiging vertoont.

In het Maagdenhuisdebat op 21 mei 1969 heeft de heer den Uyl aan de orde gesteld, hoe onze gemeenschap moet handelen als methoden worden gevolgd van dwang door een minderheid. Dwangmiddelen, zo was zijn standpunt, zijn alleen geoorloofd, als de democratie heeft opgehouden te functioneren. In die situatie verkeren wij in ons land beslist niet. Daarom vind ik het jammer, dat een partij met een grote democratische traditie zoals de PvdA zich door deze interpellatie schaart achter een kleine minderheid, die er blijk van geeft geen dwang te schuwen om zijn zin door te zetten.

Juist door deze methode te volgen,

geeft het Angola-comité er blijk van de discussie over zijn uitgangspunten te willen vermijden.

Wij hebben er nooit een geheim van gemaakt, dat wij de bestendiging van koloniale verhoudingen afwijzen. Daarvoor hebben wij de gruwelverhalen van het comité — die voor de onbevengene lezer van het door Pierre Juvigny vorig jaar opgemaakte ILO-rapport meer van science fiction dan van objectieve werkelijkheid weg hebben — niet nodig. Het zijn vóór of tegen kolonialisme is hier ook niet aan de orde; het gaat om de vraag, hoe wij de betrokken bevolking kunnen helpen. Evenmin als wij de Russische schrijvers helpen door geen hout of aardolie meer uit Rusland te betrekken, de Poolse joden door de steenkool uit Polen te boycotten of de Spaanse arbeiders door alle sherry te weren, evenmin helpen wij naar onze overtuiging de Angolese bevolking, deels aangewezen op de inkomsten uit het werk op de koffieplantages, door de zin van het Angola-comité te doen. Het staat uiteraard iedereen vrij daar anders over te denken. Wat alleen niet aanvaard kan worden is, dat een opvatting met intimidatie en dwang wordt opgelegd. Nog minder kan het de taak van de overheid zijn om op enigerlei wijze te helpen, die dwang mogelijk te maken. De daaruit voortvloeiende polarisatie zal eerder afbreuk doen aan de bereidheid tot ontwikkelingshulp en het onderbouwen van een goede motivatie — zoals de taak van de nationale commissie is — dan deze bevorderen.

Deze laatste overweging geldt trouwens evenzeer voor onderdelen van de laatste adviezen van de commissie — die ik hier alleen noem, zonder daar nu een uitspraak over te vragen — waaronder met name de Hongerkrant. Het gaat er bij het geven van ontwikkelingshulp niet om, of het regime in het betrokken land vanuit democratisch oogpunt al dan niet onze instemming heeft. Hulp aan Chili bijv. dient niet afhankelijk te zijn van de vraag, of een

VERVOLG OP PAGINA 11

Milieucongres

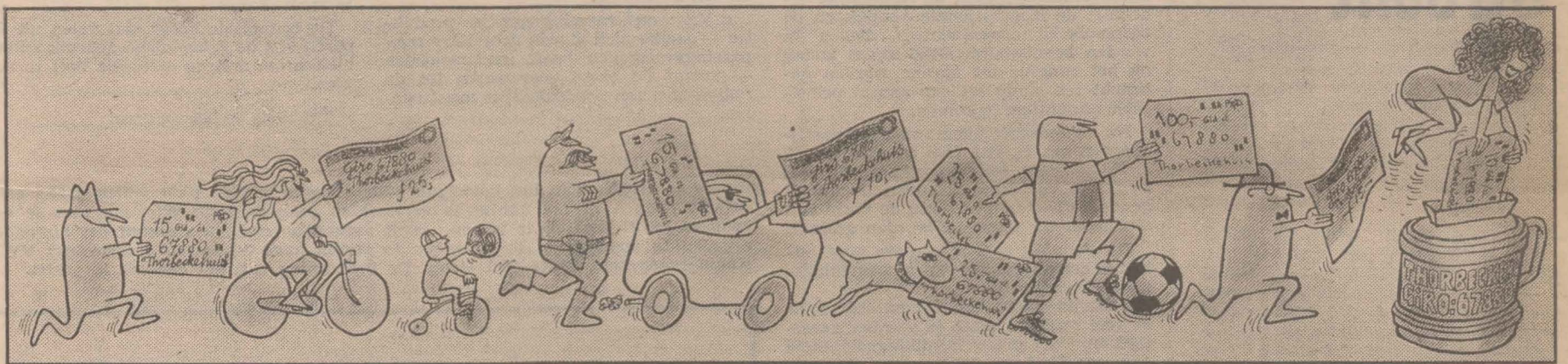
Op zaterdag 27 mei zal de VVD te Utrecht een landelijk milieucongres houden. Inleiders zullen zijn onze partijgenoten mr. H. van Riel (voorzitter van de VVD-fractie in de Eerste Kamer) en prof. dr. C. J. F. Böttcher (het enige Nederlandse lid van de „Club van Rome“). Een vijftal stellingen zal op het congres ter discussie worden gesteld. Meer bijzonderheden over deze belangrijke VVD-bijeenkomst treft men aan op pagina 2 van dit blad.

In 1973 naar Assen

Het hoofdbestuur van de VVD heeft besloten dat de jaarlijkse algemene vergadering van de partij in 1973 te Assen gehouden zal worden. De vergadering is vastgesteld op vrijdag 13 en zaterdag 14 april en zal plaats hebben in Bellevue in de Drentse hoofdstad.

Radio-uitzending van de VVD: maandag 1 mei, van 18.19-18.29 uur, over de zender Hilversum I (402 m).

Thorbeckehuis is er, maar geld nog niet

Het Thorbeckehuis is thans eigendom van de partij. De notariële akte is verleden op maandag 17 april jl. en twee dagen later zijn de sleutels overhandigd. Deze aankoop was mogelijk door de vele giften van de leden die in groten getale gevolg hebben gegeven aan de oproep van de fractievoorzitters. Het hoofdbestuur is enthousiast over het bereikte resultaat en voor het personeel van het algemeen secretariaat bestaat nu weer het rustgevoel dat zij en de partij weer definitief een dak boven het hoofd zullen hebben.

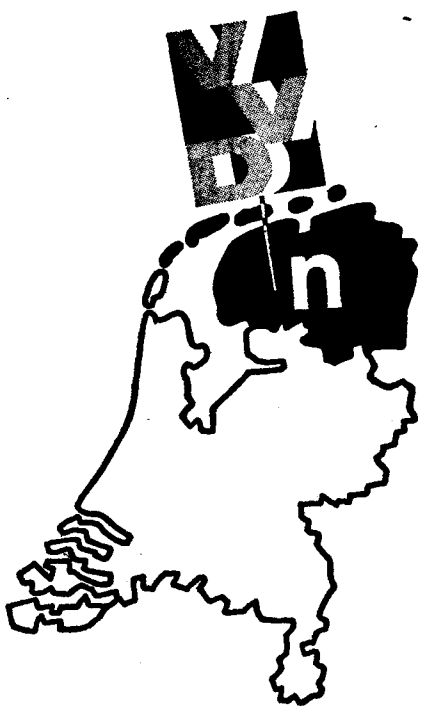
De koopprijs kon nog niet helemaal uit de ontvangen giften worden betaald, maar mede ten gevolge van de centrale contributie-inning was het nog niet nodig om thans reeds voor de verdere financiering een hypotheek te nemen. Of dat in een

later stadium wel nodig is, zal afhangen van de verdere giften die wij hopen te ontvangen en van de kosten van opknappen en inrichten.

Op 24 april is het huis volledig geïnspecteerd en zijn voorlopige aanwijzingen gegeven over hetgeen voor de verhuizing moet gebeuren. Binnenkort hoopt het hoofdbestuur te beschikken over een offerte van één of meer aannemers.

De stand was dinsdag jl. f 205.579,76. Mochten er onder de lezers zijn die wel de bedoeling hebben voor het Thorbeckehuis een bedrag over te maken, maar dat nog niet hebben gedaan, dan brengen wij hierbij gaarne het gironummer in herinnering: 67880, t.n.v. VVD te Den Haag. In het totaal is ruim f 300.000,— nodig.

Structuurplan Noord-Drente

Het ontwerpstructuurplan Noord-Drente houdt uiteraard de VVD in Drente bezig. Dit plan beoogt een nogal ingrijpende herstructurering — zeg maar ordening — van de kop van Drente en is lang niet overal jubelend ontvangen. In zes hoorzittingen — vaak emotioneel en geladen — is tot in de kleine uurtjes gediscussieerd over dit plan. Op 17 mei zullen de leden van provinciale staten moeten praten over dit structuurplan. Het zal geen gemakkelijke vergadering worden. Statenlid A. J. Evenhuis uit Meppel: „In de kern is het een goed plan, maar er zijn voetangels en klemmen.”

Mevr. L. H. Holtslag-Thobokholt, secretaresse van de afdeling Norg van de VVD, ligt dan weliswaar niet nachten wakker van dit structuurplan, maar het heeft wel haar volle aandacht. Norg is een van de zes gemeenten in de kop van Drente, waarop het structuurplan zal worden toegepast. Ze zegt: „Het is een zaak, die heel duidelijk speelt in Drente. In grote lijnen komt het structuurplan hier op neer, dat voor nu en de naaste toekomst allerlei zaken geregeld moeten worden, die betrekking hebben op de landbouw en de recreatie. Moeten we toe naar verblijfsrecreatie of naar dagrecreatie? Er zullen nieuwe wegen moeten komen, maar waar? Daar zitten een heleboel problemen aan vast. Moet je die nieuwe wegen gaan aanleggen dwars door de bossen of moeten ze er omheen geleid worden? Welke dorpen mogen nog groeien en welke niet? Het gaat om ingrijpende beslissingen. Zo zijn volgens het plan bepaalde dorpen gedoemd te sterven omdat het voorzieningspakket onvoldoende zal blijken te zijn. De jeugd gaat er weg. Er zal vergrijzing ontstaan. Iedere gemeente, ieder dorp waarop dit plan betrekking heeft, zit zo met zijn eigen problemen.”

Primair stadium

A. J. Evenhuis: „Het plan verkeert nog in een primair stadium. Dat wil zeggen

dat is uit de studeerkamer en gepresenteerd aan de bevolking. Op het ogenblik wordt onderzocht wat de hearings hebben opgeleverd. Ik verwacht in het najaar een definitief plan. Omwille van de duidelijkheid: het gaat in het structuurplan om Norg, Roden, Peize, Eelde-Paterswolde, Zuidlaren, en Vries. Aan de ene kant vinden wij, dat je inderdaad regulerend moet optreden. Het uitgangspunt van het plan is wel reëel, als je rekening houdt met de forensen vanuit Groningen en de heroriëntatie die er plaats vindt in de traditionele beroepsfeer. Handhaving van het oorspronkelijke milieu ligt aan dit plan ten grondslag. Dat is een duidelijke keuze. Een keuze die uiteraard allerlei gevolgen heeft. Daarover kun je twisten.”

Mevr. Holtslag: „Er zijn duidelijke bezwaren tegen dit plan. Ook van de zijde van de VVD. Ten eerste dat men de indruk krijgt, dat het plan al klaar was, toen men tot het inzicht kwam, dat het leefmilieu op het ogenblik zo speelt. Dat is voor ons in Drente de hoofdzaak. Een tweede bezwaar is, vinden wij, dat een aantal kleine dorpen volkomen geredd zullen worden in de groei. Verder is er een zekere mate van angst voor een wellicht te grote toename van de dagrecreatie. Uitbreiding ervan betekent zonder meer, dat het landschappelijk schoon van Drente zal worden aangetast. Er zullen immers campings etc. bij moeten komen.”

Recreanten

Het is wellicht geen prettige vooruitzicht, dat Drente in de toekomst zal kunnen worden overspoeld door recreanten? Mevr. Holtslag: „Op de lange duur is dat natuurlijk niet tegen te houden en het is dan natuurlijk verstandig daar nu reeds voorzieningen voor te treffen. 't Is geen prettig vooruitzicht, maar ja, iedereen wil er op z'n tijd wel eens even uit en Drente is nu eenmaal een prachtige provincie. Het structuurplan Noord-Drente is een ingrijpend plan en

dat betekent, dat naar onze mening bijzonder zorgvuldig en weloverwogen te werk gegaan zal moeten worden. Het is een plan voor de toekomst en dan mogen er geen fouten gemaakt worden.”

Gaat het om een duidelijk plan?

A. J. Evenhuis: „Niet altijd. Vooral ten aanzien van de landbouw hadden bepaalde zaken scherper geformuleerd moeten worden. Ik moet zeggen, dat ik toch wel gelukkig ben met het plan, maar over een groot aantal onderdelen zal nog uitvoerig gesproken moeten worden. De noodzaak van ordening in Noord-Drente wordt door ons overigens volledig aanvaard, waarbij wij de overtuiging hebben dat het oorspronkelijke landschap zo goed mogelijk bewaard moet blijven.”

Aankondigingen

28 APRIL

Mevrouw mr. E. Veder-Smit (lid der Tweede Kamer) discussieert met het PvdA-Kamerlid drs. H. M. Franssen. Dorpshuis te Warga (Fr.).

1 MEI

Mevrouw mr. E. Veder-Smit spreekt voor de afdeling Idaarderadeel over volksgezondheid.

8 MEI

Dr. K. van Dijk (lid der Tweede Kamer) spreekt te Leeuwarden over Onderwijs.

19 MEI

Mevrouw mr. E. Veder-Smit spreekt voor de JOVD te Groningen.

Geertsema in Assen

Assen — De minister van binnenlandse zaken, mr. W. J. Geertsema, spreekt op een bijeenkomst van de drie noordelijke kamercentrales van de VVD die op 15 mei in de schouwburgzaal van Bellevue, Dr. Nassaulaan 60 te Assen, wordt gehouden. Aanvang 20.00 uur. Het onderwerp waarover mr. Geertsema spreekt, is „Gewestvorming”. Na de inleiding is er gelegenheid tot discussie. De bijeenkomst is alleen toegankelijk voor VVD-leden.

Zoals reeds eerder in Vrijheid en Democratie is aangekondigd, zal op zaterdag 27 mei te Utrecht in de Blauwe zaal van Esplanade, aanvang 10.30 uur, het VVD-milieucongres worden gehouden. Het ligt in de bedoeling van het hoofdbestuur en de commissie milieuhygiëne dat de VVD door middel van dit congres haar eigen standpunt bepaalt ten aanzien van enkele der vele problemen, die in de naaste en verder gelegen toekomst om een oplossing vragen.

Op politieke partijen rust een grote verantwoordelijkheid. De VVD beschouwt het als haar taak om mede de lijnen aan te geven waarlangs de maatregelen ten behoeve van de leefbaarheid zich dienen te bewegen. De commissie is er zich ten volle van bewust, dat de milieu-problematiek politiek nog niet is bezonken. Vragen zoals die ten aanzien van de relaties tussen milieubeheer en de bevolkingspolitiek, de ruimtelijke ordening, de internationale aanpak en de economische consequenties dienen te worden beantwoord. Deze zaken zullen op het congres ter sprake worden gebracht ten einde tot een aantal principiële uitspraken te komen.

Na de redevoeringen van onze partijgenoten mr. H. van Riel en prof. dr. C. J. F. Böttcher, het Nederlandse lid van de „Club van Rome”, zullen de navolgende VVD-standpunten in de vorm van stellingen ter discussie worden gesteld:

I a Voor het behoud van een goed milieu is een beperking van de bevolkingsgroei noodzakelijk.

b De aandacht van het publiek dient in veel sterkere mate te worden gevestigd op de grote bevolkingsdichtheid van ons land en de gevolgen daarvan voor de leefbaarheid.

II a De ruimtelijke ordening dient afhankelijk te worden gesteld van milieueisen. Bij algemene maatregel van bestuur of via ministeriële beschikkingen moeten ter uitvoering van de Wet op de ruimtelijke ordening milieubeschermingsvoorschriften worden gegeven waaraan streek- en bestemmingsplannen dienen te voldoen.

b Aan onaanvaardbare milieuhygiënische toestanden dient zo spoedig mogelijk een eind te komen door strikte toepassing van milieuwetten.

III a Internationaal overleg en gemeenschappelijke maatregelen — vooral binnen de EEG — zijn noodzakelijk voor een doeltreffend milieubeleid. Op korte termijn moeten gemeenschappelijke

ke maatregelen worden getroffen tot verbetering van de toestand van Rijn, Maas en Schelde.

b De zee mag op geen enkele wijze worden misbruikt als vergaarbak van afvalstoffen; regelingen als vervat in de conferenties van Oslo en Reykjavik moeten tussen alle zeevarende landen en voor alle zeeën worden getroffen en door doeltreffende controlemaatregelen worden gesteund.

IV a Naast volledige werkgelegenheid, stabiele munt, evenwichtige betalingsbalans en evenwichtige economische groei dient een schoon leefmilieu als doelstelling van het economisch beleid te worden aanvaard.

b Vergroting van individuele en materiële welvaart dient te worden achtergesteld bij noodzakelijke investeringen en andere uitgaven ten behoeve van een schoon leefmilieu.

c Vrije ondernemingswijze productie — welke zich steeds door haar aanpassingsvermogen heeft onderscheiden — vormt de beste voorwaarde tot de realisering van noodzakelijke maatregelen.

d Herbezinning op de gevolgen voor de leefbaarheid van productie, consumptie en grondstoffengebruik is noodzakelijk.

e Nu andere landen fiscale of andere faciliteiten hebben als tegemoetkoming in de kosten die het bedrijfsleven voor de milieuzorg moet maken, dienen ook in Nederland soortgelijke maatregelen te worden getroffen.

V a Elke Nederlander zal moeten worden duidelijk gemaakt, dat hij

1e persoonlijk bijdraagt aan de milieuverontreiniging en derhalve offers moet brengen om de kosten van milieubeheer en -reiniging te dragen.

2e zijn consumptie- en leefpatroon aanmerkelijk dient te wijzigen.

b Een goed overleg tussen overheid en particuliere organisaties op het gebied van milieubescherming en natuurbehoud is noodzakelijk.

De commissie hoopt, dat velen uit de partij van de gelegenheid gebruik zullen maken om aan de discussie deel te nemen.

Tot ziens op het congres!

De organisatoren van het landelijke milieucongres van de VVD willen graag enig inzicht krijgen in het aantal te verwachten congressisten. Wie van plan is het congres op 27 mei bij te wonen, wordt daarom vriendelijk verzocht het hieronder afgedrukte strookje in te vullen en te sturen aan: Algemeen secretariaat VVD, Koninginnegracht 61 te Den Haag. De deelneming aan het congres is gratis.

IK KOM NAAR UTRECHT:

naam: .....

adres: .....

te: .....

Congres over het milieu in Utrecht

nder de loep

door onze politieke
redacteur A. W. Abspoel

• AOW-SLUITSTUK

Naar onze stellige overtuiging is de volksverzekering volgens de Algemene Ouderdomswet de meest waardevolle sociale verworvenheid van deze na-oorlogse periode. De tijd was er trouwens rijp voor, nadat, met vele anderen, ook talrijke liberalen en vrijzinnig-democraten in de Vereniging voor staatspensioering reeds vóór de oorlog de gedachte aan een dergelijke voorziening jarenlang hadden gepropageerd. Het was ook onze VVD-fractie, die in de eerste jaren na de oorlog herhaaldelijk bij de toenmalige ministers van Sociale Zaken heeft aangedrongen, zo spoedig mogelijk de voorlopige Noodwet Ouderdomsvoorziening door een definitieve en algemene wettelijke regeling te vervangen.

Dat zij ten slotte niet de vorm van een staatspensioen, maar van een (welvaartsvaste) volksverzekering, gebaseerd op het omslagstelsel, heeft gekregen, valt m.i. alleen maar toe te juichen. Wanneer onze geestverwant mr. Rietkerk er als staatssecretaris van Sociale Zaken in slaagt, ondanks de huidige omstandigheden de AOW-uitkeringen voor gehuwden binnen een beperkte termijn opgetrokken te krijgen tot het netto minimum-loon, zou in de geschiedenis van de tot stand koming en verdere uitbouw van de AOW zijn naam verdienen toegevoegd te worden aan die van de vroegere ministers Drees en Suurhoff.

Vele 65-jarigen, die geen ambtelijke werkkring hebben gehad, maar het met een particulier pensioen of een pensioenverzekering uitkering moeten doen, vallen op de dag van hun pensionering terug tot 30 à 40 pct. van hun vroegere inkomen en hebben het uitzicht, dat — voor zover hun een wat langer leven is beschoren — over tien of twintig jaar dat bedrag op de cent af nog precies hetzelfde zal zijn. Men behoeft niet te vragen, wat dat bij de jaarlijkse geldontwaarding betekent. Voor hen is de AOW-uitkering, die bovendien geregeld meestijgt met lonen en prijzen, een zegen. En dat geldt uiteraard nog in sterkere mate voor hen, die alleen of vrijwel alleen van hun AOW-uitkering (aangevuld zonedig met enige „bijstand“) moeten leven.

Ieder kent wel enige kleine zelfstandigen, winkeliers veelal, die reikhalzend uitzien naar hun AOW-uitkering. Velen zullen dan, zo mogelijk, hun zaakje nog een paar jaar voortzetten, maar hebben toch in ieder geval het veilige gevoel dat zij, wanneer zij er het bijltje bij neer moeten leggen, met de AOW en een kleine eigen verzekering of wat spaarrente, mits bescheiden levend, nog wat rustige laatste levensjaren kunnen slijten.

Natuurlijk zullen er altijd ontevreden blijven. Soms krijgt men zelfs de indruk, dat die er veel meer zijn dan vóór de oorlog, toen er nog zoveel minder sociale voorzieningen waren. Dat moet voor hen, die zich hebben ingezet voor de verbetering en uitbreiding van de sociale (verzekerings)wetgeving, wel eens wat ontmoedigend zijn. Dat laatste geldt niet minder voor het misbruik, dat — soms te gemakkelijk door onvoldoende controle — van die wetgeving (de Werkloosheidswet bij voorbeeld) kan worden gemaakt. Daartegen zal in ieder geval krachtiger moeten worden opgetreden, want dat is in hoge mate onsoepaal.

Ten slotte nog één opmerking. Zodra er weer een verhoging van de AOW-uitkeringen is bekend gemaakt, komen er ingezonden stukjes in de pers, waarin tegenover de (te klein geachte) verhoging de stijging der prijzen wordt gesteld. Meestal stelt men dan echter die ene verhoging tegenover de prijsstijging over het gehele jaar. Het is jammer, dat de redacties onder dergelijke soort ingezonden stukken, voor zover zij feitelijke onjuistheden bevatten, bijna nooit een corrigerende aantekening plaatsen. Om wat die AOW betreft de feiten nog maar eens precies te vermelden: De uitkering aan gehuwde AOW-ers steeg in 1971 (dus in één jaar) van f 6390 op 1 januari 1971, dank zij verscheidene verhogingen in de loop van dat jaar, tot f 7182 per jaar op 1 januari 1972, exclusief de 6 pct. vakantie-toeslag. Niet minder sterk spreken de volgende cijfers. Toen de AOW werd ingevoerd, op 1 januari 1957, bedroeg de jaarlijkse uitkering voor gehuwden f 1428. Thans bedraagt zij dus, als vermeld, f 7182,

plus nog de pas in later jaren ingevoerde vakantie-toeslag van (thans) 6 pct.

Natuurlijk zijn in die 15 jaar de kosten van levensonderhoud aanmerkelijk gestegen. Maar niemand zal kunnen beweren, dat die in 15 jaar 400 pct. zijn gestegen!

• JACHT NAAR PUBLICITEIT

In het vorige parlementaire jaar werd nog ruim vóór het einde daarvan de

duizendste schriftelijke Kamervraag aan de Regering gesteld. Dit jaar is dat „record“ alweer gebroken en is die reeds anderhalve maand vroeger verschenen.

Het instituut van de schriftelijke vragen is uiterst nuttig en een onmisbaar instrument bij de parlementaire controle. Daar moet dan ook stellig niet aan getornd worden. Maar alle overdrijving schaaft. En dat een zo massale vragenstelling de grenzen van de redelijkheid overschrijft, lijkt mij nauwelijks voor bestrijding vatbaar. Er kan zich niet het geringste incidentje voordoen, of er is wel een Kamerlid (vooral de PvdA en de kleine PSP-fractie zijn daar sterk in), dat „er opspringt“.

Een matiging lijkt hier wel gewenst, vooral ook waar langzamerhand het gros zijn waarschijnlijk eigenlijke bedoeling: publicatie in de pers, mist. Ook de kranten krijgen er kennelijk genoeg van en zijn begonnen sterk te selecteren. Wellicht dat dit enige matigende invloed heeft op de bijna dagelijkse vragenstroom uit de Kamer. Het zou ook het ambtelijke apparaat wat minder belasten.

• ONLOGISCH VERZET

„Wat ons als middengroep ergert, is het feit dat men zich al voor de tweede maal niet wil houden aan de uitvoering van de democratisch tot stand gekomen wet betreffende de automatische belastingcorrectie. Dit gemanipuleer met ons belastingstelsel, dat opnieuw aan ons verlangen voorbij gaat, wijzen wij volstrekt af. Het betekent een aanslag op de inkomenspositie van de middengroepen.“

Deze gezonde taal kwam dit maal uit de mond van een vakbondsbestuurder. Het was de heer A. J. Hubben, voorzitter van de bij het Nederlands Katholiek Vakverbond (NKV) aangesloten nieuwe Unie- B. H. L. P. (beambten, hoger en leidinggevend personeel). Hij sprak deze woorden op de oprichtingsvergadering te Utrecht. Deze „Unie“ is, naar het ANP onlangs berichtte, een fusie van de tot dan toe bestaande: Christelijke Vereniging van mijnbeambten, de Nederlandse Katholieke Bond van leidinggevend en toezichhoudend personeel, de Unie van beambten en hoger personeel en de in St. Christoffel georganiseerde R.K. handelsvertegenwoordigers, verzekeringsinspecteurs en anderen, in totaal 35.000 leden.

De heer Hubben heeft volkomen gelijk. Met instemming ten slotte van een ruime Kamermeerderheid heeft dr. Witteveen het er in de laatste maanden van zijn ministerschap weten door te krijgen, dat het gedeelte van de loon- en inkomstenbelasting, dat jaarlijks progressief steeg als gevolg van de geldontwaarding, in het vervolg jaarlijks geneutraliseerd zou worden. Daarmee werd tevens een eind gemaakt aan een jaarlijks zich geheel buiten de beslissing van de Staten-Generaal om voltrekende belastingverhoging.

Het telkens weer oplaalende verzet tegen deze automatische belastingcorrectie is onjuist, onlogisch en onbillijk. Als bepaalde belastingen verhoogd moeten worden, zullen regering en Staten-Generaal daartoe in gemeen overleg moeten besluiten, maar dat staat dan geheel los van deze eerst toe te passen tarief-aanpassing.

Een enigszins vergelijkbaar geval doet zich voor met de wiebeltax. Deze is ingesteld om het voeren van een zeker fiscaal conjunctuurbeleid mogelijk te maken. Wanneer op conjuncturele gronden die wiebeltax eerst op het maximum van 5 pct. is ingevoerd en op grond van dezelfde overwegingen later op 3 pct. wordt gebracht, is het wederom volstrekt onjuist om dan, zoals de oppositie doet, aan te komen met de redenering: we kunnen die extra belasting zo goed gebruiken. Toegeven daaraan zou betekenen dat geen minister van financiën in het vervolg meer dit nuttige instrument om de conjunctuur af te remmen dan wel aan te moedigen, zou durven hanteren. Er zijn immers altijd wel goede dingen te vinden, waarvoor men die heffing bij het overbodig worden voor het eigenlijke doel, „zo goed zou kunnen gebruiken.“ Zo'n politiek lijkt echter principieel naar niets en zou zelfs dit kleine stukje conjunctuur-politieke bewegingsvrijheid voor de Regering alweer onmogelijk maken. Erg „progressief“ lijkt dat niet.

Prikkels

• Voorzitter A. Groenevelt van de Industriebond-NVV volgens een verslag in Het Vrije Volk op een vergadering van NVV-kader te Spijkenisse: „Ik vind dat wij tegen de overheid moeten zeggen: als jullie niet mee willen werken, dan gaan wij dwars in tegen wat jullie willen.“

• Politieke redacteur mr. J. J. Vis in NRC/Handelsblad: „Baas in eigen buik is een slagzin die een redelijk en naar verdraagzaamheid strevend gesprek niet bevordert. Zo'n uitlating gaat lijken op propaganda voor de abortus en werkt polariserend op hen die hun geloof rechtstreeks in de wet vastgelegd willen zien. De Dolle Mina's roepen een Gijsen op — en dan kun je het gesprek wel vergeten.“

• Mr. W. Aantjes in Nederlandse Gedachten (ARP) naar aanleiding van het overlijden van dr. Bruins Slot: „Ik denk aan de fundamenteel staatsrechtelijke debatten tussen hem en de VVD-fractievoorzitter professor Oud. Als er principieel staatsrechtelijke zaken aan de orde waren, dan traden mannen als Burger en Tilanus en zelfs Romme terug. Dan werd het debat beheerst door Oud en Bruins Slot. Principieel-staatsrechtelijke debatten van dit niveau heb ik sindsdien in de Kamer niet meer meegemaakt.“

• De Groninger filosoof en socialist prof. dr. L. Nauta op het z.g. „Volkscongres“ in Groningen volgens een verslag in Trouw: „De duivel schijnt niet alleen op de grootste hoop, maar vreet ook van de kleinsten“ (met excuus aan onze lezers - Red. V. en D.)

• De galeriehouder Herman Krikhaar in een gesprek met De Telegraaf over het werk van de schilder Anton Rooskens, het oudste lid van de Cobragroep: „Concessies doen in ruil voor „succes“ was voor hem taboe. Het wordt de jonge schilders van nu erg gemakkelijk gemaakt. Zij krijgen hun geld, maken snel een doekje en vinden het voor de rest wel best. Deze steun betekent vaak de dood voor de creativiteit in de mens.“

Partijvlaggen

Nu besloten is de op het algemeen secretariaat aanwezige partijvlaggen niet meer uit te lenen, blijkt er met name bij de kamercentrales animo te bestaan voor het aanschaffen van eigen vlaggen. Aangezien bij grotere afname de prijs van de — vrij kostbare — vlaggen per stuk beduidend lager ligt, wordt de centrales — en eventueel ook afdelingen — verzocht het algemeen secretariaat te melden of zij belangstelling hebben voor een eigen vlag. Bij voldoende afname zal de prijs van een vlag, formaat 1,50 x 2,25 meter, f 75 zijn.

COPIJN GROENEKAN

★
REEDS MEER DAN
TWE EEUWEN
EEN BEGRIP VOOR

boomkwekerij-
produkten

EN

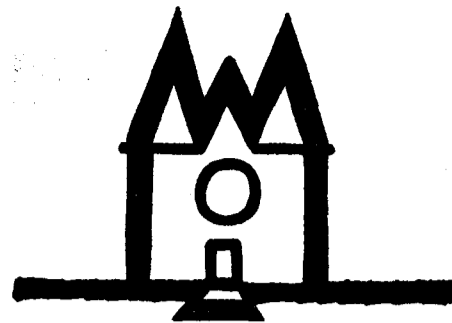
tuinarchitectuur

★

TELEFOON 03461 - 12 07

De VVD in het parlement

Bevolkingspolitiek

In de Eerste Kamer heeft prof. Zoutendijk een aantal opvallende opmerkingen over de bevolkingspolitiek gemaakt. Dat gebeurde bij de discussie over het beleid bij het ministerie van volkgezondheid en milieu-hygiëne. De VVD-senator zei o.m.: „Op zeer korte termijn zal tot een verantwoorde bevolkingspolitiek moeten worden overgegaan, waarbij in eerste instantie aan de volgende mogelijkheden gedacht kan worden:

1. Voorlichting op grote schaal over de noodzaak van beperking van het kindertal, alsook tot het huwen op latere leeftijd. Vrije verstreking van anti-conceptionele middelen, propaganda voor vrijwillige sterilisatie, vereenvoudiging van de adoptiemogelijkheden, liberale abortuswetgeving.

2. Eventuele afschaffing van kinderaftek en kinderbijslag; stimulering van de ongehuwdenstaat door eventuele afschaffing vrijgezellenbelasting, meer woningbouw voor alleenstaanden, enz.

3. Drastische vermindering van de immigratie van buitenlanders. Stimulering van emigratie.

Er wordt vaak gesteld, dat beperking van de bevolkingsgroei in de eerste plaats op de ontwikkelingslanden gericht zou moeten zijn en voor Europa veel minder nodig is. Dit mag in haar algemeenheid juist zijn, maar neemt niet weg dat een land als Nederland sterk overbevolkt is. Niet alleen als de milieubelasting in aanmerking wordt genomen, doch tevens in socio-psychologisch opzicht. Veel van de psychosomatische klachten zijn in laatste instantie wellicht terug te brengen op het moeten leven in een overbevolkt land.

Stabilisatie van de bevolking zal vanzelf leiden tot een vermindering van de economische groei. De extra financiële belasting ten gevolge van het tijdelijk procentueel grote aantal bejaarden zal geheel of ten dele worden gecompenseerd door een vermindering van de onderwijsuitgaven, doordat er minder kinderen zijn en een vermindering van andere collectieve voorzieningen," aldus prof. Zoutendijk.

Vragen

In de afgelopen dagen is nogal plotseiling de domper gezet op de vreugde over de enorme aardgasvondsten in ons land, reden voor de heren Joekes en Tuijnman om daarover schriftelijke vragen aan de regering te stellen. De heer Tuijnman heeft bovendien, samen met Kamerleden uit andere fracties, vragen gesteld over de overgang van olie op aardgas door glastuinbouwbedrijven.

Vragen van de heren Berkhouwer en Geurtsen wekken de indruk, dat er met het lot van zigeuners vreemd wordt omgesprongen. Zo zou de Belgische regering het voornemen hebben om ongeveer 200 zigeuners over de grens — ten dele naar Nederland — te zetten, waarbij n.b. een Belgische wet daterend uit 1836 zou worden gehanteerd. Hoe verhoudt zich dat tot de Beneluxintegratie, zo willen beide Kamerleden van onze regering weten.

Initiatieven van Duitse zijde om voor het grensgebied Niederrhein-Westmünsterland-Nederland te komen tot een grensoverschrijdende activiteit inzake samenwerking op het gebied van het gehele hogere onderwijs heeft de heer Van Dijk tezamen met andere Kamerleden aanleiding gegeven bij de regering te informeren of dit soort activiteiten van Nederlandse zijde niet alleen steun verdient.

Ten slotte diende mev. Smit-Kroes nog schriftelijke vragen in, waarin er op wordt aangedrongen de mensen in de onderwijswereld op tijd op de hoogte te stellen van veranderingen van de zijde van het ministerie van onderwijs betreffende bijv. lessentabel en leerlingentabel, opdat aan de vele onzekere factoren waarmee toch reeds door de schooldirecties gewerkt moet worden, geen nieuwe worden toegevoegd.

In deze rubriek geeft onze Haagse medewerker J. E. v. d. Wielen een samenvatting van de activiteiten van de VVD-fractie in het parlement. Hij kan natuurlijk slechts beknopt melding maken van de liberale bijdrage aan de vele debatten en hij zal ook niet aan alles aandacht kunnen besteden. Wie méér wenst te weten over de standpunten die de VVD in het parlement heeft ingenomen of over de vragen, die de liberale Kamerleden aan de regering stelden, kan terecht bij het secretariaat van de VVD-fractie in de Tweede Kamer, Binnenhof 1-A, Den Haag, telefoon 070—61 49 11.

Soms wordt het gesprek tussen Kamer en kabinet niet al te hoog aangeslagen. Met name worden de resultaten van een debat vaak weinig bevredigend geacht. In de praktijk blijkt zulks echter meer mee te vallen dan de critici veronderstellen. Juist de laatste tijd is er menig voorbeeld gegeven van de invloed, die het parlement op de regering kan uitoefenen. Zo in de afgelopen weken ten aanzien van het bejaardenbeleid, waarbij de verantwoordelijke bewindslieden een vrijwel unanieme Tweede Kamer tegenover zich vonden. Zowel uit de oppositie als uit de regeringspartijen is er met succes op aangedrongen het bejaardenbeleid krachtiger aan te pakken. Daarvoor is alle reden, omdat bij de toenemende vergrijzing van ons volk, de bejaarden een steeds belangrijker groep vormen. En naarmate de omvang van de groep toeneemt, worden de problemen groter. Als gevolg daarvan wordt het beleid echter ook wel gecompliceerder. Een en ander is duidelijk geworden bij het debat over de nota bejaardenzorg en over het wetsontwerp wijziging woonvoorden voor bejaarden.

Bij het debat over beide onderwerpen heeft voor de VVD mej. mr. Kappeyne van de Coppello 't woord gevoerd. Haar slotwoorden waren kenmerkend voor de visie, die de VVD op het vraagstuk heeft. Voorop gesteld dient te worden, zo zei mej. Kappeyne ongeveer „dat het bejaardenbeleid de erkenning moet inhouden, dat de mens ook na zijn pensionering zo lang mogelijk zijn eigen waardigheid, zelfstandigheid en verantwoordelijkheid behoudt. Daarvoor is een bepaalde mentaliteit nodig."

Bejaardenzorg

Dit standpunt in aanmerking nemende, viel het niet te verwonderen, dat de VVD-woordvoester in felte betreurde, dat er meer dan twee jaar moesten verlopen alvorens er een nota op tafel kwam. Ofschoon mej. Kappeyne waardering bleek te hebben voor het redelijk functioneren van het overleg tussen de onderscheidene bestuurlijke organen, meende zij toch te moeten pleiten voor de instelling van een raad voor het bejaardenbeleid. Dit te meer, omdat mej. Kappeyne blijkbaar niet aan de indruk kon ontkomen, dat het tot nu toe van regeringswege gevoerde beleid „een zeer pragmatisch beleid met de natte vinger" is geweest.

De nota geeft zonder twijfel een staalkaart van voorzieningen t.b.v. bejaarden. Maar: er is echter geen sprake van een programmering van een aansluitend geheel van voorzieningen. Het verwezenlijken van de aaneensluiting tot een geheel is op zichzelf al een bestuurlijke krachttoer, aldus mej. Kappeyne. Zij liet zich duidelijk kritisch over de nota uit met de opmerking, dat deze niet gezien kan worden als een nationaal beleidsplan.

Vervolgens kwam mej. Kappeyne over de inkomenspositie van de bejaarden te spreken, een vraagstuk, dat door toezeggingen van regeringszijde in de loop van het debat, aanmerkelijk nader tot zijn oplossing schijnt te worden gebracht. Over de inkomenspositie zei mej. Kappeyne o.m.: „De zelfstandigheid, die wij iedere bejaarde, zolang als maar mogelijk is toewensen, houdt in dat men ook financieel op redelijke wijze zelfstandig moet kunnen zijn en zijn eigen keuze moet kunnen doen. Aparte regelingen voor bejaarden als de invoering van een cultureel paspoort en korting op openbaar vervoer behoeven dan niet in het leven te worden geroepen." Er kan natuurlijk aanspraak op de Bijstandswet worden gemaakt, maar, zo zei mej. Kappeyne, het is voor velen en juist ouderen heel pijnlijk om van dat recht gebruik te moeten maken. „Dit is vooral schrijnend voor hen, die voor hun oude dag hebben gespaard en toch door geldontwaardiging een inkomen zien slinken tot het ogenblik, waarop zij noodgedwongen hun financiële zelfstandigheid moeten prijsgeven. Vandaar, dat de VVD zeer veel waarde hecht aan de optrekking van de AOW — een algemene wens uit de Kamer, waaraan het kabinet zei tegemoet te zullen komen.

Interessant was de opmerking van mej. Kappeyne met betrekking tot het snel slinken van het aantal inwonende bejaarden; een gewijzigd gedragspatroon? In elk geval anders dan bijv. in België en Zwitserland. Houdt het verband met het woningbeleid? Ten aanzien van dit onderdeel van het bejaardenbeleid pleitte mej. Kappeyne voor

coördinatie, gelijk zij ook deed voor de hoge prioriteit, die aan de bouw van verpleeghuizen dient te worden gegeven, een kwestie, waarbij zij ook het personeelstekort aan de orde stelde.

AKZO

De aangekondigde bedrijfssluitingen bij AKZO gaven drs. Van Aardenne bij het hierover gevoerde debat, aanleiding zijn grote bezorgdheid uit te spreken over de ontwikkeling in verschillende economische sectoren. Wat de chemische industrie betreft is er sprake van een overcapaciteit in Europa, gevolg van een teveel aan investeringen, waaraan de AKZO echter niet heeft meegedaan. Drs. Van Aardenne vond Italië de grote schuldige, waar de regering de producenten nog heeft gestimuleerd om de werkgelegenheid te bevorderen. Hier zou zelfs sprake zijn van concurrentievervalsing en dan zou de regering hier toch op Europees niveau wat tegen dienen te ondernemen.

Vervolgens wees de VVD-woordvoerder op het nut van een goede kartelwetgeving. Intussen was één ding hem wel duidelijk geworden, nl. dat 't bedrijfsleven in Europa en ook daarbuiten veel verder is met de integratie dan de staten. Was er maar een Europese gouvernementele gesprekspartner voor de internationale concerns. De heer Van Aardenne zei het verder te betreuren, dat ook de contacten tussen de verschillende vakverenigingen in de diverse landen niet zo goed zijn, al schijnt hierin verbetering te komen.

Bezorgd toonde de heer Van Aardenne zich ook over de loonstijgingen, die lange tijd door produktiviteitsstijgingen konden worden opgevangen, maar nu niet meer. De kostenontwikkeling heeft bij de beslissing over de vraag, welke bedrijven voor sluiting in aanmerking zouden komen, zeer duidelijk meegespeeld.

De rede van drs. Van Aardenne ten-deerde verder naar grotere openheid in de centrale ondernemingsraad. Er is wel naar de letter van de wet gehandeld, maar het overleg en de informatie hebben toch niet duidelijk genoeg gewerkt, meende hij.

Kamerleden uit gemeenteraden

De Tweede-Kamerleden mev. Smit-Kroes, mej. Kappeyne van de Coppello en drs. Van Aardenne zullen binnenkort het lidmaatschap van de gemeenteraad van resp. Rotterdam, Leiden en Dordrecht neerleggen. Zij zijn van oordeel, dat deze openbare functie — de heer Van Aardenne is wethouder — moeilijk meer is te combineren met de drukke werkzaamheden, die het lidmaatschap van de Tweede Kamer meebrengen.

vrijheid en democratie

De redactie van Vrijheid en Democratie is gevestigd te Amsterdam, Nieuwe Herengracht 89-B. Hoofdredacteur en voorzitter van de redactiecommissie is de heer Ph. C. la Chapelle.

De abonnementen-administratie wordt verzorgd door het algemeen secretariaat van de VVD, Koninginnegracht 61 te Den Haag (telefoon, uitsluitend voor abonnementen-administratie, 070 - 111741). Voor adreswijzigingen etc. wende men zich dus tot het algemeen secretariaat.

De advertentie-exploitatie wordt verzorgd door de Nederlandse Dagblad Unie, Westblaak 180 (postbus 824) te Rotterdam, telefoon 010 - 147211.

algemeen secretariaat

Het algemeen secretariaat van de VVD is gevestigd te Den Haag, Koninginnegracht 61, telefoon (070) 604803. Postrekening: 67880 ten name van de algemeen secretaris van de VVD te Den Haag.

een oude naam voor goede wijn

ONNES

WIJNHANDEL GRONINGEN

ANNO 1876

LEVERING AAN PARTICULIEREN DOOR HET GEHELE LAND

Zorgen over de gezondheidszorg

Op deze pagina's treft men enkele verslagen aan over het congres over de volksgezondheid dat vorig week-einde in Bussum werd gehouden.

Waar willen we naar toe met onze gezondheidszorg? Wat precies zullen onze doelstellingen voor de naaste toekomst moeten zijn?

Binnen de VVD is hiervoor al geruime tijd belangstelling, getuige ook de discussienota die het Tweede-Kamerlid mevr. mr. E. Veder-Smit ruim een jaar geleden het licht deed zien. Een nota waarin heel wat overhoop gehaald wordt, zoals het bevolkingsvraagstuk, de abortus-provocatus, het ziekenhuiswezen, de geestelijke volksgezondheid — om maar een greep te doen.

Zoveel, dat er haast geen beginnen aan is om over al deze materie tegelijk een discussie op touw te zetten.

Een paar onderwerpen echter, de organisatie van de intra-murale en de extramurale gezondheidszorg (de eerste vorm beperkt zich tot datgene wat zich binnen de muren van het ziekenhuis of de inrichting afspeelt, de tweede vorm omvat alles wat buiten die muren met de gezondheidszorg te maken heeft) en de financiering van die gezondheidszorg zijn zaterdag jl. in 't Spant te Bussum onderwerp van discussie geweest.

Dat was tijdens de VVD-gezondheidsdag. En hoewel bepaald niet gezegd kan

worden dat de problemen na deze discussie nu de wereld uit zijn, wel gesteld mag worden dat de situatie aardig is geanalyseerd en dat mevr. Veder-Smit zich bij het vervolg van haar arbeid in het parlement voorzien mag achten met bruikbaar materiaal uit haar politieke achterban.

Zij vertelde zaterdag dat ze uit het hele land reacties heeft ontvangen op haar nota, en voornamelijk in positieve zin, waarbij ook opbouwende kritiek is geuit. Er zijn over veel onderwerpen suggesties gekomen, zoals het inschakelen van vrijwilligers en het toepassen van controle van buitenaf op het bestuursbeleid in de ziekenhuizen, over kwaliteitsbewaking van de staf medische specialisten. En, op het punt van de ziekenfondsverzekering: breng de bejaardenverzekering onder bij de algemene verplichte verzekering. Het eigen risico, wat de regering op het ogenblik aan het ontwerpen is, ontmoet weinig bijval. Men vreest een te grote administratieve rompslomp.

Mevr. Veder zei dat ze met waardering van alle suggesties heeft kennis genomen. Zelf vraagt ze zich af of de splitsing van volksgezondheid en sociale

zaken, ten departemente, geen consequenties zal blijken te hebben die voor de gezondheidszorg ongunstig zijn: zaken als premieheffing, bijvoorbeeld en alles wat daaraan vast zit maken het nodig dat sociale zaken nauw betrokken blijft bij wat er bij volksgezondheid gebeurt. Een tweede vraag die zij zich stelde: wat is onze filosofie van de gezondheidszorg? Moet dit alles ad libitum maar doorgaan? Of moeten er (financieel bijvoorbeeld) beperkingen worden gesteld? Moet het terrein niet afgebakend? Moeten er prioriteiten worden gesteld? Mevr. Veder gaf hiermee de voorzet die later door staatssecretaris mr. Rietkerk kon worden ingekopt.

Zo kan het niet langer

Mr. Rietkerk namelijk liet in zijn rede blijken, dat het met de kosten voor de gezondheidszorg in ons land echt niet langer meer kan. Hij berekende dat, voor zover deze kosten voor rekening van de sociale verzekering komen, de laatste tien jaren gemiddeld 16,5 pct. stijging is opgetreden, tegen de gemiddelde verdiende lonen 9,5 pct. Als ge-

DE SPREKERS tijdens de VVD-discussiedag over volksgezondheid. V.l.n.r. de heren Van Mansvelt, Rietkerk en Muntendam en mevrouw Veder-Smit.

DRS. VAN MANSVELT:

Gezondheidscentra in de wijken

In een zeer systematisch opgebouwde inleiding, die de aanwezigen op stencil (25 velletjes) werd aangeboden, stelde dr. J. van Mansvelt vast waardoor de huisarts overbelast is en hoe een deel van deze overbelasting door te veelvuldige verwijzing op de specialist wordt afgewenteld. Hoe kunnen we deze ontwikkeling ombuigen? Door een verdere samenwerking van huisarts met de hulprichten uit de andere disciplines. Dr. van Mansvelt zag een goede bundeling van het team in het eerste échelon met instanties en bureaus van de ambulante geestelijke gezondheidszorg, zowel in het consulterende als in het uitvoerende vlak. Dit kan gebeuren in wijkgezondheidscentra, die kunnen aansluiten bij reeds gebruikelijke wijkindelingen en waarin de in die wijk functionerende wijkverpleegster en maatschappelijk werkenden teams vormen.

De deelneming van de huisartsen in deze centra zou zodanig geprogrammeerd kunnen zijn dat een continu medische bezetting gewaarborgd wordt. Het is dan niet nodig, aldus dr. Van Mansvelt, dat dit van het begin af aan stoelt op een groepspraktijk, al zou zo'n groepspraktijk op den duur wel kunnen groeien. De huisarts zal meer gelegenheid krijgen tot eigen medisch onderzoek, meer en deskundiger informatie verzamelen door huisbezoek van wijkverpleegster en/of maatschappelijk werkster, meer gelegenheid hebben om de klachten het juiste gewicht te verlenen en de behandeling daarop af te stemmen.

Hierdoor kan de huisarts met minder verwijzing volstaan; de verwijzingen naar de specialisten die wel nodig

blijven kunnen beter gericht en van relevante informatie worden voorzien. De patiënt kan met een diagnose en behandelingsadvies ook naar de huisarts en zijn team terugverwezen worden, hetgeen ook de specialist ontlast.

De specialist zal hierdoor een wat kleiner, meer specifiek gericht patiëntenaanbod uit het eerste échelon ontvangen en dat maakt zijn werk wat rustiger en aantrekkelijker. Het contact tussen huisarts en specialist wordt er intensiever door, de huisarts zal ook gemakkelijker de specialist consulteren en met behulp van dat consult de patiënt verder zelf helpen.

De drang naar ziekenhuisbedden zal afnemen doordat het aantal patiënten dat klinisch wordt opgenomen kan dalen. Voor de ziekenhuizen valt hiervan een gunstige invloed te verwachten, zowel op het personeelstekort als op de samenwerking per afdeling tussen de verschillende disciplines.

Belemmeringen die een bovenstaande ontwikkeling in de weg staan: tekorten aan mankracht en accommodatie. Als men die wil doorbreken zal dat via een gesprek met de plaatselijke huisartsenverenigingen moeten gebeuren, de kruisverenigingen en de instellingen op het gebied van het maatschappelijk werk. Daaruit zou een experimentele situatie kunnen voortspuiten, wellicht met behulp van de ziekenhuizen die organisatorische en ruimtelijke hulp kunnen bieden.

Dr. van Mansvelt zag wel iets in zo'n experiment, maar hij wilde waarschuwen tegen het invoeren van een nieuw systeem zonder dat men het door experimenten heeft beproefd.

Wat de ziekenhuizen betreft, dr. Van Mansvelt wil graag af van de 90% bezettingsnorm, zoals die thans gehanteerd wordt. Deze norm wordt kunstmatig nageleefd, bijvoorbeeld door de patiënten langer dan nodig in bed te houden, ze enige dagen later te ontslaan. Deze norm moet worden vervangen door een meer op de regionale functie van het individuele ziekenhuis toegesneden vorm. Verder zou een doelmatiger bedrijfsvoering moeten worden gestimuleerd door bevordering van functionele begrotingen en exploitatie, aldus dr. Van Mansvelt.

Trimmen

Van zeker 70 VVD-ers is het duidelijk, dat zij geen gevolg hebben gegeven aan de oproep van staatssecretaris Vonhoff, die vrijdagavond 21 april via de televisie opriep om alom in den lande de volgende ochtend te gaan besteden aan trimmen, wandelen of andere zegenrijke takken van bewegingskunst.

Die zeventig VVD-ers namelijk zaten zaterdagochtend in 't Spant, in Bussum (hetzelfde gebouw van waaruit de Vuist van Duys de vorige avond was uitgezonden), zeer serieus te discussiëren over enige belangrijke facetten van de gezondheidszorg in ons land. Zelfs staatssecretaris Rietkerk was hier aanwezig — hij zal zich wellicht in de kabinetsvergadering moeten verantwoorden.

„Wij trimmen hier ook, zij het geestelijk,” zei een der inleiders, dr. J. van Mansvelt uit Haarlem. Maar zo had Vonhoff het toch niet bedoeld.

Er was op deze bijeenkomst ook iemand die de adviezen van Vonhoff zonder meer aan zijn laars kan lappen: de intussen ruim 70-jarige en kernegezonde prof. dr. P. Muntendam, oud directeur-generaal van Volksgezondheid, zoals bekend één VVD-er maar daarentegen uit het rode kamp afkomstig. Vanachter de bestuurstafel werd hij welkom geheten door de voorzitter zijn zoon, de arts P. Muntendam uit Deventer. De laatste sprak de hoop uit dat deze bijeenkomst zijn vader wellicht tot andere politieke inzichten zou vermogen te brengen. Er zijn echter geen berichten verschenen die op een derdijlijk opvallend resultaat van deze discussiedag duiden.

EEN ANDER beeld van de discussiedag. Op de voorgrond v.l.n.r. mr. H. P. Talsma, prof. dr. P. Muntendam en mevrouw N. H. van den Broek-Laman Trip.

volg daarvan steeg de ziekenfondspremie van 4,8 pct. naar 7,5 pct. Indien deze discrepantie blijft voortbestaan zal over ruim 40 jaar het gehele loon opgaan aan premie voor het ziekenfonds! Hieruit mag blijken dat de kosten van de gezondheidszorg beperkt moeten worden, met misschien wel rigoureuze maatregelen.

Het bestrijden van de stijgende ziektekosten is geen simpele zaak. In de eerste plaats in de ziekenhuizen, waar de afgelopen tien jaren de verpleegprijzen — die bijna de helft van het ziekenhuispakket uitmaken — met 20 à 30 procent per jaar zijn gestegen. En er is geen kentering in deze ontwikkeling merkbaar. Door deze enorme uitgavenstijging is des te scherper naar voren gekomen dat de tijd voorbij is dat aan goedwillende ziekenhuisbesturen of medici de beslissingen kunnen worden overgelaten over nieuwbouwprojecten, over de uitbreiding met nieuwe disciplines, over de aanschaf van nieuwe apparatuur of de inschakeling en honorering van bepaalde specialisten. Omdat de financiële gevolgen hiervan gemeenschapsfondsen belasten, behoren vanwege die gemeenschap ook kaders te wor-

den aangegeven waarbinnen die ontwikkeling zich dient te voltrekken. Dan behoren beslissingen, die belangrijke financiële consequenties hebben, tevoren door of namens die gemeenschap te worden goedgekeurd en op hun doelmatigheid te worden beoordeeld.

„Dat lijkt mij,” aldus mr. Rietkerk, „voor ons als liberalen een dwingende consequentie, die wij uit de ontwikkeling van de financieringsproblematiek van de volksgezondheid moeten trekken. Wij zullen op dit gebied niet kunnen ontkomen aan een nieuwe, meer evenwichtige terreinafbakening tussen de overheid en degenen die de gezondheidszorg behartigen, hetzij als medewerker dan wel als instelling. Als de overheid de burgers dwingt een toenemend deel van hun inkomen af te staan aan de gezondheidszorg, heeft zij ook de plicht ervoor te zorgen dat die gelden zo doelmatig mogelijk worden besteed.

Meer instrumenten

In onze nieuwe wetgeving is dit besef al doorgedrongen. De wet Ziekenhuisvoorzieningen is een goede stap in deze richting. Het is echter de vraag of er op

korte termijn niet méér beleidsinstrumenten nodig zijn. Als ik bijvoorbeeld het voorontwerp van de wet Gezondheidsvoorzieningen bekijk, dan schiet dat naar mijn oordeel juist op dit punt nog bepaald tekort. Als daarbij geen nadere voorzieningen worden getroffen zou de ongebreidelde ontwikkeling van kosten, zoals die zich in de ziekenhuissector heeft gemanifesteerd, wel eens kunnen overslaan naar de extra-murale zorg. „Dan raken we nog verder van huis.”

Staatssecretaris Rietkerk verzette zich tegen die stromingen die volledige collectivering van de gezondheidszorg wensen. „Dat is niet de liberale benadering,” vond hij. „Maar het is evenmin liberale vrijheid van handelen te eisen op kosten van de gemeenschap. Teneinde een niet meer verantwoorde kostenontwikkeling te voorkomen zullen dan ook naar mijn overtuiging strakkere normen moeten komen, die de beslissingsvrijheid van instellingen en medewerkers beperken. Op het terrein van de kostenbewaking zal ook alle aandacht moeten worden geschonken aan de doelmatigheid via de onderlinge samenwerking, zowel tussen de inrichtingen onderling als tussen de verschillende disciplines. Het moet mogelijk zijn langs deze weg tot een meer evenwichtige ontwikkeling van de financiering van onze volksgezondheid te komen met behoud van de grondstructuur zoals wij die in ons land kennen.”

Discussiestof

De inleiding van staatssecretaris Rietkerk werd in de middag gehouden, de beide andere inleidingen (zie hiervoor elders op deze pagina) in de ochtend. Hier tussenin werd in groepen gediscussieerd over intra- of extramurale gezondheidszorg. Uit de rapportage die hierna werd gedaan, bleek dat de scheiding intra- en extramuraal als nogal kunstmatig werd ervaren. Taken uit het ziekenhuis lopen vaak dóór na ontslag. Van het begrip van de wijkgezondheidscentra, zoals dit door de inleiders Van Mansvelt en Bax was gehanteerd, wenste men wel nadere uitleg. Welke disciplines treft men daar aan? Hoe is de opvang van de patiënt in zo'n centrum? Hoe moeten we de arts zien tegen deze achtergrond? Toch nog steeds een solist?

De gedachte van verschuiving van de intra-murale zorg naar het extra-murale vlak werd wel aanvaard, met name als aan deze verschuiving ook een verschuiving van de gelden gepaard gaat. In ieder geval, uitbreiding en integratie in de extra-murale zorg zal veel geld kosten, en waar moet dit dan vandaan komen? En moet zo'n integratie van bovenaf worden opgelegd of van onderaf aangepakt? Vriendelijke dwang van bovenaf, zo luidde een suggestie.

Een andere rapporteur waarschuwde, dat de groepspraktijk niet als de panacée voor alle kwalen van de gezondheidszorg moet worden gezien, en dat

het in ieder geval geen zin heeft deze vorm dwingend voor te schrijven. Zo iets moet groeien. En ook is niet gezegd dat het interdisciplinaire team minder werk voor de huisarts zal meebrengen. De huisarts zou volgens deze discussiegroep minder patiënten moeten hebben.

Wat de extra-murale zorg betreft: deze zou wat doorzichtiger georganiseerd moeten worden door het zullensysteem op te heffen; dan zou ook de huisarts wat meer inzicht in de organisatie en de structuur van de gezondheidszorg kunnen krijgen.

De door dr. Van Mansvelt opgeworpen stelling dat het dienstverband van de specialist tot vermindering van de productie zal leiden werd betwist: een griezelige redenering, zo vond een der rapporteurs, gezien de grote aantallen mensen die in dienstverband zich zéér productief maken. Anderen gaven wel de voorkeur aan de vrije specialist; de financiële prikkel werkt gunstig, hoewel de twee systemen naast elkaar ook heel goed kunnen werken, zoals in verschillende ziekenhuizen wel blijkt. Het dienstverband heeft aantrekkelijke facetten voor de nieuwe generatie specialisten: vrije tijd, mede door dienstverdeling met collega's, geen hoge kosten bij overnemen van praktijk waardoor zware financiële verplichtingen ontstaan, zekerheid inzake oudedagsvoorziening en secundaire arbeidsvoorwaarden.

Waar beginnen?

Een belangrijke opmerking kwam van de heer Roelofs uit Maassluis. Hij zei, tijdens het vragenuurtje na de toespraak van staatssecretaris Rietkerk, dat de laatste hem deed denken aan de zegswijze: „ik weet wel wat ik moet doen, maar ik weet niet waar ik moet beginnen,” zoals de sjeik zei toen hij zijn harem overzag. Want, aldus de heer Roelofs, welke prioriteiten staan de VVD-fractie voor ogen?

Mevrouw Veder antwoordde hierop: eigenlijk zou ik alles wel de hoogste prioriteit willen geven. Maar als ik er een paar moet noemen, dan in de eerste plaats snelle invoering van de wet ziekenhuisvoorzieningen. Stuyt stelt zich hierin wel wat passief op, zei ze, zoals blijkt bij de instelling van de ziekenhuiscommissie.

Een tweede prioriteit: onderzoek naar ziekenhuisbeheer. Zij wees op haar motie waarin o.m. herbezinning op de bezettingsgraad is opgenomen.

Derde prioriteit: wettelijke regeling voor de extramurale zorg, opdat hierop iedereen kan meepraten. De Ziekenfondsraad regelt dit soort zaken nogal besloten, daarom zag hij liever dat dit via 'n wettelijke regeling gebeurt.

De vierde prioriteit van mevrouw Veder: beaardenverzekering in de verplichte ziekenfondsverzekering onderbrengen. En snelle invoering van een eigen risico, maar wel zo dat we onze regeringspartners niet kopschuw maken — die zijn er niet zo vlug mee.

DRS. BAX:

Belangrijke taak Kruis- verenigingen

Drs. W. Bax, econoom aan het landelijk bureau van het Groene Kruis, werkte evenals dr. Van Mansvelt toe naar experimenten in het eerste échelon, maar hij legde het accent meer op de kruisverenigingen die hier, mits gefusioneerd en ontzuild, belangrijk werk kunnen doen. Als exponent van de extra-murale zorg zag hij goede mogelijkheden in het nauw samenwerken van de bestaande organisaties. Zij zouden dan kunnen komen tot oprichting van een regionale, sociaal-medische dienst, waarin per regio de diensten zijn opgenomen van ziekenhuis voor- en nazorg, de wijkverpleging en de zogenaamde specifieke diensten, terwijl deze regiendienst het overlegorgaan moet worden voor de effectivering van de daadwerkelijke samenwerking met enkele buiten de gezondheidszorg opererende diensten, zoals maatschappelijk werk en gezinsverzorging. Hier ligt ook het aanknopingspunt met de gedachtenvorming met de gezondheidscentra waarin afzonderlijke huisartsen al dan niet in groepspraktijken actief zijn, tezamen met andere beroepsbeoefenaren en diensten.

secretariaat
tweede kamer fractie

Het secretariaat van de VVD-fractie in de Tweede Kamer is gevestigd in het gebouw van de Tweede Kamer, Binnenhof 1A te Den Haag. Telefoon: (070)-614911.

Samenwerking Z.O.-Utrecht

In overleg met de besturen van de kamercentrales heeft de VVD-fractie in de Tweede Kamer de volgende regionale taakverdeling voor het westelijk district vastgesteld:

- Kamercentrale Amsterdam:**
G. W. Keja, mr. H. Koning.
- Kamercentrale Haarlem:**
mr. dr. C. Berkhouwer, drs. Th. Joe-kes.
- Kamercentrale Den Helder:**
mr. dr. C. Berkhouwer, G. W. Keja.
- Kamercentrale Rotterdam:**
mr. H. Koning, mevrouw mr. N. Smit-Kroes.
- Kamercentrale 's-Gravenhage:**
drs. Th. Joeke, mej. mr. A. Kappeyne van de Coppello.
- Kamercentrale Leiden:**
mej. mr. A. Kappeijne van de Coppello, mr. F. Porthene.
- Kamercentrale Dordrecht:**
mr. A. Geurtsen, ir. D. S. Tuijnman.
- Kamercentrale Utrecht:**
L. M. de Beer, de heer G. Koudijs.

De besturen van de VVD-afdelingen en de leden van de VVD-raadsfracties in de Utrechtse gemeenten De Bilt-Bilthoven, Zeist, Driebergen, Doorn, Maarn, Leersum, Amerongen en Rhenen hebben onlangs na een vergadering in motel Maarsbergen, waarbij zij van gedachten wisselden over het samenwerkingsverband zuid-oost-Utrecht, minister Geertsema van binnenlandse zaken een brief geschreven, waarin zij hun gedachten uiteenzetten over de gewestvorming. Vooral het samenwerkingsverband in dat deel van de provincie Utrecht kwam daarin vanzelfsprekend aan de orde.

De vertegenwoordigers van de genoemde gemeenten zijn van mening dat een gewest moet zijn samengesteld uit zoveel mogelijk gelijk gerichte gemeenten. Ze zouden bovendien een inwonertal van omstreeks 150.000 moeten hebben en in hun midden minstens één grote gemeente moeten tellen die de centrumfunctie kan vervullen. „Gezien de al jarenlang bestaande samenwerking tussen onze gemeenten in de Utrechtse heuvelrug, vooral op het gebied van de ruimtelijke ordening, het natuurbehoud en de natuurbescherming en het verkeer, verzoeken wij u onze gemeenten op te nemen in een gewest zuid-oost-Utrecht, zo ze in een gewest zouden worden opgenomen”, aldus de besturen van de betrokken afdelingen in hun brief aan mr. Geertsema. „Dit gewest zou — indien gewenst — uitgebreid kunnen worden met de volgende gemeenten die qua aard en functie vrij goed bij onze gemeenten aansluiten: Langbroek, Woudenberg, Scherpenzeel, Renswoude en Veenendaal. Het gemeentebestuur van Langbroek heeft zich al uitgesproken voor aansluiting bij het samenwerkingsverband in onze regio”, aldus de briefschrijvers.

Als overeenkomstige kenmerken van die gemeenten noemen ze:

- hun gerichtheid op de vervulling van een recreatieve functie.
- de aanwezigheid ter plaatse van voornamelijk kleine industrie.
- het grote aantal forensen onder hun inwoners
- hun in het algemeen vrij landelijke karakter en
- hun ligging op of aan de Utrechtse Heuvelrug.

Vooral dat laatste aspect vinden de besturen van de acht VVD-afdelingen van groot belang, want zo stellen zij, „als die gemeenten hun bestaande samenwerking niet zouden kunnen handhaven, betekent dit de verboddeling van een op natuurlijke wijze samenhangend, groot recreatiegebied.”

De besturen van de acht VVD-afdelingen en hun VVD-raadsleden zijn dan ook eensgezind van mening dat een gewestelijke eenheid, zoals zij die voorstellen, optimaal voor de regio zuid-oost-Utrecht zal functioneren.

Aan de opstelling van de brief ging op 6 april in hotel Maarsbergen een uitvoerige discussie vooraf. Ook de burgemeester van Leersum, mevrouw mr. C. M. 's Jacob - des Bouvrie, was daarbij aanwezig.

De VVD-raadsfractie van de gemeente Zeist kwam bij die gelegenheid met het voorstel om — nu de mogelijkheid daartoe aanwezig is — tot een nauwere samenwerking van de raadsfracties in deze regio te komen. Men besloot daarom tot de oprichting van een studiec commissie, waarin een lid van elke raadsfractie uit de omgeving zitting zal nemen.

Aankondigingen

8 MEI

Mevrouw drs. N. Smit-Kroes (lid der Tweede Kamer) en ir. L. H. Jacobsen (voorzitter commissie verkeer en vervoer) zijn de sprekers op een door de afdeling Rotterdam te organiseren debataavond over openbaar vervoer. 20.00 uur, Rijnhotel.

15 MEI

Tijdens een gecombineerde vergadering van de afdeling Vlaardingen, Maasland, Maassluis en Schiedam te Vlaardingen spreekt het Tweede-Kamerlid L. M. de Beer over woningbouw. 20.15 uur, Serre.

16 MEI

Op een Algemene vergadering van de afdeling Sliedrecht spreekt mr. H. E. Koning, lid der Tweede Kamer.

18 MEI

Mevrouw drs. N. Smit-Kroes en het P.v.d. A-Kamerlid drs. P. de Ruiterspreken voor de Hogere Economische School te Rotterdam.

25 MEI

Mevrouw drs. N. Smit-Kroes spreekt voor de vrouwen in de VVD, regio Leiden. Holiday Inn, Leiden.

J. H. Faber overleden

SOEST-SOESTERBERG — Op 17 april is overleden de heer J. H. Faber, oud-voorzitter van de afdeling Soest-Soesterberg en sedert 1967 penningmeester van de kamercentrale Utrecht. Behalve op politiek terrein was de heer Faber, die de leeftijd van 66 jaar bereikte, op menig ander terrein actief. Zo was hij onder meer penningmeester van de coöperatieve vereniging voor vrijzinnig protestantse bejaardenzorg „Braamhage” te Soest.

Bestuursmutaties

Soest/Soesterberg — Het nieuwe bestuur van de afdeling ziet er als volgt uit: voorzitter W. van Rossem, vice-voorzitter ir. C. K. Adema, secretaris R. B. Cramer v. d. Bogaart, penningmeester mevrouw I. Hohner—Apeldoorn, tweede secretaresse mevrouw T. Hindriks-Bos, leden: G. M. J. van Aalst, W. A. Blaauw en H. J. Citeur. Het secretariaat is gevestigd: Heideweg 6a, Soest.

Statenfractie naar Berkenwoude

Krimpenerwaard — In het bulletin van de Kamercentrale Leiden van 26 maart is ten onrechte vermeld dat de in Berkenwoude te houden bijeenkomst met de VVD-fractie in de provinciale staten van Zuid-Holland voor 8 juni gepland zou staan. De juiste datum staat nog niet vast en zal t.z.t. worden bekend gemaakt.

Nootdorp over middengroepen

Als de middeninkomens in ons land te veel en te snel getroffen worden door de progressie — en de VVD zou hierover meer cijfermateriaal moeten verzamelen — dan moet in die situatie spoedig verandering worden gebracht. De toegestane belastingvermindering in verband met een zelfstandig te treffen ouderdagvoorziening is te gering. Het is twijfelachtig of voor de kleine en middelgrote onderneming de fiscale faciliteiten voldoende zijn — juist nu inflatoire factoren zo'n grote rol spelen bij het bemoeilijken van de economisch zeer noodzakelijke investeringen.

Dit zijn drie conclusies die de leden van de afdeling Nootdorp na een discussie over de positie van de middengroepen hebben vastgelegd in een rapport. De afdeling meent dat er veel te weinig op het belang van deze groep wordt gewezen met als gevolg dat men veelal hun belangen ook vergeet. De afdeling erkent weliswaar dat dit verwijt de VVD minder treft dan de andere politieke partijen, maar niettemin meent zij dat de VVD in deze meer zou moeten doen. „Als zakelijk de rol wordt gemeten die deze en andere middengroepen spelen en moeten spelen in onze samenleving, dan moet de VVD vanuit de zakelijke adstructuur politiek het belang van deze groep zien en ervoor opkomen,” aldus de afdeling.

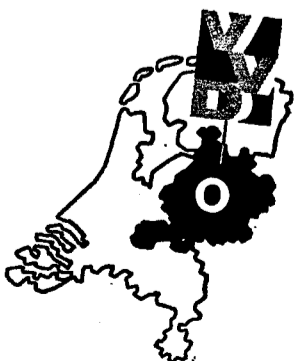
Zij vindt het juist dat de VVD duidelijk aandacht aan deze middengroep besteedt. Immers in een liberale visie is deze groep belangrijk, zegt zij.

Wij stellen niet dat deze groep belangrijker is dan andere groepen, wel dat deze groep een belangrijke functie vervult in de samenleving en derhalve deze functie moet kunnen blijven vervullen, wat slechts kan als deze groep niet gediscrimineerd wordt. Het is een taak van de VVD om voor deze groep op te komen en de discriminatie aan de hand van nader te verkrijgen cijfers aan te tonen,” aldus het rapport. „Men zal moeten aantonen dat juist waar nu en zeker ook in de toekomst inflatie-effecten te sterk deze groep benadelen, het belang van een niet discriminerende fiscale politiek evident is. Immers een politiek van inflatiebestrijding kan pas effect hebben op langere duur terwijl het effect van een herziening van de fiscale druk op korte termijn kan werken.

Voor het argument dat daardoor de totale belastingopbrengst zou verminderen, behoeven wij niet opzij te gaan. Het is namelijk geenszins bewezen dat dit het geval behoort te zijn; als fiscale herzieningen deze groep meer mogelijkheden bieden dan gaan er zeker sterke economische impulsen vanuit; zoal deze het „verlies” niet geheel compenseren.”

Oriëntatiecursus

Zoals uitvoerig is vermeld in ons blad van 14 april organiseert de kamercentrale Utrecht een „Oriëntatiecursus” voor leden uit het gebied van de kamercentrale. Twee bijeenkomsten, op 18 en 25 april, zijn al achter de rug. De volgende bijeenkomsten hebben plaats op 2 mei, 9 mei en 16 mei, steeds om 20.00 uur in De Poort van Kleef, Mariaplaats 7 te Utrecht. Op 2 mei komt de defensiepolitiek aan de orde (sprekers VVD-er Koudijs en KVP-er Van Elsen), op 9 mei gaat het over de presentatie van de VVD (spreker M. de Bruijne) en op 16 mei over de bestuurlijke aspecten van cultuur en recreatie (mr. A. Looten). De kosten bedragen f 2,50 per avond, in de zaal te voldoen.

Aankondigingen

19 MEI
L. M. DE BEER (lid der Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling Hoevelaken over woningbouw.

Friesch-Groningsche Hypotheekbank N.V.

meer dan 1 miljard aan hypotheek

Amsterdam - Arnhem - Eindhoven - Enschede
's-Gravenhage - Groningen - Rotterdam

Reglementswijzigingen

De algemene vergadering van de VVD heeft op 24 maart 1972 te Nijmegen de hiernaast afgedrukte reglementswijzigingen aangenomen

Huishoudelijk reglement

HOOFDSTUK III
Hoofdbestuur en dagelijks bestuur.
Artikel 23.
Toevoeging van lid 7:

Indien tussentijds een vacature ontstaat in het dagelijks bestuur of indien een der leden van het dagelijks bestuur tijdelijk niet in staat is zijn functie te vervullen, is het hoofdbestuur bevoegd uit zijn midden een lid aan te wijzen dat de functie waarneemt totdat door de eerstvolgende algemene vergadering van de partij in de vacature wordt voorzien c.q. het desbetreffende lid van het dagelijks bestuur zijn functie weer kan vervullen.

HOOFDSTUK IV

De partijraad

Artikelen 31 t/m 35 als volgt geheel gewijzigd:

Artikel 31.

Behalve de in de statuten genoemde organen van de partij wordt er een partijraad gevormd, bestaande uit:

- de ereleden;
- de leden van het hoofdbestuur;
- de leden van de partij die lid zijn van de Staten-Generaal;
- vijftien door het hoofdbestuur te benoemen leden der partij;
- de voorzitters van de kamercentrales of, indien deze zijn verhinderd of uit anderen hoofde reeds deel uitmaken van de partijraad, zij die hen vervangen;
- een aantal door de centrale vergadering van iedere kamercentrale te kiezen leden, waarbij elke kamercentrale voor elke duizend leden die tot de afdelingen waaruit de kamercentrale bestaat behoren telkens één lid kiest; daarbij wordt het aantal leden per kamercentrale naar boven afgerond tot duizend of een veelvoud van duizend.
- twee bestuursleden van de stichting Organisatie Vrouwen in de V.V.D., aan te wijzen door het bestuur van de stichting, en twee andere vrouwelijke leden van de partij, aan te wijzen door het bestuur en de adviesraad van de stichting gezamenlijk.

Artikel 32.

1. Voorzitter van de partijraad is de voorzitter van de partij, of hij die hem vervangt. Secretaris van de partijraad is de algemeen secretaris van de partij, of hij die hem vervangt.

2. De vijftien door het hoofdbestuur benoemde leden hebben zitting voor een periode van drie jaren en zijn telkens herbenoembaar.

3. De leden van de partijraad als bedoeld in artikel 31 onder de letters f en g worden gekozen voor de tijd van drie jaar; elk jaar treedt één derde af volgens een door het hoofdbestuur voor zoveel nodig bij loting op te maken rooster.

4. Deze leden van de partijraad zijn eenmaal terstond herkiesbaar.

5. De eerste drie jaren is de zittingsduur aan beperking onderhevig door het jaarlijkse aftreden van één derde der in artikel 31 onder de letters f en g bedoelde leden; de leden die aldus aftreden in het eerste en tweede jaar na de inwerking-treding van dit artikel zijn tweemaal terstond herkiesbaar.

6. In een tussentijds ontstane vacature wordt door de eerstvolgende vergadering van het orgaan dat tot verkiezing onderscheidenlijk benoeming bevoegd is voorzien voor de overige zittingstijd van degenen wiens plaats wordt vervuld. Indien in zodanig geval de verkiezing plaatsvindt voor een periode van minder dan drie jaar, is de betrokkene tweemaal terstond herkiesbaar.

Artikel 33.

1. De partijraad heeft in politiek en organisatorisch opzicht een adviserende en stimulerende taak.

2. De partijraad kan al dan niet gevraagd adviezen geven aan de algemene vergadering, aan het hoofdbestuur en aan de uit de leden der partij gevormde ten-Generaal.

3. De partijraad kan, al dan niet krachtens specifieke delegatie door de algemene vergadering, namens de partij politieke uitspraken doen.

4. Deze uitspraken hebben, indien zij krachtens specifieke delegatie door de algemene vergadering zijn gedaan, de kracht van een besluit van de algemene vergadering.

5. In alle andere gevallen dan in het vierde lid bedoeld kan gedurende twee maanden na de desbetreffende vergadering van de partijraad een voorstel worden gedaan door het hoofdbestuur, ten minste twee kamercentrales of ten minste tien afdelingen, om het onderwerp waarover de partijraad een uitspraak heeft gedaan dan wel zich uitdrukkelijk van een uitspraak heeft onthouden, aan de algemene vergadering voor te leggen. Bij gebreke van zodanig voorstel verkrijgen de uitspraken na verloop van deze termijn eveneens de kracht van een besluit van de algemene vergadering.

Artikel 34.

1. De partijraad vergadert tenminste tweemaal per jaar.

2. Indien de partijraad het hoofdbestuur advies geeft, hebben de leden van het hoofdbestuur slechts adviserende stem.

3. De leden bedoeld in artikel 31 lid a, lid c, en lid d hebben slechts een adviserende stem.

Artikel 35.

1. De vergadering van de partijraad wordt uitgeschreven op voorstel van de voorzitter of van tien leden van de partijraad.

2. In een vergadering van de partijraad mogen het woord voeren:

- de leden van de partijraad;
- de leden van de partij die zitting hebben in een door het hoofdbestuur ingestelde commissie van advies;
- de leden van de partij die daartoe wegens hun bijzondere deskundigheid ten minste een week voor de vergadering schriftelijk zijn voorgedragen door het bestuur van een kamercentrale.

HOOFDSTUK VI

Financiën.

Artikel 37 lid 1 met ingang van 1 januari 1973 als volgt gewijzigd:

De minimumcontributie bedraagt per jaar:

voor aspirantleden	f 10.—
voor gezinsleden	f 10.—
voor leden van 18 tot 27 jaar	f 20.—
voor leden van 27 tot 65 jaar	f 40.—
voor leden van 65 jaar en ouder	f 30.—

Kandidaatstelling Tweede Kamerleden

Artikel 7 als volgt gewijzigd:

1. Op de tweede zaterdag van december komt de verkiezingsraad bijeen.

2. De verkiezingsraad bestaat uit:

- de leden van de partijraad, behoudens de in artikel 31 onder f van het

huishoudelijke reglement genoemde leden;

b. afgevaardigden van de kamercentrales waarvan het aantal dus wordt vastgesteld dat de centrale vergadering van iedere kamercentrale één lid afvaardigt alsmede zoveel leden dat voor elke bij de laatste Tweede-Kamerverkiezingen in haar kieskring behaalde tienduizend stemmen een lid in de verkiezingsraad zitting heeft.

3. De voorzitter van de partij en bij diens ontstentenis de ondervoorzitter zit de verkiezingsraad voor.

4. In deze vergadering wordt eerst telkens afzonderlijk gelegenheid gegeven aan de leden van de Tweede Kamer die de in artikel 6, vierde lid, bedoelde mededeling hebben gedaan, het woord te voeren en die inlichtingen te geven waarom de verkiezingsraad vraagt. Nadat aldus de leden van de Tweede Kamer die de in artikel 6, vierde lid bedoelde mededeling hebben gedaan, het woord hebben gevoerd en desgevraagd inlichtingen hebben gegeven, worden vastgesteld:

a. een schema van de eventueel te maken combinaties van kieskringen, en

b. de in de verschillende kieskringen in te dienen kandidatenlijsten.

5. Alle besluiten van de verkiezingsraad worden genomen met meerderheid van stemmen; elk lid brengt één stem uit.

6. Tot het deelnemen aan de besprekingen en aan de stemmingen zijn slechts die leden van de verkiezingsraad bevoegd, die de presentielijst hebben getekend.

7. De besluiten van de verkiezingsraad worden volgens beslissing van de vergadering genomen hetzij bij schriftelijke stemming, hetzij bij handopsteken, hetzij door inlevering van stembriefjes bij verschillende stembureaus; art. 4, derde lid van dit reglement is van overeenkomstige toepassing.

Overgangsbepalingen

1. De wijzigingen van de artikelen 31 t/m 35 van het huishoudelijk reglement en van artikel 7 van het reglement op de kandidaatstelling voor leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal treden in werking op 1 september 1972. Op die datum eindigt het mandaat van de leden van de partijraad, die krachtens artikel 31 letter f en letter g (oud) van het huishoudelijk reglement zitting hadden in de partijraad.

2. Tijdig vóór 1 september 1972 vergaderen de centrale vergaderingen van de kamercentrales, alsmede het bestuur en de adviesraad van de Stichting Organisatie Vrouwen in de V.V.D. ten einde overeenkomstig de gewijzigde artikelen 31 en 32 leden van de partijraad te kiezen. Deze verkiezing zal geacht worden te hebben plaats gevonden in het voorjaar van 1972.

3. Niet verkiesbaar zullen alsdan zijn leden die in het voorjaar van 1972 zes jaar of langer onafgebroken deel hebben uitgemaakt van de partijraad.

4. Niet herkiesbaar zullen in het voorjaar van 1973 zijn leden van de partijraad die op het ogenblik van hun aftreden zes jaar of langer onafgebroken deel hebben uitgemaakt van de partijraad.

In geval van centrale contributie-inning draagt het hoofdbestuur aan de afdelingen en aan de kamercentrales af.

In geval van contributie-inning door de afdeling dragen de afdelingen aan het hoofdbestuur af de bedragen voor „Vrijheid en Democratie”, het hoofdbestuur en de kamercentrale. Het hoofdbestuur draagt dan zorg voor betaling van „Vrijheid en Democratie” en afdracht aan de kamercentrales.

N.B. De verdeling van de verhoogde contributie zal als volgt zijn:

leden van	contributie	V. en D.	hoofdbestuur	afdeling	KC
18-27 jaar	20,— (16,—)	9,— (9,—)	4,75 (3,—)	4,75 (3,—)	1,50 (1,—)
27-65 jaar	40,— (30,—)	9,— (9,—)	14,— (9,—)	12,50 (8,50)	4,50 (3,50)
65 j. en ouder	30,— (25,—)	9,— (9,—)	9,— (6,50)	8,50 (6,75)	3,50 (2,75)
aspirantleden	10,— (5,—)	—	3,50 (1,75)	5,— (2,50)	1,50 (0,75)
gezinsleden	10,— (5,—)	—	3,50 (1,75)	5,— (2,50)	1,50 (0,75)

Meld u als lid van de

Inlichtingen: KONINGINNEGRACHT 61 - DEN HAAG - TELEFOON 070-604803

Landdag VVD-vrouwen op 9 juni

Zie ook de vrouwenrubriek op pagina 11.

Hierbij hebben wij het genoegen u uit te nodigen voor de Landdag 1972 van de organisatie Vrouwen in de VVD die zal worden gehouden op vrijdag 9 juni 1972 in restaurant Cosa, Markt te Hengelo (O.).

In verband met kostenbesparing zullen voor deze Landdag geen convocaties worden rondgezonden. U dient zich uitsluitend door middel van bijgaand aanmeldingsformulier op te geven.

Kosten: f 12,50.

Opgave: Zo spoedig mogelijk doch uiterlijk vóór 20 mei a.s. Het verschuldigde bedrag dient te worden overgemaakt op girorekening no. 805098 van de Algemene Bank Nederland te Hengelo ten name van mevr. F. A. W. Beverdam-Velzen, rekening no. 590023047.

Logies: Voor eventueel logies voor de nacht van 8 juni of 9 juni (of beide) kan worden gezorgd. Opgeven bij de aanmelding of men in een hotel wil logeren of wil worden uitbestede bij een der leden.

Aankomst station: Aan het station Hengelo zullen vanaf 9 uur Twentse dames herkenbaar zijn aan een oranje strik aanwezig zijn om de deelnemers af te halen.

Programma

- 10.00 uur Ontvangst met koffie en krentenwegge.
- 10.30 " Welkomstwoord door mevr. H. W. van Lennep-van Reyn Snoeck, centrale-vertegenwoordigster van Zwolle.
- 10.35 " Opening door de voorzitter mevr. M. N. W. Dettmeijer-Labberton.
- 10.50 " Mevr. H. van Someren-Downer, voorzitter van de VVD, spreekt.
- 11.15 " Dr. K. van Dijk, lid van de Tweede Kamer, spreekt over: „Onderwijs- en structuurproblemen in Noordoost-Nederland”.

13.00 " Koffiemaaltijd.

14.00 " Vertrek met bussen voor een korte rondrit door Twenthe, bezoek aan de TH Twenthe met rondleiding, thee in TH restaurant Vrijthof. Einde ongeveer 16.15 uur bij startpunt Hengelo.

Namens het bestuur:

mr. E. DE ROOCK-BEDDING

H. W. VAN LENNEP-VAN REYN SNOECK

IK KOM NAAR HENGELO:

naam: .....

adres: .....

te: .....

Het verschuldigde bedrag is overgemaakt op rekening van de Algemene Bank Nederland te Hengelo (zie hiernaast).

Ik wens logies voor de nacht van 8 juni / voor de nachten van 8 en 9 juni bij een VVD-lid / in een hotel (doorhalen wat niet gewenst wordt).

In te zenden aan mevrouw F. A. W. Beverdam—Velzen, Sikkelsestraat 6, Hengelo.

„Gastheren

in eigen land”

Hotel Wittebrug

Den Haag - Scheveningen

*

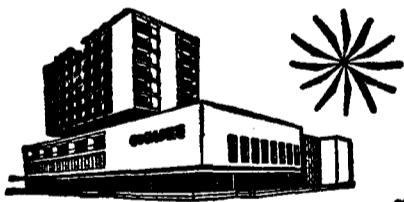
20 SUITES EN 240 BEDDEN

Alle kamers met privé-bad en douche.

Air-conditioned restaurant en lounge-bar.

Zalen en saons voor Congressen, Recepties, Lunches en Diners van 10 tot 300 personen.

Tel.: 512361 (10 lijnen) - Telex: 31567

waar de gast ^koning is

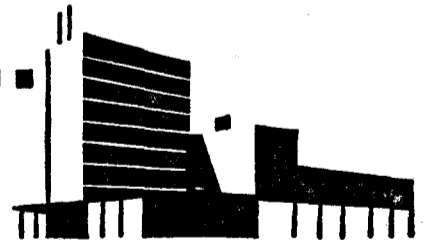
Cocagne, levend middelpunt van een levende stad: perfecte outillage voor vergaderingen, congressen, shows, feestelijke bijeenkomsten: royale hotelaccommodatie, restaurant, café, petit-restaurant, bar en bowling. Speciale arrangementen bij feestelijke gelegenheden: Kerstmis - Nieuwjaar - Pasen - Pinksteren.

COCAGNE

RESTAURANT DES SPÉCIALITÉS. CAVE RENOMMÉE.
EINDHOVEN, VESTDIJK 47. TELEFOON 040-69288

**WAAR UW VRIJHEID
GERESPECTEERD
WORDT...**

Rijnhotel: modern, comfortabel hotel in Rotterdam-Centrum. 140 Kamers met bad of douche. Congressaccommodatie voor 20 tot 2000 personen. Ruime ondergrondse parkeergarage direct naast het hotel.

rijnhotel rotterdam

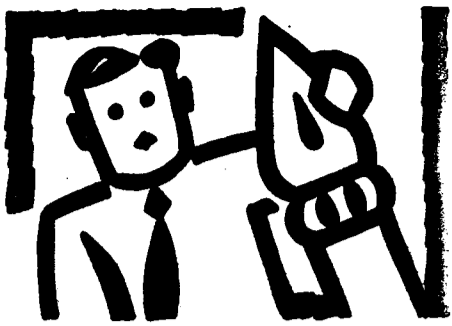
Schouwburgplein 1 Rotterdam
Tel. (010) 132900 - Telex 21640

HOTEL „DE NEDERLANDEN” VREELAND
RESTAURANT-RÔTISSERIE „NAPOLEON”
VREELAND A/D VECHT

BIJ KRUISSING AUTOWEG HAARLEM/HILVERSUM + UTRECHT/AMSTERDAM

RESERVERING (02943) 1576 — ZONDAGS GESLOTEN

Liberaal en progressief

Mijn opinie is...

Ik zou zo graag eens onder de aandacht willen brengen wat mij opgevallen is uit veelvuldige gesprekken met trouwe VVD-leden uit verschillende plaatsen van ons land: gemeenteraadsleden, bestuursleden, zo maar leden, mensen die op ons stemmen en mensen die niet meer op ons stemmen, jongeren die voor het eerst naar de stembus zullen gaan. Er zijn zoveel vragen, zoveel twijfels, zoveel onduidelijkheden. Jongeren, die ons vragen op wie ze over twee jaar zullen moeten stemmen en dan zeggen dat het één pot nat is of ze op de VVD, PvdA, Chu of AR stemmen. Waarom moet de VVD zo nodig steeds naar links lonken. Er zijn al zoveel linkse partijen. Of zijn we bang, dat we niet meer meetellen als we niet progressief doen? Moet het woord „liberaal” inhouden, dat we progressief moeten zijn? Ik geloof dat dit niet juist is.

Wat ook onbegrijpelijk wordt gevonden is, dat de JOVD die geacht wordt een jongerengroepering te zijn met liberale beginselen, meer radicaal dan liberaal is. Waarom worden jongeren, die uitstekend werk zouden kunnen doen in de JOVD daaruit geweerd omdat ze te rechts zijn? Dit gebeurt werkelijk. Waar kunnen deze jongeren zich bij aansluiten?

Meezeilen

Ik vermoed zo langzamerhand, dat de door ons zo geprezen tolerantie tegenover andere groeperingen meer begint te lijken op een „met alle winden meezeilen”. En vooral niet voor je werkelijke mening uitkomen, want dan zou je wel eens niet voor progressief aangezien kunnen worden en dan tel je niet meer mee.

Waarom hebben wij een rechtspraak, die zo langzamerhand ridicuul is? We hebben een aantal onafhankelijke rechters, die al aardig „omgeturnd” zijn. Roof, moord en diefstal zijn aan de orde van de dag. De slachtoffers zijn maar een stelletje stomme sukkels, die zich op het „moment suprême” maar ergens anders hadden moeten ophouden. De daders worden met fluwelen handschoenen aangepakt en direct ter beschikking van de regering gesteld, omdat ze het in onze maatschappij niet zo goed kunnen vinden! In die inrichtingen worden ze zo perfect opgevangen, dat binnen de kortst mogelijke tijd weer nieuwe slachtoffers gemaakt kunnen worden. Er gaat

geen dag voorbij of er wordt weer een bankoverval gemeld in de pers. De overheid slaagt er onvoldoende in de burgers en hun bezittingen te beschermen.

Waarom wordt het de politie, die er voor ons allen is om de orde te bewaren en de burgers te beschermen, zo vaak zo moeilijk gemaakt om haar taak uit te voeren? Waarom wordt er getolereerd, dat gezagsondermijnende comités en instellingen burgers en industrieën terroriseren? Waarom wordt daar de waarheid niet over verteld?

Onderwijs

Waarom moeten wij tolereren dat een groot gedeelte van onze jeugd op school een misdadige hersenspoeling krijgt door alternatieve onderwijskrachten, die onze maatschappij willen „omturnen”?

Waarom moeten wij tolereren dat ons land een vergaarbak wordt van misdadige elementen van ver over de grenzen? Waarom moet ons land een centrum worden van drughandelaren, die onze jeugd bedreigen?

Weet u wat er allemaal gebeurt in de vormingscentra? En op de pedagogische en sociale academies? Moeten wij dat allemaal oogluikend toestaan onder het mom van tolerantie en vrijheid van meningsuiting, terwijl onze democratie aan alle kanten wordt ondergraven?

Waarom moeten wij de voortdurende hersenspoeling en de moraalvernietigende uitlatingen op de tv tolereren?

Wij zinken hoe langer hoe dieper in het onszelf vernietigende moeras. De heer Geurtsen zei kortgeleden op een bijeenkomst van de Kamercentrale Haarlem dat iedereen die in een democratie leeft, bereid moet zijn om die democratie te beschermen en ervoor te vechten. Ik ben van mening dat de VVD heel erg gauw, heel erg hard en heel erg duidelijk zal moeten gaan werken aan de bescherming van onze democratie en aan de verdediging daarvan, want anders zijn wij het niet waard om in een democratie te leven; anders zullen wij door onze over-tolerante houding onszelf vernietigen.

Dit is ook de mening van vele anderen en ik hoop van harte, dat dit vrij lange stuk een aantal dames en heren aan het denken zal zetten. Ik besef heel goed, dat het een bijna onmenselijke taak zal zijn voor de VVD om deze augiasstal op te ruimen, maar als wij een veilig en leefbaar land willen hebben voor onze

kinderen, dan zal er toch wel iets gedaan moeten worden.

MEVR. M. S. HUGENHOLTZ-VAN RHEINECK LEYSSIIUS, Lid gemeenteraad Zandvoort

• Proeven met drugs

Naar aanleiding van het artikel „Gesprek over drugs”, in Vrijheid en Democratie van 14-4 '72, verbaas ik mij erover dat er nog steeds geen bruikbare criteria bestaan over hennep, zelfs niet in Amerika waar men al 20 jaar ervaring heeft.

Ik geloof dan ook niet dat z.g. drug-commissies bruikbare criteria zullen vinden. Het lijkt mij raadzaam, naast deze drug-commissies een goed researchteam te installeren.

Een dergelijk team kan aan de hand van uitgebreide experimenten een duidelijk rapport samenstellen over hennep.

Ik denk bijv. aan experimenten met vrijwilligers, die men gedurende een bepaalde periode een hoogwaardig hennep-product laat gebruiken; vanzelfsprekend moet het henneproduct ook absoluut constant van kwaliteit zijn. Dergelijke experimenten moet men zo lang herhalen totdat men over betrouwbare gegevens beschikt. Men zou bij voorkeur een experimenteel drug-dorp moeten bouwen, zodat men de gebruikers volledig onder controle heeft en alle gedragingen volledig kan bestuderen en analyseren.

Het lijkt mij echter gevaarlijk om reeds nu of op korte termijn een afzonderlijke regime voor henneproducten in te stellen.

Stel bijv. dat hennep bij veelvuldig gebruik volledig verslavend zou werken en dat het een vlucht gaat nemen in de vorm van het gebruik van de reeds geaccepteerde „genot”-middelen (spirituallien en nicotine). Indien de verslaafdheid dan ook nog procentueel overeenkomen met die van de nicotinegebruikers en de symptomen zou gaan vertonen van alcoholici (het is niet uitgesloten dat deze symptomen van veel ernstiger aard zouden kunnen zijn dan bij alcoholici), staat ons reeds een onoverkomelijke catastrofe te wachten.

Laat ons land dan ook niet een voorbarige, catastrofale proeftuin worden.

R. J. W. v. d. LINDEN VOOREN, AMSTERDAM

Bus naar Twenthe

Het Bestuur van de Haagse Vrouwen-groep overweegt om bij voldoende deelname een bus te organiseren naar de Landdag in Twenthe op 9 juni a.s. Wilt u zich vóór 1 juni hiervoor opgeven bij mevr. L. A. Versluys-v.d. Stadt, Breitnerlaan 267, tel. 243521.

Zij die over eigen vervoer beschikken worden verzocht ook op te geven of en hoeveel plaats zij nog over hebben, opdat, mocht de deelname niet voldoende zijn om een bus te vullen, de „vervoerloze” dames toch geholpen kunnen worden.

Kopij voor deze rubriek zenden aan: mevr. mr. E. de Roock-Bedding, Stadhoudersplantsoen 212, Den Haag.

Provinciale dag

Op 5 mei a.s. zal de Provinciale Dag van Friesland worden gehouden in het Oranje Hotel te Leeuwarden.

Aanvang 10 uur, einde 16.00 uur. Kosten f 15 te voldoen vóór 2 mei a.s. door overmaking op girorekening no. 1669757 t.n.v. Mevr. T. E. Gerritsma-Bruins te Sneek.

Programma: ontvangst met koffie. Opening door de centrale-vertegenwoordigster mevr. E. G. A. Brons. Mevr. drs. N. Smit-Kroes lid van de Tweede Kamer der S.G. spreekt over „Onderwijs aan onze jonge kinderen”, lunch, bezoek aan de vliegbasis Leeuwarden.

Malversaties

Vraag van de heren Berkhower en Baas aan de Europese Commissie.

Hebben onlangs in Italië malversaties plaats gehad waarbij op frauduleuze wijze gelden zijn onttrokken of verkregen uit het Europese Landbouwfonds ter financiering van transacties met boter, welke verondersteld werden plaats te hebben ten behoeve van liefdadige instellingen, terwijl zij in werkelijkheid gefingeerd waren?

Angola-comité

kleine of grote minderheid of misschien zelfs een meerderheid in dat land een ander regime zou wensen. Voorlichting daarover is goed en nuttig, evenals het met oirbare middelen uitoefenen van aandrang bij de betrokken regeringen om daarop acht te slaan. Maar dat staat los van ontwikkelingshulp, laat staan van de taak, die de nationale commissie in dat verband heeft.

Bij de voorbereiding van dit debat is mij opgevallen, dat wij eigenlijk zo weinig van het Angola-comité weten. Hoeveel mensen zijn hier eigenlijk bij betrokken en wat is hun werkelijke doelstelling? Is hier alleen sprake van menselijke bewogenheid, of wordt die gebruikt om verder liggende politieke doeleinden te dienen? In hoeverre zal bij een beheersing van Angola door de M.P.L.A. de democratie daar werkelijk gediend zijn? Wat zijn de financieringsbronnen van het comité en waar blijft het geld? Is het waar, dat de heer Bosgra met behoud van salaris is vrijgesteld voor dit werk en was hij onlangs in Tsjechoslowakije om de berichten te con-

troleren, dat Portugal koffie zal leveren in ruil voor wapens? Of was hij aan de andere kant van de Oceaan en met welk doel?

In deze tijd, waarin terecht de nadruk op openheid en openbaarheid wordt gelegd, is het onbevredigend dat deze vragen onopgelost blijven. Nu geen subsidie wordt verleend, kan de minister die openheid niet als subsidievoorwaarde opnemen. Misschien kan hij toch al enige opheldering verschaffen. Mocht dat niet zo zijn, dan kunnen de interpellanten mij misschien helpen.

Deze onduidelijkheden, de methoden van het comité, het feit dat boycot naar onze overtuiging de bevolking niet helpt, de noodzaak om ontwikkelingshulp niet te binden aan de politieke situatie in een land én de overweging, dat de nationale commissie zijn werk alleen goed kan doen als deze zich niet begeeft in polariserende situaties, doen ons van harte instemmen met de afwijzing van overheidssubsidie aan het Angola-comité.

MR. A. GEURTSSEN

Voor Buig- en Zetwerk

op hydr. pers 1000 ton — ZETLENGTE 7 m, dikte 32 mm

Constructiewerkplaatsen **W. HUIZER B.V.**

TELEFOON 010-503677 — GROENEDIJK 10 — CAPELLE a/d IJSSEL

Brandsteder
MEUBELN

VIJZELSTRAAT 115-119
AMSTERDAM - TEL. 248718

VERZORGINGSFLAT „SPARRENHOF” te EDE
TE KOOP

a. RUIME 2-KAMERFLAT

met gezellig uitzicht,

b. ZEER RUIME 3-KAMERFLAT

eveneens ruim uitzicht.

Afmetingen: zitk. 4 x 7 m² - sl.k. 3.60 x 6 m². Prettig milieu - goede trein-
verbindingen - bosrijke omgeving.

Inlichtingen: **VAN LAAR & VAN DE GRIENDT**, Makelaars in Onr. Goed.,
Stationsweg 70 - Ede. Telefoon: 08380 - 11000 - 10386.

VASTE STENEN IN ALLE SOORTEN

„MOLISOL” MOLER ISOLATIESTENEN

VUURVASTE ISOLATIESTENEN

ZUURVASTE STENEN

„PRODORITE” CHEMISCH BESTENDIGE PRODUCTEN

LEVERT

N.V. Gouda Vuurvast

VEREENIGDE VUURVASTE STEENFABRIEKEN

GOUDA — TELEFOON 16744 - (01820)

Boele's Scheepswerven en Machinefabriek N.V.

BOLNES (bij Rotterdam)

Reparatie en nieuwbouw

TELEFOON 134862 ROTTERDAM — TELEGR. BOELE - BOLNES

N.V. Technische Groothandel P. & D. Janson

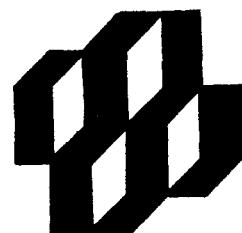
Verkoop, Verhuur en Montage
van Nieuw en Grade-„A” Bailey-Bruggen-materiaal;
Alleenvert. van: MABEY & JOHNSON.
AALST.(Gld.) - Tel. 04187-531-270

utiliteitsbouw
systeembouw

sierbeton-elementen
staalkonstrukties

Aannemings Mij. Gebr. VAN HEESWIJK n.v.

Tramstraat 31-33 • Eindhoven • Telefoon 040-23386

vrijheid en democratie

De evangelische inspiratie

door onze politieke redacteur A. W. Abspoel

De KVP is altijd een partij geweest met een duidelijk te onderscheiden linker- en rechtervleugel, die, zolang nog kon worden staande gehouden dat de katholieken in ons land een „emancipatiestrijd” hadden te voeren, op grond van het gemeenschappelijk beleden geloof bijeen gehouden konden worden. Een uitgesproken confessionele partij dus.

We hebben het van den beginne af politiek nogal naïef van de nieuwe KVP-partijvoorzitter dr. De Zeeuw gevonden, dat deze de illusie koesterde de KVP (voortzetting van de vroegere R.K. Staatspartij) zo maar te kunnen omzetten in een gedeconfessionaliseerde partij. Dat hij daarbij zijn sympathie voor de PvdA boven de VVD niet onder stoelen en banken stak, is bekend. En bij dit alles meende dr. De Zeeuw dan nog de ARP en de CHU wel mee te zullen krijgen voor deze veralgemening.

Inmiddels is wel gebleken dat noch de anti-revolutionairen, noch de christelijk-historische hun confessionele karakter en — zoals dat heet — hun identiteit willen verliezen. En nu is dan, bij wijze van slotstuk, de tegenwoordige fractievoorzitter van de KVP in de Tweede Kamer, mr. F. H. J. J. Andriessen, gekomen met een artikel in het tweemaandelijks tijdschrift Politiek Perspectief, uitgave van het (RK) Centrum voor Staatkundige Vorming, dat dr. De Zeeuw zijn laatste illusies op dit punt wel moet ontnemen.

Mr. Andriessens „Kanttekeningen bij de politieke situatie” is een nogal wijdlopijg artikel geworden, dat op vele punten weinig houvast biedt. Maar op één punt, waar het in dit verband om gaat, is zijn betoog toch wel voldoende duidelijk: hij wijst een partij, waarin de „humanistische inspiratie” gelijkwaardig naast de „evangelische inspiratie” zou staan als grondslag voor de partij, nadrukkelijk af. Hetzelfde geldt daarbij voor de polarisatie en de tweedeling.

In zijn eigen, wat omslachtige bewoordingen, zegt de heer Andriessen het aldus: „Men kan naar mijn mening de waarde van de humanistische inspiratie ten volle erkennen zonder haar in de grondslag van de partij in nevenschikking met de evangelische inspiratie te plaatsen. Nevenschikking van inspiratiebronnen staat in feite gelijk met het opgeven van inspiratiebronnen als dragende grond voor een partij als collectiviteit. Men valt dan terug op inspiraties van hen die zich in partijen verenigen. Dat is uiteraard een mogelijkheid, maar zij is verschillend van wat wij tot dusver in onze partijen hebben gedaan. En tot nu toe hebben partijen, die het zonder ideële grondslag meenden te kunnen stellen, in ons land niet een werkelijke machtspositie weten te bereiken. De toekomst van D'66 meen ik in dit verband eveneens als onzeker te moeten aanmerken.”

De christen-democratische partijen le-

veren z.i. geen bijdrage aan verbetering van het democratische bestel door op welke manier dan ook de politieke tweedeling te helpen bevorderen. „Polarisatie is principieel meer verwant met revolutie dan met evolutie, die meer verwant is met het harmoniemodel.” Mr. Andriessen ontkent in zijn betoog, dat de politieke keuze een keuze vanuit polarisatie zou moeten zijn, zoals tegenwoordig nogal eens gesuggereerd wordt. „Dat is een simplificatie, die eigenlijk onrecht aandoet aan het selectieniveau waartoe voorstanders van de polarisatietheorie de kiezers nadrukkelijk in staat achten. Polarisatie is ook moeilijk te rijmen met solidariteit. Deze sluit vanzelfsprekend krachtig ingrijpen in onjuist geachte structuren niet uit. In tegendeel, juist als deze structuren de solidariteit geweld aandoen, zal zij daartoe dwingen. Solidariteitspolitiek kant zich echter tegen de eenzijdigheid van de oplossing die de polarisatiegedachte principieel voorstaat dan wel feitelijk tot gevolg heeft.”

Het is ook uit wat mr. Andriessen verder allemaal in dat artikel nog schrijft wel duidelijk: De eigenlijke politieke leider in de KVP wenst vast te houden aan de gedachte van de christen-democratische samenwerking der drie confessionele partijen, in welke vorm dan ook, eventueel als een soort federatie van drie partijen, die hun eigen identiteit behouden.

De politieke dramatiek is hierin gelegen, dat bij een zegevieren van de gedachten van mr. Andriessen de langzame afbrokkeling van de confessionele partijen ten bate van de PvdA, de VVD en D'66 zich vrijwel zeker zal voortzetten. En dat een ombuiging in de richting van dr. De Zeeuws plannen de partij naar algemene verwachting nog eens het verlies van 20 tot 40 pct. van haar aanhang zou opleveren, terwijl de protestants-christelijke partijen waarschijnlijk hetzelfde lot zouden ondergaan. Waarschijnlijk zouden de drie „restanten” zich dan inderdaad tot één christen-democratische partij verenigen, van zuiver politiek-confessioneel karakter.

In Nederland tot andere partijverhoudingen te komen anders dan langs lijnen van sterke geleidelijkheid, lijkt een onmogelijke zaak. Of men dat toejuicht of betreurt, hangt van ieders persoonlijke instelling af.

Mevrouw Corver burgemeester van Soest

Soest — Per 1 juni is benoemd tot burgemeester van Soest mevrouw mr. J. M. Corver - Van Haften (55), thans nog burgemeester van Heiloo. Mevrouw Corver trad daar in oktober 1968 in functie.

Voordat zij tot burgemeester van Heiloo werd benoemd, was mevrouw Corver vele jaren lid van de Tweede Kamer voor onze partij en van Provinciale Staten. Zij bekleedde ook functies op sociaal-maatschappelijk gebied.

Mevrouw Corver is de eerste vrouwelijke burgemeester in de regio Gooi- en Eemland. Wij wensen haar een prettige en succesvolle ambtsperiode in haar nieuwe gemeente toe.

Thorbeckeherdenking

De VVD zal de op 4 juni 1872 overleden Nederlandse staatsman en geleerde J. R. Thorbecke herdenken in een openbare bijeenkomst op zaterdag 3 juni 1972 te 14.30 uur in de Kloosterkerk, Lange Voorhout te Den Haag.

Na de opening van de bijeenkomst door partijvoorzitter mevrouw G. V. van Someren-Downer, zal het woord gevoerd worden door de heer mr. W. J. Geertsema, minister van binnenlandse zaken en door prof. mr. D. Simons. De slotrede zal worden uitgesproken door de heer H. Wiegel, voorzitter van de VVD-fractie in de Tweede Kamer.

De leden van de partij worden uitgenodigd deze herdenkingsbijeenkomst van onze grote liberale voorganger bij te wonen.

Vooraf zal door een kleine delegatie van de partij een kraans worden gelegd op het graf van Thorbecke te Den Haag.

Nadere inlichtingen worden verstrekt door het secretariaat van de VVD-afdeling Den Haag, Leuvensestraat 20, telefoon 070 - 554440.

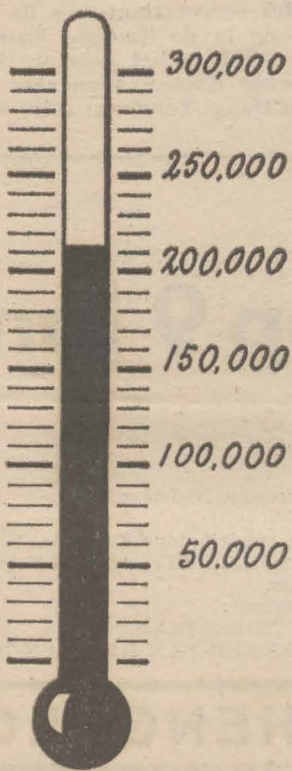
Ook te Amsterdam zal op zaterdag 3 juni een korte herdenkingsbijeenkomst plaats hebben. Men komt om 10.30 uur bijeen op het Thorbeckeplein, waar de voorzitter van de afdeling Amsterdam, de heer J. Hopman, het woord zal geven aan staatssecretaris H. J. L. Vonhoff. Na diens rede wordt bij het Thorbeckememorial een kraans gelegd. De bijeenkomst zal 20 minuten duren.

Nadere inlichtingen worden verstrekt door het secretariaat van de VVD-afdeling Amsterdam, Vondelstraat 60, telefoon 020 - 128914.

VVD-er Hamm pleit voor poppenkast

Amsterdam — Het Amsterdamse gemeenteraadslid G. K. J. M. Hamm heeft b. en w. van de stad gevraagd na te gaan op welke manier het voortbestaan van een oude traditie — de poppenkast op de Dam — kan worden gewaarborgd. „Hebben b. en w. kennis genomen van de problemen, waarmee de poppenkast op de Dam en zijn exploitant, de heer D. Kersbergen, te kampen hebben?” vraagt de heer Hamm het college in schriftelijke vragen. Hij stelt voor na te gaan of er hulp kan worden geboden, hetzij vanuit het subsidiebeleid voor de kleinkunst, hetzij van de kant van sociale zaken of anderszins. Verder dringt hij erop aan de hulp zo spoedig mogelijk te verlenen.

Thorbeckehuis:
f 213.601,40

Op postgiro 67880 t.n.v. VVD te Den Haag was t/m maandag jl. f 213.601,40 gestort voor het Thorbeckehuis. Was uw bijdrage er al bij?

Radio-uitzending van de VVD: maandag 15 mei, van 18.19-18.29 uur, over de zender Hilversum I (402 m.).

Recreatieplan Wyldemerck

Provinciale Staten van Friesland hebben het laatste woord over de aanleg van een groot recreatieobject in Gaasterland in de zo natuurlijke Zuidwesthoek van Friesland. Het gaat om het inmiddels veelbesproken plan Wyldemerck. Als in navolging van de gemeenteraad van Gaasterland, die overigens abusievelijk twee keer over het plan heeft vergaderd, ook Provinciale Staten van Friesland ja zegt tegen dit plan, krijgt de Zuidwesthoek een unieke voorziening voor zowel de actieve als de passieve recreanten. Op een terrein van 74 hectare komen een compleet sportcentrum met een 50-meter zwembad voor de wedstrijd sport met daarnaast volop mogelijkheden — campings en huisjes — voor vakantiegangers en toeristen.

Hoewel de fractie van de VVD in de Provinciale Staten nog geen definitief standpunt heeft ingenomen over dit plan Wyldemerck, verwacht mevrouw J. T. Meursing-Meinders uit Bakhuizen, voorzitter van de afdeling Zuidwesthoek van de VVD, niet, dat er overwegende bezwaren zullen zijn. Zij zegt de indruk te hebben, dat haar geestverwanten net als zij enthousiast en derhalve positief zullen reageren. Een voordelig punt is zonder twijfel, dat het plan Wyldemerck gerealiseerd kan worden zonder financiële inbreng van de overheid. De Frieslandbank in Leeuwarden namelijk heeft toegezegd voor de benodigde 22 miljoen gulden te zorgen. Mevrouw Meursing: „Het gaat om een sport-, vormings- en recreatiecentrum waarbij het accent vooral ligt op de actieve sportbeoefening. Dat past precies in het straatje van meneer Vonhoff, zal ik maar zeggen. Een groot gedeelte van de bevolking van Gaasterland is er erg enthousiast over, maar er zijn toch ook mensen die bezwaren hebben tegen dit plan. Dat zijn bijvoorbeeld zij die in dit gebied hun tweede huisje hebben en bang zijn, dat hun rust verstoord wordt. Het gaat in vele gevallen om renteniers uit het westen, maar ik vind, dat deze mensen een verkeerd standpunt innemen.

Ik persoonlijk sta erg positief tegenover het plan Wyldemerck, zeker ook gezien de economische betekenis ervan voor de hele streek. In mijn afdeling wordt er door enkele leden anders over gedacht; dat zijn voornamelijk de ouderen. Ik kan me een aantal bezwaren tegen het plan ook wel voorstellen, maar wil je dit gebied een beetje ontwikkelen, dar zul je toch iets moeten doen. De Zuidwesthoek van Friesland is erg stil en een tikkeltje slaperig. Dat sommige mensen dat bijzonder plezierig vinden, daar kan ik wel inkomen.

Maar je moet het ook anders willen zien: de Zuidwesthoek van Friesland is naar mijn mening te stil, te rustig. Voor de ontwikkeling van deze streek moet

iets gedaan worden. Landelijk gezien vind je hier de laagste inkomens. Heel veel jonge mensen gaan hier weg, omdat ze geen werk kunnen vinden en dat is geen plezierige situatie. Als het plan Wyldemerck gerealiseerd kan worden, dan betekent dit dat er vijftientig vaste arbeidsplaatsen komen plus nog eens zo'n vijftientig in de sfeer van het seizoenwerk. Dat lijkt misschien niet veel, maar men mag niet vergeten, dat dit aantal voor deze streek van Friesland vrij groot is. Als het allemaal lukt, zijn we er erg blij mee. Zoveel arbeidsplaatsen zijn er hier gewoon niet. Het grootste bedrijf in deze streek heeft, meen ik, honderdveertig mensen in dienst. Als ik denk aan de toekomst van deze streek, kan ik alleen maar zeggen, dat dit grote recreatieobject van de grond moet komen. Enerzijds in het kader van de werkvoorziening en anderzijds voor het bevorderen van de passieve en de actieve recreatie.

Ik ben maar een gewone huisvrouw, die over bepaalde dingen wil nadenken. Los van allerlei politieke kanttekeningen bij dit plan Wyldemerck, geloof ik, dat het alleen maar goed kan zijn, als je iets kunt doen voor de ontwikkeling van een deel van Friesland, dat het niet zo gemakkelijk heeft. Je moet toch ook aan de toekomst denken?

Wat ik van ons Statenlid Hilarides heb begrepen, is, dat de VVD-statenfractie beslist niet tegen het plan is en dat sterkt mij in mijn overtuiging, dat dit recreatieobject er wel zal komen. Er zijn nogal wat protesten geweest ten aanzien van de milieu-hygiëne, maar er wordt geen boom gekapt. Er was bij heel veel mensen de vrees, dat er in de bossen drifdig gekapt zou worden, maar dat is helemaal niet nodig. 't Is zelfs zo, dat er nieuwe aanplant komt. Wat willen we dan nog meer?"

Afdeling Heerenveen contra Rijkswaterstaat

Heerenveen — De plaatselijke afdeling heeft op haar laatstgehouden vergadering besloten adhesie te betuigen aan de doelstellingen van het comité Milieuzorg dat in de gemeente Heerenveen werkzaam is. Zij heeft krachtig geprotesteerd tegen de plannen van Rijkswaterstaat ter vervanging van Rijksweg 43 een verkeersweg aan te leggen door de bossen van Oranjewoud.

Zowel het bestuur als de leden van de afdeling menen dat een verbreding van de bestaande rijksweg de voorkeur verdient. Een groot natuurgebied staat op het spel en zal voor de bevolking van Heerenveen en wijd omliggende gebieden verloren gaan, als de weg er zou komen. De afdeling zal alles in het werk stellen de plannen van Rijkswaterstaat tegen te gaan.

Aankondigingen

15 MEI

Mr. W. J. Geertsema, minister van binnenlandse zaken, spreekt op een bijeenkomst van de kamercentrales Groningen, Friesland en Drenthe van de VVD te Assen. Café-restaurant „Bellevue", 20.00 uur.

19 MEI:

Mevrouw mr. E. Veder-Smit (lid der Tweede Kamer) spreekt voor de J.O.V.D. te Groningen.

26 MEI:

J. A. Vogt, directeur van de Scholengemeenschap Westerkwartier - Noordenveld te Leek, is inleider op een discussie-avond over „Voortgezet onderwijs" die de afdeling Roden van de VVD organiseert. Winsinghof, Roden. 20.00 uur.

5 JUNI:

H. P. Waalkens (lid der Tweede Kamer) brengt aan de afdeling Hoogeveen verslag uit over Unctad III. 20.00 uur hotel Homan.

vrijheid en
democratie

De redactie van Vrijheid en Democratie is gevestigd te Amsterdam, Nieuwe Herengracht 89-B. Hoofdredacteur en voorzitter van de redactiecommissie is de heer Ph. C. la Chapelle.

De abonnements-administratie wordt verzorgd door het algemeen secretariaat van de VVD, Koninginnegracht 61 te Den Haag (telefoon, uitsluitend voor abonnements-administratie, 070 - 111741). Voor adreswijzigingen etc. wende men zich dus tot het algemeen secretariaat.

De advertentie-exploitatie wordt verzorgd door de Nederlandse Dagblad Unie, Westblaak 180 (postbus 824) te Rotterdam, telefoon 010 - 147211.

algemeen
secretariaat

Het algemeen secretariaat van de VVD is gevestigd te Den Haag, Koninginnegracht 61, telefoon (070) 604803. Postrekening: 67880 ten name van de algemeen secretaris van de VVD te Den Haag.

secretariaat
tweede kamer fractie

Het secretariaat van de VVD-fractie in de Tweede Kamer is gevestigd in het gebouw van de Tweede Kamer, Binnenhof 1A te Den Haag. Telefoon: (070)-614911.

Landdag VVD-vrouwen op 9 juni

Hierbij hebben wij het genoegen u uit te nodigen voor de Landdag 1972 van de organisatie Vrouwen in de VVD die zal worden gehouden op vrijdag 9 juni 1972 in restaurant Cosa, Markt te Hengelo (O.).

In verband met kostenbesparing zullen voor deze Landdag geen convocaties worden rondgezonden. U dient zich uitsluitend door middel van bijgaand aanmeldingsformulier op te geven.

Kosten: f 12,50.

Opgave: Zo spoedig mogelijk doch uiterlijk vóór 20 mei a.s. Het verschuldigde bedrag dient te worden overgemaakt op girorekening no. 805098 van de Algemene Bank Nederland te Hengelo ten name van mev. F. A. W. Beverdam-Velzen, rekening no. 590023047.

Logies: Voor eventueel logies voor de nacht van 8 juni of 9 juni (of beide) kan worden gezorgd. Opgeven bij de aanmelding of men in een hotel wil logeren of wil worden uitbesteed bij een der leden.

Aankomst station: Aan het station Hengelo zullen vanaf '9 uur Twentse dames, herkenbaar aan een oranje strik, aanwezig zijn om de deelnemers af te halen.

Programma

- 10.00 uur Ontvangst met koffie en krentenwegge.
- 10.30 „ Welkomstwoord door mev. H. W. van Lennep-van Reyn Snoeck, centrale-vertegenwoordigster van Zwolle.
- 10.35 „ Opening door de voorzitter mev. M. N. W. Dettmeijer-Labberton.
- 10.50 „ Mevr. H. van Someren-Downer, voorzitter van de VVD, spreekt.
- 11.15 „ Dr. K. van Dijk, lid van de Tweede Kamer, spreekt over „Onder-

wijs- en structuurproblemen in Noordoost-Nederland".

13.00 „ Koffiemaaltijd.

14.00 „ Vertrek met bussen voor een korte rondrit door Twenthe, bezoek aan de TH Twenthe met rondleiding, thee in TH restaurant Vrijthof. Einde ongeveer 16.15 uur bij startpunt Hengelo.

Namens het bestuur:

mr. E. DE ROOCK-BEDDING

H. W. VAN LENNEP-VAN REYN SNOECK

IK KOM NAAR HENGELO:

naam: .....

adres: .....

te: .....

Het verschuldigde bedrag is overgemaakt op rekening van de Algemene Bank Nederland te Hengelo (zie hiernaast).

Ik wens logies voor de nacht van 8 juni / voor de nachten van 8 en 9 juni bij een VVD-lid / in een hotel (doorhalen wat niet gewenst wordt). In te zenden aan mevrouw F. A. W. Beverdam-Velzen, Sikkelstraat 6, Hengelo.

„Vereeniging” blijft behouden

Mocht de VVD voor een landelijk congres ooit nog eens opnieuw haar keuze laten vallen op Nijmegen, dan zal zij opnieuw terecht kunnen in het concertgebouw „De vereeniging”. Het voortbestaan van dit gebouw dat voor Nijmegen altijd een begrip geweest is, was ernstig in gevaar, maar zij die voor zijn behoud hebben gepleit, kunnen gerust zijn. „De Vereeniging” krijgt deze zomer een grote opknappbeurt die bijna twee miljoen gulden zal vergen. Het gebouw wordt daarna goed te exploiteren als concert- en congresruimte. De modernisering zal zich ook tot het restaurant uitstrekken. Vooral het achterdeel van het gebouw was door het voortdurende uitstel van de dringende noodzakelijke herstelwerkzaamheden, zeer bouwvallig geworden. Een afwijzing van de restauratie door de gemeenteraad zou onvermijdelijk hebben betekend dat het gebouw geheel onder de slopershamer zou komen. Maar de raad heeft zich uiteindelijk met 27 tegen acht stemmen voor het behoud van De Vereeniging uitgesproken. De tegenstemmers waren voornamelijk te vinden in de gelederen van D'66 en PPR.

Het voorstel van B en W twee miljoen uit te trekken voor de restauratie kreeg onder meer de instemming van VVD-fractievoorzitter A. Kruyt die mede namens de protestants-christelijke fractie het woord voerde.

Hij stelde vast dat er in feite een keuze was tussen herstel van het gebouw of het hanteren van de slopershamer en dat de fracties namens welke hij sprak, het voorstel van harte zouden ondersteunen. „Nijmegen als hoofdstad van een uitgestrekt stadsgewest, kan zijn functie niet waarmaken, als het niet de beschikking heeft over een behoorlijke congresruimte en concertzaal,” zei hij. „Dat na de afbraak van het

gebouw de functies van de Vereniging eventueel zouden kunnen worden overgenomen door de Lindenberg of het Kolpinghuis is gewoon een lachertje. Het zijn onvergelykbare grootheden. Uw college doet zijn best kantoren in Nijmegen geplaatst te krijgen, waarbij men ook moeite heeft gedaan voor kantoren van internationale bedrijven. Is het dan niet prettig voor een gemeentebestuur te kunnen vermelden dat Nijmegen beschikt over een uitstekend concertgebouw, niet alleen geschikt voor concerten en congressen, maar voor allerlei manifestaties. Welke stad, hier in de omtrek, heeft zo'n gebouw?” vroeg hij.

Goede exploitatie

Als voorwaarde voor het behoud bracht de heer Kruyt naar voren dat er dan ook een goede exploitatie zou komen, waaraan ook het Horecagedeelte in belangrijke mate zou kunnen bijdragen.

„Over de geserveerde spijzen en bediening was men de laatste tijd zeer slecht te spreken,” zei de heer Kruyt en noemde in dit verband de viering van het 55-jarig bestaan van de Nederlandse vereniging van huisvrouwen op 9 maart en het VVD-congres van 25 maart. Over het huisvrouwencongres, zei hij: „Al om half elf bestelde lunches die om half één klaar moesten zijn, kwamen pas om half twee. De opgediende croquetten en vis waren gedeeltelijk nog bevroren. Sommige dames kregen zodoende een met vlees omkleed stuk ijs geserveerd.”

Over het VVD-congres: „Even beroerd was het bij die gelegenheid gesteld. Eindelijk moest men wachten op bestelde eenvoudige lunches, zodat veel congressgangers hun betaalde lunchbonnen maar weer inwisselden. Bovendien waren er

totaal onvoldoende belegde broodjes en was de bediening zeer slecht,” zei hij.

„Wil Nijmegen zich naar buiten verkopen, dan moet zowel wat in het Concertgebouw vertoond wordt als wat in het aangrenzende Horecabedrijf wordt geserveerd van uitstekende kwaliteit zijn,” besloot de heer Kruyt.

Algemene vergadering kamercentrale Gelderland

Apeldoorn — De kamercentrale Gelderland belegt 15 mei een algemene vergadering in een van de zalen van hotel „Riche National” in Arnhem. Aanvang 20.00 uur.

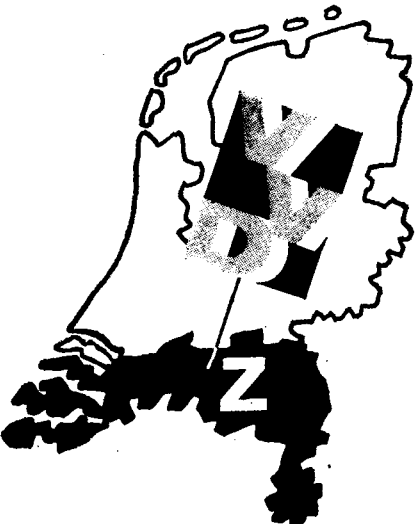
Op deze vergadering zullen drie VVD-statenleden een korte inleiding houden: mevrouw E. G. van Heuven-Reesink over „Recreatie en onderhoud van de natuurgebieden”, drs. B. U. Haagsma over „Gewestvorming” en ir. H. W. F. C. Donkersloot over „Voorbereiding streekplannen”.

Aankondigingen

19 MEI:

L. M. de Beer (lid der Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling **Hoefvelaken** over de woningbouw.

Acquisitiecommissie „de boer op”

Met frisse moed is in Limburg de Stichting Economische Ontwikkeling Zuid-Limburg van start gegaan. Dank zij de financiële bijstand van de regering — minister Langman heeft zich bereid verklaard voor 1972 en 1973 jaarlijks een subsidie van 375.000 gulden te verlenen — kan dit acquisitiebureau, met als voorzitter oud-staatssecretaris M. J. Keyzer en als directeur ir. Th. Bogerd, zijn werkzaamheden beginnen. „We gaan studeren en de boer op,” zei laatstgenoemde tijdens de eerste bijeenkomst met de pers. En dat studeren zal — daar is men het in Limburg wel over eens — een hele kluit worden. Voor wat betreft het knellende en acute probleem van de beamtten zijn de studies inmiddels wel afgerond, moeilijker echter ligt de situatie op het punt van de werkgelegenheid in het algemeen.

Volgens een zeer recente ETIL-prognose zullen tussen 1970 en 1985 liefst 92.000 nieuwe arbeidsplaatsen nodig zijn in Limburg, waarvan alleen al 36.000 in de Oostelijke Mijnstreek. Dat betekent voor Limburg een gemiddelde van 6000 nieuwe arbeidsplaatsen per jaar, waarbij men er dan rekening mee moet houden dat dit gemiddelde nog moet stijgen, omdat dit streefgetal in het eerste anderhalf jaar van die periode bij lange niet is gehaald. De moeilijkheid is echter dat het hier om een louter kwantitatieve benadering gaat, terwijl de nieuwe acquisitiestichting juist aan gerichte acquisitie wil gaan doen. Dat wil zeggen men begrijpt goed dat het juist de opgave zal zijn nieuwe bedrijven naar Limburg te halen die aan bepaalde voorwaarden voldoen. Dat betekent onder meer dat die nieuwe bedrijven zullen moeten kunnen concurreren met de bedrijven uit het Duitse grensgebied die nog steeds duizenden Limburgers te werk stellen. Dat betekent ook dat de nieuwe bedrijven kwalitatief gezien werk zullen moeten bieden dat past bij het opleidingsniveau van de jonge arbeiders die zich met name na 1974 in groten getale op de arbeidsmarkt zullen mel-

den. Gebeurt dit niet, dan loopt men de grote kans weer dezelfde fout te maken die in het verleden onder meer bij DAF is gemaakt. Toen de eerste herstructureringsnota in 1965 verscheen, werd de komst van DAF naar Born aangekondigd. In 1972, zo werd gesteld, zouden daar 6000 mensen een arbeidsplaats hebben gevonden. Op dit moment werken er ruim 3000, van wie 650 Belgen en 400 Marokkanen. Een voor de buitenstaander onbegrijpelijke stand van zaken die dan ook de aanleiding vormt voor de meest wilde en vreemde berichten. Zelfs minister Langman noemt DAF een groot probleem. In de Tweede Kamer-commissie voor Economische Zaken heeft hij zeer onlangs gezegd dat hij nog wel eens de Limburgse belangen bij de DAF-directie wil bepleiten, maar dat hij het „helaas onwaarschijnlijk acht dat ooit naar Born hooggekwalificeerde bedrijfsonderdelen zullen worden overgeplaatst.”

Teleurgesteld

Bij DAF zelf is men begrijpelijkerwijze een beetje teleurgesteld over de kritiek die veelal vrij ongenueanceerd op de Bronse vestiging nederdaalt. „Het lijkt er wel eens op dat men de komst van DAF destijds heeft gezien als een oplossing voor alle facetten van de herstructureringsproblematiek van Zuid-Limburg, terwijl het hoofdzakelijk slechts één facet betreft: werkgelegenheid van behoorlijke omvang voor in hoofdzaak geëfende arbeiders, waar op dat moment ook in de eerste instantie behoefte aan was. Overigens bieden wij ook werkgelegenheid aan 420 beamtten en ruim 300 vaklieden,” zegt men bij DAF.

Zo'n nieuw, hooggekwalificeerd bedrijfsonderdeel zou de mechanische afdeling zijn die nu in Eindhoven is ondergebracht. „Maar afgezien van het feit dat het huidige personeelsbestand nauwelijks ons groeitempo kan bijhouden, is het werk in een mechanische afdeling lang niet zo hoog gekwalifi-

ceerd als men allerwege aanneemt. We streven dan ook liever naar nieuwe werkstructuren met een grotere differentiatie, waardoor het arbeidspatroon werkelijk gevarieerd en interessanter wordt”, luidt het antwoord.

„Er werken weinig ex-mijnwerkers en veel Belgen en Marokkanen”, zei minister Langman in de Tweede Kamer-commissie. „In verreweg de meeste automobiefabrieken van West-Europa is het percentage buitenlandse arbeiders veel hoger dan bij ons. Hier werken toch ook nog altijd 1000 ex-mijnwerkers, van wie het verloop vrijwel nihil is”, repliceert DAF, daarmee de geruchten tegensprekend dat ex-mijnwerkers zich in dit bedrijf niet zouden kunnen aanpassen. Ondanks de problemen die er zijn en die men ook beslist niet wil ontkennen, blijft de planning bij DAF-Born voorzien in een uitgroei tot 5000 werknemers. Waarbij vooral het oog gericht is op de grote natuurlijke aanwas van de beroepsbevolking in Limburg die voor 1974 en 1975 is voorzien. De problemen van DAF-Born zijn de problemen van het Limburgse herstructureringsgebied. Herstructurering betekent het vormen van een nieuwe structuur en dat is nog heel iets anders dan het ongeselecteerd neerpopen van nieuwe bedrijven, afgezien van het feit, dat dit laatste in deze tijd toch al onmogelijk is geworden. Het is juist de bittere noodzaak van de nieuwe structuur die Limburg aanspraak doet maken op een uitzonderingspositie. Een positie die in het leven is geroepen door de regering die besloot de mijnen te sluiten en zich nu niet kan en mag onttrekken aan de verantwoordelijkheid die daaruit voortvloeit.

Aankondigingen

12 MEI:

Op uitnodiging van de kamercentrale Middelburg en de J.O.V.D. Zeeland spreekt fractievoorzitter **H. Wiegels** in Axel. 20.15 uur De Halle.

nder de loep

door onze politieke redacteur A. W. Abspoel

• FEESTELIJK GEBEUREN

Oranjegezind Nederland, waartoe nog altijd de overgrote meerderheid van ons volk mag worden gerekend, heeft op die stralende maandagochtend van de 1ste mei ongetwijfeld genoten. De kostelijke tafereelen op — en langs — het bordes van het paleis Soestdijk waren zo door en door Nederlands: eenjarige Koningin-grootmoeder, omringd door haar kinderen en kleinkinderen, genietend ook van de spontane hartelijkheid van de vele duizenden defilerenden, van de muziek, de bloemen en de zo goed bedoelde „cadeaus”.

Een zonnig en feestelijk tafereel daar in het hart van het land, waarvan we in de benardste dagen der bezetting slechts als een nauwelijks meer voorstelbaar Utopia konden dromen.

Naast de teleurstellingen of ergernissen die de televisie ons soms bezorgt, doet een anderhalf uur durende directe uitzending en reportage als die over de Koninginnedag-viering uit Soestdijk, met de gehele koninklijke familie en de dartelende prinsjes voortdurend in het beeld, ons de televisie ten slotte toch als een waardevolle aanwinst van deze tijd waarden.

Die waardering geldt stellig ook voor de rustige, prettige en positieve wijze waarop Sonja van Proosdij het toelichtende commentaar verzorgde. De behoefte, om daar speciaal even van te getuigen, vloeit voort uit de onsportief-persoonlijke wijze, waarop de televisie-recensent Jungman van Het Parool genoemde commentatrice de volgende dag in zijn rubriek aanviel. De eerste regel was al typerend voor wat er verder op volgde: „U kent haar wel, dat mens van Proosdij.” De aanleiding om zich aldus te uiten was het feit, dat zij in een bekende STER-spot nogal eens op het scherm komt. Dat zij dat niet zou mogen doen en bijvoorbeeld bekende toneelspelers, cabaretiers, e.d. wel, ontgaat mij. In ieder geval is dat een persoonlijke beslissing, die ieder voor zich moet nemen. Daarvan het oordeel over haar reportage van dit evenement afhankelijk te maken, was in elk geval onjuist.

Moet de eigenlijke verklaring voor de onheuse aanval van de heer Jungman misschien ergens anders worden gezocht? Had ook dit weer op de bekende manier „kritisch” moeten geschieden? Zoals een der laatste keren op de Prinsjesdag van de koninklijke stoet bijna niets en van de enthousiaste huldiging van de Koningin op het Voorhout in het geheel niets te zien was? En wel omdat de tijd vlak vóór de Ridderzaal-plechtigheid zo nodig moest worden gevuld met een discussie over de vraag of die feestelijke en plechtige entourage en dat hele evenement van het uitspreken van de troonrede door het Staatshoofd wel of niet gehandhaafd moesten worden.

De vraag of dáár misschien de eigenlijke oorzaak van de nijdasserigheid van de Parool-recensent was gelegen, rees bij mij na diens veronderstelling, dat „Henk en Joop, Ageeth en Nelly” mis-

schien „geen zin” hadden gehad om dat televisieverlag te verzorgen.

• ONTWIKKELINGS-„STRATEGIE”

Zoals verwacht mocht worden, heeft de Tweede Kamer de poging van de oppositie om alsnog subsidie verleend te krijgen aan het Angola-Comité voor zijn anti-koffie-actie met ruime meerderheid afgewezen. Zij wees daarmee dus tevens het advies van de Nationale Commissie Ontwikkelingsstrategie van de hand en wel geheel in overeenstemming met het door minister Boertien verdedigde standpunt van het Kabinet in deze kwestie. In aansluiting hieraan werd met ongeveer dezelfde meerderheid een motie (van de KVP-er Mommersteeg) aanvaard, waarin de regering gevraagd wordt duidelijker richtlijnen op te stellen voor bedoelde commissie met betrekking tot hetgeen zou kunnen worden gesubsidieerd. Onze woordvoerder mr. Geurtsen liet er daarbij geen twijfel over bestaan, wat wij van deze richtlijnen verwachten, namelijk dat zij duidelijk zullen moeten maken dat er voor subsidiëring van dit soort activiteiten geen mogelijkheden zijn.

Bij het Kamerdebat is de naam van Prins Claus als voorzitter van de Commissie Ontwikkelingsstrategie in het geheel niet genoemd en is zijn positie als zodanig kennelijk met opzet door alle partijen buiten het debat gelaten. De zinsnede, waarmee mr. J. J. Vis in NRC/Handelsblad kort na dit debat zijn wekelijkse rubriek opende, is dan ook volstrekt onbegrijpelijk. Hij schreef namelijk: „Onder de titel „Mag Prins Claus voorzitter blijven?” heeft de Tweede Kamer gisteren een nieuw en belangwekkend hoofdstukje toegevoegd aan het staatrechtelijke feuilleton over de positie van het Koninklijk Huis.” Deze inleiding is des te vreemder waar hij tegen het einde van zijn artikel zelf vermeldde, dat de naam van Prins Claus „in het hele debat niet één keer is gevallen”. Daarmee is Prins Claus inderdaad „niet de inzet geweest van een politieke discussie”.

Wel is dat laatste echter gebeurd buiten het parlement en dat op soms hoogst ongelukkige en onsympathieke wijze. Dat geldt wel heel in het bijzonder voor de „lof” van de voorzitter van de PvdA, Van der Louw, die op de éénmeibijeenkomst van zijn partij in Den Haag volgens een verslag in De Telegraaf opmerkte het „een verademing te vinden dat we nu een Prins hebben die niet in de eerste plaats opvalt door aanvallen op de soldij van Jan Soldaat, deelname aan luxe jachtpartijen en bedenkelijke uitspraken over onze parlementaire democratie.” Voor deze misselijke manier van „prijzen”, door Prins Claus en zijn schoonvader tegen elkaar uit te spelen, hebben we geen goed woord over. Het is ook in hoge mate onbillijk, gezien de grote verdiensten, die Prins Bernhard in en na de oorlog voor ons land heeft gehad (en nog heeft).

Prikkels

• Minister De Brauw in een discussie met economie-studenten aan de Vrije Universiteit te Amsterdam: „Als ik met iedere groep die door ramen en deuren binnentreedt ga confereren, komt daar geen bliksem van terecht.”

• De politieke redactie van De Volkskrant: „Als de voorstanders van een nieuwe rooms-rode coalitie in beide kampen de overhand krijgen, rijst voor de leiders de vraag, hoe zij de zaak aan hun partijen en aan de kiezers moeten verkopen zonder hun geloofwaardigheid te verliezen. Een heksetoer, die er vooral op neerkomt nieuwe politieke feiten te scheppen. Deze zomer is er goed voor.”

• Prof. dr. F. Hartog in NRC/Handelsblad: „Niet voor niets is er een trek van hippies naar enkele onontwikkelde Aziatische landen. (.....) Moeten deze landen nu echt de ontwikkeling doormaken die ook wij hebben doorgevoerd, om tenslotte vast te lopen in een maatschappij van zenuwziekten, hartinfarcten en milieuvervuiling?”

• Dr. C. Ninck Blok, voorzitter van de Nederlandse Centrale van Hoger Personeel op een congres in Den Bosch, die zich in het bijzonder bezorgd toonde voor mensen, die wel tot de groep hoger personeel behoren, maar geen academische titel hebben: „In deze tijd, waarin de jonge kritische dokter, apotheker en jurist in strak gespannen ribfluwelen broeken lopen, is nochtans in ons goede vaderland de verering van titels in de laatste jaren steeds meer toegenomen.”

• Drs. H. Gruijters in De Haagse Post: „Tijdens de verkiezingscampagne van begin 1967 heb ik op de vraag hoe lang het zou duren om de grote hergroepering van het Nederlandse partijwezen tot stand te brengen, herhaaldelijk geantwoord dat daarvoor mijns inziens acht jaren moesten worden uitgetrokken. D'66, heb ik toen al betoogd, is geen blijvertje, maar een aanzet.”

WELKE VR.

ZEILCOLLEGA

wil eens op de Kaag varen?

Leeftijd 30—40 j. Eventueel zeilvakantie arrangeren?

Inlichtingen: Tel. 01710 - 25087

Milieucongres op 27 mei

Zoals reeds verscheidene malen in ons blad is aangekondigd organiseert de VVD op zaterdag 27 mei in de Blauwe Zaal van café-restaurant Esplanade, Lucas Bolwerk 24 te Utrecht een landelijk milieucongres. Het programma luidt:

10.30 uur Opening door de voorzitter.

10.45 uur Inleiding door mr. H. v. Riel, voorzitter van de VVD-fractie in de Eerste Kamer.

11.15 uur Inleiding door prof. dr. C. J. F. Böttcher, lid van de „Club van Rome.”

12.30 uur Toelichting op de te behandelen stellingen door de voorzitter van de commissie Milieuhygiëne, de heer P. Ch. Vogely. (De stellingen werden gepubliceerd in Vrijheid en Democratie van 28 april).

13.00 uur Lunchpauze (lunchbonnen à f 6,60 zijn voor de aanvang van het congres bij de zaalingang verkrijgbaar).

14.00 uur Plenaire forumdiscussie over de stellingen (eerste termijn).

15.30 uur Theepauze.

16.00 uur Plenaire forumdiscussie over de stellingen (tweede termijn).

17.00 uur Sluiting.

Het ligt in de bedoeling dat het congres een aantal fundamentele uitspraken formuleert, welke als richtlijn voor de liberale aanpak van het milieuprobleem zullen dienen. Het congres is openbaar.

De organisatoren willen graag enig inzicht krijgen in het aantal te verwachten congressisten. Wie van plan is het congres bij te wonen, wordt daarom vriendelijk verzocht het hieronder afgedrukte strookje in te vullen en te sturen aan: Algemeen secretariaat van de VVD, Koninginnegracht 61 te Den Haag. De deelneming aan het congres is gratis.

Rapport over milieubeleid

Den Haag. De studiegroep milieuhygiëne van de afdeling Den Haag van de VVD heeft een rapport uitgebracht, waarin de leden concluderen dat alleen een integrale aanpak van de huidige problemen, waar mogelijk mondiaal, bevredigende resultaten zal opleveren bij de pogingen weer evenwicht te brengen in het milieu. De samenstellers zeggen dat er door goede voorlichting een mentaliteitsverandering onder de bevolking teweeggebracht moet worden en dat er een wetgeving moet komen die op het voeren van een milieubeleid is gericht.

IK KOM NAAR UTRECHT

Adres .....

Naam .....

te .....

VVD-delegatie bezoekt Breda

Breda — De gewestvorming moet snel van de grond komen. De bestuurlijke organisatie in West-Brabant vraagt dringend verbetering. Dit is een van de conclusies van de VVD-delegatie die een werkbezoek heeft gebracht aan Breda om een beter inzicht te krijgen in de problemen rond de structuur en de werkgelegenheid in Breda en de regio West-Brabant en met name in de sociale problematiek van het ENKA-personeel.

De delegatie bestond uit de Tweede-Kamerleden mevrouw drs. N. Smit-Kroes, L. M. de Béer, mr. H. Koning en drs. G. M. V. van Aardenne, het Eerste-Kamerlid drs. Y. P. W. van der Werff, fractievoorzitter van de VVD in de provinciale staten van Brabant, jhr. mr. J. J. van der Goes van Naters, vice-voorzitter VVD-Breda, jhr. R. G. P. Sandberg, fractievoorzitter in de gemeenteraad van Breda, ir. R. H. Pegel, lid van het hoofdbestuur en lid van het dage-

lijks bestuur in de regio Breda en drs. D. Dees, lid van de gemeenteraad van Breda en lid van de regioraad.

De delegatie zag op bestuurlijk niveau een oplossing van de structurele problemen in gewestvorming. „Groeit zij niet van onder af, dan moet zij van bovenaf worden opgelegd”, aldus citeerde „De Stem” het Kamerlid Koning. Ter bevordering van de groei van onderaf zal de VVD een regionale gewestdag organiseren die vermoedelijk in september in Etten-Leur wordt gehouden.

Wat de ENKA-kwestie aangaat, verklaarde de delegatie zich op hetzelfde standpunt te stellen als de ondernemingsraad: eerst het rapport van de commissie van onderzoek afwachten alvorens zich uit te spreken over de sluiting.

De heer Koning verklaarde nog dat Breda niet mag rekenen op de vestiging van rijksdiensten.

„Gastheren in eigen land”

Voor
Verfijnde
Disgenoegens

culinair relaxen op de zuid-veluwe bij arnhem zalen voor besloten parties beschikbaar

sfeer en romantiek iedere avond diner-dansant

Specialiteiten-restaurants
„DE KROMME DISSEL”
Heelsum, telefoon 08373-3118
„KASTEEL DOORWERTH”
Doorwerth, telefoon 08307-3420
HOTEL „KLEIN-ZWITSERLAND”
Heelsum, telefoon 08373-9104

Jachthaven Laamens
Alkmaardermeer

HOTEL-CAFÉ-RESTAURANT EN BAR

„Het Kombuis”

In- en verkoop van boten
Verhuur
Onderhoud en herstellingen
Zomer- en winterberging
Adviezen

Gerennommerde keuken
Gezellige terrassen

Leen Laamens
Geesterweg 12, AKERSLOOT
Tel.: 02513 - 22 95.

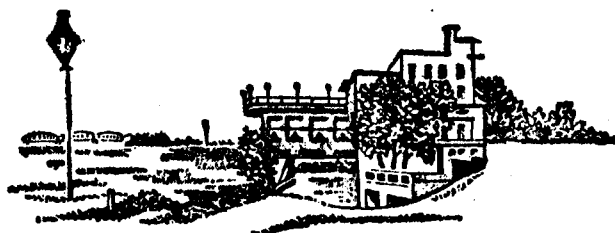
Hotel Wittebrug
Den Haag - Scheveningen

20 SUITES EN 240 BEDDEN

Alle kamers met privé-bad en douche.
Air-conditioned restaurant en lounge-bar.
Zalen en salons voor Congressen, Recepties, Lunches en Dinners
van 10 tot 300 personen.

Tel.: 512361 (10 lijnen) - Telex: 31567

Rijnhotel Arnhem

annex SAVOY-RESTAURANT

Hotel met sfeer en gesoigneerde keuken

RIJNTERRAS

Onderlangs 10 - Arnhem - Tel. 08300 - 27141

HOTEL „DE NEDERLANDEN” VREELAND
RESTAURANT-RÔTISSERIE „NAPOLEON”
VREELAND A/D VECHT

BIJ KRUISING AUTOWEG HAARLEM/HILVERSUM + UTRECHT/AMSTERDAM

RESERVERING (02943) 1576 — ZONDAGS GESLOTEN

Gebrek aan plaatsruimte heeft ons helaas genoodzaakt enige artikelen uit te stellen. De regionale rubriek West is daarvan het slachtoffer geworden en men zal in dit nummer tevergeefs zoeken naar de gebruikelijke rubriek Mijn opinie is . . . . . Ook een samenvatting van mevrouw Veder-Smit van de reacties op de discussienota Volksgezondeid moesten wij tot het volgende nummer bewaren.

Aankondigingen

15 MEI
L. M. de Beer (lid der Tweede Kamer) spreekt tijdens een gecombineerde vergadering van de afdelingen Vlaardingen, Maasland, Maassluis en Schiedam te Vlaardingen over woningbouw. 20.15 uur, Serre.
 Op een bijeenkomst van de regio Leiden houden de statenleden mej. **drs. I. Günther** en dr. **L. Ginjaar** inleidingen over resp. noodzaken tot gewestvorming en milieubeheer. Na de pauze zal er gediscussieerd worden over „Streekplanning en Milieubeheer in de Randstad Holland”. 20.15 uur „De Gouden Leeuw”, Voorschoten.

Drs. Th. H. Joekes (lid der Tweede Kamer) bespreekt voor de afdelingen Zwijndrecht en Hendrik Ido Ambacht de politieke toestand. 20.00 uur hotel Zwindregt, Zwijndrecht.

16 MEI:
Mr. H. E. Koning (lid der Tweede Kamer) spreekt op een algemene vergadering van de afdeling Sliedrecht 20.00 uur café-restaurant De Vlieger.
Mr. A. Looten, wethouder te Utrecht, spreekt over de presentatie van de VVD, met name in de bestuurlijke organen op de slotbijeenkomst van de Oriëntatiecursus 1972 van de Kamercentrale Utrecht. De Poort van Kleef, Maria-plaats, Utrecht, 20.00 uur.

25 MEI
 Mevrouw **drs. N. Smit-Kroes** spreekt voor de Vrouwen in de V.V.D., regio

Leiden. Holiday Inn, Leiden, 9.30 uur.
 Staatssecretaris **Vonhoff** spreekt op een openbare bijeenkomst in café-restaurant Engels te Rotterdam, 20.30 uur.

26 MEI
 Fractievoorzitter **H. Wiegel** spreekt voor de afdeling Wassenaar over actuele politiek. 20.15 uur, De Schaapskooi op Duinrell.

29 MEI:
Drs. Th. H. Joekes (lid der Tweede Kamer) spreekt op uitnodiging van de afdeling Rijswijk over de politieke situatie in Nederland. 20.00 uur, Marimbahal, Waldhoornplein 1.

30 MEI:
 Discussie over economische politiek

tussen mevr. **drs. N. Smit-Kroes** en **drs. P. A. de Rooter** (pvda) voor de Studentenvereniging „Hebbetlevvus” te Rotterdam. 20.15 uur, Sociëteit, Ketenstraat 20.

5 JUNI:
 Op uitnodiging van de afdeling Alphen a. d. Rijn spreekt **L. M. de Beer** over liberale woningbouw, in het kader van het rijkswegenplan en het structuurplan van Alphen. Ook V.V.D.-leden uit de regio zijn van harte welkom. 20.00 uur hotel Centraal.

Bestuursmutaties

Berkel en Rodenrijs — Het nieuwe bestuur van de afdeling is als volgt samengesteld: voorzitter **J. P. A.** van

Buuren, secretaresse mevrouw **P. C. Passchier-De Heijer**, Prunusweg 1Y (tel. 3606), penningmeesteres mevrouw **M. van der Hoef-Van der Giesen**, leden de heren **H. Voor de Wind** en **J. Henkel**. De afdeling zal in de toekomst nieuwe contacten onderhouden met de afdelingen Benthuizen, Bergschenhoek, Bleiswijk, Nootdorp en Pijnacker.

Voorschoten — Het nieuwe bestuur van de afdeling telt de navolgende leden: voorzitter **H. Reidsma**, secretaris **H. Woerdman**, penningmeester **Th. van der Heyden**, leden mevrouw **H. van Breda-v. d. Horn**, **mr. H. P. Engel**, **G. A. Alers** en **E. de Keuning**. Het secretariaat is gevestigd: **John F. Kennedyplantsoen 59, Voorschoten** (tel. 3855).

Friesch-Groningsche Hypotheekbank N.V.
meer dan 1 miljard aan hypotheek
 Amsterdam - Arnhem - Eindhoven - Enschede
 's-Gravenhage - Groningen - Rotterdam

utiliteitsbouw   sierbeton-elementen
 systeembouw   staalkonstrukties

Aannemings Mij. Gebr. VAN HEESWIJK n.v.

Tramstraat 31-33 • Eindhoven • Telefoon 040-23386

N.V. Technische Groothandel P. & D. Janson

Verkoop, Verhuur en Montage
 van Nieuw en Grade-"A" Bailey-Bruggen-materiaal;
 Alleenvert. van: MABEY & JOHNSON.
 AALST.(Gld.) - Tel. 04187-531-270

**Boele's Scheepswerven en
 Machinefabriek N.V.**

BOLNES (bij Rotterdam)

•
 Reparatie en nieuwbouw
 •

TELEFOON 134862 ROTTERDAM — TELEGR. BOELE - BOLNES

Voor Buig- en Zetwerk
 op hydr. pers 1000 ton — ZETLENGTE 7 m, dikte 32 mm

Constructiewerkplaatsen W. HUIZER B.V.
 TELEFOON 010-503677 — GROENEDIJK 10 — CAPELLE a/d IJSSEL

**INDUSTRIEEL
EXPERTISE- EN
MAKELAARS
BUREAU**

Taxaties van: Industriële uitrustingen, o.m. gebouwen, machines, installaties e.d. voor de Brandverzekering, Hypotheek, Successie, Omzetting bedrijfsvorm en Onteigeningsprocedures. **Schade-expertise**

DRS. ING. H. G. DE ROOY

(drievoudig beëdigd)

Akkerstraat no. 43 - Postbus 405 - Eindhoven
Tel. no. 040-6 33 08-6 37 67 na kantoortijd 41 05 55

SINDE 1892
*in het hart
van Amsterdam*
**COMPLETE
INTERIEURVERZORGING**
**BESKUNDIGE
ADVISEN**
**FRANCO
LEVERING
DOOR GEHEEL
NEDERLAND**
Brandsteder
MEUBELN
VIJZELSTRAAT 115-119
AMSTERDAM - TEL. 249710

SPANJE - COSTA DEL SOL

Aan Erex n.v. is de verkoop toevertrouwd van één van de meest luxueuze projecten aan de Costa del Sol, gelegen bij het grootste en bekendste toeristencentrum van Spanje, Torremolinos. Gegarandeerd rendement van 10% netto over uw investering gedurende 10 jaar.

De eerste twee grote en luxe ingerichte appartement-gebouwen zijn reeds volledig uitverkocht.

De appartementen zijn air-conditioned en sound proof; eigen tennisbanen en zwembaden met een privéweg naar het strand.

PRIJZEN: TYPE A. f 45.000.-

TYPE B. f 86.000.-

Referenties: Banco Central, Spanje en rapport van Dun & Bradstreet ter inzage op ons kantoor.

Uw investering wordt contractueel gegarandeerd. Goed georganiseerd beheer ter plaatse. Verhuurcontracten met Neckermann, Fit, die wederom vertegenwoordigd is door de Raiffeisen en Boerenleenbanken met meer dan 3000 vestigingen. Langlopende contracten met grote buitenlandse toeroperators.

Directeur: L. Embry, ex colonel. Officier de La Légion d'Honneur. Meer dan tachtig appartementen werden in de laatste twee maanden reeds verkocht.

**DE BELEGGING VOOR U IN HET JUISTE PROJECT?
OP DE JUISTE PLAATS EN OP DE JUISTE TIJD**

Informatie en folders:
EREX N.V. - KASTANJELAAN 5A - ARNHEM - TEL. 085-451600

Studeer's avonds voor doctorandus of meester

in de rechten

Efficiënte particuliere opleiding voor universitaire tentamens en examens.

(geen centrale vooraanmelding nodig en geen universitair inschrijvings- en collegegeld verschuldigd)

Combinatie van de voordelen van schriftelijk- en mondeling onderwijs. Schriftelijk: wekelijkse lespakketten met studie-opdrachten, handleidingen, literatuuruitreksels, studie- en evaluatievragen, antwoorden en uitwerkingen.

Mondeling: wekelijkse bijeenkomsten waar in studiegroepjes wordt gedemonstreerd, gediscussieerd en gerepeteerd m.b.v. probleemstellingen.

Doelgerichte tentamen- en examen-training: instructie - inzichtverwerving - toepassingsvaardigheid.

EENJARIGE SPOEDCURSUS en TWEEJARIGE (half tempo) CURSUS voor het KANDIDAATSEXAMEN RECHTEN te Amsterdam, Rotterdam, Utrecht, Eindhoven en Zwolle; 's avonds of 's zaterdags. Aanvang: 2 oktober 1972. Vereiste vooropleiding: HBS, Gymnasium of gelijkwaardig getuigschrift.

CURSUS voor de vrij DOCTORAAL EXAMENS: Economie/Belastingrecht, Staats- en Strafrecht. CURSUS voor de DOCTORAAL EXAMENS. NEDERLANDS RECHT te Utrecht op zaterdag in voorbereiding. Aanvang: 7 oktober 1972. Vereiste vooropleiding: kandidaatsexamen Rechten.

Zij die niet over de vereiste vooropleiding voor het kandidaatsexamen Rechten beschikken, doch wel de dertigjarige leeftijd hebben bereikt of in het bezit zijn van een diploma hoger beroepsonderwijs, dienen eerst het UNIVERSITAIRE TOELATINGS-EXAMEN (Colloquium Doctum) af te leggen. Voor hen verzorgen wij een HALFJARIGE CURSUS voor het UNIVERSITAIRE TOELATINGS-EXAMEN (Geschiedenis, Frans, Duits en Engels) te Utrecht. Aanvang: 22 augustus 1972.

inlichtingen:

Kring van Utrechtse Repetitoren bv.

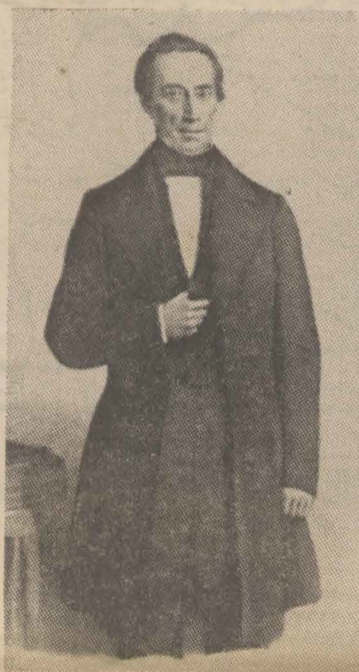
Correspondentie-adres: Postbus 11015, Utrecht.

Drs J. F. T. Bergman, directeur, Clarenburg 3, Breukelen. Tel: 03462-2733

vrijheid en democratie

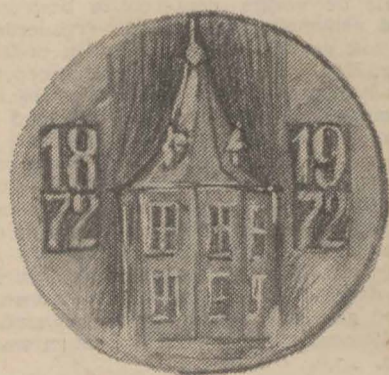

Thorbecke-herdenking

De VVD-afdeling Den Haag zal naar een ontwerp van de heer W. G. Vis van de NV Koninklijke Begeer Voorschoten een Thorbecke-penning uitgeven (zie afbeelding hieronder). De eerste afslag van de gepationeerde bronzen penning op 60 mm zal 500 stuks omvatten en verkrijgbaar zijn à f 20 per stuk.

Bestellingen, zo mogelijk collectief door de VVD-afdelingen, kunnen worden geplaatst bij de VVD-afdeling Den Haag, Leuvensestraat 20. De penning zal op 2 juni beschikbaar zijn en wat de schriftelijke bestellingen aangaat in volgorde van binnenkomst der aanvragen worden verzonden.

Binnenkort is het honderd jaar geleden dat de grote Nederlandse staatsman en geleerde J. R. Thorbecke overleed. Dit feit zal op vrijdag 2 en zaterdag 3 juni worden herdacht.

Leiden

Op vrijdag 2 juni heeft een herdenking met nationaal karakter plaats te Leiden, georganiseerd door de juridische faculteit van de universiteit aldaar. De (besloten) bijeenkomst zal worden bijgewoond door H. M. de Koningin. Verschillende professoren zullen het woord voeren, alsmede onze geestverwant de heer mr. H. van Riel.

Den Haag

Op zaterdag 3 juni zal de VVD Thorbecke herdenken tijdens een openbare bijeenkomst in de Kloosterkerk aan het Lange Voorhout te Den Haag, welke om 14.30 uur begint. Alle VVD'ers worden opgewekt deze bijeenkomst bij te wonen. Na de opening door partijvoorzitter mevrouw G. V. van Someren-Downer, zal het woord gevoerd worden door mr. W. J. Geertsema (minister van binnenlandse zaken) door prof. mr. D. Simons en door de in Amerika wonende kleinzoon van de staatsman, mr. J. W. R. Thorbecke. De slotrede zal worden uitgesproken door de heer H. Wiegel, voorzitter van de VVD-fractie in de Tweede Kamer.

Vooraf zal door een klein delegatie van de partij een krans gelegd worden op Thorbecke's graf. Na de bijeenkomst in de Kloosterkerk is er een besloten bijeenkomst ten huize van de voorzitter van de Haagse VVD-afdeling.

Amsterdam

Ook te Amsterdam zal op zaterdag 3 juni een korte herdenkingsbijeenkomst plaats hebben. Men komt om 10.30 uur bijeen op het Thorbeckeplein, waar de voorzitter van de VVD-afdeling Amsterdam het woord zal geven aan de liberale staatssecretaris H. J. L. Vonhoff. Na diens rede wordt bij het Thorbecke-monument een krans gelegd. De bijeenkomst zal ongeveer twintig minuten duren.

Tentoonstelling

In het Museum voor het Onderwijs, Hemsterhuisstraat 2 E te Den Haag, wordt van 1 juni tot 3 juli een tentoonstelling gehouden onder de titel „Thorbecke en zijn tijd.” De tentoonstelling wordt donderdag 1 juni geopend door mr. M. Vrolijk, commissaris van de Koningin in Zuid-Holland.

Men kan vele originele documenten aantreffen, zoals door Thorbecke zelf geschreven concepten, kladjes en brieven, aan hem uitgereikte oorkonden en de officiële ratificatie van de scheiding van België en Nederland. Voorts een groot aantal portretten en spotprenten en enige persoonlijke bezittingen van Thorbecke, zoals zijn ministerssteek.

Postzegel

De PTZ zal een speciale Thorbecke-postzegel uitgeven, die op 2 juni in circulaire komt. De frankeerwaarde is 20 cent.

Vrijheid en Democratie

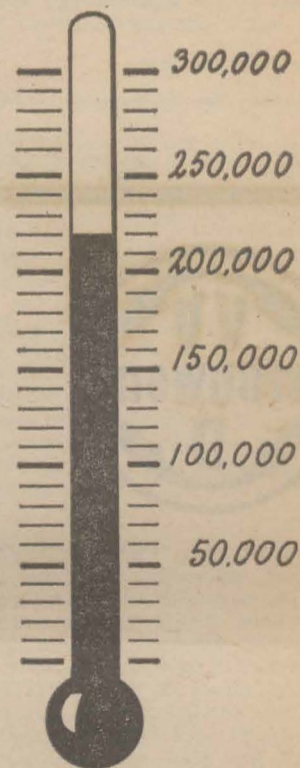
Het volgende nummer van ons partijblad Vrijheid en Democratie (gedateerd vrijdag 9 juni) zal voor een belangrijk deel gewijd zijn aan al deze herdenkingen en Thorbecke-activiteiten.

LIBERAAL MANIFEST

De stuurgroep die zich bezig houdt met de opstelling van het Liberaal Manifest is door het hoofdbestuur benoemd en is thans aan het werk. Behalve beide fractievoorzitters zijn de leden mevrouw drs. N. Smit Kroes, dr. L. Ginjaar, drs. L. Hilarides, de heer H. A. M. Hoefnagels, ir. E. M. Storm, prof. dr. G. Zoutendijk en de heer J. J. van Aartsen (secre.).

De discussieleiding zal in handen zijn van voorzitter of vicevoorzitter van de partij. Het secretariaat van de stuurgroep is op het algemeen secretariaat, Koninginnegracht 61, Den Haag. Om de behandeling van het manifest straks in de partij zo efficiënt mogelijk te doen verlopen zullen de reacties uit de partij per centrale gebundeld worden. De leden van het hoofdbestuur en de centrale-voorzitters hebben hun medewerking toegezegd. Overeenkomstig een door het hoofdbestuur overgenomen voorstel van Amsterdam, voorgesteld in Nijmegen op de algemene vergadering, zal de stuurgroep straks, na beëindiging van haar huidige taak, uitgebreid worden tot een politieke planning werkgroep, om de ontwikkelingen op langere termijn te bestuderen.

Thorbeckehuis:
f 219.804,60

In veertien dagen is het fonds voor de aanschaf van het Thorbeckehuis (de noodzakelijke nieuwe huisvesting van het algemeen secretariaat van de VVD) weer met ruim zesduizend gulden gegroeid. De stand was, toen dit blad woensdag ter perse ging, f 219.804,60. In deze Thorbecke-dagen doen we er natuurlijk allemaal nog een schepje bovenop om de drie ton vol te maken. Postgiro 76880 t.n.v. VVD, Den Haag, onder vermelding: Thorbeckehuis.

Uit de inhoud

- Op pagina 3 een artikel van ons Kamerlid drs. Van Aardenne over de selectieve investeringsheffing.
- Op pagina 8 een samenvatting van mevr. mr. Veder-Smit van de reacties op de discussienota volksgezondheid.
- Op pagina 10 commentaar van de VVD op het rapport van de commissie-Van Soest.

Radio-uitzending van de VVD: maandag 29 mei, van 18.19-18.29 uur, over de zender Hilversum I (402 m.).

Groningen op annexatie-toer

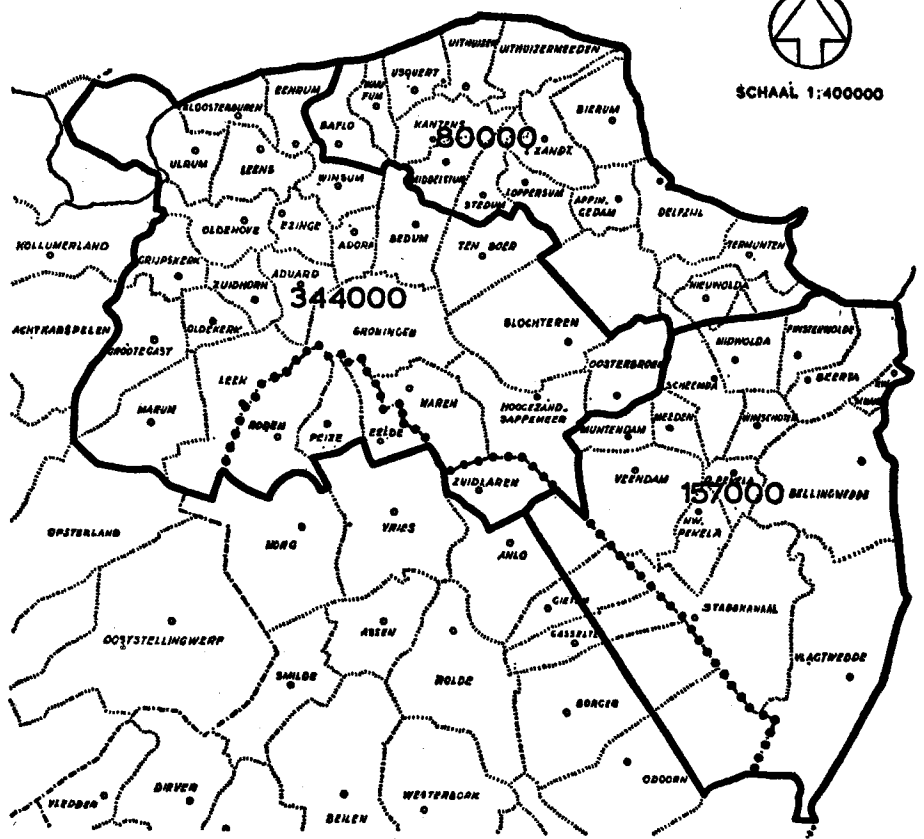
Gedeputeerde Staten van Groningen hebben de knuppel in het Drentse hoenderhok gegooid met hun idee over de wijze waarop gewestvorming in de provincie Groningen moet worden verwezenlijkt. Gelijkt de minister adviseerde hebben zij in tegenstelling tot hun ambtgenoten in Friesland en Drenthe hun blikken tot over de provinciegrens geworpen en zijn van mening dat grote delen van de provincie Drenthe toegevoegd moeten worden aan gewesten in het Groningse.

Inwoners van de gemeenten Roden, Peize, Eelde en Zuidlaren en deels ook die van Anloo, Gieten, Gasselte, Borger en Odoorn zullen naar de mening van het Groninger college van GS Groningers moeten worden. Want daar komt het ten slotte op neer, wanneer de indeling van de gewesten naar hun zienswijze er door komt.

Het ligt voor de hand, dat de betrokken gemeentebesturen niet zo warm lopen voor de plannen van GS van Groningen. Maar ook op provinciaal bestuurlijk niveau wordt echt niet „hoera” geroepen tegen de Groninger gedeputeerden. De Drentse gedeputeerde G. Londo b.v. vindt het niet charmant van GS van Groningen, dat zij in hun ontwerp voor de gewestvorming gebiedsdelen van Drenthe hebben opgenomen. Hij is zelfs van mening, dat Groningen zich niet aan afspraken heeft gehouden. Afspraken die zouden zijn gemaakt over de gewestvorming binnen de provinciale grenzen.

Een van de dorpen die „het gevaar lopen” te zullen worden ingelijfd door de Groningers is Zuidlaren. Voorzitter van de VVD-fractie in de gemeenteraad van dit mooie Drentse dorp is de heer J. van der Worp. Hij laat weten niet zo geschrokken te zijn van de visie van Gedeputeerde Staten van Groningen. Eventueel Groninger te moeten worden is voor de heer Van der Worp geen zaak om nachten van wakker te liggen. „De betrokkenheid op het ogenblik van Zuidlaren is qua koopkracht, qua verzorgingscentrum helemaal op Groningen georiënteerd. Volgens GS van Drenthe moet Zuidlaren bij Assen, maar dat is eigenlijk een beetje onlogisch als je kijkt naar de gang van zaken. Wat Gedeputeerde Staten van Groningen willen is gewoon veel logischer. Dat neemt overigens niet weg, dat ik het wel zou betreuren, als Zuidlaren aan Groningen zou worden gegeven.

Ik had liever gezien, dat tussen de stedelijke gewesten Groningen en Assen een plattelandsgewest, zeg maar een tuin voor beide gewesten, zou gerealiseerd kunnen worden. Ik geloof echter niet, dat dit haalbaar is.”

Aankondigingen

5 JUNI

H. P. Waalkens (lid der Tweede Kamer) brengt aan de afdeling Hoogeveen verslag uit over Unctad III. 20.00 uur hotel Homan.

6 JUNI

De staatssecretaris van sociale zaken, zijne excellentie mr. J. G. Rietkerk spreekt te Groningen over „De sociale wetgeving”. 20.00 uur Congrescentrum „Het tehuis”.

Bestuursmutaties

Haren — Ir. L. G. Oldenbanning, sinds 1945 onder meer lid van het hoofdbestuur, lid van de Tweede kamer, voorzitter van de afdeling Assen en fractievoorzitter in de gemeenteraad van Renkum, is afgetreden als voorzitter van de afdeling Haren. Hij wordt opgevolgd door de heer H. F. Tijdens. Hij vindt in het nieuwe bestuur aan zijn zijde mevrouw C. M. Dijkema-Mekel, secretaresse, mevrouw M. Tamsma-Maat, ir. A. Prins, E. D. Bakker, drs. A. te Bos en W. de Maart, leden. De afdeling was zeer actief. Het ledental nam toe tot ongeveer twaalf procent van het aantal VVD-stemmers in de gemeente.

Standpunt VVD-Drente over ontwerp-streekplan

Assen — Ten aanzien van het ontwerp-streekplan Noord-Drente heeft de VVD in Drente zijn standpunt bepaald. Waarschijnlijk in het najaar zullen provinciale staten van Drente zich met dit plan gaan bezighouden. De VVD komt tot de volgende standpuntbepaling:

- a — De milieuparagraaf heeft de instemming en gezien de sterke bevolkingsgroei dient hieraan een zwaar accent gegeven te worden. Men vindt echter, dat de integratie in het totaalplan ontbreekt.
- b — Ten aanzien van de hoofdkernen en dorpen die mogen groeien in verband met de eigen behoefte bestaan a.g.v. bezwaren. Wel zijn er bezwaren t.a.v. dorpen die niet meer mogen groeien.
- c — De ontwikkeling op het terrein van de verblijfsrecreatie kan niet gelijk-

luidend voor het hele gebied worden vastgesteld.

Ten aanzien van de dagrecreatie is de meerderheid tegen een grote stimulering hiervan; een en ander ook in verband met een grotere vervuiling van het milieu door de dagrecreant dan door de verblijfsrecreant.

d — Met als enige industrie kern Roden is men het eens.

e — Ten aanzien van agrarische productiegebieden met recreatieve betekenis en agrarische recreatiegebieden wordt vastgesteld dat op de landbouw een te zware druk wordt uitgeoefend.

f — Ten aanzien van het kiezen van alle nieuw wegen en hun tracé's dient de uitsterfte zorgvuldigheid betracht te worden. De aanleg van fietspaden dient gestimuleerd te worden.

Unctad III

Vertegenwoordigers uit 114 arme en rijke landen zijn in de ruim twee weken durende voltallige vergadering van de derde Wereldhandelsconferentie in Santiago aan het woord geweest onder voorzitterschap van de Chileense minister van Buitenlandse Zaken, Almeyda.

Deze kon op 26 april, toen de conferentie halverwege was, constateren, dat de afgevaardigden het over een aantal belangrijke punten min of meer eens waren. Punten, die belangrijk zijn voor het doel, waarvoor deze om de vier jaar te houden conferentie bijeen geroepen wordt n.l. het scheppen van betere handelsbetrekkingen tussen de rijke en arme landen, zodat er over de gehele wereld een betere inkomensverdeling tot stand komt.

Deze punten waren:

- het steeds wijder worden van de kloof op economisch en technologisch gebied moet tot stilstand worden gebracht;
- het internationaal monetaire systeem dient zo te worden hervormd, dat het de handelsbetrekkingen tussen de landen verbetert;
- de ontwikkeling van een land moet vooral worden bereikt door de inspanningen van elk land in overeenstemming met zijn politieke en economische omstandigheden (en de cijfers wijzen uit dat sommige landen geweldige prestaties leveren);
- er moet een politiek van samenwerking tussen de volkeren tot stand worden gebracht om de snelle veranderingen die zich op elk gebied voltrekken te kunnen bijhouden;

— het meest dringende probleem voor de meerderheid van de ontwikkelingslanden is een gemakkelijker afzet van hun grondstoffen op de wereldmarkt;

— er zijn speciale maatregelen nodig voor de minst ontwikkelde landen, omdat deze van de algemene maatregelen voor ontwikkeling soms eerder nadeel dan voordeel genieten.

De conferentie, waarvan 2600 leden deelnemen en die een zeer lange agenda had, splitste zich op in zes commissies en drie werkgroepen, die elk een heel pakket van min of meer bij elkaar behorende onderwerpen voor hun rekening namen. In deze commissies en groepen moeten de vage overeenstemmingen concreet worden gemaakt en dat is, zoals de vorige conferenties bewezen, niet eenvoudig. Bovendien vergaderden er ook nog groepen van landen onderling. Eén van de belangrijkste groepen, die heel geregeld in vergadering bijeen waren en die voor een deel bepalend is voor de voortgang van de conferentie is die van de z.g. Groep van 77, een groep waarin de ontwikkelingslanden hun standpunt bepalen om sterker te staan tegenover de rijke landen. Een van de knelpunten binnen deze groep was in hoeverre de minst ontwikkelde landen, die door hun omstandigheden ternauwernood aan deelneming aan wereldhandel toekomen, extra geholpen kunnen worden.

De conferentie raakte na de beëindiging van de plenaire debatten in een dieptepunt, omdat de Groep van 77 het moeilijk had om tot overeenstemming te komen, hetgeen het werk in andere commissies ook remde. Gelukkig vond men elkaar op 28 april. Men werd het over een groot aantal punten eens,

waarvan de belangrijkste was, dat men de conferentie wilde voorstellen een speciaal fonds in het leven te roepen ten gunste van de minst ontwikkelde landen. Voordat deze resolutie in de voltallige vergadering behandeld werd, moest eerst een van de commissies, waarin vertegenwoordigers van alle landen die aan de conferentie deelnemen zitten, er over praten. Doordat deze resolutie door de Groep aanvaard werd konden ook een groot aantal andere punten ter tafel worden gebracht die door de desbetreffende commissies zullen worden bekeken. Zo kon de Wereldhandelsconferentie weer met nieuwe moed verder.

Een van de vele andere hangijzers is dat van de „link”, waarover men in het westerse kamp nogal verdeeld is. Die „link” (verbinding) is de naam voor een heel moeilijke zaak. Het Internationaal Monetair Fonds verleent aan landen die daarvan deel uitmaken zgn. trekkingsrechten, zodat die landen als ze te weinig kasgeld hebben (een wat simpele weergave van een ingewikkelde financiële zaak) uit dit fonds kunnen putten.

De ontwikkelingslanden zouden dat ook graag doen. De vraag is nu in hoeverre deze speciale trekkingsrechten kunnen worden verbonden aan ontwikkelingshulp. De Nederlandse delegatie heeft bij monde van haar plaatsvervangend voorzitter mr. C. van der Tak, een voorstel ingediend voor een stelsel, waarbij de landen deze rechten kunnen „verdienen” zoals ook traditionele geldmiddelen worden verdiend, maar dan op grond van voorwaarden, die er voor zorgen, dat het geld daar terecht komt, waar het het meest nodig is.

Wil de Ru-Schouten

Landdag '72

U kunt zich nog opgeven voor de Landdag die op 9 juni a.s. te Hengelo zal worden gehouden. Het programma en aanmeldingsformulier zijn geplaatst in onze rubriek in Vrijheid en Democratie van 28 april en 12 mei j.l.

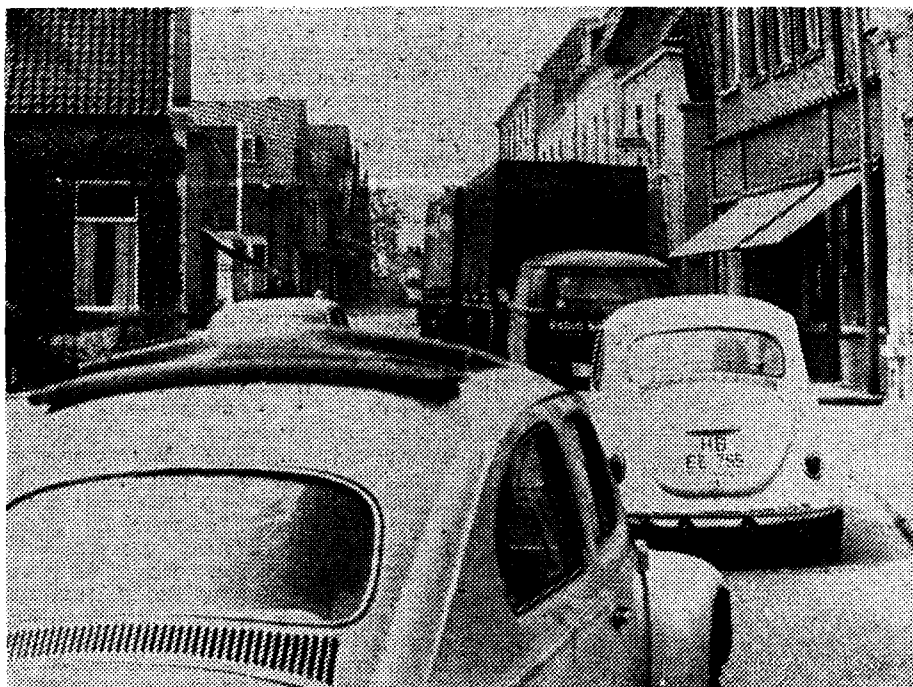
Twente wacht op de E8

„Het grootste probleem in Twente is natuurlijk de werkgelegenheid. In nauw verband hiermee noem ik onmiddellijk, in één adem, de E8 die evenals de uitbreiding van de dienstensector, helaas zeer traag tot stand komt. Het standpunt „Twente redt zichzelf” klinkt wel vriendelijk maar als we nu niet geholpen worden, vrees ik dat Twente tussen wal en schip terecht komt.”

Dat zegt de heer F. A. Pen in Enschede, sinds tien jaar lid van de Provinciale Staten van Overijssel, waarvan vijf jaar als fractievoorzitter van de VVD. Hij werd in 1958 gekozen in de gemeenteraad van Enschede en werd meteen wethouder (van financiën, bedrijven en agrarische zaken), welke functie hij twaalf jaar lang vervulde. De heer Pen, van huis uit leraar Engels en staatsinrichting aan de HTS in Enschede, woont al 45 jaar in Enschede en voelt zich — hoewel geboren op Goeree-Overflakkee uit Friese ouders — Twentenaar.

In zijn zonovergoten tuintje zit hij er rustig bij maar pas op ..... al is hij dan van het „gewas 1902”, en dus bijna 70 jaar, zijn agenda staat nog vol. Behalve fractievoorzitter is hij n.l. ook nog bestuurslid van de Vereniging Staten- en Raadsleden en neemt hij tijdelijk het voorzitterschap van de afdeling Enschede waar.

„De textielindustrie is bezig zich te stabiliseren, maar op een lager niveau. We moeten dus andere industrie hebben, liefst schone. Andere streken genieten bepaalde faciliteiten. Wij niet recht-

De E8 in Delden, een lijdensweg

streeks, zodat we hier met een moeilijkheid extra zitten. Uit de tijd dat ik wethouder was is mij vaak gebleken dat er een zeker begrip was maar als er algemene regels ingesteld werden, vielen wij daar altijd buiten. Er was wel te praten. Ik wil ook niet zeggen dat de regering niets gedaan heeft, maar het was te weinig....”

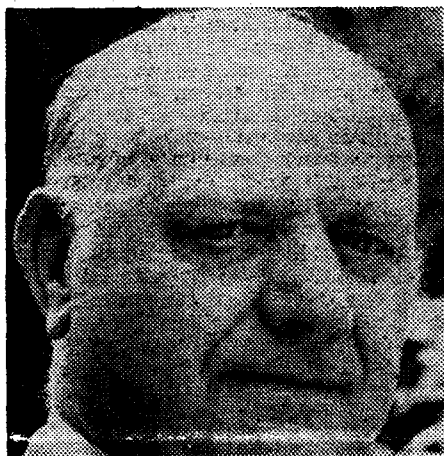
De heer Pen is van mening dat Twente ook zijn deel moet krijgen van de spreiding van rijksdiensten („De giro is ook al afgesprongen en naar Leeuwarden gegaan”) Verder ziet hij toekomstmogelijkheden in de uitbouw van toeristische voorzieningen („er is een groot tekort aan logiescapaciteit”), maar terug bij de noodzaak van nieuwe industrieën zegt hij:

„Een rapport van het Nederlands Economisch Instituut en de Heidemij heeft uitgewezen dat het instellen van een paar grote industrieparken in plaats van een groot aantal verspreide in de verschillende gemeenten, een besparing geeft van 450 ha. Twents gebied. Dat is prachtig. Maar de grondprijs is niet laag. Hier ligt een taak voor de centrale regering. Om bij te springen.”

Over de E8 zegt hij:

„Enschede is de enige stad boven de 100.000 inwoners in ons land die niet verbonden is met een autoweg. Over de E8 werd al vóór 1930 gesproken (als over de weg van Londen naar Moskou). Toen jaren geleden oud-burgemeester Thomassen een paar maal met die tochtjes van Enschede naar Den Haag vice versa in dat oude T-Fordje opzien baarde, dachten wij dat de E8 er al was. Maar dat is bitter tegengevallen.

Kijk eens naar Drente en Friesland. Daar zijn flinke wegen en het is daar een stuk minder druk. Wat is er met Hoehst gebeurd? Hoechst wilde een kantoor in Nederland. Enschede had heus goede papieren maar Arnhem was al verbonden met een autoweg. Ik blijf geloven... al kun je dat nooit bewijzen of met zekerheid zeggen... dat de aanwezigheid van de E8 een stimulans kan zijn voor de vestiging van nieuwe bedrijven. In elk geval een groot pluspunt. We moeten gewoon meer tamtam maken.”

De heer F. A. Pen, Enschede, fractievoorzitter Provinciale Staten Overijssel.

Lelystad in actie tegen overbevolking

Lelystad — De VVD in Lelystad wil iets gaan doen aan de overbevolking, omdat de centrale overheid tot nu toe geen enkel initiatief zou hebben genomen om de bevolkingsaanwas in Nederland af te remmen.

De Lelystadse VVD heeft de adviesraad van Lelystad daarom verzocht condoomautomaten te plaatsen in de toilet-

ten van de gebouwen van de Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders en van het openbaar lichaam Zuidelijke IJsselmeerpolders.

Verder stelt de VVD voor de lagere overheid — in dit geval het openbaar lichaam — iets te laten ondernemen op het gebied van voorlichting over anti-conceptie.

Kamer- en Statenleden op werkbezoek in Epe

Epe — Maandag 29 mei brengen de Kamerleden drs. G. M. V. van Aardenne, L. M. de Beer en H. P. H. Waalkens die de Gelderse belangen in het parlement behartigen, vergezeld van enige Gelderse VVD-statenleden, een bezoek aan Epe. De vertegenwoordigers van provinciale staten zullen — voor zover thans bekend — in elk geval de heren ir. J. N. Kooij en ir. W. Kooij zijn. Het bezoek heeft tot doel tijdens besprekingen met de overheden en met vertegenwoordigers van diverse sectoren van de regionale samenleving de nodige aandacht aan specifieke regio-problemen te besteden. In de middag voeren de Kamerleden besprekingen met de colleges van b en w van Epe, Heerde en Hattem, 's avonds praten zij met vertegenwoordigers van plaatselijke organisaties en VVD-leden.

's Avonds om 19.45 geven de kamerleden in een van de zalen van hotel „Dennenheuvel”, Heerderweg 27 te Epe, een persconferentie.

Vrouwendag Limburg

Op vrijdag 2 juni komen de VVD-vrouwen in Limburg bijeen om 10.30 uur in de Franse Molen te Valkenburg. 's Morgens houdt het Tweede-Kamerlid mej. mr. A. Kappeyne van de Coppello een inleiding. Na de lunch bezoeken de dames het Franciscusoord. De dag wordt besloten met vla en koffie.

De kosten voor deelneming bedragen f 12.50 p.p. Opgaven aan mevrouw F. E. Riemsdag—Vroom, De Hesseleplein 15 te Heerlen (telefoon 045 - 711165).

Portheine in Kerkrade

Het VVD-Kamerlid mr. F. Portheine brengt vrijdag 26 mei en zaterdag 27 mei zijn driemaandelijkse bezoek aan Limburg. Vrijdagavond houdt hij een inleiding voor VVD'ers en sympathisanten om 20.30 uur in restaurant 't Striksje te Kerkrade. Zaterdagochtend houdt de heer Portheine spreekuur, waar iedereen welkom is, van 9.00 tot 12.00 uur, weer in 't Striksje.

vrijheid en
democratie

De redactie van Vrijheid en Democratie is gevestigd te Amsterdam, Nieuwe Herengracht 89-B. Hoofdredacteur en voorzitter van de redactiecommissie is de heer Ph. C. la Chapelle.

De abonnements-administratie wordt verzorgd door het algemeen secretariaat van de VVD, Koninginnegracht 61 te Den Haag (telefoon, uitsluitend voor abonnements-administratie, 070 - 111741). Voor adreswijzigingen etc. wende men zich dus tot het algemeen secretariaat.

De advertentie-exploitatie wordt verzorgd door de Nederlandse Dagblad Unie, Westblaak 180 (postbus 824) te Rotterdam, telefoon 010 - 147211.

algemeen
secretariaat

Het algemeen secretariaat van de VVD is gevestigd te Den Haag, Koninginnegracht 61, telefoon (070) 604803. Postrekening: 67880 ten name van de algemeen secretaris van de VVD te Den Haag.

Bestuursmutaties

Zevenaar — Het nieuwe bestuur van de afdeling Zevenaar is als volgt samengesteld: J. H. B. Wissenburg, voorzitter, N. C. Cardinaal, secretaris, H. J. de Blécourt, penningmeester. Verder nog twee gewone leden: F. B. Bartels en A. Pijpstra.

Het adres van de secretaris is: Kampsingel 56, Zevenaar, tel. 08360 - 4494.

Nog niet op één stoel

Rotterdam en Rijnmond zitten — figuurlijk gesproken — nog lang niet op één stoel. Dat is de enige conclusie die mogelijk is na lezing van de nota „Rotterdam-Rijnmond-Stadsgewest”, waarmee het dagelijks bestuur van Rotterdam voor het voetlicht is verschenen en de brief die het dagelijks bestuur van Rijnmond in antwoord daarop heeft geschreven.

Het is niet helemaal duidelijk waarom Rotterdam zo nodig een nota over de verhouding met Rijnmond moest opstellen. Waarschijnlijk heeft het een tussentijdse balans van de ontwikkelingen willen opmaken. In elk geval heeft het de gelegenheid aangegrepen om vast te stellen dat, naar de ervaring heeft geleerd, twee grote corporaties die op hetzelfde terrein werkzaam zijn, in een situatie van spanning geraken als samenwerking ontbreekt. De samenstellers van de nota zullen zich wel niet verbeelden dat zij daarmee iets hebben gezegd wat wij nog niet wisten.

Belangrijker is dat de dagelijkse bestuurders van Rotterdam in nota een lans breken voor samenwerking tussen en geïntegreerd optreden van Rijnmond en Rotterdam in de tijd, voorafgaande aan de totstandkoming van een gewestwet. Overdracht van taken wordt door Rotterdam in beginsel niet afgewezen. Maar, zo vragen de samenstellers van de nota zich af, wat is het nut daarvan als op een nader te bepalen tijdstip Rijnmond en Rotterdam toch opgaan in het grotere geheel van het stadsgewest? Dat tijdstip zal overigens niet eerder

zijn dan in 1978. Rotterdam ziet niet goed welke taken het Rijnmond in de overgangperiode zou kunnen toespelen, het milieubeheer buiten beschouwing gelaten. De zorg daarvoor berust al bij Rijnmond. Rotterdam meent dat er slechts één mogelijkheid bestaat om Rijnmond bij de uitvoering van regionale taken te betrekken: de instelling van functionele commissies waarin naast Rotterdamse gemeenteraadsleden ook leden van de Rijnmondraad en raadsleden uit de streekgemeenten zitting zouden kunnen krijgen.

Slecht gevallen

De denkbeelden van Rotterdam zijn bij Rijnmond niet in goede aarde gevallen. Zeker, het dagelijks bestuur van het openbaar lichaam is gevoelig voor de principiële bereidverklaring van Rotterdam om bepaalde taken over te dragen en het zou daarover liever vandaag dan morgen besprekingen willen beginnen. Maar het laat reeds aanstonds weten dat het niets voelt voor functionele commissies. Deze commissies, zo heet het in de brief van Rijnmond aan B en W van Rotterdam, vormen geen aanvaardbare oplossing voor de overgangperiode.

Uit alles blijkt dat Rijnmond zichzelf beschouwt als de voorloper van het stadsgewest. Kenmerkend daarvoor is de volgende passage in de brief:

„De verantwoordelijkheid voor het bestuur van regionale zaken dient niet te liggen bij de raad van een gemeente,

maar bij de politieke vertegenwoordiging van de regio, de raad van Rijnmond. Daarom komt voor die overgangperiode alleen toepassing van artikel 38 van de Rijnmondwet in aanmerking.”

En dan geeft het dagelijks bestuur van Rijnmond een opsomming van de taken die in eigen ogen voor rechtstreekse overdracht in aanmerking komen: aanleg en beheer van havens, structuurplan, aanleg en beheer van grote industrieterreinen, interlokale wegen en daarbij, behorende kunstwerken, openbaar vervoer, distributie van gas, water en elektriciteit, grondexploitatie, huisvestings- en bouwbeleid, bouwvoorschriften, milieubeheer, bovenlokale recreatie- en sportobjecten, natuurbescherming en landschapsbeheer, bovenlokale cultuur, sociale zorg en volksgezondheid, onderwijs (anders dan kleuter- en basisonderwijs), brandweer en rampenorganisatie.

Als dit verlanglijstje integraal zou worden gehonoreerd, zou Rotterdam in bestuurlijk opzicht wel kunnen inpakken. Maar aangezien de verlangens van Rijnmond uitmunten door onwezenlijkheid hoeven we ons daarin niet verder te verdiepen. Wel moeten we ons met enige zorg afvragen wat we moeten denken van een openbaar lichaam dat in alle ernst zo'n lijstje durft samen te stellen zonder over het apparaat en de financiële achtergrond te beschikken, die bij verwezenlijking van de verlangens onontbeerlijk zouden zijn. De frustraties in het bestuur van Rijnmond moeten wel groot zijn.

In overleg met de besturen van de kamercentrales heeft de VVD-fractie in de Tweede Kamer de volgende regionale taakverdeling voor het westelijk district vastgesteld:

Kamercentrale Amsterdam:

G. W. Keja, mr. H. Koning.

Kamercentrale Haarlem:

mr. dr. C. Berkhouwer, drs. Th. Joekes.

Kamercentrale Den Helder:

mr. dr. C. Berkhouwer, G. W. Keja.

Kamercentrale Rotterdam:

mr. H. Koning, mevrouw mr. N. Smit-Kroes.

Kamercentrale 's-Gravenhage:

drs. Th. Joekes, mej. mr. A. Kappeyne van de Coppello.

Kamercentrale Leiden:

mej. mr. A. Kappeyne van de Coppello, mr. F. Portheine.

Kamercentrale Dordrecht:

mr. A. Geurtsen, ir. D. S. Tuijnman.

Kamercentrale Utrecht:

L. M. de Beer, de heer G. Koudijs.

Nieuwe regio 't Groene Hart

Bergschenhoek — De afdelingen Bleiswijk, Bergschenhoek, Berkel en Rodenrijs, Nootdorp en Pijnacker hebben besloten — in afwachting van de toestemming van de kamercentrale Leiden — een nieuwe regio op te richten die de naam „'t Groen Hart” zal hebben. De nieuwe regio is 6 april haar werkzaamheden begonnen.

Slotfeestavond afdeling De Bilt-Bilthoven

Bilthoven — De afdeling De Bilt-Bilthoven organiseert 30 mei ter afsluiting van het seizoen 1971 - 1972 een niet-politieke avond. Plaats van bijeenkomst gebouw „De Magnéet” te Bilthoven, Aanvang 20.00 uur. De cabaretier Herman Berkien en zijn gezelschap treden op. Entree één gulden per persoon. De avond is voor iedereen toegankelijk.

Bestuursmutaties

Boskoop — Dr. J. M. G. Kauer is vanwege zijn vertrek naar een andere gemeente afgetreden als voorzitter van de afdeling Boskoop. De heer B. Hubers volgt hem op. Secretaris van de afdeling Boskoop is de heer A. C. de Waal, Gouwestraat 16 te Boskoop (tel. 01727 - 2067) en penningmeester de heer J. A. Kluis.

Laren — Na de laatste algemene le-

denvergadering ziet het bestuur van de afdeling Laren er als volgt uit: mr. J. L. F. de Meyere, voorzitter, ir. B. Onkenhout, vice-voorzitter, mr. A. L. Versteeg, secretaris, mevrouw E. M. C. Grote - Verkley, penningmeester, mevrouw C. H. Jakobs-Keulemans, leden-administratrice en de heren P. Lindeman, R. T. M. van Overbeek en dr. J. C. Sanders, leden.

Drs. Pais wil meer tappunten voor ongefluorideerd water

Amsterdam — Het Amsterdamse VVD-raadslid drs. A. Pais heeft het college van b. en w. van de stad gevraagd of het bereid is het aantal tappunten voor ongefluorideerd water uit te breiden. Het feit dat er momenteel slechts enkele tappunten aanwezig zijn, levert serieuze problemen voor de bereikbaarheid op, met name voor hen die niet over een auto beschikken en voor bejaarden, aldus drs. Pais.

Verder wil hij weten of b. en w. behalve de tappunten ook nog andere mogelijkheden willen openen voor de levering van water zonder fluor aan de liefhebbers.

Goose partijafdelingen vormen milieugroep

's-Graveland — De afdelingen 's-Graveland, Nederhorst den Berg en Loosdrecht van de VVD hebben besloten nauw samen te werken op het gebied van de milieuzorg. De besturen van de afdelingen hebben contact opgenomen met deskundigen uit kringen van de partij en daarbuiten om te komen tot een systeem, waardoor de natuurschatten uit de omgeving kunnen worden bewaakt. Een werkgroep, bestaande uit vertegenwoordigers van de afdelingen, is 21 maart bijeengekomen. Voorlopig beperken de activiteiten van de afdelingen zich nog tot een onderzoek van de mate, waarin het oppervlaktewater in de gemeenten is vervuurd. Later komen ook de bodem- en luchtvervuiling aan de orde.

Aankondigingen

29 MEI

Op uitnodiging van de afdeling Rijswijk bespreekt drs. Th. H. Joekes de politieke situatie in Nederland. 20.00 uur, Marimbahal, Waldhoornplein 1.

30 MEI

Discussie over economische politiek tussen mevr. drs. N. Smit-Kroes en drs. P. A. de Ruiter (P.v.d.A.) voor de studentenvereniging „Hebbet-levvus” te Rotterdam. 20.15 uur, Sociëteit, Ketenstraat 20.

5 JUNI

Op uitnodiging van de afdeling Alphen a. d. Rijn spreekt L. M. de Beer over liberale woningbouw, in het kader van het rijkswegenplan en het structuurplan van Alphen.

Ook VVD-leden uit de regio zijn van harte welkom. 20.00 uur hotel Centraal.

13 JUNI

Dr. K. van Dijk, lid der Tweede Kamer, spreekt op uitnodiging van de afdeling Voorburg over „School en Collegegelden.” 20.00 uur. Koning Kerk, Br. Ingenhouszlaan 2.

Mevrouw Scheltema overleden

Bij het ter perse gaan van dit blad bereikt ons het bericht dat op de leeftijd van 73 jaar te Haarlem is overleden mevrouw mr. E. A. J. Scheltema-Conradi. Mevrouw Scheltema, die reeds lang voor de tweede wereldoorlog zitting had in het hoofdbestuur van de Liberale Staatspartij werd in 1947 verkozen tot lid van het hoofdbestuur van de Partij van de Vrijheid. Bij de oprichting van de VVD in 1948 nam zij zitting in het dagelijks bestuur, waarvan zij tot 1963 deel bleef uitmaken. Daarna bleef zij nog lid van het hoofdbestuur tot 1971. Gedurende 20 jaar vervulde zij het voorzitterschap van de Stichting Organisatie Vrouwen in de VVD.

Mevrouw Scheltema, die ridder was in de orde van Oranje Nassau, is jaren lang raadslid geweest en van 1958 tot 1962 wethouder van Haarlem. Zij was erelid van de afdeling Haarlem van de partij.

Een

FRACTIE-ASSISTENT(E)

wordt m.i.v. 1 september a.s. gevraagd door de

VVD-fractie in de Gemeenteraad van Amsterdam

Gedacht wordt aan een student(e) met Kandidaats examen in de politieke, economische of juridische wetenschappen, die tenminste 50% van zijn (haar) werktijd voor de fractie ter beschikking kan stellen.

De honorering is adequaat.

Gegadigden worden verzocht zich schriftelijk in verbinding te stellen met Drs. P. Roemer, James Wattstraat 75, Amsterdam.

Discussienota Volksgezondheid

Het Tweede-Kamerlid mevr. mr. E. Veder-Smit geeft een samenvatting van de reacties uit de partij op haar Discussienota Volksgezondheid.

Bevolkingsvraagstuk

Het bevolkingsvraagstuk heeft vele afdelingen beziggehouden. Dat er in ons land een bevolkingsprobleem bestaat werd nergens in twijfel getrokken. Wel wees men er op, dat het een vraagstuk is van wereldformaat, dat niet uitsluitend nationaal moet worden bezien.

Als oorzaken noemde men niet alleen het hoge geboortecijfer in Nederland, maar ook de vergrijzing van de bevolking en de immigratie van buitenlandse arbeidskrachten. Tot de groep buitenlandse arbeidskrachten die elk jaar met duizenden ons land binnenstromen horen sociologisch gezien ook vele rijksgenoten uit Suriname en de Antillen.

Algemeen was men van mening, dat de overheid een taak heeft op dit gebied. Allereerst moet zij het onderzoek bevorderen naar de factoren die de gezinsgrootte beïnvloeden. Voorts moet zij prognoses laten opstellen van de te verwachten bevolkingsgroei en de maatstaven ontwikkelen waarmee de maximale bevolkingsdichtheid kan worden bepaald. Tevens kan de overheid een spreidingsbeleid voeren teneinde de bevolkingsdruk in het Westen te verminderen.

Ten aanzien van de voorlichting moet de overheid zelfbeperking in acht nemen. Beter dan de voorlichting zelf ter hand te nemen, kan zij bestaande of nieuwe organisaties daartoe in staat stellen. De oprichting van een Raad voor de Gezinsplanning kan daarbij van nut zijn.

Bij de beïnvloeding van het geboortecijfer moet de nodige voorzichtigheid worden betracht. We moeten komen tot een bevolkingsopbouw, waarin de produktieve leeftijdsgroepen de steeds talrijker wordende oudere leeftijdsgroepen kunnen onderhouden. Het moet ook niet worden, dat alleen de hogere maatschappelijke lagen aan geboortebepaling kunnen doen, terwijl de lagere maatschappelijke lagen zich onbeperkt voortplanten. Er zou al veel bereikt zijn, als de Nederlandse bevolking zich ongeveer op het huidige peil zou stabiliseren.

Men kon zich verenigen met de methoden die de nota aangeeft om het geboortecijfer te beïnvloeden. Het gemakkelijk verkrijgbaar zijn van goedkope, doeltreffende anti-conceptiva achtte men zeer belangrijk. Gratis verstrekking werd niet aanbevolen, wel pleitten sommigen voor wijziging van de gemeenteverordeningen, die de verkrijgbaarheid beperken. Niet iedereen was gelukkig met de aanwijzing van „de pil” en andere anti-conceptiva, die medische begeleiding behoeven, als verstrekking van het ziekenfonds, maar een ruime meerderheid vond de voorstellen van deze maatregel toch prevaleren boven de nadelen.

Als verdere maatregelen werden nog aanbevolen:

a. Sterilisatie van de man, zelfs als ziekenfondsverstrekking. Uitvoerige voorlichting over deze mogelijkheid is gewenst, de publieke opinie staat hier nog heel onwennig tegenover. Uiteraard kan deze sterilisatie alleen op basis van vrijwilligheid geschieden en brengt zij de minste risico's mede als het gezin voltooid is.

b. Wijziging van de inkomstenbelasting, zoals voorgesteld door de afdeling Zaan-dam, in dien zin, dat de schaal niet verder doorloopt dan voor b.v. drie kinderen.

c. Tegemoetkoming aan de werkende gehuwde vrouw, door haar een fiscaal gunstiger behandeling te geven en voor

de opvang van de jongste kinderen crèches te bouwen.

Op het gebied van de kinderbijslag vallen twee stromingen te signaleren. De ene wil de kinderbijslag gebruiken als instrument tot beïnvloeding van het geboortecijfer door de bijslag voor de grotere aantallen kinderen af te schaffen, dan wel door de progressie er uit te halen of de gehele bijslag te bevroren. De andere stroming wil eerst de ongelijke behandeling van loontrekkenden en zelfstandigen rechtzetten en pas daarna in het hele kader van de sociale verzekering bezien wat kan worden gedaan. Het systeem van het regeerackoord om de bijslag voor het eerste, eventueel het tweede kind te bevroren riep veel vragen op.

De aandacht zou in eerste instantie, zo stelde het rapport van de Kamercentrale Gelderland, moeten zijn gericht op het voorkomen van ongewilde, resp. ongewenste zwangerschappen.

Abortus

Het abortus-hoofdstuk heeft veel reacties opgeroepen. De stroom van brieven, vragen, op- en aanmerkingen, die de Tweede Kamerfractie over dit onderwerp bereiken, is uiteraard toegenomen na de totstandkoming van het regeerackoord en heeft zich sindsdien daarop geconcentreerd.

In de benadering vanuit de VVD zien we duidelijk de volgende kenmerken. Men stelt de vrouw centraal. Men vertrouwt haar, liefst samen met haar echtgenoot of partner, de beslissing toe op grond van de overweging dat zij het kind moet verzorgen en opvoeden. Men theoretiseert betrekkelijk weinig over de afweging van dood en leven, doch wenst een verantwoord gang van zaken. Daarbij hecht men vooral aan een snelle procedure. Of om het met andere krassere woorden te zeggen: men preferert spoedige hulp in een overzienbaar probleem boven omstandige begeleiding in een lange lijdensweg. De rol van de huisarts en de gynaecoloog ziet men als overlegpartners en hulpverleners, doch niet als medebeslissend of beslissend.

Velen betreuren dat dit vraagstuk in de politieke sfeer is gekomen en zouden het liever als een „vrije kwestie” beschouwd zien. Kritiek op andere opvattingen trof ik echter nergens aan.

De teams uit het regeerackoord trokken natuurlijk veel aandacht. In een volgend nummer van dit blad zal ik daar nog nader op in gaan.

De positie van de gynaecoloog werd aan een nadere beschouwing onderworpen. De merkwaardige situatie doet zich voor dat de behandeling in een abortuskliniek gewoonlijk duurder is dan (via het ziekenfonds of als particulier verze-kerde) in een ziekenhuis, terwijl men in de abortuskliniek door een huisarts wordt behandeld. Sommige gynaecologen komen in een gewetensconflict als zij teveel patiënten krijgen die door teams naar hen worden verwezen. Mag men van hen verwachten dat ze de positieve adviezen van de teams altijd opvolgen?

De registratie van de abortus wordt door de meesten wel aanvaard, zij het dat men grote behoedzaamheid wenst bij het gebruik van de beschikbaar komende gegevens. Uiteraard moet de anonimiteit van de vrouw volledig worden gewaarborgd.

Geestelijke volksgezondheid

De Kamercentrale Limburg noemt de situatie op dit gebied „chaotisch.” Alle

afdelingen die zich hierover uitspreken zijn van mening dat de geestelijke gezondheidszorg niet doelmatig is georganiseerd. Men verwacht dat de overheid hierin verbetering brengt, hetzij door wettelijke regeling hetzij door subsidievoorwaarden. De departementale indeling vormt hier een obstakel.

Als 't meest urgente probleem wordt genoemd de verzorging van demente bejaarden. Speciale aandacht wordt gevraagd voor de adolescenten. Een afdeling noemde het ontstaan van de J.A.C.'s de onbetaalde rekening van de bestaande instellingen. De Kamercentrale Limburg onderschrijft de noodzaak van voorzieningen tussen de psychiatrische inrichtingen en de gewone maatschappij, doch wijst op het grote personeelstekort.

Wil men de problemen effectiever te lijf gaan, dan zal men zich ingrijpend moeten bezinnen op de gebruikte methodieken, en prioriteiten moeten stellen. De verhouding medicus-psycholoog verdient nadere studie. In de opleiding van de artsen moet meer aandacht besteed worden aan psychische stoornissen en aan de wisselwerking tussen psychische moeilijkheden en lichamelijke toestand. Als de huisarts meer tijd per patiënt had en over meer hulpkrachten kon beschikken, zou hij veel meer preventief werk kunnen doen. De wijkverpleegster moet een bijscholing op het gebied van de geestelijke gezondheid ontvangen.

Sommigen maken zich zorgen over de uitbarsting van pornografie, de geweldfilms, sexboetieks, de veranderde mentaliteit in het leger etc. Anderen vragen zich af of de voorlichting over het druggebruik wel op de juiste manier geschiedt. In de discussies over één en ander werd een enkele maal op strengere maatregelen aangedrongen, doch meestal verdiepte men zich in de oorzaken van deze verschijnselen. Een afdeling onderschreef de passage in de nota over de rol van de massacommunicatiemiddelen en over de stress waaronder veel mensen moeten leven. De Kamercentrale Limburg heeft ongezuiverde kritiek op de beschouwingen over de neurotische trekken bij sleutelfiguren in de maatschappij en meent dat dit gedeelte moet worden geschrapt.

De afdeling Oegstgeest dringt aan op kwantificering van de behoefte aan klinisch en poliklinisch behandeling; Vleuten-de Meern wijst op de noodzaak tot coördinatie van het wetenschappelijk onderzoek. Een afdeling vat zijn standpunt als volgt samen: meer aandacht is nodig voor de ontwikkeling c.q. de verschralling van het gevoelsleven van de mens.

Ziekteverzuim

In enkele afdelingen is bijzondere aandacht gewijd aan het ziekteverzuim. In Alblasterdam stelde iemand, dat Nederland het gezondste land is dat echter het grootste ziekteverzuim kent!

Men maakt duidelijk onderscheid tussen de sociaal-economische factoren enerzijds en de medisch-organisatorische factoren anderzijds, die het ziekteverzuim beïnvloeden.

Een aantal afdelingen wijst op de verandering in het werk en de werkomstandigheden. Het arbeidstempo is versneld, de kennis en vaardigheden van ieder mens verouderen vlugger dan vroeger, men moet vaker overschakelen op nieuwe werkmethoden. Wanneer de mens een nummer wordt in een ingewikkeld systeem, gaat zijn betrokkenheid verloren.

Er is ziekteverzuim, dat niet wezenlijk ziekte is, maar wordt veroorzaakt door gezinsomstandigheden huisvestingsmoeilijkheden, problemen bij plaatsing of herplaatsing in het bedrijf. De veranderende arbeidsethos speelt daarbij ongetwijfeld een rol.

Verschillende methoden worden aangegeven om tot lager ziekteverzuim te komen.

In de medische sfeer: nauwere samenwerking tussen huisarts, bedrijfsarts en verzekeringarts; minder strenge scheiding tussen behandeling en controle; vorming van groepspraktijken waar'n veelzijdiger behandeling mogelijk is; uitbreiding van de bedrijfsgeneeskundige diensten; opsporing van de psychosomatische oorzaken van het verzuim.

In de uitvoeringsfeer: strengere selectie van de verzekeringsartsen; samenwerking van de uitvoeringsorganen, zodat G.A.K. en G.M.D. in één organisatie

Friesch-Groningsche Hypotheekbank N.V.

---

meer dan 1 miljard aan hypotheek

Amsterdam - Arnhem - Eindhoven - Enschede
's-Gravenhage - Groningen - Rotterdam

Bonn en de DDR

van onze redacteur
buitenland

Met de ratificering van de niet-aanvalsverdragen tussen Bonn en Moskou en Bonn en Warschau door de Westduitse Bondsraad is voldaan aan de voorwaarde die door Oost en West was gesteld voor de bekrachtiging van een reeks van andere verdragen betreffende Berlijn en Duitsland en voor de voortgang op de weg naar een Europese veiligheidsconferentie. De regeringscoalitie van Brandt en Scheel wist bij de stemming over de „Ostverträge“ geen absolute meerderheid te behalen, maar dank zij de stemhouding van de meeste CDU/CSU-afgevaardigden zowel in de Bondsraad als de Bondsraad kwamen de verdragen er door. De oppositie bleef gekant tegen het officieel vastleggen van de situatie, zoals die na de Tweede Wereldoorlog is ontstaan. Weliswaar hield Bondskanselier Brandt vol dat de definitieve grenzen in Midden- en Oost-Europa pas bij een Duits vredesverdrag zouden worden vastgesteld, maar de CDU-afgevaardigden betoogden dat men zich in dat geen opzicht geen illusie hoeft te maken. CDU-afgevaardigde dr. Franz Josef Bach citeerde ter illustratie een uitspraak van de Sowjet-regering in haar nota van juli 1968: „Als de regering van de Westduitse Bondsrepubliek nog altijd op een verandering in de standpunten van de Sowjet-Unie en de andere socialistische landen inzake de Europese grenzen hoopt, dan maakt zij een grote en gevaarlijke fout. De uitkomsten van de Tweede Wereldoorlog zijn onveranderlijk en over het vraagstuk van de grenzen in Europa is definitief en onherroepelijk beslist.“

Een mogelijke hereniging van Oost- en West-Duitsland wordt door de verdragen volgens de Westduitse oppositie ernstig in gevaar gebracht. De Sowjet-Unie is weliswaar bereid gebleken de vraag open te houden of het ooit tot een hereniging kan komen, maar dat zal dan toch 'n hereniging volgens de Sowjet-opvattingen moeten zijn b.v. in de vorm van een federatie zoals die reeds in 1957 door de DDR is voorgesteld. Het recht op zelfbeschikking van het Duitse volk, dat door het Westen altijd voorop is gesteld als het ging om het vraagstuk van de hereniging komt volgens de CDU danig in de knel doordat de DDR als staat en de demarcatielijnen als grenzen worden erkend.

De Westduitse regering stelt daar tegenover dat de DDR niet wordt erkend, maar dat in de verdragen met Moskou en Warschau slechts een bestaande toestand wordt beschreven. Het is de vraag of dat juist is. Zoals Bach terecht opmerkt zou het nooit tot een verdrag gekomen zijn als de Bondsrepubliek zich zou hebben willen beperken tot het afzien van geweld en zij de grenzen met Polen en de hoedanigheid van de DDR als staat buiten beschouwing had willen laten. De Russische minister van buitenlandse zaken Gromyko heeft zich trouwens in die zin uitgelaten: „De normalisering der betrekkingen van de Bondsrepubliek met andere landen is slechts mogelijk door de erkenning en

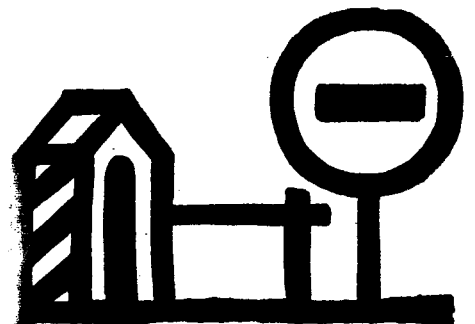
respectering van de Europese realiteiten door die Bondsrepubliek.“ Die realiteiten zijn o.m. de Oder-Neissegrens als westgrens van Polen, die in beide verdragen wordt genoemd, en het bestaan van de DDR (in het verdrag met Moskou slechts genoemd, terwijl er in het verdrag met Warschau sprake is van „de onschendbaarheid van de grenzen en de eerbiediging van de territoriale integriteit en de soevereiniteit van alle staten in Europa binnen hun huidige grenzen“).

Bach gaat er van uit dat dus ook de soevereiniteit van de DDR geëerbiedigd moet worden.

De regering in Bonn heeft in haar verklaring van 28 oktober 1969 vastgesteld dat zij uitgaat van het bestaan van twee Duitse staten op Duitse bodem. Het is de vraag of dat erkenning van de DDR als soevereine staat uitsluit. De onderhandeling tussen de regeringen van de Bondsrepubliek en de DDR over een verdrag ter regeling van het verkeer tussen Berlijn en West-Duitsland, dat nodig was om de Viermogendheden overeenkomst over Berlijn van september 1971 ten uitvoer te brengen, hielden een duidelijke de facto erkenning van het Oostduitse bewind in. In een onlangs verschenen brochure laat de DDR dan ook niet na op de uitkomst van die onderhandelingen te wijzen: In het in december 1971 geparafeerde verdrag is sprake van een overeenkomst „tussen de regering van de Bondsrepubliek Duitsland en de regering van de Duitse Democratische Republiek.“ (In de Viermogendhedenovereenkomst tussen de Sowjet-Unie, de Verenigde Staten, Engeland en Frankrijk wordt trouwens gesproken over „het grondgebied van de DDR.“)

Als deze later verschenen was, had de DDR-brochure ook nog kunnen wijzen op de tekst van het eind april tot stand gekomen verdrag ter regeling van het wederzijdse verkeer in of via resp. Oosten en West-Duitsland. Dit verdrag is tot stand gekomen „in dem Bestreben einen Beitrag zur Entspannung in Europa zu leisten und normale gutnachbarliche Beziehungen beider Staaten zueinander zu entwickeln wie sie zwischen voneinander unabhängigen Staaten üblich sind.“ Nu kan men natuurlijk zeggen dat daarmee bedoeld wordt een verdrag zoals dat ook tussen twee van elkaar onafhankelijke staten gebruikelijk is, maar het woordje „ook“ ontbreekt in ieder geval in de tekst. In een door het Westduitse ministerie van buitenlandse zaken bijgevoegde uitleg wordt o.m. gezegd dat het verdrag geldt voor het verkeer tussen beide verkeersgebieden en voor het transitieverkeer, „d.h. den Durchgang in dritte Länder.“ Verder is er sprake van „beide deutsche Staaten.“ Men wilde niet zover gaan dat men dit verdrag ter ratificering aan de Bondsraad wilde voorleggen.

Daarvoor werd een tussenoplossing gevonden. Parlementaire goedkeuring was noodzakelijk omdat er sprake was van

zaken die verband houden met de Westduitse wetgeving. „Daarom alleen al is het (verdrag) niet als een regeringsovereenkomst maar in de vorm van een staatsverdrag gesloten.“ Goedkeuring door het parlement zal gevolgd worden door het uitwisselen van nota's waardoor 't verdrag op gelijke wijze bindend zal zijn „als andere verdragen die door de Bondsrepubliek en de DDR met derde staten afgesloten zijn.“ Formele ratificatie blijft uit.

Het is duidelijk dat het nog slechts een kwestie van tijd is dat de DDR door de Bondsrepubliek zal (moeten) worden erkend. De regeringsvorm van de Oostduitse republiek kan geen beletsel vormen zoals dat ook in andere gevallen geen rol speelt. De Hallstein doctrine waarbij de betrekkingen met landen die de DDR erkenden verbroken werden, heeft Bonn al moeten opgeven. De illusie dat er sprake is van één Duitse natie zal hetzelfde lot ondergaan, zoals in de praktijk al gebeurt. Het is om die redenen dan ook niet zo duidelijk waarom men zich zo hardnekkig verzet tegen het toelaten van de DDR tot de VN-organisaties waarvan Bonn ook lid is. Voor de vierde achtereenvolgende keer besloot de Wereldgezondheidsorganisatie vorige week de beslissing over het lidmaatschap van de DDR uit te stellen tot volgend jaar. Dat betekent dat de DDR ook niet op de milieuconferentie, die van 5 tot 16 juni in Stockholm gehouden zal worden, vertegenwoordigd zal zijn, evenmin waarschijnlijk als de andere Oosteuropese landen die de conferentie om die reden zullen boycotten. Beheersing van de milieuvraagstukken zou belangrijker moeten zijn dan politiek steekspel.

Liberale Internationale

Onder voorzitterschap van Gaston Thorn, minister van buitenlandse Zaken van Luxemburg, vergaderde het bestuur van de Liberale Internationale op 6 en 7 mei jl. te Londen.

Met name de Duitse Ost-politik kwam ter sprake. In een persverklaring stelt het bestuur, dat de ratificatie van de verdragen van Moskou en Warschau door het parlement in Bonn de weg tot een betere verstandhouding en samenwerking tussen Oost en West zal openen, en tegelijkertijd zal bijdragen tot een verdergaande Europese integratie.

Voorts sprak het bestuur zijn vertrouwen uit in de liberale Duitse ministers van Buitenlandse Zaken, Walter Scheel, i.v.m. met diens grote bijdrage aan de Ost-politik.

Van Nederlandse zijde waren aanwezig de heer S. J. van den Bergh, penningmeester van de L.I., mr. dr. C. Berkhouwer, liberaal fractievoorzitter in het Europese Parlement, en mr. J. G. C. Wiebenga, voorzitter van de Wereldfederatie van liberale jongeren.

Portheine vice-voorz. Raad van Europa

Het VVD-Tweede Kamerlid mr. F. Portheine is vorige week dinsdag gekozen tot vice-voorzitter van de Raad van Europa. Wij wensen de heer Portheine van harte geluk met deze eervolle verkiezing.

Discussienota volksgezondheid

komen; aanstelling van figuren die de werknemer-patiënt in het complex van gezondheidsinstellingen begeleiden.

In de sociaal-economische sfeer: snijperdagen in plaats van arbeidstijdverkorting; invoering van variabele werktijden en van een variabele leeftijd voor pensionering.

Verschillend wordt gedacht over de suggestie om de carenzdagen weer in te voeren; naar mijn indruk is de meerderheid hier tegen. Men beschouwt de afschaffing ervan als een verworvenheid, waaraan niet kan worden getornd. Sommigen achten een strengere controle wenselijk, anderen menen dat de extra-inspanning daardoor niet opweegt tegen het resultaat. Gesteld wordt, dat het systeem van 100 pct. loonbetaling niet onverdeelde goed werkt. De afdeling Bloemendaal doet de suggestie om het risico van de eerste twee weken voor de werkgever te doen zijn, zonder dat daarbij een uitvoeringsorgaan wordt ingeschakeld. Het bedrijf krijgt dan meer belang bij inperking van het verzuim, waartegenover men de premie van de werkgever zou kunnen verlagen.

Ik krijg de indruk dat in VVD-kring zowel belangstelling als begrip voor deze ingewikkelde materie bestaat. Misschien verdient het aanbeveling er eens een speciale bijeenkomst aan te wijden?

Geneesmiddelenvoorziening

Drie aspecten van de geneesmiddelenvoorziening kregen in het bijzonder de aandacht: het voorschrijfbeleid en de consumptie, de kosten, en de voorlichting door middel van de bijsluiter.

De mening werd geuit, dat het voorschrijven van medicijnen een gemakkelijke oplossing is voor de overbelaste huisarts om door zijn volle wachtkamers heen te komen. Wanneer er geen tijd is voor een rustig gesprek over persoonlijke problemen, kan een kalmerend of stimulerend middel een tijdelijke oplossing geven. Bovendien verwacht het publiek „iets“, iets concreets van de huisarts. Bij patiënt zowel als arts zou onvoldoende besef van de kosten bestaan.

De vraag is opgeworpen hoe men kan vaststellen dat de kosten van geneesmiddelenvoorziening in Nederland relatief laag zijn. Beschikt men hiervoor over volkomen vergelijkbare cijfers? Tevens vroeg men zich af, waarom niet voor alle geneesmiddelen vaste prijzen worden berekend in plaats van de verschillen die men nu in apotheken aantreft.

Gepleit werd voor een medische informatiekaart, die iedere Nederlander bij zich zou moeten dragen. Men wijst op

het tekort aan apothekers, waardoor een zeker gevaar voor monopolievorming ontstaat. Gevraagd werd of op de z.g. Regeling en Klapper ook homeopathische geneesmiddelen voorkomen. Men achtte het wenselijk dat de artsen zich zoveel mogelijk naar de Regeling en Klapper richten.

De ergernis over het verwijderen van de bijsluiter is vrijwel algemeen. Niet alleen wordt de patiënt allerlei nuttige informatie daardoor onthouden, hij kan nu ook niet controleren wat hij ontvangt, en kan ook een „vreemde“ arts niet mededelen welke medicijn men heeft gebruikt. De in de nota aangegeven oplossing wil men zo spoedig mogelijk doorgevoerd zien.

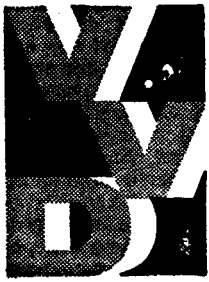
Slotopmerking

Blijkens de verslagen en rapporten is in de afdelingen serieus en deskundig gewerkt. Van harte hoop ik dat diegenen die belangstelling en verdere op- of aanmerkingen hebben, dit aan de Kamerfracties of aan de Commissie Volksgezondheid willen laten weten. Ons aller deskundigheid wordt daardoor vergroot en onze politieke inbreng kan aldus alleen maar sterker worden.

MR. E. VEDER-SMUT

Achterstand zelfstandigen

De sociaal-economische commissie en de landelijke middenstandscmissie van de VVD willen evenals de commissie-Van Soest opheffing van de achterstand van zelfstandigen t.o.v. loontrekkenden bij de belastingheffing.

In de afgelopen maanden hebben de Sociaal-Economische Commissie en de Landelijke Middenstandscmissie van de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie zich bezig gehouden met bestudering van het rapport van de Commissie-Van Soest inzake belastingheffing van zelfstandigen in vergelijking met loontrekkenden. Deze onder het vorige kabinet ingestelde commissie heeft vastgesteld, dat er inderdaad sprake is van achterstelling van de zelfstandigen ten opzichte van loontrekkenden bij de heffing van de loon- en inkomstenbelasting. Voorts heeft zij aandacht geschonken aan de verschillen, die zich voordoen bij de premieheffing van de volksverzekeringen tussen beide categorieën.

De Commissie-Van Soest heeft in haar rapport voorgesteld de zelfstandige toe te staan in zijn onderneming ten laste van de fiscale winst binnen bepaalde nader aan te geven grenzen een pensioenreserve op te bouwen, opdat deze met de AOW-uitkeringen een redelijke oudedagsvoorziening kan opleveren.

Aangezien de VVD in haar verklezingsprogram opheffing van de gesignaleerde achterstelling van de zelfstandigen heeft opgenomen, hadden de in een gezamenlijke werkgroep samenwerkende partijcommissies geen moeite met de uitgangstelling van de Commissie-Van Soest. Men hield zich dan ook voornamelijk bezig met de voorgestelde uitwerking.

Daarbij werd gesteld, dat opheffing van de nadelige fiscale positie ten aanzien van de oudedagsvoorziening niet betekent, dat alle discriminaties zijn verdwenen. Derhalve zal ook aan de andere knelpunten blijvende aandacht moeten worden geschonken, hetgeen in het bijzonder voor de toekomstige ontwikkeling van het midden- en kleinbedrijf in ons land noodzakelijk wordt geacht.

Bij totstandkoming van de wettelijke regeling ten aanzien van de verplichte deelneming aan bedrijfs- en beroeps-pensioenfondsen zal voor de zelfstandi-

gen, die hieronder vallen, een deel van de op te bouwen fiscaal vrije pensioenreserve worden opgebruikt en dus niet meer beschikbaar zijn voor de interne financiering van de onderneming. Hiermede dient bij de nadere uitwerking rekening te worden gehouden.

Met betrekking tot bestaande voorzieningen merkt de VVD-werkgroep op, dat de premieheffing voor de volksverzekeringen, ondanks de fiscale aftrekbaarheid, voor de kleinere zelfstandigen een zware last betekent. De lijfrente-premie-aftrek kan de loontrekkende naast zijn pensioenreservering toepassen, de zelfstandige alleen de premie-aftrek, welke ongelijkheid dient te worden opgeheven. Aangezien verwacht moet worden, dat kleinere ondernemers praktisch niet tot reserveringen in staat zullen zijn en derhalve bij de voorgestelde regelingen geen baat zullen hebben, meent de werkgroep, dat op andere wijze voor verlichting moet worden gezorgd.

Voorts bepleit zij de mogelijkheid van het kunnen bijschrijven van een matige rekenrente van bv. 4 pct. Iemand die gedurende 40 jaren van een constante winst van f 30.000.- 20 pct. reserveert, verwerft maar een pensioen van f 18.000.- wat naar werknemersbegrippen laag is. Bovendien werkt de geldontwaarding door en is er in de praktijk wisseling in de winst.

Bij het opstellen van de maximaal te reserveren percentages van de zgn. winstschijven heeft de Commissie-Van Soest te weinig rekening gehouden met het ervaringsfeit, dat een ondernemer eerst op latere leeftijd, als hij zijn bedrijf heeft geconsolideerd, tot reservering in staat is. Derhalve zullen ook de winstschijven (winst na aftrek van 10/7 van de AOW-ongehuwden-uitkering) boven f 100.000.- moeten kunnen meeprofitieren, zulks te meer omdat de discriminatie voor de hoogste inkomens veelal relatief het grootst is.

In tegenstelling tot de Commissie-Van Soest meent de werkgroep, dat op het

tijdstip van invoering van de pensioenreserve wel degelijk rekening gehouden dient te worden met de dan reeds verstreken ondernemersjaren. Zij bepleit dan ook een backservice en kiest voor een extra vrijstelling bij staking van het bedrijf van f 10.000.-. Ook in verliesgevendende jaren zal de voorgestelde rentebijbeschrijving moeten kunnen geschieden.

Ten aanzien van het te introduceren peilvermogen voor de aanvang van de opbouw van de pensioenreserve staat de werkgroep achter de nota van mr. A. F. Tuk, die voor kleinere ondernemers de eis van daadwerkelijke besparing wil laten vervallen. Voorts meent zij, dat eerst dan overgeboekt moet worden naar de belastbare winst, indien het fiscaal ondernemingsvermogen komt onder het saldo van de pensioenreserve.

Wat de aanwending van de gereserveerde bedragen aangaat, meent de werkgroep, dat ook fiscaal aftrekbaar dienen te zijn de uitgaven voor een risicoverzekering, b.v. weduwen- en wezenvoorzieningen. Bij het bestaan van een verplichte deelneming in een bedrijfs- of beroeps-pensioenfonds zal een vrijwillige keuze mogelijk moeten zijn tussen aanwending van de reserve in de onderneming of voor vrijwillig aangegane oudedags-, weduwen- en wezenvoorzieningen.

In tegenstelling tot de Commissie-Van Soest staat de werkgroep afwikkeling van de reserve na het 65e jaar voor en wel uiterlijk tot het 72e jaar bij wijze van overgang. Bij vooroverlijden van de ondernemer zal de weduwe tegen het 20-pct.-tarief moeten kunnen afrekenen.

De werkgroep stipuleert, dat in beginsel onverminderd dient te worden vastgehouden aan hetgeen ten aanzien van de oudedagsvoorziening voor zelfstandigen in het regeerakkoord is overeengekomen, d.w.z. ingang per 1 januari 1973. In een brief aan de liberale bewindslieden en aan beide Kamerfracties hebben beide VVD-commissies hieraan herinnerd. Budgettaire bezwaren mogen in dit geval niet van invloed zijn op maatregelen, die de sociale rechtvaardigheid en de rechtlijnigheid van het beleid vereisen. Over het tijdstip van invoering en de daarbij eventueel toe te passen faseering zal de regering in overleg met de Staten-Generaal moeten beslissen. Mocht de invoering gefaseerd moeten worden, dan zal deze op evenredige wijze voor alle groepen en inkomensklassen moeten geschieden.

„Gastheren
in eigen land”

Hotel Wittebrug
Den Haag - Scheveningen

20 SUITES EN 240 BEDDEN

Alle kamers met privé-bad en douche.

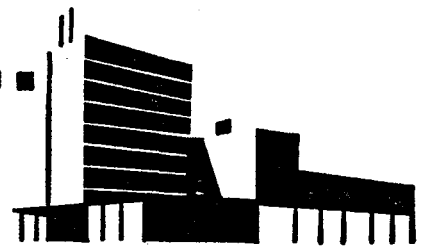
Air-conditioned restaurant en lounge-bar.

Zalen en salons voor Congressen, Recepties, Lunches en Dinners van 10 tot 300 personen.

Tel.: 512361 (10 lijnen) - Telex: 31567

**WAAR UW VRIJHEID
GERESPECTEERD
WORDT...**

Rijnhotel: modern, comfortabel hotel in Rotterdam-Centrum. 140 Kamers met bad of douche. Congressaccommodatie voor 20 tot 2000 personen. Ruime ondergrondse parkeergarage direkt naast het hotel.

rijnhotel rotterdam

Schouwburgplein 1 Rotterdam
Tel. (010) 132900 - Telex 21640

een oude naam voor goede wijn

ONNES

WIJNHANDEL
GRONINGEN

ANNO 1876

LEVERING AAN PARTICULIEREN DOOR HET GEHELE LAND

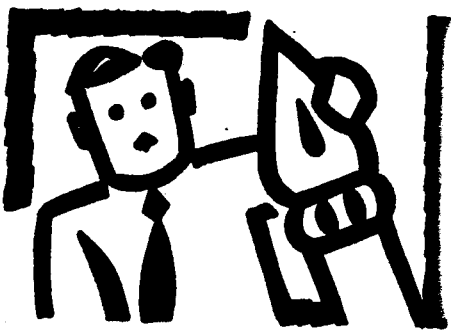
HOTEL „DE NEDERLANDEN” VREELAND
RESTAURANT-RÔTISSERIE „NAPOLEON”
VREELAND A/D VECHT

BIJ KRUISSING AUTOWEG HAARLEM/HILVERSUM + UTRECHT/AMSTERDAM

RESERVERING (02943) 1576 — ZONDAGS GESLOTEN

Liberaal en progressief (2)

Het ingezonden artikel van het Zandvoortse gemeenteraadslid mevrouw M. S. Hugenholtz onder de titel „Liberaal en progressief” in het vorige nummer van Vrijheid en Democratie heeft veel reacties opgeroepen. De redactie stelt het op prijs alle inzenders aan het woord te laten. Integrale opname van alle ingezonden brieven over dit ene onderwerp is in verband met de beperkte plaatsruimte niet mogelijk. Daarom zijn hieronder de meningen in één artikel samengevat met vermelding van de namen der inzenders.

De heer D. Vermeer uit Papendrecht veronderstelt dat het artikel van mevrouw Hugenholtz „door veel rechtgeaarde liberalen met instemming zal zijn gelezen”. De kern van de zaak is volgens hem de steeds verdergaande omhuiging van onze maatschappij naar links. Hij neemt dat de linkse krachten niet kwalijk, maar vindt wel dat ieder, die de liberale gedachte is toegedaan, zich met steeds meer energie tegen deze tendens moet gaan verzetten. Helaas is dat nog niet het geval, aldus de heer Vermeer. De mening van de VVD moet duidelijk worden uitgesproken zonder dat de partij en haar leden zich laten weerhouden door de vrees het etiket „conservatief” te krijgen opgeplakt. Het gaat om de duidelijkheid in iedere partij. Misschien verliezen wij een aantal randfiguren aan onze linkerzijde, maar de winst is groter. Veel mensen uit de „zwijgende meerderheid” zullen zich bij heroriëntering tot de VVD richten. Een echt liberale VVD, die nog meer zal spreken in de Nederlandse politiek, maar dan moet ieder lid van de partij bestuur en fracties meer ruggeleuning geven, aldus de heer Vermeer.

Ook de door mevrouw Hugenholtz bekritiseerde JOVD reageert bij monde

van de secretaresse van de afdeling Groningen, mej. Lidy Doets. Zij schrijft dat in het recente verleden een kleine groep uit de Amsterdamse JOVD-afdeling de indruk heeft gewekt dat de hele JOVD een links radicale groepering zou zijn. „Wij hopen dat de op het afgelopen congres te Ede (februari 1972) ingezette ontwikkeling tegen de „radicale wing” (door afkeuring van het anti-Amerikaanse Vietnambeleid van het JOVD-hoofdbestuur) zich zal doorzetten en dat de JOVD een gezonde liberale jongerenorganisatie zal blijven,” aldus mej. Doets.

Zij schrijft voorts dat in het noorden een afstoting van aspirant JOVD-jongeren niet voorkomt en waar dat wel voorkomt is dat volgens haar een afkeurenswaardige zaak.

Volgens Harm Henno Antema, leerling van een Havo in Appingedam zijn er twee soorten progressieven. a. De zich progressief noemende partijen (b.v. de linkse partijen) en b. Zij die niet in staat zijn te roepen dat ze progressief zijn, maar het in werkelijkheid wel zijn, zoals de VVD. Antema vindt de zich progressief noemende partijen helemaal niet progressief. Wanneer toch iemand beweert dat progressief gelijk is aan links en beweert dat de VVD conservatief is dan is volgens Antema het beste antwoord: „Nou en...”

De heer J. W. Beijer uit Nijmegen geeft de kortste reactie met de zin: „Applaus voor mevrouw M. S. Hugenholtz-Van Rheineck-Leyssius”.

Een echtpaar uit Westkapelle betuigt zijn adhesie met het artikel van mevrouw Hugenholtz. Deze VVD-leden vinden dat het aanbeveling zou verdienen zoveel mogelijk adhesiebetuigingen te verzamelen opdat daarmee de verontroosting van vele VVD-ers aan het par-

tijbestuur en de fracties kenbaar gemaakt kan worden.

Drs. M. R. Marcuse uit Zaandam is van mening dat mevrouw Hugenholtz terecht signaleert dat onze samenleving ten proef dreigt te vallen aan een complex van ondermijnende verschijnselen, bewegingen en/of figuren. Hij meent dat hier sprake is van een infrastructureel verschijnsel dat ook in het buitenland waarneembaar is. Hij troost zich met de gedachte dat de VVD-vertegenwoordigers in het parlement in niet geringe mate meeworsten om althans in de nabijheid te komen van een mogelijke oplossing van deze problematiek.

Enige kritiek op mevrouw Hugenholtz' hartekreet heeft drs. Marcuse overigens wel. Hij kan zich nauwelijks voorstellen dat JOVD-lieden worden geweerd die te „rechts” zouden zijn. Hij zou daarover graag namen, getallen en plaatsen van handeling vernemen. Een tegenstelling tussen radicaal en liberaal is hem vreemd. Deze begrippen liggen in elkaars verlengde als het goed is, aldus drs. Marcuse.

Als leraar geschiedenis aan de (herformde) pedagogische academie in Amsterdam heeft de heer Marcuse niets waargenomen van de door mevrouw Hugenholtz gesignaleerde verschrikkelijke dingen, die er allemaal zouden gebeuren op de vormingscentra en pedagogische academies. Misschien elders, maar niet op de zijne, zo luidt kort weergegeven de mening van drs. Marcuse.

De heer W van Olphen uit Overveen vindt het bijzonder verheugend, dat een vooraanstaand lid van de VVD, mevrouw M. S. Hugenholtz-van Rheineck Leyssius, gemeenteraadslid, in Vrijheid en Democratie een mening geeft, die vele leden en liberalen buiten de VVD, zullen onderschrijven. Haar kritiek op de principeloze en slappe houding van de VVD in vele zaken zal zeer velen aanspreken. Dat het anders kan heeft mr. Geurtsen bewezen bij de interpellatie over de geweigerde subsidie aan het Angola-Comité. Het is van groot belang dat de VVD zo voor haar mening durft uit te komen. „Meezeilen” met JOVD en alle zogenaamde progressieve ideeën heeft geen zin en is onwaarschijnlijk. De liberalen zijn altijd vooruitstrevend geweest en hoeven zich werkelijk niet te bewijzen in dit opzicht, aldus de heer Van Olphen.

Mijn

opinie is... Reclame en politiek

Politiek en politici zijn even goed ondergeschikt aan alle gebreken, fouten en onvolkomenheden, die kenmerkend zijn voor het gehele mensdom. Daarom hebben politici het zo vaak moeilijk als zij gaan oordelen over zaken, waarin zij een beperkt inzicht hebben, waardoor zij tot uitspraken en verwijten kunnen komen aan groepen van de bevolking, die inherent zijn aan het eigen politieke bestaan.

Aanvaardbaar en begrijpelijk is het, dat parlementariërs de eigen politieke visie uitdragen, want dat is hun taak. Het is echter altijd subjectief vanuit de persoonlijke overtuiging, maar zij dragen het stempel van hun partij en hun uitingen kunnen daarnaar beoordeeld worden. Zij dienen echter wel te waken voor uitingen in negatieve zin, die anderen kunnen benadelen of kwetsen. Die zelfbeheersing wordt niet altijd opgebracht en dan is het zaak dit te signaleren.

In de Economische Commissie van de Tweede Kamer zijn al enkele malen discussies gevoerd over voorstellen van een wetsontwerp inzake ordelijk economisch verkeer en daaraan gekoppeld over de eerlijkheid in de reclame, waarbij nogal krasse en onparlementaire uitdrukkingen zijn gebruikt met het doel de reclame zo boos mogelijk af te schilderen.

Nadat indertijd de heer Boersma, voormalig Tweede-Kamerlid voor de AR en thans minister van sociale zaken alle reclame misleidend had genoemd, verklaart nu mevr. Brautigam (PvdA) letterlijk: „Strikt eerlijke reclame bestaat niet en kan niet bestaan. Als zij eerlijk zou zijn, was het geen reclame.”

Mevrouw Brautigam kunnen wij een koeke van haar eigen deeg geven. Strikt eerlijke politiek bestaat niet en kan niet bestaan. Als politiek eerlijk zou zijn, was het geen politiek. Een stelling van vóór het bestaan van de reclame, die mevr. Brautigam nu omgebogen heeft naar de reclame. Het is triest dat iemand vanaf de belangrijke plaats die zij inneemt, met dergelijke uitlatingen anderen generaliserend discrimineert en een element neerhaalt, dat een waardevolle bijdrage levert aan de commerciële inspanningen van producenten. Waar in de wereld en op welk gebied bestaat strikte eerlijkheid? Moet dit verwijt uitsluitend aan de reclame worden gericht? Is onëerlijkheid in de reclame zoveel gevaarlijker dan in andere sectoren van het maatschappelijk leven?

Wij kennen geschreven en gesproken media, die veelvuldig subjectieve voor-

lichting bedrijven. Reclame heeft het grote voordeel dat subjectieve voorlichting duidelijk zichtbaar is. Bepaalde media met sterke beïnvloeding wenden objectiviteit voor, maar zijn tendentius en subjectief gericht. Als mevrouw Brautigam het heeft over de leuterreclame van het witte wit, waarvoor overigens aan de STER royaal betaald moet worden, vergeet zij de leuterpolitiek waarmee bepaalde omroepen ons voor kijk- en luistergeld gelukkig willen maken.

Als er iets mankeert aan de reclame, hebben wij geen bezwaar tegen gefundeerde kritiek en wij weten, dat het een gevolg is van de fouten en gebreken van het mensdom. Zoals er ook iets mankeert aan de politiek en talloos veel andere zaken in onze maatschappij.

Wie de consument tegen de reclame wil beschermen, bedenke dat het hele Nederlandse volk object is, ook voor de politiek. Wij zullen aan de uitspraken van mevrouw Brautigam denken, zodra haar partij reclame gaat maken.

E. L. MUSQUETIER, UTRECHT

lijk te constateren. De jaarpremie voor mijn ziektekostenverzekering (1e klas) was in 1957 f 380,-, in 1972 (voor 2e klas) f 1800,-. Een timmerman in Abcoude rekende in 1957 f 2,80 per uur, nu f 18,-!

Het enige waarmee ik het met de heer Abspoel eens ben, is een hardere aanpak tegen het misbruik van de sociale voorzieningen.

Neen, ik zie vooralsnog geen plaats voor de heer Rietkerk naast de heren Drees sr. en Suurhoff, ook al zou de heer Abspoel dit zo graag willen. Geen woorden, maar daden!

N. L. LOEB, ABCOUDE

• De liberale werknemer

Twee van de drie reacties op mijn ingezonden stuk over de liberale werknemer in Vrijheid en Democratie van 17 maart waren tegen mijn visie gericht. Daar de argumenten van deze opposenten mij niet hebben overtuigd dien ik hen graag van repliek.

In de eerste plaats gaat het mij niet om het hoger personeel, maar om de liberale werknemers van hoog tot laag. Bovendien zou een niet politiek geïnteresseerde bond zich doelbewust in de politiek moeten begeven om een adequate samenstelling van de ondernemingsraad te bevorderen, wat een tegenstrijdigheid is. Voor zover zo'n categorale bond niet doelbewust bijdraagt tot de benoeming van liberale werknemers in de ondernemingsraad is dit een toevallige batre.

De confessioneel of socialistisch georganiseerde werknemers laten niets aan het toeval over. Maar steunen juist op hechte organisaties die uitsluitend kandidaten voor het lidmaatschap van de ondernemingsraad stellen van eigen gezindheid.

Om te kunnen meewerken aan de toepassing van de wet op de ondernemingsraden is het voldoende te voorzien in liberale bonden die voldoen aan de simpele eisen die de wet stelt. Een vakbeweging in optima forma is daarvoor niet direct nodig. Men kan bezwaar hebben tegen het voeren van politiek in de ondernemingsraad en toch oog hebben voor het historisch feit dat de politieke sympathieën in de vakbeweging teruggevonden worden. Zij zullen zich stellig ook in de ondernemingsraden doen gelden.

Ir. A. H. O. W. DE BATS, DEN HAAG

**C O P I J N
GROENEKAN**

★
**REEDS MEER DAN
TWE E EEUWEN
EEN BEGRIP VOOR**

**boomkwekerij-
produkten**

EN

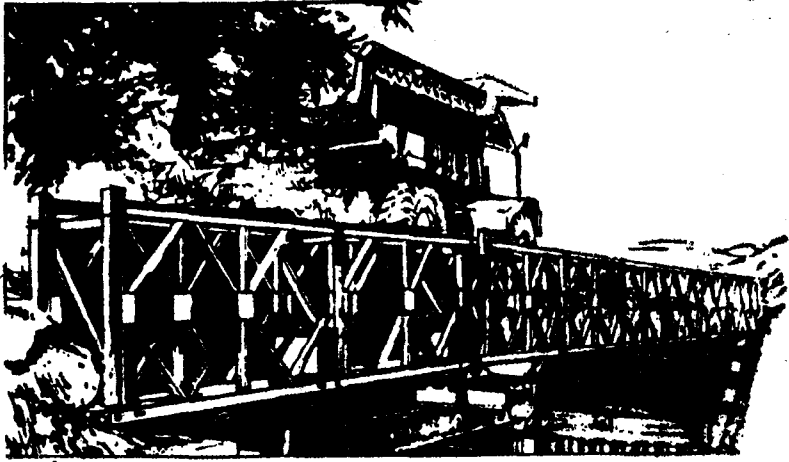
tuinarchitectuur

★

TELEFOON 03461 - 12 07

Uw zakenadressen

N.V. Technische Groothandel P. & D. Janson

Verkoop, Verhuur en Montage
van Nieuw en Grade-"A" Bailey-Bruggen-materiaal;
Alleenvert. van: MABEY & JOHNSON.
AALST.(Gld.) - Tel. 04187-531-270

SPANJE - COSTA DEL SOL

Aan Erex n.v. is de verkoop toevertrouwd van één van de meest luxueuze projecten aan de Costa del Sol, gelegen bij het grootste en bekendste toeristencentrum van Spanje, Torremolinos. Gegarandeerd rendement van 10% netto over uw investering gedurende 10 jaar.

De eerste twee grote en luxe ingerichte appartement-gebouwen zijn reeds volledig uitverkocht.

De appartementen zijn air-conditioned en sound proof; eigen tennisbanen en zwembaden met een privéweg naar het strand.

PRIJZEN: TYPE A. f 45.000.-

TYPE B. f 86.000.-

Referenties: Banco Central, Spanje en rapport van Dun & Bradstreet ter inzage op ons kantoor.

Uw investering wordt contractueel gegarandeerd. Goed georganiseerd beheer ter plaatse. Verhuurcontracten met Neckermann, Fit, die wederom vertegenwoordigd is door de Raiffeisen en Boerenleenbanken met meer dan 3000 vestigingen. Langlopende contracten met grote buitenlandse toeroperators.

Directeur: L. Embry, ex colonel. Officier de La Légion d'Honneur. Meer dan tachtig appartementen werden in de laatste twee maanden reeds verkocht.

**DE BELEGGING VOOR U IN HET JUISTE PROJECT?
OP DE JUISTE PLAATS EN OP DE JUISTE TIJD**

Informatie en folders:
EREX N.V. - KASTANJELAAN 5A - ARNHEM - TEL. 085-451600

Voor Buig- en Zetwerk

op hydr. pers 1000 ton — ZETLENGTE 7 m, dikte 32 mm

Constructiewerkplaatsen **W. HUIZER B.V.**

TELEFOON 010-503677 — GROENEDIJK 10 — CAPELLE a/d IJSSEL

VASTE STENEN IN ALLE SOORTEN
„MOLISOL“ MOLER ISOLATIESTENEN
VUURVASTE ISOLATIESTENEN
ZUURVASTE STENEN
„PRODORITE“ CHEMISCH BESTENDIGE PRODUCTEN

LEVERT

N.V. Gouda Vuurvast

VEREENIGDE VUURVASTE STEENFABRIEKEN
GOUDA — TELEFOON 16744 - (01820)

Boele's Scheepswerven en Machinefabriek N.V.

BOLNES (bij Rotterdam)

Reparatie en nieuwbouw

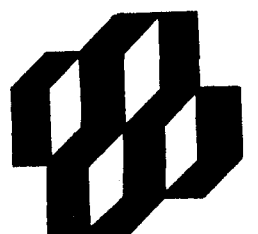
TELEFOON 134862 ROTTERDAM — TELEGR. BOELE - BOLNES

utiliteitsbouw
systeembouw

sierbeton-elementen
staalkonstrukties

Aannemings Mij. Gebr. VAN HEESWIJK n.v.

Tramstraat 31-33 • Eindhoven • Telefoon 040-23386

vrijheid en democratie

Wiegels rede in Wassenaar

door L. Rhijnsburger, voorlichter van de VVD-fractie in de Tweede Kamer

„Al ging het maar om een volmaakt onbelangrijke afdelingsvergadering”, zo schreef vorige week de hoofdredacteur van de Leeuwarder Courant Laurens ten Cate naar aanleiding van de V.V.D. bijeenkomst in het Wassenaarse Duinrell, waar fractieleider Hans Wiegel enkele uitspraken heeft gedaan die sterk de aandacht hebben getrokken.

Dat deze afdelingsvergadering niet „volmaakt onbelangrijk” was, heeft de heer Ten Cate echter zelf bewezen door er zijn gehele kolom van vorige week dinsdag aan te wijden. Hij was daarin overigens niet alleen, want zelfs een week later nog verschenen er commentaren (in de weekbladders) op de uitspraken van de heer Wiegel. Ook JOVD-voorzitter Van Wees loosde een week later nog commentaar, dat echter weer reactie van Wiegel uitlokte: „De heer Van Wees kent de feiten niet. Als hij mij had opgebeld dan had hij ze wel geweten”.

In vrijwel de gehele pers zijn uit de rede van Wiegel conclusies getrokken als: „Schoten voor de boeg van Wiegel” en „Wiegel zegt kabinet-Biesheuvel de wacht aan”. Ook politici toonden schrikreacties, die later echter weer weg-trokken.

Wat was daarvan precies de oorzaak? Wiegel heeft in Wassenaar, tijdens een bijeenkomst georganiseerd door verschillende afdelingen in de regio Den Haag, verklaard dat het regeerakkoord weer in discussie moet komen, omdat de huidige financieel-economische situatie niet toelaat dat het regeerakkoord on-verkort gehandhaafd blijft.

Beslissend

„Het is volstrekt duidelijk dat de eerstkomende maanden beslissend zijn voor de vraag of de problemen op het gebied van de begroting opgelost kunnen worden en ook of het kabinet erin slaagt de inflatie te bestrijden”, aldus de politieke leider van de VVD. Hij voegde eraan toe: „Wanneer het kabinet een beleid voert waarvan wij vinden dat het de inflatie niet voldoende beteugelt, zouden wij het vertrouwen in dat beleid moeten opzeggen. De zekerheid moet op tafel komen dat de regering daadwerkelijk iets aan de inflatie gaat doen. En voor het dichten van het begrotingstekort moet niets buitengesloten zijn. Elke minister, elke staatssecretaris moet daaraan meewerken”.

Vervolgens somde Wiegel een aantal punten uit het regeerakkoord op waar-over volgens hem opnieuw gesproken zal moeten worden:

- Woningbouwproductie. Wiegel: „Ik geloof dat de regering met de uitbreiding van het bouwprogramma pas op de plaats moet maken”. Een week later in een commentaar op de bezwaren van de JOVD-voorzitter: „In de eerste maanden van dit jaar zijn tienduizend woningen meer in aanbouw genomen dan in de vergelijkbare periode van vorig jaar. Ons program spreekt van een geleidelijke opvoering van de bouwproductie, maar dit is een explosieve uitbreiding”.

- Huurverhogingen. „De huurverhogingen zullen sneller omhoog moeten, juist ter wille van de opheffing van de woningnood”.

- Ontwikkelingshulp. „De afspraken die hierover gemaakt zijn, moeten opnieuw ter discussie komen”.

- Onderwijs en verkeer. „Ik vind dat

Tien pagina's Thorbecke

Zowel nationaal als in VVD-kring is vorige week een hommage gebracht aan Johan Rudolph Thorbecke, de grote liberale staatsman, die op 4 juni 1872 overleed, honderd jaar geleden dus.

In dit nummer besteden wij aan de verschillende Thorbecke-herdenkingen ruim aandacht. Meer dan tien pagina's zijn er aan gewijd, uitneembaar, in het hart van dit blad.

Uit de inhoud

- Op pagina 3 een verslag van het milieucongres dat de VVD te Utrecht hield
- Op pagina 5 een bijdrage van onze geestverwant dr. ir. J. G. Wissema over de VVD en de club van Rome.
- Op pagina 6 de JOVD-kritiek op Wiegel en diens commentaar daarop.
- Op pagina 7 waarschuwt mej. ten Broeke Hoekstra tegen fluoridering van het drinkwater.

Radio-uitzending van de VVD maandag 12 juni van 18.19-18.29 uur, over de zender Hilversum I (402 m.)

wij een paar beloftes in ieder geval moeten uitstellen. Dit zijn terreinen waaraan de laatste jaren veel geld uitgegeven is”.

- Defensie. Ook de minister van Defensie zal al het mogelijke moeten doen om tot bezuinigingen te komen”.

Problemen te lijf

De heer Wiegel betoogde voorts dat de definitie van een „krachtige bewindsman”, namelijk die bewindsman die kans ziet er voor zijn departement het meest uit te slepen, niet meer opgaat. „Een krachtige bewindsman”, zo zei hij, „is die bewindsman die samen met de minister van financiën de problemen te lijf wil gaan en de uitgaven zo klein mogelijk tracht te laten zijn”.

Volgens hem zouden ook de Kamerfracties, evenals partijcommissies, zich moeten matigen in hun beloften en wensen.

Voor de nabije toekomst zouden er volgens de heer Wiegel vier achtereenvolgende stappen moeten worden genomen:

- Ten eerste, de lonen en prijzen dienen in de pan te blijven („Het bedrijfsleven heeft tot de dag van het gesprek tussen bedrijfsleven en regering zijn verantwoordelijkheid niet waar gemaakt. De werkgevers waren te lankmoedig en de prijzen zijn de pan uitgerezen. De ondernemingen hebben net als de werknemers te veel willen hebben”);
- ten tweede, de overheid zal nog meer

moeten gaan bezuinigen en taken moeten afkappen;

- ten derde, de overheid kan ter dekking meer lenen op de kapitaalmarkt;
- ten vierde, „voor een kleine belastingverhoging - maar dan wel in de indirecte sfeer, omdat de verhouding tussen directe en indirecte belastingen toch al helemaal scheef gegroeid is - heb ik de deur op een kier gezet”.

Ook de inflatiecorrectie, die wiebeltax en de discussienota van de vakbeweging en de maatregelen die getroffen zullen worden voor de zelfstandigen heeft de heer Wiegel in Wassenaar nog ter sprake gebracht.

„Politiek dier”

Nogmaals Laurens ten Cate, het oud-hoofdbestuurslid van de PvdA: „Hans Wiegel opereert vanuit een positie van kracht. Men moet erbij bedenken dat hij een echt „politiek dier” is, een man met dat merkwaardige instinct voor het uitsluiten van situaties” en: „Al die dingen komen neer op een nieuw gesprek over het regeerakkoord en Wiegel heeft zorgvuldig geprobeerd voor zo'n gesprek een ijzersterke uitgangspositie te verkrijgen. Dat lijkt hem aardig te zijn gelukt”.

Elsevierts hoofdredacteur dr. F.A. Hoogendijk: „De heer Wiegel heeft weliswaar een paar forse schoten voor de boeg gelost, maar juist een man als Biesheuvel kan als oud-kanonnier van dit soort schoten de waarde ervan het beste beoordelen”.

Johan Rudolph Thorbecke herdacht

Zaterdagochtend 3 juni legden mevrouw Van Someren en de voorzitter van de Haagse VVD-afdeling, de heer Van Ketwich Verschuur, een krans op Thorbecke's graf. Daartoe was een kleine VVD-deputatie naar de begraafplaats gekomen. Op de foto kan men v.l.n.r. onderscheiden de heer Sidney v. d. Bergh, minister De Koster, H. Wiegel, de staatssecretarissen Vonhoff en Rietkerk en minister Geertsema.

Deze bijlage van Vrijheid en Democratie is geheel gewijd aan de herdenkingen, eind vorige week, van Johan Rudolph Thorbecke, de grote liberale staatsman, die honderd jaar geleden stierf.

Elke Nederlander met enige kennis van onze politieke geschiedenis kent hem als de man van de Grondwetsherziening van 1848, die de basis vormt van het stelsel van onze parlementaire democratie. „Wat hij tot stand heeft gebracht”, zo zei onze geestverwant prof. mr. D. Simons tijdens een door de VVD georganiseerde herdenkingsbijeenkomst, „is niet beperkt tot een bepaalde politieke opvatting of partij, het behoort toe aan Nederland. Het is de inhoud van onze staatsinstellingen geworden en het heeft die beheerst ongeacht de partij die aan het bewind was”.

Volkomen terecht is er dan ook een grootse nationale herdenking gehouden, vrijdag 2 juni te Leiden, in aanwezigheid van Koningin Juliana en o.m. minister-president Biesheuvel. Maar niet minder terecht heeft de VVD daags daarna Thorbecke geëerd als een groot voorman van de liberale gedachten, die onze partij uitdraagt.

Hier en daar heeft men enige kritiek kunnen vernemen — en het is niet moeilijk te raden van welke zijde die dan kwam — op het feit dat juist de VVD Thorbecke herdacht. Het liberalisme van de VVD zou niet stroken met de voor zijn tijd zeer progressieve ideeën van Thorbecke en als Thorbecke nu zou leven, zou hij geen VVD'er zijn. Thorbecke, die zichzelf liberaal noemde en door zijn tijdgenoten liberaal genoemd werd, zag als „het kenmerk van een liberalen Staat en een liberaal Gouvernement, dat zij de ontwikkeling van zelfstandige kracht bevorderen; zelfstandige kracht in provincie, gemeente, vereniging en individu. Bevorderen dat heet, de algemene voorwaarden scheppen, waaronder die ontwikkeling mogelijk wordt”. Wij formuleren het vandaag wat moderner, maar niemand kan ontkennen dat wij ons nog steeds in onze liberale politiek door deze uitgangspunten laten leiden, zoals ongetwijfeld straks ook weer zal blijken uit het Liberaal Manifest, dat de VVD thans opstelt. Een Manifest waaruit nog eens duidelijk zal worden hoe de VVD ook in de gecompliceerde samenleving van thans, het individu zijn zelfstandigheid wil laten behouden. Zulks in tegenstelling tot de gedachten die ten grondslag liggen aan het rapport van de zich progressief noemende commissie-Mansholt, dat van het individu niets meer over wil laten.

De kritiek latend voor wat zij is heeft de redactie van Vrijheid en Democratie niet geschroomd ruim aandacht te schenken aan de Thorbecke-herdenkingen, in woord en beeld.

Prof. mr. D. Simons belichtte het liberalisme van Thorbecke.

PAGINA'S 6 EN 7

Mr. H. van Riel sprak over Thorbecke als „introvert dadenmens”

PAGINA 8

Mr. W. J. Geertsema koos „Torbecke als minister” als onderwerp

PAGINA 11

Herdenking in Kloosterkerk

In de oudste nog in gebruik zijnde Haagse kerk, de Kloosterkerk aan het Lange Voorhout, waren zaterdag 3 juni, aan de vooravond van de sterfdag van Thorbecke, honderden bijegekomert om de grote staatsman en geleerde te herdenken. Een verrassend grote belangstelling voor deze samenkomst, uitgaande van de VVD en voortreffelijk georganiseerd door de Haagse afdeling.

Waarom in de Kloosterkerk? Omdat Thorbecke in zijn Haagse tijd dagelijks van zijn woning aan de Koninginnegracht door het statige Lange Voorhout naar het departement op het Binnenhof, naar zijn torenkamertje, placht te gaan.

Behalve Thorbeckes tachtigjarige kleinzoon mr. W. J. R. Thorbecke, waren ook zijn achter- en achter-achterkleinzonen speciaal voor deze herdenking uit de Ver. Staten overgekomen. En voorts bevonden zich onder het auditorium de ministers De Koster en Langman, staatssecretaris Vonhoff, de commissaris der koningin in Groningen, mr. Toxopeus, de oud-minister van justitie mr. Polak, de oud-staatssecretaris Keyzer en verscheidene leden van de Eerste en van de Tweede Kamer.

Onze partij-voorzitster, mevr. H. van Someren-Downer, opende de bijeenkomst met een korte rede, waarin zij constateerde dat onze grote liberale

Partijvoorzitster mevrouw Van Someren tijdens haar welkomsttoespraak in de Kloosterkerk

voorman juist in deze tijd zo'n uitermate actuele figuur is. Thorbecke was een groot man en daardoor geen gemakkelijk mens. Hij heeft als politicus alles meegemaakt, wat tegenwoordige politici ook beleven. Thorbecke heeft begrepen dat alle tijden grote vernieuwingen behoeven; hij heeft echter vooral bewezen, dat grote veranderingen in het maatschappelijk bestel mogelijk zijn zonder revolutie. Met een verwijzing naar onze tijd zei mevr. van Someren-Downer, dat wanneer liberalen wijzigingen die nodig zijn niet aanvaardden, zij de naam van liberalen niet waard zijn.

Hierna kon men luisteren naar twee boeiende, historische redevoeringen van minister van binnenlandse zaken mr. W. J. Geertsema en de Rotterdamse hoogleraar prof. mr. D. Simons, elders in dit blad uitvoerig weergegeven.

Kort, maar verrassend naar inhoud, sprak vervolgens mr. W. J. R. Thorbecke, de 80-jarige kleinzoon. Thorbeckes kleinkinderen hebben hun grootvader doen zien door de ogen van hun ouders als een streng man, nauwkeurig, energiek en met een grote werkkraft, die hij putte uit een gelukkig huwelijkseven. Thorbecke zag in, dat menselijke en politieke verhoudingen voortdurend aan wijzigingen onderhevig waren. Vrijheid, gezag en zelfdiscipline waren voor Johan Rudolph vanzelfsprekende zaken. Hij was nimmer bevreesd de consequenties van zijn optreden te aanvaarden. Thorbecke zag in en hij was zijn tijd daarin ver vooruit, dat geweld en wetteloosheid de absolute macht in de hand werken. En de uitspraak (geciteerd op de herdenkingspostzegel): „Er is meer dan voorheen in de wereld te doen”, wijst er op, dat Thorbecke ook ver over de grenzen zag. In dit verband richtte mr. Thorbecke de aandacht van zijn gehoor op de tegenwoordige tijd, waarin naar zijn mening voor Nederland nog een grote rol is weggelegd bij het oplossen van problemen zoals het milieuvraagstuk, de verhouding tussen arme en rijke landen; vraagstukken, die het leven op deze planeet in gevaar brengen. Het is daarbij van betekenis, dat we ons niet afvragen of, maar hoe we deze problemen te lijf moeten gaan. In de geest van Johan Rudolph Thorbecke zijn de grote problemen van onze

Overzicht van de Kloosterkerk tijdens de rede van de heer Wiegel

tijd in internationaal overleg te overwinnen, met zelfopoffering en met koel verstand, in het kader van recht, verdragszekerheid en samenwerking.

Met deze weinige woorden gaf de bejaarde oud-diplomaat blijk van een heldere kijk op de toekomst, op de taak van ons volk, waaraan Johan Rudolph zijn leven en werk op onnavolgbare wijze heeft geschonken.

Hierop als 't ware aansluitend, herinnerde de VVD-fractievoorzitter in de Tweede Kamer, H. Wiegel, aan een uitspraak van ir. Vondeling uit de jaren zestig: „De mantel van Thorbecke past de tegenwoordige liberalen niet meer”. Niets is minder waar, verklaarde de heer Wiegel, want Thorbecke liet zich in zijn tijd, evenals nu de moderne liberalen, leiden door de beginselen van vrijheid, verantwoordelijkheid en sociale rechtvaardigheid. De woorden van Thorbecke zijn wel degelijk nog handwijzers voor de politiek van nu. Thorbecke was een verdraagzaam mens met respect voor de overtuiging van anderen.

Van die verdraagzaamheid hebben we vandaag nog veel te leren. De ontplooiing van de mens moeten we centraal stellen, zoals Thorbecke dat kenmerkend in zijn beleid deed.

Het slotwoord, tevens dankwoord aan de sprekers, was voorbehouden aan de heer H. P. J. van Ketwich Verschuur, voorzitter van de Haagse afdeling van de VVD. Hij overhandigde aan de sprekers de zilveren legpenning, die in opdracht van de partij bij Koninklijke Begeer naar een ontwerp van Willem Vis is geslagen. Ook mr. H. van Riel, die de dag tevoren in Leiden bij de nationale herdenking zo'n magistrale rede had gehouden, mocht de zilveren penning uit handen van de heer Van Ketwich Verschuur ontvangen.

Na afloop van de zeer geslaagde herdenkingsbijeenkomst in de Kloosterkerk ontvingen de heer en mevr. Van Ketwich Verschuur een groot gezelschap in hun gastvrije woning.

J. E. VAN DER WIELEN.

Drie generaties Thorbecke bij herdenking

Mr. W. J. R. Thorbecke, de tachtigjarige kleinzoon van de grote staatsman

De herdenkingsbijeenkomst van de VVD in de Haagse Kloosterkerk werd voerige week zaterdag bijgewoond door vijf Thorbeckes die tezamen drie generaties overbruggen. De oudste van hen, de tachtigjarige oud-hoogleraar dr. W. J. R. Thorbecke heeft op die bijeenkomst een korte toespraak gehouden. Hij is een kleinkind van de eminente staatsman. Naast hem waren er nog twee zoons en een kleinzoon, dus achter- en achterachterkleinkinderen van J. R. Thorbecke en een zoon van zijn oudste broeder, dus eveneens een achterkleinkind.

„Laat ik vooropstellen dat ik mijn grootvader nooit heb gekend. Dat kunt u wel nagaan als u weet dat ik tachtig jaar ben en mijn grootvader honderd jaar geleden overleed. Wat ik van mijn grootvader weet, weet ik van mijn ouders. Mijn grootvader was een onbuigzame man, met een sterke eigen overtuiging. Maar ook had hij een sterk bewogen innerlijk leven en hield hij veel van muziek. Bovendien had hij een uiterst gelukkig, harmonieus huwelijkleven. Zijn kinderen, zoals mijn vader, zagen heel erg tegen hem op.”

Aldus de korte karakteristiek van dr. Thorbecke, die thans enige maanden in ons land verblijft, maar eigenlijk in de Verenigde Staten woont. Dr. Thorbecke lijkt in het geheel niet op zijn grootvader, althans zoals deze op de thans wijdverbreide affiches staat afgebeeld. De kleinzoon heeft spierwitte haren, helbauwe ogen, die gemeedelijkheid en geen onbuigzaamheid uitstralen, en in zijn mond onafscheidelijk een pijp. Hoewel de heer Thorbecke al vijftienvintig jaar Ameri-

kaans staatsburger is, kun je dat in het geheel niet horen aan zijn spraak. De reden is dat hij, waar hij ook in de wereld met zijn gezin was, altijd Nederlands is blijven spreken.

Kosmopolieten

Dr. Thorbecke kan met recht een kosmopoliet genoemd worden. Er zullen maar weinig streken van de wereld zijn die hij niet kent. Uit zijn verhaal over de Thorbecke-familie blijkt overigens dat het kennelijk een Thorbeckiaanse eigenschap is om de wereld in te trekken. Twee zoons van de voormalige minister-president vonden de dood in het Verre Oosten, de oudste door een ongeluk in China („Ik heb nog geprobeerd zijn graf in Amoy te vinden, maar dat is mij nooit gelukt,” aldus dr. Thorbecke) en de tweede zoon door een ziekte in Ned. Indië.

De andere zoon van oud-minister Thorbecke werd landsadvocaat en is de vader van de Thorbecke die ons dit allemaal vertelde. De landsadvocaat had vijf kinderen, van wie dr. Thorbecke de jongste is. Deze begon na zijn rechtenstudie een diplomatieke loopbaan die hem een werkkring gaf in Parijs, Berlijn, Oslo, Japan en China waar hij gezant was. Nadat hij in 1937 de diplomatieke dienst verliet, is hij in een particuliere functie naar China teruggekeerd, waar hij met zijn gezin in totaal tien jaar is geweest. „Ik heb de oorlog met Japan zien aankomen en wilde v'ak voor de bezetting van Shanghai naar de V.S. gaan.” Het werd Zuid-Afrika en daarna het Midde-Oosten.

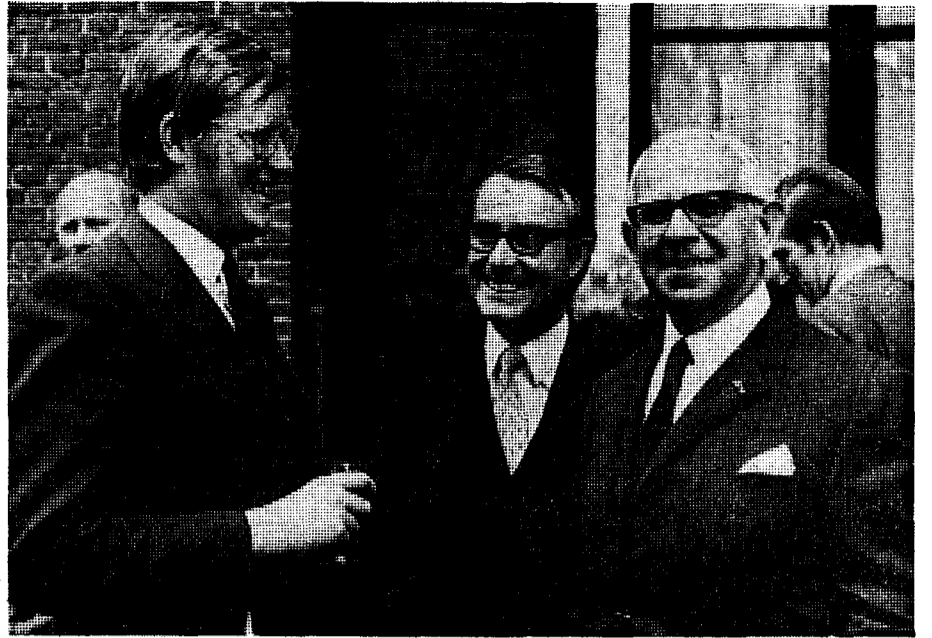
Zijn echtgenote heeft ervoor gezoegd dat de herinneringen aan deze periode onuitwisbaar blijven, want zij schreef boeken over de landen en volken die zij beiden leerden kennen.

Politiek

Na de „Chinese” periode vestigde dr. Thorbecke zich in de Verenigde Staten, waar hij hoogleraar politieke wetenschappen werd. Tevens was hij acht jaar lang politiek adviseur van de „Free Europe Committee” de organisatie die ook Radio Free Europa beheerst. Toch is dr. Thorbecke niet in ruste gegaan, integendeel: op dit moment schrijft hij vier uur per dag aan een politiek-wetenschappelijk werk over de veranderingen van de structuren in de V.S. en de daaruit voortvloeiende gewelddadigheden en onrust. „Mijn vrouw heeft eigenlijk veel meer geschreven dan ik,” zegt de politicoloog, die zelf ook een aantal titels op zijn naam heeft staan.

Van zijn zes kinderen (twee jongens en vier meisjes) wonen er drie permanent in de V.S., de anderen hebben zich verspreid over de wereld. „Ik geloof niet dat wij er ooit last van hebben gehad kinderen of kleinkinderen te zijn van zo'n beroemde man. Wij zijn allemaal vrij nuchter gebleven. Wel zijn we altijd een aaneengesloten familie geweest. Nu nog zie ik regelmatig mijn kinderen, waar zij ook wonen,” zegt Thorbecke. Hij denkt dat het geslacht Thorbecke oorspronkelijk Noors is, maar dat dit naar Duitsland is getrokken. Daar wonen nu een groot aantal Thorbeckes.

L. RHIJNSBURGER

NEDERLAND EERDE GROOT LIBERAAAL STAATSMAN

Koningin Juliana werd bij haar aankomst in de Pieterskerk te Leiden, waar de nationale herdenking van Thorbecke plaatshad, o.m. door burgemeester dr. A. J. Vis verwelkomd (foto links boven). Nadat men in de Pieterskerk geluisterd had naar de herdenkingstoespraken, begaf het gezelschap zich naar de Hortus Botanicus van de Leidse universiteit; de foto rechts boven laat zien dat daar een goede stemming heerste (v.l.n.r. de heren Wiegel, Koning en Korthals). De VVD herdacht Thorbecke daags daarna in de Haagse Kloosterkerk; de foto hiernaast toont de grote belangstelling voor deze bijeenkomst. Op de foto hieronder overhandigt de heer Van Ketwich Verschuur, voorzitter van de Haagse VVD-afdeling, de zilveren Thorbecke-penning aan de heer Van Riel. Na de stijlvolle bijeenkomst in de Kloosterkerk ontvinen de heer en mevrouw Van Ketwich Verschuur een groot aantal genodigden in hun woning. Tijdens die ontvangst maakte onze fotografie, mej. H. Kortlandt, de laatste drie op deze pagina afgedrukte plaatjes: mevrouw Van Someren in gesprek met de Haagse VVD-voorzitter, een overzicht in de tuin en de heer Van Riel in gesprek met Thorbecke's kleinzoon en diens echtgenote.

door A. W. ABSPOEL

ter of als Kamerlid, bezoekt. Soms ook stuurt hij (waarschijnlijk door middel van een bode) enkele regels uit het „Torrentje“, van Binnenlandse Zaken, waar hij tijdens zijn ministerschap zetelt. Zo op 24 december 1850: „Dep. v. B.Z. 24 dec. 1850. Mijn lief zoet Madonnaatje! Ik hoop, dat wij dezen ochtend met de TwK. gereed komen, zoodat ik dezen avond, zoo gij wilt, met u zou kunnen vieren“. Op 7 maart 1851 stuurt hij haar uit zijn Departement enkele juichende woorden: „Mijn lief, zoet Madonnaatje! Fremery is gekozen met 424 tegen 395 stemmen“. Deze mededeling slaat op J. A. de Fremery, een oude studievriend uit Leiden, gekozen tot lid van de Tweede Kamer (bij een tussentijdse verkiezing kennelijk) voor Steenwijk.

Als Thorbecke in 1840 tot lid van de „dubbele Kamer“ tot herziening van de Grondwet is benoemd (dat is nog niet de grote herziening van 1848), schrijft hij op 11 augustus o.a. „Ik vond gistermorgen op mijne kamer komende eene uitnodiging van den Koning, om dien zelfden middag bij Zijne Majesteit te eten. Ik nam die aan en heb, na een lange en ellendige discussie in de vergadering, aan de Kon. tafel in het gezelschap van 70 of 80 personen plaats genomen, zoals ik u mondeling zal vertellen“. Na nog enige zakelijke mededelingen volgt dan: „Grootmama en tante Marie hartelijk gegroet. Kus Jetje en Rudolph van Papaatje. Bovenal omarm ik mijn eigenst Madonnaatje en wat zij mij belooft“. Jetje (Henriette) en Rudolph zijn de eerste twee (uiteraard dan nog heel jonge) kinderen van het echtpaar. Zij kregen er zes: Henriette, Rudolph, Herman, Willem, Marie en Frederik. Van de zonen zijn er twee nog vrij jong gestorven.

Dualistische persoonlijkheid

Thorbecke werd door velen vereerd en in ieder geval om zijn grote kennis, bekwaamheid en integriteit gerespecteerd. Maar niet iedereen kon met hem samenwerken. Sommigen vonden hem meermaalen hoogmoedig, nors en gesloten. Waarschijnlijk heeft de fout dan wel aan beide kanten gelegen. Politici zijn bovendien nooit algemeen bemind. Afgezien nog van hun politieke tegenstanders (die echter best tegelijk goede vrienden kunnen zijn), zijn er altijd lieden die zich door hen teleurgesteld of gepasseerd voelen. Thorbecke, zo menen sommigen, ontbrak het soms ook aan voldoende mensenkennis. Misschien sluit daarop aan de passage in een brief van 1 maart 1866 (Thorbecke is dan 68 en heeft moeilijkheden in zijn tweede Kabinet gehad): „Ik ben ten aanzien van menschen steeds te veel optimist. Ook wel ten aanzien van de gebeurtenissen en den loop der wereld. Het ideaal heeft mij beet. Het ideaal is alleen in mijn Madonnaatje verwezenlijkt“.

Adelheid, zo schrijft Brugmans, is de zoon in Thorbeckes leven geweest. Uit de portretten kennen we haar als een vrouw met regelmatige trekken, verstandige ogen en een gevoelige mond. Niets werd door haar man geschreven of zij las het; vaak woonde zij de kamervergaderingen bij als hij aan het woord moest komen. Op zijn schrijfbureau, waar de paperassen zich telkens chaotisch dreigden op te stapelen, wist zij steeds orde te scheppen. Dikwijls dicteerde hij haar de zaken, die hij op schrift wenste te zetten. Zo werd ook de bezoeker van het huis aan de Garenmarkt te Leiden, later aan het Kanaal (thans: Koninginnegracht) in Den Haag, getroffen door een tegenstelling. Hij verwachtte, maar een van Thorbeckes leerlingen schreef, een stugge, gereserveerde gastheer, een norske echtgenoot, een strenge vader, hij zag een opgeruimde, gulle gastheer, een liefhebbende echtgenoot, een zeer toegewijde vader, die met zijn gezin lachte en schertste.

Het is verleidelijk, steeds weer uit Thorbeckes brieven te citeren, maar we moeten ons beperken. Enkele aanhalingen mogen echter nog volgen, in willekeurige jaren.

Wanneer Thorbecke op 26 februari 1849 met een delegatie uit de Kamer een officieel adres aan de Koning heeft aangeboden, schrijft hij de volgende

Een lithografie van Thorbecke, waarschijnlijk uit zijn verlovingstijd.

ochtend: „Wij zijn gistermorgen te half één in drie koetsen, stapvoets, de bodens der St. Generaal voorop, naar het paleis gereden, daar met de eerbewijzen, die ik u mondeling zal beschrijven, ontvangen, en, in de troonzaal, tot den Koning, staande voor den troon, toegelaten. Ik heb het adres voorgedragen, Z.M. heeft gratieus geantwoord; en wij zijn onder dezelfde eerbewijzingen vertrokken“.

Eind oktober 1849 vormt Thorbecke zijn eerste Ministerie. Op 30 oktober schrijft hij uit Den Haag: „Het sein: de ministers zijn benoemd, moet gij hebben ontvangen“. En op 6 november: „Wij hadden gisteravond den eersten ministerraad, waar ik, voor drie maanden, eenparig tot president ben benoemd. Wij zullen die vergaderingen, evenwel in 't vervolg niet 's avonds, maar Dingsd. en Vrijdags v. 2—4, in den regel houden. Te 4 ure had ik uw patrijs gegeten; de houtsnippen waren bedorven“.

Dienstreizen

Twee dagen later is er blijkbaar wrijving met de Koning geweest. Thorbecke schrijft dan namelijk uit Den Haag (naar Leiden): „Mijn zoet Madonnaatje! Heerlijk, dat gij dezen avond wilt komen; dit uitzigt maakt den ganschen dag tot een feest, en mij ontoegankelijk voor onaangename indrukken. Wij waren gister op het punt gezamenlijk ons ontslag te nemen, van wege eene behandeling door Z. M. Lucas aangedaan (dit slaat op E. Lucas, minister van Marine - A.). Hij kan daar echter direct een wat prettiger mededeling op laten volgen: „Gister ontvangst bij Prins Frederik, bij de Koningin en de Erfgrootertogin v. Saksen-Weimar, uitstekend be-

vallige dames. Heden bij Prins Hendrik. De Koningin vroeg terstond naar u, en verlangde uwe kennis te maken. Ik zal u te half zeven aan den trein afhalen“.

Thorbecke gaat in zijn ministerstijd nogal eens op dienstreis en wordt vooral in het (katholieke) zuiden overal hartelijk ontvangen. Er zijn daar trouwens heel wat „Papo-Thorbeckianen“. Later zullen kwade tongen zelfs het gerucht verspreiden, dat Thorbecke de Koning wil verdringen! Op 25 april 1851 is hij in 's-Hertogenbosch, waar hij bij de Gouverneur (Commissaris des Konings), mr. A. J. Borret, logeert en waar ook de burgemeester aanzit bij het diner. „Tegen den avond brengt de schutterij ene serenade; maar werd het te laat om nog uit te rijden. Heden te elf ure audientie, en te 5 ure een groot diner. Het zal wel morgen worden, alvorens wij een bezoek brengen aan de omstreken“. Daarna gaat Thorbecke naar Limburg, bezoekt Roermond en komt tenslotte in Maastricht aan. Uit deze stad schrijft hij op 29 april aan zijn „Madonnaatje“: „Ik moest intrek nemen in het Gouvernementshotel, waar mevrouw Van Meeuwen met uitstekende hupscheid ontving. Na het eten genoot ik uwen liefsten brief, en vervolgens ging ik aan het werk. Van negen tot elf werden mij drie serenades met flambouwen gebracht, eerst van de Liedertafel, dan van de Koninklijke Harmonie, dan van de werklieden der grote fabriek van den Heer Regout, lid der Eerste Kamer, dien gij u wellicht herinnert. Dezen morgen te elf uur audientie“.

Na zijn eerste ministerschap weer Kamerlid geworden, is Thorbecke in de zomer van 1854 op reis in Twente. In zijn brief van 30 juni 1854 komt men talrijke bekende Twentse namen tegen. De meeste van hen hebben echter ook politieke functies, in de Provinciale Staten

of, zoals de heer H. J. van Heek, in de gemeenteraad van Enschede. „Voor de tweede reis schreef ik u Woensdag op een buiten van de heer Salomonson. Daarna werd ik gister morgen door de HH Blijdenstein, v. Heek en Ten Cate van Almelo afgehaald. Wij reden over Borne en Hengelo, en kwamen omstreeks twee uur hier aan, waar eene hartelijke ontvangst der familie Blijdenstein mij wachtte. Te 4 ure was er een groot diner bij den burgemeester ten Cate. Daarna 's avonds groote receptie bij mijn gastheer, den ouden heer Blijdenstein, op zijn buiten, een kwartier of half uurtje buiten de stad. Dezen morgen heb ik de beide fabrieken van de HH Jannink, de stoomververij van Ten Cate, het magazijn der HH van Heek, de groote stoomspinfabriek der naamloze Maatschappij, en de verfhoutmolen met de stoomsterkerij van een anderen heer Ten Cate bezigtigd. Vermoed te huis gekomen, verkwikt mij uw brief v. Woensdag avond“.

In 1865, tijdens zijn tweede ministerschap (1862-1866), is hij weer op bezoek in Limburg en Brabant, waar de ontvangst ook dan niet minder feestelijk is. Integendeel. In Venlo wordt hij ingehaald door de „fanfares van het Venloosch muzikgezelschap“ en er is vuurwerk op de Markt, dat hij beloofd had te zullen bijwonen. „Onderweg stonden aan de stations deputatiën en verpligten het rijtuig te verlaten“. Aan het eind van zijn brief uit Maastricht schrijft hij: „Te Roermond zat de bisschop, na mij zijne gansche geestelijkheid te hebben voorgesteld, vrolijk, opgewekt, nevens mij aan tafel; Jufvr. Elise, die ik van Venlo had medegenomen, aan Zijne andere zijde geplaatst. Van het banquet hier stond ik te half acht op; aangekomen te Maastricht, waren wij en cortège, eene onafzienbare reeks van rijtuigen, naar het stadhuis gereden, waar mij, met eene rede van den burgemeester, verwelkomd, de eerewijn werd aangeboden“. Tenslotte verzekert hij nog: „Mijne gezondheid is tegen alle vermoeyenissen bestand gebleven“. De volgende dag rijdt hij na het diner bij de burgemeester, met de burgerlijke, geestelijke en militaire autoriteiten naar de Schouwburg, waar de Dragons de Villars worden gegeven en „men het orkest tusschen beide het Neerl. bloed liet spelen, om mij met handgeklap te begroeten“. Het zijn plezierige momenten, ter afwisseling van het belangrijke werk, dat hij als minister en leider van het Kabinet weet tot stand te brengen. Maar daarover leest men elders in dit nummer ongetwijfeld genoeg.

Het einde

Nog eenmaal treedt Thorbecke als minister op, in 1871. Hij is dan 73 jaar. Maar zijn grootste geestkracht is gebroken. Twee slagen hebben hem inmiddels getroffen. In 1869 overlijdt zijn trouwe huisvriend en geestverwant mr. N. Olivier (o.a. minister van Justitie geweest in zijn Tweede Kabinet). In 1870 komt de grootste klap: de dood van zijn dochter, Adelheid. Thorbecke, zo verklaren vrienden, is in feite een gebroken man. Na de behandeling van zijn begroting in de Kamer in december 1871 gaat zijn toestand hard achteruit, al blijft hij helder van geest. Kramphoesten bezorgen hem echter grote benauwdheden. Op 4 juni 1872 sterft hij, toch nog „in het harnas“.

Hij heeft intens lief gehad en hij heeft op het staatkundig leven van zijn land voor meer dan een eeuw zijn stempel gedrukt. Brugmans heeft dan ook stellig gelijk, wanneer hij vaststelt: „Aan Thorbecke is het zeldzame geluk beschoren geweest dat hij bereikt heeft, nog tijdens zijn leven, hetgeen hij zich had voorgesteld. Dat is noch aan Van Oldenbarneveldt, noch aan Van Slingelandt — om slechts deze beide staatslieden te noemen — te beurt gevallen“.

Rede van prof. mr. D. Simons, uitgesproken op 3 juni 1972 tijdens de VVD-bijeenkomst te Den Haag ter herdenking van Thorbecke

lichte natie aan de regering, des te sterker Monarchie en Staat".

En zo is Thorbecke dus trouw gebleven aan zijn ideaal van algemeen kiesrecht, al zag hij de realisering daarvan slechts in een misschien vrij verre toekomst.

Taak van de Staat

Dat waren dan de voornaamste gedachten van Thorbecke over de inrichting van de Staat.

Hoe dacht hij over de taak van die Staat? Hij is althans in beginsel een voorstander geweest van de leer der staatsonthouding. Voor een goed begrip zal men die leer moeten beschouwen in het licht van haar tijd. De 19e eeuw had diametraal gebroken met de 18e eeuw. Vrijheid stond voorop. De vooruitstrevenden in de 19e eeuw wilden definitief afstand nemen van de onvrijheid van de 18e eeuw, een onvrijheid in het politieke en een onvrijheid in het maatschappelijke leven. Die vrijheid in het politieke werd verkregen door staatkundige hervorming, door aan de burgerij een in wezen beslissende stem te geven in het bestuur van de staat en van zijn onderdelen. En de vrijheid in maatschappelijk opzicht moest worden bereikt door aan

het particuliere initiatief de mogelijkheid te laten zich te ontplooiën.

Daarbij komen nog talrijke factoren van economische aard. De onstuimige ontwikkeling van techniek en daardoor van industrie en ook van transportmiddelen in die tijd, zoals de stoomvaart en de spoorwegen, vereisten grote kapitalen, veel durf en ondernemingszin. Die te verlangen van een staat die nog middenin politieke hervormingen was, leek onmogelijk. Vergeten wij ook niet, dat de Nederlandse politiek in de 19e eeuw in hoge mate werd beheerst door de schoolstrijd. En ook stelden de bemoeiingen met de koloniën problemen.

De financiën waren eveneens van betekenis. De grote bedragen die de nieuwe economische ontwikkeling vorderde konden niet worden opgebracht door belastingen en ook verzwaaring van de leningslast leek een slechte politiek te zijn.

Geen wonder, dat men meer vertrouwen stelde in de activiteit van ondernemers.

Doch de leer van de staatsonthouding had een negatieve zijde omdat zij geneigd was de ogen te sluiten voor de zwakke positie welke de arbeidende bevolking in en door die industriële ont-

wikkeling innam.

Hoe stond Thorbecke hiertegenover? Wie zijn geschriften leest, zal moeten erkennen, dat hij allesbehalve blind was voor de nadelige gevolgen welke een ongebreidelde ontwikkeling van de particuliere ondernemingen met zich bracht. Leerrijk is in dit opzicht een voordracht die hij reeds in 1830 voor de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde heeft gehouden over „den invloed der machines op het samenstel der maatschappelijke en burgerlijke betrekkingen" (**).

Nog altijd is die verhandeling uit 1830 voor ons interessant. Laat ik daaruit slechts één passage voorlezen. Thorbecke heeft de toestand in Engeland bestudeerd. Onbetwistbaar is dan en nu citeer ik hem: „dat met behulp der machines het nationaal inkomen vergroot wordt. Doch het is niet alleen de hoegrootheid, het is tevens de wijze van verdeling, welke bij de beoordeling van den nationalen welstand in aanmerking behoort te worden genomen. Is die verdeling zoo ongelijk, dat aan een gering aantal burgers een overgroot deel, en daarentegen aan de leden eener overgrote meerderheid niet meer, dan het allernoodzakelijkst inkomen voor een bekrompen onderhoud, te beurt valt, zoo

wordt het evenwigt verbroken, en de aanwas van den rijkdom kan althans niet gezegd worden de natie in haar geheel te voeden en te doen bloeien. Breidt zich, in weerwil der vergrootheid van de som des nationalen inkomens, het getal der burgers nog uit, hetwelk aan dat inkomen geen genoegzaam deel krijgt, om zelfs in de eerste noodwendigheid te voorzien, zoo neemt met den rijkdom de armoede in den Staat toe. Dat zulk een bedroevend verschijnsel met de hedendaagse inrichting der nijverheid bestaanbaar is, ja dat zij het koestert en bevordert, bewijst het voorbeeld van het hoofdfabrikland der wereld, het voorbeeld van Engeland".

Dat hij diezelfde gedachten ook later huldigde, blijkt wederom uit zijn opstel van 1844 „Over het hedendaagsche staatsburgerschap" waaruit ik reeds passages aanhaalde.

Maar in zijn op de praktische politiek gerichte denkbeelden zag Thorbecke zoals hij in de Rede nog duidelijk heeft gesteld, als „het kenmerk van een liberalen Staat en een liberaal Gouvernement, dat zij de ontwikkeling van zelfstandige kracht bevorderen; zelfstandige kracht in provincie, gemeente, vereniging en individu. Bevorderen, dat heet, de algemeene voorwaarden scheppen, waaronder die ontwikkeling mogelijk wordt".

Hij achtte het „een eisch van liberale regering, dat de Staat hetgeen niet tot het gebied van het regt behoort meer en meer aan anderen overlate; en dien eisch hebben wij zoveel mogelijk betracht. Het was de toelag, aan de beweging van nijverheid en handel de meest vrije baan te openen, en haar enkel op eigen energie te laten vertrouwen; voor werken van algemeen nut den arbeid en de kapitalen van particulieren op te roepen."

Daarvoor de algemene voorwaarden te scheppen, dat zag Thorbecke als de taak van de overheid.

In het materieel getuigen daarvan ook de wetten uit zijn tweede ministerie tot doorgraving van Holland op zijn smalst en die tot aanleg van de Nieuwe Waterweg.

Groeiend liberalisme

Daarnaast moest de overheid door het recht kwade gevolgen van de ontwikkeling tegengaan. Onze eerste sociale wet, de Kinderwet van 1874, is te danken aan het initiatief van Van Houten uit een later geslacht van liberalen, aan de jonge „vooruitstrevende" liberalen, die zich tegen Thorbecke hadden gekeerd. Maar het was Thorbecke zelf, die daarvoor reeds de stoot had gegeven door in 1863 te bevorderen dat een commissie tot onderzoek naar de kinderarbeid werd ingesteld. Het is overigens begrijpelijk, dat Thorbecke zelf op het sociale terrein niet zoveel tot stand heeft gebracht. Eerst moest de werkplaats van de democratische staat worden gebouwd en ingericht en de weg worden vrijgemaakt voor maatschappelijke ontwikkeling en ontplooiing. Een volgend geslacht kon werken aan de opheffing van gebreken daarvan, gebreken waarvoor Thorbecke — naar ik u heb laten horen — een scherp en vaak vooruitziend oog had.

Daarom verdient Thorbecke niet alleen in het staatkundige maar ook in het maatschappelijke genoemd te worden als een voorman van de liberale gedachten van deze tijd. Wij, liberalen, erkennen nog steeds het hoge goed der democratische inrichting van onze constitutionele monarchie. Wij hebben daarnaast oog voor de noodzakelijkheid dat de overheid optreedt om zwakkere groepen te helpen en om velerlei collectieve voorzieningen te treffen. Maar daarnaast koesteren wij nog met Thorbecke eerbied voor de vrije menselijke persoonlijkheid en haar groeperingen die zoveel mogelijk de gelegenheid moeten hebben zich in vrijheid te ontplooiën, juist tot heil van de samenleving waarvan de staatsinstellingen slechts een onderdeel zijn. In die geest mogen wij Thorbecke als een groot liberaal leidsman eren en aldus heeft hij zijn betekenis voor ons, liberalen van deze tijd, nog steeds behouden.

J. E. VAN DER WIELEN

*) NRC, 7 november 1938, aangehaald in Boersema, Johan Rudolf Thorbecke (Leiden 1949), blz. 307.

**) Gepubliceerd in o.m. Boersema, t.a.p. blz. 458 e.v.

Tentoonstelling in Den Haag

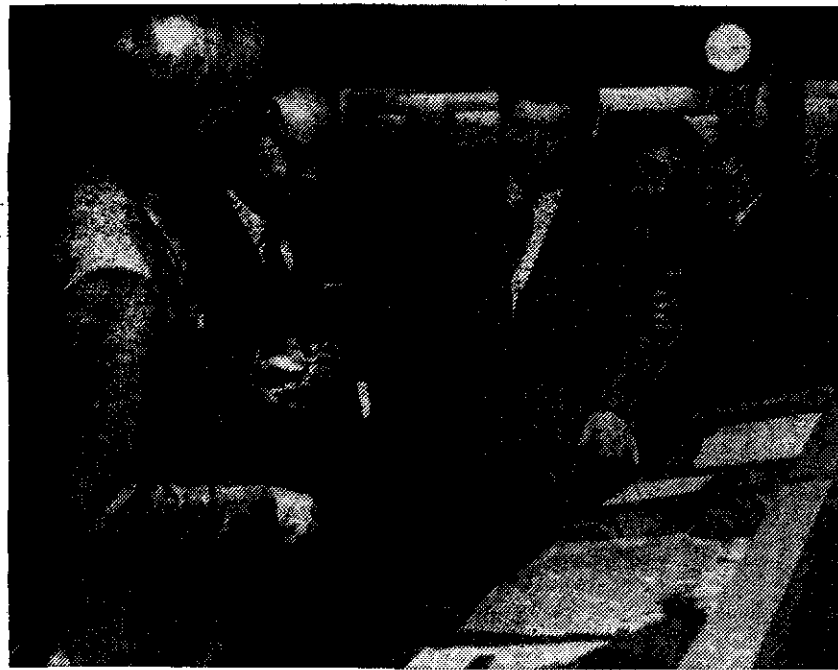
Het moet voor drs. W. G. van der Weiden en zijn medewerkers van het Haagse museum voor het Onderwijs een genot zijn geweest een tentoonstelling in te richten over Thorbecke en zijn tijd. En dit om meer dan één reden. Niet alleen als geleerde en staatsman is Thorbecke immers een boeiende figuur, ook als mens. En juist de mens Thorbecke maakte het mogelijk in een betrekkelijk kleine expositie een duidelijk beeld van leven en werken van de grote liberale voorganger en staatkundige vernieuwer te geven. Want Thorbecke bleek veel, zo niet alles te bewaren en zo beschikt o.m. het Algemeen Rijksarchief over veel materiaal. Intussen hebben de inrichters van de tentoonstelling ook uit andere collecties kunnen putten om de machtige arbeid van Thorbecke en zijn ministers tot „leven" te brengen. Om een voorbeeld te noemen: Van Bosse voerde de postwet in, waarbij het briefvervoer een staatsmonopolie werd en de nen met exemplaren van zijn schriften. Uit het Postmuseum nu vindt men op de tentoonstelling o.m. drie met de eerste postzegels gefrankeerde brieven en de merkwaardige „beknpte handleiding omtrent de bestemming en het gebruik der postzegels"; ook toen al overheidsvoorlichting ten behoeve van het publiek!

Thorbecke is een dankbare figuur geweest voor tekenaars van spotprenten en karikaturen. Men vindt deze prenten door vrijwel de gehele tentoonstelling, die in perioden is verdeeld. Zo een over de Rotterdamse waterweg, waarop een vuurtoren, waarvan het lichthuis de kop van Thorbecke vertoont en met het bijchrift:

Maar eerst leren we de jonge Thorbecke op de Latijnse school kennen met exemplaren van zijn schriften en een pagina uit een wiskundeschrift, keurig handschrift, dat in de loop der jaren wel veranderd is, en niet helemaal in gunstige zin, zoals een aantal notitieboekjes en losse stukjes papier tonen.

Thorbecke maakte er een gewoonte van alles op te schrijven en gebruikte daarvoor veelal elk stukje papier, dat hem onder handen kwam. Ook kleine notitieboekjes bezigde hij, zoals opgemerkt, voor het opschrijven van zijn gedachten. Hij deed dit meestal met potlood en benutte dan alleen de rechterzijde. Zijn vrouw schreef dan vaak de tekst met inkt op de linkerpagina „in het net".

Het is boeiend — in het licht van onze tijd — een foto te zien van de... schuur achter het huis, waarin Thorbecke in Leiden zijn college gaf.

De tentoonstelling „Thorbecke en zijn tijd" in het Haagse museum voor het onderwijs werd geopend door mr. M. Vrolijk, commissaris van de Koningin in Zuid-Holland (tweede van links). Geheel links op de foto drs. W. G. van der Weiden, adj.-directeur van het museum, die in gesprek is met staatssecretaris Vonhoff. Achter de staatssecretaris gedeputeerde G. v. d. Zande.

In 1830 hield Thorbecke een rede, getiteld: „Verhandeling over den invloed der machines op het samenstel der maatschappelijke en burgerlijke betrekkingen", waaruit blijkt dat hij een open oog had voor de maatschappelijke gevolgen van de industriële revolutie. Het titelblad van deze rede is op de tentoonstelling te zien, evenals, om op staatkundig terrein iets te noemen, de met de hand geschreven troonrede van 1847, en de losse aantekening over de Eerste Kamer: „Men bedenke, of het geraden is, in eenen tijd, waar meer dan ooit, regering volkszaak wordt, en geene politieke kracht zich zonder het volk kan gaande houden, nevens of eigenlijk tegen de volkskamer eene andere niet populaire kamer op te richten."

Interessant is — in het licht van de eeuwording van Europa nu — de brochure in verband met de afscheiding van België: „Een woord in het belang van Europa". Die brochure liet Thorbecke anoniem verschijnen. Hij keerde zich daarin tegen de afscheiding o.m. met de woorden: Nederland (is dan) geen hoeksteen meer in N.W. Europa, tegenwicht te-

gen Engeland en Frankrijk (!).

Van geheel andere aard is het originele initiatiefvoorstel der „negen mannen" (1844) tot herziening van de grondwet, maar daar staan slechts acht handtekeningen onder; die van Anemaet ontbreekt.

De strijd bare en ook wel koppige Thorbecke komt naar voren in zijn brief aan koning Willem III (1851), waarin hij zich op niet mis te verstaan wijze beklagt over de houding van de vorst.

Dit is slechts een greep uit deze boeiende tentoonstelling, die de mens, de geleerde en de staatsman leert kennen, ook uit zijn persoonlijke bezittingen, zoals een vest en zijn ministerssteek of om nog één ander ding te noemen: het exemplaar van het ontwerp M.O.-wet met persoonlijke aantekeningen van Thorbecke, waaruit zo duidelijk zijn accuratesse en scherpzinnigheid blijken.

Kortom, een tentoonstelling om vooral te gaan zien; in het Haagse museum voor het onderwijs, Hemsterhuisstraat, tot 3 juli, op werkdagen van 10 tot 16 uur zondags van 13,30 tot 16. uur.

Thorbecke, een introvert dadenmens

In aanwezigheid van H.M. de Koningin werd op vrijdag 2 juni een nationale herdenking gehouden in de Pieterskerk te Leiden van de honderd jaar geleden overleden Thorbecke. Daar werd het woord gevoerd door minister-president Biesheuvel, de hoogleraren Boogman, Bornewasser en Gomperts, alsmede door ons Eerste Kamerlid mr. H. van Riel.

De heer Van Riel hield een magistrale rede over Thorbecke als staatsrechtsgelerde en als politicus, in verband gebracht met de menselijke natuur, want: „bij Thorbecke geldt zeker dat en het slagen als staatsman en het somwijlen mislukken als politicus alleen, uit de persoonlijkheidsstructuur te verklaren valt”.

Over het hoogleraarschap van Thorbecke (leeropdracht: diplomatieke en moderne staatkundige geschiedenis, daarnevens de statistiek en staatshuishoudkunde) zei mr. Van Riel o.a.: „Thorbecke heeft als hoogleraar weten te inspireren. Zijn mensen als het ware gedwongen tot hard werken en daarbij de richting bepaald. Met ongemeen scherpe blik koos hij een braakliggend terrein. De Leidse tijd is deswege buitengewoon vruchtbaar geweest voor de wetenschapsbeoefening binnen Nederland, ondanks dat Thorbecke zelf zo weinig schreef in die periode van zijn leven. Hij heeft zijn taak als docent op voortreffelijke wijze volbracht, maar zich tot 1839, een en veertig jaren oud, niet een oorspronkelijk denker getoond op het gebied van het staatsrecht naar de in die tijd in zijn wetenschap internationaal geldende norm”.

In 1839 komt de „Aantekening”, op de grondslag van een gedurende enige jaren gegeven college. Die „Aantekening” nu is, aldus de heer Van Riel, in hoge mate origineel. „Een ongemeen fraai staal ener positieve analyse van een bestaand staatsrecht met daarnevens een duidelijke staatkundige strekking, maar zuiver feitelijk, op de juridische en politieke praktijk gericht, grondig doordacht commentaar, met vele suggesties de lege ferenda. Het verband tussen maatschappelijke omstandigheden, de geest van het tijdperk, een als mogelijk geziene ontwikkeling der geschiedenis, dat alles zit min of meer impliciet in een deel van het boek, maar er wordt weinig aan geraakt en nooit over uitgeweid. Thorbecke geeft als het ware geen motieven van motieven, tracht welhaast nimmer zijn licht te doen schijnen over wat hij als de laatste grond zijner opvattingen ziet en evenmin welke schakel van oorzaak en gevolg, soms aantoonbaar, ligt achter de op de voorgrond tredende specifiek juridische betrekkingen”.

Vrijer mens?

De heer Van Riel vraagt zich dan af of het jaar 1839 misschien iets met het huwelijk van Thorbecke te maken had: „Was hij lossier tegenover zichzelf komen te staan, een innerlijk vrijer mens geworden, nu hij eindelijk, tegen zijn veertigste, in een betrekking van volledige intimiteit en vertrouwen tegenover de ander stond? De sterilitet als auteur vóór 1839 is toch vreemd bij een zo werkzaam man met een rijk gedachtenleven. Of kon Thorbecke misschien - dat kan een nevenfactor zijn - alleen produceren onder de druk van vraagstukken, die hem om een oplossing vroegen en lag wetenschappelijke creativiteit, als gegeven op zichzelf, hem minder? Bijna alles wat hij publiceerde heeft een directe aanleiding, komt niet uit het afgetrokken denken voort, uit een autonome scheppingsdrang. De geleerde in Thorbecke wordt tot nieuw leven gewekt door zijn huwelijk, zomede door de beklemmende situatie, die binnen Nederland in de laatste jaren van koning Willem I zich openbaarde”. Zo ziet de heer Van Riel de samenhang.

Persoonlijkheidsstructuur

Sprekende over Thorbecke als politicus stelde de heer Van Riel vast dat hij na de jaren 1849 - 1852 (iedereen was toen door zijn persoon en kennis geïntimideerd) moest manoeuvreren om wisselende meerderheden in de Kamer te verkrijgen. „Daarin is hij dikwijls niet geslaagd en de oorzaak daarvan ligt mijns inziens ten dele in zijn beginselen, ten dele in zijn persoonlijkheidsstructuur. Die persoonlijkheidsstructuur immers bracht met zich mee een aanzienlijke mate van onverschilligheid voor de

H.M. de Koningin met de familie Thorbecke in de Hortus Botanicus te Leiden, waar het gezelschap enige tijd vertoefde na in de Pieterskerk de nationale Thorbecke-herdenking te hebben bijgewoond.

mening dergenen, die hun zaken minder goed kenden en minder logisch redeneerden dan hij. En dat beginsel: een volstrekte, maar toe te juichen onverschilligheid tegenover opportunisme van omvang in kwesties van enig, zelfs puur feitelijk gewicht. Karakteristiek is in dit verband wat Thorbecke zelf schreef: „Men vrage bij de bevordering ener goede zaak niet wat de mensen willen, maar wat zij, in redelijkheid, moeten en willen. Zo is het bijvoorbeeld in de Kamer voor mij niet de vraag of aanneming van een voorstel te verwachten is, maar of dit in het algemeen belang is”. Hier schetst Thorbecke zelf - aldus de heer Van Riel - „waarom hij als politicus in de meer ordinaire zin van het woord nooit een volledig succes was en dit ook nooit had kunnen zijn”.

Staatsman

In het vervolg van zijn rede toonde de heer Van Riel aan dat Thorbecke als bestuurder niet in alle opzichten een man van beleid was. Spreker deed dit door twee z.g. stress-situaties te analyseren, namelijk de kwestie van het ontslag van baron Schimmelpenninck van der Oye als commissaris des Konings in de provincie Gelderland en de zaak der Limburgse brieven. Beide gevallen trokken in Thorbecke's tijd sterk de aandacht en hebben naar de overtuiging van de heer Van Riel de politieke gang van zaken (wellicht sterk) beïnvloed. In dit deel van zijn betoog kwam de heer Van Riel tot de conclusie, enigszins paradoxaal zoals hij zelf zei, dat Thorbecke's tekortkomingen als politicus juist de oorzaak zijn geweest van zijn eminente betekenis als staatsman. „Het is de ontoegeeflijkheid van de staatsman tegenover Kamer en Koning, die de organieke wetten tot stand bracht, die gedurende meer dan twintig jaren het constitutionele stelsel vrijwel feilloos tegenover de toch wel moeilijke koning Willem III deed functioneren. Iemand met meer achting voor de persoon van de monarch dan Thorbecke, had zich uit innerlijke schroom nauwelijks op die wijze tegenover de Koninklijke Majesteit durven opstellen als Thorbecke dat

deed, vooral in de eerste jaren. Maar ook in de laatste jaren van zijn leven was zijn oordeel over zijn Koning, nog vlijmscherp en zelfs schamper. Het is aan de hardheid van Thorbecke dat wij te danken hebben dat, zelfs in de jaren dat hij de oppositie leidde, de zaken in Nederland nog zo goed zijn gelopen als ze deden”.

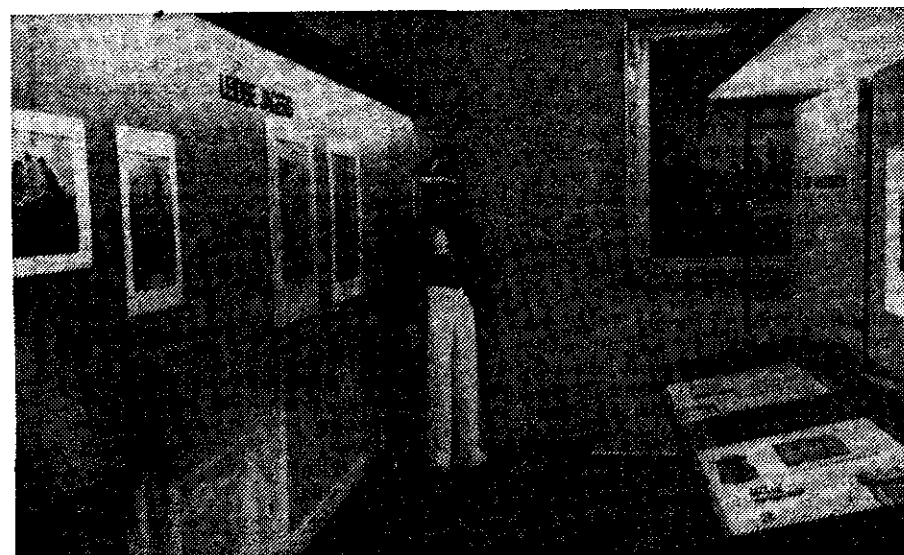
„Thorbecke was onder alle omstandigheden waarheidslievend, maar wel wat wij nu noemen een „doordouwer” en de keuze zijner argumenten niet altijd even subtiel. Maar zelfs dat gemis aan subtiliteit was in de omstandigheden van 1849 - 1872 nodig om Nederland zijn plaats in Europa te hergeven”.

„Onze conclusie zal”: zo zei de heer Van Riel, „op den duur niet veel anders luiden dan dat minister Thorbecke voor Nederland „the man of destiny” was, de grootste staatsman die ons land heeft voortgebracht. Dat voorts het slagen als staatsman zich, naar het wezen van zaak en tijd, niet met voortdurend succes als politicus liet verenigen, en tenslotte dat wij in Nederland in Parlement en Bestuur zijns gelijke niet meer hebben teruggezien. Een deel van zijn grootheid en van zijn epochale betekenis voor Nederland werd mogelijk gemaakt door zijn fouten”.

Verklaring

Aan het slot van zijn rede gaf de heer Van Riel een zeer knappe samenvatting, een verklaring van de figuur Thorbecke, met als psychologische basis hetgeen Noyes zegt in zijn Clinical Psychiatry over het aanpassingsmechanisme der persoonlijkheid. Gebrek aan plaatsruimte maakt het ons niet mogelijk dit (uitvoerige) deel van zijn betoog integraal te publiceren, zodat wij ook hier met enige citaten moeten volstaan:

„Naar mijn oordeel moeten wij de behoudzucht en de houderigheid van Thorbecke - op ieder gebied, zelfs het financiële: hij werd wel van gierigheid beschuldigd - zien als reactie op de eeuwige financiële moeilijkheden thuis.... Wie

Een deel van de tentoonstelling „Thorbecke in Leiden”

De zilveren legpenning, die de VVD ter gelegenheid van de Thorbecke-herdenking liet slaan. Bestellingen bij de Haagse VVD-afdeling.

zich handhaven wil en vooral wie hogerop wil in de wereld, als jongmens van schulden moet leven, geld moet lenen bij vrienden, ooms en tantes en dat later onder ontberingen terugbetalen moet, is in de positie dat hij noodzakelijkerwijs een verweermeechanisme opbouwt. En Thorbecke deed dat in een zeer positieve en maatschappelijk nuttige vorm. Hij sloot zich af, maakte zich financieel tot op zekere hoogte, via zuinigheid en de opbrengst van zijn boeken, onafhankelijk en toonde verder tegenover de buitenwereld zich uitsluitend als „masque de fer”. Dat alles op de grondslag van een uitnemende substructuur: eerlijkheid, oprechtheid, werklust en vooral verantwoordelijkheidsgevoel. Dat deze zeer temperamentvolle jongeman niet op de avances van zijn latere schoonmoeder, toen nog maar 31 jaar oud (Thorbecke was toen 23) inging, pleit in hoge mate voor zijn karakter en zijn doorzicht.... Aan Thorbecke's mentaliteit ontbrak niets dan alleen het vermogen om uit zichzelf te treden, zich los te maken van zijn levensgeschiedenis. Maar dat onvermogen was resultaat van het verdedigende complex”.

De heer Van Riel wees erop dat Thorbecke zich van zijn jeugd af inkapselde, geen teleurstellingen in zijn eigen intieme kring kon verdragen en niet vrij was van een zekere dosis rancune: dat kan men dikwijls opmerken bij sterke karakters, die in hun jeugd teveel aan de leiband worden gehouden en zichzelf later een stalen keurslijf aanpassen. „De man gaat rechttop, maar de speelruimte is beperkt. Vrij is hij daartegenover als minnaar-echtgenoot. De situatie bracht dat in een stralend huwelijk mede. Een mensenvriend in de ruimere zin des woords worden zulke lieden zelden en dat kan een politicus in de weg staan. Bij wisselende meerderheden”, aldus de heer Van Riel, „verdient gemeendebonhomie de voorkeur en kan voorgewende bonhomie tot aanbeveling strekken”.

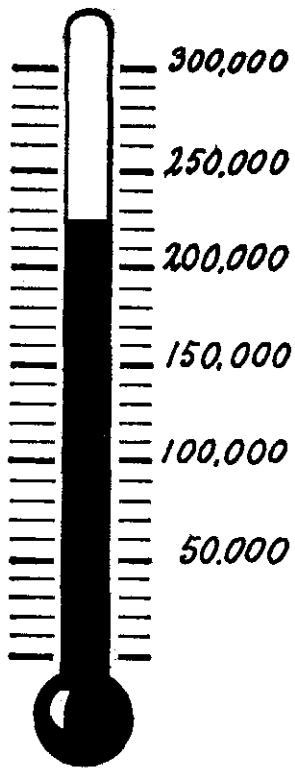
Mensenkennis

Velen hebben verondersteld dat Thorbecke een gebrek aan mensenkennis had. Dat is volgens de heer Van Riel niet waar. De stelling omtrent de mensenkennis behoort z.i. te luiden: „Thorbecke interesseerde zich slechts voor mensen in die kwaliteiten, die hem aangingen. Hij was trouw in alles, maar slechts mevrouw Thorbecke en de overblijvende kinderen hadden een diepere claim op zijn gemoed”.

De heer Van Riel besloot zijn rede aldus: „Mijn bedoeling was aan te tonen hoe in een bepaalde periode in Nederland de wisselwerking tussen het superieure individu en de gemeenschap in concreto verliep. Superieur was Thorbecke zonder meer, niet alleen door zijn verstand, maar ook omdat aan zijn fouten nergens de smet der verachtelijkheid kleefte en dat is zeer zeldzaam. Hij kon niet anders zijn dan hij was op straffe van niet te zijn en heeft zijn positieve mogelijkheden altijd en onder alle omstandigheden tot het uiterste benut. Maar zelfs met Thorbecke's ijzere wil kan men van een introverte dadenmens van het hoogste kaliber geen extroverte heilige maken”.

Thorbeckehuis:

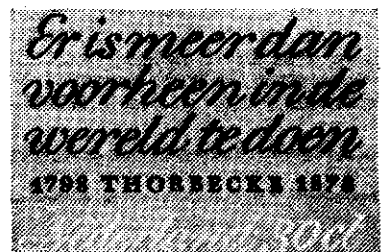
f 227.093,10

Voor het Thorbeckehuis, het door de VVD aangekochte pand ter huisvesting van het algemeen secretariaat van de partij, is ook de afgelopen twee weken weer een mooi bedrag binnengekomen. De thermometer is thans opgeklimmen tot f 227.093,10 (stand van dinsdag jl.).

Wij moeten de benodigde drie ton zien te halen en wekken alle leden nogmaals op hun bijdrage te storten: postgiro 67880, ten name van VVD te Den Haag, onder vermelding: „Thorbeckehuis”.

Teleurstellend ontwerp Thorbeckezegel

Er is de laatste jaren in kringen van postzegelverzamelaars nogal eens kritiek gespuid op de ontwerpen van Nederlandse postzegels. Dat is begrijpelijk, omdat de esthetische dienst van de PTT nu eenmaal een voorkeur heeft voor zeer moderne ontwerpen, die niet met ieders smaak overeenkomen.

Vermoedelijk zal de kritiek op de zegel ter herinnering van de honderdste sterfdag van Thorbecke niet tot filatelistische kringen beperkt blijven. Liberaal Nederland, dat met speciale belangstelling naar de herdenkingszegel heeft uitgekeken, zal ronduit teleurgesteld zijn. Er zou toch wel een meer aansprekend ontwerp denkbaar zijn geweest dan de in keurig zwart schoonschrift op een blauwe achtergrond gedrukte tekst. „Er is meer dan voorheen in de wereld te doen” met daaronder 1798 Thorbecke 1872.

De dienst esthetische vormgeving verdedigt zich in het boekje dat ter gelegenheid van de uitgifte van de zegel is verschenen met de mededeling dat „er de voorkeur aan wordt gegeven de staatsman door middel van zijn eigen woorden bij het publiek te laten overkomen, daar een portret een te statische indruk zou achterlaten en zijn actualiteit beter naar voren komt door zijn geschriften dan door zijn portret.”

De ontwerper van de zegel is Gerrit Noordzij, geboren 1931. Hij beoefent vele technieken: schrijven, schilderen, steenhouwen, graveren in hout, koper en glas. Tegenover deze veelzijdigheid staat een zekere beperking in de keuze van ontwerpen, aldus de PTT. Hij maakt alleen letters. Noordzij die in 1965 de kinderpostzegels met kindertekeningen ontwierp, doceert schrijven en lettertekenen aan de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten in Den Haag en lettervorm aan het Hoger Instituut voor Drukkunst in Antwerpen.

Op het Thorbeckeplein

„Wanneer Amsterdam de hartader van het land is, dan klopt die hartader al zeer flauw.” Met dit citaat van Thorbecke opende staatssecretaris Vonhoff zijn rede bij de Thorbecke-herdenking van de afdeling Amsterdam op het naar de liberale voorman genoemde plein. „Dit oordeel over Amsterdam, lijkt al bijzonder weinig aanknopingspunten te bieden voor een herdenking hier van zijn sterfdag, juist honderd jaar geleden. Daar staat echter tegenover dat er tussen Amsterdam en Thorbecke ook van veel positievere verbanden kan worden gesproken. Thorbecke bracht hier twee uiterst belangrijke studie jaren door die hem zó goed voorbereidden op zijn Leidse studententijd dat hij op de dag van zijn inschrijving daar onmiddellijk het kandidaatsexamen in de filosofie en de klassieke letteren kon afleggen (als negentienjarige)”, aldus memoreerde de heer Vonhoff.

Hij wees verder op het feit dat hij niet alleen meerdere malen figuurlijk Holland op zijn smalst heeft doorgraven, maar dat ook letterlijk deed door de verbinding tussen Amsterdam en de Noordzee via het Noordzeekanaal wettelijk mogelijk te maken. „Het siert de Amsterdamse overheden dat zij later ruim genoeg blijken een standbeeld voor Thorbecke te laten oprichten, een man die ondanks zijn grote verdiensten nog wel eens met de Amsterdamse heren botsen zou (maar dat gebeurt wel eens vaker met rijksbestuurders). Het Haagse gemeentebestuur zei geen ruimte hebben voor de plaatsing van een standbeeld van Thorbecke.”

De heer Vonhoff noemde Thorbecke een man van een nationale betekenis die nog steeds overal in ons politiek bestel direct voelbaar is. „Vrouwen en mannen als Thorbecke zijn in die zin nationaal bezit dat hun bijdrage aan de wording van de verhoudingen en omstandigheden, aan ons hele land ten goede komt. De erkenning van dat feit is de grondslag voor een nationale herdenking. Het is begrijpelijk en eervol dat vertegenwoordigers uit allerlei kringen en richtingen daaraan deel willen en kunnen hebben. Maar het zou een verschrikkelijk misverstand zijn daaruit de conclusie te trekken dat Thorbecke daarmee tot een soort geobjectiveerde kleurloosheid zou zijn verheven. Thorbecke was een liberaal, een zeer markante, zeer overtuigde liberaal en in woord, opvatting en daad daarmee zowel een fel bestrijder van het conservatisme als van socialisme en communisme.”

Onzinnig

„De speculaties die men hier en daar tegenkomt over zijn mogelijke politieke kleur in dit tijdsgewricht zijn onzinnig, soms op het onzinnelijke af, vooral als ze bedoeld zijn als strijdmiddelen in de huidige politieke strijd. Een herdenking van Thorbecke door ons als liberaal van nationale allure heeft m.i. alleen zin als zijn figuur voor ons liberalen nu nog duidelijke actuele betekenis heeft,” vervolgde de hr. Vonhoff. „En die betekenis is er en dan denk ik niet in de eerste plaats aan zijn prachtige en belangrijke werk op het gebied van de constitutie en het gemeente-provincierecht. De actuele betekenis van Thorbecke ligt voor ons liberalen nog veel meer in de gedachten die hij heeft uitgesproken over de democratische rechten, de vrijheid, de openbaarheid van het bestuur, de verdraagzaamheid en de noodzaak tot hervormingen. Wie dat rijtje nagaat en constateert wat er nu in onze samenleving gebeurt, begrijpt de behoefte ons hier en vandaag uit te spreken over onze verbondenheid met Thorbecke. Nog steeds en nog altijd.”

De heer Vonhoff merkte op dat de rechten en vrijheden niet onbedreigd zijn in onze dagen. „De strijd om de vrijheid is nooit ten einde. Thorbecke heeft die vrijheid altijd duidelijk gezien als een vrijheid die niet aan minderheden ontzegd kon worden. Minderheden dienen daarom gerespecteerd te worden. Verdraagzaamheid is een eerste liberale wet. In zijn markante persoonlijkheid is echter Thorbecke tevens de illustratie bij uitstek dat er geen sprake van is dat verdraagzaamheid en slapheid synoniemen zouden zijn. In deze weken betekent de herdenking van Thorbecke dat er bij uitstek en fel geprotesteerd moet worden tegen de opvatting dat onze maatschappij en ons politiek systeem geen ruimte zouden geven aan uitingen van minderheidsgroeperingen. Wij worden helaas geconfronteerd met allerlei vormen van terreur door groepen die zich zwaar beledigd zouden voelen als

Staatssecretaris Vonhoff bij het Thorbeckemonument

zij als fascistisch zouden worden aangeduid, maar die zich nachtans in niets onderscheiden van de fascistische terreurgroepen uit de jaren twintig en dertig... Dat behoeft niet alleen te zijn terreur in de vorm van moord of manslag, het kan ook zijn in de vorm van intimidatie, het politieke tegenstanders het spreken trachten te beletten en docenten en studenten trachten te verhinderen collegezalen te bezoeken en hun werk te doen.”

Uitdaging

„Wij worden gesteld voor de vraag hoe ons standpunt in die conflicten moet zijn en juist de ontmoeting met de liberaal Thorbecke kan ons doen leiden tot een afgewogen antwoord op die uitdaging. Dat is zeker geen vergoelijk of een poging de strijd te ontgaan in de gevallen waar de strijd geboden is — en die is overal geboden waar de verdraagzaamheid en de terreur zeer duidelijk

aanwezig zijn. Dat is aan de andere zijde niet de blinde repressie, het wegnemen van de vrijheid. Bescherming van de vrijheid door een vernietiging ervan. Onverdraagzaamheid om de onverdraagzaamheid te redden zijn evenzeer verwenselijke en onbruikbare methodes. Maar wij moeten doorgaan met als crimineel aan te merken wat crimineel is en die criminaliteit te bestrijden en ons wat dat betreft niet laten misleiden door pseudo-wetenschappelijke verhandelingen. Daarbij dienen wij ons te realiseren dat het in de geest van Thorbecke is en ons als liberalen bij uitstek past bij voortdoring na te gaan hoe communicatielijnen in onze samenleving verbeterd kunnen worden. Wij zijn als liberalen bij uitstek geroepen krachtens onze levenshouding te bezien hoe in een moderne samenleving met een hoog scholingsniveau vormen gevonden kunnen worden iedereen bij die vormgeving van die samenleving te betrekken. Wij zijn er niet om te zeggen: „Ze willen niet.” We zullen ons moeten inzetten de beste voorwaarden te scheppen. Dat vereist denkwerk op allerlei gebied. Wij liberalen moeten daarvoor klaar zijn evenals voor het vormgevende handelen dat daarmee verbonden moet zijn. Niet alleen nationaal, ook internationaal. Of zoals Thorbecke het in 1844 formuleerde: „Er is meer dan voorheen in de wereld te doen; er wordt oneindig groot menselijk en natuurvermogen tot één doel ingespannen; hetgeen elk vermag, zij niet boven de vroegere maat, de menigte, welke de gezamenlijke taak helpt volvoeren groeit grenzenloos aan.” En verder: „Nauwelijks ontspringt eene gedachte, een stelsel, een eisch, of zij worden door honderden behandeld of verwerkt en dringen tot duizenden door. Die ogen en oren heeft, ziet en hoort dagelijks op de verste afstanden, als ware hij er bij. Er komt tussen de onderscheidene natiën eene vermaatschapping en vermenging van voortbrengende krachten, welke zich in gelijkheid van beginselen, aanleg, stijl en toon openbaarende, allengs nadert tot de eenheid ener europeesche, het nationale beheerschende wereldkracht.”

„Mogen wij als liberalen de uitdaging in die woorden nu verstaan en er naar handelen,” aldus besloot de staatssecretaris.

Amsterdam, 1938

Wat ouderen onder onze lezers zullen nog menige oude bekende herkennen op de hier afgedrukte foto, gemaakt ter gelegenheid van de kranslegging bij het standbeeld van Thorbecke te Amsterdam op 3 november 1938. Het was toen precies 90 jaar geleden dat de Grondwet van 1848 in werking trad, waaraan Thorbecke zo'n groot aandeel heeft gehad.

De meesten van hen, die voor het standbeeld staan opgesteld, hebben we nog kunnen identificeren. Het zijn: eerste van links mr. N. J. C. M. Kappeyne van de Coppello; vijfde van links mr. J. Rutgers, algemeen secretaris van de Liberale Staatspartij; de oud-minister jhr. ir. O. C. A. van Lidth de Jeude, eveneens vice-voorzitter van de partij; mr. E. H. Drievoet, vice-voorzitter van de afd. Amsterdam; A. W. Abspoel, afdelingssecretaris en redacteur van „Het Liberale Weekblad”; mevrouw Joh. Meijer—Rummelhoff, secretaresse van de Vrouwengroep (hoofdbestuur); S. Salomons, afdelingsbestuurder; H. J. Bon, eveneens bestuurder van de Amsterdamse afdeling en voorzitter van het toenmalige Nederlands Onderwijzers Genootschap. Uiterst rechts: met hoge hoed, de imposante figuur van het Amsterdamse gemeenteraadslid en jarenlange befaamde wethouder Walrave Boissevain; tweede van rechts J. L. F. de Meyere J. L. Fzn., voorzitter van de Amsterdamse afdeling en vervolgens (met lichte jas en bril), S. S. Citroen, chef van het Amsterdamse bureau van de L.S.

Prinselijke vrijheid

door mevrouw H. VAN SOMEREN-DOWNER

De herdenking van een nog steeds zo actuele figuur als Thorbecke geeft aanleiding een enkel facet uit zijn leven en werk op het heden te projecteren. Het is bij beide herdenkingen vele malen gezegd: Thorbecke heeft de macht van de koning ingeperkt, overigens niet van andere leden van de koninklijke familie.

De Oranjevorsten hebben op een buitengewone wijze inhoud gegeven aan hun na-Thorbeckiaanse constitutionele positie. Dit is zeker een van de redenen waarom er zo weinig echte republikeinen in Nederland bestaan en dat diegenen die het zijn nog wel eens plegen te zeggen dat indien de republiek uitgeroepen zou worden onze Koningin Juliana de eerste gekozen president zou zijn. Een beter relatie tussen vorstin en volk is nauwelijks denkbaar.

Thans heeft zich een nieuwe generatie aangediend, die al midden in het maatschappelijk gebeuren staat, onze kroonprinses en haar echtgenoot zijn daarvan uiteraard de meest in het oog vallende personen. Twee intelligente, integere mensen die betrokken wensen te zijn bij het gebeuren van vandaag, die met mensen spreken, die willen weten wat er leeft, wat er beweegt en waardoor de mensen bewogen worden.

Staatsrechtdeskundigen, onder wie wijlen professor Oud, hebben gelukkig de speelruimte van de leden van het Koninklijk huis ruim willen zien. Zij grepen daarmee in wezen terug op de direct op Thorbecke volgende periode, waarin het geheel gewoon was dat prinses in het openbaar zich in discussies mengden. In Staatsrechtelijke geschriften is over deze toen kennelijk normale gang van zaken geen ernstige ongerustheid uitgesproken. Toch groeide er zonder grondwettige reden een soort koud-watervrees voor maatschappelijk bewegen van prinses en prinsessen. De vermanende vingers, in Nederland overvloedig aanwezig, gingen al omhoog als een prinses of prins een mens met een eigen mening en wil bleek te zijn. Men kan zeggen dat de prinselijke vrijheden zich in omgekeerde richting als de men-

selijke vrijheden ontwikkelden.

Tot voor enkele jaren is er van de door Oud verdedigde grotere vrijheden van de leden van het Koninklijk huis in de praktijk niet heel veel terecht gekomen. Toch zien Hare Koninklijke Hoogheden Prinses Beatrix en Prins Claus hun taak als een maatschappelijke functie, passend in de verhoudingen van deze tijd. Prinses Beatrix, die straks als vorstin alle beperkingen die daar constitutioneel bijhoren, zal ervaren, maar nu nog „vrij” is, wenst met zo veel mogelijk mensen uit allerlei groeperingen contact te hebben op een wijze die haar ligt.

Premier Biesheuvel heeft gelukkig gezegd dat leden van het Koninklijk huis zich zeer wel kunnen bewegen in maatschappelijke functies. Hij gaf de publieke opinie als het ware de pin op de neus door te zeggen dat deze dat dan ook moet kunnen verdragen. „Met name voor de echtgenoot van onze toekomstige vorstin moeten de grenzen niet te nauw getrokken worden.”

Op de dag dat de oudste van onze jongste Prinses-generatie, Prins Willem Alexander, 5 jaar werd, discussieerde de Tweede Kamer over de kwestie van de omstreden subsidie voor het Angola-comité. De Kamer was zo eerlijk en zo wijs Prins Claus er buiten te laten. De verjaardag van de waarschijnlijk volgende Oranjevorst was een soort symbool. We werden nog eens even op het feit gedrukt dat er al weer een nieuwe generatie van Prinses in aantocht is, zo te zien ondernemende flinke figuren. Zij groeien op in een wereld, (en iedere ouder weet dat dat sneller gaat dan wij vermoeden op het moment dat zij in de wieg liggen), die blijft veranderen, die steeds meer mogelijkheden, maar ook steeds meer redenen zal geven voor de leden van het koninklijk huis zich in de maatschappij te bewegen.

Dit betekent dat publieke opinie, kranten, politici zich niet geschrokken moeten tonen als een lid van het Koninklijk huis een mening verkondigt die op zichzelf een stukje discussie vormt.

Zelfs liberale kranten hebben getracht de maatschappelijke ruimte voor Prins Claus te verkleinen door zijn aftreden als voorzitter van een besproken commissie te eisen, omdat die commissie, — n.b. niet eens de Prins zelf! — een mening had verkondigd. Welke mening men over het vraagstuk van de subsidie ook mag hebben, alleen de verantwoordelijke ministers maken uit of het een kwestie van staatsbelang raakt. Deze staatsrechtelijke casuïstiek, afkomstig van het kabinet Marijnen, maar als norm zeer hanteerbaar, geeft de Prins veel ruimte. Wie die ruimte weer door allerlei drogredeneringen wil beperken, frustreert het functioneren van een moderne monarchie, die wij behalve principieel, ook nog volledig kunnen steunen omdat het om voortreffelijke mensen gaat, die zich betrokken voelen bij het gebeuren van vandaag.

Het is eenvoudig onzin te beweren dat de Prins inzet zou zijn geweest van een politieke discussie. Hij behoorde tot een groep, i.c., een commissie, die een bepaalde mening had.

Laten wij hopen dat het de laatste keer is geweest dat op een zo bekrompen wijze is getornd aan de rechten — in wezen verbonden aan de plichten — van een modern vorstenhuis. Als in België prinses in de Senaat kunnen zitten, als in Engeland Prins Charles zich openlijk tegen het Concorde-project mag uitspreken, zou dan een integer en intelligent man als Prins Claus zich buiten de meningsvorming moeten houden over zaken die ons allen raken? Nergens in de Grondwet staat dat Prinses alleen met gulden glimlachjes linten mogen doorknippen.

Van Thorbecke via Oud loopt een duidelijke lijn naar de huidige situatie. Geen liberaal behoeft daar moeite mee te hebben. Een Thorbecke-herdenking is een goede gelegenheid de zaken in historisch perspectief te zien. Het is goed om terugziende op een recente discussie een zekere gêne te veronderstellen, althans te verwachten, over de aangevoerde argumenten.

H. V. SOMEREN

„Gastheren in eigen land”

Hotel Wittebrug
Den Haag - Scheveningen

20 SUITES EN 240 BEDDEN

Alle kamers met privé-bad en douche.
Air-conditioned restaurant en lounge-bar.
Zalen en salons voor Congressen, Recepties, Lunches en Diners van 10 tot 300 personen.

Tel.: 512361 (10 lijnen) - Telex: 31567

Jachthaven Laamens
Alkmaardermeer

HOTEL-CAFÉ-RESTAURANT EN BAR

„Het Kombuis”

In- en verkoop van boten
Verhuur
Onderhoud en herstellingen
Zomer- en winterberging
Adviezen

Gerennommerde keuken
Gezellige terrassen

Leen Laamens
Geesterweg 12, AKERSLOOT
Tel.: 02513 - 22 95.

HOTEL „DE NEDERLANDEN” VREELAND
RESTAURANT-RÔTISSERIE „NAPOLEON”
VREELAND A/D VECHT

BIJ KRUISING AUTOWEG HAARLEM/HILVERSUM + UTRECHT/AMSTERDAM

RESERVERING (02943) 1576 — ZONDAGS GESLOTEN

Thorbecke als minister

Samenvatting van de rede van mr. GEERTSEMA

„De dood van Thorbecke heeft mij geweldig aangegrepen." Dit schreef, honderd jaar geleden, Thorbecke's „beste" politieke tegenstander, Groen van Prinsterer aan Kuyper.

Nu, honderd jaar ná 1872, worden wij niet meer aangegrepen door de dood van Thorbecke. Wel zijn wij nog steeds diep onder de indruk van zijn leven, zijn geweldige wetgevende en bestuurlijke arbeid. Eén van zijn (vele) biografen zegt: „Van 1849 tot 1872 is Johan Rudolph Thorbecke de eerste en de onmisbare man geweest in het Nederlandse staatkundige leven. Zelfs als kamerlid was hij — volgens Opzoomer — „metterdaad 's lands eerste minister."

En van Groen van Prinsterer, die ik al eerder noemde, is tevens de uitspraak: „Sedert aan onze eerste Koning de regeerstaf ontviel, is Thorbecke zijn opvolger geweest, door genie en veerkracht. Altijd, als hoofd der liberale partij, de aangewezen man. Altijd onmisbaar."

Er is, in de loop der tijd, veel geschreven over Thorbecke. Dezer dagen, bij de herdenking van zijn honderdste sterfdag, wordt er ook veel over hem gesproken. Zelf zou ik vandaag stil willen staan bij Thorbecke als minister.

Men weet dat Thorbecke aan drie kabinetten zijn naam heeft gegeven, en wel van 1849 tot 1853, daarna van 1862 tot 1866 en tenslotte van 1871 tot 1872. Het is vooral het eerste kabinet-Thorbecke, het ministerie van hervorming, dat terecht faam heeft verworven. Ik kom daarop later terug.

Middelpunt

Thorbeckes optreden in de Staten-Generaal dateert van 1840, in welk jaar hij door de Staten van Holland werd gekozen in de zogenaamde Dubbele Kamer, die de voorstellen tot herziening van de grondwet had te beoordelen.

In 1844 werd Thorbecke lid van de Tweede Kamer. Na zijn verkiezing in 1840 gaf hij in een brief aan zijn echtgenote er blijk van op de hoogte te zijn van het geringe enthousiasme van koning Willem I over zijn benoeming. De Koning beschouwde hem, en van zijn standpunt gezien bepaald niet ten onrechte, als een zeer te duchten bestrijder van de tot dusver vigerende staatkundige praktijk. In de brief aan zijn vrouw Adelheid, waarop ik zojuist doelde, schrijft Thorbecke: „Ik hoorde dat onder alle verkiezingen Zijne Majesteit geene in zulke mate leed had gedaan dan de mijne; ja Zijne Majesteit ware ten aanzien van alle overige tamelijk onverschillig; maar beschouwde mij als iemand die een middelpunt kan worden en eene partij of fractie kan formeren". Hoezeer de koning gelijk heeft gekregen, meen ik in deze kring niet nader behoeven toe te lichten!

Na afkondiging van de grondwetsherziening in 1848, aan welke herziening Thorbecke als voorzitter van de grondwetscommissie zoveel had bijgedragen, en na de verkiezingen in datzelfde jaar, lag het volstrekt in de rede dat Thorbecke regeringsleider zou worden. Toch is hij, als gevolg van allerlei politieke ontwikkelingen, die ik nu niet zal vermelden, tot november 1849 buiten het kabinet gebleven.

Thorbecke heeft het ministerschap zeker niet geambieerd als bekroning van zijn maatschappelijke carrière, doch vanuit de overtuiging dat hijzelf zou moeten realiseren wat hij in de grondwetscommissie had voorgesteld.

Dat het ministerschap van een zo uitgesproken figuur als Thorbecke bij sommigen, ook buiten het parlement, niet met onverdeelde vreugde werd begroet, laat zich denken. Men voorspelde, de „buiten de Kamer een ministerie-Thorbecke het onpopulairste ministerie zou zijn dat er ooit geweest is, en dat het wel gezien zou zijn bij couranten-schrijvers, maar niet bij de hoge en middelklasse der natie." En, zo werd eraan toegevoegd, „Thorbecke is daarboven zeer ongemakkelijk."

Torentje

Wat daarvan ook geweest moge zijn, Thorbecke toonde al direct na zijn entree op Binnenhof 19 over eigen inzichten en verlangens te beschikken. Eén van zijn eerste beslissingen betrof zijn eigen werkkamer: niet tevreden met de kamer, die tot dan bestemd was voor de

Minister Geertsema, tijdens het uitspreken van zijn rede in de Haagse Kloosterkerk

hij het gevoelige echter achter het zakelijke.

„Wacht op onze daden"

minister, verdrong hij de secretaris-generaal uit diens werkvertrek in het Torentje. Zoals u misschien weet, hebben alle ministers van binnenlandse zaken na Thorbecke, en dus ook ik, daarvan de aangename vruchten geplukt: deze torenkamer is buitengewoon plezierig.

Hoe zag het departement van Binnenlandse Zaken dat Thorbecke aantrof, er uit? Het Ministerie telde in de vorige eeuw een wisselend aantal afdelingen. In 1849 waren het er vijftien. Veel van deze afdelingen, zoals Waterstaat en Publieke Werken, Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, Nationale Nijverheid en Armwezen, zijn later uitgegroeid tot, of opgegaan in, zelfstandige departementen.

Binnenlandse Zaken als „moederdepartement."

Ook in Thorbeckes dagen was er al sprake van afsplitsing van bepaalde afdelingen, doch Thorbecke wilde daarvan niet weten. Hij oordeelde „dat het voor de goede gang van zaken niet zo zeer aankomt op de uitgestrektheid zijner taak, als wel op de keus van geschikte personen, die hem bijstaan." En in 1864 verklaarde hij in de Tweede Kamer:

„Men wil van onze ministeriën kleine departementen maken, met een kleine werkkring, een kleine taak, een kleine macht; Mijnheer de President, zolang ik er zal zijn, zal dat niet gebeuren."

Hij had gelijk: eerst vijf jaar na zijn dood ging men over tot de eerste splitsing van dit grote ministerie.

Vóór Thorbeckes benoeming tot minister van Binnenlandse Zaken was men in de Kamer bepaald niet te spreken over dit ministerie. Er was ernstige kritiek op de geringe voortgang in het aanbieden van wetten of het afdoen van zaken. Men sprak ook over „de geldverspilling, door onachtzaamheid en werkloosheid van dit departement veroorzaakt" en men uitte het vermoeden „dat bij een eenvoudiger beheer een minder tal van beampten bezoldiging zou behoeven."

Daarom moeten we bedenken, dat op dit ministerie in die tijd maar ongeveer honderd ambtenaren werkten.

Aan het hoofd van het departement van Binnenl. Zaken kwam dus Thorbecke te staan, de onverzettelijke regent, de stugge wetenschapsman. Maar daarmee is slechts één aspect van de persoonlijkheid van Thorbecke genoemd. Thorbecke was óók, zo blijkt uit zijn particuliere correspondentie, tot het uiten van genegenheid en vriendschap zeer wel in staat. Als minister verborg

zoals hij zei, daarmee doelend op het totstandbrengen van wetgeving met betrekking tot de Nieuwe Waterweg en het Noordzeekanaal. Beide vaarwegen hebben hun enorme belang voor de expansie van onze twee grote havengebieden ruimschoots bewezen. Dat diezelfde expansie bijverschijnselen heeft die ons langzamerhand grote zorgen baren, heeft zelfs een man als Thorbecke niet kunnen bevroeden. Terugkerend tot Thorbecke als creator van wetten vermeld ik in dit summier overzicht ten slotte nog de middelbaar-onderwijswet. Wij danken er de hogere burgerschool aan en met recht merkt Oud op, dat Thorbecke ons volk met de HBS een instelling heeft verschafte, welke betekenis niet hoog genoeg kon worden aangeslagen. Inmiddels heeft, zoals men weet, voor de HBS met de invoering van de mammoetwet formeel het laatste uur wel geslagen, maar hij leeft in gewijzigde vorm voort.

Parlement

Sprekend over Thorbecke als minister kan men zich afvragen hoe destijds de politieke verhoudingen in het parlement hebben gelegen.

Van partijen zoals wij die nu kennen, is in 1849 nog geen sprake. Wel zijn in de Tweede Kamer vier stromingen te onderkennen. De grootste daarvan is, sinds de verkiezingen van 1848, de liberale. De conservatieven, die tot dan de meerderheid bezaten, hebben een flinke stap terug moeten doen. De katholieken hebben in 1848 bij de stembus samenwerking gezocht met de liberalen; deze coalitie zal tot halverwege de jaren zestig duren; dan begint de katholieke steun te tanen. De vierde, en kleinste politieke stroming in 1849, is die der „anti-revolutionairen" onder leiding van Groen van Prinsterer; de „anti's" stellen zich in de Kamer zowel op tegenover de conservatieven, als tegenover de liberaal-katholieke coalitie.

Niet alle liberalen zijn echter volbloed „Thorbeckianen"; het ontbreken van een partij-organisatie maakt een zich zelfstandig opstellen van leden in het parlement mogelijk en in feite ook gebruikelijk.

De verkiezingen, die volgen op de „Aprilbeweging" van 1853, geven grote verschuivingen te zien. De liberalen verliezen een belangrijk deel van hun zetels ten gunste van conservatieven en anti-revolutionairen. Een jaar later blijkt de anti-liberale (en anti-papistische!) storm weer voor een groot deel geluwd. Bij tussentijdse verkiezingen winnen de liberalen weer flink wat zetels terug.

In 1868 is van de 80 leden in de Kamer ongeveer de helft liberaal. Binnen de liberale gelederen neemt echter de oppositie tegen de dan oude Thorbecke toe. Thorbecke heeft nimmer op meer dan een 16-20 tal liberalen kunnen steunen. Ik noem in het verband van de oppositie tegen hem de naam van de jonge Fransen van de Putte.

Louter eer

De laatste jaren van Thorbeckes leven waren zeker niet de gelukkigste. Vooral na de dood — binnen enkele weken — van zijn beste vriend mr. N. Olivier eind 1869 en van zijn vrouw Adelheid, maart 1870, lijkt zijn veerkracht voorgoed gebroken. Toch zal hij nog eenmaal, begin 1871, als minister van Binnenlandse Zaken het Torentje beklimmen. Zijn laatste kabinet staat echter van begin af aan zwak. De katholieken onthouden hem steun en binnen de sterke liberale gelederen is een jonge vleugel tegen hem afgescheiden onder leiding van Sam van Houten.

De definitieve val van zijn kabinet, juli 1872, beleeft Thorbecke echter niet meer.

De NRC schreef bij zijn sterven: „Zijn naam zal leven, zolang het volk leeft, en zijn gedachtenis is louter eer."

Een goede vriend schreef: „Wanneer men de hulde ziet, door het land aan Thorbeckes nagedachtenis bewezen, dan ziet men, dat het juist dit in hem op prijs stelt, dat hij de type van een man van karakter, dat hij een compleet man was."

Nu, honderd jaar later, weten wij, dat Thorbeckes naam inderdaad nog steeds leeft, al is de grote liberaal zelf geschiedenis geworden.

Met de spade

Het tweede ministerie-Thorbecke mag dan wel wat minder historische faam genieten dan het eerste — men heeft eens een vergelijking gemaakt met het appreciëren van een fles goede wijn: de eerste dag hogelijk gewaardeerd, de volgende dag duidelijk minder — ondanks dit alles is ook tijdens dit tweede ministerie-Thorbecke het nodige op wetgevingsgebied verricht.

Thorbecke zelf presenteerde het kabinet „met de spade op den schouder",

Boele's Scheepswerven en Machinefabriek N.V.

BOLNES (bij Rotterdam)

Reparatie en nieuwbouw

TELEFOON 134862 ROTTERDAM - TELEGR. BOELE - BOLNES

12% netto huuropbrengst gegarandeerd voor 10 jaar TORREMOLINOS

Na de grote successen met de bekende DELTA DEL SUR en CRUZ DEL SUR projecten, brengen wij thans in de verkoop het in aanbouw zijnde luxueuze flatgebouw

EUROPARK 74

2 KRS. AIR-CONDITIONED FLATS

slechts ca. 300 m van zee, met verwarmd zwembad en exotische tuin.

Men vindt in het gebouw o.a. een bar, restaurant, T.V. lounge, leeszaal, sauna, 14 diverse boutiques, een gemeenschappelijke garage en telefoonaansluiting in elk appartement.

PRIJZEN VANF f 47.500.—, COMPL. GEMEUB.

GEEN MAKELAARSCOURTAGE.

GUNSTIGE FINANCIERING MOGELIJK.

BEZICHTIGINGSREIZEN f 250.— p.p.; bij aankoop gratis.

VOOR INLICHTINGEN EN DOCUMENTATIE:

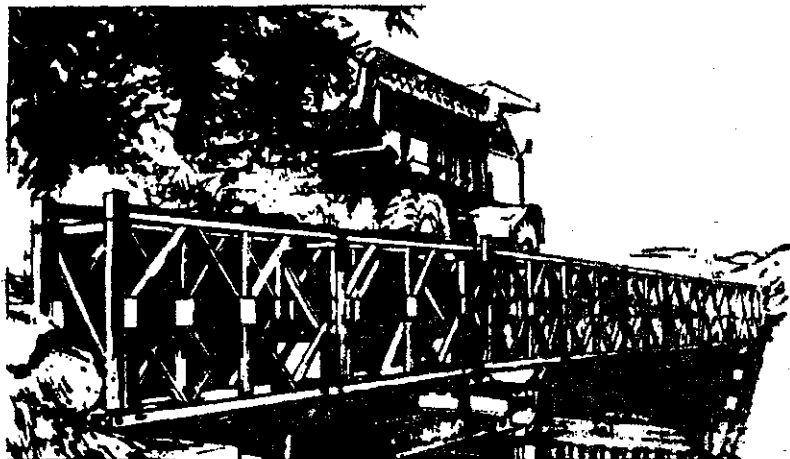
MAKELAARS- EN ASSURANTIEKANTOOR

VAN HULST N.V.

LID N.B.M., LAAN VAN MEERDERVOORT 77, DEN HAAG.

TEL. 070 - 637904, b.g.g. 01740 - 5388.

N.V. Technische Groothandel P. & D. Janson

Verkoop, Verhuur en Montage
van Nieuw en Grade-"A" Bailey-Bruggen-materiaal;
Alleenvert. van: MABEY & JOHNSON.
AALST.(Gld.) - Tel. 04187-531-270

DE AFSLUITING VAN HET HARINGVLIET

betekent wijziging in de waterstanden!

De benodigde

AANPASSINGSWERKEN

zoals:

HAVENS, verdiepen, verruimen, vergroten
HELLINGEN, verdiepen, verlengen, vergroten
BESCHOEIINGEN, damwand, glooiing
en OEVERWERKEN

kunnen volledig verzorgd worden door

N.V. AANNEMINGSBEDRIJF FLIP MOL

postbus 3, H. I. Ambacht 01858 - 3977

GEEN TIJDVERLIES! SNEL DOKKEN BIJ ELKE WATERSTAND

bij

N.V. Scheepswerven „Piet Hein“ v.d.z.d. FA. W. SCHRAM & ZONEN

BOLNES / PAPENDRECHT
NIEUWBOUW en REPARATIE

- twee dwarshellingen van 115 m
- overdekt dubbel droogdok van 115 m
- twee nieuwe droogdokken VOOR ELK GETIJ van 104 en 93 m
- snel schroefwisselen en kleine roer- en stevenreparaties in nieuw HEFDOK

TELEFOON

ROTTERDAM 010-13 92 75
BOLNES 01804- 36 44 - 34 09
PAPENDRECHT 01850- 5 12 22 - 5 14 66

Voor Buig- en Zetwerk

op hydr. pers 1000 ton — ZETLENGTE 7 m, dikte 32 mm

Constructiewerkplaatsen W. HUIZER B.V.

TELEFOON 010-503677 — GROENEDIJK 10 — CAPELLE a/d IJSSEL

VVD en de Club van Rome

In dit artikel geeft dr. ir. J. G. Wisselma uit Arnhem een beschouwing over het rapport van de Club van Rome, aangevuld met zijn eigen zienswijze over onderwerpen, die verband houden met onze toekomstige samenleving. Bevolkingsgroei, economische expansie, milieubeheer en andere zaken, waarover wij als samenleving afspraken zullen moeten maken. Deze beschouwing kan gezien worden als een belangrijke bouwsteen voor het Liberaal Manifest, waaraan in de partij thans wordt gewerkt.

Het rapport van de Club van Rome heeft al veel commentaar losgemaakt: commentaar van vooral economen en wiskundigen, maar in toenemende mate ook van politici. Het advies van de „commissie van zes” van PvdA, D'66 en PPR, het zgn. rapport-Mansholt is in vele toonaarden gelaakt en geprezen; op het VVD-milieucongres heeft mr. H. van Riel deze op computerleest geschoeide, oude socialistische stokpaardjes nog eens doorgeprikt en gewezen op het desperate streven van bepaalde kringen om argumenten te vinden voor door hen noodzakelijk geachte fundamentele veranderingen van de maatschappij.

Alvorens enkele kanttekeningen te plaatsen bij de politieke punten die uit het rapport van de Club van Rome naar voren komen, willen we enkele passages overnemen uit een eerder door ons geschreven artikel over het rapport in de Ingenieur van 14 april.

Het rapport van de Club van Rome brengt, afgezien van de concrete resultaten, twee denkexercities naar voren die tot nu toe bij vele discussies over mondiale problemen ontbraken. In de eerste plaats is er de overgang van het exploratieve denken naar normatief denken. Onder exploratief denken wordt hier verstaan: trends doortrekken, plannen maken vanuit historische gegevens en huidige potenties. Normatief denken is trachten een reële voorstelling te maken van hoe de wereld er over een zekere tijd uitziet om dan de lijnen van nu naar die toestand te trekken. Het falen van exploratief denken in een wereld die leeft met exponentiële groei wordt in het rapport afdoende duidelijk gemaakt. Hoe vreemd het moge lijken, de meeste plannen worden op basis van trends gemaakt, zowel bij de overheid als bij de bedrijven.

Gaan wij de resultaten van het rapport van de Club van Rome interpreteren, dan komen wij tot de conclusie dat we de „Club van Rome-problematiek”, als we deze slordige uitdrukking even mogen gebruiken, in de eerste plaats moeten zien als een sociaal probleem, en pas daarna als een technisch en economisch probleem. We zullen dit trachten toe te lichten aan de hand van de maatregelen die de Club van Rome noodzakelijk acht om wereldcatastrofes te voorkomen.

Bevolkingsgroei

Grosso modo kunnen we stellen dat in een land als Nederland voldoende technische middelen voor geboortebeperking verkrijgbaar zijn; verruiming van de mogelijkheden tot sterilisatie en vooral voorlichting over geboortebeperking en abortus is echter noodzakelijk. Daarbij kunnen we het echter niet laten.

In culturen met een expansie karakter,

zoals wij die reeds zo'n 3000 jaar kennen, past een groeiende bevolking. Parallel met de opkomst van de industrialisatie loopt de opkomst van wat we nu maar zullen noemen het 19e eeuwse gezinsmodel. Dit gezinsmodel kenmerkt zich door een functieverdeling tussen de beide echtgenoten die er op gericht is de voortbrenging van een groot aantal kinderen mogelijk te maken. Daartoe wordt één der partners geheel toegewezen aan het verzorgen van het gezin, terwijl de ander de kost verdient. Tot in onze dagen is de samenleving buitengewoon intolerant geweest tegenover degenen die zich niet aan het model willen of kunnen conformeren. Hoewel er de laatste jaren veel is veranderd kunnen we toch stellen dat het gezinsmodel nog steeds centraal staat in onze sociale organisatie. Nu doet zich de discrepantie voor dat de functie van het gezin niet meer primair gericht is op het voortbrengen van kinderen als zodanig, terwijl toch de bovengenoemde functieverdeling tussen de echtgenoten niet is gewijzigd. Daardoor is de vrouw, zodra de fase van het voortbrengen en verzorgen van de kinderen voorbij is, in een vacuüm beland. Door allerlei maatregelen, omstandigheden en opvattingen worden de vrouw nog steeds vele ontplooiingsmogelijkheden onthouden zodat veel vrouwen in feite alleen maar inhoud aan hun leven kunnen geven door het voort- en grootbrengen van kinderen.

De conclusie is, dat de grootste „bottleneck” bij de geboortebeperking in Nederland gevormd wordt door het feit dat de vrouw nog te zeer belast is met een eenzijdige culturele rol waarin haar status afhangt van de kwaliteit en kwantiteit van haar kindertal.

Economische expansie

Volgens de Club van Rome zijn er meer milieumaatregelen nodig terwijl de economische expansie moet worden afgeremd. Dat betekent een steeds geringere jaarlijkse stijging van de materiële welvaart. De problemen die optraden bij het afsluiten van recente cao's maken duidelijk dat dit voor velen een nauwelijks te verteren zaak zal zijn.

Dit is echter nog maar kinderspel vergeleken met de problemen die we krijgen als de grondstoffen, vooral de metalen, opraken. Er zal dan een aanzienlijk deel van de nationale produktiecapaciteit aan de bereiding van vervangingsmateriaal en aan hergebruik van grondstoffen besteed moeten worden. Het is niet waarschijnlijk dat dit betaald kan worden uit de efficiency-rek en andere rek die er nog in de overige industrie zit. Willen we blijven leven dan zullen we met minder materiële welvaart genoegen moeten nemen. Wanneer men dit de mensen gaat vertellen zal de boodschap door het grote wantrouwen tussen de bevolkingsgroepen niet overkomen.

Iets van dit wantrouwen vinden we terug bij de werkgroep 2000 (DNL, 7.10.71) waarin met voorbijgaan aan andere zaken wordt gesteld dat allereerst de machtscentra (bedoeld wordt beslissingscentra) moeten worden blootgelegd en gedemocratiseerd, waarna het heil dan vanzelf zal volgen. Dit soort kritiek is relevant omdat velen veronturust zijn over de groeiende invloed van de wetenschapsmensen, terwijl sommigen zelfs regelrecht bevreesd zijn voor een overname van de macht door deze groep, juist op het moment dat we bezig zijn onze samenleving en de ondernemingen democratischer en doorzichtiger te maken. Daardoor voltrekt zich b.v. in Nederland een polarisatie tussen de planners en de geplanden. Het probleem is nu dat de planners steeds meer ruimte opeisen (efficiency!) en bovendien de geplanden niet meer kennen. De geplanden hebben daardoor het vertrouwen in de planners verloren; wie weet trouwens nog door wie hij gepland wordt en wie hij direct of indirect plant? De intermenselijke solidariteit, die we zo hard nodig zullen hebben om de „Club van Rome-problematiek” te overwinnen, maakt plaats voor achterdocht.

Betekent dit nu het einde van de democratie? Wij geloven van niet, want de democratie heeft altijd heel alert gereageerd op rampen, meestal als het net te laat was, maar nog niet zo laat dat er een totale catastrofe plaats had gevonden. Hoewel er geen reden is voor paniek, zijn rampen op een wat langere termijn bepaald niet uitgesloten, reden waarom de discussie over het Club van Rome-rapport krachtig dient te worden bevorderd.

Aanbevelingen

Over de problemen welke opdoemen bij de overige aanbevelingen van het rapport zullen we kort zijn. Het hergebruik van grondstoffen en andere materialen zal naast economische maatregelen ook een mentaliteitsverandering behoeven. Bij de milieuproblematiek is het adagium „de vervuiler betaalt” verheven tot richtlijn voor het overheidsbeleid. In analogie hiermee zal de noodzaak tot hergebruik van grondstoffen het nodig maken dat particuliere en niet-particuliere verbruikers de door hen gebruikte materialen sorteren en retourneren aan de instantie die ze als grondstof gebruikte. Naast het adagium „de vervuiler betaalt” zullen we dan ook krijgen: „de verbruiker vergaart”.

De schokken die door het opraken van de huidige grondstoffen zullen worden veroorzaakt, kunnen tamelijk efficiënt door het ondernemingswijze productiesysteem worden opgevangen. Immers, naarmate de elasticiteiten van het aanbod van bijv. erts kleiner worden, ontstaat er een druk om technieken voor hergebruik en vervanging te ontwikkelen. Op het gebied van kunststoffen die metalen in al hun eigenschappen kunnen vervangen, wordt reeds veel research bedreven.

In het algemeen kunnen we stellen dat de volgende politieke punten uit het rapport van de Club van Rome naar voren komen: bevolkingsgroei, milieumaatregelen en economische groei, de onderlinge geloofwaardigheid van de wereldburgers, ruimtelijke ordening, grondstoffenpolitiek en energiepolitiek.

Overigens hadden al deze onderwerpen al de belangstelling van de politici voordat het rapport verscheen; we beperken ons hier verder tot de eerste drie onderwerpen.

Stationair

Het rapport-Mansholt steelt naast immateriële maatregelen voor de geboortebeperking (betere voorlichting, betere en gratis mogelijkheden ter voorkoming en beëindiging van zwangerschappen, vereenvoudiging adoptieprocedure) waarmee we kunnen instemmen, ook sociaal-economische maatregelen voor.

Deze maatregelen moeten voor de lagere inkomensgroepen weer gecompenseerd worden. Het is zonder meer duidelijk dat men op deze wijze in de eerste plaats een stuk inkomensoverdracht tracht te realiseren. Nu kan men twisten over de juistheid van de huidige inkomensverdeling, maar dan moet men ook zuiver denken en het beestje bij zijn eigen naam noemen.

Het praten over sociaal-economische maatregelen ter beperking van de bevolkingsgroei is toch al een dubieuze gelegenheid omdat het effect ervan door de deskundigen van slechts zeer ondergeschikt belang wordt geacht; alleen de opheffing van de fiscale discriminatie van de werkende gehuwde vrouw zou een duidelijk effect kunnen sorteren. Een beter uitgangspunt dan sociaal-economische maatregelen is het om er voor te zorgen dat alle kinderen die door de ouders niet gewenst worden, ook niet worden geboren. Volgens de deskundigen komt men bij realisatie hiervan al zeer dicht terecht bij een stationaire bevolkingsgrootte en misschien schiet men zelfs wel door naar een bevolkingsafname. Deze constatering zou na aanvullende studie door de VVD als richtlijn voor de bevolkingspolitiek genomen moeten worden, omdat de desbetreffende maatregelen passen bij liberale beginselen als zo groot mogelijke individuele vrijheid en minimale overheidsbemoeïning.

Milieuverontreiniging

Wat betreft de milieuverontreiniging zou eens moeten worden bekeken in hoeverre strenge voorschriften voor afvallozing en -verwerking de groei van de materiële goederenproductie zullen indammen. Het is zeer waarschijnlijk dat milieumaatregelen alléén de economische expansie al voldoende kan afremmen.

Over de onderlinge geloofwaardigheid van de wereldburgers is hierboven reeds het een en ander geschreven. Beperken we ons tot de binnenlandse kant van het probleem dan is het duidelijk dat er in de eerste plaats nog veel meer openheid zal moeten komen. Maar er is meer nodig en dan denken we aan de verdergaande democratisering op elk terrein waar mensen samenwerken.

Bevolkingsvraagstuk in Stockholm

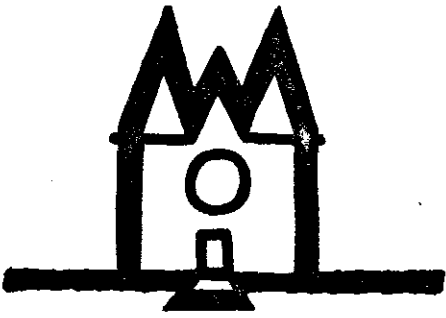
Tijdens de wereld-milieuc conferentie van de Verenigde Naties te Stockholm heeft de Nederlandse minister van volksgezondheid en milieuhygiëne, dr. L. B. J. Stuyt, ervoor gepleit ook het bevolkingsvraagstuk in de overwegingen thans te betrekken. Over twee jaar zullen de V.N. een wereldconferentie aan dat onderwerp wijden, maar dan zijn we weer twee jaar verder. Natuurlijk zijn er raakpunten te over tussen de milieuvraagstukken en die van de onrustbarende snel groeiende wereldbevolking, maar het zag er naar uit dat men te Stockholm het bevolkingsvraagstuk buiten beschouwing zou laten, verwijzend naar de in 1974 te houden conferentie.

Toen gesproken werd, ter voorbereiding van „Stockholm” over de instructies voor de Nederlandse delegatie, heeft ons Tweede Kamerlid mevrouw Veder-Smit (als enige) bepleit dat ons land daar ook het bevolkingsvraagstuk aan de orde zou stellen. Minister Stuyt heeft haar dat toegezegd en zich kennelijk aan die belofte gehouden.

Het enige Nederlandse lid van de club van Rome is onze geestverwant prof. dr. C. J. F. Böttcher, die overigens ook het woord voerde op het VVD-milieucongres (zie pagina 3).

De VVD in het parlement

In deze rubriek geeft onze Haagse medewerker J. E. v. d. Wielen een samenvatting van de activiteiten van de VVD-fractie in het parlement. Hij kan natuurlijk slechts beknopt melding maken van de liberale bijdrage aan de vele debatten en hij zal ook niet aan alles aandacht kunnen besteden. Wie méér wenst te weten over de standpunten die de VVD in het parlement heeft ingenomen of over de vragen, die de liberale Kamerleden aan de regering stelden, kan terecht bij het secretariaat van de VVD-fractie in de Tweede Kamer, Binnenhof 1-A, Den Haag, telefoon 070-61 49 11.

De Tweede Kamer heeft in de afgelopen periode slechts enkele dagen plenair in het openbaar vergaderd. Uitzonderlijk belangrijke zaken waren daarbij niet aan de orde. Bij het wetsontwerp Erkenning instellingen schriftelijk onderwijs - overigens een onderwerp dat wel van betekenis is - voerde voor de VVD-fractie de heer Van Dijk het woord. De heer Keja sprak bij de behandeling van het wetsontwerp met betrekking tot de pensioenregeling voor officieren der Kon. marine-reserve en reserve-officieren der Kon. Landmacht.

Het wetsontwerp afschaffing van de nieuwe onbelaste reserve vormt de afsluiting van een belangrijk stuk fiscale geschiedenis, in oorsprong nog daterend van vóór de Tweede wereldoorlog. Hierover heeft mr. Koning bij de openbare behandeling het woord gevoerd en daarbij o.m. het belang van deze materie voor de scheepvaartondernemingen en de verzekeringsmaatschappijen in het licht gesteld. Ook het element van wat mr. Koning de „gierende inflatie" noemde speelt in deze zaak een rol. Ofschoon mr. Koning de gekozen oplossing van de onderhavige problematiek redelijk noemde, had hij toch ook wel enige bezwaren.

Er kwamen verder twee interpellaties aan de orde, een van de heer Oele (PvdA) over het mijnsluitingsbeleid en een van de heren De Gaay Fortman (PPR) en Franssen (PvdA) over het toelaten van gemeentelijke subsidies ten behoeve van de ontwikkelingshulp.

Sprekende namens mr. Portheine, die in Brussel voor de Nederlandse Vereniging een voordracht moest houden, zei de heer Van Aardenne, dat de VVD-fractie geen behoefte had aan de inter-

pellatie-Oele, omdat een debat over het mijnsluitingsbeleid ontijdig, nl. vlak voor het uitkomen van nota's over Limburg werd geacht. Niettemin verklaarde drs. Van Aardenne herindustrialisatie van Limburg zeer nodig te vinden. Limburg heeft daarvoor een natuurlijk-gunstige positie, die ook met zicht over de grenzen heen zal moeten en kunnen worden uitgebouwd.

Het onderwerp van de interpellatie-De Gaay Fortman o.s. hing ten nauwste samen met de gemeentelijke autonomie; een treffende samenloop van omstandigheden in de week, waarin de honderdste sterfdag van Thorbecke werd herdacht, aldus mr. Koning. Over het onderhavige vraagstuk wordt verschillend gedacht; te weinig gezaghebbende auteurs hebben er tot nu toe hun licht over laten schijnen. Daarom vond mr. Koning het tijdstip, gekozen voor deze interpellatie, niet gelukkig. Materieel had de heer Koning de neiging zich achter het standpunt van de regering in deze te stellen, maar als besluiten, genomen door de regering, in strijd zouden zijn met bepalingen van gemeentelijke autonomie, is het de vraag of die bepalingen niet gewijzigd zouden moeten worden.

Vragen

Slechts weinig schriftelijke vragen van VVD-zijde ditmaal. De heer De Beer greep de afschuwelijke moordpartij op het vliegveld van Tel Aviv aan om enige indringende vragen over de veiligheidsmaatregelen op Schiphol te stellen. En een vraag van de heer Tuijman, tezamen met leden uit andere Kamerfracties, over het ruilverkavelingsbeleid.

Examenopgave

Het mag vanzelfsprekend worden geacht, dat op universiteiten en hogescholen het werk van ons parlement nauwkeurig wordt gevolgd. Het zal evenwel vermoedelijk minder gebeuren, dat schriftelijke vragen van een Kamerlid — in dit geval van de heer De Beer (VVD) — onderwerp vormen voor een examenopgave bij een doctoralexamen staatsrecht. Dat is echter gebeurd op 24 mei jl. op de Universiteit van Amsterdam. Daarop werd onze aandacht gevestigd door mr. L. O. A.-Moll, namens de staf staatsrecht van deze universiteit.

De examinandi kregen aan de hand van de vragen van de heer De Beer en het antwoord van de toenmalige minister van binnenlandse zaken, de heer Beernink, de opdracht de vragen naar hun inzicht te beantwoorden. Onderwerp van de schriftelijke vragen van de heer De Beer vormde een uitvoerig besluit van b en w van Heerlen om de algemene politieverordening van die gemeente zodanig uit te breiden, dat het aanbieden, verspreiden, aanbevelen of aankondigen van geschreven stukken of afbeeldingen op wekdagen in de binnenstad zonder voorafgaande vergunning van het gemeentebestuur werd verboden. Kernpunt hierbij was of de Heerlense voorschriften zich verdragen met art. 7 van de Grondwet.

Het leek ons interessant van deze universitaire examenopgave melding te maken, ofschoon de vragen uit 1970 dateerden, maar die, naar onze mening, niettemin nog hoogst actueel mogen worden geacht.

JOVD-kritiek op Wiegel

Wiegel kapittelt Van Wees

De heer Wiegel geeft op de kritiek van JOVD-voorzitter Van Wees op het zaterdag te Soesterberg gehouden congres het volgende commentaar:

De redevoering van de heer Van Wees toont nog eens aan dat de JOVD onafhankelijk is van de VVD. Dat neemt overigens niet weg dat de heer Van Wees de feiten niet kent. Als hij mij tevoren had opgebeld had hij die wel geweten.

De heer Van Wees is tegen de extra huurverhoging, omdat er geen compensatie zou bestaan voor de laagstbetaalden. Hij vergeet echter dat er reeds sinds enige tijd het systeem van de huursubsidie bestaat, waarop meer en meer een beroep zal worden gedaan als die extra huurverhoging doorgaat.

Als de heer Van Wees meent dat extra uitgaven voor ontwikkelingshulp nodig zullen zijn, dan vergeet hij de huidige economische situatie. Wij zullen bijvoorbeeld ook extra geld nodig hebben voor de bestrijding van de werkloosheid.

„Ik zou het betreuren als de verhoudingen binnen de JOVD door de soms uiterlijk vijandig lijkende houding van de verschillende groepen binnen onze organisatie zouden verslechteren." Deze woorden sprak de voorzitter van de Jongeren Organisatie Vrijheid en Democratie, de heer D. N. M. van Wees, zaterdag 3 juni op het zomercongres van deze organisatie in Soesterberg. Hij zei dit naar aanleiding van de constatering dat een confrontatie van de verschillende meningen er tot nu toe in de organisatie altijd toe geleid heeft dat de uiteindelijke standpunten die werden ingenomen getuigden van een weloverwogen stellingname.

Over de sociaal-economische situatie sprekend zei de heer Van Wees het beschamend te vinden dat de vakbeweging geen blijk heeft gegeven van een bereidheid tot wezenlijke matiging van de lonen. Zij geeft hierdoor volgens de JOVD-voorzitter blijk het vertrouwen te hebben geschonden, dat haar door de regering was geschonken. Er is een verslechtering opgetreden in de werkgelegenheid, hetgeen in sociaal opzicht heeft geleid tot schrijnende noodsituaties. De oplossing van deze problemen mag niet worden ingegeven door de verantwoordelijkheid die de overheid heeft voor het welzijn van de burgers. „Een ingrijpen in de lonen en prijzen zal hopelijk uiteindelijk het gevolg zijn. Minister Boersma van sociale zaken is tot nu toe te lankmoedig geweest," aldus de heer Van Wees.

Abortus

Wat betreft de abortuswetgeving, sloot spreker zich aan bij de onlangs geuite visie van het Humanistische Verbond: Alle wettelijke belemmeringen op dit punt dienen te worden weggenomen en de overheidstaak moet uitsluitend bestaan uit het verlenen van hulp en bijstand. Besluiten tot onderbreking van de zwangerschap komen niet lichtvaardig tot stand en vrij beslissen over zulke zaken dient te worden bevorderd. De regering mag dit niet naast zich neerleggen.

Een eenzijdige verhoging van de collegegelden vindt de JOVD verwerpelijk. De verhoging van collegegelden dient te worden gekoppeld aan herziening van het systeem van studiefinanciering. De heer Van Wees hoopte dat de voorzitter in de Tweede Kamer minister De Brauw ervan heeft kunnen overtuigen op zijn schreden terug te komen.

Huursubsidie

Voordat tot forse huurverhogingen wordt besloten zal eerst een goed sys-

teem van individuele huursubsidies tot stand moeten komen. Het gevaar voor inflatie als gevolg van deze huurverhogingen moet niet uit het oog worden verloren. Spreker plaatste in dit verband enkele kanttekeningen bij de wensen van de heer Wiegel, die een versnelde invoering van de huurverhoging voorstaat. De afremming van de bouwproductie, zoals genoemd door Wiegel, is in strijd met het verkiezingsprogramma van de VVD, zo zei de heer Van Wees. Eveneens leverde hij kritiek op het voorstel van de liberale fractievoorzitter in de Tweede Kamer om de Nederlandse hulp aan de Derde Wereld te vermindere.

Door de ontwikkeling van de laatste tijd ligt de veronderstelling voor de hand dat de samenwerking tussen PvdA en D'66 in een kritieke fase is terecht gekomen, zeker nu Den Uyl heeft verklaard dat hij door deze samenwerking op drijfzand terecht lijkt te komen. Den Uyl heeft zijn liefdesverklaringen jegens de KVP niet onder stoelen of banken gestoken en dat terwijl er nog steeds in de PvdA een anti-KVP motie van kracht is.

Tot slot van zijn betoog pleitte de heer Van Wees voor meer inspraak bij het opstellen van de tekst voor het Liberaal Manifest. Dit pleidooi werd hem ingegeven door de omstandigheid dat de heren Van Riel en Wiegel deel uitmaken van de commissie, die zich beraadt over de concept-tekst voor dit manifest. Het zou beter zijn geweest wanneer een groep mensen hieraan zou zijn gaan werken die geen binding heeft met enige verantwoordelijke politieke functie. Dan kan men rekening houden met meer wensen en ideeën, aldus de heer Van Wees.

Resolutie

De ontwerp-resolutie leefbaarheid werd nadat zij naar aanleiding van de referaten van een aantal deskundigen op milieugebied enigszins was geamendeerd, door de vergadering aangenomen. Een van de overwegingen was dat een actieve bevolkingspolitiek gericht zal moeten zijn op een sterke afname van de wereldbevolkingcijfers en dat de ontwikkelingslanden moeten streven naar een stabilisatie van de bevolkingsgroei op korte termijn. Voorts werd o.a. gesteld dat het efficiënter benutten van de beschikbare energiebronnen, hulpbronnen en bebouwbare grond kan bijdragen tot stabilisatie van de economische groei.

— dat bij de industriële productie meer gelet moet worden op verbetering van de kwaliteit en vergroting van de duurzaamheid van consumptiegoederen. — dat daarom voor de technologische

ontwikkeling nieuwe gedragsregels moeten worden opgesteld, die meer de nadruk leggen op de kwalitatieve dan op de kwantitatieve aspecten.

— dat door de rijksoverheid een milieuvordering dient te worden vastgesteld, waarin normen worden bepaald voor de belasting van het milieu.

— dat de ruimtelijke ordeningsplannen op de korte duur vooral gericht moeten zijn op bevordering van het openbaar vervoer, bundeling van alle vormen van infrastructuur, beperking van industriële expansie in het westen des lands ten behoeve van andere regio's.

— dat zo snel mogelijk een geïntegreerde wetgeving tot stand komt, waarin alle criteria zijn aangegeven, die van essentieel belang zijn voor de bescherming van ons leefmilieu.

— dat een bewustmakingsproces tot stand zal moeten komen, waardoor elke burger tot het besef zal komen dat een drastische wijziging van zijn consumptie en leefpatroon van essentieel belang is voor de leefbaarheid in onze wereld.

Bovendien nam de vergadering nog twee moties aan waarin er op werd aangedrongen maatregelen te nemen om het statiegeld op flessen weer in te voeren ter voorkoming van glasafval en de plastic vuilniszakken te vervangen door zakken van ander materiaal.

Het secretariaat van de VVD-fractie in de Tweede Kamer zoekt op korte termijn

twee

(steno)typistes

Nederlands

één voor hele dagen en één voor de middaguren (13.00 uur tot 17.00 uur).

Sollicitaties te richten aan de secretaris van de fractie: Mr. A. Geurtsen, VVD-fractie, Binnenhof 1A, Den Haag.

Geestelijk klimaat en verdraagzaamheid

Mevrouw mr. E. Veder-Smit reageerde in het meummer van het maandblad Geestelijke Volksgezondheid op de beschouwingen in het aprilnummer van hetzelfde blad over de abortus provocatus. Wij maanden de lezers van Vrijheid en Democratie de inhoud van de bijdrage van mr. Veder niet te mogen onthouden.

Graag wil ik op deze plaats even ingaan op de problemen rond het aangekondigde wetsontwerp inzake de abortus provocatus. Een Kamerlid krijgt maar zelden gelegenheid dit in alle rust en buiten de polarisatiesfeer te doen.

Daarbij wil ik me in hoofdzaak bepalen tot de inhoud van het regeerakkoord omdat die duidelijk vaststaat, in tegenstelling tot het aangekondigde wetsontwerp, waarvan noch de definitieve tekst noch de memorie van toelichting bekend is.

Het regeerakkoord draagt duidelijk het kenmerk van een compromis. Voor de „linkse” regeringspartijen betekent het een vooruitgang t.a.v. de bestaande situatie, omdat onder bepaalde voorwaarden de strafbaarheid wordt opgeheven. Voor de confessionele partijen betekent het regeerakkoord een tegemoetkoming aan hun opvatting, dat abortus slechts mag plaatsvinden na zorgvuldige afweging van alle factoren, een afweging die dan door een team van deskundigen moet geschieden.

Zoals bekend, bevat het regeerakkoord drie groepen van voorwaarden, waaraan moeten worden voldaan.

Dat de ingreep in een erkende ziekeninrichting moet plaatsvinden is volkomen aanvaardbaar, indien onder het begrip ziekeninrichting (dat onze huidige wetgeving niet kent) ook abortusklinieken worden begrepen. Zolang in de gewone ziekenhuizen en poliklinieken de abortus nog slechts in zeer beperkte mate kan plaatsvinden, zullen de abortusklinieken een onmisbare rol vervullen.

Het is te hopen dat de abortusklinieken op den duur kunnen verdwijnen, zodat in de ziekenhuizen alle betrokkenen met het abortusvraagstuk worden geconfronteerd en voor de vraag komen te staan langs welke weg de anti-conceptie kan en moet worden bevorderd.

Veel meer moeilijkheden levert de voorwaarde op, dat door een wettelijk erkend multidisciplinair team de ernstige bedreiging van de lichamelijke of geestelijke gezondheid van de vrouw moet worden afgewogen tegen het belang van de ongeboren vrucht. Een dergelijke formulering kan toch alleen door mannen worden bedacht, en kan alleen voortkomen uit een gedachtenwereld waarin abstracties de boventoon voeren. Waarom is alleen een ernstige bedreiging van de gezondheid van de vrouw voldoende? Is het altijd een belang van de vrucht om geboren te worden? Wordt er wel aan gedacht, dat elk kind een moeder nodig heeft, die het met liefde en zorg zal omringen, die het tot volwassenheid zal opvoeden? Is wel overwogen wat de consequenties kunnen zijn van het geboren worden van een ongewenst kind? De heer Veenhoven formuleert dat zeer kernachtig in zijn inleiding.

Het ten tonele voeren van het multidisciplinair team heeft voor veel vrouwen het schrikbeeld van een soort rechtbank of vierschaar doen opdoemen. In werkelijkheid hoeft zo'n team uiteraard niet in bijzijn van de vrouw te vergaderen, en zal het team ook een zekere algemene gedragslijn kunnen ontwikkelen,

waarvan het de uitwerking aan een of twee zijner leden kan delegeren. Op zichzelf is de vorming van een team in de medische wereld niets nieuws.

Toch roept de inschakeling van dergelijke teams veel vragen op. Wat is de rechtskracht van de adviezen van de teams? Wie benoemt ze, hoe wordt hun stemrecht geregeld, krijgt elk lid het vetorecht of kan men worden overstemd? Kan men van teams in een andere provincie gebruik maken? Aan wie adviseert het team?

De meest wezenlijke vraag wordt dunkt me aangesneden als gesteld wordt dat het niet de taak van de psychiater-deskundige is zijn opvatting op te leggen aan iemand, die daar niet om gevraagd heeft. De artsen en andere deskundigen, die bereid zijn tot een team toe te treden, zullen toch uitsluitend mogen meewerken of aan de hulp aan de vrouw (om haar beweegredenen duidelijk te maken) of aan advies aan de arts, maar ook niet meer dan dat. Ik vind het derhalve van essentieel belang, op welke wijze in het wetsontwerp de rol van het team is uitgewerkt. Heel goed vind ik deze overwegingen geformuleerd in de brief welke een aantal instellingen voor geestelijke volksge-

zondheid op 8 november 1971 aan de leden van de Tweede Kamer heeft gezonden. Daarin wordt gesteld dat voor de afweging van de desbetreffende belangen, voor het vormen van een eigen mening door de vrouw, de ruimte en het geestelijk klimaat aanwezig moeten zijn, buiten de sfeer van de strafwet.

Ook ten aanzien van de registratie is het laatste woord nog niet gesproken. Heel belangrijk is het, of daarmee controle op het beleid van de artsen, dan wel het verzamelen van gegevens voor medisch- of sociaal-wetenschappelijke doeleinden wordt beoogd.

Hoe dit alles ook zij, het is duidelijk dat met de legalisering van de abortus van velen een krachttoer wordt geleverd. Het is voor een leek nauwelijks te peilen, welke dieptepsychologische achtergronden de gedachtenvorming over dit vraagstuk bepalen, en in hoeverre van een vermenging van levensbeschouwelijke en persoonlijke overwegingen sprake kan zijn.

Van harte hoop ik, dat verdraagzaamheid en wijsheid de doorslag zullen geven bij de besluiten, die uiteindelijk genomen worden. Wetgeving is dan pas zinvol, als zij gedragen wordt door grote groepen in het volk.

SPANJE – COSTA DEL SOL

Aan Erex n.v. is de verkoop toevertrouwd van één van de meest luxueuze projecten aan de Costa del Sol, gelegen bij het grootste en bekendste toeristencentrum van Spanje, Torremolinos. Gegarandeerd rendement van 10% netto over uw investering gedurende 10 jaar.

De eerste twee grote en luxe ingerichte appartement-gebouwen zijn reeds volledig uitverkocht.

De appartementen zijn air-conditioned en sound proof; eigen tennisbanen en zwembaden met een privéweg naar het strand.

PRIJZEN: TYPE A. f 45.000.-
TYPE B. f 86.000.-

Referenties: Banco Central, Spanje en rapport van Dun & Bradstreet ter inzage op ons kantoor.

Uw investering wordt contractueel gegarandeerd. Goed georganiseerd beheer ter plaatse. Verhuurcontracten met Neckermann, Fit, die wederom vertegenwoordigd is door de Raiffeisen en Boerenleenbanken met meer dan 3000 vestigingen. Langlopende contracten met grote buitenlandse toeroperatoren.

Directeur: L. Embry, ex colonel. Officier de La Légion d'Honneur. Meer dan tachtig appartementen werden in de laatste twee maanden reeds verkocht.

**DE BELEGGING VOOR U IN HET JUISTE PROJECT?
OP DE JUISTE PLAATS EN OP DE JUISTE TIJD**

Informatie en folders:
EREX N.V. — KASTANJELAAN 5A — ARNHEM — TEL. 085-451600

Politici, pas op!

De commissie Volksgezondheid van de VVD is enige tijd geleden in een rapport, gepubliceerd in Vrijh. en Dem. van 3 maart, tot de conclusie gekomen dat in ons land de voorkeur gegeven moet worden aan fluoridering van het drinkwater. Tegen dat standpunt bleken in onze kring nogal wat bezwaren te bestaan. Dat is voor het hoofdbestuur van de partij aanleiding geweest enige deskundige tegenstanders te vragen hun mening te formuleren.

Hierbij treft men in dat verband een kort inleidend artikel aan van ons vroegere Tweede Kamerlid mej. J. J. Th. ten Broecke Hoekstra. In ons volgende blad zal een zeer uitvoerige verhandeling worden opgenomen van een andere tegenstander van fluoridering, de heer drs. P. A. Delvaux.

Naar aanleiding van het rapport, door de VVD-commissie Volksgezondheid uitgebracht over preventieve tandheelkunde en fluoridering van het drinkwater, wil ik alle politici (gemeenteraadsleden) die nog moeten beslissen over al of niet fluoridering van het drinkwater in hun gemeente, ernstig waarschuwen niet te lichtvaardig vóór een dergelijke maatregel te stemmen.

Ik sta op het standpunt, dat politici in het algemeen en wij liberalen in het bijzonder grote eerbied dienen te hebben voor de mening of overtuiging van anderen. In de gemeenten, waar het voorstel tot fluoridering reeds aan de orde geweest is, bleken velen fel tegen de toevoeging van fluor gekant te zijn. Indien het voorstel werd aangenomen en uitgevoerd betekent dit, dat allen, die op grond van medische, religieuze, antroposofische of andere redenen geen ge-fluorideerd water willen drinken, gedwongen worden dit toch te doen. Immers, de verkrijgbaarstelling van onge-fluorideerd water is nog altijd niet behoorlijk geregeld. In heel Amsterdam vijf punten waar dit gehaald kan worden is geen oplossing. Een van de aller-eerste levensbehoeften: drinkwater, behoort voor iedereen in zijn woning uit de kraan te komen. Voor mij is het

onaanvaardbaar, dat ter bestrijding van de tandcaries een zo ingrijpende maatregel genomen wordt.

Wij leven in Nederland — gelukkig — nog in een democratisch bestuurd land, maar waar gaan wij heen, wanneer gemeentebesturen besluiten aan drinkwater fluor toe te voegen, zodat honderden burgers noodgedwongen tegen hun overtuiging in dit tot zich moeten nemen? Vanzelfsprekend is de bestrijding van tandcaries bijzonder belangrijk, maar ge-fluorideerd water is om te beginnen nooit afdoende en bovendien niet de enige methode om van fluor gebruik te maken.

Laat ieder persoonlijk kunnen uitmaken hoe fluor te gebruiken en laat elke Nederlander zelf beslissen welke maatregelen hij voor de zorg van het gebit wil nemen.

Laten we ook bedenken dat in de afgelopen twintig jaar verschillende landen in Europa fluoridering volledig afwezen: Frankrijk, Italië, Noorwegen, Denemarken, Oostenrijk, Spanje, Griekenland en Luxemburg. In Zwitserland is alleen de stad Bazil tot fluoridering overgegaan; de proefgemeente Aigle is met fluortoevoeging gestopt.

In Zweden is in 1970 de fluoridering uitgesteld door de Nationale Gezond-

heidsraad, totdat men er van overtuigd is, dat dit middel geen schadelijke bijverschijnselen veroorzaakt.

In West-Duitsland is sinds 1953 alleen de helft van de stad Kassel met een proef bezig. In de andere staten staat men zeer afwijzend tegenover fluoridering.

België, Finland en Portugal hebben elk één proefgemeente.

In Engeland en Wales zijn 100 van de 202 regionale en plaatselijke gezondheidsraden tegen fluoridering; twee van de vier proefgemeenten zijn er mee gestopt; ongeveer twee-en-eenhalf miljoen Britten drinken ge-fluorideerd water. In Ierland heeft het parlement fluoridering voor het gehele land ingevoerd.

Waarom moet Nederland als een van de weinige landen in Europa toch zo voorop lopen, terwijl in zoveel andere landen er óf niet aan fluoridering gedacht wordt óf er heel weinig uitbreiding aan gegeven wordt?

Kortom: de verantwoordelijkheid van de mens als politicus houdt voor mij in, dat elke politicus tegen toevoeging van fluor aan het drinkwater moet stemmen, omdat elke Nederlander recht heeft op drinkwater zonder fluortoevoeging.

In memoriam mevrouw Scheltema

Kopij voor deze rubriek zenden aan:
mevr. mr. E. de Roock-Bedding,
Stadhoudersplantsoen 212, Den Haag.

Nog net op de 2e Pinksterdag overleed mevrouw mr. E. A. J. Scheltema-Conradi, een lege plaats achterlatend, die niet vervuld kan worden. Om de rij van sprekers niet al te lang te maken, heb ik er van af gezien bij de crematie het woord te voeren, wetend, dat ik daartoe hier de gelegenheid zou krijgen, zij het beperkt.

Het is juist 25 jaar geleden, haast op de dag af, dat mevrouw Scheltema onze Organisatie Vrouwen in de VVD op poten zette. Het zeer summier reglementje, dat zij opgesteld had na de besprekingen door de 4 oprichtsters, kreeg in juni 1947 de goedkeuring van het hoofdbestuur van de partij.

Na enige jaren experimenteren kwam hieruit de tegenwoordige vorm voort. Wij kunnen zeggen, dat onze organisatie haar schepping was. Ruim 20 jaar is zij presidente geweest. En welke een! Van een reeks van conferenties en landdagen had zij de leiding, opgewekt en pittig, met humor en verve. Dat bepaalde de sfeer van de bijeenkomsten; wie er bij was, zullen het nog niet vergeten zijn.

Zij was ook een ideale presidente voor een secretaresse: zij kon zo goed iets overlaten. Met een natuurlijk overwicht was zij toch allermindst bezig. „Doe maar wat je het beste lijkt“ hoe vaak heb ik dat niet gehoord; „ik laat het geheel aan je over“. Maar als ik ergens mee zat en na een keer of vijf belen haar eindelijk te pakken had, dan was zij ook direct er helemaal bij en gaf haar mening, nuchter en helder, die de kwestie in het juiste licht stelde.

Wat kan een secretaresse nog meer verlangen?

Zij had een scherpzinnig oordeel, dat recht op de kern van de zaak afging en die zakelijk bekeek, zonder emotionele benadering. Wie op emoties speelde, stond bij haar al direct in het nadeel. Ongevoelig? Maar dat is iets anders.

„Een vrouw met een manlijk intellect“? Maar het was juist een toegespitst vrouwelijk intellect! Vaak hebben wij het gehad over het verschil tussen mannen- en vrouwenvergaderingen, die wij beiden kenden. Vrouwen komen veel meer meteen op de zaak af en gebruiken geen lange omhaal. Zo deed zij bij uitstek: direct door de franje heen prikken. Maar dat vindt een tegenpartij natuurlijk niet leuk. In de vrouwenwereld met haar ontelbare groeperingen gold zij als een autoriteit: één van hen, maar dan top-kwaliteit. Maar de vrouwen zullen tevens gevoeld hebben, dat, hoe scherp ook haar oordeel was, het niet scherp was in de onaangename betekenis van het woord. Haar scherpzinnigheid werd verzacht door nuchterheid en humor, door ware goedheid des harten

en volkomen eerlijkheid en onbaatzuchtigheid, waarbij soms een vleugje kinderlijkheid innemend was. Zij was zo'n integere, zo'n zuivere persoonlijkheid. Daarbij had zij een intense belangstelling voor mensen, het uitgangspunt van al haar doen.

Zij was ook een goede kameraad, die echt luisterde en meeleeft. Ik bewaar hieraan dankbare herinneringen.

Ieder ziet een ander vanuit zijn eigen gezichtshoek. Daardoor zijn de meningen wel eens verschillend. Maar allen zullen het eens zijn, dat een zeer bijzondere vrouw is heengegaan, die de VVD en in het bijzonder de vrouwen daarin, die onze samenleving en in het bijzonder Haarlem, eigenlijk niet kunnen missen. Wij moeten het gemis aanvaarden, maar doen het node.

JOH. H. SPRINGER

Stichting H.O.Z.

Op 17 december 1970 werd de stichting Hulpverlening bij ongewenste zwangerschap (H.O.Z.) opgericht. Het doel van de stichting is als volgt omschreven: „het bevorderen in het kader van de geldende Nederlandse wetgeving van een verantwoorde hulpverlening, in de ruimste zin van het woord, bij problemen die verband houden met ongewenste zwangerschap“. De stichting tracht haar doel te bereiken door onder meer de volgende middelen:

a. het bevorderen van de uitbouw van de reeds bestaande hulpverlening,

met als uitgangspunt de inpassing daarvan in de gebruikelijke kanalen van de gezondheidszorg;

b. het coördineren en stimuleren van initiatieven en activiteiten tot hulpverlening zoveel mogelijk binnen het kader van de bestaande gezondheidszorg;

c. het bevorderen van wetenschappelijk onderzoek t.a.v. alle aspecten van de ongewenste zwangerschap;

d. het geven van voorlichting over methoden van geboorteregeling.

Het bestuur van de stichting H.O.Z. bestaat uit vertegenwoordigers van organisaties, die tot de oprichting hebben bijgedragen: 2/3 van de huidige bestuursleden, 12 in totaal, vertegenwoordigen allerlei vrouwenorganisaties, politiek, levensbeschouwelijk, kategoraal of anderszins. De overige bestuursleden vertegenwoordigen de hulpverleners, medisch of sociaal. Het dagelijks bestuur bestaat uit 6 leden.

Het bureau van de stichting is gevestigd aan de Hugo de Grootstraat 17a te Rotterdam, tel. 010 - 138297.

Het probleem van de ongewenste zwangerschap omvat de problematiek van:

a. de voorkoming van ongewenste zwangerschap;

b. hulp bij afbreking van ongewenste zwangerschap;

c. hulp en voorlichting gedurende en na het voldragen van een ongewenste zwangerschap.

De stichting, die zelf geen hulpverlenende instantie is, hoopt coördinerend, stimulerend en waar nodig inventief te werken, te kunnen bijdragen aan het creëren van betere voorlichting, hulpverlening en begeleiding; zulks zowel in het belang van de zwangere vrouw als van het ongeboren, doch vooral ook van het uit de ongewenste zwangerschap geboren kind.

Aan de vorming van een bewuste en verantwoorde houding t.a.v. zwangerschap zal systematisch moeten worden gewerkt. Daartoe organiseert de stichting o.a. een applicatie-cursus voor gespreks- en discussieleaders. Het zal nodig zijn dat zich ook uit de Organisatie Vrouwen in de VVD deelnemers voor deze cursussen melden. De eerstvolgende cursussen zijn gepland op de maandagen 14, 21 en 28 augustus, de andere cursussen op vrijdag 22, zaterdag 23 augustus en zaterdag 30 september.

Nadere inlichtingen omtrent de inrichting van de cursus en de verplichtingen die men aangaat om de verworven kennis uit te dragen worden verstrekt door mevrouw H. J. Schlemper-van Gijn, Taalstraat 211, Vught, tel. 04100 - 60871 of door het bureau van de stichting.

Mijn opinie is...

• Meer schoolgeld juist

Minister Van Veen wil de schoolgelden verhogen. Dit lijkt me redelijk nu het onderwijs door geldgebrek achteruit gaat. Misschien behoeft de achteruitgang in kwaliteit dan niet door te gaan. Of is het proces al te ver gevorderd om er nog iets tegen te kunnen doen? Vreemd is echter in een toch al overbevolkt land dat voor tweede, derde enz. schoolgaande kinderen nog een tegemoetkoming wordt gegeven. Ik meen dat de regel: „grotere verbruikers, meer

korting“ hier niet van toepassing moet zijn, integendeel: meer kinderen vragen meer scholen en meer onderwijskrachten. Voor ieder kind zou dus meer schoolgeld betaald moeten worden en voor het tweede, derde enz. kind zelfs nog meer.

Het is me duister waarom men zo tegen collegegeld-verhoging fulmineert. Voor de oorlog was het collegegeld f 300,- per jaar. Alles is sindsdien zo ongeveer 5 tot 10 maal zo duur geworden. Dan zouden de collegegelden f 1500,- tot f 3000,- moeten zijn maar daar zijn we nog lang niet aan toe. Een verhoging lijkt me dus alleszins redelijk.

Een goed beurzenstelsel voor werkelijk begaafden kan er toe bijdragen dat iedereen het onderwijs kan krijgen waar hij of zij krachtens zijn intelligentie het best mee gebaat is. Een te sterke begeleiding van studenten lijkt me verkeerd; ze worden dan nooit volwassen en zelfstandig en het universitaire onderwijs wordt er heel duur door.

Terugkomend op de overbevolking:

Men wil kindertoeslagen bevriezen. Ik hoop dat ze daarna ook afgeschaft zullen worden en ook de kinder aftrek voor de belastingen. Zo niet, dan zou een drastische belastingtariefverlaging voor vrijgezellen en andere kinderlozen eindelijk wel eens aan de orde mogen komen. Deze groepen hebben namelijk geen schuld aan de overbevolking met haar gevolgen van milieuvervuiling en aantasting van natuurgebieden voor wonen- en woningbouw.

S. BOEKHOFF, Apeldoorn

• Meer duidelijkheid

Met de ingezonden opinies van mevrouw Hugenholtz en de heer Vermeer wil ik gaarne mijn adhesie betuigen. Toch is er volgens mij geen enkele garantie dat de door de heer Vermeer bedoelde „randfiguren aan onze linkerkant“ inderdaad op de VVD zullen stemmen als de partijleden zich nog sterker maken om bestuur en fracties rugge-

steun te geven. Veel groter is de waarschijnlijkheid dat zij het lidmaatschap aanvragen om in onze partij te infiltreren en vooral bij jongeren ideologische verdeeldheid te stichten. Dat de pro-Vietnam verklaringen van een deel der JOVD een aantal andersdenkenden in de VVD hebben afgeschrikt lijkt mij wel zeker. Bij ledenwerving is mij gebleken dat buitenstaanders vinden dat de VVD nog een te onduidelijke koers vaart. Ons imago wordt nog te veel verwaarloosd. Gelukkig heb ik de laatste maanden een wending ten goede kunnen constateren. Ik ben zeer erkentelijk voor de vele treffende en duidelijke uitspraken van o.a. de heren Van Riel (Zuid-Afrika, Scholendiscipline, overtrokken ontwikkelingshulp), Berkhouwer (Taiwan), Geurtsen (Angola-comité) Koudijs (Defensie) Van Dijk (protest uitzending „Hadimassa“) en Jacobse (subsidie Vietnam-comité; in Amsterdamse gemeenteraad)

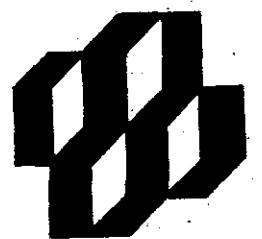
D. DE TAKACH-KERKHOVEN, Zeist

utiliteitsbouw
systeembouw

sierbeton-elementen
staalkonstrukties

Aannemings Mij. Gebr. VAN HEESWIJK n.v.

Tramstraat 31-33 • Eindhoven • Telefoon 040-23386

Johan Rudolph Thorbecke herdacht

Zaterdagochtend 3 juni legden mevrouw Van Someren en de voorzitter van de Haagse VVD-afdeling, de heer Van Ketwich Verschuur, een krans op Thorbecke's graf. Daartoe was een kleine VVD-deputatie naar de begraafplaats gekomen. Op de foto kan men v.l.n.r. onderscheiden de heer Sidney v. d. Bergh, minister De Koster, H. Wiegel, de staatssecretarissen Vonhoff en Rietkerk en minister Geertsema.

Deze bijlage van Vrijheid en Democratie is geheel gewijd aan de herdenkingen, eind vorige week, van Johan Rudolph Thorbecke, de grote liberale staatsman, die honderd jaar geleden stierf.

Elke Nederlander met enige kennis van onze politieke geschiedenis kent hem als de man van de Grondwetsherziening van 1848, die de basis vormt van het stelsel van onze parlementaire democratie. „Wat hij tot stand heeft gebracht”, zo zei onze geestverwant prof. mr. D. Simons tijdens een door de VVD georganiseerde herdenkingsbijeenkomst, „is niet beperkt tot een bepaalde politieke opvatting of partij, het behoort toe aan Nederland. Het is de inhoud van onze staatsinstellingen geworden en het heeft die beheerst ongeacht de partij die aan het bewind was”.

Volkomen terecht is er dan ook een grootse nationale herdenking gehouden, vrijdag 2 juni te Leiden, in aanwezigheid van Koningin Juliana en o.m. minister-president Biesheuvel. Maar niet minder terecht heeft de VVD daags daarna Thorbecke geëerd als een groot voorman van de liberale gedachten, die onze partij uitdraagt.

Hier en daar heeft men enige kritiek kunnen vernemen — en het is niet moeilijk te raden van welke zijde die dan kwam — op het feit dat juist de VVD Thorbecke herdacht. Het liberalisme van de VVD zou niet stroken met de voor zijn tijd zeer progressieve ideeën van Thorbecke en als Thorbecke nu zou leven, zou hij geen VVD'er zijn. Thorbecke, die zichzelf liberaal noemde en door zijn tijdgenoten liberaal genoemd werd, zag als „het kenmerk van een liberalen Staat en een liberaal Gouvernement, dat zij de ontwikkeling van zelfstandige kracht bevorderen; zelfstandige kracht in provincie, gemeente, vereniging en individu. Bevorderen dat heet, de algemene voorwaarden scheppen, waaronder die ontwikkeling mogelijk wordt”. Wij formuleren het vandaag wat moderner, maar niemand kan ontkennen dat wij ons nog steeds in onze liberale politiek door deze uitgangspunten laten leiden, zoals ongetwijfeld straks ook weer zal blijken uit het Liberaal Manifest, dat de VVD thans opstelt. Een Manifest waaruit nog eens duidelijk zal worden hoe de VVD ook in de gecompliceerde samenleving van thans, het individu zijn zelfstandigheid wil laten behouden. Zulks in tegenstelling tot de gedachten die ten grondslag liggen aan het rapport van de zich progressief noemende commissie-Mansholt, dat van het individu niets meer over wil laten.

De kritiek latend voor wat zij is heeft de redactie van Vrijheid en Democratie niet geschroomd ruim aandacht te schenken aan de Thorbecke-herdenkingen, in woord en beeld.

Prof. mr. D. Simons belichtte het liberalisme van Thorbecke.

PAGINA'S 6 EN 7

Mr. H. van Riel sprak over Thorbecke als „introvert dadenmens”

PAGINA 8

Mr. W. J. Geertsema koos „Thorbecke als minister” als onderwerp

PAGINA 11

Herdenking in Kloosterkerk

In de oudste nog in gebruik zijnde Haagse kerk, de Kloosterkerk aan het Lange Voorhout, waren zaterdag 3 juni, aan de vooravond van de sterfdag van Thorbecke, honderden bijeengekomen om de grote staatsman en geleerde te herdenken. Een verrassend grote belangstelling voor deze samenkomst, uitgaande van de VVD en voortreffelijk georganiseerd door de Haagse afdeling.

Waarom in de Kloosterkerk? Omdat Thorbecke in zijn Haagse tijd dagelijks van zijn woning aan de Koninginnegracht door het statige Lange Voorhout naar het departement op het Binnenhof, naar zijn torenkamertje, placht te gaan.

Behalve Thorbeckes tachtigjarige kleinzoon mr. W. J. R. Thorbecke, waren ook zijn achter- en achter-achterkleinzonen speciaal voor deze herdenking uit de Ver. Staten overgekomen. En voorts bevonden zich onder het auditorium de ministers De Koster en Langman, staatssecretaris Vonhoff, de commissaris der koningin in Groningen, mr. Toxopeus, de oud-minister van justitie mr. Polak, de oud-staatssecretaris Keyzer en verscheidene leden van de Eerste en van de Tweede Kamer.

Onze partij-voorzitster, mevr. H. van Someren-Downer, opende de bijeenkomst met een korte rede, waarin zij constateerde dat onze grote liberale

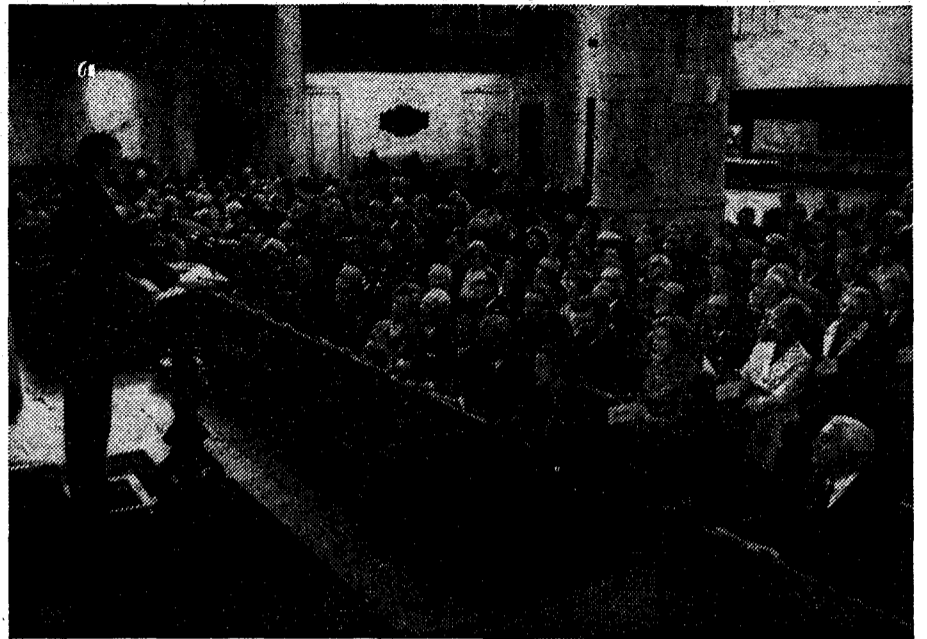

Partijvoorzitster mevrouw Van Someren tijdens haar welkomsttoespraak in de Kloosterkerk

voorman juist in deze tijd zo'n uitermate actuele figuur is. Thorbecke was een groot man en daardoor geen gemakkelijk mens. Hij heeft als politicus alles meegemaakt, wat tegenwoordige politici ook beleven. Thorbecke heeft begrepen dat alle tijden grote vernieuwingen behoeven; hij heeft echter vooral bewezen, dat grote veranderingen in het maatschappelijk bestel mogelijk zijn zonder revolutie. Met een verwijzing naar onze tijd zei mevr. van Someren-Downer, dat wanneer liberalen wijzigingen die nodig zijn niet aanvaarden, zij de naam van liberalen niet waard zijn.

Hierna kon men luisteren naar twee boeiende, historische redevoeringen van minister van binnenlandse zaken mr. W. J. Geertsema en de Rotterdamse hoogleraar prof. mr. D. Simons, elders in dit blad uitvoerig weergegeven.

Kort, maar verrassend naar inhoud, sprak vervolgens mr. W. J. R. Thorbecke, de 80-jarige kleinzoon. Thorbeckes kleinkinderen hebben hun grootvader doen zien door de ogen van hun ouders als een streng man, nauwkeurig, energiek en met een grote werkkraft, die hij putte uit een gelukkig huwelijkseven. Thorbecke zag in, dat menselijke en politieke verhoudingen voortdurend aan wijzigingen onderhevig waren. Vrijheid, gezag en zelfdiscipline waren voor Johan Rudolph vanzelfsprekende zaken. Hij was nimmer bevreesd de consequenties van zijn optreden te aanvaarden. Thorbecke zag in en hij was zijn tijd daarin ver vooruit, dat geweld en wetteloosheid de absolute macht in de hand werken. En de uitspraak (geciteerd op de herdenkingspostzegel): „Er is meer dan voorheen in de wereld te doen”, wijst er op, dat Thorbecke ook ver over de grenzen zag. In dit verband richtte mr. Thorbecke de aandacht van zijn gehoor op de tegenwoordige tijd, waarin naar zijn mening voor Nederland nog een grote rol is weggelegd bij het oplossen van problemen zoals het milieuvraagstuk, de verhouding tussen arme en rijke landen; vraagstukken, die het leven op deze planeet in gevaar brengen. Het is daarbij van betekenis, dat we ons niet afvragen of, maar hoe we deze problemen te lijf moeten gaan. In de geest van Johan Rudolph Thorbecke zijn de grote problemen van onze

Overzicht van de Kloosterkerk tijdens de rede van de heer Wiegel

tijd in internationaal overleg te overwinnen, met zelfopoffering en met koel verstand, in het kader van recht, verdragszekerheid en samenwerking.

Met deze weinige woorden gaf de bejaarde oud-diplomaat blijk van een heldere kijk op de toekomst, op de taak van ons volk, waaraan Johan Rudolph zijn leven en werk op onnavolgbare wijze heeft geschonken.

Hierop als 't ware aansluitend, herinnerde de VVD-fractievoorzitter in de Tweede Kamer, H. Wiegel, aan een uitspraak van ir. Vondeling uit de jaren zestig: „De mantel van Thorbecke past de tegenwoordige liberalen niet meer”. Niets is minder waar, verklaarde de heer Wiegel, want Thorbecke liet zich in zijn tijd, evenals nu de moderne liberalen, leiden door de beginselen van vrijheid, verantwoordelijkheid en sociale rechtvaardigheid. De woorden van Thorbecke zijn wel degelijk nog handwijzers voor de politiek van nu. Thorbecke was een verdraagzaam mens met respect voor de overtuiging van anderen.

Van die verdraagzaamheid hebben we vandaag nog veel te leren. De ontplooiing van de mens moeten we centraal stellen, zoals Thorbecke dat kenmerkend in zijn beleid deed.

Het slotwoord, tevens dankwoord aan de sprekers, was voorbehouden aan de heer H. P. J. van Ketwich Verschuur, voorzitter van de Haagse afdeling van de VVD. Hij overhandigde aan de sprekers de zilveren legpenning, die in opdracht van de partij bij Koninklijke Begeer naar een ontwerp van Willem Vis is geslagen. Ook mr. H. van Riel, die de dag tevoren in Leiden bij de nationale herdenking zo'n magistrale rede had gehouden, mocht de zilveren penning uit handen van de heer Van Ketwich Verschuur ontvangen.

Na afloop van de zeer geslaagde herdenkingsbijeenkomst in de Kloosterkerk ontvingen de heer en mevr. Van Ketwich Verschuur een groot gezelschap in hun gastvrije woning.

J. E. VAN DER WIELEN.

Drie generaties Thorbecke bij herdenking

Mr. W. J. R. Thorbecke, de tachtigjarige kleinzoon van de grote staatsman

De herdenkingsbijeenkomst van de VVD in de Haagse Kloosterkerk werd voerige week zaterdag bijgewoond door vijf Thorbeckes die tezamen drie generaties overbruggen. De oudste van hen, de tachtigjarige oud-hoogleraar dr. W. J. R. Thorbecke heeft op die bijeenkomst een korte toespraak gehouden. Hij is een kleinkind van de eminente staatsman. Naast hem waren er nog twee zoons en een kleinzoon, dus achter- en achterachterkleinkinderen van J. R. Thorbecke en een zoon van zijn oudste broeder, dus eveneens een achterkleinkind.

„Laat ik vooropstellen dat ik mijn grootvader nooit heb gekend. Dat kunt u wel nagaan als u weet dat ik tachtig jaar ben en mijn grootvader honderd jaar geleden overleed. Wat ik van mijn grootvader weet, weet ik van mijn ouders. Mijn grootvader was een onbuigzame man, met een sterke eigen overtuiging. Maar ook had hij een sterk bewegende innerlijk leven en hield hij veel van muziek. Bovendien had hij een uiterst gelukkig, harmonieus huwelijkleven. Zijn kinderen, zoals mijn vader, zagen heel erg tegen hem op.”

Aldus de korte karakteristiek van dr. Thorbecke, die thans enige maanden in ons land verblijft, maar eigenlijk in de Verenigde Staten woont. Dr. Thorbecke lijkt in het geheel niet op zijn grootvader, althans zoals deze op de thans wijdverbreide affiches staat afgebeeld. De kleinzoon heeft spierwitte haren, helbauwe ogen, die gemoeidelijkheid en geen onbuigzaamheid uitstralen, en in zijn mond onafschiedelijk een pijp. Hoewel de heer Thorbecke al vijftienvintig jaar Ameri-

kaans staatsburger is, kun je dat in het geheel niet horen aan zijn spraak. De reden is dat hij, waar hij ook in de wereld met zijn gezin was, altijd Nederlands is blijven spreken.

Kosmopolieten

Dr. Thorbecke kan met recht een kosmopoliet genoemd worden. Er zullen maar weinig streken van de wereld zijn die hij niet kent. Uit zijn verhaal over de Thorbecke-familie blijkt overigens dat het kennelijk een Thorbeckiaanse eigenschap is om de wereld in te trekken. Twee zoons van de voormalige minister-president vonden de dood in het Verre Oosten, de oudste door een ongeluk in China („Ik heb nog geprobeerd zijn graf in Amoy te vinden, maar dat is mij nooit gelukt,” aldus dr. Thorbecke) en de tweede zoon door een ziekte in Ned. Indië.

De andere zoon van oud-minister Thorbecke werd landsadvocaat en is de vader van de Thorbecke die ons dit allemaal vertelde. De landsadvocaat had vijf kinderen, van wie dr. Thorbecke de jongste is. Deze begon na zijn rechtenstudie een diplomatieke loopbaan die hem een werkkring gaf in Parijs, Berlijn, Oslo, Japan en China waar hij gezant was. Nadat hij in 1937 de diplomatieke dienst verliet, is hij in een particuliere functie naar China teruggekeerd, waar hij met zijn gezin in totaal tien jaar is geweest. „Ik heb de oorlog met Japan zien aankomen en wilde v'ak voor de bezetting van Shanghai naar de V.S. gaan.” Het werd Zuid-Afrika en daarna het Mid-den-Oosten.

Zijn echtgenote heeft ervoor gezorgd dat de herinneringen aan deze periode onuitwisbaar blijven, want zij schreef boeken over de landen en volken die zij beiden leerden kennen.

Politiek

Na de „Chinese” periode vestigde dr. Thorbecke zich in de Verenigde Staten, waar hij hoogleraar politieke wetenschappen werd. Tevens was hij acht jaar lang politiek adviseur van de „Free Europe Committee” de organisatie die ook Radio Free Europa beheerst. Toch is dr. Thorbecke niet in ruste gegaan, integendeel: op dit moment schrijft hij vier uur per dag aan een politiek-wetenschappelijk werk over de veranderingen van de structuren in de V.S. en de daaruit voortvloeiende gewelddadigheden en onrust. „Mijn vrouw heeft eigenlijk veel meer geschreven dan ik,” zegt de politicoloog, die zelf ook een aantal titels op zijn naam heeft staan.

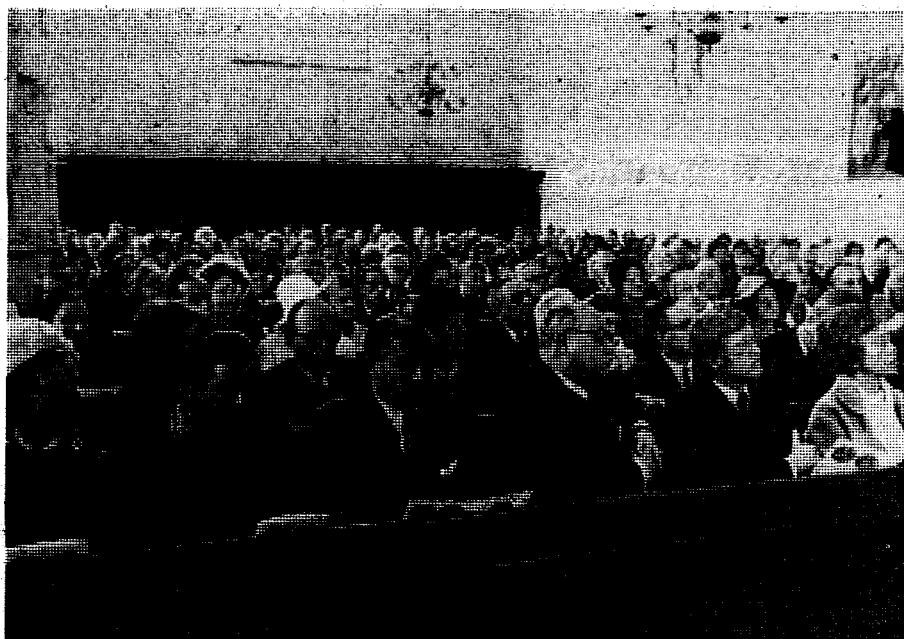
Van zijn zes kinderen (twee jongens en vier meisjes) wonen er drie permanent in de V.S., de anderen hebben zich verspreid over de wereld. „Ik geloof niet dat wij er ooit last van hebben gehad kinderen of kleinkinderen te zijn van zo'n beroemde man. Wij zijn allemaal vrij nuchter gebleven. Wel zijn we altijd een aaneengesloten familie geweest. Nu nog zie ik regelmatig mijn kinderen, waar zij ook wonen,” zegt Thorbecke. Hij denkt dat het geslacht Thorbecke oorspronkelijk Noors is, maar dat dit naar Duitsland is getrokken. Daar wonen nu een groot aantal Thorbeckes.

L. RHIJNSBURGER

NEDERLAND EERDE GROOT LIBERAAL STAATSMAN

Koningin Juliana werd bij haar aankomst in de Pieterskerk te Leiden, waar de nationale herdenking van Thorbecke plaatshad, o.m. door burgemeester dr. A. J. Vis verwelkomd (foto links boven). Nadat men in de Pieterskerk geluisterd had naar de herdenkingstoespraken, begaf het gezelschap zich naar de Hortus Botanicus van de Leidse universiteit; de foto rechts boven laat zien dat daar een goede stemming heerste (v.l.n.r. de heren Wiegel, Koning en Korthals). De VVD herdacht Thorbecke daags daarna in de Haagse Kloosterkerk; de foto hiernaast toont de grote belangstelling voor deze bijeenkomst. Op de foto hieronder overhandigt de heer Van Ketwich Verschuur, voorzitter van de Haagse VVD-afdeling, de zilveren Thorbecke-penning aan de heer Van Riel. Na de stijlvolle bijeenkomst in de Kloosterkerk ontvinden de heer en mevrouw Van Ketwich Verschuur een groot aantal genodigden in hun woning. Tijdens die ontvangst maakte onze fotografie, mej. H. Kortlandt, de laatste drie op deze pagina afgedrukte plaatjes: mevrouw Van Someren in gesprek met de Haagse VVD-voorzitter, een overzicht in de tuin en de heer Van Riel in gesprek met Thorbecke's kleinzoon en diens echtgenote.

Thorbecke als mens in eigen kring

Onder de uitgebreide Thorbecke-literatuur bevindt zich een kostelijk boek, in 1936 bij Meulenhoff te Amsterdam verschenen in de reeks „Brieven van grote Nederlanders”, onder redactie van de toenmalige historicus dr. N. Japikse, directeur van 's Rijks Geschiedkundige Publikatiën en van het Koninklijk Huisarchief.

Ik bedoel de uitgave: „Thorbecke, brieven aan zijn verloofde en aan zijn vrouw”. Wie dit boek in zijn bezit heeft, kan zich gelukkig prijzen. En dat niet alleen omdat het voor zover ik weet ook antiquarisch niet zo gemakkelijk meer te krijgen is. Men kan Thorbecke als staatsrechtsgeleerde, als filosoof en als historicus leren kennen uit diens talrijke studies en geschriften. Als staatsman verrijst hij torenhoog uit zijn, in parlementair-historische werken en in de Handelingen der Kamers neergelegde, openbare optreden in zijn functies van minister en van Kamerlid, en bovenal uit het grootse aandeel dat hij als minister der Kroon heeft gehad in de legislatieve vormgeving van ons staatkundig bestel. Maar als echtgenoot, vader en mens met een groot, liefhebbend hart en met — soms ook wel — kleine hebbeligheden, kan men Thorbecke niet beter leren kennen dan uit de brieven aan de lieflijke en door hem tot op de laatste dag van haar leven aan zijn zijde, verafgode Adelheid Solger.

Naar de mode van de meeste portretten uit die tijd kennen we de grote liberale voorman uit afbeeldingen alleen als de man met de verstarde, strenge blik en de wat samengeperste lippen in een enigszins gegroefd gelaat. Wat een voortreffelijke gedachte is het daarom geweest, een keuze ook uit de vele gelukkig bewaard gebleven particuliere brieven van Thorbecke te doen en deze te publiceren. Zij vormen een waardevolle aanvulling op de vele geleerde en hoogst belangrijke geschriften en opstellen van en over Thorbecke en zonder deze brieven zou ons het zicht op één zijde — namelijk de zeer menselijke — van deze historische figuur ontbreken.

Het is begrijpelijk, dat dr. Japikse zich in zijn „Ter Inleiding” tot deze publicatie heeft afgevraagd of het niet oneerbiedig was brieven van zulk een tedere inhoud openbaar te maken, al was het dan juist een eeuw nadat de reeks van deze brieven (toen aan zijn verloofde) begon. Maar gelukkig zag ook de historicus Japikse twee motieven, die dit bezwaar afdoende weerleggen. Het Nederlandse volk heeft er recht op, zijn grote mannen uit het verleden geheel te kennen en bovendien: „de loutere en hoge opvatting, die in Thorbeckes liefdesbrieven zich uit, kan hem alleen maar hoger doen schatten; er is geen enkele lagere gedachte in”.

Een kleindochter, mejuffrouw A. Thorbecke, schreef in haar „Voorwoord” met recht, dat de brieven van Thorbecke aan zijn vrouw een schets vormen van zijn huwelijksleven en zijn huwelijksleven is de illustratie zijner persoonlijkheid: „de gelijkmatigheid, de trouw, de diepe gevoelens, die de grondtoon vormen van de eerste tot de laatste van zijn brieven, zij zijn dezelfde eigenschappen die zijn leven als staatsman hebben beheerst. Zij is het eens met prof. Kranenburg, die van hem gewaagde als van „een gepassioneerde type, een emotionele man”. In zijn publieke leven blijven passie en emotie steeds onderdrukt, maar in deze brieven komen zij, hoewel in beheerste vorm, tot uiting in de grote liefde en verering voor de zoveel jaren jongere, lieflijke echtgenote. „Alles wat in dit ernstige hart aan liefde gloeide, voor de mensheid, voor de waarheid, voor de vrijheid, voor het recht, uit zich in de diepe genegenheid voor zijn vrouw; de brieven zijn er de weerklink van. En Adelheid Solger is zijn getrouwe levensgezellin geweest; zij heeft hem begrepen en zij heeft het verstaan, in de schaduw van zijn leven te blijven”.

Afkomst - jeugd

Het geslacht Thorbecke komt oorspronkelijk uit Osnabrück, maar was reeds in 1648, bij het einde van de tachtigjarige oorlog, in Zwolle gevestigd. Heinrich Thorbecke, geboren in 1632 in Osnabrück en overleden te Zwolle in 1708, was in laatstgenoemde gemeente postmeester en stichter van de tabaks-

Adelheid Solger, als verloofde, naar tekening van Johan Rudolf Thorbecke zelf.

handel aldaar. Deze kocht in 1688 het huis aan de Dijk, later Thorbeckegracht genoemd. Het is in dit grote huis, dat Johan Rudolf, de latere staatsman, geboren werd als zoon van de goed gesitueerde tabakshandelaar Frederik Willem Thorbecke en diens (Duitse) vrouw Christina Regina. Deze was de dochter van een zeer vermogend inwoner van Osnabrück en zuster van de burgemeester van die stad (aldus een andere auteur, van een in 1949 bij E. J. Brill te Leiden verschenen historisch-kritische studie over Thorbecke, de vroegere predikant dr. K. H. Broersma).

Johan Rudolf ondervond juist in zijn jeugd de benauwende druk van de „Franse Tijd”. Eeuwenlang waren de Thorbeckes zeer welgesteld, zo niet vermogend geweest, maar de economische malaise, versterkt door de invoering van Napoleons Continentale Stelsel, was ook voor Johan Rudolfs vader een ernstige klap. Nederland mag vader Thorbecke altijd dankbaar blijven dat hij nochtans, mede waarschijnlijk met steun van de familie van zijn vrouw, zich heeft willen en kunnen inzetten om zijn kennelijk zeer begaafde zoon Johan de opvoeding te geven, welke met diens intelligentie overeenkwam.

Van een predikant in Zwolle leerde hij Latijn en Grieks. Hij behoeft daardoor de z.g. „Latijnse School” maar kort te bezoeken. In de zomer van 1814, op 16-jarige leeftijd dus, verlaat hij deze als „primus” van de hoogste klas. Eerst in Amsterdam, waar hij bij een bekende van de familie, de Lutherse predikant Sartorius, inwoonde en vervolgens in Leiden — waar Thorbecke later nog gemeenteraadslid zou worden — studeerde hij klassieke letteren en wijsbegeerte. In Leiden promoveerde hij op 22-jarige leeftijd, na in 1818 aan de Leidse Universiteit reeds de gouden medaille te hebben verworven met zijn verhandeling

over Cicero's moraalwetfilosofie en vervolgens nogmaals wegens zijn geschrift over een onderwerp uit de Griekse filosofie (Brugmans). Hij promoveerde (in het Latijn) op een onderwerp, dat zijn meest geliefde hoogleraar, prof. D. J. van Lennep, de vader van de latere romanschrijver Jacob, hem had geadviseerd, namelijk de Romeinse redenaar Asinius Pollio. Later zou de Leidse universiteit hem, die zich tevens steeds meer ontpopte als staatsrechtsgeleerde, nogmaals eren, en wel in 1831 met de toekenning van het doctoraat honoris causa in de rechten.

De jaren in Duitsland

De aandacht, welke Thorbecke reeds tijdens zijn studie had getrokken, had tot gevolg dat minister Falck hem een reisbeurs van f 1200 (en later nog eens een van f 1800) toekende om in Duitsland, toen het land van filosofen, dichters en schrijvers, universiteiten en bibliotheken te bezoeken. Die jaren zijn van grote invloed geweest op het denken en op het leven van Thorbecke. Hij onderging daar de invloed van de Romantiek en van de opkomende liberale staatkundige denkbeelden. Hij ontmoette er verlichte filosofen en geleerden en gaf weldra zelf als privaat-docent les aan de Universiteiten van Gießen en Göttingen (o.a. in de antieke filosofie).

Dat moet een heerlijke tijd zijn geweest voor de naar verdieping van zijn kennis en zijn gevoelsleven dorstende intelligente en ontvankelijke jongeman. Het is ook in deze jaren, dat hij kennis maakt met de weduwe en het gezin van de (in 1819 overleden) Berlijnse hoogleraar en filosoof uit de tijd der Romantiek K. W. F. Solger, die zich in het bijzonder met

de studie der aethetica had beziggehouden. De dochter Adelheid is dan nog een kind, maar zij groeit op tot een lieflijke, opgewekte jonge vrouw.

Thorbeckes bezoeken aan het inmiddels naar Dresden verhuisde gezin worden talrijker en het is duidelijk: Adelheid is niet meer uit zijn gedachten. Zij verloven zich in de zomer van 1834 (Adelheid is dan zeventien) en op 15 juli 1836 treedt de dan 38-jarige Johan Rudolf Thorbecke te Tharand, bij Dresden, in het huwelijk met de 19-jarige Adelheid. Thorbecke heeft dan al lang zijn „Bedenkingen aangaande het recht van den Staat” geschreven, is in 1825 (op 27-jarige leeftijd) benoemd tot hoogleraar te Gent, waar hij diplomatieke en staatkundige geschiedenis en statistiek krijgt te doceren en in 1831 is hij hoogleraar in de staats- en rechtsgeschiedenis te Leiden geworden.

Maar bij al deze geleerdheid gaat de mens in Thorbecke toch niet verloren; zij verdrukt zijn gemoedsleven niet. Naar aanleiding van een bewaard gebleven brief van Thorbecke van januari 1822 aan de 25 jaar oudere Duitse dichter en schrijver dr. Ludwig Tieck in Dresden, schrijft prof. Brugmans: „Zo zeer is in deze jaren de Duitse geestesstroming tot hem doorgedrongen, dat in de brieven van de jonge Thorbecke, die men zo licht als een stoere, stroeve werker ziet, de orgeltoon van de romantiek met haar dwepende sentimentaliteit doorklinkt”.

Zeventien jaar later zal die „romantische” inslag ook blijken uit de brieven van Thorbecke aan Adelheid.

De brieven van Thorbecke

De eerste in het „brievenboek” afgedrukte brief is gedateerd 1 september 1834. Hoe aandoenlijk klinkt de verliefdheid van Thorbecke uit het begin van zijn brief: „Mein Mädchen! Guten Morgen, mein süßes Mädchen! Liebste, beste Adelheid, wie hast du geschlafen? Sahst du gestern Abend mein Tuch wehen? Es war eine Fahne der Sehnsucht und des Schmerzes (...) Meine Liebe und mein Leben, ich sehe deine Augen wohl, aber kann deinem liebreisenden Munde nicht nahen. Ich küsse deine Locke und Medaillon. Sage, Mädchen, wieviel Küsse soll ich haben, wenn ich wiederkomme?”

Hoe diep menselijk klinkt het, als Thorbecke in een brief aan Adelheid op 16 september 1834 verzucht, wat heerlijk het zou zijn geweest als zijn vader dit grote levensgeluk van zijn zoon nog had kunnen beleven. „Am Sonnabend Morgen besuchte ich mit meinem Bruder das väterliche Grab. Ich bestreute es mit den schönsten Feldblumen, die ich unterwegs pflückte. Ich konnte mich einer Thräne nicht erwehren, wenn ich dachte, der Vater hätte mein höchstes Glück noch erlebt. Du hättest den herrlichen Mann kennen, und er dich in seine Arme schliessen sollen. Wie hätte sein wehmütig-inniger, glänzender Blick dich begrüßt und geführt! Aber er war und ist mir doch nahe, und segnet mir die Krone meines Lebens”.

In een brief, gedateerd 3 oktober 1834, vertelt hij zijn verloofde waarom hij een „vrije dag” heeft. Het is het feest van Leidens ontzet. Hij vertelt haar de geschiedenis van het Spaanse beleg van de stad en Leidens uiteindelijke ontzet, en hoe „der Prinz von Oranien, der Vater des Vaterlands, Vater Wilhelm, wie wir ihn nennen”, zelf naar Leiden kwam om de burgerij voor haar heldenmoed een Universiteit te schenken.

Vierendertig van deze brieven aan zijn verloofde zijn opgenomen. Dan volgen, na zijn huwelijk, te beginnen op 6 november 1836 en eindigend met 25 juli 1867, een 80-tal brieven aan zijn vrouw, waarin men zijn vreugden en moeilijkheden, als Kamerlid en als minister, volledig kan volgen. Eerst komen zij uit Den Haag, waar hij wegens zijn politieke beslommeringen vaak moet overblijven, naar Leiden. Het eerste briefje is nog in het Duits, maar de andere zijn in het Nederlands, dat Adelheid zich dan kennelijk heeft eigen gemaakt. Later, wanneer hij met zijn gezin naar Den Haag is verhuisd (1850), waar hij tot zijn dood aan de Koninginnegracht heeft gewoond, komen zijn brieven vooral uit de plaats. die hij, als minis-

door A. W. ABSPOEL

ter of als Kamerlid, bezoekt. Soms ook stuurt hij (waarschijnlijk door middel van een bode) enkele regels uit het „Torrentje”, van Binnenlandse Zaken, waar hij tijdens zijn ministerschap zetelt. Zo op 24 december 1850: „Dep. v. B.Z. 24 dec. 1850. Mijn lief zoet Madonnaatje! Ik hoop, dat wij dezen ochtend met de TwK. gereed komen, zoodat ik dezen avond, zoo gij wilt, met u zou kunnen vieren”. Op 7 maart 1851 stuurt hij haar uit zijn Departement enkele juichende woorden: „Mijn lief, zoet Madonnaatje! Fremery is gekozen met 424 tegen 395 stemmen”. Deze mededeling slaat op J. A. de Fremery, een oude studievriend uit Leiden, gekozen tot lid van de Tweede Kamer (bij een tussentijdse verkiezing kennelijk) voor Steenwijk.

Als Thorbecke in 1840 tot lid van de „dubbele Kamer” tot herziening van de Grondwet is benoemd (dat is nog niet de grote herziening van 1848), schrijft hij op 11 augustus o.a. „Ik vond gistermorgen op mijne kamer komende eene uitnodiging van den Koning, om dienzelfden middag bij Zijne Majesteit te eten. Ik nam die aan en heb, na een lange en ellendige discussie in de vergadering, aan de Kon. tafel in het gezelschap van 70 of 80 personen plaats genomen, zoals ik u mondeling zal vertellen”. Na nog enige zakelijke mededelingen volgt dan: „Grootmama en tante Marie hartelijk gegroet. Kus Jetje en Rudolph van Papaatje. Bovenal omarm ik mijn eigenst Madonnaatje en wat zij mij belooft”. Jetje (Henriette) en Rudolph zijn de eerste twee (uiteraard dan nog heel jonge) kinderen van het echtpaar. Zij kregen er zes: Henriette, Rudolph, Herman, Willem, Marie en Frederik. Van de zoons zijn er twee nog vrij jong gestorven.

Dualistische persoonlijkheid

Thorbecke werd door velen vereerd en in ieder geval om zijn grote kennis, bekwaamheid en integriteit gerespecteerd. Maar niet iedereen kon met hem samenwerken. Sommigen vonden hem meermalen hoogmoedig, nors en gesloten. Waarschijnlijk heeft de fout dan wel aan beide kanten gelegen. Politici zijn bovendien nooit algemeen bemind. Afgezien nog van hun politieke tegenstanders (die echter best tegelijk goede vrienden kunnen zijn), zijn er altijd lieden die zich door hen teleurgesteld of gepasseerd voelen. Thorbecke, zo menen sommigen, ontbrak het soms ook aan voldoende mensenkennis. Misschien sluit daarop aan de passage in een brief van 1 maart 1866 (Thorbecke is dan 68 en heeft moeilijkheden in zijn tweede Kabinet gehad): „Ik ben ten aanzien van menschen steeds te veel optimist. Ook wel ten aanzien van de gebeurtenissen en den loop der wereld. Het ideaal heeft mij beet. Het ideaal is alleen in mijn Madonnaatje verwezenlijkt”.

Adelheid, zo schrijft Brugmans, is de zoon in Thorbeckes leven geweest. Uit de portretten kennen we haar als een vrouw met regelmatige trekken, verstandige ogen en een gevoelige mond. Niets werd door haar man geschreven of zij las het; vaak woonde zij de kamervergaderingen bij als hij aan het woord moest komen. Op zijn schrijfbureau, waar de paperassen zich telkens chaotisch dreigden op te stapelen, wist zij steeds orde te scheppen. Dikwijls dicteerde hij haar de zaken, die hij op schrift wenste te zetten. Zo werd ook de bezoeker van het huis aan de Garenmarkt te Leiden, later aan het Kanaal (thans: Koninginnegracht) in Den Haag, getroffen door een tegenstelling. Hij verwachtte, maar een van Thorbeckes leerlingen schreef, een stugge, gereserveerde gastheer, een norske echtgenoot, een strenge vader, hij zag een opgeruimde, gulle gastheer, een liefhebende echtgenoot, een zeer toegewijde vader, die met zijn gezin lachte en schertste.

Het is verleidelijk, steeds weer uit Thorbeckes brieven te citeren, maar we moeten ons beperken. Enkele aanhalingen mogen echter nog volgen, in willekeurige jaren.

Wanneer Thorbecke op 26 februari 1849 met een delegatie uit de Kamer een officieel adres aan de Koning heeft aangeboden, schrijft hij de volgende

Een lithografie van Thorbecke, waarschijnlijk uit zijn verlovingstijd.

ochtend: „Wij zijn gistermorgen te half één in drie koetsen, stapvoets, de bodens der St. Generaal voorop, naar het paleis gereden, daar met de eerbewijzen, die ik u mondeling zal beschrijven, ontvangen, en, in de troonzaal, tot den Koning, staande voor den troon, toegelaten. Ik heb het adres voorgedragen, Z.M. heeft gratieus geantwoord; en wij zijn onder dezelfde eerbewijzingen vertrokken”.

Eind oktober 1849 vormt Thorbecke zijn eerste Ministerie. Op 30 oktober schrijft hij uit Den Haag: „Het sein: de ministers zijn benoemd, moet gij hebben ontvangen”. En op 6 november: „Wij hadden gisteravond den eersten ministerraad, waar ik, voor drie maanden, eenparig tot president ben benoemd. Wij zullen die vergaderingen, evenwel in 't vervolg niet 's avonds, maar Dingsd. en Vrijdags v. 2—4, in den regel houden. Te 4 ure had ik uw patrijs gegeten: de houtsnippen waren bedorven”.

Dienstreizen

Twee dagen later is er blijkbaar wrijving met de Koning geweest. Thorbecke schrijft dan namelijk uit Den Haag (naar Leiden): „Mijn zoet Madonnaatje! Heerlijk, dat gij dezen avond wilt komen; dit uitzigt maakt den ganschen dag tot een feest, en mij ontoegankelijk voor onaangename indrukken. Wij waren gister op het punt gezamenlijk ons ontslag te nemen, van wege eene behandeling door Z. M. Lucas aangedaan (dit slaat op E. Lucas, minister van Marine - A.). Hij kan daar echter direct een wat prettiger mededeling op laten volgen: „Gister ontvangst bij Prins Frederik, bij de Koningin en de Erfgrootertogin v. Saksen-Weimar, uitstekend be-

of, zoals de heer H. J. van Heek, in de gemeenteraad van Enschede. „Voor de tweede reis schreef ik u Woensdag op een buiten van de heer Salomonson. Daarna werd ik gister morgen door de HH Blijdenstein, v. Heek en Ten Cate van Almelo afgehaald. Wij reden over Borne en Hengelo, en kwamen omstreeks twee uur hier aan, waar eene hartelijke ontvangst der familie Blijdenstein mij wachtte. Te 4 ure was er een groot diner bij den burgemeester ten Cate. Daarna 's avonds groote receptie bij mijn gastheer, den ouden heer Blijdenstein, op zijn buiten, een kwartier of half uurtje buiten de stad. Dezen morgen heb ik de beide fabrieken van de HH Jannink, de stoomververij van Ten Cate, het magazijn der HH van Heek, de groote stoomspinfabriek der naamloze Maatschappij, en de verfhoutmolen met de stoomsterkerij van een anderen heer Ten Cate bezigtigd. Vermoed te huis gekomen, verkwikt mij uw brief v. Woensdag avond”.

In 1865, tijdens zijn tweede ministerschap (1862-1866), is hij weer op bezoek in Limburg en Brabant, waar de ontvangst ook dan niet minder feestelijk is. Integendeel. In Venlo wordt hij ingehaald door de „fanfares van het Venloosch muzikgezelschap” en er is vuurwerk op de Markt, dat hij beloofd had te zullen bijwonen. „Onderweg stonden aan de stations deputatiën en verplichtten het rijtuig te verlaten”. Aan het eind van zijn brief uit Maastricht schrijft hij: „Te Roermond zat de bisschop, na mij zijne gansche geestelijkheid te hebben voorgesteld, vrolijk, opgewekt, nevens mij aan tafel; Jufvr. Elise, die ik van Venlo had medegenomen, aan Zijne andere zijde geplaatst. Van het banquet hier stond ik te half acht op; aangekomen te Maastricht, waren wij en cortège, eene onafzienbare reeks van rijtuigen, naar het stadhuis gereden, waar mij, met eene rede van den burgemeester, verwelkomd, de eerewijn werd aangeboden”. Tenslotte verzekert hij nog: „Mijne gezondheid is tegen alle vermoeyenissen bestand gebleven”. De volgende dag rijdt hij na het diner bij de burgemeester, met de burgerlijke, geestelijke en militaire autoriteiten naar de Schouwburg, waar de Dragons de Villars worden gegeven en „men het orkest tusschen beide het Neerl. bloed liet spelen, om mij met handgeklap te begroeten”. Het zijn plezierige momenten, ter afwisseling van het belangrijke werk, dat hij als minister en leider van het Kabinet weet tot stand te brengen. Maar daarover leest men elders in dit nummer ongetwijfeld genoeg.

Het einde

Nog eenmaal treedt Thorbecke als minister op, in 1871. Hij is dan 73 jaar. Maar zijn grootste geestkracht is gebroken. Twee slagen hebben hem inmiddels getroffen. In 1869 overlijdt zijn trouwe huisvriend en geestverwant mr. N. Olivier (o.a. minister van Justitie geweest in zijn Tweede Kabinet). In 1870 komt de grootste klap: de dood van zijn dochter, zo veel jongere vrouw, zijn vereerde Adelheid. Thorbecke, zo verklaren vrienden, is in feite een gebroken man. Na de behandeling van zijn begroting in de Kamer in december 1871 gaat zijn toestand hard achteruit, al blijft hij helder van geest. Kramphoesten bezorgen hem echter grote benauwdheden. Op 4 juni 1872 sterft hij, toch nog „in het hart”.

Hij heeft intens lief gehad en hij heeft op het staatkundig leven van zijn land voor meer dan een eeuw zijn stempel gedrukt. Brugmans heeft dan ook stellig gelijk, wanneer hij vaststelt: „Aan Thorbecke is het zeldzame geluk beschoren geweest dat hij bereikt heeft, nog tijdens zijn leven, hetgeen hij zich had voorgesteld. Dat is noch aan Van Oldenbarnevelt, noch aan Van Slingelandt — om slechts deze beide staatslieden te noemen — te beurt gevallen”.

Prinselijke vrijheid

door mevrouw H. VAN SOMEREN-DOWNER

De herdenking van een nog steeds zo actuele figuur als Thorbecke geeft aanleiding een enkel facet uit zijn leven en werk op het heden te projecteren. Het is bij beide herdenkingen vele malen gezegd: Thorbecke heeft de macht van de koning ingeperkt, overigens niet van andere leden van de koninklijke familie.

De Oranjevorsten hebben op een buitengewone wijze inhoud gegeven aan hun na-Thorbeckiaanse constitutionele positie. Dit is zeker een van de redenen waarom er zo weinig echte republikeinen in Nederland bestaan en dat diegenen die het zijn nog wel eens plegen te zeggen dat indien de republiek uitgeroepen zou worden onze Koningin Juliana de eerste gekozen president zou zijn. Een beter relatie tussen vorstin en volk is nauwelijks denkbaar.

Thans heeft zich een nieuwe generatie aangediend, die al midden in het maatschappelijk gebeuren staat, onze kroonprinses en haar echtgenoot zijn daarvan uiteraard de meest in het oog vallende personen. Twee intelligente integere mensen die betrokken wensén te zijn bij het gebeuren van vandaag, die met mensen spreken, die willen weten wat er leeft, wat er beweegt en waardoor de mensen bewogen worden.

Staatsrechtdeskundigen, onder wie wijlen professor Oud, hebben gelukkig de speelruimte van de leden van het Koninklijk huis ruim willen zien. Zij grepen daarmee in wezen terug op de direct op Thorbecke volgende periode, waarin het geheel gewoon was dat prinses in het openbaar zich in discussies mengden. In Staatsrechtelijke geschriften is over deze toen kennelijk normale gang van zaken geen ernstige ongerustheid uitgesproken. Toch groeide er zonder grondwettige reden een soort koudwaterrees voor maatschappelijk bewegen van prinses en prinsessen. De vermanende vingers, in Nederland overvloedig aanwezig, gingen al omhoog als een prinses of prins een mens met een eigen mening en wil bleek te zijn. Men kan zeggen dat de prinselijke vrijheden zich in omgekeerde richting als de men-

selijke vrijheden ontwikkelden.

Tot voor enkele jaren is er van de door Oud verdedigde grotere vrijheden van de leden van het Koninklijk huis in de praktijk niet heel veel terecht gekomen. Toch zien Hare Koninklijke Hoogheden Prinses Beatrix en Prins Claus hun taak als een maatschappelijke functie, passend in de verhoudingen van deze tijd. Prinses Beatrix, die straks als vorstin alle beperkingen die daar constitutioneel bijhoren, zal ervaren, maar nu nog „vrij” is, wenst met zo veel mogelijk mensen uit allerlei groeperingen contact te hebben op een wijze die haar ligt.

Premier Biesheuvel heeft gelukkig gezegd dat leden van het Koninklijk huis zich zeer wel kunnen bewegen in maatschappelijke functies. Hij gaf de publieke opinie als het ware de pin op de neus door te zeggen dat deze dat dan ook moet kunnen verdragen. „Met name voor de echtgenoot van onze toekomstige vorstin moeten de grenzen niet te nauw getrokken worden.”

Op de dag dat de oudste van onze jongste Prinsengeneratie, Prins Willem Alexander, 5 jaar werd, discussieerde de Tweede Kamer over de kwestie van de omstrede subsidie voor het Angola-comité. De Kamer was zo eerlijk en zo wijs Prins Claus er buiten te laten. De verjaardag van de waarschijnlijk volgende Oranjevorst was een soort symbool. We werden nog eens even op het feit gedrukt dat er al weer een nieuwe generatie van Prinses in aantocht is, zo te zien ondernemende flinke figuren. Zij groeien op in een wereld, (en iedere ouder weet dat dat sneller gaat dan wij vermoeden op het moment dat zij in de wieg liggen), die blijft veranderen, die steeds meer mogelijkheden, maar ook steeds meer redenen zal geven voor de leden van het koninklijk huis zich in de maatschappij te bewegen.

Dit betekent dat publieke opinie, kranten, politici zich niet geschrokken moeten tonen als een lid van het Koninklijk huis een mening verkondigt die op zichzelf een stukje discussie vormt.

Zelfs liberale kranten hebben getracht de maatschappelijke ruimte voor Prins Claus te verkleinen door zijn aftreden als voorzitter van een besproken commissie te eisen, omdat die commissie, — n.b. niet eens de Prins zelf! — een mening had verkondigd. Welke mening men over het vraagstuk van de subsidie ook mag hebben, alleen de verantwoordelijke ministers maken uit of het een kwestie van staatsbelang raakt. Deze staatsrechtelijke casuïstiek, afkomstig van het kabinet Marijnen, maar als norm zeer hanteerbaar, geeft de Prins veel ruimte. Wie die ruimte weer door allerlei drogredeneringen wil beperken, frustreert het functioneren van een moderne monarchie, die wij behalve principieel, ook nog volledig kunnen steunen omdat het om voortreffelijke mensen gaat, die zich betrokken voelen bij het gebeuren van vandaag.

Het is eenvoudig onzin te beweren dat de Prins inzet zou zijn geweest van een politieke discussie. Hij behoorde tot een groep, i.c., een commissie, die een bepaalde mening had.

Laten wij hopen dat het de laatste keer is geweest dat op een zo bekrompen wijze is getornd aan de rechten — in wezen verbonden aan de plichten — van een modern vorstenhuis. Als in België prinses in de Senaat kunnen zitten, als in Engeland Prins Charles zich openlijk tegen het Concorde-project mag uitspreken, zou dan een integer en intelligent man als Prins Claus zich buiten de meningsvorming moeten houden over zaken die ons allen raken? Nergens in de Grondwet staat dat Prinses alleen met gulden glimlachjes linten mogen doorknippen.

Van Thorbecke via Oud loopt een duidelijke lijn naar de huidige situatie. Geen liberaal behoeft daar moeite mee te hebben. Een Thorbecke-herdenking is een goede gelegenheid de zaken in historisch perspectief te zien. Het is goed om terugziende op een recente discussie een zekere gêne te veronderstellen, althans te verwachten, over de aangevoerde argumenten.

H. V. SOMEREN

„Gastheren in eigen land”

Hotel Wittebrug
Den Haag - Scheveningen

*
20 SUITES EN 240 BEDDEN
Alle kamers met privé-bad en douche.
Air-conditioned restaurant en lounge-bar.
Zalen en salons voor Congressen, Recepties, Lunches en Dinners
van 10 tot 300 personen.
Tel.: 512361 (10 lijnen) - Telex: 31567

Jachthaven Laamens
Alkmaardermeer

HOTEL-CAFÉ-RESTAURANT EN BAR

„Het Kombuis”

In- en verkoop van boten
Verhuur
Onderhoud en herstellingen
Zomer- en winterberging
Adviezen

Gerennommerde keuken
Gezellige terrassen

Leen Laamens
Geesterweg 12, AKERSLOOT
Tel.: 02513 - 22 95.

HOTEL „DE NEDERLANDEN” VREELAND
RESTAURANT-RÔTISSERIE „NAPOLEON”
VREELAND A/D VECHT
BIJ KRUISING AUTOWEG HAARLEM/HILVERSUM + UTRECHT/AMSTERDAM
RESERVERING (02943) 1576 — ZONDAGS GESLOTEN

Boele's Scheepswerven en Machinefabriek N.V.

BOLNES (bij Rotterdam)

Reparatie en nieuwbouw

TELEFOON 134862 ROTTERDAM - TELEGR. BOELE - BOLNES

12% netto huuropbrengst gegarandeerd voor 10 jaar TORREMOLINOS

Na de grote successen met de bekende DELTA DEL SUR en CRUZ DEL SUR projecten, brengen wij thans in de verkoop het in aanbouw zijnde luxueuze flatgebouw

EUROPARK 74 2 KRS. AIR-CONDITIONED FLATS

slechts ca. 300 m van zee, met verwarmd zwembad en exotische tuin.

Men vindt in het gebouw o.a. een bar, restaurant, T.V. lounge, leeszaal, sauna, 14 diverse boutiques, een gemeenschappelijke garage en telefoonaansluiting in elk appartement.

PRIJZEN VAN f 47.500.—, COMPL. GEMEUB.

GEEN MAKELAARSCOURTAGE.
GUNSTIGE FINANCIERING MOGELIJK.
BEZICHTIGINGSREIZEN f 250.— p.p.; bij aankoop gratis.

VOOR INLICHTINGEN EN DOCUMENTATIE:

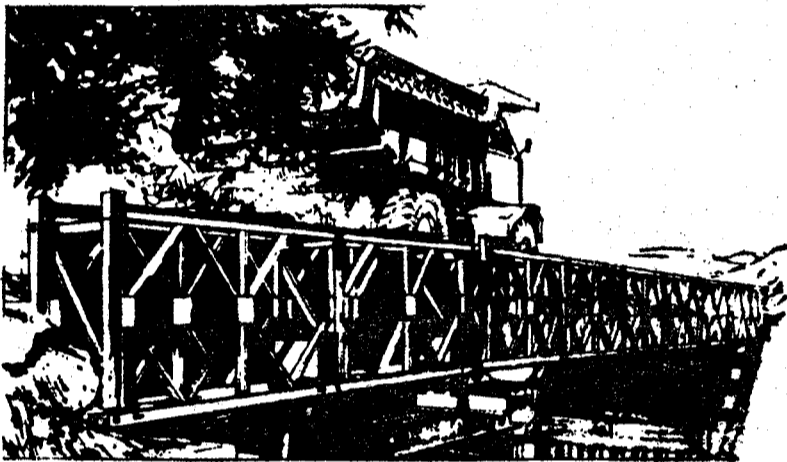
MAKELAARS- EN ASSURANTIEKANTOOR

VAN HULST N.V.

LID N.B.M., LAAN VAN MEERDERVOORT 77, DEN HAAG.

TEL. 070 - 637904, b.g.g. 01740 - 5388.

N.V. Technische Groothandel P. & D. Janson

Verkoop, Verhuur en Montage
van Nieuw en Grade-"A" Bailey-Bruggen-materiaal;
Alleenvert. van: MABEY & JOHNSON.
AALST.(Gld.) - Tel. 04187-531-270

DE AFSLUITING VAN HET HARINGVLIEET

betekent wijziging in de waterstanden!

De benodigde

AANPASSINGSWERKEN

zoals:

HAVENS, verdiepen, verruimen, vergroten
HELLINGEN, verdiepen, verlengen, vergroten
BESCHOEIINGEN, damwand, glooiing
en OEVERWERKEN

kunnen volledig verzorgd worden door

N.V. AANNEMINGSBEDRIJF FLIP MOL

postbus 3, H. I. Ambacht 01858 - 3977

GEEN TIJDVERLIES! SNEL DOKKEN BIJ ELKE WATERSTAND

bij

N.V. Scheepswerven „Piet Hein“ v.d.z.d. FA. W. SCHRAM & ZONEN

BOLNES/PAPENDRECHT
NIEUWBOUW en REPARATIE

- twee dwarshellingen van 115 m
- overdekt dubbel droogdok van 115 m
- twee nieuwe droogdokken VOOR ELK GETIJ van 104 en 93 m
- snel schroefwisselen en kleine roer- en stevenreparaties in nieuw HEFDOK

TELEFOON

ROTTERDAM 010-13 92 75
BOLNES 01804- 36 44 - 34 09
PAPENDRECHT 01850- 5 12 22 - 5 14 66

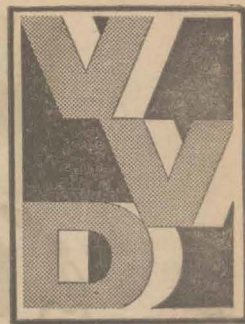
Voor Buig- en Zetwerk

op hydr. pers 1000 ton — ZETLENGTE 7 m, dikte 32 mm

Constructiewerkplaatsen **W. HUIZER B.V.**

TELEFOON 010-503677 — GROENEDIJK 10 — CAPELLE a/d IJSSEL

vrijheid en democratie

Christen-democratische beweging

Onze politieke redacteur A. W. Abspoel vraagt zich in dit artikel af of de duif die Steenkamp vorige week zaterdag uit zijn hoed toverde wel echt is.

Hervorming van ons politieke partijwezen door waar nodig en mogelijk concentraties of fusies tot stand te brengen en reële politieke scheidslijnen te trekken, achten wij een goede zaak. Wij hebben daar nooit een geheim van gemaakt en in ons rapport „Kiezer en Gekozen” deze weg duidelijk aangegeven.

Beantwoordt het voorstel, waarover de contactraad van de drie confessionele partijen zaterdag overeenstemming heeft bereikt, aan deze wenselijkheid en realiteitseis? Wij hebben voornamelijk onze sterke twijfels. Is de duif, welke de politieke goochelaar prof. Steenkamp voor het gebiologeerd publiek uit zijn hoed toverde, wel een echte, levende duif? Bij goochelaars weet men dat nooit helemaal zeker.

Prof. Steenkamp is een te vriendelijk, sportief en tegelijk intelligent man om dit onheus te bedoelen. Wie echter de gladde formuleringen leest, waarop men — althans in de contactraad — overeenstemming heeft bereikt en wie vooral ook de onmiddellijk alweer contrasterende commentaren daarop van KVP-voorzitter dr. De Zeeuw en ARP-voorzitter dr. Veerman heeft gehoord of gelezen, koestert terecht die twijfels.

De voorstellen zijn verrat in een „strategienota,” waarvan we bij het schrijven van dit artikel de letterlijke tekst nog niet kennen, maar wat hierover is gepubliceerd geeft toch wel voldoende inzicht. Het streven blijft gericht op de vorming van een politieke partij. Wanneer deze tot stand zal komen, wordt in het midden gelaten. Het is de bedoeling om te komen tot één kandidatenlijst voor de Kamerverkiezing van 1975, hetgeen dan tevens betekent, dat er daarna één fractie zal worden gevormd. In afwachting daarvan komt er een gemeenschappelijk bestuursorgaan met daadwerkelijke bevoegdheden, dat de weg naar die ene partij moet effenen. Tegelijk met dit bestuursorgaan wordt er alvast een nieuwe politieke combinatie geschapen, die men „Christen-Democratische Beweging” wil noemen. Van die „beweging” worden alle leden van de KVP, ARP en CHU automatisch lid en anderen kunnen rechtstreeks lid worden.

Het meest vindingrijk is de nieuwe principiële formule. Naar men weet, ging dr. De Zeeuw, die in feite voor een gedeconfessionaliseerde partij was, tenslotte schoorvoetend akkoord met een formulering, waarin werd vastgesteld, dat de partij zich „onder de kritiek van het evangelie” zou stellen, maar verder een „open partij” zou zijn voor wie haar doelstellingen zou onderschrijven. Voor de protestants-christelijken en in het bijzonder voor de anti-revolutionairen was dit echter een te schrale omschrijving. De nieuwe formule, die dank zij prof. Steenkamp nu door allen in de contactraad schijnt te zijn aanvaard, luidt thans woordelijk: „Onze nieuwe politieke organisatie wil haar bijdrage leveren, waarbij het Evangelie een uitdaging, een opgave en een gawe tegelijk is. Evangelie is daarbij uniek, maar het is niet exclusief; dat wil zeggen: het is niet ons bezit, wij mogen het niet monopoliseren. Het is geen landkaart, maar het is veeleer een kompas dat de richting aanraadt.”

Wordt de nieuwe partij nu een „open partij”? Ja, zegt prof. Steenkamp. „Die nieuwe partij is een open partij, hoewel de openheid wordt belemmerd (!) door de evangelie-uitdaging. Daartegenover staat, dat wij vanuit een eigen bezinning ons beleid bepalen. Het is altijd een kwestie van geven en nemen. De drie partijen zijn nu in ondertrouw.”

Dr. De Zeeuw vond niet, dat hij te-

Gunstig voor VVD

Volgens een enquête, welke in opdracht van AVRO's Televisier werd gehouden door het Amsterdamse marktonderzoekbureau Interview zou bij een samengaan van de drie confessionele partijen, de VVD een stevige winst boeken, wanneer er vandaag Kamerverkiezingen zouden worden gehouden (I).

Ook wanneer zowel de drie confessionele partijen als de „progressieve drie” zouden samengaan, zou de uitslag voor de VVD een belangrijke vooruitgang betekenen (II). Bovendien zou de VVD in beide gevallen een duidelijke wip-positie innemen.

De percentages volgen hieronder:

	1971	thans
Confessionele drie	36,8	35,5
PvdA	24,7	24,—
VVD	10,4	13,3
D'66	6,8	9,7
DS'70	5,3	3,9
CPN	3,9	2,6
PPR	1,8	2,8
PSP	1,4	3,1
Boeren	1,1	1,3
Overigen	7,8	3,8

	1971	thans
Confessionele drie	36,8	32,6
Progressieve drie ...	33,3	40,8
VVD	10,4	12,2
DS'70	5,3	4,5
CPN	3,9	3,0
PSP	1,4	2,1
Boeren	1,1	0,9
Overigen	7,8	3,9

genover de ARP een nederlaag had geleden, al leek hem de nieuwe partij toch wel minder open dan hem aanvankelijk voor ogen had gestaan. Maar: „De uitdaging van het evangelie geldt niet alleen voor deze partij, ook voor andere partijen. Het gaat om het politiek profiel. Christenen en niet-christenen moeten zich daarin kunnen herkennen. Een niet-christen kan zelfs voorzitter worden als hij onze inzichten maar onderschrijft. De nieuwe partij is bepaald geen confessionele partij.”

En wat zei nu dr. Veerman? Die wilde nadrukkelijk uitgaan van „de evangelische grondslag” (dus toch confessioneel?) van de nieuwe beweging. En voor de kwestie van de openheid had hij een merkwaardige „oplossing”: „De vraag open partij of geen open partij is niet meer aan de orde. Wij zijn boven die vraag uitgegroeid.”

Het is duidelijk, dat er ondanks zorgvuldige en soms verhullende formuleringen nog veel onduidelijk is gebleken. En het zou ons niet verwonderen, wanneer bij de behandeling van deze nota in de drie partijraden nog heel wat vragen zullen rijzen, waarvan het te betwijfelen valt of de antwoorden daarop wel altijd gelijk zullen zijn. Met het Algemeen Dagblad kunnen we het wel eens zijn, dat het een en ander toch wel de indruk wekt, dat de ARP als overwinnaars uit dit concentratie-beraad te voorschijn is gekomen. Ook de nieuwe christen-demo-

cratische partij blijft een confessionele partij.

Uiteraard is een confessionele partij volstrekt respectabel, maar een confessionele partij, die uit drie oudere confessionele partijen voortkomt, zal dezelfde politieke gebreken en onderlinge tegenstellingen van de oude drie blijven vertonen. Vandaar de geleidelijke verbrokkeling van deze partijen en de overgang van velen naar een partij als de VVD, die in het aanhangen van een gemeenschappelijk religieus beginsel nog geen grondslag en waarborg voor gelijk politiek denken kan zijn.

We zijn trouwens niet de enigen, die nog heel wat zwaarigheden verwachten. Trouw ziet in het hoofdstuk „vormgeving” van de nota de „ieterwat onluisterende trekken van het compromis” en dat was volgens het blad ook niet anders te verwachten. Het verhuult zelfs niet, dat de moeilijkheden eigenlijk pas beginnen. De Volkskrant is van oordeel, dat er van de bedoeling van de heer De Zeeuw weinig of niets terecht zal komen. Van de wezenlijke openheid, die de heer De Zeeuw bedoelde, is geen sprake. Om CHU en ARP er bij te houden heeft de KVP toch weer ingestemd met het behoud van de confessionele grondslag. Ook de Volkskrant vindt dat een „volkomen respectabel uitgangspunt”, maar wie zo duidelijk zo'n uitgangspunt kiest en zich „Christen-Democratische Beweging” wil gaan noemen, „moet en kan niet verwachten dat ook niet-christelijke kiezers zich hiertoe aangetrokken voelen.”

We zullen de verdere ontwikkeling bij onze regeringscoalitie-partners met belangstelling blijven volgen.

Fluor

De liberalen zijn het duidelijk niet met elkaar eens over de vraag of men nu wel of niet gelukkig moet zijn met fluoridering van het drinkwater. Er zijn warme voorstanders, die met instemming het rapport over dit onderwerp van de VVD-commissie voor Volksgezondheid hebben gelezen. Maar er zijn ook principiële tegenstanders. Op uitnodiging van het hoofdbestuur heeft daarom de heer drs. P. A. Delvaux uit Zeist een „tegenrapport” opgesteld, dat wij in dit blad afdrucken op pagina 12.

Defensie

De commissie-Van Rijckevorsel, die tot taak had de regering te adviseren over de toekomst van ons defensie-apparaat, heeft een verdeeld advies uitgebracht. Het betreft een buitengewoon belangrijke zaak en het is voor een groot deel aan onze geestverwant minister De Koster om die te klaren. De defensie heeft zich in ons land nooit kunnen verheugen in een grote populariteit en de minister heeft met 's lands penibele financiële situatie de wind ook wat dat betreft bepaald niet mee. Misschien kan hij enige steun vinden bij zijn moeilijke beslissingen in het commentaar van de defensie-commissie van onze partij op het rapport van de commissie-Van Rijckevorsel. Dat commentaar vindt men in dit nummer op pagina 8.

Vakantie

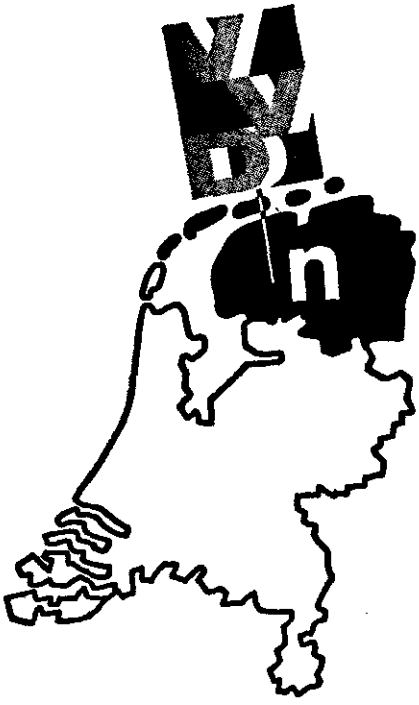
In verband met de zomervakanties zal ons blad Vrijheid en Democratie tot september minder frequent verschijnen. Het volgende nummer komt pas over een maand uit en zal gedateerd zijn: vrijdag 21 juli.

Radio-uitzending maandag 26 juni, van 18.19 - 18.29 uur, over de zender Hilversum I (402 m.). Dit zal dan de laatste radio-uitzending vóór de vakantiperiode zijn.

De eerste radio-uitzending van de VVD na de vakantiperiode zal plaats vinden op 12 september, op dezelfde tijd en op dezelfde golf lengte, de dag van de uitzending is evenwel verschoven van maandag naar DINSDAG.

De eerste televisie-uitzending van onze partij na de vakanties vindt plaats op woensdag 20 september, van 20.20 - 20.30 uur, Nederland I.

Gronings klaaglied over CRM

Staatssecretaris Vonhoff van het ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk heeft geweigerd het Groninger cultuurcentrum-in-aanbouw te subsidiëren met f 550.000,— uit de pot van drie miljoen gulden voor het regionale welzijnsbeleid in Groningen. Daardoor dreigt ook de subsidie van f 500.000,—, die het provinciaal bestuur had toegezegd, in gevaar te komen. Deze subsidie was door de leden van Provinciale Staten van Groningen namelijk gekoppeld aan de bijdrage van CRM.

Staatssecretaris Vonhoff heeft het gemeentebestuur laten weten, dat hij de besteding van dat geld niet verantwoord acht gezien de bestaande accommodaties in Groningen, zoals de Martinihal, Evenementenhal, Veemarkthal en de Stadsschouwburg. Met name het gemeentebestuur van Groningen, maar ook het provinciale bestuur hebben zich erg boos gemaakt op de heer Vonhoff. Beide ook hebben laten weten, dat ze geen genoeg willen nemen met de visie van de heer Vonhoff ten aanzien van de bouw van een imposant cultuurpaleis in Groningen.

Tijdens een trip van ministers Engels door Drente heeft de Groninger gedeputeerde A. Post ten overstaan van de bewindsman al een klaaglied gezongen en ook de Groninger wethouder W. Hendriks wil proberen toch nog de subsidie van CRM los te peuteren. Zowel het gemeentebestuur van Groningen als het provinciaal bestuur is van mening, dat de beslissing van staatssecretaris Vonhoff indruist tegen gedane beloften.

Verdrietig

In het college van b. en w. van Groningen wordt de VVD vertegenwoordigd door mej. mr. A. C. C. Nijhoff. Hoewel zij 'kunst en cultuur' niet in

haar wethoudersportefeuille heeft, is ook zij wat verdrietig gestemd over de beslissing van haar partijgenoot. Het is niet zo dat zij nu meneer Vonhoff geen aardige man meer vindt, maar ze zegt het toch erg vervelend te vinden dat hij gemeend heeft de subsidie niet toe te moeten kennen. Dit is haar reactie: „Het is zonder meer een nare zaak. De plancommissie heeft het provinciale bestuur geadviseerd dat geld beschikbaar te stellen en daar wordt over het algemeen nooit van afgeweken. Dat heeft mij toch

wel erg verbaasd. Binnen de provincie is iedereen het met elkaar eens en dan gebeurt er dit. Bij mijn weten is het nimmer voorgekomen, dat het rijk is afgeweken van een advies van een provinciale plancommissie.”

Nu is een vervelende bijkomstigheid dat ook de provinciale subsidie van een half miljoen in gevaar dreigt te komen. Wat vindt zij daarvan?

Mej. mr. Nijhoff: „Dat is zo, maar daar wordt overleg over gepleegd. Ik kan daar niks over zeggen, maar het zou denkbaar zijn, dat de provincie zegt, gegeven de hele situatie, hier is de subsidie. Het betekent natuurlijk wel, dat de helft weg is.”

Het cultuurcentrum kost naar schatting 36 miljoen gulden. Is op zo'n bedrag een CRM-subsidie van f 550.000,— nu zo belangrijk?

Mej. mr. Nijhoff: „Ja, ja, alle beetjes helpen.”

De Groninger VVD-wethouster zegt als bijzonder teleurstellend te hebben ervaren, dat staatssecretaris Vonhoff zich niets heeft aangetrokken van het advies van de provinciale plancommissie. „Dat is teleurstellend en dan druk ik het zacht uit. Er zijn mensen in Groningen, die het hebben over bijna onbehoorlijk bestuur. Ik vind het naar om dat te moeten zeggen, want Vonhoff is per slot van rekening een erg aardige man. Wat hij gedaan heeft, wijkt zodanig af van de normale gang van zaken, dat ik zijn handelwijze niet zo goed begrijp. Ik weet echt niet of de moeilijkheden nog opgelost kunnen worden. Het college van Groningen zal er wel zijn uiterste best voor doen. Ik hoop van ganser harte dat het lukt. Niet alleen voor Groningen, maar toch ook voor mijn eigen partij, omdat ik het naar vind, dat in Groningen het image van onbehoorlijk bestuur aan een partijgenoot wordt gegeven,” aldus mej. mr. Nijhoff.

C O P I J N G R O E N E K A N

★
REEDS MEER DAN
TWE E EEUWEN
EEN BEGRIP VOOR

boomkwekerij-
produkten

EN

tuinarchitectuur

★

TELEFOON 03461 - 12 07

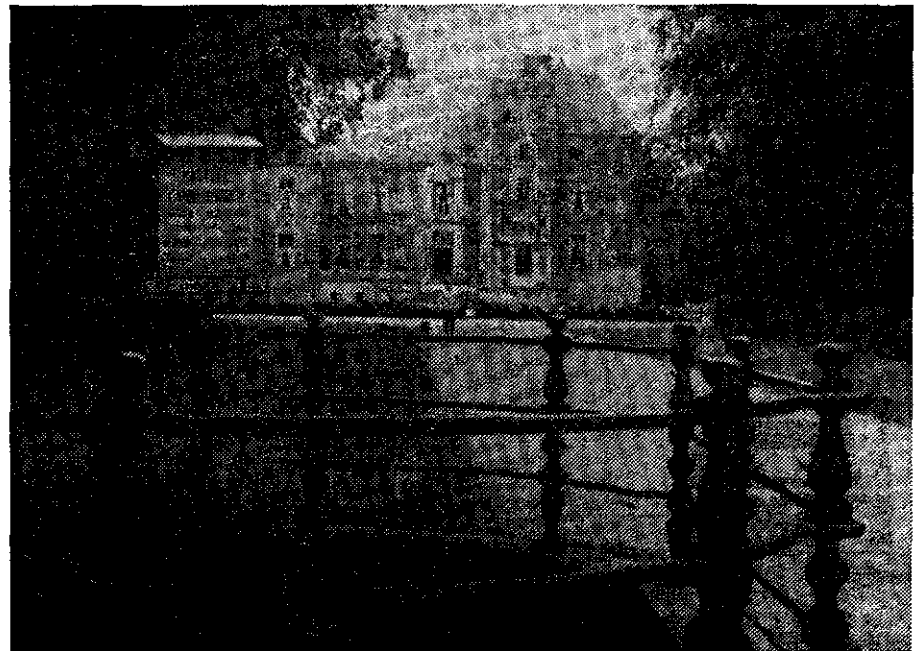
Problemen van regio Epe

Eind vorige maand hebben de VVD-Tweede-Kamerleden, de heren L. M. de Beer en H. P. H. Waalkens (die met de niet-aanwezige drs. G. M. V. van Aardenne de Gelderse belangen in het parlement vertegenwoordigen) een werkbezoek gebracht aan Epe, waarbij het voornamelijk ging om de regio-problemen in de gemeenten Epe, Heerde en Hattem. De besprekingen met de colleges van deze gemeenten werden mede gevoerd door de heren ir. J. N. Kooij, ir. W. Kooij en ir. H. W. F. C. Donkersloot, allen leden van de Provinciale Staten van Gelderland en ir. J. Baas, fractievoorzitter Eerste Kamer.

Zoals het in Twente al jaren gaat om de E8, werden tijdens dit bezoek van gemeentelijke zijden de nodige balletjes opgeworpen over de Rijksweg 50, de zuid-noord-verbinding tot Zwolle, waarvan het tracé weliswaar bekend is maar waarvan de uitvoering (natuurlijk tē) lang op zich laat wachten.

De huidige weg Apeldoorn-Zwolle waaraan zowel Epe, Heerde als Hattem liggen, is — zoals de heer R. P. Mees uit Apeldoorn die als secretaris van de Kamercentrale Gelderland de details van het werkbezoek regelde, het zegt — „een vriendelijk kronkelend weggetje dat door vele dorpen leidt.” Namens de gemeenten werd dan ook dringend gewezen op het langzamerhand bepaald onvriendelijk worden van het autoverkeer door deze dorpen. Daar ook de N.S. het goederenvervoer op deze lijn heeft stilgelegd en er dus een toename van vrachtverkeer gevreesd wordt en de oude dorpenroute het bovendien te verduren heeft gekregen van het uitvalven van het Apeldoorns-Dierens kanaal als scheepvaartverbinding, staan de senen begrijpelijkerwijs op een vlamvend rood.

Toch heeft onlangs Apeldoorn al een beetje feest gevierd, niet alleen omdat een flink gedeelte E8 (in Twente „de

weg van Londen naar Moskou” genoemd) om de Parel der Veluwe heen in gebruik kon worden genomen maar ook omdat een zuidelijk stuk Rijksweg 50 kon worden opgeleverd. Deze festiviteiten golden echter voorlopig nog niet voor de gemeenten die nu het werkbezoek ontvingen.

Uiteraard kwamen tevens andere problemen ter tafel in het rondborstige raadhuys van Epe, zoals o.a. de zeer urgent geachte restauratie van het kasteel De Cannenburgh in Vaassen (gem. Epe) waar eens Maarten van Rossum heer en meester was. In de afgelopen oorlog herbergde het kasteel helaas een voor onze nationale trots minder aantrekkelijk gezelschap...

Men vond het voorrang geven bij de

restauratie noodzakelijk omdat zowel het verval dreigt als de kosten met het jaar stijgen.

Vanzelfsprekend werd de gelegenheid te baat genomen de werkbezoekers te confronteren met de nog steeds geldende woningnood. Zo ontvingen de gemeenten Heerde en Hattem beide een jaarlijkse toewijzing van tachtig woningen terwijl volgens de wethouders een aantal van twee- of driehonderd zeker niet overdreven zou zijn.

Bij de gewestvorming tenslotte zit de gemeente Heerde een beetje in de knel. Het is niet ondenkbaar dat de gemeente als het ware opgesplitst wordt omdat de ene helft overhelt naar Apeldoorn en de andere naar Zwolle.

Op de foto het kasteel De Cannenburgh dat dringend aan restauratie toe is. Op deze plaats stond al een kasteel in de vroege middeleeuwen. Van dat eerste huis is echter niets overgebleven. Maarten van Rossum kocht het slot in 1543. Men zegt dat hij de bouwheer is geweest van het huidige slot dat voor de belangrijkste gedeelten dateert uit 1565 - 1570, maar de historici trekken dit in twijfel.

Vrouwen hielden landdag in Hengelo

Kopij voor deze rubriek zenden aan: mevr. mr. E. de Roock-Bedding, Stadhoudersplantsoen 212, Den Haag.

Een manifestatie van de Vrouwen in de VVD, zoals de Landdag te Hengelo, is haast niet denkbaar zonder de markante persoonlijkheid van mevrouw Scheltema, aldus mevrouw Dettmeyer die haar in gevoelige woorden bij de opening van deze zeer geslaagde bijeenkomst herdacht. De vergadering sloot zich hierbij aan door enige ogenblikken stilte in acht te nemen.

Mevrouw Van Someren begon haar betoog met een vraag: overkomt het ook u dat plotseling de gedachte oprijst of het niet beter is dit land uit te gaan en de kinderen ergens anders te doen opgroeien?

Deze gedachte gaf haar schrik, want Nederland is haar zeer lief, maar het blijkt dat zij niet de enige is bij wie deze vraag opkomt.

Waarom dan? Hoe komt dit? Denken we terug aan 25 jaar geleden de jaren na 1945, jaren van elan en enthousiasme. Wat toen achter ons lag zou nooit meer mogen gebeuren. Deze gedachte leefde, bruisde bij jong en oud. Wat is daarvan terecht gekomen? Toen hadden we moeten aanpakken, onderwijs en alle andere zaken. Helaas, de eerste jaren na '45 zijn die van de verloren kansen.

Wat is in die 25 jaren gegroeid? Steeds meer wantrouwen voor wat gebeurt. Met de voortgaande technocratie zitten we met een structuur uit de vorige eeuw. Bij de grootse Thorbecke herdenkingen, bij de herinnering aan wat toen tot stand kwam en bij alle trots over het toen bereikte, komt de verwondering dat we nog steeds leven in de structuur van toen. Kan dat?

We leven in de tijd van de inspraak, een groot democratisch goed, maar niettemin een mislukking. Het kan niet dat 12 à 13 miljoen mensen beslissingen nemen. En dit besef maakt de mensen dubbel hoos, dubbel verdrietig omdat er zo veel van verwacht werd, zo velen het werk deden en doen en ten slotte de besluiten toch ergens anders moeten vallen.

Wiegel sprak over de vakbeweging, die eisen stelt op het gebied van onderwijs, defensie en belasting, en daarmee gaat zitten op de stoel van het parlement. Zij bevordert daarmee niet de parlementaire democratie, maar zij ondergraaft die. Niet Wiegel, zoals de vakbeweging hem verwijt, doet de klasstrijd herleven, maar zij zelf.

Het zittende kabinet heeft het moeilijk en we komen er niet met de schuld op voorgaande kabinetten of wat ook te werpen. Het is de mentaliteit die in die 25 jaren te weinig is veranderd.

Dat verwijt treft ook en speciaal de vrouwen. Niet de aanwezigen, dat zou uilen dragen naar Athene zijn. Maar wel dat sinds 1945 alleen maar in schijn de mentaliteit en de positie van de vrouw is gewijzigd. Is het wel waar dat zij meesprekt, meedoet, meedenkt? Velen weten niets van politiek, verschuilen zich achter een baan, achter kleine kinderen. Maar uit het lezen van kranten — vooral van andere partijen — van radio en televisie valt te leren. De vrouw staat te veel aan de kant en de opdracht voor de komende jaren zou moeten zijn het verworvene uit te dragen, meer dan voorheen.

Het is jammer het te moeten zeggen, maar vooral de confessionele partijen dragen veel bij tot de politieke vervreemding. De sterke polarisatie brengt

Partijvoorzitster mevrouw Van Someren spreekt de dames toe.

het uitspelen van de VVD tegen de PvdA met zich mee en dat is een kwalijke zaak. Regeren met de VVD gaat gepaard met lonken naar de PvdA en omgekeerd. De Zeeuw doet het onverbloemd, maar deze hele situatie werkt zeer verwarrend.

Het optrekken van de belastingvrije voet, iets doen voor de gehuwde werkende vrouw, het nog steiler maken van de progressie bij de belasting tussen 20 en 60.000 gulden, brengen geen soulaas voor de al zo zwaar belaste midden-groep, de groep die ook al wordt getroffen door het verhoogde schoolgeld. Dit alles is gewoon een lonken naar de PvdA en is het dan een wonder dat de kiezer zegt: nou, wat heb ik je gezegd?

De inflatie-correctie staat niet genoeg centraal, het lijkt een zaak van VVD en DS'70 alleen. Witteveen heeft deze correctie, die rechtvaardig is, weggehaald voor de poorten van de hel. Het is een wet; daaraan zonder meer knabbelen is niet behoorlijk. De fractie is zeer duidelijk op dat punt.

De confessionelen beseffen heel goed dat met deze PvdA regeren zeer moeilijk is, al was het alleen maar door het verschil van mening over de noodzaak al dan niet tot een stembusakkoord te moeten komen. De Zeeuw zegt niet dat hij morgen met de PvdA in zee wil. Als de confessionelen dat zouden doen, dan liever nieuwe verkiezingen. Maar zover is het nog niet en daarom gaan we rustig door.

Dr. K. van Dijk gaf een duidelijk overzicht over „De onderwijs- en structuur problemen in Noord-Oost Nederland.” Helaas moest hij zijn rede sterk bekorten door tijdverlies omdat zijn trein Hengelo niet kon bereiken na een spoorwegongeluk tussen Almelo en Hengelo.

De gemoederen zijn nu in beweging over de verhoging van het college-geld tot f 1.000,-. Het college-geld is sterk achtergebleven, 50 jaar geleden was het f 300,-, later verlaagd tot f 200,-. Een droom dat het onderwijs kosteloos kan is voorbij, het onderwijs kost teveel. Wel zijn er enkele bedenkingen. Bij het schoolgeld is er een reductie voor de 2de en 3de kind, echter niet bij het hoger onderwijs. Daar zou het ook moeten en ook zou in ogenschouw moeten worden genomen de z.g. negatieve bruidschat van de gehuwde vrouw. En die f 1000,- zou ten hoogste 6 jaren betaald dienen te worden.

Er komt meer, de herstructurering van het hoger onderwijs, de verhouding van het hoger beroeps- en het wetenschappelijk onderwijs. Er zijn plannen voor een geheel nieuwe structuur. Minister De Brauw werkt als een bulldozer, maar ook de minister van financiën zal hier een woordje moeten meespreken. Zijn er voldoende gelden voor al deze plannen?

De herstructurering beoogt de student onafhankelijk(er) te maken van zijn ouders: de studie los van kinderbijslag en belastingaftrek. Met rentedragende leningen zouden aanmerkelijk meer studenten kunnen worden geholpen.

De grens voor studietoelagen moet worden opgetrokken. Er zijn plannen voor een beter op-elkaar-afstemmen van universiteiten en beroeps onderwijs. Blijkt dan bij de studie aan de universiteit dat de student meer een „doe-man” is, dan

moet hij kunnen overgaan naar het beroeps onderwijs en omgekeerd.

Dit zou voor Twente met de Technische Hogeschool bij uitstek dienen. Vooral indien deze zou kunnen uitgroeien tot een universiteit.

De meeste scholen voor beroeps- en nijverheids onderwijs zijn bijzondere scholen. Het zou te wensen zijn, dat dit zou kunnen worden opgevangen en men elkaar onderling zou kunnen vinden, voordat het van bovenaf moet worden opgelegd.

De Technische Hogeschool zoals die er nu is zou voor Twente een centrum kunnen zijn.

Opmerkelijk was dat na het betoog van de heer Van Dijk onmiddellijk uit de aanwezigen de vraag kwam of het juist was aan te dringen op maatregelen ten gunste van de meisjes-student i.v.m. de z.g. negatieve bruidschat. Moet dat nu? Vestal blijft de gehuwde vrouw werken en hoe moet dan een onderscheid gemaakt worden? Zoek het in de sfeer van de belastingen, door haar salaris los van dat van haar echtgenoot afzonderlijk te belasten. Breng de vrouw niet in een aparte positie. Aldus het standpunt van de liberale vrouwen!

Na een tocht door het mooie Twentse landschap arriveerde het gezelschap aan de Technische Hogeschool en de campus, die een groeiende verwondering bracht. De royale studiegebouwen, de zeer verzorgde huisvesting van de studenten, de sportvelden en -hallen, het zwembad, de hele opzet brachten begrip voor de opmerking die een student zich liet ontvallen: het is gewoon griezelig! Op de vraag waarom hij dat zei antwoordde hij dat het uitermate moeilijk is om zich na de studie na een leven van algehele verzorging en beslotenheid aan te passen aan de maatschappij.

De Twentse dames, die zich alle moeite hebben gegeven om deze dag tot een succes te maken, komt een woord van dank en hulde voor hun werk zeker toe. Tot de volgende keer, daar of elders.

MR. M. L. BUSCHKENS-DIJKGRAAF

Een overzicht van de zaal tijdens de rede van mevrouw Van Someren

Thorbeckehuis

De stichting mr. H. C. Dresselhuysfonds, waarvan het doel is de bevordering van de liberale gedachte door het behartigen van de belangen van de VVD, heeft f 7000 beschikbaar gesteld, met name voor de aanschaf van meubilair voor het Thorbeckehuis, waarin in de loop van dit jaar het algemeen secretariaat van de partij zal worden gevestigd.

Tijdens de landdag van de Vrouwen in de VVD werd door een spontane collecte f 55 voor het Thorbeckehuis bijeengebracht. In de afgelopen veertien dagen werden ook weer verschillende giften ontvangen van particuliere leden. Met dat al is de stand thans f 236.385,60. Als uw bijdrage er nog niet bij is, maak dat dan nu meteen even in orde: postgiro 87880, ten name van VVD te Den Haag, onder vermelding „Thorbeckehuis”.

Investeringsheffing baart zorg

Bestuur en bestuursraad van de afdeling Amsterdam hebben zich in een brief aan de leden van de VVD-fractie in de Tweede Kamer fel gekeerd tegen het wetsontwerp tot invoering van een selectieve investeringsheffing van minister Langman. Ze verwijzen in hun brief naar een commentaar op het concept selectieve investeringsregeling dat is opgesteld in nauwe samenwerking met de overlegorganen van de samenwerkende vakcentrales in Amsterdam en in de Zaanstreek, de Amsterdamse Industrievereniging, de Zaanse Kring van Ondernemingen, de Scheepvaartvereniging Noord, het Bureau Economisch Onderzoek en Investeringsplanning van de gemeente Amsterdam, de Dienst Industrialisatie van het Ontwikkelingschap Zaanstreek en de Kamer van Koophandel van Amsterdam en de Zaanstreek. De afdeling Amsterdam stelt zich integraal achter de conclusies van dit rapport dat meent dat dit wetsontwerp voor het noord-zeekanaal volstrekt onaanvaardbaar is, omdat het de toch al bedreigde economische structuur daar ernstig in gevaar zal brengen.

De heer E. G. Stijkel, voorzitter van de Kamer van Koophandel en fabrieken in Amsterdam, had eerder op een ledenvergadering van de afdeling Amsterdam zijn grote verontrusting over dit wetsontwerp kenbaar gemaakt. Bij zijn samenvatting over de vraag wat het wetsontwerp behelst, wees hij met name op de onaanvaardbaarheid van het leggen van een heffing van maximaal honderd procent op de investeringskosten van bedrijfsgebouwen die worden gesticht in de drie westelijke provincies (met uitzondering van de kop van Noord-Holland) en van een heffing van maximaal 12½ procent op de investeringskosten

van installaties in de open lucht. „Zowel het gebied, waarvoor de maatregelen gelden als de percentages kunnen bij algemene maatregelen van bestuur worden gewijzigd. Dit laatste nu tast uiteraard de rechtszekerheid aan. De volgens de minister hierdoor gegarandeerde „soepele toepassing“ schept voor het bedrijfsleven alleen maar onzekerheid,” meende hij.

De afdeling Amsterdam vindt dat het aannemen van dit wetsontwerp door de Tweede Kamer ernstige gevolgen zal hebben voor het Noordzeekanaalgebied zowel in economische als in politieke zin. Amsterdam heeft bovendien nog andere principiële bezwaren tegen dit wetsontwerp dat, zegt zij, in het hele westen, met name in de grote steden wordt gedeeld. „Wij zijn van mening dat aan dit ontwerp iedere behoorlijke motivering ontbreekt. Deze is zelfs niet terug te vinden in de Memorie van Toelichting. Met dit instrument mag dan beoogd worden de inflatie terug te dringen, de effectiviteit van deze stap wordt met geen enkele zekerheid omgeven. Wij hebben bovendien grote bezwaren tegen het — naar onze mening — politieke argument dat door deze heffing in de randstad de industriële activiteiten in het oosten des lands tot stand zullen worden gebracht. Dat dit ook inderdaad zal gebeuren wordt op geen enkele wijze aannemelijk gemaakt,” aldus de brief.

Onverklaarbaar

De brieven schrijvers vinden het onverklaarbaar dat in dit wetsontwerp op geen enkele wijze wordt aangeduid dat investeringen die beoogen een positieve

bijdrage te leveren tot de bestrijding van de milieuverontreiniging, niet zijn vrijgesteld. „Dit bewijst volgens ons eens te meer dat het een haastig in elkaar gezet wetsontwerp is geweest, omdat wij ons niet kunnen indenken dat het ministerie van economische zaken voor dit aspect van onze nationale economie geen aandacht zou hebben,” schrijven zij.

Ze wijzen er op dat het Noordzeekanaalgebied een groot aantal sterk verouderde industrieën telt die terwille van de werkgelegenheid en produktiviteit op korte termijn aanzienlijke vervangings- en diepte-investeringen moeten doen, wil ter plaatse geen grote structurele werkloosheid ontstaan. Van groot economisch belang is tevens, vervolgen zij dat deze regio er krachtig naar streeft nieuwe industrieën aan te trekken ter vervanging van verdwijnende werkgelegenheid in de secundaire sector, waarvoor al grote stukken terrein zijn gereedgemaakt. Wij verwachten weer een storm van kritiek bij de centrale overheid als die terreinen nog langer braak blijven liggen, terwijl die overheid het nu Amsterdam zelf onmogelijk maakt reële onderhandelingen met nieuwe gegadigden aan te gaan. Zij wijzen er op dat de tweede raffinaderij die zich in het Noordzeekanaalgebied wil vestigen, naar een vestigingsplaats buiten Nederland zal uitzien, als de investeringsheffing er door komt. Provinciale Staten van Noord-Holland maken zich ernstig ongerust over de economische ontwikkeling in deze regio en wij verwachten dan ook dat u met deze ernstige bezwaren rekening zult houden. Wij kunnen slechts hopen dat u dit wetsontwerp niet zult steunen,” aldus de brief.

Contrast Nrd.- en Z.-Limburg

„Limburg is voor de VVD door de geografische ligging een moeilijk benaderbaar gebied van uit de organisatie. De leden wonen zeer verspreid over de gehele provincie.” Dat schreef voorzitter W. v. d. Berg van het provinciaal bestuur van de VVD-Limburg in het voorwoord van het eerste nummer van het eigen VVD-blad in deze provincie. „Onderling contact is daarom een dringende noodzaak,” aldus de provinciaal voorzitter en reeds het tweede nummer zou duidelijk maken hoe hij het gelijk aan zijn zijde heeft. Limburg is niet voor niets een toevallige politiek-historische constructie. Deskundigen wijzen er op dat men in de bevolking ten zuiden van de lijn Born-Sittard reeds duidelijk de alpine-mediterrane inslag herkent. Met als opvallende bijkomstigheid dat deze begrenzing parallel loopt met grondsoort en landschapstype. Gronden en landschap met name löss en heuvels hebben aard en karakter van de bevolking zeker beïnvloed, zo menen dezelfde deskundigen. Door de rijkdom van de grond behoefde men in het zuiden van de provincie minder hard te werken dan bijvoorbeeld in Midden- en Noord-Limburg en Noord-Brabant. Dit heeft een gemakkelijke levensstijl in de hand gewerkt, terwijl de ligging tussen de twee grote cultuurblokken, het Duitse en het Frans-Waalse, eveneens een steentje moet hebben bijgedragen tot een andere levenswijze.

Dat verschil tussen Zuid-Limburg enerzijds en Noord- en Midden-Limburg anderzijds proef je ook duidelijk in het antwoord dat bijvoorbeeld Venray's burgemeester drs. F. Schols geeft op de vraag of er voor een gebied als Venray en omgeving nog eigenlijk wel sprake is van een duidelijke betrokkenheid van Limburg. „Wij zijn bij de ontwikkeling in Limburg betrokken vanwege de historische samenhang die het eenmaal heeft en om dat je er op grond van een duidelijk gemeenschappelijk verleden erg mee verwant voelt. Puur egoïstisch geredeneerd zou een nieuwe universiteit in Eindhoven voor ons beslist meer effect hebben dan de te bouwen Achtste in Maastricht. Desondanks hebben wij

ons altijd duidelijk achter die ontwikkelingen gesteld omdat we weten dat daardoor het hele gebied van de provincie, dat nu eenmaal toch nog een eenheid vormt, hele goede stimulansen zal ondervinden”.

Felle toon

Deze lange inleiding, aangevuld met de mededeling dat de vrij onduidelijk aangegeven grens tussen het herstructureringsgebied en de rest van Limburg ergens bij Roermond loopt, was nodig tot een goed begrip van de nogal felle toon waarop in het tweede nummer van het Limburgs VVD-blad wordt gediscussieerd tussen drs. Hagenaars, lid van Provinciale Staten voor de VVD in Limburg en redactieraadslid W. Dresch. De heer Hagenaars woont in Venlo, is daar ook lid van de gemeenteraad en heeft tijdens de provinciale begrotingsvergadering enkele dingen gezegd, waar de heer Dresch uit het Zuidlimburgse Mechelen het beslist niet meer eens is. Laatstgenoemde start met de constatering dat de heer Hagenaars jammer genoeg een wat eigenaardige manier van formuleren heeft, waardoor een arge lezer gemakkelijk in verwarring kan worden gebracht. Deze frontale aanval wordt vervolgens enigszins verzacht door een niet van humor gespeende passage waarin aandacht wordt besteed aan een opmerking van de heer Hagenaars, die het heeft over „de vellen van Mastenbroek”, waarmee bedoeld werd op het feit dat KVP-fractievoorzitter Mastenbroek liefst 26 bladzijden had moeten volschrijven en voorlezen om het KVP-standpunt over de begroting duidelijk te maken. Op de heer Dresch maakten die „vellen van Mastenbroek” een „ongelofelijke indruk.” „Had onze koopmansgeest dan al mogelijkheden voor negotie geroken in de Provinciale Staten van Limburg of was er misschien iets rampzaligs gebeurd?” vraagt hij zich af.

Artillerie

De heer Dresch schakelt echter pas de hele artillerie in als hij wijst op het fulmineren van de heer Hagenaars naar

aanleiding van het bestaan van Noord- en Zuid-Limburgers en het niet kennen van elkaars problemen. Vooral waar het Provinciale Statenlid naar aanleiding van plannen voor de oprichting van een industrialisatiebureau voor Zuid-Limburg letterlijk opmerkt: „wanneer dat de bedoeling is, dan hoeft het voor mij niet, omdat ik van mening ben, dat het werkkterrein geheel Limburg dient te omvatten.” De heer Bresch: „Die „alles of niets”-houding wekt niet de indruk, dat u gevoel heeft voor wat politiek haalbaar is. Beter ware geweest als u had uiteen gezet wat er allemaal loos is in Noord-Limburg, want nu krijg je soms het idee, dat verheffing van stemgeluid als compensatie moet dienen waar argumenten te kort schieten.” Tot slot raadt de heer Dresch zijn politieke afgevaardigde aan in het vervolg wat meer te relativiseren en vooral geen woeste uitvallen te doen naar schijngeestalten.

Het is duidelijk dat de heer Dresch de heer Hagenaars niet rekent tot de groep Noord-Limburgse „zendelingen,” die Zuid-Limburg te hulp snellen. Het Dagblad voor Noord-Limburg zette onlangs de namen van die „zendelingen” op een rijtje: het merendeel van het bestuur van de nieuwe acquisitiestichting, die nieuwe bedrijven moet ronselen voor Zuid-Limburg bestaat uit rasechte Noordlimburgers (voorzitter M. Keyzers, drs. W. Bogers, drs. F. v. d. Voort), terwijl drs. J. van Susante zijn profiel als industrieel-manager in Venlo heeft gekregen. „De historische lijn uit het verleden met dr. W. Nolens en dr. A. Poels wordt doorgetrokken. In tijden van nood wordt het Noorden geroepen om het Zuiden te helpen. Waarmee maar gezegd wil worden dat het goed is voor Zuid-Limburg dat er ook een heel anders geaard en gestructureerd Noord-Limburg bestaat, dat van oudsher gewend is om zelf de hand aan de ploeg te slaan, schrijft de krant schertsend.

„Hij komt zo achter de ploeg vandaan” is volgens „Koenen-Endepols” een vaste uitdrukking. Mogelijk is dat een houvast voor de heer Dresch.

algemeen
secretariaat

Het algemeen secretariaat van de VVD is gevestigd te Den Haag, Koninginnegracht 61, telefoon (070) 604803. Postrekening: 67880 ten name van de algemeen secretaris van de VVD te Den Haag.

vrijheid en
democratie

De redactie van Vrijheid en Democratie is gevestigd te Amsterdam, Nieuwe Herengracht 89-B. Hoofdredacteur en voorzitter van de redactiecommissie is de heer Ph. C. la Chapelle.

De abonnementen-administratie wordt verzorgd door het algemeen secretariaat van de VVD, Koninginnegracht 61 te Den Haag (telefoon, uitsluitend voor abonnementen-administratie, 070 - 111741). Voor adreswijzigingen etc. wende men zich dus tot het algemeen secretariaat.

De advertentie-exploitatie wordt verzorgd door de Nederlandse Dagblad Unie, Westblaak 180 (postbus 824) te Rotterdam, telefoon 010 - 147211.

nder de loep

door onze politieke
redacteur A. W. Abspoel

• Thorbecke in de pers

Praktisch alle dag- en weekbladen hebben in de afgelopen weken uitvoerige aandacht gewijd aan de persoon van Thorbecke en diens grote en blijvende verdiensten voor land en volk.

In ons nummer van 21 januari is in deze rubriek een misselijk stuk van een lid van de parlementaire redactie van De Volkskrant gesignaleerd. In een soort aankondiging van de toen nog in het verschiet liggende herdenkingen zag deze scribent kans een soort schotschrift tegen de VVD te schrijven, waarin hij de goegemeente diets trachtte te maken dat „lieden met een linkse inslag“ al „veel voorpret“ hadden over het „ludieke plan“ van de VVD om Thorbecke te herdenken. De bedoeling van dit geschrijf was duidelijk: ook hiervan weer misbruik te maken om tijdig een rel tegen de (zo „onliberale“) VVD te beginnen, in de hoop dat andere redacties of medewerkers tegen de tijd van herdenking dit voorbeeld zouden volgen. De pers is daar echter niet ingevlogen. De opzet is niet gelukt. Wie overziet wat er in de afgelopen weken over Thorbecke en hetgeen deze tot stand heeft gebracht is geschreven, kan met voldoening vaststellen dat men er in het algemeen zeer wel in is geslaagd, het peil te handhaven, dat tegenover een figuur als Thorbecke past. De kleine politiek is er dooreen genomen buiten gelaten en met de enkele uitzonderingen is in ons vorige nummer zowel als door sprekers op onze herdenking op waardige wijze en in enkele algemene bewoordingen afgerekend.

Een zinvol overzicht van al deze lectuur te geven, zou niet alleen onmogelijk zijn wat onze ruimte betreft, maar zou ook te veel doublures opleveren ten aanzien van wat men reeds in ons Thorbecke-nummer heeft kunnen lezen. Eén enkele uitzondering wil ik echter graag maken, namelijk voor een blad dat voornamelijk in kringen van het onderwijs en de journalistiek zal worden gelezen. Namelijk voor „Uitleg“, het altijd goed gedocumenteerde, aantrekkelijke weekblad van het Departement van Onderwijs en Wetenschappen. De uitgave van 31 mei j.l. is voornamelijk aan Thorbecke gewijd en bevat behalve een aantal bekende afbeeldingen, ook verscheidene prenten uit Thorbeckes tijd, vooral op het gebied van het onderwijs. Zo ziet men prenten van het Academiegebouw van de Rijksuniversiteit te Leiden in de 19de eeuw en van de Latijnse School te Amsterdam, een foto van de Rijks HBS te Groningen in februari 1889 en een alleraardigste, volgens het bijschrift nog nooit gepubliceerde oude school-groepsfoto van de Tilburgse Rijks HBS Koning Willem II. Op deze foto poseren docenten (enigen met hoge hoed!) en leerlingen van het eerste jaar dat deze HBS bestond. Een van de op deze foto voorkomende jongens is naar alle waarschijnlijkheid de later befaamd geworden schilder Vincent van Gogh.

Aan artikelen bevat het als eerste het hoofdartikel van dr. Abraham Kuyper in De Standaard van 7 juni 1872, ter gelegenheid van Thorbeckes overlijden. Het eindigt met de dr. Kuyper typerende woorden: „En worden ook bij zijn graf ons de gedachten vermenigvuldigd, liefst vatten wij die saam, niet in afgodische hulde voor den Staatsman, die ons ontviel, maar in ootmoedigen dank aan onzen God voor den zege en voor de beproeving beide, die ons in Thorbecke geverd.“ Voorts bevat het artikelen over „Groen en Thorbecke“ (van drs. Puchinger) en over Thorbeckes betekenis voor het onderwijs (van prof. dr. J. W. van Hulst). In dat laatste is Thorbeckes bekende uitspraak in de Eerste Kamer bij de behandeling van de Wet op het Middelbaar Onderwijs (1863) in het middelpunt geplaatst: „Wij gaan, mijne heren, een grote en blijvende weldaad aan het land bewijzen.“ Tenslotte is er nog een korte beschouwing van onze Haagse geestverwant dr. J. N. van den Ende, oud-directeur van de Thorbecke H.B.S. aldaar, die op het ogenblik dat we afscheid namen van de oude HBS van Thorbecke, zijn gedachten over dit schooltype laat gaan. Dit jaar immers doet (of deed) de laatste klas van de 5-jarige HBS eindexamen; daarna zullen we te maken krijgen met leerlingen, die opgeleid zijn onder de mammoetwet.

• AOW-verhogingen

Soms vraagt men zich wel eens af waar men eigenlijk voor schrijft, wanneer er zelfs in onze eigen kring lezers

zijn, die aan het meest feitelijk deel van een betoog volstrekt voorbij gaan. In mijn stukje: „AOW-sluitstuk“ in Onder de Loep van 28 april j.l. had ik opgemerkt, dat zo dikwijls er weer een verhoging van de AOW-uitkeringen wordt bekend gemaakt, er stevast (raillerende) ingezonden stukjes in de pers verschijnen, waarin tegenover de (te klein geachte) incidentele verhoging per een bepaalde datum, de prijsstijgingen over een heel jaar worden geplaatst.

En wat doet nu de heer N. L. Loeb, uit Abcoude, in zijn ingezonden stukje in ons nummer van 26 mei j.l., reagerend op wat ik schreef? Met volstrekt voorbijgaan aan hetgeen ik nu juist tegenover bepaalde ingezonden-stukjeschrijvers in de pers, aan de hand van de feitelijke, niet te weerspreken cijfers bestreden had, komt hij met precies dezelfde onjuiste vergelijking. „Tegenover prijsverhogingen in dit jaar (1971) van 8 pct. en loonsverhogingen van 12 pct. staat een verhoging van de AOW in december van 1 (één) pct!“ En hij voegt daar aan toe: „En dan is de heer Abspoel nog verbaasd over ingezonden stukken over het achterblijven van de AOW.“

Wat kan men daar nu verder aan doen? Natuurlijk kan men zelfs onder geestverwanten wel verschil van mening hebben. Maar dat kan dan toch nooit gaan over vaststaande en voor ieder te controleren data en cijfers. Ik vergeleek in mijn eigen stuk de begin- en eindcijfers in 1971. Laat ik het dan nu nog precies specificeren: per 1 januari 1971 werd, nadat het maandbedrag per 1 december 1970 reeds van f 496 op f 511,50 was gebracht (voor gehuwden) per 1 apr. 1971 de AOW verhoogd van f 511,50 tot f 538.-; per 1 augustus van f 538.- tot f 670 en per 1 december van f 570 op f 592,50 per maand. Deze verhogingen met totaal dus ongeveer 16 pct. in 1971, en niet het ene pct. waarmee de heer Loeb aankomt, moet men dus stellen tegenover de door hem genoemde prijs- of loonsstijgingen in datzelfde jaar. Het ene pct. dat de heer Loeb noemt, ging ook niet in december in, maar was nog een kleine aanpassing per 1 januari j.l., welke inmiddels alweer door nieuwe verhoging in 1972 is (en zal worden) gevolgd.

De geachte inzender wil dan nog wel het sociale karakter van de AOW erkennen, maar hij heeft er bezwaar tegen, dat „met geen enkel woord wordt gewag gemaakt van de zeer behoorlijke premies, die men hiervoor vele jaren lang — toen onze gulden nog een gulden was — heeft afgedragen.“

Natuurlijk wordt ook voor deze verzekering premie betaald, welke in dit geval een bepaald percentage bedraagt van het inkomen, doch tot een bepaald maximum van dat inkomen. De opmerking, dat premies zijn betaald „toen onze gulden nog een gulden was“ (en men nu gedevalueerde guldens krijgt uitbetaald) mogen particulier verzekerden zich tot zekere hoogte wel veroorloven. Nadat hun verzekering uitkering is ingegaan hebben zij immers geen uitzicht, dat deze ooit wordt aangepast aan de waardedaling van de munt. Daarom echter juist is die AOW voor hen van zoveel waarde. Zij immers wordt wel voortdurend aan deze waardedaling aangepast. Dat kan, omdat de AOW niet is gebaseerd op het kapitaaldekking-, maar op het omslagstelsel, waarbij de premie dus bij wijze van omslag wordt bepaald. En aangezien de AOW pas in 1957 is ingevoerd, kunnen de thans uitkering genietenden zich zeker niet beklagen dat ze in totaal zoveel premie hebben betaald. Dat kunnen immers ten hoogste 15 jaarpremies zijn geweest en voor hen, wier 65ste jaar korter na 1957 viel, nog veel minder. Dat kon, dank zij het omslagstelsel!

Waarom zouden we niet erkennen, dat er in deze na-oorlogse jaren toch óók wel goede dingen zijn tot stand gekomen? Des te sterker staan we als we op bepaalde andere situaties of verhoudingen wel kritiek hebben.

• Baader-Meinhoff-terrorisme

Er klonk vorige week vrijdag een voor de West-Duitse politie bedoeld applaus in de Bondsdag toen, met onderbreking van de discussies, Bondsvoorzitter Von Hassel mededeelde, dat de anarchistisch-terroristische bendeleidster Ulrike Meinhof was gearresteerd.

Het zal wel niet zo zijn, dat daarmee aan alle terroristische daden in West Duitsland en elders (want de groep had ook wel internationale relaties en navolgers) een einde is gekomen. Maar

met haar is toch wel de laatste van de kopstukken dezer bende onschadelijk gemaakt. Op 1 juni werden eerst o.a. Andreas Baader (zoon van een Münchener stadsarchivaris) en de bij de politie als „genadeloze moordenaar“ bekend staande Holger Meins in hun bom-opslagplaats in Frankfurt overmeesterd. Zes dagen later werd Baaders vriendin, de studente in de letterkunde Gudrun Ensslin (dochter van een Stuttgarter predikant met connecties in wat men links-intellectuele kringen pleegt te noemen) gearresteerd. In haar handtas werd een pistool gevonden, geladen met een speciaal soort dum-dum kogels, die extra grote wonden veroorzaken. In haar jaszak zat eveneens een geladen pistool en van beide wapens was de veiligheidsstal losgezet, zodat zij ogenblikkelijk kon schieten. Bij haar overrompeling deed zij nog een bliksemsnelle greep die, zo deze was gelukt, wederom een aantal politie-agenten het leven zou hebben gekost. Gelukkig waren die wat sneller, zodat bij deze arrestatie geen nieuwe slachtoffers van hun plicht zijn gevallen. Maar in de laatste weken werden toch nog vier mensen gedood en 36 gewond door brandstichtingen, bomaanslagen en schietpartijen door leden van de Baader-Meinhof groep, die zich later ook wel „Rote Armee Fraktion“ was gaan noemen.

„Gedisciplineerde revolutionairen, die alles volgens boekje doen“ noemde minister Dietrich Genscher deze groep. Wat dat instructieboekje o.a. inhoudt, vond ik dezer dagen nog eens vermeld:

„De bommen tegen het onderdrukingsapparaat gooien wij ook om het bewustzijn van de massa wakker te schudden (...). De oorlog wordt thans naar de woonwijken van de overheersenden overgebracht, zodat er voor hen nergens meer een vreedzaam land, een veilig privéleven zal bestaan (...). De grote stad vormt een opeenhoping van aansvalsdoelen (...). In de metropolen ligt de hele flank van de vijand open. Deze weet nooit welk object wordt aangevalen. Hij is verplicht met een uitlaat op een mug te schieten.“ En verder: „Door gerichte acties moet duidelijk worden gemaakt, dat de aanvallen zich tegen alle instituten van de klassevijand richt, tegen alle openbare gebouwen, politieposten, tegen alle leidingcentra der grote concerns, tegen leidinggevende ambtenaren, rechters, directeuren, enzovoorts.“

• Ook Nederlandse tendensen

Zo erg als de duidelijk „politiek“ gericht geweld-explosies in de Bondsrepubliek is het in ons land tot nu toe gelukkig nog niet. Maar duidelijke symptomen in dezelfde richting zijn er toch wel. Het kiezen van geweldmethoden neemt ook hier duidelijk toe. Op gevaar af voor een „diehard“ op dit punt te worden aangezien, hebben we in deze rubriek al twee jaar lang gewaarschuwd, de ondermijning van onze rechtsstaat en de toepassing ook hier van ondemocratische, zo niet terroristische methoden van groepen met soortgelijke namen als de „Rote Armee Fraktion“ toch niet te onderschatten.

Bij de laatste begrotingsbehandeling van Justitie in de Tweede Kamer heeft nu gelukkig ook mr. Geurtsen met grote nadruk de aandacht van de regering voor het toenemend geweld in ons land gevraagd. En thans heeft ook staatssecretaris Vonhoff — bij de Thorbeckeherdenking — enige duidelijke waarschuwingen geplaatst. Men heeft dat in ons Thorbeckenummer kunnen lezen. Juist in dit jaar van Thorbeckeherdenking wilde hij fel protesteren tegen de opvatting, dat onze maatschappij en ons politieke systeem geen ruimte zouden geven aan uitingen van minderheids-groeperingen. We worden echter geconfronteerd met allerlei vormen van terreur, die zich inderdaad in niets onderscheiden van de fascistische terreur-groepen uit de jaren twintig en dertig. En zoals de heer Vonhoff terecht opmerkte, behoeft dat niet alleen te zijn terreur in de vorm van moord of mantslag, het kan ook zijn in de vorm van intimidatie, het politieke tegenstanders het spreken te beletten en docenten en studenten te verhinderen, collegezalen te gebruik en hun werk te doen.

Het is goed, dat dit ook eens van die zijde in het openbaar is uitgesproken. We zullen ons niet in paniek mogen laten opjagen, maar even onverstandig zou het zijn, het gevaar en de bedreiging van onze samenleving niet onder ogen te zien.

Prikkels

• De Tijd naar aanleiding van de vrijspraak van Angela Davis en het leerstuk van de repressieve tolerantie: „Het aardige van dit leerstuk is, dat men er zijn gelijk altijd mee kan bewijzen — indien Angela was veroordeeld deugt het Amerikaanse rechtstelsel niet en nu zij is vrijgesproken deugt het ook niet, is er alleen maar een kluif naar de oppositiewolven gegooid, opdat zij zich een poosje rustig houden“.

• Vrij Nederland: „Wat is eigenlijk het verschil tussen de opvattingen van Van Mierlo, zoals die in zes jaar zijn geëvolueerd („Het gaat om de fundamentele reorganisatie van onze consumptie- en productiepatronen“) en de pogingen van de sociaal-democraten om het kapitalisme een wat vriendelijker gezicht te geven?“

• Nogmaals Vrij Nederland: „Een D'66 als bijwagen van de PvdA verliest aan identiteit, maar een D'66 zonder Van Mierlo heeft in het geheel geen identiteit“.

• Citaat in De Telegraaf uit Ludwig Marcuses „Filosofie van het geluk“: „Veel marxisten hebben het geluk tot een contrarevolutionair woord verklaard“.

• Algemeen Dagblad: „We zien het ook nog niet zitten, dat bijvoorbeeld het NVV of het CNV openlijk gaat jammeren over het enorme salaris, dat mensen als Cruyff en Mulder op grond van het zeldzame karakter van hun prestaties genieten. Ze kijken wel uit om deze lievelingen van het voetbalvolk op één lijn te stellen met directeuren van N.V.'s, die soms heel wat minder verdienen“.

Het milieu: hoe is de stand?

Mevr. mr. E. Veder-Smit, lid van de Tweede Kamer, doet verslag van de bijeenkomsten van de Vaste Commissie voor milieuhygiëne van de Tweede Kamer.

Het samenspel tussen de minister van Volksgezondheid en Milieuhygiëne, dr. L. B. J. Stuyt, en de Vaste Commissie voor Milieuhygiëne begint thans goed op gang te komen. De commissie heeft onder leiding van haar voorzitter, „onze” ir. D. S. Tuijnman, thans haar uitgebreide terrein afgebakend en vergadert regelmatig om de stevige hoeveelheid brieven, pamfletten, acties en nota's die haar bereiken te verwerken. Het samenspel met de minister vindt plaats door middel van brieven, besprekingen en openbare vergaderingen.

De meest recente twee openbare vergaderingen vonden plaats op 24 en 25 mei. De eerste vergadering was uitsluitend gewijd aan de water- en luchtverontreiniging. De commissie had daarvoor een agenda opgesteld van 32 punten, waarvan er 5 wegens tijdgebrek moesten worden afgevoerd.

Zoals bekend, ressorteert de Waterzuivering onder het Ministerie van Verkeer en Waterstaat, en dus zat ook minister dr. W. Drees achter de regeringstafel. Wanneer men bedenkt, dat minister Drees beschikt over een volwaardig, gevestigd en goed bemand departement, dan krijgt men respect voor minister Stuyt als men ziet wat hij met een gloednieuw, pas afgesplitst en nog onderbemand departement weet te presteren.

Urgentienota

Natuurlijk is er kritiek. Minister Stuyt had een nota aan de Kamer toegezegd, waarin een urgentieprogramma voor het milieubeleid zou worden ontvouwd. De verschijning van deze nota werd echter vertraagd en derhalve moesten de beaardslagingen zonder deze nota worden gehouden.

Grote belangstelling toonde de commissie voor de bouw van zuiveringsinstallaties. Gevraagd werd door ondergetekende hoever de provincies thans zijn met hun besluitvorming inzake het zuiveringsbeheer en welke rol zij spelen bij het toezicht op de technische en financiële aspecten van de waterzuivering. Een financieel overzicht van de investeringskosten werd door minister Drees toegezegd, alsmede een tijdschema voor de bouw der installaties. Deze overzichten acht ik van bijzonder belang, niet alleen om het cijfermateriaal dat zij bevatten, maar ook om het publiek de overtuiging te geven, dat er wel degelijk iets gebeurt en dat er een weloverwogen planning bestaat.

Financiën

Natuurlijk spelen de financiën een grote rol. Terecht stond dan ook op de agenda: financiële knelpunten bij de lagere overheid, positie van de industrie, in te stellen heffingen. Merkwaardigerwijs heeft dit deel van de debatten vrijwel geen aandacht van de pers gekregen. Allereerst heb ik gepleit voor het tijdig bekend maken van de hoogte der heffingen. Alle betrokkenen kunnen zich daarop dan instellen. Voorts heb ik op nieuw de aandacht gevraagd voor de internationale concurrentiepositie van onze industrie. Het begint n.l. bekend te worden dat zowel West-Duitsland als België, Frankrijk en Zwitserland hun industrieën fiscaal tegemoetkomen bij de investeringen ten behoeve van het milieu. Onze regering heeft dat tot dusver principieel afgewezen. Een standpunt dat misschien theoretisch juist is, doch praktisch steeds minder houdbaar wordt. Terecht heeft dan ook dr. Notenboom, de fiscale specialist van de KVP, hierover kritische vragen gesteld, zowel aan de Nederlandse regering als aan de EEG-commissie. Mijn argumentatie luidt als volgt: wanneer het moeilijk zou zijn, om af te grenzen welke investeringen ten behoeve van het milieu worden gedaan en welke niet, waarom bestaat die moeilijkheid dan alleen in Nederland? Is het redelijk, om die industrietakken, die hun kosten niet kunnen verhalen, tegen buitenlandse concurrenten te laten optornen? Is het niet beter om de bedrijven aan te moedigen tot investeringen in plaats van hen te „bestrafen” als het al te laat is? Zijn in Nederland de milieueisen niet reeds zwaarder dan in het buitenland, omdat ons land dichtbevolkt en zwaar geïndustrialiseerd is en aan de benedenloop ligt van al ernstig vervuilde rivieren? Minister Drees antwoordde, dat hij persoonlijk meer voelt voor subsidie aan bepaalde bedrijfstakken, dan voor fiscale faciliteiten. Het voegde daar echter meteen aan toe, dat subsidieering hoge uitzondering zou moeten blijven. Het laatste woord over dit onderwerp is daarmee

nog lang niet gesproken.

Twee concrete onderwerpen kregen wel de aandacht van de pers: de Oosterschelde en de persleiding naar de Eems-Dollard.

Oosterschelde

Vooral de afsluiting van de Oosterschelde hield de gemoederen van de Kamercommissie bezig. In de commissie voor Milieuhygiëne wordt deze afslui-

MEVROUW VEDER-SMIT

ting uiteraard anders benaderd dan in de commissie voor Verkeer en Waterstaat. Voorts stond deze gedachtenwisseling in het teken van de nota „Het Deltaplan in het licht der laatste ontwikkelingen,” welke nota van Rijkswaterstaat na de begrotingsbehandeling was verschenen.

Eigenlijk zou aan een onderwerp als de afsluiting van de Oosterschelde een apart artikel moeten worden gewijd. De misverstanden erover zijn legio. Allereerst doen sommigen het voorkomen alsof „Rijkswaterstaat maar koppig voortgaat.” Juister is het om te stellen dat Rijkswaterstaat onder verantwoordelijkheid van de minister en het kabinet het besluit uitvoert dat de Staten-Generaal in de vorm van de Deltawet hebben genomen. Wenst de Tweede Kamer een verandering van het beleid, dan moet zij deze wet wijzigen of intrekken. Daarvoor bestaat echter geen meerderheid. Ook de oppositie is terzake niet met een voorstel gekomen, en met name de PvdA is verdeeld. Bij het vooroverleg, dat mede op initiatief van onze fractie plaatsvond, bleek dan ook voor geen enkele motie een meerderheid aanwezig.

Er zijn kort samengevat vier soorten aspecten aan de zaak: het milieuaspect, het kostenaspect, het tijdsaspect en het veiligheidsaspect. Ten aanzien van het kostenaspect bestaat onvoldoende duidelijkheid. De schattingen van de kosten van afsluiting of verhoging der bestaande dijken lopen sterk uiteen. Over het milieuaspect bestaat in zoverre overeenstemming, dat zowel voor- als tegenstanders erkennen, dat het zoutwatermilieu gaat verdwijnen en daarmee een belangrijke voedingsbodem voor allerlei organismen. Over de kansen dit milieu te beschermen door z.g. compartimentering bestaat nog onvoldoende zekerheid. Het belang van het tijdsaspect en van het veiligheidsaspect wordt n.l. door de tegenstanders van afsluiting te laag aangeslagen. De afsluiting is al zeer ver voorbereid en heeft al een zeker effect. De dijken vallen en het uitschuren van de Oosterschelde zijn een gevaarlijke zaak. De Oosterschelde, die een neiging tot verdieping heeft, kan niet vergeleken worden met de Westerschelde, die een neiging tot verzanden heeft. Wil men alleen de bestaande dijken verhogen, dan moeten daartoe veel bestuurlijke hindernissen worden overwonnen, hetgeen zeer veel tijd kost, en waarmee niet de dubbele veiligheid wordt verkregen die de afsluiting wel geeft. Wanneer men de nadelen van de risico's van verhoogde onveiligheid gedurende een langer tijdsverloop, dan moet de keuze toch wel vallen op de grootste veiligheid die in kortere tijd kan worden verkregen. „Of wilt u hem soms dempen?” vroeg de heer Tuijnman.

Persleiding

Een ander omstreden onderwerp is de persleiding in N.O. Groningen. Men zal zich herinneren dat in december 1970 een motie van onze fractie werd aangenomen, waarin de Regering werd gevraagd parallel aan de voorbereidingen met grote spoed een onderzoek te doen instellen naar de mogelijkheden van zuivering bij de bron. De regering heeft deze motie uitgevoerd door te rond f 11 miljoen ter beschikking te stellen voor een praktijkonderzoek voor een nieuw procédé in de aardappelmeelindustrie, 2e aan T.N.O. op te dragen een geïntegreerd onderzoek naar de technische, organisatorische en financiële aspecten van de persleiding te entameren.

De resultaten van de proeven met een gewijzigd aardappelmeelafbricageproces blijken zeer gunstig te verlopen. De stuurgroep „Veenkoloniaal Afvalwater” van T.N.O. heeft in oktober 1971 haar rapport uitgebracht, dat een aantal voorstellen bevatte voor verder onderzoek, ook in de kartonindustrie.

Dit alles heeft geleid tot veel gunstiger perspectieven voor de hoeveelheid afvalwater, en met name voor de verzuivingsgraad van het water dat uit het veenkoloniaal gebied moet worden afgevoerd. Niettemin bestaat ten aanzien van dit vraagstuk nog een groot aantal onzekerheden, die door mij als volgt werden geformuleerd:

Wat moet de aanleg van de eerste fase kosten, hoeveel draagt het Rijk daarin bij, hoe schat men de diameter van de leiding, wordt er aan het eind gezuiverd of gebeurt dit bij de bron, hoe is de stand van de research bij de aardappelmeel en kartonindustrie, kan de grondwaterstand een grote wateronttrekking ten behoeve van de persleiding verdragen? En last but not least: Wat is bekend over de kosten van beheer en exploitatie? Minister Drees was niet in staat nog tijdens de vergadering het antwoord op deze en andere vragen te verschaffen en zegde daarom de commissie een uitvoerig schriftelijk antwoord toe.

Wetgeving

Een groot aantal onderwerpen passeerde verder nog de revue. De heer Tuijnman vestigde de aandacht op de waterverontreiniging door afvalolie van binnenschepen, en door het lozen van afgewerkte olie uit automotoren in de riolen. Door mij is gevraagd naar de mogelijkheden tot verbod van dieptelozingen. Ons wettelijk instrumentarium biedt nog onvoldoende mogelijkheden dergelijke dingen tegen te gaan. Ook hier speelt de mentaliteit van de „lozers” een belangrijke rol.

Consument

Van de zijde van de consument hoort men herhaaldelijk de klacht, dat hij of zij geen duidelijke keus heeft tussen produkten die wel vervuilen en produkten die weinig of niet vervuilen. Vooral de vrouwenverenigingen, waarvan de leden vaak grote belangstelling voor milieuvraagstukken hebben, zoeken naar mogelijkheden voor goede voorlichting en verantwoorde keuze. Ik heb daarom minister Stuyt voorgesteld om in overleg met de fabrikanten van wasmiddelen te komen tot vermelding van het fosfaatgehalte op de verpakking. Op die manier biedt men de consument een duidelijke keuze, zonder tot verbodsbepalingen of voorschriften te hoeven overgaan. Ook heb ik minister Stuyt in overweging gegeven contacten te leggen met vrouwenverenigingen. Zij vertegenwoordigen grote groepen consumenten, zij willen graag informatie doorgeven en kunnen zelf weer informatie verschaffen over de wensen en vragen van de consument. Minister Stuyt reageerde positief op beide suggesties.

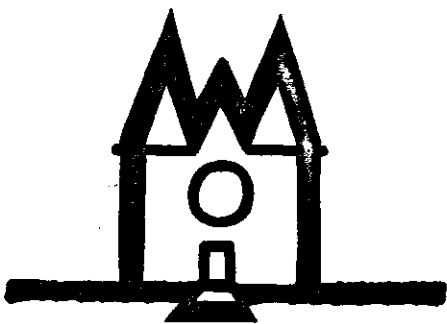
Rijnmond

Het hele onderwerp luchtverontreiniging raakte wat in de verdrukking door de tijdnoed waarin de commissie kwam te verkeren. Met name de bestuurlijke verhoudingen tussen Rijnmond en Rotterdam konden nauwelijks worden besproken. Een pittige discussie ontstond tussen minister Stuyt en mej. Barendregt (PvdA) over de opstelling van het saneringsplan en over de mogelijkheden die in afwachting daarvan aanwezig zijn om maatregelen te treffen. De heer Tuijnman wees daarbij op de gegevens die reeds op vrijwillige basis door de Stichting Europort-Botiek-belangen namens een groot aantal bedrijven in het Europortgebied ter beschikking zijn gesteld. Minister Stuyt zegde toe met de betrokkenen te zullen nagaan, welke gegevens daarvan voor publikatie in aanmerking komen. Naar onze mening terecht legde hij de nadruk op de samenwerking die tot dusver al op basis van vrijwilligheid tot stand is gekomen. Uiteraard zijn allen het er over eens, dat zowel met het saneringsplan in Rijnmond als met de uitvoeringsmaatregelen van de wet inzake de luchtverontreiniging de grootste spoed moet worden betracht.

Thorbecke-tentoonstelling ook in Zwolle

In de Thorbecke-bijlage, behorend bij het vorige nummer van Vrijheid en Democratie, hebben wij melding gemaakt van twee aan Thorbecke gewijde tentoonstellingen, te Leiden en te Den Haag. Naar ons thans is gebleken is er ook een Thorbecke-tentoonstelling ingericht in Zwolle, de geboorteplaats van de grote liberale staatsman. Deze tentoonstelling duurt tot 1 september en wordt gehouden in de tentoonstellingszaal van de gemeentelijke archiefdienst, Voorstraat 26-28. Zij is alle werkdagen geopend van 08.30 tot 17.30 uur.

De tentoonstelling omvat 27 brieven, voornamelijk van Jan Rudolph Thorbecke aan zijn ouders en van zijn vader aan hem en verder o.a. een reeks interessante documenten, waaronder bijvoorbeeld het Album Studiosorum van de Latijnse school te Zwolle met de beoordeling van de leerling J. R. Thorbecke, de oratie die Jan Rudolph uitsprak bij het verlaten van de school, enkele scripties die hij als student maakte en het bewijs van het met goed gevolg afleggen van het kandidaats-examen in de letteren en wijsbegeerte aan de Leidse hogeschool.

In deze rubriek geeft onze Haagse medewerker J. E. v. d. Wielen een samenvatting van de activiteiten van de VVD-fractie in het parlement. Hij kan natuurlijk slechts beknopt melding maken van de liberale bijdrage aan de vele debatten en hij zal ook niet aan alles aandacht kunnen besteden. Wie méér wenst te weten over de standpunten die de VVD in het parlement heeft ingenomen of over de vragen, die de liberale Kamerleden aan de regering stelden, kan terecht bij het secretariaat van de VVD-fractie in de Tweede Kamer, Binnenhof 1-A, Den Haag, telefoon 070-61 49 11.

De VVD in het parlement

Aan de vooravond van de VN-conferentie over het milieu heeft de vaste commissie voor milieuhygiëne van de Tweede Kamer een aantal actuele vraagstukken met de ministers Drees (verkeer en waterstaat) en Stuyt (volksgezondheid en milieuhygiëne) besproken. Zie voor een verslag hierover van de hand van mevrouw Veder-Smit pagina 6.

Bloedproef

Aan het debat over de wijziging van de Wegenverkeerswet heeft voor de VVD-fractie mr. Koning deelgenomen en zich daarbij voor de invoering van de verplichte bloedproef uitgesproken omdat hij voor het moment geen betere methode ziet. Omdat de heer Koning bezwaar had tegen het opnemen van de bloedproef in ons strafrechtelijk systeem, ondertekende hij mede de motie-Van Thijn, beogende de bloedproef zo snel als mogelijk is te vervangen door een ademtest. Mr. Koning heeft voorts geprobeerd, door het amendement-Goudsmit te steunen, het rijden onder invloed niet tot een misdrijf te maken maar tot een overtreding. Men kan het rijden onder invloed immers, volgens mr. Koning, ongeveer gelijkstellen met het uitzonderlijk gevaarlijke delict van rijden door rood licht en dat is ook een overtreding.

Ondanks bezwaren tegen de voorgestelde wijziging van de Wegenverkeerswet, stond mr. Koning toch achter het wetsontwerp, daar hij de bloedproef niet wettelijk in strijd vond met het strafstelsel, ofschoon het wel op gespannen voet staat met art. 28 van het Wetboek v. strafvordering, waarin het recht van de verdachte om te zwijgen is geregeld.

Mr. Koning, die het misdrijf van alcoholgebruik bij deelneming aan het verkeer een werkelijk „gemeen” misdrijf in alle betekenissen van het woord noemde, stelde nog de morele kwestie van het schenken van louter alcoholische dranken of wel de beperkte keuze van niet-alcoholische dranken bij recepties (ook bij de overheid) aan de orde.

Militair Strafrecht

De Tweede Kamer maakte verder een begin met de openbare behandeling van de nota over een nieuw militair strafprocesrecht. Voor de VVD-fractie was ook hier mr. Koning de woordvoerder. Zijn rede in eerste instantie hield een voorlopig standpunt in, omdat het debat uiteindelijk misschien tot een andere opstelling zal kunnen leiden. Mr. Koning wees er op, dat de militaire rechtspraak in ons land voortreffelijk werk te zien heeft gegeven, waarbij het niet zelden is voorgekomen, dat de sententies van het Hoog Mil. Gerechtshof ook in het commune strafrecht van wezenlijke betekenis zijn.

Soms zijn de uitspraken van de militaire rechter als onbegrijpelijk door de Nederlandse staatsburger ervaren, ook al was voor degenen, die beter op de hoogte waren van de in en outs van de aard van het strafbare feit, van het verband van de opgelegde straf met de bijkomende straf van ontslag uit de militaire dienst, dit beter te begrijpen. Het zijn toch deze voor het merendeel der bevolking onbegrijpelijke beslissingen, gekoppeld aan het feit, dat deze door een aparte rechter werden opgelegd en niet door de gewone strafrechter, dat een aparte militaire rechtspraak eigenlijk zonder de schuld van die rechtspraak zelf in ernstig diskrediet is geraakt, zo merkte mr. Koning op.

De nota gaat uit van een aparte militaire rechter. Daarvoor wordt een klemmend aantal argumenten aangevoerd, die op zich zeker ernstige overweging verdienen. De VVD-fractie heeft dat ook gedaan. Desondanks is zij met ernstige twijfel behept over de vraag of doorgaan moet worden op de weg van de aparte militaire rechtspraak. Mr. Koning en met hem de fractie, vroeg zich af of aan een dergelijke aparte rechtspraak, waaraan bovendien lekenrechtvaarders deelnemen, nog wel van deze tijd is (Met lekenrechtvaarders werd hier bedoeld: niet-juristen). Mr. Koning wees er op, dat er verscheidene landen zijn, die in vredetijd geen aparte militaire rechtspraak kennen (West-Duitsland, Denemarken, Zweden, Oostenrijk). Vele argumenten voor een aparte militaire rechtspraak (ook in vredetijd) zijn in de nota toegespitst op de oorlogssituatie. Maar, zo vroeg mr. Koning zich af, is dat normaal? Dat men volgens het oude Romeinse gezegde, dat als men de vrede wil, men zich ten oorlog heeft voor te bereiden, inderdaad

regels moet hebben voor de tijd van oorlog, wil nog in het geheel niet zeggen, dat men in vredetijd niet een meer op het normale leven afgestelde rechtspraak ook voor militairen zou hebben. Ook voor burgers gelden in tijd van oorlog en beleg aparte regels. Mr. Koning voerde vervolgens nog verschillende (andere) bezwaren aan tegen de argumenten in de nota vóór het handhaven van de aparte militaire rechtspraak. Een afzonderlijk vraagstuk, n.l. dat van de rechtspleging ten aanzien van militairen in het buitenland, stelde mr. Koning eveneens aan de orde om tenslotte zijn voorkeur uit te spreken voor de opvatting, dat in vredetijd de militaire rechter voor de rechtspleging niet is aan te bevelen.

Accountants

Bij de openbare behandeling van het wetsontwerp houdende nadere regelen betreffende het accountantswezen (wet op de accountants-administratieconsulenten) sprak voor de VVD-fractie de heer Porthoine. De voorgestelde regeling, die beoogt naast die voor de registeraccountants een bescherming te bieden voor die categorie accountants van welke diensten speciaal door het midden- en kleinbedrijf gebruik wordt gemaakt, werd door onze vertegenwoordiger toegejuicht.

De zeer uitvoerige voorbehandeling van het wetsontwerp kreeg z.i. een gelukkige wending toen overeenstemming werd bereikt tussen de delegaties van het Ned. Instituut van registeraccountants, de Ned. Orde van accountants en de Ver. van landbouwboekhoudbureaus. De regeling komt nu o.m. hierop neer, dat aan de registeraccountants de zgn. verklaringen van getrouwheid worden voorbehouden, met uitzondering van verklaringen van werknemers t.o.v. hun werkgever, een betwiste uitzondering, die naar aanleiding van vragen van mr. Porthoine nog verder in het wetsontwerp werd afgegrensd. Mr. Porthoine legde er veel nadruk op, dat de overheid een ruime mogelijkheid zal bieden ook niet-registeraccountants bij controlewerkzaamheden in te schakelen zoals dit ook door de vaste commissie voor de rijksuitgaven was bepleit en door de regering werd toegezegd.

Mr. Porthoine besprak uitvoerig het feit, dat enige accountants tussen wal en schip terecht kunnen komen, maar hij zag, zonder aantasting van de regels weinig mogelijkheden aan de wensen van deze categorieën tegemoet te komen. Ook de positie van accountants bij Provincie en gemeente had de aandacht van mr. Porthoine, evenals een speciale regeling voor belastingconsulenten. Mr. Porthoine sprak tenslotte de hoop uit, dat de betrokkenen zich hun zware verantwoordelijkheid bewust zullen zijn, hetgeen tot uitdrukking kan komen door het in overleg met de diverse organisaties op juiste wijze instellen van het geschapen wettelijk kader.

Onderwijs

Bij het debat over het wetsontwerp wijziging van de Wet op het wetenschappelijk onderwijs (herziening regeling toegang tot de examens) heeft dr. Van Dijk de vrees uitgesproken, dat we de universiteiten op een lager pitje moeten laten beginnen en dat studenten in een wereld van voortentamens en bij-scholingen terecht komen en dat dus niet bewaardheid zal worden, dat de universiteit verlost wordt van haar prae-universitaire taken. Dr. Van Dijk hield een pleidooi voor een 8e verplicht examenvak voor het gymnasium, omdat anders de zelfstandige gymnasia zullen verdwijnen. In dit kader heeft dr. Van Dijk met nog drie leden van de VVD-fractie een motie van dhr. Verburgh (GPV) gesteund om in het academisch statuut een derde vak voor bepaalde studierichtingen te adviseren.

De minister verklaarde zich tegen deze motie (die niet werd aangenomen) omdat z.i. dan via een achterdeur een verplicht derde vak voor toelating zou worden binnengelaten.

Vragen

Het besluit van de Universiteitsraad van de Rijksuniversiteit te Leiden, dat prof. Van Rood de van het Amerikaanse leger ontvangen f 50.000 voor transplantatie-onderzoek terug moet geven, heeft de VVD-Kamerleden Van Dijk, Van Aardenne en Porthoine tezamen

met enige fractie-leden van DS '70 aanleiding gegeven tot het stellen van een aantal schriftelijke vragen aan minister De Brauw. Zo willen de Kamerleden weten of de Universiteitsraad de bevoegdheid heeft deze teruggave te gelasten en zo deze vraag ontkennend wordt beantwoord, vragen zij de minister of hij bereid is de Universiteitsraad op het onjuiste van haar handelswijze te wijzen. Indien de Universiteitsraad de bevoegdheid wél heeft, is de minister dan bereid het besluit te schorsen?

Verhuizing van Zuidmolukkers uit hun woonoorden te Winterswijk en Almelo naar nieuwbouw, vormt het onderwerp van een viertal vragen van de heer De Beer.

De crisis bij het Amsterdams Toneel (inmiddels voor een jaar uitgesteld) deed de heer Van Dijk een reeks vragen stellen aan de minister van CRM. Ziet de minister in het gebeure te Amsterdam, zulks in verband met wat zich rond het Nieuw Rotterdam Toneel heeft afgespeeld, en met de afscheiding van de groep „Appel” te Eindhoven, een aanwijzing van verstarring van het huidige toneelbeleid? Onderkent de minister in deze verschijnselen een verlangen naar grotere bewegingsvrijheid van de toneelspelers? Ziet de bewindsman in de crisisverschijnselen bij het toneel niet ook een verlangen, zowel bij toneelspelers alsook bij het publiek, naar een ander repertoire? Vindt de minister niet, dat, gezien de neiging van de toneelwereld naar vrije producties enerzijds en naar kleine experimentele theaters anderzijds, zijn toneelbeleid ingrijpende herziening behoeft?

De heren Geurtsen en Van Dijk hebben samen met een fractie-lid van DS '70 vragen gesteld over de moeilijkheden die Littaalse studenten ondervinden. In verband daarmee vragen zij of de regering hierin geen aanleiding ziet om de uitvoering van het cultureel verdrag met Rusland op te schorten, tenminste totdat zekerheid bestaat dat de nu geterroriseerde inwoners van Litauen — evenals die van beide andere Baltische staten — de vrijheid hebben om uiting te geven aan hun gevoelens omtrent het ook aan hen in het Handvest van de V.N. gegarandeerd zelfbeschikkingsrecht.

De gebeurtenissen in een woonwijk van Zuidmolukkers in Noordrecht vormen onderwerp van vragen van de heer Geurtsen.

Mevrouw Smit-Kroes heeft enige vragen gesteld aan de staatssecretaris van Onderwijs en wetenschappen over het werkplan van de stichting Schoolbegeleidingsdienst Delft, waarin wordt voorgesteld kleuters „leer”stof naar hun „rijpheid” te verschaffen.

Eveneens heeft mevrouw Smit-Kroes in dit geval tezamen met de heer Van Dijk vragen gesteld over het wegens plaatsgebrek niet toelaten van een leerling op een school van voortgezet onderwijs, ondanks o.a. een gunstig advies van het hoofd ener basisschool en een positieve beoordeling via de schooltoets en niet te vergeten de wens van de leerling en de betrokken ouders.

Over de toenemende ongerustheid in kringen van verzekeraars tegen autoschade over het feit, dat vele autorijders niet voldoen aan de wettelijke verplichting om zich tegen W.A. te verzekeren, hebben de heren Berkhouwer en De Beer vragen gesteld aan de bewindslieden van Verkeer en van Justitie.

De Vereniging van Staten- en Raadsleden van de VVD

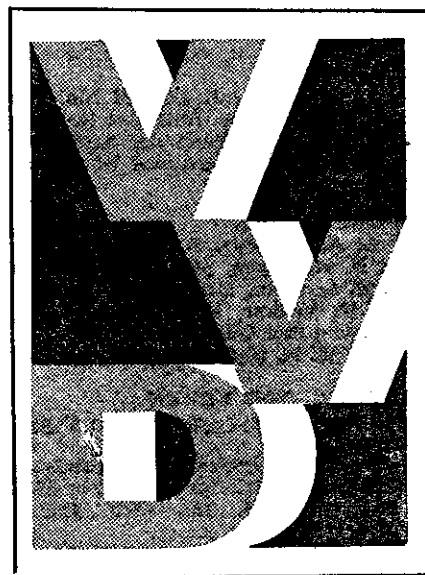
zoekt per 1 oktober a.s. voor haar bureau Gemeentepolitiek en voor de redactie van haar maandblad „Provincie en Gemeente”

een jonge man of vrouw

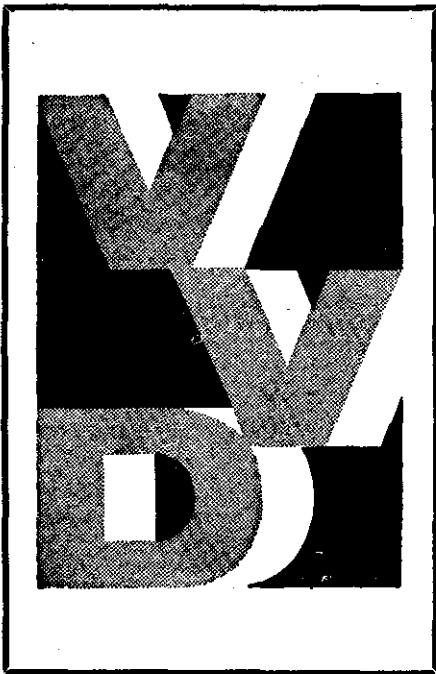
met belangstelling voor vraagstukken van provinciale of gemeentelijke aard, die een of twee halve dagen per week op het bureau te Den Haag werkzaamheden wil uitvoeren, behulpzaam is met de redactie van „Provincie en Gemeente” en bereid is zo nodig de regionale bijeenkomsten in het land bij te wonen.

Honorering f 3000.- tot f 4000.- per jaar. Onkosten worden vergoed.

Brieven met uitvoerige inlichtingen naar de vice-voorzitter van de Vereniging mevrouw H. J. Schlemper-van Gijn, Taalstraat 211 te Vught (N.B.).

Ons standpunt over de toekomst van de

Hoewel de Commissie van Civiele en Militaire Deskundigen (CCMD) in haar rapport niet alle facetten die het krijgsmacht raken heeft kunnen en willen behandelen en o.a. de plaats van de krijgsmacht in de maatschappij onaangetroefd is gebleven, wordt voldoende inzicht verschaft in strategische, tactische, materiële, personele en financiële aspecten om een standpunt-bepaling mogelijk te maken. De defensiecommissie der VVD wil haar waardering voor dit unieke rapport niet aan de samenstellers onthouden. De veelheid van de daarin verwerkte gegevens getuigt ook van een grote mate van openheid van de zijde van de militaire leden, wier inbreng dan ook niet kan worden beschouwd als een stem „om den brode”, doch als een in volle vrijheid gegeven deskundige mening, zonder welke het rapport nimmer deze waarde zou kunnen hebben verkregen.

De defensiecommissie der VVD betreurt het dat de CCMD er niet in is geslaagd tot een eenduidig oordeel te komen en haar visie heeft moeten uitwerken in een meerderheids- en een minderheidsstandpunt. Het nadelig effect daarvan wordt echter in belangrijke mate gecompenseerd doordat de verschillen niet voortvloeden uit de gemaakte berekeningen omtrent het vereiste financieringsniveau om de aangegeven verplichtingen in NAVO-verband adequaat te vervullen — zoals dat in de instellingsbeschikking aan de CCMD was opgedragen — maar zijn terug te voeren tot afwijkende appreciaties van de politiek-strategische verhoudingen. Een nadere beschouwing van deze afwijkende standpunten verdient de aandacht.

Politiek-strategische standpunten

Naar het oordeel van de meerderheid van de CCMD staan enkele punten vast, te weten:

- De NAVO-strategie staat in dienst van een machtsevenwicht met de Sowjet-Unie in Europa en in de voor het bondgenootschap van belang zijnde zeegebieden.
- De NAVO-strategie is in de eerste plaats gericht op oorlogsvoorkoming. Daartoe moeten in vredetijd voldoende middelen aanwezig zijn.
- De NAVO moet, indien zich niettemin toch een militair conflict voordoet, voortdurend de mogelijkheid open kunnen houden voor onderhandelingen zonder de noodzaak terstond gebruik te moeten maken van nucleaire wapens.
- De NAVO-strategie moet tenslotte bij het mislukken van de drie bovenstaande doelstellingen zoveel mogelijk waarborgen scheppen voor een, ten gunste van de NAVO, beëindigen van het conflict. De meerderheid van de CCMD wil de

De defensiecommissie van de VVD heeft haar standpunt bepaald over het rapport van de Commissie van Civiele en Militaire Deskundigen (beter bekend als de Commissie-Van Rijkevorsel) omtrent „De toekomst van de Nederlandse defensie”. Op deze pagina's drukken wij het rapport van de VVD-commissie af, zoals het deze week is aangeboden aan het hoofdbestuur en de beide Kamerfracties van de partij.

aangegeven verplichtingen blijven nakomen, waartoe 4,25 pct. van het netto nationaal inkomen noodzakelijk is.

Zij onderkent de mogelijkheden om mee te spreken bij het veranderen en aanpassen van strategische concepties, doch wijst terecht op de zeer beperkte invloed van een land als Nederland om een eigen militaire conceptie, die afwijkt van de bestaande opvattingen bij onze belangrijkste geallieerden en bij de verantwoordelijke NAVO-bevelhebbers, ingang te doen vinden. Zij acht het ongewenst de defensiebijdrage te baseren op een afwijkende conceptie. De NAVO is te beschouwen als een moeizaam tot stand gekomen gebouw waaruit men geen steentjes kan wegtrekken en dat zeker niet van binnenuit zou moeten worden ondermijnd.

De meerderheid van de CCMD is van mening, dat, zolang de perspectieven voor waarlijke ontspanning nog in het duister zijn gehuld, men er verstandig aan doet, hoop op ontspanning, die illusie zou kunnen zijn, niet de overhand te laten krijgen boven nuchtere realiteitszin.

Bij vrijwel iedere Nederlander zal, ongeacht zijn politieke overtuiging, de wens leven minder geld te besteden aan defensie. In het betoog van de minderheid is deze wens enkele malen tot vader van de gedachte gemaakt, waardoor het bij de doorsnee Nederlander waarschijnlijk beter zal aanspreken dan het meer zakelijke verhaal van de meerderheid. Een nadere analyse van het minderheidsstandpunt is daarom gewenst.

Een belangrijk argument van de minderheid wordt gevormd door de grote mate van onwaarschijnlijkheid van een massale aanval met niet-nucleaire middelen door de WP-landen. Deze veronderstelling is niet nieuw. Zij is rechtstreeks ontleend aan de vigerende NAVO-strategie, die daaraan echter toevoegt dat de mate van onwaarschijnlijkheid wordt bepaald door een drietal factoren te weten:

- de vaste wil van de Alliantie om gezamenlijk op te treden en het NAVO-gebied tegen iedere vorm van agressie te verdedigen;
- een duidelijk vermogen van de Alliantie om effectief te kunnen antwoorden, ongeacht het agressieniveau;
- een zodanig vermogen tot flexibiliteit in optreden dat de potentiële agressor niet met zekerheid de specifieke reactie kan voorspellen, waardoor hij het risico niet exact kan bepalen.

Iedere aantasting van één van deze factoren vermindert de genoemde onwaarschijnlijkheid. De minderheid van de CCMD noemt deze factoren niet; zij volstaat met de vermelding dat bij sterke vermindering van de strijdkrachten of bij verlies van de Amerikaanse waarborg een situatie ontstaat, die voor de Sowjet-Unie rijk is aan verleiding. Dit aspect wordt niet opnieuw ter sprake gebracht als de minderheid zich rethorisch afvraagt hoe een eventueel oorlogsbeeld zich zou kunnen ontwikkelen. In die paragraaf benadrukt de minderheid van de CCMD in het licht van de bestaande verhoudingen nogmaals de onwaarschijnlijkheid van een aanval en baseert zulks mede op de beantwoording van de vraag of de Sowjet-Unie de groeiende stabiliteit in de waagschaal zou willen stellen, hetgeen naar de mening van de minderheid niet het geval is. Hier krijgt hoop, die illusie zou kunnen zijn, de overhand. De minderheid heeft dit echter nodig om in haar paragraaf over onze huidige inspanning de Nederlandse bijdrage via prioriteiten-afwegingen met onbezwaard gemoed te kunnen inperken tot het element crisisbeheersing, een begrip ontleend aan de NAVO-strategie, doch daarin slechts één van de elementen. Hiermee introduceert de minderheid van de CCMD in feite een beperking op de hui-

dige algemeen aanvaarde strategie en opent zij de mogelijkheid de door de meerderheid bedoelde steentjes weg te trekken uit het zo moeizaam tot stand gekomen gebouw, hetgeen zij dan, later, ook doet, in het bijzonder in haar adviezen t.a.v. de Koninklijke Landmacht. Indien de minderheid de drie bovengenoemde factoren, die volgens de NAVO-strategie de onwaarschijnlijkheid van een Sowjet-aanval bepalen, wel in de beschouwingen had betrokken, zou zij aanzienlijk meer moeite hebben gehad tot een sluitend betoog te komen.

Ook op een ander punt geeft de minderheid een vertekend beeld van de realiteit als zij stelt:

„In het verleden heeft Nederland op grond van het Amerikaanse „Mutual Defence Assistance Programme” van oktober 1949 en onder invloed van de Koreaanse oorlog, NAVO-taken op zich genomen van zodanige omvang, dat wel is betwijfeld of we dat in de toekomst konden blijven financieren. Indien er dan ook nu gesproken wordt over het „inhalen van achterstanden,” dan wil dat in feite zeggen, dat we geen kans zien de kwaliteit van alle toegezegde eenheden op peil te houden zonder tegelijkertijd het voor defensie te bestemmen percentage van het netto nationale inkomen belangrijk te verhogen.”

Hier is het oordeel van de minderheid niet geheel zuiver. Vastgesteld is dat voor het nakomen van de aangegeven verplichtingen een percentage van 4,25 pct. van het netto nationaal inkomen benodigd is. Dit is niet meer dan in 1967 aan defensie werd toegekend en beduidend minder dan in de voor 1965 liggende jaren. De achterstanden zijn dan ook niet een gevolg van het niet kunnen of willen verhogen van onze bijdrage, doch van een voortdurend verlagen van die bijdrage in een periode waarin bovendien de maatschappelijke en financiële positie van het personeel aanzienlijk werd verbeterd, waardoor het uitholingseffect nog werd versterkt. Het zijn deze beide factoren, die er mede de oorzaak van zijn dat onze defensiebijdrage op een kritiek punt is aangeland.

Geheel scheef gaat de minderheid als zij het verwijt maakt dat de bijdragen, die de afzonderlijke krijgsmachtdelen aan de NAVO leveren een slechts geringe samenhang vertonen en dat de krijgsmachtdelen hun eigen politieke veronderstellingen schrijven en hun eigen prioriteiten bepalen. Zij verliest daarbij uit het oog dat niet de Nederlandse strijdkrachten als een eenheid optreden onder een Nederlandse opperbevelhebber, doch dat elk van de krijgsmachtdelen is geïntegreerd in de NAVO-strijdkrachten en dat het de taak is van de verantwoordelijke NAVO-bevelhebbers om de eenheid van de gezamenlijke NAVO-strijdkrachten te verzekeren. De politieke veronderstellingen en de prioriteitsbepaling maakt men dan ook in NAVO-verband met als belangrijkste orgaan het Defence Planning Committee, waarvan de Ministers van Defensie van alle NAVO-landen deel uitmaken, en niet primair op nationaal niveau. Zo is de Nederlandse landmachtbijdrage te beschouwen als een schakel in de keten van landmachtbijdragen van de partners, waarbij aan iedere natie een bepaald vak is toegewezen.

Een arbitraire vermindering op grond van een nationale visie verzwakt niet alleen één schakel doch de gehele keten en heeft daardoor consequenties voor allen.

De defensiecommissie der VVD onderschrijft in principe het standpunt van de meerderheid. Iedere eenzijdige vermindering van de NAVO-strijdkrachten nu heeft een verdere verschuiving van het machtsevenwicht ten gunste van de Sowjet-Unie tot gevolg en vergroot de mogelijkheden voor de Sowjet-Unie om die positie politiek te benutten. De defensiecommissie der VVD is voorts de mening toegedaan dat de percentages van het nationaal inkomen die door de verschillende landen aan de defensie worden besteed alleen dan een objectieve

Samenstelling VVD-defensiecommissie

Voorzitter: mr. J. M. Bast, Kleine Houtweg 145, Haarlem. Tel. 023-289970 h/k.
Secretaris: H. de Booy, kap-luitenant ter zee, van Polanenpark 57, Wassenaar. Tel.: 01751 - 4203 h.

MILITAIRE LEDEN:

H. A. Baay jr., majoor Klu, Cederstraat 151, Alphen a/d Rijn.
J. L. Bosch, luit.-generaal Klu, Zavelstraat 63, 1960, Sterrenbeek - Brussel
F. O. Ch. Groeneveld, kolonel Kl, Aardbeelstraat 38, 's-Gravenhage.
J. H. de Gruyter, kap. ter zee, Boerhaavestraat 55, Voorhout.
R. J. W. Heslinga, brigade-generaal Kl, Gouverneurkade 16, Voorburg.
J. G. M. Idsinga, wachtmeester cavalerie parate troepen, Oostboezemkade 8, Gouda.
W. P. de Jong, luit.-kolonel Klu, Merellaan 783, Maassluis.
G. L. Lindner, kap.-luitenant ter zee, Oude Wassenaarsweg 8, Wassenaar.
A. Ploeg, luit.-kolonel der cavalerie, Breilnerstraat 3, Arnhem.
B. Vermeulen, 1e luitenant Klu, 221. Squadron. 2 GGW, Postbus 100, Winterswijk.

BURGERLEDEN

H. L. A. Bakhuis, Rulstraat 16, Geldrop.
Mr. K. H. Beyen, p/a AMRO-bank, Herengracht 595, Amsterdam.
Dr. F. Snapper, Badhuysweg 3, 's-Gravenhage.
Drs. W. Venker, Populierenlaan 501, Amstelveen.
A. V. van den Wall Bake, Joris v. d. Haagenlaan 34, Arnhem.
Mr. H. W. B. Wefers Bettink, Jonkerlaan 71, Wassenaar.

ADVISERENDE LEDEN

Mej. mr. A. Kappeyne van de Coppello, Gerecht 10, Leiden (lid der Tweede Kamer).
G. W. Keja, Engelenburg 7, Landsmeer (lid der Tweede Kamer).
G. Koudijs, Dribergestraatweg 53, Doorn (lid der Tweede Kamer).
Mr. H. van Riel, „Duinwijk”, flat 3, van Alkemadelaan 350, 's-Gravenhage (lid der Eerste Kamer).

Nederlandse defensie

ve maatstaf voor vergelijking zouden vormen indien zij onderling vergelijkbaar zouden zijn. In het CCMD-rapport is aangetoond dat in de huidige Nederlandse bijdrage van 3,945 pct. van het netto nationaal inkomen in ieder geval 0,692 pct. als oneigenlijke defensieuitgaven moeten worden aangemerkt. Het staat vast dat de percentages voor oneigenlijke defensie-uitgaven per land verschillen, evenals de weddes, die aan de dienstplichtigen worden toegekend. Er zijn zelfs gevallen aanwijsbaar waarin eigenlijke defensie-uitgaven bij NAVO-partners op de begrotingen van andere ministeries zijn opgebracht. Vergelijking van deze percentages ter bepaling van een evenredige bijdrage is dan ook niet zinvol. De enige beoordelingsmaatstaf die overblijft, is een onderlinge vergelijking van de beschikbaar gestelde strijdkrachten en middelen en de inzetbaarheid daarvan in relatie tot de grootte en de relatieve welvaart van de partners. Dit is een uiterst moeilijke exercitie. In dit opzicht is de defensiecommissie der VVD van mening dat de Nederlandse bijdrage noch hoog, noch laag kan worden genoemd. Berekend is dat voor het instandhouden van deze bijdrage, inclusief de niet relevante uitgaven, 4,25 pct. van het netto nationaal inkomen benodigd is. Daarover bestaat geen verschil van mening tussen de meerderheid en de minderheid van de CCMD.

Omdat de kwantitatieve en de kwalitatieve groei van de Sowjet-strijdkrachten onomstreden is, gebiedt de eerlijkheid te erkennen dat iedere vermindering van de defensie-inspanning door één van de NAVO-partners resulteert in een verdere verschuiving van het militaire evenwicht ten gunste van de Sowjet-Unie. Ook is het misleidend erop te speculeren dat een vermindering van de defensie-inspanning van één van de lidstaten zou worden gecompenseerd door ander lidstaten; niet slechts is het weinig waarschijnlijk dat deze bereid zouden zijn de eigen inspanning te vergroten ter compensatie van het falen van een partner, doch eerder nog dient te worden gevreesd voor een sneeuwbal-effect van een dergelijke vermindering. Met iedere eenzijdige reductie aan NAVO-zijde wordt de mogelijkheid van een gewapend optreden door de Sowjet-Unie minder onwaarschijnlijk; althans neemt de kans toe dat de Sowjet-Unie haar machtspositie politiek zal benutten. Het is struisvogelpolitiek te menen dat door prachtige volzinnen, vol hoop en illusie, dit risico kan worden verkleind.

Indien zich omstandigheden zouden voordoen dat toch een lager percentage aan de defensie zou worden toebedeeld, dan dient uit morele overwegingen onomwonden aan het Nederlandse volk duidelijk te worden gemaakt welke risicovergroting bewust wordt geaccepteerd en in welke mate schade wordt berokkend aan het bondgenootschap. Men dient zich te realiseren dat in dat geval één der meest essentiële voorzieningen wordt aangetast.

Mocht (onverhoopt) tot een lager percentage, dan door de meerderheid van de CCMD is aangegeven worden besloten dan dienen de besparingen in principe te zijn gericht op de mogelijkheid deze bij toenemende spanningen in relatief korte tijd weer ongedaan te maken. Men houde zich daarbij voor ogen dat een land als de Sowjet-Unie, zolang het een grote militaire potentie handhaaft, haar doelstellingen als een donderslag bij heldere hemel kan wijzigen. Bezien tegen deze achtergrond zou het van kortzichtigheid getuigen indien de NAVO-partners eventuele noodzakelijke bezuinigingen op de defensie het karakter van onherroepelijkheid zouden geven. De NAVO kan zich slechts dan permitteren bepaalde schepen achter zich te verbranden indien de ontspanning tussen Oost en West tot uitdrukking komt in de bereidheid planmatig en wederzijds op evenwichtige wijze de strijdkrachten te verminderen.

Deze gedachtengang stelt grenzen aan de huidige bezuinigingsmogelijkheden voorzover deze althans niet kunnen worden gevonden in stroomlijning van de organisatie. Daar waar bezuinigingen de belangen van het bondgenootschap raken, dient in nauw gemeenschappelijk overleg naar oplossingen te worden gezocht, waarbij de bewindslieden in ieder geval een zodanige vrijheid van handelen moeten bezitten dat zij kunnen reageren c.q. anticiperen op zich ontwikkelende internationale visies of situaties. Een arbitrair opgelegd bezuinigingspatroon gebaseerd op een zuiver nationale visie en zonder enig overleg met de

bondgenoten, beantwoordt niet aan deze voorwaarden.

Marine

De CCMD beveelt unaniem aan dat de Nederlandse marinebijdrage aan de NAVO zal omvatten:

- 4 onderzeebootbestrijdingsgroepen;
- 6 onderzeeboten;
- mijnenvegers;
- patrouillevliegtuigen;
- het Korps Mariniers.

Deze aanbevelingen stemmen in grote lijnen overeen met de gedachten daarover binnen de Koninklijke Marine. In het overzicht op blz. 80 van het CCMD-rapport — bijlage 9E — zijn de door de CCMD aanbevolen projecten opgenomen. Overigens doet de aanbeveling van de minderheid aan het eind van haar betoog over de Koninklijke Marine, als zij zegt dat de marine grotere opening van zaken moet geven dan tot nu toe, wat vreemd aan. De CCMD als geheel heeft hoe dan ook heel goed begrepen wat de plannen van de Koninklijke Marine zijn!

In het genoemde overzicht is de bouw van het derde GW-fregat naar 1975 verschoven. Met het huidige ontwerp en de nog aanwezige „know-how” bij „De Schelde” zal de bouwtijd tot 4 à 5 jaar beperkt kunnen blijven. Indien Hr. Ms. de Zeven Provinciën in dienst kan worden gehouden tot de 80er jaren, zou pas in 1976 met de bouw van het derde GW-fregat moeten worden begonnen.

Of de door de minderheid voorgestelde afremming van de vervanging van de jagers haalbaar is, valt met betrekking tot de levensduur van de Friesland-klasse jagers sterk te betwijfelen. Deze klasse is reeds te oud om nog te moderniseren en kan het — uit materieel oogpunt bezien — beslist niet verder brengen dan rond 1975-1977. Als per se getemporeerd zou moeten worden, zou men nu de vier beste een geduchte „FRAM” (fleet reconditioning and modernisation) moeten laten ondergaan en die later bestemmen voor de OZB-groep in de kustwateren. Deze „rammeling” kost echter ook geld en dat juist op het moment, waarop de begroting reeds overtrokken is (1975/76). Handhaving van het tijdschema voor de vervanging van A- en B-jagers zal onontkoombaar blijken.

Wat de nieuw te bouwen vloot betreft, lijkt het niet goed mogelijk om van de in bijlage 9-A genoemde gelden voor investeringen, de op blz 9 vermelde toekomstige vloot te bouwen. (Zie verder financiering).

Wat de plannen voor de mijnenveegvloot betreft, beveelt de CCMD op blz. 9 aan — tussen nu en 1980 — twee mijnenbestrijdingsgroepen van elk twaalf schepen en één van zeven schepen; totaal 31 schepen. De huidige sterkte is: 3 ON-klasse; 20 WU-klasse; 14 AMS-klasse en 16 ondiepwaterrijnvegers. Alle 37 grote vegers zullen moeten worden vervangen, zo stelt men op blz. 10 door vijftien stuks van een meer geavanceerd type, die dan samen met de 16 ondiepwaterrijnvegers de vloot van 31 eenheden moet gaan vormen. De middelen daarvoor — zie bijlage 9C — worden eerst in 1981 beschikbaar gesteld. Treedt hier soms de gewraakte onduidelijkheid van de Koninklijke Marine aan het licht?

Het gestelde over het Korps Mariniers en de MLD, wordt door de defensiecommissie der VVD geheel onderschreven.

Landmacht

De Nederlandse landmachtbijdrage aan de NAVO bestaat uit:

- 2 gemechaniseerde divisies, elk bestaande uit drie brigades;
- 1 niet geheel gemechaniseerde, mobilisabele divisie;
- 1 niet gemechaniseerde, zelfstandige brigade;
- legerkorpstroepen, deels paraat, deels mobilisabel, bestemd voor de nodige gevechts- en logistieke steun aan de divisies.

In het standpunt van de meerderheid van de CCMD wordt terecht opgemerkt dat het huidige mobilisatiesysteem in de Koninklijke Landmacht uitstekend functioneert en ook internationaal hoog wordt gewaardeerd. Het in Nederland toegepaste zgn. RIM-systeem (rechtstreeks instromend mobilisabel) is uniek en geniet bijzonder veel belangstelling in NAVO-kringen. Door het hanteren van dit systeem beschikt het legerkorps over inzetbare mobilisabele eenheden in hun oorspronkelijke organieke verbanden. Tijdens oefeningen is gebleken dat binnen 24 uur de opgeroepen eenheden volledig inzetbaar waren voor de oorlogstaak. Wel dient in het oog te worden gehouden, dat het hierbij steeds ging om kleinere onderdelen van compagnies- en bataljonsgrootte, waaraan ook vanuit de territoriale sector personele en materiële steun kon worden gegeven.

Indien gehele brigades — en a fortiori geldt dit voor de gehele 5e divisie — RIM-mobilisabel, zouden worden gemaakt vervallen de voordelen van het RIM-systeem en ontstaan in feite normale mobilisabele formaties die veel en veel langer dan 24 uur nodig zouden hebben om geformeerd te worden en inzetbaar te zijn. Naar de mening van de defensiecommissie der VVD kunnen dergelijke formaties dan ook geen rol spelen in het beeld van de „flexible response”-gedachte.

Hierbij dient ook te worden bedacht, dat elk paraat bataljon slechts ten hoogste één equivalente RIM-eenheid kan formeren. Er is dus een grens aan het totale aantal RIM-eenheden, een grens die bijvoorbeeld bij de tankbataljons reeds is bereikt.

Ook uit een oogpunt van materieelvoorziening lijkt de bepleite uitbreiding van het RIM-systeem niet haalbaar: aangezien RIM-eenheden hetzelfde type materieel dienen te hebben als het paraat moederonderdeel zou de mogelijkheid van het doorschuiven van ouder materieel naar mobilisabele eenheden vervallen.

Het opheffen van de 5e (mobilisabele) divisie, zoals door de minderheid van de CCMD bepleit, berust niet op zakelijke argumenten. Zou overwogen worden de samenstelling van ons legerkorps te wijzigen, dan houdt dit in, dat aan de NAVO-commandant gevraagd zal moeten worden een aanzienlijk kleiner gebied aan Nederland ter verdediging toe te wijzen. Reeds eerder is betoogd dat de Nederlandse landmachtbijdrage is te beschouwen als een schakel in een keten, die in zijn totaliteit niet sterker kan zijn dan de zwakste schakel.

Op blz. 15 van het rapport wordt een nadere omschrijving gegeven van het begrip reactietijd. Het rapport zegt hierover: „Onder reactietijd wordt verstaan de tijd nodig om troepen te verplaatsen naar de positie, waar de operaties moeten worden uitgevoerd; deze tijd is relatief lang.” Het Nederlandse legerkorps is thans, op één brigade en

wat ondersteunende eenheden na, 300 à 400 km van zijn operatiegebied verwijderd. Het voorstel van de commissie om een tweede brigade en een verkenning-bataljon naar de Bondsrepubliek over te brengen verdient dan ook alle steun.

Indien het voorstel om een tweede brigade en een verkenningbataljon in de Bondsrepubliek te legeren wordt nagevolgd, lijkt het efficiënt tevens de divisiestaf te verplaatsen zodat de commandovoering ter plaatse kan worden gerealiseerd.

Zowel de meerderheid als de minderheid van de CCMD spreken zich uit voor het zgn plan Ter Apel.

Vooropgesteld zij dat dit plan zeer wel past in het streven van de regering de ontwikkeling van het Noorden te stimuleren. Vestiging van een Rijksdienst, als een landmachtonderdeel, kan een belangrijke impuls geven aan de bedrijvigheid. Indien een aanzienlijk aantal militaire ambtenaren zich met hun gezinnen in Oost-Groningen zou vestigen (de VVD dacht dat dit zoveel mogelijk zou dienen te geschieden geïntegreerd in de bestaande woonkernen), dan zal ten nutte van de gehele bevolking in Oost-Groningen uitbreiding van secundaire voorzieningen als scholen, recreatie, e.d. uiteindelijk tot de mogelijkheden behoren. Hetzelfde geldt voor wegen (spoorwegen daaronder begrepen). Mag dit aspect niet verwaarloosd worden, de taak van de VVD defensiecommissie ligt primair op het militaire terrein.

Hoewel het wordt toegejuicht dat een uitbreiding van de oefenmogelijkheden noodzakelijk wordt geacht, rijzen toch nog enkele vragen met betrekking tot het plan.

Het oefenterrein is geschikt voor het houden van oefeningen van bataljons-grootte. Of al dan niet één of twee parate brigades nabij dit oefenterrein zullen worden gelegerd, moet afzonderlijk worden bezien. Overplaatsing van een groot aantal gezinnen van het vrijwillig dienend personeel, zal zeker problemen met zich brengen, terwijl ook de legering van een groot aantal dienstplichtigen in een landelijk excentrisch gelegen gebied ten opzichte van b.v. de weekendvervoer, bepaalde moeilijkheden zal scheppen.

De militaire kosten van het plan zijn te overzien, doch indien voor de materiële uitrusting van het legerkorps hierdoor minder fondsen beschikbaar zouden komen, zou de operationele inzetbaarheid daaronder lijden. In de defensie-uitgaven dient het plan Ter Apel dan ook in het juiste prioriteitenkader te worden geplaatst.

Het ligt niet op de weg van deze defensiecommissie om zich uit te spreken over de kosten van het openleggen van Oost-Groningen en de daarbij behorende verbetering van de infra-structuur, daar het logisch lijkt dat deze kosten op andere departementen dan defensie zullen drukken.

Alles overwegend, verdient het plan Ter Apel onze steun om de volgende overwegingen:

- een oefenterrein, waarop eenheden van bataljonsgrootte kunnen oefenen,
- een verkorting van de reactietijd, wanneer besloten zou worden een brigade in de nabijheid van dit oefenterrein te huisvesten; door aldaar enige logistieke installaties t.b.v. het legerkorps te lokaliseren zouden ook de verbindingslijnen worden bekort,
- een mogelijke groei-impuls voor het Noorden des lands.

(VERVOLG OP PAGINA 10)

Friesch-Groningsche Hypotheekbank N.V.

meer dan 1 miljard aan hypotheek

Amsterdam - Arnhem - Eindhoven - Enschede
s-Gravenhage - Groningen - Rotterdam

(VERVOLG VAN PAGINA 9)

Luchtmacht

De Nederlandse luchtmachtbijdrage aan de NAVO bestaat uit:

- 5 squadrons semi-geavanceerde gevechtsvliegtuigen (F-104G), die voor een diversiteit van taken kunnen worden ingezet, doch die in tactisch en technisch opzicht sterk aan veroudering onderhevig zijn;
- 4 squadrons eenvoudige gevechtsvliegtuigen (NF-5), die vrijwel uitsluitend kunnen worden benut voor het aanvallen van gronddoelen binnen een beperkte actie-radius;
- 19 squadrons geleide wapens, die deel uitmaken van de geleide wapengordels in West-Duitsland, welke zich uitstrekken vanaf Denemarken tot aan de Zwitserse grens.

Het waarde-oordeel en de aanbevelingen van de meerderheid van de CCMD over deze luchtmachtbijdrage stemt vrijwel geheel overeen met de vigerende NAVO-visie, zij het dan ook dat de meerderheid meent enkele aanbevelingen uit de „Alliance Defence Study for the 1970's" niet te moeten overnemen. Met deze zienswijze kan de VVD defensiecommissie zich geheel verenigen.

In dit verband is het van belang om het standpunt van de minderheid van de CCMD nader in beschouwing te nemen. Letterlijk zegt de minderheid van de CCMD op blz. 37 van het CCMD-rapport dat zij juist vanuit het oogpunt van oorlogsvoorkoming en crisisbeheersing aan adequaat functionerende luchtstrijdkrachten grote waarde toekent, omdat deze vrijwel dagelijks binnen gehoors- en gezichtsafstand van de potentiële tegenstander verkeren. Het dilemma waarover de minderheid daarna spreekt vloeit dan ook niet voort uit twijfel aan de noodzaak van adequate luchtstrijdkrachten in het NAVO-verdedigingsbestel, maar uit het feit dat de minderheid geld wil vrijmaken voor andere overheidstaken. Zij grijpt daarbij de gelegenheid aan, die geboden wordt indien de vervanging van de Starfighter zou kunnen worden vermeden. Hier distantiëert de minderheid zich duidelijk van de opdracht in de instellingsbeschikking van de CCMD en begeeft zij zich op het terrein van het afwegen van prioriteiten, die buiten het bestek vallen van een rapport over defensie.

Om niet geheel inconsequent te zijn wordt de vervanging van de Starfighter voorshands pro memorie opgebracht, waartegenover dan in het eindtotaal van de minderheid over de periode 1972/1981 een onbestede bedrag overblijft van 1241 mln. gulden t.o.v. het toegekende percentage van 3,945 pct. van het NNI (zie blz. 78 en 79 van het CCMD-rapport). De minderheid van de CCMD stelt daarbij de volgende twee alternatieve voorwaarden:

- taakverdeling in NAVO-verband in de geest van de Resolutie van Ottawa, waarbij Nederland dan voortaan nog slechts twee krijgsmachtdelen optimaal behoort te laten functioneren;

- het leveren van een bijdrage in een volledig geïntegreerde luchtmacht van een aantal landen waarvoor leders bijdrage dan naar recht en billijkheid dient te worden vastgesteld.

Hoewel deze beide voorwaarden in principe onze steun en instemming verdienen, gebiedt de realiteit te erkennen dat de politieke haalbaarheid daarvan op korte termijn uiterst gering moet worden geacht.

Indien de minderheid de moeite had genomen de kansen op vervulling van één van deze voorwaarden te evalueren, zou zij ongetwijfeld tot de onderstaande conclusies zijn gekomen:

- De kansen op taakverdeling of op verdere integratie zijn geografisch beperkt tot het operatieterrein van 2 ATAF, zijnde het gebied van België en Nederland en het ten oosten daarvan liggende gebied van de Duitse Bondsrepubliek.

- In dit operatie-gebied opereren onder één commando (C-2ATAF) de luchtmachten van 5 landen, t. w. de luchtmachten van België en Nederland en een deel van de luchtmachten van het Verenigd Koninkrijk, van de Verenigde Staten en van West-Duitsland.

- Bereidheid tot uitbreiding van de luchtmachtinspanning van de V.S. in West-Europa is uiterst onwaarschijnlijk.

- De Bondsrepubliek is momenteel bezig met en gebonden aan een luchtmachtvervangingsprogramma, dat tot

1980 meer dan 20 miljard gulden aan investeringen vergt. Daarin heeft Duitsland op zich genomen zeer gespecialiseerde, kwalitatief hoogwaardige vliegtuigen als de MRCA en de Phantom aan te schaffen. Deze werden door Nederland als zijnde te kostbaar afgewezen. In zekere zin manifesteert zich hier reeds een begin van taakverdeling.

- Ook het V.K. is gebonden aan een vastgesteld vervangingsprogramma waarin, naast de MRCA en de exclusieve Harrier, de relatief dure Engels-Franse Jaguar een rol speelt.

- Een intensivering van het samenwerkingsverband met België zou mogelijk kunnen zijn, hoewel de kansen daarop, gelet op de ervaringen in het verleden, niet al te hoog moeten worden aangeslagen.

Deze omstandigheden maken een overdracht van de luchtmacht taken of de vorming van een volledig integrale luchtmacht voornamelijk weinig waarschijnlijk. Mede gelet op de kwalitatieve groei van de W.P.-luchtmachten, die vooral kwantitatief in de meerderheid zijn, is een langdurig uitstel van de vervanging van de snel verouderende Starfighter onaanvaardbaar. Wel is de defensiecommissie van de VVD van mening dat het Kabinet bij de vervanging zal moeten streven naar deelname in een project, dat een maximale internationale samenwerking garandeert en waarbij het mogelijk is de produktie te spreiden in de tijd. Hierbij dienen de mogelijkheden van de Nederlandse industrie om aan deze produktie deel te nemen, tevens bij een beslissing in het oog te worden gehouden.

Bovendien stemt zij in met de unanieme mening van de CCMD (zie blz. 19, laatste alinea van het CCMD-rapport) dat mede in verband met de vervanging van de NF-5, die in de jaren 80 aan de orde komt, naar typebeperking moet worden gestreefd, hetgeen reeds thans een stempel drukt op de keuzemogelijkheden voor de vervanging van de Starfighter.

Overige onderwerpen

Door de minderheid zijn de in de AD-70 studie aanbevolen 4 stuks additionele geleide-wapen-batterijen ter bescherming van de vliegvelden uit de luchtmachtplannen geëlimineerd. Deze AD-70 aanbeveling was ook van kracht voor andere NAVO-partners. De VVD defensiecommissie is van oordeel dat de oorlog tussen Israël en de Arabische landen duidelijk de waarde van een goede bescherming van de vliegvelden heeft aangetoond. Uiteindelijk liggen de Nederlandse vliegvelden op minder dan een kwartier vliegen van het ijzeren gordijn. In het kader van oorlogsvoorkoming is de geloofwaardigheid echter gebaat met een unanieme beslissing door alle betrokkenen in de Centrale Sector. De VVD-defensiecommissie wij deze beslissing dan ook gaarne afhankelijk stellen van die van de bondgenoten. Daarbij verdient het wellicht overweging na te gaan of, na uitvoering van het Hawk Improvement Programma en na de aanschaf van adequate luchtafweermiddelen door de landstrijdkrachten niet een aantal eenheden uit de Hawk-belt voor dit doel kan worden bestemd, hetgeen dan tevens de exploitatiekosten in gunstige zin zou kunnen beïnvloeden.

De aanbevelingen van de CCMD met betrekking tot de financiering van de Nederlandse defensie vormen een nauw samenhangend geheel waarin de volgende hoofdlijnen kunnen worden onderkend:

- 1 Het oude systeem van plafondafspraken gedurende een kabinetsperiode, dat geleid heeft tot een daling van de defensie-uitgaven als percentage van het nationale inkomen van 5,1 pct. tot 3,9 pct. in 1972 en tot de steeds ongunstiger wordende verhouding tussen investeringen en exploitatiekosten (in 1962: 25-75; in 1972: 18-82) dient te worden vervangen door een bedrijfseconomisch gefundeerde methode om de investeringen vast te stellen die nodig zijn om het materieelbestand op peil te houden.

Het doel is de continuïteit in het investeringsprogramma te waarborgen en te voorkomen dat de investeringen in het defensiebudget de rol van sluitpost krijgen toebedeeld, zoals in de afgelopen jaren in toenemende mate is geschied. Nodig is dat gerekend kan worden op een regelmatig middelenstroon, afgeleid op investeringsplannen op langere termijn. Teneinde dit te bereiken bevestigt de CCMD aan dat een bepaalde investeringsquote in de begroting wordt opgenomen, waarvan de methode van

berekening in het Rapport is aangegeven en voorts dat er een systeem van programmabudgettering wordt ontwikkeld en dat intern taakstellende begrotingen op diverse niveaus worden ingevoerd. Bovendien wordt aanbevolen om het totale financieringsniveau uit te drukken in een gemiddeld percentage van het nationaal inkomen tegen marktprijzen en wel voor de periode 1973 tot 1976. Door over het tijdstip van een te verwachten kabinetswisseling heen te reiken wordt er een extra accent op de noodzaak van continuïteit in het defensiebeleid gelegd, waarbij de nieuwe begroting telkenjare wordt beschouwd als de eerste tranche van een plancyclus die jaarlijks wordt bijgesteld.

- 2 Als noodzakelijke tegenhanger van deze investeringspolitiek steelt de CCMD als eis, dat er in de exploitatie-uitgaven belangrijke verdere besparingen worden aangebracht. Men kan, aldus de CCMD nu eenmaal niet met kracht aandringen op het doen van investeringen ter instandhouding en verbetering van de krijgsmacht als tegelijkertijd niet alles in het werk wordt gesteld om tot een gezonde en uiterst doeltreffende exploitatie te komen. De mogelijkheid daartoe is niet slechts een kwestie van zuinig beheer, doch hangt ook nauw samen met de organisatorische opzet. Naar de overtuiging van de CCMD kunnen bezuinigingen vooral worden aangebracht in de algemene bestuurs- en beheerssector in de staven, in de logistieke sectoren en in de opleidingen, dit alles mede als resultaat van de organisatiewijzigingen die elders in haar rapport zijn bepleit.

- 3 Bij haar onderzoek is de CCMD tot het inzicht gekomen dat onder de defensie-uitgaven zeer grote bedragen voorkomen die weinig of niets met defensie te maken hebben. Voor 1972 ging het hier om een totaal bedrag van bijna f 900 miljoen zijnde 0,7 pct. van het nationaal inkomen. (ca 1/6 v. d. defensiebegroting.)

Voorzover het niet mogelijk zou zijn om deze posten bij meer passende hoofdstukken van de Rijksbegroting onder te brengen of, wat de fiscale heffingen ad f 250 miljoen betreft deze te beëindigen, beveelt de CCMD aan dat deze on-eigenlijke defensie-uitgaven zodanig in de begroting worden gepresenteerd dat hun niet-militaire bestemming duidelijk uitkomt.

Na aftrek van de oneigenlijke defensie-uitgaven komt het meerderheidsstandpunt neer op een werkelijke defensieinspanning gedurende de periode 1973 - 1976 van 3,4 pct. van het nationale inkomen.

De aanbevelingen van de CCMD met betrekking tot de financieringsmethode hebben de volledige instemming van de VVD-defensiecommissie aangezien hierin ongetwijfeld een belangrijke verbetering t.o.v. het huidige systeem gelegen is.

De aldus geïntroduceerde moderne bestuurstechniek zal door haar grotere doelmatigheid op zichzelf tot aanzienlijke besparingen kunnen leiden. Dit geldt eveneens voor de aanbevelingen op het gebied van de exploitatie, waarbij verzeven moge worden naar het door het bureau Bakkenist, Spits & Co. kortgeleden uitgebrachte advies. Veel zal hierbij afhangen van de gezamenlijke wil van de leidende functionarissen en het gehele defensie-apparaat om de zozeer gewenste bezuinigingen tot stand te brengen. Met betrekking tot de in het Rapport vermelde cijfers en percentages wil de defensiecommissie van de VVD, met alle waardering voor de zorgvuldige en uitvoerige berekeningen die door de deskundigen van de CCMD zijn verricht, toch waarschuwen tegen het daaraan toekennen van een te absolute betekenis. Tegenvallers kunnen zeker mogelijk zijn. Niet uit het oog mag worden verloren, dat prijsstijgingen, en met name de prijsstijgingen van groot en technisch gecompliceerd materieel als het onderhavige, van te voren niet met zekerheid zijn vast te stellen, zeker niet over een aantal jaren, zodat de investeringscijfers in het Rapport slechts als een — zo goed mogelijke — benadering kunnen worden beschouwd. Hetzelfde geldt t.a.v. het toekomstig nationaal inkomen waarin de defensie-uitgaven als percentage worden uitgedrukt. Doch het zou onjuist zijn te menen, dat de aanbevelingen van de CCMD inzake de financiering van onze defensie daarmee aan waarde zouden inboeten. Het gaat immers niet om percentages maar om de vervulling van taken. De voorgestelde nieuwe aanpak zal in elk geval tot een verbetering daarvan kunnen leiden, welk financieringsniveau op een be-

paald moment ook als wenselijk of mogelijk wordt beschouwd.

Structuur van de defensie-organisatie. De CCMD wil enerzijds de productgerichtheid van de organisatievorm naar krijgsmachtdelen niet verloren laten gaan omdat dit niet alleen de motivatie van het personeel ten goede komt maar tevens een logische aansluiting op de NAVO-structuur verzekert; anderzijds wil zij op departementaal niveau grotere mogelijkheden openen voor kosten besparende samenwerking tussen de krijgsmachtdelen en een slagvaardiger besluitvorming. De daartoe ontwikkelde organisatie-structuur voor het Ministerie van Defensie kenmerkt zich door de centrale positie van de Defensieraad. De huidige personeelraad, materieelraad en financiële raad zijn geïnstitutionaliseerd in staforganen onder leiding van Directeuren-Generaal, die zitting hebben in de Defensieraad. Het daarin geformuleerde algemene beleid wordt voor elk der krijgsmachtdelen nader uitgewerkt en uitgevoerd onder eenhoofdige leiding en verantwoordelijkheid van de betreffende chef van de staf, hierin bijgestaan door de aan hen ondergeschikte vlag c.q. operofficieren, personeel en materieel en een „controller“.

De VVD heeft destijds bij invoering van de huidige structuur van de defensie-top met klem gewezen op de daaraan klevende bezwaren, welke thans door de CCMD worden gesignaleerd. Het behoort dan ook geen betoog dat de VVD-defensiecommissie de tendens van de voorgestelde organisatievorm van harte toejuicht. Gemeend wordt dat daarbij de efficiency en besluitvorming aanzienlijk zullen kunnen verbeteren. Gepaard aan de vorming van centrale functionale organen ter uitvoering van daarvoor in aanmerking komende taken welke thans nog bij de drie krijgsmachtdelen afzonderlijk worden vervuld, zal dit kunnen leiden tot aanzienlijke besparingen in de exploitatiefeer.

Dienstplicht. De wijze waarop de CCMD zich met het probleem „dienstplicht“ heeft beziggehouden verdient alle waardering. De CCMD heeft zich daarin laten bijstaan door twee adviesbureaus, wier adviezen zijn samengevat in een separaat rapport. De grondgedachte is, dat de a.s. dienstplichtige kan kiezen uit een aantal variabele dienstitijden, die variëren van 12 tot 48 maanden. Degenen, die het langst dienen, krijgen de hoger gewaardeerde functies, die nader zijn geanalyseerd. Honorering en civiele vakopleiding zijn de aantrekkelijkheden voor de jongeren, die een verbandakte voor enige jaren afsluiten. Gezien in het kader van de problematiek, die de technisch hoogwaardige apparatuur en de bediening door een steeds variërend personeelsbestand met zich meebrengt, is de ontwikkelde gedachtegang een zeer aantrekkelijke, die weliswaar nog de nodige studie vereist, doch als gedachte zeker onze sympathie verdient. Hierbij moet echter wel voor ogen worden gehouden, dat alles staat en valt met de werving.

Het project Technisch Specialist, zo gunstig gestart, is om velerlei redenen slechts gedeeltelijk geslaagd te noemen. Een nadeel van het ontwikkelde keuzesysteem is, dat het mobilisatie-systeem (RIM) in ernstige mate wordt aangetast (blz. 55). Een afgerond inzicht in de werking van het systeem kan in dit stadium nog niet worden gegeven zegt de CCMD. Het is daarom te vroeg nu al tot een waardeoordeel te komen. Duidelijk is echter, dat het systeem beslist niet goedkoper zal zijn dan het huidige.

Voorlichting. De door de CCMD gedane uitspraken in dit vlak beperken zich tot het noodzakelijk achten van een nader onderzoek op welke punten de defensie-voorlichting versterking behoeft en tot het constateren dat meer openheid moet worden betracht. De inhoud van dit hoofdstuk is te summier om een waardeoordeel anders dan „teleurstellend“ mogelijk te maken.

Internationale samenwerking. De aanbevelingen van de CCMD aan de Regering zijn:

- bij internationaal overleg duidelijk te maken dat er een rechtstreeks verband bestaat tussen voortgang op het gebied van internationale samenwerking en continuïteit van de Nederlandse defensiebijdrage;

- alles in het werk te stellen, om onder ontwikkeling van initiatieven, tot grotere samenwerking op het gebied van taakverdeling, materieelverwerking, logistieke ondersteuning en opleidingen te komen. Deze adviezen hebben de volle steun van de VVD defensiecommissie.

Mijn opinie is...

De redactie heeft er (met succes) naar gestreefd vóór het aanbreken der vakantie-periode, waarin ons blad minder frequent zal verschijnen, de meeste van de door lezers ingezonden stukken te publiceren. Dat heeft wel geleid tot bekortingen, in verband met de beschikbare ruimte. Een vrij lang artikel van prof. R. W. Broekman te Arnhem over de maatschappelijke evolutie moesten wij helaas tot een volgend nummer uitstellen.

Van deze gelegenheid maakt de redactie overigens gaarne gebruik brieven-schrijvers er nogmaals met klem op te wijzen toch vooral kort te zijn. In lange bijdragen moeten wij onverbiddelijk met het rode potlood gaan werken.

• Geen indoctrinatie

Naar aanleiding van het ingezonden stuk van mevrouw Hugenholtz en de vele reacties daarop wil ik de volgende opmerkingen maken:

De liberale richting is van origine altijd een links progressieve richting geweest. Heden is de VVD uit mondiaal oogpunt nog steeds een linkse partij, maar nationaal gezien een neutrale of gematigd rechtse. Van belang is dat liberale politici logisch redeneren en niet in de voetsporen treden van het irrealistische idealisme, bedreven door PvdA en D'66-politici. Bijvoorbeeld: De overdreven vorm van tolerantie, het willen „omturnen van de maatschappij“, een buitensporige ontwikkelingshulp, te veel sociale voorzieningen e.d. Uit de jongste NIPO-enquête blijkt dat slechts 18 procent der bevolking een algehele verandering steunt.

Het NVV is geïnfiltrated met vele communistische agitators. Het stelt ongemotiveerd hoge looneisen.

Het onderwijs is in een zeer gevaarlijk stadium gekomen. De macht der kritische leraren neemt zienderogen toe. Een zeer klein groepje tracht de gevoelige schooljeugd te indoctrineren. Daar zijn talrijke boekjes met bedenkelijke inhoud voor in omloop.

De VVD zal met goede vernieuwingsplannen voor de dag moeten komen (Liberaal Manifest). Naar mijn mening zal de VVD nog steeds de nadruk moeten leggen op de persoonlijke vrijheid (bescherming tegen ongewenste indoctrinatie). Een ondermijning van de democratie door extremisten zal onmogelijk gemaakt moeten worden. Het onderwijs zal volledig neutraal moeten zijn; geen indoctrinatie buiten het leerprogramma om. Dan zou ik nog voorstellen bijv. de NOS tot een neutraal voorlichtingsmedium te maken, aangezien de huidige voorlichting via radio en TV te eenzijdig is (actualiteitenrubrieken)

R. J. W. van der Linden Vooren, Amsterdam.

• Kentering ten goede

Op mijn artikel in Vrijheid en Democratie zijn nogal wat positieve reacties bij mij en bij uw redactie binnengekomen. De algemene tendens van de mensen, die mij benaderden was: Wat gaat u nu doen? Ik moet het antwoord voorlopig daarop schuldig blijven, omdat ik het niet heb. Van belang is — en ik zou dat graag willen weten — dat die reacties ook doordringen tot de top van de VVD, zij die ons vertegenwoordigen in parlement, Provinciale Staten en gemeenteraden. Als de door mij opgesomde punten kunnen worden opgenomen in het Liberaal Manifest dan zou dat een enorme doorbraak kunnen betekenen voor onze partij bij de volgende verkiezingen. Ik geloof beslist dat de grote meerderheid van ons volk, ook de jongeren, voor een maatschappij van recht en orde is en niet het hoofd wenst te buigen voor een kleine groep van alternatieve jongeren en ouderen, die continu onze maatschappij aanvalen, maar er ondertussen wel de vruchten van plukken.

Ik bespeur dat we in de goede richting gaan, gezien ook wat de heer Wiegels in Wassenaar heeft gezegd en de opstelling van de heer Geurtsen tegenover het Angola-comité. Gelukkig verweert de VVD zich ook fel tegen de exorbitante verhoging van luister- en kijkgelden. Het gaat alleen allemaal zo langzaam. Vindt u niet dat het tijd is om keiharde waarheden te zeggen? Dat

er ongelooflijk hard gewerkt moet worden om ons land te redden met name van de economische ondergang, dat de ontwikkelingshulp drastisch beperkt zal moeten worden en de kinderbijslag geschrapt?

M. HUGENHOLTZ—LEYSSIUS, Zandvoort

• Geen liberale vakbond

Ik plaats vraagtekens bij een liberale vakbond, waarover in Vrijheid en Democratie enkele malen werd geschreven. Wat zou zo'n vakbond moeten doen? Als ik zie wat een echte vakbond doet (hoge eisen aan bedrijven en regering stellen, steeds meer verlangen ten nadele van het hele land) dan gaat dit lijnrecht in tegen onze liberale idealen. Als liberalen zouden we op die manier onszelf bestrijden. Zo'n vakbond zou niets voorstellen.

Bovendien heeft de partij wel genoeg mensen om zitting te nemen in ondernemingsraden, mensen ook, die in de lagere regionen werkzaam zijn? Een liberale vakbond zou onze partij dan ook niet veel goed doen. We zouden wel een beter contact tussen partijleiding en leden kunnen nastreven. Er moet meer betekenis aan de afdelingen worden gehecht, waar men elkaar behoort te kennen. Men kan dan een subliem regionaal beleid verkrijgen. Door publiciteit kunnen we in het parlement nog heel wat zetels winnen.

Men zou bij voorbeeld actie kunnen gaan voeren tegen het Angola-comité of liberale derde wereld-winkels openen, die dan ook informatie geven over die gebieden. Op die manier kan men een betere politieke bewustwording nastreven. De VVD moet zien van haar wat losse partijverband af te komen en een vaste groep gaan vormen. Op het omroepbestel zouden de VVD-ers bij voorbeeld invloed kunnen krijgen door lid te worden van AVRO en TROS. Ook de JOVD zou ons hierbij behulpzaam kunnen zijn.

T. STERK, Helmond

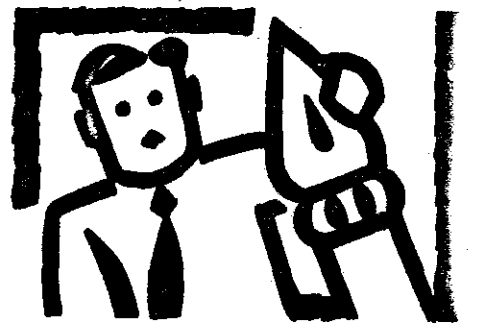
• Triest betoog

Het artikel van mejuffrouw ten Broecke Hoekstra over de fluoridering van het drinkwater vind ik een trieste en ongenueanceerde verhandeling.

Toen ± 5 jaar geleden de VVD-fractie van de Haagse gemeenteraad tegen de fluoridering heeft gestemd, heb ik gepoogd met haar hierover een discussie te hebben, die echter op niets uitliep, omdat zij — evenals zoveel anderen — niet kon of niet wilde luisteren, zij had haar eigen mening en daarmee uit.

Volgen we nu haar betoog:

1. we mogen toch hoop ik aannemen dat geen enkele politicus, hetzij gemeenteraadslid, hetzij Staten- of Kamerlid, lichtvaardig stemt, hetzij voor, hetzij tegen iets;
2. wat betreft het dwangmatige van het karakter — het gehele Nederlandse volk wordt momenteel gedwongen (door de overheid) dagelijks jodium tot zich te nemen in de vorm van jozozout (in het brood, aardappelen etc.), hiertegen schijnen geen liberale bezwaren te bestaan.
3. dat vele landen of steden fluor afwijzen is even belangrijk of onbelangrijk als dat vele landen of steden de fluor aan hun drinkwater toevoegen; de ongenueanceerde wijze waarop het hier wordt weergegeven, zou ik als politiek bedrog willen kwalificeren;

4. Nederland heeft vaker een goed voorbeeld aan de wereld gegeven, waarom ook niet in deze materie, nu wij over zulke goed gedocumenteerde onderzoekingsreeksen als Culemborg/Tiel beschikken en over zulke goed gedocumenteerde wetenschappelijke rapporten als van de Wereld Gezondheidsraad, de Mij. voor de Tandheelkunde etc.

Kortom het is een ongenueanceerd en ondemocratisch artikel, waarvan het jammer is, dat het door uw redactie zo zonder meer werd opgenomen.

Wat mij persoonlijk zo verbaast bij al dat geschrijf over de fluor, is het ontbreken van feitelijke gegevens, het artikel van mejuffrouw ten Broecke Hoekstra gaat er wel bijzonder mank aan.

Als wij het er over eens zijn dat er hoognodig iets moet worden gedaan aan de cariesprohylaxe, dan kunnen we daarna gaan praten over wat we gaan doen.

En juist over „wat we gaan doen“ lees je eigenlijk nooit iets; ook die gemeenteraden die de fluoridering van drinkwater afwezen stellen geen alternatief; en wat doen al die landen die mejuffrouw ten Broecke Hoekstra noemt dan wel aan die cariespreventie?

Er zijn verscheidene mogelijkheden om fluor aan kinderen te geven, behalve aan het drinkwater kan men het ook toevoegen aan suiker, tandpasta, geven in tabletvorm etc. Persoonlijk lijkt mij de toevoeging aan drinkwater een omslachtige en dure manier, van al het drinkwater wordt immers maar hoogstens 3% gedronken en er zijn praktische bezwaren tegen (van industrie en tuinders), maar afwijzing er van is alleen gerechtvaardigd, als men er een andere c.q. betere methode voor in de plaats stelt.

Dr. J. BONNET, RIJNSWIJK

• Steun aan de pers

Het gaat mij echt te ver het gehele Nederlandse volk via een verhoging van de omroepbijdrage te laten opdraaien voor hulp aan noodlijdende kranten (die men veelal niet wenst te lezen).

Ik kan mij best voorstellen dat de advertentieopdrachten voor de kranten verminderen door STER-reclame en daarom heb ik met een redelijke verhoging van die tarieven ten behoeve van een steunfonds voor de pers niet veel moeite. Het is alleen naar mijn mening niet acceptabel dat het gehele volk daarvoor een verplichte bijdrage zou moeten gaan betalen.

Het zou veeleer op de weg der omroeporganisaties liggen hun uitgaven eens onder de loep te nemen als blijkt dat de stijging daarvan zo groot is. Op de geldverslindende TV-programma's kan dunkt me best eens wat worden bezuinigd. Ik doel hier met name op „Een van de acht“ en de „Berend Boudewijn-quiz“. Waarom moet bijvoorbeeld Pier Tania (VARA) naar de VS om daar een reportage te maken van een anti-Vietnambetoging van oud-strijders. (Nog van erbarmelijke kwaliteit ook).

Overigens wil ik er voor pleiten de reisdeclaraties van dergelijke actualiteitenteams openbaar te maken, want uiteindelijk worden die bekostigd door de gemeenschap.

Ik hoop dat onze kamerfractie zich met hand en tand zal verzetten tegen het onzalige idee van de regering de luister- en kijkgelden te verhogen ten behoeve van de noodlijdende pers.

J. F. VAN GEENHUIZEN, DEN HELDER

HOTEL „DE NEDERLANDEN“ VREELAND
RESTAURANT-RÔTISSERIE „NAPOLEON“
VREELAND A/D VECHT

BIJ KRUISING AUTOWEG HAARLEM/HILVERSUM + UTRECHT/AMSTERDAM
RESERVERING (02943) 1576 — ZONDAGS GESLOTEN

(VERVOLG VAN PAGINA 13)

baar chemisch wél identieke kunstmatige wateren in talrijke proeven aange- toond. (37).

Het rapport van de Gezondheidsraad houdt dan ook een slag om de arm: „Medische onderzoeken in enkele ge- bieden waar men sinds 10 jaar kunst- matig het drinkwater heeft gefluori- deerd hebben de gelijkwaardigheid van natuurlijk en kunstmatig gefluorideerd water waarschijnlijk gemaakt.“ (38) (Uiteraard is daarmee nog niets uitge- maakt over nut en onnut, schadelijkheid en onschadelijkheid. Ook bepaalde na- tuurlijke bronwateren kunnen bij on- oordeelkundig gebruik zeer schadelijk werken).

Uiteraard spelen ook de met het voed- sel opgenomen mineralen, met name het calcium, een rol (39).

Ad C:
Uit talrijke publikaties blijkt, dat sommige personen bijzonder gevoelig voor gefluorideerd drinkwater zijn. Ge- vliekt tandemil is een in de Verenigde Staten officieel erkend risico. (40) Ver- minderde groei van de gebitselmente- n is zowel geconstateerd (41) als tegen- gesproken (42). Eczemen, reumatische aandoeningen, ingewandstoornissen en verergering van reeds bestaande ziekten zijn gerapporteerd. (43) Er bestaan kennelijk geen indicaties om deze ge- gevoeligheid van te voren te bepalen. Aan onderzoek van de gevolgen op lange ter- mijn is men nog nauwelijks toe. (44)

Resumerend: de schematische fluori- dering van het drinkwater met 1,0 à 1,2 ppm is uit wetenschappelijk zowel als uit maatschappelijk oogpunt bedenke- lijk.

13. Nog onlangs vertelde de Haarle- mse arts Molenburgh op de televisie van zijn bevindingen met de drinkwa- terfluoridering bij patiënten met huid-

aandoeningen en ingewandstoornissen. Reeds in februari 1952 werd in het Journal of the American Dental Asso- ciation gewaarschuwd, dat „low levels of fluoride ingestion which are general- ly considered to be safe for the general population may not be safe for mal-nou- rished infants and children, because of disturbances in Calcium metabolism“. Voor een groot gedeelte daartussen ligt de bovenvermelde en met name door Waldbott en Burgstahler verzamelde ca- suïstiek. Het minste wat te dien aan- zien bij invoering van de drinkwater- fluoridering zou moeten gebeuren, is dat de artsen in de onderhavige gebieden met nadruk op de mogelijkheid van zul- ke verschijnselen gewezen werden.

14. Beweringen, dat men in Amerika de onschadelijkheid van de drink- waterfluoridering volledig geaccepteerd zou hebben (45), dat slechts enkele in- dividuele personen tegen de fluoridering zouden gewaarschuwd hebben en van buitenlandse bronnen de wetenschappe- lijke waarde niet zou vaststaan (46), zijn uit de lucht gegrepen. Uit de be- schikbare en bij de Stichting Waak- zaamheid Drinkwater te bekomen docu- mentatie blijkt, dat tenminste 250 hoog- leraren en 12 Nobelprijswinnaars zich tegen de drinkwaterfluoridering hebben uitgesproken, om van talloze andere we- tenschapsmensen niet eens te spreken.

15. Wat is fluoride in het drinkwater nu: een medicament, een profylac- ticum, een nutriënt (in dit geval: voe- dingszout), of „iets geheel eigens“? De definitie als „iets geheel eigens“ is de Centrale Raad voor de Volksgezond- heid terecht niet in dank afgenomen. De definitie als profylacticum lost niets op; de vraag is dan immers, of het een me- dicamenteus dan wel een diëetisch pro- fylacticum is, en daarmee zijn we terug bij de vraag: is het een medicament of een nutriënt? En aangezien geen fysio- logische functie bekend is waarvoor

fluoride onontbeerlijk is (zie boven sub 11 a), ben ik geneigd het voorshands niet als nutriënt en dus wel als medica- ment te beschouwen. Overigens hel ik met staatsraad mr. Kan (48) over tot de mening, dat als fluoride in de zin van de geneesmiddelenwet geen medicament zou zijn, het dat in het maatschappelijk verkeer in elk geval wél is. De drinkwa- terfluoridering blijft voor mij dus voor- alsnog massamedicatie, zoals ze dat voor de Gezondheidsraad in 1960 en voor de British Medical Association in 1966 en voor prof. Muntendam (48) in 1970 was, en uit dien hoofde op z'n al- lermint uitermate bedenkelijk.

Overigens hebben de voorstanders van de drinkwaterfluoridering zich de kans laten ontgaan deze vraag fundamenteel aan de orde te stellen en te pogen hun argumentatie daardoor beter te funde- ren. Zij hebben gesteld (48), „dat het drinkwater zonder fluoriden reeds deug- delijk in de zin der wet is; het zou dan alleen nog deugdelijker zijn“, d.w.z. als het gefluorideerd zou worden. Zulke formulering zou eerder acceptabel zijn, indien men niet incidenteel, maar alge- meen de deugdelijkheid van het drink- water niet slechts als een grenscrite- rium, maar daarboven als een schaalcri- terium zou hanteren, en dus niet slechts naar een bepaalde minimumkwaliteit, maar naar een optimale kwaliteit van het drinkwater zou streven. Maar dan zou men de optimale deugdelijkheid als zodanig onderwerp van onderzoek moe- ten maken en alle van nature in het water voorkomende stoffen daarbij moeten betrekken. Er is hier al onder- zoek over, en het zou zinvol zijn dat op te halen en voort te zetten. Dan zou evenwel wellicht het inzicht niet ontwe- ken kunnen worden, dat een voor allen optimaal drinkwater niet bestaat, en dat altijd de minerale samenstelling van het drinkwater van invloed op de gezond- heid kan zijn. Een en ander is uiteraard vooraansnog enigszins speculatief.

Maar ook dan blijft gelden: „It is an entirely new principle that the public should in general be forced to consume something believed by the government to be good for them.“ (49)

16. De vraag naar het precedent, die vele gemoederen bezighoudt, ligt moeilijker. Fluoriden zijn al in het drinkwater aanwezig, het gaat om de verhoging van het fluoridegehalte tot 1 ppm. De fluoridering zou dus slechts een precedent kunnen zijn voor de toe- voeging van stoffen, medicament of niet, die reeds in het drinkwater aanwe- zig zijn. In discussies blijkt echter tel- kens weer, dat men zich van deze be- perkering niet bewust is en het als prece- dent ziet voor de toevoeging ook van andere medicamenten aan het drinkwa- ter. Om een boven aangehaalde formule te variëren: als de drinkwaterfluori- dering al geen precedent voor de toeve- ging van medicamenten überhaupt aan het drinkwater is, dan wordt ze toch in de publieke meningsvorming zo opgevat. En dat vind ik dan bedenkelijk genoeg.

17. Reeds in 1968 stelde het Comité tot Zeist: „Ondergetekenden zullen niet in- gaan op spitsvondigheden aangaande de vraag of een maatregel als de fluoride- ring van het drinkwater al dan niet in strijd is met de Waterleidingwet, maar bepalen zich tot de constatering dat de Waterleidingwet er niet in voorziet... Ondergetekenden (zijn) van mening dat een zo rigoureuze ingreep in de persoon- lijke vrijheid slechts dan discutabel zou zijn, wanneer... de wet er uitdrukkelijk in zou voorzien; zeker wanneer men fluoride noch een geneesmiddel, noch een profylacticum, noch een voedings- middel noemt, maar het „fluorideren iets geheel eigens“ vindt en daarmee vanzelf buiten de bestaande wetgeving plaatst.“ Dit standpunt lijkt nu toene- mende instemming te vinden.

INDUSTRIEEL EXPERTISE- EN MAKELAARS BUREAU

Taxaties van: Industriële uitrustingen, o.m. gebouwen, machines, installaties e.d. voor de Brandverzekering, Hypotheek, Successie, Omzetting bedrijfsvorm en Onteigeningsprocedures. **Schade-expertise**

DRS. ING. H. G. DE ROOY

(drievoudig beëdigd)
Akkerstraat no. 43 - Postbus 405 - Eindhoven
Tel. no. 040-6 33 08-6 37 67 na kantoortijd 41 05 55

Boele's Scheepswerven en Machinefabriek N.V.

BOLNES (bij Rotterdam)

●
Reparatie en nieuwbouw

●
TELEFOON 134862 ROTTERDAM — TELEGR. BOELE - BOLNES

N.V. Aannemings- en Handels- bedrijf FLIP MOL

is gevestigd te Hendrik Ido Ambacht, maar . . . . . is

door het gehele land actief

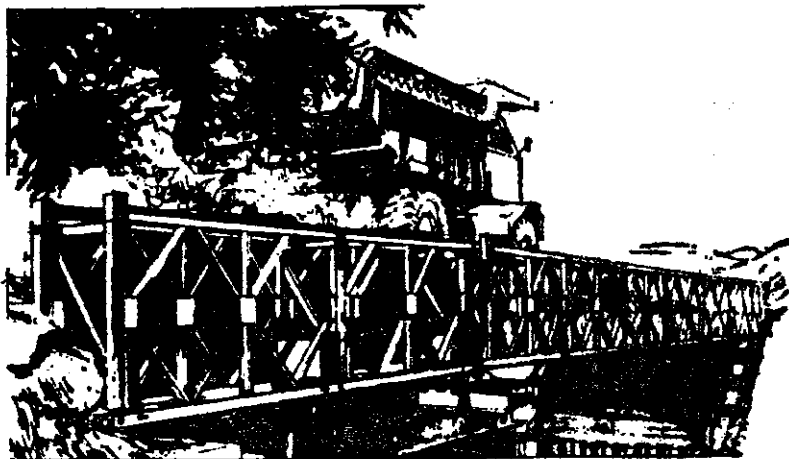
op het gebied van:

- het bouwen van ZWEMBADEN, BEMALINGSGEBOUWEN, TUNNELS, VIADUCTEN, BETONFUNDATIES, enz. en
- het uitvoeren van DROOG- EN NAT GRONDWERK, ZUIG- en PERSWERK, OEVERTERDEDIGINGEN, KRAANBANEN, HELLINGEN etc.,

alsmede het geven van uitgebreide adviezen op waterbouwkundig gebied.

Kantooradres: **Waalstraat 1, Hendrik Ido Ambacht (postbus 3).**
Telefoon: **01858 - 3977 (meer lijnen). Privé 01850 - 31479.**

N.V. Technische Groothandel P. & D. Janson

Verkoop, Verhuur en Montage van Nieuw en Grade-"A" Bailey-Bruggen-materiaal; Alleenvert. van: MABEY & JOHNSON. AALST.(Gld.) - Tel. 04187-531-270

VASTE STENEN IN ALLE SOORTEN

- „MOLISOL“ MOLER ISOLATIESTENEN
- VUURVASTE ISOLATIESTENEN
- ZUURVASTE STENEN
- „PRODORITE“ CHEMISCH BESTENDIGE PRODUKTEN

LEVERT

N.V. Gouda Vuurvast

VEREENIGDE VUURVASTE STEENFABRIEKEN
GOUDA — TELEFOON 16744 - (01820)

18. In ons land wordt nu reeds verhoudingsgewijs het meest gefluorideerd, en het neemt daarmee op het Europese continent bewesten het IJzeren Gordijn een volstrekte uitzonderingspositie in. Buiten ons land wordt in de Angelsaksische en in enkele Oost-bloklanden in noemenswaardige, zij het verhoudingsgewijs mindere mate gefluorideerd. De Bondsrepubliek, Frankrijk en Zweden wijzen de drinkwaterfluoridering uitdrukkelijk af.

19. De VVD-commissie schrijft (p. 13, kolom 1): „Ten aanzien van gericht onderzoek is er geen methode anders dan de drinkwaterfluoridering die al meer dan 40 jaar onderzocht is.” Waarom niet: Ik weet wel: Moeder Natuur gaf het voorbeeld met de relatief sterk fluoridehoudende wateren in Amerika, en het lag dus voor de hand eerst de werking van fluoride in het drinkwater na te gaan. Maar het moment dat men de kunstmatige fluoridering van het drinkwater overwoog, had men kunnen beseffen dat dit een dwangmaatregel was, en kunnen onderzoeken hoe men de fluoriden langs andere wegen zou kunnen laten werken; met andere woorden: men had toen al met het onderzoek naar de alternatieve toedieningsmethoden kunnen beginnen, in plaats van zich pas door het massieve verzet tegen de drinkwaterfluoridering op dit idee te laten brengen. Ik beseef wel, dat de aanvoegende wijs, „had, ware, zou”, een problematisch argument is, en we zitten er nu eenmaal mee; maar ik vind het onjuist deze stand van zaken als argument aan te voeren zonder te vermelden dat er van een verzuim sprake is. Trouwens, de situatie biedt iets meer vooruitzichten dan de commissie schijnt te denken. Zij schrijft (t.a.p.): „Overziende wat ten deze reeds in de genoemde rapporten van de Gezondheidsraad en de WHO uitvoerig is vermeld kan worden geconcludeerd dat geen van deze methoden voldoende is onderzocht, terwijl zowel het nuttig effect als de toepasbaarheid minder goed is, en de veiligheid twijfelachtig.” Zij verwijst overigens naar het op dit punt ook al niet bemoedigende Advies van de Gezondheidsraad en herhaalt (p. 15, kolom 3) haar twijfel aan de reële toepasbaarheid van de onderhavige methoden.

Reeds in 1968 echter beschreef H. F. M. Schmidt (50), hoe hij fluoriden lokaal op het gebit aanbracht en waarom hij het een deugdelijke methode vond. Toen ik dit tijdens een discussie prof. Hou-

wink voorhield, antwoordde hij mij: „wij zien dat anders”. Maar daar doe ik niets mee. Als Schmidt uitlegt hoe het wel kan, dan moet Houwink (of iemand anders), als hij daar niet aan wil, uitleggen hoezo Schmidt het verkeerd zag.

20. De VVD-commissie weidt uit over de cariësbevorderende voedingsgewoonten bij ons volk (p. 12, kolom 3 en 4) en over de moeilijkheden om daarin verandering te brengen (p. 13, kolom 1 en 2). Ik wil deze moeilijkheden niet kleineren, maar ik heb tegen een paar dingen in dit verband wel ernstig bezwaar. Pas in de allerlaatste tijd wordt op brede schaal aandacht geschonken aan de problemen van de kwaliteit van de voeding. De activiteiten van organisaties als het Ivoren Kruis kregen voldoende steun om in noemenswaardige mate opgemerkt te worden. Mensen die ijverden voor een meer natuurlijke voeding en uit dien hoofde „de zachte, genatureerde voeding van een Westerse beschaving” en „het gebruik van overmatige hoeveelheden suiker op alle momenten van de dag” ontrieden en daartegenover het gebruik van dingen als volkorenbrood en rauwkost aanbevalen, werden niet alleen door het publiek, maar evenmin door de medische professie serieus genomen. Nu dwingt de nood het inzicht af, hij is te hoog gestegen, zo hoog dat men nu ook maar meteen noodmaatregelen wil. Het verheugt mij dat men van zins is nu eindelijk een groots opgezette voorlichtingscampagne te entameren. Ik blijf mij afvragen, waarom de voorstanders van fluoridering niet met nog groter hartstocht dan waarmee zij de fluoridering voorstaan, bij de overheid stormlopen tegen de nog steeds welhaast ongebreidelde reclame voor notoir ongezonde artikelen in het algemeen en snoep in het bijzonder. Ik vraag mij verder af, waarom de Maatschappij tot Bevordering der Tandheelkunde geen alarmkreten over de minderwaardige voeding slaakt. Zij zegt in haar resolutie, dat de tandartsen niet langer de verantwoordelijkheid voor hun patiënten kunnen dragen, als de drinkwaterfluoridering niet algemeen ingevoerd wordt. Wél, als de voedingsgewoonten ongewijzigd blijven? Ik vraag mij ten slotte af, waarom, als men al dwangmaatregelen overweegt, niet aan een verbod van de meest agressieve soorten snoep gedacht wordt. Ik kan me moeilijk indenken dat men dan het ontstaan van een nieuw soort criminaliteit, zoals bij de „drooglegging” in de Verenigde Staten, zou vrezen, snoepsmokkel...

Een doeltreffende bestrijding van onze beschavingsziekten — en daar is de cariës maar één van — is niet mogelijk zonder een ingrijpende herziening van onze voedingsgewoonten; dit inzicht gaat zich nu toch wel baanbreken. Als de preventieve tandheelkunde begrepen wordt als deel van de preventieve geneeskunde, als op deze basis gestreefd wordt naar een integraal gezondheidsbeleid en als de moeite genomen wordt tot een volledige verantwoording daarvan, dan kan het zinnig zijn opnieuw van gedachten te wisselen over de toepassing van fluoriden.

21. Ik vat zeer beknopt samen:

Ik vind de fluoridering van het drinkwater bedenkelijk zolang zij niet in verschillende opzichten consistentere en consciëntieuzer beredeneerd wordt dan tot nu toe.

Ik vind de (verdere) fluoridering van het drinkwater voorbarig zolang niet het binnenkort te verwachten rapport van de Gezondheidsraad over de methoden van alternatieve toediening van fluoriden verschenen is.

Ik vind de fluoridering van het drinkwater ontoelaatbaar

a. zolang niet voor hen die zulks wensen ongefluorideerd water op een bevredigende wijze beschikbaar wordt gesteld (hierover heerst weinig verschil van mening meer);

b. zolang de voorlichting over een gezonde voeding niet met tenminste dezelfde kracht ter hand genomen wordt (hieraan wil men nu blijkbaar beginnen) en zolang niet een dienovereenkomstig overheidsbeleid gevoerd wordt (daarvan is nog niets te bekennen);

c. zolang niet erkend wordt dat schade voor enkelingen niet uitgesloten kan worden geacht en zolang niet de artsen in de gefluorideerde gebieden officieel op deze mogelijkheid gewezen wordt (daar is men blijkbaar nog niet aan toe).

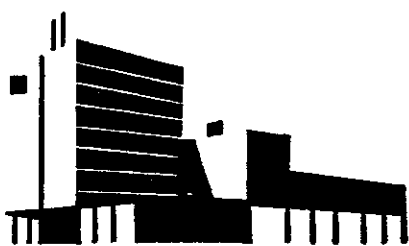
Noten

- Rapport 1960, p. 7/8
- Advies Centrale Raad voor de Volksgezondheid, p. 8
- Rapport, p. 8 (onder 6)
- Advies Centrale Raad, p. 10/11
- Advies Centrale Raad, p. 5, voetnoot
- Rapport, p. 28 (onder 6); Advies Centrale Raad p. 9 (onder 2)
- Rapport, pp. 1, 112; Advies Centrale Raad, pp. 5, 24
- Rapport, p. 1
- Rapport, p. 8
- „fluoridering van drinkwater”, p. 37 (onder 3)
- Rapport, p. 13
- Te veel om op te noemen, op aanvraag verkrijgbaar. O.a. First National Symposium on Fluoridation, Washington 1968
- Hier geldt hetzelfde. O.a. Sutton: Fluoridation, Melbourne 1960, pp. 11-72
- Hier geldt hetzelfde. O.a. Exner and Waldbott: The American Fluoridation Experiment, New York 1961
- Nederlands Tandartsenblad 1971, p. 252
- Tijdschrift voor Sociale Geneeskunde 1968, p. 351
- Rapport, pp. 6, 20, 35
- Rapport, p. 49
- Backer Dirks in Tijdschrift voor Sociale Geneeskunde 1968, p. 194
- o.a. Symposium, pp. 118, 124; vgl. Rapport, p. 29
- Rapport, p. 29
- o.a. American Journal of Clinical Nutrition 1963, pp. 455-462
- o.a. Symposium, p. 75
- Rheinwald und Oelschläger in Deutsche Zahnärztliche Zeitschrift 1968, pp. 128-134
- Rapport, p. 50/51
- Verslag Voorlichtingsdag Arnhem 1961 p. 19
- Backer Dirks in HIRO-uitzending 25 mei 1968
- Rapport, p. 7/8
- o.a. Exner and Waldbott, p. 20
- Reith in Elseviers Weekblad van 30 maart 1968, p. 18
- o.a. Symposium, pp. 161-176
- Rapport, p. 52/53
- Rapport, pp. 53, 57, 59
- zie noot 31
- Exner and Waldbott, pp. 4, 15, 101/102
- Waldbott in International Archives of Allergy 1962, supplement 1
- Dissertaties Marburg, van Ewald (1939), König (1939) en Röhling (1940); aldaar verdere literatuur
- Rapport, p. 28
- Rapport, p. 29; Symposium, pp. 98/99, 165
- Public Health Reports 1953, p. 503; Journal American Dental Association, 1956, p. 323, 1962, p. 611
- Tijdschrift voor Tandheelkunde 1966, p. 232
- mondelinge mededeling van Prof. Houwink
- Zie noot 12. Met name vele publikaties van Waldbott
- Rheinwald und Oelschläger, p. 133; Symposium, p. 182
- Rapport, p. 29
- Advies Centrale Raad, p. 12
- Advies Centrale Raad, p. 9
- Bij de mondelinge behandeling van het beroep van Sorgdrager en Kortmann voor de Raad van State op 14 februari 1969
- Brief van Dr. Hugh Sinclair in Oxford Times van 15 februari 1963
- Deutsche Zahnärztliche Zeitschrift 1968, pp. 148-151

„Gastheren in eigen land”

WAARUW VRIJHEID GERESPECTEERD WORDT...

Rijnhotel: modern, comfortabel hotel in Rotterdam-Centrum. 140 Kamers met bad of douche. Congresaccommodatie voor 20 tot 2000 personen. Ruime ondergrondse parkeergarage direct naast het hotel.

rijnhotel rotterdam

Schouwburgplein 1 Rotterdam
Tel. (010) 1329 00 - Telex 21640

Voor
Verfijnde
Disgenoegens

culinair relaxen op de zuid-veluwe bij arnhem
zalen voor besloten parties beschikbaar

sfeer en romantiek
iedere avond
diner-dansant

Specialiteiten-restaurants

„DE KROMME DISSEL”
Heelsum, telefoon 08373-3118

„KASTEEL DOORWERTH”
Doorwerth, telefoon 08307-3420

HOTEL „KLEIN-ZWITSERLAND”
Heelsum, telefoon 08373-9104

een oude naam voor goede wijn

ONES

WIJNHANDEL
GRONINGEN

ANNO 1876

LEVERING AAN PARTICULIEREN DOOR HET GEHELE LAND

Hotel Wittebrug
Den Haag - Scheveningen

20 SUITES EN 240 BEDDEN

Alle kamers met privé-bad en douche.

Air-conditioned restaurant en lounge-bar.

Zalen en salons voor Congressen, Recepties, Lunches en Diners
van 10 tot 300 personen.

Tel.: 512361 (10 lijnen) - Telex: 31567

Vrouwen in Hengelo

(voor verslag: pagina 3)

2

1 Van links naar rechts mevr. H. W. van Lennep-van Reyn Snoeck, mevr. mr. M. N. W. Dettmeyer-Labberton en mevr. G. V. van Someren-Downer.

2 Van links naar rechts mej. Joh. Springer, mevr. mr. E. Veder-Smit en de heer dr. K. van Dijk.

3 Van links naar rechts mevr. mr. E. de Rook-Bedding, mevr. Dettmeyer, de heer Van Dijk en mevr. Van Lennep.

Foto's van mej. Hanneke Kortlandt

Vrouwen in Hengelo

(voor verslag: pagina 3)

2

1 Van links naar rechts mevr. H. W. van Lennep-van Reyn Snoeck, mevr. mr. M. N. W. Dettmeyer-Labberton en mevr. G. V. van Someren-Downer.

2 Van links naar rechts mej. Joh. Springer, mevr. mr. E. Veder-Smit en de heer dr. K. van Dijk.

3 Van links naar rechts mevr. mr. E. de Roock-Bedding, mevr. Dettmeyer, de heer Van Dijk en mevr. Van Lennep.

Foto's van mej. Hanneke Kortlandt

vrijheid en democratie

Dit jaar nieuwe verkiezingen

door L. Rhijsburger, voorlichter van de VVD-fractie in de Tweede Kamer.

„Onbegrijpelijk, onverstandig en niet in het belang van het land,” aldus reageerde maandag Hans Wiegel, de voorzitter van onze tweede-kamerfractie op het besluit van de twee DS'70-ministers Drees en De Brauw niet langer deel uit te maken van het kabinet-Biesheuvel. In de nacht van zondag op maandag weigerden deze bewindslieden akkoord te gaan met de bezuinigingsvoorstellen van premier Biesheuvel en minister Nelissen. Nadat zij hun handtekening hadden gezet onder het officiële communiqué (waarin letterlijk staat opgenomen dat zij zich niet met de bezuinigingsvoorstellen konden verenigen) maakten zij een einde aan de samenwerking van de vijf regeringspartijen. Twee dagen later was het een officieel feit: De vier overblijvende partijen KVP, ARP, CHU en VVD blijven samen in een kabinet om de lopende begrotingsonderhandelingen af te maken, die begroting in te dienen en te streven naar verkiezingen op korte termijn.

Gejokt

Nog voor dat moment was in feite de verkiezingsstrijd al ontbrand. In een persconferentie maandagochtend in Nieuwspoor deelden de twee DS'70-ministers mee dat zij zich weliswaar niet konden verenigen met de bezuinigingsvoorstellen, maar dat de dieper liggende oorzaak was dat zij geen garantie hebben gekregen over de zich in de toekomst ontwikkelende loon- en prijsbewegingen. Met name door excessieve loonstijgingen zouden er opnieuw gaten in hun begroting kunnen komen. Minister De Brauw deelde voorts mee dat hij tijdens de nachtelijke kabinetsvergadering nog had geprobeerd de agenda te wijzigen zodat niet eerst over de bezuinigingsvoorstellen zou worden gesproken maar over lonen en prijzen. Hij suggereerde zeer duidelijk dat dit in feite de oorzaak van de breuk was geweest.

Met klem heeft de heer Wiegel dit later tijdens een persconferentie in de fractiekamer van de VVD ontkend. Hij betichtte de heer De Brauw er zelfs van dat hij de waarheid niet zei en weersprak de verslaggever van de Haagse Post niet toen deze concludeerde: „dus zij hebben gejokt”.

De heer Wiegel verklaarde dat volgens zijn informatie het kabinet akkoord was gegaan met de agenda, waarop als punt 1 de bezuinigingsvoorstellen stonden en als punt vier de lonen en prijze n. Toen men reeds aan punt 1 bezig was, stelde minister De Brauw voor eerst punt vier van de agenda te bespreken. In de pers werd later zelfs gezegd dat toen eenmaal minister Drees struikelde over de bezuinigingen minister De Brauw alsnog probeerde het probleem en daarmee de breuk te verleggen naar het probleem van de lonen en prijzen. Ook de heer Wiegel liet tijdens een uitzending van Avro's Televisier er geen misverstand over bestaan dat naar zijn mening de heer De Brauw er alsnog een argument bij haalde dat niet gold voor het ontstaan van de breuk. Hij onthulde daarbij dat het kabinet, waarin dus ook beide DS'70-bewindslieden zaten, besloten had dat er geen ruimte zou zijn voor een reële loonstijging en dat dit de basis zou zijn voor het opstellen van de begroting.

De liberale fractieleider beklemtoonde dat er in het kabinet reeds overeenstemming bestond over deze zogenaamde „nul-lijn”, over de hoogte van de bezuinigingen (in totaal zouden die 2,3 miljard gulden moeten bedragen) en over het dekkingsplan (dat tevens zou inhouden een stijging van de belastingdruk). Volgens hem wilden de beide

bewindslieden dus wel drastisch bezuinigen maar niet op hun eigen departement. „Wij gaan niet uit de weg voor die verantwoordelijkheid”, aldus Hans Wiegel, „de huidige financieel-economische situatie van ons land maakt het onverantwoord nu op te stappen.”

Het kabinet had inmiddels besloten alsnog te proberen — ondanks de zeer vergaande mededelingen van Drees en De Brauw — het kabinet in oude formatie te formeren. Daarom ontbood hij dinsdagochtend DS'70-fractievoorzitter Berger bij zich om hierover te praten. Het antwoord van de heer Berger was echter zo duidelijk negatief dat de breuk definitief was geworden.

Hoe onbegrijpelijk de stap van DS'70 was, bleek ook uit de reacties van de informateur, die de schepper was vorig jaar van het kabinet-Biesheuvel, prof. Steenkamp. Zowel voor de televisie als in het Algemeen Dagblad verklaarde hij bijzonder teleurgesteld te zijn in zijn twee „vrienden” De Brauw en Drees. Hij citeerde daarbij Dante: „Wie zich onttrekt aan de verantwoordelijkheid moet branden in het diepst van de hel.” Hij voegde er aan toe dat hij het hun niet gunde, maar dit citaat was wel op hen van toepassing.

De gang van Biesheuvel naar Koningin Juliana betekende voorts een soort verademing in de koortsachtige dagen die daaraan vooraf gingen. Geen enkele kamerfractie had toen zoveel vergaderingen achter de rug als de liberale fractie. Geen enkele minister had zo veel vergaderd als de liberale ministers (zij woonden immers ook vele fractievergaderingen bij) en geen enkele partij heeft

zo meegeleefd als de VVD. Zowel de heren Van Riel en De Wilde van de Eerste-Kamerfractie als mevrouw Van Someren en de heer Talsma van het partijbestuur woonden vrijwel alle vergaderingen bij. Ook het vrijwel voltallige hoofdbestuur kwam afgelopen maandagavond in spoedzitting bijeen op verzoek van de heer Wiegel.

Vergadering partijraad

Of er nog veel vergaderingen zullen komen in de komende weken valt op dit moment moeilijk te voorspellen, maar waarschijnlijk is het wel de afhandeling van de begrotingsbesprekingen zal dit wel noodzakelijk maken, doch tevens de naderende verkiezingen. Bovendien heeft Hans Wiegel al verklaard zo spoedig mogelijk een kamerdebat te wensen over de hele gang van zaken, zodat dit zomerreces voor de kamerleden volledig van de baan is.

Ook op een ander front zullen er bijzonder drukke tijden naderen. Door de komende verkiezingen (die volgens Wiegel zo spoedig mogelijk en liefst in de buurt van november moeten worden gehouden om niet de kans te lopen dat vergeten wordt waarom deze verkiezingen eigenlijk noodzakelijk zijn geworden) zal het dagelijks bestuur en in het bijzonder het partijsecretariaat bijzonder worden belast. De verhuizing naar het Thorbeckehuis staat immers bovendien voor de deur. Tenslotte ziet het er naar onze informatie naar uit dat over niet al te lange tijd ook een vergadering wordt uitgeschreven van de partijraad.

Uit de inhoud

- Regionale rubrieken op de pagina's 2 en 4.
- Onder de Loep op pagina 3.
- Op pagina 5 onze rubriek De VVD in het parlement.
- De Vrouwenrubriek op pagina 6.
- Op pagina 7 de rubriek Mijn opinie is...

Vakantie

In verband met de zomervakantie zal ons blad Vrijheid en Democratie tot september minder frequent verschijnen. Het volgende nummer komt pas over een maand uit en zal gedateerd zijn: vrijdag 18 augustus.

Commentaar abortus-wet

Het spreekt vanzelf dat, als een vrouw ongewenst zwanger is, de vraag of die zwangerschap zal worden afgebroken, allereerst te harer beoordeling staat. Zij heeft daarbij echter — zeker bij de huidige stand van de medische wetenschap — de hulp van een medicus nodig. Zoals dat bij iedere medische ingreep het geval is, zal deze zich van de noodzaak daarvan en de oordeelsvorming bij de patiënt vergewissen, alvorens tot de ingreep over te gaan. Daarmee zou kunnen worden volstaan, ware het niet dat bij abortus provocatus nog een extra dimensie aanwezig is. De ingreep heeft niet alleen betrekking op de persoon van de vrouw, maar heeft bovendien tot gevolg beëindiging van een zich in ontwikkeling bevindende vorm van menselijk leven. Nu dit zich niet zelf kan verklaren, ligt het voor de hand dat waarborgen worden geschapen, dat bij de beslissing mede rekening gehouden wordt met zijn belangen.

Animaal

Het regeerakkoord met betrekking tot abortus gaat uit van deze uitgangspunten. De algemene lijn daarvan is in het wetsontwerp terug te vinden. Het valt echter op, dat in de memorie van toelichting de indruk wordt gewekt, dat wordt uitgegaan van een als het ware „animaal” levensbegrip. Nergens blijkt, dat bij de belangenafweging mede rekening gehouden dient te worden met de toekomstverwachting van de ongeboren vrucht. Nergens ook blijkt, dat bij het oordeel daarover een belangrijk gewicht moet worden toegekend aan het oordeel van de in verwachting zijnde

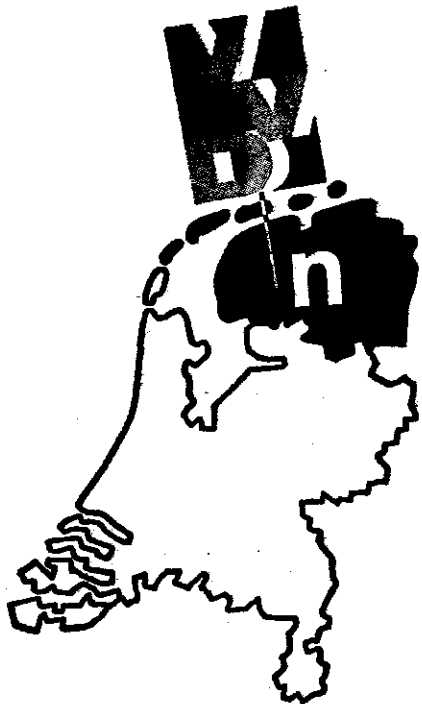
vrouw, die toch als eerste geroepen zal zijn om aan die toekomstverwachting gestalte te geven, als niet tot abortus wordt overgegaan. Nu het wetsontwerp zelf de mogelijkheid om acht te slaan op deze omstandigheden openlaat, behoeft dit gebrek in de toelichting niet tot wijziging van het ontwerp te leiden.

De toelichting wekt de indruk, dat het de bedoeling is om door de voorgestelde wettelijke bepalingen te komen tot een verscherping van het repressieve rechterlijke toezicht. Dat is de opzet van het regeerakkoord niet geweest. Uit de slotzin daarvan „Tot goed begrip zij nog aangetekend, dat bij het bovenstaande ervan wordt uitgegaan, dat ter beoordeling van de rechter blijft, of in het geval een medicus heeft gehandeld uit strikt medische noodzaak, zonder te hebben voldaan aan de onder a, b of c genoemde voorwaarden, strafuitsluitingsgronden aanwezig zijn” blijkt, dat de voorwaarden geen betrekking kunnen hebben op de situaties, waarin krachtens bestaande wetgeving en jurisprudentie de medicus gerechtigd is abortus provocatus toe te passen, indien hij dat op grond van de lichamelijke of geestelijke toestand van de vrouw noodzakelijk acht. De voorwaarden kunnen dan ook geen betrekking hebben op de zgn. medische — waarin begrepen de psychische — indicatie, maar uitsluitend op de zgn. sociale indicatie. Een juiste toepassing van het akkoord leidt derhalve niet tot een verscherpte justitiële repressie, maar tot legalisering van de met name in de Stimezo-klinieken gegroeide praktijk. Het is in dit stadium

VERVOLG OP PAGINA 6

Inpolderingsplan Waddenzee

De Groninger architect Klaas Olsmeijer heeft in het noorden nogal wat opschudding veroorzaakt met een opzienbarend plan, dat behelst inpoldering van de Waddenzee door alle Nederlandse en Westduitse Waddeneilanden met dijken aan elkaar te verbinden en afgrenzing van de Eems door een dam met zeesluizen. Volgens deze Groninger architect is zijn plan de enige remedie tegen het verzakken van de bodem van Groningen als gevolg van de aardgasboringen.

De ver vooruitziende Klaas Olsmeijer heeft zijn denkbeelden niet voor zich willen houden. Hij heeft zijn plan toegezonden aan Gedeputeerde en Provinciale Staten van Friesland, Groningen en Noord-Holland, aan de ministerraad en aan de voorzitters van de fracties in de Tweede Kamer. „Als nu alle problemen die het noorden en ten dele heel ons land bezighouden, in één enorm plan zouden kunnen worden opgelost zou dit voor geslachten na ons bijzonder vruchtbaar kunnen zijn”, aldus filosofeert de Groninger architect.

Volgens het plan wordt de Eems een grote haven. De Dollard zou in zijn visie een haven voor oostelijk Groningen kunnen worden. De NAVO-vloot zou er zelfs een ligplaats kunnen krijgen, waardoor internationale financiering mogelijk zou worden. Het plan zal overigens toch vele miljarden gulden moeten kosten en zal in EEG-verband gefinancierd moeten worden.

Zoutwaterbekken

Volgens het plan zullen Vlieland, Terschelling, Ameland, Schiermonnikoog en

de Westduitse Waddeneilanden met het vasteland worden verbonden. Tussen Vlieland en Terschelling moeten sluisen komen, zodat het westelijk deel van de Waddenzee een zoutwaterbekken met vogelgebieden kan worden. In de rest van het Waddengebied heeft de heer Olsmeijer grote woon- en recreatiegebieden gedacht, alsmede de mogelijkheid om er een groot internationaal vliegveld voor supersonische vliegtuigen aan te leggen. Ook kunnen er experimentele landbouw- en veeteeltbedrijven ontstaan.

De heer Olsmeijer zegt, dat zijn plan is geboren uit de verontrusting over de bodemverzakking in het noorden van ons land. „Als ze straks op de Waddenzee ook nog gas gaan winnen, dan zakt daar de bodem ook. Stel dat de bodem een meter zakt, dan blijft er van de eilanden al niet veel meer over, laat staan van het wad zelf. Ik zie mijn plan dan ook duidelijk gericht op behoud van het waddengebied”, aldus de heer Olsmeijer. Hij laat weten een groot liefhebber te zijn van het wad.

Als reactie op het plan van deze Groninger architect laat Rijkswaterstaat weten, dat de heer Olsmeijer met zijn plan geen rekening houdt met het verlies, dat zal worden geleden met betrekking tot de natuur. Bovendien houdt hij, aldus Rijkswaterstaat, geen rekening met de ernstige consequenties, die afdamming van de zeegaten zal hebben voor de bescherming van de Waddeneilanden tegen het water van de Noordzee.

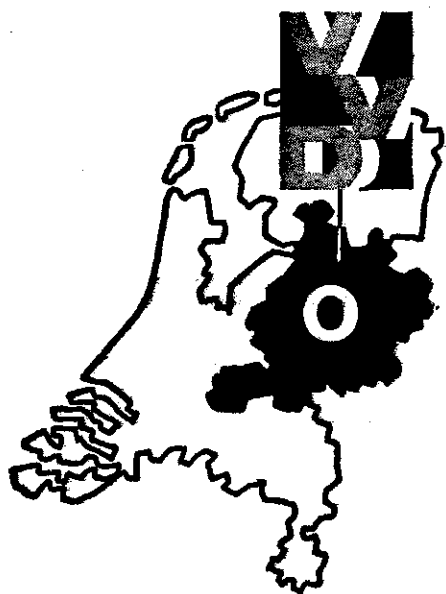
Is Rijkswaterstaat derhalve niet bepaald enthousiast over de plannen van

de heer Olsmeijer, ook de Landelijke vereniging tot behoud van de Waddenzee heeft ernstige bezwaren. Architect Olsmeijer: „De argumenten van de kant van de mensen die het wad in stand willen houden, gaan niet meer op. Als de bodem zakt, is er straks geen wad meer. Als er iets gebeuren moet, dan nu”. Of zijn plan ooit gerealiseerd zal kunnen worden, is uiteraard nog maar zeer de vraag. 't Is in ieder geval een feit, dat de heer Olsmeijer met zijn visie op de toekomst van het waddengebied heel wat tongen heeft losgemaakt.

Boze brieven

Volgens staatssecretaris Vonhoff van het ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk is er nimmer een toezegging gedaan voor een subsidie voor de bouw van het culturele centrum in Groningen. Hierover heeft hij boze brieven gekregen van Gedeputeerde Staten van Groningen en het college van b. en w. van Groningen.

De Groninger wethouder W. Hendriks houdt er een andere mening op na: „Begin juli 1970 heeft de plancommissie via Gedeputeerde Staten het bericht gekregen, dat het basisplan van de commissie door het ministerie van CRM was geaccepteerd. De commissie had 550.000 gulden toegedacht aan het culturele centrum in Groningen. Wanceer CRM het centrum toen niet gewild had, dan hadden we heus wel een verzoek gekregen om een nieuwe lijst in te dienen. Het zou onbegrijpelijk zijn, dat de heer Vonhoff op een door de minister gedane toezegging terugkomt”, aldus de Groninger wethouder.

De landbouw in Overijssel

Daar de Landbouw een niet onbelangrijk facet is van onze economie (is er landelijk geen voordeel saldo van 4½ miljard?) en de provincie Overijssel, na Friesland en Groningen, met 14 pct. van het totale rundveebestand als derde op de ranglijst van onze provincies staat, hebben wij dit maal eens plaats willen inruimen voor een interview met ir. E. Bouma, secretaris bij de Overijsselse Landbouwmaatschappij en sinds de laatste verkiezingen VVD-lid van de Provinciale Staten van Overijssel.

Ir. Bouma, een Fries van geboorte, overstepte ons allereerst met reeksen cijfers waarvan wij er toch — om een indruk te geven van de ontwikkelingen van de laatste jaren — enkele zullen moeten noemen. Opvallend is hierbij de teruggang van het aantal bedrijven en tegelijkertijd de schaalvergroting van de overgebleven bedrijven.

Ziehier een greep uit het cijfermateriaal dat — hoewel op zichzelf uiteraard droog — boekdelen spreekt. Het aantal rundveehouderijbedrijven liep in Overijssel gedurende het tijdvak 1959—1971 terug van 26.171 tot 17.658, d.w.z. ruw geschat een vermindering van 35 pct. Dat met varkens liep in dezelfde tijd terug met 30 pct. en dat met pluimvee zelfs met 50 pct.

Nu de schaalvergroting. In hetzelfde tijdvak steeg het aantal bedrijven met meer dan twintig koeien van 5 pct. tot 30 pct. De bedrijven met varkens gaven zelfs een verdrievoudiging te zien. En verder over varkens gesproken: het aantal bedrijven met meer dan twintig fokzeugen steeg van 1960 tot 1970 van 159 tot 1.681. In dat laatste jaar waren er in Overijssel zelfs 178 bedrijven die meer dan 100 fokzeugen koesterden. En dat, aldus ir. Bouma, terwijl tien jaar geleden het bezit van 15 fokzeugen al heel wat was. Het aantal bedrijven met meer dan 200 leghennen tenslotte nam van 1964 tot 1969 toe van 44 tot 191 en het aantal boeren dat meer dan 10.000 slachtkuikens had in dezelfde jaren van 25 tot 131.

Ir. Bouma constateerde in het algemeen een streven naar vereenvoudiging, met dien verstande dat dikwijls een of

meer bedrijfstakken worden afgestoten.

Overijssel, aldus het Statenlid, heeft in het verleden bepaald niet voorop gelopen en doet dat ook nu niet, hoewel er een kentering ten goede blijkt op te treden. Ik heb sterk de indruk dat dit onder meer een kwestie is van mentaliteit: men werkt in Overijssel veel op eigen grond en durft niet te veel in de waagschaal te stellen. Dat heeft echter tot gevolg dat in het oosten van het land de inkomens van de boeren aan de lage kant zijn. In 1968/1969 had de eigenaar van een boerenbedrijf met meer dan 15 hectare een bruto-inkomen van gemiddeld ongeveer 13.000 gulden, nauwelijks tweeduizend gulden meer dan het (CAO-)loon van een landbouwarbeider. Voor de houders van weidebedrijven met meer dan 20 hectare lag dit inkomen op ongeveer 14.000 gulden. Dit zijn inkomens waarvan je niet kunt blijven boeren.

Er zijn dan ook jaarlijks 500 boeren die het boer-zijn als hoofdberoep vaarwel zeggen. Zij vloeien af, zoals dat heet. Er moeten er ook afvloeien, willen de blijvers voldoende rendement halen. Maar waar afgevoerd wordt moet voldoende andere werkgelegenheid zijn, in de industrie en in de dienstensector. Daarom, en nu spreek ik ook als statenlid, betreur ik het eventueel opheffen van de stimuleringsgebieden, als Zwolle-Kampen, Hardenberg en omgeving en niet te vergeten Steenwijk.

Maar nu de blijvers. Voor de blijvers is in de eerste plaats een goede ruilverkaveling noodzakelijk, wil men volledig profijt blijven trekken van de door te voeren vernieuwingen. Het is jammer dat enkele ruilverkavelingen zijn gestrand. Ik denk hier bij voorbeeld aan Tubbergen. Voor de blijvers is dit niet gewoon betreurenswaardig maar zelfs om wanhopig over te worden. Ik geloof dat wij daarom op flinke schaal uitgebreide voorlichting moeten blijven geven.

In nauw verband met de ruilverkaveling noem ik de waterbeheersing die trouwens de laatste jaren aanzienlijk is verbeterd. Men kan gewoon beter het water beheersen als er goed verkaveling wordt.

De bedrijfsovernames noemde ir. Bouma een moeilijke zaak. Door het groter worden van de eenheden wordt een bedrijf immers kapitaalintensiever. Je hoeft maar twee of drie kinderen te hebben en de één zit voor het blok om de ander genoegdoening te geven. Of de grondbank de oplossing is?

En dan... Overijssel is een mooie provincie. Willen wij die mooi houden dan zal men zich... en nu spreek ik o.a. tot de gemeenteraadsleden... wel degelijk bewust moet zijn van het feit dat de landbouw bij deze schoonheid een belangrijke rol speelt. Ik zie het als een grote taak voor deze gemeenteraadsleden, niet zo maar over deze zaken heen te tippelen maar deze de nodige aandacht te schenken. Volgens de richtlijnen voor de buitengebieden wil men de boer geen „onnodige beperkingen” opleggen, maar wij krijgen wel eens de indruk dat men dit „onnodige” wel eens vergeet. Op enkele plaatsen probeert de stedenbouwkundige met de landbouw samen te spelen om tot een zo goed mogelijke verdeling en indeling te komen, maar niet overal...

Men dient in het oog te houden dat een landschap niet levend kan blijven zonder de boer. Wanneer de bestuurlijke plannen de landbouw statisch houden, heeft dat tot gevolg dat de landbouw verdwijnt en daarmee het landschap.

F. Ketel ing. bedankt voor wethouderschap

— De heer F. F. F. Ketel ing. heeft zich als wethouder en raadslid van Nijmegen teruggetrokken. In zijn plaats is tot wethouder benoemd de VVD-fractievoorzitter de heer A. Kruyt.

De heer Ketel was voordat hij tot wethouder werd benoemd, secretaris van de afdeling Nijmegen. Als wethouder beheerde de heer Ketel de portefeuille van financiën en bedrijven, met o.a. de nutsbedrijven, de centrale vervoersdienst en het slachthuis (dat helaas niet aan de EEG-normen voldeed).

algemeen
secretariaat

Het algemeen secretariaat van de FVD is gevestigd te Den Haag, Koninginnegracht 61, telefoon (070) 604903. Postrekening: 67830 ten name van de algemeen secretaris van de VVD te Den Haag.

vrijheid en
democratie

De redactie van Vrijheid en Democratie is gevestigd te Amsterdam, Nieuwe Herengracht 89-B. Hoofdredacteur en voorzitter van de redactiecommissie is de heer Ph. C. la Chapelle.

De abonnements-administratie wordt verzorgd door het algemeen secretariaat van de VVD, Koninginnegracht 61 te Den Haag (telefoon, uitsluitend voor abonnements-administratie, 070 - 111741). Voor adreswijzigingen etc. wende men zich dus tot het algemeen secretariaat. De advertentie-exploitatie wordt verzorgd door de Nederlandse Dagblad Unie, Westblaak 180 (postbus 824) te Rotterdam, telefoon 010 - 147211.

Circuitplan bedreigt Peel

De Haagse dierenarts dr. Remko E. de Maar maakt zich ernstig ongerust over de plannen in de Peel een autoresp. motor-, karting- en wielercircuit aan te leggen. „Nauwelijks is de aanval van de auto- en motorsportorganisatoren op het eiland Texel afgeslagen dankzij de activiteiten van een aantal actiegroepen, of we worden uit de sector van de racieliefhebbers geconfronteerd met een nieuwe aanval op onze leefbaarheid,” aldus dr. De Maar in een brief aan onze redactie.

Het is mij uit de aard der zaak niet bekend in hoeverre de vroede, door ons gekozen vaders, daar reeds milieubewust zijn, maar zo zij dit inderdaad zouden zijn, dan moeten zij ongetwijfeld kennis genomen hebben van de vele publicaties op het gebied van de milieuproblematiek en enig inzicht hebben verworven over wat nog wel en wat beslist niet meer wenselijk is, schrijft dr. De Maar.

Zij zullen kennis hebben moeten nemen van de gedachten van de Club van Rome, de limiten van de groei van de economie en van de gedachten of beter de filosofie die de grondslag is van de blauwdruk voor overleving.

Dit afremmen van de economische groei is niet de industriële bedrijvigheid, maar wel die economische bedrijvigheid die opzettelijk gecreëerd wordt zonder

duidelijk industrieel doel. Kortom, overal waar de schade aan het milieu en de te verwachten hoeveelheid pollutie groter is dan de economische winst voor een beperkte groep, dient de economische groei te worden afgeremd.

Landschappelijk

De plaats waar het circuit zich zal gaan bevinden is een bijzonder landschappelijk gebied. Reeds thans doorkruist door een tweetal noodzakelijke snelwegen is van de Peelstreek nog maar weinig over. Maar dat weinige dient dan ook bewaard te worden. De gehele oude Peelstreek, hoe veranderd ook, is desondanks nog steeds een gebied van rust en ruimte en als zodanig dient het een beschermd landschap te zijn.

Duizenden echte recreatiezoekers kunnen daarvan genieten, wanneer zij dit doen gespreid en in rust. Een autocircuit verstoort dit evenwicht, en wel door een vijftal polluties.

- Door het geluid van de motoren op en om de baan en de geluidshinder t.g.v. de microfooninstallaties.
- Door het veroorzaken van massaverplaatsingen naar een enkel punt.
- Door het propageren van snelheid per auto en het overtrekken van de waarde daarvan middels een coureurs-

mentaliteit, die op onze wegen niet meer past.

- Door het vergroten van de reële mogelijkheid tot een hoger aantal autoongelukken op de dagen van de races.

- Door het vernietigen van weer een stuk landschap in ruil voor asfalt en parkeerterreinen.

Gezien de bevolkingsdichtheid van ons land, de schaarste aan rust en ruimte, de overvolle wegen gedurende het week-einde en het hoge aantal dodelijke ongelukken, is het aanleggen van een autocircuit nu in hoge mate schadelijk voor de mens en zijn milieu of zo u wilt voor de totale leefbaarheid, meent dr. De Maar.

Omwonenden (in een grote straal) zullen extra psychisch belast worden. Iets waarom zij niet gevraagd hebben.

Dit alles en nog veel meer maakt dat de leefbaarheidsbalans negatief is, wanneer een dergelijk autocircuit zou worden aangelegd.

Ik hoop dat de bevoegde autoriteiten thans zelf de wijsheid bezitten om neen te durven zeggen en dat het niet weer actiegroepen zullen moeten zijn die de volkswil vertegenwoordigen. Het al of niet doorgaan van deze plannen kan een testcase zijn voor het begrijpen van de filosofie van de limiten van de groei en de blauwdruk voor overleving, aldus besluit dr. De Maar.

Friesch Groningsche Hypotheekbank N.V.
pandbrieven
een veilige belegging met zeer hoog rendement

Afscheid van raadslid Hamm

De fractie van de VVD in de Amsterdamse gemeenteraad heeft opnieuw afscheid moeten nemen van een van haar oud-gedienden. Dit maal was het de heer G. K. J. M. Hamm die de raad na een zeer werkzame en vruchtbare periode vaarwel zei. Dat gebeurde eind juni. Het was voor de derde maal sinds de gemeenteraadsverkiezingen dat in de liberale fractie in Amsterdam een wisseling van de wacht optreedt. Eerst verliet vorig jaar mevrouw L. Vonhoff-Luijendijk haar vertrouwde plaats aan het Prinsenhof nadat haar man tot het ambt van staatssecretaris van crm was geroepen. En zeer onlangs zette de heer G. W. Keja een streep onder zijn loopbaan als raadslid vanwege zijn benoeming tot lid van de Tweede Kamer en zijn verhuizing naar een andere gemeente onder de rook van de hoofdstad.

De heer Hamm heeft vele jaren deel uitgemaakt van de Amsterdamse gemeenteraad. Tot de raadsverkiezingen bezette hij voor de VVD een zetel in het college van b. en w., waar hij onder meer de portefeuille van economische zaken beheerde.

In tegenstelling tot zijn collega's van andere partijen en uit eigen kring die de Amsterdamse raad met enige wrok dan wel met ongezouten kritiek de rug toekeerde, liet de heer Hamm kritische opmerkingen over Amsterdam en haar bestuur achterwege. Hij volstond met een aantal adviezen.

„Ik wil niet aanmatigend zijn en de raad even komen doceren wat hij te

G. K. J. M. HAMM

doen en te laten heeft, maar ik wil toch niet nalaten een paar adviezen te geven die ik van groot belang acht voor de stad, waarvoor ik altijd met hart en ziel heb gewerkt,” aldus de heer Hamm.

Hij somde op: Amsterdam moet zich niet beperken tot een positie als toeristische hoofdstad van het land, maar moet ook economische hoofdstad zijn. Amsterdam moet geen stad worden met de meest besproken, maar minst voltooide metro. De stad moet niet protesteren zonder te vergeten waarom het gaat. De gemeenteraad moet niet het verleden afbreken, maar dat omzichtig aanpassen aan veranderde omstandigheden. De raad moet niet in het openbaar vergade-

ren voor de toeschouwers alleen. Burgemeester dr. I. Samkalden die de heer Hamm altijd een warm hart heeft toegedragen, gebruikte in zijn afscheidstoespraak een aantal voetbaltermen. Hij sprak onder meer over het 4-2-4-systeem, maar verklaarde dat dit in het geval van de heer Hamm beter een 2-4-2 systeem genoemd kon worden. De heer Hamm is achtereenvolgens twee jaar raadslid, vervolgens vier jaar wethouder en ten slotte weer twee jaar raadslid geweest.

De burgemeester wees op de nuttige zaken die er tijdens het bewind van de heer Hamm als wethouder tot stand zijn gekomen. Met name het openbaar vervoersplan „Lijnen van morgen” werd daarbij op de voorgrond geplaatst.

Verder memoreerde hij de karaktereigenschappen van de als een minzaam man bekend staande oud-wethouder. „Een belangrijke figuur voor de handhaving van de vriendschappelijke sfeer in het college van burgemeester en wethouders in de vorige vierjarige periode,” zoals hij het uitdrukte.

De heer Hamm is inmiddels in de Amsterdamse raad opgevolgd door drs. R. Groothoff. Oorspronkelijk zou zijn plaats worden ingenomen door de heer H. Ooms. Laatstgenoemde trok zich echter vrijwillig terug, omdat de fractie na het vertrek van mevrouw Vonhoff dringend verlegen zit om een specialist op het gebied van het onderwijs. Drs. Groothoff is leraar aan de Breitner-HAVO in Amsterdam.

Nieuw VVD-raadslid in Castricum

CASTRICUM — In de gemeenteraad van Castricum is VVD-raadslid J. Deetman wegens (te) drukke werkzaamheden afgetreden. Zijn opvolger is dr. ir. P. J. Kreijger.

Kopij voor deze rubriek zenden aan: mevr. mr. E. de Roock-Bedding, Stadhoudersplantsoen 212, Den Haag.

Verantwoordelijkheid

Op de landdag in Hengelo sprak mevrouw Van Someren over het gebrek aan vertrouwen in de regering van veel mensen en over de onbevredigende structuur. Er was toen geen gelegenheid er op in te gaan, doordat wij geducht in tijdnood zaten, maar graag wil ik er hier een paar woorden over zeggen.

Onze staatkundige structuur is inderdaad zodanig dat gewone burgers zich ver af voelen van de regerende instanties. Voor deze hele maatschappij geldt dit in nog veel sterkere mate; die is zo ingewikkeld geworden, dat die gewone burgers er totaal geen kijk op hebben en het gevoel hebben gekregen, dat zij meegesleurd worden in een gebeuren, dat over hen heen komt.

Zij vergeten daarbij, dat zij zelf die regering gewild hebben, omdat die het resultaat is van hun stemmen. En zij vergeten dat zij samen de maatschappij vormen en dat het ingewikkelde economische leven het gevolg is van hun aller doen of laten. Zij vergeten, dat uiteindelijk zij samen de verantwoordelijkheid dragen.

Maar in een gezamenlijke verantwoordelijkheid gaat het zicht op de persoonlijke verantwoordelijkheid verloren. En de sociale voorzieningen, welk een groot goed ook, werken het verlies van verantwoordelijkheidsbesef nog verder in de hand. Er wordt immers voor je gezorgd!

„Ze moesten ...” Nooit: „wij moeten... ik moet...”

Men is „krities”, men verlangt inspraak, medezeggenschap, macht... maar verantwoordelijkheid schijnt daar niet aan te pas te komen.

Dit tekort aan verantwoordelijkheidsbesef is te betreuren. Gevoel van verantwoordelijkheid geeft gevoel van eigenwaarde en maakt een mens eerst recht tot een volwassen mens; maakt hem bereid zijn beste krachten in te spannen voor zichzelf en anderen. Gevoel van verantwoordelijkheid bij allen zou een grote factor zijn in de veront- rustende situatie waarin de mensheid nu verkeert.

Daarom is het zo jammer dat in de motie die op de algemene vergadering in Nijmegen is aangenomen, dat woord verantwoordelijkheid helemaal niet voorkomt. Wij zijn er trouwens altijd zuinig mee. In de naam van de VVD staat de vrijheid voorop en wij denken daarbij stellig allen aan de verantwoordelijkheid, maar uitspreken doen wij het weinig.

Buitenstaanders horen dus vooral het woord vrijheid en vinden dat een onvoldoende richtlijn voor onze samenleving. Terecht. Daarom is het hard nodig, dat wij die verantwoordelijkheid nu eens duidelijk naar voren brengen.

Welke structuur wij ook zullen bedenken, zonder verantwoordelijkheidsbesef van allen krijgen wij nooit een goede samenleving.

„Optimale ontplooiingskansen, sociale rechtvaardigheid, verdraagzaamheid...” prachtig allemaal. Maar zij kunnen alleen dan leiden tot waarachtig „menselijk welzijn” wanneer ieder zich bewust is van zijn persoonlijke verantwoordelijkheid voor zichzelf en anderen.

Moge deze gedachte wel genoemd worden in het Liberaal Manifest.

JOH. H. SPRINGER

• Nationale Vrouwen Raad

De nationale Vrouwen Raad organiseert zaterdag 4 november a.s. van 10 tot 16 uur een studiedag in het Fysisch Geografisch Instituut te Amsterdam, Dapperstraat 115 (niet ver van het Muiderpoortstation), over „onze toekomst.”

Er wordt veel geschreven en gepraat over allerlei zaken die ons milieu en daarmee onze toekomst bedreigen. Waar het de Nationale Vrouwen Raad om gaat is: wat kunnen wij nu concreet doen, ieder in zijn eigen situatie, persoonlijk of in verenigingsverband. Over die vraag, welke initiatieven genomen zouden kunnen worden, wil men op 4 november van gedachten wisselen, in samenwerking met de Raad van Milieu-defensie. Met de Stichting Milieuzorg wordt overleg gepleegd.

De kosten voor bijwoning van de studiedag bedragen f 6,50, inclusief lunch. Men kan zich schriftelijk opgeven bij het secretariaat van de Nationale Vrouwen Raad, Van Somerenweg 34 te Rotterdam, of telefonisch bij de presidente mevrouw Richters (010-126054), dan wel bij de waarnemend secretaresse mevrouw Boers (040-533185). Na opgave ontvangt men informatie en documentatie, opgesteld door de Raad van Milieu-defensie.

Mevrouw drs. J. Aalders-de Weerd heeft de algehele discussieleiding van de studiedag.

• Najaarsconferentie

De najaarsconferentie van de Organisatie Vrouwen in de VVD zal worden gehouden op 14 en 15 oktober a.s. op de Pietersberg te Oosterbeek. Wilt u deze datum vast in uw agenda noteren? Nadere bijzonderheden zullen t.z.t. in onze rubriek in dit blad worden bekend gemaakt.

Commentaar wetsontwerp abortus

Door de Tweede-Kamerleden mr. A. Geurtsen en mevrouw mr. E. Veder-Smit

VERVOLG VAN PAGINA 1

nog niet duidelijk, of het nodig is om wijzigingen in het ontwerp aan te brengen, teneinde daaraan uitdrukking te geven. Een afgerond oordeel daarover zal pas kunnen worden gevormd, als in de memorie van antwoord duidelijker zal zijn uiteengezet, in hoeverre die bestaande praktijk zijn wettelijke basis in het ontwerp zal kunnen vinden.

Strafbaarstelling

Het ontwerp wijkt duidelijk af van het akkoord, waar het de strafbaarstelling van de vrouw niet volledig opheft en waar het voor de gerechtvaardigheid van de abortus de termijn van 24 weken introduceert. Voor wat dit laatste betreft, moet het aan het oordeel van de medicus, die zich door andere deskundigen heeft laten adviseren bij zijn oordeelsvorming over de noodzaak van de ingreep, worden overgelaten in hoeverre die ingreep — gegeven de duur van de zwangerschap — medisch of medisch-ethisch verantwoord is. Mocht er aanleiding zijn om aan de zorgvuldigheid van diens standpuntbepaling te twijfelen, dan zal het oordeel daarover door de medische tuchtorganen gegeven moeten worden. Met betrekking tot de strafbaarstelling van de vrouw kunnen wij ons volledig vinden in de uitspraak daaromtrent van de heer Tilanus, die in „De Nederlander” van 20 augustus 1971 daarover schreef: „Zij moet zonder belemmering en zonder vrees voor straf die hulp kunnen vragen, die zij zelf denkt nodig te hebben.” Een wettelijke regeling van de abortus ontleent haar zin aan het tegengaan van de illegale praktijken op dit gebied. Bepalingen die voor met een normaal verantwoordelijkheidsgevoel handelende mensen aan dat doel niet beantwoorden, dienen te worden geweerd.

Het is juist, dat de uiteindelijke beslissing over de vraag of hij de ingreep

zal toepassen, ligt bij de behandelende medicus. Met betrekking tot zijn verantwoordelijkheid kan hij wel advies van anderen vragen, doch die verantwoordelijkheid verdraagt zich niet met een gebondenheid aan dat advies. De consequentie daarvan dient te zijn, dat handelingen in afwijking van gegeven adviezen ter beoordeling dienen te staan van de medische tuchtspraak.

In het regeerakkoord werd vastgesteld, dat uitsluitend de medicus, die handelt zonder de voorwaarden te zijn nagekomen, gelijk gesteld moet worden met degene die onbevoegd handelt en op grond daarvan strafbaar is. De medicus, die de wettelijk gestelde voorwaarden is nagekomen, dient niet te worden geconfronteerd met een eventuele strafklacht.

Het valt op, dat — terwijl vele medische en medisch-ethische zaken minutieus geregeld worden — de termijn, waarbinnen de besluitvorming moet worden afgerond, niet in de wet wordt bepaald, maar daarvan in de toelichting wordt gezegd, dat deze aan de medische ethiek wordt overgelaten. Wij achten dat duidelijk onjuist. Een voorschrift, dat het overleg geacht wordt te hebben geleid tot het oordeel, dat tot het afbreken van de zwangerschap dient te worden overgegaan, indien de bij het overleg betrokkenen niet binnen 8 dagen tot een duidelijke conclusie zijn gekomen, kan niet worden gemist.

Merkwaardig

Het doet overigens wat merkwaardig aan, dat het ontwerp ervan lijkt uit te gaan, dat het niet de meest normale gang van zaken zal zijn, dat de vrouw zich wendt tot haar huisarts of een andere vertrouwensarts, die het overleg opent. In de meeste gevallen zal de gynaecoloog of andere deskundige door de huisarts in het overleg worden betrokken in plaats van het omgekeerde.

Bij het regeerakkoord is ervan uitgegaan, dat de behandeling zowel klinisch als poliklinisch mogelijk dient te zijn.

Om daaraan uiting te geven, is het woord „ziekeninrichting” gebruikt. Daarbij is gedacht aan poliklinieken, die aan ziekenhuizen zijn verbonden, evenzeer als aan andere, die een relatie met een ziekenhuis onderhouden, krachtens welke bij zich eventueel voordoende complicaties terstond hulp kan worden geboden. De wetstekst lijkt het mogelijk te maken om ook de Stimezo- en N.V.S.H.-klinieken aan te wijzen als de inrichtingen, waar de behandeling kan worden ondergaan. De verdere behandeling zal daaromtrent zekerheid moeten geven.

Onvoldoende

Het is zeker uit den boze om de gegevens te verzamelen, teneinde deze eventueel ten dienste van de strafvervolgving te stellen. Het grote bezwaar tegen de huidige wettelijke regeling is, dat vele artsen hun medewerking aan abortus niet willen verlenen, omdat zij geen duidelijk inzicht hebben in en daardoor huiverig staan tegenover mogelijke strafrechtelijke consequenties. De nieuwe wettelijke regeling dient de in dat opzicht bestaande belemmeringen op te heffen, zodat de medici, wier hulp wordt ingeroepen, in vrijheid tot hun oordeel kunnen komen.

Op de noodzaak tot het voeren van een actief beleid, dat ongewenste zwangerschappen voorkomt, wordt in de toelichting onvoldoende ingegaan. Vastgesteld wordt, dat de regering aan deze preventie haar bijdrage zal blijven leveren door juiste voorlichting te bevorderen en door aandacht te blijven schenken aan andere mogelijkheden terzake. Een van de meest voor de hand liggende mogelijkheden zou zijn geweest om voor te stellen de bevoegdheid van gemeenten om ten aanzien van de verkrijgbaarstelling van voorbehoedmiddelen beperkingen op te leggen, te schrappen. Een dergelijk voorstel zou de geloofwaardigheid van de terzake gemaakte opmerkingen zeker hebben versterkt!

Onder de loep

VERVOLG VAN PAGINA 3

laatste Thorbecke-nummer van hetzelfde blad verschenen (samenstellers: de voorlichtingsdienst van genoemd ministerie; uitgave van de Staatsuitgeverij te 's-Gravenhage), dat geheel is gewijd aan de officiële herdenking van de grote „architect van ons staatsbestel”. Het bevat, verlicht met talrijke foto's en illustraties, de redevoeringen die op de nationale bijeenkomst te Leiden in tegenwoordigheid van H.M. de Koningin zijn gehouden.

Successievelijk kan men hierin dus aantreffen: het inleidende woord dat minister-president mr. B. W. Biesheuvel op deze bijeenkomst heeft gesproken; de redevoering van prof. dr. J. C. Boogman, waarin deze aantoonde hoe Thorbecke in zijn leven op de vele uitdagingen steeds weer antwoord heeft weten te geven; de beschouwing van prof. dr. J. A. Bornewasser over „Thorbecke en de kerken”; het betoog van prof. H. A. Gomperts, die zijn licht heeft laten schijnen over de vraag, waarom Thorbecke zozeer het „zwarte schaap” van Multatuli is geweest en ten slotte de rede van mr. H. van Riel over: „Thorbecke als staats(recht)man.”

VASTE STENEN IN ALLE SOORTEN
 „MOLISOL“ MOLER ISOLATIESTENEN
 VUURVASTE ISOLATIESTENEN
 ZUURVASTE STENEN
 „PRODORITE“ CHEMISCH BESTENDIGE PRODUCTEN

LEVERT

N.V. Gouda Vuurvast

VEREENIGDE VUURVASTE STEENFABRIEKEN
 GOUDA — TELEFOON 16744 - (01820)

**Boele's Scheepswerven en
 Machinefabriek N.V.**

BOLNES (bij Rotterdam)

●
 Reparatie en nieuwbouw
 ●

TELEFOON 134862 ROTTERDAM — TELEGR. BOELE - BOLNES

**INDUSTRIEEL
 EXPERTISE- EN
 MAKELAARS
 BUREAU**

Taxaties van: Industriële uitrustingen, o.m. gebouwen, machines, installaties e.d. voor de Brandverzekering, Hypotheek, Successie, Omzetting bedrijfsvorm en Onteigeningsprocedures. **Schade-expertise**

DRS. ING. H. G. DE ROOY
 (drievoudig beëdigd)

Akkerstraat no. 43 - Postbus 405 - Eindhoven
 Tel. no. 040-6 33 08-6 37 67 na kantoor tijd 41 05 55

*„Gastheren
 in eigen land”*

Voor **s**feer en romantiek
Verfijnde **i**edere avond
Disgenoegens **d**iner-dansant

culinair relaxen op de zuid-veluwe bij arnhem
 zalen voor besloten parties beschikbaar

Specialiteiten-restaurants
 „DE KROMME DISSEL”
 Heelsum, telefoon 08373-3118
 „KASTEEL DOORWERTH”
 Doorwerth, telefoon 08307-3420
 HOTEL „KLEIN-ZWITSERLAND”
 Heelsum, telefoon 08373-9104

een oude naam voor goede wijn

ONNES WIJNHANDEL GRONINGEN ANNO 1876

LEVERING AAN PARTICULIEREN DOOR HET GEHELE LAND

Hotel Wittebrug
 Den Haag - Scheveningen

★
20 SUITES EN 240 BEDDEN
 Alle kamers met privé-bad en douche.
 Air-conditioned restaurant en lounge-bar.
 Zalen en salons voor Congressen, Recepties, Lunches en Diners van 10 tot 300 personen.
Tel.: 512361 (10 lijnen) - Telex: 31567

*Jachthaven Laamens
 Alkmaardermeer*

HOTEL-CAFÉ-RESTAURANT EN BAR

„Het Kombuis”

In- en verkoop van boten
 Verhuur
 Onderhoud en herstellingen
 Zomer- en winterberging
 Adviezen

Gerenommeerde keuken
 Gezellige terrassen

Leen Laamens
 Geesterweg 12, AKERSLOOT
 Tel.: 02513 - 22 95.

HOTEL „DE NEDERLANDEN” VREELAND
RESTAURANT-RÔTISSERIE „NAPOLEON”
VREELAND A/D VECHT

BIJ KRUISSING AUTOWEG HAARLEM/HILVERSUM + UTRECHT/AMSTERDAM
 RESERVERING (02943) 1576 — ZONDAGS GESLOTEN

vrijheid en democratie

Terugblik op crisis

De heer H. Wiegel, voorzitter van de VVD-fractie in de Tweede Kamer, doet in dit artikel uitvoerig verslag van zijn politieke activiteiten tijdens de kabinetscrisis in de afgelopen weken.

Op de dag van het verschijnen van dit nummer van Vrijheid en Democratie debatteert de Tweede Kamer over de gang van zaken rond de vorige week dinsdag afgesloten kabinetsformatie. Voordat zeker is dat een vier-partijen-kabinet — steunend op de KVP, VVD, ARP en CHU — ons land tot eind november door de problemen van inflatiebestrijding, lonen en prijzen en begrotingsbesprekingen kan gaan heen sturen, wil ik graag gebruik maken van de uitnodiging van de redactie van ons blad de gehele gang van zaken in de nu achter ons liggende vier weken op een rij te zetten.

Zondagnacht 16 juli vroegen de ministers Drees en De Brauw van DS'70 hun ontslag aan Hare Majesteit de Koningin. Zij konden — ik citeer het officiële communiqué van de ministerraad, waar ook dr. W. Drees en mr. M. L. de Brauw zich achter stelden — „zich wat betreft een aantal bezuinigingen voor 1973 voor hun departementen niet verenigen met de, op voorstel van de minister-president, door de raad genomen beslissingen.”

Direct na hun aftreden verklaarden beide DS'70-ministers dat niet zozeer de bezuinigingen, maar vooral het voorgenomen loon- en prijsbeleid, hen tot hun ontslaanvraag had geleid. Ik herinner mij een televisie-discussie op de eerste avond na het begin van de crisis, waaraan zowel de heren Drees en De Brauw als ik deelnamen, nog heel goed. Nu de crisis is opgelost wil ik wel zeggen dat ik mij in deze en de volgende debatten zeer onplezierig heb gevoeld. Mij was namelijk in vertrouwen meegedeeld, dat aan de DS'70-ministers in de vergadering van de ministerraad van 16 juli de mogelijkheid geboden was om de begrotingsvoorstellen onder voorbehoud van de vervolgens te nemen beslissingen over de loon- en prijspolitiek te aanvaarden. Van deze mogelijkheid hadden de heren Drees en De Brauw echter geen gebruik gemaakt. Zij verklaarden de bezuinigingsvoorstellen op zich reeds onaanvaardbaar. Daaruit was mij duidelijk geworden dat de bezuinigingen het essentiële breekpunt waren.

Toen DS '70 direct na de breuk de discussie naar het loon- en prijsbeleid verplaatste, had ik twee dingen kunnen doen. Of gebruik maken van mij vertrouwelijk gedane mededelingen, waardoor ik in staat zou zijn de DS'70-argumentatie het best te weerleggen, of dat niet te doen — en daarmee was ik niet in staat mijn verdediging op zijn krachtigst te voeren. Ik heb voor het laatste gekozen omdat voor mij het zwaarst woog dat ik het niet correct vond van vertrouwelijke gegevens gebruik te maken. Dat ik er nu wel in alle openheid over kan schrijven, dank ik aan het openbaar gemaakte rapport van kabinetsadviseur mr. Y. Scholten. Daarin wordt gelukkig wel alles uit de doeken gedaan.

Advies

Omdat ik wist dat de bezuinigingsvoorstellen het essentiële breekpunt vormden, heb ik na de breuk niet anders kunnen doen dan Hare Majesteit de Koningin op 21 juli te adviseren tot de vorming van een vierpartijenkabinet, steunend op de KVP, VVD, ARP en CHU, te komen. Dit kabinet — zo luidde mijn advies — zou met name twee taken ter hand dienen te nemen:

1. „Het voortgaan met het opstellen en het indienen bij de Staten-Generaal van de begroting voor 1973, aansluitend aan

H. Wiegel

de op het moment van het uittreden van de ministers Drees en De Brauw bekende overeenstemming binnen het kabinet-Biesheuvel en

2. Het uitschrijven van nieuwe verkiezingen voor de Tweede Kamer op zo kort mogelijke termijn waarbinnen deze begroting in de thans bekende situatie redelijkerwijze door de Tweede Kamer kan zijn behandeld.”

Daarnaast schreef ik aan Hare Majesteit de Koningin dat er naar mijn opvatting twee wegen waren waarlangs dit zou kunnen worden gerealiseerd. Of via de vorming van een nieuw kabinet, of via het verzoek aan de bewindslieden die hun functies ter beschikking hadden gesteld, aan te blijven. Ik veroorloofde mij de vrijheid Hare Majesteit mede te delen dat ik aan de tweede weg de voorkeur gaf.

Wanneer — en ik onderbreek hier even mijn verslag van de verdere loop der gebeurtenissen — de uiteindelijke oplossing van de crisis nu wordt vergeleken met dit advies van 21 juli mijnerzijds aan de Koningin, blijkt dat exact datgene uit de bus is gekomen waarvoor ik had gepleit. Ik maak deze tussennotitie omdat daarmee alle verhalen dat de VVD zich aan draaierij zou hebben schuldig gemaakt, feitelijk weerlegd zijn.

Hoezeer ik het van begin af aan diep betreurd heb dat het vijfpartijenkabinet op 16 juli uit elkaar spatte, een mogelijkheid van lijmen zag ik niet zitten. Breekpunt vormden de bezuini-

gingsvoorstellen, lijmen kon dus alleen als er minder bezuinigd zou worden en de overheidsuitgaven dus nog meer dan toch al zou gebeuren, zouden stijgen. Daarvoor voelde ik niets. Het bewijs hiervoor is inmiddels ook openbaar geworden.

In verschillende perspublicaties is een correct verslag verschenen van een gesprek dat op 13 juli in het Catshuis tussen een delegatie van het kabinet en de vijf fractievoorzitters heeft plaatsgehad. In dat gesprek werden de fractievoorzitters door het kabinet twee alternatieven voorgelegd, waarvan het een tot vierhonderd miljoen gulden méér aan bezuinigingen zou leiden, dan het andere. Onomwonden heb ik in deze samenkomst direct verklaard, dat naar mijn mening voor het alternatief van de scherpste bezuinigingen gekozen diende te worden.

In haar vergadering van 14 juli, de volgende dag — waarbij ook de liberale bewindslieden aanwezig waren — sloot de Tweede-Kamerfractie zich unaniem bij dit standpunt aan.

Juist omdat wij vonden en vinden dat de bestrijding van de inflatie centraal diende en dient te staan in het beleid van het kabinet, kwamen wij tot dit oordeel. Altijd heeft de VVD Tweede-Kamerfractie er op gehamerd dat zowel via matiging van de lonen en prijzen, als via een zo zuinig mogelijk uitgavenbeleid, de geldontwaarding te lijf moet worden gegaan. Vandaar onze scherp afgepaalde keus voor dit meest verregaande bezuinigingsvoorstel. Vandaar mijn typering: „onbegrijpelijk” van de breuk van DS'70.

Na deze breuk kon de VVD Tweede-Kamerfractie dan ook geen andere koers, dan aan te sturen op een vierpartijenkabinet voeren. Zo'n kabinet zou zowel een zuinige begroting kunnen en willen indienen, alsook het overleg over lonen en prijzen met het bedrijfsleven kunnen voortzetten. Waren wij een andere koers gaan varen dan zouden wij volstrekt in strijd zijn gekomen met onze beloften aan de kiezers.

70 miljoen

In het eerste gesprek onder leiding van de formateur op 24 juli stuurden alle vier fractievoorzitters eensgezind op een volwaardig vierpartijenkabinet aan. Diezelfde dag kwam mij ter ore dat na een herrekening alsnog 70 miljoen gulden was gevonden, die voor financiering van overheidsuitgaven zou kunnen worden aangewend. Op de avond van die dag trok ik er voor mijzelf deze conclusies uit:

1. De bestemming van dit bedrag moest geheel open zijn, niemand van de bewindslieden mocht deze gelden voor zich opeisen;

2. dit betekende dan ook dat de minister van verkeer en waterstaat en de minister zonder portefeuille belast met het wetenschapsbeleid en het wetenschappelijk onderwijs zouden moeten kunnen meedelen;

3. daar trok ik de politieke gevolgtrekking uit dat ook de DS'70-ministers Drees en De Brauw in de gelegenheid zouden moeten worden gesteld hun functies weer op te nemen.

Nog eens kort samengevat: DS'70 had gebroken op de bezuinigingen, herstel van de breuk was dus alleen mogelijk bij het vinden van extra gelden: die gel-

VERVOLG OP PAGINA 6

Verhuizing alg. secretariaat

Het algemeen secretariaat van de VVD verhuist op donderdag 7 september 1972 van Koninginnegracht 61 naar Koninginnegracht 57 te 's-Gravenhage.

Het telefoonnummer — 070 - 604803 (4 lijnen) — blijft ongewijzigd. Ook de afdeling ledenadministratie en centrale contributie-inning zal op no. 57 onder dit telefoonnummer te bereiken zijn. Het afzonderlijke telefoonnummer voor deze afdeling vervalt.

Verschijning van ons blad

Het volgende nummer van Vrijheid en Democratie zal verschijnen op vrijdag 8 september a.s. Daarna wordt de verschijning eens per veertien dagen hervat, zodat de daarop volgende nummers gedateerd zullen zijn: 22 september, 6 en 20 oktober etc.

Radio-uitzending van de VVD: dinsdag 12 september, van 18.19-18.29 uur, over de zenders Hilversum I (402 m).

Televisie-uitzending woensdag 20 september, van 20.20-20.30 uur, Nederland I.

Kandidaatstelling voor Tweede Kamer

Op pag. 6 en 7 van dit blad wijdt de algemeen secretaris van onze partij, de heer mr. F. Korthals Altes, aandacht aan de te volgen procedure voor kandidaatstelling bij de in november te houden vervroegde verkiezingen voor de Tweede Kamer. Het hoofdbestuur heeft deze procedure vastgesteld, overeenkomstig artikel 15 van het reglement op de kandidaatstelling.

Actief recreatiebeleid

Het noorden van ons land mag dan zeer regelmatig in een moeilijke hoek zitten als de aangeslagen bokser die het allemaal niet meer zo goed ziet, er zijn ook uitzonderingen die weer duidelijk maken dat het noorden toch ook weer niet onderschat dient te worden.

Laten we het betaalde voetbal maar eens bij de kop nemen. Groningen is toevallig wel de enige provincie die het betaalde voetbal subsidieert. Eredivisieclub FC Groningen en Veendam, dat in de eerste divisie speelt, kunnen jaarlijks rekenen op financiële steun van de zijde van de provincie die daarmee laat weten dat het betaalde voetbal als een vorm van passieve recreatie wel degelijk een functie heeft. Voor de Groningers is het overigens wel jammer, dat ten aanzien van subsidiëring van het betaalde voetbal het noorden geen eenheid is, want het provinciaal bestuur van Friesland is nog niet zover dat de clubs daar — Heerenveen en Sportclub Cambuur — ook kunnen rekenen op enige financiële steun. Maar wie weet doet goed voorbeeld ook hier volgen.

De FC Groningen kan rekenen op een bijdrage van 62.500 gulden, Veendam krijgt 31.250 gulden. Het vorige seizoen kregen beide clubs respectievelijk 50.000 en 25.000 gulden. Er zit dus weer vooruitgang in, hoewel provinciale staten van Groningen nog hun goedkeuring moeten verlenen aan het voorstel van het college van Gedeputeerde Staten. Overigens zit het met die goedkeuring wel goed, want hoewel niet ieder Groninger statenlid de overtuiging heeft dat het betaalde voetbal in zijn huidige constellatie gesteund moet worden, is er wel de overtuiging dat er voor de passieve recrea-

tie wel het een en ander mag dienen.

Ook wat de actieve recreatie aangaat blijft Groningen bepaald niet stil zitten. Zo is er een basisrecreatieplan voor Oost-Groningen dat is afgestemd op de situatie in het jaar 2000. Tegen die tijd moeten 40.000 dagrecreanten in Oost-Groningen terecht kunnen. Vijftien miljoen gulden heeft het recreatieschap Oost-Groningen in de eerstkomende jaren nodig om zeven grote recreatiegebieden van de grond te krijgen.

Het zijn de Weddebergen, het veenkoloniale centrum bij Onstwedde, het centrum rond de bossen bij Midwolda, Sellingen en de steunpunten bij Termunten aan de Eems.

Naast deze grote objecten voorziet het basisplan in de realisering van een aantal kleinere voorzieningen zoals spartelvijvers, een boezemmeer en waterwegen. Ook wordt gedacht aan sportvissers en aan de zogenaamde kleine watersport.

Daarnaast wordt in Oost-Groningen ook hard gewerkt aan de verwezenlijking van een indrukwekkend landschapsplan. Het gaat om 4000 hectare grond die aantrekkelijk gemaakt moet worden voor de actieve recreatie. De kosten van dit landschapsplan worden geraamd op circa 75 miljoen gulden.

Ten aanzien van beide plannen etaleren de Oostgroningen een gezonde visie op de toekomst. In het jaar 2000 zullen er voldoende mogelijkheden zijn voor massale dagrecreatie.

Een breuk in de rioolpersleiding van Groningen naar Delfzijl is de oorzaak van vuil water in het Eemkanaal en een zwembod naar mijn persoonlijke overtuiging de enige oplossing. Voorlopig althans", aldus mej. mr. Nijhoff.

Jeugdige burgemeester in Drentse Dalen

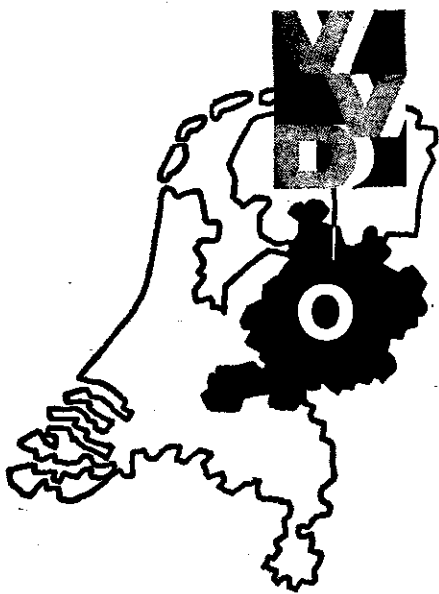
Dalen — Mr. J. Opstelten, nu nog werkzaam op het gemeentehuis van Vlaardingen (afdeling juridische en kabinetszaken), is benoemd tot burgemeester van het Drentse Dalen. Mr. Opstelten is lid van de VVD. Hij is 28 jaar.

Het zuidoosten van de provincie Drente is de heer Opstelten niet helemaal onbekend. Tien jaar geleden namelijk deed hij eindexamen aan het lyceum te Emmen.

Verhuisd

Leeuwarden — Mevrouw mr. E. N. J. Smit, secretaresse van de afdeling Leeuwarden, is 7 augustus verhuisd. Haar adres is thans: De Dulf 4, Leeuwarden, tel. 05100 - 35347.

voor de zwemmers in dit kanaal natuurlijk niet zo leuk. Ook de (VVD-)wethouder voor milieuzaken van de gemeente Groningen, mej. mr. A. C. C. Nijhoff, vond de gang van zaken niet zo plezierig. Zij is er dan ook voorstander van een algeheel zwembod voor alle oppervlaktewater in de gemeente Groningen. Dit verbod zou volgens haar moeten worden opgenomen in de Algemene Politie Verordening. „Zolang we geen waterzuiveringsinstallatie hebben, is een zwembod naar mijn persoonlijke overtuiging de enige oplossing. Voorlopig althans", aldus mej. mr. Nijhoff.

Nijmegens nieuwe wethouder

Nijmegen heeft een nieuwe (VVD-)wethouder (één van de zes): de heer A. Kruyt, 68 jaar en daarmee de oudste. De oudste wethouder in wat men de oudste stad van Nederland noemt. De heer Kruyt treedt — zoals wij in het vorige nummer al aankondigden — in plaats van de heer F. F. F. Ketel die twee jaar geleden in het bestuurscollege van de keizerstad werd benoemd maar die (naar hij zelf bij zijn afscheid heeft verklaard) „de spanningen die een dergelijke functie met zich mee brengt op de duur niet zou kunnen blijven dragen" (Voor de heer Ketel is intussen ook een nieuw raadslid benoemd: de heer H. Prakke).

De heer Kruyt betrad de politieke arena overigens nog niet zo lang geleden. Hij werd — na in het voormalige Nederlands-Indië 23 jaar lang de Deli Spoorwegen te hebben gediend, het laatst als inspecteur, en vervolgens tot aan zijn pensioen veiligheidsinspecteur te zijn geweest bij Willem Smit Transformatorfabriek in Nijmegen — in 1963 lid van de VVD. Al bij de daarop volgende gemeenteraadsverkiezingen werd hij als tweede op de lijst geplaatst.

„We kwamen ook met zijn tweeën in de raad," zegt hij. „Maar in 1970 kwamen er nog twee bij. Eén van hen was de heer Ketel die dat jaar ook tot wethouder gekozen werd. Hij was 42 jaar. Men had mij weliswaar voorgedragen maar men vond mij te oud. Ik was al zesenzestig..."

Nu is hij 68 en toch wethouder.

De heer Kruyt werd met 23 stemmen vóór, acht tegen en één blanco gekozen. Vóór bleken de KVP, de PvdA en de gecombineerde christelijke partijen die in Nijmegen resp. 18, 7 en 2 zetels bezetten. Evenals zijn voorganger beheert de nieuwe wethouder de portefeuille financiën met voorts o.a. de openbare nutsbedrijven, de Centrale Vervoerdienst, de reinigingsdienst, het slachthuis, de planning en coördinatie.

„De kranten," aldus de heer Kruyt, „hebben mij goed ontvangen. Zij hebben zich lovend uitgelaten over mijn maiden-speech".

Dat was het dan. Maar onmiddellijk nadat hij zich op deze wijze voorgesteld

de heer A. Kruyt

had, bestookte hij ons met de problemen van 't ongeveer 150.000 inwoners tellende Nijmegen. Niet alleen met woorden, maar ook met een omvangrijke buidel documentatiemateriaal die hij voor de gelegenheid had laten aanrukken. De problemen wijken in grote lijnen — wij zouden haast zeggen uiteraard — nauwelijks af van die van andere grote en middelgrote steden: de werkgelegenheid door het verdwijnen of verplaatsen van bedrijven, de noodzaak van rijksdiensten, de vorming van gewesten.

Over de gewestvorming: „De minister van binnenlandse zaken heeft de gemeentebesturen veel te weinig tijd gegeven om hun standpunten te bepalen. De zaak moet vóór 1 januari al binnen zijn..."

Een typisch Nijmeegse kwestie is natuurlijk die van de ene Waalbrug die de stad slechts „rijk" is. Over deze brug: „Gelukkig komt een tweede brug tegen 1976 klaar zodat het verkeer uit Limburg om de stad heen kan. Maar we zouden eigenlijk nog een derde moeten hebben..."

Wat de documentatie betreft, Nijmegen heeft geen werk en papier gespaard. Een ware regen van boekwerken daalde voor ons neer: over de krotoprulming, het verkeersbeleid en de wegenstructuur, het parkeren in de binnenstad, de aspecten van de binnenstadsvorming, de hoofdlijnen van het beleid, opgetekend in „Uitspraak op inspraak", over het betaalde voetbal (NEC), de prognoses over de bevolkingsaanwas (in 1985: 200.000), enz.

Open huis

Wat zeker niet elke stad van de grootte van Nijmegen heeft is een zogenaamd „Open Huis" waar de gemeentelijke zaken, als in een gemeentewinkel, aan de „gemene burger" worden „verkocht". De heer Kruyt stond er dan ook op ons te voet door de binnenstad te vergezellen om dit in het vorig jaar geopende overdekte winkelcentrum Molenpoort gevestigde „Open Huis" te bezichtigen. Wij waren overigens niet de enigen: sinds de opening van Molenpoort heeft het gemeentelijke Open Huis al meer dan 25.000 bezoekers genoteerd.

Hoeveel wethouders van 68 of ouder heeft ons land? Hoe heeft hij het aangedurfd?

De heer Kruyt is er zeer laconiek over.

„Als raadslid heb je het natuurlijk gemakkelijker. Maar het wethouderschap heeft één charme: je staat in de keuken, je ziet hoe het eten klaargemaakt wordt en dan is het jouw taak, dat voor te schotelen aan de raad..."

Aankondigingen

15 SEPTEMBER

De heer G. W. Keja (lid van de Tweede Kamer) spreekt tijdens een bijeenkomst van de afdeling Zwolle over het liberalisme.

Kopij voor deze rubriek zenden aan: mevr. mr. E. de Roock-Bedding, Stadhoudersplantsoen 212, Den Haag.

Uitslag tweede drugenquête

Aan de lezeressen van onze rubriek ben ik nog een verslagje schuldig, over de uitslag van onze tweede drug-enquête, die werd gehouden tijdens de discussiedag op vrijdag 7 april jl. te Utrecht.

Het blijkt, dat de invulling van de 22 vragen op het enquête-formulier nogal moeilijk werd gevonden. Dit is zeer begrijpelijk, want ondanks de uitstekende voorlichting door de verschillende sprekers blijft de materie complex en nog vol onzekerheden. Vanwege het betrekkelijk kleine aantal ingevulde formulieren kan het trekken van conclusies uit de antwoorden dan ook slechts onder groot voorbehoud geschieden. Daarom zal ik me bij de weergave van de beantwoording tot de grote, duidelijke lijnen beperken.

De enquête behandelde de argumenten, die voor en tegen het legaliseren van het gebruik van hasjiesj en marihuana zijn aan te voeren.

Pro

Vóór de legalisering waren acht argumenten ter beoordeling voorgelegd. Het argument, dat de meeste bijval verwierf, was de stelling genoemd onder *g*, nl. dat het groepsgebruik van een genotmiddel als alcohol wel algemeen aanvaard is, en dat op cocktail parties en feestjes veel wordt gedronken. Een ander argument, dat vrijwel algemeen werd aanvaard (*h*), was dat het gezagsondermijnd is om een geldende wet niet toe te passen. Dit argument steunt op de stelling, genoemd onder *a* dat naar schatting 140.000 jongeren wel eens henneproducten gebruiken, van wie afdoende vervolging in feite onmogelijk is. Dit laatste uitgangspunt werd eveneens door velen onderschreven. Ten slotte waren er nog twee argumenten voor legalisering, die veelal werden ondersteund, nl. *c*, dat controle op de kwaliteit en prijs van de drugs mogelijk wordt en *e*, dat de aantrekkelijkheid van het verbodene verdwijnt.

Aan de inzendsters was ook gevraagd, aan welke argumenten-pro zij de meeste waarde hechtten. In de beantwoording kwam duidelijk argument *e* als belang-

rijkste uit de bus, nl. dat de aantrekkelijkheid van het verbodene verdwijnt.

Contra

De weging van de argumenten tegen legalisering gaf een duidelijker beeld te zien. Er waren minder vragen die onbeantwoord bleven en de argumenten-contra kregen meer bijval. De meeste bijval kreeg argument *o*, dat er op wijst, dat in geen enkel Europees land het gebruik van henneproducten is toegestaan, zodat Nederland een grote toeloop van gebruikers kan verwachten. Voorts onderschreef men vrij algemeen argument *m* en *j*, die stellen, dat legalisering de indruk wekt, dat de gemeenschap het gebruik goedkeurt en dat het gebruik leidt tot storingen in het geheugen en tot verminderd reactievermogen, waarvan lagere arbeidsprestaties en gevaren in het verkeer het gevolg zijn. Rest nog de vermelding, dat men het merendeels eens was met de argumenten *i* en *p*, die stelden, dat van legalisering een toeneming van het aantal gebruikers valt te verwachten en dat onze internationale verdragsverplichtingen de legalisering onmogelijk maken.

Van de argumenten tegen legalisering vond men de te duchten toeneming van het aantal gebruikers (*i*), de toeloop uit heel Europa (*o*), alsmede het gevaar in het verkeer en de lagere arbeidsprestatie het belangrijkste.

Wanneer men de weging van alle argumenten overziet, dan blijkt, dat de inzendsters de meeste waarde hechten aan de argumenten, die de maatschappelijke gevolgen behandelen. Waarschijnlijk heeft de argumentatie met een medische of morele achtergrond óf de inzendsters minder aangesproken, óf hebben zij zichzelf minder competent geacht tot een uitspraak. Men zou er ook, met alle voorzichtigheid die bij het trekken van conclusies geboden is, een uiting van de liberale geesteshouding in kunnen zien, in die zin, dat iedereen, die bepaalde drugs wil gebruiken, allereerst zelf verantwoordelijk is voor de ethische en medische kanten daarvan, doch dat de gemeenschap daarover een oordeel

mag hebben als er maatschappelijke gevolgen gaan intreden.

Aan het slot van de enquête over het gebruik van hasjiesj en marihuana was gevraagd, wat men zou willen, voor het geval Nederland volstrekt autonoom was en een zuiver nationaal beleid kon voeren. Voor deze theoretische situatie waren dan zes mogelijkheden geformuleerd: twee daarvan bevatten een bepaald uiterste, andere vier bevatten een daar tussenin gelegen oplossing.

Het ene uiterste was oplossing 1: handhaving van de huidige wetgeving en toepassing van vrijheidsstraffen. Het andere uiterste was oplossing 6: vrijgeven van het gebruik in combinatie met controle op prijs en kwaliteit, beperking van de verkrijgbaarheid tot bepaalde verkooppunten en binding aan leeftijds-grenzen. De meerderheid was tegen beide uitersten.

Ook voelde men niet voor oplossing 4: wijziging van het misdrijf in een overtreding. De meeste adhesie kregen de tussenoplossingen, vooral nr. 5: vrijgeven van het gebruik met de mogelijkheid om verslaafde gebruikers onder verplichte medische behandeling dan wel curatele te stellen. Ook was bijval voor oplossing 2 en 3: hetzij handhaving van de huidige wetgeving maar zonder toepassing van vrijheidsstraffen, hetzij handhaving van de huidige wetgeving met een experimenteerperiode van twee jaar en inschakeling van adviescommissies, zoals voorgesteld in het rapport Baan.

Nogmaals: het trekken van conclusies uit het zeer beperkte materiaal is alleen onder veel voorbehoud verantwoord. Misschien valt er wel een richting in de gedachtenvorming te ontdekken, nl. die van voorzichtigheid en gematigdheid.

Graag zou ik de enquête na verloop van tijd nog eens herhalen en dan in een zo breed mogelijk gekozen veld van onderzoek. Tevens kunnen de vragen dan opnieuw en misschien uitvoeriger worden geformuleerd. Alle gegevens vanuit de Vrouwen in de VVD en vanuit de hele partij zijn zeer welkom. Aan belangstellenden zal ik gaarne een exemplaar van het enquête-formulier toezenden.

MR. E. VEDER-SMIT

Bestuursmutaties

Boskoop — De heer B. Hubers heeft bedankt als voorzitter van de afdeling wegens zijn vertrek naar Dordrecht. Zijn functie wordt tot nader order waargenomen door de tweede voorzitter, de A. P. Bongers, dr. Hamburgerlaan 54 te Boskoop.

Aankondigingen

21 AUGUSTUS

Mr. dr. C. Berkhouwer (lid van de Tweede Kamer) is de gast van de studentenvereniging Sanctus Vergilius tijdens een informeel politiek diner te Deift. Sociëteit Alcuin. 20.00 uur.

1 SEPTEMBER

De heer H. Wiegel en **mr. dr. Berkhouwer** (leden van de Tweede Kamer) spreken in Alkmaar op een openbare bijeenkomst van de afdeling Alkmaar in verband met de raadsverkiezingen in de gemeente die op 6 september worden gehouden. Wapen van Heemskerk, Breedstraat 33. 20.00 uur.

15 SEPTEMBER

Mr. F. Portheine (lid van de Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling Rijswijk (Z.H.) over „enkele actualiteiten rond de Europese politieke samenwerking”.

Drs. A. Pais niet beschikbaar

Drs. A. Pais te Amsterdam heeft meegedeeld dat hij in verband met zijn universitaire werkzaamheden niet beschikbaar is voor een verkiesbare plaats op de kandidatenlijst van de VVD voor de komende Tweede Kamerverkiezingen.

Zoals men zich zal herinneren stond de heer Pais hoog op de vorige lijst genoteerd: als een der thans zittende kamerleden zou zijn uitgevallen, was de heer Pais als eerste aan de beurt voor benoeming tot lid van de Kamer.

Het parlement

Voor vele leden van de Tweede Kamer is er van vakantie niet veel terechtgekomen als gevolg van de kabinetscrisis. De politieke gebeurtenissen hebben zich toegespitst in het Catshuis en in het kabinet van de minister-president, ofschoon er ook de nodige fractievergaderingen in het Kamergebouw zijn geweest. Maar het eigenlijke parlementaire werk heeft zich toch tot een minimum beperkt. Dienaangaande valt alleen maar melding te maken van enkele schriftelijke vragen uit de VVD-fractie.

Mr. Geurtsen signaleerde een zeker misbruik van een „Bureau voor registratie en verificatie”, welks naam de indruk wekt een (semi-) overheidsinstelling te zijn, maar niet anders is dan een incassobureau. **Mr. Geurtsen** heeft de bewindslieden van justitie en van economische zaken gevraagd maatregelen te nemen teneinde aan genoemde naam van het bureau een einde te maken.

Voorts diende **mr. Berkhouwer** twee stellen vragen in. Het eerste stel — gericht tot de minister van buitenlandse zaken — betreft de inhoud van de Nixon-Brezjnev-declaratie van 29 mei jl., waarover in de boezem van de Natoraad een zekere bevreemding en teleurstelling blijkt te bestaan. Ons Kamerlid wil o.m. van minister Schmelzer diens oordeel over de inhoud van de declaratie weten en zijn mening horen over de uite kritiek daarop.

Mr. Berkhouwer heeft zich voorts met vragen gericht tot de minister van verkeer en waterstaat over het voortdurend stijgende aantal ernstige ongevallen op de wegen in de gemeente Beemster. Ons Kamerlid wil van de bewindsman weten of hij hierin geen aanleiding ziet tot herziening van zijn oordeel over de noodzaak tot invoering van snelheidsbeperkingen op een aantal wegen in genoemde gemeenten, zoals reeds werd verzocht door het gemeentebestuur.

secretariaat
tweede kamer fractie

Het secretariaat van de VVD-fractie in de Tweede Kamer is gevestigd in het gebouw van de Tweede Kamer, Binnenhof 1 A te Den Haag. Telefoon (070) - 61 49 11.

algemeen
secretariaat

Het algemeen secretariaat van de VVD is gevestigd te Den Haag, Koninginnegracht 61, telefoon (070) 604803. Postrekening: 67880 ten name van de algemeen secretaris van de VVD te Den Haag.

Het huis-telefoonnummer van de algemeen secretaris der partij, de heer **mr. F. Korthals Altes**, is gewijzigd in: 010 - 135057.

vrijheid en
democratie

De redactie van Vrijheid en Democratie is gevestigd te Amsterdam, Nieuwe Herengracht 89-B. Hoofdredacteur en voorzitter van de redactiecommissie is de heer **Ph. C. la Chapelle**.

De abonnementen-administratie wordt verzorgd door het algemeen secretariaat van de VVD, Koninginnegracht 61 te Den Haag (telefoon, uitsluitend voor abonnementen-administratie, 070 - 111741). Voor adreswijzigingen etc. wende men zich dus tot het algemeen secretariaat. De advertentie-exploitatie wordt verzorgd door de Nederlandse Dagblad Unie, Westblaak 180 (postbus 824) te Rotterdam, telefoon 010 - 147211.

Herziening Winkelsluitingswet

Door F. L. van der Leeuw, onze medewerker voor middenstandszaken

Uit de omstandigheid, dat de Sociaal-Economische Raad ruim twee jaren nodig heeft gehad om een (verdeeld) advies over herziening van de Winkelsluitingswet 1951 uit te brengen, kan worden opgemaakt, dat de meningen in de met de voorbereiding belaste commissie sterk uiteenliepen. Dat is helemaal geen wonder, omdat maar weinig onderwerpen zijn aan te wijzen waarover sedert het begin der twintigste eeuw, waarin de eerste plaatselijke verordeningen tot regeling van de winkelsluiting zijn ontstaan, zo vele tegenstrijdige opvattingen opgedeld hebben gedaan. Het georganiseerde bedrijfsleven is steeds in zich zelf verdeeld geweest, omdat botsende belangen nu eenmaal moeilijk onder één noemer zijn te brengen. Toen de politiek zich met dit netelige vraagstuk ging bemoeien — in 1911 de gemeentelijke, in 1930 de rijkswetgever — was het al niet anders. De overheid zocht tevergeefs naar de grootste gemene deler, maar kon geen voor detaillisten bevredigende keus maken. De wet en de daarop aansluitende plaatselijke verordeningen zijn dan ook veelvuldig gewijzigd zonder de finish te halen. In de politiek heeft de principiële vraag, of en zo ja in hoeverre de ondernemersvrijheid mocht worden beperkt, op de voorgrond gestaan. Dientengevolge werden zakelijke belangen onderhevig aan toevallige politieke meerderheidsbeslissingen, wat bij het betrokken bedrijfsleven steeds meer wrevel verwekte.

Conflict

In de na-oorlogse jaren werd de problematiek nog meer gecompliceerd doordat de werknemersorganisaties en de opgekomen consumentenbonden zich met de regeling der Winkelsluiting gingen bezighouden, daarbij niet zelden in conflict komend met de ondernemers.

Toen de vorige staatssecretaris van Economische Zaken ruim twee jaren geleden de SER verzocht hem te adviseren over eventuele herziening van de wet van 1951, was het duidelijk, dat de met de voorbereiding belaste commissie de hand in een wespennest ging steken. In de boezem van de commissie tekenden zich verschillende stromingen af: degenen, die de bestaande wet in hoofdzaak ongewijzigd wilden laten; anderen, die de ondernemers een maximale vrijheid

tot openstelling van hun zaken wilden laten en een groep onder aanvoering van het KVO, die voor een tussenstandpunt koos (meer vrijheid, maar gebonden aan bepaalde maxima).

De tweede groep van enkele Kroonleden kreeg steun van het grootwinkelbedrijf en van het Consumenten-Contact-Organisatie, dat als speciale SER-commissie in de gelegenheid werd gesteld van zijn gevoelens te doen blijken. Geleidelijk kreeg de groep van het tussenstandpunt meer aanhang, toen bleek, dat de uitersten geen haalbare kaart opleverden. De meerderheid van de SER heeft zich voor het tussenstandpunt uitgesproken.

Liberalisering

Binnen 55 openstellingsuren per week, mits gelegen tussen 5 en 18 uur (op één avond, niet op zaterdag, tot 22 uur), kan de ondernemer zelf zijn keuzes maken. Naast handhaving van de zondagsluiting is dat de kern van het meerderheidsadvies, dat overeenstemt met het rapport van de Commissie Winkelsluiting van het KVO. Er is dus sprake van een beperkte liberalisering, kennelijk een compromis tussen uiteenlopende opvattingen. Verplichte halve-dag-sluiting past niet meer in dit kader — zij wordt aan onderlinge ondernemersafspraken overgelaten — en aan het Hoofdbedrijf Detailhandel wordt het maken van een overgangsregeling voor de vakantiesluiting overgedragen.

Over het invoeren van een koopavond en van een halve-dag-sluiting behoeven de Kamers van Koophandel niet meer te adviseren en de gemeenteraden niet meer te beslissen, constateert het advies met kennelijke voldoening.

Wij zouden daarmee kunnen instemmen, indien de SER deze logische lijn consequent zou hebben doorgetrokken, d.w.z. door de regeling van de winkelsluiting geheel te onttrekken aan de voor dit onderwerp onwerkbaar politieke inmenging. Dat heeft men evenwel verzuimd, o.a. ten aanzien van de z.g. 21-dagen-regeling, die men wel weer aan de gemeentebesturen wil overlaten. Uiteraard blijft de behoefte bestaan aan vrijstelling van de algemene verbodsbepalingen voor bijzondere plaatselijke gelegenheden, zoals kermis, jaarmarkt, sportevenementen, winkelweken e.d.

Hetzelfde geldt voor afwijkingen van de zondagsluiting, b.v. voor bad-, seizoens- en grensplaatsen en voor ontheffing in bijzondere gevallen, voor welke voorzieningen men weer op de gemeentebesturen wil terugvallen.

Er is kennelijk ook onvoldoende rekening gehouden met de behoefte aan andere bindende lokale regelingen, die groepen ondernemers kunnen wensen, zoals branche- of wijksgebonden sluiting gedurende een halve dag per week en vakantiesluitingsregelingen in de overgangperiode, die toch een stevig juridisch fundament behoeven, willen zij behoorlijk kunnen werken.

Gebrek

Wij vinden dit een ernstig gebrek in het advies: er van uitgaande, dat het betrokken bedrijfsleven in de tegenwoordige tijd mans genoeg is om dergelijke zaken zelf te regelen, behoort o.i. de bemoeing van de gemeentebesturen met de winkelsluiting bij de komende wetsherziening een einde te nemen. Vermoedelijk zullen de meeste gemeentebestuurders dit als een welkome verlichting van een ondankbare taak beschouwen.

Er zijn in beginsel twee alternatieven voor het treffen van afwijkende of aanvullende regelingen, n.l. bij algemeen verbindend te verklaren ondernemersovereenkomst dan wel door de Kamers van Koophandel en Fabrieken op dit stuk verordende bevoegdheid te verlenen. Wij vertrouwen, dat het wetsontwerp definitief een streep zal zetten onder de weinig gewaardeerde, zij het aanvankelijk noodgedwongen gemeentelijke activiteiten op het gebied van de winkelsluiting. Het georganiseerde bedrijfsleven kan nu heus wel zijn eigen boontjes doppen.

Wij tekenen hierbij aan, dat het de Landelijke Middenstandscommissie van de VVD was, die enige jaren geleden een sluitend rapport over herziening van de Winkelsluitingswet uitbracht, waarin liberalisatie binnen bepaalde grenzen werd bepleit en ontrekking van de bevoegdheid tot het maken van afwijkende e.g. aanvullende regelingen aan de gemeentebesturen werd voorgestaan. Het is verheugend, dat het SER-advies in de hoofdlijnen overeenkomstig vertoont met het VVD-rapport!

Minderheden bedreigd

door onze redacteur buitenland

Telkens opnieuw wordt de wereld geconfronteerd met gewelddadig en meestal onrechtvaardig optreden tegen minderheden. Dit dateert zeker niet van vandaag of gisteren en men moet zich afvragen of er ooit een einde zal komen aan verschijnselen die aangeduid worden met woorden als discriminatie, apartheid, pogrom etc. De dikwijls alang bestaande onlustgevoelens tegenover bepaalde groepen in de samenleving komen tot uiting als de economische situatie hun aanwezigheid benadrukt. De concurrerende positie van de Turkse arbeiders op de niet zo beste arbeidsmarkt heeft in Rotterdam ongetwijfeld bijgedragen tot de uitbarstingen van de vorige week. Het is te betreuren dat de Rotterdamse politie aanvankelijk de indruk vestigde dat zij het optreden van de bewoners van bepaalde wijken tegen pensions van Turkse arbeiders billijkte. Aan de andere kant zou een doelbewuster immigratiebeleid deze toestanden kunnen voorkomen. Vast staat dat de overheid geen beleid voert dat bewust tot discriminatie leidt en dat maakt de situatie hier minder uitzichtloos voor de betrokkenen dan voor de Aziaten in Oeganda die van overheidswege te horen hebben gekregen niet langer welkom te zijn.

In Oeganda doet zich het bekende verschijnsel voor van een jonge staat die geconfronteerd wordt met een brok koloniaal verleden en daarin de zondebok ziet voor de slechte economische situatie. Daarbij komt dat minderheden als

de Indiërs in Oeganda, hun rasgenoten in Kenia en Tanzania, de Chinezen in Indonesië etc. dikwijls een door de vroegere koloniale beheerders in de hand gewerkte bevoorrechte positie innemen. De handel is in hun handen en zij worden geacht het meest te profiteren van de economische bedrijvigheid in het land. Zolang die bedrijvigheid ook de anderen enige welvaart bezorgt worden de minderheden getolereerd. Zodra het daaraan gaat schorten worden zij aangewezen als de schuldigen. Dat is nu in Oeganda weer eens gebeurd. De Oegandese machthebber, generaal Amin, verkeerde mede als gevolg van de uitbreiding van het leger in grote financiële nood. Dat leidde in maart van dit jaar al tot een breuk met Israël dat weigerde nog meer kredieten te verlenen. Amin zwaaide over naar het andere kamp en klopte bij Libië aan voor hulp, maar dat loste de problemen niet allemaal op. Misschien kreeg Amin hier echter wel de nationalistische impuls die hem deed besluiten zijn land van vreemde smetten te bevrijden en tegelijk de Oegandese die hadden moeten toezien hoe de Indiase middenstad zich aan hen verrijkte, vooruit te helpen. De Aziaten die zich na het onafhankelijk worden van het land in 1962 veiliger hadden gewaand met een Brits paspoort dan met het Oegandese staatsburgerschap waartoe zij trouwens slechts in beperkte mate werden toegelaten, kregen de aanzegging binnen drie maanden het land te verlaten en hun zaken over te doen aan de Oegandese.

De maatregel kon ook voor de Britten die opnieuw een grote stroom Indische immigranten tegemoet moeten zien, nauwelijks als een verrassing komen. Besprekingen over hun toekomst waren reeds vanaf december 1970 aan de gang nadat de vorige Oegandese president, Obote, had aangekondigd dat nog slechts Oegandese als geschoolde of half-geschoolde arbeiders werkzaam mochten zijn. Maar tot een oplossing had dat nog niet geleid. Misschien dacht men ook wel dat het na de vervanging van de linkse Obote door de in Israël opgeleide parachutistengeneraal Amin zo'n vaart niet zou lopen.

Soortgelijke maatregelen tegen Aziaten die in 1967 en 1968 in Kenia waren genoms en later in Zambia, hadden destijds een grote stroom immigranten op Engeland doen aankomen. In Londen wilde men het aantal immigranten beperkt zien tot 700 per jaar en daartoe werd in 1968 een wet aangenomen die de houders van een Brits paspoort zonder speciale vergunning de toegang tot het Verenigde Koninkrijk ontzegde. Met deze wet in de hand kan de Britse regering natuurlijk de toegang tot het land weigeren aan de naar schatting 50.000-80.000 nieuwe gegadigden voor een plaatsje onder de Britse vlag. Maar Engeland zal de rekening voor zijn beleid in het verleden wel moeten accepteren. De Aziaten hebben in ieder geval weinig keus. Zij zullen straks berooid en wel door Engeland en daarmee door Europa opgevangen moeten worden.

VVD betreurt houding DS '70

Hoofdbestuur VVD: achter Wiegel

Tijdens de kabinetscrisis heeft het hoofdbestuur driemaal tussentijds vergaderd en wel op 17 juli en 7 en 14 augustus.

In deze vergadering werd telkens de politieke situatie besproken. In de laatste vergadering heeft het hoofdbestuur een verklaring aangenomen met de navolgende inhoud:

Het hoofdbestuur van de VVD, gehoord de uiteenzetting van de voorzitter van de Tweede-Kamerfractie en de daarover gevoerde discussie, verenigt zich volledig met het door de heer Wiegel en de Tweede-Kamerfractie gevoerde beleid.

VERVOLG VAN PAGINA 1

den waren er nu, dus moest een lijmpoging worden ondernomen. Dat eiste naar mijn mening het politiek fatsoen tegenover DS'70, dat eiste naar mijn opvatting vooral het belang van het land. Zou de lijmpoging lukken dan zouden de vijf partijen tot 1975 ons land door de moeilijkheden heen kunnen loodsen. Gelukte het niet dan kwamen er nieuwe verkiezingen en dan zou er een grote kans bestaan dat daarna een kabinet met de PvdA zou worden gevormd. Daarbij kwam nog dat de VVD steeds goed met DS'70 heeft kunnen samenwerken en dat er mij om die reden — kijkend naar de verdere partijpolitieke toekomst — zeer veel aan gelegen was de breuk met DS'70 te herstellen.

De volgende ochtend heb ik in ons tweede gesprek met de formateur gezegd dat naar mijn mening het vinden van de 70 miljoen gulden een politiek nieuw feit had geschapen en dat daarom het gesprek met DS'70 moest worden geopend. Ook CHU-fractievoorzitter Tilanus pleitte krachtig voor het ondernemen van een restauratiepoging.

Het formatieoverleg werd daarna opgeschort. De avond van diezelfde 25 juli kwam de fractie, tezamen met — zoals dat door mij in de gehele crisisperiode was bevorderd — de vertegenwoordigers van de bewindslieden, de Eerste-Kamerfractie en het hoofdbestuur bijeen om de situatie te bespreken. Ieder verklaarde zich daar met de koerswijziging — want dat was het uiteraard — akkoord.

Ik kon de formateur de 27ste dan ook schriftelijk mededelen, dat de Tweede-Kamerfractie van de VVD tot de conclusie was gekomen „dat — gelet op het grote belang voor ons van een herstel van een regeringssamenwerking, die kan steunen op een meerderheid in de volksvertegenwoordiging — alsnog zou dienen te worden gepoogd tot herstel van de vijfpartijencombinatie waarop het kabinet-Biesheuvel steunde, te geraken.“ Nog enkele citaten uit mijn brief: „In het desbetreffende door mij zo zeer gewenste gesprek met DS'70 zullen uiteraard ook andere mogelijke geschilpunten besproken moeten worden. Alles zal moeten worden gedaan om een tweede breuk te voorkomen. Alles zal moeten worden gedaan om het kabinet-Biesheuvel in 's lands belang in staat te stellen tot 1975 zijn taak te vervullen.“ Daarbij noemde ik ook het in 1973 te voeren loon- en prijsbeleid. Een restauratiegesprek zonder dat over dit belangrijke beleidsonderdeel overeenstemming zou worden bereikt, zou naar mijn mening tot niets leiden.

Lijmpoging

Vrijdag 28 juli deelde de formateur ons mede dat hij besloten had op het verzoek van de CHU en de VVD om een

lijmpoging te ondernemen, in te gaan. Hij had oud-minister van justitie mr. Y. Scholten bereid gevonden hem bij deze poging terzijde te staan.

De heer Scholten heeft voortreffelijk werk verricht, al heeft hij in het rapport aan de formateur helaas moeten concluderen dat een herstel van het vijfpartijen-kabinet niet bereikbaar was. Na bestudering van de voorhanden zijnde gegevens, na gesprekken met ministers en de vijf fractievoorzitters gezamenlijk, produceerde hij in een gezamenlijke vergadering van de vijf onder zijn voorzitterschap een stuk betreffende het loon- en prijsbeleid.

De inhoud van dit stuk en het gesprek hierover en ook de gedachtenwisseling over de wijzigingen in het regeerakkoord en over de defensieuitgaven voor 1974 en 1975, gaven mij de indruk dat het moest lukken het over alle problemen eens te worden. Na de discussie in de fractie over de vraag of wij bereid zouden zijn het ons voorgelegde stuk te aanvaarden als grondslag voor het loon- en prijsbeleid te voeren door een kabinet, dat zou worden gesteund door de vijf, kon ik de heer Scholten schriftelijk mededelen dat de VVD zijn vraag bevestigend beantwoordde. In mijn antwoord heb ik gesteld dat wij het uitgangspunt van het uiteengezette beleid onderschrijven, dat wij het volledig eens waren met de passage waarin werd gesteld dat de regering terzake van lonen en prijzen verantwoordelijkheid draagt en dat ook wij verre de voorkeur gaven aan een goed overleg tussen regering en bedrijfsleven, uitmondende in een sociaal contract: „De methode van overleg, zoals in het ons voorgelegde stuk uiteengezet, geeft naar mijn mening in de huidige situatie de beste weg aan om de verantwoordelijkheid van de regering terzake waar te maken.“

Uit de brief van DS'70-voorzitter Berger bleek dat hij de voorgelegde gegevens niet kon aanvaarden. Daarmee was het vijfpartijen-kabinet definitief van de baan.

Met twee zinnen uit de persverklaring die ik op 4 augustus heb uitgegeven, kan ik alle gevoelens daaromtrent het best typeren: „Ik ben diep teleurgesteld door het mislukken van de poging om tot herstel van de vijfpartijencoalitie met DS'70 te komen. Ik heb mijn uiterste best gedaan de poging te doen slagen omdat ik van mening ben dat de bestrijding van de inflatie en een zo zuinig mogelijk overheidsbeleid het best door een kabinet steunend op de parlementaire meerderheid, gevoerd door de KVP, VVD, ARP, CHU en DS'70, kon worden aangepakt en uitgevoerd.“

Rechtlijnige koers

Na het mislukken van de lijmpoging barstten de speculaties en de verdachtmakingen los. Een deel van de pers had onze koerswijziging, die wij in alle

openheid en doelbewust hadden ingezet omdat wij alles wilden doen om de breuk in de coalitie te herstellen teneinde alle risico dat — zoals ik het typeerde — Den Uyl het Catshuis zou betrekken weg te nemen, scherp bekritiseerd. Dat hadden wij op voorhand ingecalculeerd omdat een groot aantal politieke commentatoren het nu eenmaal juist zeer aantrekkelijke gedachte vindt dat de PvdA in de regering komt. Na het ten tweede male breken van DS'70 trachtten diezelfde pennevoerders ons via beschuldigingen van draaiertijen verder zwart te maken, in de hoop dat de weg naar een kabinet met socialisten daardoor snel zou kunnen worden geopend.

Ook andere, de VVD meer welgezinde commentatoren, spraken hun twijfel uit over de na de mislukking van de lijmpoging in te zetten koers door de VVD.

Achteraf analyserend geloof ik dat het feit dat van onze zijde aan de formatie in alle openheid is medegewerkt, dat wij ook onze twijfels, onze vragen, onze achtergrondoverwegingen, van dag tot dag kenbaar maakten, daartoe heeft bijgedragen. Gelukkig heeft het verloop van de verdere gesprekken aangetoond dat wij na het mislukken van de lijmpoging rechtlijnig op de koers die vanaf het begin van de crisis was uitgezet, door zijn gaan varen. Gelukkig bewees het uiteindelijke resultaat van de kabinetscrisis dat de VVD er niet op uit was te breken, dat wij onze verantwoordelijkheid niet wensten te ontlopen.

Daarmee wil ik niet zeggen dat het voor ons gemakkelijk was de beslissing te nemen die wij uiteindelijk genomen hebben. De Tweede-Kamerfractie heeft er maandag 7 augustus — wederom tezamen met de bewindslieden, de voorzitter en de alg. secr. van de partij en de voorzitter van de Eerste-Kamerfractie — uitgebreid over vergaderd. Ook het hoofdbestuur is diezelfde dag in vergadering bijeen geweest. Onderwerpen van bespreking waren:

1. de datum van de verkiezingen.
2. loon- en prijsbeleid.
3. de begroting 1973.
4. het regeerakkoord.
5. dissidenten in de confessionele partijen.

Natuurlijk — ook dat wil ik open zeggen — waren er verschillen van mening. Natuurlijk waren er aarzelingen. Wie bij het nemen van moeilijke beslissingen niet wikt en weegt, heeft het voor zichzelf misschien gemakkelijk, maar loopt grote kans ondoordacht te handelen.

Aan het eind van de fractievergadering en na de vergadering van het hoofdbestuur had ik voor mijzelf de overtuiging dat — met enig voorzichtig manoeuvreren — de formatie zou kunnen slagen, dat wij voldoende zekerheid over de verwezenlijkbaarheid van het voorgenomen kabinetsbeleid zouden

Procedure kandidaatstelling

Het hoofdbestuur meende reeds in zijn vergadering van 7 augustus j.l. ernstig rekening te moeten houden met ontbinding van de Tweede Kamer der Staten-Generaal en verkiezingen op 22 of 29 november a.s. Nu intussen vaststaat dat op 22 of 29 november a.s. tussentijdse verkiezingen voor de Tweede Kamer zullen worden gehouden, volgt hieronder de te volgen kandidaatstellingsprocedure.

De normale kandidaatstellingsprocedure, zoals geregeld in het Reglement op de kandidaatstelling voor leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, vergt bijna een jaar. Het is duidelijk dat (evenals in 1959) niet kan worden volstaan met inkorting van termijnen, maar dat ook een aantal vergaderingen zal dienen te vervallen, wil de kandidaatstelling tijdig kunnen plaatsvinden. Bij verkiezingen op 22 en 29 november a.s. dient de officiële kandidaatstelling reeds op 10 resp. 17 oktober te geschieden.

Artikel 15 van het Reglement op de kandidaatstelling bepaalt dat het hoofdbestuur ingeval van tussentijdse verkiezingen de te volgen procedure vaststelt, zoveel mogelijk met behoud van de bepalingen van het reglement en met dien verstande dat de definitieve kandidatenlijsten in elk geval worden vastgesteld door de algemene vergadering van de partij.

Het hoofdbestuur heeft in zijn spoedvergadering van 7 augustus j.l. de te volgen procedure overeenkomstig voor-

melde bepaling vastgesteld en tevens verschillende data vastgelegd. De voornaamste data zijn: vóór 8 september a.s. indiening voorlopige kandidatenlijsten door de kamercentrales; op 23 september a.s. buitengewone algemene vergadering ter definitieve vaststelling van de kandidatenlijsten.

1. Groslijst:

De afdelingsbesturen krijgen de bevoegdheid met onmiddellijke ingang namen te noemen van leden van de partij die zij voorstellen als voorlopige kandidaten.

N.B. 1. Reglementair komt deze bevoegdheid niet aan de besturen van de afdelingen toe maar aan de ledenvergaderingen. Spoedshalve is deze bevoegdheid thans aan de besturen toegekend. Het verdient wel aanbeveling om zo spoedig mogelijk de ledenvergadering in te schakelen.

N.B. 2. Het vereiste dat een formulier met personalia wordt ingevuld vervalt.

N.B. 3. De Groslijst zal niet het gesloten karakter hebben dat zij reglementair heeft. Men blijft tot aan het einde van de algemene vergadering die over de kandidaatstelling beslist, bevoegd namen aan de groslijst toe te voegen.

2. Advies over de technische inrichting. Dit zal worden vastgesteld door het hoofdbestuur in zijn vergadering van 21 augustus a.s.

3. Voorlopige kandidaatstelling door de

afdelingen.

De reglementaire indiening van een voorlopige kandidatenlijst door elke afdeling vervalt.

4. Voorlopige kandidaatstelling door de kamercentrales:

Voorlopige kandidaatstelling door de centrale-vergadering van elke kamercentrale volgens artikel 5, tweede t/m vijfde lid, blijft gehandhaafd met dien verstande dat de kamercentrales kunnen volstaan met de indiening van advieslijsten zonder proces-verbaal. Deze moeten op uiterlijk vrijdag 8 september a.s. met de ochtendpostbestelling in het bezit zijn van het Algemeen Secretariaat.

N.B. Het is het voornemen van het hoofdbestuur dat tevoren overleg plaatsvindt tussen de voorzitters van de kamercentrales en enige leden van het dagelijks bestuur van de partij.

5. Overzicht van de rangorde der voorlopig gestelde kandidaten.

Het hoofdbestuur zal het gestelde in artikel 6, eerste lid sub a, b en c in acht nemen en dus zorg dragen voor:

a. een overzicht van de door de centrale vergaderingen van de kamercentrales samengestelde lijsten, waarbij achter de kandidaten die voor de eerste 25 plaatsen zijn vermeld, tevens wordt aangegeven de rangorde die hun in elke kamercentrale is toegekend alsmede de gemiddelde rangorde die kan worden berekend uit deze lijsten gezamenlijk; bij de

kunnen krijgen en dat het onderling vertrouwen tussen de fracties zou kunnen worden hersteld.

Dat is ook zo uitgekomen. De datum van de verkiezingen is bepaald op eind november, het loon- en prijsbeleid wordt op basis van het stuk-Scholten voortgezet en het kabinet zal een volwaardige begroting indienen.

Ik ga de vijf hierboven op een rij gezette problemen langs:

1. Met de keuze van de datum van de verkiezingen ben ik gelukkig. Anders dan alle confessionele collegae vond ik dat — nu de meerderheid aan het kabinet ontvallen is — de kiezers zo snel mogelijk hun mening over de gang van zaken moeten kunnen geven. Uiteindelijk zijn de ARP, CHU en KVP met onze opvatting akkoord gegaan.

2. Het loon- en prijsbeleid van de ministers Boersma en Langman op basis van het voorstel-Scholten heeft onze instemming. Lonen en prijzen en overige inkomens zullen in 1973 slechts ter compensatie van kostenstijgingen mogen toenemen;

In een sociaal contract moeten concrete en gekwantificeerde lijnen worden uitgestippeld, dit contract zal tijdig voor het openen van de onderhandelingen over de nieuwe cao's tot stand moeten komen.

3. Uit de indiening van de begroting zal blijken hoe groot de invloed van de VVD op het regeringsbeleid is. Bezuiniging van meer dan twee miljard zal worden doorgezet, de helaas toch nog noodzakelijke belastingverhogingen vinden voornamelijk in de indirecte sfeer plaats, de inflatie-correctie gaat net als vorig jaar voor 80 procent door, een speciale verlichting van de druk voor de middengroepen wordt aangekondigd. Ik heb het zekere vertrouwen dat de vier regeringspartijen deze voorstellen zullen steunen.

4. Datzelfde geldt, zij het iets voorwaardelijker, voor de wijzigingen in het regeerakkoord. Op een enkel punt maakt een enkel confessioneel Kamerlid een voorbehoud.

5. Maar de grote lijnen: het uitgaven-niveau, het dekkingsplan, de onderdelen van het dekkingsplan, — die toezegging heb ik gekregen — worden door de vier Kamerfracties geaccepteerd. Een motie van afkeuring betreffende de vorming van dit kabinet zal niet worden gesteund en wat het meest belangrijk is: alle vier de fractievoorzitters hebben vertrouwen in elkaar, hebben dat vertrouwen ook publiekelijk uitgesproken; alle vier zullen wij het kabinet van harte en volledig steunen.

Verantwoordelijkheid

Zeker zitten er in de begroting en in

het dekkingsplan ook voor onze kiezers moeilijk verteerbare brokken. Maar — en daar gaat het om — een kabinet met de PvdA zal en verdere uitgavenstijgingen en geheel andersoortige belastingvoorstellen indienen.

Wat geldt voor de begroting-1973, geldt overigens in veel en veel grotere mate voor het regeringsbeleid in latere jaren. DS'70 heeft door tweemaal toe de regeringssamenwerking op te breken een geweldige verantwoordelijkheid op zich geladen. Als wij het gevechten eens waren gebleven, of weer eens waren geworden, hadden de vijf ons land tot 1975 kunnen besturen, had de inflatie krachtig kunnen worden aangepakt, had op langere termijn overeenstemming over het te voeren loon- en prijsbeleid kunnen worden bereikt en een eensgezind beleid kunnen worden gevoerd.

Die zekerheid is er nu niet! Of beter gezegd: juist daarom, mocht en mag de VVD de regeringsverantwoordelijkheid niet ontlopen. Dat heeft onze partij in moeilijke situaties nooit gedaan en zal zij ook nooit mogen doen!

De Tweede-Kamerfractie heeft besloten het vierpartijen-kabinet-Biesheuvel door de begrotingsproblemen en het loon- en prijsverleg heen te helpen. Wij hebben er vertrouwen in dat onze confessionele partners daartoe ook bereid zijn.

Wij zijn mede tot ons besluit gekomen omdat het eensgezind optreden van de confessionele partijen en de VVD in de eerstkomende maanden naar onze overtuiging er via verschillende wegen toe zal bijdragen dat de kans op een mederegeren door de PvdA na de verkiezingen wordt verminderd.

Bij de komende verkiezingen zullen moed en verantwoordelijkheid bewezen zijn en moed wordt beloond. Een onlangs gehouden enquête heeft aangetoond dat ondanks de problemen, ondanks de kritiek die met bakken over ons is uitgestort, de VVD recht overeind is gebleven.

Dat is onze startpositie nu.

Wij zijn niet voor onze verantwoordelijkheid weggelopen, wij zijn niet uit op goedkoop succes, wij hebben de moed het bestuur van ons land niet in de steek te laten.

Ik wil eindigen met het uitspreken van mijn dank aan al diegenen, die in deze ook voor mij persoonlijk zo zware weken mij steun hebben gegeven.

H. WIEGEL

**VERKIEZINGEN
KOSTEN GELD**

Nauwelijks is de actie voor het Thorbeckehuis, dat begin september in gebruik genomen zal worden, achter de rug. Door gezamenlijke inspanning van zeer veel individuele leden, afdelingen en kamercentrales werd een prachtig resultaat bereikt, ruim twee ton.

En nu staan ineens verkiezingen voor de deur. Wéér zal een beroep gedaan moeten worden op uw vrijgevigheid. Want verkiezingen kosten nu eenmaal geld.

Ongetwijfeld zal een dezer dagen een initiatief uitgaan van de penningmeester om de leden om een extra bijdrage te vragen. Maar daar hoeft u niet op te wachten; elke bijdrage voor het verkiezingsfonds is welkom!

POSTGIRO 67880

t.n.v. VVD, Den Haag

berekening van dit gemiddelde wordt in aanmerking genomen het getal der afgevaardigden van elke kamercentrale, waarmede deze krachtens het bepaalde in artikel 7, tweede lid, sub b, in de Verkiezingsraad vertegenwoordigd geweest zou zijn;

b. een voorlopig ontwerp van de eventueel te maken combinaties van kieskringen;

c. een voorlopig ontwerp van de in de verschillende kieskringen en/of combinaties van kieskringen in te dienen kan-

didatenlijsten.

6. Verkiezingsraad.

Het tijdsbestel laat het houden van een vergadering van de verkiezingsraad niet toe.

7. Buitengewone algemene vergadering.

Aan de hand van de — eventueel nog uit te breiden — groslijst en het onder 5 sub c genoemde advies stelt de algemene vergadering van de partij met gewone meerderheid van stemmen de definitieve kandidatenlijsten vast door over elke te vervullen plaats afzonderlijk te

stemmen. De algemene vergadering kan de centrale besturen machtigen de zgn. staart van de kandidatenlijst, d.w.z. de laatste plaatsen daarvan, die naar het oordeel van het hoofdbestuur geen kans bieden op verkiezing (ook niet bij wege van plaatsvervangings), zelf vast te stellen. Deze algemene vergadering wordt gehouden op zaterdag 23 september a.s.

8. Te handhaven bepalingen.

De navolgende bepalingen zullen, ondanks vorenstaande afwijkingen, worden nageleefd:
artikel 2 lid 3 en lid 4,

artikel 3 lid 2 (datum 22 augustus a.s.)
artikel 5 behoudens lid 4 (datum 7 september)
artikel 6 lid 1, lid 2 sub b en c.
artikel 8 lid 5.
artikel 9 en 10.
artikel 11 behoudens lid 3 sub e.
artikel 12, 13 en 14.

N.B. De procedure ter vaststelling van een Verkiezings- of urgentieprogramma wordt zo spoedig mogelijk bekendgemaakt.

F. KORTHALS ALTES
Algemeen secretaris

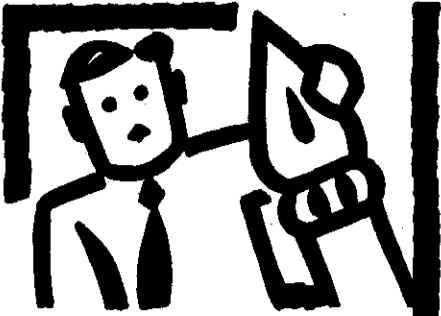
Friesch Groningsche Hypotheekbank N.V.
pandbrieven
een veilige belegging met zeer hoog rendement

**Dr. K. van Dijk
in ziekenhuis**

De VVD-fractie in de Tweede Kamer zal het in de komende tijd moeten stellen zonder haar onderwijsspecialist dr. K. van Dijk.

De heer Van Dijk moest na een val van de trap in zijn huis worden opgenomen in het Academisch Ziekenhuis te Groningen. Zijn toestand is — na een hersenoperatie — redelijk goed. Hij zal echter nog geruime tijd rust moeten houden.

Wij wensen de heer Van Dijk — die maandag 21 augustus zijn verjaardag viert — van harte beterschap.

Uit de stroom van brieven pro en contra fluoridering van het drinkwater, die ons nog steeds bereikt, hebben wij er dit keer één ter integrale publicatie uitgekozen, namelijk van de heer A. J. van Nouhuys, tandarts te Tiel, de plaats waar men al 18 jaar lang ervaring met fluor heeft. Overigens gaat de redactie zo langzamerhand een eind aan de discussie maken. Uit de brieven die ons bereiken blijkt dat men in herhaling van argumenten vervalt.

Fluorpsychose?

In § 10 nodigt drs. Delvaux ons uit te treden in een gefundeerde bestrijding van een aantal daar met name genoemde auteurs, en vindt het antwoord van prof. Houwink — gelicht uit een discussie in het Ned. Tandartsenblad — maar matig.

Nu dit antwoord in bredere kring is gepubliceerd, is het zéér nuttig hieraan enige aandacht te schenken. Het is anders toch wel duidelijk genoeg: het dwingt de lezer, die bij alle verwarring niet meer weet welke partij hij geloven moet, eindelijk een blik te werpen op de realiteit, waarna hij dan zelf de logische conclusies moet kunnen trekken dat de uitkomsten in de praktijk de beweringen van de gemelde auteurs logenstraffen.

Immers, indien alle voorspelde, aan dat „fluor“ toegedichte gruwelen zich hadden gemanifesteerd, dan zou Tiel, waar thans reeds 18 jaar gefluorideerd wordt, nu één groot ziekenhuis zijn. Echter, nergens heeft zich t.o.v. de proefstad Culemborg een significante ziektepiek vertoond, die er op zou kunnen wijzen dat er schadelijkheid van het fluoride in het geding is. Hetgeen ook klopt met bevindingen in het buitenland.

De nuchtere lezer moet nu toch wel het gevoel krijgen dat er een en ander aan de „logische consistentie“ van de tegenstanders ontbreekt. Hoe kan het anders: de door de heer Delvaux aanbevolen auteurs behoren nu juist tot diegenen van wie de Gezondheidsraad verzucht (1970, p. 38, § 5.1): „Het is ongelukkig dat deze zaak van twee zijden door onwetenschappelijke of emotionele claims vertroebeld is geworden.“ (Ter voorkoming van enig misverstand: met twee zijden zal de Gezondheidsraad bedoeld hebben: 1. de „wetenschaps“mensen en 2. de meeloopende leken, die resp. de onwetenschappelijke en emotionele claims voor hun rekening nemen; en niet de voor- én tegenstanders. Trouwens, in het laatste geval zou het woord „beide“ gebruikt zijn geworden.)

„Argumenten tegen het gevestigde bewijs van veiligheid (onschadelijkheid) van gefluorideerd drinkwater berusten doorgaans op uitzonderlijke omstandigheden, onvolledige ziektegeschiedenissen, tweeslachtige beschrijvingen van waarnemingen of een foutieve analyse en interpretatie van feiten met voorbijzien van recente gegevens, althans onvoldoende kennisgeving daarvan.“

Daarna volgt een verwijzing naar de literatuurlijst. Raadpleegt men nu die lijst, dan vindt men... enkele namen van de door de heer Delvaux zozeer aanbevolen „onderzoekers“ terug.

De Gezondheidsraad laat zich in zijn bedenkingen beleefd en ongeëmotioneerd uit, hetgeen uiteraard in wetenschappelijke kringen gebruikelijk is. Vertaald in de terminologie van de „man in the street“ zou men de bedreven onwetenschappelijkheden bondig „verlakerij“ kunnen noemen. Hoe interessant ook, de plaatsruimte laat mij niet toe deze praktijken in het daglicht te plaatsen.

Drs. Delvaux' reactie op het antwoord van prof. Houwink is wel zéér curieus. In een indrukwekkend filosofisch betoog waaraan eerlijk gezegd geen touw is vast te knopen zou worden aangevoerd dat de uitkomst Tiel-Culemborg moge stroken met de literatuur „Pro“ maar dat daarmee de literatuur „Anti“ niet is bestreden. Wie de logica kan ontdekken moet het zeggen!

De lezer zal die filosofie ook wel niet gesnapt hebben en misschien geneigd zijn om te denken: „het zal wel zo zijn“. Dit psychologisch effect is nodig om hem zo schielijk mogelijk de oogkleppen op te zetten want uitzicht op de realiteit dient te worden voorkómen.

Ik krijg sterk de indruk dat hier demagogie wordt bedreven. Een bedrijf dat wij, liberalen, zo verfoeien. Op verschillende plaatsen (o.a. A. W. Ab-spoel in „Liberale gedachten“; Vrijheid en Democratie, 3 september 1971)

wordt er op gewezen dat een goed liberaal een open oog moet hebben voor de realiteiten van het moment en daarnaar handelen. Doet hij dat niet dan vervalt hij in een ongezond conservatisme.

Wat zien wij, nu Drs. Delvaux c.s. doen? Zij sluiten de ogen voor de realiteit! Erger, zij trachten anderen mee te sleuren in de stroom die ik zou willen aanduiden met „Fluorpsychose“. Het is een verdienste van mevrouw Veder-Smit, aanvankelijk tegenstandster uit het principe van de aantasting van de persoonlijke vrijheid, dat zij de oogkleppen heeft afgeworpen met het uitzicht op de realiteit en nu maatregelen aanbeveelt, strekkende tot een verbetering van de tandheelkundige gezondheid. Uiteraard met openlaten van de mogelijkheid ongefloreerd water te verkrijgen ten behoeve van enz.

Ten slotte een advies met betrekking tot de bezorgdheid van de heer Delvaux over het lot van de overgevoeligen. Ik geef de Stichting Waakzaamheid Drinkwater in ernstige overweging aandacht te schenken aan de talrijke vervullende stoffen zoals b.v. de fenolen, die voornamelijk in het drinkwater van plaatsen langs de rivieren voorkomen en die aan het water zo'n „bijzondere“ smaak geven. Niettemin noemen de Bewakers dit water zuiver! Het ware beter eens dáaraan aandacht te schenken inplaats van de schuld te werpen op het fluoride, waarvan het Advies terecht zegt dat „overgevoeligheid ten opzichte van fluoride (...) dat bij ieder mens als normaal lichaamsbestanddeel in het bloed circuleert, dan ook bijzonder vreemd zou zijn“. Inderdaad zou de natuur hier met zichzelf in tegenspraak zijn!

Uit wat volgt: „zodat duidelijke bewijzen moeten worden overgelegd“, blijkt wel duidelijk dat de Gezondheidsraad ernstig twijfelt aan de integriteit van de bevindingen der Tegenstanders.

Mijn

opinie is...

• Fluoridering

In uw blad van 23 juni jl. is veel aandacht besteed aan de fluoridering van drinkwater. Ik kan daar als voorzitter van de Commissie Voorlichting Drinkwater slechts dankbaar voor zijn. Ik moet echter bezwaar maken tegen het soort voorlichting, waarvan tegenstanders zich helaas maar al te vaak menen te moeten bedienen en zoals dit nu ook is geschied door de heer Delvaux in „Vrijheid en Democratie“. Ik zou op zijn artikel niet gereageerd hebben, ware het niet dat hij mijn naam meent te moeten gebruiken. De heer Delvaux stelt, dat fluoridering van drinkwater voor hem vooralsnog massamedicatie blijft, „zoals ze dat voor de Gezondheidsraad in 1961 en voor de British Medical Association in 1966 en voor prof. Muntendam in 1970 was...“

Ik tart de heer Delvaux de woorden aan te halen, waarbij ik gesteld zou hebben dat fluoridering van drinkwater massamedicatie is. Hij kan zeer wel weten, gezien zijn uitvoerige literatuurkennis, dat zowel de Gezondheidsraad, de B.M.A. als ik een tegenovergesteld standpunt innemen, zodat het wel een ernstige redactionele schoonheidsfout is zijn betoog zo op te bouwen alsof beide lichamen en ik in die mening van de opponent zouden delen.

Nu ik u toch schrijf, zou ik gaarne nog de aandacht willen vragen voor punt 20, waarin de heer Delvaux schrijft: „Pas in de allerlaatste tijd wordt op brede schaal aandacht geschonken aan de problemen van de kwaliteit van de voeding.“ Is het de heer Delvaux onbekend, dat er reeds meer dan 30 jaar een Voorlichtingsbureau voor de Voeding bestaat, welk bureau onder meer vanaf den beginne de strijd heeft aangeboden tegen de verderfelijke snoepgewoonten, in welke strijd het krachtig gesteund werd door het Ivoren Kruis, en dat de directeur van het bureau lid is van de Voorlichtingscommissie voor de fluoridering van drinkwater? Kent de heer Delvaux de inhoud van de brief, die ik in het eerste rapport van de Gezondheidsraad in 1960 liet bijsluiten, waarin ik erop wees, dat mondhygiëne en voedselhygiëne naast de fluoridering van drinkwater noodzakelijk blijven?

Prof. dr. P. Muntendam

Voorzitter Commissie Voorlichting
Fluoridering Drinkwater

• Geen fluoridering

Drs. Delvaux schreef een uitstekend geargumenteerde artikel (23 juni) dat de aandacht van alle gemeenteraden verdient. Als de voorstanders dit eens nuchter bestudeerden! Met kreten als volksmisleiding komen we niet verder; het kan ook volksmisleiding genoemd worden te suggereren dat sporenelementen niet schadelijk zouden kunnen zijn.

Het argument van de voorstanders luidt: „Van schadelijkheid is niets gebleken.“ Maar een arts die in de gelegenheid was gedurende 5 maanden in het tandheelkundig laboratorium te New York te werken en daar bij proefratten (als gevolg van gefluorideerd drinkwater) de blijvende veranderingen in het skelet te constateren, denkt er anders over!

„In 1962 rapporteerde ons departement van volksgezondheid dat de kinderen in Newburgh (New York), waar het water het eerst werd gefluorideerd, na de fluoridering iets meer tandbederf vertoonden dan voordien...“, aldus A. Davis in „Let's eat right to keep fit“ (1970). Het zou voor de discussie in ons land van belang zijn als bekend zou worden gemaakt waar de fluoridering na een aantal jaren is stopgezet en waarom.

G. W. J. Braat-Bertel
Oegstgeest

• Andere fluoridering

Is het niet mogelijk fluor aan suiker of snoepgoed toe te voegen? In dat geval komt het ten goede aan degenen, die het middel het meest nodig hebben.

M. J. van de Weerd, Amstelveen

• Huwelijksverzekering

Een interdepartementale commissie komt met het voorstel om via een „volksverzekering“ het alimentatievraagstuk op te lossen. Een leuk idee. Na een extra zware belastingdruk en premiebetalingen voor weduwen en wazen, die ze niet achter kunnen laten mogen de ongehuwden (als het parlement op het voorstel ingaat) nu dan ook gaan betalen voor het huwelijksrisico van een ander.

Waarom geen volksverzekering voor auto's? Het geen autobezittend deel van

ons volk te laten opdraaien voor de verzekering van de autobezitters is niet dwazer dan de ongehuwden te laten betalen voor de all-risk huwelijksverzekering (zonder no-claim korting) van de gehuwden.

J. Heugens, Bleiswijk

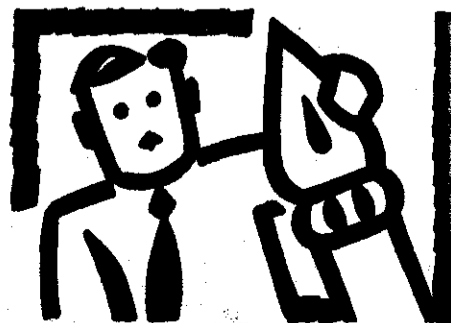
• Waddenzee droog

Zou de VVD het volgende plan kunnen ondersteunen?

Bebossing van de drooggelegde gronden van het IJsselmeer. Tevens drooglegging van de Waddenzee en het beplanten met snelgroeiend hout van dat gebied. Uit landbouwtechnisch oogpunt is dat een mogelijke zaak. Uit economisch oogpunt een goede zaak. Er zijn vele voordelen op het gebied van recreatie en landschapsverschoening. Vaak werden beslissingen genomen voor de toekomst, die bij voltooiing niet aan de verwachtingen voldeden. Dit „bosplan“ is niet zo'n beslissing.

M. L. TERVEEN, Amsterdam.

De mogelijkheid c.q. wenselijkheid tot gehele of gedeeltelijke inpoldering van de Waddenzee wordt onderzocht door een door de regering ingestelde commissie. Vast staat inmiddels dat inpoldering geringe grondwinst zal opleveren, dat het zeer kostbaar is en dat het uit landbouwkundig oogpunt van weinig betekenis zal zijn. De negatieve gevolgen voor recreatie en natuurbescherming laten wij dan nog buiten beschouwing. Hoe weet de heer M. L. Terveen overigens dat zijn plan aan de verwachtingen zal voldoen als een zeer gevarieerde commissie van wetenschapsmensen daarover na jaren studeren nog geen oordeel heeft? (Redactie V. en D.)

De maatschappelijke evolutie

door prof. R. W. Broekman te
Arnhem

Het denken van de meps over de toekomst zijner samenleving heeft nooit een zo ver uiteenlopende variabiliteit van opvattingen vertoond als thans. Nooit hebben de uitersten zo ver uit elkaar gelegen. Aan de ene kant hoort men de opvatting wel eens verkondigen, voorlopig nog fluisterend, dat onze democratie zodanig aan het verzieken is, dat haar einde nadert. Zonder inachtname van bestaande wetten en verordeningen zou de huidige regeringsvorm opgeheven en door een dergelijke omwenteling heeft een revolutionair karakter omdat een verandering van staatsvorm tot het wezen er revolutie behoort. Volgens deze opvatting komt men er zelfs niet door het tempo der evolutie tot het uiterste op te voeren.

Lijnrecht tegenover dit ultra-progressieve standpunt hoort men soms meningen verkondigen die zelfs een regressief karakter hebben. Daarmee wordt niet bedoeld het onbestemd en romantisch heimwee naar een vooroorlogse samenleving of naar een middeleeuwse gezagsuitvoering, ook niet het terugverlangen naar de gewaande zekerheden van conventionele geloofsverstanten. Er wordt ook niet alléén op verstaan dat het tempo waarmee de welvaart wordt bevordert afgeremd zou moeten worden, zodat het welzijn van de mens er gelijke tred mee kan houden. Met de regressieve opvattingen waarvan hier sprake is wordt duidelijk een verstandelijk gemotiveerde teruggang bedoeld: de auto laten staan en weer op de fiets klimmen, het geluk weer gaan terugzoeken op de plaats waar we het vroeger verloren hebben.

Onenigheid

Nooit lagen de meningen over de toekomst onzer samenleving zo ver uiteen. Zij liggen tussen regressie en evolutie aan de andere kant. Ergens daar tussenin staat de opvatting dat de toekomst bepaald en benaderd moet worden volgens het principe der evolutie, met geleidelijke verandering en verbetering. Want ondanks haar bestendigheid — waarop we nader terugkomen — is evolutie bepaald niet regressief en evolutie mutaties of sprongvariaties heeft zij ook zeker geen revolutionair karakter. De opvattingen uit deze middengroep kan men in meerdere of mindere mate in onze politieke partijen terugvinden. Misschien alleen met uitzondering van de C.P.N. waarvan men zich afvraagt of zij haar doelstelling langs de weg der evolutie en dus met behoud der huidige democratische staatsvorm denkt te kunnen bereiken, zijn alle politieke partijen in de zin van bovenstaande uiteenzetting anti-revolutionair. Zij huldigen in diverse schakeringen het principe der evolutie.

Maar nu komen de moeilijkheden. Want ook de inzichten over het tempo waarin deze evolutie zich moet en kan voltrekken lopen sterk uiteen, zelfs bin-

nen de partijen. Dit tempo houdt verband met de graad van progressiviteit of, zo men wil, met een meer of minder grote behoefte aan bestendigheid. Het ligt voor de hand dat bij hen die ontevreden zijn, bij hen die het, terecht of ten onrechte, niet samenleving niet of nog lang niet naar hun zin hebben — zoals bij een groot deel van jeugd en werknemers — de behoefte aan bestendigheid nihil zal zijn hetgeen automatisch de progressiviteit in de hand werkt. Het is ook begrijpelijk, dat bij hen die tevreden zijn de behoefte aan bestendigheid zodanig kan prevaleren, dat er nauwelijks plaats is voor progressieve opvattingen. Ook dit zijn twee uitersten maar daar tussenin staat een niet te verwaarlozen groep waarbij de tevredenheid met het eigen bestaan niet het einde betekent doordat zij overschaduwd wordt door ondermoedigheid met het lot van hen die onder moeilijke(r) omstandigheden moeten leven. De mensen uit deze groep staan voortdurend onder spanning doordat ze bij iedere keuzebepaling genoodzaakt worden om de betekenis van bestendigheid en verandering tegen elkaar af te wegen. Steeds weer staan zij voor de vraag waar de grens ligt, hoe groot de behoefte aan bestendigheid mag zijn en in hoeverre verandering gewenst is. Het is nodig om meer zekerheid te hebben bij de beantwoording van deze vraag en daartoe dient men zich te richten op het wezen, de diepere achtergrond, van het begrip evolutie.

Evolutie

Wat is evolutie? Deze vraag is gemakkelijker gesteld dan beantwoord. In het algemeen wordt aangenomen, dat evolutie zonder meer verandering in de zin van verbetering en vooruitgang betekent. Stilstand, onveranderlijkheid, bestendigheid, zouden begrippen zijn die in het evolutieproces niet passen. Wanneer dat waar was zou ook de spanning tussen iedere vorm van conservatisme en progressiviteit zijn opgelost en zouden we zelfs genoodzaakt zijn om erkende waarden uit het verleden te veronachtzamen en daarmee zouden we het principe der revolutie sterk genaderd zijn. Zo eenvoudig is het blijkbaar niet en daarom vragen wij ons af, of wij wel een juiste voorstelling hebben van het begrip evolutie. Niet alleen de vraag wat evolutie is maar bovenal de vraag welke evolutie wij bedoelen dringt zich aan ons op.

Gelden voor de culturele of maatschappelijke evolutie dezelfde wetmatigheden als voor het biologisch evolutieproces? Wanneer wij ervan uitgaan dat ons handelen afhankelijk blijft van in de natuur geldende wetten, dan is het mogelijk om het antwoord op bovengestelde vragen af te lezen tegen wetmatigheden in het biologisch evolutieproces. Hierin valt ons steeds weer op dat datgene wat verandert en een hoger levenspeil bereikt in kwantitatieve zin ver-

ondergeschikt is aan datgene wat in een eenmaal bereikte levensvorm blijft voortbestaan. Van de oudste waterdieren is maar een heel klein deel het land opgegaan en alweer bij een klein deel daarvan zijn poten tot ontwikkeling gekomen. Bij slechts één soort konden de voorste ledematen zich op een zodanige wijze tot armen en handen ontwikkelen dat dit voor een belangrijk deel tot de mogelijkheid van een voortgaande cerebralisatie heeft geleid. Goed beschouwd is de mens ontstaan uit een aaneenschakeling van uitzonderingen op de wet der traagheid.

Mens achterop

Wij moesten op deze biologische wetmatigheden even dieper ingaan omdat ze ons belangrijke aanwijzingen geven over de culturele en maatschappelijke evolutie. Doordat het tempo der culturele evolutie echter veel hoger ligt dan dat van de biologische evolutie is de mens thans in vele opzichten een slecht aangepast wezen en vertoont een opvallend geringe biologische stabiliteit. Hij is er nog niet in geslaagd om een harmonische aanpassing aan zijn uitermate snel veranderende wereld te bereiken en een dergelijke situatie is in de natuur een van de belangrijkste oorzaken van de ondergang van soorten. Een geleidelijk verloopend evolutieproces vormt de enige mogelijkheid tot aanpassing aan een nieuw levensklimaat. De weergalozesnelwerende natuurlijke indrukken verwerkt waartoe nieuw gaat op een zodanige wijze boven het biologisch absorptievermogen van de mens uit, dat de aanpassing in gevaar komt en de kans op het onvoorziene vergroot. Een te snel wisselend wereldbeeld leidt tot een vermoedelijk die voorbode van een naderend ziekteproces kan zijn. In de ontwikkeling van het leven op aarde is de duurzaamheid van verreweg de meeste soorten voorwaarden voor het voortbestaan en de verdere ontplooiingsmogelijkheden van andere soorten. Overgebracht op de grondslagen der culturele evolutie betekent dit, dat wij voor het voortbestaan onze beschaving de duurzaamheid van oude fatsoenswaarden, zelfbeheersing en beperking, niet kunnen missen.

Wij zoeken naar het realiseren van een leefklimaat dat meer in overeenstemming is met onze intrinsieke behoeften. Wanneer de mens van zijn omgeving vervreemd, wordt hij op zichzelf terugkerend en raakt hij verward in onzekerheden. Het zou wel eens kunnen blijken, dat het meest progressieve denken uitloopt op een gematigd conservatisme en dat het tempo waarin onze welvaart voortschrijdt inderdaad afgeremd moet worden om het hierbij achtergebleven welzijn van de mens gelegenheid te geven weer bij te komen.

De mens is machtig, hij is volwassener, hij pretendeert het evolutieproces naar zijn hand te kunnen zetten. Welnu, laat hij dan beginnen met het juiste tempo te bepalen.

Pleidooi voor een driehoek

door H. C. G. L. Polak
VVD-wethouder te Rotterdam

Sinds prof. Oud destijds de verkiezingsstrijd inging met de plechtige belofte dat de VVD onder geen beding zou deelnemen in een kabinet met ook socialistische ministers, is het in onze geleerden usantieel om de PvdA als de erfvijand te beschouwen. Ik vermoed dat het nuttig is te dezer zake opnieuw de maat te nemen en na te gaan of het gewenst is een situatie te laten voortduren waarin de samenstelling der regering steeds maar weer afhankelijk is van de stand der confessionele mutsen.

We hebben tot vandaag geleefd in een politiek bestel, dat men lineair zou kunnen noemen (PvdA - confessionelen - VVD) en waarbij de confessionelen, in het midden, naar believen met beide burenen verkeren (althans zolang de in de Schmelzerachtige nachten geslagen wonden niet geheeld zijn) maar waarbij de beide uitersten geen contact met elkaar krijgen. Het ongenoeglijke gevolg is — behalve de confessionele wippositie — dat men is gaan spreken in de lijn links/midden/rechts. En in dit beeld vaart de VVD ondanks onder rechtse vlag, waardoor de moderne liberale lading niet behoorlijk wordt gedekt.

Ik bepleit een driehoeksverhouding, die het elk der drie groepen mogelijk maakt een regeerverbond met ieder der beide anderen aan te gaan. Een socialistisch-liberale coalitie lijkt op het eerste gezicht een chimère en is in veler ogen een schrikbeeld. Terzijde overigens erop wijzende dat zodanig verbond in Duitsland wel kon groeien en mede daarom aanneembaar — dat het — hoezeer ook moeilijk — mogelijk is dat zijn de brug te slaan, durf ik te vermoeden dat op wat langere termijn door een socialistisch-liberale combinatie een zeer mooi perspectief gaat wenken. De attractiviteit toch van de confessionele partijen voor kiezers en leden zal afnemen zodra blijkt dat een confessionele stem niet meer eo ipso op regeringsverantwoordelijkheid uitloopt en wanneer als motiverende keuzefactor alleen overblijft de confessie, waarvoor evenwel de laat-20e eeuw naar voortdurend blijkt een toch al steeds verminderende rol acht gelegd in de praktische politiek.

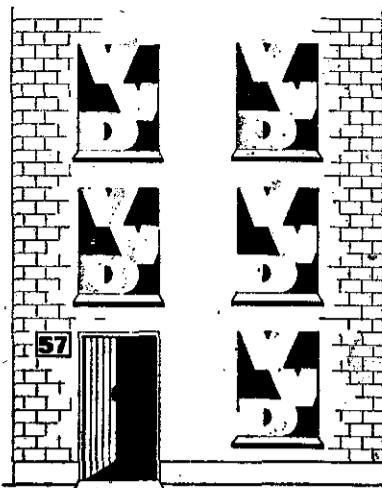
Ik geloof niet dat enig liberaal partijvorming op basis van confessie juist acht. Hoezeer ook de bindingen der laatste jaren met de confessionelen van

actueel nut en gewicht waren, zij strecken tegen ons principiële uitgangspunt, dat niet de godsdienst maar de visie op de mens en zijn maatschappij het cement ener politieke partij moet zijn, — een uitgangspunt dat ook door de PvdA wordt gekoesterd.

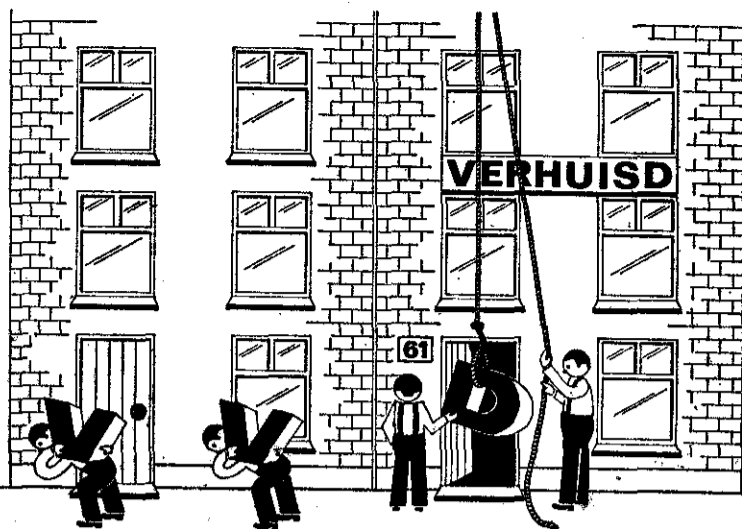
In de zojuist te berde gebrachte driehoeksverhouding kan onze partij op grond van korte-termijn-overwegingen, waarbij de accente vallen op de problemen van vandaag, de hand reiken aan de confessionelen. Zeker, ik ontken dat niet en verzet mij daar niet tegen. Maar zij kan ook proberen een relatie te leggen met de PvdA, — zulks ter bereiking van een principiële inhoudsoogmerk op de langere termijn, inhoudende dat het een goede zaak is als de confessionele eb nog harder gaat lopen.

En als de confessionele partijen gedeels verdwenen zouden zijn dan kan de politieke strijd gestreden worden tussen liberalen en socialisten met veel duidelijker inzet van de verschillen waar het in deze jaren zeventig om gaat. Dan kan er in Nederlandse politiek worden gevoerd! Althans politiek waarvan ook iets kan worden begrepen door Jan en Jannetje en al hun kinderen.

Het algemeen secretariaat van de
VOLKSPARTIJ VOOR VRIJHEID EN DEMOCRATIE
 verhuist op donderdag 7 september 1972
 van Koninginnegracht 61 naar
 Koninginnegracht 57 te 's-Gravenhage.
 Het telefoonnummer - 070-604803 (4 lijnen) - blijft ongewijzigd.
 Ook de afdeling ledenadministratie en centrale contributie-inning
 zal op no. 57 onder dit telefoonnummer te bereiken zijn.
 Het afzonderlijke telefoonnummer voor deze afdeling vervalt.

7 september 1972 van no. 61 naar Koninginnegracht 57

N.V. AANNEMINGS- EN HANDELSBEDRIJF FLIP MOL

is gevestigd te Hendrik Ido Ambacht, maar... is

DOOR HET GEHELE LAND ACTIEF

op het gebied van:

het bouwen van **ZWEMBADEN, BEMALINGSGEBOUWEN, TUNNELS, VIADUCTEN, BETONFUNDATIES, enz.**

en

het uitvoeren van **DROOG- EN NAT GRONDWERK, ZUIG- EN PERSWERK OEVERVERDEDIGINGEN, KRAANBANEN, HELLINGEN**

etc., alsmede het geven van uitgebreide adviezen op waterbouwkundig gebied.

Kantooradres: Waalstraat 1, Hendrik Ido Ambacht (postbus 3).
 Telefoon: 01858 - 3977 (meer lijnen). Privé 01850 - 31479.

GEEN TIJDVERLIES! SNEL DOKKEN BIJ ELKE WATERSTAND

bij

N.V. Scheepswerven „Piet Hein“ v.d.z.d. FA. W. SCHRAM & ZONEN

**BOLNES/PAPENDRECHT
 NIEUWBOUW en REPARATIE**

- twee dwarshellingen van 115 m
- overdekt dubbel droogdok van 115 m
- twee nieuwe droogdokken VOOR ELK GETIJ van 104 en 93 m
- snel schroefwisselen en kleine roer- en stevenreparaties in nieuw HEFDOK

TELEFOON

ROTTERDAM 010-13 92 75
BOLNES 01804- 36 44 - 34 09
PAPENDRECHT 01850- 5 12 22 - 5 14 66

INDUSTRIEEL EXPERTISE- EN MAKELAARS BUREAU

Taxaties van: Industriële uitrustingen, o.m. gebouwen, machines, installaties e.d. voor de Brandverzekering, Hypotheek, Successie, Omzetting bedrijfsvorm en Onteigeningsprocedures. **Schade-expertise**

DRS. ING. H. G. DE ROOY

(drievoudig beëdigd)

Akkerstraat no. 43 - Postbus 405 - Eindhoven
 Tel. no. 040-6 33 08-6 37 67 na kantoortijd 41 05 55

Meld u als lid van de

Inlichtingen: KONINGINNEGRACHT 61 - DEN HAAG - TELEFOON 070-604803

De gewestwet ter discussie

door drs Th. B. de Haan
te Waalwijk

„De gewestraad stelt een programma vast, waarin de hoofdlijnen van de door hem noodzakelijk geachte ontwikkeling in het gebied van het gewest worden aangegeven,” aldus luidt artikel 12 lid 1 van het ontwerp van wet met betrekking tot de gewesten.

Wat de inhoud van artikel 12 reeds doet vermoeden wordt bewaarheid in de circulaire van het ministerie van binnenlandse zaken van 10 december 1961, gericht aan de Gedeputeerde Staten van de provincies, betreffende de structuurschets voor de bestuurlijke indeling. In deze circulaire worden o.a. de onderwerpen genoemd welke voor het bepalen van eenheden van lokaal bestuur op gewestelijke schaal in beschouwing moeten worden genomen:

- het wonen (volkshuisvesting in ruime zin)
- het werken (werkgelegenheid, zorg voor terreinen voor industrie, handel en dienstverlening)
- de verzorging (gezondheidszorg, onderwijs, welzijnstaken, sociaal-culturele voorzieningen, bestuurlijke dienstverlening)
- de recreatie (zorg voor recreatiegebieden en -objecten)
- het verkeer en vervoer (zorg voor de infrastructuur, openbaar vervoer)
- het milieu (milieubeheer en -bescherming).

Uit de gegeven opsomming blijkt dat aan het gewest alle of nagenoeg alle taken zijn toebedacht welke behoren tot de thans bestaande lokale, regionale en provinciale overheden. Een en ander betekent dat het gewest niet anders kan worden gezien dan te zijn een grote gemeente of een kleine provincie. Deze zienswijze komt overigens geheel overeen met het gestelde in de memorie van toelichting op bovengenoemd ontwerp van wet: „Het gewest is in deze opvatting niet een grootheid van andere orde dan de gemeente; de taken van het gewest zijn van origine van lokale aard.”

Veranderingen

Zonder te ontkennen dat schaalvergroting, ook op het bestuurlijke vlak, voordelen kan hebben, misschien zelfs noodzakelijk is, roept verandering van een omvang als deze de vraag op of het niet wenselijk is hierbij de fundamentele en universele veranderingen, welke zich thans in ons maatschappelijk bestel voordoen, te betrekken. Als zodanig kunnen worden genoemd:

- de verminderde belangstelling voor verhoging van de welvaart en de daarmee gepaard gaande daling in de prioriteit welke aan de werkgelegenheid wordt gegeven met name aan de industriële werkgelegenheid.
- de toegenomen zorg voor het milieu met als gevolg een sterk gestegen belangstelling voor de inrichting van de beschikbare ruimte.
- het groeiend mondiale gevoel, waardoor bestaande concurrentieverhoudingen worden aangetast en
- de herwaardering van het (centrale) gezag.

Naar de mening van schrijver dezes dienen deze fundamentele veranderingen in het bestuurlijk kader hun beslag te vinden, d.w.z. de bestuurlijke indeling dient zodanig te zijn dat een harmonische ontwikkeling binnen een bepaald gebied mogelijk blijft. De opsomming van onderwerpen welke, volgens de richtlijnen voor de samenstelling van de structuurschets, bij de bepaling van een ge-

west in de beschouwing dienen te worden betrokken, toont duidelijk aan dat de gesignaleerde fundamentele maatschappelijke verandering de samenstellers onverschillig hebben gelaten.

De genoemde veranderingen maken een integraal beleid per gewest, zoals in het wetsontwerp is bedoeld, op lange termijn onmogelijk. Natuurlijk ontstaan door vergroting van het te besturen gebied mogelijkheden voor een betere lokalisering van de verschillende functies; nieuwe bedrijven kunnen (voorlopig) ver van de bevolkingsconcentraties worden gesitueerd zodat de invloed van het produktief bezig zijn op het woonklimaat (voorlopig) beperkt blijft; de reservering van omvangrijke gebieden voor toeristische en/of recreatieve doeleinden blijft (voorlopig) mogelijk; de (voorlopige) beperking van de spanningen maakt het de bestuurlijke organen mogelijk (voorlopig) een beleid te voeren dat eveneens op weinig weerstanden zal stuiten.

Bezien we de huidige situatie dan zal het echter weinig moed vereisen te durven voorspellen dat een integraal beleid te zijner tijd moet leiden tot het oproepen van spanningen welke ontstaan bij de uitoefening van de elementaire functies: het werken, het wonen, het recreëren en de noodzakelijke interne communicatie. Een integraal beleid zal immers leiden tot uitbreiding van de woonfunctie, tot uitbreiding van de werkgelegenheid tot uitbreiding van de verzorgende functie, tot uitbreiding van de recreatieve mogelijkheden en tot uitbreiding van de infrastructuur. De zorg voor het milieu zal in de eerste fase(n) van de ontwikkeling weinig problemen geven en kan gedurende die periode derhalve op een aanvaardbaar niveau behouden blijven zonder veel ruimteverslindende apparatuur.

De onderscheiden functies zullen elkaar, dank zij hun uitbreiding, evenwel ééns ontmoeten, waarbij de onderlinge onverdraagzaamheid van bepaalde aspecten, welke bij de uitvoering openbaar worden, ervoor garant staat dat deze ontmoeting niet zonder spanningen zal verlopen. De spanning zal nog extra worden verhoogd door op dat tijdstip noodzakelijk of wenselijk geachte maatregelen in het kader van milieubeheer en milieubescherming. Het is niet in te zien dat de discipline van bevolking en overheden, na het inwerkingtreden van de gewestwet, zich dermate ten goede zal wijzigen dat aan de drang tot expansie tijdig een halt zal worden toegevoerd.

Harmonie

Zelfs indien die discipline wel zou kunnen worden opgebracht is de harmonische ontwikkeling binnen het gewest afhankelijk van het door het burgergewest gevoerde beleid. Het is daarbij niet ondenkbaar dat de gekozen raad van het ene gewest een planologische indeling van zijn gebied voorstaat welke strijdig is met de belangen van de bevolking van het andere gewest. Ook onder het huidige systeem van autonomie voor de afzonderlijke gemeenten, zijn spanningen en fricties aanwijsbaar welke het gevolg zijn van een gebrek aan voldoende coördinatie m.b.t. planologische maatregelen.

Een beleid op lange termijn vereist het inbouwen van zekerheden voor de toekomst. Hoewel een goede coördinatie van beleid tussen gewesten zeker mogelijk moet zijn, biedt deze oplossing op zichzelf onvoldoende zekerheid voor het voorkomen van de eerder aangegeven problemen. Op de eerste plaats verandert de gewestraad met een zekere regelmaat van samenstelling en daarmee

mogelijk zelfs van politieke kleur, op de tweede plaats eist een werkbare coördinatie de totstandkoming van een extra bestuurslaag of tenminste van een nieuw overlegcollege; de slagvaardigheid in beleid zal hierdoor zeker niet worden versterkt.

Een mogelijke oplossing biedt de indeling van ons land in gewesten aan welke beperkte, doch duidelijk geaccentueerde, functies zijn gegeven. Denkbaar is het ontstaan van gewesten binnen welke gebied het accent in het te voeren beleid is gelegd op het creëren van werkgelegenheid i.c. uitbreiding van bestaande en vestiging van nieuwe bedrijven; het ontstaan van gewesten met het beleidsaccent gelegd op de woningbouw en de verzorgende functie; het ontstaan van gewesten welke zich voornamelijk richten op de totstandkoming van toeristische en recreatieve voorzieningen. Gewesten met een duidelijk accent c.q. duidelijke accenten kunnen zodanig geografisch worden begrensd dat de mogelijkheid tot het ontstaan van hevige spanningen geheel of nagenoeg geheel wordt uitgesloten. Door te voorzien in een goed functionerende begrenzing is coördinatie van beleid tussen gewesten onderling niet noodzakelijk; de praktijk zal moeten aangeven of overleg tussen de onderscheiden bestuurlijke colleges gewenst is, ook hiertoe ontbreekt evenwel de noodzaak.

Een gewestelijke indeling als hier wordt voorgesteld zal tevens de effectiviteit van het te voeren beleid verhogen en de efficiency ten goede komen. De beperking van het aantal functies betekent immers evenzeer een beperking van het aantal weerstanden dat moet worden overwonnen bij de realisering van door het gewestbestuur wenselijk geachte maatregelen. Vooral met betrekking tot de zorg voor het milieu kunnen de financiële voordelen belangrijk zijn. Het voorkómen van scherpe belangentegenstellingen geeft bovendien ruimere mogelijkheden voor een effectieve inspraak van derden in het (naar functie beperkt) te voeren beleid van de gewestelijke overheid.

Conclusie

Het ontwerp van de „Wet op de gewesten” beoogt kennelijk niet een herstructurering voor te stellen van het huidige bestuurlijke systeem, het wil evenmin de weg aangeven hoe een aanpassing van dit systeem te geven aan de gewijzigde of zich wijzigende verhoudingen binnen de maatschappelijke orde. Ondanks de zinsnede uit de memorie van toelichting: „Nu de taak van de overheid niet meer alleen de beveiliging — zelfs niet meer die in ruime zin — van de burger omvat, maar ook en vooral gericht is op een positieve welzijnsbevordering,” laat het ontwerp de te onderscheiden fundamentele en algemene veranderingen buiten beschouwing. De huidige structuur wordt derhalve uitsluitend geprojecteerd in een groter geografisch gebied.

Dezerzijds wordt niet ontkend dat door de gedane voorstellen bepaalde voordelen kunnen en zullen worden bereikt. Het is evenwel zeker dat deze voordelen slechts van tijdelijke aard zullen zijn; het handhaven van de huidige structuur leidt immers slechts tot het verschuiven van de thans optredende problemen in de tijd en dus tot roofovername op de komende generatie(s). Alleen door een structurele wijziging, gebaseerd op de maatschappij-ontwikkeling, kan een harmonische groei plaatsvinden.

Mijn opinie is...

Roep om duidelijkheid

Onder het opschrift „Liberaal en Progressief” werden in de nummers van 28 april en 26 mei 1972 van dit blad, een aantal onbehaaglijke gevoelens geuit. Deze gevoelens kwamen o.a. voort uit het geregeld naar links lonken van de VVD, het vooral niet willen achterblijven in progressiviteit bij anderen en daarnaast de steeds verdere ondermijning van alle gezag in onze maatschappij. Ondergetekende was één der veront-rusten.

Het lijkt mij juist dat alle gelijkvoelende liberalen zich thans bezinnen nu de verkiezingen al zo dicht bij zijn. Hoe kunnen wij ons geluid zo sterk mogelijk maken en via de officiële VVD kanalen tot de kiezer richten?

Directe aanleiding tot dit artikeltje is

een tweetal gebeurtenissen van de laatste tijd.

1e De gebeurtenissen bij Pelger te Emmen. De macht van de vakbonden blijkt in staat om een bedrijf kapot te maken. Ieder die het vrije ondernemerschap lief heeft moet hierbij een zeer onbehaaglijk gevoel krijgen. Temeer daar de vakorganisaties schreeuwen over gebrek aan werkgelegenheid. Waarom klinkt geen verzet op uit onze gelederen? Ligt de vrees voor verlies van een aantal stemmen hieraan ten grondslag?

2e De rellen in de Afrikaanderwijk te Rotterdam. Het feit dat het wettig gezag aanvankelijk passief toezag, heeft mij sterk getroffen. Toezien bij geweldpleging en plundering. Gebleken is dat

de eigendommen van burgers niet meer veilig zijn als de groep plunders maar groot genoeg is. Dat de politie zich beriep op het algemeen belang doet hier niets aan af. Een waterkanon of eventueel traangas had wonderen kunnen doen.

Laten wij als VVD'ers onomwonden deze wantoestanden aan de kaak stellen en op zoek gaan naar medestanders. Dan pas weet de kiezer precies waaraan hij toe is. Ik ben er van overtuigd, en weet, dat ik in deze mening niet alleen sta.

Graag zou ik duidelijke uitspraken horen van onze bestuursleden en vertegenwoordigers.

D. VERMEER

Papendrecht

VASTE STENEN IN ALLE SOORTEN
 „MOLISOL“ MOLER ISOLATIESTENEN
 VUURVASTE ISOLATIESTENEN
 ZUURVASTE STENEN
 „PRODORITE“ CHEMISCH BESTENDIGE PRODUKTEN

LEVERT

N.V. Gouda Vuurvast

VEREENIGDE VUURVASTE STEENFABRIEKEN
 GOUDA — TELEFOON 16744 - (01820)

**Boele's Scheepswerven en
 Machinefabriek N.V.**

BOLNES (bij Rotterdam)

•
 •

Reparatie en nieuwbouw

•
 •

TELEFOON 134862 ROTTERDAM — TELEGR. BOELE - BOLNES

„*Gastheren
 in eigen land*”

Voor
Verfijnde
Disgenoegens

sfeer en romantiek
 iedere avond
 diner-dansant

culinair relaxen op
 de zuid-veluwe bij arnhem
 zalen voor besloten
 parties beschikbaar

Specialiteiten-restaurants
 „DE KROMME DISSEL”
 Heelsum, telefoon 08373-3118
 „KASTEEL DOORWERTH”
 Doorwerth, telefoon 08307-3420
 HOTEL „KLEIN-ZWITSERLAND”
 Heelsum, telefoon 08373-9104

een oude naam voor goede wijn

ONNES WIJNHANDEL GRONINGEN ANNO 1876

LEVERING AAN PARTICULIEREN DOOR HET GEHELE LAND

Hotel Wittebrug
 Den Haag - Scheveningen

*
20 SUITES EN 240 BEDDEN
 Alle kamers met privé-bad en douche.
 Air-conditioned restaurant en lounge-bar.
 Zalen en salons voor Congressen, Recepties, Lunches en Diners
 van 10 tot 300 personen.
Tel.: 512361 (10 lijnen) - Telex: 31567

*Jachthaven Laamens
 Alkmaardermeer*

HOTEL-CAFE-RESTAURANT EN BAR

„*Het Kombuis*”

In- en verkoop van boten
 Verhuur
 Onderhoud en herstellingen
 Zomer- en winterberging
 Adviezen

Gerenommeerde keuken
 Gezellige terrassen

Leen Laamens
 Geesterweg 12, AKERSLOOT
 Tel.: 02513 - 22 95.

HOTEL „DE NEDERLANDEN” VREELAND
RESTAURANT-RÔTISSERIE „NAPOLEON”
VREELAND A/D VECHT

BIJ KRUISSING AUTOWEG HAARLEM/HILVERSUM + UTRECHT/AMSTERDAM
 RESERVERING (02943) 1576 — ZONDAGS GESLOTEN

vrijheid en democratie

VVD komt op voor midden groepen

De belastingvoorstellen van minister Nelissen en staatssecretaris Scholten brengen een aantal verbeteringen, maar betekenen ook een lastenverzwaring voor de midden-groepen. Om die laatste reden zijn zij voor de VVD niet aanvaardbaar, zoals ons kamerlid mr. H. E. Koning in dit artikel uiteenzet.

Op 16 juni, dus nog voor de kabinets-crisis, hebben minister Nelissen en staatssecretaris Scholten, beiden van financiën, de indiening van een wetsontwerp bij de Tweede Kamer bevorderd, dat het meest revolutionaire is, dat sinds de oorlog op het terrein van de inkomstenbelasting werd gepubliceerd. Daarin wordt voorgesteld de afzonderlijke tariefgroepen voor ongehuwden boven en beneden de 35 jaar, gehuwden zonder en met verschillende kinderaantallen te vervangen door één uniform schijven-tarief waarbij de verschillen in draagkracht tussen de onderscheidene groepen tot uitdrukking worden gebracht in verschillen in belastingvrije voeten.

Het tabeltarief met zijn trapjes van f 30 tot f 120 naar mate het inkomen stijgt, wordt vervangen door een schijven-tarief met schijven van ongeveer f 10.000, soms minder, soms meer, waarin het belastingpercentage gelijk blijft. Het tarief loopt na aftrek van de belastingvrije voet op van 24 tot 70 procent. De werkende gehuwde vrouw wordt voor haar arbeidsinkomsten afzonderlijk belast; deze inkomsten worden dus niet meer bij die van haar man opgeteld.

Voor zogenaamde onvolledige gezinnen — gezinnen waar of de vader of de moeder ontbreekt en de overblijvende ouder „buiten de huishouding” werkt — komt een afzonderlijke faciliteit. De verlichting voor oudere ongehuwden begint inplaats van bij 40 jaar bij 35. Helaas echter worden de regelingen voor de ongehuwden (weduwenaars, weduwen, gescheidenen, nimmer gehuwd geweest zijnden) ouder dan 65 jaar in vergelijking met nu slechter.

Voorts wordt de kinderbijslag uit het inkomensbegrip gehaald, met andere woorden daarover behoeft in de toekomst geen belasting meer te worden betaald. In verband daarmee zijn er voor zelfstandigen aparte regelingen getroffen.

De belastingvrije voet wordt, overeenkomstig het regeerakkoord, opgetrokken in de richting van het netto-minimum loon voor een gehuwde loontrekkende met één kind.

Gezien de budgettaire situatie moet het wetsvoorstel zogenaamd budgettair neutraal zijn. Anders gezegd, de schatkist mag er niet aan tekort komen. Daar beginnen dan meteen onze bezwaren. Want wat de optrekking van de belastingvrije voet kost, moet elders in de sfeer van de inkomstenbelasting worden opgebracht.

Grappje?

„Belasting breekpunt coalitie? VVD vierkant tegen Scholtens schijven”. Dat was de kop woensdag 30 augustus op pagina 3 van de Telegraaf. In het Nieuwsblad van het Noorden stond op de eerste pagina „Oppositie en VVD tegen andere inkomstenbelasting.” De Volkskrant van dezelfde dag noemde de bezwaren van de VVD een „grappje”. De VVD weet immers zeer goed, zo stelde het blad, dat aan haar bezwaren tegemoet wordt gekomen.

Bij de onderhandelingen het vorige jaar over het regeerakkoord is met name op aandrang van de VVD daarin opgenomen, dat naast de optrekking van de belastingvrije voet eventueel ook een aanzet zou worden gegeven tot verzachting van de progressie in de loonen inkomstenbelasting voor de midden-groepen. Geheel in strijd daarmee wordt in het voorstel van de regering de druk op de middengroepen verhoogd. De VVD tilt daar zwaar aan. Juist omdat dit in strijd met het regeerakkoord moet worden geacht, mag de VVD de stellige verwachting koesteren dat aan haar bezwaren daaromtrent in haar bijdrage aan het voorlopig verslag over het wetsontwerp alsnog zal worden tegemoetgekomen. Deze verwachting is allesbehalve een grappje.

Niet ontzien

In de voorstellen zoals deze nu luiden, begint voor een gehuwd echtpaar zonder kinderen, waarvan de vrouw niet buitenshuis werkt, de drukverhoging reeds bij een inkomen van f 12.000. Bij een dergelijk echtpaar met twee kinderen begint dat bij een belastbaar inkomen van ongeveer f 15.000,-. De drukverschillen met het huidige tarief voor 1972 lopen in dit voorbeeld onderscheidenlijk op bij een inkomen van ongeveer f 45.000 tot f 528 en f 288. Dit maakt zonder meer duidelijk, dat de VVD vindt, dat de middengroepen niet zijn ontzien, zoals de bewindslieden stellen.

Van de gelegenheid die dit wetsvoorstel bood heeft de fractie gebruik gemaakt om ernstig verzet aan te tekenen tegen de kennelijk bij de Partij van de Arbeid aanwezige plannen zoals deze uit vragen van J. van den Doel blijken. Dit Kamerlid bepleit de afschaffing van de aftrek van hypotheekrente voor het eigen huis. Wil men de lagere en de middengroepen op onaantvaardbare wij-

Algemene ledenvergadering

Op zaterdag 23 september wordt in Het Turfschip te Breda een buitengewone algemene ledenvergadering belegd ter vaststelling van de kandidatenlijsten voor de Tweede Kamerverkiezingen in november. Nadere bijzonderheden op pagina 4 en 5.

Vrouwenbijeenkomst

Op zaterdag 14 en zondag 15 oktober houdt de Organisatie Vrouwen in de VVD haar jaarlijkse algemene bijeenkomst op de Pietersberg te Oosterbeek. Agenda en verder nieuws hierover op pagina 7.

ze treffen, dan moet men de plannen van de heer Van den Doel doorvoeren!

Verbetering

Het wetsvoorstel kent niet alleen ongunstige dingen. De regeling voor de werkende gehuwde vrouw, die zoals gezegd voor haar arbeidsinkomsten afzonderlijk zal worden belast, is een verbetering. Collega Portheine heeft daaraan de laatste jaren veel aandacht besteed. De nieuwe schijvenstructuur maakt de regeling mijns inziens mogelijk.

Aan de zelfstandige positie van de gehuwde vrouw wordt voor een belangrijk deel recht gedaan. Helaas betekent het voor de lagere inkomensgroepen een verslechtering bij nu. Ook daaraan hebben wij aandacht besteed. Het schijventarief is bovendien veel doorzichtiger dan het nu geldende. Dit komt de eenvoud ten goede.

Het is daarom des te meer te betreuren, dat op dit ogenblik de lastenverzwaringen voor de middengroepen het ons onmogelijk maken ons met het voorstel te verenigen. De VVD fractie hoopt, neen rekent erop, dat de bewindslieden van financiën aan de bezwaren van VVD-zijde nog voor de mondelinge behandeling in de Tweede Kamer tegemoet zullen komen.

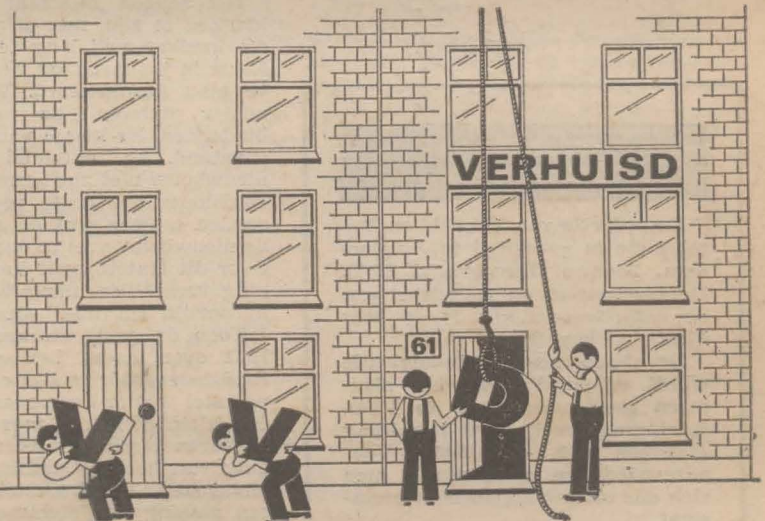
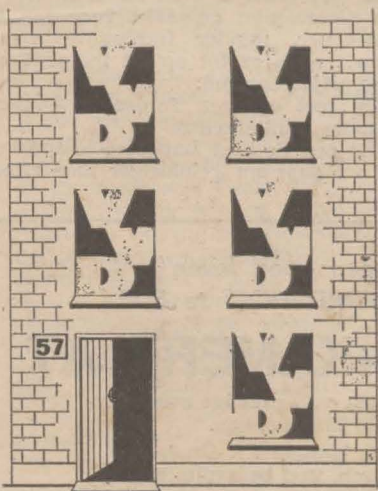
Radio-uitzending van de VVD: dinsdag 12 september, van 18.10 - 18.29 uur, over de zender Hilversum I (402 m).

Televisie-uitzending van de VVD: woensdag 2 september, van 20.20-20.30 uur, Nederland I.

VERHUISD van no. 61 naar no. 57

Het algemeen secretariaat van de VOLKSPARTIJ VOOR VRIJHEID EN DEMOCRATIE is van Koninginnegracht 61 naar Koninginnegracht 57 te 's-Gravenhage verhuisd. Het telefoonnummer 070 - 604803 (4 lijnen) blijft ongewijzigd. Ook de afdeling ledenadministratie en centrale contributie-inning zijn op no. 57 onder dit telefoonnummer te bereiken. Het afzonderlijke telefoonnummer voor deze afdeling te vervallen.

Angstwekkende vervuiling

„Die kreet verbaast ons niets”, aldus reageert mr. B. P. van der Veen, voorzitter van de VVD-fractie in de Provinciale Staten van Friesland, op de opmerking van Staatsbosbeheer in het jaarverslag over 1971, dat de vervuiling van de Friese meren angstwekkende vormen heeft aangenomen. Mr. Van der Veen: „Wij wijzen hier al vele jaren op. Dat een belangrijke instantie als Staatsbosbeheer onze visie onderschrijft, is natuurlijk wel plezierig, maar daar staat natuurlijk wel tegenover dat je je moet afvragen of het niet te laat is nog iets aan de vervuiling te doen als nu pas Staatsbosbeheer aan de bel gaat trekken.”

In zijn jaarverslag zegt Staatsbosbeheer dat een zo gaaf mogelijk behoud van het Friese merengebied bepaald niet verzekerd is voor de toekomst. Terwijl enerzijds de belangstelling van de watersportliefhebbers vooral de laatste jaren sterk toegenomen is, gaat anderzijds de oeverbegroeiing langs de druk bevaren meren en plassen achteruit, laat de waterkwaliteit steeds meer te wensen over en neemt de verontreiniging van water en oeveren met vast vuil angstwekkend toe, aldus Staatsbosbeheer.

Mr. Van der Veen: „Op het ogenblik is in het Friese merengebied de situatie zo dat het water meer vervuult, dan het wordt schoon gemaakt. Dat is natuurlijk een onhoudbare toestand. Er wordt ook wel iets aan gedaan, maar het gaat verdomd langzaam. In Friesland ligt een zuiveringsplan klaar, maar er zullen middelen moeten komen om het te kunnen realiseren.”

Vergif

Lozing van de riolering en van vuil industriewater zal aan banden gelegd

moeten worden, anders gaat het niet goed. Het ergste is natuurlijk het vergif in het water en de zuurstofarmte. Kijk, als je een plastic zak in het roer van je boot krijgt is dat natuurlijk wel beroerd, maar veel beroerder is dat het water bij wijze van spreken gaat rotten en dat de vissen dood gaan. Die situatie is er op het ogenblik en dat betekent dat er al een grote achterstand is bij de zuivering van het water. Die achterstand zal ingelopen moeten worden en dat lijkt me niet zo eenvoudig,” aldus mr. Van der Veen.

Volgens hem gaat het overigens niet alleen om de vervuiling van het water door bij voorbeeld de riolering. Ook de watersportliefhebbers zelf dragen er toe bij dat het Friese merengebied steeds meer vervuult. „Er zullen”, zegt mr. Van der Veen, „overal in Friesland meer gelegenheden moeten komen zodat de watersportliefhebber zijn vast vuil kwijt kan raken. Op het ogenblik zijn daar nauwelijks mogelijkheden voor. Dat betekent dat er veel vuil overboord gegooit wordt en wat daar de gevolgen van zijn, laat zich gemakkelijk raden.”

Mr. Van der Veen is verder van mening dat het varen op de Friese meren steeds minder plezierig wordt door de indrukwekkende toename jaarlijks van het aantal boten. Hij is het dan ook eens met Staatsbosbeheer die een ecologisch onderzoek nodig acht om een antwoord te kunnen geven op vragen over de hoeveelheid boten die de Friese meren nog kunnen verdragen, zonder dat afbreuk wordt gedaan aan de waarde van het natuurlijke milieu.

In de laatste vergadering van de gemeenteraad van Heerenveen heeft het VVD-raadslid Siebe de Vries fel ge-

Friezen in partijraad

Leeuwarden — In een bijzondere ledenvergadering van de Kamercentrale Leeuwarden op 23 augustus zijn als vertegenwoordigers in de Partijraad gekozen de heren mr. D. F. Went te Leeuwarden en H. S. Kingma te St. Jacobi Parochie.

JOVD-Zuidlaren

Zuidlaren — De actieve afdeling Zuidlaren van de JOVD heeft de eerstvolgende bijeenkomst belegd op 15 september in het restaurant Sprookjeshof in Zuidlaren. Jan Evenhuis uit Noord-Sleen, die voorzitter is geweest van het district Noord van de JOVD, heeft toegezegd tijdens die bijeenkomst een inleiding te zullen houden over de JOVD voor wat betreft de algemene doelstellingen en werkzaamheden.

ageerd tegen het overigens aangenomen voorstel van b en w 300.000 gulden van de winst van het gemeentelijk gasbedrijf over te schrijven naar de algemene dienst. Sinds 1966 was dat bedrag 120.000 gulden. Siebe de Vries noemde de handelwijze van het gemeentebestuur camouflage-politiek. „De winst moet toekomen aan degenen die gas gebruiken. Als de bedragen te klein zijn voor een tariefsverlaging, gebruik het geld dan als een vorm van reserve,” vond hij. Siebe de Vries had uitgerekend, dat die 300.000 gulden de gewone gasverbruiker een reductie van zestien à zeventien percent van de gasprijzen had kunnen opleveren. Siebe de Vries kon praten als Brugman, het voorstel van het college van b en w werd toch aangenomen.

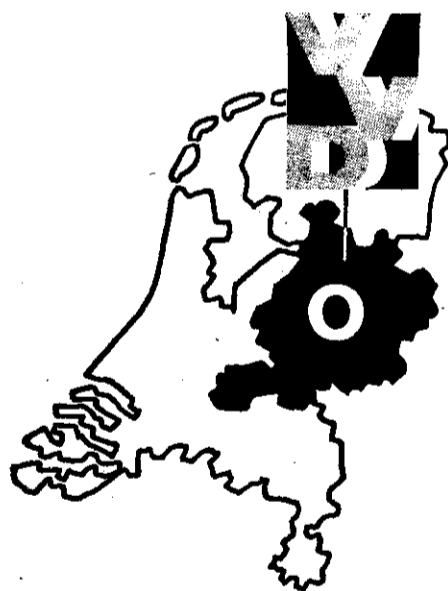
Aankondigingen

15 SEPTEMBER
Op een bijeenkomst van de afdeling Zwolle spreekt het Tweede-Kamerlid G. W. Keja over het liberalisme.

27 SEPTEMBER
„Vóór liberalisatie, tegen inflatie” is het onderwerp waarover drs. Th. H. Joekes (lid van de Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling Ommen. 20.00 uur Hervormd Centrum.

20 SEPTEMBER
Op een besloten bijeenkomst van de afdeling GRONINGEN spreekt MEJ. MR. A. KAPPEIJNE VAN DE COPPELLO (lid der Tweede Kamer) over de kabinetsscrisis.

GRONINGEN — Leden buiten de afdeling Groningen die prijs stellen op toezending van aankondigingen van de in het seizoen 1972 - 1973 door de afdeling Groningen te beleggen bijeenkomsten (vergaderingen, liberale sociëteiten) kunnen die ontvangen door storting van f 2,50 op gironummer 882461, ten name van de afdeling Groningen van de VVD onder vermelding van: „toezending convocaties”.

Nieuw plan Zwols stadhuis

Zwolle is in het trotse bezit van vele historische monumenten die terug te vinden zijn op de monumentenlijst. Behalve deze echte historie kampt de Overijsselse hoofdstad echter al jaren met een andere historie: die rond de voorgenomen bouw van een nieuw stadhuisgedeelte, tegen het historische gedeelte aan.

Dat er een nieuw stadhuis moest komen, daarover zijn alle leden van de gemeenteraad het al sinds het begin van deze eeuw roerend eens. Maar hoe? Dat is de hamvraag.

Het laatste en meest onverkwikkelijke stukje historie begon ongeveer tien jaar geleden, in 1962. In maart 1963 vroeg en kreeg het college f 35.000 voor een plan, waarvoor de bekende in Parijs wonende Nederlandse architect J. J. Konijnenburg benaderd werd. In oktober van dat jaar volgde de instelling van een bouwcommissie en het jaar daarop ging de architect aan de slag voor een definitief schetsplan.

Het scheen allemaal in kunnen en kruiken te zijn, met dien verstande dat die kruiken vrij lang te water gingen. Eerst in januari 1969 werd dit definitieve plan goedgekeurd. Van die dag af echter dateren de eerste zwarte bladzijden. Er kwam van vele zijden tegenstand. Er ontstond vrees dat de nieuwbouw niet zou „passen” in de oude stadskern, dat er te veel oude panden zouden moeten worden afgebroken, dat de nieuwbouw veel te duur zou worden... Over dit laatste punt kan men van mening verschillen, maar 23 miljoen blijft natuurlijk een flink bedrag.

Toen de gemeenteraad er in maart 1971 over moest beslissen, bleken 19 raadsleden vóór te zijn en 15 tegen. Het voorstel was er door, maar... er was nog één kleinigheid: er moest kort daarna nog even gestemd worden over de wijziging van het bestemmingsplan voor de binnenstad. Dat voorstel bracht helaas een staking van stemmen: 17—17. Enkele weken later, na veel geharrewar werd er nogmaals gestemd en weer staakten de stemmen. De ambtenaren die „bij elkaar op schoot zitten” schreven een boze brief. Kortom, het werd een drama waarin de VVD een niet onbelangrijke rol heeft gespeeld.

De VVD geldt in Zwolle als één van de grotere partijen. Niet alleen de burgemeester mr. J. Drijber is VVD-er, ook één van de wethouders (op het ogenblik ir. P. Loos) is dat en dan zijn er nog vier raadsleden, onder wie fractievoorzitter de heer J. C. Tamse — een tegenstemmer — en drs. L. Lapoutre, de enige voorstemmer in de fractie.

Om niet op een been te hoeven „lopen” hebben wij beide heren over het stadhuisdrama benaderd.

De heer Tamse zit nu 5 à 6 jaar in de raad. Hij zegt:

„Toen het plan in eerste instantie werd aangenomen waren wij allemaal vóór. Toen echter het laatste voorstel — dat voor de wijziging van het bestemmingsplan van de binnenstad — op de proppen kwam, waren wij op één na omgegaan voor allerlei argumenten. Wij waren met velen van mening dat het nieuwe gebouw te veel status zou hebben, te veel representatieruimte, te uitbundig zou worden, dat de prijs aan de zeer hoge kant lag, enz. Wij voelden ook voor de bezwaren van de Vrienden van de Stadskern die hoofdzakelijk van architectonische aard waren: te grote, te overheersende bouw naast bij voorbeeld de Hallenkerken, te veel een „bunker” in het historische gedeelte van de stad. Bovendien werd er wel wat al te

luchthartig gesproken over de parkeervoorzieningen. Er was geen plaats en er werd al gezegd dat de ambtenaren maar op de fiets moesten komen en dat het publiek toch steeds minder naar het stadhuis gaat. Maar ben je niet bezig voor het jaar 2000?”

De heer Lapoutre (nu 6 jaar lid van de raad): In het begin waren we allemaal vóór. Twee jaar later was er de druk van de publieke opinie. De Vereniging Vrienden van de Stadskern kreeg de wind mee. Er was ook een mentaliteitsverandering. Er klonken kreten als: kan het niet een beetje soberder? Het is alles bij elkaar een wazige geschiedenis geworden, met een politiek tintje. Persoonlijke redenen hebben daarbij natuurlijk een grote rol gespeeld. Ik was daarna nog de enige die mijn oorspronkelijke mening trouw gebleven is. Ik vind dat een stadhuis niet alleen moet bestaan uit nuttige ruimten, maar best een beetje grandeur mag hebben.”

Het verlossende woord schijnt inmiddels gesproken te zijn. Er is in allerijl een nieuw plan gemaakt voor een bescheidener, minder imposante nieuwbouw... al is er tot op dit moment nog geen prijs genoemd.

Om met de heer Tamse te spreken: „Minder bunkerachtig”.

Om met de heer Lapoutre te spreken: „of we daar nu gelukkiger mee zijn...”

vrijheid en
democratie

De redactie van Vrijheid en Democratie is gevestigd te Amsterdam, Nieuwe Herengracht 89-B. Hoofdredacteur en voorzitter van de redactiecommissie is de heer Ph. C. la Chapelle.

De abonnements-administratie wordt verzorgd door het algemeen secretariaat van de VVD, Koninginnegracht 57 te Den Haag (telefoon 070 - 604803). Voor adreswijzingen etc. wende men zich dus tot het algemeen secretariaat.

De advertentie-exploitatie wordt verzorgd door de Nederlandse Dagblad Unie, Westblaak 180 (postbus 824) te Rotterdam, telefoon 010 - 147211.

„Geen beter leven dan een goed leven”

in VERZORGINGSFLAT „SPARENHOF” te EDE

Te koop: RUIME 3-KAMERFLAT

De flat heeft vele pré's, o.a. goed milieu, vele prettige contacten, bekwame Directrice, eerste klas keuken.

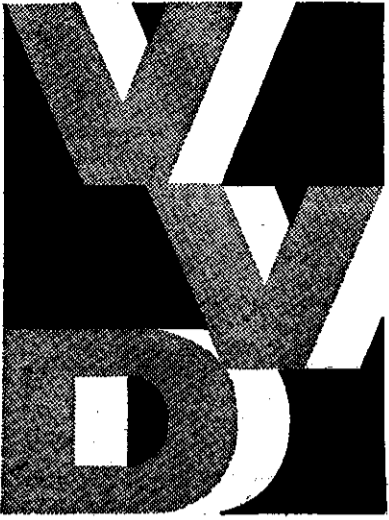
De flat is zeer ruim van opzet: kamers 7 x 4 m2, 7 x 3,60 m2 en 6 x 3,60 m2, balkon, veel bergruimte, ruime hall, garage, goede ligging op de zon, bos en heide nabij, frequente verbindingen.

Relatief lage koopsom.

Inl.: VAN LAAR & VAN DE GRIENDT,
Makelaars in Onroerende Goederen,

Stationsweg 76 — Ede — Tel.: 08380 - 11.000 - 10.386.

Verkiezingscampagne 1972

Gewoon beginnen was het motto van de landelijke propagandacommissie toen de datum van de nieuwe verkiezingen vaststond. We hopen dat u er net zo tegenover staat. We hebben u meer nodig dan ooit. Om uw overtuigingskracht tegenover de nog niet gewonnen kiezer, om uw actieve inzet en waar nodig om uw financiële steun.

Persoonlijke toer

Alle partijen zijn overvallen door deze vervroegde verkiezingen. Zeker de penningmeesters. Elsevier voorspelt dat het armoe troef wordt met de partijpropaganda. In ieder geval hebben we als VVD onszelf. Onszelf betekent dan 40.000 leden. Dat is een machtig aantal. Als die allemaal per dag één nog niet gewonnen kiezer persoonlijk zouden benaderen en dit vijftienving dagen volhouden bereiken we met z'n allen 1 miljoen kiezers. Natuurlijk er is overlap van vriend of kennis. Maar het toont de kracht van een groot ledental. Deze aanpak om persoonlijk de steun voor onze partij te vragen van anderen uit uw omgeving is het proberen waard. In

door dr. R. W. de Korte, voorzitter van de landelijke propaganda-commissie van de VVD.

Landelijke propaganda commissie nieuwe stijl

voorzitter:

dr. R. W. de Korte, Roland Holstlaan 41, Reeuwijk

secretaris:

J. den Ouden, van Lennepstraat 29, Alblasserdam

leden:

- ir. M. J. A. v. d. Krabben, prof. Keesomstraat 2, 's-Hertogenbosch (KC 's-Hertogenbosch) tel. 04100-46614
D. G. Knoth, Burg. Stulemeyerlaan 18, Bergen op Zoom (KC Tilburg) tel. 01640-36583
G. L. de Graaff, Sluisoordlaan 412, Apeldoorn (KC Gelderland) tel. 05760-11851
drs. H. H. Poortman, Rhederoord 60, Rotterdam - 3026; tel. 010-328434
ir. O. Bussemaker, Duchattelstraat 6, 's-Gravenhage (KC 's-Gravenhage) tel. 070-244988
drs. J. A. W. Brak, Singel 104, Woerden (KC Leiden) tel. 03480-2535
J. den Ouden, van Lennepstraat 29, Alblasserdam (KC Dordrecht) tel. 01859-3239
A. P. van Leeuwen, Amstel 63/III, Amsterdam (KC Amsterdam) tel. 020-225474
R. J. Middelburg, Pieter Waruslaan 46, Midwoud (KC Den Helder) tel. 02291-623
J. Th. de Visser, Dassenlaan 21, Hilversum (KC Haarlem) tel. 02150-10717
drs. J. W. F. van Riesen, Nieuwe Rijksweg 4, 's-Heer Hendrikskinderen (KC Middelburg) tel. 01100-8306
M. Leeflang, Mereveldlaan 58, De Meern (KC Utrecht) tel. 03406-1271
mevr. T. E. Gerritsma-Bruins, Looxmagracht 8, Sneek (KC Leeuwarden) tel. 05150-5314
J. J. A. Nikkels, Tolnerinksingel 9, Schalkhaar (KC Zwolle) tel. 05700-23231
M. H. A. Lahaye, Goudlaan 135, Groningen (KC Groningen) tel. 050-131124
G. R. Kraak, Hoppenkampweg 2, Eelde (KC Drenthe) tel. 05907-2727
J. H. J. Willems, St. Jansstraat 11, Roermond (KC Maastricht) tel. 04750-15906
mevr. drs. N. Rempt-Halmmans de Jongh, Backershaegenlaan 26, Wassenaar (Organisatie „Vrouwen in de V.V.D.”) tel. 01751-5309
adviseurs:
C. Niermeier, Ottoburgstraat 14, Rijswijk (Z.H.), voorzitter Public Relations Werkgroep V.V.D., tel. 070-984258
L. Rhijnsburger, Weissenbruchstraat 77, 's-Gravenhage, voorlichter Tweede Kamerfractie V.V.D., tel. 070-248576

de komende weken zullen wij u helpen bij het geven van de argumenten en de motieven. Ik kan u aanraden bij moeilijke discussies de inhoud van het artikel over de loop van de kabinetscrisis van onze fractievoorzitter Wiegel in het vorige nummer alvast achter de hand te hebben.

Mensen uit het vak

Met inzet alleen zijn we er nog niet. Er moet materiaal komen. Daar zijn de landelijke propaganda commissie-nieuwe stijl (LPC) en de public relations-werkgroep (PRW) hard aan bezig.

Maar net uit het ei gekropen zullen deze organen direct de vuurproef ondergaan. De LPC is regionaal samengesteld met één lid per Kamercentrale en een vertegenwoordiger van de organisatie „Vrouwen in de VVD”. De meeste leden van de LPC en PRW hebben minstens één mediuspecialiteit of verstaan „het vak” van beroepswege. Dat komt enorm van pas. De organisatie is verder zo geregeld dat iedere Kamercentrale nu haar eigen inbreng heeft. Voor al uw propagandavragen en activiteiten kunt u bij uw regionale LPC-vertegenwoordiger terecht. Zijn of haar naam en adres vindt u elders op deze pagina afgedrukt.

Door hen zullen over de details van de campagne per Kamercentrale één of meer propagandabijeenkomsten gehouden worden. Uw afdelingen krijgen daarover bericht.

Rode konen

Wat de hoofdlijn van ons propaganda-plan betreft kunnen we eenvoudig zijn. Die zal bestaan uit een volledige ondersteuning van onze lijsttrekker. De verkiezingen worden meer en meer uitgevochten op de beeldbuis. Misschien brengt die de beslissing. Waarschijnlijk hebt u ook met rode konen de verrichtingen van Hans Wiegel op het beeld gevolgd tijdens het debat op donderdag 17 augustus. En het commentaar beluisterd, de dag erna. De tv is het propagandamiddel geworden, een soort publiek wapen. Omdat politieke partijen arme sloebbers zijn zal het echter niet de Ster, maar de actualiteitenrubriek zijn die het moet brengen. Maakt u zich geen zorgen dat er niets meer van het klassieke materiaal overblijft. We zullen adverteren, ook in de regionale pers. Er zal een goede strooifolder komen. We zullen de afdelingen de keus geven uit ballonnen, affiches, boodschappentassen en wat dies meer zij. Zo zijn er nog wat zaken in petto waar we eind september in een brief aan de afdelingen op terugkomen.

Routiniers gevraagd

Als het van de afdelingen afhangt spreekt Wiegel 450 keer. Dat kan niet. In overleg met uw Kamercentrale bestuurt zal hij in ieder geval één spreekbeurt per centrale maken. Als hij onverhoopt verhinderd is, omdat hij voor de tv een debat moet voeren vergeeft u het

ons. Het algemeen secretariaat zorgt dan dat er een „first class” vervanger is. Voor het gewicht van een paar miljoen moeten we zwichten. Ook op deze plaats willen wij de afdelingen op het hart drukken voor aanvragen van spreekbeurten van Kamerleden en -kandidaten steeds contact op te nemen met het algemeen secretariaat. Mej. Warsen is daar de mastermind bij het overleg. We vragen ook nog eens aandacht voor het combineren van openbare spreekbeurten en forumbijeenkomsten met andere afdelingen binnen dezelfde ondercentrale, staten-centrale of regioverband. We komen anders routiniers te kort.

Geen stuntwerk

Er is ons een aantal malen gevraagd of we nog stunts gaan uithalen. We hebben deze mensen verwezen naar het verkiezingsresultaat van een confessionele partij die in 1971 voor het eerst een reclamebureau inschakelde. De meeste kiezers zijn van propagandastunts gewoon niet gediend. Dat is een algemene ervaring die we goed in de oren moeten knopen. Daarom zijn we zo blij met de steun van onze eigen partijmensen uit het vak in LPC en PRW. Een reclamebureau is voor ons niet nodig. Het spaart ons bovendien geld.

Niets voor niets

Voor niets gaat de zon op. Al zal het opnieuw moeilijk zijn het resultaat van onze propaganda-investeringen in stemmenwinst uit te drukken, geld kost het. Veel geld — het zal u niet verbazen — is er voor deze campagne niet. Na de vorige verkiezingen is onze penningmeester nog niet in staat geweest reserves te kweken. De actie voor het Thorbeckehuis die het prachtige resultaat van ruim twee ton opleverde is nog maar net achter de rug. Veel afdelingen en centrales zijn de financiële schrik van die laatste verkiezingen nog lang niet te boven. Misschien is uw afdeling er één van. We hebben de afdelingsbesturen dan ook voorzichtig aangeraden een lokaal verkiezingsfonds 1972 te vormen en er inzamelingsacties voor te houden. U wilt ze er vast wel een handje bij helpen.

Beroep op enthousiasme

We doen opnieuw een beroep op het enthousiasme en de vrijetijd van ons kader en onze leden. We hopen dat zich weer vrijwilligers in de komende weken bij de afdelingen aanmelden. Het algemeen secretariaat heeft het momenteel moeilijker dan ooit. Het zit midden in de verhuizing. Telefoneert u alleen als het echt nodig is. Raadpleegt zoveel mogelijk uw regionale functionaris in de LPC. Daarmee helpt u ons enorm. We weten dat we geen vergeefs beroep op u doen.

Technisch advies voor kandidaatsstelling

Ter voldoening aan het tweede lid van artikel 3 van het reglement op de kandidaatsstelling voor leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal geeft het hoofdbestuur het hierbij afgedrukte advies over de technische inrichting van de kandidatenlijsten.

Voor de Tweede-Kamerkiezingen in 1963 en 1967 hielde de samenvatting van het advies, dat beide keren door de partij is opgevolgd, aldus:

- Een afzonderlijke lijst in elke kieskring.
- Dezelfde lijstaanvoerder op alle door onze partij in te dienen kandidatenlijsten.
- Op de plaatsen 2 t/m 25 op elke lijst dezelfde kandidaten, echter zonnodig op de plaatsen 2 t/m 10 in wisselende volgorde.
- Op de overige vijf plaatsen van de lijsten in iedere kieskring naar voorkeur de kandidaten die in die kieskring de grootste bekendheid en aantrekkingskracht bezitten. Hierbij golden de plaatsen 26 t/m 30 als onverkiesbare plaatsen, waarvoor kandidaten gesteld konden worden die zich slechts bereid verklaard hadden een kandidatuur voor een niet-verkiesbare plaats te aanvaarden.

Het hoofdbestuur meende met handhaving van de beginselen die aan de

vorige adviezen ten grondslag hebben gelegen, in 1971 een advies te moeten geven dat in enkele opzichten van de vorige adviezen afweek. Deze afwijkingen waren:

- In plaats van een vaste lijstaanvoerder, een vaste kopgroep in dezelfde volgorde van drie kandidaten op de eerste drie plaatsen.
- Uitbreiding van de groep van verkiesbare kandidaten.

De verkiezingsraad en de algemene vergadering verwierpen het voorstel van de vaste kopgroep. Voor het overige werd het technisch advies van het hoofdbestuur gevolgd.

Thans adviseert het hoofdbestuur in technisch opzicht hetzelfde systeem als de vorige keer — na wijziging door verkiezingsraad en algemene vergadering — is gevolgd. Wel heeft het hoofdbestuur in de punten 5 en 7 een kleine wijziging t.o.v. het advies van 1971 aangebracht.

Het advies luidt dan als volgt:

1. Een afzonderlijke lijst in elke kieskring.
2. Op de eerste plaats van elke lijst telkens dezelfde kandidaat (lijstaanvoerder).
3. Op de plaatsen 2 t/m 13 op elke lijst dezelfde kandidaten, echter zo-

nodig in wisselende volgorde, naar de voorkeur van de desbetreffende Kamercentrale.

4. Op de plaatsen 14 t/m 23 op elke lijst dezelfde kandidaten in dezelfde volgorde.
5. Op de plaatsen 24, 25 en 26 in vier combinaties van kieskringen onderling verschillende kandidaten, met dien verstande dat per combinatie van kieskringen telkens dezelfde kandidaten in dezelfde volgorde op elke lijst worden gekandideerd en dat elke kandidaat die tot deze groep behoort slechts in één combinatie kandidaat wordt gesteld.
6. Vaststelling van de onder punt 5 bedoelde combinaties als volgt:

Combinatie I: Kieskring I 's-Hertogenbosch; kieskring II Tilburg; kieskring III Arnhem; kieskring IV Nijmegen; kieskring XII Middelburg; kieskring XVIII Maastricht.

Combinatie II: Kieskring V Rotterdam; kieskring VI 's-Gravenhage; kieskring VII Leiden; kieskring VIII Dordrecht.

Combinatie III: Kieskring IX Amsterdam; kieskring X Den Helder; kieskring XI Haarlem.

Combinatie IV: Kieskring XIII Utrecht; kieskring XIV Leeuwarden;

Liberaal manifest en verkiezings program

Kandidaatstelling voor Tweede Kamer

Onderaan op deze twee pagina's 4 en 5 treft u aan het advies voor de technische inrichting van de kandidatenlijsten, zoals het hoofdbestuur dit in zijn vergadering van 21 augustus j.l. heeft vastgesteld.

De buitengewone algemene vergadering ter vaststelling van de kandidatenlijsten wordt gehouden op zaterdag 23 september a.s., om 10.30 uur, in het Turfschip, Chasséveld te Breda.

Helaas was het niet mogelijk een meer centraal gelegen zaal te vinden. Het hoofdbestuur betreurt zulks, en is zich er wel van bewust dat de plaats der samenkomst met name voor de afgevaardigden uit de noordelijke provincies ongerief met zich meebrengt. Het feit, dat de zaal ook 's avonds beschikbaar moet zijn, beperkte de mogelijkheden echter zozeer dat van een keuze geen sprake meer was.

Het hoofdbestuur zal op 12 september a.s. het voorlopig ontwerp van de in te dienen kandidatenlijsten opstellen.

De beschrijvingsbrief voor de buitengewone algemene vergadering, met de in artikel 6 van het reglement op de kandidaatstelling voorgeschreven bijlagen, zal zo spoedig mogelijk na 12 september aan de afdelingen en kamercentrales worden verzonden.

Van onze bewindslieden zijn minister Geertsema, minister De Koster, staatssecretaris Rietkerk en staatssecretaris Vonhoff bereid een verkiesbare plaats op de lijsten te aanvaarden. Minister Langman heeft laten weten uitsluitend voor een duidelijk niet-verkiesbare plaats in aanmerking te willen komen. Wel is hij gaarne bereid in de verkiezingstijd zijn bijdrage te leveren in de vorm van het houden van gesprekken e.d.

De leden onzer Tweede Kamerfractie hebben zich behoudens de heer Koudijs, eveneens bereid verklaard een verkiesbare plaats op onze lijsten te aanvaarden. De heer Koudijs stelt zich niet meer verkiesbaar. Enerzijds zijn leeftijd, anderzijds zijn wens een aantal werkzaamheden te verrichten waartoe het kamerlidmaatschap met zijn volle agenda onvoldoende gelegenheid biedt, vormen de overwegingen die aan zijn besluit ten grondslag liggen.

Tijdens de jaarlijkse algemene vergadering te Nijmegen op 24 en 25 maart j.l. is aangekondigd dat in het vroege najaar zou verschijnen een Liberaal Manifest, o.a. behelzende 10 politieke punten.

Dit manifest zou worden opgesteld door een groep vooraanstaande liberalen buiten de directe kring van het hoofdbestuur en de Kamerfracties. De bedoeling was om door middel van dit stuk een duidelijk beeld te geven van het gezicht van het moderne liberalisme.

Ter uitvoering van dit voorstel is vervolgens samengesteld een stuurgroep, bestaande uit mevrouw drs. N. Smit-Kroes en de heren dr. L. Ginjaar, drs. L. Hilarides, H. A. M. Hoefnagels, ir. E. J. Storm en prof. dr. G. Zoutendijk. Als secretaris trad op de heer J. J. van Aartsen, lid van de staf van de Tweede Kamerfractie. Een aantal vergaderingen van de stuurgroep werd afwisselend bijgewoond door enige leden van het dagelijks bestuur en door de heer H. Wiegel. Van de zijde van de Tweede Kamerfractie en van de individuele leden van de stuurgroep werd in de aanvang een grote hoeveelheid basismateriaal verstrekt.

Nadat de stuurgroep was samengesteld werd in het hoofdbestuur, nadat ook overleg was gepleegd met de voorzitters van de Kamercentrales, besloten dat de stuurgroep onder eigen verantwoordelijkheid het manifest zou opstellen en aan het hoofdbestuur zou aanbieden, bij voorkeur medio september. De partij zou dan vervolgens de gelegenheid krijgen haar standpunt te bepalen, vermoedelijk aan de hand van een aantal vraagpunten. In een buitengewone algemene vergadering van de partij te houden ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan, in januari of februari 1973, zou de partij haar standpunt kunnen bepalen, waarna de stuurgroep — geleid door deze standpuntbepaling — een definitieve tekst van het manifest en van de daarbij behorende 10 politieke punten onder haar verantwoordelijkheid maar

met uitdrukkelijke instemming van de partij zou presenteren.

Nadat de opzet van het manifest en van de 10 punten reeds in augustus j.l. voor een goed deel gestalte had gekregen, bleek dat de kabinetscrisis en de als gevolg daarvan te houden verkiezingen een streep door de rekening zette.

Met het oog op de aanstaande verkiezingen heeft de partij immers behoefte aan een kort urgentieprogramma. Het hoofdbestuur is ervan uitgegaan dat voor de komende parlementaire periode in de eerste plaats het pas kortgeleden vastgestelde programma „Liberalen op nieuwe wegen" van kracht behoort te blijven, maar dat daarmee niet kan worden volstaan.

Eén van de mogelijkheden waaraan wordt gedacht is de publikatie van de 10 politieke punten, opgesteld door de stuurgroep, als concept-urgentieprogramma voor de komende verkiezingen, welk programma de partij in oktober a.s. alsdan niet gewijzigd zou kunnen vaststellen. Een andere mogelijkheid is dat deze 10 punten verkort zullen worden herschreven en in die vorm als concept-urgentieprogramma zullen worden gepresenteerd. In beide gevallen rijst de vraag of het inleidende gedeelte — het eigenlijke manifest — al of niet tegelijkertijd moet worden gepubliceerd.

Publikatie van het Liberaal Manifest als verkiezingsstuk doet af aan de oorspronkelijke opzet van het manifest. Dit zou immers niet worden geschreven met electorale bedoelingen als achtergrond. Het manifest zou mede moeten dienen om een bijdrage te leveren voor de zo noodzakelijke partijvernieuwing. Het is echter duidelijk dat, nu verkiezingen voor de deur staan, electorale overwegingen bij het bepalen van het beleid de doorslag moeten geven en dat de partijvernieuwing iets is van langere adem.

Van vele zijden is nu gevraagd wat de bedoeling van het hoofdbestuur is:

Wordt het Liberaal Manifest als verkiezingsprogramma gelanceerd of blijft de oorspronkelijke opzet gehandhaafd?

Het hoofdbestuur heeft over deze vraag reeds enige malen van gedachten gewisseld, doch is tot de slotsom gekomen dat een zinnig antwoord pas mogelijk is zodra het definitieve ontwerp van de stuurgroep aan het hoofdbestuur bekend is. Pas dan kan in overleg met de stuurgroep worden bezien of ongewijzigde publikatie op dit ogenblik gewenst is met het oog op de verkiezingen dan wel of daartoe andere urgentiepunten vereist zijn.

Ook de stuurgroep zelf heeft uiteraard bij dit punt stilgestaan en zich eigener beweging positief uitgelaten over de mogelijkheid de 10 urgentiepunten op de actualiteit van de naderende verkiezingen af te stemmen.

Er wordt naar gestreefd dat het ontwerp van de stuurgroep gereed komt op de dag van verschijning van dit nummer van het partijorgaan. Vervolgens zullen het dagelijks bestuur en het hoofdbestuur op korte termijn hun standpunt bepalen en de te volgen procedure bekend maken. Op dit ogenblik vallen er nog geen definitieve mededelingen te doen. Afgewogen moet worden of het verstandiger is het kruis dat de stuurgroep zou verzamelen om een bijdrage te leveren aan de partijvernieuwing, voor dat doel droog te houden dan wel of de naderende verkiezingen ons noodzaken alle ammunitie voor 29 november a.s. te verschiepen.

In elk geval zal de stuurgroep na de publikatie van het ontwerp niet worden ontbonden omdat het, zoals reeds eerder is aangekondigd, de bedoeling is na de totstandkoming van het manifest te komen tot de samenstelling van een politieke planning werkgroep waarvan de stuurgroep geheel of gedeeltelijk deel zal uitmaken.

F. KORTHALS ALTES,
algemeen secretaris.

FGH
Friesch Groningsche Hypotheekbank N.V.
pandbrieven
een veilige belegging met zeer hoog rendement

kieskring XV Zwolle; kieskring XVI Groningen; kieskring XVII Assen.

7. Op de overige vier plaatsen van de lijsten in iedere kieskring naar voorkeur de kandidaten die in die kieskring de grootste bekendheid en aantrekkingskracht bezitten.

Toelichting

ad 1: Evenals in 1963, 1967 en 1971 adviseert het hoofdbestuur niet in alle kieskringen gelijklopende lijsten in te dienen. Weliswaar zou daardoor de in onze partij bestaande eenheid nog eens duidelijk worden gedemonstreerd, maar het aantal kandidaten zou daardoor te beperkt (30) kunnen zijn, terwijl de mogelijkheid zou ontbreken om — evenals de drie vorige keren — voldoende rekening te houden met gewestelijke of plaatselijke kandidaten en hun grotere of mindere populariteit in de verschillende delen van het land.

ad 2: Evenals bij alle sedert het bestaan van de partij gehouden verkiezingen geeft het hoofdbestuur ook thans de voorkeur aan één lijstaanvoerder op alle door de partij in te dienen kandidatenlijsten.

Hoewel de keuze van de lijstaanvoerder aan de algemene vergadering is

voorbehouden en de Tweede-Kamerfractie na de verkiezingen haar voorzitter kiest, gaat het hoofdbestuur ervan uit dat de partij de huidige fractie-voorzitter — de heer H. Wiegel — als haar lijstaanvoerder zal kandideren en de fractie hem vervolgens tot haar voorzitter zal benoemen.

ad 3 en 4: Opdat bij de samenstelling van een fractie voldoende rekening kan worden gehouden met een evenwichtige spreiding van de deskundigheden van de verschillende leden, is het gewenst dat ook de volgende kandidaten, die op de plaatsen 2 t/m 23 gekandidateerd worden, op alle lijsten dezelfde personen zijn. Op de plaatsen 2 t/m 13 kan de onderlinge volgorde verschillend zijn, naar de voorkeur van de desbetreffende Kamercentrale. Op de plaatsen 14 t/m 23 is het gewenst op elke lijst de kandidaten in dezelfde volgorde te kandideren, evenals in 1971 het geval was.

ad 5: Het hoofdbestuur acht het gewenst op de plaatsen 24 t/m 26 in vier verschillende combinaties twaalf verkiesbare kandidaten te stellen, om uitputting van het beschikbare aantal verkiesbare kandidaten te voorkomen. Aan dat systeem is echter het nadeel verbonden dat bij benoeming van een der kandidaten 24 niet tevoren is te voorzien

wie benoemd zal worden. De vraag uit welke combinatie de opvolgende fractieleden geput zullen worden, is telkens afhankelijk van het niet-voorzienbare feit op welke lijst het fractielid, wiens plaats vervuld dient te worden, (bij loting) verkozen is verklaard. Het is dus ook denkbaar, dat in geval van plaatsvervulling telkens uit één combinatie geput zou moeten worden en dat derhalve de kandidaten nrs. 25 en 26 van combinatie I wel en de nrs. 24 van de andere combinaties niet verkozen worden verklaard.

De nadruk wordt erop gelegd dat het hier om verkiesbare plaatsen gaat, waarbij aan regionale voorkeur niet meer (ook niet minder) belang gehecht moet worden dan bij de verkiezing van kandidaten voor de eerste 23 plaatsen. De beslissing over deze plaatsen is dus niet een zaak die de partijorganen in de desbetreffende kieskringen meer zou aangaan dan de rest van de partij. Over deze twaalf plaatsen zal derhalve door de buitengewone algemene vergadering beslist worden zonder mogelijkheid van delegatie aan de Kamercentrales.

N.B. Het hoofdbestuur had in 1971 geadviseerd tot een groep van zestien kandidaten verdeeld over de plaatsen 24 t/m 27. Thans heeft het hoofdbestuur

gemeend te moeten adviseren tot een uitbreiding van de „staart" ten behoeve van regionale (onverkiesbare) kandidaten.

ad 6: De combinaties zijn zodanig gekozen, dat de aantallen kiezers van de combinaties elkaar zo min mogelijk ontlopen zonder dat de combinaties geografisch te veel verspreid zijn. De VVD behaalde bij de Tweede-Kamerverkiezingen in 1971 in deze combinaties onderscheidenlijk de volgende stemmentotaalen:

- combinatie I 167.575;
- combinatie II 180.884;
- combinatie III 139.315 en
- combinatie IV 165.596 (totaal 653.370).

ad 7: Voor deze naar de mening van het hoofdbestuur onverkiesbare plaatsen kunnen ook kandidaten worden gesteld die zich slechts bereid hebben verklaard een niet-verkiesbare plaats op de kandidatenlijst te aanvaarden.

H. VAN SOMEREN-DOWNER, voorzitter
F. KORTHALS ALTES, algemeen secretaris

„Ambassadeurtje” voor Limburg

Limburg krijgt een eigen „ambassadeurtje”. Officieel heet hij „contactambtenaar voor Nederlands- en Belgisch-Limburg”; een functionaris die rechtstreeks zal ressorteren onder de Griffiers van beide provincies en die „in het kader van de groeiende samenwerking tussen de beide Limburgen zal worden belast met het coördineren en stimuleren van activiteiten, die op grond van hun inter-Limburgse karakter een gezamenlijke benadering vereisen”. Dat is een hele mond vol en betekent in feite dat na vele jaren vrijblijvend over- en weer-gepraat eindelijk een begin wordt gemaakt met een serieuzere aanpak. Ook al zal de te benoemen contactambtenaar de eerste tijd nog geen wereldschokkende dingen kunnen doen. „We moeten geen valse verwachtingen scheppen. De Raad van Europa leek destijds ook de oplossing voor alle problemen, maar de resultaten wijzen wel anders uit”, heeft de griffier van Nederlands-Limburg al laten weten en dat wijst er op dat men de zaken in Limburg toch realistisch wil bezien.

Dat mag dan op zichzelf tot vreugde strekken, men kan zich echter in goede afvragen of het niet al een beetje te laat is om nu nog voor wat betreft die nauwere samenwerking met Belgisch-Limburg stap voor stap, en heel voorzichtig te beginnen. Indien die coördinatie en aanmoediging van inter-Limburgse activiteiten namelijk niet gepaard gaat met het stimuleren en ordenen van activiteiten op hoger, lees regeringsniveau, dreigt een zeer merkwaardige situatie. Het gevaar namelijk van een soort struisvogelpolitiek die er uit zou bestaan dat men steeds meer werk gaat maken van allerlei kleinere — hoe- wel op zich natuurlijk belangrijke — zaken, terwijl over kwesties die op dit moment werkelijk de gemoederen bezighouden, niet eens wordt gepraat.

De te benoemen contactambtenaar zal mede kunnen zorgen voor een betere coördinatie op het gebied van planolo-

gie, wegen, milieubeheer, cultuur, enz., maar kwesties als de universitaire samenwerking tussen Hasselt en Maas-tricht en de concurrentie op het punt van industriewerving liggen duidelijk op hoger, Haags en Brussels, niveau. Al vele jaren staan deze onderwerpen in het licht van de belangstelling. De merkwaardigste kreten hoort men slaken. Men laat niet na over en weer verwijten te maken, er wordt gegoocheld met allerlei regelingen en cijfers en daar blijft het bij. Minister Langman publiceert lange lijsten vol vestigingsfaciliteiten in de grensgebieden, PvdA-fractieleider Den Uyl spreekt van een „wervingsoorlog” tussen België en Nederland en wil België onder druk zetten, ETIL-directeur drs. Wilbers heeft het over „de sterk toegenomen agressiviteit van het buurland België in de werving van ook Nederlandse en zelfs Limburgse industriële projecten”, maar nog steeds is het niemand gelukt om nu eens een beetje concreet aan te tonen, hoe die verschillen in de praktijk tot uitdrukking komen.

Antwoord

Intussen echter heeft het bedrijfsleven al geruime tijd een antwoord op die laatste vraag gevonden en er de consequenties uit getrokken. Onlangs kwam een en ander weer in de actualiteit door alarmerende berichten uit de katholieke bond AVG (Voedings- en Genotmiddelen), waarin werd gesteld dat reeds duizenden arbeidsplaatsen in Zuid-Nederland verloren zijn gegaan door overplaatsing van bedrijven naar België. In het Brabantse waar men diverse sigarenfabrieken helemaal of vrijwel helemaal heeft zien verdwijnen (voor een belangrijk deel naar Belgisch-Limburg), wijst men op de goedkopere grond in België, de soepele kredietverlening en de lagere belastingdruk die onder meer blijkt uit de vennootschapsbelasting die in België ruim 30 procent belooft tegen

ruim 45 in Nederland. Mr. J. Swinkels, secretaris van de Katholieke Werkgevers in Brabant, vindt dat de waardering van de industrie in België duidelijk terug te vinden is in de betere vestigingsfaciliteiten. ETIL-Brabant-directeur drs. H. Moonen vertelde aan „de Volkskrant” dat de grond in België stukken goedkoper kan zijn omdat de Belgen er marktprijzen voor rekenen, terwijl in Nederland — waar prachtige industrie-terreinen dan ook renteloos blijven liggen — alle gemaakte kosten worden doorberekend.

Flexibel

Maar zowel de heer Moonen als zijn Limburgse collega zijn het er over eens dat vooral het industrialisatiebeleid van beide landen eens nader zou moeten worden vergeleken. Tegenover het centraal beleid dat in Den Haag wordt gemaakt staat een gedecentraliseerd en uiterst flexibel beleid in België, dat er onder meer voor heeft gezorgd dat alleen reeds in Belgisch-Limburg zo'n negentig kleine en grote Nederlandse bedrijven met circa 12.000 werknemers zijn gevestigd. Belgisch-Limburgse autoriteiten ontkennen iedere vorm van concurrentievervalsing en vertellen dat uit contacten met buitenlandse investeerders steeds weer blijkt dat de arbeidsmarkt-situatie de doorslag geeft alsmede het feit dat het in België allemaal een beetje sneller en minder strak kan. Maar dat laatste dan beslist niet in de betekenis van misleiding. Intussen blijkt uit officiële cijfers dat sinds het einde van de jaren vijftig door de Belgische regering 500 tot 600 miljoen gulden is gestoken in nieuwe industrieën in Belgisch-Limburg en „slechts” 170 miljoen door de Nederlandse regering in nieuwe industrieën in Nederlands-Limburg. En zeg nu zelf, wat kan daartegen zelfs een contactambtenaar beginnen?

VVD in het parlement

In deze rubriek geeft onze Haagse medewerker J. E. v. d. Wielen een samenvatting van de activiteiten van de VVD-fractie in het parlement. Hij kan natuurlijk slechts beknopt melding maken van de liberale bijdrage aan de vele debatten en hij zal ook niet aan alles aandacht kunnen besteden. Wie méér wenst te weten over de standpunten die de VVD in het parlement heeft ingenomen of over de vragen, die de liberale Kamerleden aan de regering stelden, kan terecht bij het secretariaat van de VVD-fractie in de Tweede Kamer, Binnenhof 1-A, Den Haag, telefoon 070—61 49 11.

De parlementaire arbeid komt weer op gang. De Eerste Kamer heeft zelfs in de afgelopen periode nog een openbare vergadering gehouden om het wetsontwerp inzake de kiesgerechtigde leeftijd te behandelen. Met alleen de stem van mr. Van Riel tegen is het aangenomen.

De Tweede Kamer heeft na de vergadering over de regeringsverklaring alleen nog maar enkele commissie-bijeenkomsten gehouden. In de vergadering van de vaste commissie voor buitenlandse zaken is o.m. aandacht besteed aan Uganda en aan het lot van de Russische joden; twee vraagstukken, die gerust als heet hangijzer kunnen worden betiteld.

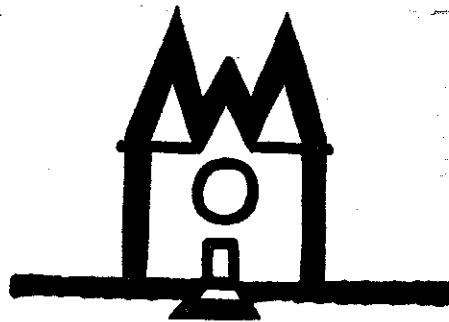
Voor het overige valt er uit de Tweede Kamer alleen melding te maken van wat schriftelijke vragen van de zijde van VVD-Kamerleden. De heer Berkhouter heeft zich tot minister De Koster (defensie) gericht met vragen over de plannen om een nieuwe munitieopslagplaats in te richten op het voormalige militaire vliegveld in Bergen (N.-H.). Ons Kamerlid vraagt de bewindsman aan die plannen geen verdere uitvoering

te geven op grond van de ernstige bezwaren, die daartegen worden aangevoerd. De heer Berkhouter wijst daarbij o.m. op de geringe afstand van het vliegveld tot de bebouwde kom van Bergen en Alkmaar en op de belangrijke recreatieve functie van Bergen. In dit laatste verband vraagt de heer Berkhouter of de minister mogelijkheden ziet om het voormalige vliegveld te bestemmen voor recreatieve doeleinden.

De metrobouw in Amsterdam is het onderwerp van een vraag van mevr. Smit-Kroes. „Worden er consequenties, en zo ja welke, door de bewindsman van financiën, getrokken uit het verbijsterende verloop van de kosten voortvloeiende uit de metrobouw?” Eveneens van mevr. Smit-Kroes vragen — aan minister Van Veen (onderwijs) — over de positie, waarin diegenen zich bevinden, die te kennen hebben gegeven, een studie te willen aanvangen aan een van de universiteiten of hogescholen in verband met de numerus fixus.

Studentenrel

Mevr. Smit-Kroes heeft voorts, tezamen met de heren Geurtsen en Keja een groot aantal vragen aan minister Van Veen gesteld over de actie van een kleine groep studenten aan de universiteit van Amsterdam om de inschrijvingsprocedure onmogelijk te maken. Eén van de vragen luidt: Moet uit het over zich laten komen van het optreden van een kleine groep studenten die anderen verhindert van hun toekomstige rechten gebruik te maken niet worden geconcludeerd dat een veel ernstiger probleem dan de hoogte der collegegelden of de numerus fixus aan de orde is, en wel de nalatigheid van de verantwoordelijke

bestuurders om op te treden tegen geweldadigheden die zich richten tegenlangs democratische weg tot stand gekomen beslissingen en tegen de rechten van anderen, m.a.w. de nalatigheid om democratische beginselen te handhaven?

Het verlenen van steekpenningen door aannemers — naar aanleiding van een geval in Utrecht (een directeur van een r.k.-lagere technische school) — vormt het onderwerp van schriftelijke vragen van de heer De Beer aan de bewindslieden van onderwijs en van binnenlandse zaken.

Bij de benoeming van de leden van de zgn. Bijsturingscommissie rijkssubsidie-regelingen jeugd- en jongerenwerk en samenlevingsopbouw menen mej. Kappeyne van de Coppello en de heer Koning strijdigheid met de grondwet te kunnen constateren. Naar aanleiding hiervan hebben zij zich met vragen tot de bewindslieden van CRM en van binnenlandse zaken gewend.

Boter

Ten slotte hebben de heren Porthoene en Tuijman zich tot de ministers van landbouw en van economische zaken gericht over een beslissing van de Europese commissie om boter tegen gereduceerde prijs beschikbaar te stellen. Gevraagd wordt o.m. of de bewindslieden bereid zijn binnen EEG-verband in overleg met het hierbij betrokken bedrijfsleven te zoeken naar afzetmethoden voor overtollige boter, die niet op kunstmatige wijze ingrijpen in de concurrentieverhoudingen tussen grote bedrijven en middelgrote en kleine ambachtelijke bedrijven (zoals banketbakkers).

Joekes weer fractiesecretaris

Drs. Th. Joekes is met algemene stemmen verkozen tot secretaris van de VVD-fractie in de Tweede Kamer. Mr. A. Geurtsen had die fractie ter beschikking gesteld omdat hij — samen met mr. H. E. Koning — de coördinatie tussen de fractie en het landelijk partijsecretariaat voor en tijdens de verkiezingscampagne zal verzorgen. De heer Joekes was reeds fractiesecretaris tussen 1967 en het begin van dit jaar.

Toeristentax

Het felle verzet van de Amsterdamse Horeca, in het centrum van de stad in woord en beeld gebracht op spandoeken met leuzen als „Toeristenbelasting, intolerante discriminatie”, heeft niet mogen baten. De meerderheid van de Amsterdamse gemeenteraad, voornamelijk gevormd door PvdA, CPN en Kabouters, heeft beslist dat de hoofdstad met ingang van 1 april van het komende jaar zijn toeristentax zal kennen. De fractie van de VVD stemde tegen. Niet omdat, zoals fractievoorzitter H. H. Jacobse uiteenzet, zijn groepering principieel tegen een toeristenbelasting zou zijn, maar omdat hij en zijn geestverwanten de timing en omstandigheden voor zo'n belasting op korte termijn allerongeluklijk vinden.

„Er zijn erg veel voorzieningen in Amsterdam, waarvan de toerist duidelijk profijt heeft en waarin hij zou moeten meebetalen, maar er zijn voor ons belangrijke gronden, waarom een invoering van de toeristenbelasting ons op dit moment hoogst onwelkom voorkomt” zegt de heer Jacobse. „De timing deugt naar onze mening niet. Er is een duidelijke aarzeling te constateren in de toeristenaanloop. Daarbij komt dat de toeristenindustrie uiterst gevoelig is. Amsterdam staat momenteel op de rand de prijsgevoeligheid daarvan duidelijk aan den lijve te ondervinden. In de huidige markt wordt uitgemaakt waar de komende decennia het zwaartepunt van het toeristenverkeer zal komen te liggen. Een invoering van de toeristenbelasting op dit moment roept bij mij de vrees wakker dat Amsterdam door die maatregel voor enkele decennia de boot zal gaan missen.”

Krankzinnig

De heer Jacobse stelt duidelijk het bovendien „krankzinnig” te vinden een besluit tot invoering van de belasting te nemen, terwijl bekend is dat de Tweede Kamer binnen twee maanden het initiatiefvoorstel van de VVD'er Geurtsen en de KVP'er Van Schaik zal behandelen. Dit voorstel biedt een duidelijk alternatief voor de toeristenbelasting. Vandaar dan ook dat de heer Jacobse met een motie kwam, waarin hij voorstelde het

besluit de toeristenbelasting in te voeren tot na de behandeling van het initiatiefvoorstel Geurtsen-Van Schaik te verdragen. De motie werd echter met een grote meerderheid verworpen.

Duidelijke bezwaren zijn er bij de VVD-fractie ook tegen de hoogte van de toeristenbelasting. „Alle instanties op het gebied van het toerisme hebben er op gewezen dat vier procent belasting mede met het oog op de prijsgevoeligheid van de toeristische markt de eerder gesignaleerde gevaren die Amsterdam als toeristisch centrum bedreigen, aanzienlijk zullen vergroten,” aldus de heer Jacobse.

Hij constateerde tijdens de debatten dat de combinatie PvdA-CPN-Kabouters wonderlijk eensgezind optrad en van geen enkel amendement wilde weten. Een uitzondering: het voorstel van VVD'er Pais en KVP'er Spoelstra de belasting niet 1 januari, maar 1 april te laten ingaan haalde het en werd door het college van b. en w. overgenomen. Datzelfde college stemde nota bene een week eerder tegen een uitstel. Het gevolg was dat toen de stemmen staakten en de kwestie van de toeristenbelasting later opnieuw ter sprake moest worden gebracht.

Levensgevaarlijk

„Ik ben van mening dat het een levensgevaarlijke operatie voor Amsterdam is. De enige duidelijk aanwijsbare groeisector van de Amsterdamse welvaart wordt door dit besluit ernstig bedreigd. Het is een noodlottig besluit zonder meer,” vindt de heer Jacobse. „Het is er door gedrukt, geen enkel redelijk argument tegen de invoering is in overweging genomen.”

Opmerkelijk vindt hij dat ook in de sector van de werknemers in de Horecabedrijven nogal fel tegen het voornemen tot de invoering van de toeristentax is geprotesteerd. De heer Jacobse memooreerde namens zijn fractie dit feit tijdens de debatten. CPN- en PvdA-vertegenwoordigers in de raad, pretenderend altijd voor de belangen van de werknemers op de bres te komen, veegden dit argument echter resoluut van tafel en namen zelfs het woord „chantage” in de mond.

De VVD-afdeling Maassluis heeft de 29-jarige Else Jansen tot voorzitter gekozen. Zij volgt de heer J. W. H. Lenseelink op.

Adreswijziging

Amsterdam — Het adres van de nieuwe voorzitter van de afdeling Amsterdam, de heer J. Hopman, is gewijzigd. Zijn nieuwe adres luidt: Sloterweg 1042, Amsterdam-Sloten.

Regio De Vlietlanden

Leidschendam — Zaterdag 16 september wordt in De Schaapskooi op Duinrell te Wassenaar de nieuwe regio De Vlietlanden officieel gepresenteerd. De aanvang is gesteld op 16.00 uur.

De voorzitter van de Kamercentrale Leiden, de heer J. E. Temminck, zal een korte beschouwing geven van het doel en de betekenis van een regio. De voorzitter van de regio De Vlietlanden zal een samenvatting geven van mogelijke activiteiten. De heer J. W. Brak is bereid gevonden om een inleiding te houden in het kader van de verkiezingspropaganda.

Kamercentrale Utrecht

Utrecht — De Kamercentrale Utrecht zal zaterdag 30 september aanvang 10 uur, in het paviljoen van het Berghotel te Amersfoort in algemene vergadering bijeenkomen. In deze vergadering die door een gemeenschappelijke lunch zal worden onderbroken, zullen aan de orde worden gesteld de aanbiedingsbrief, waarbij gedeputeerde staten van Utrecht de ontwerp-begroting voor 1973 aan provinciale staten hebben toegezonden, alsmede de nota van eerstgenoemd college, getiteld: „Utrecht, provincie in gewesten”. Daarin staan gedachten weergegeven die over gewestvorming in onze kleinste provincie zijn ontwikkeld en waaromtrent over enkele maanden de visie van provinciale staten zal worden gevraagd.

Aankondigingen

15 SEPTEMBER

Mr. F. FORTHEINE (lid van de Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling RIJSWIJK (Z.H.) over enkele actualiteiten rond de Europese politieke samenwerking. 20.00 uur Marimbahal, Waldhoornplein.

21 SEPTEMBER

Aan een forumdiscussie over de nota Volkshuisvesting te PURMEREND neemt namens de VVD deel het Tweede Kamerlid L. M. DE BEER 20.00 uur Gemeenschapshuis Overwhere.

21 SEPTEMBER

MR. A. GEURTSSEN (lid der Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling DELFT.

Algemene bijeenkomst

Op zaterdag 14 en zondag 15 oktober 1972 zal de jaarlijkse Algemene Bijeenkomst van de Organisatie Vrouwen in de VVD worden gehouden op de Pietersberg te Oosterbeek. In verband met het feit, dat onze organisatie dit jaar 25 jaar bestaat, zal het programma van zaterdagavond een feestelijk tintje hebben.

AGENDA

Zaterdag 14 oktober 1972
15.30-16.15 uur: ontvangst en thee.
16.20 uur: opening door de voorzitter mev. mr. H. N. W. Dettmeijer-Labberton.
16.30 uur: de heer Hans Wiegel, fractievoorzitter van de VVD in de Tweede Kamer, spreekt over: „De VVD en de komende verkiezingen”.
18.00 uur: warme maaltijd.
19.30 uur: optreden van de Wageningse Studenten Cabaretgroep „Stepinstep-uit”.
Zondag 15 oktober 1972
9.00 uur: ontbijt.
9.30 uur: overdenkingswoord uitgesproken door mev. M. Sicman-Hardeman.
10.00 uur: vragenuur. Een forum van Kamerleden zal door u gestelde vragen beantwoorden. Wij verzoeken u, in verband met een goede voorbereiding, de door u te stellen vragen vóór 4 oktober a.s. in te zenden bij mev. J. P. Hansen-v. d. Linden, Markeweg 3, te Emmen.

11.30 uur: koffie en gelegenheid tot wandelen.
13.00 uur: broodmaaltijd.
14.00 uur: Zijne Excelentie H. L. J. Vonhoff, staatssecretaris van CRM, spreekt over „Het sociaal culturele leven in Nederland”.
15.30 uur: sluiting en thee.
Logies vindt plaats op de Pietersberg. Lakens, sloop en handdoek meebrengen of anders hiervoor f 3,25 betalen aan de receptie op de Pietersberg.
De kosten bedragen: f 35 per persoon voor de gehele conferentie bij gedeelde slaapkamer. Het is dit jaar niet mogelijk éénpersoonkamers uit te geven. Wilt u beslist een éénpersoonkamer hebben, dan kunt u zich wenden tot de VVD Oosterbeek, tel. 08307-3172, die dan voor reservering in een hotel zal zorgen (wel tijdig hiervoor opbellen).
Indien u niet de gehele conferentie wilt bijwonen, gelden de volgende afzonderlijke prijzen: f 12,50 voor de warme maaltijd op zaterdag; f 10 voor de lunch op zondag; f 0,90 voor koffie of thee per kopje.
Opgave: uitsluitend door middel van onderstaand aanmeldingsformulier, liefst zo spoedig mogelijk, doch in ieder geval vóór 4 oktober a.s. Indien u slechts een gedeelte van de conferentie wenst bij te wonen, wilt u dan tevens vermelden welk gedeelte dit

zaj zijn? Het verschuldigde bedrag kunt u zelf berekenen en overmaken. Verbinding: zowel vanaf station Arnhem als station Oosterbeek trolleybus nemen en uitstappen halte Pietersberg.

Namens het bestuur
J. P. Hansen-v. d. Linden
Markeweg 3, Emmen.

Verkiezingen

Het is droevig, maar wij moeten weer gaan stemmen en wel op korte termijn. Wij zullen ons zo moeten haasten met de voorbereiding, dat de echt democratische gang van zaken in de knel komt. Verleden jaar heeft het Nederlandse Vrouwencomité (waarbij ook onze vrouwenorganisatie is aangesloten) in een brief aan de voorzitter van de Tweede Kamer de teleurstelling uitgesproken over het geringe aantal vrouwen in de Kamer. Daarbij werd wel erkend, dat de vrouwenorganisaties nog niet voldoende hiervoor gedaan hebben, maar tevens gezegd, dat de politieke partijen kansen hebben laten liggen. Dat is waar. Maar hoe staat het met de vrouwen zelf en speciaal met de vrouwelijke partijleden? Zijn die wel altijd genoeg op hun qui vive? Staan die wel genoeg op de bres voor hun sexegenoten? Het is verkeerd iemand op een kandidatenlijst te willen plaatsen enkel en alleen omdat zij een vrouw is.

Het is ook verkeerd, iemand met de gewenste bekwaamheden een lage plaats te geven, enkel en alleen omdat zij een vrouw is. Dit gebeurt, want mannen hebben nog altijd een streepje voor. Nu kunnen wij, gezien de toestand waarin ons land, en trouwens de hele wereld, verkeert, niet zo'n bewondering hebben voor de mannelijke bestuursprestaties. Of vrouwen het beter zouden doen, is natuurlijk nog de vraag. Maar wat meer medezeggenschap en medeverantwoordelijkheid zou redelijk en nuttig zijn. Misschien zouden b.v. desastreuze nachtelijke vergaderingen dan vermeden worden!

Maar wij vrouwen zullen ons er wel voor moeten inspannen; niet pas op het laatst, maar zo vroeg mogelijk mee te doen. Zorgt, dat u er bij bent, als er aan de kandidatenlijst gewerkt wordt.

JOH. H. SPRINGER

AANMELDINGSFORMULIER

Te zenden aan de penningmeesteresse mev. A. C. M. Vriesman-Gerde, Kastanjelaan 13a te Middelburg. In drukletters; doorhalen wat niet verlangd wordt.

Ondergetekende: .....

Adres: .....

Woonplaats: .....

geeft zich op voor de Najaarsconferentie 1972; heeft de kosten: algehele deelname f 35.—, resp. gedeeltelijke deelname volgens berekening f..... overgemaakt op girorekening no. 605368 t.n.v. penningmeesteresse Organisatie Vrouwen in de VVD te Middelburg; deelt bij voorkeur de kamer met .....

Handtekening:

Kopij voor deze rubriek zenden aan: mev. mr. E. de Roock-Bedding, Stadhoudersplantsoen 212, Den Haag.

„Gastheren
in eigen land”

Hotel Wittebrug
Den Haag - Scheveningen

*
20 SUITES EN 240 BEDDEN

Alle kamers met privé-bad en douche.
Air-conditioned restaurant en lounge-bar.
Zalen en salons voor Congressen, Recepties, Lunches en Dinners
van 10 tot 300 personen.

Tel.: 512361 (10 lijnen) - Telex: 31567

HOTEL „DE NEDERLANDEN” VREELAND
RESTAURANT-RÔTISSERIE „NAPOLEON”
VREELAND A/D VECHT

BIJ KRUISING AUTOWEG HAARLEM/HILVERSUM + UTRECHT/AMSTERDAM
RESERVERING (02943) 1576 — ZONDAGS GESLOTEN

GEEN TIJDVERLIES!
SNEL DOKKEN BIJ ELKE WATERSTAND

N.V. Scheepswerven „Piet Hein” v.d.z.d.
FA. W. SCHRAM & ZONEN

BOLNES / PAPENDRECHT
NIEUWBOUW en REPARATIE

- twee dwarshellingen van 115 m
- overdekt dubbel droogdok van 115 m
- twee droogdokken VOOR EYK GETIJ van 104 en 93 m
- snel schroefwisselen, kleine roer- en stevenreparaties in HEFDOK

TELEFOON BOLNES 01804 - 13644* - 13409
ROTTERDAM 010 - 139275*
PAPENDRECHT: 01850 - 51222* - 51466

VASTE STENEN IN ALLE SOORTEN

„MOLISOL” MOLER ISOLATIESTENEN

VUURVASTE ISOLATIESTENEN

ZUURVASTE STENEN

„PRODORITE” CHEMISCH BESTENDIGE PRODUCTEN

LEVERT

N.V. Gouda Vuurvast

VEREENIGDE VUURVASTE STEENFABRIEKEN

GOUDA — TELEFOON 16744 - (01820)

Boele's Scheepswerven en
Machinefabriek N.V.

BOLNES (bij Rotterdam)

●
Reparatie en nieuwbouw
●

TELEFOON 134862 ROTTERDAM — TELEGR. BOELE - BOLNES

N.V. Aannemings- en Handels-
bedrijf FLIP MOL

is gevestigd te Hendrik Ido Ambacht, maar is

door het gehele land actief

op het gebied van:

het bouwen van ZWEMBADEN, BEMALINGSGEBOUWEN,
TUNNELS, VIADUCTEN, BETONFUNDATIES, enz.
en

het uitvoeren van DROOG- EN NAT GRONDWERK, ZUIG- en
PERSWERK, OEVERVERDEDIGINGEN,
KRAANBANEN, HELLINGEN etc.,

alsmede het geven van uitgebreide adviezen op
waterbouwkundig gebied.

Kantooradres: Waalstraat 1, Hendrik Ido Ambacht (postbus 3).
Telefoon: 01858 - 3977 (meer lijnen). Privé 01850 - 31479.

vrijheid en democratie

Vat vol tegenstrijdigheden

door drs Th. H. Joekes, lid van de VVD-fractie in de Tweede Kamer

Een vat vol tegenstrijdigheden. Dat beeld komt naar voren uit de Miljoenennota 1973 en de bijbehorende Macro Economische Verkenning.

In sommige opzichten gaat het ons bepaald niet slecht. Als leverancier van goederen en diensten aan het buitenland blijken wij nog ruimschoots mee te kunnen in de internationale concurrentie. Zelfs wanneer er volgend jaar geen beperking van de loonstijging zou optreden, dan zouden onze loonkosten niet sneller stijgen dan die in het buitenland.

Intussen gaat de VVD ervan uit, dat de loonstijging wel wordt beperkt — naar wij hopen op basis van een vrijwillige afspraak — en in dat geval verbetert onze buitenlandse concurrentiepositie nog aanzienlijk. Geen wonder dat de uitvoerstijging op ruim 10% wordt geraamd en dat de betalingsbalans — het nationale huishoudboekje van alle transacties met het buitenland — volgens de verwachting een fors overschot zal vertonen: bijna 2 miljard gulden bij een beperkte loonstijging en toch nog altijd ruim 1 miljard bij een eventueel voortdurende looninflatie.

Het is de inflatie die voor de somberste vlek in dit gemengde beeld van licht en donker zorgt. Die inflatie moet op alle fronten tegelijk worden aangepakt. Het belangrijkste front is dat van lonen en prijzen. Bij het opstellen van de Miljoenennota is minister Nelissen ervan uitgegaan dat de loonsom met 9% zal stijgen — hetgeen betekent dat de werknemers (en dus ook de ambtenaren) er in koopkracht niet of nauwelijks op vooruitgaan — en dat de prijzen niet meer dan 5% omhoog gaan. Dat laatste zou betekenen dat de ondernemers volgend jaar evenmin beter af zouden zijn.

De funeste invloed van de geldontwaarding wordt in deze Miljoenennota nog eens duidelijk geschetst. Inflatie veroorzaakt grote onrechtvaardigheid bij de inkomens- en vermogensverdeling. Zij brengt op den duur onze concurrentiepositie in gevaar. Door aan de winsten te knabbelen tast zij het bestaan van tal van bedrijven aan en leidt zo tot inkrimpingen en bedrijfssluitingen.

Wat de inflatie voor de overheidsfinanciën betekent zet minister Nelissen in de Miljoenennota duidelijk uiteen. Overheid en sociale verzekeringen leggen een zeer groot beslag op de nationale middelen. Bijna de helft (47,7%) van wat wij allemaal samen verdienen gaat volgend jaar naar belastingen en sociale premies.

De uitgaven van de overheid zijn extra inflatiegevoelig, zowel de ambtenarensalarissen als vele investeringen, bijv. in de bouwsector. Dit heeft tot gevolg dat een bescheiden uitbreiding van de overheidsvoorzieningen tot een sterke verhoging van belasting- en premiedruk leidt. Anders gezegd: wanneer de overheid haar aandeel in de nationale middelen in geld gemeten gelijk houdt, gaat de waarde van die voorzieningen in werkelijkheid achteruit.

Des te moeilijker wordt het voor een kabinet om nog tot echte bezuinigingen te komen. Een lijstje van rond 800 mln aan bezuinigingen is in de Miljoenennota opgenomen. Op een totaal van ruim 40 miljard aan uitgaven is dat een niet zó indrukwekkende 2%. Wij weten dat er vlak voor het uitbreken van de kabinetscrisis voor veel grotere bedragen bezuinigd is. Op dit punt zullen wij straks bij de algemene beschouwingen het kabinet zeker nader aan de tand voelen.

Evenwichtig pakket

De voorgestelde belastingen vormen een evenwichtig pakket met een aantal onderdelen die ons bijzonder aanspreken. De oudedagsvoorziening voor zelfstandigen overeenkomstig de voorstellen van de Commissie Van Soest zal bijna een kwart miljard aan belastingverlichting opleveren. Voor de middengroepen wordt de inkomstenbelasting met eveneens 240 mln gereduceerd. De inflatiecorrectie in de loon- en inkomstenbelasting gaat voor 80% door en dientengevolge vangt de fiscus bijna 800 mln minder. Bovendien betekent de reductie van de wiebeltax tot nul procent dat wij 590 mln minder hoeven te betalen.

Uiteraard moet er tegenover die en andere verlagingen ook een aantal verhogingen staan. Het normale BTW-tarief stijgt met 2 punten, het lage met 1 punt. De vermogensbelasting gaat, als tijdelijke maatregel, van 6 naar 7 per duizend. Tegelijkertijd wordt het belastingregime voor inkomsten uit vermogen enigszins verzacht. De Vennootschapsbelasting gaat van 46 naar 48%, maar doordat tegelijkertijd de wiebeltax verdwijnt gaan de NV's er nauwelijks op achteruit.

Wat mij vooral heeft getroffen is, dat als gevolg van al deze verlagingen en verhogingen de totale belastingdruk als percentage van het nationale inkomen volgend jaar nagenoeg gelijk blijft. Rekent men de wiebeltax niet mee, dan stijgt die druk met 0,4% tot 29,5%. Rekent men de wiebeltax wel mee,

dan daalt de totale druk zelfs met 0,2 tot 29,6%.

Het is een begroting die duidelijk de weg tot herstel aangeeft. Reden te meer om te zorgen dat er na dit kabinet een ploeg aantreedt die in dezelfde geest doorwerkt.

Commentaar van Wiegel

Het is bitter nodig de loon- en prijsspiraal te doorbreken. Dat blijkt uit de harde cijfers van de Miljoenennota, duidelijker dan uit de woorden van de Troonrede.

Gebeurt er niets, dan zullen in 1973 de lonen met 13 en de prijzen met 7 pct. stijgen. Dat vind ik onaanvaardbaar. Ik ben het dan ook eens met het streven van de regering om de loonstijgingen tot 9 en de prijsstijgingen tot 5 pct. terug te brengen.

Om dit te bereiken is het dringend nodig dat de regering op korte termijn met het bedrijfsleven harde afspraken maakt over lonen en prijzen. Komt de vereiste matiging niet tot stand, dan woekt de inflatie voort, dan zullen in de begroting van 1973 grote gaten vallen.

Niet alleen via matiging van lonen en prijzen, ook via een zo zuinig mogelijke begroting kan en moet de inflatie worden bestreden.

Tijdens de opstelling van de begroting is er voor meer dan 2 miljard bezuinigd. Ik juich dat toe. Helaas ontbreekt in de Miljoenennota een helder goed uitgewerkt overzicht van de verwezenlijkte bezuiniging.

Bijzonder verheugd ben ik over een aantal belastingmaatregelen: Inflatiecorrectie gaat voor 80 pct. door, de zelfstandigen kunnen belastingvrij gaan sparen, de wiebeltax gaat naar nul en op aandrang van de VVD krijgen de middengroepen een tegemoetkoming van een kwart miljard in de inkomstenbelasting.

Daartegenover waren enige belastingverhogingen vooral in de indirecte sfeer onvermijdelijk. Tengevolge hiervan stijgt de belastingdruk in 1973 met 0,4 pct. van het nationaal inkomen. Dat is minder dan de helft van de drukstijging die vorig jaar optrad. En het beeld wordt nog gunstiger wanneer het terugdringen van de wiebeltax tot nu in aanmerking wordt genomen.

Een goed beleid dat onze kiezers zal aanspreken.

Liberaal Manifest

Als bijlage treft men in dit nummer aan het Liberaal Manifest, opgesteld door een daartoe door het hoofdbestuur van de VVD in het leven geroepen stuurgroep.

Overdrukken van dit Manifest zijn voor belangstellenden verkrijgbaar bij het Algemeen Secretariaat van de VVD, Koninginnegracht 57 te Den Haag

Radio-uitzending van de VVD: dinsdag 26 september, van 18.19-18.29 uur, over de zender Hilversum I (402 m).

Agenda algemene vergadering

In verband met de kandidaatstelling voor de vervroegde Kamerverkiezingen, houdt de VVD op zaterdag 23 september a.s. een buitengewone algemene vergadering in Het Turfschip aan het Chasséveld te Breda. De vergadering, die uitsluitend toegankelijk is voor partijleden, begint 's morgens om half elf. De agenda luidt:

1. Opening door de voorzitter.
2. Vaststelling van de technische inrichting van de kandidatenlijsten.
2. Voorstel van het hoofdbestuur:
  - a. Eén vaste lijstaanvoerder op elke kandidatenlijst;
  - b. op de plaatsen 2 t/m 13 dezelfde tien kandidaten echter desgewenst in de door de kamercentrales te bepalen volgorde;
  - c. op de plaatsen 14 t/m 23 tien dezelfde kandidaten in dezelfde volgorde;
  - d. op de plaatsen 24, 25 en 26 een twaalfstal kandidaten verdeeld over 4 combinaties van kieskringen in welke per combinatie dezelfde drie kandidaten in dezelfde volgorde op de in die kieskringen in te dienen kandidatenlijsten zullen voorkomen;
  - e. op de plaatsen 26 t/m 30 een vierstal door de centrale vergadering van de desbetreffende kamercentrale aan te wijzen kandidaten die geacht zullen worden te zijn kandidaat gesteld voor een niet verkiesbare plaats;
  - f. de onder punt d. bedoelde combinaties zullen als volgt worden vastgesteld:

Combinatie I: kieskring I 's-Hertogenbosch; kieskring II Tilburg; kieskring III Arnhem; kieskring IV Nijmegen; kieskring XII Middelburg;

kieskring XVIII Maastricht.
Combinatie II: kieskring V Rotterdam; kieskring VI 's-Gravenhage; kieskring VII Leiden; kieskring VIII Dordrecht.
Combinatie III: kieskring IX Amsterdam; kieskring X Den Helder; kieskring XI Haarlem.
Combinatie IV: kieskring XIII Utrecht; kieskring XIV Leeuwarden; kieskring XV Zwolle; kieskring XVI Groningen; kieskring XVII Assen.

3. Zo nodig: gelegenheid voor de leden van de partij die zitting hebben in de Tweede Kamer en die zich bereid verklaard hebben een kandidatuur in overweging te nemen, ieder afzonderlijk inlichtingen te verstrekken conform artikel 11, tweede lid, onder f, van het reglement op de kandidaatstelling voor leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.
4. Vaststelling van de in verschillende kieskringen in te dienen kandidatenlijsten.

Voorstel van het hoofdbestuur:

In zijn vergadering van 12 september 1972 heeft het hoofdbestuur het navolgende voorlopig ontwerp opgemaakt van de in te dienen kandidatenlijsten:

1. Wiegel, H. — lijstaanvoerder op alle lijsten.
- 2 t/m 13 (eventueel in wisselende volgorde):
  - 2 Geertsema, W. J.
  - 3 Vonhoff, H. J. L.
  - 4 de Koster, H. J.
  - 5 Rietkerk, J. G.
  - 6 Berkhouwer, C.
  - 7 Veder-Smit, E.
  - 8 Geurtsen, A.
  - 9 Tuijnman, D. S.
  - 10 Koning, H. E.

11 van Dijk, K.
 12 Joekes, Th. H.
 13 Porthoine, F.
 14 t/m 23 (op alle lijsten in dezelfde volgorde):
 14 Smit-Kroes, N.
 15 van Aardenne, G. M. V.
 16 van de Ven, J. M.
 17 Waalkens, H. P. H.
 18 Kappeyne van de Coppello, mej. A.
 19, 20 de Beer, L. M./Keja, G. W. *
 21 Ploeg, A.
 22 Scherpenhuizen, J. F.
 23 de Korte, R. W.
 24 t/m 26:

Combinatie I

24 Dees, D. J. D.
 25 Hoekstra, J.
 26 Donkersloot, H. W. F. C.

Combinatie II

Ginjaar-Maas, N. J.
 Wallis de Vries, G. C.
 Heijmans, H. F.

Combinatie III

v. d. Kolk, W.
 Thuis, A.
 Thalhammer, T.

Combinatie IV

Evenhuis, A. J.
 Kingma, H. T.
 de Roo de la Faille, mej. L. H.
 5. Sluiting.

Het hoofdbestuur van de VVD,
 H. van Someren-Downer,
 voorzitter.
 F. Korthals Altes,
 algemeen secretaris.

* over de bezetting van plaats 19 staakten in het hoofdbestuur de stemmen. Besloten werd de twee betreffende kandidaten gezamenlijk voor de plaatsen 19 en 20 voor te dragen.

Vergadering nieuwe partijraad

Op zaterdag 21 oktober a.s. belegt de VVD een openbare vergadering van de partijraad in Esplanade te Utrecht, aanvang 10.30 uur, ter vaststelling van het urgentie-programma van de partij in verband met de komende Kamerverkiezingen.

Het zal de eerste keer zijn dat de partijraad „nieuwe stijl” bijeenkomt. Daarom herinneren wij aan de artikelen 31 t/m 35 van hoofdstuk IV van het huishoudelijk reglement van de partij. Deze artikelen zijn vastgesteld door de in maart van dit jaar te Nijmegen gehouden algemene vergadering en luiden als volgt:

Artikel 31

Behalve de in de statuten genoemde organen van de partij wordt er een partijraad gevormd, bestaande uit:

- a. de ereleden;
- b. de leden van het hoofdbestuur;
- c. de leden van de partij die lid zijn van de Staten-Generaal;
- d. vijftien door het hoofdbestuur te benoemen leden der partij;
- e. de voorzitters van de Kamercentrales of, indien deze zijn verhinderd of uit anderen hoofde reeds deel uitmaken van de partijraad, zij die hen vervangen;
- f. een aantal door de centrale vergadering van iedere Kamercentrale te kiezen leden, waarbij elke Kamercentrale voor elke duizend leden die tot de afdelingen waaruit de Kamercentrale bestaat behoren telkens één lid kiest; daarbij wordt het aantal leden per Kamercentrale naar boven afgerond tot duizend of een veelvoud van duizend;
- g. twee bestuursleden van de stichting Organisatie Vrouwen in de VVD, aan te wijzen door het bestuur van de stichting, en twee andere vrouwelijke leden van de partij, aan te wijzen door het bestuur en de adviesraad van de stichting gezamenlijk.

Artikel 32

1. Voorzitter van de partijraad is de voorzitter van de partij, of hij die hem vervangt. Secretaris van de partijraad

is de algemeen secretaris van de partij, of hij die hem vervangt.

2. De vijftien door het hoofdbestuur benoemde leden hebben zitting voor een periode van drie jaren en zijn telkens herbenoembaar.

3. De leden van de partijraad als bedoeld in artikel 31 onder de letters f en g worden gekozen voor de tijd van drie jaar; elk jaar treedt één derde af volgens een door het hoofdbestuur voor zoveel nodig bij loting op te maken rooster.

4. Deze leden van de partijraad zijn eenmaal terstond herkiesbaar.

5. De eerste drie jaren is de zittingsduur aan beperking onderhevig door het jaarlijks aftreden van één derde der in artikel 31 onder de letters f en g bedoelde leden; de leden die aldus aftreden in het eerste en tweede jaar na de inwerkingtreding van dit artikel zijn twee maal terstond herkiesbaar.

6. In een tussentijds ontstane vacature wordt door de eerstvolgende vergadering van het orgaan dat tot verkiezing onderscheidenlijk benoeming bevoegd is voorzien voor de overige zittingstijd van degeen wiens plaats wordt vervuld. Indien in zodanig geval de verkiezing plaatsvindt voor een periode van minder dan drie jaar, is de betrokkene tweemaal terstond herkiesbaar.

Artikel 33

1. De partijraad heeft in politiek en organisatorisch opzicht een adviserende en stimulerende taak.

2. De partijraad kan al dan niet gevraagd adviezen geven aan de algemene vergadering, aan het hoofdbestuur en aan de uit de leden der partij gevormde fracties in elk der kamers van de Staten-Generaal.

3. De partijraad kan, al dan niet krachtens specifieke delegatie door de algemene vergadering, namens de partij politieke uitspraken doen.

4. Deze uitspraken hebben, indien zij krachtens specifieke delegatie door de algemene vergadering zijn gedaan, de kracht van een besluit van de algemene vergadering.

5. In alle andere gevallen dan in het vierde lid bedoeld kan gedurende twee maanden na de desbetreffende vergadering van de partijraad een voorstel worden gedaan door het hoofdbestuur, ten minste twee Kamercentrales of ten minste tien afdelingen om het onderwerp waarover de partijraad een uitspraak heeft gedaan dan wel zich uitdrukkelijk van een uitspraak heeft onthouden, aan de algemene vergadering voor te leggen. Bij gebreke van zodanig voorstel verkrijgen de uitspraken na verloop van deze termijn eveneens de kracht van een besluit van de algemene vergadering.

Artikel 34

1. De partijraad vergadert ten minste tweemaal per jaar.

2. Indien de partijraad het hoofdbestuur advies geeft, hebben de leden van het hoofdbestuur slechts adviserende stem.

3. De leden bedoeld in artikel 31 lid a, lid c en lid d hebben slechts een adviserende stem.

Artikel 35

1. De vergadering van de partijraad wordt uitgeschreven op voorstel van de voorzitter of van tien leden van de partijraad.

2. In een vergadering van de partijraad mogen het woord voeren:

- a. de leden van de partijraad;
- b. de leden van de partij die zitting hebben in een door het hoofdbestuur ingestelde commissie van advies;
- c. de leden van de partij die daartoe wegens hun bijzondere deskundigheid ten minste een week voor de vergadering schriftelijk zijn voorgedragen door het bestuur van een Kamercentrale.

Het verzekeringsbedrijf: particulier!

Samenvatting van een rapport over het verzekeringsbedrijf van de liberale Prof. Mr. B. M. Teldersstichting, mede opgesteld in antwoord op een cahier van de socialistische Dr. Wiardi Beckman Stichting over hetzelfde onderwerp.

Onder de titel „Het Verzekeringsbedrijf: particulier!” heeft de Prof. Mr. B. M. Teldersstichting een rapport (no. 21) uitgegeven als commentaar op het in januari van dit jaar verschenen cahier van de dr. Wiardi Beckman Stichting (WBS) „Het Particuliere Verzekeringsbedrijf.” Mr. H. van Manen, de samensteller van het rapport en lid van het curatorium van de Teldersstichting, gaat in op de analyserende en kritiserende gedeelten van het rapport van de Wiardi Beckmanstichting, die van socialistische zijde het verzoek had gekregen „zich nader te beraden omtrent de nationalisatie van het particuliere verzekeringsbedrijf.”

In „Socialistisch Bestek,” het programma van de Partij van de Arbeid van 1967, werden als argumenten voor nationalisatie genoemd:

- 1e. de hoognodige bevordering van de efficiency;
- 2e. het streven naar waardevastheid van de levensverzekeringsuitkeringen;
- 3e. het doelmatiger richten van de investeringen.

Mr. H. van Manen wijst daartegenover op het grote belang van een zo vrij, actief en efficiënt mogelijk particulier verzekeringswezen. Efficiency moet niet verward worden met zuinigheid „zoals beperking van acquisitie en reclame.” Ook is de schrijver tegen het invoeren van een centrale incasso en maatregelen „die veel minder of zelfs geen effect zouden sorteren, zoals overheidsuitvoering van de wettelijke aansprakelijkheidsverzekering voor motorrijtuigen.”

„Dat overheidsuitvoering overigens niet altijd tot grotere efficiency en zuinig beheer leidt is de WBS met ons eens blijkens haar opvallend en overtuigend betoog tegen nationalisatie van het verzekeringsbedrijf,” aldus mr. Van Manen.

Er is volgens de schrijver geen goede reden het deel van de bevolking dat nu niet verplicht verzekerd is tot verzekering te dwingen, zoals de WBS bepleit. „Indien het zou komen tot een algehele reorganisatie van de gezondheidszorg, zou onze belangstelling en voorkeur uitgaan naar het plan „De Zeven Pijlers,” het in november 1970 door ziektekostenverzekeraars uitgewerkte plan voor een nieuwe financiering van de volksgezondheidszorg (het plan is als bijlage aan het rapport van de Teldersstichting toegevoegd).

Zwak

„Voor verplichte verzekering van particuliere eigendommen tegen brand worden o.i. in het WBS-cahier slechts zwakke argumenten aangedragen. Dat daar enkele deels vermeende besparingen uit zouden kunnen voortvloeien motiveert de verplichtstelling onvoldoende. De gevolgen van bureaucrativering en van complicaties bij de zo talrijke en populaire gecombineerde en z.g. uitgebreide gevarenverzekering onderkent de WBS ten deze niet. De mogelijkheden en de voordelen van centrale incasso — geenszins een logische gevolg van verplichtstelling zonder overheidsuitvoering! — overschat zij en zij besteedt er onevenredig veel aandacht aan.” Ook de WBS komt overigens ten slotte tot afwijzing van de verplichte brandverzekering.

De heer Van Manen concludeert dat de WBS zichzelf geducht tegensprekt als zij eerst betoogt dat men niet enig deel van het bedrijf moet nationaliseren dat nauw met een ander verbonden is (b.v. Levens- en Schadeverzekeringsbedrijven in concernverband) en daarna „beheer en uitvoering” door de overheid van twee binnen de schadeverzekeringsbe-

drijven volledig geïntegreerde branches (Ziektekosten en WA-motorrijtuigen) aanbeveelt. „Dit is wel de meest opvallende redeneerfout die in het cahier wordt gemaakt, met de ernstige consequentie dat de helft van het schadeverzekeringsbestand 'gratis' aan de overheid zou moeten worden toegeschoven. De inconsequentie van deze consequentie zal bij de wellicht komende politieke gedachtenwisseling over de WBS-voorstellen in het oog moeten worden gehouden.”

De schrijver heeft geen bezwaar tegen de verplichtstelling van een aanvullende pensioenverzekering voor alle werknemers, mits dit geschiedt conform de reeds openbaar gemaakte voorstellen met pluriforme uitvoering, waar de WBS (nog) tegen is.

Wat het streven naar efficiency en standaardisering betreft onderschat de WBS volgens Van Manen wat er op dit gebied reeds bereikt is, maar „standaardisering past in de ene branche meer dan in de andere” en „zij zal bij een vrije, op concurrentie berustende bedrijfsvoering niet in die mate kunnen worden bereikt als de naar centralisatie strevende WBS zou behagen.”

Inflatie

De WBS besteedt volgens de schrijver te weinig aandacht aan de inflatie, aan de invloed daarvan op het verzekeringswezen en aan hetgeen levensverzekeraars daartegen trachten te doen. Hij stelt dat de sterk toegenomen en nog toenemende winstaandelen en rentestandkortingen bij Leven een gewenste gedeeltelijke compensatie vormen voor de nadelen die de verzekerden van de inflatie ondervinden. Het WBS-cahier maakt bezwaar tegen deze uitkeringen als concurrentiemiddel, terwijl men de premieconcurrentie te beperkt acht. Mr. Van Manen wijst erop dat de premieconcurrentie thans niet beperkt is dan vroeger en dat dus de winstaandelen en rentestandkortingen in elk geval belangrijk méér concurrentie opleveren en zodoende het belang van de verzekerden dienen.

De schrijver heeft geen bezwaar tegen een zekere verdere uitdunning van het aantal tussenpersonen, al wijst hij erop dat er veel meer „goede” tussenpersonen zijn dan de WBS stelt. Versnelling van de reeds door de Wet Assurantiebediening bevorderde uitdunning zou gewenst zijn, maar schrijver waarschuwt tegen ruw ingrijpen in bestaansvoorwaarden van zeer vele bona fide bemiddelaars, ook al zou het voor een aantal van hen om nevenberoepen gaan. „Wij kunnen niet stellen dat tussenpersonen drastisch overbetaald worden, zodat de provisies 'drastisch' verlaagd kunnen worden, wat de WBS verlangt.”

Mr. Van Manen acht het voor liberalen vanzelfsprekend dat zij geen bezwaar hebben tegen het voorontwerp tot registratie van onderhandse leningen maar wel tegen wezenlijke ordening van de geldbelegging, dus ook tegen uitbreiding van de gedwongen deelneming door verzekeraars en anderen aan z.g. voorinschrijfrekening.

Hij spreekt zijn voorkeur uit voor de thans hier te lande bestaande „gemengde” stelsel van toezicht en voor het daarbij geldende beginsel van „Vrijheid en Openbaarheid.” „We hebben dus wel bezwaar tegen het in sommige Europese landen geldende materiële stelsel, dat voor tal van handelingen goedkeuring vooraf en in een aantal gevallen verplicht direct ingrijpen van het toezichtsorgaan kent.”

Het rapport van de Teldersstichting

bevat een vijftal bijlagen: Een samenvatting van het rapport; het eerste verslag van de werkzaamheden van de ombudsman voor het levensverzekeringswezen lopende van september 1971 tot februari 1972; de uitslag van een door de Teldersstichting ingesteld onderzoek naar de machtspositie van het verzekeringswezen; een uittreksel van de statuten van de Nederlandse Vereniging ter Bevordering van het Levensverzekeringswezen (NVBL); en het reeds genoemde plan „De Zeven Pijlers.”

Het werk van de ombudsman, aangezet door de NVBL op 16 september 1971, achtte de samensteller van het rapport van zoveel belang voor de beoordeling van de bedrijfstak, dat hij diens verslag in zijn geheel aan het rapport heeft toegevoegd. De ombudsman bespreekt daarin de behandeling van 438 brieven, waarvan 329 met klachten met betrekking tot levensverzekeringspensionen of levensverzekeringsmaatschappijen. Hij wist in vele gevallen correcties te bewerkstelligen waardoor de individuele consument in zijn recht werd hersteld en waardoor in ongelukkige persoonlijke omstandigheden een sociaal wenselijke oplossing kon worden geboden. „Dat deze wijze van klachtenbehandeling vrij snel een preventieve werking kan krijgen zie ik als een hoopvolle realiteit,” aldus de ombudsman mr. R. J. Erdbrink. Een veel voorkomende klacht was de slechte communicatie tussen de verzekeringsmaatschappijen en verzekeringnemers. Een aantal klachten had betrekking op onjuiste voorlichting over de levensverzekering die men sloot, andere klachten betroffen het feit dat door de maatschappijen geen vrijstelling van premiebetaling wegens invaliditeit werd gegeven, hoewel de klagers wel door uitvoeringsorganen van de sociale verzekeringen volledig arbeidsongeschikt werden geacht.

Machtspositie

Bij haar voorstudie van het verzekeringsbedrijf is de Teldersstichting tot de conclusie gekomen dat de gedachte dat het verzekeringswezen een machtspositie in Nederland bekleedt in die zin dat het achter de schermen via haar bestuurders een belangrijke „greep” op het bedrijfsleven heeft, op geen enkele wijze door de resultaten van een onder het bedrijfsleven gehouden enquête wordt bevestigd. Dit is te vinden in de derde bijlage van het rapport Het Verzekeringsbedrijf: Particulier! „Ook wordt wel gesteld dat die macht zou bestaan in de keuze van de beleggingen”, zo gaat deze bijlage verder. „De maatschappijen zouden daarom verplicht moeten kunnen worden, hun beleggingen ook te verrichten in minder rendabele ondernemingen of leningen te verstreken tegen lagere dan de op de markt geldende condities. Het is duidelijk dat dit zowel principieel als praktisch een zeer grote ingreep in het vrije ondernemerschap zou betekenen, die voorzover men dwingt tot beleggen in onrendabele bedrijven, schade aan de verzekerden (en aan de volkshuishouding in haar geheel) zou kunnen toebrengen.”

„Wij willen er nog op wijzen, dat indien van een machtspositie sprake zou zijn die een aantal maatschappijen een overwegende invloed op de verzekeringsmarkt zou verschaffen of door een kartelpositie de vrije concurrentie op die markt in gevaar zou brengen, de overheid reeds thans op grond van de Wet Economische Mededinging daartegen zal kunnen optreden. Het is in voorkomende gevallen in andere bedrijfstakken gebleken, dat de overheid dit ook inderdaad met effect kan doen, zodat uit deze hoofde geen argument tot nationalisatie aanwezig is.

„Het punt van de machtspositie kan naar onze mening derhalve niet als argument voor nationalisatie of overheidsdeelneming gelden.”

Tot zover het onderzoek van de Teldersstichting dat door de schrijver van het rapport ter adstructie is toegevoegd, hoewel veeleer de PvdA dan de WBS deze machtspositie als argument voor nationalisatie van de verzekeringsbedrijven naar voren had gebracht.

Het volledige rapport is voor belangstellenden verkrijgbaar bij de Prof. Mr. B. M. Teldersstichting, Koninginnegracht 55 te Den Haag, telefoon 070 - 635780.

Friesch Groningsche Hypotheekbank N.V.

pandbrieven

een veilige belegging met zeer hoog rendement

Aankondigingen

Door een communicatiefout kunnen wij de regionale rubrieken dit keer helaas niet publiceren. Wij volstaan met aankondigingen van spreekbeurten van Kamerleden.

29 SEPTEMBER

Drs. Th. H. Joekes, lid Tweede Kamer spreekt in een „politiek café” van verschillende politieke partijen te Voorschoten. (Café-restaurant „De Vliethorst”, Marinelaan te Voorschoten).

29 SEPTEMBER

Mr. H. E. Koning is 's middags van 13.00—17.00 uur aanwezig op de Damesbeurs in de Houtrushallen in Den Haag.

2 OKTOBER

G. W. Keja en mr. H. E. Koning, leden Tweede Kamer, spreken op een ledenvergadering van de afdeling Amsterdam.

2 OKTOBER

Drs. Th. H. Joekes is 's middags van 13.00—17.00 uur voor de VVD aanwezig op de Damesbeurs in de Houtrushallen in Den Haag.

5 OKTOBER

heeft mevrouw H. van Someren-Downer, partijvoorzitter, zitting in een forum over „De wenselijkheid van de vorming van Europese Politieke Partijen”. (Congresgebouw Den Haag).

9 OKTOBER

Drs. G. M. V. van Aardenne, lid der Tweede Kamer, spreekt voor de afdeling Amstelveen over „Gewestvorming en de actuele situatie. (20.15 uur Kath. Huish. School „Amstelberg”, Pandorra 3).

13 OKTOBER

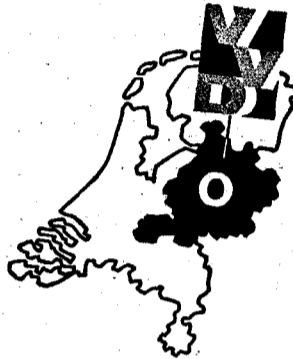
Mevr. drs. N. Smit-Kroes, lid Tweede Kamer, spreekt voor de staten-centrale Hilversum samen met de heer H. J. L. Vonhoff, staatssecretaris CRM (Gooiland).

16 OKTOBER

Gezamenlijke bijeenkomst van de Kamercentrales Rotterdam en Dordrecht, waarbij voor Rotterdam aanwezig zijn mr. H. E. Koning en mevr. drs. N. Smit-Kroes en voor Dordrecht mr. A. Geurtsen en drs. G. M. V. van Aardenne.

29 SEPTEMBER

De heer L. M. de Beer neemt voor de afd. Soest deel aan een discussie met Kamerleden over het renovatieplan Soest. (20.00 uur Bibliotheek Molensstraat).

27 SEPTEMBER

„Voor liberalisatie, tegen inflatie” is het onderwerp waarover drs. Th. H. Joekes, lid der Tweede Kamer, spreekt voor de afdeling Ommen (20.00 uur Hervormd Centrum).

29 SEPTEMBER

Mr. F. Portheine, lid der Tweede Kamer, spreekt voor de afdeling Hengelo. („Broodje VVD”, 18.00 uur Cosa).

9 OKTOBER

Mevr. drs. N. Smit-Kroes, lid der Tweede Kamer, spreekt voor de afdeling Ede.

OP 2 EN 9 OKTOBER

houdt mevr. mr. E. Veder-Smit voor de Bond van Plattelands Vrouwen afdelingen Baard en Baarderadeel en omstreken een cursus Algemene Politieke Vorming.

In memoriam Bas Nugteren

Op 3 september is de heer B. J. Nugteren te Slikkeveen op de leeftijd van 72 jaar nog onverwachts overleden.

Voor velen binnen het gebied van de Kamercentrale Dordrecht en ver daar buiten betekent dit een groot verlies. Immers „Oom Bas”, zoals hij door zijn vrienden in de partij werd genoemd, heeft vanaf de oprichting der partij vele functies mogen bekleden, zoals o.a. voorzitter van de afdeling Ridderkerk-Slikkeveen, lid van de Partijraad, lid van de Rijnsmondraad en vele jaren lid van het bestuur der Kamercentrale waarvan hij de laatste jaren erelid was.

Ik ben er dan ook van overtuigd, dat de gedachte aan Bas Nugteren zal blijven voortbestaan bij allen, die hem hebben gekend en wij betuigen onze innige deelneming aan de familie bij het heengaan van een zo'n groot mens.

DEN OUDEN

Algemene bijeenkomst

Op zaterdag 14 en zondag 15 oktober 1972 zal de jaarlijkse Algemene Bijeenkomst van de Organisatie Vrouwen in de VVD worden gehouden op de Pietersberg te Oosterbeek.

In verband met het feit, dat onze organisatie dit jaar 25 jaar bestaat, zal het programma van zaterdagavond een feestelijk tintje hebben.

AGENDA

Zaterdag 14 oktober 1972

- 15.30-16.15 uur: ontvangst en thee.
- 16.20 uur: opening door de voorzitter mevrouw. mr. H. N. W. Dettmeijer-Laberton.
- 16.30 uur: de heer Hans Wiegel, fractievoorzitter van de VVD in de Tweede Kamer, spreekt over: „De VVD en de komende verkiezingen.”
- 18.00 uur: warme maaltijd.
- 19.30 uur: optreden van de Wageningse Studenten Cabaretgroep „Stepinstep-uit”.

Zondag 15 oktober 1972

- 9.00 uur: ontbijt.
- 9.30 uur: overdenkingswoord uitgesproken door mevrouw. M. Sicman-Hardeman.
- 10.00 uur: vragenuur. Een forum van Kamerleden zal door u gestelde vragen beantwoorden. Wij verzoeken u, in verband met een goede voorbereiding, de door u te stellen vragen vóór 4 oktober a.s. in te zenden bij mevrouw. J.

P. Hansen-v. d. Linden, Markeweg 3, te Emmen.

11.30 uur: koffie en gelegenheid tot wandelen.

13.00 uur: broodmaaltijd.

14.00 uur: Zijne Excellentie H. L. J. Vonhoff, staatssecretaris van CRM, spreekt over „Het sociaal culturele leven in Nederland.”

15.30 uur: sluiting en thee.

Logies vindt plaats op de Pietersberg. Lakens, sloop en handdoek meebrengen of anders hiervoor f 3,25 betalen aan de receptie op de Pietersberg.

De kosten bedragen: f 35 per persoon voor de gehele conferentie bij gedeelde slaapkamer. Het is dit jaar niet mogelijk éénpersoonskamers uit te geven. Wil u beslist een éénpersoonskamer hebben, dan kunt u zich wenden tot de VVD Oosterbeek, tel. 08307-3172, die dan voor reservering in een hotel zal zorgen (wel tijdig hiervoor opbellen).

Indien u niet de gehele conferentie wilt bijwonen, gelden de volgende afzonderlijke prijzen: f 12,50 voor de warme maaltijd op zaterdag; f 10 voor de lunch op zondag; f 0,90 voor koffie of thee per kopje.

Opgave: uitsluitend door middel van onderstaand aanmeldingsformulier, liefst zo spoedig mogelijk, doch in ieder geval vóór 4 oktober a.s. Indien u

slechts een gedeelte van de conferentie wenst bij te wonen, wilt u dan tevens vermelden welk gedeelte dit zal zijn? Het verschuldigde bedrag kunt u zelf berekenen en overmaken.

Verbinding: zowel vanaf station Arnhem als station Oosterbeek trolleybus nemen en uitstappen halte Pietersberg.

Namens het bestuur
J. P. Hansen-v. d. Linden
Markeweg 3, Emmen.

Den Haag

De Nederlandse Vereniging voor Vrouwenbelangen afd. Den Haag organiseert in samenwerking met de Nederlandse Plattelandsvrouwen afd. Den Haag de cursus „Politiek Meedoen” op: woensdag 25 oktober, en 22 november 1972, woensdag 17 januari, 21 februari en 21 maart 1973 in de grote zaal Triomfatorkerk, Juliana van Stolberglaan 154, Den Haag. Aanvang 20.00 uur precies.

Voor: alle vrouwen met politieke belangstelling. Over: politiek hete hangijzer van dat ogenblik (nu dus nog onbekend). Door: enkele vrouwelijke Raads- en Statenleden, die in het kort de zienswijze van hun partij op dat probleem weergeven.

Discussie: groepsgewijs, aan de hand van tevoren toegestuurde vraagpunten, opgesteld door: Mevrouw. G. Brautigam, lid van de 2e Kamer PvdA, mr. A. M. Goudsmit, lid van de 2e Kamer, D'66. A. M. C. V. Groensmit-v.d. Kallen, lid 2e Kamer, KVP, C. H. Evenhuis-Van Essen, pres. Vrouwenbelangen. G. Dijkhuizen-Koerseman, vert. Plattelandsvrouwen, H. van Someren-Downer, voorz. VVD, adviseuse, B. Cavadino-Tophoff, redactie-secretaresse. Leiding: mevrouw dr. A. van Heel-Kasteel, politicologe, pl.v. mevr. drs. N. Rempt-Halmmans de Jongh, economie, voorz. Vrouwenbelangen, Den Haag.

Opgave vóór 10 oktober a.s. bij voorkeur schriftelijk aan mevrouw. C. Barentsen-Plomp Leyweg 176, Den Haag, tel. 070 - 662027.

Betaling giro Amro Bank Den Haag no. 224900 onder vermelding no. 47.47.11083.

Kosten f 10 leden Vrouwenbelangen en Plattelandsvrouwen. f 15,- niet leden van deze organisaties.

AANMELDINGSFORMULIER

Te zenden aan de penningmeesteresse mevrouw. A. C. M. Vriesman-Gerde, Kastanjelaan 13a te Middelburg.

In drukletters; doorhalen wat niet verlangd wordt.

Ondergetekende: .....

Adres: .....

Woonplaats: .....

geeft zich op voor de Najaarsconferentie 1972;

heeft de kosten: algehele deelname f 35,-, resp. gedeeltelijke deelname volgens berekening f ..... overgemaakt op girorekening no. 605368 t.n.v. penningmeesteresse Organisatie Vrouwen in de VVD te Middelburg;

deelt bij voorkeur de kamer met .....

Handtekening:

LIBERAAL MANIFEST

Als iemand door een rood verkeerslicht rijdt, betekent dit nog niet, dat hij een asociale inslag heeft. Waarschijnlijker is, dat het redeloos voor hem op rood springende mechanisme net één frustratie te veel was. Verkeerslichten zijn nodig. Maar er zijn er in het maatschappelijke verkeer zo veel. Er wordt van ons verlangd, dat wij ons aanpassen aan de volte. Maar al aanpassende krijgen wij soms het gevoel, dat er van onszelf niets overblijft.

Wij ruiken natte regenjassen in de bus naar ons werk of slijten onze motoren in de springprocessie van verkeerslicht naar verkeerslicht. Aangekomen ervaren wij onszelf als de bekende radertjes in een onoverzichtelijke machinerie. Wat wij verdienen gaat voor een belangrijk deel naar de belastingen, waarvan wij de hoogte slechts in theorie mee vaststellen. En waarvoor de formulieren slechts door consulenten worden begrepen. Thuis horen wij voor de dertiende maal „Für Elise” in de versie van Marietje van de benedenburen begeleid door een popconcert op de stereo-installatie van Jan van hierboven. En in het weekeinde zitten wij ook weer op elkaars lip, althans op elkaars bumper.

Goed gevoed in een volle kooi worden apen agressief, seksueel overgeïnteresseerd. Een nieuwe zijtak van wetenschap ziet daar een waarschuwing in. Als er geen andere mogelijkheden zijn, wordt de kreet „make love not war” inderdaad een redelijke aanbeveling. Voor ons heeft zij echter iets van „Mussert of Moskou” — de leuze, die de bezetter ons in de tweede wereldoorlog voorhield.

Het kan en mag niet waar zijn, dat er voor de mens niet anders is dan produceren en instinctief reageren. Brood en spelen. Door de overheid geregeld. Als wij op de huidige weg de perfectie bereiken, hebben wij onszelf teruggebracht tot nummers in de statistiek, „bits” in de informatieoverdracht, consumenten van gesubsidieerde verstrooiing. Maar wij zullen die perfectie niet bereiken. Voordien zal onze agressie uitbarsten in revolutie of kernoorlog. Al was het alleen maar uit zucht naar avontuur. Tussen het „Moskou” van de verveling en het „Mussert” van het instinct móet een weg zijn.

Eén ding is zeker: als die weg er is, zal zij slechts te vinden zijn met hetzelfde kompas, dat in ons land al eeuwen met wis-

De Afdeling geschillen van bestuur van de Raad van State zou kunnen worden opgewaardeerd tot een Constitutioneel Hof dat de top van de administratieve rechtspraak zou vormen en tevens de bevoegdheid zou krijgen wetten aan de Grondwet te toetsen.

Een regering, zelfs een Kamer kan niet alles. Er zijn vele zaken, die zij niet beter zelf kan regelen dan de maatschappij zelf. Cultuur en economie kunnen om hals worden gebracht door een overheid, niet geschapen. Een regering, die de prementie heeft alles te kunnen regelen, stelt zich bloot aan het verwijt in niets te slagen. Ook daarom blijven zoveel kiezers

ene met de nadruk op de vernieuwende kracht van de persoonlijke vrijheid, zij het met besef van de collectieve verantwoordelijkheid; de andere met de nadruk op het collectief, zij het hopelijk met besef van de noodzaak wat vrijheid over te houden.

Oproep

DE VVD wil graag een stoot geven tot de vorming van die eerste groep. Zij appelleert daartoe aan allen in de confessionele partijen, DS'70, D'66, en de PvdA, die de scheidslijn van vandaag van dezelfde kant bekijken. Zij appelleert vooral ook aan diegenen, die — hoewel liberaal denkend — zich van de politiek hebben afgekeerd. Zij roept deze groepen op haar te steunen. Niet om de VVD groot te maken. Maar om der wille van het liberale beginsel van vrijheid en verantwoordelijkheid. Als zij vinden, dat het imago van de V.V.D. daarbij een hinderpaal is, moeten zij dat zeggen. Dan vormen wij te zamen een nieuwe partij. Wij houden niet van het imago van de VVD. Wij hebben het niet zelf geschapen; het is ons door anderen ten onrechte toegeschreven.

Om het ontstaan van een andere partijstructuur te bevorderen, is een hervorming van het kiesstelsel op zichzelf niet nodig. Wij verhehlen ons echter niet, dat er altijd groepjes zullen blijven die naast de bedoelde twee grote groepen een eigen geluid in de Kamer zullen willen laten horen, ook als zij aan de macht geen deel kunnen hebben. Het zou ondemocratisch zijn dat te willen verhinderen. Het is ook ondemocratisch als daardoor het tot stand komen van een homogene parlementaire meerderheid wordt belemmerd.

Geen van de oplossingen voor dit probleem, die de laatste jaren zijn voorgesteld, bevredigt ons. Aan alle kleven grote bezwaren. Dat is geen wonder: alle trachten het onverzoenlijke te verzoenen. In dat besef zijn wij niettemin bereid te praten met hen, die een wijziging in de partijstructuur slechts beoog-

Angst voor een crisis

Wij liberalen zijn ons er niet minder dan anderen van bewust dat een crisis, die tot werkloosheid op grote schaal leidt, moet worden voorkomen. Dat de solidariteit binnen de gemeenschap bovendien verplicht tot steun aan hen, die buiten hun schuld werkloos worden. Het is echter onze overtuiging, dat de na-oorlogse generatie politici zo zeer was getekend door de ervaringen van de jaren dertig, dat zij op het stuk van de sociale voorzieningen te ver is gegaan. Zoals een beutade van generaals zegt, dat zij zich steeds weer voorbereiden op de vorige oorlog, kan nu worden gezegd, dat onze politici zich hebben voorbereid op de vorige crisis.

Wij zijn vóór een wettelijk minimum-loon, vóór optrekking van de AOW tot hetzelfde niveau, vóór werkloosheidsuitkeringen. Deze groep sociale voorzieningen kan wellicht worden vereenvoudigd tot een negatieve inkomstenbelasting.

Wij zijn echter tegen het toenemende misbruik van zulke uitkeringen. Wij zijn tegen de volstrekt verouderde uitleg van het begrip „passend werk,” die demoraliserend werkt. Wij vinden het bevredigend, dat wij naar ons overvolle land buitenlandse arbeidskrachten halen met alle sociale kosten van dien, terwijl Nederlandse werklozen steun genieten. Het is een merkwaardige vorm van discriminatie, dat wij Turken en Marokkanen goed genoeg achten voor werk, dat Nederlanders niet willen verrichten. Wij zouden er trots op zijn als onze maatschappij de historie in zou gaan als de eerste, die haar welvaart niet baseerde op goedkope arbeidskrachten uit minder-ontwikkelde gebieden. Als het werk inderdaad onaantrekkelijk is (en dat is niet altijd het geval,) kan dit worden gecompenseerd door betere arbeidsvoorwaarden.

Saamhorigheid

schappelijk meebelevens bevordert. In het overheidsbestel moet het sociaal-culturele een plaats in gaan nemen evenwaardig aan het sociaal-economische. Het gaat er daarbij niet om cultuur als weggeefgoed te presenteren. Veeleer moet de overheid erop bedacht zijn bepaalde groepen, die maatschappelijk nog zijn gehandicapt, in staat te stellen hun traditionele achterstand in te lopen.

Durf

Wij zijn er ten slotte niet tegen, dat de maatschappelijke kosten zwaarder drukken op de beter gesitueerden. Maar wij zijn tegen inkomensoverdracht uit principe. Dus om der wille van de nivellering. Lonen, ook minimumlonen, moeten stijgen met het welvaartspeil. Maar verschillen in beloning achten wij noodzakelijk, zowel als prikkel tot prestatie, als met het doel mensen in staat te stellen zich door sparen de vrijheid te verwerven iets te ondernemen, dat risico's inhoudt. Dat bevordert op den duur de welvaart van de anderen meer dan de verlammende verdeling nu. Het veronderstelt echter de durf in mensen te vertrouwen.

Wie alles angstig collectief wil regelen, geeft daarmee blijk van een misanthropische instelling. Een maatschappij, die daardoor wordt beheerst, verkeert in haar nadagen. Na de jaren dertig en de tweede wereldoorlog kon men vrezen, dat West-Europa inderdaad had afgedaan en er niets anders te doen viel dan wederopbouw om het bereikte dan te verdelen en te verdedigen. Een zeker optimisme lijkt langzamerhand echter wel gerechtvaardigd.

Liberalen geloven (en tonen), dat zij een nieuwe generatie aan bod kunnen laten komen. Dat het conservatief is de waarschuwingen van de Club van Rome te gebruiken als argumenten voor socialistische programma's uit de 19de eeuw. Dat pessimisten geen richting kunnen geven aan de beter opgeleide, minder door angst gehinderde jongeren van nu. Dat dezen hun weg wel zullen vinden en een maatschappelijke kracht zullen vormen, waartegen veel verzuimd conservatisme (ook het romantische anarchisme van links) niet bestand zal blijken. Liberalen willen die kans nemen.

Op 8 september jl. heeft de stuurgroep voor het Liberaal Manifest, bestaande uit dr. L. Ginjaar, drs. L. Hilarides, H. A. M. Hoefnagels, mevrouw drs. N. Smit-Kroes, ir. E. M. Storm en prof. dr. G. Zoutendijk, (secretaris J. J. van Aartsen, fractie-medewerker) aan het hoofdbestuur aangeboden het door de stuurgroep op verzoek van het hoofdbestuur opgestelde Liberaal Manifest, met het verzoek dit stuk zo spoedig mogelijk aan de partij ter discussie aan te bieden en te publiceren onder uitsluitende verantwoordelijkheid van de stuurgroep zelf.

Het hoofdbestuur had reeds in het afgelopen voorjaar —

Beslissingstechniek

ONS vertrouwen in de toekomst berust overigens niet op een ontkenning van de problematiek, die de Club van Rome aansneet. De vorige crisis ontstond in wezen, doordat de spreiding van de welvaart geen gelijke tred had gehouden met de produktie ervan. Dat probleem achten wij niet meer primair. Een volgende crisis kan ontstaan door het onverwachte feit, dat toeneming van de produktie niet meer per definitie stijging van de welvaart blijkt te betekenen. Mensen worden naar toch al dichtbevolkte gebieden gezogen, het verkeer wordt intensiever en kostbaarder, lawaal en stank nemen toe.

Elk bedrijf, dat zichzelf respecteert, maakt bij de voorbereiding van beslissingen gebruik van begrotingstechnieken, kosten-baten-analyses, computer-modellen waarmee samenhangen in de berekeningen kunnen worden betrokken die in gebruikelijke taal weergegeven onafzienbaar lijken. De overheid is nog niet zo ver. Zij hanteert bij bezuinigingen te vaak het domme rode potlood, omdat zij niets beters heeft. Zij zegt toe, zonder de kosten te kennen.

Omgekeerd is zij niet instaat de maatschappelijke kosten, die door een particuliere investering ontstaan, exact toe te rekenen. De selectieve investeringsheffing is een eerste poging in die richting, maar een zeer grove. Toch is exacte toerekening nodig als alternatief voor een vergunningstelsel. Dit laatste mag alleen worden gehanteerd om volstrekt onaanvaardbare vervuilingen tegen te gaan.

Voor het overige moet er via het prijsmechanisme (ook voor nu schaarse goederen als water en schone lucht) voor worden gezorgd, dat de maatschappelijke kosten zo exact mogelijk worden opgenomen in het kostenpakket van de investeerder. Als hij daarna toch tot investeren besluit, acht hij kennelijk de hogere prijs haalbaar op de markt. Wat dan hetzelfde is als: economisch verantwoord. Dan wordt welvaart toegevoegd.

Dezelfde technologie, die ons in moeilijkheden bracht, heeft de Club van Rome in staat gesteld het probleem (op zeer

in te voeren en toe te passen, de politieke discussie te beperken tot de werkelijke variabelen, mogelijke alternatieven aan te geven. De politieke beslissingen moeten dan worden genomen door de democratische organen: nationaal, regionaal en lokaal. Liefst op het laagst mogelijke niveau, dus zo dicht mogelijk bij de burger. Het totale takenpakket van de overheid moet daartoe opnieuw worden verdeeld over de drie bestuurslagen.

Actie? Overleg!

DE beschikbare organen zullen zich beter kunnen verweren tegen de druk van emotionele pressiegroepen, als passende overlegstructuren worden geschapen.

Wij ontkennen niet, dat de specifieke motivatie van actiegroepen gunstig kan werken. Zij tonen soms met vrucht aan dat iets alleen nog wordt gedaan uit gewoonte, niet omdat het zo goed gaat. Dat iets nuttigs wordt nagelaten omdat het ongevoel is. Zij hebben voor de overheid op z'n minst een belangrijke signaalfunctie. Maar hun activiteiten mogen nimmer de doorslag geven. Zij zijn niet langs democratische weg tot stand gekomen en richten zich op deelbelangen. Het gewenste overleg moet ruimer worden opgezet. Het probleem van de ongeorganiseerden moet dan worden aangepakt, ook in het bedrijfsleven. Niet door organisatie in welke vorm dan ook. Veeleer door verkiezing van de vertegenwoordigers door alle vertegenwoordigden. De Sociaal-Economische Raad is een voorbeeld van hoe het niet moet.

De invoering van nieuwe beslissingstechnieken gaat niet zo maar. Zij dient gepaard te gaan met een wijziging in het denken. Computers geven alleen goede antwoorden, als men ze met goed gerangschikte gegevens voedt en goede vragen stelt. De vragen van de politiek zijn veelal niet goed. Computers geven dan ook geen betere antwoorden dan ambtelijke commissies of partijorganen. Ook onze volksvertegenwoordigers moeten leren gebruik te maken van de mogelijkheden, die b.v. het Central Plan Bureau al

Wij leven niet graag in een miserenstaat. Geboortenbeperking is het antwoord.

De toekomst

MET een overzichtelijk partijstelsel, een duidelijke scheiding der machten, maatschappelijke saamhorigheid, gelijke en ruime kansen voor iedereen, vertrouwen in de vindingrijkheid van zelfbewuste mensen en gebruikmaking van de modernste technieken om tot verantwoorde beslissingen te komen, kunnen wij de toekomst best aan. Het tegendeel is in elk geval nog niet bewezen. Niet door de Club van Rome. Ook niet door haar Nederlandse npraters, die politiek coquetteren met de geraamde rampspoed en wier motto schijnt te zijn: De ellende komt toch, laten wij ons dus maar meteen in het socialisme storten.

De wereld is eindig. Nieuws is het niet, maar het wordt inderdaad tijd er wat beter rekening mee te houden. Misschien is de trek van enkele pioniers naar de

de ecologische omstandigheden aangepast. Door oorlog of epidemie. Dat was echter nooit het gevolg van doelbewust handelen. Nu ons inzicht is vergroot, willen wij de regulering wel graag in eigen handen nemen en beschaafter methoden toepassen. Geboortenbeperking is het antwoord. Gelukkig kan er daarbij van worden uitgegaan, dat het aantal geboorten statistisch terugloopt, als de mensen bewust hun gezinsgrootte vaststellen. De overheden kunnen dus volstaan met voorlichting en het toegankelijk maken van de middelen. Zij dienen zich verder te onthouden van maatregelen, die het hebben van veel kinderen economisch voordelig doen schijnen.

Voor Nederland geldt in bijzondere mate, wat hier voor de gehele wereld is gesteld. Wij leven niet graag in een mieren-

daar graag iets aan doen. Maar wat?

Strafexpedities met de bondgenoten tegen landen, die anders functioneren, maken in de tijd van het kernwapen wel ieders kansen gelijk, maar ook gelijk nul. Boycot-acties hebben nog nimmer het gewenste effect gehad. Boetpredikaties ten slotte schenken de prediker een zekere morele bevrediging, doch raken de zondaren niet.

Zinvol is slechts een geduldig en hardnekkig streven naar een internationale rechtsorde, die autocratische regimes tenminste de mogelijkheid ontnemt de boeman van de externe vijand te hulp te roepen tegen het interne verlangen naar vrijheid. Een streven, dat voorlopig gericht moet zijn op het in evenwicht houden van de machtsconstellatie tussen de drie grote mogendheden: Amerika, Rusland en Chi-

die steeds duurder, wij kunnen er niet onderuit. Het vraagt, dat wij een redelijk aandeel leveren in het diplomatieke streven naar stabilisering van het machts-evenwicht op een zo laag mogelijk bewapeningsniveau en niet op eigen houtje een vermeende vrede uitroepen. Het vraagt, dat wij meewerken aan het opheffen van belemmeringen voor de economische groei, omdat — zoals president Kennedy al zei — de vloed alle schepen vlot maakt. Tot de welvaart ten zuiden van de evenaar kunnen wij slechts iets bijdragen als wij iets te missen hebben.

Europees

OP al deze gebieden kunnen wij te effectiever iets inbrengen naarmate de Europese Gemeenschap een succes wordt. Zolang niet alle lid-staten het

van het derde kwart der 20ste eeuw een model is gebleven.

Het verleidt ons tot concessies voor een stuk schijn-democratie in Straatsburg. Het heeft ons er al toe gebracht een monetaire unie tot nabij doelwit te roepen, terwijl wij weten dat ook Nederland de vrijheid moet behouden zijn wisselkoers te corrigeren, zolang de economische ontwikkeling in de lid-staten uiteen blijft lopen. In een wereld, waarin wij misschien wel gelijk hebben maar het zelden krijgen, is stug volhouden het parool. Er kan en moet allerlei Europees worden aangepakt, al weten wij niet of Europa zich uiteindelijk naar ons model wil voegen.

Zo kunnen wij onmogelijk voortgaan ons bedrijfsleven zwaardere lasten op te leggen dan de concurrenten op de Europese markt zonder het

de EEG. De randstad mag nationaal gezien een waterhoofd lijken, in Europese optiek heeft zij een rationele omvang. Maar geen rationele inrichting.

Sommige economisch niet gebonden activiteiten kunnen naar elders worden overgebracht. Voorzieningen moeten worden getroffen, in het bijzonder voor het verkeer, het woonklimaat en het milieu, die veel geld zullen kosten. Dat behoeft niet allemaal overheidsgeld te zijn; het particuliere bedrijfsleven kan en moet dus worden ingeschakeld.

De voorzieningen behoeven ook niet allemaal financieel zo uit de hand te lopen als bij voorbeeld de Amsterdamse metro. En de kosten van het milieubeheer worden zowel door de Amerikaanse Council of Environmental Quality als door de internationale G.A.T.T. van dezelfde orde geacht als een loons-

Rechtsstaat en democratie

Verdraagzaamheid is hét kenmerk van de democratie. Concreter gesteld: de democratie is te herkennen aan de ruimte, die zij laat aan minderheden met afwijkende opvattingen en gedragingen. Slechts democratie biedt de mogelijkheid nieuwe vormen langs wegen van overtuiging op te nemen in de rechtsorde van de maatschappij. Wijzigingen in de rechtsorde worden aangebracht met instemming van de meerderheid en met meewegen van de opvattingen van minderheden.

Onverdraagzaamheid, die probeert het recht te vervangen door de macht van de sterkste, moet worden bestreden. De democratie is aan zichzelf verplicht haar eigen bestaan, en dus het bestaansrecht van iedere individuele burger, te verdedigen. Het op peil brengen van het politieapparaat is daartoe gewenst. Het gevaar, dat dit apparaat tegen onze wetten in zal optreden als verdediger van de status quo achten wij hier niet aanwezig.

Onverkort houden wij vast aan de democratie en haar instellingen in ons land. Wel moet worden beseft, dat de parlementaire democratie niet in de eerste plaats een bestuursstelsel is, waarbij iedereen over alles mag meebeslissen. Anders dan zij die menen, dat de feiten van de parlementaire democratie kunnen

worden weggenomen door een verregaande vorm van participatie van betrokkenen in het besluitvormingsproces, zijn wij van oordeel, dat de democratisering van de besluitvorming heeft geleid tot tragere besluitvorming en tot het nemen van besluiten, waar men reeds spoedig spijt van had.

Wij verwerpen geenszins overleg tussen de bestuurlijke organen en de bij hun besluiten nauw betrokken personen of groepen. Wij zijn er integendeel vóór dat overlegstructuren worden geschapen, waarin ook de specifiek gemotiveerde burgers aan bod kunnen komen. Maar beslissingen kunnen slechts worden genomen door de gekozen vertegenwoordigende organen. Wars van deelbelang moeten zij tot besluiten komen voor de gehele door hen bestuurde gemeenschap.

Voor ons land geldt dat een kabinet steunende op een homogene Kamermeerderheid, steunend op een program, dat bij de verkiezingen de meerderheid verkreeg, in staat moet zijn een krachtig regeerbeleid te voeren. Een modern bewerktuigd parlement moet in staat zijn een kabinet steunend op een homogene meerderheid, alert te controleren. Het tegenwicht tegen de regering vormt een sterk parlement.

Naast de waarborgen die

reeds thans in onze grondwet zijn verankerd, achten wij een tweetal extra waarborgen voor de burger gewenst.

● In de grondwet zouden een aantal nieuwe grondrechten voor het individu moeten worden opgenomen, welke de zekerheid verschaffen dat in het belangenconflict tussen individu en gemeenschap, het individu bescherming geniet; hier valt te denken aan grondrechten ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer, alsmede aan een recht op informatie.

● Het berechten van geschillen tussen de overheid en de burger moet geschieden door een naast de gewone rechterlijke macht staand bijzonder apparaat van administratieve rechters. In dit systeem zou, duidelijker dan thans het geval is, nu de rechtsbescherming van de burger in tal van administratieve wetten is vastgelegd, het recht van beroep op overheidsbeslissingen gestalte krijgen.

Top van de administratieve rechtspraak zou de afdeling geschillen van bestuur van de Raad van State kunnen vormen. Deze afdeling, gelicht uit de huidige wettelijke structuur van de Raad van State, te noemen Constitutioneel Hof, zou tevens de bevoegdheid moeten krijgen, wetten aan de grondwet en internationale verdragen te toetsen.

Bestuurlijke organisatie

Een modern en efficiënt werkend overheidsapparaat is nodig om de huidige en toekomstige beleidsproblemen op te lossen. De bestuurskracht moet worden versterkt door de besluitvorming sneller te doen plaatsvinden. De betrokkenheid van de burgers dient daarbij zo groot mogelijk te zijn.

De bestuurlijke beslissingsbevoegdheid moet beperkt blijven tot 3 bestuurslagen: lokaal, regionaal, nationaal.

De lokale bestuurslaag dient te bestaan uit eenheden, die bij voorkeur niet minder dan 20.000 en niet meer dan 250.000 inwoners omvatten. Hiertoe dienen kleinere gemeenten door herindeling of samenvoeging te worden vergroot en moeten de grootste gemeenten door splitsing worden verkleind.

Voor het goed functioneren van de regionale bestuurslaag is een herindeling van de bestaande provincies nodig. De grootste en dichtstbevolkte zouden moe-

ten worden gesplitst. Maximaal zou een twintigtal bestuursseenheden ontstaan, die provincies of gewesten mogen heten.

Het totale takenpakket van de overheid moet opnieuw over de drie bestuurslagen worden verdeeld. Met als uitgangspunt, dat het werk dat kan worden verricht door de lagere organen ook door deze moet worden gedaan. De democratische besluitvorming wordt daardoor zo dicht mogelijk bij de burger gebracht. Zij die van de bevolking op basis van democratische verkiezingen mandaat tot het voorbereiden en nemen van beslissingen verkrijgen, moeten daarbij de politieke moed opbrengen steeds het algemeen belang voorop te stellen.

Een grotere machtsconcentratie bij de overheid moet worden voorkomen en het machtsevenwicht tussen publieke en private sector dient te worden verbeterd, doordat de overheid meer dan de laatste tijd het geval is

geweest, het raamwerk aangeeft waarbinnen de samenleving vrij kan opereren. De scheiding van bevoegdheden tussen de departementen en binnen elk departement dient te worden versterkt.

Voortdurende kritische toetsing van de overheidstaken is nodig om een einde te maken aan de ongeremde groei van het ambtelijk bestel. Taken die minder nodig of overbodig zijn geworden, moeten worden beknot of afgekap, ook al om ruimte te blijven houden voor nieuwe.

Dit vereist een grotere flexibiliteit van de ambtenaar, die voor meer dan een taak moet kunnen worden ingeschakeld. Het ambtenarenkorps zou daartoe worden opgeleid. Meer aandacht moet worden geschonken aan teamgeest en dus aan onderlinge verwisselbaarheid. Veelvuldige overplaatsingen, taakveranderingen, invoegen in andere teams zijn daartoe gewenst.

LM-3

Ruimtelijke ordening betekent in ons dichtbevolkte land: woekeren met de beperkt beschikbare ruimte.

Sociaal-economisch beleid

HET doel van de sociaal-economische politiek is het beïnvloeden van het economisch proces op zodanige wijze, dat in zoveel mogelijk behoeften wordt voorzien. Zulks bij handhaving van het beginsel der vrije ondernemingsgewijze produktie. Het hierop gebaseerde stelsel heeft onze politieke democratie mogelijk gemaakt. Het mobiliseert op humane wijze de inventiviteit en energie van concurrerende ondernemers voor de gehele maatschappij. En het heeft een ingebouwd belang bij spreiding van de welvaart, daar het bestaan van vele koopkrachtige consumenten voor het systeem onontbeerlijk is gebleken.

Van dit belang was men zich aanvankelijk niet bewust, maar de crisis van de jaren dertig heeft hierin verandering gebracht. De stijging van de lonen op lange termijn is meer het gevolg van groeiend economisch inzicht dan van de acties van de vakbeweging. Het probleem is echter, dat die stijging op korte termijn niet steiler mag uitvallen dan de noodzaak tot investeren toelaat. De verwachtingen gewekt door reclame en de welstand van de buurman maken het moeilijk het evenwicht te vinden.

Nog moeilijker wordt dit nu de overheid beslag legt op een steeds groter deel van het inkomen ten behoeve van collectieve voorzieningen. Algemeen is aanvaard, dat de overheid op ethische gronden moet zorgen voor zwakkeren in de samenleving en voorts een taak heeft, waar het particuliere initiatief niet tege-

moet kan komen aan een relevante vraag. De groei van de bevolking, de daarmee samenhangende problematiek van de verstedelijking en de bezwaren verbonden aan technologische ontwikkelingen maken bestaande collectieve voorzieningen duurder en doen de behoeften aan nieuwe opkomen. De daaruit voortvloeiende fiscale en sociale lasten worden intussen niet door alle individuen gelijkmatig of naar vermogen gedragen.

Wie kan, wentelt ze af via niet door produktiviteitsstijging gerechtvaardigde loon- en salarisverhogingen. De ondernemingen wentelen deze weer af op de prijzen, doch niet alle kunnen dat. In vele sectoren zijn de mogelijkheden tot investeren reeds aangetast.

Alle aanspraken op het nationaal inkomen tezamen zijn groter dan dit inkomen zelf. Dat is op zich zelf geen ramp. Economische groei maakt het immers mogelijk in de tijd aan die afspraken tegemoet te komen. Het tempo, waarin dit laatste nu wordt gedaan, brengt echter enerzijds de toekomstige groei in gevaar en leidt anderzijds via de geldontwaarding tot een willekeurige herverdeling van de economische beschikkingsmacht. Willekeurig, omdat zij niet is gebaseerd op een bewust politiek besluit.

Inflatie is een symptoom van een fundamentele kwaal. Zij mag niet onschuldiger worden voorgesteld dan zij is door die kwaal niet in de beschouwingen te betrekken. Zij kan anderzijds echter ook niet geïsoleerd wor-

den bestreden. De overheid zal ernaar moeten streven haar eigen taakvervulling én het proces van inkomensstijging af te stemmen op de noodzaak van groei. Enige zelfbeperking nu, kan maken, dat wij allen er over enkele jaren beter aan toe zijn (zowel qua particuliere als qua publieke welvaart) dan bij voortzetting van het huidige uitdeelbeleid. Wij moeten de welvaartsverdeling niet statisch, doch dynamisch bekijken en behandelen.

Het op zich zelf voorstelbare verlangen naar een reële inkomensverbetering vraagt niet alleen om het zich onderwerpen aan de norm van de stijging van de arbeidsproduktiviteit, maar ook om het beperken van de eigen wensen tot inkomensverbetering t.b.v. op democratische wijze aanvaarde maatregelen, welke ten laste van het inkomen dienen te worden gebracht.

WIE zich voor ogen stelt hoe moeilijk te accepteren het terugdraaien van de ontwikkeling is voor die groepen die gedeeltelijk door anticiperen op de inflatie in feitelijke welstand vooruit zijn gegaan, begrijpt dat het inflatieproces, juist vanwege dit neveneffect door sommigen in politiek Nederland eerder wordt aangemoedigd, dan bestreden.

Bij de verdeling van het nationaal inkomen is uitsluitende bestemming van de toeneming van het reële inkomen voor de collectieve sector en sociale voorzieningen een standpunt ingegeven door een op collectivering

en nivellering gericht a priori.

Het niveau van de overheidsuitgaven dient een duidelijke begrenzing te hebben, gezien de beperkende invloed ervan op de vrijheid van inkomensbesteding door het individu. Om de zaak goed te kunnen bezien, moeten wij komen tot een kritische bezinning op de historisch verklaarbare ontwikkeling van de huidige bestedingen in de collectieve sector. Wij zijn dan ook van mening, dat het niveau en de doelmatigheid van de overheidsuitgaven alsmede van de inkomensoverdrachten ter discussie dienen te worden gesteld.

De reële welvaartsstijging heeft, als wij de situatie thans overzien, een aantal sociale voorzieningen overbodig gemaakt, die vóór de reële welvaartsstijging van de laatste jaren gemotiveerd waren. Gedacht zou dan ook kunnen worden aan een koppeling van reële welvaartsstijging aan de vereenvoudiging van sociale voorzieningen. Daartoe zal er een beleid moeten komen dat gebaseerd is op voldoende onderbouwde gegevens. Daarbij kan gedacht worden aan voortschrijdende 5 tot 10 jaren begrotingen, voortdurende kritische toetsing van het takenpakket van de overheid, berekening van financiële consequenties welke beleidsbeslissingen nu en in de toekomst zullen hebben, toepassing van het profijtbeginsel op alle daarvoor in aanmerking komende terreinen van overheidszorg en regelmatige herwaardering van de financiële consequentie van de bestaande wetgeving.

Het Russische leger in actie in Tsjecho-Slowakije.

LM-4

Buitenlands beleid

HET liberale denken over de Nederlandse buitenlandse politiek wordt mede bepaald door een ideologisch facet: ons geloof in de waarde van persoonlijke en geestelijke vrijheid, een vrijheid die zich over het gehele economische en sociale vlak behoort uit te strekken. Maar alle zaken van buitenlandse politiek zijn onderworpen aan een resultante van machtsverhoudingen, waarop Nederland geen sterke invloed heeft. Er zijn weinig situaties, waarbij in zo hoge mate met feitelijke, dikwijls onwrikbare gegevens behoort te worden gerekend als juist bij het bepalen van het buitenlandse beleid. Onze eigen ideologische inzichten kunnen dus slechts in zeer grote lijnen, voor wat een verre toekomst betreft, meespelen en in concreto bij het eigenlijke buitenlandse beleid een enkele maal van invloed zijn.

Wij wensen dat op deze aarde een rechtsorde zal ontstaan, waarbinnen belangenconflicten tussen volkeren op dezelfde wijze worden opgelost als thans bij voorbeeld binnen het raam van de Nederlandse staat geschiedt. Verwerkelijking hiervan kunnen wij ons slechts op lange termijn voorstellen.

Een dergelijke rechtsorde kan het best worden bereikt via het tot overleg dwingende machts-evenwicht tussen de thans hegemone machten Amerika, Rusland, China, elk met zijn eigen min of meer verdeelde

derland, tot kolonie en satelliet te degraderen.

DIT is de zgn. Finlandisering. Hier ligt voor ons land het hoofdgevaar. Het onderkennen hiervan is de basis van ons Navo- en Defensie-beleid. Dit brengt met zich mee, dat onze krijgsmacht — leger, vloot en luchtmacht — in het raam van de Navo moet passen en dus zo sterk behoort te zijn, dat de Navo in staat is het oostblok duidelijk te maken, dat een pogen van die zijde om in eerste instantie met conventionele middelen West-Europa onder druk te zetten nutteloos zal zijn.

In beginsel staan wij voor dat het gehele apparaat van de NAVO wordt geïnternationaliseerd in het kader van de algemene Westeuropese ontwikkeling en dat de kosten over alle bondgenoten worden omgeslagen naar gelang van hun nationale inkomen en van hun bevolkingstal. Dit impliceert het brengen van financiële offers door ons volk.

Alle onderdelen van het defensie-apparaat behoren volgens de regelen van de bedrijfsvoering te functioneren. Aanpassing van interne verhoudingen binnen de krijgsmacht aan vaststaande inzichten op sociaal-psychologisch gebied ten aanzien van onderlinge relaties van mensen, die aan een taak werkzaam zijn, is strikt noodzakelijk.

Het centraal stellen van het

feite de enige garantie die wij hebben om in vrijheid zelfs in binnenlandse aangelegenheden (over onze eigen economische en sociale systematiek bijvoorbeeld) te kunnen blijven beslissen.

Autocratische regeringen kunnen op voor ons weinig aanvaardbare aspecten in hun binnenlands beleid attent worden gemaakt, vooral wanneer specifiek antidemocratische maatregelen of een specifiek antidemocratisch optreden in het geding zijn. Maatregelen die de machts-politieke factor ten ongunste van het Westen wijzigen, dienen daarbij nochtans te worden afgewezen.

Verdere stijging van de ontwikkelingshulp lijkt en een morele eis en globaal gesproken voor het westen van aanzienlijk belang. Het is echter zinvol de ondergang der westerse politiek en maatschappelijke structuren nooit te bevorderen door overmatige steun aan landen te geven, die bezig zijn zich te ontwikkelen tot militaire bondgenoten van één der oosterse blokken.

Wat het EEG-beleid betreft moet met inachtneming van de meer algemeen georiënteerde kant van het liberale denken, het Nederlandse economische belang, zowel op kortere als op langere termijn, nauwkeurig in het oog worden gehouden.

Wij moeten ons goed realiseren, dat een vervolmaking van de EEG van Nederland zeer aanzienlijke offers zal vragen en de bevolking daarop voorbereiden. Het is de vraag of Nederland binnen de EEG in tien jaar niet tot de armste landen zal behoren, doordat onze bevolking, ons kiezerskorps, te veel wil investeren in de bevrediging van diverse collectieve behoeften en te weinig in de industrie en de havens, zomede in de sector van het goedertransport. Men dient te beseffen, dat onze concurrentiepositie steeds moeilijker wordt.

Van een wezenlijk parlement met wezenlijke invloed binnen de EEG kan binnen tien jaar nog geen sprake zijn. Een zekere uniformiteit van economische politiek en de eenmaking der valuta's behoren logischerwijs aan een echte parlementaire invloed vooraf te gaan. Tot het tijdstip waarop dat geschied is, schikt geen enkel, groter land zich naar het inzicht van anderen in zaken die het voor zich van levensbelang acht.

Hiertegenover is het bereiken, van stap tot stap, van steeds verdergaande parlementaire controle op detailgebieden wel mogelijk en belangrijk en kunnen Europese verkiezingen op een gegeven moment nuttig worden, mede als voorbereidingen van de totale integratie.

van dit Liberale Manifest kunnen belangstellenden verkrijgen bij het algemeen secretariaat van de VVD, Koninginnegracht 57 te Den Haag (tel. 070-604803).

20 onopvallende manier en op zo weinig provocerende wijze, dat geen rechtstreekse confrontaties met min of meer even sterke landen ontstaan. Rusland zal trachten West-Europa in de eerste plaats als machtsfactor uit te schakelen en in de tweede plaats aan zich dienstbaar te maken ter wille van de eigen Russische zelfhandhaving tegenover China en de Verenigde Staten, d.w.z. Europa, inclusief Ne-

Men hoeft niet de gedachte te aanvaarden, dat de Verenigde Staten altijd aan hun eigen belangen voorbij zien of immers het politieke en morele gelijk aan hun kant hebben om bij de voortdurende eigen positiekeuze steeds rekening te houden met de inzichten en belangen van de VS. De capaciteit van dit land immers om als mede-hegemoon te blijven optreden, is immers in

Onderwijs

HET onderwijsbeleid moet gestalte geven aan het liberale beginsel van het scheppen van gelijke ontplooiingsmogelijkheden voor iedereen. Want juist onderwijs is het middel bij uitstek om de individuele ontplooiing van een mens op gang te brengen. Het onderwijsstelsel moet dan variëteiten omvatten, waardoor zowel naar het karakter als de methode van de opleiding de individuele ontplooiing kan worden gerealiseerd, ook in richtingen voor het niet puur intellectuele talent.

De tot nu toe gedane pogingen om tegemoet te komen aan het op zichzelf gelukkige verschijnsel dat steeds meer mensen steeds langer van onderwijs willen en kunnen genieten, hebben de richting van het onderwijs niet gewijzigd. Ons nog altijd traditionele onderwijs is afgestemd op een zuiver intellectueel geaarde begaafdheid en, ontaard in een afvalsysteem ter selectering en ontwikkeling van het leervermogen. Alleen zijn de normen wat verlaagd. De meer intellectueel begaafde leerling wordt gedupeerd zowel door kwaliteitsverlaging als door verwaarlozing. Wij hebben zo van twee kwaden beide bereikt. Wij achten het dan ook onze plicht het evenzeer op te nemen voor het talentvolle als voor het intellectueel minder bedeelde kind. De optredende devaluering der normen dient noch het individu noch de gemeenschap.

Onderwijs is niet iets dat in het vierde jaar plotseling een aanvang moet nemen, maar is een voortdurend proces dat spoedig na de geboorte start. Het is mede daarom dat ouders, naast intuïtieve opvoedkundige eigenschappen inzicht en kennis moeten kunnen verkrijgen op het terrein van de opvoedkunde en het onderwijs van de allerjongste generatie. TV en andere massamedia kunnen hier bij uitstek een rol spelen.

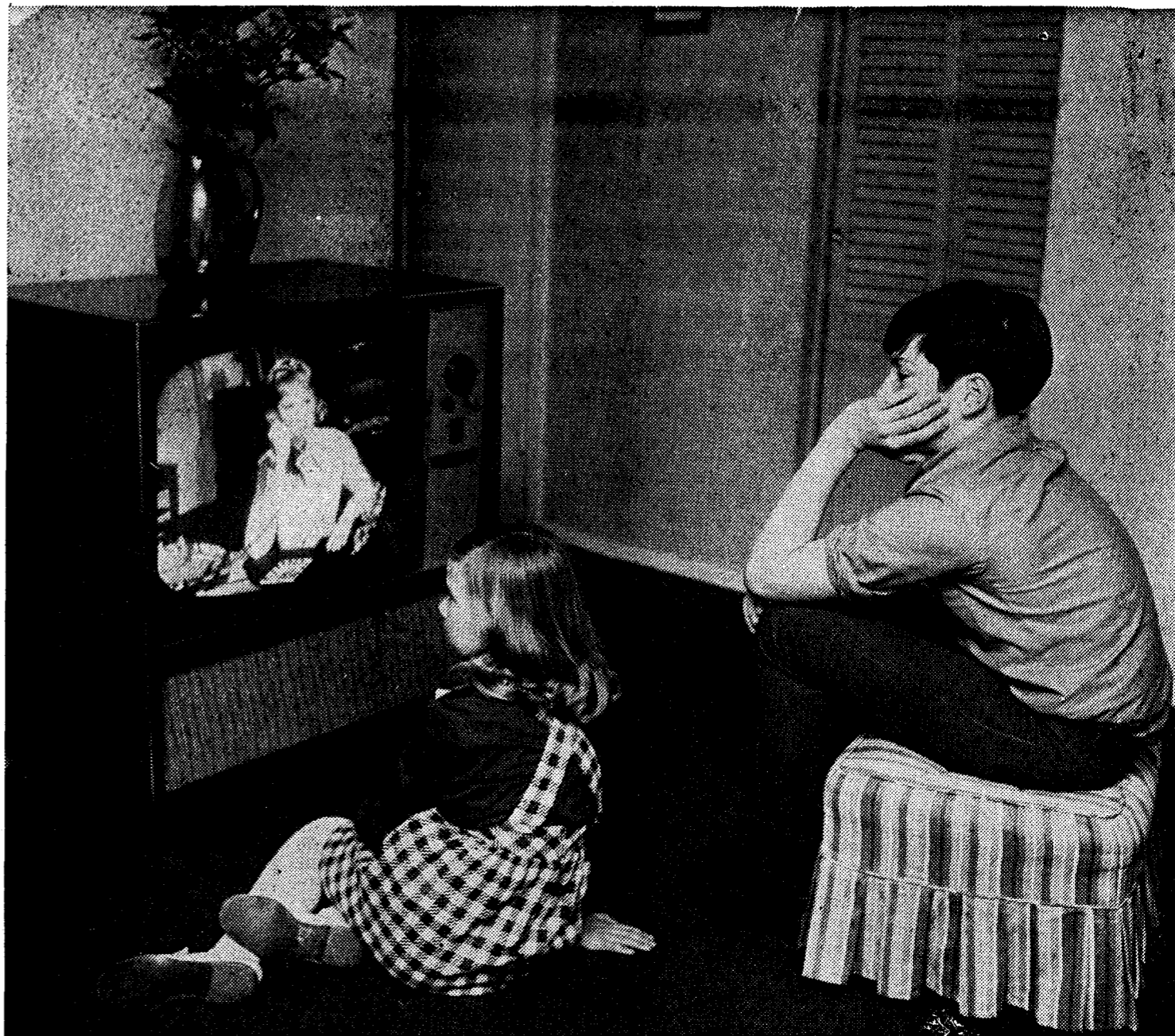
Een hoge prioriteit moet worden toegekend aan de reorganisatie van het kleuter- en basisonderwijs, waarbij zorg voor de kwaliteit van dit onderwijs op de voorgrond dient te staan. De minister van onderwijs dient ook verantwoordelijk te zijn voor het peuter-onderricht.

De kwaliteit van het onderwijs kan nog worden verbeterd door toepassing van de onderwijstechnologie. Verlaging van de leerlingenschaal zien wij niet als enig zaligmakend middel voor kwaliteitsverbetering. Aan de verdere ontwikkeling van instituten voor leerschoolplanning dient grote aandacht besteed te worden. Periodieke bijscholing van docenten zou een normale zaak moeten worden.

Om zowel de beleidsvormende als de controlerende taken naar behoren uit te kunnen voeren zal een reorganisatie van het departement van onderwijs onontkoombaar zijn. Wij denken hierbij aan een delegatie van bevoegdheden waarbij de provincie of het gewest betrokken wordt bij de beleidsuitvoerende taken en de inspectie uitdrukkelijk wordt belast met de controle op de kwaliteit van het onderwijs.

Zonder het beginsel van de financiële gelijkstelling van het openbaar en bijzonder onderwijs aan te tasten lijkt een herbezinning op de uitvoering zeer gewenst; automatische toepassing van de pacificatie-wet 1971 leidt tot versnippering en extra kosten. Voor de positie en de honorering van mensen werkzaam in het onderwijsveld dienen niet alleen vaktechnische kwaliteiten als criteria te dienen, doch evenzeer dient rekening gehouden te worden met de mate waarin dat stuk onderwijs de bevordering van het maatschappelijk proces ondersteunt.

TE overwegen zou zijn elk kind te voorzien van een onderwijs-tegoedbon. Het recht op het volgen van onderwijs zou langs die weg worden voorgefinancierd door de overheid. Een positief neveneffect zou zijn, dat de relatie ouders-kind niet door financiële aspecten kan worden geforceerd. Het door de overheid in het kind geïnvesteerde kapitaal zou door de gebruiker van de tegoedbon in een latere levensfase kunnen worden terugbetaald. Bij voorbeeld door verrekening met een bepaald percentage van het inkomen bij de heffing van de inkomstenbelasting.

TV en andere massamedia kunnen bij de opvoeding en onderwijs een rol bij uitstek spelen.

Huisvestings- en huurbeleid

EEN van de wezenlijkste vrijheden van de mens is, dat zijn woning een echt „thuis” voor hem is. Ook de woonomgeving moet zodanig zijn, dat de mens zijn persoonlijkheid kan ontplooiën, te beginnen met het spelende kind. Dat stelt hoge eisen aan het volkshuisvestingsbeleid en kost veel geld. Daarom zal de volkshuisvesting de intensieve zorg van de overheid eisen, maar mag daarnaast van de burger met zijn eigen verantwoordelijkheid worden verlangd, dat hij een redelijk deel van zijn komen besteedt aan zijn huisvesting.

In beginsel moet iedereen voor met overheidssteun gebouwde woningen de huur betalen die overeenkomt met de volledige stichtingskosten en in de vrije sector de normale marktwaarde. Het is onjuist de huurpolitiek te gebruiken om tot herverdeling van het nationaal inkomen te geraken. Wie niet in staat is een huur op kostprijsbasis te betalen, heeft recht op een persoonlijke tegemoetkoming uit de overheidskas.

De manier waarop wordt gewoond: prettig of naar, wel of geen last van burens, wel of geen mogelijkheid tot ontspanning is

in sterke mate bepalend voor de welzijnsbeleving. Dit geldt niet alleen voor de mensen individueel, maar ook voor een groep, buurt of zelfs stad. Zo zullen slechte woonbuurten naast de elende, die zij de bewoners bezorgen ook het totale welzijn van de stad ongunstig beïnvloeden. Kinderen die in een ongeschikte woonsituatie moeten opgroeien, krijgen niet dezelfde ontplooiingskansen als kinderen, die wel goed wonen. Daarom moet de kwaliteit van de woningbouw zorgvuldig in het oog worden gehouden.

De overheidsbemoeiing mag

niet ontwaarden in betuttelarij. Er moet een behoorlijke speelruimte overblijven voor de inbreng van de zijde van de burger zelf die een eigen verantwoordelijkheid draagt. Werkelijke inspraak in bestemmingsplannen en woningindeling moet mogelijk zijn.

Juist omdat het eigen huis de mens het meest betreft bij zijn woonsituatie en zijn verantwoordelijkheidsbesef prikkelt, zal stimulering van het eigen woonbezit een wezenlijk deel van een liberaal volkshuisvestingsbeleid zijn.

VEEL leefbaarheidsvraagstukken (milieuvuiling, de woningnood, verkeerscongestie, grondstoffenschaarste en maatschappelijke vervreemding) zijn een gevolg van de toeneming van de bevolking. De mierenstaat, die onafwendbaar op ons afkomt bij een voortzetting van de huidige bevolkingsgroei, willen wij niet zien ontstaan. Liever een maatschappij met 10 miljoen mensen, waarin voldoende ruimte voor een ieder zal zijn, dan een land met 18 miljoen mensen, voor wie het gevoel zich vrij te kunnen bewegen en ontplooiën niet zal zijn weggelegd.

Daarom, en opdat de bepaling van de gezinsgrootte uitsluitend de verantwoordelijkheid van de ouders kan blijven moet de overheid gebruik maken van de haar ten dienste staande instrumenten om de bevolkingstoename af te remmen. Tot deze instrumenten rekenen wij:

- Voorlichting over de bevolkingsproblematiek in het algemeen en over de mogelijkheden tot beperking van het kindertal in het bijzonder.
- Het vereenvoudigen van de mogelijkheid tot vrijwillige sterilisatie en van het verkrijgen van anti-conceptionele middelen.

● Geleidelijke afschaffing van de kinderbijslag en beperking van de kinderaftek.

● Uiteindelijk afschaffing van het verschil in belastingheffing tussen vrijgezellen en gehuwden.

● Vermindering van de behoefte aan immigratie. Het ongeschoolde of minder prettige werk kan ook voor Nederlanders aantrekkelijker worden gemaakt door betere werkmethoden, een in verhouding tot ander werk hogere beloning of kortere werktijd.

mijn en het onder andere met behulp van bestemmingsvoorwaarden vorm geven aan het doel van de ruimtelijke ordening: de woningbouw, de werkgelegenheid, het verkeer en de recreatie zo op elkaar af te stemmen en te integreren, dat het functioneren van het geheel de kwaliteit van de onderdelen verhoogt.

De nationale overheid zal daartoe, meer dan tot nu toe het geval is geweest, met duidelijke richtlijnen en aanwijzingen moeten werken, die door de provincies resp. de gewesten en door de gemeenten worden omgezet in streek- en bestemmingsplannen. Hierbij past, dat de overheid een ont-

eigeningsgrondslag reeds moet kunnen ontlenen aan een veel globaler bestemmingsplan dan nu is vereist. Mede hierdoor kan een aanzienlijke versnelling in de procedures worden aangebracht. Hierdoor wordt bovendien een verbetering van de plannen bereikt omdat in het uitvoeringsstadium met veel recenter gedetailleerde plannen kan worden gewerkt dan thans.

Hiervan kan ook een gunstige invloed worden verwacht op de zeer noodzakelijke bevordering van de stadsvernieuwing. Door doeltreffender organisatie, vereenvoudiging van de procedures en onder meer het

invoeren van een gedoogplicht voor eigenaren tegen volledige schadevergoeding kan aan de betrokkenheid van de bewoners bij de verbeteringen en ingrepen in de eigen wijk beter vorm worden gegeven. Geïntegreerd onderdeel van de stadsvernieuwing dient te zijn het verbeteren van de bereikbaarheid van de binnensteden, door bij de schaal van de regio passend openbaar vervoer.

Hernieuwde studie over het functioneren van de randstad en van de overige delen van Nederland is noodzakelijk, waarbij het in beter verband met elkaar brengen van de

tuurgebieden door de aanleg van wegen en door de suburbanisatie tegen te gaan. Stillegebieden moeten worden beschermd (wees wijs met de Waddenzee!), gebieden voor massa-recreatie moeten zo ver mogelijk de stedelijke agglomeraties penetreren en in de wijk en bij de woning moet bruikbaar groen zijn.

Gezien de geografische ligging van ons land aan de Noordzee, in de Europese rivierdelta, heeft Nederland de kans gekregen een verkeers- en vervoersfunctie in Europa te vervullen. Beleidsbeslissingen ten aanzien van het zeehavenbeleid, het luchthavenbeleid, het spoorwegbeleid en het

verheid over ons land, welke slechts tot stand kan worden gebracht door verschillen in salariering gevoegd bij verschillen in de grondprijs tot hun recht te laten komen. Wij betreuren de houding van de vakbeweging, die door het voorstaan van loonnivellering een harmonische spreiding van economische activiteiten in ons land is tegengegaan.

De overheid moet deze spreiding stimuleren, doch het bedrijf moet de vrijheid gelaten worden zich te vestigen op de plaats van zijn keuze. Binnen de regio moet de aldus gespreide economische activiteit worden gebundeld in groeipolen.

Milieubeheer

De ontplooiing van elke burger wordt in belangrijke mate mede bepaald door de kwaliteit van het leefmilieu. Het tot stand brengen van een goed leefmilieu is de individuele en collectieve verantwoordelijkheid van alle burgers. Een harmonisch samenspel tussen de mens en zijn omgeving, én tussen de onderdelen van die omgeving is noodzakelijk.

Iedere burger heeft persoonlijk de plicht tegen alle vormen van milieuverontreiniging te strijden. Van belang is daarom objectieve voorlichting over het vraagstuk. Deze persoonlijke verantwoordelijkheid houdt tevens in, dat een handelen in strijd met de plicht van de burger zijn leefomgeving schoon te houden, hem onderhevig zal doen zijn aan strenge boetes. Een sluitend systeem van straf-bepalingen is daartoe een vereiste.

Industriële productie is onmisbaar voor de verlangde welvaartsvoorzieningen. Economische groei is essentieel om zelfs op het huidige peil van onze voorzieningen tegemoet te komen aan de eisen, die door de voorlopig nog te verwachten bevolkingsgroei zullen worden gesteld, zonder dat de huidige bestaanszekerheid daarbij wordt aangetaast.

Ook de noodzaak om de zwakkeren in de maatschappij betere bestaansmogelijkheden te bieden, en de wens meer en betere individuele en collectieve voorzieningen tot stand te brengen — anders gezegd: per hoofd van de bevolking het bestaansniveau te verbeteren — maakt economische groei essentieel. Men moet zich echter realiseren, dat de vrije tijd, welke gebruikt kan worden voor geestelijke ontwikkeling, cultuur, sport en recreatie ook een vorm van welvaartsstijging is.

Het is onjuist om een tegenstelling te zien tussen milieubescherming en economische groei; het probleem ligt in de prioriteitenkeuze bij de vervulling van individuele en collectieve behoeften. Het meer centraal stellen van een schoon leefmilieu is alleen effectief als een deel van de vooruitgang in welvaart hiertoe wordt aangewend. Dit betekent de aanwending van een deel van de economische groeiten behoefte van het leefklimaat. De kosten zullen via het normale prijsmechanisme en via speciale heffingen moeten worden opgebracht.

Noodzakelijk is een nationaal milieubeleid, als onderdeel van het totale regeringsbeleid, en uitgevoerd in goed samenspel met alle betrokkenen. Bij het vaststellen van dit beleid dient rekening te worden gehouden met de repercussies op de overige onderdelen van het overheidsbeleid (sociaal-economisch beleid, regionaal beleid, werkgelegenheidsbeleid, etc) en omgekeerd. Bij de ruimtelijke ordening dienen grenswaarden voor alle vormen van milieuverontreiniging en milieubedrijf als dwingende randvoorwaarden te worden opgenomen.

De overheid moet een sluitend stelsel van milieuwetgeving tot stand brengen, waarbij zowel de specifieke milieuwetten, als ook de wetten op grond waarvan milieubedrijf en -verontreiniging mede kunnen worden bestreden, met elkaar in overeenstemming worden gebracht. Deze wetgeving zal richtlijnen moeten bevatten zowel voor het bestrijden en voorkomen van verontreiniging als voor het terugdringen van verontreinigingen.

De grenswaarden zullen, naast absolute verboden voor verontreinigingen die onder alle om-

standigheden onaanvaardbaar zijn, moeten aangeven welke verontreinigingen onder welke omstandigheden wel aanvaardbaar zijn. Zij zullen per regio verschillend kunnen zijn, mogen echter noch door autonome ontwikkelingen noch door beleidsbeslissingen overschreden worden.

De industrie zal haar beleid erop richten de ongewenste neveneffecten van haar activiteiten tot een aanvaardbaar minimum te beperken. Zij zal verslag uitbrengen over de wijze waarop de grondstoffenstroom binnen de industrie wordt beheerd. De ontwikkeling van milieuvriendelijke processen en producten (schone industrie) dient te worden bevorderd, evenals de mogelijkheid om afvalstoffen weer in de kringloop op te nemen (kringloopeconomie).

De overheid dient de toepassing van technologische vernieuwingen, die tot verscherping van het milieuprobleem leiden, te verhinderen. Zij heeft bovendien een belangrijke taak bij de herbezinning op consumptie, productie en grondstoffengebruik. Het verschil tussen nationaal product en nationaal nut kan worden weggenomen door de consequenties van schaarste aan milieugoederen en grondstoffen via een stelsel van heffingen en subsidies tot uitdrukking te laten komen in het prijsvormingsproces.

Milieubedrijf en -vervuiling kennen geen grenzen; verschillende economische en sociale situaties kunnen bij dezelfde uitgangspunten in verschillende landen toch leiden tot verschillende milieumaatregelen. Internationale harmonisatie van maatregelen — vooral binnen de EEG — is essentieel voor een doeltreffend milieubeleid.

mate zij zichzelf zorgvuldiger van milieubedreigende produktie onthoudt. Zij dient zich ertoe te beperken het particuliere bedrijfsleven beslissing te doen nemen, die ook macro-economisch verantwoord zijn. Zo mobiliseert men de kunde en vindingsrijke van dit bedrijfsleven het best. Maar om dit te doen en om de complexe gevolgen van de eigen besluiten te kunnen overzien, moet de overheid haar huis voor de technologie kunnen overwinnen.

Een wetenschappelijke raad voor het overheidsbeleid kan helpen de beschikbare technieken

actieve kunstenaars. Er wordt meer geproduceerd, meer uitgevonden. Toch stelt de politiek de oude vragen. Toch bestaat men het liberalen van conservatisme te betichten, als zij de oude antwoorden op die oude vragen niet voor lief nemen.

Wij claimen integendeel minder conservatief te zijn dan vele confessionelen en zeker dan de socialisten, omdat ons geen maatschappijbeeld voor ogen staat, dat in het verleden is gevormd. Wij willen een grotere mate van vrijheid juist omdat daardoor meer krachten ter beschikking komen voor vernieuwing.

altijd uiterst kostbaar blijven grondstoffen te betrekken van alternatieve hemellichamen. Dichterbij valt stellig meer en goedkoper te halen. In en onder de diepzee bij voorbeeld. Het groeiende bewustzijn van toekomstige schaarste zal via het prijsmechanisme inspireren tot zoeken naar nog onbekende voorraden, naar vervangende materialen en energiebronnen.

Nieuw is slechts het besef, dat al dit zoeken waarschijnlijk niet voldoende resultaat zal opleveren om het verwachte bevolkingstal te onderhouden. Let wel: het besef is nieuw, niet de gevreesde toestand. In de geschiedenis heeft de soort zich herhaaldelijk schokgewijs aan

staan toen geringer dan wij nog kunnen verdragen.

Internationaal

Elders in de wereld verdragen vele volkeren intussen wél een geringe welvaart. Omdat zij het nooit beter hebben gehad. En het gaat niet aan dit probleem af te doen met de opmerking, dat zij dan maar beter voor zichzelf hadden moeten zorgen. Het liberale beginsel van vrijheid en gelijke kansen zou geen beginsel zijn, als het niet tegenover de gehele wereld gold. Het grootste deel van de mensheid kent noch vrijheid noch gelijke kansen. Wij zouden

voortdurend in ze warm te houden.

Dit alles betekent, dat wij Amerika zullen moeten steunen. Het heeft — niet zonder overmoed — de taak op zich genomen de wereld in het gareel te houden, toen wij nog te arm waren om daarvoor niet dankbaar te zijn. Zijn doelstelling is bescheidener geworden (machts-evenwicht in stede van -overwicht). Maar ook daarmee heeft het moeite, omdat zijn interne problemen hardnekkiger blijken dan werd voorzien. Het vraagt nu terecht van het welvarende Europa, dat het zorgt voor de conventionele component van de eigen verdediging. Al wordt ook

Duitsland van de 19de eeuw Gemeenschap. Nog zijn wij het goed was, doch in het Europa voornaamste havengebied van Niettemin: duur zal het zijn.

Verwachtingspatroon

Toch is ons politieke bestel zo ingericht, dat het ongelooflijk moeilijk blijkt bestaande collectieve voorzieningen te verminderen, naarmate de stijgende welvaart zulks sociaal mogelijk maakt. Toch neemt de consumptie toe. Toch willen wij volledige werkgelegenheid, waartoe besparingen op lange termijn voor investeringen nodig zijn. Toch willen wij van de inflatie af, die in haar huidige tempo een rationele inzet van de beschikbare middelen onmogelijk maakt. Het kan niet allemaal tegelijk. Het wordt tijd, dat wij inzien, dat onze doelstellingen economisch niet met elkaar te verenigen zijn.

De hierboven uiteengezette staatkundige wenselijkheden moeten het ons mogelijk maken prioriteiten te stellen. Wij moeten durven uitspreken, wat niet meer hoeft, wat kan worden uitgesteld, wat meteen nodig is. Zeker is echter, dat wij het daarover niet eens zullen worden, als wij economische groei gaan veroordelen.

Inflatie kan worden gedefinieerd als de neurose van een maatschappij waarvan het verwachtingspatroon geen basis vindt in de realiteit. Wij weten, wat er theoretisch allemaal kan en vinden daarom, dat het ook maar meteen moet. Voor en na het onaangename wereldnieuws confronteert de STER ons met een afgesloten wereldje van zalig consumeren. Actiegroepen presenteren de ene gemakkelijke deeloplossing na de andere. En het gaat al jaren steeds beter.

Wij raken daardoor al te snel teleurgesteld, als de vooruitgang eens stagneert en de hellstoestand toch uitblijft. Zoals de scheidsrechter de schuld krijgt als Ajax een keer niet wint, zo krijgt Wiegels het op zijn brood als wij niet allemaal gelukkig worden. Het moet toch aan iemand liggen? Een sinistere samenzwering van het establishment wordt gemakkelijk verondersteld. Als dit establishment gefaald heeft, dan hoogstens

hierin, dat het te laat heeft besef, hoezeer de democratie het nodig maakte mondige mensen met de werkelijkheid te confronteren.

Nader tot U

Wij liberalen beloven geen heilstaat. Wij zijn ons daarvoor te zeer bewust van het menselijk tekort. Het werkelijke idealisme zien wij in het stapje voor stapje verbeteren van de wereld, ondanks teleurstellingen, ondanks beperkte middelen. Wij menen, dat dit in overeenstemming is met de ethiek, die aan onze maatschappij ten grondslag ligt.

Als de confessionele partijen stellen, dat zij het Evangelie als uitdaging en inspiratie willen aanvaarden, dan antwoorden wij: Doen wij dat in de ethische zin, waarop het hier aankomt, niet allemaal? Als wij onze visie vergelijken met die van DS'70, dan vragen wij: Wat is er zo essentieel anders, dat samenwerking uitsluit? Als D'66 de staatsinrichting wil hervormen en een pragmatische aanpak voorstaat, dan is onze reactie: Heeft uw pragmatisme dan geen ideële basis en verschilt die zo van de onze?

Wij hebben nu gezegd, wat wij willen. Wat de achtergrond is van ons politieke handelen. Wie met ons op die grondslag wil samenwerken, is welkom voor een gesprek. Of hij nu werkgever is of werknemer (de meeste liberalen zijn dit laatste), middenstander of beoefenaar van een vrij beroep, kunstenaar of wetenschapsman, huisvrouw, pastoor of dominee, student of wat dan ook. Niet uw functie bepaalt uw politieke inzichten, al willen sommigen ons dat — met Marx — doen geloven. Uw zin in het leven is bepalend. Optimisten aller beroepen verenigt u, gij hebt niets te verliezen dan de u aangeprete wanhoop.

Blijven we de toekomst in eigen land zoeken? Of voelen we ons genoopt te emigreren?

Socialistische kijk op woningbouw

door L. M. de Beer, lid van de VVD-fractie in de Tweede Kamer

De woningbouwparagraaf van het concept-verkiezingsprogramma van de PvdA, D'66 en de PPR — „Keerpunt 1972” geheten — is een leerzaam stuk. Daarom leerzaam, omdat het een goed inzicht verstrekt in de socialistische stokpaardjes die blijkbaar nog steeds worden bereiden. Leerzaam ook, omdat het wel duidelijk is dat voorzover D'66 nog een eigen inbreng had op het stuk van de volkshuisvesting, deze inbreng nu helemaal is ondergesneeuwd. Zo zeer zelfs, dat je je afvraagt of bij de samenstelling van dit hoofdstuk wel een D'66-er aanwezig is geweest.

Stokpaardjes

De PAK-partners laten er geen twijfel over bestaan: de woningbouwpolitiek wordt ondergeschikt gemaakt aan een verhevener doel: de herverdeling van inkomsten. Dat staat met zoveel woorden in de preambule en blijkt zonder meer uit de voorgestelde maatregelen. Zo moeten er jaarlijks 25.000 woningen met een aanvangshuur van „hoogstens f 150 per maand” worden gebouwd, als onderdeel van een totaalprogramma van 170.000 woningen. Over garanties, dat deze woningen, waar de gemeenschap uiteraard zware subsidies voor moet opbrengen, ook werkelijk aan de laagstbetaalden ten goede komen, wordt niet gerept. Evenmin over het feit, dat ongeveer 3/4 van de huidige woningvoorraad reeds een huur van beneden de f 150 per maand bezit.

Dat herverdeling van inkomsten hoofddoel is blijkt voorts heel duidelijk uit de voorstellen inzake de huurbelasting, eufemistisch „doorstromingsheffing” genoemd. Deze huurbelasting zou moeten worden opgelegd aan „huurders en eigenaar-bewoners met een inkomen boven de welstandsgrens en met woonlasten van minder dan 10 pct. van hun belastbaar inkomen.” Met andere woorden: of de bewoner ooit enige subsidie heeft genoten, speelt geen enkele rol. Ook zij, die indertijd wellicht met veel financiële inspanning een eigen huis zonder enige subsidie hebben gekocht, zouden — nu zij de vruchten van hun spaarzaamheid dachten te plukken — huurbelasting moeten gaan betalen!

Dat huurliberalisatie, huurharmonisatie en de buitenwerkingstelling van de Woonruimtetwet volgens 't programma ongedaan moeten worden gemaakt, zal weinigen verbazen. Maar wie weet, dat de Amsterdamse wethouder H. Lam-

mers nog geen drie maanden geleden op een PvdA congres over wonen subject-subsidies (dus individuele huursubsidies, afhankelijk van het inkomen van de bewoner) „vernederend voor de betrokkene” vond, staat wel vreemd te kijken dat het programma vermeldt dat de regeling van de individuele subsidies fors moet worden uitgebreid.

Verdere socialistische stokpaardjes:

- meer woningwetwoningen;
- beheersing van de prijzen van onroerend goed;
- verplichte deelneming in de woningbouw door financiële instellingen;
- aanzienlijke invloed van de overheid op bouw- en ontwikkelingsmaatschappijen;
- voorkeur voor erfpacht boven verkoop van grond.

D'66 door de pomp

Als we het Beleidsplan 1971—1975 van D'66 vergelijken met wat nu uit de bus is gekomen, blijkt overduidelijk dat wat de woningbouwparagraaf betreft deze partij door de pomp is gegaan. Slechts op twee punten valt de invloed van D'66 te herkennen, en dat zijn eigenlijk nog maar technische zaken: de dynamische kostprijshuur (een nieuwe methode van huurberekening, met oplopende annuïteiten) en landelijke uniformering van de bouwverordeningen. Anderzijds: de (zij het zeer voorzichtige) uitspraken over afschaffing van de objectsubsidies, huurliberalisatie, huurharmonisatie, om maar een paar principiële zaken te noemen, hebben de Democraten in „Keerpunt 1972” volledig moeten inslikken.

Haalbaar?

Hoe uitvoerig „Keerpunt 1972” ook moge wezen, één essentieel onderdeel ontbreekt — namelijk een becijfering van wat al die wensen wel kosten. Ook de woningbouwparagraaf staat bol van de geldeisende maatregelen; niet in het minst door de opvoering van het woningbouwprogramma tot 170.000 woningen in 1976 (nieuwbouw en verbetering tezamen). De vraag rijst, of dit financieel wel haalbaar is.

Maar er is nóg een drempel. De bouw is een arbeidsintensieve bedrijfstak en helaas moeten we verwachten, dat daar in 1976 nog geen fundamentele wijziging in is gekomen; al zullen wij uiteraard moeten blijven streven naar opvoering van de efficiëntie. Wanneer onder

deze omstandigheden 170.000 woningen zouden moeten worden gebouwd of verbeterd, zou dit de aanwezigheid van 100 à 120.000 bouwvakkers vereisen. Als wij bedenken dat dit aantal zich de laatste jaren rond de 85.000 heeft bewogen, en dat het totaal aantal arbeiders werkzaam in nieuwbouw utiliteitswerken en woningbouw 140 à 170.000 bedraagt, valt snel in te zien dat dit ambitieuze programma ofwel leidt tot grote spanningen op de arbeidsmarkt met alle gevolgen als zwarte lonen en prijsstijgingen van dien — ofwel een drastische structurele vermindering van de utiliteitsbouw noodzakelijk maakt.

Al met al kan worden gesteld, dat de woningbouwparagraaf uit „Keerpunt 1972” duidelijk genoeg is waar het gaat om het socialistische karakter ervan, maar overigens nog wel een groot vraagteken verdient.

Landelijke propaganda-commissie

In de landelijke propagandacommissie volgt ir. L. T. W. H. Nieland de heer G. R. Kraak op als vertegenwoordiger van de Kamercentrale Drenthe. De heer Kraak heeft wegens vertrek naar het zuiden des lands het lidmaatschap van de commissie moeten neerleggen.

Het adres van de heer Nieland is: Scheeperskamp 32, Vledder.

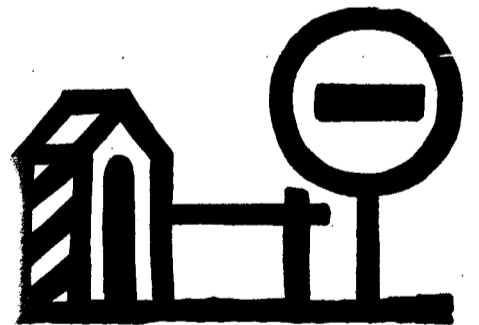
algemeen secretariaat

Het algemeen secretariaat van de VVD is gevestigd te Den Haag, Koninginnegracht 57, telefoon (070) - 604803. Postrekening: 67880 ten name van de algemeen secretaris van de VVD te Den Haag.

secretariaat tweede kamer fractie

Het secretariaat van de VVD-fractie in de Tweede Kamer is gevestigd in het gebouw van de Tweede Kamer, Binnenhof 1 A te Den Haag. Telefoon (070) - 61 49 11.

Zilveren Europese Beweging

door dr. C. Berkhower, Vice-Voorzitter van het Europese parlement

De Europese Beweging bestaat vijftienvijftig jaar. Dat is meer dan een eenvoudige constatering, het is ook het bewijs dat er ondanks de inzet van velen nog niet is bereikt de vorming van een Verenigd Europa op federale, democratische grondslag. Ook de VVD is aangesloten bij de Europese Beweging in Nederland zoals haar internationale organisatie dat is bij de Europese Beweging op het internationale niveau en het is verheugend te kunnen vermelden dat de oud-voorzitter van de Europese Beweging, de Belg Jean Rey, de liberale beweging vertegenwoordigt in het internationale hoofdbestuur.

De eenwording van Europa is natuurlijk een politieke zaak, waarvoor de VVD zich ook steeds heeft ingezet. Niet voor niets is zij ook aangesloten bij de Europese Beweging.

Boven de partij-politieke strijd uit doet zich evenwel het probleem voor dat het zich verenigende Europa, zoals het nu reeds in de Europese Gemeenschap gestalte heeft gekregen, allereerst de instellingen tot stand zal moeten brengen, die een jaarlijk partij-politieke strijd mogelijk maken. In het Europees Parlement, dat helaas nog steeds onvoldoende bevoegdheden bezit en nog steeds niet, overeenkomstig Artikel 138 van het Verdrag van Rome, rechtstreeks is gekozen, hebben zich verscheidene fracties

gevormd, waaronder de liberale groep een belangrijke plaats inneemt. Het is voor mij een bijzonder grote eer voorzitter te mogen zijn van onze in het Europees Parlement vertegenwoordigde politieke vrienden.

Waar het de Europese Beweging en zeker de Nederlandse tak om gaat, is dat op zo kort mogelijke termijn een Verenigd Europa werkelijk gestalte krijgt. Dat houdt in dat de Europese Commissie zal uitgroeien tot een werkelijke Europese regering, niet alleen verantwoording verschuldigd aan een Europees Parlement, maar ook door deze instelling te benoemen en desnoods te ontslaan. Het gaat er de Europese Beweging niet om te bepalen welk beleid het toekomstige Verenigd Europa zal voeren. Dat zal, naar wij hopen, een beleid zijn overeenkomstig de doelstellingen van onze nationale en internationale liberale organisatie.

In een Europa dat democratisch is, zal men evenwel het risico moeten durven nemen dat een open beleid wordt gevoerd, dat in strijd is met onze liberale opvattingen. De waarde van de democratie is evenwel ver verheven boven interne partijpolitieke strijd. Daarom ook is het van belang dat er een organisatie bestaat die te midden van de partij-politieke tegenstellingen onverminderd vecht voor de totstandkoming van een democratisch Europa. Het is daarbij

van betekenis dat zij kan rekenen op de steun van de VVD en op allen die de vorming van een Europese federatie ter harte gaat. Het is immers volstrekt duidelijk dat er veel problemen zijn die niet langer op nationaal niveau kunnen worden opgelost. En daarbij behoeft men niet alleen te denken aan het landbouwbeleid, de monetaire politiek en de bestrijding van bodem-, lucht- en watervervuiling.

Het gaat er ook om het dagelijks leven van de Europese burgers te vereenvoudigen en met name om ten spoedigste de grenscontrole af te schaffen.

Helaas heeft de staatssecretaris van buitenlandse zaken de heer drs. Th. E. Westerterp, weinig hoop gegeven dat op korte termijn de paspoortencontrole binnen de Europese Gemeenschap zal worden afgeschaft.

Het is mij nog steeds niet helemaal duidelijk waarom de technische problemen, die er ongetwijfeld zijn, met een beetje politieke wil niet kunnen worden opgelost. Het is immers ook psychologisch gezien van grote betekenis dat alle inwoners van de lid-staten van de Europese Gemeenschap metterdaad de indruk krijgen dat zij behoren tot één gemeenschap van Europese naties.

Om dit doel te bereiken mag ik de Europese Beweging veel succes toewensen in haar strijd, waarvan ieder hoopt dat deze zo kort mogelijk zal zijn.

Reacties op de driehoek van wet-

• Geen driehoek (1)

VVD-wethouder H. C. G. L. Polak van Rotterdam, wellicht schrijvend onder invloed van de op gemeentelijk niveau vaak zo voorbeeldige samenwerking tussen PvdA-burgemeesters en VVD-wethouders, laat in zijn „Pleidooi voor een driehoek” (Vrijheid en Democratie, 18 augustus jl.) zijn gedachten de vrije loop over een, weliswaar op lange termijn, mogelijke socialistisch-liberale combinatie op landelijk niveau. Hoewel ik, evenmin als schrijver Polak, behoefte heb om ten eeuwigen dage de PvdA als „erfviand” te beschouwen, vind ik het artikel op dit moment weinig opportuun en niet getuigen van veel realiteitszin. Immers:

— Nu, vlak voor de verkiezingen, nog eens aankomen met een in de verre toekomst mogelijke samenwerking met de partij van Van der Louw c.s. draagt zeker niet bij tot de zo gewenste politieke duidelijkheid. Vooral niet als wij even verder lezen en zien dat wethouder Polak, na eerst via een VVD-PvdA regeringscoalitie de confessionelen uit het politieke veld te hebben verdreven, de kiezer eindelijk een politieke strijd wil voorleggen tussen liberalen en socialisten! („Dan kan er in Nederland politiek worden gevoerd!”). Dus toch elkaars erfvianden?

— De liberalen en socialisten staan voor wat betreft de wezenlijke maatschappijvisie thans in Nederland zó ver uit elkaar, dat het artikel in kwestie slechts hoongelach kan opwekken bij de socialisten. De referentie naar de Bondsrepubliek loopt helemaal spaak omdat daar de verhoudingen radicaal anders zijn.

Dat de VVD „haars ondanks onder rechtse vlag vaart”, met de confessionelen in de wip-positie, is een vaststaand feit. Maar indien de confessionelen worden uitgeschakeld en men komt tot een landelijke liberaal-socialistische polarisatie zoals de wethouder, gezien zijn laatste alinea, wenst, dan varen wij even hard onder die vlag. En dat is ook

van generlei belang. Van belang zijn onze beginselen en doelstellingen. Daar moeten wij van uitgaan en op voortbouwen en laat anderen dan maar loze etiketten plakken. Wie op basis van onze beginselen bereid is om met de VVD samen te werken of tot een modus te komen, is welkom.

• Geen driehoek (2)

De heer Polak heeft gepleit voor een regering waarin VVD en PvdA samen zitting zouden hebben. Dit lijkt mij volkomen onjuist. De heer Polak vergeet daarbij dat de Partij van de Vrijheid waaruit de VVD is voortgekomen, op dezelfde dag is opgericht als de PvdA, juist als tegenwicht.

Hij vergeet voorts dat in de komende tijden het sociaal-economisch aspect het belangrijkste is voor het te voeren regeerbeleid en daarbij staan liberalen diametraal tegenover socialisten. Het voorbeeld van Duitsland lijkt mij zeer ongelukkig gekozen, de FDP is ineengeschrumpeld tot een zeer kleine partij en bovendien zijn de Duitse socialisten minder Marxistisch dan de PvdA met de sterke Nieuw-Links-groep.

D. W. DETTMEIJER, DEN HAAG

• Geen driehoek (3)

Ook wanneer men het met de heer Polak niet eens is, is kennismaking belangrijk. Het geeft de kans op een nieuwe bezinning over de bestaande partijpolitieke verhoudingen. Deze verhoudingen kunnen door zinnige ideeën bepaald zijn, maar er kan ook sprake zijn van een idee-fix. De heer Polak bepleit doorbreking van de traditionele lineaire verhouding PvdA-confessionelen-VVD (verworden tot links-midden-rechts) door een driehoeksverhouding, waarbij een monsterverbond mogelijk wordt tussen PvdA en VVD ter vernietiging van de door velen (en ook door mij) be-

treurde confessionele partijvorming. Is de voorgestelde driehoeksverhouding een middel ter bereiking van het gestelde doel? Ik dacht van niet:

1. Te stellen dat een samenwerking tussen socialist en liberalen in Duitsland mogelijk is en dus ook in Nederland, is onjuist. In Duitsland zijn andere partijen, een ander kiesstelsel en waarschijnlijk ook de nodige andere omstandigheden. De Duitse CDU blijkt goed weerstand te kunnen bieden tegen de soc.-lib. samenwerking en heeft zelfs bij de komende verkiezingen kans weer regeringsverantwoordelijkheid te verkrijgen.

2. Niet is aangetoond, dat het in de oppositie dwingen van een partij, voor deze partij electoraal ongunstig zou werken. Eerder het omgekeerde is m.i. het geval.

3. De confessionelen gaan in politieke aanhang de laatste jaren sterk achteruit. Het is de vraag of het op- en in één partij voor hen gunstig zal uitpakken. Het laten doodbloeden van de confessionele partijen door een monsterverbond, zou wel eens de uitwerking van een bloedtransfusie kunnen hebben. Zij kunnen zich dan immers sterk tegen „de anderen” afzetten en hierdoor het schizofrené van hun politiek verbergen.

Mijn conclusie: geen monsterverbond, omdat dit geen goed middel is. Daarbij praat ik nog niet eens over de praktische realiseerbaarheid van een dergelijk verbond. De VVD zou zich beter bezig kunnen houden met een juiste opvang van degenen die uit de confessionele partijen lopen en deze opvang niet alleen aan de PvdA c.s. laten. Na de natuurlijke oplossing van de confessionele partijen, kunnen zich twee blokken vormen: een socialistisch getint en een liberaal getint blok, bestaande uit resp. confessionelen, PPR, PvdA, D'66 en PSP en een blok bestaande uit confessionelen, DS'70, D'66 en VVD. Dat is het doel waarnaar wij moeten streven.

G. W. VAN GENT, ROTTERDAM.

Fluoridering: repliek

Naar aanleiding van ingezonden reacties in Vrijheid en Democratie van 18 aug. het volgende:

Als ik antwoord op hetgeen de heer van Nouhuys schrijft, dan ga ik niet in op vragen waarop het antwoord voor de nauwgezette lezer reeds in mijn artikel te vinden is, en uiteraard evenmin op uitlatingen die mijn persoon betreffen. Dan blijft er nog maar één punt over, waarop ik wél wil ingaan, en wel omdat het anderen betreft. De heer Van Nouhuys trekt namelijk de integriteit en kunde van enkele door mij met name genoemde onderzoekers — hij plaatst dit woord tussen aanhalingstekens — in twijfel. Ter informatie derhalve het volgende:

Prof. Albert W. Burgstahler, Ph. D. (Harvard) is gewoon hoogleraar („professor”) in de scheikunde aan de universiteit van Kansas. Zijn boek „Dental and medical aspect of fluoridated drinking water” verscheen in de „Transactions” of the Kansas Academy of Science.” Dr. Charles Leimgruber was een Zwitsers tandarts en blijkbaar een internationaal bekende en erkende autoriteit: Hij schreef in de te Parijs uitkomende Encyclopédie Médico-Chirurgicale de artikelen „Physiologie de L'organe dentaire” (22001 G10, 7 pp.), „Carie dentaire” (22019 A10, 18 pp.) en „Pathogénie de la Cacitation” (22019 A30, 6 pp.). F. Reitsma is arts en wetenschappelijk hoofdmedewerker aan de Rijksuniversiteit te Utrecht. Hij publiceerde een artikel „Drinkwaterfluoridering voor iedereen onschadelijk?” in het Tijdschrift voor Sociale Geneeskunde, 1969. Prof. Dr. U. Rheinwald is „Direktor der Kieferklinik im Katharinenhospital, Stuttgart”; Dr. W. Oelschläger is medewerker aan het Instituut für Tierernährung aan de universiteit Stutt-

gart-Hohenheim. Hun referaat „Die Fluorbilanz im menschlichen Organismus in bezug auf die Zahnkaries,” gehouden op het congres van de Deutsche Gesellschaft für Zahn-, Mund- und Kieferheilkunde van 20 tot 22 oktober 1967, is in het kader van de handelingen van dat congres gepubliceerd in de Deutsche Zahnärztliche Zeitschrift, 1968. Dr. Helmut F. M. Schmidt is medewerker aan de Klinik für Zahn-, Mund- und Kieferkrankheiten aan de universiteit te Marburg. Zijn referaat over de lokale applicatie van fluoriden is verschenen in dezelfde jaargang van de D.Z.Z. Prof. Dr. Douw G. Steyn is emeritus hoogleraar in de farmacologie aan de universiteit te Pretoria, en geschriften van hem over de fluoridering zijn verschenen als publicaties van die universiteit. Philip R. N. Sutton is „senior research fellow” bij de tandheelkunde aan de universiteit te Melbourne, en zijn boek „Fluoridation, Errors and Omissions in Experimental Trials” is verschenen bij Melbourne University Press Dr. George L. Waldbott is een allergoloog, die een aantal boeken, alleen of samen met andere medici, heeft geschreven en meer dan 180 artikelen in vakbladen, waaronder The Journal of the American Medical Association, op zijn naam heeft staan.

Prof. Muntendam stelt enkele vragen aan mij. In „Informatie” 1 wordt de zitting van de Raad van State van 14 febr. 1969 (niet 1970, maar deze fout heb ik al hersteld) verslagen. Daar staat te lezen (p. 8): „Hierop vroeg prof. Beel aan prof. Muntendam of, gezien het feit dat het (i.e. het fluoride) maatschappelijk gezien een geneesmiddel is en het uitsluitend vanwege de cariës wordt toegevoegd, niet in de sfeer ligt van massale medicatie..... Hierop gaf prof. Muntendam toe dat het inder-

daad in de sfeer van massale medicatie ligt.” Is dit onjuist weergegeven? In elk geval neem ik er uiteraard nota van dat prof. Muntendam er nu niet zo over denkt, maar ik refereerde dan ook aan zijn oordeel in 1969. Hij stelt echter mijns inziens ten onrechte, dat ook zowel de Gezondheidsraad als de British Medical Association een tegenovergesteld standpunt innemen: Het onderhavige citaat van de Gezondheidsraad uit 1960 is te vinden in mijn artikel sub 5 (p. 12, kolom 3). Mij is geen officiële wijziging van dit standpunt bekend. De Chief Press Officer van de BMA heeft in een brief d.d. 5 mei 1964 aan de Chairman van de National Pure Water Association geschreven: „The British Medical Association regard fluoridation as a preventive medical treatment.” Het woord „mass” is hier inderdaad vermeden, maar men zal toch bezwaarlijk kunnen stellen, dat de BMA „een tegenovergesteld standpunt” inneemt. Immers dat de fluoridering van het drinkwater een massamaatregel is, wordt voorzover ik weet door niemand ontkend, en deze massamaatregel is volgens de BMA „a medical treatment.”

De door prof. Muntendam genoemde organisaties en hun prijzenswaardige activiteiten ter bevordering van betere voedingsgewoonten waren mij bekend. Maar ik heb dan ook gesteld, dat er op brede schaal pas in de allerlaatste tijd aandacht geschonken wordt aan de problemen van de kwaliteit van de voeding, en dat zie ik vooralsnog niet weerlegd.

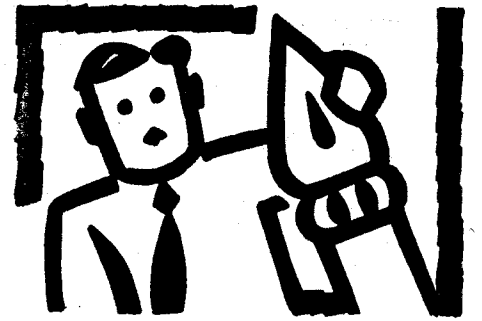
In antwoord op de vraag van de heer

van de Weerd wil ik opmerken, dat ook t.a.v. de fluoridering van de suiker het wachten is op het rapport van de Gezondheidsraad over de alternatieve fluorideringsmethoden.

Ik hoop hiermede genoegzaam te hebben geantwoord.

De hierbij afgedrukte repliek van drs. P. A. Delveaux lijkt de redactie een juiste gelegenheid om de discussie in ons blad over de fluoridering van het drinkwater te beëindigen. We zijn heel streng: over fluor wordt voorlopig niet meer geschreven.

houder Polak

• Geen driehoek (4)

Ik ben het met de heer Polak eens dat de wippositie van de confessionele partijen inderdaad de meest onduidelijke factor in de Nederlandse politieke wereld is. Dit is overigens niet de enige oorzaak dat de VVD haars ondanks veelal onder rechtse vlag vaart.

Zijn dit echter voldoende redenen om van de VVD te verlangen met de PvdA aan te pappen?

De heer Polak bepleit nog dat een dergelijk verbond in Duitsland wel kon groeien. Ook dit vind ik een uiterst ongelukkig motief.

Wil een gemeenschap (van welke aard of samenstelling ook) blijven functioneren dan zal zij normen en grenzen moeten stellen. Normloos gaat elke gemeenschap onherroepelijk ten onder. Waar men de grenzen wil bepalen moet uiteraard iedereen en in dit geval iedere politieke partij zelf maar uitmaken.

Door het samengaan van de VVD met een socialistische partij worden echter m.i. verschillende grenzen verre overschreden.

Men ontleemt dan aan het liberalisme de grondbeginselen van haar bestaansrecht en daarmee haar geloofwaardigheid.

Een dergelijke sprong in het duister zou tevens de beruchte onduidelijkheid nog heel wat meer in de hand werken dan de thans bestaande situatie. M.i. wil de heer Polak een te groot aantal stappen te snel nemen.

De confessionele onduidelijkheid is, dacht ik, thans wel doelmatiger op te lossen. Confessie schept autoriteit. Nu kunnen wij in dit stadium niet verwachten dat deze partijen zich zonder meer opheffen.

De confessionele partijen zullen tot het inzicht moeten komen dat op dit moment het liberalisme en het socialisme de best haalbare kaarten hebben voor onze hedendaagse parlementariërs, hun politiek spel te spelen. Door dit feit niet te willen erkennen hebben deze partijen reeds veel zetels verloren.

De oplossing ligt dan voor de hand: De confessionele partijen splitsen zich in een liberale en een socialistische afdeling.

De liberale afdelingen komen bij verkiezingen uit met een gezamenlijke lijst met de VVD; de socialistische afdelingen met een gezamenlijke lijst met de PvdA. De christelijke partijen (afdelingen) kunnen dan onderling op de door hen voorgestane christelijke basis nog zoveel contact onderhouden als ze zelf nodig oordelen.

Het resultaat zou zijn een mooi politiek vierkant dat in ieder geval de duidelijkheid zeer ten goede zou komen.

Hoe zich een en ander in de toekomst zou ontwikkelen is een andere zaak. Vast staat dat minstens twee grote partijen zullen moeten blijven bestaan, hoe deze t.z.t. ook zullen worden genoemd.

Tot slot: Hulde aan de heer Wiegel voor zijn duidelijke uiteenzetting betreffende de kabinetsformatie etc.

J. H. COCK v. d. VEEN, EMMEN

• Wel een driehoek

Gaarne wil ik dit pleidooi van de heer Polak en zijn argumentatie ondersteunen. Het is ook naar mijn mening onjuist ons steeds maar weer uitsluitend te binden aan de confessionele partijen, die ons naar believen laten vallen als het hun zo uitkomt. Door onze voortdurende binding aan de confessionele partijen wordt het beeld van onze partij onduidelijker. De beginselen van ons modern liberalisme komen daardoor bij zeer veel mensen, vooral jongeren, niet meer over.

Het verbindingsstreekje tussen de confessionele partijen en ons ligt vooral in het financieel-economische gebied, want principieel staan wij ver van die partijen af.

Wij behoeven daarbij alleen maar te denken aan het verschil in opvattingen tussen de confessionele partijen en de liberalen over de geestelijke vrijheid en de democratie. Dit wordt bv. nog steeds duidelijk in het onderwijs, in het personeelsbeleid en bij het geven van opdrachten voor werken en leveringen.

In een tijd als de huidige heeft iedere regering — van welke samenstelling ook — in de financieel-economische sector maar weinig speling in beleidsom-

buigingen. Uit de ellende van afgelopen maanden is wel duidelijk geworden dat alle constructieve partijen, werkgevers en werknemers thans van oordeel zijn dat de inflatiespiraal effectief moet worden afgebroken. Ook de partij van W. Kloos, die het destijds helemaal niet erg vond als door grote loonronden „marginale” bedrijven zouden moeten sluiten. Helaas, daar is het niet bij gebleven!

En wat een andere inkomenspolitiek betreft: ik ben er zeker van dat veel werknemers in leidende functies in middelgrote en kleinere bedrijven genoegen zouden willen nemen met inkomensverlagingen indien daardoor opheffing of fusie zou worden voorkomen.

Want waar zou men gelukkiger werken? In een kleinere zaak of in een gefuseerd mammoetbedrijf?

Moeten wij er dan niet voor waken dat de vrijheid van keuze ook hier blijft bestaan?

Zo beschouwd behoort een socialistisch-liberale coalitie waarin ik D'66 ook zou willen betrekken, niet tot de onmogelijkheden.

Ja, zelfs zou men misschien nog verder moeten gaan en in de situatie van vandaag de mogelijkheid van een regering op brede basis onderzoeken wegens de geweldige problemen die er zijn, zoals de werkloosheid, de slagvelden van het razende verkeer, de ongevallen tijdens het werk en in huis omdat alles onder spanning staat, de milieuproblematiek.

Wij werken toch in de politiek niet om een paar zeteltjes meer of minder of een baantje zus of zo.

Wij werken in de politiek om te proberen een bijdrage te leveren tot het geluk van onze medemens.

Welnu als wij dat waarlijk willen laat ons dan de handen ineenslaan.

Dr. A. P. J. VAN DER BURG
wethouder te Rijswijk-Z.H.

• Samen met socialististen

Ik wil een instemmende reactie geven op het betoog van mr. Polak in zijn artikel „Pleidooi voor een driehoek.” Ik ben blij dat de heer Polak de moed heeft gehad te stellen wat eindelijk eens gezegd moest worden, al kan ik begrijpen dat het thans niet het moment is om de keuze te doen. Volgens mij is in de toekomst een samengaan van liberalen en socialisten niet te vermijden, zoals thans helaas een samengaan met de confessionelen niet te vermijden is.

MR. G. C. VAN DER WILLIGEN,
BENNEKOM

• Middenpartij

De naar mijn mening wat tendentieuze reactie van de heer Abspoel op het pleidooi voor een driehoek van mr. H. C. G. L. Polak geeft mij aanleiding tot de volgende opmerkingen:

1. Nederland lijkt eindelijk de tijd te ontgroeien waarin de een of andere godsdienstige richting het apart ontstaan en bestaan van een politieke partij bepaalt.

2. Het ziet er naar uit dat Nederland groeit naar een toestand waarbij zich drie politieke hoofdgroepen manifesteren, te weten: een gematigde middengroep met „rechts” daarvan een sterk behoudende (conservatieve) groep en „links” een te los van de realiteit vooruitstrevende groep.

3. Gezien de elementen die aan onze democratische maatschappij ten grondslag liggen, zou dan de basis van die partij van het midden niet een sociaal-liberale of liberaal-sociale kunnen zijn?

4. En zouden, gezien het gestelde onder 1) de leden van zo'n partij van het midden niet nu reeds aanwezig zijn in de steeds stemmen en steun verliezende confessionele partijen en ook niet te vinden zijn in de rechter vleugel van de PvdA, D'66 en DS'70?

5. De VVD zou een goede bijdrage kunnen leveren aan zo'n partij van het midden en haar imago van conservatief liberaal, en belangenbehartiging van goedverdienenden kunnen verliezen.

6. Ik deel het gevoel van mr. Polak dat de tijd rijp is voor een middenpartij.

7. Het samengaan met de confessionelen dwingt de VVD te vaak onnodig in de a-liberale hoek.

J. H. KOP, LEERSUM

• Democratie

Gaarne betuig ik adhesie aan het artikel van de heer D. Vermeer van 18 augustus. Kort samengevat komt de inhoud m.i. hierop neer, dat de democratische instellingen moeten worden geëerbiedigd en dat veranderingen daarin alleen met behulp van die democratische instellingen kunnen worden aangebracht. De VVD dient daarvoor op de bres te staan.

Ook ik vind, dat een duidelijke koers in deze moeilijke tijd noodzakelijk is. Het voorbeeld, dat de heer Vermeer aanhaalt met betrekking tot de gebeurtenissen bij Pelger, geeft mij aanleiding hierbij nog het volgende op te merken.

Het stakingsrecht is een goed democratisch recht. Het is echter niet democratisch wanneer stakers werkwilligen zo nodig met geweld uit de bedrijven weren. De macht van de ene categorie (de stakers) verkleint c.q. vernietigt dan het recht van de andere (de werkwilligen). Daar moet zonder aanzien des persoons tegen worden geageerd.

Wanneer ouderen en/of jongeren vrijheid opeisen, dan moet dat gepaard gaan met verdraagzaamheid en verantwoordelijkheid, ook van hun kant. Een aantal z.g. buiten-parlementaire acties komt met deze stelling duidelijk in conflict. Ik denk hierbij met name aan die acties, waarbij het recht in eigen hand wordt genomen. Dat heeft met democratie niets meer te maken.

Nu ik hiervoor op bepaalde onverantwoorde en ondemocratische acties heb gewezen, heb ik er behoefte aan elke generaliserende indruk weg te nemen en daarom ook te wijzen op de positieve activiteiten, die een belangrijk deel van onze moderne jeugd thans bedrijft en ook in de toekomst zal dienen te bedrijven. Als dat maar gebeurt langs democratische weg.

De jeugd mag de democratische instellingen langs dezelfde democratische weg proberen te liquideren of te veranderen. Dat is haar goed recht.

De VVD moet er echter duidelijk blijk van geven, dat zij onverkort vasthoudt aan deze democratische weg. Dat zal ongetwijfeld vele bona fide Nederlanders, die politiek wel, weinig of niet geïnteresseerd zijn, aanspreken.

Drs. F. BOM, BARENDRECHT

• Lonken

Het zal niet zo gemakkelijk zijn om een antwoord te krijgen op de „Roep tot duidelijkheid” — Zie V en D van 18 aug. „Lonken” doet men meestal niet openlijk en alleen als het resultaat heeft, wordt de verhouding na enige tijd bekend gemaakt.

Progressief zijn is „in”, vooral bij jongelui en die jongelui zijn het die de toekomst hebben. Wat ze met „progressief” bedoelen is niet altijd duidelijk, doch het uit zich meestal in kritiek op de bestaande maatschappelijke toestanden, waarbij de nadruk gelegd wordt op achterstelling van de minst bedeelde klasse. De verlaging van de kiesgerechtigde leeftijd versterkt het leger van de „progressieven” met duizenden jongelui, die nauwelijks aan de kinderschoenen ontwassen zijn en die gemakkelijk te beïnvloeden zijn. Om te kunnen regeren is het echter nodig de sympathie van deze jonge progressieven te winnen. Het NVV stuurt daarvoor geregeld zijn mannetjes naar de vormingscursussen. Men kan de jongelui hier winnen voor de vakbeweging, hen vrij maken van slaafse onderdanigheid, hen inlichten over de mogelijkheid om door staking betere arbeidsvoorwaarden af te dwingen en hen rijp maken voor het lidmaatschap van een politieke partij. Ook de televisie-uitzendingen worden echter al enige tijd hiervoor benut: door de KRO wordt een programma uitgezonden onder de titel: Maatschappij-kritiek, waarin zelfs de „rode” vakbeweging gelegenheid wordt gegeven haar belangen voor het publiek uiteen te zetten. Is dit een teken aan de wand?

Willen de ondernemers hun invloed op de regering behouden, dan dienen ze zich te bezinnen op het nut van publiciteitsmedia, als T.V. en dagbladen. Een mevr. v. Someren als voorzitter van de Avro of desnoods VPRO en een Wiegel als directeur van een dagblad als b.v. de Volkskrant, lijkt mij geen overbodige luxe. Ook Kloos is niet zonder speciaal doel voorzitter geworden van de Vara.

LAMBERTHO, Almelo

„Gastheren in eigen land”

Hotel Wittebrug
Den Haag - Scheveningen

*
20 SUITES EN 240 BEDDEN

Alle kamers met privé-bad en douche.
Air-conditioned restaurant en lounge-bar.
Zalen en salons voor Congressen, Recepties, Lunches en Dinners
van 10 tot 300 personen.

Tel.: 512361 (10 lijnen) - Telex: 31567

Voor
Verfijnde

Disgenoegens

culinair relaxen op
de zuid-veluwe bij arnhem
zalen voor besloten
parties beschikbaar

sfeer en romantiek
iedere avond
diner-dansant

Specialiteiten-restaurants

„DE KROMME DISSEL”
Heelsum, telefoon 08373-3118

„KASTEEL DOORWERTH”
Doorwerth, telefoon 08307-3420

HOTEL „KLEIN-ZWITSERLAND”
Heelsum, telefoon 08373-9104

HOTEL „DE NEDERLANDEN” VREELAND
RESTAURANT-RÔTISSERIE „NAPOLEON”
VREELAND A/D VECHT

BIJ KRUISING AUTOWEG HAARLEM/HILVERSUM + UTRECHT/AMSTERDAM

RESERVERING (02943) 1576 — ZONDAGS GESLOTEN

**Boele's Scheepswerven en
Machinefabriek N.V.**

BOLNES (bij Rotterdam)

•
Reparatie en nieuwbouw
•

TELEFOON 134862 ROTTERDAM — TELEGR. BOELE - BOLNES

VASTE STENEN IN ALLE SOORTEN
„MOLISOL” MOLER ISOLATIESTENEN.

VUURVASTE ISOLATIESTENEN

ZUURVASTE STENEN

„PRODORITE” CHEMISCH BESTENDIGE PRODUCTEN

LEVERT

N.V. Gouda Vuurvast

VEREENIGDE VUURVASTE STEENFABRIEKEN

GOUDA — TELEFOON 16744 - (01820)

**INDUSTRIEEL
EXPERTISE- EN
MAKELAARS
BUREAU**

Taxaties van: Industriële uitrustingen, o.m.
gebouwen, machines, installaties e.d.
voor de Brandverzekering, Hypotheek,
Successie, Omzetting bedrijfsvorm en
Onteigeningsprocedures. **Schade-expertise**

DRS. ING. H. G. DE ROOY
(drievoudig beëdigd)

Akkerstraat no. 43 - Postbus 405 - Eindhoven
Tel. no. 040-6 33 08-6 37 67 na kantoortijd 41 05 55

Mijn opinie is...

• Collegegeldverhoging

Zijn nu werkelijk al die tienduizenden studenten het zo oneens met de collegegeldverhoging of is hier weer sprake van een kleine hardschreeuwende minderheid? Natuurlijk is geen enkele student gelukkig met de nieuwe maatregel, maar zijn die verhogingen in feite niet volkomen terecht?

Hoewel de middelbare en hogere inkomens het meest gedupeerd worden zijn het — vooral in Leiden — de studenten met een beurs die het hardst protesteren.

Vanwaar die protesten? Vraag het hun en je raakt ook verward in die draaikolk van salonsocialistische overpeinzingen en argumenten, die geen argumenten zijn. Het collegegeld is sinds 1876 f 200,-. Een secretaresseopleiding bij Schroevers is al sinds jaren meer dan f 1000,-. De heren die protesteren zeggen dat dit er niets mee te maken heeft; ze worden bewogen door onze democratie.. En naar hun mening wordt onze democratie er het best mee gediend door een aangenomen wet te ontcrachten op puur ondemocratische wijze, nl. door met een fascistisch aandoende intimidatiepolitiek eerstejaars van hun inschrijving af te houden.

In Leiden meenden 60 studenten te spreken namens de 13.500 ingeschrevenen. Vraag de opposanten maar eens of zij op de hoogte zijn van het rapport „Belasten met mate” van de dr. Wiardi Beckman Stichting van de PvdA. Dat rapport is uitgebracht in 1967 en er wordt in geadviseerd het collegegeld te verhogen tot..... f 2000. De PvdA is nu zo'n fervent tegenstander van verhoging tot n.b. de helft van dit bedrag. En dan te bedenken dat de PvdA de VVD het hardst van draaijerij heeft beschuldigd. Een politiek lachertje. Ik hoop te hebben aangetoond dat de meerderheid van de studenten zwijgt en niet protesteert, misschien wel omdat ze het te druk hebben met studeren.

F. J. VOS, 4e JAARS RECHTEN
LEIDEN

• Gastarbeidersdwang

Wat ons in de dagbladen wordt voorgesteld over een nieuwe regeling tot huisvesting van gastarbeiders heeft mij verschrikt. De werkgevers zouden worden verplicht woongelegenheden te beschikken te stellen en de werknemers zouden er tijdens hun hele verblijf in Nederland in moeten blijven wonen. Dat doet mij denken aan de zogenaamde gedwongen winkelnering, een der ergste uitwassen van de industriële revolutie.

In het voorstel van minister Boersma zie ik drie partijen betrokken: de werkgevers, de gastarbeiders en de omwonende bevolking. De werkgevers zullen er bij de wet toe moeten worden ge-

dwongen deze nieuwe last van huisvesting op zich te nemen. Ten genoegen van wie? Niet van de gastarbeiders. Die zijn hier gekomen om zoveel mogelijk geld te verdienen en het zal raar bij hun aankomen als ze worden gedwongen woongelegenheden te aanvaarden waar ze misschien gezien de hogere kosten helemaal geen prijs op stellen. Zij zullen zich in hun vrijheid beknot voelen. Wel zijn we natuurlijk tegenover onszelf verplicht een strenge en humane inspectie ten aanzien van de arbeiderspensies te handhaven.

De omwonende bevolking wijst de vreemdelingen steeds sterker af en naarmate de werkloosheid toeneemt moet men meer irritatie verwachten.

Van de door de minister voorgestelde voorzieningen moet men dus zeggen dat ze ten gerieve van de eigen bevolking dwang zouden uitoefenen op het privéleven van de buitenlandse werknemers. Dat is misschien volkomen gerechtvaardigd; tenslotte hebben wij hier de oudste rechten, maar het moet wel helder worden gesteld. Daarbij is dan nog in het oog te houden dat een groot gedeelte van de gastarbeiders in gezinsverband blijkt te leven, hetgeen de materie nog ingewikkelder maakt.

Dr. M. HARTGERINK—KOOMANS
PATERSWOLDE

• Inflatiebestrijding

De heer Wiegel heeft verklaard dat het niet in het landsbelang zou zijn als de PvdA in de regering zou komen. Hoewel de PvdA niet mijn grootste liefde is gaat het mij toch te ver te stellen dat het landsbelang alleen maar met de huidige regeringscombinatie zou zijn gediend.

Primair landsbelang lijkt mij dat de inflatie wordt bezworen en ik ben niet onder de indruk van de activiteiten van dit kabinet op dat gebied. Ik denk hierbij aan de weinig succesvolle besprekingen tussen werkgevers onderling en werknemers onderling en de aanspraak met SER en kabinet. Omdat de inflatie nu toch wel gevaarlijke vormen is gaan aannemen is het m.i. puur landsbelang dat er een meerderheidskabinet komt van welke kleur dan ook, dat het vertrouwen heeft van de meerderheid der kiezers, werkgevers en vakbonden. Hoewel dit een onmogelijkheid lijkt, zouden toch alle partijbelangen ondergeschikt moeten zijn aan het landsbelang. Ik hoop dat alle politieke partijen zich dit zullen realiseren en zich niet door afspraken vooraf in een zodanige positie manoeuvreren dat men niet meer terug kan. Hopelijk hebben we allemaal wat geleerd van de ontwikkeling van de democratie sinds de laatste Kamerverkiezingen.

Ir. J. POLMAN, SPIJKENISSE

• Opiniepeiling

In deze turbulente tijd spreken de politieke partijen meer over regeerakkoorden dan over hun principes. Daardoor weten de kiezers niet meer waar ze aan toe zijn. Voor de VVD denk ik bijv. bij de fluoridering van ons drinkwater aan de totale ommezwaai van mevr. Veder-Smit „aanvankelijk tegenstandster uit het principe van de aantasting van de persoonlijke vrijheid, maar nu... enz.” (Zie fluoropsychose in Vrijheid en Democratie dd. 18/8'72). Of voor de Christelijke partijen hoe interpreteren zij het 10de gebod? Of voor de PvdA, die door exorbitante looneisen bedrijven doet beëindigen of fusies in de hand werkt, waardoor oudere werknemers op straat komen te staan.

Daarom zou het interessant zijn bij deze verkiezing tevens een enquête te houden over vraagstukken, die de gewone werkende burger aangaan. Daardoor zou de mening van het volk over fluoridering van het drinkwater, doodstraf voor revolverbandieten, Veronica blijft, inflatiebestrijding, zakelijk of politiek kabinet, afschaffing kinderbijslag ten behoeve van bejaardentehuizen en ziekenhuisbouw, enz... bekend worden.

Zo'n enquêteformulier zou men kunnen voegen bij de oproepkaart voor de kiezer, zodat men bij minimale kosten een maximum aan inlichtingen zou hebben.

W. J. WAANING, HAARLEM

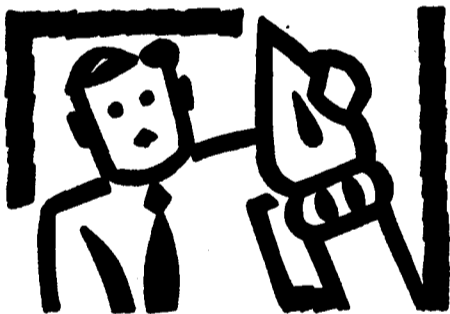
• Waddenzee

De heer Terveen heeft visioenen (V en D, 18 aug.) van een machtig rijkswoud dat zich uitstrekt van Rottum via Den Helder naar Muiden. Terecht ziet de redactie daar niet veel in. Maar waarom zo behoudzaam? Ook de diepste eerbied voor een „zeer gevarieerde commissie wetenschapsmensen” laat nog wel ruimte voor een principiële uitspraak over de Waddenzee.

Men zou daarbij allerminst voorop lopen. Wat is het toch jammer dat de VVD soms zelfs niet de schijn wil wekken van vooruitstrevendheid. Anders had de redactie deze gelegenheid wel aangegrepen om zich (op andere, maar niet minder principiële gronden) ook te verzetten tegen verdere aantasting van het IJsselmeer. Nu kan bij voorbeeld de Markerwaard nog worden tegengehouden als de politieke partijen tenminste enige vrije visie op de toekomst hebben. Toch iets voor de VVD misschien?

DR. J. A. VAN DORSTEN, DEN HAAG

(Naschrift: De redactie heeft zich slechts beperkt tot het onderwerp dat de heer Terveen had aangesneden. Het IJsselmeer is een heel andere zaak. Overigens wat de Markerwaard betreft: Daarop studeert ook een commissie... Redactie V en D).

Meld u als lid van de

Inlichtingen: KONINGINNEGRACHT 57 - DEN HAAG - TELEFOON 070-604803

vrijheid en democratie

Malaise allerwegen

Onze politieke redacteur, A. W. Ab-spoel, laat in dit artikel de politieke congressen de revue passeren, die men het afgelopen weekende hield in het confessionele en het „progressieve” kamp.

„De besturen van de progressieve drie hebben een ergerlijke mate van zelfingenomenheid gedemonstreerd. Je moet wel hondsbrutaal zijn om anderen te vragen of zij een stembusakkoord wel voor een volledige regeringsperiode willen aangaan, terwijl je zelf onzeker bent of je progressieve concentratie wel bijeen gehouden kan worden.”

Deze pittige taal kwam jl. zaterdag op de partijraadsvergadering van de KVP niet uit de mond van een vertegenwoordiger van de meer „behoudende” vleugel, maar uit die van de voorzitter der KVP, dr. De Zeeuw. Een man dus die van de dag af dat hij tot partijvoorzitter werd gekozen niet anders heeft gedaan dan maar steeds weer te betogen hoe wenselijk en noodzakelijk het voor de KVP is om tot een samenwerking met de PvdA (en eventueel haar bondgenoten) te komen.

Nieuwe grote leugen

Het was, van de zijde der KVP, niet de enige verrassing in deze geest aan het einde van de vorige week. Prof. Steenkamp, eens in de eigen kring graag als „rode Piet” aangeduid, had de avond tevoren op een congres te Lunteren van SSR-reünisten betoogd, dat de „christen-democratische partijen” een eigen visie moeten formuleren tegen de polarisatie, die hij „de nieuwe grote leugen” van de politieke tweedeling noemde. De oppositie, zo waarschuwde hij, belooft allerlei zaken die zij niet waar kan maken en ondermijnt aldus het vertrouwen in het parlementaire stelsel.

Dat het gesprek, dat men nochtans met de progressieve drie wil voeren, als het er van komt, nog moeizamer zal worden dat dat van vorig jaar in het zicht toen van de Kamerverkiezing van 1971, is wel zo ongeveer het enige vaststaande in deze verwarde situatie. Tot een „gesprek” komt het dus misschien nog wel, maar gezien ook de onderlinge verdeeldheid in beide kampen zou iets dat op een positief resultaat lijkt wel eens tot een ontploffing (om een geliefd woord van de heer Van Mierlo te gebruiken) in D'66 kunnen leiden.

Het afgelopen weekend was voor D'66 wel het moeilijkste, meest chaotische en meeste teleurstellende partijcongres uit haar bestaan. Mr. Van Mierlo zelf werd slechts met 65 pct. van de stemmen tot lijstaanvoerder gekozen (33 pct. was op zijn fractiegenoot mej. Goudsmit uitgebracht). Een hoogst ongebruikelijke uitslag bij de beslissing over een lijstaanvoerderschap. Niet minder typerend voor de scherpe tegenstellingen in D'66 over de te voeren tactiek was de felle wijze waarop de nieuwe Kamerkandidaat drs. Gruijters, nummer twee op de lijst, zich afzette tegen het standpunt van mr. Van Mierlo dat de progressieve drie met de KVP moeten gaan praten. Typisch Gruyterianse uitspraken, die niet nalieten de in de eerste jaren toch zo beheerst-pragmatische gemoederen heftig te beroeren waren: „Wij trappen in de val als wij ons door de mooie woorden van de KVP laten inpakken” en: „KVP-voorzitter dr. De Zeeuw is een eenzame progressief, die als een jockey op een oude knol zit.” Zijn standpunt in deze is dus gelijk aan dat van de PPR, de kleinste partner in het (kennelijk nog weinig hechte) verbond der progressieve drie, dat samenwerking met de confessionelen zonder meer afwees. De PvdA, D'66 en PPR zullen nu zaterdag a.s. (7 oktober) opnieuw bijeen komen.

Biesheuvel staat niet te dringen

Werd in de partijraad van de KVP tenslotte toch nog onder applaus een resolutie van het partijbestuur aangenomen waarin voorkeur wordt uitgesproken voor samenwerking met de progressieve drie op basis van programmavergelijking en een akkoord vóór de Kamerverkiezing over de hoofdlijnen, ARP en CHU zijn zover bepaald nog niet. De ARP aanvaardde de resolutie van het partijbestuur waarin de wenselijkheid wordt uitgesproken om te komen tot een parlementair meerderheidskabinet en dat in het kader daarvan in eerste instantie de mogelijkheid van een gesprek met de PvdA moet worden nagegaan. Maar lijsttrekker mr. Biesheuvel zei alvast met zoveel woorden, dat hij „niet staat te dringen om met de PvdA te gaan samenwerken”.

De Unieraad van de CHU weigerde zelfs de PvdA als eerst aangewezen gesprekspartner aan te wijzen. Daar werd na een moeizame discussie een vage resolutie aangenomen, waarin de Unieraad zich uitspreekt voor „een kabinet, steunend op een parlementaire meerderheid”. De bestuursleden mr. E. Bleumink en J. Baarda legden wegens ontevredenheid over de huns inziens weinig „progressieve” houding van de Unie hun bestuursfuncties echter neer. En de CHJO (de C.H.-jongerenorganisatie) dreigde na afloop van de Unieraadvergadering bij monde van haar voorzitter zich uit de Unie te zullen terugtrekken, terwijl de jongerenorganisatie geen medewerking zal verlenen aan de verkiezingsactie.

Hard werken

Politieke onrust, gespletenheid, malai-

se allerwegen dus. Des te meer reden om in de VVD krachtig de eenheid te bewaren. Ons voorlopig standpunt over de meest gewenste kabinetsformatie is door de heer Wiegel ondertussen al duidelijk aangegeven. Hij hoopt op een weder samengaan van de confessionelen, de VVD en DS'70 en ziet daarvoor een reële kans op een meerderheid. Mogen we uitgaan van de gedachte, dat ieder persorgaan wel een stuk publieke opinie weergeeft, dan lijkt dat standpunt aan aanhang te winnen. NRC/Handelsblad schreef op 26 september in zijn hoofdartikel-kolom: „Het wordt hoog tijd om te erkennen dat stembusakkoorden alleen maar zin hebben als ze de weerspiegeling zijn van een politieke realiteit. Daarom is het enige zinvolle stembusakkoord in de huidige situatie een akkoord tussen de VVD en de confessionelen, d.w.z. tussen de partijen die thans politiek samenwerken en dat — gezien hun steun aan de begroting 1973 — na de verkiezingen kennelijk ook willen blijven doen.” En De Telegraaf schreef vrijwel tegelijkertijd (27 september) „De enige uitweg uit de politieke impasse zonder allerlei kunstgrepen als minderheidskabinetten is een herleving van de oude coalitie met VVD en DS '70. Een belangrijke oorzaak van het conflict in de oude coalitie was de persoonlijke irritatie van de ministers onderling. Een andere personele bezetting zou deze oorzaak kunnen wegnemen en de basis kunnen zijn voor een hechter kabinet.” Aldus De Telegraaf.

Vóór alles zal het dan echter wel zeer wenselijk zijn, dat vooral de VVD versterkt uit de verkiezingsstrijd komt.

Daarvoor zal in deze twee maanden hard moeten worden gewerkt!

Verschijsing van ons blad

Vrijheid en Democratie zal niet over veertien dagen verschijnen, maar over drie weken, op vrijdag 27 oktober dus. Daarna elke veertien dagen, dus 10 en 24 november etc.

Tot deze wijziging is besloten om een betere planning i.v.m. de verkiezingen op 29 november mogelijk te maken.

Radio-uitzending van de VVD: dinsdag 10 oktober, van 18.19-18.29 uur.

Attentie: in verband met de zenderwisseling vinden onze uitzendingen met ingang van bovengenoemde datum plaats over de zender Hilversum II (298 m.).

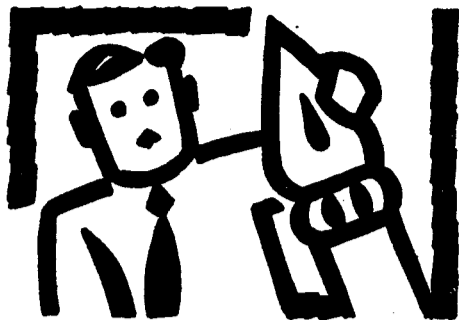
Verkiezingstournee Wiegel

23 oktober	kamercentrale Leiden (Oegstgeest)
24 oktober	kamercentrale 's-Hertogenbosch (Eindhoven)
25 oktober	voetbal
26 oktober	kamercentrale Groningen (Haren)
30 oktober	kamercentrale Middelburg (Goes)
31 oktober	rijkskieskring Arnhem (Deventer)
1 november	voetbal
2 november	kamercentrale 's-Gravenhage
6 november	kamercentrale Haarlem (Haarlem)
7 november	kamercentrale Dordrecht
8 november	voetbal
9 november	kamercentrale Leeuwarden (debat Den Uyl)
13 november	kamercentrale Zwolle (Steenwijk)
14 november	kamercentrale Maastricht
15 november	kamercentrale Utrecht (Amersfoort)
16 november	kamercentrale Tilburg (Breda)
20 november	kamercentrale Rotterdam
21 november	kamercentrale Den Helder
22 november	rijkskieskring Nijmegen
23 november	kamercentrale Drente
27 november	kamercentrale Amsterdam

buiten de tournee om:

14 oktober	Vrouwen
19 oktober	Groningen (debat met Den Uyl, georganiseerd door universiteit)

Mijn opinie is...

Bijdrage verkiezingsdiscussie

De afdeling Apeldoorn van de VVD heeft — tegen de achtergrond van het rapport van de Club van Rome — uit een plaatselijke discussiegroep enkele stellingen naar voren gebracht, waaraan wij in ons blad gaarne aandacht besteden. Het is ons door beperkte plaatsruimte niet mogelijk de stellingen integraal af te drukken. De discussiegroep van veertien VVD-leden ziet de stellingen als „een verlevendiging van de discussies rond de verkiezingen.” Het is toe te juichen dat ook in kleine kring binnen de VVD serieus over de milieu-problematiek wordt meegedacht.

Als eerste prioriteit stelt de discussiegroep uit Apeldoorn dat er omstreeks het jaar 2000 niet meer reëel inkomen per hoofd van de bevolking beschikbaar zal zijn dan thans en dat het daarom noodzakelijk is bovenal aandacht te besteden aan de veredeling van dat inkomen, namelijk van de inhoud daarvan.

Dit ter onderscheiding van de socialistische propaganda, die de inkomensverdeling steeds voorop stelt. Als wegen tot inkomensveredeling ziet de discussiegroep o.a. investeringen voor milieuverbetering en bezuiniging op schaarste verwekkende activiteiten. Hier komt in de eerste plaats de beperking van de bevolkingsaanwas, doorwerkend tot in de subsidievoorwaarden aan de Derde Wereld. Tevens beperking van energieverbruik of lawaaiproducerende activiteiten.

Zuinigheid

Tot de inkomensverdeling zullen alle burgers moeten worden aangespoord. Elke bijdrage, leidend tot minder overbevolking, stank, lawaai e.d. zal voor iedere burger gelijkelijk beschikbaar komen. Op deze wijze zal een democratische inkomensverdeling met grotere zekerheid tot stand komen dan door voortdurende loonsverhogingen, die het reële inkomen alleen in schijn verbeteren. De zelfbeperking en zuinigheid, die uit deze stellingen naar voren komen, zouden volgens de discussiegroep het best via de TV kunnen worden gepropa-

geerd en door de lijststafvoerders kunnen worden toegelicht.

De milieuproblematiek zal minder een zaak moeten worden van elkaar napraten. Een beroep op persoonlijke verantwoordelijkheid is niet voldoende. Deskundig denken aan voorbereiden van maatregelen is belangrijk. De mogelijkheden daartoe zijn aanwezig volgens door de wetenschap ontwikkelde methoden. Hierdoor zijn simulaties van toekomstige ontwikkelingen en de aanpassing van de wetgeving mogelijk.

Sanering

Een soortgelijk stuk, zij het van andere strekking, komt van de afdeling Wezep/Oldebreek van de VVD. Het wordt aangekondigd als voorontwerp verkiezingsprogramma. Hieraan ontleen wij een pleidooi voor o.a.: Handhaving van het gezag, verkorting van dienstplicht, instelling vrijwilligersleger en bewapening van de bevolking met weekeind-oefeningen. Voorts: Herziening van het stakingsrecht, beperking van de onderwijzen, meer huiswerk en lichamelijke oefeningen.

Devaluatie van de gulden, afsluiten van de Waddenzee voor goede verbindingen en bescherming tegen hoog water en vervuiling. Het aanleggen van vliegvelden bij Marken en in Brabant. Andere voorstellen zijn: inkomen gehoude vrouw losmaken van dat van de man en net zo belasten, zo ook dat van de vrijgezel. De staatspensioenuitkering afhankelijk stellen van wat de betrokene heeft betaald. Het doorvoeren van bezuinigingen door middel van sanering van het ambtenarenapparaat, sanering van de bijstandswet, progressieve belasting op de grootte van de auto, sanering ziekenhuisexploitatie en sanering van het omroepbestel. Voorts wordt aangedrongen op nauwe samenwerking met DS'70 en D'66 en handhaving van de PvdA als oppositiepartij.

Liberaal manifest

Het is er dan toch nog voor de verkiezingen gekomen, het Manifest.

„Niet als verkiezingsstuk,” aldus het hoofdbestuur.

Jammer. Dubbel jammer als andere partijen hun visie op dit manifest wel in het kader van de verkiezingen betrekken.

En het zodoende op negatieve wijze manifesteren.

Natuurlijk heeft het hoofdbestuur gelijk als het stelt dat het L.M., zoals nu gepubliceerd, een volledig onafhankelijk stuk liberaal denken omvat en dat de verantwoordelijkheid hiervoor volledig bij de samenstellers berust.

Toch schuilt er in deze politiek een gevaar. De identificatie van liberaal en VVD is (gelukkig) algemeen. Zodoende komt bij de groep „zwevende” stemmers een opmerking à la Andriessen — het Manifest zou weinig concreets bevatten — als kenmerkend over.

Zeker wanneer er van VVD-zijde taal noch teken van contradictie wordt vernomen.

En toch gaat het hier om dezelfde groep waar wij bij de verkiezingen mede op moeten mikken.

Bovendien is het electoraal negeren van het L.M. een onrecht doen aan een stuk eminente verkiezingspropaganda.

Immers, een zo duidelijk, een zo concreet, een zo volkomen nieuw geluid in liberale kring, zou menigeen bekoren.

Een plan, dat nog hoop voor de toekomst in zich bergt, dat zijn toevlucht niet zoekt tot vergrauwende massificatie en dat zijn waardering voor het vele goede van onze huidige maatschappij niet verhuult, daarbij de fouten niet vergetend, is niet alleen een geweldig alternatief stuk progressie, het is tevens een houvast voor velen.

Het behoeft geen betoog, dat het hoofdbestuur volledig conform de reglementen en de gedane afspraken heeft gehandeld. Toch zou misschien een verdediging op zijn plaats zijn, waar sprake is van een voor de toekomst wellicht beslissend brok genialiteit.

B. J. M. VERWAAYEN, LID NIEUW KIEZERS WERKGROEP.

De redactie ontving nog enkele brieven, die wij wegens plaatsgebrek helaas niet in dit nummer kunnen publiceren. Het betreft een reactie op het Liberaal Manifest van de heer P. Korteweg te Rotterdam („een fantastisch stuk tot bijdrage in de meningsvorming”) en een stuk van de heer J. Franssen te Nederhorst den Berg. Deze reageert daarop op een ingezonden stuk van mevrouw dr. M. Hartgerink over de buitenlandse werknemers. Wij hopen deze bijdragen in een volgend nummer te kunnen plaatsen, voor zover de problemen waarvoor ook de redactie bij de naderende verkiezingen wordt gesteld zulks toelaten.

Groningse bestuursimpasse

De jonge (26 jaar) socialistische wethouder Max van den Berg heeft in politiek Groningen een ware paleisrevolutie veroorzaakt. Zijn omstreden manier van werken in het college van b. en w. had begin september tot gevolg dat vier van de zes wethouders er de brui aan gaven. Die vier zijn de heren P. G. van Delden en drs. F. H. van Meijnefeldt (prot. chr.), W. Hendriks (P. v. d. A.) en mej. mr. A. G. C. Nijhoff van de VVD. Max van den Berg bleef uiteraard zitten en aan zijn zijde bleef de communist H. M. Niemeijer (om zo niet erg duidelijke redenen).

Bestuurlijk verkeert de stad op het ogenblik in een impasse. Een lijmpoging van de kant van de Partij van de Arbeid heeft niets uitgehaald. Wat er gaat gebeuren is allerminst duidelijk. Politiek Groningen houdt rekening met de formatie van het volgende college: drie leden van de Partij van de Arbeid, twee leden van de CPN en één afgevaardigde van D'66.

Mej. mr. Nijhoff trad twee jaar geleden toe tot het college van b. en w. dat nu volledig in duigen is gevallen. Ze heeft alle ups en downs van nabij meegemaakt, is getuige geweest van spanningen en conflicten binnen het college als gevolg van het optreden van Max van den Berg en heeft zich uiteindelijk solidair verklaard met haar drie mannelijke collega's. Ook mej. Nijhoff bedankte voor de 'eer' nog verder samen te werken met de jonge socialist die voor niet meer op te lossen moeilijkheden zorgde.

Dit is haar verhaal: „Vanaf het prille begin was het voor ons allemaal wel duidelijk dat het geen eenvoudige zaak zou zijn om met elkaar samen te werken. Tussen de beide wethouders van de Partij van de Arbeid ontstonden heel snel grote controversen, omdat het totaal verschillende figuren waren. Ook in leeftijd. Er was een generatieverschil. Beiden huldigden totaal andere opvattingen over besturen. Tussen de heren Hendriks en Van den Berg ontstonden grote spanningen die begonnen door te werken. Dat was onvermijdelijk. Ik moet zeggen, dat ik persoonlijk nimmer moeilijkheden met Van den Berg heb gehad. Er zijn met hem geen concrete conflicten geweest. Ik heb wel

geconstateerd dat zijn opvattingen over besturen als lid van het college en niet alleen zijn opvattingen, maar ook zijn hele methodiek van besturen, in plaats van een grotere openheid te bewerkstelligen aldoor als een soort schisma in het college hebben gewerkt.

Wat gebeurde er namelijk. Er verschenen in de pers op vele vroege tijdstippen publikaties over stukken van Van der Berg zelf, die in eerste instantie bedoeld waren als een basis voor een gesprek in het college. Het brengen van dergelijke vroegtijdige, vaak onrijpe publicaties bij het grote publiek beïnvloedde de natuurlijk onmiddellijk het gesprek, dat in het college nog moest volgen. Natuurlijk werd er dan door hem gezegd ik streef naar de openbaarheid, maar daarbij hebben wij gezien dat er ook zeer veel schade werd aangericht. Ideeën die niet rijp waren, kwamen eerder in de pers dan in het college. Een heleboel gemeenteambtenaren bijvoorbeeld zijn ontzettend ongerust gemaakt, omdat er maar domweg werd gesproken over de opheffing van diensten. Daar was nog geen sprake van. Alleen in het brein van Van den Berg.

Daar kwam bovendien bij dat vroegtijdige publikaties bij andere instanties, waarmee wij nog moesten praten, standpuntbepalingen tot gevolg hadden. Dan viel er al niet meer te praten. Van den Berg is wat roekeloos en ondoordacht geweest. Daaruit blijkt dat naast de gaven die deze man heeft hij gewoon een heel stuk praktijk mist. Hij mist natuurlijk ook, omdat hij nog zo jong is, een heel stuk menselijke ervaring. Daar kan hij natuurlijk niets aan doen, maar het zijn wel zijn tekorten.

Van den Berg is een man die voor honderd procent wil bereiken, wat hij zich als wenselijk voor ogen heeft gesteld. Daaruit blijkt zijn jeugd. Hij zal het echter nooit bereiken, omdat hij niet open staat voor hetgeen anderen willen. Daar houdt hij geen rekening mee. Zijn gebondenheid aan zijn fractie en dat raakt ook zijn methodiek van besturen maakt het voor ons onmogelijk om in te gaan op voorstellen die de voorzitter van de fractie van de Partij van de Arbeid aan de andere fractievoorzitters heeft gedaan in een poging het oude college terug te krijgen. Die gebondenheid aan

zijn fractie is naar de mening van de nu afgetreden wethouders een volkomen foutieve opvatting van besturen. Die is zo totaal anders dan die van ons dat onbestuurbaarheid niet te vermijden was”.

Was het nu niet veel logischer geweest, als wethouder van Den Berg zou zijn opgestapt?

Mej. Nijhoff: „Daar zijn we met z'n allen niet uitgekomen. Op allerlei punten wist Van den Berg dat hij kon rekenen op een kleine meerderheid in de raad. Daar heeft hij ons mee gecharmeerd”. De keiharde koppeling aan zijn fractie zie ik als een fataal iets”.

Kunt u iets zeggen over de rol van burgemeester Buiter in deze affaire?

„Het spijt me om 't te moeten zeggen, maar Buiter is natuurlijk geen sterke figuur. Toen hij in Groningen kwam, had hij geen enkele bestuurlijke ervaring. Dat is een punt in zijn nadeel en ik heb niet de indruk, dat daar iets aan veranderd is. 's Is een erg aardige man, maar geen goede burgemeester”.

Aankondigingen

16 OKTOBER

De heer H. P. H. Waalkens (lid der Tweede Kamer) spreekt voor de ondercentrale Fivelingo.

Mr. H. van Riel (lid Eerste Kamer) debatteert met mr. K. A. Keunig (DS'70) in 't Singeltje te Sneek.

20 OKTOBER

H. Wiegel debatteert met drs. J. den Uyl om 20.15 uur in Het Tehuis te Groningen (in het kader van een openbaar hoorcollege van prof. dr. I. Lipschits).

23 OKTOBER

Mr. H. van Riel spreekt voor de stacentrale Dokkum.

Minister De Koster spreekt om 20.00 uur te Leeuwarden in De Kländerij.

2 NOVEMBER

Staatssecretaris Vonhoff spreekt voor de ondercentrale Fivelingo.

3 NOVEMBER

Mr. H. E. Koning (lid der Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling Ter Apel. 20.00 uur. De Korenschoof.

6 NOVEMBER

Mr. H. E. Koning (lid der Tweede Kamer) spreekt te Beilen voor 't Nut.

nder de loep

door onze politieke
redacteur A. W. Abspoei

• Het Liberaal Manifest

Het Liberaal Manifest is verschenen. De lezers hebben het als een kloeke, vier pagina's tellende bijlage in ons vorige nummer aangetroffen. Het is, volgens de opzet, geen verkiezingsprogramma, al is het dan door de toevallige loop der omstandigheden betrekkelijk kort vóór de onvoorziene Kamerverkiezing van 29 november a.s. gepubliceerd.

De inhoud van het stuk is voor verantwoordelijkheid van de stuurgroep. Het hoofdbestuur aanvaardt alleen de verantwoordelijkheid voor het openbaar maken zelf. Dat zijn dezelfde bewoordingen welke gebruikt werden met betrekking tot de „Proeve van een nieuwe Grondwet”, ontworpen door de op initiatief van de toenmalige minister Toxopeus ingestelde afdeling Grondwetszaken aan het ministerie van binnenlandse zaken. Wel echter vermeldde het hoofdbestuur nadrukkelijk, van mening te zijn dat de stuurgroep er „volledig in is geslaagd een onafhankelijke liberale visie te ontwikkelen”.

Met dit laatste kunnen we het gaarne eens zijn. Het is een lijvig stuk geworden: vier dicht bedrukte pagina's van royaal krantenformaat, totaal een 32 kolom, inclusief de afbeeldingen. Die omvang heeft zijn bezwaren, maar het belangrijkste is toch, dat het Liberaal Manifest beantwoordt aan de reeds lang door velen gevoelde behoefte aan een nieuwe, „eigentijdse” toetsing van de grote politieke en maatschappelijke vraagstukken aan de liberale filosofie, „het kompas”, dat — volgens de opstellers van het manifest — „in ons land al eeuwen met wisselend succes wordt gehanteerd”. Men noemde het dan: „vrijheid in verantwoordelijkheid, respect voor het eigene in ieder mens, ontwikkeling van de individuele persoonlijkheid”.

Dat op basis van de algemeen-liberale grondgedachten een veel bredere schare achter dit vaandel moet (kunnen) worden verzameld dan het op zichzelf toch wel reeds verheugende aantal van ruim 650.000 kiezers, dat vorig jaar (zonder opkomstplicht!) zijn stem op de VVD uitbracht, staat voor ons vast.

• Oproep

Uit de in de laatste alinea van het voorgaande uitgesproken overtuiging komt ook de lichte teleurstelling voort, die ik, bij alle voldoening, toch voelde opkomen bij het kennismaken van het Liberaal Manifest. Ook in de politiek dient men het sentiment niet geheel uit te schakelen. Aan het stuk ontbreekt mijns inziens, ook door zijn omvang, het inspirerende, de „klaroentoot”. De „Oproep”, waar het uiteindelijk om gaat, staat verscholen in de beredenerende en toelichtende tekst.

Het is uit dat oogpunt gezien misschien goed, dat de tekst wel reeds is gepubliceerd, maar dat het werken ermee wordt uitgesteld tot na de Kamerverkiezing. Dat geeft de tijd voor het alsnog ontwerpen van een bewogen beroep op allen, die zich aan de grondgedachten van dit stuk verwant gevoelen, om te komen tot een bundeling van alle krachten. Om te komen dus tot een aanmerkelijk grotere, doelbewuste en goed georganiseerde volkspartij op liberale grondslag. Dat kan dan een uitbouw van de VVD worden, het kan, zo men dat beter acht, ook een nieuwe formatie worden, met de VVD als liberale kern. Een partij in ieder geval, die op grond van de diep in onze volksaard en in onze nationale historie gewortelde vrijheidszin de overtuiging heeft, een zeer

belangrijk deel van dit volk politiek te kunnen bundelen.

Aldus zou op een moment dat honderdduizenden goed-willenden zich onzeker en min of meer „verloren” voelen een krachtige stoot kunnen worden gegeven om dat, ondanks gestegen welvaart, bij velen levende moeilijk te definiëren gevoel van politieke en maatschappelijke malaise om te zetten in een nieuw, positief gericht, sterk geloof in de eigen toekomst, in die van onze kinderen en in die van de wereld om ons heen.

De stuurgroep zal zeker enige liberale journalisten, die als vakmensen gewend zijn bepaalde gedachten in geschreven vorm samen te vatten en uit te dragen, bereid vinden om, tezamen bijvoorbeeld met het journalistieke lid van deze groep, de heer Hoefnagels, zulk een op de reeds gegeven tekst gebaseerde inspirerende oproep te ontwerpen.

• Defensie in gevaar

„Het zou funest zijn, fataal voor ons defensie-apparaat, als de plannen van de Partij van de Arbeid en de Politieke Partij Radicalen (PPR) om de uitgaven van defensie drastisch te verlagen, door-gang zouden vinden.”

Deze kernachtige uitspraak en ernstige waarschuwing liet minister De Koster onlangs horen in een exclusief interview, dat De Telegraaf met hem had (18 september). Hij verklaarde „met

verbijstering” te hebben kennis genomen van het ontwerp-verkiezingsprogramma van de „progressieve drie”, waarbij alleen D'66 wat schijnt af te wijken van PvdA en PPR. De bewindsvan noemde de plannen van de socialisten „je reinste afbraakpolitiek”. Met een miljard gulden minder (waar het concept op neerkomt) zouden vliegtuigen aan de grond blijven en schepen aan de wal moeten blijven, er zou geen geld voor voldoende oefeningen zijn en er zouden massale ontslagen moeten worden gegeven aan het vrijwillige burger- en het militaire personeel, dat ca. 30.000 man omvat. Het is bovendien in strijd met onze internationaal (NAVO) aangegane verplichtingen.

Ondertussen zijn zelfs in de eigen „progressieve” kring verontruste stemmen opgegaan. In ons vorige nummer kon reeds melding worden gemaakt van de niet malse kritiek, welke het (onafhankelijk-socialistische) dagblad „Het Parool” leverde op hetgeen het ontwerp over buitenlandse politiek en defensie bevat. Daarna verscheen in Het Vrije Volk (van 22 september) een ingezonden stuk van zeven raadsleden van of stemmers op de PvdA of D'66, waarin dezen hun verontrusting uitten over het feit, dat „de PvdA steeds meer het pad schijnt op te gaan van de afbrokkeling van de defensie.” Moeten, zo vroegen zij, PvdA en D'66 aan het handje lopen van de PPR? Of zijn de progressieve drie ten prooi aan „de kleinburgerlijke zuinigheid van vóór de oorlog ten aanzien van zaken die niet direct iets opleveren? Tenslotte herinnerden zij aan het motto van de NAVO: „Vigilantia pretium libertatis” (waakzaamheid is de prijs van de vrijheid).

• Dieptepunt

De defensiemedewerker van D'66, luit.-kol. K. P. Bloema, kwam in Het Parool (van 19 september) tot de conclusie dat wanneer de progressieven aan de door de PvdA gewenste verlaging der defensielasten tot 3 pct van het nationale inkomen zouden vasthouden, „tot op het bot zou moeten worden bezuinigd”. Die bezuiniging zou dan bijvoorbeeld óók nog insluiten: de totale afschaffing van alle vrouwenkorpsen, van door Defensie verleende subsidies, krijgsgeschiedbureaus, muziekkorpsen, kantinediensten, geestelijke verzorging, enz.

Daarover merkte overste Bloema op: D'66-ers en een aantal PvdA-ers menen dat deze laatste maatregelen te ver gaan en te kunstmatig zijn. De krijgsmacht zou terecht komen in een grauwe werksfeer, die niet in overeenstemming is met de omstandigheden in andere grote organisaties en die in tegenspraak is met het streven naar een vrijwilligersleger.”

Culturele Commissie

Op 21 september kwam de Culturele Commissie voor het eerst in gewijzigde samenstelling bijeen. Bestond deze commissie voorheen uit actieve kunstbeoefenaars, staten- en raadsleden en mensen die administratief werkzaam zijn bij culturele instellingen, thans is de Commissie hoofdzakelijk samengesteld uit leden van de vertegenwoordigende lichamen. De bedoeling is op deze wijze tot het trekken van één lijn op cultureel gebied te komen binnen onze vertegenwoordiging in de Kamer, Staten en gemeenteraden. Daarnaast zijn er leden aangetrokken, die op een bepaald terrein zeer terzake kundig zijn dan wel in de werkzaamheden van de Commissie oude-stijl een belangrijke inbreng hebben gehad.

De Commissie staat wederom onder voorzitterschap van de heer mr. drs. L. J. F. Wijsenbeek.

Besloten is, dat de commissie zich in eerste instantie zal beraden over de begroting van crm over het subsidiebeleid zoals dat in de verschillende vertegenwoordigende lichamen gevoerd wordt en over het vraagpunt wel of geen film-keuring.

vrijheid en
democratie

De redactie van Vrijheid en Democratie is gevestigd te Amsterdam, Nieuwe Herengracht 89-B. Hoofdredacteur en voorzitter van de redactiecommissie is de heer Ph. C. la Chapelle.

De abonnementen-administratie wordt verzorgd door het algemeen secretariaat van de VVD, Koninginnegracht 57 te Den Haag (telefoon 070 - 604803). Voor adreswijzingen etc. wende men zich dus tot het algemeen secretariaat.

De advertentie-exploitatie wordt verzorgd door de Nederlandse Dagblad Unie, Westblaak 180 (postbus 824) te Rotterdam, telefoon 010 - 147211.

algemeen
secretariaat

Het algemeen secretariaat van de VVD is gevestigd te Den Haag, Koninginnegracht 57, telefoon (070) - 604803. Postrekening: 67880 ten name van de algemeen secretaris van de VVD te Den Haag.

secretariaat
tweede kamer fractie

Het secretariaat van de VVD-fractie in de Tweede Kamer is gevestigd in het gebouw van de Tweede Kamer, Binnenhof 1 A te Den Haag. Telefoon (070) - 61 49 11.

Prikkels

• Redacteur P. A. Bouwmeester in het Algemeen Dagblad: „De democratisch-socialisten zijn geneigd zich wat minder op te stellen tegenover de VVD, de „grote concurrent” in de verkiezingsstrijd. Misschien komt dat ook omdat er in de VVD en DS'70 omgeving mensen zijn die dromen van een grote liberale middenvolksbeweging op democratische grondslag. Je kunt elkaar straks nodig hebben Hetzij in de oppositie, hetzij in de regering.”

• Het Tweede-Kamerlid Jac. de Jong, uitgetreden uit de Middenstandspartij en nu lijststaandvoerder van de zich noemende Democratische Middenpartij: „Ik reken op ten minste vijf zetels en waar-

schijnlijk worden het er meer. Daarna ga ik alle partijen bundelen en kunnen ook VVD en DS'70 met me komen praten” (Alg. Dagblad).

• Drs. F. A. Hoogendijk, nadat bij Elseviers Magazine een brief was ingekomen met verzoek om een verkiezingsbijdrage voor de PvdA: „Elseviers Magazine zal niet alleen negatief op de oproep van de Partij van de Arbeid reageren, maar zal die partijen die de heer Den Uyl uit het Catshuis willen houden, gaarne steunen. Uiteraard niet met geld, maar met motieven, waarom het programma van de grootste partij van het land Nederland in een snel tempo nog verder achteruit zal brengen.”

• Ontvangen van een lezer uit het (Zwitserse) Aargauer Tagblatt: „In Fernsehen wird die Politik zum Teil von Leuten betreut, denen man bei mancher seriösen Zeitungen höchstens die Sparte „Unglücksfälle und Verbrechen” anvertrauen würde.”

Voor mijn beide dochters, resp. lerares Amsterdams Lyseum en verpleegkundige Verg. v. Ziekenverpleging, Prinsengracht, zoek ik

een vrije etage

IN CENTRUM AMSTERDAM

Enschede, Kuyperplein 13, telefoon 05420-26605.

Zwolle's VVD-wethouder

Nogmaals Zwolle. Ditmaal niet over de omstreden stadhuisnieuwbouw, maar wel over een man die in het (helaas op een kwade dag „netjes” bepleisterde) historische raadhuis werkt: ir. P. Loos (33) sinds 15 mei j.l. de vijfde wethouder van de Overijsselse hoofdstad. Naast burgemeester Drijber de tweede VVD-man in het college. („De PvdA heeft er zich tenslotte mee verzoend, omdat ik op 1 mei, de dag van de arbeid, geboren ben...”)

Ir. Loos is een bescheiden man, maar het lijstje van zijn wethouderstaken is bijna onbescheiden lang. Hij „doet”: sport en recreatie, volksgezondheid met de reinigingsdienst, het markt- en havenwezen, de veemarkt (slachthuis), de woonruimteverdeling, de coördinatie van het milieubeheer en het gemeente-archief.

Ir. Loos werd in Arnhem geboren, toonde in zijn Wageningse tijd al politieke belangstelling en schaarde zich in 1966 in de VVD-gelederen, een stap die in eerste instantie leidde tot het secretariaat van de afdeling Zwolle. In 1970 — hij was toen nog hoofd van de afdeling recreatie bij de Rijksdienst IJsselmeerpolders in Zwolle — werd hij in de gemeenteraad gekozen.

„Het lijstje is lang maar ik heb — gelukkig — nog tijd om na te denken. Als u het lijstje wil afwerken... ik vind vooral de veemarkt boeiend, niet alleen omdat het aansluit op mijn Wageningse verleden, maar ook omdat de Zwolse veemarkt tenslotte de op één na grootste in ons land is. Maar eerst even de sport en recreatie...”

Samenbreien

Welnu, Zwolle heeft te maken met twee recreatiegebieden: dat van de Vechtstreek, inclusief Ommen en Hellenendoorn, en dat van West-Overijssel met o.a. Giethoorn. Zwolle ziet het als zijn taak, deze gebieden „samen te breien.” (Hij is ook secretaris van de werkgroep Inrichting Recreatie-objekten). De sport. Ir. Loos heeft er een stukje van zijn hart aan verpand. Hij was tot voor kort bestuurslid van de betaalde voetbalclub PEC die hem af-

Ir. P. LOOS, vijfde wethouder van Zwolle

vaardigde naar de KNVB. Op het terrein van de gezondheidszorg zijn er de groei van de stedelijke GGD naar een districtsgeneeskundige dienst en een streven naar een duidelijke samenwerking tussen de beide ziekenhuizen. Dan is er de gewestraad Zwolle. Ir. Loos is er lid van en wordt hierdoor geconfronteerd met het (overal in het land gekoesterde) wantrouwen van de kleinere gemeenten ten opzichte van de grotere steden.

Weer een associatie: „Er is dus kunst-mest nodig en af en toe een leistokje voor de soepelheid...”

Als lid van het college echter is hij geneigd het meest uit te weiden over het centrale probleem van Zwolle: de uitbreiding van de stad in de richting van de zuidelijk stromende IJssel waardoor Zwolle werkelijk IJsselstad kan worden. Daar ligt echter het grote struikelblok: het gebied is gepenetreerd door spoorlijnen. Men spreekt in Zwolle dan ook van de „spoorbarrière” die evenwel genomen zal moeten worden omdat het toekomstig woon- en werkgebied — „Schelle-Ittersum” geheten — ongeveer tegen de stadskern aan ligt en

dus de duidelijk aangegeven plaats voor uitbreiding is. Bovendien komt bij realisering Zwolle voor de volle honderd procent aan de IJssel te liggen. Het project is in handen van een ontwikkelingsbureau onder leiding van oud-minister Schut.

Boot gemist

Het moet hem nog even van het hart dat „Zwolle steeds de boot heeft gemist met het aantrekken van universiteiten” maar als wij op hemzelf en zijn jonge wethoudersschap terugkomen, zegt hij:

„Het is mij in die vier maanden opgevallen dat je veel meer ziet dan als raadslid. Als raadslid zie je het topje van de ijsberg, maar als wethouder kom je de hele ijsberg tegen. In het begin dacht ik dat je in deze functie geleefd zou worden, maar dat is meegevalen. Je ziet dat er meer gepresteerd wordt dan je gedacht had en dat je ook meer mogelijkheden hebt om te sturen en bij te sturen dan je vermoedde. Dat vind ik ook één van de aantrekkelijke kanten van het werken in een kleinere gemeente (78.000 inwoners): je leeft niet zo verwijderd van de ambtenaren. Ik zie kans om in elk geval met de hoofdamttenaren wekelijks contact te hebben. Tenslotte: er zitten nog twee CCP-ers en twee PvdA-ers in het college en op plaatselijk niveau is er een zeer collegiaal bewind mogelijk gebleken.”

Najaarsvergadering

Arnhem — De Kamercentrale Gelderland houdt 24 oktober haar najaarsvergadering in hotel „Haarhuis” te Arnhem (tegenover het station). Aanvang 20.00 uur.

Op het programma staat onder meer de verkiezing van een nieuw bestuur. Na de pauze zullen drs. G. M. V. van Aardenne en wellicht nog enkele andere aan Gelderland toegewezen Kamerleden de politieke actualiteit bespreken, waarna er gelegenheid tot discussie is.

Aankondigingen

9 OKTOBER

Openbare bijeenkomst van de afdeling Ede waarop zullen spreken mevr. drs. N. Smit-Kroes (VVD) en mevr. S. van Veenendaal-van Meggelen (DS'70). (Hotel de Witte Hinde).

23 OKTOBER

Mevrouw van Someren-Downer spreekt voor de afdelingen Lelystad en Dronten (20.00 uur in het Hervormd Centrum te Dronten).

26 OKTOBER

Het Tweede-Kamerlid H. P. H. Waalkens spreekt voor de afdeling Zelhem. (20.00 uur Het Roode Hert).

2 NOVEMBER

De fractievoorzitter in de Eerste Kamer, mr. H. van Riel, spreekt voor de afdeling Kampen/IJsselmuiden. (20.00 uur Stadsherberg).

3 NOVEMBER

Drs. Th. H. Joekes spreekt voor de afdeling Oldenzaal over „Liberalisme ook nu”. (20.00 uur Hotel de Ster).

6 NOVEMBER

De heer G. W. Keja spreekt voor de afdeling Zevenaar. (20.00 uur De Buitmolen).

Friesch Groningsche Hypotheekbank N.V.

pandbrieven

een veilige belegging met zeer hoog rendement

Stemmen bij volmacht of elders

Bij de verkiezing van de leden van de Tweede Kamer wordt aan een kiezer op zijn verzoek toegestaan in een willekeurige gemeente aan de stemming deel te nemen. Wil men van deze mogelijkheid gebruik maken, dan dient men hiervan uiterlijk op de veertiende dag vóór die der stemming, derhalve uiterlijk 15 november, schriftelijk mededeling te doen aan de gemeentesecretarie in zijn woonplaats, en wel door invulling van een formulier dat ter gemeentesecretarie kosteloos verkrijgbaar is. Deze mogelijkheid om elders te kunnen stemmen is onder meer van belang voor militairen! Daarnaast zijn de mogelijkheden tot

het stemmen bij volmacht uitgebreid. Die mogelijkheden zijn:

A. (Schriftelijk tot 15 november). Indien men vermoedelijk niet in staat zal zijn op woensdag 29 november persoonlijk aan de stemming voor de Tweede Kamerverkiezing deel te nemen wegens lichamelijke omstandigheden (ziekte, verblijf buitenlands of anderszins) moet men uiterlijk op de veertiende dag vóór die van de stemming, dus uiterlijk 15 november, op de gemeentesecretarie een verzoek om bij volmacht te mogen stemmen indienen. Voor het verzoekschrift moet gebruik gemaakt worden van een formulier (model K 4-1) dat op de gemeentesecretarie of bij het Algemeen Secretariaat der partij (Koningin-

negracht 57 te 's-Gravenhage, tel. 070 - 604803) kosteloos verkrijgbaar is.

Als gemachtigde kan worden aangewezen:

- de echtgenoot of echtgenote,
- een bloed- of aanverwant tot en met de vierde graad (onder deze categorie vallen: overgrootouders, grootouders, ouders, kinderen, kleinkinderen, achterkleinkinderen, volle neven en nichten, alsmede hun echtgenoten),
- de echtgenoot van een schoonzuster of de echtgenote van een zwager,
- een der huisgenoten van de volmachtgever, d.w.z. iemand die bij het kiezersregister hetzelfde adres heeft als de volmachtgever.

Degene die zich bereid verklaart als

gemachtigde op te treden, moet op de dag van de kandidaatstelling, 17 oktober, ingeschreven zijn in een kiezersregister. Woont de gemachtigde in een andere gemeente dan de volmachtgever, dan kan hij in zijn eigen gemeente, in zijn eigen stembureau, de volmachtstem uitbrengen. Men mag niet meer dan twee aanwijzingen als gemachtigde aan-nemen.

B. In persoon op de secretarie tot en met 24 november, mits in aanwezigheid van de kiezer die bereid is als gemachtigde op te treden. Aan de gemachtigde wordt in dit geval slechts de eis gesteld dat hij in hetzelfde kiezersregister is opgenomen als de volmachtgever. Er behoeft derhalve geen familieband te zijn.

Politiek, pers, modder en houdgreep

door L. Rhijnsburger, voorlichter van de VVD-fractie in de Tweede Kamer

„De liberalen konden, om een uitlating van Den Uyl aan te halen, „knorren van tevredenheid'. Voor Wiegel moet dit succes wel een grote voldoening zijn. Het is — wederom — gebleken dat de VVD er verstandig aan heeft gedaan om in het kabinet te blijven.”

Zo luidde vorige week één zin uit een hoofdartikel van het Algemeen Dagblad, een ochtendblad dat zichzelf liever „neutraal” dan „liberaal” noemt. (waarmee ik maar wil zeggen: zo'n zin zal eerder „neutraal” dan „liberaal” bedoeld zijn). Maar waar sloeg die zin op?

De dag voordat dit hoofdartikel in het A.D. verscheen, had in de Tweede Kamer het politiek belangrijke debat plaats over wijziging van de loon- en inkomstenbelasting. Ingewijden weten dat die wijziging een vereenvoudiging inhoudt van deze directe belastingvorm. Allereerst betekent het een invoering van het zogenaamde schijventarief waardoor het veel gemakkelijker gaat worden om na te gaan in welke belastinggroep men gaat vallen. Maar bovendien houdt dit wetsvoorstel in een belastingverlaging voor o.m. de laagstbetaalden, voor de werkende gehuwde vrouw, voor de onvolledige gezinnen en voor de vrijgezellen. Dit laatste is een belangrijk gegeven voor diegenen die een beetje aan het twijfelen zijn gebracht door de oppositiepartijen onder aanvoering van Den Uyl. Juist hij, met zijn socialistische achtergrond, zo zou men denken, had volmondig „ja” tegen dit voorstel kunnen zeggen.

Maar waar streefde hij in werkelijkheid naar? Naar uitstel van de stemmingen over dit voorstel. Twee dagen later zouden de drie confessionele partijen namelijk hun partijraadsvergaderingen houden. Die partijraden tellen wellicht meer pro-socialisten dan de confessionele Kamerfracties, zo zal Den Uyl gedacht hebben. Waarschijnlijk hoopte hij op een zodanig besluit dat de Kamerfracties alsnog gedwongen zouden worden tegen te gaan stemmen. Zijn grote nederlaag was dan ook dat de confessionelen niets voelden voor een uitstel en daarmee voor het toegeven aan Den Uyl c.s. De Telegraaf: „De poging van de linkse oppositie een wig te drijven tussen de confessionele partijen en de V.V.D. door uitstel van de stemming over het wetsvoorstel te verkrijgen, leed schipbreuk”.

Grof

Een ander interessant facet aan het hele belastingdebat vormde de middelen waarop de oppositie trachtte haar zin te krijgen. „De oppositie hanteerde de grofste middelen” (De Telegraaf), maar werd juist daarop door minister Langman fel bestreden.

De immer goedlachse liberale bewindsman viel scherp uit in de richting van Den Uyl, die de regeringsfracties had verweten te werken naar een sociale chaos omdat de vakbeweging na aanneming van het voorstel onmogelijk zou kunnen meewerken aan een sociaal contract. „Ik weet eigenlijk niet of de heer Den Uyl door de vakbeweging gemachtigd is als woordvoerder op te treden. Ik heb niet beluisterd dat de vak-

beweging een drastische drukverzwaring van de middengroepen wenst”, aldus minister Langman.

Ook de politieke leider van de KVP, mr. F. Andriessen verweet de „progressieve” partijen dat zij de wensen van de vakbeweging gelijk stellen met hun eigen wensen en opvattingen.

Verwijdering

Nog enkele andere gebeurtenissen op en rond het Binnenhof waren in de afgelopen weken politiek interessant. Ten eerste was dat de aanvaarding van het wetsontwerp waarbij zelfstandigen voortaan belastingvrij kunnen gaan reserveren voor hun oude dag. Er ontstond daarbij een verwijdering tussen de PvdA en D'66, omdat de socialisten het wetsontwerp verwierpen en D'66 niet.

Afgezien van deze „breuk” binnen de „progressieve” partijen, betekende het optreden van de PvdA ook 'n verwijdering tussen haar en de KVP. Mijn collega bij de KVP-fractie, Antoine van den Wildenberg, wees mij daarop. De vele zelfstandigen (boeren, middenstanders) die lid zijn van de KVP zullen nu helemaal niets meer voelen voor een rooms-rode samenwerking, zo voorspelde hij en waarschijnlijk terecht.

De tweede — toch ook politiek interessante gebeurtenis — was de briefwisseling tussen onze fractievoorzitter Hans Wiegel en PvdA-voorzitter André van der Louw naar aanleiding van een televisie-uitzending van de PvdA, waarin volgens het ochtendblad Trouw met modder werd gegooid naar politieke tegenstanders. Uit vele perscommentaren blijkt alom een zekere mate van verbijstering over het socialistische optreden: „Nu zal niemand er bezwaar tegen maken dat een oppositiepartij, met name in de verkiezingsstrijd, hevig tekeer gaat tegen de regeringspartijen. Het kan de oordeelsvorming van de kiezers alleen maar ten goede komen, wanneer de meningsverschillen tussen de politieke groeperingen met geweld van argumenten worden uitgevochten. Met argumenten, maar niet met modder. Een partij die zich daarvan bedient, roept terecht verontwaardiging op. Of, wat wellicht een doeltreffender reactie is: medelijden met haar onvermogen om met zakelijke betogen de aandacht van een breed publiek te trekken” (hoofartikel Trouw van 29-9-'72).

Met lage achting

Of Hans Wiegel verontwaardigd was, of slechts medelijden heeft, was uit zijn korte brief aan André van der Louw niet op te maken. Wat cynisch schreef hij: „Ik moge u gelukwensen met de correcte en goed afgewogen wijze, waarop uw partij in deze verkiezingscampagne over haar tegenstanders meent te moeten spreken”. Wiegel ondertekende de brief met „met hoge achting”, H. Wiegel.

Alles bijeen genomen heeft de afgelopen week veel stof tot politiek gekraakel in de pers opgeleverd. Zo zei mr. G. B. J. Hiltermann in zijn Avro-rubriek „De toestand in de wereld” dat „Liberale Hans” de confessionelen in de houdgreep heeft. Gezien zijn gezaghebbende

gende vergadering van de Liberale Internationale, welke eind september 1973 in Luxemburg zal worden gehouden.

Over de Europese verantwoordelijkheid tegenover de derde landen is gesteld dat deze zich niet beperkt tot economische hulp, maar ook betrekking heeft op politieke en culturele ontwikkeling in de ruimste zin in de wereld. Met name moeten onderdrukte meerderheden en minderheden met vreedzame middelen gesteund worden om gelijke rechten en politieke onafhankelijkheid te krijgen, en moet anderzijds stelling genomen worden tegen schending van mensenrechten, in het bijzonder tegen vervolging van minderheden op het gebied van ras, godsdienst of politieke opvatting.

Als lid van de Nederlandse delegatie was o.m. aanwezig mr. W. J. Geertsema, die als vice-president van de Liberale Internationale ook een deel van de vergadering heeft voorgezeten. Verder namen uit Nederland deel dr. C. Berkhouwer, mr. A. A. Land en echtgenote, mr. F. Portheine, mr. H. P. Talsma, H. P. H. Waalkens en mr. J. G. C. Wiebenga.

stem zou dat best eens waar kunnen zijn. Te betwijfelen valt echter of de confessionelen het na de laatste weken wel zo erg vinden. Een partijtje judo is immers verre te prefereren boven een partijtje moddergevecht.

Kopij voor deze rubriek zenden aan: mevr. mr. E. de Roock-Bedding, Stadhoudersplantsoen 212, Den Haag.

Najaarsconferentie

U kunt zich nog opgeven voor de Najaarsconferentie, die gehouden wordt op 14 en 15 oktober a.s. op de Pietersberg te Oosterbeek.

Agenda en aanmeldingsformulier zijn geplaatst in onze rubriek in Vrijheid en Democratie van 8 en 22 september jl.

Cursus politiek meedoen

Naar aanleiding van de in ons vorige nummer geconvoceerde cursus „Politiek Meedoen” voor Den Haag willen wij u nog mededelen, dat deze cursus door de Ned. Ver. v. Vrouwenbelangen en de Ned. Bond van Plattelandsvrouwen landelijk is georganiseerd en op 37 plaatsen zal worden gehouden.

Voor inlichtingen kunt u zich wenden tot de secretaresse van Vrouwenbelangen, mevr. B. G. M. E. Cavadino-Tophoff, Anton Coolenlaan 13, Waalre (N.-Br.). Tel. 04904 - 3468 of het Bureau van de Ned. Bond v. Plattelandsvrouwen, Jan van Nassaustr. 63, Den Haag, tel. 070 - 244429.

UNCTAD III

Het Ned. Vrouwen Comité heeft een eigen journaliste nl. mevr. W. de Ru-Schouten naar de Wereldhandelsconferentie Unctad III, die van 13 april-21 mei 1972 in Chili werd gehouden, kunnen uitzenden doordat hiervoor een subsidie was toegekend door de Nationale Commissie Ontwikkelingsstrategie 1970-1980. Mevr. De Ru heeft een reeks artikelen ten behoeve van de bij het NVC aangesloten vrouwenorganisaties geschreven, waarvan enkele in onze rubriek werden opgenomen. Het Nederlands Vrouwen Comité heeft thans deze artikelen in brochurevorm gebundeld en hoopt, dat binnen de vrouwenorganisaties vele discussiegroepen, die het onderwerp ontwikkelingssamenwerking willen bestuderen, als uitgangspunt gebruik zullen maken van het in deze brochure verzamelde materiaal. U kunt de brochure aanvragen bij het Informatie en Documentatie Centrum van het Ned. Vrouwen Comité, Laan Copes v. Cattenburch 72, Den Haag, tel. 070-631016. Mevr. De Ru heeft zich bereid verklaard in inleidingen voor de vrouwenorganisaties nader in te gaan op de problematiek van de ontwikkelingssamenwerking.

Verenigde Naties

Mevr. A. van Belle-van der Ster is op aanbeveling van het Nederlands Vrouwen Comité opgenomen in de Nederlandse delegatie naar de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties, die op 19 sept. jl. is geopend.

Mevr. Van Belle is lid van het Hoofdbestuur van het Vrouwencontact in de PvdA, en gemeenteraadslid van Oegstgeest. Zij heeft gekozen voor de Tweede Commissie: de economische en financiële commissie, waar onder andere problemen betreffende ontwikkelingssamenwerking en het leefmilieu aan de orde komen. Het kan voor de vrouwenorganisaties van belang zijn om op de hoogte te raken, wat hier van de zijde van de Verenigde Naties over wordt behandeld.

Liberale internationale vergaderde

In het afgelopen weekend heeft de Liberale Internationale, de internationale organisatie waarbij de liberale partijen uit ruim 20 landen aangesloten zijn, in Parijs vergaderd.

Met algemene stemmen is een resolutie aangenomen waarin afschuw uitgesproken wordt over de uitingen van terrorisme in de laatste tijd in vele delen van de wereld, en waarin de minachting voor de menselijke persoonlijkheid, die daarbij blijkt, sterk wordt veroordeeld. De vergadering deed een beroep op alle regeringen, zo mogelijk via de Verenigde Naties maar zo nodig ook direct, om geen asielrecht te verlenen aan de drijvers van deze daden en om sancties toe te passen tegen landen welke die daders helpen.

Verder heeft de vergadering de wens uitgesproken dat de structuur en de functionering van de Verenigde Naties als een essentieel instrument voor het bewaren van de wereldvrede vergaand hervormd zullen worden en een studiegroep opgedragen hierover praktische voorstellen uit te werken voor de vol-

Op de verkeerde toer

Rotterdamse gemeenteraad heeft zich met zijn meerderheidsbesluit inzake het vestigingsbeleid voor rijksgenoten van overzee en buitenlanders geducht in de nesten gewerkt. Dat besluit heeft kritiek losgewoeld van verschillende kanten, waarbij — terecht — het woord discriminatie krachtig is gehanteerd. Om slechts enkele van de vele reacties te noemen:

- Suriname en de Antillen hebben op diplomatiek niveau verzet aangetekend tegen de ontworpen vestigingsregeling;
- de Stichting algemeen belang voor Antillianen in Nederland en de Stichting sociale belangen voor Surinamers adviseerden hun leden bij de komende verkiezingen niet te stemmen op kandidaten van PvdA, KVP en D'66, tenzij de hoofdbesturen van deze partijen zich openlijk distantiëren van het Rotterdamse raadsbesluit;
- in het congres van de Europese Beweging noemde dr. S. Mansholt, de voorzitter van de Europese Commissie, de vestigingsregeling in alle duidelijkheid een „schandelijke maatregel“;
- minister Udink zag zich genoodzaakt het Rotterdamse raadsbesluit te schorsen en aan de Kroon voor te dragen ter vernietiging.

Dat de raad op zoek is gegaan naar mogelijkheden voor een ander huisvestingsbeleid is na de recente rellen op Katendrecht niet onbegrijpelijk. Hij heeft echter in meerderheid naar het verkeerde middel gegrepen door zich akkoord te verklaren met een reguleringssysteem dat per wijk ruimte laat voor maximaal vijf procent rijksgenoten van overzee en buitenlanders. Dat was vragen om moeilijkheden.

De meerderheid, voornamelijk bestaande uit socialist en KVP'ers, had dit kunnen weten. Want er is wekenlang van talrijke kanten met klem van argumenten tegen het reguleringsplan van het college geageerd. Waarbij onmiddellijk moet worden opgemerkt dat het dagelijks bestuur niet in gesloten geleedert achter dit plan stond. Drie wethouders waren het er helemaal niet mee eens. En wel de liberaal Polak, de socialist Jettinghoff en de anti-revolutionair Worst.

Dit drietal had zes zwaarwegende bedenkingen tegen de beoogde beperking van de vrijheid op het gebied van de volkshuisvesting. Van die zes bezwaren willen wij er, met het oog op de beschikbare plaatsruimte, nu maar twee noemen. En wel:

- Door de voorgestelde maatregel begeeft de gemeente zich op de ui-

terst bedenkelijke en principieel onaanvaardbare weg van de discriminatie.

- Het reguleringsbeleid is in strijd met de Woonruimtetwet, aangezien deze wet is bedoeld als een instrument tot bestrijding van de woningnood en geenszins ter bevordering van een evenwichtige samenstelling van de bevolking in de wijken.

De liberalen in de raad hebben zich tot onze grote voldoening niet voor het karretje van de meerderheid laten spannen. Samen met drie leden van de PCG, twee Democraten en de reeds genoemde wethouder Jettinghoff hebben zij hun stem tegen het voorstel uitgebracht, in totaal tien mannen en vrouwen sterk. De meerderheid telde vijftien stemmen meer. Bewondering kan men hebben voor de heer Jettinghoff die als enige socialist, beladen bovendien met kritiek van zijn partijgenoten, beseftte dat de raadsmeerderheid met haar doordrukkerij helemaal op de verkeerde toer ging.

Maar ook een woord van lof voor de liberalen die reeds in een heel pril stadium de gevaren van het reguleringssysteem — en dan meer in het bijzonder het gevaar van discriminatie — hebben gesignaleerd. De fractie, met de heer W. Baggerman als geharnaste exponent, heeft zich voortreffelijk gewoerd. In de weken die aan het beslissende raadsdebat voorafgingen, heeft zij welverdiendesteun van buitenaf gekregen. In dit verband mag worden herinnerd aan de motie van mevrouw ir. M. C. Endert-Baylé en enkele anderen die in een vergadering van de VVD, afdeling Rotterdam, met algemene stemmen werd aangenomen en waarin erkentelijkheid voor en vertrouwen in het beleid van de fractie werd uitgesproken en waarin voorts de fractie werd verzocht zich te blijven verzetten tegen elke vorm van discriminatie.

Natuurlijk heeft de liberale fractie zich niet zonder meer tegen het reguleringsvoorstel afgezet. Zij heeft van haar kant ook gewezen op alternatieve mogelijkheden. Sluit de slechte pensions voor gastarbeiders en plaats de daardoor getroffen mensen in goede pensions, zo luidde haar advies. Zij kon dat advies te gemakkelijker geven omdat vast was komen te staan dat er in augustus niet minder dan 1400 à 1500 plaatsen in goede pensions vrij waren. Daarenboven komt er binnenkort in het gerestaureerde Huis ter Schie ruimte beschikbaar voor de huisvesting van tweehonderd buitenlanders. Tijdelijke opvangmogelijkheden biedt voorts het barakkenkamp aan de Waalhaven en wel voor vijfhonderd mensen.

Bestuursmutaties

Voorburg — In verband met zijn benoeming tot griffier van de Tweede Kamer per 1 februari 1973 heeft mr. W. Koops beëindigd als voorzitter van de afdeling Voorburg. Tot zijn opvolger is benoemd de heer Th. C. Droogh, Laan van Nieuw Oost Einde 148, Voorburg. Het bestuur bestaat verder uit de navolgende leden: secretaris A. L. de Muinck Keizer, Eemwijkstraat 1, penningmeester J. A. Vernout en leden drs. J. van den Berg, mej. J. M. Carol, mevrouw P. Grimbergen-Teeuwisse, R. K. L. Ravelli, P. J. Verbakel en L. van Vliet jr.

Utrecht — Het nieuwe bestuur van de Kamercentrale is als volgt samengesteld: voorzitter mr. G. A. C. W. baron van Hemert tot Dingshof, Raadhuislaan 10, Maarn, secretaris mr. J. Schuttevaer, Pieter de Hooghstraat 30, Utrecht (tel. 030 - 510914), penningmeester mevrouw H. H. Olthof-Kuiper. Overige leden: ir. G. Boschloo, jhr. ir. A. J. H. de Beaufort, J. J. Ebbens, E. J. M. Herckenrath, drs. W. K. Hoekzema, ing. H. E. A. Ostendorf, G. G. Rosenboom en drs. ir. S. A. Schouten.

De Kamercentrale benoemde tot leden van de partijraad: J. Brander, Soest, G. M. Putters, Soest, drs. H. van de Ruit, Utrecht en drs. Z. W. van Wulfften Palthe, Baarn.

Den Haag — De afdeling Den Haag heeft een nieuw bestuur dat er als volgt uitziet: voorzitter H. P. J. van Ketwich Verschuur, vice-voorzitter mr. Th. M. Tegelberg, secretaris H. Singelenberg, tweede secretaris J. H. J. Delwel en penningmeester J. Adams. Overige leden: ir. O. Lussemaker, mr. W. D. H. Asser, mevr. J. d'Hont-Boers, drs. A. J. B. Hubert, mej. J. Leemans, drs. G. Molenaar en R. van Romunde.

Maassluis — Het nieuwe bestuur van de afdeling is als volgt samengesteld: voorzitter mej. mr. E. Jansen, secretaris H. A. L. M. Dijkman, Van Scorelstraat 70, tel. 5327, penningmeester mevrouw M. P. M. A. van Eck-Grootveld, Noordvlietlaan 6, leden drs. G. Ch. O. Boosman, mevr. E. F. M. Coenen-Vaessen, J. Spijker en J. H. van Wieringen.

Monnickendam — Wegens vertrek van de heer F. M. Madaraz is het voorzitterschap van de afdeling in handen gekomen van mr. W. A. Sterk. De secretaresse, mevrouw M. C. R. Gorter, zal zich tevens belasten met het penningmeesterschap. De heer P. C. Monteiro trad toe als bestuurslid.

Aankondigingen

13 OKTOBER

Mevrouw drs. N. Smit-Kroes (lid der Tweede Kamer) en staatssecretaris Vonhoff spreken voor de statencentrale Hilversum.

Drs. G. M. V. van Aardenne (lid der Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling Giessenburg.

16 OKTOBER

Bijeenkomst van de Kamercentrales Rotterdam en Dordrecht, waarbij aanwezig zijn de Kamerleden mevr. drs. N. Smit-Kroes, mr. A. Geurtsen, mr. H. E. Koning en ir. D. S. Tuynman.

Drs. Th. H. Joekes spreekt voor de afdeling Zeist.

Staatssecretaris Rietkerk en het kandidaat-Tweede Kamerlid H. F. Heijmans spreken voor de afdeling Waddinxveen en omliggende afdelingen (20.00 uur Ger. Ver. Gebouw, Stationsstraat).

20 OKTOBER

Drs. Th. H. Joekes (lid der Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling Nederhorst den Berg.

26 OKTOBER

Forumdiscussie ter gelegenheid van de 66e diés van de SSR Utrecht, waaraan namens de VVD deelneemt, drs. Th. H. Joekes.

27 OKTOBER

Debat tussen mr. H. E. Koning en A. de Goede (D'66) georganiseerd door de JOVD in Leiden.

Het Tweede-Kamerlid G. W. Keja spreekt voor de afdeling Wieringen. (20.00 uur hotel P. Kaan, Hippolytus-hoef).

Het Eerste Kamerlid mr. H. van Riel spreekt voor de afdeling Delft.

30 OKTOBER

Staatssecretaris Vonhoff spreekt voor de afdeling Rotterdam.

Mr. F. Portheine spreekt voor de on-

dercentrale Alblasterwaard te Gorinchem.

31 OKTOBER

Dr. R. W. de Korte (kandidaat Tweede Kamer-lid) spreekt voor de SSR Leiden.

3 NOVEMBER

Partijvoorzitter mevrouw H. van Someren-Downer spreekt voor de ondercentrale IJsselmonde te Barendrecht.

Statencentrale Zaandam

Zaandam — De Statencentrale Zaandam komt 24 oktober bijeen in „De Jonge Prins“ te Wormerveer, voornamelijk ter bespreking van de propaganda voor de Kamerverkiezingen. Bovendien wordt de verkiezing van een voorzitter aan de orde gesteld wegens het aftreden van drs. R. Barentz die tot raadslid van Krommenie benoemd is. Bestuurskandidaat is de heer H. W. Beerekamp, secretaris van de afdeling Krommenie.

Informeel bijeenkomsten

Zaandam — De afdeling Zaandam wil elke dinsdag van de maand een informeel bijeenkomst beleggen in hotel Harmonie. Doel van deze bijeenkomsten: een gedachtenwisseling, het stellen van vragen aan raadsleden en het betrekken van niet-leden in de activiteiten van de afdeling.

Nieuwe raadsleden

Uitgeest — Drs. K. Clay heeft wegens drukke werkzaamheden en toekomstige verhuizing naar elders bedankt als raadslid van Uitgeest. Hij wordt opgevolgd door de heer H. van Doorn.

Maassluis — Wegens vertrek heeft de fractievoorzitter van de VVD in de raad van Maassluis, de heer F. J. Wensink, als raadslid bedankt. Als nieuw lid is 1 augustus beëdigd ir. G. H. van Dorth. Fractievoorzitter is thans de heer R. A. Knoth (28).

HOTEL „DE NEDERLANDEN“ VREELAND
RESTAURANT-RÔTISSERIE „NAPOLEON“
VREELAND A/D VECHT

BIJ KRUISSING AUTOWEG HAARLEM/HILVERSUM + UTRECHT/AMSTERDAM

RESERVERING (02943) 1576 — ZONDAGS GESLOTEN

China en Japan tot elkaar

door onze redacteur
buitenland

„China en Japan zijn buurlanden die slechts gescheiden worden door een stuk water; er heeft een lange geschiedenis van traditionele vriendschap tussen hen bestaan”. Aldus het begin van de Japans-Chinese verklaring, die op 29 september jl. werd uitgegeven naar aanleiding van het bezoek van de Japanse premier Kakuei Tanaka aan Peking. Verklaringen als deze hebben altijd iets overdrevens. Zij moeten als het ware in één klap uitgeven wat er jaren heeft geschort aan de onderlinge verhoudingen. In dit geval ging het om nog wel iets meer. Bijna honderd jaar geleden voegde Japan zich bij de mogendheden die zich opmaakten om de Chinese buit te verdelen. Japan had zich een goede leerling betoond van de Europeanen en Amerikanen, die hun geluk zo ver van huis kwamen beproeven, en het begon zijn eigen avontuur, zij het wat dichterbij huis. China, waaraan de Japanners hun taal, bestuursstructuur, bouwstijl, kunst, en hun filosofische en religieuze systemen ontleenden, was altijd een begeerlijke handelspartner geweest.

Japan, het Land van de Rijzende Zon, werd zo genoemd omdat het vanuit China zo gezien werd. Het gesloten China had slechts minachting voor andere volkeren, die er nauwelijks toegang toe hadden. Aan het einde van de 16e eeuw voerde de Japanse heerser Hideyoshi tevergeefs een invasie uit op het vasteland van China om eindelijk de vrije toegang te verwerven tot de enorme Chinese markt. Toen lukte het niet en al die eeuwen daarna bleek het meestal onmogelijk in geordend verband de Chinese kusten te bevaren zonder als zeerover te worden beschouwd. In de 19e eeuw gaven de moderne inzichten waarmee de westerlingen de Japanners nu eenmaal iets eerder verrijkten dan de Chinezen Japan de kans waar het op gewacht had. In 1871 sloot Japan een handelsverdrag met China af, waarin de gelijkberechtiging van beide landen werd erkend. Een vrome wens van het volk van Nippon ging in vervulling.

Concurrent

De Chinezen waren intussen in de ban geraakt van handelgrage lieden die in Japan nog niet de geduchte concurrent zagen die het spoedig zou worden. Reeds enkele jaren later wilde Japan méér, daarbij geadviseerd door hun Amerikaanse leermeesters die zich voorlopig met Japan tevreden hadden moeten stellen omdat de machtigere zeenaties van het Westen Amerika in China voor waren geweest. Amerikaanse officieren bevonden zich aan boord van de Japanse schepen die in 1874 naar Formosa voeren om de Japanse aanspraken op dit eiland kracht bij te zetten. De Japans-Chinese oorlog van 1894-'95 maakte een einde aan de Chinese illusie dat het de vermeende vazallen van vroeger zou kunnen weerstaan. Formosa, eens een geliefd object van Hollandse kolonistoren, kwam in Japanse handen, Korea werd van China losgemaakt en Japan mocht zich in de rij van mogendheden scharen die het voor het zeggen schenen te hebben in China. Mandsjoerij, het noordoostelijke deel van het

Chinese vasteland, was het volgende doelwit en de schrik was groot toen Japan zijn les zo goed geleerd bleek te hebben dat het in 1905 ook al in staat bleek het machtige Rusland van de Tsaren te verslaan, die al enige eeuwen bezig waren stukken van China af te knabbelen. Amerika zag nog steeds de bondgenoot in Japan die de deur voor de „opendeur-politiek” in China zou kunnen helpen openen en steunde het Land van de Rijzende Zon financieel. Maar Japan zag het anders en wilde Mandsjoerij voor zichzelf, evenals de rest van China en scheen daartoe in de eerste wereldoorlog de kans te krijgen.

Terwijl de westelijke mogendheden, Rusland inbegrepen, zich op de Europese slagvelden uitputten in een poging elkaar te vernietigen, trachtte de Japanse keizer China zijn wil op te leggen, China waar het revolutionaire elan van Soen Yat-sen net het onderspit had moeten delven tegen militaire usurpatoren. Door aan de oorlog mee te gaan doen verwierf Japan de vroegere bezittingen van het verslagen Duitsland en de nieuwbakken Chinese leiders bleken maar al te bereid hun ziel en zaligheid voor een flinke som gelds aan de Japanners te verkopen. Het verzet dat op de 4e mei 1919 daartegen in China rees schudde het land wakker, maar hoewel het nu concessies van het Westen wist los te krijgen bleek het voorlopig toch niet opgewassen tegen de Japanse expansiedrang die nu ook een doorn in het oog was geworden van de leermeesters van weleer.

Orde

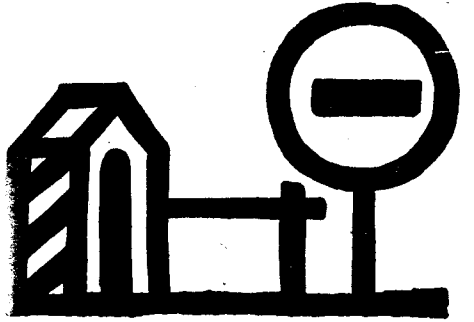
Gesteund door belanghebbenden in China én daarbuiten bleken de Japanners in staat met harde hand orde in de chaos te scheppen. Een Amerikaanse consul in China rapporteerde in 1928 dat de aankomst van Japanse troepen „een gevoel van opluchting had veroorzaakt... zelfs onder de Chinezen en vooral onder hen die tot de gegoede klassen behoorden”. Japan ging echter, geïsoleerd door Engeland en Amerika en bedreigd door groeiende nationalistische weerstand onder Tsjang Kai-sjek, die Japans rechten in Mandsjoerij aanvocht, steeds driester optreden. De bezetting van het zuidelijke deel van Mandsjoerij volgde in 1931. De vazalstaat Mandsjoekwo werd hier gecreëerd. Maar dat was nog niet het einde. De Japanse regering formuleerde een „Monroe-leer” voor de Aziaten, waarbij Japan de volle verantwoordelijkheid voor de vrede in Oost-Azië op zich nam.

Deze vrede leek niet verzekerd toen het incident op de Marco-Polo-brug bij Peking in 1937 aangegrepen werd voor een formele oorlog tegen China, hoewel de geprivilegeerde fabrikanten en grootgrondbezitters die zich rond Tsjang Kai-sjek hadden geschaard meer voelden voor een samengaan met de oosterburen in de strijd tegen de communistische opstandelingen onder Mao Tse-toeng. Een deel van Tsjang Kai-sjeks Kwo Min-tang weigerde dan ook de Japanners te bestrijden en dezen slaagden er dan ook in grote delen van het vasteland te veroveren.

Maar Japan ging te ver in zijn blinde heerszucht. De westelijke mogendheden sloten de deur voor Japan. Het meende zich toen met de wapenen een weg te moeten banen naar de grondstoffen die het voor de oorlog tegen China nodig had. De aanval op Pearl Harbor op 7 december 1941 was althans voorlopig — het begin van het einde van de Japanse wensdroom de heerser in Azië te worden, want hoewel Japan het bittere privilege had als enig land ter wereld de gevolgen van de atoombom te moeten incasseren, groeide het al spoedig na de tweede wereldoorlog uit tot een der grootste industriële machten ter wereld.

Voogdij

Japan verloor tijdelijk zijn vrijheid van handelen door een Amerikaanse bezetting en voogdij, maar het was een goede voogd en de Amerikaanse stadhouder MacArthur zorgde er persoonlijk voor dat Japan een mogendheid kon worden die weer meetelde in Azië. Alleen zo kon het een tegenwicht vormen tegen de macht van China dat nu door de communisten was verenigd en opnieuw gesloten voor vreemde invloeden. De Koreaanse oorlog leek dat des te noodzakelijker te maken. Japan en Amerika sloten in 1951 een veiligheidsverdrag, waarbij het laatste land bases verschaft werd om te dienen voor de strijd in Korea, de bescherming van Formosa waar Tsjang Kai-sjek de

schijn van grote mogendheid trachtte op te houden nadat hij in 1949 door zijn communistische tegenstanders van het Chinese vasteland was verdreven, en het in bedwanghouden van China.

Het vredesverdrag tussen het westen en Japan werd in 1952 gevolgd door een vredesverdrag tussen Japan en het China van Tsjang. Dit eiland bleef even begeerlijk als handelspartner als het in de 19e eeuw was en de betrekkingen kregen dan ook een grote vlucht. Maar dat wil niet zeggen dat Japan het grote China van Mao opgegeven had als handelspartner. De regering in Tokio was vrij machteloos aan de wensen van zijn onderdanen op dit punt tegemoet te komen, gebonden als zij was aan de anti-communistische en anti-Chinese politiek van Amerika. Het bloed kroop ook nu waar het niet gaan kon. De Japanse kooplieden namen zelf het initiatief en na een bescheiden begin in het begin van de jaren zestig nam de handel tussen China en Japan grotere vormen aan.

In 1962 werd een semi-officieel akkoord gesloten voor de ontwikkeling van de handel met een looptijd van 5 jaar, maar de Chinezen wilden meer. Zij weigerden het akkoord in 1967 te verlengen in deze vorm, maar de anti-communistische politiek van premier Sato van Japan maakte een andere overeenkomst voorlopig onmogelijk. Intussen waren er in Japan genoeg mensen te vinden die dit met lede ogen aanzagen. In Le Monde stond deze week een overzicht van alle individuen en groeperingen in Japan die meer heil zagen in goede betrekkingen met Peking dan met Formosa. In feite bleek de meerderheid van de Japanners geneigd tot een ombuigen van de koers en daartoe behoorden niet alleen de linkse oppositiepartijen, die iedere tien jaar fulmineren tegen verlenging van het veiligheidsverdrag met Amerika.

Ook binnen de regerende conservatieve partij van Sato en nu Tanaka waren er velen die veel zagen in normalisering van de betrekkingen met China, maar China stelde hoge eisen. De betrekkingen met Formosa waar Japan inmiddels een handel mee drijft ter waarde van 3,5 miljard gulden per jaar, zouden verboden moeten worden, er zou niet meer in dat land geïnvesteerd mogen worden, Japan zou zich niet met de oorlog in Indo-China mogen bemoeien en zich niet meer mogen laten leiden door Amerikaanse belangen. Het zou dan ook waarschijnlijk niet spoedig tot toenadering gekomen zijn als de Amerikaanse president Nixon het niet op een gegeven ogenblik nuttig geacht zou hebben de strikt-anti-Chinese houding te laten varen en dat nog wel zonder Japan daarover in te lichten, laat staan te raadplegen.

Belangen

De beperking van de Japanse handel of Amerika die kort daarop volgde deed ten slotte de deur dicht. Japan wilde er wel voor waken dat zijn eigen belangen in de nabije toekomst gevaar zouden lopen. Nog was de toenadering niet mogelijk zolang Sato het premierschap bleef uitoefenen. De Chinese afkeer van deze anti-communist was te groot. Maar nauwelijks had hij plaats gemaakt voor de neutralere Tanaka, die eens als infanterist in Mandsjoerij gestroden zou hebben als hij niet tijdig een longontsteking had gekregen, of de deur ging open. Niet de Chinese vereniging van Vissers of de Chinese Raad voor de ontwikkeling van de internationale handel, noch de vriendschapsvereniging China-Japan maakte Peking bereidwillig met de Japanse ervivand in contact te treden, maar de dreiging van een Russisch-Japanse toenadering maakte dat er haast gemaakt werd met de toenadering tot Japan van Chinese zijde, zelfs zonder dat aan alle eisen zou worden voldaan.

En zo kon het komen tot de Chinees-Japanse verklaring van vorige week. Japan verklaarde zich duidelijk bewust te zijn van de Japanse verantwoordelijkheid voor het veroorzaken van enorme schade in het verleden door de oorlog tegen het Chinese volk en bleek bereid de regering van de Chinese Volksrepubliek te erkennen als de enige wettige regering van China. Het verdrag met Formosa werd een vodge papier en zowel China als Japan mogen hopen op uitbouw van de handelscontacten die nu ook reeds de 3 miljard gulden per jaar naderen, al blijven er nog vele problemen op te lossen vóórdat er van werkelijke vriendschappelijke betrekkingen sprake zal zijn.

Aankondigingen

11 OKTOBER

Mr. H. van Riel (voorzitter Eerste-Kamerfractie VVD) spreekt voor de afdeling 's-Hertogenbosch in het Eurohotel, Hinthamerstraat 63. Aanvang 20.00 uur.

28 OKTOBER

Zijne excellentie H. J. L. Vonhoff, (staatssecretaris van crm) en mr. F. Portheine (lid der Tweede Kamer) zijn aanwezig op een congres over Recreatie en toerisme in Valkenburg.

6 NOVEMBER

Mevrouw drs. N. Smit-Kroes (lid der Tweede Kamer) spreekt voor de afdeling 's-Hertogenbosch.

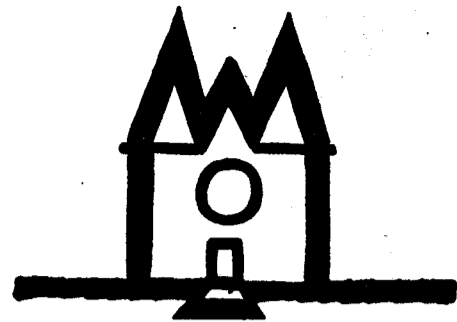
Boele's Scheepswerven en Machinefabriek N.V.

BOLNES (bij Rotterdam)

Reparatie en nieuwbouw

TELEFOON 134862 ROTTERDAM — TELEGR. BOELE - BOLNES

De VVD in het parlement

In deze rubriek geeft onze Haagse medewerker J. E. v. d. Wielen een samenvatting van de activiteiten van de VVD-fractie in het parlement. Hij kan natuurlijk slechts beknopt melding maken van de liberale bijdrage aan de vele debatten en hij zal ook niet aan alles aandacht kunnen besteden. Wie méér wenst te weten over de standpunten die de VVD in het parlement heeft ingenomen of over de vragen, die de liberale Kamerleden aan de regering stelden, kan terecht bij het secretariaat van de VVD-fractie in de Tweede Kamer, Binnenhof 1-A, Den Haag, telefoon 070—61 49 11.

Het tweede kabinet-Biesheuvel heeft de „slag” om de verbetering van de loon- en inkomstenbelasting gewonnen en mede daardoor lijkt de breuk tussen de conservatieven en de progressieve drie wel definitief. Tweede conclusie uit het debat over het wetsontwerp tot wijziging van de structuur van het tarief van de inkomstenbelasting mag zijn, dat aan de middengroepen eindelijk die aandacht is geschonken, waarop de VVD al zo lange tijd had aangedrongen. Derde conclusie — niet zozeer in het politieke vlak liggende — is, dat met de invoering van het zgn. schijventarief een vereenvoudiging in ons zo ingewikkelde belastingsysteem is gebracht. Het niet inwilligen van het verzoek van de oppositie om de beslissing over de belastingwijziging uit te stellen tot na de algemene beschouwingen over de rijksbegroting, kan overigens eveneens als een overwinning van het kabinet worden gezien.

VVD-wensen

Met de aanvaarde wijzigingen is aan een aantal wensen van de VVD in min of meer belangrijke mate tegemoet gekomen. Voor de gehuwde werkende vrouw zal in de naaste toekomst een zelfstandige belastingheffing gaan gelden; dat was een wens in het verkiezingsprogramma van onze partij uit 1971. Voorts wordt belastingtechnisch de positie van de bejaarden verbeterd en last but not least wordt de belastingvrije voet belangrijk opgetrokken.

Het was bekend, dat de VVD-fractie in de Tweede Kamer tegen het oorspronkelijke voorstel van staatssecretaris Scholten ernstige bezwaren had. De nota van wijziging, ingediend na het voorlopig verslag, waarin de VVD van haar bezwaren had doen blijken, bracht echter al een aantal belangrijke wijzigingen ten gunste van de middengroepen. In het oorspronkelijke ontwerp waren de middengroepen er bepaald bekaaid afgekomen. Daarom was het oorspronkelijke wetsontwerp voor de VVD onaanvaardbaar. Het eerste kabinet-Biesheuvel (waarin DS'70 dus nog was vertegenwoordigd) toonde zich al bereid aan een groot deel van die bezwaren tegemoet te komen. Tijdens de behandeling van het wetsontwerp kwamen er nogal wat amendementen op tafel, zo van de confessionele partijen; 1. tot verbetering van de positie van de ongehuwde bejaarden; 2. voor de gezinnen met 7 of meer kinderen een extra verbetering en 3. nog een verbetering van de positie van de zgn. onvolledige gezinnen. De VVD-fractie kon met deze amendementen akkoord gaan, ofschoon er wel bezwaar werd gemaakt tegen de dekking van de hieruit voortvloeiende inkomsten door een geringe verhoging van de belasting voor inkomens boven f 40.000.

Dit bezwaar heeft de VVD-fractie echter uiteindelijk laten vallen gezien het belang van de beoogde wijzigingen (verbeteringen anderzijds). Intussen heeft bij dit alles een grote politieke rol gespeeld een amendement van de oppositie om de hele zaak als het ware terug te draaien.

Het was mr. Koning, die voor de VVD de hete ijzers uit het vuur heeft gesleept. Hij toonde zich wel tevreden, maar niet voldaan; met name niet voldaan over het feit, dat de staatssecretaris de gelegenheid niet heeft aangegrepen om (meer) evenwicht te brengen in de verhouding directe en indirecte belastingen. Fijntjes herinnerde mr. Koning eraan, dat de toenmalige socialistische minister van financiën, Lieftinck, indertijd een drukverhouding van 50-50 de meest wenselijke vond. Scherper nog bestreed mr. Koning de negatieve opstelling van de PvdA tegen de inflatiecorrectie, waarover socialistische hoogleraren bepaald anders denken dan de fractie van drs. Den Uyl. Mr. Koning waarschuwde overigens, dat we voorzichtig moeten zijn met de opvoering van de belastingdruk met het inflatoire karakter daaraan verbonden. Nederland is van de Zes toch al het land met de hoogste belastingen. Ook stelde mr. Koning nog eens weer de betekenis van de inflatiecorrectie in het licht. Hij legde er voorts — in het kader van belastingheffing — de nadruk op, dat het recht een compromis is en dat in de betekenis van synthese, van rechtvaardigheid en doelmatigheid. In dit verband wees hij heel nadrukkelijk op de onrechtvaardige behandeling van de zelfstandigen en middengroepen, voor wie wèl — tot nu toe — zeer hoge belastingen gelden, maar vele sociale voorzieningen ontbreken. Mr. Koning sprak er zijn voldoening over uit, dat althans met het nieuwe systeem van de inkomstenbelasting aan dit bezwaar ten dele tegemoet wordt gekomen. Hij kwam verder op voor de positie van de ongehuwde bejaarden en hij toonde zich tevreden over het standpunt van de regering ten aanzien van de aftrekbaarheid van hypotheekrente bij eigen woningbezit.

Oudedagsreserve

Tegemoetkoming aan bezwaren tegen discriminatie betekende ook het wetsontwerp Oudedagsreserve zelfstandigen, waarover voor de VVD-fractie mr. Portheine heeft gesproken. Hij toonde zich over dit wetsontwerp verheugd, niet in het laatst, omdat het hier ging om een belangrijk beginsel van onze partij. Met de opheffing van de discriminatie wordt in elk geval met dit wetsontwerp een begin gemaakt. Het wordt nu mogelijk 10 pct. van de winst belastingvrij te reserveren voor de oude dag met een minimum van f 500. Dit is vooral van betekenis voor de kleine zelfstandigen, ook als er van winst geen sprake is. Dat er in en buiten de Kamer groepen zijn, die voor het versterken en stimuleren van de zelfstandigheid weinig over hebben, zei mr. Portheine te betreuren. Ook toonde hij zich teleurgesteld, dat het plafond t.a.v. de voorstellen-Van Soest aanzienlijk is verlaagd, maar hij was bereid deze bittere pil te slikken uit budgettaire overwegingen. Ontbrak in het wetsontwerp een indexering met betrekking tot minimum en maximum dotatie — een ernstig bezwaar van de VVD — bij de behandeling is deze er — gelukkig — ingekomen, dank zij een amendement van de heer Portheine. Tevreden was mr. Portheine ook, dat er voor oudere ondernemers een backserviceregeling in de wet voorkomt.

Niet onvermeld mag blijven, dat DS'70 tegen het amendement stemde, omdat dr. Drees jr. tegen indexatie is, waarop mr. Portheine er hem op wees, dat Drees jr. tijdens zijn ministerschap toch wel aan verschillende vormen van indexatie had meegewerkt! De PvdA stemde overigens tegen het hele wetsontwerp, waarmee we dan maar gezegd willen hebben, dat deze groep nu tenminste nog duidelijker weet bij welke politieke partijen hun belangen in elk geval niet veilig zijn.

Overheidspensioenen

Bij de behandeling van het wetsontwerp gemeenschappelijke bepalingen overheidspensioenwetten voerde voor een aantal fracties — D'66 en CPN uitgezonderd — mr. Koning het woord, waarbij bleek, dat men over het voorgestelde niet ten volle voldaan was en hij aarzelde dan ook niet de regering te vragen met andere voorstellen te komen, indien bij de uitvoering van dit wetsontwerp zou blijken, dat de bezwaren in het technische vlak zijn onderzocht.

Bij de behandeling van het wetsontwerp inzake de Artillerie-inrichtingen

(samenwerking met de Duitse onderneming DNAG voor wat de militaire productie betreft) toonde de heer Koudijs naast instemming ook begrip voor de nadelen aan de overeenkomst verbonden. Met name bleek de heer Koudijs ernstig bezorgd over de hoge tot zeer hoge prijzen, die Nederland voor haar munitie-aanschaf wellicht zal moeten gaan betalen en dat zou dan gaan ten koste van de krijgsmacht. Een bedenkelijke zaak.

Vragen

Tot de onderwerpen van schriftelijke vragen van de zijde van VVD-Tweede Kamerleden behoren er twee, die in de afgelopen periode sterk de aandacht hebben getrokken: t.w. de bezetting van de Enkafabriek in Breda en de aanstaande sluiting van de Nederlandse astmakliniek Eugenia in Davos.

Over de bedrijfszetting hebben de heren Van Aardenne en Geurtsen zich tot de ministers van sociale zaken en van economische zaken gericht. In de eerste plaats willen zij van de bewindslieden weten of zij in hun besprekingen met de vakbonden er geen misverstand over hebben laten bestaan, dat zij de bezetting als pressiemiddel in de sociale strijd nadrukkelijk als onrechtmatig van de hand moeten wijzen.

Voorts vragen beide Kamerleden over welke wettige middelen de regering beschikt om een einde te maken aan een situatie, waarin de ene partij door onrechtmatig handelen zijn wil poogt op te leggen aan de andere partij. Ten slotte vragen de heren Van Aardenne en Geurtsen of de ministers mogelijkheden hebben om te bevorderen, dat door een beslissing over de toekomst van het Enka-bedrijf een einde komt aan de al te lang geduurd hebbende onzekerheid van de werknemers van dat bedrijf.

Mevr. Veder-Smit en de heer Geurtsen hebben de ministers van volksgezondheid en van justitie vragen gesteld over de aangekondigde sluiting van de astmakliniek in Davos. Acht de regering het wenselijk en acht zij een reële mogelijkheid aanwezig dat de kliniek in gewijzigde opzet en met gewijzigd personeelsbestand wordt voortgezet? Indien deze vraag bevestigend wordt beantwoord, is de regering dan bereid daartoe een initiatief te nemen, dan wel mogelijke initiatieven ter zake te steunen. En ten slotte: Indien de kliniek zou worden gesloten, welke zekerheid bestaat dan naar het oordeel der bewindslieden, die de opbrengst van de gebouwen wordt aangewend tot het doel, waarvoor de gelden in de loop der jaren zijn bijeengebracht, nl. de zorg voor patiënten met longziekten?

Met Kamerleden uit andere fracties heeft de heer Keja zich gewend met vragen tot de minister van CRM over het tegen de wens van een zeer grote meerderheid van de Kamer niet subsidiëren van het vormingscentrum Kapellerput.

De heer Portheine heeft met Kamerleden van andere fracties vragen gesteld aan de staatssecretarissen van buitenlandse zaken en van CRM met betrekking tot de kwestie, dat Nederland niet zou voldoen aan de voorwaarden, verbonden aan het Europadiploma, dat aan het reservaat De Boschplaat op Terschelling is verleend. Gevraagd wordt of de bewindslieden kunnen verzekeren, dat de Boschplaat haar waarde als reservaat zal behouden?

Is het waar, zo willen de heren Waalkens en Portheine van de regering weten, dat de Nationale Commissie Ontwikkelingssamenwerking besloten heeft zgn. wereldwinkels te subsidiëren. Zo ja, zijn de bewindslieden dan niet van mening, dat hierdoor met name in bepaalde buurten de concurrentieverhouding en de winstmogelijkheid — al of niet door lagere prijszetting der producten — van genoemde wereldwinkels t.o.v. normale winkels worden verstoord? Willen de bewindslieden, indien de versterking naar hun oordeel wel optreedt of wordt bevorderd, het daarheen leiden, dat de gevraagde goedkeuring op de exploitatiesubsidie wordt onthouden?

Reclame voor programmabladen via radio en tv vormt het onderwerp van vragen van mej. Kappeyne van de Coppello en de heer Keja. Is de minister van CRM bereid om aan de uit de hand gelopen situatie (ongebreideld gebruik van zendtijd) een einde te maken?

Hotel Wittebrug
Den Haag - Scheveningen

***
20 SUITES EN 240 BEDDEN**

Alle kamers met privé-bad en douche.
Air-conditioned restaurant en lounge-bar.
Zalen en salons voor Congressen, Recepties, Lunches en Diners
van 10 tot 300 personen.

Tel.: 512361 (10 lijnen) - Telex: 31567

vrijheid en democratie

door onze politieke
redacteur A. W. Abspoel

De VVD is bewust zelfstandig de verkiezingsstrijd ingegaan, zonder afspraken vooraf met anderen. Wat zij voorstaat kan iedere kiezer die een krant leest en radio of televisie volgt, bekend zijn. Aanvoerder Wiegel van lijst 3 steekt het bepaald niet onder stoelen en banken en in ons urgentieprogramma staat het met zoveel woorden: „Wij wensen na de verkiezingen herstel van de samenwerking tussen de partijen, die in 1971 samen een kabinet vormden, en wijzen deelneming van de Partij van de Arbeid aan een kabinet af”.

Dat is (opnieuw) de bijdrage van de VVD aan de duidelijkheid in de politiek, waar men — terecht — om vraagt. Helaas durven de confessionelen (met uitzondering van mr. Biesheuvel persoonlijk) ook dit maal weer die duidelijkheid niet aan. Ook in het soort gezamenlijk manifest, dat het in de prullemand verdwenen ontwerp verkiezingsprogramma Steenkamp-Van Agt moet vervangen, wordt geen duidelijke keuze gedaan. Verscheidene figuren in KVP en ARP, onder wie ook nummer twee van de anti-revolutionaire lijst, mr. Aantjes, thans nog voorzitter van de Kamerfractie, houden ondanks alle affront van die zijde, nog steeds één oog gericht op de Partij van de Arbeid. En tijdens de opgewonden taferelen in de vergadering van de KVP-partijraad van jl. zaterdag (4 november) werd slechts onder grote druk van het partijbestuur een praktisch tegen de gedachte van een nieuw vijf-partijkabinet gerichte motie van de radicaal-Beugels ten slotte met 28 tegen 43 stemmen verworpen.

Meer dan ooit is het dan ook noodzakelijk dat allen, die het optreden na de verkiezingen van een door de socialisten geleid en beheerst kabinet willen voorkomen, hun stem niet uitbrengen op tweeslachtige partijen, maar op hen, die zich in dezen volstrekt duidelijk hebben uitgesproken. Voor ons propaganda-apparaat is thans dan ook iedere mogelijk nog aanwezige politieke rem vervallen. In alle gebieden waar vanouds veel confessionele kiezers wonen en met name in het „katholieke zuiden” zal die kiezers, die met ons „Den Uyl uit het Catshuis” willen houden en de liberalen weer in het kabinet willen hebben, keihard moeten worden duidelijk gemaakt, dat zij dat alleen en uitsluitend kunnen bereiken door de VVD te versterken en hun stem op onze lijst uit te brengen.

De voortekenen zijn er, dat die versterking van de VVD in de lucht zit. Onze verkiezingsvergaderingen in het land zijn drukker dan ooit bezocht (Groningen, Den Haag, e.a.). De laatste tot nu toe bekende opiniepeilingen zijn bovendien in ons voordeel omgeslagen. Een in opdracht van Het Parool ingesteld onderzoek leverde 12 pct. der stemmen voor ons op en een enquête in opdracht van de Avro zelfs 13,9 pct. We hebben daaraan in de rubriek „Onder de Loep” nog wat nadere aandacht gewijd. Ook wie — terecht — aan dergelijke onderzoekingen slechts beperkte waarde toekent, zal toch niet kunnen ontkennen dat goede peil-resultaten in ieder geval prettiger zijn en psychologisch ook gunstiger zullen werken dan ongunstige resultaten.

Inmiddels is men het in het sociaal-economische overleg nu toch wel eens geworden over een „centraal akkoord” (een fijne nuance t.o.v. „sociaal contract”), waarbij nu ook de heer Groenevelt zich voorwaardelijk, namelijk met een „openbreek-clausule” voor een bepaalde situatie, onder druk van de overige bonden en bestuurders, heeft neergelegd. De heer Wiegel noemde het toen juist bereikte compromis in zijn Haagse

Al een heleboel trouwe vrienden en vriendinnen hebben op mijn oproep in het verkiezingsnummer gereageerd door geld te storten op de giro of 'groentjes' van de bank te zenden. Helaas is het niet mogelijk iedereen persoonlijk te bedanken. Een uitzondering wil ik maken voor de afdeling Helmond, die f 750 stuurde en voor de afdelingen Dwingelo en Anlo, die ieder f 100 in het verkiezingsfonds storten. Deze drie afdelingen en al degenen die anoniem zullen blijven: hartelijk dank voor de spontane bijdragen!

In de verkiezingsstrijd zijn de goede argumenten die wij hebben natuurlijk veel belangrijker dan guldens. Maar ja, het verspreiden van die argumenten kost nu eenmaal geld, veel geld. Daarom moet ik nogmaals een ernstig beroep op u doen:

steun ons verkiezingsfonds

Wij moeten mede door folders, advertenties etc. de kiezers oproepen op de VVD te stemmen. Ik zou wel iedereen willen toeroepen: „als je wilt dat er in dit land goed geregeerd wordt, geef ons dan de kans!”
Uw bijdragen zien wij graag tegemoet op

POSTGIRO 67880

ten name van VVD, 's-Gravenhage. Uw 'groentjes' ontvangen wij graag op het algemeen secretariaat van de VVD, Koninginnegracht 57 te 's-Gravenhage.

Geeft u een beetje geld, dan zullen wij er met zijn allen hard aan werken.

H. VAN SOMEREN, voorzitter

verkiezingsrede voor een duizendkoppig publiek vorige week donderdag „op de rand van het aanvaardbare”, maar: „beter een nog juist aanvaardbaar akkoord dan geen akkoord”.

Ook de Nederlandse pers bleek deze gematigd optimistische visie in grote meerderheid te delen. Zo achtte NRC-Handelsblad, nu de dreiging van een „neen” van de Industriebond NVV is weggevallen en ook het gevaar van een alternatief eisenpakket met veel hogere kosten, is voorkomen, toch de weg vrij gemaakt voor een wat gunstiger ontwikkeling van lonen en prijzen in 1973. Het Algemeen Dagblad en Het Vaderland stelden als winstpunt voorop, dat de rust aan het loonfront voorlopig is gegarandeerd en dat het Kabinet-Biesheuvel er ten slotte toch nog in is geslaagd, een centraal contract te krijgen. De Telegraaf zag voordien reeds dreigend een „desastreuze inflatie” op het spel staan en begroette het centraal akkoord als tenminste een belangrijke stap in de goede richting. En Het Parool meende dat men kan zeggen dat een beperkte inflatiebestrijding in elk geval beter is dan helemaal geen inflatiebestrijding. Hier was de prijs van het akkoord naar de mening van het blad niet te hoog, want als er geen overeenstemming was bereikt, zouden de gevolgen voor het loon- en prijsfront van

1973 in het geheel niet te overzien zijn geweest.

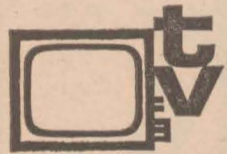
Met het Algemeen Dagblad zijn we het ondertussen eens, dat straks nog belangrijk zal zijn, wie de nieuwe voorzitter van het NVV en voor de naaste toekomst de eerste onderhandelaar van de vakbeweging in het overleg met kabinet en werkgevers zal worden. Met een man, die de tactiek van de afgetreden voorzitter Ter Heide voorstaat, valt redelijk te praten en kunnen zaken worden gedaan. Een figuur met de instelling van een Groenevelt zou rampzalig zijn.

Zo is het inderdaad. En we zouden daaraan willen toevoegen, dat het goed zou zijn als de Nederlandse kiezers door hun stem duidelijk zouden maken, dat het Nederlandse volk niet voor de rampzalige Klassenstrijd, maar voor het redelijk overleg en voor evolutionaire ontwikkelingen kiest. Dan zal men echter niet moeten kiezen voor een door nieuwlinks beheerste PvdA en haar aanhangsels als D'66 en PPR, noch voor de altijd slagen om de arm houdende confessionelen. Men zal dan moeten kiezen voor de VVD, die niemand in het onzekere laat omtrent het doel waarnaar zij streeft en omtrent de middelen der parlementaire democratie die zij daarbij, zonder geknoei aan de spelregels, wenst te blijven toepassen.

• 14 november, Hilversum I
(19.20-19.30 uur)

• 25 november, Hilversum II
(18.19-18.29 uur)

• 20 november, Nederland I
(18.40-18.50 uur)

Redactie verhuist

Het adres van de centrale
redactie van Vrijheid en Democratie wordt per 20 november
a.s.:

PIETER DE HOOGH-
LAAN 87
HILVERSUM

de adressen van de abonne-
menten-administratie en van de
advertentie-exploitatie blijven
onveranderd (zie pagina 5).

Emmen heeft HTS nodig

De provincie Drenthe mag dan de naar rust en ontspanning zoekende recreant zo ongeveer van alles te bieden hebben, het is helaas niet zo dat ook op ander terrein de voorzieningen optimaal zijn. Nemen we het onderwijs maar. Drenthe is de enige provincie die niet de beschikking heeft over een hogere technische school. Goedwillende mensen zijn nu al zo'n jaar of tien bezig een dergelijke school in Drenthe gerealiseerd te krijgen, maar al die pogingen zijn tot op heden op niets uitgelopen.

Met de eventuele komst van een gedeelte van het departement van defensie naar Emmen is deze HTS-zaak plotse-ling weer zeer actueel geworden. Mr. J. W. Boonk, voorzitter van de VVD-fractie in de Provinciale Staten van Drenthe, huldigt het standpunt, dat het best plezierig is dienstencentra te verplaatsen van Den Haag naar Drenthe, maar dat er dan ook allerlei voorzieningen zullen moeten worden getroffen. Ook ten aanzien van het onderwijs en derhalve zal de hogere technische school, vindt hij, er ook moeten komen. In Emmen, want de Drenthen zijn 't wel met elkaar eens; dat moet de vestigings-plaats worden.

De heer Boonk: „Verhuizing van een

gedeelte van het defensieapparaat naar Emmen zal zonder enige twijfel betekenen dat er economisch gezien opnieuw vooruitgang zal komen. Ik hoop dan evenwel dat dit ook zal betekenen, dat er ten aanzien van het onderwijs in Drenthe meer mogelijkheden zullen komen. Je kunt het de ambtenaren die zullen moeten verhuizen, niet aandoen, dat er voor hun kinderen in Emmen onvoldoende onderwijsmogelijkheden zijn. Dan is het ook niet aantrekkelijk om uit Den Haag te vertrekken. Als het streven van de regering erop gericht is om van Emmen een groeipool te maken, dan zal de regering ook moeten zorgen voor allerlei voorzieningen, die het voor de ambtenaren aantrekkelijk zullen moeten maken te verhuizen.

De VVD-fractie in de Provinciale Staten van Drenthe is van mening, dat het onderwijs onder die voorzieningen behoort te vallen. We zijn nou al zo'n tien jaar bezig met het van de grond krijgen van een hogere technische school. Iedere keer krijgen we van het ministerie te horen dat Drenthe niet voldoet aan de normen ten aanzien van het aantal leerlingen voor een dergelijke school. Als ik nu hoor dat een gedeelte van defensie naar Emmen zal gaan, meen ik dat vóór

die verhuizing een feit zal zijn, die hogere technische school er al moet staan. Ook ten aanzien van het onderwijs moet je de mensen toch in de gelegenheid stellen een zo ruim mogelijke keuze te doen.”

Rechtszekerheid

Provinciale Staten van Drenthe hebben een commissie uit hun midden belast met het onderzoeken van klachten van de burgers over het doen en laten van het provinciale bestuur. De commissie, ontstaan uit het streven naar een zo groot mogelijk rechtszekerheid voor de burger, behandelt alleen klachten die het provinciaal beleid raken.

In de commissie hebben ook twee leden van de VVD-statenfractie zitting, te weten fractie-voorzitter mr. J. W. Boonk en R. S. Hofstee Holtrop. Vraag aan de heer Boonk: zijn er wel eens klachten bij de commissie binnengekomen? „Voorzover mij bekend, is er nimmer een klacht van een burger over het provinciaal beleid binnengekomen. Dat verbaast mij ook niet, omdat ik de overtuiging heb, dat de mensen hier in Drenthe de weg naar de provinciale overheid wel weten te vinden, als ze klachten hebben”, aldus de heer Boonk.

Verkiezings-bijeenkomsten

10 november

- Minister H. J. de Koster voor staten-centrale Emmen.
- Mevrouw mr. E. Veder-Smit te Bergum. Forum.
- H. P. H. Waalkens voor afdeling Hoogezand-Sappemeer. Hotel „Struve”. Noorderstraat 103, Sappemeer, 20.30 uur.
- A. J. Evenhuis te Meppel. Politiek café.

13 november

- Drs. L. Hilarides te Joure (voor afd. Hasterland, Hotel v. Terwisga, 20.00 uur).
- Mevrouw H. van Someren-Downer en ir. D. S. Tuijnman voor staten-centrale Franeker. Hotel De Koornbeurs te Franeker, 20.00 uur.
- Mevrouw mr. E. Veder-Smit. Afdeling Terschelling.

14 november

- Staatssecretaris H. J. L. Vonhoff. Ondercentrale Veenkoloniën. Hotel Veenlust, Beneden Oosterdiep 13, 20.00 uur.

staatssecretaris
Vanhoff

- Mevrouw mr. E. Veder-Smit. Rijks-scholengemeenschap te Oosterwold
- Ir. D. S. Tuijnman voor staten-centrale Assen. Ontmoetingscentrum De Kolk, 20.00 uur.
- Drs. Th. H. Joekes te Groningen. RK studentenver. Albertus Magnus, Brugstraat 8, 20.00 uur. (Forum met o.a. de heren Andriessen, Franssen en Engwirda).

15 november

- Staatssecretaris H. J. L. Vonhoff. Ondercentrale Westerkwartier.

mr. dr.
C. Berkhouwer

16 november

- Mr. dr. C. Berkhouwer te Koudum. Voor Zuidwesthoek, 20.00 uur.
- A. J. Evenhuis, Politiek café, Hoogeveen.

17 november

- L. M. de Beer te Ooststellingwerf. Debat met PSP.

20 november

- Mr. H. van Riel te Hoogeveen. Hotel Homan, 20.00 uur.
- Minister H. J. de Koster en mevrouw mr. E. Veder-Smit te Paterswolde. Vrouwen in VVD.
- Drs. J. F. Scherpenhuizen te Hoogezand. Forum voor jongeren. Aletta Jacobs Scholengemeenschap, 20.00 uur.

21 november

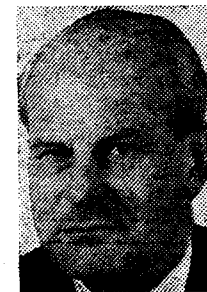
- Minister H. J. de Koster te Groningen. Het Tehuis, 20.00 uur.
- Mr. dr. C. Berkhouwer te Heerenveen. Motel 20.00 uur.

21 november

- Mevrouw mr. E. Veder-Smit te Delfzijl. Forum met dr. A. Vondeling, mej. mr. A. Goudsmit, Fré Meis e.a.

22 november

- Mr. H. E. Koning te Haren.

23 november

- Minister H. Langman te Drachten. De Lawei, 20.00 uur. (Voor kamer-centrale Leeuwarden. Onderwerp: Nota Noord-Nederland.)
- Mevrouw mr. E. Veder-Smit te Weidum (Forum, Debat met o.a. dr. A. Vondeling).

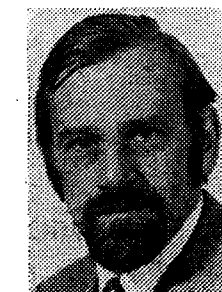
24 november

- Staatssecretaris J. G. Rietkerk te Emmen.
- Ir. D. S. Tuijnman te Haren.

ir. D. S. Tuijnman

- H. P. H. Waalkens te Warffum. Liberale sociëteit.
- H. P. H. Waalkens te Leeuwarden. Stedelijk gymnasium. Debat met heren Vondeling en Tilanus, 14.30 uur.
- Drs. J. F. Scherpenhuizen te Winshoten. JOVD.

drs. J. F.
Scherpenhuizen

- Drs. J. F. Scherpenhuizen te Groningen (MEAO 's ochtends).

27 november

- Drs. L. Hilarides te Menaldum. (Voor afd. Menualdumadeel. „De „Weme” 20.00 uur).

Zie voor nota over
Friese taalpolitiek pagina 11

Bestuursmutaties

GRONINGEN. — Het bestuur van de afdeling Groningen ziet er in zijn nieuwe samenstelling als volgt uit: drs. J. F. Scherpenhuizen, voorzitter, mevrouw H. A. M. Mulkens - Harmeyer, secretaresse, J. J. J. Jacob, penningmeester, M. H. A. Lahaye, vice-voorzitter, mevr. mr. A. Nieuwenhuis - Nagtglas Boot, tweede secretaresse en mej. R. M. Klasen, en de heren G. J. Alfing, J. B. Eenhoorn, dr. E. D. Eggink, J. S. H. Huizing, ir. R. Reuderink en M. de Witt, leden.

Friesch Groningsche Hypotheekbank N.V.

pandbrieven

een veilige belegging met zeer hoog rendement

De VVD in het parlement

In deze rubriek geeft onze Haagse medewerker J. E. v. d. Wielen een samenvatting van de activiteiten van de VVD-fractie in het parlement. Hij kan natuurlijk slechts beknopt melding maken van de liberale bijdrage aan de vele debatten en hij zal ook niet aan alles aandacht kunnen besteden. Wie méér wenst te weten over de standpunten die de VVD in het parlement heeft ingenomen of over de vragen, die de liberale Kamerleden aan de regering stelden, kan terecht bij het secretariaat van de VVD-fractie in de Tweede Kamer, Binnenhof 1-A, Den Haag, telefoon 070-61 49 11.

Alvorens de leden de gelegenheid te bieden op verkiezingspad te gaan — voor zover daarmee al niet begonnen — heeft de Tweede Kamer in de afgelopen weken een groot aantal wetsontwerpen afgedaan en ook enige begrotingen. Donderdag 2 november jl. was men voorlopig voor het laatst in oude samenstelling bijeen.

Het kon niet anders of bij de meeste discussies heeft de politieke ontwikkeling een niet onbelangrijke rol gespeeld, waarbij de regeringsfracties de oppositie flink partij hebben gegeven. Dat kwam goed tot uiting bij de bespreking van het dekkingsplan, waarin de regering overigens als uitvloeisel van het sociaal overleg nog een aantal wijzigingen had aangebracht.

Voor de VVD heeft hierbij de heer Koning het woord gevoerd. Onze vertegenwoordiger kon daarbij niet nalaten de PvdA te hekelen over haar houding ten aanzien van de inflatiecorrectie, herinnerend aan hetgeen daarover in het verleden door socialisten was opgemerkt (de heer Peschar bijv. sprak indertijd over „stiekeme diefstal“). Zeer nadrukkelijk stelde de heer Koning, dat Nederland in de komende jaren de belastingdruk in de hand moet houden, vooral met het oog op de werkgelegenheid en de inflatie. Hij noemde het onverantwoord, dat er politieke partijen zijn, die voor allerlei voorzieningen de uitgaven sterk willen verhogen en dat dan door belangrijke verhoging van de belastingdruk. De stabilisatie van de belastingdruk is gewoon noodzakelijk, ook al zal voor zaken als milieu-zorg en parkeren druk op de individuele burger gelegd moeten worden. De heer Koning verzette zich tegen verdere verhoging van de vennootschapsbelasting dan de regering al had voorgesteld en hij verdedigde het standpunt ten aanzien van de defensie-uitgaven.

Spaarloon

Behalve het dekkingsplan had de Tweede Kamer ook verscheidene wetsontwerpen in het sociaal-economisch-financiële vlak te behandelen. Het voorstel tot intrekking van de Algemene premiespaarwet kon de instemming van drs. Van Aardenne wegdragen, maar hij wees er wel op, dat hierbij geen oplossing is gevonden voor de zelfstandigen. Akkoord kon hij ook gaan met het wetsontwerp inzake invoering van spaarloon en met dat tot wijziging van de Wet bezitvormingsfonds.

De heer Van Aardenne stond overigens wel kritisch tegenover de vraag of het spaarloon wel uit de ruimte betaald moet worden. Als dat niet zo is, werkt het weer inflatoir. Het belang van het spaarloon ligt niet in het macro-economische vlak, maar in het vlak van de bezitvorming. Vandaar dat de heer Van Aardenne mede-ondertekende een amendement om bij verwerving van een eigen woning deblokkeering van het spaarloon mogelijk te maken. Een meerderheid van de Kamer heeft zich met dit amendement verenigd.

Ook met de voorgestelde wijziging van o.m. de AOW en AWW kon drs. Van Aardenne akkoord gaan. Hij juichte deze structurele wijziging toe, omdat de VVD hiermee een van haar urgentiepunten zag gehonoreerd. Lof daarom voor onze liberale staatssecretaris Rietkerk.

In hetzelfde pakket zat ook de interrimvoorziening financiële tegemoetkoming ten behoeve van partieel leerplichtige kinderen. De heer Van Aardenne was het er volkomen mee eens, dat er iets voor de werkende jeugd op dit terrein wordt gedaan. Overigens naar zijn mening nog geen afdoende regeling en daarom beschouwde hij dit w.o. maar als een noodverband.

In het financieel-economische vlak behandelde de Tweede Kamer verder o.a. het wetsontwerp goedkeuring en uitvoering van het Beneluxverdrag tot unificatie van accijnzen en de wijziging van de wet op het Rijkswegenfonds. Mr. Portheine zei verheugd te zijn, dat de harmonisatie eindelijk een feit wordt, maar met de gevolgdte procedure was hij niet gelukkig; evenmin met het feit, dat de overeenkomst ontsnappingsclausules bevat en de harmonisatie vertraagd wordt uitgevoerd voor een aantal producten. Mr. Portheine toonde zich erkentelijk m.b.t. het bier, maar de situatie voor de frisdranken noemde hij weinig verkwikkend. Moelijkheden achtte hij ook aanwezig met de accijnzen op minerale oliën. Hier speelt nl. de concurrentie met aardgas een rol. Maar hij was weer wel erkentelijk voor de

belangrijke tegemoetkoming aan de glas-tuinbouw.

Taxi's

Met het Beneluxverdrag werd tegelijk het wetsontwerp inzake wijziging van de wet op het Rijkswegenfonds behandeld. Hierbij voerde voor de VVD-fractie Mr. Koning het woord, die het amendement van de regeringspartijen verdedigde om de dieselopslag voor de taxi's te doen vervallen; een amendement, dat werd aangenomen. De druk op de exploitatiekosten van taxi's werd overigens ook nog langs andere weg verlicht.

Alvorens over te stappen naar de begrotingsbehandeling nog een paar korte notities. Bij de discussie over de regeling van het financieel statuut van het Koninklijk Huis heeft mr. Kappeyne het woord gevoerd. Zij sprak verder bij de nieuwe regeling van de uitkering aan oorlogsslachtoffers, een onderwerp, dat de Kamer al menig keer had bezig gehouden en dat thans eindelijk door de regering op redelijk bevredigende wijze is opgelost.

Over het wetsontwerp verhoging school- en cursusgeld sprak mev. Smit-Kroes, die in het voorstel een visie-filosofie miste. Nu ademt het voorstel een opportunistische geest, zei zij. Bovendien twijfelde onze afgevaardigde aan de doelmatigheid van het wetsontwerp. Mevr. Smit-Kroes wees er nog eens op, dat toegankelijkheid van het onderwijs en het maatschappelijk belang daarvan in de ogen van de VVD een vaststelling van prioriteiten vereisen. In dit verband somde zij verschillende bezwaren op, die aan de voorgestelde regeling kleven. De externe democratisering komt in gevaar, zo betoogde zij. Er is thans nog steeds geen open stelsel van onderwijs met mogelijkheden voor onbelemmerde ontplooiing volgens beste kunnen, terwijl de VVD daar juist naar streeft. Externe democratisering wordt alleen bereikt wanneer wij het voortgezet onderwijs in beginsel ontkoppelen van de bereidheid van de ouders een bijdrage voor het voortgezet onderwijs van een kind te leveren.

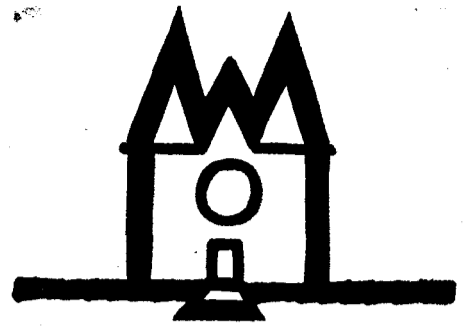
Komen we thans tot de begrotingsbehandeling.

Binnenlandse zaken

Bij de behandeling van deze begroting voerde drs. Van Aardenne het woord. Nog steeds was hem de organisatie niet duidelijk van de instituten tot herwaardering van de overheidsuitgaven. Niet minder dan drie departementen houden zich daarmee bezig, maar het kwam onze afgevaardigde toch wel zeer wenselijk voor, dat hier nu eerst wordt gecoördineerd en gereorganiseerd. De kwestie van de meest effectieve taakverdeling is, naar zijn mening, ook in belangrijke mate aan de orde bij de gewestvorming. We kunnen ons de luxe van een inefficiënte bestuursorganisatie en topzware en ondoorzichtige constructies niet meer veroorloven.

Ten aanzien van de gemeenten stelde de heer Van Aardenne, dat voor hem geen axioma is, dat als de rijksuitgaven met 5 pct. als norm stijgen, deze norm ook voor de gemeenten zou moeten gelden. Voor het rijk geldt overigens thans een stijging met 8,4 pct. Moet er bij de gemeenten bij, dan zal er bij het Rijk eenzelfde percentage af moeten. Het heeft geen zin daar omheen te draaien; met tekorten in het gemeentefonds schieten we niets op. Intussen liet de heer Van Aardenne er geen misverstand over bestaan, dat op tal van terreinen de financiële verhouding met het rijk aan verbetering toe is. Er zijn de laatste tijd zekere verschijnselen, die duidelijk, met name in de middelgrote en grote gemeenten, wijzen op afnemen van bestuurbaarheid, zo betoogde drs. Van Aardenne verder.

Voorts vroeg onze afgevaardigde aandacht voor de (financiële) positie van raadsleden en wethouders. Past men voor de laatste categorie geen adequate honorering toe, dan is het gevaar levensgroot aanwezig, dat men niet de juiste bestuurders krijgt. Andere onderwerpen, die de aandacht van de heer Van Aardenne kregen, waren het pensioenverhaal voor ambtenaren en de beloning bij de politie. Bij de politie plaatste onze afgevaardigde een kanttekening bij de demonstratie van politiepersoneel in Den Haag. Hij noemde het optreden hierbij de politie onwaardig. Hij vroeg om een onderzoek, hetgeen

hem door de bewindsman — mr. Geertsema — werd toegezegd.

Justitie

De begroting van Justitie bracht mr. Geurtsen op het spreekgestoelte. Hij verweet minister Van Agt het gebruik van woordspelletjes; daaraan heeft de Kamer niets. In dit verband herinnerde onze woordvoerder aan de „toezegging“ van de bewindsman inzake het optreden tegen het kraken van leegstaande panden. Hij herinnerde daaraan, omdat hij dit van groot belang acht in het kader van de handhaving van onze rechtsstaat. Kort na de begrotingsbehandeling verenigde het kabinet zich met een desbetreffend wetsontwerp. Bedrijfsbezetting en het gebeure in de Rotterdamse Afrikaanderbuurt waren andere onderwerpen, die mr. Geurtsen aan de orde stelde. Democratie kenmerkt zich door verdraagzaamheid. Dat is niet een over je heen laten lopen, maar wel een je verdiepen in wat een ander beweegt. Het is evenmin een domweg aan een ander opleggen van je wil, maar het een ander mogelijk maken zijn opvattingen en zijn levenspatroon in te passen in die van de meerderheid. Verdraagzaamheid is niet passief, maar juist actief en creatief. Zij voorkomt dat de democratie ontaardt in een soort dictatuur van de meerderheid, zij schept de ruimte, die ieder voor de beleving van zijn vrijheid nodig heeft. Dat is de taak van de minister van justitie. De vrijheid van de burger is niet optimaal, als hij niet ook zijn veiligheid verzekerd weet. De zekerheid wordt aangetast als hij het gevoel krijgt machteloos te staan tegenover terreur en intimidatie. In dit verband sprak de heer Geurtsen er zijn teleurstelling over uit, dat deze Kamer niet toekomt aan de wetgeving tegen luchtpiraterij.

Defentie

Voor de heer Koudejs betekende de behandeling van de Defensie-begroting zijn laatste optreden in de Kamer, waarin hij immers na de verkiezingen niet zal terugkeren. Hij kwam op voor handhaving van de defensieve kracht van de Navo, totdat betrouwbare overeenkomsten tussen Oost en West de weg zullen hebben vrijgemaakt naar de verzevenlijking van een wereld zonder oorlog.

Wie meent dat de basis van de westelijke onderhandelingspositie moet blijven rusten op een geloofwaardige en efficiënte staat van verdediging, moet bedenken dat wederopbouw van een verwaarloosde defensie méér kost dan de instandhouding daarvan, meestal te laat komt en veelal mensenlevens kost. Daarom zou de VVD het onverantwoord nalatig achten niet over te gaan tot vervanging van materieel, dat hoognodig aan vervanging toe is — of dat nu mobiele luchtafweer is of tankafweer voor de landmacht, vervanging van de Starfighters of vervanging van de onderzeebootbestrijdingsfregatten. De heer Koudejs sprak het vertrouwen uit, dat er na de verkiezingen een kabinet zal komen dat onze bijdrage aan de westelijke verdediging op peil zal houden en in kwaliteit zal opvoeren, ertoe bijdragende dat de Sowjet-Unie ons, het Westen, beschouwt als een onderhandelingspartner waarmee zij inderdaad serieus moet onderhandelen. Niet als een tegenstander, die het uithoudingsvermogen mist of de moed niet meer kan opbrengen.

Landbouw

De vierde begroting, die de Kamer nog vóór de verkiezingen afdeed, was die van landbouw en visserij, waarbij de heer Tuynman het woord voerde. Als één ding duidelijk is, zo merkte onze afgevaardigde op, is het wel dat een goed landbouwbeleid primair een consumptiebelang is. Na het milieuecongres in Stockholm bleek de heer Tuynman aanzienlijk minder optimistisch over de groei van de wereldvoedselproductie in verhouding tot de groei van de wereldbevolking. De achteruitgang van de kwaliteit van vele landbouwgronden in verscheidene landen noemde hij verontwaardigend groot. Een eigen Westeuropese landbouwproductie blijft derhalve belangrijk. Kijkt men bovendien naar de bijdrage van de land- en tuinbouw tot het nationaal produkt en naar een agrarische export van ruim tien miljard dan

VERVOLG OP PAGINA 6

Prikkels

- Uit een hoofdartikel in Basis, tweewekelijks orgaan van de Stichting Geestelijke Weerbaarheid; „De enige partij die weinig interne moeilijkheden schijnt te hebben, is de VVD. De nieuwe leider van de Tweede-Kamerfractie van de VVD, tevens lijststaanvoerder de heer Wiegel (de jongste onder zijns gelijken) blijkt lang niet onverdienstelijk te kunnen manoeuvreren“.

- Uit een bespreking in Trouw van het vierde deel van het boek van dr. L. de Jong, Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog: „Grote bewon-“

dering legt De Jong aan de dag voor liberalen als Cleveringa en Telders. De laatste was niet alleen voorzitter van de Liberale Staatspartij, maar ook een principiële denker met een grote persoonlijke moed“.

- Het vroegere socialistische Kamerlid de heer J. H. Scheepers in Accent: „Er blijven eigenlijk maar twee (partijen) over, die ernstig te nemen zijn en wel DS'70 en de VVD. Zij zijn duidelijk en dat is heel wat“.

- Uit een artikel in De Tijd over de heer Arie Groenevelt: „De publieke opinie: dat zijn de heren Wiegel, Berkhouwer en Van Riel“.

- Mr. J. J. Vis in NRC/Handelsblad: „Het werknemersfront is zo verdeeld, dat er geen stemadvies af kon. Zelfs het NVV, vroeger door personele unies verbonden met de PvdA, moet zich in stilzwijgen hullen, want heel wat leden hebben voorkeur voor andere partijen (DS'70, CPN, VVD).“

JOVD-congres in Noordwijkerhout

door onze redacteur
V. G. A. M. Hafkamp

Tijdens zijn rede op het congres van zijn organisatie dat op 4 en 5 november in „De Leeuwenhorst” in Noordwijkerhout is gehouden, heeft JOVD-voorzitter D.N.M. van Wees zijn vreugde uitgesproken over de presentatie van het Liberaal Manifest, zoals dat door een aantal VVD-leden is opgesteld. Hij noemde het manifest „een goed stuk”. Met name de passage over de privacy en de beroepsmogelijkheden als de privacy in gevaar komt of wordt aangetast, getuigen van de ware liberale geest, vond hij. Hij memoreerde dat in het manifest wordt gepleit op het gebied van het milieu voor dwingende randvoorwaarden, geïntegreerde wetgeving, recycling, het stimuleren van milieuvriendelijke producten en internationale samenwerking in EEG-verband. Hij vroeg zich af of de resolutie „Leefbaarheid” van het vorige JOVD-congres hierop invloed heeft gehad.

Hij maakte ook enkele kritische kanttekeningen. Zo wordt er minder nadruk gelegd op het scheppen van betere voorwaarden voor specifiek achtergebleven groepen, zoals bejaarden, kleine zelfstandigen en werkende jongeren, vond hij. „Geen van deze groepen wordt met zoveel woorden genoemd. Het Liberaal Manifest komt niet tot een integrale visie op de wereldproblemen en ontkennt de samenhang tussen bewapeningswedloop, de exponentiële groei der kapitaalinvesteringen en de welvaarts kloof tussen arme en rijke landen. Over de gevaren van de kwalitatieve bewapeningswedloop wordt niet gesproken. Evenmin over een bezinning op de problematiek van de economische groei. Ten slotte wordt de problematiek van de economische groei ten ene male ontkend en gesimplificeerd tot een probleem van bevolkingsgroei,” aldus de heer Van Wees. Het concept „Fundamentele uitgangspunten voor een liberaal beleid” dat de JOVD op haar congres ter sprake zou brengen — het kwam er door tijdgebrek niet van — is op deze punten heel wat realistischer, vond hij. Hij sprak de hoop uit dat de JOVD met die visie een positieve inbreng kan hebben bij de discussies over het liberaal manifest.

De heer Van Wees bleef uiteraard ook bij de huidige politieke situatie stilstaan. Hij constateerde dat het huidige

bolwerk van de PvdA, de linkse concentratie, in al haar voegen kraakt. D'66 die in deze concentratie de enige was die kon zorgen voor wat pluriformiteit begint duidelijk de verschijnselen te vertonen van de wurgende omklemming, waar ze zich in januari 1971 vrijwillig voor heeft aangediend. Dit is eens en vooral duidelijk geworden tijdens het congres van de PvdA dat onlangs in Scheveningen werd gehouden. Hier vierde Nieuw Links zijn grootste overwinning die het ooit heeft gehad. Het gelijk dat daarna nodig was om de samenwerking met D'66 te kunnen voortzetten, was in mijn ogen slechts een doekje voor het bloeden”, aldus de JOVD-voorzitter. „D'66 heeft zich daardoor bij Nieuw Links aangediend om te worden geëlimineerd.”

Wenspakket

Niet alleen de verradicalisering en de verlinking van de PvdA maakt de linkse concentratie tot een weinig constructieve groepering, vond hij. „In belangrijke mate draagt daartoe vooral bij het enorme wenspakket dat indrukwekkender is dan ooit te voren en het best met „sinterklaaswasijs” kan worden gekarakteriseerd”.

Hij betreunde het dat de VVD zich niet duidelijker aan de kiezer wenst te presenteren. Hij leidde dit af uit het vrij vage en weinig zeggende urgentieprogramma. „Tactisch gezien zou men een dergelijk vaag stuk nog wel kunnen rechtvaardigen, omdat het bij de komende onderhandelingen over een nieuw regeringsbeleid de nodige flexibiliteit geeft. Ten opzichte van de kiezer zou ik het echter wenselijk hebben gevonden dat een concrete en duidelijke liberale visie was gepresenteerd. Dat mag wel in deze moeilijke tijd en hoeft beslist geen schande te zijn”.

Den Uyl

Gast op het congres was onder meer drs. J. den Uyl die een debat zou voeren met zijn collega fractievoorzitter van de KVP, Andriessen. Laatstgenoemde bleek verhinderd en liet zich vervangen door Kamerlid Peijnenburg. Drs. Den Uyl viel scherp uit tegen de confessionele

partijen die hij kiezersbedrog en het „de kiezer naar de mond praten” verweet. Het manifest van de drie confessionelen noemde Den Uyl niet meer dan een verzameling leuzen. Hij was vooral boos over het feit dat de confessionelen spreken over een jaarlijkse verzwaring van de belastingdruk met een half procent onder toevoeging van het zinnetje „als de samenleving dat wil accepteren”.

Vorig jaar hadden de confessionelen het ook over een half procent, maar toen stond die toevoeging er niet bij, aldus den Uyl die daaruit afleidde dat de drie dit punt hebben afgezwakt om de samenwerking met DS'70 en VVD open te houden en daarmee het herstel van de oude vijf partijen-coalitie. „Wie is die samenleving die het moet accepteren?” vroeg Den Uyl zich af en hij gaf meteen het antwoord: „Volgens mij maar twee personen: Wiegel en Drees jr.” KVP-er Peijnenburg liet zich niet uit over de vraag voor welk verkiezingsprogramma hij meer sympathie heeft, dat van de PvdA of dat van de VVD. „Het is een gok van partijvoorzitter De Zeeuw te zeggen dat er met de PvdA meer te bereiken valt dan met de VVD” merkte hij op. Verder was het z.i. onbegrijpelijk dat de linkse drie er op rekenen dat ze van de confessionele kamerleden steun zullen krijgen in geval van een minderheidskabinet, terwijl ze voor de verkiezingen de confessionelen onwaardig vonden om mee te praten. Hij zag meer in een confessioneel minderheidskabinet, wanneer er geen meerderheidsregering kan komen.

Angola

Het congres wijdde zich verder aan een aantal huishoudelijke zaken. Zoals reeds boven vermeld ontbrak de tijd over te gaan tot de behandeling van het concept „fundamentele uitgangspunten voor liberale politiek”. Dit zal nu worden behandeld op de verenigingsraad van 9 december te Utrecht. Op het programma staat dan ook een film van twee JOVD-ers van de afdeling Bergen op Zoom die op uitnodiging van de Portugese regering Angola bezochten. Dr. S. Bosgra, voorzitter van het Angolacomité, zal aanwezig zijn voor een weerwoord.

Verkiezingsbijeenkomsten

10 november

- L. M. de Beer te Nijmegen. Discussie met DS '70.

13 november

- Minister W. J. Geertsema te Epe. Hotel-restaurant De Stern, 20.00 uur.
- Mevrouw drs. N. Smit-Kroes te Doetinchem. Debat met PvdA. De Sociëteit, 20.00 uur.
- Mr. F. Portheine te Gorssel. „De Roskam”, 20.00 uur.
- H. P. H. Waalkens te Zwolle. Pedagogische Academie.

14 november

- H. P. H. Waalkens te Renkum. Hotel-restaurant Campman, 20.00 uur.

15 november

- Mr. H. van Riel te Harderwijk. Hotel IJsselmeer. 20.00 uur.

16 november

- Minister H. J. de Koster te Enschede. Tearoom restaurant „Hermes”. Boulevard 1945 - 3, 20.00 uur.
- Mej. mr. A. Kappeyne van de Coppello voor afdeling Hengelo.

Minister
Geertsema

Mej. mr. A.
Kappeyne
van de Coppello

18 november

- Mevrouw drs. N. Smit-Kroes te Oosterbeek. Voor JOVD.

20 november

- Mevrouw H. van Someren-Downer en staatssecretaris J. G. Rietkerk te Arnhem. Hotel Haarhuis, 20.00 uur.
- Mr. A. Geurtsen voor afdeling Doesburg, Hummelo en Keppel.
- L. M. de Beer te Nijmegen. Scholengemeenschap, 13.30 uur.
- G. W. Keja, H. P. H. Waalkens en A. Ploeg te Wapenveld. 20.00 uur. Dorpshuis.

21 november

- Ir. D. S. Tuijnman te Ruurlo. Hotel „De Luifel”.
- Drs. G. M. V. van Aardenne te Arnhem. Schoolforum.
- H. P. H. Waalkens te Almelo. Suisse, 20.00 uur.
- Mr. J. G. Geene te Lochem. Forum.
- Staatssecretaris Vonhoff te Schalkhaar. De Lindeboom, 20.00 uur.

23 november

- Mr. H. van Riel te Ede. Reehorst. 20.00 uur.

23 november

- H. P. H. Waalkens. Jokari Wageningen.

Mevr. drs.
N. Smit-Kroes

24 november

- L. M. de Beer te Apeldoorn. Forum voor jongeren.
- Ir. D. S. Tuijnman te Ede. Marnix-college.
- Drs. G. M. V. van Aardenne te Zaltbommel. Schoolforum.

Bestuursmutaties

KAMPEN-IJSSELMUIDEN. — Door het overlijden van de heer H. Troost, penningmeester van de afdeling en het bedanken als bestuurslid door dr. C. N. Fehrman, heeft Kampen-IJsselmuider een nieuw bestuur moeten kiezen dat er als volgt uitziet: J. E. van Vugt, voorzitter, K. J. Visser, IJsseldijk 31, Kampen, secretaris, H. H. O. Schmitz, penningmeester en drs. P. J. Feteris, M. K. Holtland, J. Sangers, S. A. van Wijngaarden en mej. A. J. Zikken, leden.

HARDERWIJK. — Het nieuwe bestuur van de afdeling Harderwijk ziet er als volgt uit: H. M. Koerselman, voorzitter, mevrouw E. van Emmerik-Kamphuis, penningmeesteres, mevrouw A. Bergers - Wieringa, Vondellaan 43 (03410 - 3629), secretaresse, J. J. Hilbers, ir. J. W. Schellekens, B. Daansen en J. van Bijsterveld leden.

nder de loep

door onze politieke
redacteur A. W. Abspoel

● De arbeider in de maatschappij

Velen hebben zich geschokt gevoeld door het brute en onverantwoordelijke optreden van de heer Groenevelt van de Industriebond NVV en door het heengaan — als gevolg daarvan — van de in deze functie nog jonge voorzitter van het NVV, de heer Ter Heide. Toch was noch het optreden van de een, noch het aftreden van de ander een volslagen verrassing voor wie zich een stukje vrij recente sociaal-politieke en vakbewegings-historie nog herinnert. Er gebeurt echter zo overstelpend veel in deze rumoerige tijd, dat men snel vergeet.

Het was in de periode van de snelle groei van de VVD naar haar tegenwoordige plaats als derde in de sterkteverhoudingen der fracties in de Kamer en van de terugloop der Partij van de Arbeid, dat drs. Den Uyl, toen (o.a.) nog directeur van het wetenschappelijk bureau der socialistische Dr. Wiardi Beckman Stichting, een verhandeling schreef over de veranderde plaats van de arbeiders in de maatschappij van nu. Vooral de geschoolde arbeiders, zo was toen zijn redenering, voelden zich geen proletariërs meer, die „niets te verliezen hadden dan hun ketenen". Zij voelden zich niet meer staan buiten of tegenover de nationale samenleving, maar waren zich daar een deel van gaan voelen. Zij zagen geen belang meer in grote, schoksgewijze tot stand te brengen en ongewisse structurele veranderingen. En „zelfs" tegenover een liberale partij als de VVD, die de vrije, ondernemingsgewijze produktie voorstaat, voelden velen van hen geen of weinig bezwaren meer. Het was ook in diezelfde tijd, dat in de vooraf door het initiatief van mr. D. U. Stikker tot stand gekomen Stichting van de Arbeid voortdurend en vruchtbaar overleg tussen de topfiguren van de werkgevers- en de werknemersorganisaties kon worden gevoerd.

Het begin van de kentering is bijna op de dag aanwijsbaar. In november 1961 publiceerde de inmiddels hoogleraar te Nijmegen geworden socioloog pater dr. H. J. Hoefnagels S. J. zijn gerucht makende artikel: „Nederland een sociaal paradijs?", in de Sociologische Gids. Hij verweet daarin de vakbeweging — om het maar heel kort samen te vatten — dat zij veel te slap optrad en te veel geneigd was zich bij de bestaande omstandigheden en structuren neer te leggen. En hij spoorde de vakbeweging daarom aan, een andere, „actievare" en strijdvaardiger politiek te gaan voeren. Over dat toen nogal provocerende artikel is weken- en maandenlang in de pers geschreven en gedebatteerd en het heeft zijn escalerende werking niet gemist.

Opgestane, zich noemende „kritische vakbondsbestuurders" namen zich de „geleerde" aanmaningen ter harte en bleven ze op tot herleeft klassenstrijdleuzen. Een aantal bestuurders en leden van de bij de vakcentrales aangesloten bonden vormden binnen de bestaande vakbeweging de „kritische vakbeweging", die zich als eerste ten doel stelde wat zij noemden „democratisering" van de vakbeweging en het entameren van een uitgesproken „anti-kapitalistisch" beleid. Omstreeks 1970 werd voor het eerst niet alleen van het door middel van stakingen steunen van in de bedrijven opkomende „arbeiders-acties", maar ook van „bedrijfsbezettingen" gesproken, zoals wij die thans bij ENKA in Breda hebben meegemaakt.

● Aftreden Ter Heide: begrijpelijk maar jammer

De heer Groenevelt van de Industriebond NVV is kennelijk uit de boven aangehaalde „school" afkomstig. Zijn doeleinden en de taal zijn dezelfde.

In een pre-advies over „Ontregelingen binnen de samenleving" schreef drs. F. Sweets, socioloog en secretaris van het Nederlands Christelijk Werkgeversverbond in januari vorig jaar, onder invloed van de gebeurtenissen van toen: „Een vakbeweging, die besluiten van het parlement naast zich neerlegt, overleg met de regering weigert en SER-akkoorden doorbreekt, is ontregeld en draagt ook bij tot de maatschappelijke ontregeling".

De heer Groenevelt heeft daar kennelijk echter „geen boodschap aan" (een geliefde uitdrukking van deze vakbonds-

leider), al is hij dan nu (voorlopig?) te elfder ure blijkbaar gezwicht.

Dat men ook over het aftreden van de heer Ter Heide als gevolg van het conflict met zijn bondscolllega Groenevelt, niet zo verbaasd behoeft te zijn (mijn tweede stelling van hierboven), kan blijken uit een herinnering aan diens uitlatingen, eveneens in januari vorig jaar, na de aanvaarding van het voorzitterschap van het NVV, als opvolger van de heer Kloos. De heer Ter Heide richtte toen in het RAI-congrescentrum te Amsterdam een opvallend felle aanval op wat hij noemde de „linkse intellectuelen en dogmatici", die de oorzaken van alle problemen zoeken bij de bestaande maatschappelijke structuur, hun tegelijk verwijtend, de vakbeweging voortdurend „hinderlijk te volgen".

De heer Ter Heide bleek terecht van mening te zijn dat voor onze maatschappij geen Haarlemmerolie bestaat in de vorm van een revolutionaire verandering van de structuren, welke alle problemen zou oplossen. En hij nam duidelijk afstand van al degenen „die menen dat elk compromis te veroordelen is, indien het niet gepaard gaat met strijd en politieke bewustwording". Haarscherp voegde hij daar nog aan toe: „Men wordt geen lid van een vakbond om door een klein groepje intellectuelen, dat zichzelf als de politieke elite beschouwt, zogenaamd politiek bewust te worden gemaakt".

Het is begrijpelijk, maar tegelijk ten zeerste te betreuren, dat een man die deze redelijke en juiste opvattingen heeft over de taak en de plaats van de vakbeweging, na de revolutie van de leider van de grootste bij het NVV aangesloten vakbond het bijtje er bij neer heeft gelegd.

● Gespreide aanhang

Men weet, dat we niet zo heel veel waarde hechten aan publieke opinie-onderzoeken voor de verkiezingen. Daarvoor zijn, zeker dit keer, de verschillen, die de „concurrerende" enquêtes opleveren, trouwens ook te groot. Het enige voor ons belangrijke politieke opinie-onderzoek is de Kamerverkiezing zelf op 29 november en we hopen en vertrouwen, dat de VVD met lijsttrekker Wiegels uit dat onderzoek met succes te voorschijn zal komen.

Dat neemt natuurlijk niet weg, dat het altijd plezieriger is, wanneer enquêtes uitwijzen dat men in de opgang zou zijn, dan wanneer het omgekeerde zou blijken. Wat dat betreft hebben we dit maal geen klagen. Bracht een deze zomer door Elsevier/NIPO ingesteld onderzoek het voor de VVD nog niet verder dan 10 pct. (een lichte teruggang van 0,3 pct. vergeleken bij de Kamerverkiezingen van 1971), een later door Parool/Ned. Stichting voor Statistiek gehouden enquête leverde voor de VVD al 12 pct. op (een vooruitgang van 16 op 18 Kamerzetels). En nu heeft de jongste enquête, van AVRO/Legendijk, ons blij gemaakt met een percentage van 13,9. Dat zou 21 in plaats van de 16 Kamerzetels van thans betekenen. Een uitslag, waar wij uiteraard geen enkel bezwaar tegen zouden hebben! We zullen echter onze nuchterheid behouden en het voorlopig dan maar houden op het gemiddelde van deze drie enquêtes, dus 12 pct.

Er is nog iets, dat moedgevend is en vooral onze propagandisten in het zuiden nog eens extra moge inspireren. Zaterdag 4 november publiceerde het Algemeen Dagblad in het kader van een reportage over de jongeren en de stembus, de resultaten van een proefstemming, die na een voorafgaande „politieke les" en discussie onder leiding van de docenten werd gehouden onder de bijna honderd studerende aan de Paedagogische Academie Thomas Morus, een

rooms-katholieke instelling in Rotterdam. Een Paedagogische Academie (vroeger noemde men dat eenvoudig: Kweekschool voor Onderwijzers) en dan nog rooms-katholiek; pessimisten zouden verwachten, dat de VVD daar geen schijn van kans zou hebben. Daar vergissen ze zich dan echter in. De VVD kreeg van deze toekomstige katholieke leerkrachten 10,1 pct. der stemmen, dat is slechts een fractie van een procent minder dan ons landelijke percentage bij de Kamerverkiezing van vorig jaar. Een meisje zei het heel juist: „Je kunt tegenwoordig best socialist of liberaal stemmen en toch goed katholiek zijn."

In zijn commentaar noemt het Algemeen Dagblad vooral voor D'66 de uitslag opzienbarend. Zij bracht het bij deze jongeren niet verder dan 4,6 pct., tegen 6,8 pct. landelijk vorig jaar. „Deze partij, eens de grootste trekpleister voor jong Nederland, kwam er op de Paedagogische Academie niet meer aan te pas," aldus het A.D. Een ander meisje dan het eerder geciteerde zei hierover: „D'66 begon geweldig en het leek er echt op, dat Hans van Mierlo het helemaal zou gaan maken, maar als je nu naar hem luistert, is hij óók onbegrijpelijk geworden, net als de anderen."

De Partij van de Arbeid behaalde hier met 6,7 pct. een lager percentage dan de VVD, maar dat wil niet zeggen dat de radicaliteit onder deze jongeren niet welig tiert. PSP en PPR behaalde met resp. 33,7 pct. en 13,5 pct. namelijk percentages, die in geen verhouding staan tot hun aanhang in het land (in 1971 resp. 1,4 pct. en 1,8 pct.). DS'70 bracht het bij deze aanstaande pedagogen tot 3,4 pct. (landelijk in 1971: 5,3 pct.). De KVP behaalde op deze rooms-katholieke instelling 19,1 pct., de beide protestant-christelijke partijen uiteraard vrijwel nihil (de ARP, 1,1 pct. de CHU geen enkele stem).

Voor mij lijkt de enige belangrijke aanwijzing uit deze proefstemming te zijn, dat de VVD haar stemmen overall vandaan haalt en zo'n duidelijk gespreide aanhang is een goed en gezond teken.

Culturele Commissie

Op 25 oktober kwam de Culturele Commissie van de VVD in Den Haag bijeen. Hoofdpunt van de agenda werd gevormd door een — eerste — bespreking van de begroting van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, waarbij de Commissie zich tot de cultuur beperkt.

De Commissie betreurt het zeer, dat er op de monumentenzorg bezuinigd wordt. Wil Nederland behouden wat het aan monumenten heeft, dan is het zaak om aan het onderhoud daarvan thans de hoogste prioriteit te geven. Een ander opvallend punt is, dat de memorie van toelichting zwijgt over het ballet, hoewel zij een paragraaf bevat, getiteld muziek, opera en ballet. Besloten werd de bespreking van de begroting de volgende vergadering voort te zetten. Tevens zal de Commissie dan het subsidiebeleid van de overheid bediscussieren.

vrijheid en democratie

● De redactie van Vrijheid en Democratie is gevestigd te Hilversum, Pieter de Hooghlaan 87. Hoofdredacteur en voorzitter van de redactiecommissie is de heer Ph. C. la Chapelle.

● De abonnementen-administratie wordt verzorgd door het algemeen secretariaat van de VVD, Koninginnegracht 57 te Den Haag (telefoon 070 - 604803). Voor adreswijzigingen etc. wende men zich dus tot het algemeen secretariaat.

● De advertentie-exploitatie wordt verzorgd door de Nederlandse Dagblad Unie, Westblaak 180 (postbus 824) te Rotterdam, telefoon 010 - 147211.

algemeen secretariaat

● Het algemeen secretariaat van de VVD is gevestigd te Den Haag, Koninginnegracht 57, telefoon (070) - 604803. Postrekening: 67880 ten name van de algemeen secretaris van de VVD te Den Haag.

secretariaat tweede kamer fractie

● Het secretariaat van de VVD-fractie in de Tweede Kamer is gevestigd in het gebouw van de Tweede Kamer, Binnenhof 1A te Den Haag. Telef. (070) - 61 49 11.

JAC. JURRISSSEN & ZOON

Boomkwekers sinds 1773

Voor grote Coniferen, Taxus, Thuya's, Hulst, Spar, Pinus, enz., enz.

Van 2 tot 4 à 5 meter hoog

CORT VAN DER LINDENLAAN 1 - NAARDEN - TEL. 02159 - 43706

Campagne West-Brabant

De VVD heeft besloten zich tijdens de verkiezingscampagne met zeer veel nadruk op het zuiden van het land te richten. Om die reden organiseert zij in West-Brabant op 15 en 16 november twee speciale verkiezingsdagen, waarop prominente VVD-ers vijf grote plaatsen in dit gebied gedurende een toernooi zullen aandoen. De deelnemers aan de propagandatocht door westelijk Brabant zijn de minister van economische zaken, de heer H. Langman, de Kamerleden mr. A. Geurtsen, mr. F. Portheine, drs. G. M. V. van Aardenne, mr. H. Koning en L. M. de Beer. Het gezelschap wordt gecompleteerd met oud-JOVD-voorzitter, thans onder meer kamerkandidaat drs. D. J. D. Dees. De plaatsen die het zevental zal aandoen zijn: Oosterhout, Roosendaal, Etten-Leur, Bergen op Zoom en Breda in chronologische volgorde.

Het programma voor de West-Brabantdagen ziet er als volgt uit:

15 november:

- 10.00 - 12.00 uur: Oosterhout. Het programma luidt als volgt:
- 10.00 - 10.15 uur: Ontvangst in de „Vondelbar” in Oosterhout.
- 10.15 - 11.00 uur: Winkelbezoek.
- 11.15 - 12.00 uur: Winkelcentrum „Arendshof”.

12.00 - 12.30 uur: Wandeltocht naar de markt.

12.30 - 13.00 uur: Lopende lunch in hotel „Centraal”.

14.00 - 19.00 uur: Roosendaal. Het programma luidt als volgt:

14.00 - 15.00 uur: Ontvangst in Roosendaal in „Poort van Kleef”, Molenstraat 70.

15.00 - 17.00 uur: Vertrek voor rondgang stad, O.a. Molenstraat en Oude Markt.

17.00 - 19.00 uur: Aankomst in „t Wit Roosken”, Nispensestraat 14 voor een borrel en een koud buffet. Trefpunt van middenstand en bedrijfsleven.

20.00 uur: Avond in de „Korenbeurs”, Potterstraat 50, Bergen op Zoom. Sprekers mr. H. Koning en mr. F. Portheine.

20.00 uur: Etten-Leur. Spreekbeurt minister H. Langman in het Hervormd Gemeenschappelijk Centrum, Baai 154, Etten-Leur.

16 november:

10.00 - 14.30 uur: Bergen op Zoom. Het programma luidt als volgt:

10.00 - 10.30 uur: Ontvangst in Bergen op Zoom in hotel „De Draak”, Grote Markt.

11.15 - 12.30 uur: Naar weekmarkt, Havenkwartier (renovatie) en binnenstad voor confrontatie met publiek en winkeliers.

12.30 - 14.00 uur: Aankomst in de „Korenbeurs”, Potterstraat 50, voor een borrel en lunch (erwtensop en roggebrood met spek). Bijeenkomst van bedrijfsleven en middenstand — desgewenst autoriteiten — die daarbij aanwezig willen zijn.

14.00 uur Vertrek naar Breda.

15.00 - 19.00 uur: Breda. Het programma luidt als volgt:

15.00 - 16.30 uur: Aankomst minister H. Langman en de Kamerleden (waarschijnlijk de heren Portheine en Koning), ontvangst in „De Beurs-Modern”, Veemarktstraat 2, Breda. De voorzitter van de afdeling Breda heet de bezoekers welkom. Na een kort, inleidend woord van de minister en een Kamerlid is er gelegenheid tot vragen stellen en daarna tot een informeel contact.

16.30 - 17.00 uur: Wandeling met muziek over de Grote Markt en enkele stukken van de winkelstraten, op weg naar de Havermarkt.

20.00 uur: Spreekbeurt Wiegel in de Graanbeurs, Breda.

Bestuursmutaties

AXEL, — De afdeling Oost-Zeeuws Vlaanderen heeft een nieuw bestuur dat als volgt is samengesteld: voorzitter H. J. de Jonge, secretaris ir. J. G. W. Smalt, penningmeester ir. A. Krijgsman en leden dr. H. Beijer, D. van Leeuwen en J. C. Vink.

Verkiezingsbijeenkomsten

15 november

- Ir. D. S. Tuijnman te Middelburg, Keetenstraat 2, schoolforum 15.00 uur.
- L. M. de Beer te Zierikzee.

H. P. H. Waalkens

16 november

- H. P. H. Waalkens te 's-Hertogenbosch. Hogere Agrarische School, 20.00 uur.
- Mr. H. E. Koning te Helmond, Hotel Westende, 20.15 uur.
- L. M. de Beer te Helden.
- Minister Langman te Heerlen. Bowlingcentrum, 20.00 uur.

17 november

- Mevrouw drs. N. Smit-Kroes voor afd. Geldrop. Politieke markt met speakerscorner. Ontmoetingscentrum „Het Kruispunt”. Laan der Vier Heemskinderen, 20.00 uur.
- Mr. H. E. Koning te Goes, „Actiegroep Oosterschelde open.”
- Mr. F. Portheine, te Venray, hotel De Zwaan, Markt 2.

20 november

- Staatssecretaris H. J. L. Vonhoff te Eindhoven. Hotel Cocagne. Debat met D '66, 20.00 uur.
- Mr. F. Portheine te Geleen, café-

mr. H. E. Koning

restaurant De Kluis, Kluis 42, 20.00 uur.

- L. M. de Beer voor afdeling Oosterhout, paviljoen De Waranda.

21 november

- Mr. H. E. Koning te Weert, hotel Jan van Weert, Stationsstraat 7, 20.00 uur.

22 november

- Minister H. J. de Koster te Bergen op Zoom, sporthal Gageldonk, 20.00 uur.
- Staatssecretaris H. J. L. Vonhoff voor afd. Tilburg. Stadsschouwburg, 20.15 uur.
- Ir. T. Thalhammer te Deurne, jon-

mr. A. Geurtsen

gerencentrum De Deel, 20.00 uur.

23 november

- Minister H. J. de Koster te Breda, De Graanbeurs, 20.00 uur.

24 november

- Mr. dr. C. Berkhouwer voor afdeling Steenbergen, hotel Vroon.

27 november

- Mevrouw H. van Someren-Downer en mr. F. Portheine te Roermond, Harmonie paviljoen, Kapellerlaan 39.
- Mr. A. Geurtsen voor afdeling Oss.

In memoriam

ir. Stoel Feuerstein

CADZAND — Op 13 oktober 1972 overleed hier ir. M. J. Stoel Feuerstein, oud-lid van het hoofdbestuur, oud-voorzitter van de kamercentrale Middelburg.

De heer Stoel Feuerstein, vroeger woonachtig te Goes en directeur van de N.V. Waterleiding Mij. Zeeland, kreeg zitting in het hoofdbestuur van de partij bij de oprichting in 1948 en bekleedde het hoofdbestuurslidmaatschap onafgebroken tot 9 november 1963. Ook als voorzitter van de kamercentrale Middelburg was hij vele jaren actief.

Zij die de heer Stoel Feuerstein gekend hebben, behouden de herinnering aan een bijzonder hartelijk en aimabel mens die de liberale partij zeer ter harte ging en die met name in de provincie Zeeland die hij door en door kende, veel voor de VVD heeft gedaan.

De heer Stoel Feuerstein was Officier in de Orde van Oranje-Nassau. Hij ruste in vrede.

VVD in het parlement

VERVOLG VAN PAGINA 3

is de instandhouding van een goed toegerust agrarisch produktie-apparaat gebiedende eis.

De heer Tuynman gaf toe, dat de inkomensachterstand in de agrarische sector voor de helft is ingelopen, maar niettemin heeft de helft van de boeren nog een inkomen dat lager of weinig hoger ligt dan het minimumloon. De heer Tuynman somde verder in zijn betoog een aantal voorwaarden op, nodig voor de instandhouding van het gezinsbedrijf. Zorg sprak hij uit over de concurrentie, die de tuinbouw met name ondervindt van invoer uit Oosteuropese landen. Zorg had de heer Tuynman ook over het opheffen van veemarkten. Na Rotterdam gaat nu ook Groningen verdwijnen en over de opheffing van die van Amsterdam is overleg gaande.

De heer Tuynman besprak ten slotte ook een aantal visserij-belangen, waarbij o.m. tegenstellingen met de oliemaatschappijen (pijpleidingen) aan de orde werden gesteld.

Vragen

Het ongemoeid laten vertrekken van een Jordaniër met een Algerijns (diplomatiek) paspoort, die bij aankomst op Schiphol in het bezit was van twee kof-

fers, resp. gevuld met wapentuig en ongeadresseerde bombrieven, heeft begrijpelijkerwijs veel opschudding verwekt. Reden te meer voor de heren Berkhouder en Geurtsen om hierover vragen te stellen aan minister Van Agt (justitie), die daarop wel snel maar ook zeer onbevredigend heeft geantwoord. „Ook na langdurig verhoor kon niet anders worden vastgesteld dan dat deze (de diplomaat) wist, dat hij in één der koffers vijf pistolen vervoerde. Niet kon worden vastgesteld dat hij wist welke de inhoud van de andere koffer was.”

Met dit en de rest van het antwoord van de bewindsman hebben de zeven grootste fracties in de Tweede Kamer zich terecht niet tevreden gesteld en zij hebben gezamenlijk een initiatief genomen voor een nader onderzoek. Mr. Berkhouwer verklaarde tegenover ons niet alleen bijzonder ontevreden over het antwoord van de minister te zijn, maar ook verontwaardigd over het negatieve optreden van de justitie. Ten onrechte heeft men in het onderhavige geval aan het bezit van een diplomatiek paspoort onschendbaarheid van de bezitter toegekend, terwijl in feite die onschendbaarheid alleen geldt voor diplomaten, die in ons land zijn geaccrediteerd, hetgeen met de Jordaniër niet het geval was. De justitie heeft hier een

kans — haar op een presenteerblaadje aangeboden — laten glijpen om wellicht een sluier op te lichten van de organisatie achter de bombrieven.

Voor het overige: schriftelijke vragen van mevr. Veder-Smit over de voorgenomen aanleg van de persleiding naar de Eems-Dollard; van mevr. Smit-Kroes en de heer Van Aardenne over niet doorgaande investeringen van een aantal bedrijven in de Zaanstreek en over de selectieve investeringsheffingen; van de heer Koning over voorgenomen luchtlijnen door Air Benelux en KLM tussen Rotterdam en Southend; van mevr. Veder-Smit en de heer Tuynman over het lozen van onbehandelde fenol door een industrie in Rijnmond; van de heer Waalkens e.a. over het provinciaal overleg vormingsinstututen werkende jongeren in Overijssel; van de heer De Beer e.a. over nachtvluchten op Schiphol; van mevr. Smit-Kroes en de heer Keja over dienstplichtigen en hun studie, waarvoor een numerus fixus geldt; van mej. Kappeyne en de heer Geurtsen opnieuw over het interim-rapport van de commissie-Bloembergen (advies afschaffing dertiende penning) en ten slotte van mej. Kappeyne en mevr. Smit-Kroes over uitgelote studenten en het verlenen van garantie aan dezen volgende jaar voorrang te geven.

Vrouwenorganisatie jubileerde

Kopij voor deze rubriek zenden aan: mevr. mr. E. de Rook-Bedding, Stadhoudersplantsoen 212, Den Haag.

Vijftwintig jaar

De Organisatie Vrouwen in de VVD heeft half oktober haar vijftwintigjarig bestaan gevierd met een bijeenkomst op de Pietersberg te Oosterbeek. De Organisatie bood ter gelegenheid hiervan aan het secretariaat van de VVD een koffiezetapparaat aan voor zijn nieuwe gebouw aan de Koninginnegracht in Den Haag. Het Hoofdbestuur en het Dagelijks bestuur boden de jubilerende organisatie op hun beurt bloemen aan namens de partij. Bloemen waren er ook voor mevrouw Springer en mevrouw Fortanier-de Wit, met mevrouw Scheltema oprichtsters van de Organisatie Vrouwen in de VVD.

Ook na vijftwintig jaar kon de Organisatie zich verheugen in grote belangstelling voor haar jaarlijkse weekend, ook van de zijde van de voormannen (en vrouwen) van de partij. Dit jaar sprak de voorzitter van de Tweede-Kamerfractie, de heer Hans Wiegel, de bijeenkomst toe, na afloop waarvan zich een levendige discussie ontspon. Spreker schetste wat de VVD wil, wat zij deed en wat zij doet. De VVD praat niet alleen over sociaal denken, zij handelt er ook naar. Hoogste prioriteit heeft daarbij de strijd tegen de inflatie en de VVD schrikt niet terug om daartoe zo nodig impopulaire maatregelen te nemen. De partij gaat onafhankelijk de verkiezingen in, bewust van wat er op het spel staat en zij doet dat opgewekt en met elan. Aldus de heer Wiegel.

Als altijd was er het vragenuur, samspeel van de vrouwelijke Kamerleden van de VVD en de overige aanwezigen, waarbij door het enthousiasme het uurtje verpozing in de prachtige herfstbossen erbij inschoot.

Tot slot sprak de staatssecretaris van CRM, de heer H. L. J. Vonhoff, over „het sociaal-culturele leven in Nederland”. Spreker had met opzet voor deze titel gekozen omdat hij afwilde van de term Welzijnsbeleid, die door zijn steeds ruimere interpretatie steeds vager en algemener wordt en daardoor aan diepte verliest. Uiteindelijk is het gehele regeringsbeleid welzijnsbeleid, dat geldt evenzeer voor onderwijs, als voor defensie, sport, verkeer, gezondheidszorg etc. De heer Vonhoff wil dan ook liever de term sociaal-cultureel hanteren. Daarbij denkt hij aan jongerenwerk, sport, het niet-formele onderwijs, natuurbehoud, maatschappelijke dienstverlening en zo veel meer. Uitvoerig ging de spreker

Hans Wiegel heft het glas met de jubilerende dames, v.l.n.r. mevr. De Rook-Bedding (secr.), mevr. Dettmeyer-Labberton (presidente) en mej. Springer (lid van verdienste).

in op de historische ontwikkeling en de houding van de overheid en de particulier in het licht van het profijtbeginnel.

De ruim honderd deelnemers hadden weer een uitstekend weekend en raakten er eens te meer van overtuigd dat het politiek gezien nu van het grootste belang is dat de VVD bij de komende verkiezingen goed uit de bus komt.

Mevr. mr. M. L. BUSCHKENS-DIJKGRAAF

Contactdag

Op maandag 20 november a.s. wordt in het Familiehôtel te Paterswolde de jaarlijkse contactdag van de Organisatie Vrouwen in de VVD voor de drie noordelijke provincies Groningen, Friesland en Drente gehouden, aanvang 10.00 uur. Het programma ziet er als volgt uit. 10.00-10.25 uur Ontvangst met koffie. 10.25-10.30 Opening door de centrale vertegenwoordigster van de provin-

cie Drente, mevrouw E. Alberti-Tuynman.

10.30-12.15 Mevrouw mr. E. Veder-Smit, lid van de Tweede Kamer, spreekt over „De regering... dat zijn wij zelf!”

12.30 Gezamenlijke lunch.

13.30-14.30 De heer J. Schuurhuis over „Antiek in onze woning”.

14.30-16.00 Zijne Excellentie de minister van defensie H. J. de Koster over „Politieke bokkesprongen”.

16.00 Sluiting.

De kosten bedragen f 15,- p.p. (inclusief lunch, 1 koffie en 1 thee). Deelnemers worden vriendelijk verzocht dit bedrag vóór 15 november over te maken op giro 10.14.594 t.n.v. de Algemene Bank Nederland te Assen onder vermelding van „Vrouwen in de VVD p/a G. Bosscher-Huizinga van der Wal, Beilerstraat 20, Assen”. In verband met de organisatie zijn wij genoodzaakt ná 15 november f 17,50 in rekening te brengen. Introductie van niet-leden, die de VVD-beginselen onderschrijven, is toegestaan. Het Familiehôtel is met de bus van het station Groningen te bereiken.

Kandidaten voor Tweede Kamer

Kandidatenlijsten van de VVD voor de Tweede Kamerverkiezingen, zoals vastgesteld door de Buitengewone Algemene Vergadering op 23 september 1972.

In alle kieskringen: 1. H. Wiegel, Amsterdam.

2 t/m 13 (in wisselende volgorde): mr. W. J. Geertsema, Wassenaar; H. J. L. Vonhoff, Amsterdam; H. J. de Koster, Wassenaar; mr. J. G. Rietkerk, Rijswijk (Z.H.); mr. dr. C. Berkhouwer, Heiloo; mevr. mr. E. Veder-Smit, Leeuwarden; mr. A. Geurtsen, Maasland; ir. D. S. Tuijnman, Driebergen; mr. H. E. Koning, Rotterdam; dr. K. van Dijk, Roden; drs. Th. H. Joekes, Den Haag en mr. F. Porthéine, Leiden.

14 t/m 23 (in vaste volgorde): 14. mevr. drs. N. Smit-Kroes, Rotterdam; 15. G. W. Keja, Landsmeer; 16. J. M. van de Ven, Venlo; 17. H. P. H. Waalkens, Tollebeek; 18. mej. mr. A. Kappeyne van de Coppello, Leiden; 19. L. M. de Beer, Vlaardingen; 20. drs. D. J. D. Dees, Breda; 21. drs. G. M. V. van Aardenne, Dordrecht; 22. A. Ploeg, Arnhem en 23. drs. J. F. Scherpenhuizen, Groningen.

In de kieskringen 's-Hertogenbosch, Tilburg, Arnhem, Nijmegen, Middelburg en Maastricht: 24. J. Hoekstra, Oostburg; 25. drs. H. H. Poortman, Rotterdam en 26. ir. H. W. F. C. Donkersloot, Lochem.

In de kieskringen Rotterdam, 's-Gravenhage, Leiden en Dordrecht: 24. mevr. drs. N. J. Ginjaar—Maas, Rijswijk (Z.H.); 25. G. Chr. Wallis de Vries, 's-Gravenhage en 26. H. F. Heijmans, Waddinxveen.

In de kieskringen Amsterdam, Den Helder en Haarlem: 24. dr. R. W. de

Korte, Reeuwijk; 25. F. H. A. M. Lauxstermann, Amsterdam en 26. ir. T. Thalhammer, Valkenswaard.

In de kieskringen Utrecht, Leeuwarden, Zwolle, Groningen en Assen: 24. A. J. Evenhuis, Meppel; 25. H. T. Kingma, St. Jacobi Parochie en 26. M. de Bruijne, Amersfoort.

De plaatsen 27 t/m 30 worden door regionale kandidaten bezet, met dien verstande dat mevr. H. van Someren-Downer in een aantal kieskringen op nr. 30 is geplaatst.

Tournee Wiegel

13 nov. Steenwijk. Hotel V. de Woude, 20.00 uur. Kamercentrale Zwolle.

14 nov. Venlo. De Prins, 20.00 uur. Kamercentrale Maastricht.

15 nov. Amersfoort. Amicitia, 20.00 uur. Kamercentrale Utrecht.

16 nov. Breda. Graanbeurs. Kamercentrale Tilburg.

20 nov. Rotterdam. Atlanta, 20.00 uur. Kamercentrale Rotterdam.

21 nov. Koog a/d Zaan. De Waakzaamheid. Kamercentrale Den Helder.

22 nov. Nijmegen. Cultureel Centrum De Lindenberg, 20.00 uur. Rijkskieskring Nijmegen.

23 nov. Assen. Bellevue, 20.00 uur. Kamercentrale Drente.

27 nov. Amsterdam. Krasnapolsky, 20.00 uur. Kamercentrale Amsterdam. Met H. J. L. Vonhoff.

Onze gouden ploeg

Door een betreurenswaardig misverstand is in het bijschrift bij de grote groepsfoto van onze „gouden ploeg”, die wij in het verkiezingsnummer publiceerden, verzuimd de Limburgse kandidaat J. M. van de Ven te noemen. Hij stond niet op de foto, maar dat had in het bijschrift vermeld moeten worden, zoals ook gebeurde t.a.v. andere kandidaten die ontbraken. Onze excuses aan de heer Van de Ven en zijn zuidelijke supporters.

Congres Jeugd en Politiek

Bij de snel naderende kamerverkiezingen van 29 november mogen ook de achttienjarigen hun politieke keuze bepalen. Bijna een miljoen nieuwe kiezers die dank zij de mogelijkheid die de liberale minister van binnenlands zaken, mr. W. J. Geertsema, heeft geschapen een belangrijke invloed kunnen uitoefenen op de samenstelling van de nieuwe kamer. Het lijkt uitermate gewenst dat de nieuwe groep jeugdige kiezers, van wie velen hun ongenoegen over de gang van zaken in onze samenleving duidelijk laten blijken, een zo ruim mogelijk gebruik maken van hun nieuw verkregen recht. De enquêtes die het NIPO en andere instituten voor marktonderzoek hebben uitgevoerd, wijzen er duidelijk op dat van die jongeren velen verstek zullen laten gaan. Zij die wél een stem uitbrengen, uden volgens die enquêtes hun stem uitbrengen op de meer links georiënteerde partijen.

De afdeling Amsterdam is de mening toegedaan dat de VVD de nieuwe kiezers iets te bieden heeft. Zij wil dit hun zelf vertellen tijdens een congres dat zaterdag 11 november wordt gehouden.

den in hotel Krasnapolsky in de War-
moesstraat. Het congres begint om
10.15 uur. In de ochtenduren vertellen
staatssecretaris H. J. L. Vonhoff, twee-
de-kamerlid G. W. Keja en J.O.V.-
D.-voorzitter D. van Wees wat voor hen
het liberalisme betekent.

Na deze inleiding zullen enkele ge-
spreksgroepen worden gevormd. De re-
sultaten van de groepsdiscussies worden
's middags voorgelegd aan een forum,
waarin behalve de inleiders zitting heb-
ben de heer H. H. Jacobse, VVD-fractie-
voorzitter in de Amsterdamse gemeen-
teraad, drs. H. Frijlink, bestuurslid van
de afdeling Amsterdam, prof. G. Zou-
tendijk, eerste-kamerlid en drs. R. de
Korte, lid van het dagelijks bestuur.

Afdelingsvoorzitter J. Hopman zal na
de opening van het congres het voorzit-
terschap in handen leggen van de heer
J. Nouwen.

De toegangsprijs is gesteld op f 1,50.
Voor een eenvoudige lunch wordt f 5,-
incl. bediening in rekening gebracht.

Wij roepen met name jeugdige kiezers
en uiteraard alle geïnteresseerde VVD-
leden op het congres te bezoeken.

Bestuursmutaties

Krommenie — Met ingang van 1 november j.l. is benoemd tot secretaris van de afdeling A. F. M. Jacques, Lisdoddelaan 13 te Krommenie. Tel. 02980-85769. De heer Jacques vervangt de heer Beerekamp die 24 oktober werd benoemd tot voorzitter van de staten-
centrale Zaandam. Naast de heer Jacques zal het bestuur van de afdeling Krommenie bestaan uit de heren J. C. Hellendoorn, voorzitter en H. Becker, penningmeester.

Leidschendam — Het dagelijks bestuur van de regio De Vlietlanden is als volgt samengesteld: H. G. Jurriaans, voorzitter, C. Jol, secretaris-penningmeester, mevrouw P. Grimbergen-Teeuwisse en drs. A. F. Bolhuis, leden.

Gouda — In de afdeling Gouda is het bestuurslid, mevrouw Van Maaren-Kort, afgetreden. Zij stelde zich niet herkiesbaar. Voor de opengevallen plaats werd geen kandidaat gesteld.

Utrecht — De kamercentrale Utrecht heeft een nieuw bestuur: mr. G. A. W. C. baron van Hemert tot Dingshof, Raadhuislaan 10 te Maarn, voorzitter, mr. J. Schuttevaër, Utrecht, secretaris en mevrouw H. H. Olthof-Kulper, Baarn, secretaresse. Tot leden van de partijraad voor de kamercentrale Utrecht zijn benoemd: J. Brander, Bilt-hoven, G. M. Putters, Soest, drs. H. van de Ruit, Utrecht en drs. Z. W. van Wulfsten Palthé, Baarn.

Nieuwe partij-afdeling Nieuweveen

Nieuwkoop — Maandag 13 november wordt in hotel „De Watergeus”, Simon van Capelweg 10 te Norden, gemeente Nieuwkoop, de oprichtingsvergadering gehouden van een nieuwe VVD-afdeling Nieuweveen. Aanvang 20.00 uur. De heer G. van de Zande, lid van gedeputeerde staten van Zuid-Holland, zal bij die gelegenheid een inleiding houden over het voorontwerp streekplan plassengebied.

J. G. Belterman vertrekt als propagandist

Beverwijk — Op de dag van de verkiezingen, 29 november, zet de heer J. G. Belterman, de actieve propaganda-commissaris van de kamercentrale Den Helder een streep onder zijn partijwerk. De heer Belterman die de pensioengerechtigde leeftijd al ruimschoots is gepasseerd, heeft sinds februari 1965 vele activiteiten voor de centrale ontplooid. Hij leverde niet alleen zijn aandeel aan vele geslaagde verkiezingscampagnes, maar steunde ook de 38 afdelingssecretariaten die de centrale rijk is. Verder hielp hij de oprichting van nieuwe afdelingen voorbereiden en gaf hij goede adviezen aan het landelijke secretariaat en de Noordhollandse kamer- en statencentrales. Propaganda-commissaris is een parttime-baan, maar de heer Belterman heeft er zich vaak als fulltimer voor ingezet. De kamercentrale is hem veel dank verschuldigd en hoopt dat de uit-slag van de verkiezingen de kroon op zijn werk mag zijn.

VVD op Maaskantshow

MAASSLUIS — De VVD afdeling Maassluis zal op de Maaskantshow die van 13 tot 18 november in Maassluis wordt gehouden, een stand inrichten. Er zullen doorlopend bestuursleden aanwezig zijn om met de bezoekers over actuele problemen van gedachten te wisselen en het VVD-standpunt uiteen te zetten. Ook kamerleden en andere prominente VVD-ers zullen de stand bemanen.

Verkiezings-bijeenkomsten

- 13 november
- Mr. H. van Riel voor afdeling Zeist, congreszaal slot Zeist, 20.00 uur.
- G. W. Keja te Kortenhoeft voor afdeling Kortenhoeft's Graveland-Ankeveen, Café Van 't Klooster (bovenzaal), Kerklaan, Kortenhoeft, 21.00 uur.
- L. M. de Beer voor afdeling Amsterdam (openbaar). Paviljoen Vondelpark (ICC), 20.00 uur. Onderwerp: „Een dak boven je hoofd”.
- Drs. H. H. Poortman te Rotterdam, scholengemeenschap „Hugo de Groot”.

- 14 november
- Mevrouw drs. N. Smit-Kroes voor afd. Rijswijk. VVD-filosofie over onderwijspolitiek. De Hofstede, ingang Van Vredenburgweg, 20.00 uur.
- Minister W. J. Geertsema in Hoekse Waard.
- Staatssecretaris J. G. Rietkerk te Papendrecht. Openbare forumavond tussen zes politieke partijen, met mevr. Van Veenendaal (DS'70), Van Lier (PvdA), Van Mierlo (D'66), Mommersteeg (KVP) en mej. Van Leeuwen (ARP). Dorpshuis Cultura, 20.00 uur.

- G. W. Keja te Zaandam, gebouw De Haan, 20.00 uur.
- G. W. Keja te Zaandam, gebouw De Haan, 20.00 uur.
- G. W. Keja te Zaandam, gebouw De Haan, 20.00 uur.
- L. M. de Beer voor afdeling Harmelen.
- Drs. H. H. Poortman te Hoogvliet. Scholengemeenschappen, 19.30 uur.

- 15 november
- Minister W. J. Geertsema voor afdeling Gouda. Debat met drs. J. M. den Uyl.
- Mr. A. Geurtsen te Schoonhoven. Schoolforum.
- Mevrouw H. van Someren-Downer en mevr. drs. N. Smit-Kroes te Heerhugowaard. Voor kamercentrale Den Helder, regio Alkmaar en N.-Kennemerland. Heer van Jericho, Middenweg, 20.00 uur.

- 16 november
- Staatssecretaris H. J. L. Vonhoff voor ondercentrale Alblasserdam.
- Drs. G. M. V. van Aardenne voor afdeling Oostvoorne.
- Drs. J. F. Scherpenhuizen te Den Helder. Openbare Scholengemeenschap, 20.00 uur.
- 17 november
- Mr. H. van Riel voor afdeling Driebergen. Instituut voor de autohandel, 20.00 uur.
- Minister De Koster te Voorschoten. Politiek café. Verkiezingsforum. Café-restaurant „De Vliethorst”, 20.15 uur.
- Mej. mr. A. Kappeyne van de Coppello te Rijswijk. Lodewijk Makeblidde Scholengemeenschap.
- Ir. D. S. Tuijnman te Amsterdam-Nieuwendam. Zilverberg 42. (Debat met de heren Van Mierlo, Van Thijn, Mommersteeg, Van der Mey en Keunig.)
- Drs. G. M. V. van Aardenne te Gorinchem. Forum met de heren Pronk, Nypels, Kuiper en mevr. S. van Veenendaal-van Meggelen. Technische School, De Vries Robbéweg 27, 20.00 uur.
- Mr. dr. C. Berkhouwer te Hendrik Ido Ambacht.
- Drs. H. H. Poortman te Naaldwijk. Voor jongeren olv. de heer A. Lan-

- gebent.
- 20 november
- Drs. D. J. D. Dees te Utrecht. Forum voor de openbare scholengemeenschap onder het motto „Parlement in actie?”, 13.45 uur.

- 21 november
- Mevrouw H. van Someren-Downer en L. M. de Beer voor afd. Rijswijk. Keerpunt in de woningbouwpolitiek. Waar staat de VVD? De Hofstede, 20.00 uur.
- Minister W. J. Geertsema. Politieke forumavond voor studenten. Studentensociëteit Phoenix Delft met o.a. De Brauw (DS'70), Van Thijn (PvdA), Gruyters (D'66) en Jurgens (PPR).
- Mej. mr. A. Kappeyne van de Coppello te Schipluiden. Voor de bond van plattelandsvrouwen.
- G. W. Keja voor afdeling Leerdam. Forumavond in hotel Lucullus. Vlietskant, 20.00 u. Drs. Th. H. Joekes te Den Haag, Dalton-scholengemeenschap. Politieke middag.
- Mevr. drs. N. J. Ginjaar-Maas te Leiden. Forum voor studentenvereniging Augustinus.

- 22 november
- Mevr. H. van Someren-Downer en L. M. de Beer. Afd. Utrecht en westelijk deel van provincie. Hotel Noord-Brabant, Vredenburg te Utrecht, 20.00 uur.
- Mej. mr. A. Kappeyne van de Coppello te Leiderdorp. Openbaar debat met de heer Dolman (PvdA), Schepingskerk, Van Poelgeestlaan, 20.00 uur.
- G. W. Keja te Capelle a/d IJssel, De Uitkomst, Kanaalweg, 20.15 uur.
- Drs. Th. H. Joekes te Den Haag, MEAO. Weesperstraat 85, 13.30 uur.
- Drs. D. J. D. Dees te Naarden.

- 23 november
- Staatssecretaris H. J. L. Vonhoff en G. W. Keja voor kamercentrale Den Helder. Restaurant Landsend, Den Helder, 20.00 uur.
- L. M. de Beer voor afdelingen Baarn, Soest en Eemnes.
- Mr. F. Porthoine te Woerden.
- Mr. A. Geurtsen voor de afdelingen in het Westland. Naaldwijk. Hulp en Voorzorg.
- 24 november
- Minister W. J. Geertsema en mr. F. Porthoine, VVD-regio Krimpenerwaard. Café „'t Voormalig Regthuys” te Berkenwoude: 20.00 uur.
- Staatssecretaris H. J. L. Vonhoff. Regio Rijnstreek, Rijnsaterwoude. Restaurant „Meerzicht”. 20.30 uur.
- Mr. H. van Riel voor afd. Zoetermeer, „Het Kruispunt”, 20.00 uur.
- Drs. Th. H. Joekes te Lexmond. Forum. Dorpshuis. Kortenhoeveneseweg, 20.00 uur.
- G. W. Keja te Dordrecht, Hotel Ponsen, 20.00 uur.
- Mevr. drs. N. Smit-Kroes te Rhooon voor jeugdsociëteit Sordino.
- Mej. mr. A. Kappeyne van de Coppello te Leiden. Schoolforum. Christelijk Lyceum.
- Dr. W. A. Visser 't Hooft. 12.30 uur.
- 25 november
- Drs. D. J. D. Dees. Utrecht. Forum voor jonge kiezers over „Werkende jongeren”. Stefanuscentrum. 20.00 uur.
- 27 november
- Minister H. J. de Koster te Noordwijk. Casino.

Thorbeckepenning

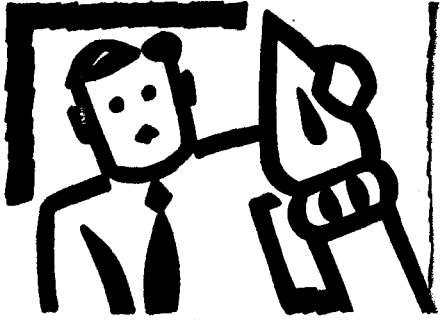
De speciaal met het oog op de Thorbecke-herdenking geslagen legpenning is, wij zouden haast zeggen gelukkig, nog niet „uitverkocht”.

De leden die er zich reeds een aanschaffen, zullen kunnen beamen dat de N.V. Koninklijke Begeer Voorschoten naar het ontwerp van J. W. Vis een zeer fraaie penning heeft vervaardigd.

Daarom zouden wij er graag de aandacht op willen vestigen dat ook u, die er nog geen heeft aangeschaft, eigenaar van deze bijzondere penning kunt worden. Mogelijk kunt u bovendien speciale relaties met deze penning, als stijlvol geschenk, een groot genoegen doen.

De penningen zijn in twee versies verkrijgbaar: in brons voor f 20,-, in zilver — de levertijd is dan iets langer — voor f 100,-.

Bestellingen kunt u plaatsen bij de V.V.D., afdeling Den Haag, Leuvensestraat 20, Den Haag (2017), onder storting van het verschuldigde bedrag op postgiro no. 39 25 03.

Huisvesting gastarbeiders

Over de huisvesting van buitenlandse werknemers wordt nog al eens geschreven en gediscussieerd door personen die in het geheel niet of slechts ten dele ter zake kundig zijn. Dat er niet voldoende goede pensions zijn bestrijd ik ten sterkste. Neem als voorbeeld Amsterdam nemen, waar in een aantal door de gemeente goedgekeurde pensions vele honderden bedden leegstaan, hieronder eveneens het gemeentelijk pension aan de Wenckebachweg.

De fout is veelal te zoeken bij de plaatselijke overheid. Slechte pensions kunnen veelal niet gesloten worden, aangezien men door manipulaties met het aantal bedden per kamer niet onder de z.g. „Logementsverordening” ressorteert. Deze logementsverordening kent over het algemeen zeer straffe bepalingen ten aanzien van de brandpreventie, hygiëne e.d.; echter dit steeds afhankelijk van de plaatselijke overheid. Een goedgekeurd pension is dan ook aanzienlijk duurder dan een niet goedgekeurd pension, nuw geschat gemiddeld 50 pct.

De rijksoverheid kent wel een bepaling ten aanzien van een bedrijf dat officieel gaat werven in het buitenland. Dit bedrijf moet dan over goedgekeurde pensionruimte beschikken. De praktijk is vaak dat deze goedgekeurde pensionruimte snel leegstroomt. Een niet goedgekeurd pension is immers aanzienlijk goedkoper en elke gelegenheid grijpt de buitenlandse werknemer aan om zo veel mogelijk geld te spraren. Alhoewel de rijksoverheid bepaalt dat de buitenlandse werknemer het eerste jaar gebonden is aan de hem geboden goedgekeurde pensionruimte, bestaat daadwerkelijke controle hierop niet.

Ik vind het persoonlijk onjuist dat men de buitenlandse werknemers aan een vaste verblijfplaats tracht te binden. Nog onjuister is het grote manco in de plaatselijke Logementsverordeningen.

Deze augiasstal is uitsluitend te reinigen indien de rijksoverheid hier regulerend gaat optreden door middel van een landelijke Logementsverordening. Hieronder moeten dan ook alle kamerverhuurbedrijven, pensions, logementen, hotels en aanverwante bedrijven ressorteren. De brandpreventie kan dan aangepast worden aan de omvang van het bedrijf; hygiëne e.d. zou conform geregeld kunnen worden.

Ook zou de rijksoverheid regulerend kunnen optreden ten aanzien van de verkoop van onroerend goed aan buitenlanders, door hieraan een verplichte rijksgoedkeuring te verbinden. Zonder deze rijksgoedkeuring kan dan geen overdracht meer plaatsvinden.

Dat de overheid pensionbouw zou subsidiëren of zelf zou exploiteren, acht ik niet noodzakelijk. Er zijn voldoende particulieren die op dit terrein opereren en gaarne bereid zijn zonder subsidie goedgekeurde pensions te realiseren, maar een landelijke Logementsverordening is hierbij onmisbaar.

Bovendien zijn de particuliere goedgekeurde pensions op dit ogenblik niet duurder dan de reeds bestaande gemeentelijke pensions, welke laatste op „non-profit” basis werken. Maar de particulier werkt nu eenmaal efficiënter. Bovendien hebben de gemeentelijke pensions snel een te zwaar belaste top. Deze nodeloze bemoeienis zou bovendien leiden tot de exploitatie van monsterpensions, waardoor juist wrijvingen ontstaan door een te grote concentratie buitenlandse werknemers in een wijk, of tot de bouw van z.g. woonoorden, die ik vind lijken op concentratiekampen.

Ten aanzien van wrijvingen met buitenlandse werknemers wil ik nog opmerken, dat deze meestal veroorzaakt worden door geen of een zeer beperkte aanpassing aan onze normen. Wij moeten daarnaast niet vergeten dat een

groot deel van deze buitenlandse werknemers uit de onderlaag der bevolking komt.

Dat de eerste spanningen dan ook ontstaan in wijken waar de onderlaag van onze bevolking is gehuisvest, behoeft hier verder geen betoog. Ik zou er voor willen pleiten uitsluitend wervingsvergunningen af te geven voor die landen waarvan het cultuurpatroon niet al te zeer verschilt van het onze, zodat er een reële mogelijkheid bestaat dat deze buitenlandse werknemers zich aan onze normen kunnen aanpassen.

Er wordt soms ook gesproken over waardevermindering van panden, die door buitenlandse werknemers zijn bewoond. Ik acht dit irreal ten opzichte van echtparen. De vrouwen zijn over het algemeen proper en onderhouden de woningen redelijk. Dit in fel contrast tot de mannengemeenschappen in de pensions. Ook is de buitenlandse werknemer zich niet bewust van het verschil tussen goed- en niet-goedgekeurde pensions. Zelf sluitende brandwerende deuren vindt men lastig, de drangers worden dan ook snel buiten werking gesteld. Bij vernieuwing herhalen deze manipulaties zich vaak. Daarnaast denkt men onbeperkt gebruik te kunnen maken van de centrale voorzieningen; kranen laat men openstaan, licht laat men branden zowel bij aanwezigheid als bij afwezigheid etc. etc. Onder invloed van alcohol wordt er vrij veel vernield; het intrappen van deuren, het inslaan van ramen, het vernielen van de inventaris is dan een geliefde bezigheid. Dit drijft de pensionprijzen nodeloos op.

Ik acht het dan ook een dringende noodzaak dat er educatieve teams worden gevormd, die de buitenlandse werknemers beschaving trachten bij te brengen.

R. J. W. v. d. LINDEN VOOREN,
Amsterdam

Mijn

opinie is...

• Gastarbeidersdwang

Mevrouw dr. M. Hartgerink uit Paterswolde ziet blijkens haar ingezonden stuk in Vrijh. en Dem. van 22 sept. een aantasting van de individuele vrijheid van de buitenlandse werknemers wanneer deze verplicht worden in de hun aangeboden huizen te gaan wonen. Mevrouw Hartgerink heeft m.i. wel gelijk wanneer zij stelt dat de buitenlandse werknemers naar ons land komen om zoveel mogelijk geld te verdienen, maar zij vergeet dat de Nederlandse industrie anderzijds maar wat gelukkig is dat zij kan beschikken over buitenlandse werknemers. Deze vormen naar mijn mening het sluitstuk van onze economie door die karweitjes op te knappen, waar het merendeel der Nederlandse arbeiders de neus voor ophaalt.

Wij moeten dus eigenlijk dankbaar zijn dat wij buitenlandse arbeiders hebben, maar wij stellen daar niet veel tegenover. De goede werkgevers, die voor passende huisvesting zorgen, niet te na gesproken, moet gezegd worden dat de buitenlanders hier vaak met wel dertig man in één huis zitten zonder enig comfort. Zij zitten hier vaak zonder vrouw en kinderen en dat geeft allerlei spanningen. Dat komt omdat wij voor onvoldoende opvang zorgen. Deze factoren samen met de hier aanwezige rassistische tendensen zijn de oorzaak geweest van de rellen in Rotterdam. Daarnaast heb ik het idee dat b. en w. van Rotterdam onvoldoende op de hoogte zijn geweest van de werkelijke situatie in hun stad, waardoor kwalijke praktijken niet in de kiem zijn gesmoord.

Buitenlandse arbeiders zouden hun gezinnen moeten kunnen laten overkomen. Er zal meer aandacht aan hun situatie besteed moeten worden. Daarom juich ik de maatregel van de minister van sociale zaken in tegenstelling tot mevrouw Hartgerink toe. Ik hoop dat binnen de VVD het probleem der buitenlandse arbeiders goed bestudeerd zal worden.

J. FRANSSEN,
Nederhorst den Berg.

• Loopt Den Haag leeg?

Den Haag krijgt steeds minder inwoners. Thans al vermindert het aantal met 10 à 12.000 per jaar en treedt er een sterke vergrijzing in. Indien 16.000 ambtenaren de stad moeten verlaten, dat wil zeggen zeker 80.000 zielen, dan wordt Den Haag een verschralend, noodlijdend gebied. De reeds niet floreerende middenstand zal er in de eerste plaats sterk door getroffen worden; de scholen verliezen veel leerlingen, de verenigingen verliezen hun leiders en leden, enz.

Voor zeer vele ambtenaren en hun gezinnen wordt een dergelijke ingreep in hun leven als een ramp ervaren. Zij hebben in Den Haag vele banden die ze node zullen verbreken. In het bijzonder geldt dit voor de mensen van middelbare leeftijd, juist degenen die volledig zijn ingewerkt, die zich aan hun werk gebonden voelen en die het meest aan het sociale leven deelnemen.

Dat de regering inziet, dat het onaangenaam voor hen is, wordt wel bewezen door het feit, dat hun naast de verplaatsingskosten een extra zoengeld wordt aangeboden. Toch zijn er verscheidenen die, als ze het zich enigszins kunnen veroorloven, besluiten zullen hun betrekking eraan te geven en in Den Haag te blijven.

Hoe zal het dan met het werk van de verplaatste bureaus gaan? Deze ervaren worden in dit geval vervangen door onervarenen, hetgeen de prestatie van deze instellingen zeker niet ten goede zal komen. Het is zelfs de vraag, of in de nieuwe gebieden wel voldoende geschikte arbeidskrachten aanwezig zijn.

Van een dergelijke massa-verplaatsing, een dergelijke ruwe ingreep in het leven van duizenden mensen is wel eens meer sprake geweest: we hoorden er ook van in de Duitse tijd; terecht is er steeds schande van gesproken.

Doet een partij, die het woord „Vrijheid” in haar naam draagt, mee aan een dergelijke asociale politiek? Is dit geen ingrijpen van de overheid in de persoonlijke levenssfeer, is dit geen veronacht-

zaming van het respect voor het eigene van ieder mens? Of lezen wij slechts fraaie leuzen in het Liberaal Manifest?

En tenslotte, deze deportatie zal honderden miljoenen kosten, en dat in een tijd, waarin het met de Nederlandse financiën zo slecht gaat.

lid VVD
(naam en adres bij redactie bekend)

• Advies

Laten vooral alle VVD'ers en de VVD-sympathisanten de mensen in hun omgeving opwekken in ieder geval te gaan stemmen, uiteraard het liefst op de VVD.

Thuis blijven heeft geen zin, en daarmee speelt men onze tegenstanders in de kaart. Stemmen op splinterpartijen, hoe sympathiek misschien, zijn weggegooid omdat ze geen enkele rol spelen bij het samenstellen van een nieuwe regering. Dit geldt ook voor de zgn. „progressieven”, die nu eenmaal niet met anderen, willen, kunnen, of durven regeren.

Stemmen op de christelijke partijen heeft ook al weinig zin, omdat niemand weet, zij zelf ook niet, met wie ze na de verkiezingen in zee willen.

Indien men toch beslist socialistisch wil stemmen dan kan men zijn stem misschien nog het beste geven aan DS'70.

Bij de VVD weet men in ieder geval waar men aan toe is.

Werknemers, die op de zgn. progressieven zouden willen stemmen zijn daar uiteraard aan het verkeerde adres. Daar kan men hun geen toekomst bieden en zeker niet als ze gesteund worden door onverantwoordelijke vakbondsbestuurders, die maling hebben aan werkloosheid en inflatie. Als het mis gaat in en met Nederland is het te laat om zijn stem daartegen in te brengen. Men moet nu stemmen en wel op de partij, die wel voor werkgelegenheid is en die strijdt tegen de werkloosheid en tegen de inflatie, nl. de VVD.

R. J. VAN CALKER, Balykburg

**INDUSTRIEEL
EXPERTISE- EN
MAKELAARS
BUREAU**

Taxaties van: Industriële uitrustingen, o.m. gebouwen, machines, installaties e.d. voor de Brandverzekering, Hypotheek, Successie, Omzetting bedrijfsvorm en Onteigeningsprocedures. **Schade-expertise**

DRS. ING. H. G. DE ROOY
(drievoudig beëdigd)

Akkerstraat no. 43 - Postbus 405 - Eindhoven
Tel. no. 040-6 33 08-6 37 67 na kantoor tijd 41 05 55

Hotel Wittebrug

Den Haag - Scheveningen

*
20 SUITES EN 240 BEDDEN

Alle kamers met privé-bad en douche.
Air-conditioned restaurant en lounge-bar.
Zalen en salons voor Congressen, Recepties, Lunches en Diners
van 10 tot 300 personen.

Tel.: 512361 (10 lijnen) - Telex: 31567

Voor
Verfijnde
Disgenoegens

culinair relaxen op
de zuid-veluwe bij arnhem
zalen voor besloten
parties beschikbaar

sfeer en romantiek
iedere avond
diner-dansant

Specialiteiten-restaurants

„DE KROMME DISSEL”
Heelsum, telefoon 08373-3118

„KASTEEL DOORWERTH”
Doorwerth, telefoon 08307-3420

HOTEL „KLEIN-ZWITSERLAND”
Heelsum, telefoon 08373-9104

HOTEL „DE NEDERLANDEN” VREELAND

RESTAURANT-RÔTISSERIE „NAPOLEON”

VREELAND A/D VECHT

BIJ KRUISSING AUTOWEG HAARLEM/HILVERSUM + UTRECHT/AMSTERDAM

RESERVERING (02943) 1576 — ZONDAGS GESLOTEN

GEEN TIJDVERLIES!
SNEL DOKKEN BIJ ELKE WATERSTAND

N.V. Scheepswerven „Piet Hein” v.d.z.d.
FA. W. SCHRAM & ZONEN

BOLNES / PAPENDRECHT
NIEUWBOUW en REPARATIE

- twee dwarshellingen van 115 m
- overdekt dubbel droogdok van 115 m
- twee droogdokken VOOR ELK GETIJ van 104 en 93 m
- snel schroefwisselen, kleine roer- en stevenreparaties in HEFDOK

TELEFOON BOLNES 01804 - 13644* - 13409
ROTTERDAM 010 - 139275*
PAPENDRECHT: 01850 - 51222* - 51466

VASTE STENEN IN ALLE SOORTEN
„MOLISOL” MOLER ISOLATIESTENEN
VUURVASTE ISOLATIESTENEN

ZUURVASTE STENEN

„PRODORITE” CHEMISCH BESTENDIGE PRODUCTEN

LEVERT

N.V. Gouda Vuurvast

VEREENIGDE VUURVASTE STEENFABRIEKEN

GOUDA — TELEFOON 16744 - (01820)

N.V. Aannemings- en Handels- bedrijf FLIP MOL

is gevestigd te Hendrik Ido Ambacht, maar . . . . . is

door het gehele land actief

op het gebied van:

het bouwen van ZWEMBADEN, BEMALINGSGEBOUWEN,
TUNNELS, VIADUCTEN, BETONFUNDATIES, enz.
en

het uitvoeren van DROOG- EN NAT GRONDWERK, ZUIG- en
PERSWERK, OEVERVERDEDIGINGEN,
KRAANBANEN, HELLINGEN etc.,

alsmede het geven van uitgebreide adviezen op
waterbouwkundig gebied.

Kantooradres: Waalstraat 1, Hendrik Ido Ambacht (postbus 3).
Telefoon: 01858 - 3977 (meer lijnen). Privé 01850 - 31479.

Boele's Scheepswerven en Machinefabriek N.V.

BOLNES (bij Rotterdam)

●
Reparatie en nieuwbouw
●

TELEFOON 134862 ROTTERDAM — TELEGR. BOELE - BOLNES

De nota Friese taalpolitiek

door mevrouw mr. E. Veder-Smit, lid voor de VVD van de Tweede Kamer

Eindelijk is dan in de Tweede Kamer een eindbeslissing genomen over de voorstellen van de Commissie-Van Ommen, die in 1969 door minister Klompé werd ingesteld en op 28 mei 1970 haar rapport heeft uitgebracht. Omdat de behandeling van deze materie in september j.l. in de Kamer tussen de belastingvoorstellen door moest geschieden, en dus slechts weinig plaatsruimte in de meeste kranten kreeg, wil ik er graag in ons blad nog wat meer over mededelen.

Commissie-van Ommen

Het rapport van de Commissie-Van Ommen is over het algemeen in Friesland zeer gunstig ontvangen. In grote trekken kunnen de conclusies van de commissie als volgt worden weergegeven: 1. Er bestaat een eigen, sterk van het Nederlands afwijkende, Friese taal; 2. dit houdt in dat Friesland een tweetalige provincie is; 3. De rijksoverheid heeft de taak om in samenspel met de provinciale en gemeentelijke overheden de eigen waarde van de Friese taal en taalcultuur te waarborgen.

Deze uitgangspunten, welke door de toenmalige regering zijn onderschreven, leidden tot een aantal concrete voorstellen, die grotendeels door het Kabinet-De Jong zijn overgenomen, zoals de afzonderlijke subsidiëring van instellingen en organisaties op het gebied van de Friese taal en cultuur, het opvoeren van een afzonderlijke post op de rijksbegroting voor de bevordering van de Friese taal en cultuur, en het nemen van enkele maatregelen op onderwijsgebied, waartoe men de nodige studie aanbeval.

Vooraf erkenning van de „eigenheid” van de Friese taal, zoals de commissie-Van Ommen dat uitdrukte, heeft in Friesland voldoening gegeven. Ik geloof stellig, dat een partij als de Frysk Nationale Partij, die vóór de vorige statieverkiezingen is opgericht, niet zo'n weerklank had gevonden, als deze uitspraken eerder waren gedaan. Dergelijke uitspraken lossen echter de bestuurlijke problemen die op dit gebied bestaan nog niet op en kunnen slechts de grondslag zijn voor een beleid, dat nog verder moet worden ontwikkeld.

Uitwerking

Bij de omzetting van de bovengenoemde uitspraken in concrete maatregelen komen dan ook de verschilpunten weer duidelijk naar voren. Is er aanleiding om een uur verplicht Fries op de lagere scholen in te voeren? Moeten het diploma Fries voor kleuterleidsters en de akte Fries i.o. afzonderlijk worden gehonoreerd? Hoe zijn de ervaringen met het Fries als voertaal? Kan en moet het Fries in het schriftelijk rechtsverkeer worden ingevoerd? Wie bepaalt de bestemming van de speciale post op de rijksbegroting ten behoeve van de Friese taal en cultuur?

In de tien minuten spreektijd die mij ter beschikking stonden, heb ik me namens de fractie soms positief, soms negatief opgesteld. Negatief t.a.v. de door-

voering van het Fries in het schriftelijk rechtsverkeer (als enige fractie die daar tegen was!); geen pleidooi ook voor de honorering van de onderwijsakten, aangezien de gemeenten dit reeds op basis van vrijwilligheid kunnen doen.

Cultuur

Positief heb ik gepleit voor de erkenning van de provinciale bibliotheek als regionale wetenschappelijke bibliotheek en voor het aanmerken van de Fryske Akademy als wetenschappelijk instituut.

Zeer gereserveerd was ons standpunt t.a.v. de subsidiëring van Tryater. Ik heb betoogd dat er naar onze mening geen plaats is voor een tweede beroepstoneelgezelschap in het Noorden. Het blijkt immers dat de Noorder Compagnie meer dan een kwart van haar verplichte voorstellingen buiten de drie noordelijke provincies moet „afzetten”. Staat dan wel vast dat er behoefte is aan een afzonderlijk Friestalig gezelschap, dat alleen in Friesland kan optreden? Indien men dit wenst, laat dan de subsidiëring geschieden uit de speciale begrotingspost voor de Friese taal. In het Kamerdebat bleek, dat minister Engels al vóór de aanvang ervan op deze begrotingspost f 20.000.- voor Tryater had uitgetrokken, zodat Tryater tot en met 1973 vooruit kan. Mijn principiële vragen over de positie van dit gezelschap zijn daarmee echter niet beantwoord.

Onderwijs

Het moeilijkste te beantwoorden is de vraag, of er aanleiding is een uur verplicht Fries op de lagere scholen door te voeren. Dit uur Fries wordt thans op bijna de helft van de lagere scholen gegeven, en het aantal schijnt nog enigszins toe te nemen. De argumenten pro en contra kunnen als volgt worden samengevat.

Pro: het is van belang een taal die men spreekt ook goed te kennen; er worden momenteel leermiddelen ontwikkeld, die de kwaliteit van het onderwijs ondersteunen; als het vak niet verplicht wordt gesteld, komt er weinig van terecht.

Contra: de verplichting tot het volgen van dit uur roept weerstand op en scheidt tegenstellingen; slechts 40 pct. van het onderwijzend personeel beheerst het Fries volledig en 12 pct. beschikt over de akte Fries i.o.; er zijn belangrijke gebieden in Friesland waar weinig of geen Fries dan wel een streektaal wordt gesproken (Leeuwarden, het Bildt, de Stellingwerven etc.).

Bij de discussie in de provinciale staten heeft een meerderheid van 42 tegen 12 stemmen zich uitgesproken vóór deze verplichtstelling van het Fries; van de VVD-fractie stemde de helft voor, de helft tegen.

Er ligt nog wel een aantal onopgeloste kwesties op dit gebied. Wat is het effect van de tweetaligheid op de taalbeheersing van het kind? Weliswaar verricht de Rijksuniversiteit van Utrecht in samenwerking met de Frys-

ke Akademy een onderzoek terzake, maar de resultaten daarvan zullen pas over enkele jaren ter beschikking komen. Zal men voldoende medewerking krijgen van het onderwijzend personeel en van de schoolbesturen? Wat voor inhoud zal dit uur onderwijs krijgen?

De discussie over dit onderwerp, die jarenlang op een wat dogmatische wijze was gevoerd, heeft gelukkig een veel concretere wending genomen door de discussienota welke G.S. van Friesland in bespreking hebben gebracht. Daarin stellen G.S. voor, een nieuwe onderwijsbevoegdheid te creëren, het z.g. certificaat Fries, voor het onderwijzend personeel dat thans niet over de akte i.o. beschikt. Zij spreken duidelijk uit, dat invoering van verplicht Fries onder de huidige omstandigheden en zonder deze bevoegdheid ongewenst is. Zij bepleiten vervolgens verdere ontwikkeling van leermiddelen, waartoe een fonds dient te worden gesticht, begeleiding van het onderwijzend personeel, en voorlichting van bestuurders en ouders. Aan het eind van het door hen opgestelde schema komt ten slotte een wijziging van de wetgeving.

In het Kamerdebat heb ik de aandacht op deze nota gevestigd en gepleit voor invoering van het onderwijs op vrijwillige basis, zodat een groter aantal scholen met de materie vertrouwd kan worden gemaakt. Wanneer het uur Fries kan worden besteed aan informatie over het Fries en daarin een stukje cultuuroverdracht kan worden gegeven, wanneer dit uur wordt besteed om een taalbarrière te slechten, zoals o.a. door drs. Feitsma in de Leeuwarder Courant is bepleit, dan komt dit lesuur in een heel ander licht te staan, zo heb ik met nadruk gesteld. „Maar men moet niets in de wet gaan regelen, waarvoor geen echte voedingsbodem bestaat.”

Mijn indruk uit het betoog van staatssecretaris Schelfhout, die door een misverstand van vakantie moest worden teruggeroepen en daardoor nogal moest improviseren, is dat ook de regering voelt voor een geleidelijke opbouw op basis van ondervinding en vrijwilligheid. Onder deze omstandigheden leek het verantwoord de motie te steunen, waarin de regering gevraagd werd op de ingeslagen weg voort te gaan, zowel op onderwijs — als op cultureel gebied. Dit kan echter alleen verantwoord geschieden, als op de boven geschetste wijze te werk wordt gegaan, en vooral als er een voedingsbodem voor blijft te bestaan, zowel bij het onderwijs als bij de ouders. Dat daarbij dan ook de inspraak zeer zorgvuldig moet worden geregeld spreekt vanzelf.

Conclusie

Het is zeer belangrijk, dat de belangen van het Fries in zo'n uitstekende sfeer kunnen worden behandeld, als thans het geval is. Niemand is er bij gebaat, als Friesland in een geïsoleerde positie geraakt. Wij allen zijn er bij gebaat, als de Friese waarden ongeschonden kunnen worden ingebracht in de Nederlandse cultuur.

Mijn opinie is...

• Liberalen worden groen

Meer en meer liberaal denkende mensen komen, overigens in de volle vrijheid en eigen verantwoordelijkheid die het liberalisme eigen is, tot maatschappijbeschouwingen die wij jongeren in onze steeds intenser wordende gedachtenwisselingen „groen” zijn gaan noemen.

Jaren geleden, toen wij vrijwel allen nog geloofden in de zegeningen, die de economische groei ons zou blijven brengen, zei de liberale Leidse student Peter van der Hoeven reeds: „Misschien is het niet in het VVD-straatje wanneer ik zeg dat er andere verlangens in ieder weldenkend en voelend mens moeten leven dan steeds meer auto's en koelkasten, beeldbuizen en plastic bloemen, als liberaal kan ik gelukkig over de welvaart even anders denken dan mogelijk de partijlijn, dat is vrijheid in positieve zin.”

Later volgde steeds meer de ombuiging in de mentaliteit; op dit moment hoef je slechts een uitgave van het NRC-Handelsblad op te slaan om de vergroening waar te kunnen nemen. Kenmerkend is het causale en interde-

pendentiële denken in liberale kring over de groeiende tegenstellingen in welvaart en welzijn. Liberalen tanken hun autotank niet vol om vervolgens lieve bloemetjes of diertjes op de auto te plakken en op de olieraffinaderijen te schelden als bronnen van kapitalistisch bederf.

Wanneer wij autorijden, dan draaien de olieraffinaderijen op volle toeren voor onze benzine, onze smeerolie en ons asfalt. Evenzo is het op de andere terreinen van welvaart en welzijn.

Nu ligt er dan het „Liberaal Manifest” bij een ieder op tafel. Een fantastisch stuk tot bijdrage in de meningsvorming, een welkome brug tussen de discussies in de studentenmensae en de kamers-en-suite thuis.

In het liberaal manifest wordt zeer gedurfd en toch nog wat aarzelend een pleidooi gehouden voor de bevordering van de „kringlooeconomie” (recycling). Thans nog onbetaalbaar, doch weldra onze enige redding voor onze maatschappij van de overvloed. Gewaagd en toch weer getuigend van de slagvaardigheid, die vrijheid en eigen verantwoordelijkheid met zich brengen, is deze eerste ruwe schets van waarheen we weldra zullen moeten gaan. De contouren van de toekomst worden alleen dan onze richtlijnen van heden, wanneer

wij ons, met behoud van onze traditionele wortels in het verleden, toch van de waarheden uit het verleden los kunnen maken, want iedere tijd kent zijn eigen waarheden.

Niets is waar of niet waar; de tijd, de omstandigheden bepalen wat waar is — opgaat — en wat niet.

Dat we zeer grote offers voor onze industrie, die ons uit de eeuwen van trieste armoede heeft verlost, brachten is volkomen begrijpelijk en juist. Nu is het de hoogste tijd om erover na te gaan denken hoeveel we voor een vergroting van onze welvaart nog van onze inspanningen, landschaps- en stedschoon en van onze schaarser wordende delfstoffen en ons milieu op moeten blijven offeren.

In de gesprekken, die in levenshouding en leef- en denkwijze doorwerken, komt steeds weer de tegenstelling tussen een maximaal materieel welvaarts- en werkgelegenheidsstreven, een strijd voor een zo groot mogelijke dynamische economische groei, tegenover een streven naar drastische beperkingen in de materiële verbruiksmatigheid tot behoud, herstel en creatie van een de dringende ideële behoeften bevredigende samenleving, zoals een zuiver milieu, landschaps- en stedschoon, niet produktieve studie, kunst, sport en spel.

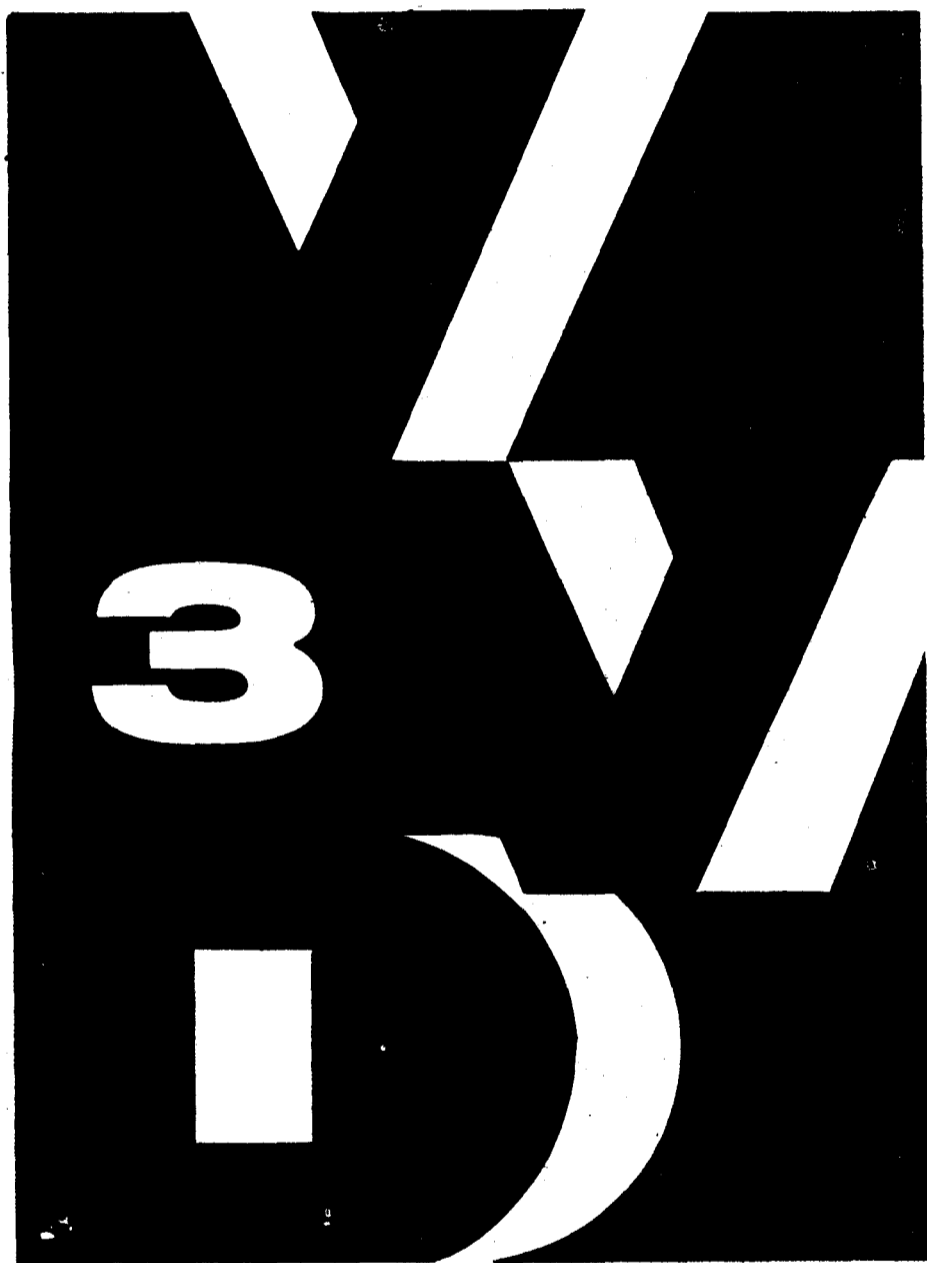
Het is de tegenstelling tussen een streven naar een economisch maximum en een economisch optimum. Het is „zwart” tegenover „groen”.

Liberalen zijn geen voorstanders van een nieuwe maatschappij op de puinhopen van de huidige, verkeerde. Niets is goed of verkeerd, de mate van welvaart bepaalt de relatieve toeneming van een verlaagen naar meer welzijn in plaats van nog meer materiële welvaart.

In liberale kring hoopte ik, zonder in een isolement te geraken, vrij over de dingen na te kunnen denken, vrij desnoods tegen vele partijgenoten in. Deze ruimte heb ik er gevonden, zij is vruchtbaar. Het voelen en denken van enkelingen, van minderheden zal toch de politiek der toekoms. gaan bepalen, niet de waarheden van gisteren die bij de meeste mensen de strohalmen zijn waaraan zij zich in een stormachtig veranderende wereld trachten vast te klampen. Vergeefs op den duur. De samenleving snakt naar mensen die vrij denken, vrij om eens de plank mis te slaan, zonder daarmee bij vriend en buurman in ongenade te vallen.

Dat kan in liberale kring, een kring die meer en meer „groen” gaat denken, maar dan wel in volle vrijheid.

P. KORTEWEG, Rotterdam

(advertentie)

Lezers, als u nog iets hebt uit de tijd van het Nazisme 1920/1945, speciaal antisemitisme, zoudt u het dan willen afstaan aan het Museum „The Ghetto Fighters House” in de kibbutz Lohama Haghetaot te Israël? Wij verzorgen het graag voor u! Israëldocumentatie Nederland te Veldhoven - Postbus 10.

vrijheid en democratie

Nog een paar dagen ...

door mevrouw H. van
Someren-Downer voorzitter
van de VVD

Nog een paar dagen en dan is het zover, dan weten we hoe de Nederlandse kiezer denkt, dan weten we of de stralende toernee van onze lijstaanvoerder, al het werk van de vrijwilligers in het hele land voldoende vrucht afgeworpen hebben.

Toch moeten we tot het laatste moment actief blijven. Uit enquêtes is gebleken dat dit keer een derde deel van de kiezers nog niet weet wat te zullen stemmen, bij de jonge kiezers is dat zelfs de helft.

De situatie is ook erg onoverzichtelijk. Temidden van allerlei ja-nee-geroep fungeert de VVD als een herkenbaar blauw zwaailicht dat veel aandacht trekt. Van ons weet men alles al: we zeggen precies met wie we willen regeren, we zeggen dat een samenwerking met de PvdA in welke vorm dan ook uitgesloten is. De andere partijen varen in de mist en houden allerlei mogelijkheden open. Wij menen dat een herstel van het oude vijfpartijkabinet in de gegeven situatie het beste is. Laten we echter niet in de fout vervallen te zeker van onze zaak te zijn. Ik ben er helemaal nog niet zo zeker van dat dit door ons gewenste kabinet er ook werkelijk komt. Er zijn nog andere mogelijkheden.

Ik lach een rood minderheidskabinet niet bij voorbaat weg. Ze halen natuurlijk op geen stukken na de benodigde minimale 76 zetels, maar geen nood: de heer Andriessen daartoe uitgedaagd door D'66-er Gruyters bekende vlotjes weg dat een dergelijk kabinet best door zijn KVP gesteund kan worden. In dat geval zitten we er dus nog heel lang mee opgescheept.

Op dezelfde wijze is een formule denkbaar waarbij de confessionelen een minderheidskabinet vormen, dat door de rode drie overeind wordt gehouden door middel van binnenskamers gemaakte akkoorden. Het wordt geen van beide een verheffende vertoning, maar het is niet uitgesloten.

Over blijft dan het vaak wat mysterieuze DS'70, wat al te gemakkelijk als een namaak-VVD beschouwd. Het blijft wel bij namaak, de S van deze partij wordt door de leiders niet verloochend. En waarom zouden zij ook? Het is in zekere zin nog te waarderen ook. Ik neem het Drees niet kwalijk als hij in een interview met het Algemeen Dagblad zegt de val van het kabinet Cals-Vondeling nog altijd te betreuren. Geen VVD-er zegt het hem na, we hebben dit kabinet juichend ten val gebracht, maar een socialist denkt daar nu eenmaal anders over. Dat mag. Het is evenzeer geoorloofd voor de heer Drees om in genoemd interview openingen naar links open te houden. Wij sluiten die af, maar hij staat daar nu eenmaal anders tegenover.

De VVD een blauw zwaailicht. De VVD een partij die geen gouden bergen belooft. Het beloven van deze bergen van edel metaal die tenslotte altijd weer kuilen van modder blijken te worden heeft al heel wat kiezers huiverig gemaakt voor schone woorden, heeft zelfs velen schuw gemaakt voor de democratie. Dat is zeer bedenkelijk, maar het is die mensen niet kwalijk te nemen. Te veel is er in het verleden beloofd, te vaak is vergeten dat er voor de schoonste plannen nog altijd geld moet zijn. Dat vergeet nu weer de PvdA een partij met een peperduur programma. Wij zullen niet zeggen dat de PvdA-ers boeven of slechte democraten zijn, zij staan met al hun schone bedoelingen

alleen niet met hun benen op de grond. En wat erger is, zij ondermijnen de democratie door zaken te beloven die zij nooit waar kunnen maken. Ik vermoed dat de heer Den Uyl erg dankbaar zal zijn als hij niet in het Catshuis hoeft. Je moet er niet aan denken dat hij waar zou moeten maken wat hij nu belooft.

Maken we de rekening op dan dringt onweerstaanbaar één logische conclusie zich vanzelf op: wie een partij zonder PvdA of PvdA-steun in welke vorm dan ook wenst na de verkiezingen die komt bij ons terecht. Ik zeg niet dat wij heiligen zijn, dat onze mensen nooit fouten maken, maar we hebben nu eenmaal

een vaste lijn, een duidelijke lijn. De kiezer weet wat hij aan Wiegel heeft.

Wiegel trekt bomvolle zalen en ook de andere VVD-sprekers mogen niet klagen over gebrek aan belangstelling. Maar zelfs zij bereiken niet iedereen. U leden van de VVD, u bereikt veel meer mensen, mensen die u vertrouwen omdat ze u persoonlijk kennen. De situatie is ingewikkeld, maar toch is er in de mist dat ene vaste punt. Wijst u daar op bij iedereen die het in uw naaste omgeving horen wil.

Dan gaan we met zijn allen naar een overwinning op 29 november. Het zit er in, het is belangrijker dan ooit!

Stroom van giften

De oproepen van mevrouw Van Someren in ons verkiezingsnummer en in ons blad van 10 november om het verkiezingsfonds van de VVD te steunen hebben een stroom van giften tot gevolg gehad, waarvoor het hoofdbestuur zeer erkentelijk is. Behalve van tal van particuliere leden kwamen storting binnen van enkele afdelingen, o.a. Apeldoorn (f 100), Haren-Gr. (f 500), Leerdam (f 200) en Naaldwijk (f 250).

Met de verkiezingen nu werkelijk vlak voor de deur nog een laatste opwekking: Steun ons verkiezingsfonds! Uw bijdragen worden graag tegemoet gezien op postgiro 67880 t.n.v. VVD, 's-Gravenhage. Ook betaalcheques van uw bank zijn natuurlijk zeer welkom.

Deze kunt u zenden naar het algemeen secretariaat van de VVD, Koninginnegracht 57 te 's-Gravenhage.

Radio-uitzendingen van de
VVD:

- zaterdag 25 november, over de zender Hilversum II, van 18.19-18.29 uur.
- dinsdag 5 december, over de zender Hilversum II, eveneens van 18.19-18.29 uur.

Het adres van de centrale redactie van Vrijheid en Democratie is gewijzigd en luidt thans:

Pieter de Hooghlaan 87
Hilversum

De adressen van de abonnementen-administratie en van de advertentie-exploitatie blijven onveranderd (zie pag. 5).

Groninger klei niet zo vet

Het sprookje van de rijke Groninger boer op de vette klei is uit. De leefomstandigheden blijken van dien aard te zijn, dat verreweg de meeste Groninger boeren er onder door zullen gaan. Een en ander valt af te leiden uit een rapport over „Leefomstandigheden op de boerderij”, dat is samengesteld door het instituut voor sociale en bedrijfspsychologie van de Groninger Rijksuniversiteit, de landbouwsectie van de teamgroep Noord-Nederland en de Groninger Maatschappij van Landbouw (advise-rend).

In het voorjaar van 1972 is een enquête gehouden onder 135 boeren en tuinders in de provincie Groningen. Uit die enquête is naar voren gekomen dat deze boeren en tuinders er allesbehalve florisant voor staan. Alleen door keihard en vaak in gezinsverband te werken kunnen ze het hoofd boven water houden.

Van de Groninger boeren werkt maar liefst 94 pct. voor een uurloon dat onder het minimumloon van f 3,95 per uur liet. Dit uiterst lage uurloon is dan het gevolg van het feit dat man en vrouw samen aan het werk zijn. Het feitelijke inkomen uit de boerderij moet gewoon door twee gedeeld worden.

In negen gevallen was de situatie nog veel beroerder. Samen met zijn vrouw werkte de boer in totaal 131 uur per week en dat betekende een uurloon van zegge en schrijven f 1.50: een gemiddeld besteedbaar jaarinkomen van 11.000 gulden. Van de 135 ondervraagde boeren en tuinders zagen slechts acht boeren kans boven het gemiddeld minimum-uurloon uit te komen. Met minder dan 40 uur per week verdienden zij een gemiddeld jaarinkomen van 12.400 gulden

en dat komt neer op een uurloon van f 9,90.

Akkerbouw

In de akkerbouw blijkt nog het mees van f 3,30 per uur is bereikbaar mits er tenminste 61 uur per week gewerkt wordt. Tijdens het onderzoek is gebleken dat de positie van de tuinders het allerberoerdeste is. Als ze 87 uur per week werken komen ze aan een uurloon van f 1,60 per uur.

Uit het rapport valt te concluderen dat op het ogenschijnlijk welvarende Groninger land welvaart en welzijn in het nauw komen. Er staan kapitale boerderijen die de indruk zouden kunnen wekken dat er welvarende boeren wonen. Die wonen er natuurlijk ook wel, maar achter de façade van de meeste boerderijen verschuilen zich heel wat sombere gezichten.

leefbaarheid

Gedeputeerde Staten van Groningen hebben toegezegd een grootscheeps onderzoek te zullen instellen naar de leefbaarheid van de kleine dorpen. In twintig kleine dorpen zal een enquête worden gehouden. Het onderzoek dat 115.000 gulden gaat kosten en ruim anderhalf jaar zal duren, gebeurt naar aanleiding van kritiek uit vele dorpen op de concentratiegedachte van Gedeputeerde Staten.

GS van Groningen zeggen dit onderzoek noodzakelijk te vinden, omdat steeds meer de vraag naar voren komt

in hoeverre het nog juist is bij de beoordeeling van kleine dorpen uit te gaan van het element verzorging.

Discussie-avond „De oudere mens”

Roden — De afdeling Roden belegt op 15 december een discussie-avond voor leden en belangstellenden over „De oudere mens”. Inleider is de heer W. J. Roelfsema, arts te Norg. De vergadering wordt gehouden in de „Winsinghof” te Roden. Aanvang 20.00 uur.

Aankondigingen

● 21 november

Staatssecretaris J. Rietkerk te Emmen; H. P. H. Waalkens (voor liberale sociëteit te Warffum); H. P. H. Waalkens (debat met de heren dr. Vondeling en Tilanus in stedelijk gymnasium te Leeuwarden, 14.30 uur); Drs. J. F. Scherpenhuizen (voor JOVD Winschoten); Drs. J. F. Scherpenhuizen (voor MEAO, Groningen, 's ochtends).

● 25 november

Staatssecretaris H. J. L. Vonhoff (in schouwburg Ogterop te Meppel, 20.00 uur); mr. H. E. Koning (in jeugdsociëteit Tinck te Hoozevee, 14.00 uur).

● 27 november

Minister H. Langman (Huize Maas te Groningen).

Fusie „drie koepels”

Kopij voor deze rubriek zenden aan: mevr. mr. E. de Roock-Bedding, Stadhoudersplantsoen 212, Den Haag.

Op 7 juni 1971 werd in Den Haag de Structuurconferentie gehouden, waar vertegenwoordigsters van 45 organisaties aangesloten bij de „3 Koepels” n.l. het Nederlandse Vrouwen Comité (opgericht in 1944), de Nationale Vrouwen Raad (stammend uit 1898) en de Ned. Federatie voor Vrouwelijke Vrijwillige Hulpverlening (opgericht in 1951) zich bezonnen over de vraag of een nauwere samenwerking tussen deze Koepels in de toekomst zou moeten worden nagestreefd.

Unaniem kwam toen de wens naar voren, dat gestreefd moest worden naar grotere samenwerking met als principieel uitgangspunt, dat de organisaties het eigen karakter zouden dienen te behouden. Verder sprak men zich uit voor betere onderlinge communicatie, het hebben van één adres, een duidelijke presentatie en het optimale gebruik van deskundigheid.

Ingesteld werd „de Modelcommissie”

bestaande uit 2 afgevaardigden van resp. het Nederlandse Vrouwen Comité, de Nat. Vrouwen Raad, de Federatie V.V.H., de Prot. Chr. Groepering, de Kath. Groepering, de Algemene Groepering en de Beroeps-Gemengde Groepering. Voorzitter van de Commissie werd mevr. drs. J. Muller-v.d. Wielen.

De Commissie kreeg als opdracht de op de conferentie naar voren gebrachte suggesties en modellen nader te bestuderen en uit te werken. De Hoofdbesturen van de Organisaties werden door middel van korte notities regelmatig op de hoogte gehouden van de resultaten der besprekingen. Samengesteld werd het z.g. Modellenboek.

Op 24 oktober 1972 werd in Den Haag de tweede Structuurconferentie gehouden. Op deze conferentie besloten de aanwezige afgevaardigden, daartoe gemachtigd door hun organisaties unaniem:

1. dat een nieuwe samenwerkingsvorm voor het werk, dat thans verricht wordt in de „3 Koepels”, het NVC, de NVR en de Federatie VVH tot stand zal worden gebracht.

2. dat hiertoe als overgangsfase een Interim Stichting zal worden opgericht van beperkte levensduur met het doel de integratie van de werkzaamheden, die tot nu toe door het NVC, de NVR en de Federatie VVH afzonderlijk werden verricht tot stand te brengen.

3. dat afgevaardigden van de „3 Koepels” vóór 1 jan. 1973 de Interim Stichting zullen oprichten.

4. dat de Interim Stichting zal werken volgens de statuten, die door de Statuten Commissie (ingesteld door de Modelcommissie) zijn ontworpen.

Bestuur

Voorts werd besloten, dat voor de definitieve samenwerkingsvorm zal worden gestreefd naar het door de Modelcommissie voorgestelde Model. De Interim Stichting zal een zekere mate van vrijheid moeten behouden bij de verdere

uitwerking van de definitieve samenwerkingsvorm.

Het Algemeen Bestuur van de Interim Stichting zal bestaan uit de presidentes van de bij de „3 Koepels” aangesloten organisaties. De presidentes van de provinciale en de vier stedelijke organen, die thans bij de Federatie VVH zijn aangesloten zullen als adviseurs zonder stemrecht de vergaderingen van het Algemeen Bestuur bijwonen.

Het Dagelijks Bestuur van de Interim Stichting zal bestaan uit de voorzitters, secretaressen en penningmeesteressen van de „3 Koepels” en kan bij besluit van het Algemeen Bestuur met enkele leden worden aangevuld.

De voorzitter van het Algemeen Bestuur is tevens voorzitter van het Dagelijks Bestuur.

De organisaties zullen worden uitgenodigd in hun koepels kandidaten te noemen voor het voorzitterschap van het Algemeen Bestuur van de Interim Stichting, zodat de voorzitter zal kunnen worden gekozen in de eerste vergadering van het Algemeen Bestuur.

De besluiten genomen op de Conferentie van 24 oktober 1972 zijn van grote betekenis. De nieuwe samenwerkingsvorm zal naar schatting 1 miljoen georganiseerde Nederlandse vrouwen omvatten.

De Modelcommissie, die onder bekwaame leiding van haar voorzitter mevr. drs. J. Muller-v. d. Wielen in het afgelopen jaar veel werk heeft verzet voor de nieuwe structuur zal met voldoening kunnen terugzien op het resultaat van de Conferentie van 24 oktober 1972.

Baarn

Op 13 november werd te Baarn een vrouwengroep van de Organisatie Vrouwen in de VVD opgericht. Op 7 december zal een bijeenkomst worden gehouden ten huize van mevrouw Dijkers, Steijnlaan 12, Baarn, waar een definitief bestuur zal worden gekozen. Alle vrouwelijke leden zijn van harte welkom.

Wintersportreizen

STICHTING KAMP- EN REISWERK VCJC

Schrijf nog in voor b.v.

Latschau (Oost) 19-26 jr. 20 dec.—3 jan.

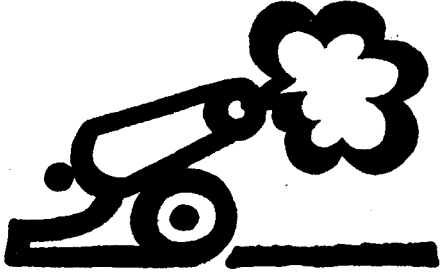
Alpbach (Oost) 18-26 jr. 17 febr.—3 mrt.

In de Kerstvakantie ook nog andere mogelijkheden voor jongeren tussen 15 en 17 jaar!

Vraag onze wintergids!

Nieuwe Gracht 23 — Utrecht — Tel. 030—31 52 71

Denkbeelden van minister De Koster

Lt. kol. W. P. de Jong spreekt hierbij de deze week door minister De Koster uitgebrachte nota over het toekomstige defensiebeleid.

„Defensie waarheen in de komende 10 jaar”, denkbeelden van minister H. J. de Koster, onder deze veelzeggende titel zijn de persoonlijke inzichten van onze minister van defensie in druk verschenen. Het is een alleszins lezenswaardig boekwerk, zowel voor de militaire deskundige als voor de geïnteresseerde leek. Op een verrassend heldere wijze zijn de vele afzonderlijke problemen in een groter verband gerelativeerd en van prioriteiten voorzien. De bewindsman is er daarbij in geslaagd zich los te maken van het stramen van de studie-Den Toom en heeft, zonder in herhalingen te vervallen, verder gebouwd op de bevindingen van de commissie-Van Rijckevorsel (verder aan te duiden als CCMD). De zakelijke aanpak tekent de samensteller: de in het bedrijfsleven ervaren manager. Bewust gaat de minister voorbij aan onderwerpen als crisishandhaving, bondgenootschappelijke samenwerking en de organisatorische structuur van het departement, omdat zijn mening daarover reeds duidelijk in officiële documenten is vastgelegd. Ook andere aspecten, die de kern van de defensieproblematiek niet direct raken, laat hij buiten beschouwing.

Grondslagen

Zijn ervaringen bij buitenlandse zaken en bij defensie staven de minister in zijn oordeel dat de weg naar werkelijke ontspanning tussen Oost en West en naar evenwichtige vermindering van de wederzijdse bewapening lang en moeilijk zal zijn. Hoewel het overbruggen van de kloven van wantrouwen en van de grote politieke en maatschappelijke verschillen niet onmogelijk moet worden geacht, is slechts dan een duurzame garantie voor onze veiligheid te verkrijgen, indien wij in de onderhandelingen daarover **NEEN** kunnen blijven zeggen tegen regelingen, die aan onze gerechtvaardigde belangen tekort zouden doen. Met de moeilijke en ongetwijfeld „harde” onderhandelingsfase in het verschiet is het essentieel dat de Navo-bondgenoten hun solidariteit bewaren en hun individuele en gezamenlijke militaire inspanning onverminderd handhaven. Bovendien geldt, juist in deze situatie, dat de Europese bondgenoten de groepen, die in de VS druk uitoefenen op de president om de Amerikaanse aanwezigheid in West-Europa te beperken of te beëindigen, niet in de kaart moeten spelen door gebrek aan defensiebereidheid. Deze factoren zijn maatstaafgevend voor de hoeveelheid en de hoedanigheid van de militaire middelen, die wij in de komende jaren in stand zullen moeten houden. Daartoe is in beginsel de budgettaire ruimte vereist, die door de meerderheid van de CCMD werd aanbevolen. Uit de moeilijk geworden financiële situatie is echter duidelijk geworden dat een verhoging tot het aanbevolen percentage op korte termijn niet voor verwezenlijkking vatbaar is zonder andere zwaarwegende belangen in het gedrang te brengen, dan wel nieuwe financiële offers van ons volk te vragen. Vanuit dit dilemma heeft minister De Koster de bestaande militaire plannen opnieuw doorgelicht en zodanig herzien dat de aangegane Navo-verplichtingen kunnen worden nagekomen zonder aanvaardbare financiële grenzen te overschrijden. Daarnaast besteedt hij in zijn nota ruime aandacht aan de interrelaties tussen krijgsmacht en maatschappij, een onderwerp dat de CCMD door tijdsgebrek nagenoeg onbesproken had gelaten.

De mens

Ik zou te kort doen aan de waarde van dit hoofdstuk als ik de indruk zou wekken een complete samenvatting daarvan in de context van dit artikel te kunnen verwerken. Het is zo compact geschreven dat bijna iedere zin, die er in voorkomt, de exponent is van zorgvuldige overwegingen. Daarmee geeft de bewindsman geen pasklare antwoorden voor de oplossing van alle problemen op dit gebied. Zelf zegt hij daarover: „Hier ligt een veld van spanningen, die niet met de toepassing van een enkel beginsel kunnen worden weggewomen.” Toch is hij er, naar mijn persoonlijke mening, in geslaagd orde te scheppen in een verwarrende situatie. Daar waar hij concrete antwoorden schuldig moet blijven, geeft hij duidelijk afgekend de richting aan waarin moet worden gezocht. Ik zou iedere geïnteresseerde en een ieder, die op de één of andere wijze bij de positie van de mens in de krijgsmacht betrokken is of kan

worden, willen aanraden de gehele tekst onverkort te lezen. In concreto wordt o.a. aanbevolen:

- een nationale aanpak van het groeiende probleem, dat in de Nederlandse samenleving geen overeenstemming bestaat over fundamentele zaken zoals wezen, doel en functioneren van de krijgsmacht, hetgeen repercussies heeft in de krijgsmacht zelf;
- de participerende of functionele leiderschapsbenadering doel te doen zijn van de leiderschapsvorming;
- een personeelsbeleid dat aanstuurt op optimale ontplooiing van aanwezige capaciteiten en rekening houdt met persoonlijke ambities, waartoe een functioneel beoordelingssysteem met daaraan verbonden een belangstellingsregistratie vereist is;
- het aantrekken van specialisten van verschillende niveaus en disciplines en de bezoldiging niet uitsluitend afhankelijk te stellen van rang en anciënniteit, maar evenzeer van specialistische bekwaamheid en functie-inhoud;
- het inbouwen van flexibiliteit in het personeelsbestand door een kleinere kern van lang dienend beroepspersoneel aan te vullen met vrijwilligers met dienstverbanden van variabele duur;

● in de eerste opleidingen de basis te leggen voor een „éducation permanente” om de medewerkers in staat te stellen zowel binnen als buiten de krijgsmacht volledig te kunnen blijven participeren en de mogelijkheden voor overgang van en naar de burgermaatschappij sterk te verruimen;

● wetenschappelijk te laten vaststellen welke functies in de strijdkrachten beter of evengoed door vrouwen kunnen worden vervuld.

Dienstplicht

Na verkenning van een aantal alternatieve mogelijkheden acht de bewindsman het aanbevelenswaardig:

- in het algemeen de duur van de eerste oefening met twee maanden te verkorten;
- voor een aantal monotone en geestdodende functies deze duur tot 12 maanden te beperken.
Er zal daardoor een meerbehoefte ontstaan van 3500 dienstplichtigen en 4000 vrijwilligers met een zeer kort dienstverband, waarvoor ongeveer 100 miljoen gulden extra benodigd is. De verdere uitwerking van deze denkbeelden en het tot stand brengen van de daarmee samenhangende wetswijzigingen en accommodatie-uitbreidingen maken het niet mogelijk dit systeem in te voeren vóór 1 januari 1975.

Plannen

Bij de herziening van de plannen voor de krijgsmachtdelen is vooral gestreefd naar interne standaardisatie en naar het achterwege laten van niet strikt noodzakelijke verfijningen. Voor de marine leidt dit tot de aanschaf van standaardfregatten, ter vervanging van het bestaande gevarieerde bestand, en tot de invoering van standaardhelikopters. Voor de luchtmacht gaan de gedachten uit naar een in de tijd gespreide introductie van een standaard jachtvliegtuig. Ook voor de twee thans aanwezige systemen geleide wapens hoopt men in de verdere toekomst uit te kunnen komen op één systeem. Het grootste offer wordt gebracht door de landmacht, die wel de 6 parate en 4 mobilisabele brigades behoudt, doch het aantal bataljons in de pantserinfanteriebrigades ziet teruggebracht van 4 tot 3. Daar staat tegenover dat de minister blijft vasthouden aan het voorstel van de CCMD om een tweede brigade permanent in de Bondsrepubliek te legeren.

Minimumprogramma

In de nota zijn de plannen in aanzienlijk veel meer details uitgewerkt dan de bovenstaande opsomming doet vermoeden. De voorgestelde wijzigingen zijn zorgvuldig met argumenten onderbouwd. Dat neemt niet weg dat ik het voorgestelde programma meen te moeten kwalificeren als een minimumprogramma. Het leidt tot een opbouw van de strijdkrachten, die nog niet voldoende is om onze verplichtingen na te komen. Het is ook een eerlijk programma. De minister heeft althans geen wisselgeld achtergehouden.

Financiering

Zeer uitvoerig wordt in de nota ingegaan op de financieringsmethode, waarbij de voorkeur wordt gegeven aan het systeem van koppeling aan een vast percentage van het nationaal inkomen, zoals ook reeds door de CCMD was bepleit. De getotaliseerde plannen vergen gemiddeld 3,878 pct. van het NNI over de periode 1973-1976 en gemiddeld 3,951 pct. over de periode 1973-1982. Een speciale vermelding verdient het voor investeringen beschikbaar komende totaal, dat 27 pct. van de gehele begroting zal gaan belopen.

Ook de beheersingsprocessen en bestuurstechnieken krijgen een ruime aandacht. Achtereenvolgens worden de in te voeren systematieken van programmabudgettering, interne budgettering en kosteninformatie nader toegelicht.

De totale nota samenvattend zou ik het grapje, dat een jaar geleden opgang deed in de wandelgangen van het departement, willen aanhalen. Toen luidde het: „De Koster gaat voor de baat uit”. Ik hoop dat het daar niet bij zal blijven en dat hij de kans zal krijgen die baat zelf te mogen realiseren. Zelfs zonder wisselgeld vertrouw ik hem dat toe.

Prikkels

- Stelling van dr. A. de Vries bij zijn promotie aan de Rijksuniversiteit te Groningen: „Vele communistische staten hebben grote verschillen in beloning ingevoerd, om belangrijke prestaties, die de gehele gemeenschap ten goede komen, te stimuleren. Nederland, dat zich als klein land alleen door individuele prestaties zal kunnen handhaven, dreigt door steeds verdergaande inkomsten-nivellering alle initiatief te smoren en gedeelde armoede te verliezen”.
- Uitspraak van mr. Van Mierlo (D'66) in een politiek debat in Utrecht: „We moeten in de Nederlandse politiek af van het meerderheidstrauma. De kwaliteit van het bewind is veel belangrijker dan de kwantiteit”.
- Persbericht: „Vier Algerijnen, die vorige week na een overval op een Haags benzinstation werden gearresteerd, hebben ver-

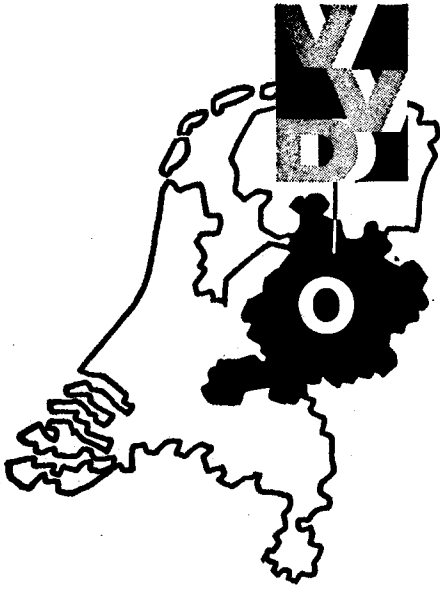
klaard naar ons land te zijn gekomen omdat roven en stelen in Nederland zo gemakkelijk gaat en de straffen hier zo licht zijn”.

- Paul van 't Veer in Het Parool: „Het is soms al zo vermoeiend gewoon een beetje links te zijn, altijd bezig met innemen (van standpunten) en uitdragen (van overtuigingen), iets anders willen dan er gebeurt. (...) Hoe dodelijk vermoeiend moet het dan zijn communist te zijn en bij al dat principiële innemen en uitdragen ook nog voortdurend je mening te moeten veranderen, je standpunten van vroeger te moeten verloochenen en je vrienden van toen te moeten opgeven of verketteren”.

- De heer J. van der Hoeven, beleidsadviseur van het NVV zei volgens De Volkskrant in een rede: „Conflicten tussen milieu enerzijds en werkgelegenheid anderzijds zijn onvermijdelijk. De problemen op dat gebied zijn in een niet-kapitalistische samenleving even groot. Een stankfabriek met arbeiders-zelfbestuur is misschien nog moeilijker weg te jagen dan een kapitalistische stankfabriek”.

Nieuwe VVD-afdeling Nieuwkoop-Nieuwveen

Nieuwkoop — Op 13 november is hier een nieuwe plaatselijke VVD-afdeling opgericht. De heer G. van de Zande, lid van gedeputeerde staten van Zuid-Holland, hield bij die gelegenheid een inleiding over het voorontwerp streekplan Plassengebied. De nieuwe afdeling sluit zich aan bij de afdeling Nieuwkoop. De combinatie zal heten: afdeling Nieuwkoop/Noorden-Nieuwveen. Het voorlopige bestuur ziet er als volgt uit: mevrouw W. C. Bussink-Ten Brink, voorzitter, K. C. Rommen, Julianalaan 4, Nieuwkoop, secretaris (01725 - 1505) en R. C. Bogert, penningmeester. Onder de talrijke aanwezigen op de oprichtingsvergadering was ook de burgemeester van Nieuwkoop, de heer A. H. van Montfoort.

Zelfonderzoek in het oosten

De VVD-afdelingen in de provincie Gelderland en Overijssel — samen rond de 6000 leden — zijn lang voordat de politieke gebeurtenissen vervoegde verkiezingen nodig maakten — op de idee gekomen via een enquête onder de leden na te gaan of er in de ogen van de leden iets mis zou kunnen zijn met de werking van de partij of de wijze, waarop zij zich via haar vertegenwoordigsters naar buiten presenteert.

Deze methode, zo redeneerde, biedt bovendien de mogelijkheid de mening van een groep leden te horen die niet louter bestaat uit de actieve kern van de partij.

Los van de vertegenwoordiging en eveneens van de besturen is een commissie geformeerd van vijf personen: drie uit de provincie Gelderland en twee uit Overijssel. Daar men om een verantwoord beeld te krijgen niet alle leden zou behoeven te benaderen (de financiën spelen hierbij natuurlijk een belangrijke

rol) besloot de commissie de enquête te zenden naar één op de zes leden. Voor een juist gemiddelde telde men eenvoudigweg de ledenlijsten af waarbij dus de eerste, de zevende, enz. in aanmerking kwam voor de toezending. Men nam de gelegenheid te baat, tevens jongelui van 18—23 jaar te benaderen en wel door elk door het lot aangewezen lid twee exemplaren te sturen, één voor zichzelf en een voor een daartoe in aanmerking komende zoon of dochter die dus geen partijlid hoeft te zijn. Hierdoor komen vanzelfsprekend eventuele verschillen in opvatting tussen ouderen en jongeren aan de oppervlakte.

De enquêteboekjes die onder de titel „De VVD vraagt uw mening” in de brievenbussen van duizend Gelderse en Overijsselse leden zijn gegleden kan, zo heeft men geconstateerd, in ongeveer vijftig minuten worden ingevuld.

Na enkele vanzelfsprekende vragen omtrent geslacht, leeftijd, burgerlijke staat enz. zijn er vele tientallen vragen

opgesteld, gerubriceerd in de hoofdstukken: Milieu, Onderwijs, Sociale Verzekering, Buitenlandse politiek en Ontwikkelingshulp, Defensie, Overheidsuitgaven en collectieve voorzieningen, Landbouw, Woningbouw en huurbeleid. Na deze algemeen politieke vraagpunten worden ten slotte ook over de interne werking van de partij, de partijvorming, de presentatie van het beleid naar buiten en over de actuele gewestvorming vragen afgevuurd.

Men vraagt het lid: „Naar welk soort vergaderingen gaat uw belangstelling uit?” of „Hoeveel bijeenkomsten van de afdeling per jaar vindt u wenselijk?”. Maar ontziet zich niet ook vraagtekens te plaatsen achter „Staan de VVD-fracties leden naar uw mening voldoende op de bres voor de door de partij aangehouden doelstellingen of Biedt Vrijheid en Democratie voldoende aandacht aan afwijkende meningen binnen de partij.”

Onder elk hoofdstuk is ruimte vrijgelaten voor eigen opmerkingen, zonder daarbij „gehinderd” te worden door kant- en klaar-vragen. Een met de commissieleden samenwerkende socioloog stelt dat gerekend mag worden op een deelname van 60 pct., welk percentage ook een redelijk resultaat geeft.

De enquêteboekjes moeten vóór 1 december a.s. binnen zijn waarna de verzamelde gegevens per computer kunnen worden verwerkt. Reeds onmiddellijk na ontvangst bleek dat de enquête aangeslagen is. Tien dagen na de verzending was reeds 20 pct. terug ontvangen.

Of de uitslag inderdaad zal wijzen op onlust- en onrustgevoelens zal de computer uitmaken.

Aankondigingen

- 24 november
L. M. de Beer (forum voor werkende jongeren, Apeldoorn); Ir. D. S. Tuijnman (Marnixcollege te Ede).

Friesch Groningsche Hypotheekbank N.V.
pandbrieven
een veilige belegging met zeer hoog rendement

VVD in Limburg in de lift

Het is nu precies tien jaar geleden dat er in Venlo voor het eerst een verkiezingsbijeenkomst werd georganiseerd door de VVD. Slechts een handjevol belangstellenden kwam opdagen. Onder hen de directeur van een toeleveringsbedrijf uit Noord-Limburg, die weliswaar geen lid was van de VVD, maar die toch wel eens zelf wilde gaan beluisteren wat „die club” te vertellen had. Aanwezig was ook (maar dan waarschijnlijk uit een ander soort belangstelling) een bureau-chef van een bedrijf, waarmee de eerder genoemde directeur nogal wat zaken deed. Die bureau-chef echter bekleede in zijn vrije tijd óók een functie in de KVP. „En na die ene VVD-bijeenkomst heb ik van het bedrijf waar die man werkzaam was, nooit meer een opdracht gekregen”, aldus de directeur van het toeleveringsbedrijf. Tien jaar later is er wéér een VVD-verkiezingsbijeenkomst in Venlo. Wiegel komt spreken en de organisatoren hebben de euvle moed hem te laten komen naar „De Prins”, een zaal waar zo'n 900 toeschouwers terecht kunnen. Welnu, die zaal is afgeladen en het Dagblad voor Noord-Limburg schrijft een dag later: „Een belangstelling alsof er een Jocus (carnavalszitting of een buutereednersfinale aan de gang was”.

Wel een duidelijk verschil dus met tien jaar geleden. En toch zegt Jan van de Ven, de Limburgse VVD-kandidaat voor een Tweede Kamer-zetel, enkele dagen later in datzelfde dagblad: „In 1962 deed de VVD voor het eerst mee aan de Venlose gemeenteraadsverkiezingen. Geen resultaat. In 1966 werden het twee zetels. In 1970 een explosie: zeven zetels. We hebben hier zeer veel aandacht, maar als er meer mensen durfden, kwam dat er duidelijker uit”.

Toch nog een kwestie van „durven” dus?

Het is moeilijk te zeggen. In mijn kinderjaren — en dat is nog niet eens zo héél lang geleden werd er thuis, op school en in de kerk bijzonder weinig over politiek gepraat. Dat was ook niet nodig. Iedereen was katholiek en er was maar één katholieke partij. De namen van de andere partijen waren nauwelijks bekend. De socialisten ja, maar dat was een gevaarlijk soort. Dat wist iedereen.

Groep apart

De liberalen vormden een groep apart. Men zweeg er over en het was wel duidelijk dat zo'n partij niets was voor de Limburger. Ik kan mij nog goed herinneren hoe ik dan na zo'n verkiezing ijverig in de kranten nakeek hoeveel mensen uit ons dorp tóch op de socialisten, de communisten en de VVD hadden gestemd. Dat moesten toch wel vrijbuiters zijn.

Ik ben de uitslagen nog eens nagegaan en daaruit blijkt inderdaad dat dit er maar zeer weinig waren. Van de 1018 geldige stemmen die in mijn geboortedorp in 1956 werden uitgebracht gingen er 81 naar de PvdA, 4 naar de CPN en 4 naar de VVD. Daarna begon de VVD te klimmen. In 1963 kreeg zij al 17 stemmen, maar zo redeneerde men dan, dat zullen wel „Hollanders” zijn die hier de afgelopen jaren zijn komen wonen.

De VVD steeg naar 43 stemmen in 1967 en haalde er in 1971, toen de KVP er ten opzichte van vier jaar daarvoor bijna 200 verloor, nog altijd 46. Die cijfers uit mijn geboorteplaats lopen zo ongeveer parallel aan die van geheel Limburg. De KVP die in 1946 en 1956 rond 79 procent van alle stemmen haalde en in 1963 ook nog goed was voor 77,5 procent, zakte in 1967 tot 63 procent en in 1971 tot 54 procent.

De VVD klom van ¼ procent in 1946

naar 1 procent in 1956 en naar 2 procent in 1962. In 1967 en in 1970 werd door deze partij 5 procent van de stemmen behaald.

Beperken we ons tot de situatie in 1967 en in 1971 dan zien we dat er in Limburg in laatstgenoemd jaar 70.000 stemmen minder werden uitgebracht dan in 1967. Dat de KVP toen zakte van bijna 315.000 naar 230.000 stemmen maar dat de VVD met een verlies van 24.935 naar 22.095 stemmen toch vrij goed stand hield.

Hoog gespannen

De verwachtingen voor de komende verkiezingen zijn in Limburgse VVD-kringen, voor zo ver wij hebben kunnen nagaan, terecht hoog gespannen. Er zit, dat hoort men van alle kanten, een duidelijk winst in.

En dat laatste is dan ons inziens voor een belangrijk deel mede te danken aan het feit dat de VVD nu eindelijk ook een Limburger een verkiesbare plaats heeft gegeven op de kandidatenlijst. De Limburgers zijn daar nu eenmaal erg gevoelig voor, getuige ook de herrie die er enige tijd geleden in Limburgse KVP-kringen is ontstaan naar aanleiding van het feit dat men steeds weer verplicht wordt op de Limburgse lijst voor enkele niet-Limburgse kandidaten een hoge, vaste plaats in te ruimen op de kandidatenlijst. „Wij zullen niet langer accepteren dat men het vanzelfsprekend vindt dat Limburg de stemmen levert en het Westen de specialisten”, zegt de KVP-kring Limburg, die desondanks blij zal zijn als op 29 november vier Limburgers (in 1971 nog vijf) een plaats in de Tweede Kamer zullen overnemen voor de KVP. En als nu VVD-minister Langman ook nog zou kunnen zorgen dat het CBS definitief naar Heerlen zal komen. ....

Aankondigingen

- 24 november
Mr. dr. C. Berkhouwer (voor afdeling Steenberg, hotel Vroon).
- 27 november
Mevrouw Van Someren-Downer en mr. F. Portheine (Harmoniepaviljoen, Kapellerlaan 39 te Roermond).
Mr. A. Geurtsen (voor afdeling Oss).

Onder de loep

door onze politieke
redacteur A. W. Abspoel

• Kabinetsformatie in spe

Met een enthousiasme en een volharding, een betere zaak waard, wordt door twee van de linkse drie (PvdA en D'66) en zo nu en dan ook door bepaalde voormannen uit het confessionele kamp (De Zeeuw, Andriessen en Aantjes) de gedachte geponeerd van de formatie na 29 november van een minderheidskabinet. Alsof niet de figuur van het meerderheidskabinet, steunend dus in principe op een vaste meerderheid in de Tweede Kamer, een grondgedachte is van onze parlementaire democratie.

Als in bijna alle werkelijk belangrijke kwesties bestaat echter ook daarover noch bij de linkse drie, noch bij de confessionelen eenheid van inzicht. Onder de linkse drie heeft dat vorige week zelfs tot openlijke onenigheid geleid. De heer Bas de Gaay Fortman, lijsttrekker van de PPR, de derde in het links-radicalen verbond, had namelijk bij herhaling zich een warm voorstander verklaard van de formatie van een z.g. extra-parlementair kabinet, zonder enige binding aan de partijen en waarin ook Den Uyl, Van Mierlo en hijzelf geen zitting zouden hebben.

En wat heeft nu drs. Ed van Thijn, vice-voorzitter van de PvdA-fractie in de Tweede Kamer en „coming man” in de landelijke socialistische politiek, gedaan? Die is in een gesprek met Het Vrije Volk glashard komen verklaren: „Enige medewerking aan een extra-parlementair kabinet door de progressieve drie is uitgesloten”. Begrijpelijk, dat een duidelijk ontstemde De Gaay Fortman reageerde met: „Ik zou het op prijs stellen wanneer de heer Van Thijn in het vervolg niet meer namens de progressieve drie uitspraken doet, waarvan hij kan weten dat tenminste één van de drie daar anders over denkt. Er is over dat onderwerp in het geheel geen overleg geweest”.

Dat de heer Van Thijn en de zijnen weinig of niets voelen voor een extra-parlementair kabinet, is te billijken. Maar het fanatisme waarmee (nu het er steeds meer naar gaat uitzien dat de linkse drie bij lange na geen absolute meerderheid zullen halen) in de PvdA en sterker misschien nog in D'66 de figuur van het minderheidskabinet wordt gepropageerd, is in hoge mate verdacht. De opzet is nochtans wel duidelijk: als de kiezers de zichzelf graag „progressieve drie” noemende partijen te zamen niet genoeg vertrouwen schenken, moeten ze onder druk worden gezet. Wanneer zij in totaal een of meer zetels meer mochten krijgen dan de confessionele drie samen, claimen zij op die grond, met voorbijgaan van de mogelijkheid van de vorming van een meerderheidskabinet van de confessionelen met de VVD en DS '70, voor zich de formatie van een kabinet. En als dan — wat te verwachten is — na waarschijnlijk niet te lange tijd een conflict met de meerderheid van de Kamer onvermijdelijk blijkt, moet de Kamer maar weer ontbonden worden en zal de kiezers het mes op de keel moeten worden gezet om de „progressieven” dan wél de meerderheid te verschaffen. En dat zal dan desnoods enige malen moeten worden herhaald.

Tegen deze opzet zullen we ons met hand en tand moeten verzetten. Ter wille van de parlementaire democratie en ter wille van de rust in het land. Degeven, die na de verkiezingen van 29 november het herstel van het vijfpartijen-kabinet (dat in de personele sfeer uiteraard alle nodige „verfrissing” mag ondergaan) zouden willen tegenwerken, zouden wel een heel grote verantwoordelijkheid op zich laden!

• Tussentijdse verkiezingen

De kans, dat een vijfpartijen-kabinet zoals dat tot voor kort bestond ook na 29 november weer op een meerderheid zal kunnen steunen, zit er nog steeds in. De tussentijdse gemeenteraadsverkiezingen van 15 november in Noordwest-Overijssel en in het Land van Heusden en Altena, door allerlei grenswijzigingen

en samenvoegingen nodig geworden, wijzen, voor zover zij ook maar enigszins landelijk representatief kunnen worden geacht, op geen enkele wijze op een politieke verschuiving van bijzonder grote betekenis. En de verkiezingen in enkele delen van Rotterdam brachten wel enkele hogere percentages voor de PvdA, maar waar laatstgenoemde vooruitgang (Charlois en Hoogvliet) liep D'66 stevig achteruit en waar D'66 iets won (Hoek van Holland), verloor de PvdA vrijwel evenveel. Ook deze plaatselijk verkiezing wees dus niet op dusdanige verschuivingen, dat de linkse drie ook maar een schijn van kans op een absolute meerderheid in het land zullen krijgen.

Voor zover de VVD betreft moet er ook bij deze raadsverkiezingen in Overijssel en in het Land van Altena rekening mee worden gehouden, dat stemmers op lijsten als Gemeentebelang van Plaatselijk Belang bij landelijke verkiezingen tenminste voor drie kwart geacht mogen worden op de VVD te stemmen. In de radio-, televisie- en perscommentaren is daar dan ook terecht rekening mee gehouden, hetgeen over het algemeen een verblijdend beeld opleverde. Het resultaat van de verkiezingen in de Rotterdamse „deelgemeenten” werd in NRC/Handelsblad aldus kernachtig samengevat: „Een lichte winst voor de PvdA, verlies voor D'66, winst voor de CPN, consolidatie bij de confessionele partijen en stabiliteit bij de VVD.”

Een stabiel beeld voor de VVD in Rotterdam, dat hopelijk op 29 november nog in gunstiger zin zal worden doorbroken. Op 8 november j.l. kon men als een der resultaten van een in opdracht van Elseviers Magazine door het NIPO gehouden enquête namelijk vermeld vinden: „Bij de vraag in welke politicus men het meest vertrouwen stelt, rees de ster van VVD-fractieleider Wiegels het sterkste. Een jaar geleden verkreeg hij 3 pct., nu 18 pct.”. De persoonlijke populariteit van en het vertrouwen in de landelijke lijststaandvoerder is bij Kamerverkiezingen voor een partij een goede zaak.

• Ordinaire troep

„Ik zou willen, dat het in de toekomst mogelijk wordt dat ook de „werkende jongeren” met ons zouden praten”. Dit riep een niet uit haar evenwicht gebrachte, maar wel teleurgestelde mevrouw Van Someren met stemverheffing uit, toen een door een der jongeren uit de zaal tot haar gerichtte vraag door het helse lawaai en kwajongensachtige rumoer dat de anderen maakten, praktisch alleen verstaanbaar voor de televisie-kijkers en luisteraars kon worden beantwoord.

Dat geschiedde op een door KRO's Brandpunt op maandagavond 13 november georganiseerde z.g. life-uitzending in de wintertuin van Krasnapolsky in Amsterdam, waar vooral jongeren en in het bijzonder „werkende jongeren” aanwezig waren. Mevrouw Van Someren, als voorzitter van de VVD en de heren Andriessen (KVP) en Van Mierlo (D'66) hadden gevolg gegeven aan de uitnodiging om hier eveneens te komen, om een onder de werkende jeugd gehouden enquête te bespreken en vragen uit de zaal te beantwoorden. De Brandpunt-redactie heeft kennelijk geen kans gezien, de zaak in de hand te houden.

We houden, vooral in de verkiezings-tijd, best van levendige vergaderingen. Overall waar lijststaandvoerder Wiegels spreekt, komt men wat dat betreft ook uitstekend aan zijn trekken. In Krasnapolsky echter was het geen levendigheid, maar eenvoudig een ordinaire troep, die de uitgenodigde politici het spreken en antwoorden met gebul en gejoel onder het opsteken van spandoeken met beledigende opschriften, belette. Telkens wanneer bij voorbeeld de heer Andriessen een rustig antwoord op veelal zeer verwarde betoging trachtte te geven, werd vlak achter zijn hoofd een doek met „rot Andriessen” omhoog gestoken.

Toen tegen het einde van deze treurige „séance” een leider van de Katholieke werkende jeugd (KWJ) het woord

kreeg, was het minste dat men had mogen verwachten, dat deze zijn afkeuring over dit soort optreden had uitgesproken en zijn verontschuldiging had aangeboden, al waren de ergste herriemakers misschien niet in de eerste plaats zijn eigen mensen. Maar dat kon er blijkbaar niet af. Ook trouwens niet bij de Brandpunt-redactie zelf, die de politici had uitgenodigd. En drs. W. Langeveld, de directeur van het Centrum voor democratische burgerschapsvorming, wist dat al evenmin op te brengen, al werd hier de democratie met voeten getreden. Deze wist niet beter te doen dan op geëxalteerde wijze te ageren tegen de weigering van staatssecretaris Vonhoff om gemeenschapsgeld beschikbaar te stellen voor de verspreiding onder de jonge kiezers van de leus: „Stem jong, anders blijven ze altijd de baas”. Hoe terecht de weigering van overheidssteun voor een dergelijke opjuttende leus was, toonde deze zelfde door Brandpunt georganiseerde bijeenkomst.

• Verontrustend

Twee dagen na de bovenbedoelde beschamende vertoning sprekend op een verkiezingsbijeenkomst in Heer Hugowaard, maakte mevrouw Van Someren de opmerking, dat deze onsympathieke, onverdraagzame en haatdragende groep jongeren, die zijn sympathie voor Marcus Bakker en de CPN niet onder stoelen of banken stak, beslist niet mag worden gezien als representatief voor de jeugd in het algemeen. En ook niet voor de werkende jongeren. De Nederlandse jeugd werd door deze groep tot een karikatuur gemaakt.

Daar heeft onze partijvoorzitster volkomen gelijk in. Het verontrustende is echter wel, dat een gebeurtenis als deze geen uitzondering meer is, maar één uit vele. En deze incidenten beperken zich ook niet tot (een bepaald deel van) de werkende jongeren. Om maar een paar voorbeelden te noemen: bij de promotie van de bekende en veel beluisterde commentator mr. G. B. J. Hiltermann aan de Utrechtse Universiteit, werden — gelukkig toch mislukte — pogingen gedaan deze plechtigheid met stinkbommen en gejoel te verstoren. Tevoren was de heer Hiltermann door links-radicalen studentengroeperingen in „muurkranten” een „rechtse praatjesmaker” genoemd, die „de zaal uit moet worden gepromoveerd”. Minister Schmelzer werd bij zijn binnenkomst door een groep van deze provocateurs met gejoel ontvangen. Zij slaagden ten slotte niet in hun opzet, maar de promotor, prof. Dittrich, zag zich toch verplicht zijn verontschuldiging aan te bieden voor „alle akelige scenes, die zich hebben afgespeeld”. Hij had daar „alleen maar diepe verachting voor”.

De Amsterdamse gasthoogleraar Raymond Tanter, een neger, maar die de „misslag” heeft begaan een aanhanger van president Nixon te zijn, werd door Amsterdamse „activisten” onder de politologie-studenten tijdens een voordracht in het Seminarium voor Intern. Betrekkingen het spreken belet. En toen prof. Mokken zich beriep op de vrijheid van meningsuiting aan de Universiteit, waarop door deze studenten inbreuk werd gepleegd, werd deze vrijheid keihard ontkend.

Aan de Universiteit van Nijmegen werden acties gevoerd tegen de langs legale weg tot rector magnificus aangewezen prof. mr. F. J. F. M. Duynstee, omdat hij als schrijver, zo nu en dan, van een kolom in De Telegraaf, als „conservatief” werd uitgekroten. Ten slotte werd op een openbare verkiezingsbijeenkomst van de VVD in Maastricht door oproerige elementen eveneens gepoogd, deze bijeenkomst te verstoren en minister De Koster het spreken onmogelijk te maken.

Het zijn slechts vier voorbeelden uit een lange reeks, die helaas aantonen hoezeer met identieke methoden als in de jaren tussen 1930 en 1940 het ordelijk samenleven in verdraagzaamheid en de parlementaire democratie ook in ons land weer worden bedreigd. Zoals in genoemde jaren mannen als Wendelaar en Telders daartegen op de meest principiële en krachtige wijze hebben stelling genomen, zullen wij dat ook thans zonder aarzelen blijven doen.

vrijheid en democratie

• De redactie van **Vrijheid en Democratie** is gevestigd te Hilversum, Pieter de Hooghlaan 87. Hoofdredacteur en voorzitter van de redactiecommissie is de heer Ph. C. la Chapelle.

• De abonnements-administratie wordt verzorgd door het algemeen secretariaat van de VVD, Koninginnegracht 57 te Den Haag (telefoon 070 - 604803). Voor adreswijzigingen etc. wende men zich dus tot het algemeen secretariaat.

• De advertentie-exploitatie wordt verzorgd door de Nederlandse Dagblad Unie, Westblaak 180 (postbus 824) te Rotterdam, telefoon 010 - 147211.

algemeen secretariaat

• Het algemeen secretariaat van de VVD is gevestigd te Den Haag, Koninginnegracht 57, telefoon (070) - 604803. Postrekening: 67880 ten name van de algemeen secretaris van de VVD te Den Haag.

secretariaat tweede kamer fractie

• Het secretariaat van de VVD-fractie in de Tweede Kamer is gevestigd in het gebouw van de Tweede Kamer, Binnenhof 1 A te Den Haag. Telef. (070) - 61 49 11.

Kritiek op Amsterdams beleid

Tientallen jaren socialistisch geïnspireerd bestuur hebben Amsterdam niet kunnen vrijwaren van een reeks bittere problemen die vooral zwaar drukken op de schouders van hen voor wie het socialisme primair pretendeert op te komen. Het is geen prettig gegeven voor alles wat rood denkt in de hoofdstad.

Vandaar waarschijnlijk de ongelukkige gewoonte van de linkse Amsterdamse stadsbestuurders die problemen gemakshalve dan maar te wijten aan Den Haag. Daar is ook nog de misvatting bijgekomen dat de zaken die in Amsterdam wél goed marcheren te danken zijn aan het wijze beleid van het stadsbestuur. VVD-fractievoorzitter H. H. Jacobse heeft tijdens de algemene beschouwingen aan het begin van de begrotingsbehandeling die mentaliteit van de Amsterdamse stadsbestuurders fel geheld. „Ook voor de VVD is er een duidelijke gezamenlijke verantwoording van rijksoverheid en stadsbestuur maar dit college heeft werkelijke alle proporties uit het oog verloren” vond hij. Hij richtte aan het college het ernstige verwijt dat het volkomen tekort geschoten is in het onderhouden van de goede contacten met de rijksoverheid in Den Haag. Ook ontbreekt volgens hem een goede visie op de sanering van de financiële wantoestand, waarin de stad al geruime tijd verkeert.

Hij pleitte voor de vorming van samenwerkingsverbanden die kunnen bijdragen tot het opruimen van de puinsituatie in Amsterdam. „Maar” voegde hij er aan toe „in Amsterdam geeft de Par-

tij van de Arbeid de voorkeur aan een hechte samenwerking met de CPN boven het contact met democratische groeperingen als D'66 en de VVD.”

Frictie

De heer Jacobse liet niet overhuld dat de vruchten uit de proeftuin van de volksfrontsamenwerking PvdA — CPN hem niet al te prettig op de tong liggen. Enkele van die vruchten noemde hij: er wordt veel te traag en veel te kostbaar gebouwd. „Er is voortdurend de frictie met de bevolking over het niet beschikbaar komen van betaalbare nieuwbouw, terwijl ook op het gebied van de woningverbetering nog geen rationele methoden worden ontwikkeld om de kosten binnen aanvaardbare grenzen te houden. Institutionele beleggers midden Amsterdam, waardoor de financiering van de woningbouw en stadssanering een steeds onoplosbaarder opgave wordt. Als gevolg van deze factoren is de woningnood in Amsterdam nauwelijks minder schrijnend dan enkele jaren geleden.”

De heer Jacobse constateerde ook een verbreding van de kloof tussen bestuur en bevolking en een zorgbare ontwikkeling van de economie van Amsterdam. Daarom vroeg hij het bestuur van de stad zich tot het uiterste in te spannen om de kloof tussen hem en de bevolking van de stad te verkleinen. „Er is duidelijk sprake van een vertrouwenscrisis die snel moet worden beëindigd.”

Aankondigingen

● 24 november
Minister W. J. Geertsema en mr. F. Portheine voor de VVD-regio Krimpenwaard. (Café 't Voormalig Regthuys" te Berkenwoude, 20.00 uur).
Staatssecretaris Vonhoff H. J. L. voor de regio Rijnstreek (restaurant „Meerzicht" te Rijnsaterswoude, 20.30 uur).
Mr. H. van Riel voor afdeling Zoetermeer („Het Kruispunt", 20.00 uur).
Drs. Th. H. Joekes (Forum in Dorps-huis, Kortenhoeveneseweg, Lexmond, 20.00 uur).

● 25 november
Drs. D. J. D. Dees (forum voor jongere kiezers over „Werkende jongeren", Stefanuscentrum te Utrecht, 20.00 uur).

● 27 november
Minister De Koster (Noordwijk, Casino).
Mr. H. van Riel (Hippolytushoef).
Minister W. J. Geertsema (Congresgebouw Den Haag, 20.00 uur).
Mr. H. E. Koning (Studentenvereniging Veritas, Kromme Nieuwe Gracht 54 te Utrecht, 20.30 uur).
Staatssecretaris H. J. L. Vonhoff, H. Wiegels en G. W. Keja (voor afdeling Amsterdam, Grote Zaal Krasnapolsky, 20.00 uur).

● 28 november
Ir. D. S. Tuijnman (Gooische MTS te Hilversum, 15.00 uur).
Drs. Th. H. Joekes (Hogere Economische School te Den Haag).
Mr. F. Portheine (Sociëteit Minerva te Leiden).

Bestuursmutaties

Alkmaar — In het bestuur van de kamercentrale Alkmaar zijn enkele wijzigingen aangebracht. Vice-voorzitter drs. H. W. Deunk trad wegens drukke werkzaamheden af. In zijn plaats werd het bestuurslid P. M. Blauw benoemd. Als nieuwe secretaris van de centrale werd gekozen J. de Veen te Heerhugowaard. De heer R. J. Middelburg te Midwoud blijft zich nog uitsluitend met de propaganda-activiteiten bezighouden.

Congres staten- en raadsleden

door ons redactielid
V. G. A. M. Hafkamp

Het is een verstandig besluit gebleken de jaarvergadering van de vereniging van staten- en raadsleden tijdens het congres van 10 en 11 mei j.l. in Lunteren naar de zaterdagochtend te verschuiven. De belangstelling op de vrijdagavond was — waarschijnlijk ten gevolge van de politieke activiteiten in den lande — dit jaar geringer dan andere jaren.

Na de opening door de vice-voorzitter, mevr. H. J. Schlemper-Van Gijn, stortte het congres zich onder leiding van de heer R. S. Hofstee Holtrop in de discussie over de vuilverwijdering. Achtereenvolgens werden door de heer drs. R. van den Berg, wethouder te Arnhem en dr. L. Ginjaar, lid provinciale staten van Zuid-Holland, over dit onderwerp inleidingen gehouden. De eerste bepaalde zich vooral tot het afval in engere zin, terwijl de tweede het gehele milieubeheer in de discussie betrok, waardoor beide inleiders elkaar zeer goed aanvulden. Uitvoerig werd over dit welvaartsverschijnsel door de vergadering gediscussieerd.

Tijdens haar openingswoord voor de jaarvergadering zei de voorzitter het bijzonder spijtig te vinden dat de heer J. Hasper door ziekte niet in staat was met zijn echtgenote het congres bij te wonen. Ze sprak de grote waardering van het bestuur aan het adres van de heer Hasper uit voor diens bereidwilligheid gedurende een jaar het directeurschap van het bureau waar te nemen. Door zijn grote kennis en ervaring heeft hij, aldus de voorzitter, veel voor de vereniging en haar leden kunnen doen. Met volledige instemming van de vergadering werd besloten de heer Hasper middels een telegram van harte beterschap toe te wensen. De nieuwe directeur van het bureau provinciale- en gemeentepolitiek, de heer J. Koppelaar, werd door de voorzitter aan de vergadering voorgesteld.

Reglement

Er werd een nieuw reglement voor de vereniging vastgesteld. Tijdens de aan de vaststelling daarvan voorafgaande discussie zegde het bestuur reeds toe met het hoofdbestuur van de partij over

Het bestuur van de vereniging van staten- en raadsleden in zijn huidige samenstelling v.l.n.r. ir. H. W. F. C. Donkersloot, J. Koppelaar, de nieuwe voorzitter mevrouw H. J. Schlemper-van Gijn, R. S. Hofstee Holtrop (vice-voorzitter), mej. drs. I. Günther (secretaris/penningmeester) en mr. J. G. C. Wiebenga.

een eventueel wenselijke aanvulling van dit reglement in overleg te treden.

Bij het agendapunt verkiezing van bestuursleden zei de voorzitter het bijzonder te betreuren dat de scheidende voorzitter, de heer D. W. Dettmeijer, niet op deze vergadering aanwezig kon zijn. Ze deelde mede dat van de heer Dettmeijer een aan de vergadering gerichte brief was ontvangen die door haar in extenso werd voorgelezen. De voorzitter memoreerde het vele dat door de heer Dettmeijer voor de vereniging is gedaan en deelde mede dat het bestuur de vergadering wenste voor te stellen de heer Dettmeijer tot erelid van de vereniging te benoemen. Dit voorstel werd met luid applaus begroet. Besloten werd het nieuwe erelid middels een telegram van zijn benoeming in kennis te stellen.

Als bestuursleden werden herkozen mej. drs. I. Günther, mevrouw A. A. Kingma-Voorthuysen en de heren R. S. Hofstee Holtrop en A. A. Rijstenbil, terwijl de heren mr. J. G. C. Wiebenga en

ir. H. W. F. C. Donkersloot tot het bestuur toetraden. De vice-voorzitter, mevr. H. J. Schlemper-Van Gijn, werd tot voorzitter gekozen.

De discussie over de eisen die momenteel aan het staten- en raadslid gesteld worden en over de vraag of het staten- en raadslidmaatschap een volledige dagtaak moet worden maakte vele tongen los. Na de uitvoerige inleidingen van de heren W. Baggerman, Gr. R. Meijer en drs. P. A. Wolters werden discussiegroepen gevormd. Uit de door deze groepen uitgebrachte verslagen bleek de juistheid van de keuze van het bestuur dit onderwerp op de agenda van het congres op te nemen. Spontaan gaven dan ook velen gehoor aan de oproep van de voorzitter de discussie hierover niet af te sluiten, maar hierover gespreksgroepen te vormen.

De congressisten werden aan het slot toegesproken door partijvoorzitter, mevrouw H. van Someren-Downer.

Jassen verwisseld

De heer J. R. Jonker uit Almelo heeft na afloop van het congres van de Vereniging van Staten- en Raadsleden op 11 november te Lunderen per abuis de verkeerde jas meegenomen.

Degene die zijn jas mist en/of eveneens een verkeerde jas heeft meegenomen, wordt verzocht zich in verbinding te stellen met de heer Jonker, Hortensiastraat 75 te Almelo (tel. 05490 - 15614).

Spreadingsbeleid: wankele basis

Onze Haagse medewerker J. E. van der Wielen wijdt een beschouwing aan de onlangs gepubliceerde nota inzake de spreiding van rijksdiensten. Hij concludeert dat de regering zich van haar plannen kennelijk niet zo zeker voelt en dat er wel eens een nieuw probleemgebied bij zou kunnen komen, namelijk Den Haag.

De regering is eindelijk gekomen met de nota inzake de spreiding van rijkskantoren, officieel geheten: Nota over „de ontwikkeling van de Haagse agglomeratie en de afremming van de groei van de kantorensector”. Zeven maanden geleden werd deze nota aangekondigd. Aan het vraagstuk als zodanig werd in *Vrijheid en Democratie* van 14 april '72 uitvoerig aandacht geschonken. Bij die gelegenheid bleek met name het Haagse gemeentebestuur duidelijk onoverkomelijke bezwaren te hebben tegen het voornemen van het rijk om een aantal rijksdiensten, naar andere delen van het land over te plaatsen. Inmiddels heeft de Haagse wethouder Nuy zich iets minder fel opgesteld, zonder evenwel veel aan de „levensgrote” bezwaren voor de „regeringsstad” af te doen. We komen daar aanstonds nog op terug.

Het spreidingsbeleid, zoals dat de regering voor ogen staat, wil verschillende doeleinden dienen. Het wil injecties geven aan het noorden des lands en aan Z.-Limburg, het wil de (thans bestaande) spanning op de arbeidsmarkt in het westen des lands verminderen en het wil voorkómen, dat het groene hart van Holland wordt volgebouwd. Wat dit laatste punt betreft, het ogenblik waarop binnen de Haagse agglomeratie geen grond voor woningbouw meer beschikbaar zal zijn, ligt niet zó ver meer af. Het Haagse gemeentebestuur kampt overigens ook met het probleem, dat nog maar moeilijk grond valt te vinden voor bedrijfsgebouwen en kantoren. Er van uitgaande, dat het overheidsapparaat jaarlijks groeit, geeft de regering van een juist inzicht blijk wanneer ze uitziet naar vestiging van een deel van de diensten naar elders en vooral buiten de Randstad.

De regering meent overigens, dat niet alleen zij de groei in de Haagse agglomeratie moet afremmen, maar ook de particuliere sector. Het voorgenomen beleid laat de positie van 's-Gravenhage als regeringscentrum verder onaangestast. Wel wil zij een „substantieel deel” van het rijksapparaat overplaatsen. Daarbij zal, naar wordt opgemerkt, „vanzelfsprekend als beperking moeten gelden, dat de goede werking van het rijksapparaat door een gedeeltelijke overplaatsing niet wezenlijk wordt aangetast (hetgeen o. m. inhoudt dat die onderdelen welke nauw bij de dagelijkse beleidsvorming betrokken zijn en derhalve nauwe functionele binding met het regeringsapparaat hebben in de agglomeratie 's-Gravenhage gevestigd moeten blijven).”

Beperking

In deze opmerking schuilt een duidelijke beperking ten aanzien van de mogelijkheden tot verplaatsing van rijksdiensten. Op dit punt wordt trouwens erkend, dat men te optimistisch is geweest, want: „het in de afgelopen maanden verrichte onderzoek naar de organisatorische mogelijkheden van een spreiding van de rijksdienst heeft uitgezeten dat een spreidingsoperatie in de orde van grootte van 20.000 à 25.000 arbeidsplaatsen in de komende vier à vijf jaar en tot ca. 16.000 op een termijn van 10 à 12 jaar.

De eerste lijst van 24 te verplaatsen diensten komt overigens niet verder dan ca. 2800 arbeidsplaatsen. Daarvan neemt de PTT veruit de grootste portie voor haar rekening (1300), gevolgd door het Rijksinkoopbureau met 400 arbeidsplaatsen en het bureau afhandeling woningbouwplannen met 355 arbeidsplaatsen. Van de overige diensten haalt alleen het RIZA nog net de honderd. Maar er zijn ook hele kleintjes bij, zoals de dienst studietoelagen landbouw met 4 plaatsen, en een onderafdeling van Volkshuisvesting zelfs met maar twee arbeidsplaatsen.

Erg onder de indruk zijn we van deze getallen niet. Het verlies voor Den Haag lijkt niet van grote betekenis; de winst voor het noorden en zuiden des lands lijkt ook niet groot. Met rijksburelen van een omvang van 14, 12 of 9 arbeidsplaatsen wordt de infra-structuur van een stad als Groningen, Emmen, Zwolle of Heerlen natuurlijk niet geholpen. Niettemin stellen de gemeentebesturen van deze en andere steden buiten de Randstad alles in het werk om een graantje mee te pikken. Het lijkt een beetje op de situatie van nu al weer vele tientallen jaren geleden, toen een gemeentebestuur hemel en aarde bewoog een kantongerecht, een gevangenis of een krankzinnigengesticht binnen zijn grenzen te krijgen. Maar dit terzijde:

we willen de zaak zeker niet ridiculiseren. De eerste lijst van te verplaatsen diensten vormt nog maar een begin. Erkend moet worden, dat er diensten op voorkomen, die zeker niet aan de vestiging van centrale regering gebonden zijn; om maar een paar te noemen: de staatsloterij, de dienst voor het stoomwezen en de wetenschappelijke raad kernenergie.

Lichtvaardig

Hoezeer men zich in regeringskringen overigens aanvankelijk op het probleem blijk te hebben verkeken, valt op te maken uit de volgende passage in de nota: „Het is gewenst het onderzoek voort te zetten; daarbij zullen met name ook de kwalitatieve gevolgen van een spreiding van de rijksdienst onder ogen moeten worden gezien. . . de daarvoor nodige gegevens (zijn) gebrekkig omdat het inzicht in de samenhangen groten-deels nog ontbreekt. Daarom is behoedzaamheid geboden.” Wie dit leest en ook de rest van de nota bestudeert kan zich niet aan de indruk onttrekken, dat men aanvankelijk veel te lichtvaardig over het spreidingsvraagstuk schijnt te hebben gedacht. De basis is in ieder geval nogal wankeel. Niet geheel onbegrijpelijk verklaren Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland dan ook in een eerste commentaar op de nota, dat „de behoefte aan een spreidingsbeleid onvoldoende is aangetoond.”

Nadat de Haagse wethouder Nuy zich enige tijd geleden, zoals opgemerkt, iets genuanceerder tegenover het spreidingsbeleid had opgesteld, liet hij zich, na de publikatie van de nota, weer heel wat feller uit. Hij verklaarde het „volwassen onmogelijk” om in vijf jaar tijd 6500 ambtenaren uit Den Haag over te plaatsen. „Dat is bluf” en hij sprak verder van „doldrieste voornemens”. Dat zijn pittige uitspraken. B. en W. van Den Haag als geheel hebben zich wat kalmer opgesteld. Zij willen een hoorzitting van de tweede kamer en daarbij de Haagse problematiek eens goed uit de doeken doen. Een zeer grote verplaatsing van merendeels jonge ambtenarengezinnen uit Den Haag kan nl. voor de regeringsstad ernstige gevolgen hebben; in de eerste plaats economische. Voorts zou de betekenis van Den Haag als centrumgemeente kunnen worden aangetast. Dat is een kwalijke zaak, in aanmerking nemende dat juist ten behoeve van die functie op het ogenblik enorme investeringen worden verricht (station CS, verkeerswegen, semi-metro, enz.).

Investerings

Zullen deze investeringen over een aantal jaren nog wel verantwoord zijn, gezien in het licht van het spreidingsbeleid? Is het spreidingsbeleid in het algemeen financieel verantwoord? Daarover wordt in de nota slechts een tipje opgelicht. Het gaat in elk geval vele honderden miljoenen kosten. Een eenmaal verplaatst, zal blijken dat er extra blijvende kosten op de begroting zullen gaan drukken, zoals de kosten in het vlak van de communicatie. Hierover lezen we in de nota o. a. : „Op grond van ervaringen opgedaan bij reeds verplaatste diensten moet rekening worden gehouden met sterke stijging van: transportkosten (uitbreiding autopark en transport dienststukken, telefoonkosten, extra reis- en verblijfskosten wegens dienstreizen van het personeel, verlies van arbeidstijd door heen en weer reizen. Bij het Rijks Computer Centrum zijn de jaarlijkse telefoonkosten bijvoorbeeld gestegen van f 18.000 (Den Haag) tot f 54.000 (Apeldoorn). Ook de transportkosten (bij het centrum) zijn aanmerkelijk toegenomen, door de noodzaak een viertal bestelauto's extra aan te schaffen, hetgeen niet alleen in het materiële vlak tot kostenstijging leidt, maar tevens doorwerking heeft in de personeelskosten.” Dat betekent op de huidige basis voor 6500 arbeidsplaatsen een kleine acht miljoen gulden extra, een bedrag dat bij 16.000 arbeidsplaatsen driemaal zo hoog zal zijn, ongerekend de voortdurende stijging van kosten.

Het spreidingsbeleid heeft ook menselijke aspecten. Daar is in de eerste plaats de ambtenaar, waarvan men in beginsel echter wel kan stellen, dat hij, eenmaal in dienst van de rijksoverheid, verplaatsing niet als bezwaar kan doen gelden, mits de overplaatsingskosten redelijk zijn; en dat is thans het geval. Maar de jongere ambtenarengezinnen laten wel familie (ouders, grootouders) en kennissen achter. Voor Den Haag dreigt het grote gevaar van verdere,

versterkte vergrijzing, waardoor niet alleen een verzwakking van de gemeentelijke huishouding zal optreden, maar waardoor ook het particuliere bedrijfsleven ernstig kan worden getroffen (jonge gezinnen zijn uiteindelijk koopkrachtiger dan 65-plussers).

Achterblijvers

Een ander aspect van het spreidingsbeleid is, dat een deel van de ambtenaren van wie de dienst moet verhuizen, niet mee zal gaan. Dit deel wordt op ongeveer een derde geraamd. Op een toekomstig totaal van 16.000 zijn dat er dus ruim 5.000. In feite komen er dus in de komende 10 à 12 jaar in de diensten ontvangende gemeenten bij elkaar zo'n 5000 arbeidsplaatsen beschikbaar, welk aantal in Den Haag echter voor een deel zal openvallen. Niet geheel ten onrechte spreekt de Haagse Kamer van Koophandel dan ook van verplaatsing der werkloosheid. De achterblijvers in Den Haag — ten dele 60-jarigen en ouderen — zullen het Rijk volgens de nota een slordige duit gaan kosten: bijna f 64 miljoen tot 1983, op welk bedrag echter door de nota nog een correctie wordt toegepast. De cijfers hebben nl. betrekking op 20 pct. van het aantal te verplaatsen arbeidsplaatsen. Dit betekent dat voor 13 pct. van het aantal te verplaatsen arbeidsplaatsen is aangenomen, dat de achterblijvende geen kosten veroorzaken. In aanmerking nemende, dat rekening wordt gehouden met een achterblijverspercentage van ca. 30 zouden de kosten voor de achterblijvers wel eens aanzienlijk hoger dan die f 64 miljoen kunnen uitvallen.

Het spreidingsbeleid voor het rijksapparaat zal ook in andere sectoren kostenverhogend werken en tijdverlies veroorzaken. Een voorbeeld: burgemeesters plegen vaak naar Den Haag te komen voor het afhandelen van zaken. Veelal doen ze op één dag meer dan één departement en/of rijksdienst aan. Dat is efficiënt. Maar straks zal het maar al te vaak voorkomen, dat men verschillende zaken, die men tot nu toe op één dag in Den Haag kon afdoen, over meer plaatsen en over meer dagen zal moeten spreiden; gevolg: meer reiskosten, meer tijdverlies. Wat voor burgemeesters geldt, is echter ook van toepassing op vele andere functionarissen (overheid en particulieren).

Een heel vreemde kwestie levert het CBS op. Daarvoor nadert in Voorburg de voltooiing van een zeer kostbaar nieuw gebouw met zeer speciale voorzieningen ten behoeve van de statistiek. Maar er zijn hardnekkige geruchten, dat het CBS dit spiksplinternieuwe gebouw vermoedelijk niet of slechts tijdelijk zal betrekken, omdat het verplaatst zal worden. Naar Heerlen? Maar daar zal dan weer een nieuw gebouw moeten worden neergezet, uiteraard tegen veel hogere bouwkosten dan er nu in Voorburg zijn gemaakt. De Voorburgse kolos zal wel niet leeg blijven staan. Andere geruchten willen nl., dat een minister, wiens departement thans slecht is gehuisvest, er al een oog op heeft laten vallen. Maar dan nog achten we dit een wispelturig beleid, nog afgezien van het bezwaar, dat velen menen, dat het CBS een informatiebron voor het rijksapparaat is, dat niet in het regeringscentrum kan worden gemist.

We hebben, evenmin als in ons vorige artikel, het vraagstuk van het spreidingsbeleid hier uitputtend behandeld. Er zijn ontelbare facetten aan. Er is echter ook nog een bijkomende factor, te weten de voorgenomen investeringsafremming in het westen. Hiervan kan de rehabilitatie van de Haagse binnenstad en van de badplaats Scheveningen het slachtoffer worden. En dat zou dan een extra aantasting zijn van Den Haag als centrumgemeente.

Betekent het voorgaande nu, dat we tegen het spreidingsbeleid in het algemeen zijn? Geenszins. We zeiden het al: er zijn diensten, die zonder enig bezwaar ook elders dan in de Haagse agglomeratie kunnen functioneren en die dan de „probleemgebieden” ten goede kunnen komen. Dat die probleemgebieden geholpen moeten worden, is ook voor ons een uitgemaakte zaak. Die hulp mag ook nog geld kosten aan het rijk. Maar het beleid mag er onzes inziens niet toe leiden, dat er een nieuw probleemgebied wordt geschapen, t. w. Den Haag. Vooralsnog hebben we niet de indruk, dat het spreidingsbeleid met grote zorgvuldigheid is gevoerd. De nieuwe Tweede Kamer zal er goed aan doen deze aangelegenheid zeer nauwkeurig te volgen.

Merkwaardige gelijkenis

Bij de bestudering van het proefschrift van Jacobus van Weringh, getiteld: *Het maatschappijbeleid van Abraham Kuiper*, trof mij het volgende op de pagina's 21 en 22: De liberaal Van Houten zegt in zijn Kamerrede in april 1871: „Wat maakt dezen tijd tot een ernstigen tijd?... Dat de oude vormen en de nieuwe neest met elkaar in botsing komen... op internationaal gebied het streven naar een federatie van volkerenbond...; op politiek gebied het streven naar zelfbeheer in plaats van een regering door een gezag, dat elders dan in de behoeften des volks zijn oorsprong vindt; op kerkelijk gebied de vrije gemeenten, de vrije vereniging tot bevordering van redelijkheid, beschaving en welvaart, tegenover de kerk, die naar dogmatische eenheid streeft; op industrieel gebied de coöperatieve samenwerking van arbeid en kapitaal, in plaats van den loondienst”.

Aldus Van Houten, geciteerd door P. J. Oud, *Honderd Jaren, Assen 1954*.

Van Weringh voegt hier onder meer aan toe: „Deze ontwikkeling is in 1848 begonnen”.

De geschiedenis herhaalt zich. Een merkwaardige gelijkenis 1848—1871 en 1945—1972.

Joh. P. van Mullem, Baflo

De VVD in het parlement

In deze rubriek geeft onze Haagse medewerker J. E. v. d. Wielen een samenvatting van de activiteiten van de VVD-fractie in het parlement. Hij kan natuurlijk slechts beknopt melding maken van de liberale bijdrage aan de vele debatten en hij zal ook niet aan alles aandacht kunnen besteden. Wie méér wenst te weten over de standpunten die de VVD in het parlement heeft ingenomen of over de vragen, die de liberale Kamerleden aan de regering stelden, kan terecht bij het secretariaat van de VVD-fractie in de Tweede Kamer, Binnenhof 1-A, Den Haag, telefoon 070-61 49 11.

Ondanks het feit, dat de Tweede-Kamerleden dag in, dag uit op verkiezingsvergaderingen spreken, houden zij de actuele feiten in het maatschappelijk gebeuren toch goed in de gaten en dat betekent, dat er voor verscheidene VVD-afgevaardigden reden was — ook in deze drukke tijd — tot het stellen van schriftelijke vragen.

Zo heeft de heer **Portheine**, samen met leden uit andere fracties vragen gesteld aan de minister van Volkshuisvesting en ruimtelijke ordening én aan de staatssecretaris van Econ. zaken over de ontwikkelingen in Zuid-Limburg. Het gaat hier met name om de vestiging van supermarkten, makrovestigingen of hoe die massale detailhandelszaken verder ook mogen heten. In Beek is voor een dergelijke onderneming grond op het industrieterrein verkocht, en nu ook in Nuth, op enkele kilometers van Beek, terwijl in Nuth al een makrovestiging is. Een andere onderneming — De Gruyter — zou verder de bedoeling hebben in Heerlen grond voor een massaal detailhandelsbedrijf te kopen. Hoe denken de bewindslieden over de (ze) distributiestructuur in een gebied waar sprake is van koopkrachtdaling en waar n.b. al twee grootwinkelbedrijven hun deuren hebben gesloten, zo willen de heren Portheine c.s. van de bewindslieden weten. Gevraagd wordt om een zo evenwichtig mogelijke distributiestructuur in Zuid-Limburg.

De dienstplicht en de opvarenden in de zeevisserij vormen het onderwerp van schriftelijke vragen van de heer **Keja**, samen met enkele leden uit andere fracties. Is de minister van De-

fensie het er mee eens, dat bij de huidige situatie de normale toepassing van de Dienstplichtwet een eventueel noodzakelijke toepassing van de Vaarplichtwet zal belemmeren? De ene wet dient de andere niet te ontkrachten, zo menen deze Kamerleden en zij vragen zich af of daarom niet een speciale dienstplichtregeling voor het visserijpersoneel gewenst is.

Het rapport van de Werkgroep Kinderuitzending heeft mevr. **Veder-Smit** tezamen met mej. Cornelissen (KVP) aanleiding gegeven de ministers van Volksgezondheid en van CRM te vragen of zij de aanbevelingen in dat rapport onderschrijven. Zijn de bewindslieden bereid om een commissie in te stellen, bestaande uit deskundigen en vertegenwoordigers uit de kring der kinderuitzending alsmede functionarissen van hun departementen, om te onderzoeken wat de populatie is van de niet-medische tehuizen en van de wachtlijsten voor deze tehuizen en te bestuderen op grond van welke indicatie het toekomstige beleid in deze tehuizen moet worden gevoerd? Tevens wordt de commissie verzocht een gedragslijn met betrekking tot de financiering van deze tehuizen te ontwikkelen.

De heer **Keja** wil van de minister van CRM weten of het waar is, dat deze bewindsman een brief heeft geschreven aan het NOS-bestuur met het verzoek om in tv-uitzendingen wat meer aandacht te besteden aan de verhoging van het luister- en kijkgeld. Begrijpt de minister niet, dat veel Nederlanders dit beschouwen als een overheidsuitnodiging aan de NOS tot het overgaan van een vorm van hersenspoeling?

Alweer in samenwerking met Kamerleden uit andere fracties heeft mevr. **Veder-Smit** vragen gesteld aan de staatssecretarissen van Financiën en van CRM met betrekking tot de toepassing van de bepalingen van de Wet op de Inkomstenbelasting ten aanzien van cultuurmonumenten als buitenplaatsen en kastelen.

Over de werking van de Monumentenwet met name ten aanzien van parken heeft mevr. **Veder-Smit**, opnieuw met hetzelfde groepje Kamerleden, voorts vragen gesteld aan de staatssecretaris van CRM.

Dezer dagen heeft men onze Tweede-Kamerleden **Berkhouwer** en **Waalkens** op de televisie aan boord kunnen zien van een vissersvaartuig uit Den Oever. Zij stelden daarbij ter plekke een onderzoek in naar de zorgwekkende „verontdieping” van de stroom- en vaargeul tussen Den Helder en Den Oever, hetgeen ernstige gevolgen heeft voor de visserij. In schriftelijke vragen verzochten beide Kamerleden om aan deze toestand een einde te maken.

Waarom is er wél sprake van een speciale wetgeving voor de samenlevingsopbouw en niet van een wetgeving op het maatschappelijk en cultureel welzijn, zo willen mej. **Kappeyne van de Coppello** en de heer **Keja** weten van de bewindsman van CRM.

Mevr. **Smit-Kroes** tenslotte wil van de minister van Onderwijs en Wetenschappen weten welke redenen de samenstellers van de proeve van een voorlopige regio-indeling voor het hoger beroepsonderwijs hebben bewogen de opleidingen M.O.-akten niet in deze proeve te trekken.

Voor
Verfijnde
Disgenoegens

culinair relaxen op
de zuid-veluwe bij arnhem
zalen voor besloten
parties beschikbaar

sfeer en romantiek
iedere avond
diner-dansant

Specialiteiten-restaurants
„DE KROMME DISSEL”
Heelsum, telefoon 08373-3118
„KASTEEL DOORWERTH”
Doorwerth, telefoon 08307-3420
HOTEL „KLEIN-ZWITSERLAND”
Heelsum, telefoon 08373-9104

RESTAURANT „DE ROSKAM”

Barneveld

Telefoon 03420-2001

Voor mensen met smaak!

Membre Confrère de la Chaîne des Rôtisseurs

HOTEL „DE NEDERLANDEN” VREELAND

RESTAURANT-RÔTISSERIE „NAPOLEON”

VREELAND A/D VECHT

BIJ KRUISING AUTOWEG HAARLEM/HILVERSUM + UTRECHT/AMSTERDAM

RESERVERING (02943) 1576 — ZONDAGS GESLOTEN

Boele's Scheepswerven en Machinefabriek N.V.

BOLNES (bij Rotterdam)

Reparatie en nieuwbouw

TELEFOON 134862 ROTTERDAM — TELEGR. BOELE - BOLNES

VASTE STENEN IN ALLE SOORTEN

„MOLISOL” MOLER ISOLATIESTENEN

VUURVASTE ISOLATIESTENEN

ZUURVASTE STENEN

„PRODORITE” CHEMISCH BESTENDIGE PRODUCTEN

LEVERT

N.V. Gouda Vuurvast

VEREENIGDE VUURVASTE STEENFABRIEKEN

GOUDA — TELEFOON 16744 - (01820)

vrijheid en democratie

VVD grootste winnaar

door onze politieke
redacteur A. W. Abspoel

Een vooruitgang voor de VVD van 10,4 naar 14,4 pct. Ons kiezerscorps in anderhalf jaar tijd gestegen van ruim 650.000 naar ver boven de één miljoen. Met zes zetels winst de grootste winnaar bij deze kamerverkiezing. Met een fractie van 22 zetels nog slechts vijf zetels onder die van de KVP en zelfs nog een zetel sterker dan de ARP en de CHU tezamen. De bijdrage tot deze spectaculaire winst voor 37 pct. afkomstig van de jongste kiezers, tussen 18 en 21 jaar. En zelfs in de militaire legerplaatsen, met in overgrote meerderheid jonge dienstplichtigen, bijna 20 pct. der stemmen voor de VVD.

Al dat vreugdevolle nieuws bereikte ons op die gedenkwaardige avond van de 29ste november binnen enkele uren. Het was een in zo korte tijd nauwelijks te verwerken, overrompend succes. De stormloop op onze vergaderingen, vooral die waar lijststaanvoerder Wiegel zelf sprak en de voor ons steeds beter wordende resultaten der verkiezings-enquêtes hadden ons wel een goede uitslag voorspeld, maar we waren nuchter genoeg om het voorzichtigheidshalve voor-

lopig maar te houden op 12 pct. en 18 zetels.

De verkiezing van 29 november heeft aangetoond dat moed en duidelijkheid worden beloond. Moed om de kiezers geen gouden bergen te beloven, die toch niet gerealiseerd kunnen worden. Duidelijkheid omtrent het eerste en praktische politieke doel dat de VVD zich stelde: afwijzing van iedere regerings-samenwerking met de (onder sterke radicale druk staande) socialisten en nieuwe formatie van een kabinet, steunend op de oorspronkelijk samenwerkende groeperingen: de drie confessionele partijen, de VVD en DS'70. En uiteraard dan met een regeringsprogramma, waarin ook de VVD een redelijk aandeel van de doelstellingen uit haar verkiezings- en urgentieprogramma zou terugvinden.

Het is vooral lijststaanvoerder Wiegel geweest die zich met jeugdige élan, onvermoeid en onverschrokken, warm gesteund door zijn medekandidaten, in de politieke strijd heeft geworpen en geen duimbreed is afgeweken van de eenmaal uitgestippelde lijn. Het succes van de VVD is in belangrijke mate ook zijn persoonlijk succes geweest. En hoewel hij zich nooit speciaal tot de jonge kiezers heeft gevend omdat voor hem —

terecht — jonge en oudere kiezers gelijk zijn, moet ons succes bij de jongste kiezers voor hem toch wel een bijzondere voldoening zijn. Ook voor onze ministers en staatssecretarissen, die bijna allen tevens op onze kandidatenlijst stonden, is deze uitslag een gelukwens waard. Hun beleid, onder zulke moeilijke omstandigheden uitgevoerd, heeft toch duidelijk begrip bij de kiezers gevonden.

Voor wat meer bijzonderheden over de verkiezingsuitslag moge hier verder naar de rubriek Onder de Loep worden verwezen (pagina 3).

Kabinetformatie

Bij alle vreugde over het eigen succes is er de zorg over de kabinetformatie en de bestuurbaarheid van het land. Een zorg die er o.i. eigenlijk niet behoefde te zijn, maar die anderen ons steeds weer trachten aan te praten en die door aarzeling en tweedracht in het KVP-kamp wordt aangewakkerd.

Hoe is de situatie? Wat iedereen reeds vóór de verkiezingen volstrekt duidelijk was, namelijk dat de linkse drie geen

VERVOLG OP PAGINA 3

Miljoen kiezers

door Haya van Someren,
voorzitter van de VVD

Toen wij de morgen na de onstuimige verkiezingsnacht van woensdag de 29e boven de ochtendbladen onze ogen goed uitwreven zagen we het echt staan: ruim een miljoen kiezers had hun stem aan de VVD gegeven. Het ongelooflijke feit van de 22 zetels kreeg daardoor nog een extra onderstreping.

Hoe heeft de partij dat gefikst? Er waren politieke redenen, die de weg naar het liberale midden duidelijk aanwezen. Den Uyl vervreemde de middengroepen van zich, joeg de arbeiders die van prestatie willen leven, weg. De confessionelen praatten in en uit en... de VVD voerde een harde, maar duidelijke campagne, die vooral in het zuiden, maar ook elders nieuwe kiezers trok.

Er was echter één alles overheersende reden en die draagt de naam Hans Wiegel. Een sterke lijststaanvoerder, die de horde steeds feller wordende liberalen aanvoerde, die links en rechts tegenstanders overwon, die ons het gevoel gaf dat de weg naar de overwinning open lag.

ELAN

Deze campagne was daardoor anders, onze mensen waren anders. Vroeger was het de gewoonste zaak van de wereld wanneer VVD'ers, over het algemeen een rustig volkje, belangstellend toekeken als een van hun voormannen of -vrouwen in de clinch ging met politieke tegenstanders. Zij zaten er naar te kijken zoals men eertijds naar de hennengevechten keek. Nu was dat anders. Onze mensen deden mee, discussieerden mee of hielden tegenstanders tegen, als die poogden een vergadering te verstoren.

Een belangrijk element vormden dit keer de jongere kiezers, die in grote getale naar ons toekwamen. Zij hebben de partij een nieuw elan gegeven. Zonder dat élan hadden velen deze campagne niet of nauwelijks volgehouden. Er heeft zich namelijk een duidelijke verharding voorgedaan. Op zichzelf is dit geen verbetering. Echte democraten houden ervan om met elkaar te discus-

siëren. Het kwam dit keer voor het eerst vrij veel voor dat uiterst linkse figuren niet meer konden opbrengen dan het gillen van een tamelijk beperkt repertoire schuttingwoorden en een luid boegeroep. Dit doet geen pijn bij de meer geharde sprekers, maar het toont wel aan in welk bedenkelijk stadium onze democratie zich bevindt. Dat de VVD'ers tegenover dit optreden een grote mate van verdraagzaamheid en zelfbeheersing opbrachten, zal ook een element zijn dat de kiezers heeft aangesproken. Vooral onze lijststaanvoerder heeft met bovenmenselijke kracht en kalmte deze ondemocratische methoden het hoofd geboden. Men moet moreel en fysiek zeer sterk zijn om dit op te brengen. Hans is beide en daarom maakte hij indruk, niet alleen op jongeren, maar op iedereen. Veel bewondering dwong ook de moed en kalmte af waarmee zijn charmante verloofde Pien hem overal terzijde stond.

KADER

Een ijzersterke lijststaanvoerder en een sober programma waarin geen gouden bergen beloofd werden, duidelijke taal, een rechte lijn, het moet wel naar een overwinning leiden. Maar er is meer nodig. Om het hele land te bereiken heeft een partij zijn kader nodig. Tot in alle uithoeken is het VVD-geluid doorgedrongen. Daarvoor is door kaderleden in onze ruim vierhonderd afdelingen gezwogen. Ik weet heel goed dat iedere partijvoorzitter dat na iedere campagne zegt, maar ieder, die heeft meegedaan, kan beamen dat er werkelijk nog nooit zoveel werk is verzet, dat er nog nooit zoveel energie is ontplooid. Centrale figuur hierin was Rudolf de Korte, het D.B.-lid voor de propaganda. Hij was de leidende figuur, die de lijnen trok waarlangs wij optrokken.

Tijdens de campagne heeft ieder zijn of haar twijfels, ieder is gespannen en vraagt zich af of het wel goed gaat, pas langzaam komt de zekerheid. Pas nu ik erop terugzie weet ik dat de campagne

goed ging. Om met een teleurgestelde van een andere partij te spreken: „Die campagne van jullie rolde als een trein en jullie hebben een cupelftal van goede sprekers en debaters. Ik heb het compliment bescheiden geïncasseerd en hem er wel op gewezen dat ons B-elftal minstens zo goed is al komen ze minder in de schijnwerpers.

Dat B-elftal dat zijn onze debaters en sprekers die in het hele land in fora op scholen, vormingsinstituten en verenigingen zaten. Het was voor mevrouw Van Aartsen allang niet meer mogelijk om uit de vaste sprekers te putten, die waren al vrij gauw „vol“. Het overig kader stond dan klaar. Ook dat is op veel grotere schaal gebeurd dan ooit tevoren. Ook dat bewijst dat onze partij sterk is.

LEDEN

Het stroomt nog steeds nieuwe leden. Laat ieder nog eens in zijn omgeving kijken of hij nog leden kan winnen. Met een miljoen kiezers is het toch niet te gek om ten minste 50.000 leden te hebben. Dan hebben we pas weer de 5 procent aangesloten kiezers die we altijd hadden. Er staat prompt weer werk voor de deur om waar te maken dat we een grote partij zijn geworden.

Aan de Tweede-Kamerfractie zal het zijn om het vertrouwen van de kiezers waar te maken, om de nieuwe kiezers te blijven overtuigen. Dat zal, als wij ons zin krijgen, gebeuren in een regering waaraan wij deelnemen, dat zal, als de KVP Den Uyl in het Catshuis helpt, manoeuvreren zijn in een zeer sterke constructieve oppositie die zo lang zal duren tot dit rode kabinet ten val is gebracht. Men weet immers wat men aan ons heeft. En bovendien: we hebben dan de beste oppositieleider die een partij zich wensen kan: Hans Wiegel.

Over Hans heeft de pers de laatste tijd zoveel geschreven dat het nauwelijks meer mogelijk is, iets nieuws te zeggen. De VVD kan alleen maar zeggen: Bedankt Hans, wij staan allemaal achter je!

Het volgende nummer van Vrijheid en Democratie zal, i.v.m. kerstmis en de jaarwisseling, gedateerd zijn vrijdag 5 januari 1973.

Recreatie in Drenthe

Als recreatieprovincie bij uitstek staat Drenthe voor een ontwikkeling, die rigoreus zal ingrijpen in leef- en woonklimaat. Uiteraard niet nu of over vijf jaar, maar laten we zeggen in het fameuze jaar 2000.

De Asser VVD-wethouder W. F. Borgesius is een hartstochtelijk minnaar van de natuur en haar rijkdommen. Hij is bovendien erg verknocht aan de provincie Drenthe om de simpele reden, dat hij een rasechte Drent is. De heer Borgesius is met velen van mening, dat er in de komende jaren ten aanzien van dag- en verblijfsrecreatie het een en ander gedaan dient te worden, omdat Drenthe als recreatieprovincie steeds meer in de belangstelling komt te staan.

„Maar,” zegt hij, „we zullen met enige voorzichtigheid te werk moeten gaan. Als we tegen al die vakantiegangers zeggen, beste mensen kom maar naar Drenthe, dan gaan we zonder twijfel de verkeerde kant op. We zullen met het realiseren van de nodige voorzieningen altijd voor ogen moeten houden, dat de natuur het ook aan moet kunnen. Als dat over een aantal jaren niet meer het geval zou zijn, hebben we het wel verkeerd gedaan.”

De heer Borgesius zegt voorstander te zijn van het openleggen van de provincie Drenthe ten behoeve van de recreanten, mits ervoor wordt gezorgd, dat er goede voorzieningen worden getroffen. „Er moeten,” zegt hij „recreatieparken komen, die aan alle eisen voldoen. Drenthe heeft op het ogenblik een aantal slechte recreatie-objecten, die zullen moeten verdwijnen. Ten aanzien van de dagrecreatie wil ik graag wijzen op de zogenaamde spartelvijsers, die Staatsbosbeheer in de Drentse bossen heeft aangelegd. Dat zijn voorzieningen, die de toets der kritiek kunnen doorstaan.”

Ten aanzien van de ontwikkeling van Noord- en Midden-Drenthe is een recreatiebasisplan in voorbereiding. In een voorstudie wordt onder meer opgemerkt, dat in het jaar 2000 het aantal dagrecreanten 75.000 zal bedragen. Ten aanzien van de verblijfsrecreatie wordt geconcludeerd, dat er in 2000 72.900

DE ASSER WETHOUDER W. F. BORGESIUS

slaapplaatsen nodig zullen zijn. Dat komt neer op ruim een verdubbeling van het huidige aantal.

Over het realiseren van nieuwe voorzieningen wordt in de voorstudie opgemerkt, dat aandacht zal moeten worden besteed aan de volgende punten:

- Ter bescherming van het milieu dient voorkeur te worden gegeven aan grotere voorzieningen, die faciliteiten bieden aan bezoekers voor recreatie op eigen terrein.

- Mede ter bescherming van het milieu en in het belang van verbreding van het lokale voorzieningenniveau is

vestiging nabij bebouwingkernen wenselijk.

- Bij de planning van voorzieningen dient er voor te worden gewaakt, dat de grens van de acceptatiebereidheid van de plaatselijke bevolking niet wordt overschreden.

Wethouder Borgesius: „Als Drent ben je geneigd te zeggen: Drenthe is voor de Drenten. Dat kan natuurlijk niet. Dat zou geweldig egoïstisch zijn. Iedereen is van harte welkom in onze mooie provincie, maar dat betekent wel, dat wij de vingers aan de pols zullen moeten houden.”

Kopij voor deze rubriek zenden aan: mevr. mr. E. de Roock-Bedding, Stadhoudersplantsoen 212, Den Haag.

• Nationale Vrouwen Raad

Op 3 november hield de Nationale Vrouwen Raad de najaarsvergadering, daags daarna gevolgd door een studiedag over het milieu.

De voorzitter, mevr. A. H. Richters-Wolvius, wees op de waardevolle internationale contacten van de NVR. In mei zal de Dag van Europa worden gevierd. Zij bracht een kort verslag uit over het bezoek van drie Russische dames van het Sovjet Vrouwen Comité aan Nederland. Het waren goede gesprekken met harde waarheden, waarvan het resultaat wellicht een enigszins soepelere houding t.a.v. joodse emigranten naar Israel kan betekenen.

Door de NVR werden regionale studiedagen gehouden in Noord-Holland, Eindhoven, Zeeland en Twente. Deze studiedagen blijken een groot succes te zijn.

Tijdens de avondbijeenkomst op 3 november sprak dr. F. A. Nelemans, hoofd van de afdeling klinische geneesmiddelen van de TNO en privaat-docent in de klinische farmacologie over „Het geneesmiddel in relatie met onze omgeving; verschoon de wereld, begin bij jezelf.” Spreker had zijn boeiend betoog aangepast aan het thema van de studiedag op 4 nov.: „Onze toekomst. Nog tien, twintig of honderd jaar? Wat gaan wij er nu aan doen?”

Om alle deelnemers aan deze milieudag vooraf voldoende te informeren, was door de Raad voor Milieudefensie aan iedere inschrijfter gratis materiaal toegezonden: het rapport van de Club van Rome, Handboek voor Vervuild Nederland, Gids voor een milieubewust le-

ven en de Blauwdruk voor Overleving. Opgedeeld in vijf verschillende groepen bogen de 150 enthousiaste deelnemers, met voor iedere groep een discussieleidster en een deskundige, zich over dit actuele vraagstuk.

A. F. M. Hamm-Tonnaer

• Noordelijke contactdag

Op 20 november werd in het Familie Hotel te Paterswolde onder grote belangstelling (170 deelnemers) de contactdag voor de VVD-vrouwen van Groningen, Friesland en Drenthe gehouden.

Nadat mevr. E. Alberti-Tuynman, centrale-vertegenwoordigster van Drenthe, de aanwezigen, in het bijzonder ons Tweede-Kamerlid mevr. mr. E. Veder-Smit en de vertegenwoordigers van de JOVD mej. Verdegem en de heer Wibbens, had welkom geheten, hield mevr. Veder een inleiding over: „De Regering... dat zijn wij zelf.” Spreekster belichtte o.a. de problemen rond de volksgezondheid, milieu, druggebruik, onderwijs, werkende jongeren, loon- en prijsbeleid, positie academische ziekenhuizen, ziekteverzuim in de bedrijven.

Van de gelegenheid tot het stellen van vragen aan mevr. Veder werd door de aanwezigen dankbaar gebruik gemaakt.

Na de lunch hield de heer J. Schuurhuis een causerie over „Antiek in onze woning.”

Tot slot sprak Zijne Excellentie H. J. de Koster, minister van defensie, over „Politieke bokkesprongen.” Spreker gaf een uiteenzetting van de VVD-gedachte

in het politiek bestel en het aandeel van de VVD in het kabinet. Daar hij des avonds voor de televisie zijn visie over de defensie zou geven, wilde de heer De Koster hier niet te diep in gaan op alle defensieproblemen.

De VVD-vrouwen van Drenthe, die onder leiding van mevr. Alberti dit jaar de contactdag hadden georganiseerd, kunnen terugzien op een zeer geslaagde bijeenkomst.

J. J. Koopman-v. d. Hem

• Jaarverslag

Aan de centrale-vertegenwoordigsters is een aantal exemplaren van het jaarverslag 1971-1972 toegezonden ter verdere distributie.

Degenen, die nog een exemplaar ervan willen hebben, kunnen dit aanvragen bij het in het hoofd van deze rubriek vermelde adres.

Hans Wiegel verhuist

De heer H. Wiegel, voorzitter van de VVD-fractie in de Tweede Kamer, verhuist per 10 december naar Leidsegracht 23 te Amsterdam.

Post voor de heer Wiegel dient voorlopig (zeker de eerste maanden) gezonden te worden naar het secretariaat van de VVD-fractie in de Tweede Kamer, Binnenhof 1 A te Den Haag.

**INDUSTRIEEL
EXPERTISE- EN
MAKELAARS
BUREAU**

Taxaties van: Industriële uitrustingen, o.m. gebouwen, machines, installaties e.d. voor de Brandverzekering, Hypotheek, Successie, Omzetting bedrijfsvorm en Onteigeningsprocedures. **Schade-expertise**

DRS. ING. H. G. DE ROOY
(drievoudig beëdigd)

Akkerstraat no. 43 - Postbus 405 - Eindhoven
Tel. no. 040-6 33 08-6 37 67 na kantoor tijd 41 05 55

nder de loep

door onze politieke
redacteur A. W. Abspoel

● Afscheid mr. Van Thiel

Wanneer deze editie van ons blad verschijnt, zal mr. F. J. F. M. van Thiel juist afscheid hebben genomen als voorzitter (en tevens lid) van de Tweede Kamer. Hij zal dan gedurende bijna tien jaren als leider van de parlementaire debatten en als reguleur van het politieke leven, voor zover zich dat in de Tweede Kamer afspeelt, zijn opgetreden.

Een hoogst belangrijke functie, dit voorzitterschap, al zijn, overeenkomstig de geest van de tijd, de uiterlijkheden, daaraan verbonden, in de loop der jaren zeer versoberd. Wie onze eerste „Nederlandse Staatsregeling“, van 1798, opslaat zal in artikel 45 vermeld vinden: „Het Vertegenwoordigend Lichaam heeft, in de plaats zijner Residentie, eene vaste, en alleen ten zijnen bijzonderen dienste staande, Lijf-Wacht van ten minsten zevenhonderd Man, zoo Voet- als Paarden-Volk, welke bij Reglement, door hetzelfde Lichaam te maaken, onmiddellijk en bij uitsluiting, onder de beurtelingsche orders der tijdelijke Voorzitters der beide Kamers staan.”

In 1814, na het herstel van onze onafhankelijkheid, was de herinnering aan die parlementaire en presidiale lijfwacht al niet zo levendig meer, maar in de befaamde „Schets“ van Van Hogendorp werd toch wel voorgesteld om aan het voorzitterschap van de Kamer (het zou toen maar één Kamer zijn) de titel van „Raadpensionaris“ te verbinden. Het werd ten slotte een „President“ met de gewone presidiale bevoegdheden, uit een nominatie van drie leden, door de Kamer zelf opgemaakt door de Soevereine Vorst te benoemen. Zo is het sedertdien gebleven. Slechts maakte een jaar later de titel „Soevereine Vorst“ plaats voor die van „Koning“ en die van „President“ voor „Voorzitter“.

Verrichtte de voorganger van dr. Kortenhorst, mr. Van Schaik, zijn werkzaamheden als Kamervoorzitter nog in rokkostuum, later is dat het jacket geworden. En ook daaraan is een einde gekomen. In september 1969 bleek voorzitter Van Thiel zijn jacket te hebben opgeborgen en verscheen hij als Kamervoorzitter voor de eerste maal in een donker grijs kostuum. En hetzelfde gold voor de met hem aan het voorzittersbureau gezeten griffier en plaatsvervangende griffiers. Ook de plechtige aankondiging van 's voorzitters binnenkomst door de Kamerbode, bleek te zijn vervallen.

Is er in de loop der jaren dus wel met veel traditie gebroken, door zijn persoonlijkheid heeft de heer Van Thiel, zonder in „paternalisme“ te vervallen, de waardigheid van het ambt toch weten hoog te houden en op het parlementaire leven van het afgelopen decennium zijn stempel te drukken. Zijn nauwelijks te verstoren goede humeur, zijn bonhomme en zijn gave om op wel eens „drelgende“ momenten door een kwinkslag of een kalmerend woord de gemoeieren tot bedaren te brengen, hebben er in niet geringe mate toe bijgedragen dat bij alle soms diepgevoelde politieke geschillen de onderlinge persoonlijke verhoudingen in de overgrote meerderheid der gevallen bijzonder goed en sportief-kameradenschappelijk is geweest.

Ook persoonlijk zal ik, als voorzitter gedurende verscheidene jaren van de toenmalige Parlementaire Persclub, in welke periode ik vele contacten, eerst met dr. Kortenhorst en daarna met mr. Van Thiel in hun functie van Kamervoorzitter mocht hebben, niet anders dan de plezierigste herinneringen aan de thans aftredende Kamerpresident behouden. Ten slotte verzegelen ook uit onze VVD-kring de heer Van Thiel ongetwijfeld aller goede wensen voor de naar wij hopen vele jaren, die hem nog vergund zullen zijn.

● Stembus-toppers

Niet minder dan twintig Kamerzetels hebben bij de verkiezing van 29 november een politieke verhuizing ondergaan. Naar de VVD als grootste winnaar gingen 6 winstzetels; naar de PPR 5; naar de PvdA 4; de Boerenpartij 2; de ARP, de CPN en de nieuwe RKNP elk één. Die zetels moesten worden afgestaan door: de KVP ten getale van 8; D'66 5; de CHU 3; DS '70 2 en de spoedig gespleten z.g. middenstandspartij verloor haar 2 aanvankelijke zetels geheel.

Zes zetels winst op een vorig totaal van zestien, zoals de VVD heeft weten te bereiken, is in de Nederlandse verhoudingen een weinig voorkomend feit. Het betekent een vooruitgang van 40 pct. op de eigen kiezersaanhang van vorige maal. Zo iets is eigenlijk alleen mogelijk als men over de gehele linie — overal in het land — vooruitgang boekt. Dat is dan ook gebeurd. Ik heb hele krantenpagina's met plaatselijke uitslagen nageplozen, maar ik heb niet één gemeente ontdekt waar de VVD bij deze Kamerverkiezing achteruitgang heeft geboekt. Grote, middelgrote, kleinere en de kleinste gemeenten, ze hebben alle hun aandeel in de spectaculaire liberale opgang geleverd. Toch schijnt er een zwart schaap te zijn geweest, al was dat dan niet in de gepubliceerde lijsten terug te vinden. Uitgerend de eerste uitslag, die op de gedenkwaardige avond van de 29ste kort na zeven uur op de televisie werd bekendgemaakt, namelijk die voor Asperen bij Gorkum, leverde enige achteruitgang voor de VVD en enige vooruitgang voor de KVP op. Precies andersom dus dan de landelijke uitslag. Het was de bekende uitzondering die de regel bevestigt. Alleen ging die uitzondering ditmaal voorop, waarschijnlijk om de blijde verrassing die volgen zou, voor ons nog groter te maken!

Waar is de winst van de VVD vandaan gekomen? Drs. Marcel van Dam heeft het netjes voor ons uitgerekend: 37 procent van de winst voor de VVD (ruim een derde deel dus) is gekomen van de jongste kiezers, die voor het eerst hun stem uitbrachten; 17 procent van de KVP, 12 procent van de CHU/ARP, 11 procent van DS'70; 9 procent van D'66 en 7 procent van de PvdA.

We zullen in volgende nummers nog wel gelegenheid hebben wat opvallende plaatselijke cijfers te vermelden, benevens die van de provincies. Wanneer de volledige publikatie van het Centraal Bureau voor de Statistiek is verschenen, zullen we graag ook weer een „erelijst“ opmaken van de gemeenten die de

hoogste percentages voor de VVD hebben gescoord.

Voor het ogenblik alleen nog iets over de cijfers voor de militairen en voor het zuiden. In acht legerplaatsen en kazernes in Steenwijkerveld, Arnhem, Barneveld, Ede, Ermelo, Oudenbroek, Oirschot en Nunspeet, behaalde de VVD 19,4 procent der stemmen, ongeveer 5 procent dus nog boven ons landelijke gemiddelde. Alleen de PvdA kreeg daar meer, nl. 22,1 procent (tegen landelijk 27,4 procent). De volgende in sterkte was de PPR met 13,5 procent. In de Frederik Hendrikkazerne, waar de militaire rijksschool is gelegerd, met dienstplichtigen uit het gehele land, kreeg volgens een bericht in Trouw de VVD de meeste stemmen met 17,9 procent; de PvdA was hier tweede met 16,7 procent en de PPR derde met 13,8 procent. D'66 bij voorbeeld behaalde slechts 7,4 procent. En nu het zuiden. Onze procentueel grootste winsten zijn (wederom) afkomstig uit de zuidelijke provincies. Om wat betrekkelijk willekeurige voorbeelden te noemen: in Maastricht steeg de VVD van 7,4 procent in 1971 tot 15,1 procent thans; in 's-Hertogenbosch van 8,4 procent naar 14,3 procent; in Heerlen van 5,9 procent naar 11,6 procent; in Breda van 11,4 procent naar 17,7 procent; in Weert van 5,4 procent naar 12,8 procent; in Roermond van 9,1 procent naar 17,6 procent; in Vught van 12 procent naar 19,4 procent; in Kerkrade van 3 procent naar 8,3 procent; in Bergen op Zoom van 9,7 procent naar 17,6 procent; in Helmond van 5,7 procent naar 11,3 procent; in Venlo van 9,4 procent naar 19 procent (de gemeente van ons nieuwe Kamerlid de heer J. M. van de Ven); in Eindhoven van 8,9 procent naar 14,2 procent en in Tilburg van 7,3 procent naar 14,4 procent.

Tenslotte was de opkomst van de kiezers verblijdend groot. Over het gehele land gerekend kwam 82,9 procent van de kiezers op, tegen 78,5 procent (toen al vrij hoog) in 1971.

● Een vergelijking

Het nieuwe zeteltal voor de VVD in de Tweede Kamer van 22 is een unicum in het nu bijna 25-jarig bestaan van de VVD. Afgezien van dit record, dat we in die mate nauwelijks durfden verwachten, lijkt de gebeurtenis van thans in menig opzicht op de situatie in 1959. Toen was het Oud, die zijn ploeg met een sprong van 13 op 19 zetels (dus eveneens zes zetels winst) tot de grootste winnaar wist te brengen. En het is politiek en organisatorisch uitermate leerzaam om in beide gevallen de naaste aanleiding tot het succes nader te bezien: een krachtige en populaire lijst-aanvoerder (zij het met groot leeftijdsverschil tussen de toenmalige en die van thans), een felle actie ook — en eigenlijk voor het eerst — in het zuiden van het land en een nadrukkelijke en principiële stellingname tegenover het socialisme. Ook toen is het bovenal de duidelijkheid van het standpunt van de VVD geweest en de onwrikbare consequentie, waarmee dit werd uitgedragen, dat bij de kiezers is aangeslagen en de VVD de overwinning heeft gebracht.

In de loop van het jaar 1958 was het steeds duidelijker geworden dat het vierde kabinet-Drees, steunend op de samenwerking van de PvdA en de drie confessionele partijen, op zijn laatste benen liep. Herhaalde conflicten met de Kamer en stelselmatige agitatie in de Partij van de Arbeid, welke haar hoogtepunt vond in de befaamde „fakkeldragersdag“ te Utrecht, waar mr. Burger dreigde met „terugtrekking“ van de socialistische ministers. Daaraan toevoegend zeven concrete socialistische eisen, welke verwezenlijking hij essentieel achtte voor het voortbestaan van de sa-

VERVOLG OP PAGINA 6

vrijheid en
democratie

● De redactie van Vrijheid en Democratie is gevestigd te Hilversum, Pieter de Hooghlaan 87. Hoofdredacteur en voorzitter van de redactiecommissie is de heer Ph. C. la Chapelle.

● De abonnementen-administratie wordt verzorgd door het algemeen secretariaat van de VVD, Koninginnegracht 57 te Den Haag (telefoon 070 - 604803). Voor adreswijzigingen etc. wende men zich dus tot het algemeen secretariaat.

● De advertentie-exploitatie wordt verzorgd door de Nederlandse Dagblad Unie, Westblaak 180 (postbus 824) te Rotterdam, telefoon 010 - 147211.

algemeen
secretariaat

● Het algemeen secretariaat van de VVD is gevestigd te Den Haag, Koninginnegracht 57, telefoon (070) - 604803. Postrekening: 67880 ten name van de algemeen secretaris van de VVD te Den Haag.

secretariaat
tweede kamer fractie

● Het secretariaat van de VVD-fractie in de Tweede Kamer is gevestigd in het gebouw van de Tweede Kamer, Binnenhof 1A te Den Haag. Telef. (070) - 614911.

VVD grootste winnaar

VERVOLG VAN PAGINA 1

schijn van kans maakten een parlementaire meerderheid te halen, is op de 29ste november, de dag van de waarheid, ook prompt bevestigd. Sterker nog: dat het succes van de drie zo schamel zou zijn, dat de VVD alléén groter winst boekte dan deze drie samen, hadden zelfs wij niet verwacht. De vijf zetels winst van de PPR, die van twee op zeven zetels kwam, werd volledig geneutraliseerd door het even grote verlies van D'66, dat van elf op zes zetels teruggviel en daarmee de prijs betaalde van haar varen in het kielzog van de grote broer. Zo bleef de netto-winst tot vier zetels beperkt. Met de 43 zetels van de PvdA, de zeven van de PPR en de zes van D'66 is het linkse blok dus gekomen op totaal 56 zetels in de nieuwe Tweede Kamer. En daarop zou een kabinet moeten worden gebaseerd? Het is te dwaas om los te lopen.

Neemt men bij dit alles nog in aanmerking dat de heer Den Uyl hemel en aarde bewogen heeft om als grootste triomfator uit deze strijd te voorschijn te komen, dan kan de conclusie geen andere zijn dan dat de kiezers zijn combinatie met slechts 56 van de 150 zetels onvoldoende vrouwen hebben ge-

schonken. Uitgaande van de enige gezonde gedachte, dat ons parlementaire systeem is gebaseerd op het principe dat een kabinet moet kunnen steunen op een meerderheid in de Tweede Kamer, is de aangewezen oplossing die waarnaar de VVD voortdurend heeft gestreefd: herstel van de regeringssamenwerking van de drie confessionele partijen, de VVD en DS'70. Een duidelijke vingerwijzing van de kiezers in deze richting is trouwens te vinden in de grote winst van de VVD en in het feit, dat ook mr. Biesheuvel als lijst-aanvoerder van de ARP zich niet alleen staande heeft weten te houden, maar ook nog een zetel heeft gewonnen. Zelfs in het verlies (van twee zetels) van DS'70 kan men een aanwijzing in deze richting zien, omdat haar aanhang het weglopen uit het Kabinet-Biesheuvel kennelijk niet heeft gewaardeerd.

Het verlies van de KVP en van de CHU heeft het zeteltal van de vijf partijen terugggebracht tot 76. Maar dat is in ieder geval toch nog juist een meerderheid en twintig zetels meer dan de linkse drie hebben kunnen bijeen brengen. In de praktijk zal een nieuw vijfpartijenkabinet bovendien nog dooreen genomen

op de stemmen van verscheidene kleine fracties kunnen rekenen. Het advies van fractievoorzitter Wiegel aan de Koningin om eerst een informateur te benoemen, die dan de mogelijkheid voor de vorming van een meerderheidskabinet (en dus van de vijf) kan onderzoeken, is dan ook het enig reële. De KVP-fractie zal zich dan echter wijzer moeten tonen dan de KVP-partijraad en ook werkelijk ernst moeten maken met haar steun aan een dergelijk kabinet. Onder tusschen schijnt men in confessionele kring behoefte te hebben om nog eens formeel te zien bevestigd dat samenwerking met de socialistische een onmogelijkheid is.

Nadat wij het bovenstaande hadden geschreven kwam het bericht omtrent de aanwijzing van staatsraad dr. M. Ruppert tot informateur, met de opdracht „een onderzoek in te stellen naar mogelijkheden tot het vormen van een kabinet, dat zich verzekerd kan weten van een vruchtbare samenwerking met de volksvertegenwoordiging.“

Wij wachten rustig af. In onze eerder gegeven visie brengt deze opdracht geen enkele wijziging.

VVD in Limburg verdrievoudigd

Wat zelfs de meest fervente VVD-aanhanger niet had durven voorspellen is toch gebeurd. De VVD heeft in Limburg, procentueel gezien, een sprong vooruit gemaakt, die geen enkele partij sinds 1946 in deze provincie heeft kunnen evenaren. In ruim een jaar tijd is het aantal VVD-stemmers in Limburg bijna verdrievoudigd en dat bracht het percentage van 5,2 naar 12,3.

Groot overigens was ook de winst van de PvdA (van 14,3 naar 20,2 procent van alle Limburgse stemmen), terwijl ook de PPR het aantal stemmen wist te verdubbelen en nu op 4,7 procent staat. De grote verliezer is, zoals trouwens ook viel te verwachten, de KVP, die nu terug is gevallen op 43,9 procent. Een geweldige afgang als men bedenkt dat in 1963 nog 77,5 procent van alle stemmen door deze partij werd veroverd, in 1967 nog 63 procent en in 1971 met 54 procent, toch nog altijd ruim de helft.

Zeer opvallend was deze keer het grote aantal voorkeurstemmen dat op de Limburgse kandidaten werd uitgebracht. De KVP kan daarvan meepraten met resp. 14.000, 15.000, 21.000 en 27.000 voorkeurstemmen voor de hoogstgeplaatste Limburgers op de KVP-lijst. Maar ook de VVD heeft ervaren hoeveel waarde de Limburgse kiezers hechten aan „eigen” mensen. In Venlo, de woonplaats van Kamer-kandidaat Jan v. d. Ven steeg de VVD van 9,4 naar 19 procent en daarmee werd men in deze ge-

meente de PvdA (van 11,1 naar 16 procent) ver de baas.

In Melick-Herkenbosch, de woonplaats van burgemeester Fey, die voor de verkiezingen duidelijk de VVD-kleur bekeerde, boekte de VVD een Limburgs record, met 21,5 procent van alle stemmen. Maar ook gemeenten als Mook (20,3 procent), Valkenburg (18,8 procent) en Bunde (19 procent) boekten fantastische resultaten.

De grotere plaatsen in het Limburgse bleven niet achter. In Maastricht steeg de VVD van 7,4 naar 15,1 procent, in Roermond zelfs van 9,1 naar 17,6 procent.

In de Westelijke Mijnstreek (Sittard en Geleen) haalde de VVD nog 12,9 procent van de stemmen, maar in de Oostelijke Mijnstreek bleef deze partij onder het provinciaal gemiddelde van 12,3. In Heerlen bij voorbeeld werd nog 11,6 procent van de stemmen gehaald. In Kerkrade echter slechts 8,3, in Hoensbroek 8,8 en in Brunssum 7,3. Hoewel in deze gemeenten ook nog gemiddeld een stijging van zo'n 5 procent kon worden geconstateerd is het duidelijk dat daar de besluiteloosheid van de regeringspartijen omtrent de overplaatsing van rijksdiensten, en met name van het CBS, een zekere negatieve invloed heeft gehad ook op de VVD-resultaten.

KVP-Kamerlid Wiel Bremen zei na afloop van de verkiezingen: „De Limburgse problematiek komt nu niet meer al-

leen op de schouders van de KVP terecht. Ook de VVD en de PvdA zullen mede de verantwoordelijkheid moeten gaan dragen”. Men zou, als VVD-er, geneigd kunnen zijn daarop nijdig te reageren. Anderzijds is het echter óók zo, dat de Limburgers kennelijk voor de oplossing van de Limburg-problematiek steeds minder vertrouwen gaan stellen in de aloude KVP en méér heil verwachten van de PvdA en de VVD.

Overigens zal die medeverantwoordelijkheid voor de Limburgse problematiek ook straks een rol gaan spelen. In verschillende kringen werd namelijk reeds als vaststaand aangenomen dat het nieuwe college van Gedeputeerde Staten in Limburg over twee jaar zal bestaan uit twee PvdA-ers en vier KVP-ers. Na de aardverschuiving van vorige week lijkt het meer voor de hand te liggen ook een liberale gedeputeerde te kiezen.

Aankondigingen

● Op dinsdag 12 december houdt de VVD-Limburg een algemene ledenvergadering in de kleine zaal van de stadsschouwburg te Sittard. Op de agenda staan o.m. de verkiezing van een nieuw hoofdbestuurlid, bespreking van de provinciale begroting en een analyse van de verkiezingsuitslag.

Bestuursmutaties

Het bestuur van de Kamercentrale Haarlem van de VVD heeft enkele ijszigingen ondergaan. In de plaats van mej. G. van Trojen, die niet meer herkiesbaar was, is als bestuurslid gekozen mevrouw A. C. Vrij-Bertelsmann.

Als vertegenwoordigster van de Centrale in de adviesraad van de organisatie „Vrouwen in de VVD” werd gekozen mevrouw H. M. W. Markerink-De Lee-de. Haar plaatsvervangsters zijn mevrouw M. L. van Houtrijve-Luxwolda en mevrouw M. van der Wel-Stegeman.

Aankondigingen

● Op 11 december soreekt ons Tweede Kamerlid mr. A. Geurtsen voor de afdeling Zeist.

Aankondigingen

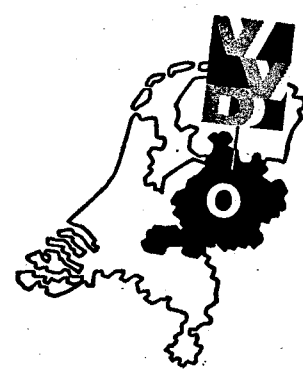
● Op 18 december luistert ons Tweede Kamerlid mr. H. E. Koning het „broodje VVD” op, dat de afdeling Hengelo serveert om 18.00 uur in Cosa.

Boele's Scheepswerven en Machinefabriek N.V.

BOLNES (bij Rotterdam)

Reparatie en nieuwbouw

TELEFOON 134862 ROTTERDAM — TELEGR. BOELE - BOLNES

Contributie- betaling

De leden die behoren tot afdelingen waarin de centrale contributie-inning geldt (het overgrote deel) ontvangen medio december een stortings-/acceptgirokaart ter voldoening van de contributie voor het jaar 1973.

Het hoofdbestuur verzoekt u dringend uitsluitend van deze stortings-/acceptgirokaart gebruik te maken en daarbij in acht te nemen hetgeen is vermeld in de bijgesloten circulaire.

Indien u zelf over een postrekening beschikt kan volstaan worden met invulling van uw gironummer, invulling van het te betalen bedrag, ondertekening en inzending aan het girokantoor. Hebt u geen postrekening, maar wel een bankrekening, dan kunt u de stortings-/acceptgirokaart aan uw bank inzenden, waarna deze voor betaling zorgdraagt.

U dient dan wel het te betalen bedrag te vermelden en te ondertekenen. Voorts kan de kaart als stortingskaart aan elk postkantoor worden gezonden.

Voor de geautomatiseerde verwerking en boeking is het van grote betekenis dat uitsluitend deze stortings-/acceptgirokaart op één der bovengenoemde wijzen wordt gebruikt.

De gezinsleden ontvangen een eigen

stortings-/acceptgirokaart die ook apart gebruikt moet worden ter voldoening van de contributie der gezinsleden. U wordt derhalve dringend verzocht niet de contributie voor de gezinsleden te voldoen door deze gezinscontributie in een bedrag tezamen over te schrijven op de kaart van het gewone lid. Als dat toch gebeurt, zou de computer de contributie voor het gezinslid als niet-betaald registreren, terwijl de verhoging als extra gift (voor de afdeling) zou worden geregistreerd.

De contributiebedragen zijn als volgt:

- 01 gewone leden van 18—27 jaar f 20,-
- 02 gewone leden van 27—65 jaar f 40,-*)
- 03 gewone leden van 65 jaar en ouder f 30,-*)
- 04 gezinsleden f 10,-*)
- 05 aspirantleden (jonger dan 18 jaar) f 10,-*)

*) In de afdelingen Amsterdam, Den Haag en Rotterdam geldt een verhoging met f 5,- voor alle categorieën, behalve de groep gewone leden van 18—27 jaar.

Gezien het feit dat de contributiebedra-

gen verschillen naar gelang van de leeftijd van het betrokken lid, is het van groot belang dat de computer uw geboortekaart kan registreren. Wilt u daarom links-onderaan (onder uw adres) uw geboortjaar vermelden. De afdeling ledenadministratie draagt er dan zorg voor dat dit gegeven wordt verwerkt.

Gezien de overigens mechanische verwerking van de girokaarten wordt u dringend verzocht daarop geen mededelingen te doen. Deze worden door de computer niet gelezen.

Indien u meer wilt betalen dan het minimum-contributiebedrag dan komt dat meerdere geheel ten goede aan uw afdeling en niet aan de partijkas in Den Haag. Voor giften ter bestrijding van de verkiezingskosten houdt het landelijk partijapparaat zich wel gaarne aanbevolen (postrekening 67880 t.n.v. algemeen secretaris VVD - Den Haag).

De leden van afdelingen die niet aan de centrale inning meedoen ontvangen van hun afdelingsbestuur t.z.t. een verzoek tot betaling. De contributiebedragen zijn overigens dezelfde.

HET HOOFDBESTUUR

Loon naar werken

door Rudolf de Korte, voorzitter van de landelijke propagandacommissie van de VVD

Zes zetels. Loon naar werken. Voor een groot deel te danken aan lijststaanvoerder Hans Wiegel. Maar ook een prachtige beloning voor al onze campagne-inspanningen. Er is hard aan getrokken. Bijzonder hard. Door de propagandamensen, door de leden, door ons welgezinde kiezers. Dat alles binnen een zeer korte voorbereidingstijd. Vooral de persoonlijke benadering van de kiezers was een arbeidsintensief karwei. Heeft vele weekend- en avonduren geëist. Sommige afdelingen hebben met dit directe contact hun percentage verdubbeld. Een prachtig resultaat.

Ingrediënten

Een voortreffelijke lijsttrekker, een zeer duidelijke politieke opstelling, een kort en krachtig program, een aantal belangrijke wapenfeiten na anderhalf jaar regeren. Dat waren de ingrediënten van deze campagne. Politieke ingrediënten van het beste soort. Propaganda zet pas zoden aan de dijk als het produkt goed is. Het produkt was voortreffelijk. Met de LPC-opzet-nieuwe-stijl, met een goede planning ging de rest vanzelf. Nou ja, laat ik eerlijk blijven, bijna vanzelf.

Resultaat: naast alle in de vaderlandse pers beschreven "...-effecten" ook nog een beetje „propaganda-effect“.

In 't zonnetje

De meeste propagandamensen voelen zich reeds bedankt door de kiezers, door de zetelwinst. Zo hebben ze ons verzekerd. Toch wil ik op deze plaats de leden van de Landelijke Propaganda

Commissie-nieuwe stijl, de Public Relations Werkgroep, de Nieuwe Kiezers Werkgroep, de Redactie van Vrijheid en Democratie, de dames van de Duinrell-inpakgroep, alle afdelingspropagandisten en last but not least de dames van het algemeen secretariaat extra in het zonnetje zetten voor hun inspanningen voor deze verkiezingscampagne. Een paar mensen moet ik gewoon met name noemen, nl.: mevrouw Rempt die onder

moeilijke huiselijke omstandigheden toch zorg bleef dragen voor de propagandamateriaalverzending vanaf Duinrell; Dick Knoth die met inschakeling van zijn reclamebureau Sigma 10 de boekingen en de hele druktechnische vormgeving van advertentiefolders ed. heeft verzorgd; Fred Oster die allerbewondering en waardering (behalve van de aanhang van de Rooie Drie) voor zijn drie tv-uitzendingen met Hans Wiegel in de hoofdrol oogstte; onze verzorgster van de laatste drie radio-uitzendingen (ze wil in deze kolom liever anoniem blijven). Van de staf van ons secretariaat die harder dan ooit gewerkt heeft noem ik in het bijzonder de heer Van Loon. Van Loon heeft duizenden propagandapakketjes verzorgd. Maar was niet „klein“ te krijgen. Tenslotte alle waardering voor de echtgenotes en echtgenoten van onze propagandamensen. Nu na afloop bent u vast trots op hun resultaat.

Doet u de volgende keer weer mee? Voor nog eens zes zetels. We rekenen op u.

RESTAURANT „DE ROSKAM“

Barneveld

Telefoon 03420-2001

Al vanaf 1617 gastheerschap!

Membre Confrérie de la Chaîne des Rôtisseurs

Vijf maal verkiezingen

door onze redacteur buitenland

De afgelopen maand zijn op een vijftal plaatsen in de wereld verkiezingen gehouden die direct of indirect van invloed zijn of kunnen zijn op ons bestaan. Natuurlijk waren daar in de eerste plaats de verkiezingen voor onze eigen Tweede Kamer die een voor ons land tamelijk verrassende uitkomst lieten zien. Toch waren deze niet zo essentieel voor de machtsverhoudingen als bijvoorbeeld de presidentsverkiezingen in de Verenigde Staten of de Bondsdagverkiezingen in West-Duitsland. In Amerika versterkte president Nixon zijn positie in niet onaanzienlijke mate, al kan men niet zeggen dat de 62 procent die zijn stem op hem uitbracht geheel bestond uit enthousiaste aanhangers van de president die zich nimmer aan een zekere impopulariteit heeft weten te ontworstelen. Een merkwaardig en weinig coherent conglomeraat van minderheden, vakbonden, zakenmensen en andere burgers die het zekere voor het onzekere namen heeft bij gebrek aan beter zijn stem op de ambitieuze advocaat uitgebracht. De tegenkandidaat, de Democraat McGovern, wist zijn idealen nu eenmaal niet goed over het voetlicht te krijgen. In zijn onhandig gevoerde campagne wisselde hij nogal eens van programma en kon hij de indruk niet vermijden niet zeker te zijn van zijn zaak. Zijn fulmineren tegen de zich voortslepende oorlog in Zuidoost-Azië werd ontkracht door Nixons toenadering tot Peking en Moskou en de hoop op het spoedig tot standkomen van een bestand in Vietnam. Hoewel het nog steeds niet zover is, is die hoop er nog en men moet aannemen dat Nixon niet alleen ter wil-

len van zijn eigen verkiezingsoverwinning akkoord is gegaan — althans in grote lijnen — met de regeling zoals die door Hanoi is gepubliceerd.

Bondsdag

Een andere verkiezing die van groot belang was voor de toekomstige verhouding tussen Oost en West was die voor de Westduitse Bondsdag. Tot verrassing van velen slaagden de socialistische en liberale coalitiegenoten erin met een werkbare meerderheid in het Westduitse parlement terug te keren. Ook bij deze verkiezingen speelde een kort voor de verkiezingen bekendgemaakt akkoord met een communistisch land een belangrijke rol. Tot grote ergernis van de christendemocratische oppositie wist Bondskanselier Brandt het basisverdrag voor de normalisering van de betrekkingen tussen de Bondsrepubliek en de Duitse Democratische Republiek tijdig rond te krijgen als sluitstuk van een reeks verdragen die de verhoudingen tussen Oost en West in betere banen moeten leiden. Nixons slogan dat het niet nodig is geliefd te zijn als je maar gerespecteerd wordt ging niet op voor de volgens de publieke opiniepeilingen eveneens weinig geliefde CDU/CSU-oppositieleider Barzel. Hoewel gesteund door de Westduitse industrie en de machtige Springer-bladen wist hij de kiezers niet te overtuigen van zijn bezwaren tegen het socialistisch-liberale beleid die voornamelijk op economisch en binnenlands politiek terrein lagen. Zolang het de Westduitse burgers goed gaat, is men niet zo onder de indruk

van inflatiepercentages, die trouwens de laagste in Europa zijn. Ook de zeer persoonlijke aanvallen op Brandt en andere socialisten mochten hem niet baten. Zijn uniepartner Strauss had met zijn CSU in Beieren weliswaar meer succes, maar dat woog niet op tegen de verliezen die de CDU elders in de Bondsrepubliek te incasseren kreeg. De liberale FDP, waarvan men gevreesd had dat zij de 5 pct.-barrière niet zou halen, kwam glansrijk als grootste overwinnaar te voorschijn. Volgens de verwachtingen zal dit niet nalaten van invloed te zijn op de binnenlandse en vooral economische politiek van de nieuwe Bondsregering, daar in de verkiezingsuitslag immers een aanwijzing gezien wordt dat het beleid op dit terrein niet te veel naar links mag afbuigen.

In het buitenland is de verkiezingsuitslag met opluchting begroet. Vooral de landen van Oost-Europa staken hun vreugde niet onder stoelen of banken en dat kan het klimaat op de ophanden zijnde Europese veiligheidsconferentie alleen maar begunstigen. Het zal toch moeilijk genoeg zijn daar enig positief resultaat uit te distilleren.

Vietnam

Nog twee verkiezingen kunnen van belang zijn voor de Oost-West-verhoudingen, althans voorzover die betrekking hebben op Azië. In Australië en Nieuw-Zeeland kwamen na lange tijd weer Labour-regeringen aan het bewind. Beide landen zijn nauw betrokken geweest bij de confrontatie met de communistische machten in Zuid-Oost-Azië. De nieuwe Nieuwzeelandse premier heeft dadelijk na zijn verkiezing aangekondigd dat Nieuw-Zeeland zijn adviseurs uit Vietnam zal terugtrekken en betrekkingen zal aanknopen met China. De Australische premier volgde een week later. Voor de Amerikanen zal deze ontwikkeling een nieuw dilemma kunnen betekenen. Als zij zich geheel uit Indo-China terugtrekken betekent dat tevens dat de laatste blanke mogendheid die zich bezig hield met de bestrijding van communistische — voor een deel nationalistische — krachten in dit gebied zou verdwijnen. Het valt overigens nog te bezien of de Verenigde Staten dat erop zullen wagen. Met het achterblijven van 10.000 „burger“-adviseurs in Saigon en de Amerikaanse luchtmacht in Thailand en elders in Indo-China geeft Washington aan dat het zeker niet van plan is zijn steun aan de westers gezinde regeringen in dit deel van de wereld op te geven.

Friesch Groningsche Hypotheekbank N.V.

pandbrieven

een veilige belegging met zeer hoog rendement

Sociale wetten misbruikt

Een samenvatting van een onlangs door de prof. mr. B. M. Teldersstichting gepubliceerd rapport

De prof. mr. B. M. Teldersstichting heeft zich in een onlangs verschenen rapport gericht tegen misbruik en oneigenlijk gebruik van de sociale wetten. (Geschriften van de Prof. Mr. B. M. Teldersstichting no. 22, Den Haag 1972. Prijs f 7,20). Een commissie onder voorzitterschap van W. Verweij, voorzitter van de Raad van Arbeid te Rotterdam, heeft haar persoonlijke bevindingen vastgelegd onder de titel Sociale wetgeving; Misbruik, Oneigenlijk gebruik, Nieuwe wegen. Hoewel het bestaan van misstanden op dit gebied gemakkelijk met voorbeelden is aan te tonen is het minder gemakkelijk de omvang ervan te bepalen. „Over misbruik van de sociale wetgeving bestaan bijna geen cijfermatige gegevens. De enkele die er zijn, zijn incidenteel of alleen gebaseerd op min of meer toevallig ter kennis van de sociale verzekeringsinstellingen gekomen gevallen (de overzichten van de Sociale Verzekeringsraad van fraudegevallen). Over oneigenlijk gebruik zijn — alleen al omdat het begrip zelf nog nauwelijks vast staat — in het geheel geen cijfers beschikbaar”, aldus het rapport.

De commissie werd samengesteld uit personen, „die te zamen in hun dagelijkse werkkring het terrein van de sociale wetgeving voor een groot deel bestrijken. De leden van de commissie hebben hun taak aangevat in het vaste voorname, niet uit te gaan van ongecontroleerde geruchten, verhalen van de „borreltafel” en kritische opmerkingen van personen die negatief ingesteld zijn ten opzichte van de sociale wetgeving in het algemeen, doch zich alleen te laten leiden door objectief vastgestelde gegevens en door hun eigen praktijkervaringen... Er bleek een zodanige onderling overeenstemmende waarneming te bestaan dat de commissie het verantwoord en zelfs geboden heeft geacht, van dit gezamenlijke inzicht uit te gaan als basis van haar verdere beschouwingen”.

Onder misbruik van de sociale wetgeving verstaat de commissie „het genieten van een sociale uitkering waarbij gehandeld wordt in strijd met een of meer van de daarbij behorende wettelijke voorschriften.” Onder oneigenlijk gebruik verstaat de commissie „het genieten van een sociale uitkering geheel volgens de regels van de wet maar in strijd met of buiten de bedoeling, welke bij het tot stand komen van die wet heeft voorgezet”.

In sommige gevallen staat vast dat het misbruik zich beperkt tot een be-

trekkelijk klein deel van de voorkomende gevallen. Zo zegt de commissie dat ten aanzien van de Ziektewet en de W.A.O. gezegd kan worden „dat ruim driekwart van de uitkeringgenietenden zonder nadere aanwijzing van een behandelend of controlerend geneesheer binnen 14 dagen weer aan het werk gaat. Hierbij moet dan tevens bedacht worden, dat bij het resterende kwart alle gevallen zijn van degenen die aan een betrekkelijk ernstige of langdurige aandoening lijden als b.v. de hartinfarcten, de fracturen en de hernia's”.

Voorstellen

Om het niettemin geconstateerde misbruik of oneigenlijk gebruik van de sociale wetten tegen te gaan doet de commissie een aantal voorstellen o.m.:

- Ten aanzien van de WW zou het begrip „passend werk” een ruimere toepassing moeten krijgen. De moderne tijd brengt immers een grotere mobiliteit van plaats en beroep met zich mee.

- De beoordeling of in een bepaald geval van passend werk sprake is wil de commissie opdragen aan een aparte commissie, welke de naam Commissie Passende Arbeid (CPA) zou kunnen krijgen. De arbeidsbureaus worden van die taak dus ontlast. De uitspraken van de CPA zijn voor alle instanties bindend, dus ook voor de gemeenten. Een uitspraak, dat in een bepaald geval van passend werk sprake is, brengt derhalve met zich mee dat de betrokkene geen recht op een uitkering krachtens de Werkloosheidswet (WW) heeft, doch ook niet krachtens de Wet Werkloosheidsvoorziening (WWV) of de Rijks-groepsregeling werkloze werknemers.

- De WW en WWV dienen te worden samengevoegd tot één wet, en de Rijks-groepsregeling werkloze werknemers kan worden opgeheven. Een werkloze werknemer kan zolang voor hem geen passend werk beschikbaar is, een uitkering krachtens deze nieuwe WW verkrijgen en wel tot uiterlijk de leeftijd van 65 jaar.

- De duur van de Ziektewet dient verkort te worden tot een half jaar; daarna gaat eventueel de uitkering krachtens de WAO in.

- De medische dienst van het Gemeenschappelijk Administratie Kantoor dat 14 bedrijfsverenigingen omvat, de verschillende medische diensten van de overige 12 zelf-administrerende bedrijfsver-

enigingen en de Gemeenschappelijke Medische Dienst dienen te worden samengevoegd tot één Algemene Medische Dienst.

- De bijstandsuikering komt alleen nog in aanmerking als er bij de betrokkene geen sprake is van passend werk, d.w.z. als deze om lichamelijke, geestelijke of maatschappelijke redenen niet tot werken in staat is.

- Het beroep in zaken betreffende de Bijstandswet dient van Gedeputeerde Staten te worden overgebracht naar de Raden van Beroep en de Centrale Raad van Beroep.

- Aan enige controle zal gezien de feilbaarheid van de mens niet te ontkomen zijn. De commissie zou sociale inspecteurs willen aanstellen om in voorkomende gevallen grondige onderzoeken te doen. Een klein, goed uitgerust opsporingsapparaat dat in voorkomende gevallen een zaak tot op de bodem kan uitzoeken, is een onmisbaar sluitstuk voor een goede functionering van de sociale wetgeving.

- In de Wet op de Economische Delicten dient het opzettelijk ten onrechte genieten van een sociale uitkering als een afzonderlijk delict strafbaar gesteld te worden. De berechting geschiedt dan door de Economische Politie rechter, die tegelijk met zijn strafuitspraak in de gevallen, dat de ten onrechte genoten bedragen op eenvoudige wijze kunnen worden vastgesteld, ook de verplichting tot terugbetaling daarvan bepaalt.

Telegram van Walter Scheel

Walter Scheel, leider van de Westduitse liberalen, heeft aan mevrouw Van Someren, voorzitter van de VVD, deze week het volgende telegram gezonden:

„Als voorzitter van de FDP is het mij een grote vreugde u en al uw leden, vrienden en kiezers van de liberale VVD te feliciteren met uw enorme zege bij de verkiezing voor de Tweede Kamer. Ik hoop en wens dat deze overwinning ons gemeenschappelijk streven naar vrede, vooruitgang en vrijheid zal versterken”.

HOTEL „DE NEDERLANDEN” VREELAND
RESTAURANT-RÔTISSERIE „NAPOLEON”
VREELAND A/D VECHT
BIJ KRUISING AUTOWEG HAARLEM/HILVERSUM + UTRECHT/AMSTERDAM
RESERVERING (02943) 1576 — ZONDAGS GESLOTEN

nder de loep

VERVOLG VAN PAGINA 3

menwerking. Deze houding irriteerde de confessionele bondgenoten op hun beurt weer zo, dat hiermee inderdaad de „fakkel” in het reeds lang onder het Kabinet opgestapelde buskruit was geworpen.

De belastingkwestie (minister Hofstra) vormde tenslotte de laatste stoot.

De verkiezingsstrijd, in het voorjaar van 1959 gevoerd, leidde Oud als lijst-aanvoerder op dezelfde wijze als Wiegel dat thans gedaan heeft: keihard, principieel en met de verzekering aan de kiezers, dat de VVD tot het aanvaarden van regeringsverantwoordelijkheid bereid zou zijn, maar: uitdrukkelijk niet met de Partij van de Arbeid, waarin de duidelijke tekenen van een radicalisering zich reeds begonnen te vertonen. De leuze: in geen geval met de Partij van de Arbeid, was iets nieuws, waar sommigen in onze kring toen toch nog wat onwennig tegenover stonden. Maar onze kiezers begrepen en waardeerden het en maakten de VVD met zes zetels winst op dertien (een vooruitgang van bijna 50 procent) tot

de grote winnaar van de Kamerverkiezing van 1959.

De omstandigheden zijn nooit geheel gelijk, maar op de kernpunten is er in dit geval een sprekende gelijkheid tussen de liberale actie in 1959 en die van 1972 en tussen de in beide gevallen behaalde resultaten. Maar in zoverre is het succes van lijst-aanvoerder Wiegel en zijn medekandidaten nog groter, dat zij de partij nu op 22 zetels hebben weten te brengen en daarmee tevens boven de twintig-zetelgrens der middelgrote partijen. Nu eigenlijk pas is de VVD een werkelijk grote partij geworden. We zullen er alles op moeten zetten om dat zo te houden en nog op te voeren. Dat nieuwe leden zich sedert deze verkiezingsuitslag dagelijks melden, is in ieder geval een goed teken en een aanmoediging.

• Provinciaal

Samengevat in provinciaal verband waren de uitslagen op 29 november voor de VVD aldus:

	1971 %	1972 %
Groningen	10,8	11,9
Friesland	7,8	10,-
Drente	13,5	15,2
Overijssel	8,-	10,9
Gelderland	10,-	14,1
Utrecht	13,3	17,6
Noord-Holland	12,3	16,6
Zuid-Holland	12,2	15,5
Zeeland	9,9	14,2
Noord-Brabant	7,1	13,6
Limburg	5,2	12,3

Ook hieruit blijkt duidelijk, dat percentageswijze de hoogste winsten door de VVD zijn behaald in Limburg en Brabant. De provincies met de hoogste totaal-percentages aan stemmen zijn achtereenvolgens: Utrecht met 17,6 pct; Noord-Holland met 16,6 pct en Zuid-Holland met 15,5 pct. Onder de 10 pct bleef op 29 november geen enkele provincie. Vorig jaar waren dat er nog vijf. Friesland haalde dit maal precies 10 pct. De opkomst van de kiezers was verblijvend groot. Over het hele land gerekend kwam 82,9 pct van de kiezers op, tegen 78,5 pct (toen al vrij hoog) in 1971.

De nieuwe Kamerfractie

door F. Korthals Altes
algemeen secretaris van de
VVD

Nu het predikaat „Volkspartij” door meer dan een miljoen kiezers voor echt is erkend en 22 kandidaten van lijst 3 in de Tweede Kamer zijn gekozen, is het wellicht interessant na te gaan, hoe het zit met de opvolging, indien er na verloop van tijd door mogelijke benoemingen tot minister of staatssecretaris of om andere redenen, zittende Kamerleden moeten worden vervangen.

Op alle kandidatenlijsten in de 18 kieskringen komen op de eerste 23 plaatsen dezelfde kandidaten voor. Op de plaatsen 24, 25 en 26 staan de zogenaamde „wisselgroepen”, te weten viermaal drie verschillende kandidaten. Daartoe was het land in vier gedeelten verdeeld door vier combinaties van kieskringen te maken.

De eerste 23 kandidaten zijn: Wiegel, Geertsema, Vonhoff, De Koster, Rietkerk, Berkhouwer, mevrouw Veder-Smit, Geurtsen, Tuijnman, Koning, Van Dijk, Joeques, Portheine, mevrouw Smit-Kroes, Keja, Van de Ven, Waalkens, mejuffrouw Kappeyne van de Coppello, De Beer, Dees, Van Aardenne, Ploeg en Scherpenhuizen. Zodra er één plaats vervuld moet worden, komt derhalve de heer Scherpenhuizen aan bod.

Wie van de vier kandidaten op de 24ste plaats volgt daarna? Dat hangt af in welke kieskring het Kamerlid, dat de vacature veroorzaakt, gekozen is verklaard.

Blijkens de vaststelling van de verkiezingsuitslag door het centraal stembureau was de eerste kandidaat, Wiegel, in zeventien van de achttien kieskringen verkozen. (Alleen de provincie Zeeland leverde geen volledige Kamerzetel op.) Daarenboven was nog in vijf kieskringen de tweede kandidaat terstond verkozen; dat waren de kieskringen: Arnhem, Leiden, Dordrecht, Haarlem en Utrecht.

Vervolgens heeft een uitgebreide loting plaatsgevonden, waarbij eerst de plaats van Geertsema werd vastgesteld (kieskring Arnhem). Vervolgens kwam in alle overige kieskringen waarin Geertsema was verkozen (kieskringen Leiden, Dordrecht, Haarlem en Utrecht) de volgende aan de beurt. Ook voor die kandidaat werd de kieskring waarin hij verkozen werd verklaard door loting vastgesteld, en zo vervolgens. Pas in de zesde plaats werd de kieskring voor Wiegel vastgesteld (Groningen).

Het eindresultaat is als volgt:

Kandidaat	Kieskring	Combinatie
1. Geertsema	Arnhem	I
2. Vonhoff	Dordrecht	II
3. De Koster	Utrecht	IV
4. Rietkerk	Leiden	II

5. Joeques	Haarlem	III
6. Wiegel	Groningen	IV
7. Geurtsen	's-Hertogenbosch	I
8. Van Dijk	Assen	IV
9. Portheine	Maastricht	I
10. Smit-Kroes	Leiden	II
11. Veder-Smit	Leeuwarden	IV
12. Keja	Zwolle	IV
13. Van de Ven	Nijmegen	I
14. Waalkens	Arnhem	I
15. Tuijnman	Dordrecht	II
16. Kappeyne v. d. Coppello	's-Gravenhage	II
17. Koning	Rotterdam	II
18. De Beer	Amsterdam	III
19. Dees	Tilburg	I
20. Berkhouwer	Den Helder	III
21. Van Aardenne	Haarlem	III
22. Ploeg	Utrecht	IV

Achter de kieskring heb ik reeds het nummer van de combinatie vermeld. De combinaties waren:

Combinatie I: kieskringen 's Hertogenbosch, Tilburg, Arnhem, Nijmegen, Middelburg en Maastricht.

Combinatie II: kieskringen Rotterdam, 's-Gravenhage, Leiden en Dordrecht (= provincie Zuid-Holland).

Combinatie III: kieskringen Amsterdam, Den Helder en Haarlem (= provincie Noord-Holland).

Combinatie IV: kieskringen Utrecht, Leeuwarden, Zwolle, Groningen en Assen.

De respectieve kandidaten 24, 25 en 26 in die kieskringen waren:

I	II
24. Hoekstra	24. Ginjaar-Maas
25. Poortman	25. Wallis de Vries
26. Donkersloot	26. Heijmans

III	IV
24. De Korte	24. Evenhuis
25. Lauxsterman	25. Kingma
26. Thalhammer	26. De Bruijne

Als nu bijvoorbeeld Geertsema, De Koster, Vonhoff en Rietkerk weer bewindsman worden (als de VVD aan het kabinet deelneemt, zullen er uiteraard meer liberale bewindslieden komen) dan komt voor alle vier combinaties eerst Scherpenhuizen aan bod (nr. 23) en verder — nadat weer geloot is op welke lijst Scherpenhuizen gekozen verklaard dient te worden en gekozen — dat hij geloot wordt voor I — tweemaal combinatie II en eenmaal combinatie IV.

Afgezien derhalve van de vraag in wiens plaats Scherpenhuizen in de Kamer komt, c.q. voor welke plaats hij zal inloten, kan aldus worden afgelezen welke kandidaat uit de wisselgroepen aan bod komt zodra een nu gekozen Kamerlid de Kamer verlaat. Men kan

als het ware voor ieder zittend Kamerlid de opvolger bepalen. De combinaties waren aldus gevormd, dat — uitgaande van de bij de Kamerverkiezingen-1971 verkregen stemmen — het stemtotaal per combinatie elkaar zo min mogelijk ontlep. Daarin is nu — achteraf — verandering gekomen.

In 1971 en 1972 zijn in de diverse combinaties (deze waren in 1971 identiek aan die van 1972) de navolgende aantallen VVD-Kamerleden gekozen verklaard:

Combinatie	Stemmental		Aantal Kamerleden	
	1971	1972	1971	1972
I	167.575	341.076	3	6
II	180.884	265.466	5	6
III	139.315	218.345	3	4
IV	165.596	242.438	5	6
	653.370	1.067.325	16	22

Als gevolg van het feit dat thans in combinatie I, II en IV de meeste Kamerleden zijn gekozen (6), zullen rekenkundig de kandidaten 24, 25 en 26 uit deze combinaties de meeste kans op verkiezing bij plaatsvulling hebben. Praktisch zal echter de kans van verkiezing bij plaatsvulling meer afhankelijk zijn van de vraag, welke zittende Kamerleden de Kamer tussentijds verlaten. In speculaties daarover zal ik mij niet begeven.

Zo lootten bijvoorbeeld in 1971 zowel Geertsema als Rietkerk in combinatie III met slechts 3 kamerleden; De Koster en Vonhoff lootten beide in combinatie III met 5 kamerleden. In de combinaties I en II met resp. 3 en 5 Kamerleden vond geen opschuiving plaats.

Wel zijn nog twee constatering te doen: in de eerste plaats wordt duidelijk dat, zo er in de komende periode opschuiving van enige betekenis plaatsvindt, de uit de combinaties afkomstige nieuwe Kamerleden niet meer aan de regio waarin zij kandidaat zijn gesteld, zijn gebonden, dan de voorafgaande 23 kandidaten. In de tweede plaats zouden de plaatsen 24, 25 en 26 van een bepaalde combinatie wel eens uitgeput kunnen raken, waarmee overigens nog vele kandidaten, die als niet verkiesbaar werden beschouwd, voorhanden zijn. Wanneer de huidige, voorspoedige ontwikkeling zich voortzet, zou het derhalve in de toekomst gewenst kunnen zijn méér combinaties te maken en/of reeds eerder dan bij plaats 24 met de wisselgroepen te beginnen. Een nadeel daarvan is dat de samenstelling van de toekomstige fractie minder voorspelbaar is. Daarbij zullen we ons echter, als groter geworden partij, maar moeten neerleggen.

Leiding van VVD-fractie

Op haar eerste vergadering na de Kamerverkiezing heeft de nieuwe VVD-fractie de heer H. Wiegel unaniem als haar voorzitter aangewezen. De heren mr. W. J. Geertsema en ir. D. S. Tuijnman werden eerste en tweede plv. secretaris van de fractie werden benoemd resp. de heren drs. Th. H. Joeques en mr. F. Portheine.

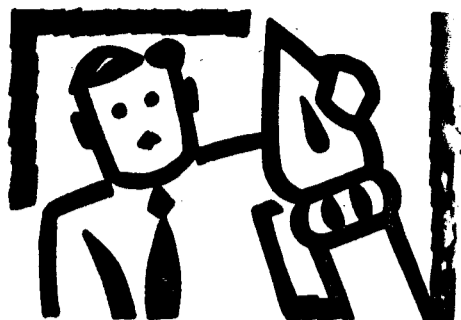
Voorkeur stemmen

Hierbij publiceren wij een lijst van de op elke VVD-kandidaat afzonderlijk uitgebrachte stemmen. Indien achter het stemmental een * is geplaatst, betekent dit dat de desbetreffende persoon in alle 18 kieskringen kandidaat stond. De overigen stonden niet overal in het land op onze lijst. De kandidaten zijn vermeld in de volgorde waarin zij voorkeurstemmen op zich verenigden.

1. H. Wiegel	960.809 *
2. W. J. Geertsema	23.722 *
3. G. V. van Someren-Downer	14.379
4. E. Veder-Smit	12.122 *
5. H. J. L. Vonhoff	7.726 *
6. H. J. de Koster	6.096 *
7. N. Smit-Kroes	5.350 *
8. C. Berkhouwer	4.396 *
9. A. Kappeyne v. d. Coppello	4.265 *
10. K. van Dijk	2.280 *
11. J. M. van de Ven	2.200 *
12. H. P. H. Waalkens	1.322 *
13. Th. H. Joeques	1.311 *
14. G. W. Keja	1.291 *
15. H. E. Koning	1.287 *
16. J. G. Rietkerk	1.144 *
17. A. Geurtsen	1.059 *
18. D. S. Tuijnman	1.046 *
19. D. J. D. Dees	916 *
20. R. Haverschmidt	912
21. F. Portheine	893 *
22. F. M. Feij	834
23. R. Zegering Hadders	610
24. G. M. V. van Aardenne	594 *

25. A. Ploeg	582 *
26. J. F. Scherpenhuizen	580 *
27. E. P. M. Geradts	483
28. L. M. de Beer	432 *
29. M. A. Krens	418
30. J. W. Visser-Jansen	383
31. J. Combée	339
32. A. H. J. Wenmaekers	330
33. J. L. Nysingh	321
34. P. A. de Boer	287
35. H. E. Nijpels	280
36. A. Pais	249
37. H. C. G. L. Polak	233
38. J. N. Kooij	228
39. S. Minco	220
40. A. Nooten	219
41. J. Hoekstra	218
42. N. J. Ginjaar-Maas	210
43. W. J. Zink	210
44. A. J. Evenhuis	201
45. A. J. Dankelman	197
46. J. A. H. Post	191
47. B. U. Haagsma	185
48. Y. P. W. van der Werf	178
49. J. B. van Asseldonk	172
50. G. M. Lambers	171
51. G. W. Bos	170
52. K. Musch	170
53. T. E. Willems	168
54. N. Rempt-Halmmans de Jongh	165
55. P. Loos	164
56. M. de Bruijne	162
57. H. T. Kingma	162
58. P. Muntendam	157
59. G. R. Meijer	143
60. M. Sicman-Hardeman	134
61. J. A. Hamburger	130
62. H. W. F. C. Donkersloot	127

63. M. A. van den Boogert-Selhorst	124
64. W. H. Fockema Andreae	124
65. G. Chr. Wallis de Vries	124
66. H. B. Eenhoorn	120
67. A. P. J. van Bruggen	110
68. S. H. Wilms	108
69. H. G. Strating	107
70. J. den Ouden	106
71. K. Weide	106
72. L. H. de Roo de la Faille	105
73. G. de Jong	100
74. P. M. M. A. van Eck-Grootveld	92
75. S. Overwater	92
76. A. van Boven	83
77. J. Simonsz	77
78. M. Leeftang	74
79. J. P. de Groot	64
80. J. P. van der Meer	63
81. L. Hilarides	62
82. H. F. Heijmans	54
83. F. W. A. M. Lauxtermann	53
84. K. H. Dekker	47
85. J. C. Hoftijzer	47
86. S. J. R. de Monchy	46
87. J. Hopman	46
88. H. H. Poortman	45
89. J. W. F. van Riesen	44
90. H. Beijer	39
91. H. H. Jacobse	39
92. A. M. C. Geerling	34
93. F. G. J. Steenmeijer	30
94. G. O. J. van Tets	29
95. P. J. van Emburg	25
96. T. Thalhammer	17
97. R. W. de Korte	10

Mijn opinie is ...

• Sociaal accoord (1)

Volgens het Utrechts Nieuwsblad heeft minister Boersma naar aanleiding van de inhoud van het centraal akkoord zich op de bijzondere omstandigheden beroepen en gezegd: „We hebben dit niet bewust gewild.” „Doch die Verhältnisse, sie sind nicht so”, zegt Peachum in Brechts Dreigroschenoper.

De vraag rijst, in hoeverre deze deprimerende uitlating slechts professionele reacties typeert. Eerst werd aan volk en parlement voorgehouden, hoe onjuist een beleid was anders dan het verdedigde, en wekte men door woord en gebaar de indruk dat men de met name door de heer Groenevelt toegeworpen handschoen zou oprapen. Daarna ging men voor hem en de zijnen door de knieën. Het is waar: slechts één knie raakte de grond, en de stoet wist de heerser te bezweren daarmee voorshands genoeg te nemen, adem te gunnen aan de ongelukkigen vóór hun volledige vernedering in het stof.

Het kan groots zijn persoonlijke eergevoelens achter te stellen bij de belangen der natie en de vernedering te verkiezen boven roem en leed. Wijzer is het, de nederlaag tijdig te erkennen en woord en gebaar daarnaar te schikken.

Begerenswaardiger is het uiteraard, de overwinning te behalen. Als men echter ten overstaan van een dreigende nederlaag bij ontstentenis van middelen haar af te wenden zichzelf en zijn volgelingen moed tracht in te spreken door alle waarden op te sommen die in het geding zijn en tevens verzwijgt dat de verdediging daarvan onmogelijk is, dan doet men de aantasting van deze waarden slechts des te schrijnender uitkomen en heeft men ook de laatste taak verzuimd die de staatsman in zulk een situatie nog restte: het volk de waarheid te zeggen over zijn ellende. Toegegeven: dit verzuim is men nu bezig in te halen.

Het is waar: alle mogelijke situaties doordenken en doorspreken, op zoek gaan naar misschien vergeten nog buitenissiger mogelijkheden, listig middelen bedenken voor ook het meest onwaarschijnlijke, dat is geen politieke wijsheid, het verlamt de energie om te doen wat nodig mocht blijken. Maar daarvan was hier geen sprake. Sprake, letterlijk sprake was van het dictaat van de vakbonden en van de vastberaden wil van een van hun leiders zijn grote macht nog verder te misbruiken.

Wat in het geding was, waren niet alleen belastingmaatregelen en wat dies meer zij; te dien aanzien zou men kunnen instemmen met de constatering dat het akkoord zich beweegt, overigens wankel en zwak van gestel, op de rand van het aanvaardbare. Wat in het geding was, was de democratisch-parlementaire besluitvorming; de volksvertegenwoordiging heeft moeten capituleren voor 'n kartel, nog net niet onvoorwaar-

delijk en zonder enige zekerheid over de naleving van de voorwaarden.

O, ik begrijp het wel! In het parlement wordt tenslotte, dat zegt de naam al, slechts gepraat; „Quasselbude” noemden onze oosterburen dan ook het parlement, toen zij hun verstand verloren hadden. Daarbuiten echter zijn er genoeg die zich niet ontzien, al dan niet onder voorwendsels, onze democratie te ontwrichten. Dus laten wij hen daarin voor zijn, zo schijnt ons devies nu te luiden, dan is deze ontwrichting tenminste nog een meer gecontroleerd proces, al hadden bekwaamheid, kunde en toewijding een minder schamel werkgebied verdiend.

Was de inzet al duidelijk, hij is het nog meer. Niemand kan meer pleiten op onvoorziene omstandigheden. Wij worden geacht te leven in de adempauze tussen knieval en buikligging. Waarom zouden de onvoldane overwinnaars niet trachten hun triomf te vervolmaken? Tenzij wij een kabinet krijgen dat bij voorbaat „zich progressief opstelt”, zullen regering en parlement wel over luttele tijd vernemen wat hun verder te doen staat. Welk verzet zou nog te verwachten zijn? Hoogste wijsheid zou zijn, zich voortaan vóór de parlementaire besluitvorming de nodige opdrachten te laten geven, maar hoezo zou ook slechts dit inzicht nu alsnog doorbreken?

Ik hoop dat ik me vergis; en te helpen het daarheen te leiden, is het oogmerk waarmee dit geschreven is.

DRS. P. A. DELVAUX, Zeist

• Sociaal accoord (2)

De regering geeft met Prinsjesdag opening van zaken over het in 1973 te voeren beleid. De oppositie dient — zoals gebruikelijk — de nodige amendementen in om de voorgenomen maatregelen te torpederen of op z'n minst om te buigen. Zoals werd verwacht — en m.i. terecht — werden die amendementen in de Kamer weggestemd.

Enkele weken later gaat de regering met de werkgevers en werknemers onderhandelen over een sociaal akkoord en zie ... de meeste van de in de Kamer weggestemde amendementen worden in de onderhandelingen, onder dwang van de Vakverenigingen, wel gehonoreerd.

Ik heb geen hoge dunk van de linkse oppositie, maar ik vind wel dat de heer Den Uyl groot gelijk heeft als hij stelt dat dit een ondergraving is van de parlementaire werking.

Door de afkondiging van de z.g. prijs-calcuatiebeschikking dreigen de werkgevers het sociaal akkoord niet te ondertekenen. Ook zeer onverstandig; wederom wordt Den Uyl in de kaart gespeeld.

handeling van 1971 — zal nakomen, t.w. adviezen te vragen aangaande een herziening van de Wet Autovervoer Goederen en de mogelijkheden na te gaan om te komen tot vereenvoudiging van de vergunningverlening aan het beroeps-goederenvervoer over de weg.

Mej. Kappeijne van de Coppello en de heer Koning hebben schriftelijke vragen gesteld aan de bewindslieden van binnenlandse zaken, van justitie en van CRM over de beveiliging van op de monumentenlijst geplaatste gebouwen, die niet bewoond of doorlopend in gebruik zijn. Dit in verband met een begin van brand in het thans gesloten Kurhaus te Scheveningen.

Over de eventuele vestiging van de Tsjechische schaakgrootmeester Pachman in Nederland heeft de heer Keja schriftelijke vragen gesteld aan de minister van buitenlandse zaken en aan de staatssecretaris van CRM. Inmiddels zou, volgens kranteberichten, Pachman zich niet in Nederland willen vestigen, maar in West-Duitsland.

Verkiezingsfonds

Het zijn de goede argumenten van de VVD geweest, die geleid hebben tot de verkiezingswinst.

Maar dat wij ze hebben kunnen uitdragen door middel van advertenties, folders, raambiljetten en dergelijke is te danken aan de vele spontane bijdragen aan ons verkiezingsfonds. Het hoofdbestuur is alle gevers en geefsters oprecht zeer dankbaar. Helaas kan niet ieder met name worden genoemd. Zoals ook eerder maken wij echter graag enige uitzonderingen en wel voor: de afdelingen Berkenwoude (f 100), Delfzijl (f 50), Hengelo (f 500), Lekkerkerk (f 2075!), Noord-Beveland (f 150), Sleen (f 250; excuses voor de late vermelding, het mooie bedrag van Sleen kwam al in september binnen!), Westerbork (f 100), Wormer (f 150) en de VVD-vrouwen uit de drie noordelijke provincies, die tijdens hun contactdag spontaan f 425 bijeen brachten.

De verkiezingen zijn voorbij, maar dat wil niet zeggen dat het verkiezingsfonds geen aanvulling meer behoeft. En hoewel wij het niet hopen: je kunt maar nooit weten of Van Mierlo niet gelijk krijgt en we over een jaar wéér naar de stembus moeten! In ieder geval: Uw bijdragen blijven van harte welkom. Postgiro 67880 t.n.v. VVD te Den Haag, of betaalcheques van uw bank (te zenden aan algemeen secretariaat VVD, Koninginnegracht 57 te Den Haag).

En wat is van dat alles het resultaat? De regering heeft het „wisselgeld” ingeleverd, de begroting voor 1973 is belangrijk ondergraven en de parlementaire werking (en geloofwaardigheid) is ernstig geweld aangedaan. Maar de rust op het arbeidsfront en een krachtige aanpak van de inflatie staan nog steeds op zeer losse schroeven. En Den Uyl maar lachen, want eenvoudiger kan het hem niet gemaakt worden.

Hoe belangrijk een constructieve vakbeweging ook is, toch behoort een dergelijke belangenorganisatie niet op de stoel van het parlement te gaan zitten.

Als wij dit niet met ernst trachten te voorkomen, kan het parlement straks nog slechts sanctioneren wat door de vakorganisaties is afgedwongen, en dat nooit! De parlementaire democratie is mij te belangrijk om op die manier om zeep te helpen.

J. F. VAN GEENHUIZEN, Den Helder

Vragen van VVD-kamerleden

In de afgelopen twee-wekelijkse periode bleek er onder de VVD-Kamerleden slechts weinig aanleiding tot het stellen van vragen.

De heren Polak en Zoutendijk van de Eerste Kamerfractie hebben zich met schriftelijke vragen tot de bewindslieden van onderwijs en van volksgezondheid gewend naar aanleiding van de inaugurele rede van prof. dr. B. Smalhout, waarin deze hoogleraar o.m. sprak over de achterstand in de anesthesie en daarbij de bewering uitte, dat als gevolg van veelal vermijdbare anesthesiefouten en -tekortkomingen er jaarlijks honderden patiënten sterven en vele anderen letsel wordt toegebracht.

Onze Eerste Kamerleden vragen de bewindslieden een onderzoek in te stellen naar de juistheid van de beschouwingen van prof. dr. Smalhout en voorts willen zij o.m. weten of het aantal anesthesisten in ons land voldoende groot is.

Ons Tweede Kamerlid, mevr. Smit-Kroes heeft zich tot de staatssecretaris van verkeer en waterstaat gewend met de vraag of hij op korte termijn zijn belofte — gedaan bij de begrotingsbe-

Dank van bejaarden

Mevrouw Van Someren heeft van de Nederlandse Vereniging van Bejaardenoorden een brief gekregen van de volgende inhoud:

„Langs deze weg wil het Bestuur van de Nederlandse Vereniging van Bejaardenoorden uw partij hartelijk dank zeggen voor de wijze waarop uw afgevaardigde in de Tweede Kamer, mej. A. Kappeijne van de Coppello, zich heeft ingezet voor de belangen van de bejaarden bij de behandeling van de Nota Bejaardenbeleid 1970 en de recent behandelde wijzigingen in de wet op de bejaardenoorden. Als juriste zouden wij haar graag het predikaat willen schenken van „Mr. in de rechten van de bejaarde mens”.